



ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΙΓΑΙΟΥ
ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ:
ΕΡΕΥΝΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΤΟΠΙΚΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΚΑΙ ΣΥΝΟΧΗ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ:

Ένταξη μεταναστών και προσφύγων στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση της Λέσβου μετά το 2015

SUBJECT:

Inclusion of immigrants and refugees in Lesbos's secondary education after 2015



Φοιτητής: Μυλωνάς Χριστόφορος

A.M.: 1832017012

Επιβλέπων καθηγητής: κ. Γιαβρίμης Παναγιώτης

Τριμελής επιτροπή: κ. Γιαβρίμης Παναγιώτης

κ. Σαββάκης Μάνος

κ. Ναγόπουλος Νικόλαος

Μυτιλήνη, 2020

Ύστερα από την ολοκλήρωση της παρούσας εργασίας θα ήθελα να ευχαριστήσω τον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Π. Γιαβρίμη για τις πολύτιμες συμβουλές που μου έδωσε για την πραγματοποίηση της έρευνας, για την καθοδήγηση που μου παρείχε σε καίρια σημεία της εργασίας και για τη βοήθειά του στη σύνθεση των στόχων, των ερευνητικών ερωτημάτων και του οδηγού συνέντευξης. Ακόμη θα ήθελα να ευχαριστήσω και τους υπόλοιπους καθηγητές που είχα στα δύο εξάμηνα του μεταπτυχιακού για τις γνώσεις που μου μεταλαμπάδευσαν σχετικά με την κοινωνιολογία και τη μεθοδολογία πραγματοποίησης μια ποιοτικής έρευνας.

Επιπλέον θα ήθελα να ευχαριστήσω τους συμμετέχοντες στην έρευνα εκπαιδευτικούς για το χρόνο που διέθεσαν σε μένα, ούτως ώστε να πραγματοποιηθεί η έρευνα, και για την απλόχερη παράθεση των απόψεων τους στις ερωτήσεις που πραγματοποιήθηκαν.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Συνοπτομογραφίες.....	6
Περίληψη.....	7
Abstract.....	8
Εισαγωγή.....	9

Κεφάλαιο 1^ο

Μετανάστευση

1.1. Ορισμός μετανάστευσης	12
1.2. Διαφορά μετανάστη και πρόσφυγα – Η αναγκαιότητα της διαφοροποίησης των όρων	16
1.3. Θεωρίες μετανάστευσης.....	23
1.4. Μετανάστες στις χώρες υποδοχής.....	28
1.4.1. Στερεότυπα.....	29
1.4.2. Προκαταλήψεις.....	33
1.4.3. Ρατσισμός.....	35
1.5. Μεταναστευτικές ροές προς την Ελλάδα.....	39

Κεφάλαιο 2^ο

Εκπαίδευση και μετανάστευση

2.1. Σημασία της εκπαίδευσης στην ένταξη προσφύγων/μεταναστών.....	42
2.2. Διγλωσσία και εκπαίδευση.....	45
2.3. Μοντέλα ένταξης στην χώρα υποδοχής.....	50
2.3.1. Αφομοιωτικό μοντέλο.....	51

2.3.2. Μοντέλο ενσωμάτωσης.....	52
2.3.3. Αντιρατσιστικό μοντέλο.....	54
2.3.4. Πολυπολιτισμικό μοντέλο.....	55
2.3.5. Διαπολιτισμικό μοντέλο.....	56
2.4. Ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική για την ένταξη και την εκπαίδευση.....	58
2.5. Μοντέλα ένταξης Ευρωπαϊκών χωρών.....	61
2.5.1. Αγγλία.....	62
2.5.2. Γαλλία.....	63
2.5.3. Γερμανία.....	65
2.5.4. Ολλανδία.....	67
2.5.5. Σουηδία.....	67
2.6. Νομοθετικές ρυθμίσεις σχετικά με την εκπαιδευτική πολιτική στην Ελλάδα – Κριτική του μοντέλου.....	68
2.6.1. Έρευνες σχετικά με την ένταξη μεταναστών στο σχολείο	78

Κεφάλαιο 3^ο

Η έρευνα

3.1. Αναγκαιότητα έρευνας.....	83
3.2. Σκοπός έρευνας.....	84
3.3. Στόχοι και ερευνητικά ερωτήματα.....	85

Κεφάλαιο 4^ο

Μεθοδολογία

4.1. Επιλογή ερευνητικής μεθόδου.....	86
4.2. Καθορισμός συμμετεχόντων.....	89
4.2.1. Περιγραφή συμμετεχόντων.....	91
4.3. Περιγραφή ερευνητικού εργαλείου.....	92

4.4. Περιγραφή μεθόδου ανάλυσης.....	98
4.5. Διαδικασία έρευνας.....	101
4.5.1. Χρονοδιάγραμμα έρευνας.....	104
4.5.2. Εγκυρότητα - αξιοπιστία έρευνας.....	105
4.6. Ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας.....	108

Κεφάλαιο 5^ο

Ανάλυση ερευνητικών δεδομένων

5.1. Συντομευμένος πίνακας κωδικοποίησης.....	112
5.2. Παραγόμενα ευρήματα από τον πίνακα.....	129
5.3. Συζήτηση.....	247

Κεφάλαιο 6^ο

Συμπεράσματα – Προτάσεις

6.1. Συμπεράσματα έρευνας και προτάσεις.....	284
--	-----

Βιβλιογραφία	296
---------------------------	------------

Παράρτημα.....	305
-----------------------	------------

1. Οδηγός συνέντευξης.....	305
2. Απομαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις.....	308
3. Ολικός πίνακας κωδικοποίησης.....	538

Συντομογραφίες

Δ.Ε.: Διαπολιτισμική Εκπαίδευση

Δ.Υ.Ε.Π.: Δομή Υποδοχής και Εκπαίδευσης Προσφύγων

Ε.Α.: Ειδική Αγωγή

Ε.Ε.: Ευρωπαϊκή Ένωση

Ε.Μ.Ν.: European Migration Network – Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης

Ε.Ο.Κ.: Ευρωπαϊκή Οικονομική Κοινότητα

Ε.Σ.Σ.Δ.: Ένωση Σοσιαλιστικών Σοβιετικών Δημοκρατιών

ΕΠΑ.Λ.: Επαγγελματικό Λύκειο

Ζ.Ε.Π.: Ζώνη Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας

Ι.Ε.Π.: Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Μ.Μ.Ε.: Μέσα Μαζικής Ενημέρωσης

Ν.Π.Δ.Δ.: Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου

Ο.Η.Ε.: Οργανισμός Ηνωμένων Εθνών

Π.Τ.Δ.Ε.: Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης

Τ.Ε.: Τμήμα Ένταξης

Τ.Ε.Ε.: Τεχνική Επαγγελματική Εκπαίδευση

Τ.Π.: Τεχνολογία της Πληροφορικής

Τ.Π.Ε.: Τεχνολογία Πληροφορικής της Εκπαίδευσης

Τ.Υ.: Τμήμα Υποδοχής

U.N.R.I.C.: United Nations Regional Information Centre – Περιφερειακό Κέντρο Πληροφοριών των Ηνωμένων Εθνών

ΥΠ.Ε.Π.Θ.: Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων

Φ.Τ.: Φροντιστηριακό Τμήμα

Περίληψη

Μετά το 2015 η χώρα μας και ειδικότερα η μικρή κοινωνία της Νήσου Λέσβου βρέθηκε αντιμέτωπη με αυξημένες ροές προσφύγων και μεταναστών δυσανάλογες προς το μέγεθος και τις οικονομικές δυνατότητές της. Μολονότι η πρόθεση τους πάντοτε ήταν να φύγουν από τη χώρα και να κινηθούν σε περιοχές με μεγάλη προσφορά εργασίας, πολλοί από αυτούς έμειναν στη χώρα ως αποτέλεσμα επιλογής τους ή επειδή εγκλωβίστηκαν. Η χώρα μας προσπαθεί να τους εντάξει στο δυναμικό της διαμέσου της εκπαίδευσης καθώς θεωρεί ότι οι μετανάστες και οι πρόσφυγες μπορούν δυναμικά να ενταχθούν στο εκπαιδευτικό της σύστημα και ότι από αυτό θα προκύψει και η δυνατότητα ένταξής τους στην κοινωνία.

Στα πλαίσια της εργασίας μελετάται το φαινόμενο της μετανάστευσης και διαφοροποιούνται οι όροι μετανάστης και πρόσφυγας. Επίσης μελετάται πώς τα στερεότυπα, οι προκαταλήψεις και ο ρατσισμός επιδρούν στη θέση που τους αναγνωρίζεται στις χώρες υποδοχής. Προσδιορίζονται ακόμα τα μοντέλα ένταξης στις χώρες αυτές και δίνεται το νομοθετικό πλαίσιο που αποτυπώνει την εκπαιδευτική πολιτική στην Ελλάδα.

Η συγκεκριμένη μελέτη αποτελεί μια προσπάθεια να διερευνηθεί κατά πόσο υπάρχει ένταξη ή μη των προσφύγων και μεταναστών μαθητών στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση της Λέσβου από το 2015 και μετά. Στην έρευνα συμμετείχαν 15 εκπαιδευτικοί που υπηρετούν σε σχολεία της πόλης της Μυτιλήνης που έχουν στο δυναμικό τους πρόσφυγες και μετανάστες μαθητές. Από τη διενεργηθείσα έρευνα προέκυψε η αδυναμία των προσφύγων/μεταναστών μαθητών να αναπτύξουν έναν αναγνωρίσιμο εκπαιδευτικό επίπεδο τουλάχιστον στην πλειοψηφία τους και παρά τους προσανατολισμούς της εκπαιδευτικής πολιτικής. Αντιθέτως ότι από κοινωνική σκοπιά είναι δυνατή η ενσωμάτωση τους με το κοινωνικό σύνολο.

Λέξεις-κλειδιά: Πρόσφυγας, Μετανάστης, Εκπαιδευτικός, Διαπολιτισμική εκπαίδευση, Εκπαιδευτική ένταξη, Κοινωνική ένταξη.

Abstract

After 2015, our country, and in particular the small island society of Lesvos, was faced with increased flows of refugees and immigrants disproportionate to its size and economic potential. Although their intention was always to leave the country and move to areas with high job offerings, many of them remained in the country as a result of their choice or because of being trapped. Our country is trying to integrate them into its potential through education as it believes that immigrants and refugees can be dynamically integrated into its education system and that this will also enable them to integrate into society.

The work studies the phenomenon of migration and differentiates the terms immigrant and refugee. It also examines how stereotypes, prejudices and racism affect the position they are recognized in the host countries. Also, the models for integration in these countries are identified and the legislative framework reflecting the educational policy in Greece is given.

This study is an attempt to investigate whether or not refugees and immigrants are included in Lesvos Secondary Education from 2015 onwards. The study involved 15 teachers serving schools in the city of Mytilene that have refugee and immigrant students. The research revealed the inability of refugee / immigrant students to develop a recognizable educational level at least in the majority and despite educational policy orientations. On the contrary, it is possible to integrate them from the social point of view.

Keywords: Refugee, Immigrant, Educator, Intercultural education, Educational inclusion, Social inclusion.

Εισαγωγή

Η μετανάστευση αποτελεί σύγχρονο κοινωνικό φαινόμενο το οποίο παράγει πλήθος κοινωνικές συνέπειες τόσο για τη χώρα αποστολής όσο και για τη χώρα υποδοχής. Παρά το πλήθος ορισμών οι οποίοι έχουν επιχειρηθεί, σημείο σύγκλισης αποτελεί ότι πρόκειται για εκούσια ή μη απομάκρυνση από τον τόπο διαμονής του ατόμου για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο του ενός έτους. Τα άτομα λοιπόν είναι οι κύριοι πρωταγωνιστές στο φαινόμενο της μετανάστευσης, όμως τα γενεσιουργά αίτια είναι ευρύτερα της σφαίρας του ατόμου και προκύπτουν από τις σύγχρονες εξελίξεις σε σφαίρες και περιοχές επιρροής. Πίσω από τα αίτια της πάντα ανιχνεύεται το παιχνίδι δύναμης σε περιοχές με μεγάλη γεωπολιτική σημασία. Άλλοτε πάλι απορρέει από την επιθυμία ενός ατόμου που διαβιεί σε συνθήκες στέρησης, να διασφαλίσει ένα καλύτερο μέλλον για αυτόν και τα μέλη της οικογένειάς του.

Ο όρος μετανάστης στον καθημερινό μας λόγο χρησιμοποιείται εναλλακτικά με τον όρο πρόσφυγας, μολονότι δηλώνουν κάτι διαφορετικό από άποψη παραγωγής του φαινομένου. Ο πρόσφυγας είναι *«το άτομο, το οποίο δικαιούται την προστασία των Ηνωμένων Εθνών - Ύπατη Αρμοστεία -, καθώς πληροί τις προϋποθέσεις του ψηφίσματος της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, ανεξάρτητα από το αν ή δεν βρίσκεται σε μια χώρα που είναι μέλος της Σύμβασης ή του Πρωτόκολλου περί του Καθεστώτος του Πρόσφυγα, 1951 και 1967 αντίστοιχα, ή από το αν ή δεν έχει αναγνωριστεί ως πρόσφυγας, από τη χώρα φιλοξενίας του»* (Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, 2009: 62).

Η χώρα μας στα πλαίσια της τελευταίας τετραετίας δέχτηκε πλήθος προσφύγων και μεταναστών οι οποίοι κυρίως είχαν την πρόθεση να διαπεραιωθούν στις αναπτυγμένες χώρες της Κεντρικής και Βορείου Ευρώπης. Πολλοί από αυτούς ως αποτέλεσμα των πολιτικών χειρισμών των κυβερνήσεων αυτών των χωρών εγκλωβίστηκαν και παρέμειναν στη χώρα μας. Κάποιοι ανάμεσά τους αιτήθηκαν ασύλου παραμονής στην Ελλάδα. Τέσσερα χρόνια μετά την αρχή του φαινομένου έχουν εισαχθεί στη σχολική διαδικασία παιδιά μετανάστες και πρόσφυγες. Εντούτοις δεν έχει διασαφηνιστεί κατά πόσον έχουν ενταχθεί αυτά τα παιδιά στη σχολική ζωή και κατά συνέπεια στην ευρύτερη κοινωνία. Σκοπός της παρούσας εργασίας είναι να διερευνήσει αν συντελείται ένταξη των προσφύγων και μεταναστών μαθητών στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση της Νήσου Λέσβου από το 2015 και μετά.

Το θεωρητικό υπόβαθρο της εργασίας περιλαμβάνει στο 1^ο Κεφάλαιο την παρουσίαση του φαινομένου της μετανάστευσης. Στα πλαίσια αυτά δίνεται ο ορισμός της μετανάστευσης και προσδιορίζεται η διαφορά των όρων μετανάστης και πρόσφυγας και η αναγκαιότητα της διαφοροποίησής τους. Ακολουθεί η παρουσίαση των θεωριών μετανάστευσης. Εν συνεχεία και προκειμένου να προσδιοριστεί η θέση τους στις χώρες υποδοχής, διασαφηνίζονται οι όροι «στερεότυπα», «προκαταλήψεις» και «ρατσισμός». Κλείνοντας το κεφάλαιο δίνονται πληροφορίες για τις μεταναστευτικές ροές προς την Ελλάδα και το νησί της Λέσβου.

Στο 2^ο Κεφάλαιο της παρούσας εργασίας εξετάζεται η σχέση αλληλεπίδρασης της εκπαίδευσης με τη μετανάστευση. Επισημαίνεται ο καθοριστικός για την ένταξη των προσφύγων/μεταναστών μαθητών ρόλος της εκπαίδευσης και δίνεται έμφαση στην αναγκαιότητα παροχής δίγλωσσης εκπαίδευσης, η οποία να συνδυάζει τα οφέλη που οι μαθητές θα αποκομίσουν από την προαγωγή της μητρικής τους με αυτά που θα δρέψουν παραλλήλως από τη φοίτηση διαμέσου της ελληνικής γλώσσας. Στα πλαίσια αυτά παρουσιάζονται τα μοντέλα ένταξης που μπορεί να ισχύσουν σε χώρες υποδοχής δηλαδή το αφομοιωτικό μοντέλο, το μοντέλο ενσωμάτωσης, το αντιρατσιστικό μοντέλο, το πολυπολιτισμικό μοντέλο και το διαπολιτισμικό μοντέλο. Ακολουθώς παρουσιάζεται ο χαρακτήρας της Ευρωπαϊκής μεταναστευτικής πολιτικής για την ένταξη και την εκπαίδευση όπως διαμορφώνεται μέσω των ευρωπαϊκών νομοθετικών ρυθμίσεων. Στη συνέχεια και προκειμένου να διασαφηνιστεί καλύτερα το ελληνικό μοντέλο, δίνεται το γενικό περίγραμμα των μοντέλων ένταξης ενδεικτικών ευρωπαϊκών χωρών και συγκεκριμένα της Αγγλίας, της Γαλλίας, της Γερμανίας, της Ολλανδίας και της Σουηδίας. Ακολουθεί η παρουσίαση της εκπαιδευτικής πολιτικής στην Ελλάδα όπως αποτυπώνεται στις νομοθετικές της διατάξεις. Στα πλαίσια αυτά γίνεται και μια σύντομη κριτική του ελληνικού μοντέλου. Στο κεφάλαιο αυτό επίσης αναφέρονται και σχετικές με το θέμα της παρούσας μελέτης έρευνες.

Στο 3^ο Κεφάλαιο παρουσιάζεται η αναγκαιότητα της έρευνας, ενώ παρουσιάζεται και η στοχοθεσία της. Οι επιμέρους στόχοι της έρευνας αποσκοπούν στη:

1. διερεύνηση της ένταξης των προσφύγων και μεταναστών μαθητών στη μαθησιακή διαδικασία
2. διερεύνηση της κοινωνικής ένταξης των προσφύγων και μεταναστών μαθητών στη σχολική καθημερινότητα

3. μελέτη της συμβολής της εκπαιδευτικής πολιτικής που ασκείται στην ένταξη προσφύγων και μεταναστών μαθητών

Το 4^ο Κεφάλαιο αποτελεί το μεθοδολογικό μέρος της έρευνας. Προσδιορίζεται και περιγράφεται η ποιοτική ερευνητική μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε, ο τρόπος επιλογής των συμμετεχόντων της έρευνας, το μέσο συλλογής δεδομένων που αξιοποιήθηκε, η μέθοδος ανάλυσης που ακολουθήθηκε και τα ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας που τηρήθηκαν. Ακόμη παρουσιάζονται τα στάδια στα οποία πραγματοποιήθηκε η εργασία και το χρονοδιάγραμμά της, ενώ τέλος περιγράφονται και οι συμμετέχοντες στην έρευνα οι οποίοι είναι εκπαιδευτικοί Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης που υπηρετούν σε σχολεία της πόλης της Μυτιλήνης, τα οποία έχουν στο δυναμικό τους πρόσφυγες και μετανάστες μαθητές.

Στο 5^ο Κεφάλαιο επιχειρείται η ανάλυση των ερευνητικών δεδομένων που προέκυψαν από τις συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν και κωδικοποιήθηκαν στον πίνακα κωδικοποίησης που παρουσιάζεται στο κεφάλαιο. Πέρα από την παρουσίαση και ανάλυση των ευρημάτων του πίνακα, λαμβάνει χώρα μια συζήτηση γύρω από τα ευρήματα της έρευνας σε αντιδιαστολή με το θεωρητικό μέρος της εργασίας και τις σχετικές με το θέμα έρευνες που αναφέρθηκαν.

Στο 6^ο Κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της έρευνας σχετικά με το αν πραγματοποιείται, κατά τη γνώμη των συνεντευξιαζόμενων, η ένταξη των προσφύγων και μεταναστών στη σχολική πραγματικότητα ενώ δίνονται και προτάσεις για την αποτελεσματικότερη πραγμάτωσή της.

Τέλος αποτυπώνεται η βιβλιογραφία της έρευνας και το παράρτημα της το οποίο περιλαμβάνει τον οδηγό συνέντευξης, τις απομαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις και τον ολικό πίνακα κωδικοποίησης.

Κεφάλαιο 1^ο

Μετανάστευση

Η μετανάστευση αποτελεί φαινόμενο που απασχολεί όλες τις κοινωνίες παγκοσμίως και τις επηρεάζει σε όλους τους τομείς. Δεν είναι εύκολο για μια χώρα να εντάξει στο δυναμικό της έναν μεγάλο αριθμό μεταναστών ή προσφύγων μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα. Πρέπει να γίνονται στοχευμένες κινήσεις προς την κατεύθυνση της ένταξης στην κοινωνία. Πριν γίνει αυτό όμως θα πρέπει να γνωρίζει το κράτος υποδοχής και οι άνθρωποι του τι εννοούμε λέγοντας μετανάστευση. Τι σημαίνει όντως, ποια τα αίτια που ώθησαν κάποιον να αλλάξει χώρα και τι δυσκολίες αντιμετωπίζει στις χώρες υποδοχής. Συχνά στον καθημερινό μας λόγο αλλά και στα ΜΜΕ οι όροι «μετανάστης» και «πρόσφυγας» χρησιμοποιούνται αδιακρίτως γεγονός που εμπεριέχει τον κίνδυνο της σύγχυσης ως προς το περιεχόμενο των εννοιών. Αλλά και σε πολιτικές συζητήσεις οι όροι ενδέχεται να χρησιμοποιηθούν εναλλακτικά χωρίς διαφοροποίηση. Επιβάλλεται λοιπόν να επιχειρήσουμε τη μεταξύ τους διάκριση και γι' αυτό το λόγο το παρόν κεφάλαιο στοχεύει στο να διαλευκάνει το τοπίο σχετικά με τους όρους και το πλαίσιο γύρω από τη μετανάστευση.

1.1 Ορισμός μετανάστευσης

Για την μετανάστευση έχουν διατυπωθεί ποικίλοι ορισμοί, εκ των οποίων ο καθένας δίνει έμφαση και σε μια διαφορετική πτυχή του φαινομένου. Σύμφωνα με τους Μπαγκαβό & Παπαδοπούλου (2002: 13-14) ο όρος μετανάστευση δηλώνει τη *«μόνιμη ή προσωρινή μεταβολή του τόπου εγκατάστασης ενός ατόμου, μιας ομάδας ή ενός κοινωνικού συνόλου»*. Ο ορισμός αυτός προσδίδει στη μετανάστευση το χαρακτηριστικό της αδιάκοπης κίνησης ανθρώπων από έναν χώρο σε έναν άλλον. Ακόμη η Witteborn (2014: 1), ορίζει τη μετανάστευση ως μετακίνηση η οποία μπορεί να γίνεται μέσα σε μια χώρα (εσωτερική), προς άλλες χώρες (διακρατική ή διεθνική) και μπορεί να είναι είτε μόνιμη, είτε εποχική είτε κυκλική (επάνοδο στη χώρα προέλευσης), ενώ στο πλαίσιο αυτό κινείται και το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής (2018: 7), στην Εθνική Στρατηγική για την Ένταξη, όπου ορίζει τη μετανάστευση ως μετακίνηση ατόμων ή ομάδων στο εσωτερικό μιας χώρας ή προς άλλη χώρα.

Για το Ευρωπαϊκό Δίκτυο Μετανάστευσης – EMN (όπως αναφέρεται στο: Γκέμη & Τριανταφυλλίδου, 2015: 13) η μετανάστευση είναι η διαμονή για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο

τους ενός έτους σε ένα κράτος διαφορετικό από το συνήθη τόπο διαμονής του ατόμου ή, όσον αφορά το Ευρωπαϊκό πλαίσιο, η διαμονή, πάλι για χρονικό πλαίσιο μεγαλύτερο του ενός έτους, σε ένα άλλο κράτος - μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης διαφορετικό από αυτό στο οποίο έμενε. Ο ορισμός αυτός προσθέτει το κατώτερο χρονικό όριο για να θεωρεί μια μετακίνηση πληθυσμού ή ατόμου ως μετανάστευση.

Σε αντίθεση με τον παραπάνω ορισμό που στέκεται περισσότερο στο χρόνο διαμονής άλλος ένας ορισμός που έχει προταθεί υποστηρίζει ότι η μετανάστευση είναι η *«οριστική φυσική μετακίνηση από έναν τόπο στον άλλο, και σε ό,τι αφορά στη διεθνή μετανάστευση, προϋποθέτει η μετακίνηση αυτή να πραγματοποιείται ανάμεσα σε δυο διαφορετικές χώρες»* (Καψάλης, 2007: 30 – 31). Ο ορισμός αυτός στέκεται περισσότερο στη μονιμότητα του φαινομένου της μετανάστευσης ατόμων από μια περιοχή ή χώρα σε μια άλλη. Θα λέγαμε ότι ο ορισμός αυτός είναι μια εξέλιξη του ορισμού που έχει δοθεί από τους Μπαγκαβό & Παπαδοπούλου¹ όσον αφορά την έννοια της μονιμότητας.

Επιπροσθέτως ο Berry (στο Παυλόπουλος, Ντάλλα & Μόττη – Στεφανίδη, 2015: 80) στον ορισμό της μετανάστευσης, ως μετακίνησης από έναν τόπο σε έναν άλλον, προσθέτει τον τρόπο με τον οποίο πραγματοποιείται η μετανάστευση λέγοντας ότι μπορεί να είναι εθελούσια ή αναγκαστική. Ακόμη προσθέτει και την πραγματικότητα στην οποία προσαρμόζονται οι μετανάστες στις χώρες υποδοχής και η οποία περιλαμβάνει τον οικονομικό, πολιτικό, πολιτισμικό και οικολογικό τομέα. Στον ορισμό αυτό βλέπουμε τη μετανάστευση ως προσαρμογή στο πλαίσιο λειτουργίας της χώρας υποδοχής, ενώ γίνεται αναφορά στον τρόπο με τον οποίο γίνεται η μετανάστευση

Σε εμπλουτισμό του παραπάνω ορισμού έρχεται ο ορισμός της Έμκε-Πουλοπούλου (2007: 49), όπου η μετανάστευση ορίζεται ως μεταβολή του τόπου κατοικίας ή εργασίας και ως μια διαδικασία που επηρεάζει τα ίδια τα άτομα που μεταναστεύουν, τις ομάδες που ανήκαν στη χώρα προέλευσης και τις ομάδες που εντάσσονται ή έρχονται σε επαφή στη χώρα υποδοχής, καθώς και τον οικονομικό και κοινωνικό τομέα τόσο της χώρας υποδοχής όσο και της χώρας προέλευσης. Βλέπουμε σε αυτό τον ορισμό να προστίθενται οι συνέπειες της μετανάστευσης. Η μετανάστευση σαν μια διαδικασία που περιλαμβάνει αλλαγή του τόπου κατοικίας έχει διάρκεια και επηρεάζει τόσο το άτομο που μεταναστεύει και τις κοινωνικές του σχέσεις, όσο και τις χώρες υποδοχής και προέλευσης.

¹ Βλ. σελίδα 1, παράγραφο 1η

Ένας ενδιαφέρων ορισμός της μετανάστευσης, που ξεφεύγει από τις νόρμες που τη θέλουν να είναι ένα φυσικό φαινόμενο, τη χαρακτηρίζει ως «μορφή κοινωνικών σχέσεων και ως διαδικασία» (Πετράκου, 2001:32). Από αυτό προκύπτει ότι η μετανάστευση δεν επηρεάζεται από διάφορους τυχαίους παράγοντες έχοντας κάποιες συνέπειες στο άτομο ή στο σύνολο, αλλά ότι προκύπτει μέσα από την οργάνωση της κοινωνίας. Η αγορά, το κράτος, το έθνος, το φύλο συμβάλλουν στη διαμόρφωση της μετανάστευσης με τη συγκρότηση κοινωνικών ομάδων και τη δημιουργία διαύλου επικοινωνίας μεταξύ τους (Πετράκου, ό.π.). Επομένως η μετανάστευση δεν είναι ένα τυχαίο γεγονός, αλλά μια διαδικασία που προκύπτει μέσα από τη λειτουργία της κοινωνίας και τις σχέσεις που αναπτύσσονται μέσα σε αυτή.

Όπως είδαμε από τους παραπάνω ορισμούς η μετανάστευση παίρνει διάφορες μορφές και χωρίζεται σε επιμέρους κατηγορίες ανάλογα με τα κριτήρια που θέτουμε κάθε φορά. Έτσι μπορεί να είναι εσωτερική ή εξωτερική (Μουσούρου, 2003: 15, Witteborn, 2014: 1, Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής 2018: 7, Μπαγκαβός & Παπαδοπούλου, 2002:15) αν βασιζόμαστε στη μετακίνηση μέσα σε μια χώρα ή προς άλλο κράτος. Μπορεί να είναι μόνιμη ή προσωρινή (Μπαγκαβός & Παπαδοπούλου, 2002: 13-14) ανάλογα με το χρόνο διαμονής στη χώρα υποδοχής. Ακόμη ανάλογα με τον τρόπο που πραγματοποιείται η μετανάστευση (αν το επιθυμεί το άτομο δηλαδή ή αν εξαναγκάζεται) μπορεί να χωριστεί σε εκούσια ή αναγκαστική (Berry, στο Παυλόπουλος, Ντάλλα & Μόττη – Στεφανίδη, 2015: 80, Μουσούρου, 2003: 19-20).

Συν τοις άλλοις σύμφωνα με το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής (2013: 7-8) η μετανάστευση μπορεί να χωριστεί σε ατομική ή ομαδική ανάλογα με τον αριθμό των ατόμων που μετακινούνται και σε νόμιμη ή παράτυπη ανάλογα με το αν καταγράφονται από τις αρχές του κράτους υποδοχής (Μπαγκαβός & Παπαδοπούλου, 2002:15). Πέρα από τη μη ύπαρξη επίσημης καταγραφής, παράτυπη μπορεί να είναι η μετανάστευση ακόμα και όταν τα άτομα έχουν εισέλθει νόμιμα, αλλά δεν έχουν αποκτήσει τη νόμιμα έγγραφα που να επιτρέπουν την παραμονή στη χώρα υποδοχής (Χλέτσος, 2003: 19).

Επιπλέον η μετανάστευση χωρίζεται σε σύγχρονη ή παραδοσιακή. Σε αυτό το διαχωρισμό σημαντικό ρόλο παίζει η χρονική περίοδος κατά την οποία πραγματοποιήθηκε η μετανάστευση. Αν πραγματοποιήθηκε πριν τους δύο Παγκοσμίους Πολέμους τότε κατατάσσεται στην παραδοσιακή και έχει υπερπόντιο χαρακτήρα, ενώ αν συνέβη κατά τη σύγχρονη εποχή έχοντας ως εφελθτήριο οικονομικά αίτια χαρακτηρίζεται ως σύγχρονη ή νεωτερική (Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2013:7). Πιο συγκεκριμένα νεωτερική είναι η σύγχρονη

μετανάστευση που σχετίζεται με την εκβιομηχάνιση και τα νέα κοινωνικοοικονομικά δεδομένα που σχηματίστηκαν (μεταβολή τύπου κατοικίας του εργατικού δυναμικού), γι' αυτό και οι λόγοι που ωθούν σε αυτού του είδους τη μετανάστευση είναι οικονομικοί (Μουσούρου, 2003: 16-17, Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2013:7).

Πράγματι τις τελευταίες δεκαετίες έχει αλλάξει το τοπίο στα διεθνή πράγματα καθώς κυριαρχεί η παγκοσμιοποίηση έχοντας οικονομική απόχρωση. Το άνοιγμα των αγορών και η ανεμπόδιστη μεταφορά υπηρεσιών και αγαθών οδήγησαν σε νέες μορφές μετανάστευσης. Πιο συγκεκριμένα υπάρχει η μετανάστευση που γίνεται για λόγους εκπαίδευσης σε ανώτερη βαθμίδα ή σε καλύτερα πανεπιστήμια, όσον αφορά την ακαδημαϊκή ποιότητα σε σχέση με τη χώρα προέλευσης. Ακόμη υπάρχει το είδος της μετανάστευσης που αποσκοπεί στην περαιτέρω επαγγελματική εξειδίκευση των εργαζομένων πολυεθνικών εταιρειών ως αποτέλεσμα της παγκοσμιοποίησης της αγοράς εργασίας (Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2013:7). Η μετανάστευση που πραγματοποιείται εξαιτίας μιας εκτεταμένης περιβαλλοντικής καταστροφής όπως ανομβρία, απερίμωση καλλιεργήσιμων εκτάσεων, μόλυνση υδάτινων πόρων κ.ά. αποτελεί σύνηθες φαινόμενο των τελευταίων δεκαετιών, όπου η καταστροφή του περιβάλλοντος από τον άνθρωπο έχει φτάσει στο ζενίθ της. Επιπλέον υπάρχει και η κυκλική μετανάστευση, η οποία περιλαμβάνει την εποχική μετακίνηση αλλά και την εμπορική δραστηριότητα που πραγματοποιείται από χώρα σε χώρα (ό.π.). Τέλος, υπάρχει η «κοινωνική μετανάστευση, η οποία αφορά κυρίως εξαρτώμενα μέλη που ακολουθούν τους νόμιμους μετανάστες και πρόσφυγες στις νέες χώρες στις οποίες εγκαθίστανται (οικογενειακή επανένωση)» (Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2013:7).

Λαμβάνοντας υπόψιν τα προαναφερθέντα θα λέγαμε ότι η μετανάστευση είναι η μετακίνηση ενός ή περισσότερων ατόμων για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο του ενός έτους από μια χώρα σε μια άλλη, που έχει μόνιμο χαρακτήρα, γίνεται είτε εθελούσια είτε αναγκαστικά και έχει συνέπειες τόσο για το ίδιο το άτομο όσο και για τις χώρες υποδοχής. Όλα αυτά προκύπτουν μέσα από τις κοινωνικές σχέσεις που αναπτύσσονται και ωθούν τα άτομα στο να μεταναστεύσουν και όχι από τυχαία γεγονότα. Επομένως η μετανάστευση είναι ένα κοινωνικό φαινόμενο που επιδρά και στα άτομα που μεταναστεύουν και στη χώρα υποδοχής. Αν προσπαθούσαμε να δώσουμε έναν δικό μας ορισμό της μετανάστευσης οι παραπάνω παράμετροι θα διαδραμάτιζαν καίριο ρόλο στη δημιουργία του. Έτσι λοιπόν θα προχωρήσουμε στην εργασία έχοντας στο μυαλό μας τον ορισμό της μετανάστευσης σύμφωνα με τα παραπάνω χαρακτηριστικά. Στη συνέχεια θα

αποσαφηνιστούν οι όροι “πρόσφυγας” και “μετανάστης”, καθώς συχνά στον καθημερινό λόγο χρησιμοποιούνται με την ίδια σημασία, με απώτερο σκοπό να διαφανεί, μέσα από τους ορισμούς και τις επιμέρους κατηγορίες τους, αν είναι σωστή αυτή η ταύτιση ή όχι.

1.2. Διαφορά μετανάστη και πρόσφυγα – Η αναγκαιότητα της διαφοροποίησης των όρων

Είναι γενικά αποδεκτό ότι μολονότι και για τον υπολογισμό των μεταναστών και για τον προσδιορισμό των συνεπειών της μετανάστευσης επιβάλλεται να χρησιμοποιούμε συγκεκριμένο ορισμό, εντούτοις δεν υπάρχει ένας οικουμενικά αποδεκτός προσδιορισμός της έννοιας του «μετανάστη- «migrant» και είναι δύσκολο να διαφοροποιηθούν πλήρως οι παρεμφερείς όροι. Στις προσπάθειες να προσδιοριστεί ο όρος δίνεται βαρύτητα στον τόπο γέννησης και την αλλοδαπή υπηκοότητα, καθώς και στη μετακίνησή τους σε χώρα διαφορετική από τη χώρα όπου γεννήθηκαν είτε αυτή είναι προσωρινή είτε μακροπρόθεσμη, χωρίς όμως αυτό να αποτελεί αδιάσειστο τεκμήριο δεδομένου ότι ως μετανάστες χαρακτηρίζονται, προκειμένου για τη Βρετανία για παράδειγμα, και τα παιδιά που μολονότι είναι Βρετανοί, οι γονείς τους είναι ξένοι ή αλλοδαποί. Γίνεται μάλιστα απόπειρα επιμέρους διαφοροποίησης με τη χρήση διαφορετικών κατά περίπτωση όρων που στην πράξη καταλήγουν να χρησιμοποιούνται εναλλακτικά πολλές φορές και από τους ίδιους τους ερευνητές. Στη λογική αυτή και προκειμένου για τη Βρετανία χρησιμοποιούνται οι όροι «Μετανάστες ‘immigrants’», όρος που αποδίδει τους ανθρώπους που έχουν εγκατασταθεί σε μια χώρα ή σκοπεύουν να το πράξουν και «μετανάστες ‘migrants’» για αυτούς που είναι προσωρινοί κάτοικοι. Επίσης και όσοι μετακινούνται εντός των συνόρων ενός κράτους ονομάζονται μετανάστες με την πρόταση του επιθέτου “εσωτερικοί” (Anderson & Blinder, 2015: 3). *«Κανένας των εν λόγω ορισμών δεν ταιριάζει ακριβώς με τον «μετανάστη» που ορίζεται ως άτομο που υπόκειται σε ελέγχους μετανάστευσης»* (Anderson & Blinder, ό.π.).

Ως διεθνείς μετανάστες χαρακτηρίζονται άτομα που *«διασχίζουν τα σύνορα, αλλάζουν τόπο διαμονής και είναι ξένης εθνικότητας τη στιγμή που εισέρχονται στη χώρα της μεταναστευτικής εισροής»* (Tapinos & Delaunay, 2006: 40). Μολονότι και τα τρία κριτήρια είναι απαραίτητα να συνυπάρχουν όμως σε πολλές περιπτώσεις οι διαχωριστικές γραμμές δεν είναι ξεκάθαρες. Ο Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης (όπως αναφέρεται στο: Καψάλης, 2007: 28) αναφέρεται σε διεθνή μετανάστη προκειμένου για πρόσωπο που *«διαμένει σε ένα ξένο κράτος για μια παρατεταμένη περίοδο»*.

Με μια ευρύτερη προσέγγιση του όρου προέχει στον χαρακτηρισμό η πράξη της αλλαγής του τόπου διαμονής, ανεξαρτήτως αιτίας. Οι ειδικοί συγκλίνουν στην άποψη ότι διεθνής είναι αυτός ο μετανάστης που ανεξαρτήτως των λόγων που τον παρακινούν αλλάζει τον τόπο της συνήθους κατοικίας του (UNRIC, 2019).

Ο όρος μετανάστης συνήθως αναφέρεται σε περιπτώσεις αυτόβουλης και χωρίς την επίδραση εξωγενών παραγόντων μετακίνησης ατόμων. *«Συνεπώς, αυτός ο όρος αναφέρεται στα άτομα και τα μέλη της οικογένειας που μετακινούνται σε μια άλλη χώρα ή περιοχή για να αναζητήσουν καλύτερες υλικές και κοινωνικές συνθήκες καθώς και για να βελτιώσουν το προσδόκιμο των ίδιων και των μελών των οικογενειών τους»* (Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, 2009: 49). Ακόμη, σύμφωνα με την Έμκε – Πουλοπούλου (2007: 52), ο μετανάστης εγκαταλείπει εκούσια τη χώρα του προκειμένου να εγκατασταθεί σε άλλο τόπο παρακινημένος από την επιθυμία για αλλαγή ή για περιπέτεια, αλλά μπορεί και για προσωπικούς λόγους.

Σύμφωνα με τον Διεθνή Οργανισμό Μετανάστευσης μετανάστης εργαζόμενος είναι αυτός, ο οποίος εισέρχεται και παραμένει σε χώρα της οποίας δεν έχει την υπηκοότητα και προσφέρει ή αναζητά μισθωτή εργασία, είτε υπό νόμιμο, είτε υπό παράνομο καθεστώς εισόδου, παραμονής ή/και εργασίας (Καψάλης, 2007: 27).

Περαιτέρω του ορισμού αυτού κρίνουμε αναγκαίο να προβούμε σε επιμερισμό της έννοιας σε ειδικότερες κατηγορίες. Αρχικά με κριτήριο τις οικονομικές ανάγκες που αποτελούν αιτία και κίνητρο ώστε τα άτομα αυτά να επιλέξουν τη μετανάστευση. Διακρίνουμε λοιπόν τους «μετανάστες εργάτες -migrant workers». Σύμφωνα με τη Διεθνή Σύμβαση για την Προστασία όλων των Δικαιωμάτων των Μεταναστών Εργατών και των Μελών των Οικογενειών τους, όπως αναφέρεται στο: Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, (2009: 50), ο «migrant worker» ορίζεται *«ως ο αλλοδαπός που εργάζεται ως μισθωτός σε ένα Κράτος»*.

Αποδίδοντας βαρύτητα στα οικονομικά κριτήρια μετακίνησης και στην επιδίωξη της βελτίωσης των συνθηκών ζωής και προκειμένου να υπάρξει διαφοροποίηση από τους καταδιωκόμενους πρόσφυγες χρησιμοποιείται ακόμη και ο όρος «economic migrant, οικονομικός μετανάστης» ο οποίος συμπεριλαμβάνει και τους εποχιακούς εργάτες (Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, 2009:27). Με κριτήριο τη νομιμότητα της εισόδου και εργασίας των εργαζομένων μεταναστών και μελών των οικογενειών τους σύμφωνα με τους νόμους του κράτους και τις διεθνείς συμφωνίες υφίσταται διαφοροποίηση σε «documented migrant worker

(μετανάστης-εργάτης με νόμιμα έγγραφα)» και «undocumented migrant» (Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, 2009: 25, 79).

Ο ορισμός λοιπόν της έννοιας του μετανάστη μπορεί να γίνει είτε με κριτήριο την απουσία της ιθαγένειας είτε με κριτήριο το σκοπό του ατόμου να ασκήσει μισθωτή και γενικά αμειβόμενη εργασία στην επικράτεια μιας άλλης χώρας. Επομένως πρέπει να διευκρινίζεται από τη νομοθεσία του κράτους, γιατί βάσει του κριτηρίου καθορίζονται οι έννομες σχέσεις των ατόμων αυτών.

Με κριτήριο τη χρονική διάρκεια παραμονής σε μια χώρα και τη συνάρτηση της παραμονής με την εκτέλεση συγκεκριμένου και χρονικά οριζομένου έργου χρησιμοποιούνται οι όροι «long-term migrant (μετανάστης επί μακρόν διαμένων)», εφόσον η μετακίνηση διαρκεί ως ένα έτος, «short-term migrant (μετανάστης διαμένων για μικρή διάρκεια)», εφόσον η μετακίνηση διαρκεί τουλάχιστον τρεις μήνες και ως ένα χρόνο, «seasonal worker (εποχιακός εργάτης)» δηλαδή ο μετανάστης εργάτης, που εκτελεί εποχιακή εργασία και «project-tied worker» του οποίου η μετακίνηση είναι προκαθορισμένη σύμφωνα με το έργο που εκτελεί για λογαριασμό ενός συγκεκριμένου εργοδότη (Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, 2009: 27-71)². Στην περίπτωση του long-term migrant, ορίζεται ότι «...από την πλευρά της χώρας αποστολής, το άτομο που μεταναστεύει είναι απόδημος με σκοπό την μακροπρόθεσμη παραμονή του σε μια άλλη χώρα και από την πλευρά της χώρας υποδοχής, το άτομο που μεταναστεύει είναι εισερχόμενος μετανάστης με σκοπό την μακροπρόθεσμη παραμονή του στη χώρα αυτή» (Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, 2009: 27). Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι στους επιμέρους ορισμούς της έννοιας παρατηρείται διαφοροποίηση σε μικρής διάρκειας ή προσωρινή εγκατάσταση (3-12 μήνες) και σε μακράς διάρκειας ή μόνιμη μετακίνηση (από ένα έτος και πλέον).

Προσδιοριζόμενοι κυρίως τοπικά οι εσωτερικοί μετανάστες χωρίζονται σε «rural-rural migrants» για αυτούς που κινούνται από μια αγροτική περιοχή σε μια άλλη και «rural-urban migrants» για αυτούς που κινούνται από μια αγροτική σε μια αστική περιοχή (Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, 2009: 68). Ακόμη χωρίζονται σε «urban-rural migrants» οι οποίοι μετακινούνται από αστική σε αγροτική περιοχή και σε «urban-urban migrants», προκειμένου για μετακίνηση από μια αστική περιοχή σε μια άλλη (Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, 2009: 80).

² Συγκεκριμένα :

- long-term migrant (Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, 2009: 27)
- project-tied worker (Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, 2009: 58-59)
- seasonal worker (Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, 2009: 70)
- short-term migrant (Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, 2009: 71)

Ως «self-employed worker, αυτοαπασχολούμενος εργάτης» ορίζεται ο μετανάστης ο οποίος κερδίζει τα προς το ζην είτε μόνος του είτε με τα μέλη της οικογένειάς του και αναγνωρίζεται ως αυτοαπασχολούμενος, από τη νομοθεσία του Κράτους στο οποίο εργάζεται ή μέσω διμερών ή πολυμερών συμφωνιών (ό.π., 2009: 70).

Με κριτήριο το είδος της εργασίας που εκτελεί και την κατοχή εξειδίκευσης ο όρος «skilled migrant (ειδικευμένος μετανάστης)», αποδίδει την έννοια του μετανάστη-εργάτη ο οποίος «εξαιτίας των ικανοτήτων του, χρήζει προνομιακής αντιμετώπισης σχετικά με την παροχή άδειας εισόδου στη χώρα φιλοξενίας (υφίσταται λιγότερο περιοριστικούς όρους αναφορικά με τη διάρκεια παραμονής του, την αλλαγή του τύπου απασχόλησής του και την οικογενειακή επανένωση» (Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, 2009: 71), και ο όρος «specified-employment (ο μετανάστης εργάτης)» αποδίδει την έννοια αυτού που εκτελεί εργασία παροδική η οποία απαιτεί επαγγελματικές, εμπορικές, τεχνικές ή άλλες ιδιαίτερα ειδικευμένες ικανότητες ή καθήκον για ορισμένη χρονική περίοδο δεσμευόμενος από τον εργοδότη (ό.π., 2009: 72). Επιμέρους διαφοροποίηση ως προς το είδος της εργασίας τους αντικατοπτρίζει ο όρος «seafarer (μετανάστης εργάτης, απασχολούμενος σε πλοία)», τα οποία είναι εγγεγραμμένα σε καταλόγους Κράτους διαφορετικού από το Κράτος καταγωγής του (Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, 2009: 70), και ο όρος «worker on an offshore installation», δηλαδή «ο μετανάστης εργάτης που απασχολείται σε παράκτια εγκατάσταση. Συνήθως υπό τη δικαιοδοσία του Κράτους, του οποίου δεν έχει την εθνικότητα.» (Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, 2009: 83).

Αντιθέτως ο όρος «refugee», πρόσφυγας χρησιμοποιείται για να δηλώσει «το άτομο, το οποίο δικαιούται την προστασία των Ηνωμένων Εθνών - Ύπατη Αρμοστεία -, καθώς πληροί τις προϋποθέσεις του ψηφίσματος της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, ανεξάρτητα από το αν ή δεν βρίσκεται σε μια χώρα που είναι μέλος της Σύμβασης ή του Πρωτόκολλου περί του Καθεστώτος του Πρόσφυγα, 1951 και 1967 αντίστοιχα, ή από το αν ή δεν έχει αναγνωριστεί ως πρόσφυγας, από τη χώρα φιλοξενίας του» (Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, 2009: 62). Επιπροσθέτως, σύμφωνα με το UNRIC (2019), ως πρόσφυγες προσδιορίζονται άτομα που από το φόβο διώξεων ή εξαιτίας διαμαχών και γενικευμένης βίας αλλά και επειδή βιώνουν μια διαταραγμένη κατάσταση στη χώρα τους και έχει διαταραχθεί η έννομη τάξη των πραγμάτων σε αυτή δικαιούνται και πρέπει να απολαμβάνουν τη διεθνή προστασία.

Πρόσφυγας (Refugee) επομένως είναι αυτός που αναγκάστηκε να εγκαταλείψει τη πατρίδα του και αδυνατεί ή δεν επιθυμεί να επιστρέψει σε αυτή από φόβο ότι θα διωχθεί για λόγους φυλής,

θηρσκειάς, εθνικότητας ή επειδή ανήκει σε συγκεκριμένη διωκόμενη κοινωνική και πολιτική ομάδα. Η έννοια του πρόσφυγα ορίζεται από τη Σύμβαση του 1951 για το Καθεστώς των Προσφύγων. Βασική αρχή προστασίας των προσφύγων αποτελεί η αρχή της μη επαναπροώθησης. Ο πρόσφυγας μολονότι εισέρχεται σε μια χώρα παρανόμως δε διώκεται, αποκτά από τη χώρα εισόδου του διαβατήριο και καθίσταται δυνατή η μακροχρόνια διαμονή του σε αυτήν (Γκέμη & Τριανταφυλλίδου, 2015: 14-15).

Επομένως ο όρος πρόσφυγας προσδιορίζεται συγκεκριμένα και πρόκειται για πρόσωπα που προστατεύονται από το διεθνές δίκαιο και τους παρέχεται η αναγκαία βοήθεια από τα κράτη, την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών και άλλες οργανώσεις.

Ο Ναγόπουλος (2012: 55) εντοπίζει ως διαφοροποιό στοιχείο των εννοιών μετανάστης και πρόσφυγας το διαφορετικό θεσμικό πλαίσιο προστασίας των δικαιωμάτων και διαπιστώνει ότι οι μετανάστες διατηρούν την εθνική προστασία της χώρας τους και πιθανόν σκοπεύουν να επιστρέψουν σε αυτήν, ενώ οι πρόσφυγες ως διωκόμενοι υφίστανται εξαναγκασμό γιατί απειλείται η ελευθερία, η αξιοπρέπεια και η ζωή τους. Εν συνεχεία ο Ναγόπουλος (ό.π.) διακρίνει τους πρόσφυγες σε αιτούντες άσυλο, σε αναγνωρισμένους πολιτικούς πρόσφυγες, σε υπαχθέντες στο καθεστώς επικουρικής προστασίας και σε διαμένοντες με καθεστώς προστασίας για ανθρωπιστικούς λόγους.

Επιμέρους διάκριση συνιστά ο όρος *refugee (recognized)*. Έτσι χαρακτηρίζεται, σύμφωνα με τη Σύμβαση περί του Καθεστώτος των προσφύγων, ο αναγνωρισμένος πρόσφυγας δηλαδή το άτομο εκείνο που εξαιτίας *«δικαιολογημένου φόβου διώξεως λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξης ή πολιτικών πεποιθήσεων βρίσκεται εκτός της χώρας, της οποίας έχει την υπηκοότητα και δε δύναται ή, λόγω του φόβου αυτού, δεν επιθυμεί να απολαύει της προστασίας της χώρας αυτής»* (Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, 2009: 63).

Αξίζει να σημειώσουμε και τον σχετικό όρο *«refugees in orbit (πρόσφυγες σε τροχιά)»*. Πρόκειται για πρόσφυγες που αδυνατούν να βρουν χώρα να τους παράσχει άσυλο ή έστω να εξετάσει το σχετικό τους αίτημα. Επίσης και τον όρο *«refugees in transit (διερχόμενοι πρόσφυγες)»*, δηλαδή άτομα που εισέρχονται προσωρινά σε ένα κράτος προκειμένου να μπορέσουν να εγκατασταθούν μόνιμα σε ένα άλλο. Ειδική περίπτωση συνιστούν οι προσδιοριζόμενοι ως *refugees sur place*, άτομα που όταν έφυγαν από τη χώρα τους δεν ήταν πρόσφυγες αλλά μετέπεσαν στην κατάσταση αυτή αργότερα καθώς προέκυψαν λόγοι διώξής τους πχ. λόγω πραξικοπήματος σε αυτήν (Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, 2009: 63).

Η προηγηθείσα απόπειρα προσέγγισης και διαφοροποίησης των όρων «πρόσφυγας» και «μετανάστης» καταδεικνύει ότι ο δεύτερος μετακινείται αυτόβουλα, γιατί ως επί το πλείστον επιζητά βελτίωση των βιοποριστικών και άλλων συνθηκών ζωής του και δε στερείται της επιλογής να επιστρέψει στη χώρα προέλευσής του οποτεδήποτε το θελήσει, κάτι που αδυνατούν να πράξουν οι πρόσφυγες των οποίων η επιστροφή συνήθως εγκυμονεί θανάσιμες συνέπειες.

Τα παραπάνω καθιστούν σαφές ότι οι όροι πρόσφυγας και μετανάστης δεν μπορούν να χρησιμοποιούνται εναλλακτικά μολονότι υπάρχει αυτή η τάση από κάποιους εκπροσώπους του πολιτικού χώρου, κάποιους διεθνείς οργανισμούς και τα ΜΜΕ. *«Τα παγκόσμια στατιστικά στοιχεία για τη διεθνή μετανάστευση τείνουν να χρησιμοποιούν τον όρο ‘διεθνής μετανάστευση’ για να περιγράψουν, μεταξύ άλλων, μετακινήσεις αιτητών ασύλου και προσφύγων (McConnell, 2016: 2).* Η ενιαιοποίηση των ορισμών ‘‘πρόσφυγες’’ και ‘‘μετανάστες’’ μπορεί να ατονήσει τη λήψη μέτρων προστασίας των προσφύγων από την επαναπροώθηση και από την τιμωρία της παράτυπης εισόδου προς αναζήτηση ασφαλείας. Υφίσταται επίσης ο κίνδυνος λόγω αυτής να περιοριστεί η υποστήριξη εκ μέρους της κοινής γνώμης για τους πρόσφυγες (Εμκε – Πουλοπούλου, 2007:52 ; McConnell, 2016: 2).

Μια διαφοροποίηση του όρου μετανάστη στην οποία υπάρχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον είναι η διάκριση των μεταναστών σε εκούσιους ή αναγκαστικούς. Όμως και εδώ η διάκριση των μεταναστών είναι δύσκολη επειδή οι αναγκαστικοί μετανάστες μπορούν να εξασφαλίσουν κάποιο καταφύγιο για την οικογένεια και τον εαυτό τους αξιοποιώντας οικογενειακούς, κοινωνικούς δεσμούς και τις οικονομικές ευκαιρίες που πιθανόν τους παρέχονται (Εμκε – Πουλοπούλου, 2007:57). Με αφετηρία τη διάκριση αυτή κάποιοι χαρακτηρίζουν τους πρόσφυγες ως «εξαναγκασμένους μετανάστες» όρος που επίσης επιχειρεί να συγκεράσει τους όρους ‘‘πρόσφυγας’’ και ‘‘μετανάστης’’. *«Ο όρος «αναγκαστική μετανάστευση» (forced migration) χρησιμοποιείται μερικές φορές από τους κοινωνικούς επιστήμονες και άλλους ως ένας γενικός όρος που καλύπτει πολλές μορφές εκτοπισμού ή ακούσιας μετακίνησης είτε εκτός είτε στο εσωτερικό μίας χώρας» (McConnell, 2016: 1).* Ο όρος αυτός εμπερικλείει τον κίνδυνο υποβάθμισης των ιδιαίτερων προβλημάτων και αναγκών των προσφύγων και επιπλέον υφίσταται και κίνδυνος να ατονήσουν οι νομικές υποχρεώσεις που απορρέουν από τον όρο πρόσφυγες.

Σύμφωνα με το Σαββάκη (2012: 79-80) οι σύγχρονες κοινωνίες εμφανίζονται δυαδικά ταξινομημένες και υφίστανται διάκριση μεταξύ του κοινωνικά «αναγκαίου» και του κοινωνικά «περιττού». Στη βάση της λογικής αυτής, όπως αναφέρει, ο Ξένος – μετανάστης ή πρόσφυγας -

τείνει να εννοιολογείται ως περιττός και αναλώσιμος και να θεωρείται υπεύθυνός για μια σειρά δεινών, ένας οικονομικός, δημογραφικός και πολιτισμικός εχθρός που συνιστά εργασιακή και κοινωνική απειλή στα πλαίσια της εγχώριας και ευρωπαϊκής κρίσης.

Όμως όλοι οι άνθρωποι αξίζουν το σεβασμό της αξιοπρέπειάς τους και οφείλουμε να ρυθμίζουμε τη συμπεριφορά μας σύμφωνα με αυτήν την αρχή τηρώντας απαρέγκλιτα τα ανθρώπινα δικαιώματά τους. Με τη λογική αυτή ο διαχωρισμός πρόσφυγα – μετανάστη δεν είναι μεροληπτικός υπέρ του πρώτου. Επιβάλλεται εξάλλου να λάβουμε υπόψιν μας ότι στην περίπτωση του οικονομικού μετανάστη δεν πρόκειται πάντοτε για αυτόβουλη απόφαση καθώς ενδεχομένως η μετακίνησή του να προκύπτει από την εξαθλίωση του στη χώρα καταγωγής του ή την επιβολή υπερβολικά πιεστικών μέτρων που παράγουν κραυγαλέες οικονομικές ανισότητες. Στην περίπτωση αυτή θα μπορούσε κάποιος να το συγκρίνει με τον πρόσφυγα δεδομένου ότι υφίσταται έντονη πίεση στη δική του χώρα. Καθίσταται όμως αδιάσειστο το συμπέρασμα ότι τα κράτη υποδοχής προσφύγων καλούνται να διασφαλίσουν πρωτίστως και λόγω των αιτιών που εδρεύουν στο φαινόμενο, τις συνθήκες διευκόλυνσης της ζωής των προσφύγων. Η Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων εθνών διαφοροποιεί τους όρους προκειμένου να διασφαλιστεί η τήρηση των απορρευσών από το διεθνές δίκαιο υποχρεώσεων έναντι αυτών (McConnell, 2016: 1).

Στην πραγματικότητα όμως λαμβάνει χώρα ένα σύνθετο φαινόμενο κατά το οποίο διακινούνται μικτές ομάδες ανθρώπων οι οποίες περιλαμβάνουν πρόσφυγες και μετανάστες. Πρακτική της Ύπατης Αρμοστείας είναι στην περίπτωση αυτή να αναφερόμαστε σε «πρόσφυγες και μετανάστες» προκειμένου να καθίσταται κατανοητή η ισότητα των δικαιωμάτων εντός του νομικού πλαισίου των διεθνών συμβάσεων και απόδοσης του οφειλόμενου σεβασμού σε όλους ανεξαιρέτως, πρόσφυγες και αιτούντες άσυλο. Συχνά σε πολιτικές συζητήσεις γίνεται χρήση των όρων “μεικτή μετανάστευση”, “μεικτές ροές” και “μεικτές μετακινήσεις” προκειμένου να περιγραφούν άνθρωποι που ταξιδεύουν μαζί χρησιμοποιώντας ίδιους δρόμους και διαμεσολαβητές. Αν και οι όροι αυτοί μπορούν να υφίστανται γιατί αποδίδουν την πραγματικότητα, ο όρος «μεικτός μετανάστης» που ενίοτε χρησιμοποιείται προκειμένου να περιγράψουν κάποιοι το πρόσωπο που μεταναστεύει σε μεικτά μεταναστευτικά ρεύματα με άγνωστο το ατομικό του καθεστώς ή και για επικαλυπτόμενους μεταξύ τους λόγους, δεν είναι απολύτως σαφής. *«Ενδέχεται να προκαλέσει σύγχυση και να υπερκαλύψει τις συγκεκριμένες ανάγκες των προσφύγων και των μεταναστών μέσα σ’ αυτό το φαινόμενο»* (McConnell, 2016: 1).

Επομένως ο όρος αυτός δεν είναι δόκιμος επειδή είναι ιδιαίτερα απλουστευτικός και απαλείφει τις ιδιαίτερες ανάγκες του καθενός.

Εν κατακλείδι συμπεραίνουμε ότι οι όροι μετανάστης και πρόσφυγας αναφέρονται σε διαφορετικές κατηγορίες ανθρώπων και είναι αδύνατον να ομογενοποιούμε τα φαινόμενα που αντιστοίχως σχετίζονται με αυτούς. Η διάκριση μεταξύ τους κρίνεται αναγκαία προκειμένου να ρυθμίζεται επαρκώς το νομικό πλαίσιο των κρατών που πρέπει να διαχειριστούν την εισροή αυτών των ατόμων στα εδάφη τους και οι ίδιοι να απολαμβάνουν τα δέοντα δικαιώματα σύμφωνα με το πλαίσιο αναγνώρισης των πανανθρώπινων δικαιωμάτων.

1.3. Θεωρίες μετανάστευσης

Προκειμένου οι επιστήμονες να ερμηνεύσουν τα αίτια της μετανάστευσης που συλλειτουργούν με την επιθυμία των μεταναστών να επιτύχουν βελτίωση της οικονομικής και κατά συνέπεια της κοινωνικής τους κατάστασης, να προσδιορίσουν τις δυνάμεις που επενεργούν στην αύξηση των μεταναστευτικών ροών και τις αναμενόμενες συνέπειες που ασκεί το φαινόμενο στην οικονομία και τη ζωή τόσο των χωρών προέλευσης όσο και των χωρών αποστολής και του κόσμου γενικότερα, ανέπτυξαν πληθώρα επιστημονικών προσεγγίσεων που κάποτε συγκλίνουν και άλλοτε αποκλίνουν στα βασικά σημεία τους. Στο παρόν τμήμα της εργασίας μας προτιθέμεθα να δώσουμε συνοπτικά το γενικό πλαίσιο αυτών που θεωρούμε χαρακτηριστικές και να αντιληφθούμε μέσω αυτών τον διαφορετικό τρόπο μελέτης των αιτίων και των αποτελεσμάτων της μετανάστευσης.

Από τις πιο σημαντικές και διαδεδομένες θεωρίες είναι αυτές που δίνουν βαρύτητα στον οικονομικό παράγοντα. Σημείο σύγκλισης αυτών των θεωριών συνιστά η διαφορά ευκαιριών, επιπέδου ανάπτυξης και διαβίωσης. Οι οικονομικές θεωρητικές προσεγγίσεις προϋπήρξαν και επηρέασαν τις μεταγενέστερες κοινωνιολογικές οι οποίες παρουσιάζουν και κοινωνική, δημογραφική αλλά και πολιτική, πολιτισμική καθώς και ψυχολογική σκοπιά θέασης του φαινομένου (Μουσούρου, 2003: 55), αλλά και από την άλλη, η επισκόπηση των μεταναστευτικών θεωριών αναδεικνύει τα κοινωνικά χαρακτηριστικά της οικονομικής μετανάστευσης (Μαρούκης, 2010: 80).

Η **Νεοκλασική Οικονομική Θεωρία** στηρίζεται στη θεωρία της προσφοράς και της ζήτησης, τοποθετεί την κινητικότητα της εργασίας στην ίδια κατηγορία με την κινητικότητα των αγαθών (Μαρούκης, 2010: 80 ; Green, 2004: 105), συνδυάζει τη μακροοικονομική με τη

μικροοικονομική θεώρηση και αναλύει τα κόστη και τα οφέλη για τις δύο χώρες και τους ίδιους τους μετανάστες (Έμκε – Πουλοπούλου, 2007: 119-121 ; Μουσούρου, 2003: 67, 71).

Σύμφωνα με αυτήν το φαινόμενο της μετανάστευσης προσεγγιζόμενο μακροοικονομικά προκύπτει από τη διαφορά επιπέδου των μισθών μεταξύ των χωρών και επηρεάζεται από τους μηχανισμούς των αγορών εργασίας οπότε οι μεταναστευτικές ροές καθίστανται διαχειρίσιμες μόνον εφόσον οι κυβερνήσεις ρυθμίσουν την αγορά εργασίας στις χώρες προέλευσης και αποστολής (Τριανταφυλλίδου, 2010: 33 ; Έμκε – Πουλοπούλου, 2007: 124-125).

Εφόσον προσεγγίσουμε μικροοικονομικά το φαινόμενο της μετανάστευσης, διαπιστώνουμε ότι σημαντικό ρόλο αποκτούν και οι διεθνείς διαφορές στα επίπεδα απασχόλησης του εν δυνάμει μετανάστη, ο οποίος αν διαθέτει υψηλό ανθρώπινο κεφάλαιο μπορεί να διεκδικήσει απασχόληση και υψηλότερες αποδοχές στη χώρα προορισμού. Επίσης η μετανάστευσή του επηρεάζεται από άλλα ατομικά χαρακτηριστικά, από κοινωνικούς παράγοντες και από την τεχνολογία. Με την οπτική αυτή η μετανάστευση προκύπτει από την ασυνέχεια ή την ανισορροπία στις αγορές εργασίας και από τον υπολογισμό κόστους και οφέλους και διαρκεί ώσπου να επέλθει ισορροπία οφέλους από τη μετανάστευση και κόστους εξαιτίας της και εφόσον εξακολουθεί να παραμένει θετική η οικονομική επίπτωση της μετανάστευσης (Τριανταφυλλίδου, 2010: 34-35 ; Έμκε – Πουλοπούλου, 2007: 123-124).

Ωστόσο όπως διαπιστώνει η Green (2004: 109), ο άνθρωπος δεν είναι σε τόσο μεγάλο βαθμό υπολογιστικός, καθώς εκτός από την εκτίμηση του cost-benefit μεσολαβούν παράγοντες κοινωνιολογικής ή ψυχολογικής φύσεως στην απόφαση των μεταναστών που δεν μας επιτρέπουν τελικά να ερμηνεύουμε τις μετακινήσεις ως ανταλλαγή οποιουδήποτε εμπορεύματος, στην περίπτωση μας, του ανθρώπινου. Εκτός από τον πρωταρχικό ρόλο της προσφοράς και της ζήτησης ως αξιώματος, αυτή η προσέγγιση στην πορεία εμπλουτίστηκε και με τις μεταβλητές της οικονομικής και κοινωνικής υποδομής των χωρών αποστολής και υποδοχής, της πολιτισμικής ταυτότητάς τους, της ακτινοβολίας τους κ.α. (Μουσούρου, 2003: 69-70).

Στη **σύγχρονη νεοκλασική θεώρηση** για τη μετανάστευση έμφαση δίνεται στη μετακίνηση κεφαλαίου και θεωρείται ότι η μετανάστευση συντελεί στην αύξηση της παραγωγής και τη βελτίωση του επιπέδου διαβίωσης και στις δυο χώρες (Μουσούρου, 2003: 68-69).

Σύμφωνα με τη **θεωρία των νέων οικονομικών της μετανάστευσης** η οποία επηρεάζεται από τη μικροκοινωνιολογική προσέγγιση (Μαρούκης, 2010: 85) κύριο ρόλο δε διαδραματίζει πλέον το άτομο αλλά το νοικοκυριό, μονάδα οικονομική και κοινωνική, σε συνδυασμό με τα

κίνητρά της να επιλέξει την αποστολή μέλους για να αμυνθεί σε οικονομικούς κινδύνους, για να συγκεντρώσουν κεφάλαιο για επενδύσεις στην τοπική παραγωγή κλπ. Η μετανάστευση επηρεάζεται από την κοινωνικο-οικονομική θέση του νοικοκυριού και οι κυβερνήσεις επιδρούν σε αυτήν με πολιτικές που επηρεάζουν την αγορά εργασίας, αλλά και με προνοιακές πολιτικές και με ασφαλιστικές ρυθμίσεις, ενώ πολιτικές για τη βελτίωση της κατανομής εισοδήματος ακόμα κι αν αυξάνουν το μέσο εισόδημα δεν περιορίζουν τη διεθνή μετανάστευση στην περίπτωση που τα φτωχά νοικοκυριά δε συμμετέχουν σε αυτήν την αύξηση. Αντιθέτως, τέτοιες πολιτικές επηρεασμού της κατανομής του μέσου εισοδήματος σε μια κοινωνία επιδρώντας στην αίσθηση υστέρησης των φτωχών νοικοκυριών τους ωθούν στην επιλογή της διεθνούς μετανάστευσης (Τριανταφυλλίδου, 2010: 37-38 ; Έμκε – Πουλοπούλου, 2007: 146-147 ; Μουσούρου, 2003: 85-86 ; Μαρούκης, 2010: 86). *«Πρόσφατες μελέτες (Ιωσηφίδης, 2002) προτείνουν τη λεγόμενη «θεωρία μέσου επιπέδου» (σύνθεση μακροεπιπέδου και μικροεπιπέδου) και την πρωτοκαθεδρία της έννοιας του νοικοκυριού στις σύγχρονες αναλύσεις του μεταναστευτικού φαινομένου»* (Ξηρουχάκης & Κουρλιούρος, 2011:3).

Σύμφωνα με τη **θεωρία διττής/κατατμημένης αγοράς εργασίας** εκτός από τους παράγοντες ώθησης στις χώρες προέλευσης λειτουργούν και οι παράγοντες έλκυσης στις χώρες προορισμού (push - pull) και η ύπαρξη μιας διαρκούς ανάγκης αλλοδαπής εργατικής δύναμης που προκύπτει επειδή οι οικονομίες και οι κοινωνίες των αναπτυγμένων χωρών έχουν τις εξής ιδιότητες: α) του δομικού πληθωρισμού, β) των ζητημάτων κινήτρων των εργαζομένων να εργαστούν σε μια θέση την οποία ο μετανάστης στην είσοδό του σε μια χώρα δεν απορρίπτει αν οι αμοιβές είναι μικρές ή αν πρόκειται για εργασία χαμηλού status, εφόσον του εξασφαλίζει επιβίωση και ανυψώνει το status του στη χώρα προέλευσης, γ) του οικονομικού δυϊσμού και δ) την ιδιότητα της δημογραφίας της προσφοράς εργασίας στη μεταβιομηχανική κοινωνία κατά την οποία οι μετανάστες λειτουργούν εφεδρικά στην ανάγκη για ευέλικτη και υποχωρητική αγορά εργασίας (Τριανταφυλλίδου, 2010: 38-42 ; Έμκε – Πουλοπούλου, 2007: 126-127). Όπως αναφέρεται από την Green (2004: 103) οι μετανάστες είναι *«η βαλβίδα ασφαλείας που ρυθμίζει τις πιέσεις των ασταθών οικονομιών»*.

Στον **μεταμοντερνισμό** συντελείται προσπέλαση της απαισιόδοξης οπτικής που αντιμετωπίζει τους μετανάστες ως αθύρματα των δομικών χαρακτηριστικών της οικονομίας και δίνεται βαρύτητα στην έννοια της διαφορετικότητας, της εξουσίας και του πλαισίου. Αξιοποιούνται ακόμα οι κοινοτικές σπουδές και οι σπουδές φύλου (Μαρούκης, 2010: 87-90).

Αλλά και με τη **θεωρία της συμβολικής αλληλεπίδρασης** της σχολής του Σικάγου καθίσταται ορατή η υπέρβαση των στεγανών του δομισμού, γιατί εστιάζει στο πλαίσιο πραγμάτωσης της μετανάστευσης και με βιογραφική προσέγγιση ερευνά την καθημερινή ζωή προκειμένου να κατανοήσει τα αίτια της μετανάστευσης ως δράση στον χρόνο, υποκινούμενη από πολλούς και όχι αναγκαία διαδοχικούς λόγους αλλά και ως πολιτισμικό γεγονός (Μαρούκης, 2010: 89-90).

Ακολούθως θα εξετάσουμε τη διεθνική προοπτική της μετανάστευσης η οποία τοποθετεί τη μετανάστευση στο πλαίσιο της παγκόσμιας αγοράς εργασίας (Έμκε – Πουλοπούλου, 2007: 165-166). Σύμφωνα με τη **θεωρία των παγκοσμίων συστημάτων** η μετανάστευση αποτελεί συνέπεια του τρόπου οργάνωσης της καπιταλιστικής αγοράς στις αναπτυσσόμενες χώρες και λειτουργεί με φορά αντίθετη από το δρόμο κεφαλαίων και αγαθών ώστε οι φτωχές χώρες να εξάγουν ανθρώπινο δυναμικό στις αποικιακές μητροπόλεις του παρελθόντος με τις οποίες τις δένουν ποικίλοι δεσμοί (Τριανταφυλλίδου, 2010: 42-44). Οι θεσμικές ανισοροπίες ανιχνεύονται στη βάση των μεταναστευτικών ροών και αυτές παράγονται από την παρέμβαση του κράτους στο παγκόσμιο καπιταλιστικό σύστημα. Η μεγιστοποίηση του φαινομένου της μετανάστευσης στη σύγχρονη εποχή αντιμετωπίζεται ως αποτέλεσμα της διεθνοποίησης των οικονομιών και των κοινωνιών και προέκυψε από τις συντελεσθείσες πολιτικές αλλαγές (Έμκε – Πουλοπούλου, 2007: 167). Ο Braudel (όπως αναφέρεται στο: Green, 2004, 111) καταδεικνύει ότι οι μεταναστεύσεις τοποθετούνται στα πλαίσια των τριών «σφαιρών» της παγκόσμιας οικονομίας (κέντρο, περιφέρεια, ημιπεριφέρεια) και ότι η εργασία μεταναστεύει εκεί όπου υπάρχει καλύτερη αμοιβή της.

Σύμφωνα με τη **θεωρία των δικτύων** αυτά θέτουν σε δεύτερη μοίρα το ρόλο της διαφοράς αμοιβών και προσφοράς εργασίας με το να περιορίζουν το κόστος μετανάστευσης και το ρίσκο της, ώστε τελικά να αυξάνεται το μεταναστευτικό ρεύμα. Δομικοί και ατομικοί λόγοι που έδωσαν ώθηση στη μετανάστευση τίθενται σε δεύτερη μοίρα όσο η μετανάστευση γίνεται πιο θεσμοθετημένη, όσο αναπτύσσονται πολιτικές επανένωσης και οργανώνονται τα δίκτυα μετακίνησης (Τριανταφυλλίδου, 2010: 44-45 ; Έμκε – Πουλοπούλου, 2007: 145-146). Πρόεκταση της έννοιας του κοινωνικού δικτύου αποτελεί η έννοια του κοινωνικού κεφαλαίου, του συνόλου δηλαδή των δυνατοτήτων ενός δικτύου ατόμων που συνδέονται κοινωνικά, εθνικά, φυλετικά κ.α. και έτσι μπορούν να διαμορφώνουν σχέσεις εμπιστοσύνης, να υιοθετούν κοινές αξίες, να έχουν κοινούς κώδικες συμπεριφοράς και να δρουν προς το συλλογικό συμφέρον (Ξηρουχάκης & Κουρλιούρος, 2011:3)

Προκειμένου για τις **αριστερές κοινωνικο-οικονομικές προσεγγίσεις** η Έμκε – Πουλοπούλου (2007: 160-163) διαπιστώνει ότι οι μεταναστεύσεις εργατικού δυναμικού συνδέονται με τον κεφαλαιοκρατικό τρόπο παραγωγής και ακολουθούν το μεταναστεύον κεφάλαιο. Οι μαρξιστές κρίνοντας τις φιλελεύθερες θεωρίες διαπιστώνουν ότι μπορούμε να καταλάβουμε τις μεταναστευτικές ροές *«μόνο στο εσωτερικό της λογικής επέκτασης του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής»* (Green, 2004: 110) και θεωρούν ότι η μετανάστευση προκύπτει από την ανισότητα της καπιταλιστικής ανάπτυξης στο διεθνές πεδίο (Ξηρουχάκης & Κουρλιούρος, 2011:2). Στις επηρεασμένες από τον Μαρξ και τον Λένιν προσεγγίσεις, οι επιπτώσεις της μετανάστευσης τοποθετούνται στα πλαίσια εξάρτησης της περιφέρειας από το οικονομικό κέντρο. Η ανισομέρεια της οικονομικής ανάπτυξης, η διάκριση των οικονομιών σε κυρίαρχες και εξαρτημένες και το σύστημα εκμετάλλευσης των μεταναστών εργαζομένων προσεγγίζονται ως στοιχεία με δυναμική διαιώνιση. Η μετανάστευση αντιμετωπίζεται από αυτές τις προσεγγίσεις ως φαινόμενο εκμετάλλευσης και διακρίσεων, ενώ επισημαίνεται ο ταξικός χαρακτήρας της (Μουσούρου, 2003: 62).

Οι **δομικές προσεγγίσεις** εστιάζουν στη ζήτηση εργασίας και στις συνέπειες στη χώρα υποδοχής. Θεωρούν τη μετανάστευση ως μη ελεύθερη ατομική επιλογή που γίνεται σε συνθήκες πληροφόρησης μη ιδανικές, όπως μη ιδανικές είναι και οι συνθήκες πώλησης της εργασίας. Δεν υπάρχει μεγάλη απόσταση στις φιλελεύθερες και δομικές προσεγγίσεις σε σχέση με τη θέση του ατόμου έναντι των δομών της αγοράς (Μαρούκης, 2010: 83-85).

Επιπλέον σύμφωνα με τη **θεσμική θεωρία** παράνομα κυκλώματα, ιδιωτικοί θεσμοί και εθελοντικές οργανώσεις ενεργοποιούνται προκειμένου να καλυφθεί η ανάγκη μετανάστευσης τη στιγμή που οι προσφερόμενες θέσεις για αυτήν είναι λίγες. Ως αποτέλεσμα οι κυβερνήσεις μην μπορώντας να τις περιορίσουν αδυνατούν να επηρεάσουν τις μεταναστευτικές ροές, ενώ κάποτε λειτουργοί τους χρηματίζονται από τις οργανώσεις αυτές (Τριανταφυλλίδου, 2010: 45-46).

Σύμφωνα με τις **κοινωνιολογικές προσεγγίσεις** της μετανάστευσης βαρύτητα αποκτά το κοινωνικό (οι απαιτούμενες διασυνδέσεις για χαμηλού κόστους και ασφαλή μετακίνηση) και το πολιτισμικό κεφάλαιο (γνώση των άλλων κοινωνιών και των ευκαιριών και πληροφόρηση για τη μετανάστευση) που γίνεται προσιτό με την παγκοσμιοποίηση (Έμκε – Πουλοπούλου, 2007: 142-143). Αναπτύχθηκαν ενδιαφέρουσες θεωρίες όπως της προσέλκυσης-απόθησης από τη χώρα προορισμού και προέλευσης αντιστοίχως, η θεωρία της ενσωμάτωσης και της προσαρμογής των μεταναστών στην κοινωνία της χώρας υποδοχής, η θεωρία του δικτύου και της στρατηγικής

επιβίωσης της οικογένειας (Εμκε – Πουλοπούλου, 2007: 142-147). Όπως διαπιστώνει η Μουσούρου (2003:81) υφίσταται μια τάση αντιμετώπισης της μετανάστευσης ως κυκλικό φαινόμενο που οι επιπτώσεις του μόνον σε συνάρτηση με συγκεκριμένες φάσεις μπορούν να μελετηθούν ικανοποιητικά. Η μακροκοινωνιολογική προσέγγιση της μετανάστευσης λαμβάνει υπόψιν της την ποικιλία των παραγόντων στις χώρες αποστολής και υποδοχής και κάποιοι μελετητές επηρεάζονται από την μαρξιστική (θεωρούν ότι εκπηγάει από την ανισομερή ανάπτυξη στις καπιταλιστικές κοινωνίες), ενώ άλλοι από την νεοκλασική προσέγγιση (οπότε η έλξη – απώθηση μεταφράζονται στα πολυποίκιλα συμφέροντα). Στην μικροκοινωνιολογική προσέγγιση η οικογενειακή στρατηγική είναι καθοριστικής σημασίας (Μουσούρου, 2003: 82-85).

Τα **συμπεριφορικά** τέλος **μοντέλα** ερευνούν τον τρόπο που η ψυχολογική αντίληψη της κατάστασης επιδρά μεταξύ του ατόμου και του περιβάλλοντος και αξιοποιούν ως εργαλεία την έννοια «τοπική χρησιμότητα» (αντίληψη του ατόμου για τη χώρα προορισμού), την έννοια της κατανόησης των μεταναστών ως άτομα που κινούνται από υποκειμενικές προσδοκίες και την έννοια του «άγχους». Άρα τα μοντέλα αυτά μετακινούν την ορθολογικότητα των επιλογών από το αντικειμενικό στο υποκειμενικό πεδίο (Μαρούκης, 2010: 82).

Η προηγηθείσα απόπειρα να παρουσιαστεί το περίγραμμα των δημοφιλέστερων θεωριών προσέγγισης της μετανάστευσης μας οδηγεί στο συμπέρασμα ότι αυτές σε κάθε περίπτωση δίνουν βαρύτητα σε έναν απ' τους ποικίλους λόγους που παράγουν το φαινόμενο της μετανάστευσης χωρίς όμως να απορρίπτουν τη συνέργεια και των υπολοίπων, ενώ κάποιες επιχειρούν να διερευνήσουν τη δράση των παραγόντων αυτών συνεξετάζοντάς τους σε μια σχέση αλληλεπίδρασης. Σε κάθε περίπτωση ως μελετητές οφείλουμε να μην παραγνωρίζουμε τη βαρύτητα των οικονομικών, πολιτικών, δομικών, πολιτιστικών και λοιπών παραγόντων αλλά να θεωρούμε ότι το φαινόμενο εκπηγάει πρωτίστως απ' το ίδιο το άτομο που κάνει τις επιλογές του.

1.4. Μετανάστες στις χώρες υποδοχής

Η ανθρώπινη προσωπικότητα δεν προκύπτει από γενετικούς – βιολογικούς παράγοντες μολονότι αυτοί διαδραματίζουν καθοριστικό ρόλο προσφέροντας τη δυναμική της εξέλιξής της. Είναι πρωτίστως προϊόν κοινωνικό και διαμορφώνεται μέσα από τη σχέση του ατόμου με την κοινωνική ομάδα στην οποία εντάσσεται και με την απόδοση νοήματος στα επιμέρους άτομα, στη δική του ομάδα και τις "άλλες" ομάδες με τις οποίες συναλλάσσεται στη ζωή του. Οι πρόσφυγες και οι μετανάστες που προσέρχονται στις χώρες υποδοχής αντιμετωπίζουν την αναγκαιότητα και

παραλλήλως την πρόκληση να προσαρμοστούν σε μια νέα κοινωνική πραγματικότητα και να ενταχθούν ή να ενσωματωθούν σε αυτήν. Συχνά όμως έρχονται αντιμέτωποι με διαμορφωμένες αντιλήψεις των γηγενών, με στερεότυπα και προκαταλήψεις που εκείνοι αποδέχονται και επιδρούν στη στάση που διαμορφώνουν και στον τρόπο με τον οποίο τους αντιμετωπίζουν.

Η τάση του ατόμου να διαφοροποιείται συχνά ενδέχεται να υποκρύπτει και άλλα κίνητρα που σχετίζονται με τη διασφάλιση της θέσης του στην ομάδα, την εξασφάλιση της πλεονεκτικής απολαυής αγαθών, τη συναισθηματική του ισορροπία, γενικότερα την εξυπηρέτηση αυτού που κρίνει ως συμφέρον του. Στην παθολογική της εκδοχή η τάση αυτή μπορεί να εκδηλωθεί ως φόβος ή μίσος για τον διαφορετικό, ως υποτιμητική ή εχθρική στάση απέναντί του, ως διακρίσεις και περιορισμοί στη δράση του και θέση φραγμών στην ανάπτυξή του ως άτομο και ως κοινωνικό μέλος. Στην περίπτωση αυτή διαπιστώνουμε την εκδήλωση του ρατσισμού, φαινομένου με μακρά ιστορία το οποίο αναβιώνει στις μέρες μας στις προηγμένες δυτικές κοινωνίες και προκειμένου για τους διαφορετικούς, μετανάστες και πρόσφυγες. Επιβάλλεται λοιπόν να προσεγγίσουμε τους όρους "στερεότυπα" και "προκατάληψη" καθώς και να ανιχνεύσουμε τις απαρχές και την εξέλιξη του φαινομένου του ρατσισμού.

1.4.1. Στερεότυπα

Ο Lippmann (όπως αναφέρεται στο Dovidio et al, 2010: 7) εισήγαγε πρώτος τον όρο «στερεότυπο» προκειμένου να αναφερθεί στην συνηθισμένη εικόνα που ανακαλούμε αυτομάτως όταν καλούμαστε να σκεφτούμε ή να αναφερθούμε σε κάποια ομάδα ατόμων. Μολονότι η πρώτη έρευνα αντιμετωπίζει τα στερεότυπα ως μάλλον άκαμπτη και ελαττωματική σκέψη, η πρόσφατη έρευνα θεωρεί τα στερεότυπα φαινόμενο λειτουργικό για τους κοινωνικούς μελετητές και δυναμικό και θεωρεί ότι αυτά συνιστούν τρόπο απλοποίησης κάθε σύνθετου περιβάλλοντος. Ακόμη «τα στερεότυπα είναι γνωσιακά σχήματα που χρησιμοποιούνται από τους κοινωνικούς διδάσκοντες να επεξεργάζονται τις πληροφορίες για άλλους» (Hilton & von Hippel, όπως αναφέρεται στο Dovidio et al, 2010: 7). Αυτό, γιατί μας πληροφορούν για τους κοινωνικούς ρόλους, την ομοιογένεια εντός της ομάδας και καθορίζουν τις συναισθηματικές αντιδράσεις των μελών της ομάδας.

Τα στερεότυπα αποτελούν πεποιθήσεις σχετικά με τα γνωρίσματα, τη συμπεριφορά και τις τάσεις ατόμων που εντάσσονται σε καθορισμένες ομάδες, στοιχεία που τους διαφοροποιούν από όσους ανήκουν σε άλλες ομάδες και τους ταξινομούν σε μία ορισμένη βαθμίδα στην κλίμακα

κοινωνικής ιεράρχησης. Η ομαδοποίηση των ατόμων βάσει των προαναφερθέντων στοιχείων αφενός τα αντιμετωπίζει απλουστευτικά θεωρώντας τα πανομοιότυπα, και αφετέρου προσεγγίζει την ομάδα ως ένα ομογενοποιημένο όλο. Επιπλέον οι υπεραπλουστευμένες απόψεις για τα μέλη μιας ομάδας συνεπάγονται προσεγγίσεις αφενός θετικές για όσους μετέχουν σε μια ομάδα και πραγματοποιούν την αξιολόγηση των άλλων με τη χρήση στερεοτύπων και αφετέρου συνήθως υποτιμητικές για τα μέλη της χαρακτηριζόμενης στερεοτυπικά ομάδας. Η εικόνα που αποτυπώνεται στα στερεότυπα έχει κύριο χαρακτηριστικό ότι είναι αποδεκτή συλλογικά από τα μέλη της ομάδας που την υιοθετεί και στο εξής καθίσταται γνώμονας εκτίμησης και δράσης για τα μέλη της κοινωνικής ομάδας την οποία αφορά (Λαμπρίδης, 2004: 71-72).

Η υπεραπλούστευση που ανιχνεύεται στη διαδικασία παραγωγής στερεοτύπων μπορεί κατά τους Tajfel και Wilkes να ερμηνευτεί ως αποτέλεσμα μιας γνωστικής διαδικασίας κατηγοριοποίησης που λαμβάνει χώρα στον ανθρώπινο νου με αποτέλεσμα αυτός να βρίσκεται διαρκώς σε επιφυλακή ώστε να εντοπίσει επιλήψιμη συμπεριφορά μέλους μικρότερης και χωρίς ιδιαίτερη ισχύ ομάδας και να αποδώσει χαρακτηρισμούς σύμφωνα με την πρόθεση του ατόμου στην ομάδα αυτή και τα μέλη της (Δραγώνα, 2007: 16). Πρόκειται για απλουστευτική ομαδοποίηση που συνδυαζόμενη με παγιωμένους χαρακτηρισμούς για τα άτομα της ομάδας η οποία συνιστά στόχο στερεοτυπικής αντίληψης, εξυπηρετεί αυτούς που την υιοθετούν γιατί τους επιτρέπει να απολαμβάνουν τα πλεονεκτήματα και την κοινωνική ισχύ που προκύπτουν από τη συμμετοχή τους στην προνομιούχα ομάδα. Επομένως είναι αδύνατον να αποδεχτούν την αξία και την ιδιαιτερότητα των μελών της πληττόμενης ομάδας (Δραγώνα, 2007: 20).

Σύμφωνα με τον ορισμό του Σωτηρόπουλου (2003: 71) τα στερεότυπα είναι *«κατασκευασμένες διαπιστώσεις για μια κοινωνική κατηγορία, οι οποίες διεκδικούν γενικευτική ισχύ, ενώ δε στηρίζονται σε αληθινά δεδομένα»*. Ως κοινωνική κατηγορία νοείται ένα σύνολο ανθρώπων που ξεχωρίζουν από ένα κοινό χαρακτηριστικό τους. Πολύ συχνά τα στερεότυπα αναφέρονται σε άτομα βάσει της κοινής γεωγραφικής καταγωγής, της επαγγελματικής κατηγορίας, του φύλου, της φυλής, της ηλικίας.

Ένα χαρακτηριστικό του στερεοτύπου είναι ότι διατηρείται ακόμα και αν τα τρέχοντα γεγονότα το διαψεύδουν και η προσχηματισμένη θέση του ατόμου ανακαλείται με κάθε ευκαιρία αυτόματα από τη συνείδησή του, καθώς σύμφωνα με τους Sedikides & Skowronski (όπως αναφέρεται στο Λαμπρίδης 2004: 77) *«η πρότερη εμπειρία προσδιορίζει το περιεχόμενο των οπτικών και ακουστικών ερεθισμάτων, την ερμηνεία του πληροφοριακού φορτίου που μεταφέρουν*

και την αποθήκευσή τους για μελλοντική χρήση». Ακόμη ο τρόπος που εκφράζονται τα στερεότυπα έχει να κάνει και με τη χρονική στιγμή, καθώς μεταβάλλεται ανάλογα με αυτήν και εντείνεται σε περιπτώσεις εθνικιστικής έξαρσης αποκτώντας πολύ πιο επιθετική μορφή (Δραγώνα, 2007: 18-19).

Όσον αφορά τη χρησιμότητά τους τα στερεότυπα επιστρατεύονται προκειμένου να εκτελέσουν λειτουργίες όπως η κοινωνική αιτιολόγηση των εκρηκτικών γεγονότων που λαμβάνουν χώρα σε συγκεκριμένες χρονικές περιόδους με την απόδοση ευθυνών σε αυτούς που ανήκουν σε συγκεκριμένη ομάδα καθώς και η κοινωνική τεκμηρίωση των πράξεων που πλήττουν μια κοινωνική ομάδα και της εκμετάλλευσής των μελών της αποσκοπώντας στη συνέχιση του ισχύοντος κοινωνικού συστήματος και βοηθώντας να διατηρείται στάσιμη η ιεραρχική τοποθέτηση της ομάδας του ατόμου. Εξυπηρετούν ακόμη και τη λειτουργία της κοινωνικής διαφοροποίησης καθώς ενισχύουν τις διαμορφωμένες - βάσει στερεοτύπων - διαφορές της ομάδας του ατόμου σε σχέση με άλλες, ιδίως όταν η θέση της απειλείται και από την άλλη όταν ομάδες χαμηλού status μεταβάλλονται (Λαμπρίδης 2004: 79-81).

Επομένως με τα στερεότυπα επιχειρούμε να νοηματοδοτήσουμε τον άλλον και να αυτοπροσδιοριστούμε σε αντιδιαστολή με αυτόν. Προσδιορίζοντας το «εμείς» και το «οι άλλοι» διαμορφώνουμε γενικευτικά μια συγκεκριμένη γνωστική παράσταση για αυτούς στο μυαλό μας αλλά και ενισχύουμε την κοινωνική μας ταυτότητα. Η αποδοχή τους έχει ως επακόλουθο την προσδοκία δεδομένης συμπεριφοράς εκ μέρους των ατόμων. Από αυτήν όμως επίκεινται μεγάλες κοινωνικές συνέπειες και αδικίες. Δεν αποτελούν απλά αποκωδικοποιητές της συμπεριφοράς κάποιου, η εμβέλειά τους δεν περιορίζεται απλά στην άσκηση διαμεσολαβητικού ρόλου στις κοινωνικές συγκρούσεις και την κατανομή της εξουσίας. Με το αμετάβλητο της φύσης τους και δεδομένου ότι ανακαλούνται σε συγκεκριμένες ιστορικές και κοινωνικές στιγμές εξυπηρετούν στην απόδοση ευθυνών με τρόπο επιβλαβή για τα άτομα που περιγράφουν.

Στο πλαίσιο του παραπάνω συλλογισμού και η Δραγώνα (2007: 13,19) διαπιστώνει ότι η συναισθηματική, συμβολική, πολιτική και ιδεολογική φύση και λειτουργία των στερεοτύπων τα καθιστά κοινωνικές αναπαραστάσεις διαμορφωμένες με ψυχολογικούς και κοινωνικούς μηχανισμούς, αντικειμενοποιημένα συναισθηματικά οικοδομήματα και πολιτισμικές κατασκευές που διαμορφώνονται για λόγους εξουσίας και που τα κατασκευάζουμε καθημερινά στις σχέσεις μας με τα υπόλοιπα μέλη και καθώς συναλλασσόμαστε με τους άλλους, αλλά έχουν τη δυναμική στη συνέχεια να αυτονομούνται.

Τα στερεότυπα συνιστούν κοινωνική κατασκευή. Στόχοι της στερεοτυπικής αντιμετώπισης καθίστανται όχι μόνον ομάδες αλλά και μεμονωμένα άτομα. Άτομα σε μια κατάσταση στην οποία είναι μόνοι σε μια ομάδα και υφίστανται διαχωρισμό βιώνουν υψηλά επίπεδα αυτοσυνειδησίας και στερεοτυπική απειλή, η οποία μειώνει την ικανότητά τους να σκέπτονται και να ενεργούν αποτελεσματικά. Πρόσφατες έρευνες έχουν εντοπίσει το φαινόμενο της στερεοτυπικής απειλής που συμβαίνει και όταν μέλη μιας στερεότυπης ομάδας ενημερώνονται για τα αρνητικά στερεότυπα σχετικά με αυτά, και έτσι η ιδιότητα μέλους της ομάδας μπορεί να επηρεάσει την απόδοσή τους με την παραγωγή άγχους και νοητικής ανησυχίας, εξαιτίας ενός αρνητικού στερεότυπου (Dovidio et al, 2010: 8).

Στην προκειμένη περίπτωση των μεταναστών και έχοντας υπόψιν τα παραπάνω συχνά διαπιστώνουμε ότι τους αποδίδονται στερεοτυπικοί χαρακτηρισμοί οι οποίοι τεκμηριώνονται με εμπειρικά δεδομένα, τα οποία όμως δεν μπορούν να στηρίξουν σε ακλόνητες βάσεις μια γενικευμένη γνώση για αυτούς παρά μόνο μια μερική γνώμη. Συνήθως τους κατηγορούν για το χαμηλό επίπεδο του πολιτισμού τους και την αδυναμία τους να προσαρμοστούν στον δικό τους αναπτυγμένο. Αυτό όμως είναι απλά εύληπτο, γιατί συνοψίζει την ισχύουσα ως επί το πλείστον γνώμη που εδρεύει σε συγκεκριμένα πολιτιστικά και βιολογικά κριτήρια, αλλά δεν είναι έγκυρο γιατί δεν είμαστε σε θέση να αξιολογήσουμε με επιφανειακή και προσχεδιασμένη προσέγγιση τα επίπεδα του πολιτισμού, φορείς του οποίου είναι αυτά τα άτομα ή οι κατηγορίες ατόμων. Πρέπει να ρυθμίζεται λοιπόν η συμπεριφορά μας με τρόπο που να μην επηρεάζεται από τα στερεότυπα που υιοθετεί η δική μας ομάδα σε βάρος άλλης – στην προκειμένη περίπτωση των μεταναστών - έχοντας την επίγνωση ότι αυτά εκφράζουν μεροληπτικές στάσεις και εξυπηρετούν σχέσεις επιβολής στο ευρύτερο πλαίσιο της ιεραρχικής ταξινόμησης των ομάδων και της κατανομής της εξουσίας.

Συνήθως η αντιμετώπιση των μεταναστών ως πολιτιστικά υποδεέστερων προκύπτει από τη δική μας ψυχολογική ανάγκη να κατοχυρώσουμε την πολιτιστική μας ανωτερότητα και να διασφαλίσουμε την κοινωνική μας θέση αλλά δεν αντιστοιχεί με την αντικειμενική πραγματικότητα. Άλλωστε πίσω από κάθε αρνητική γενίκευση υποβόσκει η αντίθετη θετική που επιθυμούμε να κατοχυρώσουμε, στην προκειμένη περίπτωση αφορά τον προηγμένο δυτικό μας πολιτισμό. Η στερεοτυπική αντιμετώπιση επίσης των μεταναστών ως άξιων να διαβιούν σε συνθήκες οικονομικής ένδειας ακόμη και εξαθλίωσης εξαιτίας της απουσίας ευστροφίας και επιχειρηματικού πνεύματος μπορεί να θεωρηθεί ότι χρησιμοποιείται για να υπηρετήσει την

κοινωνική τους εκμετάλλευση παρουσιάζοντάς την ως φυσικό επακόλουθο της προαναφερθείσας αδυναμίας τους.

Από τα προαναφερθέντα καταλαβαίνουμε ότι τα στερεότυπα δεν αλλάζουν εύκολα. Σχετικά με το θέμα της έρευνάς μας, για να μπορέσει να ενταχθεί καλύτερα ένας μειονοτικός μαθητής ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να προάγει τις δημοκρατικές αρχές, να κάνει πράξη καθημερινά τις ηθικές αξίες, να καλλιεργεί πνεύμα συνεργασίας στην τάξη του και να διαθέτει δεξιότητες διαχείρισης συγκρούσεων προκειμένου να αντιμετωπίσει με επιτυχία τις δύσκολες προκλήσεις που θα ανακύψουν (Δραγώνα, 2007: 30).

1.4.2. Προκαταλήψεις

Τόσο τα στερεότυπα όσο και οι προκαταλήψεις βάζουν εναντίον ομάδων και εξυπηρετούν τη διατήρηση μιας θετικής κοινωνικής ταυτότητας. Μολονότι όμως το στερεότυπο ενδέχεται να έχει θετικό περιεχόμενο, η προκατάληψη συνιστά μορφή αρνητικών και υποτιμητικών στερεοτύπων (Δραγώνα, 2007: 22).

Η προκατάληψη τυπικά θεωρείται ως στάση που έχει γνωστικές συνιστώσες (π.χ. πεποιθήσεις για έναν άτομο ή ομάδα που αποτελούν στόχο), συναισθηματικό συστατικό (π.χ. αντιπάθεια), και συνθετικό συστατικό (π.χ. μια συμπεριφορική προδιάθεση να συμπεριφέρονται αρνητικά προς τη στοχευμένη ομάδα) (Dovidio et al, 2010: 5-6). Ο Allport (όπως αναφέρεται στο Dovidio et al, ό.π.) ορίζει την προκατάληψη ως *«αντιπάθεια που βασίζεται σε ελαττωματική και άκαμπτη γενίκευση. Μπορεί να αποτελεί αίσθημα ή έκφραση. Μπορεί να απευθύνεται σε μια ομάδα ως σύνολο, ή προς ένα άτομο επειδή αυτός είναι μέλος αυτής της ομάδας»*.

Με τον παραπάνω ορισμό συμφωνεί και ο Πανταζής (2015: 73), ο οποίος ορίζει την προκατάληψη ως αρνητική στάση ενάντια σε ομάδες και άτομα αποκλειστικά για το λόγο ότι είναι μέλη αυτών των ομάδων. Λόγω του ότι η προκατάληψη εκφέρεται ενάντια σε ομάδες και άτομα, επειδή ανήκουν σε αυτές τις ομάδες, μπορεί να θεωρηθεί *«ως διατήρηση υποτιμητικών κοινωνικών στάσεων ή απόψεων γνωστικών, ή ως έκφραση αρνητικών αισθημάτων, ή ως εκδήλωση εχθρικής και ρατσιστικής συμπεριφοράς προς όσους ανήκουν σε μια ομάδα και λόγω του γεγονότος αυτού»* (Brown, όπως αναφέρεται στο Λαμπρίδης, 2004: 84).

Σύμφωνα με κάποιους μελετητές οι προκαταλήψεις δεν είναι αποτέλεσμα συνειδητού γνωστικού ελέγχου αλλά ερμηνεύονται από τις ασυνείδητες διεργασίες της σχάσης του κόσμου του ατόμου σε καλούς και κακούς ώστε να μπορεί να τον διαχειριστεί και της προβολής εκ μέρους

του των ανεπιθύμητων κακών στους άλλους, σε διεργασίες δηλαδή που λαμβάνουν χώρα από την πολύ πρόωμη παιδική ηλικία και που προκαλούν στη μετέπειτα ζωή του ανακούφιση από την εξιδανίκευση της ομάδας του ατόμου, ασφάλεια από τη συμμετοχή του σε αυτήν και αποφυγή συγκρούσεων εντός της ομάδας (Δραγώνα, 2007: 24-25). Υπάρχει και μια διαφορετική άποψη σύμφωνα με την οποία στερεότυπα και προκαταλήψεις θεωρούνται ενδοψυχικά φαινόμενα που ποικίλουν σε διαφάνεια και επίπεδο ευαισθητοποίησης του ατόμου που τα φιλοξενεί και που υπόκειται σε εκούσιο έλεγχο της συμπεριφοράς του εκδηλώνοντας τα (Fazio, Jackson et al, όπως αναφέρεται στο Dovidio et al, 2010: 10).

Όσον αφορά τα χαρακτηριστικά των προκαταλήψεων διαπιστώνεται ότι αυτές αποκτούν υπόσταση με τον καθορισμό ενός συστήματος αξιών και αποτελούν απόκλιση από τις γνώσεις και τα ηθικά πρότυπα της κοινωνίας, πάντοτε σε σχέση με τη χρονική περίοδο, τα άτομα και τις ομάδες που αφορούν (Πανταζής, 2015: 74). Ακόμη πρόκειται για ευνοϊκή και μεροληπτική αξιολόγηση της ομάδας όπου κατατάσσεται το άτομο συγκριτικά με τις άλλες, η οποία εκτείνεται σε καλύτερη αντιμετώπιση των μελών της ομάδας αυτής και στην μειονοτική αντιμετώπιση των άλλων και παρά το γεγονός ότι δεν δικαιολογείται, εξακολουθεί να υφίσταται. Η φύση της προκατάληψης είναι διττή: διακριτή, με τη μορφή γενετικής υπεροχής και συγκαλυμμένη προκειμένου για περιπτώσεις που τα άτομα αφενός αρνιούνται την ύπαρξή της, αφετέρου δεν είναι διατεθειμένα να παρέχουν δικαιώματα σε μέλη μικρότερων κοινωνικών ομάδων (Λαμπρίδης, 2004: 86-88). Αλλά και στην τελευταία περίπτωση, όταν τα άτομα νιώσουν απειλή γίνονται διακριτές οι τάσεις εχθρικότητας, η οποία μπορεί να κυμαίνεται μεταξύ ήπιας αποστροφής έως την εκδήλωση περιφρόνησης και θυμού ακόμη και σε σημείο τήρησης ρατσιστικής στάσης (Smith, όπως αναφέρεται στο Λαμπρίδης, 2004: 91). Οι προκαταλήψεις μπορεί να έχουν και αντίθετη κατεύθυνση με φορά προς τις πλεονεκτούσες ομάδες. Δεδομένου ότι η προκατάληψη συνιστά ψυχολογική μεροληψία, δεν είναι μονόδρομη και έτσι μέλη παραδοσιακά μειονεκτουσών ομάδων μπορούν επίσης να έχουν προκαταλήψεις έναντι ευνοημένων ομάδων και των μελών τους, μολονότι αυτό μάλλον συνιστά αντιδραστική στάση καθώς για τα μέλη της μειονεκτούσας ομάδας προοικονομείται η άσκηση διακρίσεων εκ μέρους των μελών της πλειοψηφούσας ομάδας (Dovidio et al, 2010: 6).

Ανιχνεύοντας τα αίτια της διαμόρφωσής των προκαταλήψεων, οι ψυχολογικές και οι κοινωνιολογικές προσεγγίσεις συγκλίνουν να αναγνωρίσουν τη σημασία του τρόπου με τον οποίο οι ομάδες και οι συλλογικές ταυτότητες επηρεάζουν τις διομαδικές σχέσεις και συμφωνούν ότι ο

ανταγωνισμός ομάδων είναι βασικός για την ανάπτυξη και τη διατήρηση των κοινωνικών προκαταλήψεων. Από ψυχολογική άποψη ο ανταγωνισμός μεταξύ των ομάδων προκαλεί προκατάληψη και διακρίσεις, ενώ η αλληλεξάρτηση μεταξύ των ομάδων μειώνει τη μεροληψία, άρα οι λειτουργικές σχέσεις επιδρούν στις συμπεριφορές μεταξύ των ομάδων (Dovidio et al, 2010: 6). Μελετώντας ειδικότερα τις απόψεις του Blumer για τη φυλετική προκατάληψη ως αμυντική διαδικασία, την αντιλαμβανόμαστε ως προστατευτικό μηχανισμό διατήρησης της θέσης της κυρίαρχης ομάδας (όπως αναφέρεται στο Dovidio et al, ό.π.).

Έχει διατυπωθεί όμως και η άποψη ότι η προκατάληψη είναι φυσιολογικό αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης της ομάδας και δεν θεωρείται παθολογική, αλλά ότι μπορεί να προκύψει συχνά από συνηθισμένες συγκρούσεις συμφερόντων μεταξύ ομάδων (Wolfe & Spencer, 1996: 177). Για το λόγο αυτό η συνεταιριστική δράση των ομάδων με στόχους κοινούς για όλες καλλιεργεί κλίμα συνεργασίας και προβάλλει τις δεξιότητες των μελών τους.

Οι προκαταλήψεις που υιοθετούν τα άτομα σε βάρος άλλων, και στην προκειμένη περίπτωση, των μεταναστών εξυπηρετούν σύμφωνα με τη θεωρία της κοινωνικής ταυτότητας την ανάγκη τους να εντοπίζουν τον εαυτό τους σε μια κατηγορία και μέσα από συγκρίσεις μεταξύ αυτής και άλλων να διαπιστώνουν την αξία της δικής τους κοινωνικής ταυτότητας. Προκειμένου να διατηρήσουν θετική την εικόνα της δικής τους ομάδας συχνά οδηγούνται σε προκατειλημμένες στάσεις και συμπεριφορές προς τους άλλους (Wolfe & Spencer, ό.π.).

Όσον αφορά την εκπαιδευτική πραγματικότητα από έρευνες προκύπτει ότι τα μέλη των μειονοτικών ομάδων είναι πιθανό να αντιμετωπίσουν ιδιαίτερες προκλήσεις στην τάξη, οι οποίες μπορούν να αντιμετωπιστούν με τον σεβασμό, την αξιοποίηση της πολιτιστικής ποικιλομορφίας και την προώθηση κλίματος συνεργασίας ώστε με τις κατάλληλες στρατηγικές η εκπαίδευση να γίνει προσιτή για όλους (Wolfe & Spencer, 1996: 183).

1.4.3. Ρατσισμός

Ο ρατσισμός αποτελεί σημείο αναφοράς στον καθημερινό μας λόγο προκειμένου να χαρακτηρίσουμε στάσεις και μορφές συμπεριφοράς ατόμων και ομάδων απέναντι σε μεμονωμένα άτομα και σε ομάδες. Εντούτοις στον επιστημονικό και ερευνητικό λόγο ο όρος αποκτά ποικίλο περιεχόμενο αναλόγως προς την οπτική θέασης των ερευνητών και προς τις εκφάνσεις του στις οποίες κατά καιρούς εστιάζουν. Κάποτε μάλιστα η επανειλημμένη χρήση του όρου και η απόδοση σε αυτόν ποικίλων νοημάτων μπορεί να οδηγήσει σε σύγχυση. Αποτελεί εντούτοις σημείο

παραδοχής ότι με αυτόν τον όρο χαρακτηρίζεται φαινόμενο χρονικά και τοπικά προσδιοριζόμενο που νοσηματοδοτείται από τις ιστορικές παραμέτρους κάθε εποχής. Είθισται επίσης στον επιστημονικό, πολιτικό και καθημερινό μας λόγο και σε αναφορές των ΜΜΕ να συσχετίζουμε το φαινόμενο με την ύπαρξη μίσους για τα άτομα που ανήκουν σε συγκεκριμένες φυλές στις οποίες αποδίδουμε χαρακτηριστικά παγιωμένα και σε κάθε περίπτωση διαφορετικά από της δικής μας, την οποία τοιουτοτρόπως εξυψώνουμε και της αποδίδουμε κύρος αντλώντας εν συνεχεία και οι ίδιοι υψηλό status από το γεγονός ότι ανήκουμε σε αυτήν και όχι σε μια υποδεέστερη. Όπως καταλαβαίνουμε ο ρατσισμός είναι συνεχώς επίκαιρος και βάλλει ανοιχτά σε ευπαθείς ομάδες όπως πρόσφυγες, μετανάστες, μουσουλμάνοι, ομοφυλόφιλοι άλλοτε ορατά και άλλοτε όχι (Πανταζής, 2015: 44).

Μολονότι ο ρατσισμός ανιχνεύεται από την αρχή της κοινωνικής συγκρότησης και είναι διακριτός σε θεωρητικό και πρακτικό επίπεδο στις αρχαίες κοινωνίες, για τις οποίες υπάρχουν σχετικές ιστορικές αναφορές (ας θυμηθούμε την Αρχαία Ελλάδα), ως όρος σχετίζεται με την ιδεολογία κατάταξης των ανθρώπων βάσει βιολογικών χαρακτηριστικών, η οποία αναπτύχθηκε στη Δυτική Ευρώπη τον 19^ο αι. και συνδύασε με αυτά τα χαρακτηριστικά τα ψυχολογικά και τα κοινωνικά χαρακτηριστικά των ατόμων (Βέικου & Λαλαγιάννη, 2015: 22). Ο ορισμός αυτός επομένως υποστηρίζει το διαχωρισμό βάσει βιολογικών χαρακτηριστικών.

Ο ρατσισμός βασισμένος σε κριτήρια διαφοροποίησης βιολογικά και φυλετικά έφτασε στο αποκορύφωμα του κατά την περίοδο του ναζισμού. Γι' αυτό και σύμφωνα με τον Rattansi (2007:4) ο όρος ρατσισμός δημιουργήθηκε στη δεκαετία του '30, πρωταρχικά ως απάντηση στο ναζιστικό έργο της καθιέρωσης της Γερμανίας ή της εκκαθάρισης των Εβραίων. Ο ρατσισμός δεν αμφισβητούσε ότι οι Εβραίοι βρίσκονταν σε ξεχωριστή φυλή και αποτελούσαν απειλή για τους Αρίους στους οποίους ανήκαν οι αυθεντικοί Γερμανοί.

Για τον Guillaumin (όπως αναφέρεται στο Πανταζής, 2015: 44) ο ρατσισμός συνδέεται με τη «φυλή» μια «ομάδα ανθρώπων με κοινή, γενετική κληρονομικότητα, την οποία καθορίζουν εξωτερικά (μορφο-σωματικά) και εσωτερικά (ψυχικά) χαρακτηριστικά, που, όμως, αντικρούονται από τις έρευνες των φυσικών επιστημών». Τα βιολογικά δεδομένα δεν μπορούν να τεκμηριώσουν την ύπαρξη των φυλών και γι' αυτό οι μελετητές καταλήγουν ότι ο ρατσισμός ως σύστημα αντιλήψεων και ενεργειών (Hall, όπως αναφέρεται στο Πανταζής, 2015:44) αποβλέπει ώστε να διαχωριστεί ορατά μια συγκεκριμένη κοινωνική ομάδα, να υποτιμηθεί και να περιθωριοποιηθεί ή να αποκλειστεί, άρα πρόκειται για κοινωνική κατασκευή (Βεντούρα, 2011: 31). Οι έρευνες

δηλαδή των φυσικών επιστημών έχουν δείξει ότι βιολογικά οι άνθρωποι σε μεγάλο ποσοστό έχουν κοινό γενετικό κώδικα και επομένως ο διαχωρισμός τους δεν προκύπτει βάσει βιολογικής διαφοροποίησης αλλά μέσα από μια κοινωνική κατηγοριοποίηση.

Ο όρος σχετίζεται με την έννοια της φυλής και την αξιοποίηση του ανήκειν σε αυτήν για λόγους τυπολογικής ταξινόμησης του ανθρώπινου είδους, όμως από τη δεκαετία του 1960 νοσηματοδοτείται ευρύτερα δηλώνοντας παράγοντες, πρακτικές και συμπεριφορές που παράγουν φυλετικές διακρίσεις. Αναφέρεται μάλιστα ότι μετά το 1945 ο όρος τείνει να μην ταυτίζεται εξ ολοκλήρου με τη θεωρία αυτή και *«αναπτύσσονται επιχειρήματα που υποστηρίζουν ότι ο ρατσισμός ως ιδεολογία εγκαθιδρύει μία ντετερμινιστική σχέση μεταξύ μιας φυλετικής ομάδας και των πραγματικών ή υποτιθέμενων χαρακτηριστικών της»* γεγονός που επεκτείνει την εκδήλωσή του (Βέικου & Λαλαγιάννη, 2015: 22).

Εφόσον στα πλαίσια της εργασίας ανιχνεύεται αν οι σημερινοί μετανάστες και πρόσφυγες βιώνουν το ρατσισμό ή όχι στη χώρα υποδοχής, θα ήταν αναγκαίο να δώσουμε έμφαση στο σύγχρονο ρατσισμό. Όσον αφορά το ρατσισμό στις μέρες μας ή αλλιώς το σύγχρονο ρατσισμό, αυτός δεν αφορμάται από την παραδοχή της ανισότητας αλλά μιλά για «διαφορά». Για αυτό ο ρατσιστικός λόγος εμποτίζεται από τη χρήση της λέξης αυτής. Η διαφορά με τη σειρά της παραπέμπει και σε φοβία ανάμειξης των πολιτισμών και στον κίνδυνο ότι ο εθνικός χαρακτήρας των απλών πολιτών και, συνεπώς, ο τρόπος ζωής τους ενδέχεται να διαβρωθεί (Σαπουντζής, κ.α., 2015:197 ; Rattansi, 2007:97). Είναι μάλιστα χαρακτηριστικό ότι στις σύγχρονες κοινωνίες αποφεύγονται τεχνηέντως λεκτικές αναφορές σε όρους συνώνυμους με την ανισότητα και επιλέγονται αναφορές και φόρμουλες συμπεριφοράς που παραπέμπουν στην ετεροφιλία παρά στην ετεροφοβία. Επικεντρώνεται δηλαδή στις πολιτιστικές και κοινωνικές διαφορές των «φυλών» και μετακινεί το κέντρο βάρους από το αίτημα για φυλετική καθαρότητα στην επιδίωξη της γνησιότητας όσον αφορά στην πολιτισμική ταυτότητα. Ενώ δηλαδή παλιότερα ο κλασικός ρατσισμός εκφραζόταν άμεσα και επιθετικά, στην εποχή μας εκδηλώνεται έμμεσα και υφέρπει. Χαρακτηριστικό δείγμα αποτελεί για παράδειγμα ότι τα επιχειρήματα σε βάρος των μεταναστών στην Ελλάδα δε στηρίζονται στη φυλετική διαφορετικότητα αλλά προβάλλουν τις πολιτιστικές διαφορές και οι εμφορούμενοι από ρατσιστικές ιδέες εφιστούν την προσοχή για κινδύνους ασφαλείας (Σαπουντζής, κ.α., ό.π.). Άλλωστε διαβιώντας στη Λέσβο, που αποτελεί πύλη εισόδου μεταναστών και προσφύγων, καθημερινά γινόμαστε αυτόκοι μάρτυρες ανάλογων χαρακτηρισμών.

Ο ρατσισμός σχετίζεται ακόμη με τις προκαταλήψεις που είδαμε στο προηγούμενο υποκεφάλαιο. Η μοντέρνα μορφή του ρατσισμού αφορά την αποδοχή και τις εκδηλώσεις «λεπτής» προκατάληψης η οποία καθορίζεται από την προάσπιση των παραδοσιακών αξιών, την έμφαση στις πολιτισμικές διαφορές και την απουσία θετικών συναισθημάτων για το χώρο εκτός της ομάδας. Στις μέρες μας ο απροκάλυπτος ρατσισμός με την κλασική μορφή της αποστροφής υποχωρεί γιατί επικρατεί η ισχυρή νόρμα κατά της ρατσιστικής προκατάληψης και έτσι τα αρνητικά συναισθήματα, εφόσον αυτή η νόρμα παραμένει σαφής, δεν εκδηλώνονται, στην περίπτωση όμως ασάφειάς της, η ασάφεια μπορεί να δικαιολογεί τις ρατσιστικές συμπεριφορές (Σαπουντζής, κ.α., 2015:199).

Στη σύγχρονη εποχή υφίσταται μετατόπιση από το επίπεδο χρώματος, φύλου και φυλής στη διαφορετικότητα των πολιτισμών. Στην εποχή μας δίνεται βαρύτητα στις πολιτισμικές διαφορές των εθνικών ή εθνοτικών ομάδων και κατά συνέπεια διαφορές γλωσσών, εθίμων, θρησκειών συνιστούν την αφετηρία ώστε μολονότι τίθεται πρωταρχικά το δικαίωμα προστασίας της διαφοράς εντούτοις υφίσταται μια επιθετική ετοιμότητα σε ό, τι πλήττει την «ταυτότητά» μας (Νούτσος, 2014: 33). Ο πολιτισμικός διαχωρισμός στις μέρες μας παράγει και τον γεωγραφικό και ως εκ τούτου ο νεορατσισμός ως δόγμα καλείται να υπηρετήσει ακραία πολιτικά μορφώματα και να θέσει φραγμό στην ανεξέλεγκτη εισροή αλλοδαπών κατοχυρώνοντας για τους ημεδαπούς το ζωτικό τους χώρο (Πατσιαούρας, 2008: 292).

Ακόμη οι μετανάστες συνήθως αξιοποιούνται στις χώρες εγκατάστασης ως φθινή εργατική δύναμη. Στο σημείο αυτό αξίζει να μας προβληματίσει η σχέση του ρατσισμού με τον καπιταλισμό ως οικονομικό και πολιτικό σύστημα. Οι μετανάστες συνήθως κατατάσσονται στην κατώτερη κοινωνική τάξη επομένως υφίστανται το ρατσισμό και αποκλείονται κοινωνικά απ' το δικαίωμα στη μόρφωση και την εκπαίδευση (Βέικου & Λαλαγιάννη, 2015: 23 ; Πατσιαούρας, 2008: 292) .

Μια συγκεκριμένη μορφή του ρατσισμού που ενυπάρχει στις σημερινές κοινωνίες σχετίζεται με τη θεσμική του υπόσταση. Στις σύγχρονες δηλαδή κοινωνίες λαμβάνει χώρα ένα «*θεσμικοποιημένο σύστημα διάκρισης, αποκλεισμού, στέρησης και καταπίεσης*» που διαμορφώνει ρατσιστικές θεωρίες και στάσεις. Ο σύγχρονος ρατσισμός εντοπίζεται στις δομές του κράτους, τις πολιτικές πρακτικές και τα εκπαιδευτικά προγράμματα (Καραφύλλης, 2002: 184 ; Πανταζής, 2015: 45). Άτομα που ασκούν θεσμικό ρόλο ενδέχεται να λειτουργούν μεροληπτικά καλυπτόμενοι πίσω από τα οριζόμενα του νόμου (Βέικου & Λαλαγιάννη, 2015: 26). Πρόκειται λοιπόν για

συγκεκριμένο ρατσισμό, συνειδητό αλλά και κάποτε ασυνείδητο, μολονότι τα αποτελέσματά του είναι ορατά, ο οποίος υποβόσκει στη βιομηχανική οργάνωση, τα πολιτικά κόμματα και το εκπαιδευτικό σύστημα.

Ο ρατσισμός πέρα από πεποιθήσεις δόγματα, στάσεις και πολιτικές επιλογές αποκτά και κοινωνικά πλαίσια. Στα πλαίσια του κοινωνικού ρατσισμού εντάσσονται διακρίσεις σε βάρος των γυναικών, των ατόμων με ειδικές ανάγκες, των ομοφυλόφιλων, των μειονοτήτων κλπ. Η έννοια του διευρυμένη περιλαμβάνει κάθε διάκριση με γνώμονα την οικονομική και κοινωνική θέση το πνευματικό και πολιτιστικό υπόβαθρο, την πολιτική ιδεολογία, τη θρησκεία, το επάγγελμα, την ενδυμασία, τη σωματική εμφάνιση κλπ. Μια ευάλωτη και ευπαθής κοινωνική κατηγορία που υφίσταται τις συνέπειες του ρατσισμού, είναι οι μετανάστες. Συχνά καθίστανται αντικείμενα εκμετάλλευσης από τους εργοδότες και αντιμετωπίζονται ως απειλή για την χώρα (Λάμπρος κ.ά., 2013: 1-2)

Ο ρατσισμός όπως διαφαίνεται από τα παραπάνω αποτελεί προσβολή των θεμελιωδών ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της ισότητας στο δικαίωμα ευκαιριών, του σεβασμού της ιδιαιτερότητας, της αξιοπρέπειας όσων βάλλει. Ο ρατσισμός εκδηλώνεται στην καθημερινή πράξη σε θεσμικό, πολιτικό και κοινωνικό επίπεδο και επιδρά άμεσα στη ζωή όσων στοχοποιεί, μεταξύ αυτών και των μεταναστών και προσφύγων. Στις χώρες της Ευρώπης του 21^{ου} αι. δεν εκλείπουν τα φαινόμενα ρατσιστικής βίας και επιθέσεων κατά των μεταναστών και των μειονοτήτων και παρά το γεγονός ότι αναπτύσσεται ανάλογη κινητοποίηση από αντιρατσιστικές κινήσεις και δραστηριοποίηση από τις ίδιες τις μειονοτικές κοινότητες, η διαμόρφωση αντιρατσιστικής συνείδησης των πολιτών της εξακολουθεί να αποτελεί το μεγάλο ζητούμενο.

1.5. Μεταναστευτικές ροές προς την Ελλάδα

Η Ελλάδα μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο και μέχρι τη δεκαετία του 1980 ήταν μια χώρα αποστολής μεταναστών. Έλληνες έφευγαν προς άλλες χώρες (Αμερική, Αυστραλία, Γερμανία) για εύρεση εργασίας ούτως ώστε να εξασφαλίσουν τα προς το ζην για του ίδιους και για τις οικογένειες τους στην Ελλάδα. Πολλοί ήταν και αυτοί που διωκόμενοι λόγω πολιτικών φρονημάτων έφευγαν σε άλλες χώρες για να αποφύγουν τη φυλάκιση. Αυτό άλλαξε τις τελευταίες δεκαετίες και ιδιαίτερα από το 1980 και μετά οπότε και η Ελλάδα έγινε χώρα υποδοχής μεταναστών και προσφύγων. Στην αρχή δέχεται μετανάστες από τις βόρειες χώρες που βρίσκονται κοντά σε αυτή (Αλβανία, Ρουμανία, Βουλγαρία, Γεωργία κ.α), καθώς επίσης και από χώρες της

Σοβιετικής Ένωσης, και οι οποίοι καταφθάνουν στην Ελλάδα με σκοπό την εύρεση εργασίας (Σουλτάνη, 2018: 10-12).

Η απογραφή πληθυσμού του 2001 αποτυπώνει αυτές τις εισροές καθώς σε σύνολο 11 εκ. κατοίκων οι αλλοδαποί ανέρχονται στους 762.000, εκ των οποίων οι 438.00 (57%) είναι Αλβανοί και οι 35.000 Βούλγαροι. Ακολουθούν με σειρά μεγέθους άτομα από τη Γεωργία και τη Ρουμανία (με 20.000 έκαστη) και τη Ρωσική Ομοσπονδία (17.500). Στη συντριπτική πλειοψηφία τα παραπάνω άτομα δηλώνουν ότι ήρθαν πρωτίστως στην Ελλάδα για εύρεση εργασίας (Τριανταφυλλίδου, 2005: 14-16). Οι παραπάνω αριθμοί αλλάζουν λίγο στην απογραφή του 2011. Από τα 10.815.197 άτομα οι 911.929 είναι αλλοδαποί (8,4% του συνόλου). Και σε αυτή την απογραφή οι Αλβανοί αποτελούν την πλειοψηφία (52,7% των διαμενόντων αλλοδαπών), ενώ ακολουθούν οι Βούλγαροι (8,3%), οι Ρουμάνοι (5,1%), οι Πακιστανοί (3,7%) και οι Γεωργιανοί (3%) (Μπατσαλιά & Σελλά, 2016: 33). Επομένως βλέπουμε ότι μέχρι και αυτά τα έτη (2011) οι μεταναστευτικές ροές ακολουθούσαν το ίδιο μοτίβο περιλαμβάνοντας άτομα από τις βόρειες προς την Ελλάδα χώρες με την πλειοψηφία να την αποτελούν οι προερχόμενοι από την Αλβανία.

Στη συνέχεια οι εμφύλιοι πόλεμοι που ταλαιπωρούσαν χώρες της Μέσης Ανατολής και της Αφρικής δημιουργούν την τελευταία δεκαετία ένα νέο κύμα μετανάστευσης προς την Ελλάδα ανθρώπων με διαφορετική κουλτούρα και θρησκεία. Το 2015 τα ελληνικά νησιά, ανάμεσα τους και η Λέσβος, έρχονται αντιμέτωπα με πολύ μεγάλες ροές τις οποίες δεν μπορούν να διαχειριστούν (Κοτζαμάνης, 2017: 46 ; Σουλτάνη, 2018: 15). Την τετραετία 2012-2016 το 90% των παρατύπων εισερχομένων εισήλθαν δια μέσου θαλάσσης (Κοτζαμάνης & Καρκούλη, 2016: 2), πράγμα που εξηγεί το λόγο που τα νησιά ήρθαν αντιμέτωπα με μεγάλες εισροές. Σύμφωνα με τα στοιχεία του Υπουργείου Εσωτερικών από το 2012 μέχρι το 2017 στην Ευρώπη εισήλθαν παράτυπα 2,7 εκατομμύρια άτομα εκ των οποίων το 50% εισήλθε μέσω της χώρα μας. Συγκεκριμένα αυτή την περίοδο εισήλθαν περίπου 1,36 εκατομμύρια άτομα εκ των οποίων ο μεγαλύτερος αριθμός (2/3 του συνόλου) εισήλθε το 2015. Από τα παραπάνω άτομα ένα μόνο μικρό ποσοστό αιτήθηκε ασύλου στη χώρα μας (Κοτζαμάνης, 2017: 48-49). Ενδεικτικά το 2015, έτος με μεγάλες εισροές προς την Ελλάδα, από τους 991.000 παρατύπους εισερχομένους το 98,5% προτίμησε να μην αιτηθεί ασύλου στην Ελλάδα (Κοτζαμάνης & Καρκούλη, 2016: 3).

Βάσει των στοιχείων της Υπηρεσίας Ασύλου της Ελληνικής Δημοκρατίας μπορούμε να διερευνήσουμε με ασφάλεια τον αριθμό των αιτήσεων ασύλου που πραγματοποιήθηκαν. Σύμφωνα με την Ελληνική Υπηρεσία Ασύλου από το 2013 μέχρι το 2019 έγιναν 234.536 αιτήσεις

ασύλου στην Ελλάδα. Οι πιο πολλές αιτήσεις έγιναν τα έτη 2016, 2017, 2018 και ανέρχονται στο σύνολο στις 176.661, δηλαδή στα $\frac{3}{4}$ του συνόλου των αιτήσεων που έγιναν τα χρόνια 2013-2019. Από τα άτομα που έκαναν αίτηση για άσυλο οι άνδρες κατείχαν ποσοστό 68% σε αντίθεση με τις γυναίκες που καταλαμβάνουν το 32%. Η πλειοψηφία είναι ηλικίας 18-34 (49,6%). Οι ηλικίες 0-13 καταλαμβάνουν ποσοστό 23,5% και 35-64 ποσοστό 17,9%. Από τους 234.536 αιτούντες άσυλο οι ανήλικοι ανέρχονται σε 9.360 εκ των οποίων οι 8.533 (91,2%) είναι άρρενες και οι 827 (8,8%) γυναίκες (Υπηρεσία Ασύλου, 2019: 1).

Ενδιαφέρον παρουσιάζει να δούμε επίσης και τις χώρες από τις οποίες προέρχονται οι αιτούντες άσυλο. Συγκεκριμένα από το 2013 μέχρι και τον Ιούνιο του 2019 οι πέντε χώρες καταγωγής με τα υψηλότερα ποσοστά από τις οποίες προήλθαν οι αιτούντες άσυλο είναι: Συρία (63,84%), Αφγανιστάν (35,38%), Πακιστάν (28,74), Ιράκ (26,65) και Αλβανία (10,78). Εδώ αποτυπώνεται αυτό που αναφέραμε πριν ότι δηλαδή την τελευταία δεκαετία έχει αλλάξει το σκηνικό όσον αφορά την προέλευση των μεταναστών, με τους τελευταίους να προέρχονται από τις χώρες της Μέσης Ανατολής και την Αφρική (Υπηρεσία Ασύλου, 2019: 2).

Στη Λέσβο ειδικότερα εισήλθαν και υπέβαλαν αίτηση ασύλου 40.128 άτομα από το 2013 μέχρι και τον Ιούνιο του 2019. Η χρονιά που δέχτηκε το μεγαλύτερο αριθμό ήταν το 2018 με τον αριθμό αυτό να φτάνει τα 17.269 άτομα. Το 2019 φαίνεται ότι η κατάσταση αλλάζει αφού στο πρώτο εξάμηνο έχουν υποβληθεί 4.888 αιτήσεις (Υπηρεσία Ασύλου, 2019: 2).

Όπως φαίνεται από τους παραπάνω αριθμούς η Ελλάδα δέχτηκε μεγάλες ροές προσφύγων και μεταναστών. Στην πλειοψηφία τους τα πρώτα χρόνια και μέχρι το κλείσιμο της Βαλκανικής οδού οι αιτήσεις για παροχή ασύλου ήταν λίγες. Στην πορεία αυξήθηκαν αλλά και πάλι δε σταμάτησαν να είναι λίγες σε σχέση με το σύνολο των ατόμων που εισέρχονταν. Αυτές οι αιτήσεις, λίγες ή πολλές, κάποια στιγμή θα γίνουν δεκτές από το Ελληνικό κράτος και τότε αυτό θα έρθει αντιμέτωπο με το μείζον θέμα της ένταξης των προσφύγων και μεταναστών στην ελληνική κοινωνία και εκπαίδευση. Στο επόμενο κεφάλαιο θα διερευνήσουμε τους τρόπους με τους οποίους μπορεί μια κοινωνία να εντάξει στο δυναμικό της μετανάστες και πρόσφυγες, δίνοντας παράλληλα παραδείγματα από τα μοντέλα ένταξης που ακολουθούν κάποιες Ευρωπαϊκές χώρες, ανάμεσα τους και η Ελλάδα.

Κεφάλαιο 2^ο

Εκπαίδευση και μετανάστευση

2.1. Σημασία της εκπαίδευσης στην ένταξη προσφύγων/μεταναστών

Σημείο σύγκλισης των επιστημονικών μελετών που διερευνούν τη δυνατότητα και τους τρόπους επίτευξης της κοινωνικής ένταξης των μεταναστών και προσφύγων στις κοινωνίες των χωρών υποδοχής συνιστά η ευεργετική επίδραση της εκπαιδευτικής διαδικασίας σε αυτούς. Επομένως η εκπαιδευτική ένταξη αναγνωρίζεται ως παράμετρος κομβικής σημασίας για την κοινωνική ένταξή τους.

Η διαπίστωση αυτή εκπηγάει αρχικά από το γεγονός ότι η εκπαίδευση παρέχει σε όλους τη δυνατότητα να μετάσχουν στο θεμελιώδες αγαθό της διεύρυνσης των γνώσεων τις οποίες ήδη από την παιδική ηλικία παρέχει η οικογένεια σε συνδυασμό με την επαφή και αλληλεπίδραση με τα υπόλοιπα μέλη του κοινωνικού συνόλου. Επιπλέον η εκπαίδευση δρα διαπλάθοντας μια ηθική και υπεύθυνη κοινωνική οντότητα και διαμορφώνει άτομα με κριτική ικανότητα και κοινωνικό προβληματισμό, ενώ παράλληλα καλλιεργεί σε αυτά την υψηλή αίσθηση του χρέους, της αλληλεγγύης, του σεβασμού προς τον συνάνθρωπο και της αποδοχής της διαφορετικότητάς του είτε αυτή προσδιορίζεται με κριτήρια εθνικά είτε με φυλετικά, θρησκευτικά, κοινωνικά είτε σχετίζεται με την ύπαρξη κάποιας μορφής σωματικής ή διανοητικής αναπηρίας κλπ.

Η ένταξη στην εκπαίδευση ενδεχομένως να θεωρείται αυτονόητη προκειμένου για τους γηγενείς όμως προκειμένου για τους μετανάστες και τους πρόσφυγες αποτελεί ακόμη και στις μέρες μας ανεκπλήρωτο αίτημα μολοντί πρέπει να συνιστά έμπρακτα υλοποιήσιμο δικαίωμα. Κατά συνέπεια πίσω από την αδυναμία πραγμάτωσης της ένταξης στην εκπαίδευση ελλοχεύει ο κίνδυνος του κοινωνικού αποκλεισμού τους επειδή η στέρηση των αγαθών της εκπαίδευσης ισοδυναμεί με στέρηση των αναγκαίων εφοδίων που θα εξοπλίσουν τα άτομα αυτά ώστε να διεκδικήσουν μια θέση στο κοινωνικό σύνολο ανάλογη προς τις ικανότητες που διαθέτουν και να τους αναγνωριστεί ο ρόλος που μπορούν να διαδραματίσουν στις εξελίξεις της κοινωνίας και της εποχής τους.

Ο αποκλειόμενος από την Εκπαίδευση κατά γενική διαπίστωση περιθωριοποιείται και εξαθλιώνεται οικονομικά καθώς αδυνατεί να διεκδικήσει για τον εαυτό του θέσεις αμειβόμενες ικανοποιητικά οι οποίες απολαμβάνουν κοινωνικό κύρος και επιπλέον υπόκειται σε κοινωνική και πολιτισμική υποτίμηση ενώ αναπόφευκτα πλήττεται η κοινωνική συνοχή. Αντιθέτως η ένταξη

στην εκπαίδευση συνιστά για τους μετανάστες και τους πρόσφυγες αναγκαία οδό διέλευσης προκειμένου να αποκομίσουν εφόδια υλικά και συμβολικά που θεωρούνται απαραίτητα από την κυρίαρχη ιδεολογία, ώστε να τους αναγνωριστεί η κοινωνική θέση που διεκδικούν.

Η παραπάνω διαπίστωση όμως αφορά τη διαδικασία ένταξης σε ένα δημοκρατικό και σωστά οργανωμένο εκπαιδευτικό σύστημα το οποίο δεν αναπαράγει από μόνο του την κοινωνική ανισότητα και τον αποκλεισμό αλλά λειτουργεί αντισταθμιστικά και αίρει τις ελλείψεις των υποψήφιων προς περιθωριοποίηση κοινωνικών ομάδων ή ατόμων. Οι Παπάνης, κ.ά. (2009: 381) σε σχέση με αυτά διαπιστώνουν ότι για τον κοινωνικό αποκλεισμό ομάδων όπως οι μετανάστες και οι πρόσφυγες μεγάλο μερίδιο ευθύνης αποδίδεται στο πλημμελές εκπαιδευτικό σύστημα. Επίσης σύμφωνα με τους ίδιους η άρση των πιθανοτήτων για περιθωριοποίηση καθίσταται δυνατή εφόσον στην Εκπαίδευση συντελεστεί η διοικητική ανασυγκρότηση, εφόσον στοχεύσει στην ποιότητα και ακόμη εφόσον εισαχθούν οι κανόνες της νέας οικονομίας στο εκπαιδευτικό σύστημα. Αναγκαία ακόμη θεωρείται η δια βίου κατάρτιση και η αλλαγή νοοτροπίας στην εκπαίδευση και τους φορείς της (Παπάνης, κ.ά., 2009:381). Στον προβληματισμό αυτόν εντοπίζουμε τις βασικές προϋποθέσεις προκειμένου η εκπαίδευση να παρέμβει και να συντελέσει στην κοινωνική ένταξη των μεταναστών.

Ο αποκλεισμός από την εκπαίδευση περιθωριοποιημένων ομάδων που αδυνατούν να συνοδοιπορήσουν με τα υπόλοιπα κοινωνικά μέλη και να συνδιαμορφώσουν το κοινωνικό γίγνεσθαι δε μαρτυρά μόνον την έλλειψη πολιτικής βούλησης, αλλά είναι σχετικός με την επίδραση δογμάτων και ιδεολογιών και εν τέλει οδηγεί σε ανισότητα ευκαιριών και κοινωνικό αποκλεισμό (Παπουτσή, 2012: 4). Αντίθετα η ένταξη στην εκπαίδευση και η μύηση στις αξίες της ισότητας και της αποδοχής του «Άλλου» δρα καταλυτικά στην εξοικείωση με τη διαφορετικότητα και την εξάλειψη των στερεοτύπων και των προκαταλήψεων στα οποία αναφερθήκαμε σε προγενέστερο κεφάλαιο. Διαμορφώνει ως εκ τούτου το αναγκαίο υπόβαθρο για τη γόνιμη συνύπαρξη και τη συμμετοχική εργασία που διασφαλίζει την κοινωνική συνοχή και δύναται να προάγει τον πολιτισμό. Η ισότιμη αποδοχή των μεταναστών και των προσφύγων στο χώρο της εκπαίδευσης αποτελεί παράλληλα και πιστοποίηση της πρόθεσης της κοινωνίας να μην τους αποστερεί από τα δικαιώματά τους όσον αφορά την πρόσβαση στη γνώση, στις υπηρεσίες, στην εργασία, στην ασφάλιση. Μαρτυρά τη δεκτικότητά της να τους ενσωματώσει επί ίσοις όροις και να μην τους περιθωριοποιήσει ούτως ώστε να ωφεληθούν με προνόμια αυτοί που αποτελούν την κυρίαρχη ομάδα και διαμορφώνουν την κυρίαρχη ιδεολογία (Τσιάκαλος, στο Βλαχάδη, 2009: 65).

Οι μετανάστες και οι πρόσφυγες συγκαταλέγονται στις κοινωνικά ευπαθείς ομάδες και είναι ευάλωτοι σε περιπτώσεις αποξένωσης. Η δυνατότητά τους να ενσωματωθούν με το κοινωνικό σύνολο και να απολαύσουν ουσιαστική ισότητα ευκαιριών καθορίζεται από τη δυνατότητά τους να αναπτύξουν ένα αναγνωρίσιμο εκπαιδευτικό και βιοτικό επίπεδο και στο σημείο αυτό επισημαίνεται ο σημαίνων ρόλος της εκπαιδευτικής τους ένταξης. Η ένταξη αυτή είναι αναγκαίο να προκύψει από τη συναίνεση της ευρύτερης κοινωνίας στην οποία εισέρχονται και πρέπει αναπόφευκτα να μεθοδευτεί από τη χώρα υποδοχής δεδομένου ότι οι ίδιοι οι μετανάστες αδυνατούν να τη διεκδικήσουν, επειδή όπως αναφέρει ο Τσιάκαλος (στο Βλαχάδη, 2009: 49) *«όσοι πλήττονται από κοινωνικό αποκλεισμό, κατά την απορρόφηση δημόσιου και κοινωνικού πλούτου, αποκλείονται ταυτοχρόνως -σε πολύ μεγάλο βαθμό- και από το «σημαντικότερο αγαθό δημόσιου πλούτου, εκείνο της ισότιμης συμμετοχής στο πολιτικό γίγνεσθαι»*. Το ζητούμενο επομένως ανάγεται στο να διαμορφωθούν οι συνθήκες ωριμότητας στην κοινωνία και να λάβει σάρκα και οστά μια τολμηρή πολιτική ισότιμης αντιμετώπισης των μεταναστών προκειμένου να ενταχτούν ουσιαστικά στην Εκπαίδευση και κατά συνέπεια στην κοινωνία.

Από τα παραπάνω καθίσταται σαφής η σχέση επιρροής που ασκεί η εκπαιδευτική ένταξη στην κοινωνική ένταξη και στην επίτευξη της κοινωνικής συνοχής. Εξ αντιθέτου η αποστέρηση των μεταναστών από το αγαθό της εκπαίδευσης και η πλημμελής μέριμνα για την εκπαιδευτική τους ένταξη αφενός διαρρηγνύει τους κοινωνικούς δεσμούς και αφετέρου παράγει την κοινωνική απομόνωσή τους και την άρνηση συμμετοχής σε συλλογικές διεργασίες εκ μέρους τους. Κάτι τέτοιο όμως αποτελεί πρόβλημα συλλογικό που σχετίζεται με τους θεσμούς (Παπαδοπούλου, όπως αναφέρεται στο Βλαχάδη, 2009: 60-61). Επιβάλλεται επομένως να αντιμετωπίζεται θεσμικά χωρίς αυτό να αναιρεί την ευθύνη που φέρει ο καθένας μας χωριστά.

Στην πράξη διαπιστώνεται ότι η δυσκολία πρόσβασης και αξιοποίησης του αγαθού της εκπαίδευσης προκειμένου για τους μετανάστες και ο τρόπος αντιμετώπισής τους από το εκπαιδευτικό σύστημα συχνά διαμορφώνουν δυσοίωνα ένα πλαίσιο εκπαιδευτικού και κατά συνέπεια κοινωνικού αποκλεισμού τους. Η σχολική αποτυχία με τη μορφή της χαμηλής επίδοσης, της επανάληψης των τάξεων και της πρόωρης εγκατάλειψης, ο οργανικός και λειτουργικός αναλφαβητισμός και η αποτυχία στις εξετάσεις, αλλά και η αδιαφορία για το μορφωτικό κεφάλαιο, φορείς του οποίου είναι οι μετανάστες, συνιστούν εκφάνσεις του εκπαιδευτικού αποκλεισμού που εν τέλει καταλήγει στον κοινωνικό αποκλεισμό και στην αδυναμία της ένταξής τους στην κοινωνία. *«Η ανισότητα στην πρόσβαση και την αξιοποίηση του κοινωνικού και δημόσιου*

αγαθού της εκπαίδευσης αποτελεί - ως ένα βαθμό - θεσμοθετημένη διαδικασία αναπαραγωγής του κοινωνικού αποκλεισμού» (Παπουτσή, 2012: 9).

Ο ιδανικός στόχος επομένως είναι η εκπαίδευση που εκφράζει τα ανθρωπιστικά και δημοκρατικά ιδεώδη και κάνει πράξη το σεβασμό της διαφορετικότητας, αυτή που είναι πλουραλιστική και ασπάζεται τις πολυπολιτισμικές μεθόδους και την πολυγλωσσία και υπηρετείται από ευσυνείδητους και υπεύθυνους εκπαιδευτικούς που κατέχουν γνώσεις και εμπειρίες, γιατί αυτού του είδους η εκπαίδευση μπορεί να στοχεύσει με επιτυχία στην ένταξη των παιδιών αυτών στο χώρο της εκπαίδευσης και συνεπαγόμενα της κοινωνίας. Εντούτοις από τα τέλη του περασμένου αιώνα και μέχρι τις μέρες μας οι πολιτικές των κρατών υιοθέτησαν ποικίλα μοντέλα ένταξης των μεταναστών και προσφύγων που αντικατόπτριζαν τη διαφορετική φιλοσοφία προσέγγισης τους όπως θα διαφανεί στη συνέχεια του κεφαλαίου.

2.2. Διγλωσσία και εκπαίδευση

Ο όρος «μητρική γλώσσα», σύμφωνα με την Skutnabb-Kangas, καθορίζεται άλλοτε με βάση την προέλευση, το ποια γλώσσα δηλαδή είναι η πρώτη και άλλοτε με βάση την επάρκεια του ομιλητή που τη χρησιμοποιεί ενώ και η λειτουργικότητά της, το ποια γλώσσα δηλαδή τον εξυπηρετεί περισσότερο διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο. Επίσης καθορίζεται με κριτήριο την ταύτιση του ομιλητή με κάποια γλώσσα ή την ταύτιση που παρατηρούν οι άλλοι να κάνει ο ομιλητής. Κατά τη γνώμη της ως μητρική γλώσσα μπορεί να οριστεί *«η γλώσσα στην οποία σκέφτεται κανείς, ονειρεύεται, μετράει, γράφει Ποίηση» (Σελλά-Μάζη, 2001: 29).*

Προκειμένου για τη διγλωσσία οι ορισμοί ποικίλουν σε σχέση με το πεδίο ερευνών των ερευνητών. Ένα ζεύγος αντίθεσης προκειμένου να την ορίσει κάποιος αποτελεί η διάκριση σε ατομική, αν αφορά την ατομική συμπεριφορά και σε κοινωνική, αν σχετίζεται με την επικοινωνία του ατόμου με το κοινωνικό και πολιτιστικό του περιβάλλον και στο πεδίο των σχέσεων που διαμορφώνονται καθώς συναντώνται διαφορετικές γλώσσες και πολιτισμοί. Οι διαφορετικές επιστήμες την προσεγγίζουν με διαφορετικούς τρόπους και σε σχέση με αυτά η Γλωσσολογία προσμετρά τη γλωσσική επάρκεια του δίγλωσσου ατόμου, ενώ η Κοινωνιολογία εστιάζει στη λειτουργία των γλωσσών των δίγλωσσων ατόμων εκτός από το ατομικό και σε συλλογικό επίπεδο διερευνώντας όχι μόνο τη στάση του ατόμου προς τις δύο γλώσσες, αλλά και τη στάση των υπολοίπων στην κοινωνική ομάδα όπου εντάσσεται (Σελλά-Μάζη, 2001: 27-28).

Αναφέρεται από τους Hamers & Blanc ότι δόκιμη είναι η χρήση των όρων “bilinguality” προκειμένου να αποδοθεί η ψυχολογική κατάσταση του ομιλητή ο οποίος επικοινωνεί με περισσότερους του ενός γλωσσικούς κώδικες και σε “bilingualism” όρος ο οποίος εμπεριέχει τον προηγούμενο, αλλά επιπλέον προσδιορίζει και συνθήκες που *«βιώνει μια γλωσσική κοινότητα στους κόλπους της οποίας έρχονται σε επαφή δύο γλώσσες»*. Στην τελευταία περίπτωση αξιοποιούνται για την ίδια επικοινωνιακή περίσταση δύο γλωσσικοί κώδικες και ένα τμήμα της ομάδας είναι κοινωνικά δίγλωσσοι (Σελλά-Μάζη, 2001: 28).

Ως προς τη λειτουργική διγλωσσία (functional bilingualism) αναφέρεται ότι υπάρχει η «προσληπτική» διγλωσσία, για περιπτώσεις ατόμων που μολονότι κατανοούν τον προφορικό ή γραπτό λόγο μιας δεύτερης γλώσσας, δεν μπορούν να τους παράξουν, και εμφανίζεται το φαινόμενο να καταλαβαίνουν την προφορική μορφή της πρώτης τους γλώσσας αλλά να αδυνατούν να τη διαβάσουν, μολονότι διαβάζουν στη δεύτερη γλώσσα. Αυτό για παράδειγμα συμβαίνει με τους μετανάστες που ενδέχεται να είναι αναλφάβητοι στην πρώτη τους γλώσσα, αλλά τη δεύτερη, επειδή παρακολουθούν προγράμματα αλφαριθμητισμού, μπορούν να τη διαβάσουν χωρίς από την άλλη να καταλαβαίνουν τους γηγενείς όταν τη μιλούν (Σελλά-Μάζη, 2001: 44).

Ο Weinreich, όπως αναφέρεται στη Σελλά-Μάζη (2001: 29), ορίζει τη διγλωσσία ως εναλλακτική χρήση των δύο γλωσσών και ο Bloomfield ως την εξίσου ικανοποιητική κατοχή των δύο γλωσσών με αποτέλεσμα ο δίγλωσσος να μη διακρίνεται από τους γηγενείς. Αλλά και ο Haugen την ορίζει ως *«την ικανότητα να παράγει κανείς στην άλλη γλώσσα “καλοσχηματισμένα” μεστά νοήματος εκφωνήματα»*. Από την άλλη ο Macnamara θεωρεί επαρκές στοιχείο προκειμένου κάποιο άτομο να χαρακτηριστεί δίγλωσσο τη μία έστω από τις τέσσερις δεξιότητες, είτε δηλαδή την ικανότητα να κατανοεί τον προφορικό λόγο, είτε να παράγει γραπτό κείμενο, είτε να αναγινώσκει είτε να γράφει σε γλώσσα διαφορετική από τη μητρική του (Σελλά-Μάζη, 2001: 30).

Στον Cummins (2005: 127) αναφέρεται ότι τρεις ψευδοεκπαιδευτικοί ισχυρισμοί βάλλουν τη δίγλωσση εκπαίδευση και αυτοί είναι αρχικά ο ισχυρισμός για τη μέγιστη έκθεση ως στοιχείο που οδηγεί στην εκμάθηση της γλώσσας, ο ισχυρισμός ότι *«σε συνθήκες εμβύθισης οι μαθητές – μέλη γλωσσικής μειονότητας θα μάθουν γρηγορότερα»* και ο ισχυρισμός περί αναγκαιότητας της όσον το δυνατόν πρώιμης εμβάπτισης σε μια γλώσσα γιατί αυτή καταλήγει στην καλύτερη εκμάθησή της.

Οι Haugen & Fishman, είναι της άποψης ότι οι δίγλωσσοι είναι δύσκολο να εμφανίσουν ισόρροπη ευχέρεια και στις δύο γλώσσες και σε καθολικό επίπεδο επικοινωνίας (Σελλά-Μάζη, 2001: 43).

Σε αντίθεση με τη θέση αυτή, ο Cummins, όπως αναφέρεται στη Σκούρτου (2011: 120,129,133), ανέπτυξε τις βασικές του υποθέσεις στη δεκαετία του 1970, οι οποίες βοηθούν να καταλάβουμε τη σχέση της διγλωσσίας και της μάθησης. Πρόκειται αρχικά για την υπόθεση της κοινής υποκείμενης γλωσσικής ικανότητας βάσει της οποίας οι γλώσσες αντιπροσωπεύουν συγκοινωνούντα δοχεία και εμφανίζουν μεν γλωσσικές διαφορές αλλά και εννοιολογικές συγκλίσεις, με την έννοια ότι *«έννοιες και δεξιότητες μεταφέρονται από γλώσσα σε γλώσσα και χρησιμοποιούνται ανάλογα από το δίγλωσσο μαθητή»*. Εν συνεχεία πρόκειται για την υπόθεση της αλληλεξάρτησης των γλωσσών, σύμφωνα με την οποία η μάθηση των δύο γλωσσών πραγματοποιείται σε πεδίο συνεχές και χωρίς χάσματα δηλαδή η ανάπτυξη της γλώσσας του σχολείου πρέπει να γίνεται παράλληλα με την ανάπτυξη της μητρικής ώστε να μην εμφανιστούν προβλήματα γραμματισμού. Τέλος πρόκειται για την υπόθεση των οριακών επιπέδων δηλαδή της ύπαρξης ορίων ικανότητας και στις δύο γλώσσες τα οποία πρέπει να υπερβεί ο δίγλωσσος μαθητής για να αποκομίσει τα γνωστικά, ακαδημαϊκά και γλωσσικά κέρδη από τη διγλωσσία. Πιο ειδικά αναφέρει ο Cummins (2005: 131) ότι υπάρχει ένα οριακό επίπεδο επάρκειας και στις δύο γλώσσες που ο μαθητής πρέπει να κατακτήσει ώστε να εξυπηρετηθεί η εκπαίδευσή του αλλά και ότι υπάρχει ένα δεύτερο ανώτερο όριο προκειμένου να αποκομίσει τα γλωσσικά και νοητικά κέρδη της διγλωσσίας και της εκπαίδευσης σε δυο γλώσσες.

Σύμφωνα με τον Lambert, όπως αναφέρεται στη Σελλά-Μάζη (2001: 43) το περιβάλλον του παιδιού, οικογενειακό και κοινωνικό, είναι καθοριστικό, δηλαδή αν σε αυτό οι δύο γλώσσες αναπτύσσονται ισότιμα και δεν υποτιμάται κάποια ή το αντίθετο. Επίσης κατά την κρίση του Lambert το παιδί αποκτά δυνητικά μεγαλύτερη νοητική ανάπτυξη, προϊόν της διγλωσσίας, καθώς και μεγαλύτερη κοινωνική, πολιτισμική και γλωσσική δεξιότητα. Οι Peal & Lambert επίσης στην έρευνά τους κατέληξαν ότι η διγλωσσία ενισχύει τη νοητική ευελιξία και ότι οι δίγλωσσοι υπερέχουν από τους μονόγλωσσους στα σταθμισμένα γλωσσικά και μη τεστ (Σκούρτου, 2011: 120).

Οι νεότερες μελέτες γενικά αναδεικνύουν ότι η διγλωσσία μπορεί να ενισχύσει τη γλωσσική και νοητική ανάπτυξη των παιδιών καθώς εξασκεί το παιδί στην αποκωδικοποίηση μεγαλύτερου αριθμού γλωσσικών μηνυμάτων και τελικά εξοπλίζεται ο μαθητής με δεξιότητες σε

μια δεύτερη γλώσσα χωρίς αυτό να αποβαίνει σε βάρος της πρώτης γλώσσας του, αναπτύσσεται δηλαδή μια προσθετική διγλωσσία στον μαθητή. Αυτό αποτελεί πόρισμα ερευνών μεταξύ άλλων και για παιδιά μειονοτικών ομάδων που η αρχική τους γλώσσα ενισχυόταν από δίγλωσσα προγράμματα μέσα στο σχολείο, ενώ ο Wong Fillmore αντιθέτως αναφέρει ότι τα δίγλωσσα παιδιά που δεν έχουν αυτή την ενίσχυση στην πρώτη τους γλώσσα συχνά αναπτύσσουν μια αφαιρετική μορφή διγλωσσίας κατά την οποία οι δεξιότητες της πρώτης γλώσσας τους αντικαθίστανται από τις δεξιότητες της δεύτερης (Cummins, 2005: 130-131).

Μιλώντας για τη διατήρηση ή όχι των γλωσσών των μεταναστών οι Conklin & Lourie και ο Caarder όπως αναφέρεται στη Σελλά-Μάζη (2001: 96-97) εντοπίζουν παράγοντες πολιτικούς, κοινωνικούς, δημογραφικούς αλλά και πολιτισμικούς και γλωσσικούς ως καθοριστικούς ενίσχυσης ή αντιθέτως απώλειας των γλωσσών τους. Δηλαδή τόσο η αριθμητική δύναμη των ομάδων συγκριτικά με άλλες, ο τρόπος και ο χρόνος εγκατάστασης, οι δεσμοί με τη χώρα προέλευσης όσο και η επιθυμία να επιστρέψουν σε αυτήν, καθώς και η προοπτική επαγγελματικής αποκατάστασης στη χώρα προέλευσης ή στη χώρα εγκατάστασης, διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο. Από την άλλη η θρησκευτική και η εκπαιδευτική βάση στη μητρική γλώσσα, η σύνδεση γλώσσας και εθνικισμού, οι κοινοτικοί και οικογενειακοί δεσμοί, η απόσταση του πολιτισμού της μειοψηφίας από τον πολιτισμό της πλειοψηφίας συνεργούν επίσης. Αλλά και το πόσο κοντά βρίσκεται η μητρική τους στην πλειοψηφούσα γλώσσα, οι περιοχές χρήσης των γλωσσών σε συνδυασμό με την ευκολία κατάκτησής τους και η παροχή της ευκαιρίας να μάθουν τη μητρική τους στον τόπο εγκατάστασής τους πιθανόν με τη βοήθεια της χώρας καταγωγής, πάντοτε σε σχέση με την εκπαιδευτική πολιτική ως προς τη μειοψηφούσα ομάδα, όλα αυτά αποτελούν ενδεικτικούς γλωσσικούς παράγοντες που επιδρούν στην ενίσχυση ή την απώλεια των μητρικών γλωσσών.

Ο Hoffman συγκαταλέγει στις βασικές αιτίες που προκαλούν την εγκατάλειψη της μητρικής γλώσσας μιας ομάδας την εξωτερική και την εσωτερική μετανάστευση η οποία ενδεχομένως να προκαλέσει αλλαγές στη γλώσσα όχι μόνο της μειοψηφούσας αλλά και της πλειοψηφούσας ομάδας. Επίσης το κύρος της άλλης γλώσσας σε συνδυασμό με το κοινωνικό καθεστώς της ομάδας μεταναστών και του όγκου της. Προκειμένου για τους μετανάστες η επαγγελματική αποκατάσταση και ανέλιξη αναπτύσσεται σε σχέση με τη γλώσσα της πλειοψηφίας (Σελλά-Μάζη, 2001: 98-99).

Οι επιστήμονες που στηρίζουν τη δίγλωσση εκπαίδευση τονίζουν την αναγκαιότητα δίγλωσσων προγραμμάτων εμπλουτισμού που προάγουν τη μόρφωση σε δύο γλώσσες για όλα τα παιδιά ασχέτως γλωσσικού υπόβαθρου (Cummins, 2005: 129). Όταν η γλώσσα της πλειοψηφίας χρησιμοποιείται ως μέσον για την εκπαίδευση των ομάδων αυτών, αυτό αυξάνει την προοπτική να υιοθετηθεί και έτσι οι ομάδες αυτές να εγκαταλείψουν τη μητρική τους. Μόνο μια στοχευμένη δίγλωσση εκπαίδευση θα μπορούσε να διασφαλίσει την επιβίωση των μητρικών γλωσσών αυτών των ομάδων (Σελλά-Μάζη, ό.π.). Η αποτελεσματική εφαρμογή, εκ μέρους των εκπαιδευτικών, τεχνικών όπως η συνεργατική μάθηση, η ολική σωματική ανταπόκριση καθώς και η βοηθητική διδασκαλία από μαθητές, δεν επαρκούν για να είναι αποτελεσματική η διδασκαλία μιας δεύτερης γλώσσας σε μαθητές που *«ψάχνουν να βρουν το δρόμο τους στα σύνορα μεταξύ δύο πολιτισμών»*. Αξία έχει η διαμόρφωση ζεστών ανθρώπινων σχέσεων με την εκπαιδευτική κοινότητα στο σύνολό της, άρα πρέπει να έχουν εμπειρία από θετικές σχέσεις αλληλεπίδρασης με τους μετέχοντες στην εκπαιδευτική διαδικασία (Cummins, 2005: 170).

Σε αντίθεση με το παραπάνω βρίσκεται η πρακτική κάποιων εκπαιδευτικών που δεν κατέχουν τις στρατηγικές για μαθητές δεύτερης γλώσσας και κατά συνέπεια χαμηλώνουν το επίπεδο του μαθήματός τους και έτσι δεν ωθούν τους μαθητές να ξεπεράσουν τα όρια του επιπέδου τους στη δεύτερη γλώσσα ώστε να εγγίσουν αυτούς που έχουν την δική τους δεύτερη γλώσσα ως πρώτη (Cummins: 2005: 170).

Αναφορικά με τη διατήρηση ή όχι της μητρικής γλώσσας των μαθητών που καλούνται να ανταποκριθούν σε συνθήκες διγλωσσίας, οι λόγοι της γλωσσικής αλλαγής κυρίως είναι επικοινωνιακοί, το περιβάλλον δηλαδή και η ανάγκη της επικοινωνίας καθώς και της συμμετοχής στους θεσμούς προωθούν την υιοθέτηση της γλώσσας της πλειοψηφίας (Σελλά-Μάζη, 2001: 99³). Οι νεότερες γενεές γνωρίζουν ατελώς τη μητρική τους και από αυτό προκύπτουν διαφοροποιήσεις της από μορφοσυντακτική άποψη ή υφολογική κυρίως γιατί δεν παρέχεται στους ομιλητές της η δυνατότητα να τη χρησιμοποιούν σε ποικιλία επικοινωνιακών περιστάσεων και έτσι δεν την αναπτύσσουν εξίσου επιτυχώς με την περίπτωση που θα τη χρησιμοποιούσαν σε ένα γηγενές πολιτιστικό πλαίσιο (Σελλά-Μάζη, 2001: 100).

Ο εκπαιδευτικός είναι αυτός που θα προαγάγει την συνείδηση των μαθητών για το ποιοί είναι και ποιοί θέλουν να γίνουν, θα τους καθοδηγήσει να εκφράσουν τον εαυτό τους στην καινούρια τους γλώσσα, και να αναπτύξουν μια προσωπική σχέση αποδοχής καλλιεργώντας σε

³ Υποσημείωση 83 της σελίδας 99.

αυτούς το αίσθημα ότι είναι ευπρόσδεκτοι στην κοινότητα της τάξης και ότι είναι υποστηριζόμενοι από εκείνον. Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να αποσκοπούν να διαμορφώσουν διδακτικά πλαίσια ώστε να διασφαλίσουν τη συνεργασία των μαθητών δεύτερης γλώσσας και να μεταφέρουν στη θέση του μαθητή τον εαυτό τους να γίνουν δηλαδή μαθητευόμενοι αναφορικά με τον πολιτισμό και τις εμπειρίες των δίγλωσσων μαθητών τους (Cummins, 2005: 170-171).

Ο Stedman, όπως αναφέρεται στο Cummins (2005: 213) υποστηρίζει ότι τα σχολεία που αναγνωρίζουν την εθνική και φυλετική ταυτότητα των μαθητών και που παρέχουν σε αυτούς δυνατότητες για την ανάπτυξη των γλωσσικών τους δεξιοτήτων και των πολιτιστικών τους παραμέτρων διαμέσου προγραμμάτων όπως της δίγλωσσης εκπαίδευσης επιτυγχάνουν καλά αποτελέσματα.

Σε σχέση με αυτά αξίζει να αναφερθεί ότι οι Lucas, Henze & Donato, όπως αναφέρεται στο Cummins (ό.π.) διερευνώντας τους παράγοντες που διέκριναν επιτυχημένα σχολεία με μαθητές λατινοαμερικανικής καταγωγής αναφέρουν μεταξύ άλλων και τον παράγοντα συνειδητής διαμόρφωσης της εκπαίδευσης των διδασκόντων προκειμένου να συμπράξουν αποτελεσματικά στην εκπαίδευση δίγλωσσων μαθητών. Επίσης συγκαταλέγουν στους παράγοντες επιτυχημένης εκπαίδευσης των δίγλωσσων μαθητών την παροχή μιας ποικιλίας κύκλων βασικών αλλά και εξειδικευμένων μαθημάτων και προγραμμάτων για δίγλωσσους μαθητές.

2.3. Μοντέλα ένταξης στην χώρα υποδοχής

Ήδη από τη δεκαετία του '90 γίνεται αντιληπτό ότι η ελληνική κοινωνία η οποία επί δεκαετίες είχε θεμελιωθεί στον άξονα της ομοιομορφίας αξιών (Εμκε – Πουλοπούλου, 2007: 543) βιώνει την επαφή με άλλους πολιτισμούς. Όπως διαπιστώσαμε προηγουμένως η μαζική μετακίνηση Ελληνοποντίων από την πρώην Σοβιετική Ένωση, Βορειοηπειρωτών από την Αλβανία και αλλοδαπών, κυρίως οικονομικών και πολιτικών μεταναστών, από τα Βαλκάνια, την Ανατολική Ευρώπη, την πρώην Σοβιετική Ένωση, την Αφρική, τη Μέση και Άπω Ανατολή κάνουν εμφανή την πολυπολιτισμική φύση που τη διακρίνει στο εξής. Καθίσταται αντιληπτή κατά συνέπεια η επικρατούσα αντίφαση: από τη μια ένας μονοπολιτισμικός και εθνικά καθοριζόμενος προσανατολισμός της αγωγής και της Εκπαίδευσης, και από την άλλη η πραγματικότητα της πολυγλωσσίας και του πολυπολιτισμού (Κεσίδου, 2008: 21-22).

Τόσο για την Ελλάδα όσο και για τις υπόλοιπες χώρες η ένταξη των μεταναστών συνιστά μέρος της μεταναστευτικής πολιτικής καθώς και της ευρύτερης πολιτικής των κρατών (Υπουργείο

Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2018: 11). Στα πλαίσια των διαφορετικών οπτικών που διαμορφώθηκαν σχετικά με τις πολιτισμικές σχέσεις και αλληλεπιδράσεις στο εσωτερικό μιας κοινωνίας αναπτύχθηκαν διαφορετικές προσεγγίσεις. Η αφομοιωτική προσέγγιση, η ενσωμάτωση, η αντιρατσιστική, η πολυπολιτισμική και η διαπολιτισμική προσέγγιση αποτελούν τρόπους που αντανακλούν διαφορετική φιλοσοφία και αντίληψη της στάσης που καλείται να τηρήσει μια κοινωνία για να διαχειριστεί την πολιτισμική ετερότητα στο εσωτερικό της, αλλά και του ρόλου που η Εκπαίδευση καλείται να επιτελέσει συνδυαστικά με τους στόχους της κοινωνίας αυτής (Έμκε – Πουλοπούλου, 2007: 543).

2.3.1 Αφομοιωτικό μοντέλο

Το μοντέλο της αφομοίωσης ανταποκρίνεται στη «συγχώνευση» των ξένων στον κυρίαρχο πολιτισμό η οποία συντελείται με την κοινωνικοποίηση των μεταναστών και των παιδιών τους στην κοινωνία της χώρας υποδοχής σύμφωνα με τις δικές της αξίες. Ως διαδικασία αποτελεί το τελευταίο βήμα καθώς προηγούνται η επαφή, ο ανταγωνισμός και οι συγκρούσεις καθώς και η προσαρμογή με τη μορφή ένταξης των μεταναστών σε κοινωνικές και οικονομικές θέσεις υποβαθμισμένες (Γκόβαρης, 2011: 47-48). Το μοντέλο αυτό στηρίζεται στην υιοθέτηση της αξίας της πολιτιστικής και εν γένει ομοιογένειας. Βάσει της φιλοσοφίας του μοντέλου αυτού τα άτομα και οι ομάδες πρέπει στη χώρα υποδοχής να απαρνηθούν την εθνική τους ταυτότητα, να εξομοιωθούν δηλαδή με τον ξένο πολιτισμό και στο εξής, στη νέα κοινωνία τους, να αναπτύξουν σχέσεις αλληλεπίδρασης που να μη φέρουν την ταυτότητα της διαφορετικής εθνικής ή φυλετικής τους προέλευσης (Έμκε – Πουλοπούλου, 2007: 544-545). Ανώτερος στόχος του μοντέλου αυτού καθίσταται η δημιουργία συνεκτικής κοινωνίας που υιοθετεί τον τρόπο ζωής της χώρας εγκατάστασης και όπου οι μετανάστες εν πολλοίς απαρνούνται τις συνήθειες και συμπεριφορές των χωρών προέλευσης (Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2018: 11).

Η εθνική καταγωγή κρίνεται ότι αναστέλλει την ένταξη των μειονοτικών μαθητών και η γλώσσα τους δε βρίσκει θέση στο επίσημο πρόγραμμα του σχολείου (Γκόβαρης, 2011: 50). Ο στόχος του μοντέλου αυτού είναι ο αλλοδαπός να παραμερίσει τον πολιτισμό της χώρας του και τη μητρική του γλώσσα και να εξομοιωθεί γλωσσικά και πολιτισμικά με την κυρίαρχη ομάδα στην κοινωνία της χώρας υποδοχής (Κεσίδου, 2008: 24-25). Σύμφωνα δηλαδή με την αφομοιωτική εκπαιδευτική πολιτική η διδασκαλία της επίσημης γλώσσας καθίσταται το μέσον για την αφομοίωση των παιδιών. Οι μαθητές των μειονοτήτων αντιμετωπίζονται σύμφωνα με αυτήν την

προσέγγιση ως «ελλειμματικοί» και καλούνται να κατακτήσουν με ταχύρρυθμα προγράμματα τη γλώσσα της χώρας υποδοχής με απώτερο στόχο την αφομοίωσή τους. Στα πλαίσια του μοντέλου αυτού οι μαθητές των μειονοτήτων είναι αυτοί που προσαρμόζονται στο σχολείο και όχι το σχολείο στις δικές τους ανάγκες. Η πρακτική αυτή οδηγεί όμως και σε αρνητικές εκδηλώσεις εκ μέρους των παιδιών της κυρίαρχης ομάδας που συμπεριφέρονται με καχυποψία και ξενοφοβικά σε οτιδήποτε διαφέρει από το δικό τους πολιτισμό (Κεσίδου, ό.π.).

Σε μια πολυεθνική ή πολυφυλετική κοινωνία η αφομοίωση μεταφράζεται ως κατά το δυνατόν μεγαλύτερη κατάργηση των εθνικών ή φυλετικών χαρακτηριστικών προκειμένου να μην απειλούνται οι αξίες, ο πολιτισμός, οι συνήθειες, οι νόμοι της χώρας υποδοχής (Εμκε – Πουλοπούλου, 2007: 544-545). Η δεκτικότητα προς τον πολιτισμό της χώρας υποδοχής καθορίζει και την κατάκτηση ίσων ευκαιριών σε αυτήν, άρα η οικονομική και κοινωνική ένταξη των μεταναστών είναι ως επί το πλείστον θέμα προσωπικής ευθύνης (Γκόβαρης, 2011: 50) .

Οι αφομοιωτικές προοπτικές για τον Γκόβαρη (2011: 48-49) βρίσκουν το θεωρητικό τους υπόβαθρο στο Δομολειτουργισμό (ειδικότερα στη θέση του περί εξελικτικού οικουμενισμού βάσει της οποίας οι μειονοτικές ομάδες θεωρείται ότι μεταφέρουν ένα «ελλειπές» πολιτισμικό κεφάλαιο που δεν εξυπηρετεί τις λειτουργικές ανάγκες στη χώρα υποδοχής) και στην αντίληψη ότι ρόλος του σχολείου είναι η κοινωνικοποίηση των παιδιών σύμφωνα με γενικότερες αξίες άρα ότι αυτό πρέπει να αντικαθιστά με αυτές τις επιμέρους οικογενειακές αξίες των μειονοτικών μαθητών.

2.3.2. Μοντέλο ενσωμάτωσης

Το μοντέλο της ενσωμάτωσης, απόρροια της «πολυεθνικής ιδεολογίας» και της αποδοχής κοινών σημείων στην υπόσταση των πολιτισμών της κυρίαρχης ομάδας και των μειονοτικών ομάδων, αναπτύχθηκε ως προϊόν κριτικής στο αφομοιωτικό μοντέλο. Σύμφωνα με το μοντέλο αυτό ο πολιτισμός των μειονοτικών ομάδων δεν υποβαθμίζεται και αναγνωρίζεται η δυνατότητα των μαθητών να συμμετέχουν εκτός από τον γενικό και στον ιδιαίτερο πολιτισμό της ομάδας τους όμως οι πολιτισμικές παραδόσεις των μειονοτικών πληθυσμών αποτελούν ουσιαστικά το μέσον για την ενσωμάτωση και κατόπιν την ένταξή τους (Γκόβαρης, 2011: 51-52). Το μοντέλο αυτό εκπηγάει από την αποδοχή της πολιτιστικής ισοτιμίας, εδράζεται στην ανεκτικότητα και την παροχή ισότητας ευκαιριών και αποδέχεται την πολιτισμική διαφορετικότητα με την προϋπόθεση να μη θίγονται εξαιτίας της οι νόμοι και οι αξίες της κοινωνίας στη χώρα υποδοχής και να μην

καθιστά δύσκολη την ενσωμάτωση (Εμκε – Πουλοπούλου, 2007: 543 ; Κεσίδου, 2008: 25). Σύμφωνα λοιπόν με το μοντέλο της ενσωμάτωσης πρέπει να ενισχύονται μέσω της εκπαίδευσης οι κοινά αποδεκτές αξίες και πεποιθήσεις που υπόσχονται την πολιτιστική αρμονία και σταθερότητα, αλλά από την άλλη είναι ενδεδειγμένο να ακολουθείται στάση σεβασμού προς την πολιτισμική ετερότητα.

Η κυρίαρχη κοινωνία προσδιορίζει τις αξίες και πεποιθήσεις που είναι κοινά αποδεκτές και ο καθορισμός τους είναι αδιαπραγμάτευτος, άρα κατά συνέπεια δεν δίνονται περιθώρια επιλογής στους γλωσσικά και πολιτισμικά ιδιαίτερους πληθυσμούς. Ενδεχομένως κάποτε να βρίσκουν ανταπόκριση στα σχολεία αυτής της εκπαιδευτικής κατεύθυνσης και κάποια στοιχεία που αντανakλούν τις πολιτιστικές εκφάνσεις των μειονοτήτων, όμως και στην περίπτωση αυτή γνώμονας αξιολόγησης είναι οι αξίες και τα πρότυπα του κυρίαρχου πολιτισμού. Όπως διαπιστώνει ο Γεωργογιάννης (στο Μίλεση & Πασχαλιώρη, 2003: 85) η αναγνωριζόμενη πολιτιστική ετερότητα, ο σεβασμός και η ανεκτικότητα προς τους άλλους δε σχετίζονται με ουσιαστικές πλευρές στη διαμόρφωση της κοινωνίας αλλά αφορούν τη θρησκεία, τα ήθη – έθιμα, τις παραδόσεις κ.α.

Η φιλοσοφία του μοντέλου έγκειται στο γεγονός ότι μέσα από την ανάπτυξη των σχέσεων αλλοδαπών και γηγενών και ως αποτέλεσμα της μεταξύ τους αλληλεπίδρασης θα διαμορφωθεί κλίμα κοινωνικής αλληλεγγύης και μια νέα πολιτισμική πραγματικότητα (Εμκε – Πουλοπούλου, 2007: 544). Οι μειονοτικοί πληθυσμοί διατηρούν βέβαια τις παραδόσεις τους και τη δική τους γλώσσα ως τμήμα της νέας τους ταυτότητας που διαμορφώνουν στη χώρα υποδοχής, αλλά αυτό αφορά τις εκδηλώσεις τους στα πλαίσια της ιδιωτικότητας και όχι του δημόσιου βίου (Κεσίδου, 2008: 25).

Η εκμάθηση της μητρικής γλώσσας καθίσταται μέσον για την αποτελεσματική επαφή με τη γλώσσα της χώρας υποδοχής (Γκόβαρης, 2011: 52). Αυτονόητο είναι ότι ο προσανατολισμός του σχολείου στα πλαίσια του μοντέλου της ενσωμάτωσης είναι κατά βάση μονοπολιτισμικός και δεν πρόκειται για πολιτισμική ανταλλαγή αλλά για επίτευξη της ενσωμάτωσης των μειονοτικών μαθητών επειδή ακόμη κι αν διδάσκονται στοιχεία του δικού τους πολιτισμού, αυτά επιστρατεύονται ώστε να εξυπηρετήσουν τις αξίες του κυρίαρχου πολιτισμού (Κεσίδου, 2008: 25). Για την επίτευξη της ενσωμάτωσης οι αλλοδαποί πρέπει να μάθουν τη γλώσσα, τους νόμους και την Ιστορία της χώρας υποδοχής καθώς και σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή μόνον έτσι θα

μπορούν να επικοινωνούν και να δραστηριοποιούνται στον κοινωνικό χώρο και δε θα υφίστανται διακρίσεις (Έμκε – Πουλοπούλου, 2007: 544).

2.3.3. Αντιρατσιστικό μοντέλο

Η αντιρατσιστική προσέγγιση ορίζεται στον αντίποδα της ρατσιστικής, η οποία εκπροσωπείται στη Γαλλία από τον Λεπέν και στην Ολλανδία από τον Φόρτουιν. Οι υποστηρικτές της ρατσιστικής στηρίζουν την επιχειρηματολογία τους στο γεγονός ότι οι περισσότεροι μετανάστες της Ευρώπης είναι μουσουλμάνοι και κατά συνέπεια δεν είναι δυνατόν να συμβιβαστούν με άλλες θρησκείες, άρα και αξίες. Ως απάντηση σε αυτούς η αντιρατσιστική προσέγγιση επιζητά αναθεώρηση των δομών και θεσμών των κρατών και παροχή ισότητας ευκαιριών, άρα κρίνει αναγκαίους τους αντίστοιχους πολιτικούς χειρισμούς (Έμκε – Πουλοπούλου, 2007: 547). Οι εκπρόσωποι της αντιρατσιστικής εκπαίδευσης θεωρούν ότι οι συγκρούσεις και ο κοινωνικός αποκλεισμός των μεταναστών είναι αποκύημα της στάσης που τηρούν οι ντόπιοι προς τους ξένους και δεν προκύπτει από την απουσία της δικής τους ετοιμότητας για ενσωμάτωση (Γκόβαρης, 2011: 68).

Η αντιρατσιστική εκπαίδευση σέβεται την ετερότητα, στοχεύει στην πρόληψη και στην άρση του ρατσισμού στο σχολείο και την ευρύτερη κοινωνία και επιδιώκει με την παροχή πόρων στις μειονοτικές ομάδες να διασφαλίσει συνθήκες ισότητας για τα παιδιά που μειονεκτούν (Κεσίδου, 2008: 26). Δεδομένου ότι για τους εκπροσώπους της αντιρατσιστικής εκπαίδευσης ο ρατσισμός σχετίζεται με την «ηγεμονία των λευκών» καθρεπτίζεται στις δομές και τους θεσμούς του κράτους, άρα καθίσταται αναγκαία η αλλαγή τους και ο επαναπροσδιορισμός των εθνοτικών και φυλετικών σχέσεων. Η αντιρατσιστική εκπαίδευση κατά συνέπεια υλοποιείται από τη δεκαετία του '80 με διοικητικές αποφάσεις σχετικά με τη γλώσσα και τα μέσα διδασκαλίας και με προγράμματα «ευαισθητοποίησης στο ρατσισμό» (Γκόβαρης, 2011: 66-67). Επομένως οι κύριες αρχές της αντιρατσιστικής εκπαίδευσης συνίστανται στην εκ θεμελίων μεταρρύθμιση δομών που αναπαράγουν την ανισότητα, στη δικαιοσύνη με την έννοια της παροχής ίσων ευκαιριών σε όλους, και στην κατάργηση της καταπίεσης που επιφέρουν οι ρατσιστικές δομές.

2.3.4. Πολυπολιτισμικό μοντέλο

Η πολυπολιτισμική εκπαίδευση αναδύεται στα τέλη της δεκαετίας του '60 και προκύπτει από την ιδέα του «πολιτισμικού πλουραλισμού» και τη συνειδητοποίηση της διαφορετικότητας των κοινωνικών ταυτοτήτων, φορείς των οποίων είναι οι μετανάστες (Γκόβαρης, 2011: 53-54).

Από τη σκοπιά της πολυπολιτισμικής προσέγγισης_εκτιμάται ότι σε μια κοινωνία που τη συνιστούν ομάδες πολιτισμικά ιδιαίτερες η ενότητα μπορεί και πρέπει να επιτευχθεί μέσα από το σεβασμό για τις παραδόσεις και την Ιστορία των επιμέρους ομάδων της. Σύμφωνα με αυτήν την προσέγγιση η ενότητα και η συνοχή της κοινωνίας διέρχονται διαμέσου της οδού της διαφορετικότητας, της ελευθερίας, της ισότητας όλων, της ανοχής και της αμοιβαίας εμπιστοσύνης. Σύμφωνα με το μοντέλο της πολυπολιτισμικής κοινωνίας δεν υφίσταται διάκριση σε καλές και μη κουλτούρες και είναι ουτοπικό να πιστεύουμε σε μονοπολιτισμικές κοινωνίες. Οι αλλοδαποί εργαζόμενοι πρέπει και σύμφωνα με την προσέγγιση αυτή να γνωρίζουν τον εθνικό πολιτισμό και τις παραδόσεις της χώρας υποδοχής για να μπορούν να επικοινωνούν και να απολαμβάνουν ίσων ευκαιριών (Εμκε – Πουλοπούλου, 2007: 547-548).

Στον άξονα της προσέγγισης αυτής η εκπαίδευση καλείται να διδάξει σε όλους τους μαθητές να συνυπάρχουν, να επικοινωνούν και να αλληλεπιδρούν με τον «άλλον» και να επεκτείνουν την ικανότητα αυτήν και στο εξωσχολικό περιβάλλον, δηλαδή να διαμορφώσει «πολυπολιτισμικές προσωπικότητες» οι οποίες εκτός από το πολιτισμικό κεφάλαιο που αναπτύσσουν στα πλαίσια της κοινωνικοποίησής τους, ιδανικό είναι να διαθέτουν τη δεκτικότητα αποδοχής πολιτισμικών στοιχείων και από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα (Κεσίδου, 2008: 22). Στα πλαίσια του πλουραλισμού και προκειμένου οι πολίτες να συνεργούν στη διαμόρφωση της κοινωνίας βάσει κοινά αποδεκτών αξιών διδάσκονται στο σχολείο οι εθνικοί πολιτισμοί προκειμένου να διασφαλίζεται ο σεβασμός των παιδιών απέναντι στους πολιτισμούς και άλλων ομάδων.

Σύμφωνα με το πολυπολιτισμικό μοντέλο η κρατική εξουσία επιβάλλεται να παραμένει ουδέτερη και να παρέχει σε όλες τις πολιτισμικές ομάδες ευκαιρίες και χώρο να αναπτυχθούν και να κατακτήσουν τους στόχους τους. Στην εφαρμογή του το μοντέλο αυτό άλλοτε αναπτύχθηκε με πνεύμα συντηρητικό και φιλελεύθερο (αποδοχή της διαφορετικότητας αρκεί να παραμένει η συμπεριφορά του καταναλωτή) και άλλοτε σύμφωνα με το κοινωνικό μοντέλο (συλλογική αναγνώριση της πολιτισμικής διαφορετικότητας) (Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2018: 11-12).

Εκτιμώντας το περιεχόμενο της πολυπολιτισμικής προσέγγισης ανιχνεύουμε σε αυτήν ως απώτερους στόχους την παροχή ίσων εκπαιδευτικών ευκαιριών σε όλους τους μαθητές, την τόνωση της αυτοαντίληψης ομάδων με γλωσσικές και πολιτισμικές διαφορές, την ενίσχυσή τους από άποψη ακαδημαϊκής επίδοσης, το σεβασμό της ετερότητας, την καλλιέργεια της κριτικής στάσης των παιδιών απέναντι στα γεγονότα της ζωής τους και την εξάσκησή τους να τα προσεγγίζουν με την οπτική γωνία και των άλλων πολιτισμών.

Η σύγχρονη πραγματικότητα της εκπαίδευσης όμως στην πράξη δεν έχει αποκτήσει ακόμη αυτήν την προσέγγιση, καθώς όπως διαπιστώνει και η Κεσίδου (2008: 22) συχνά κυριαρχεί η ιδέα της αναγκαιότητας για ομοιογένεια, εθνική, γλωσσική και πολιτισμική. Προκειμένου να εμβαθύνουμε στο περιεχόμενο της πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης και στην κριτική που ασκήθηκε σε αυτήν αξίζει να επισημάνουμε ότι σε μια κοινωνία πολυπολιτισμική οι διαφορετικές εθνότητες θεωρείται ότι μεταφέρουν στατικές πολιτισμικές ταυτότητες και η κοινωνία αυτή θεωρείται ότι *«απαρτίζεται από μια σειρά απόλυτα διακριτών, κλειστών και ομοιογενών εθνοπολιτισμικών ομάδων»* (Γκόβαρης, 2011: 55).

Σύμφωνα με την Κεσίδου το μοντέλο αυτό δεν πρέπει να συγχέεται με το διαπολιτισμικό. Επίσης το μοντέλο αυτό αξιοποιεί την ισότιμη ανάπτυξη όλων των πολιτισμών που συνυπάρχουν στο κοινωνικό σύνολο και σέβεται το δικαίωμα κάθε παιδιού να διδάσκεται στη γλώσσα του και με τις αξίες του πολιτισμού του όμως στην πραγματικότητα καταλήγει στην παράλληλη ανάπτυξη και όχι στην αλληλεπίδραση των πολιτισμών, στη δημιουργία παράλληλων κοινωνιών στο ευρύτερο σώμα της κυρίαρχης κοινωνίας, γεγονός που αφήνει ερωτηματικά για το κατά πόσον τελικά επιτυγχάνει την κοινωνική συνοχή που οραματίζεται (Κεσίδου, 2008: 26). Η αναγνώριση της πολυπολιτισμικότητας δεν ισοδυναμεί υποχρεωτικά και με την αποδοχή της και δεν αποκλείει εκδηλώσεις ξενοφοβίας και ρατσισμού εκ μέρους των γηγενών δεδομένου ότι υφίσταται ο κίνδυνος της παράλληλης ανάπτυξης των πολιτισμών που επισημίναμε ανωτέρω.

2.3.5. Διαπολιτισμικό μοντέλο

Η διαπολιτισμική προσέγγιση, προϊόν αμφισβήτησης της αφομοίωσης για λόγους ηθικούς και ως επιβαλλόμενη από τη δημοκρατία, θεωρεί καθοριστικής σημασίας την ισοτιμία στην επικοινωνία δύο ή περισσότερων πολιτισμών και προκρίνει τη σημασία της διαπολιτισμικότητας για να καταπολεμηθεί ο εθνικισμός και να προωθηθεί η πρόοδος και η ευημερία της κοινωνίας (Εμκε – Πουλοπούλου, 2007: 548-549).

Η αποδοχή της διαφορετικότητας σε συνδυασμό με την ανεκτικότητα, την ικανότητα ταύτισης με τον άλλον, καθώς και την ικανότητα σύγκρισης και υιοθέτησης διαφορετικών πολιτισμικών στοιχείων διαμορφώνουν το πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ως σύλληψη και πρακτική εκ διαμέτρου αντίθετη προς την μονοπολιτισμική και εθνικά στραμμένη εκπαίδευση (Κεσίδου, 2008: 27). Όπως διαπιστώνει ο Essinger αυτή η μορφή εκπαίδευσης εδράζεται στις βασικές αρχές της ενσυναίσθησης (κατανόησης του «άλλου» και της οπτικής θέασης των καταστάσεων που διαθέτει) και της αλληλεγγύης, να μην μένουμε δηλαδή αδιάφοροι σε αυτό που υφίσταται ο άλλος. Επίσης στην αρχή του διαπολιτισμικού σεβασμού που μας παρέχει τη δυνατότητα αυτοκατανόησης και αλληλεπίδρασης με άλλους πολιτισμούς προκειμένου να αποποιηθούμε την ομοιογένεια και διαμέσου της αντιπαράθεσης διαφορετικών προοπτικών στον τρόπο αντιμετώπισης των καταστάσεων να ευημερεύσουμε (με τη σημασία που αποκτά ο όρος αυτός στην αρχαία ελληνική σκέψη). Τέλος εδράζεται και στη βασική αρχή της απόρριψης του εθνικιστικού τρόπου σκέψης και των συνεπαγόμενων στερεοτύπων και προκαταλήψεων (Κεσίδου, 2008: 27-28).

Οι μειονοτικοί μαθητές λοιπόν στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης αντιμετωπίζονται ως διαφορετικοί μαθητές που διαθέτουν το δικό τους μορφωτικό κεφάλαιο το οποίο δεν υπολείπεται σε σχέση με το κυρίαρχο και που η εκπαίδευση οφείλει να το χρησιμοποιήσει προς όφελος όλων. Η διαπολιτισμική εκπαίδευση στηρίζεται επίσης στην ισότητα ευκαιριών ώστε να επακολουθήσει και η οικονομικο-κοινωνική και πολιτική τους ισότητα (Κεσίδου, 2008: 29).

Συνεπάγεται λοιπόν ότι η διαπολιτισμική προσέγγιση στηρίζεται στη γόνιμη ανταλλαγή ανάμεσα στην πλειονότητα και την επικρατούσα κουλτούρα αφενός και στις μειονότητες και την ποικιλία της υποκουλτούρας, των κοινωνικών τάξεων, των ποικίλων θρησκευτικών αντιλήψεων κ.λπ. αφετέρου. Ο απώτερος στόχος της είναι η πολιτισμική, πολιτική, κοινωνική και οικονομική μεταρρύθμιση της κοινωνίας στον άξονα του πλουραλισμού (Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2018: 12).

Επιπλέον διαπιστώνεται από τους μελετητές ότι οι μειονοτικοί μαθητές επηρεαζόμενοι από τον πολιτισμό των δύο χωρών αναπτύσσουν «ενδιάμεσο πολιτισμό» στον οποίο θεμελιώνεται η διπολιτισμική και δίγλωσση εκπαίδευση με την οποία συνδέεται η διαπολιτισμική εκπαίδευση. Προκειμένου να αναπτυχθεί η διπολιτισμική ταυτότητα στους μαθητές αυτούς, η εκπαίδευση πρέπει να διδάσκει και να αξιοποιεί και τη μητρική γλώσσα τους. Προκειμένου για διακρατικό

επίπεδο ο όρος διαπολιτισμική εκπαίδευση αφορά στην αλληλεπίδραση των λαών διαφορετικών κρατών (Κεσίδου, 2008: 30).

Η διαπολιτισμική εκπαίδευση υλοποιείται με την πρακτική της συνεκπαίδευσης στα πλαίσια προγραμμάτων που συνυπολογίζουν την οπτική και των «διαφορετικών», την πρακτική της διαπολιτισμικής διεύρυνσης των διδακτικών προγραμμάτων με τρόπο που οι άλλοι πολιτισμοί να βρίσκουν θέση σε αυτά και της προβολής των στοιχείων που ενώνουν τους λαούς σε αντίθεση με στερεοτυπικές και ρατσιστικές αντιλήψεις οι οποίες σύμφωνα με τις αρχές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης θα πρέπει να εξοβελιστούν από τα σχολικά εγχειρίδια (Κεσίδου, 2008: 31).

Εξυπακούεται ότι η κατανόηση και η αποδοχή ανθρώπων από διαφορετικούς πολιτισμούς προϋποθέτει τη διαπολιτισμική δεξιότητα ή επάρκεια δηλαδή να είναι κάποιος ικανός να επικοινωνεί στα πλαίσια της διαπολιτισμικής αλληλεπίδρασης. Η δεξιότητα αυτή αποτελεί αναγκαίο εφόδιο για εκπαιδευτικούς και μαθητές και μπορεί να προκύψει από τη συνειδητοποίηση των πολιτιστικών μας συντεταγμένων, την κατανόηση του πώς αντιλαμβανόμαστε ως άτομα τις πολιτισμικές διαφορές, από τον αναστοχασμό μας, την καλλιέργεια της ενσυναίσθησης και την αλλαγή στάσης στην καθημερινότητά μας με την απαλλαγή από τις αυτοματοποιημένες συμπεριφορές (Παπαδοπούλου, 2008: 61).

Εν κατακλείδι διαπιστώνουμε ότι η διαπολιτισμική εκπαίδευση αποβλέπει *«σε μια διαδικασία σχετικοποίησης των μονοπολιτισμικά προσδιορισμένων ερμηνευτικών προτύπων και αντιλήψεων, συμβάλλοντας έτσι στη δημιουργία προϋποθέσεων για μια παιδαγωγική πέρα από τις πολιτισμικές διαφορές»* και ο ρόλος της συνίσταται στην ενίσχυση όσων διαδικασιών μάθησης μπορούν να συνεισφέρουν στην κριτική προσέγγιση του τρόπου δημιουργίας των συλλογικών ταυτοτήτων (Γκόβαρης, 2011: 205).

Τα παραπάνω μοντέλα εκπαίδευσης εφαρμόστηκαν και εξακολουθούν να ισχύουν στις μέρες μας όσον αφορά στην επιλογή και την υλοποίηση των εκπαιδευτικών συστημάτων στις διάφορες χώρες και σε συνδυασμό αφενός με τον τύπο πολίτη που επιχειρούν να διαμορφώσουν και αφετέρου σε σχέση με τις παραμέτρους του χώρου, του χρόνου και των συνθηκών ζωής.

2.4. Ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική για την ένταξη και την εκπαίδευση

Διερευνώντας τις ρυθμίσεις της Ε.Ε. αναφορικά με την εκπαίδευση αξίζει να παρατηρήσουμε την οδηγία του Συμβουλίου το έτος 1977 που περιλαμβάνει ειδικά μέτρα ένταξης στο εκπαιδευτικό σύστημα των χωρών υποδοχής για τα παιδιά των εργατών που η χώρα

προέλευσής τους εντάσσεται στην Ε.Ε. και προβλέπει μαθήματα εκμάθησης της μητρικής γλώσσας και του πολιτισμού τους (στοιχείο που το 2003 επεκτείνεται κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις και για τα προερχόμενα από τρίτες χώρες). Εντούτοις το περιεχόμενο της παρεχόμενης εκπαίδευσης δεν προσαρμόζεται στις ανάγκες τους και ο μελλοντικός στόχος είναι η εξυπηρέτηση της φιλοσοφίας της διαμόρφωσης του Ευρωπαϊού μαθητή και μελλοντικού πολίτη. Γενικά η Ευρωπαϊκή Ιστορία και ο Πολιτισμός παραμερίζει τις επιμέρους Ιστορίες και Πολιτισμούς των χωρών της ενώ αγνοεί τα σχετικά με τις χώρες εκτός της Ε.Ε. (Τζωρτζοπούλου & Κοτζαμάνη, 2008: 27).

Από τα μέσα της δεκαετίας του 1980 η κυκλοφορία προσώπων εντός των ευρωπαϊκών συνόρων και η περιφρούρηση των συνόρων της Ε.Ε. από άτομα προερχόμενα από τρίτες χώρες απασχολεί ιδιαίτερα την Ε.Ε.. Με τη Συνθήκη του Σέγκεν (1985) στην οποία προσχώρησε και η Ελλάδα το 1992 και τη Σύμβαση Εφαρμογής της (1990) εκφράζεται η προβληματική των χωρών – μελών της Ε.Ε. για τον έλεγχο της μετανάστευσης. Η Σύνοδος Κορυφής του Άμστερνταμ (1997) όριζε ότι ως το 2004 η Ευρώπη έπρεπε να έχει θεσπίσει μέτρα για το άσυλο, την παράνομη μετανάστευση και την πολιτική επαναπατρισμού των μεταναστών. Το άρθρο 13 όριζε τις υποχρεώσεις και τα δικαιώματα των μειονοτικών ομάδων και έδινε έμφαση στην καταπολέμηση των διακρίσεων με κριτήριο τη ράτσα, την εθνοτική καταγωγή και τη θρησκεία. Τον Οκτώβρη του 1999 στη Σύνοδο Κορυφής του Τάμπερε διαμορφώθηκε μια κοινή Ευρωπαϊκή πολιτική στα πλαίσια της αποδοχής ενός νομοθετικού πλαισίου σχετικά με την είσοδο και παραμονή εντός των συνόρων της Ε.Ε. και για την κατάρτιση μιας συντονιστικής διαδικασίας μεταξύ των κρατών της. Σύμφωνα με την ανακοίνωση (Νοέμβριος 2000) η Ε.Ε. λαμβάνει υπ' όψιν της, εκτός από οικονομικούς και δημογραφικούς, παράγοντες όπως είναι οι ιστορικοί και πολιτισμικοί δεσμοί με τη χώρα προέλευσης, η κατάστασή της και οι συνέπειες της μετανάστευσης για αυτήν και κρίνει ότι πρέπει να εφαρμοστούν ειδικές πολιτικές ένταξης και οι νόμιμα διαμένοντες να αντιμετωπίζονται ισότιμα. Με τις Οδηγίες 2000/43 και 2000/78 ορίζεται η ισότιμη μεταχείριση όλων χωρίς εθνοτικές και ρατσιστικές διακρίσεις και οι χώρες υποχρεούνται να συμπεριλάβουν τις ρυθμίσεις τους στο δικό τους νομοθετικό πλαίσιο (Τζωρτζοπούλου & Κοτζαμάνη, 2008: 13-14).

Οι εθνικές εκπαιδευτικές πολιτικές της Ευρώπης και η διαχείριση της ετερότητας επηρεάζονται από τις αποφάσεις του Συμβουλίου της Ευρώπης. Μολονότι στις δεκαετίες του 1970 και 1980 η εκπαίδευση των μεταναστών ήταν ειδική και διαχωριστική ανταποκρινόμενη στον

στόχο της επιστροφής των παιδιών μεταναστών στις χώρες καταγωγής τους και τα αναλυτικά προγράμματα προέρχονταν από τις χώρες καταγωγής, ενώ η φοίτηση γινόταν σε ξεχωριστά σχολεία με ελάχιστη αλληλεπίδραση με τους ντόπιους μαθητές, αργότερα, όταν πλέον ο στόχος ήταν η ένταξη των μειονοτικών πολιτισμικά ομάδων, εφαρμόζονταν πολιτικές αφομοίωσης ή ήπιας ενσωμάτωσης με διατήρηση μέρους της πολιτισμικής ταυτότητας των μεταναστών. Στη δεκαετία '70 και '80 επικρατούσαν οι πολυπολιτισμικές πολιτικές, ενώ στις επόμενες δύο δεκαετίες οι επιλογές ανταποκρίνονται στο διαπολιτισμικό μοντέλο και η Ευρώπη δίνει προτεραιότητα στην ενίσχυση των μειονοτικών γλωσσών και στη βελτίωση της παρεχόμενης εκπαίδευσης για όλους με τη χρηματοδότηση σχετικών με τον διαπολιτισμικό διάλογο προγραμμάτων, τη διαπολιτισμική κατάρτιση εκπαιδευτικών και την προώθηση της Δημοκρατίας και του σεβασμού των δικαιωμάτων στη σχολική ζωή (Νικολάου, 2008: 45-46).

Στη σύσκεψη των αρχηγών κρατών στο Τάμπερε το 1999 οι διατάξεις που σχετίζονται με την εκπαίδευση των παιδιών των μεταναστών εκτός της Ε.Ε. επεκτείνονται και για τους μη νόμιμους, ενώ δίνονται συστάσεις ώστε τα κράτη – μέλη να προσαρμόσουν τα εκπαιδευτικά συστήματά τους στις ανάγκες τους, να διδάσκουν τις μητρικές γλώσσες και τους πολιτισμούς των χωρών προέλευσης, και να προωθήσουν τη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Η Σύσκεψη Ευρωπαϊκών Υπουργών Παιδείας το 2002 προέβαλε την ανάγκη του διαπολιτισμικού και διαθρησκευτικού διαλόγου ως στοιχείο καθοριστικό της δράσης του Συμβουλίου της Ευρώπης. Περαιτέρω στη Σύνοδο " Εκπαίδευση, Νεολαία και Πολιτισμός " του 2003 ορίστηκε ότι η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα παρακολουθεί την ανάπτυξη των εθνικών πολιτικών μετανάστευσης και θα προωθή τη μεταξύ των χωρών συνεργασία αναφορικά με την ένταξή τους (Τζωρτοπούλου & Κοτζαμάνη, 2008: 27-29).

Στην εφαρμογή εντούτοις είναι αναμφισβήτητη η ποικιλία μεταναστευτικής πολιτικής στις χώρες της Ευρώπης και η συνεχής τροποποίησή των μέτρων που λαμβάνονται προκειμένου οι χώρες της να προσαρμοστούν και να διαχειριστούν τη δυναμική των αναφυόμενων και διαμορφούμενων σύμφωνα με τον άξονα του χώρου και του χρόνου καταστάσεων. Οι αλλαγές που επιχειρούν οι χώρες αυτές μαρτυρούν επίσης ότι η αρχική αντίληψη περί προσωρινότητας της μετανάστευσης και η πεποίθηση στη δυνατότητα αφομοίωσής των μεταναστών στην πράξη απέτυχαν. Από την άλλη καταδεικνύουν και ότι οι επιδιώξεις για τη διαμόρφωση πολυπολιτισμικών κοινωνιών στην πράξη καθίστανται ανέφικτες καθώς αδυνατούν να συμπνεύσουν με την ισχύουσα κοινωνική και πολιτική πραγματικότητα (Μουσουρού, 2003: 161).

Όπως προκύπτει από τη μελέτη των αποφάσεων του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου η Ευρώπη κατανοεί την αναγκαιότητα της συνεκτικής προσέγγισης της μετανάστευσης, της εξάλειψης διακρίσεων σε θέματα υγείας, παιδείας, κοινωνικής πρόνοιας, ασφάλισης και της παροχής ιατρικής περίθαλψης και την αναγκαιότητα διάθεσης πόρων για την ανάπτυξη των χωρών καταγωγής, αλλά και για τη στήριξη των χωρών διέλευσης καθώς και για την αντιμετώπιση των αιτίων της νόμιμης μετανάστευσης, ενώ ο στόχος της είναι να συρρικνώσει την παράνομη μετανάστευση. Η Ευρώπη διαχωρίζει την κοινωνία της στην κοινότητα των Ευρωπαίων και σε αυτούς που συνιστούν τη μειοψηφία και ορίζονται ως μη κοινοτικοί υπήκοοι, λαθραίοι, αιτούντες άσυλο (Τζωρτζοπούλου & Κοτζαμάνη, 2008: 15-16).

Η μεταναστευτική πολιτική των Ευρωπαϊκών χωρών και η διαμόρφωση των κοινωνικών και πολιτικών συνθηκών συχνά πυροδοτούν σε αυτές έντονες αντιδράσεις και ρατσιστικές συμπεριφορές. Επιπλέον τα προβλήματα δε σχετίζονται απλά με την ανασφάλεια της πρώτης γενιάς μεταναστών αλλά αφορούν και τη δεύτερη γενιά, τα παιδιά τους που είτε ακολούθησαν τους γονείς τους είτε γεννήθηκαν στη χώρα υποδοχής. Για αυτά η αντίληψη των χωρών υποδοχής όριζε να ενταχθούν στα σχολεία των γηγενών. Οι εκπαιδευτικές ιδιαιτερότητες και τα πολιτισμικά προβλήματα που σχετίζονται με τα παιδιά αυτά υποβαθμίστηκαν ωστόσο διαπιστώθηκε ότι τελικά δεν υπάρχει η πρόθεση της επιστροφής τους αλλά και ότι αυτή δε θα εξυπηρετούσε τις χώρες υποδοχής (Μουσούρου, 2003: 161).

Ως αποτέλεσμα αυτού από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 οι υπεύθυνοι της μεταναστευτικής πολιτικής των χωρών της Ευρώπης επιχειρούν να εστιάσουν στα προβλήματα της δεύτερης γενιάς μεταναστών. Όπως διαπιστώνει η Μουσούρου, αρνητικούς παράγοντες για την προσπάθεια αυτή συνιστούν η διεξαγωγή των ερευνών στα πλαίσια των Πανεπιστημίων ή των Παιδαγωγικών Ινστιτούτων των χωρών υποδοχής, η έλλειψη κατανόησης της κατηγορίας των μεταναστών, καθώς και η παραμέληση του παράγοντα κοινωνική και πολιτισμική πραγματικότητα της καταγωγής τους (Μουσούρου, 2003: 162-163).

2.5. Μοντέλα ένταξης Ευρωπαϊκών χωρών

Σε αντίθεση με τις χώρες υπερπόντιας μετανάστευσης που αποσκοπούσαν στην ενδυνάμωσή τους με νέους πολίτες και την επίλυση δημογραφικών προβλημάτων εφαρμόζοντας ως επί το πλείστον νεωτερική μεταναστευτική πολιτική, οι χώρες της Ευρώπης λειτούργησαν στο παρελθόν ως χώρες κυρίως αποστολής μεταναστών. Η ενδοευρωπαϊκή μετανάστευση προήλθε

από τη δυναμική οικονομική τους εξέλιξη και αξιοποιήθηκε κυρίως ως μέσον απόκτησης εργατικού δυναμικού, γεγονός εμφανές ιδίως στις χώρες της Δυτικής Ευρώπης και ως αποτέλεσμα αυτού σημειώθηκαν μετακινήσεις από την περιφέρεια προς τις χώρες αυτές. Με την πάροδο του χρόνου το ενδοευρωπαϊκό μεταναστευτικό ρεύμα καθίσταται πλέον υπερπόντιο δεδομένου ότι αφορά μετανάστες από την Ασία και την Αφρική, εντούτοις προκειμένου για την Ευρώπη και με εξαίρεση την Αγγλία και τη Γαλλία, η περίπτωση των οποίων δεν είναι απόλυτα διαυγής, η μετανάστευση αντιμετωπίζεται ως προσωρινή, στοιχείο διαφοροποιό των ευρωπαϊκών από τις υπερπόντιες χώρες (Μουσούρου, 2003: 125-126).

Φυσικά κάθε ευρωπαϊκή χώρα κάνει τις δικές της επιλογές σύμφωνα με τις αξίες που ενστερνίζεται, αλλά και τις ανάγκες που επιβάλλεται να καλύψει. Κατά συνέπεια είναι δυνατόν για παράδειγμα να παρατηρήσουμε την επιλογή άλλοτε του αφομοιωτικού μοντέλου άλλοτε του πολυπολιτισμικού, ενώ αξίζει να επισημάνουμε ότι σε κάποιες χώρες η μετανάστευση προκύπτει και εκφράζει το αποικιοκρατικό τους παρελθόν και ότι ιδιαίτερη περίπτωση συνιστούν οι νέες χώρες υποδοχής που παραδοσιακά είχαν λειτουργήσει ως χώρες αποστολής (Μουσούρου, 2003: 126-127).

2.5.1. Μ. Βρετανία

Στη **Μ. Βρετανία** όπως και στη Γαλλία και την Ολλανδία η μετανάστευση μεταπολεμικά είναι κατά κύριο λόγο διηπειρωτική και απηχεί το αποικιοκρατικό τους παρελθόν. Στη Μ. Βρετανία ειδικότερα οι μετανάστες ήταν κατά βάσιν έγχρωμοι και ιθαγενείς χωρών της Κοινοπολιτείας και μολονότι η είσοδος των «πατρίων» (δηλαδή Βρετανικής καταγωγής) πολιτών ευνοείται, γίνεται προσπάθεια να ελεγχθεί η είσοδος των έγχρωμων μεταναστών, αλλά και να διευκολυνθεί η είσοδος των οικογενειών όσων μεταναστών βρίσκονταν ήδη εγκατεστημένοι στη χώρα. Ο νόμος του 1981 περιλαμβάνει χρονοβόρες και δαπανηρές διαδικασίες απόκτησης της εθνικότητας και συσχετίζει την υπηκοότητα και το δικαίωμα παραμονής. Στο εξής δικαίωμα υπηκοότητας έχουν μόνο παιδιά που οι γονείς τους είναι νομίμως εγκατεστημένοι στη χώρα και όχι όσα απλά γεννιούνται σε αυτήν γεγονός που έφερε στην επιφάνεια τον προβληματισμό για το βαθμό παρουσίας της φυλετικής ανεκτικότητας (Μουσούρου, 2003: 153 – 155). Η μετανάστευση στη χώρα αυτή είναι άρρηκτα συνδεδεμένη με την αποικιοκρατική της πορεία, όπως διαπιστώσαμε προηγουμένως, καθώς η χώρα εκ παραδόσεως κάλυπτε τις ανάγκες της σε εργατικό δυναμικό από τις πρώην αποικίες της (Αβραμίδα & Μαυρομάτης, 2007: 98).

Σύμφωνα με το πενταετές πρόγραμμα του 2005 η διαχείριση του μεταναστευτικού ορίζεται ως μέσον εξυπηρέτησης του εθνικού συμφέροντος και εισάγεται ένα σύστημα πόντων που συγκροτεί μια ενιαία και αδιάβλητη δομή που ενοποιεί τα ήδη υπάρχοντα προγράμματα επιλογής μεταναστών. Η χώρα ακολουθώντας τις επιταγές της παγκοσμιοποίησης επιθυμεί να προσελκύσει υψηλά εξειδικευμένο προσωπικό και μέσω του προγράμματος αυτού φιλοδοξεί να πείσει τη βρετανική κοινή γνώμη ότι κάποιες κατηγορίες μεταναστών είναι αναγκαίες διασφαλίζοντας την εμπιστοσύνη της στο σύστημα αυτό. Παράλληλα μέσω της νομοθεσίας εκφράζεται «*μια προσπάθεια υποκατάστασης του ανειδίκευτου αλλοδαπού εργατικού δυναμικού από τους πολίτες των νέων κρατών – μελών της διευρυμένης Ε.Ε.*» (Αβραμίδη & Μαυρομμάτης, 2007: 94-96).

Στο Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας αναπτύσσονται τα εκπαιδευτικά συστήματα της Αγγλίας και Ουαλίας, της Σκωτίας και της Βόρειας Ιρλανδίας με διαφορετικούς προσανατολισμούς, καθώς το καθένα αναπτύχτηκε κάτω από διαφορετικές κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες. Στην Αγγλία, μετά την εθελοντική προσχολική εκπαίδευση ακολουθεί η υποχρεωτική πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση έως την ηλικία των δεκαέξι. Στη χώρα αυτή από τη δεκαετία του 1960 και προκειμένου για τα παιδιά των μειονοτήτων καθιερώνεται η διδασκαλία της Αγγλικής ως δεύτερης γλώσσας και η εκπαιδευτική πολιτική ακολουθεί το αφομοιωτικό μοντέλο. Το Βρετανικό Σχολείο είναι μονοπολιτισμικό και αποσκοπεί να παράξει για όλους την κοινή παιδεία, την επίσημη γλώσσα και κουλτούρα, επομένως οι ιδιαίτερες αξίες και ο πολιτισμός των μεταναστών δεν είναι δυνατόν να βρουν έδαφος ανάπτυξης στο Βρετανικό σχολείο. Με απώτερο στόχο την ένταξη στην Αγγλική κοινωνία προαπαιτούμενο αποτελεί η καλή γνώση της Αγγλικής και η προσαρμογή στις αξίες, στον πολιτισμό και τον τρόπο ζωής της χώρας. Από το 1980 εμφανίζεται έντονα το ενδιαφέρον για την αντιρατσιστική εκπαίδευση και έτσι από το 1990 εφαρμόζεται το αντιρατσιστικό μοντέλο με τάσεις ενσωμάτωσης. Οι πολιτισμικές ιδιαιτερότητες των μεταναστών στη συνέχεια συγκεντρώνουν το ενδιαφέρον της εκπαιδευτικής πολιτικής της χώρας αυτής όμως δεν επιφέρουν αλλαγές στην αντίληψη περί πολιτιστικής ομοιογένειας (Μίλεση & Πασχαλιώρη, 2003: 89-91).

2.5.2. Γαλλία

Η πολιτική της **Γαλλίας** απέκτησε υπόσταση υπό την πίεση των δημογραφικών και οικονομικών της αναγκών και από το 1945 διαπιστώνεται ότι στόχο έχει να ελκύσει οικογένειες μεταναστών που εγκαθίστανται με την προϋπόθεση της διασφάλισης εκ μέρους τους στέγης (κάτι

που η στεγαστική πολιτική της χώρας αδυνατεί να πράξει) με συνέπεια να προσέρχονται στη χώρα οι λιγότερο απαιτητικοί άρα και οι φτωχότεροι και με τα λιγότερα προσόντα άρα και όσοι δυνητικά μπορεί να προκαλέσουν προβλήματα και να μην ενταχθούν άμεσα. Στην πράξη δεν προσελκύονται οι επιλεγμένοι και αφομοιώσιμοι μετανάστες. Η χώρα προτάσσει τον οικονομικό στόχο της μεταναστευτικής της πολιτικής και αντιμετωπίζει την είσοδο των μη αφομοιώσιμων μεταναστών σε αυτήν ως προσωρινή (Μουσουρού, 2003: 155-157).

Στις αρχές της δεκαετίας του 1970 η χώρα σημειώνει συνεχείς μεταβολές της μεταναστευτικής της πολιτικής και επιμένει στην επιστροφή των μεταναστών στην πατρίδα τους διευκολύνοντάς τους μάλιστα με την παροχή επαγγελματικής εκπαίδευσης, οικονομικής ενίσχυσης και επιδότησης στους άνεργους μετανάστες για την επιστροφή τους, ενθαρρύνει δηλαδή την επανεγκατάσταση στη χώρα τους ποικιλότροπα και με το Νόμο Μπονέ το 1980 επιχειρεί να ανακόψει την εισροή μεταναστών. Στον αντίποδα αυτών, αναγνωρίζει ως μόνιμους κατοίκους της τους εγκατεστημένους εδώ και δεκαετία στη χώρα οι οποίοι είχαν αφομοιώσει εν πολλοίς τον πολιτισμό της και που τα παιδιά τους αναγνώριζαν τη Γαλλία ως πατρίδα τους. Το 1984 μάλιστα με νόμο δίνει την κάρτα του κατοίκου και τη δυνατότητα απασχόλησης στους εγκατεστημένους στη χώρα από τριετίας. Στα χρόνια μετά το 1990 τα δεδομένα όπως η αύξηση των προσφύγων, η παράνομη είσοδος μεταναστών από τη Γερμανία και η υπερπληθής μουσουλμανική μειονότητα Γάλλων υπηκόων του ενός εκατομμυρίου αλλά και μη Γάλλων που ανέρχονται σε 1.800.000 την οποία συναποτελούν επιμέρους μειονότητες με κύριο γνώρισμα τη διάσπαση με κριτήρια εθνοτικής και εθνικής καταγωγής και τη διαφοροποίησή τους ως προς τη σχέση τους με το Ισλάμ διαμορφώνουν το πλαίσιο του προβλήματος που αντιμετωπίζει η χώρα αυτή (Μουσουρού, 2003: 158-159).

Στη Γαλλική Επικράτεια και στα πλαίσια της μεταναστευτικής της πολιτικής προσφέρονται προγράμματα κοινωνικής ενσωμάτωσης των μεταναστών, η συμμετοχή στα οποία καθίσταται δυνατή για τους κατόχους κάρτας διαμονής και εργασίας διάρκειας από ένα έτος και πλέον και ειδικότερα στους πρόσφυγες παρέχεται η δυνατότητα συμμετοχής σε προγράμματα εκπαίδευσης και αλφαριθμητισμού ή επαγγελματικής κατάρτισης. Με τον νόμο του 2003 αναγνωρίζεται το δικαίωμα επανένωσης με τον/τη σύζυγο και τα τέκνα του ζεύγους κάτω των 18 ετών (οι οποίοι αποκτούν κάρτα προσωρινής διαμονής που μπορεί να διακοπεί αν ο αιτών αδυνατεί να αποδείξει ότι διαθέτει τους πόρους να τους συντηρήσει), δηλαδή ο νόμος προσεγγίζει την οικογένεια με τη στενή έννοια (Κατσάς, 2007: 73-74).

Για τον Κατσά (2007: 77) η ισχύουσα νομοθεσία θέτει σε δεύτερη μοίρα τα μέτρα κοινωνικής ένταξης ενώ διατηρεί την καχυποψία του παρελθόντος τηρώντας την παραδοσιακή κατασταλτική πολιτική και αδυνατώντας να περιορίσει τις ανισότητες και την περιθωριοποίηση των μεταναστών. Στις αρχές του 21^{ου} αι. η νομοθεσία αποσκοπεί στην αυστηρή επιλογή όσων εισέρχονται στη χώρα και όχι στην ενσωμάτωσή των υπαρχόντων με αποτέλεσμα να καθίσταται δύσκολη η ένταξη των μεταναστών χαμηλού εκπαιδευτικού, κοινωνικού και οικονομικού επιπέδου, στοιχείο αναγκαίο για την κατοχύρωση της κοινωνικής συνοχής και προόδου.

2.5.3. Γερμανία

Στις χώρες υποδοχής της Δυτικής Ευρώπης, η μετανάστευση ελέγχεται και προκύπτει από την πολιτική, η οποία με τη σειρά της εκπηγάζει από την ιδιαιτερότητα των δομών τους. Αφορά θέσεις εργασίας που δεν προσελκύουν τους γηγενείς και σε αυτές οι κυβερνήσεις προωθούν μετανάστες με την προοπτική της προσωρινής εγκατάστασης εργατικού δυναμικού, επομένως οι αλλοδαποί δεν αντιμετωπίζονται ως πολίτες. Για τη Μουσούρου η **Γερμανία** συγκαταλέγεται στις χώρες με πολιτική αντιμετώπισης των εργατών ως εργατικής δύναμης, άρα με πολιτική μη αφομοίωσης. Στην Ομοσπονδιακή Γερμανία η εγκατάσταση έχει το χαρακτήρα της προσωρινότητας και της εναλλαγής στην ξένη εργατική δύναμη. Μετά την ανέγερση του Τείχους και ως το 1973 η πολιτική της συνίσταται στον έλεγχο της εισόδου και στην εξυπηρέτηση των συμφερόντων της χώρας αυτής καθώς και των στόχων της. Μόνον οι επιθυμητοί για τη χώρα αλλοδαποί μπορούν να εγκατασταθούν μόνιμα και είναι δυνατόν να πολιτογραφηθούν μετά από δέκα χρόνια (Μουσούρου, 2003: 147-148).

Μετά το 1973 η νέα πολιτική της χώρας στοχεύει να περιορίσει τον αριθμό των μεταναστών με την ένταση μέτρων που καθιστούν δύσκολη τη μόνιμη εγκατάστασή τους, ενώ από τη δεκαετία του 1980 αναγεννάται ο ναζισμός στηριζόμενος από ακροδεξιά κόμματα που αξιώνουν την απομάκρυνση των ξένων. Με την ένωση των δύο Γερμανιών η άνεργη εργατική δύναμη της Ανατολικής Γερμανίας προστίθεται ως πρόβλημα στη χώρα αυτή η οποία επιπλέον καλείται να διαχειριστεί και όσους προσέρχονται από τις ανατολικές χώρες, τους ελεύθερα μετακινούμενους των χωρών της ΕΟΚ και τους ήδη εγκαταστημένους αλλοδαπούς στη χώρα (Μουσούρου, 2003: 149-151).

Στα τέλη της δεκαετίας του 1990 στη Γερμανία συντελείται μεταστροφή της πολιτικής της έναντι της μετανάστευσης και η χώρα ενώ προηγουμένως ήταν δεκτική και ενθάρρυνε τη

μετανάστευση κυρίως ατόμων γερμανικής καταγωγής από την Ανατολική Ευρώπη ιδιαίτερα την πρώην Ε.Σ.Σ.Δ, εκδήλωσε ενδιαφέρον και για την ένταξη του μη γερμανικής καταγωγής μεταναστευτικού πληθυσμού στην κοινωνία της (Μαυροδής, 2008: 276-277).

Η νέα φάση στην αντιμετώπιση των μεταναστών στη Γερμανία αρχίζει το 1999 με την τροποποίηση του νόμου για την υπηκοότητα, συνεχίζεται το 2000 με το διάταγμα για τη χορήγηση "πράσινης κάρτας" και αργότερα το 2004 με την ψήφιση του νέου μεταναστευτικού νόμου που παρά τη φιλοδοξία του για συνολική αντιμετώπιση του θέματος της μετανάστευσης στις διαπραγματεύσεις που ακολούθησαν με τους εκπροσώπους των κομμάτων δε συμπεριέλαβε διατάξεις ουσιωδών αλλαγών και περιορίστηκε στην παροχή της δυνατότητας εγκατάστασης σε ειδικές κατηγορίες αλλοδαπών ώστε να υπηρετείται η εγχώρια αγορά εργασίας (Πολύζου & Αλτσιτζόγλου, 2007: 48).

Κάθε ένα από τα δεκαέξι ομόσπονδα κράτη της Δημοκρατίας της Γερμανίας εφαρμόζει το δικό του εκπαιδευτικό σύστημα και η δομή του εκπαιδευτικού συστήματος σύμφωνα με το δημοφιλέστερο κρατίδιο της Βόρειας Ρηνανίας- Βεσφαλίας μετά τη στοιχειώδη εκπαίδευση συνίσταται στη διάκριση του σχολείου σε Γενικό που απευθύνεται σε όλους, σε Μέσο που απευθύνεται σε μαθητές με μεσαίες ή καλές επιδόσεις, σε Γυμνάσιο για μαθητές με καλές ή πολύ καλές επιδόσεις και σε Ενιαίο Λύκειο που δίνει τη δυνατότητα επαγγελματικής κατάρτισης. Προκειμένου για τις άλλες εθνογλωσσικές κοινότητες οι Γερμανοί εν πολλοίς εφαρμόζουν την πολιτική της ενσωμάτωσης των μεταναστών στο Σχολείο και την ευρύτερη κοινωνία. Την πολιτική αυτή εξυπηρετούν οι προπαρασκευαστικές και διγλωσσικές τάξεις που αποσκοπούν στην προετοιμασία των παιδιών για την ενσωμάτωσή τους στο γερμανικό σχολείο, ενώ και στην Πρωτοβάθμια και στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση λειτουργούν τμήματα μητρικής γλώσσας και πολιτισμού, στα οποία το μάθημα υπόκειται στον έλεγχο των διπλωματικών αντιπροσωπειών των χωρών προέλευσης. Όμως η εκπαιδευτική πολιτική δεν είναι ανοικτή στις νεωτερικές ιδέες (Μίλεση & Πασχαλιώρη, 2003: 87-89).

Σύμφωνα με νόμο του 2005 επιχειρείται η εκπόνηση ενός εθνικού προγράμματος ένταξης ως συμπερίληψη των προσφερόμενων επιμέρους προγραμμάτων στη Γερμανική Επικράτεια, το οποίο αποσκοπεί στην προώθηση της ένταξης των αλλοδαπών οικονομικά, κοινωνικά και πολιτιστικά και αυτό αναφέρεται στον τομέα της εκμάθησης της γλώσσας, στην παροχή αναγκαίων εφοδίων για την εκπαίδευση και την επαγγελματική αποκατάσταση και καθορίζει το

ρόλο των συμβουλευτικών υπηρεσιών με την προοπτική να επανακαθορίζεται αναλόγως προς τις εμπειρίες και τις ανακύπτουσες συγκυρίες (Πολύζου & Αλτσιτζόγλου, 2007: 39).

2.5.4. Ολλανδία

Και η **Ολλανδία** συγκαταλέγεται στις χώρες υποδοχής μεταναστών από τις παλιές της αποικίες, καθώς και από την Ευρώπη και τη Μεσόγειο. Οι προερχόμενοι από τις αποικίες του παρελθόντος και σε αντίθεση με το καθεστώς της Αγγλίας και της Γαλλίας τυγχάνουν της αντιμετώπισης των μόνιμων κατοίκων με σύμφωνη την κοινή γνώμη και απολαμβάνουν πλήρη δικαιώματα, ενώ οι προερχόμενοι από την Ευρώπη και τις χώρες της Μεσογείου θεωρούνται προσωρινό εργατικό δυναμικό και εκδηλώνονται αντιδράσεις εναντίον τους λόγω της αυξανόμενης ανεργίας. Η χώρα από το 1979 συνειδητοποιεί τη μονιμότητα της μετανάστευσης και από το 1981 αναγνωρίζει την ύπαρξη εθνικών μειονοτήτων, ενώ η ανεργία και τα φιλελεύθερα μέτρα για τους μετανάστες προκαλούν ρατσιστική αντιμετώπιση και αντιδράσεις που αντικατοπτρίζονται στις εξαγγελίες των κομμάτων και δυσχεραίνουν την υλοποίηση των μέτρων μεταναστευτικής πολιτικής (Μουσούρου, 2003: 160-161).

Οι αλλοδαποί πρέπει πριν την άφιξή τους στη χώρα να παρακολουθήσουν ενταξιακή εκπαίδευση πιστοποιημένη κατόπιν εξετάσεων στη χώρα τους και να έχουν στοιχειώδεις γνώσεις της ολλανδικής γλώσσας και κοινωνίας και δεσμεύονται να συνεχίσουν τα μαθήματα μετά την άφιξή τους. Αυτά όμως ισχύουν για συγκεκριμένες χώρες προέλευσης και οπωσδήποτε δεν αφορούν υπηκόους χωρών της Ε.Ε. αλλά τους νεοαφιχθέντες αλλοδαπούς που ορίζονται ως οι κάτοικοι τρίτων χωρών ή τους Ολλανδούς υπηκόους που μπαίνουν στη χώρα για πρώτη φορά. Μετά την είσοδό του και την υποβολή αίτησης συμμετοχής στο πρόγραμμα ένταξης συνυπολογίζονται οι γνώσεις του αιτούντος και η εργασιακή του εμπειρία και ο δήμος ορίζει το ενταξιακό πρόγραμμα εξάμηνης διάρκειας που θα παρακολουθήσει. Το εκπαιδευτικό πρόγραμμα στη χώρα διαρκεί ένα έτος και περιλαμβάνει μαθήματα της Ολλανδικής, επαγγελματικού προσανατολισμού και εξοικείωσης με την κοινωνία της χώρας (Γιαννίτσας, 2007: 146).

2.5.5. Σουηδία

Προκειμένου για τη **Σουηδία** η μεταναστευτική εισροή είναι ελεγχόμενη όμως η απόκτηση της ιθαγένειας ρυθμίζεται από φιλελεύθερους νόμους και η μεταναστευτική της πολιτική διαμορφώνεται στη βάση της ισότητας στην παροχή ενός επιπέδου διαβίωσης αναλόγου

προς αυτό των γηγενών, της ελευθερίας επιλογής ανάμεσα στη διατήρηση και ανάπτυξη της πολιτισμικής ταυτότητας των μειονοτήτων και στην ανάπτυξη της Σουηδικής πολιτισμικής ταυτότητας και στην αρχή της συνεργασίας των μειονοτήτων με τους γηγενείς. Εκτιμώντας την εφαρμογή των αρχών αυτών καταλήγουμε στο συμπέρασμα ότι η πολιτική που εφαρμόζει η χώρα είναι πολυπολιτισμική (Μουσούρου, 2003: 145-146).

Θεμελιώδη αρχή του εκπαιδευτικού συστήματος της Σουηδίας αποτελεί η παροχή ίσων ευκαιριών εκπαίδευσης χωρίς διαχωρισμούς φύλου, εθνικότητας, θρησκευματος, τόπου διαμονής, αναπηρίας, σεξουαλικού προσανατολισμού, οικονομικής και κοινωνικής φύσεως και η εκπαίδευση εν γένει θεμελιώνεται στις δημοκρατικές αρχές όπως στο σεβασμό στην ιδιαίτερη αξία καθενός, την απουσία ρατσιστικής συμπεριφοράς και επιθετικότητας κ.λπ. (Γιαβρίμης κ.α., 2009: 114).

2.6. Νομοθετικές ρυθμίσεις σχετικά με την εκπαιδευτική πολιτική στην Ελλάδα – Κριτική του μοντέλου

Η Ελλάδα ανήκει στις λεγόμενες νέες χώρες υποδοχής μεταναστών επειδή συγκαταλέγεται στις χώρες της Νότιας Ευρώπης (Ιταλία, Πορτογαλία, Ισπανία, Ελλάδα) που παραδοσιακά λειτουργούσαν ως χώρες αποστολής και στα τελευταία τριάντα χρόνια μετατράπηκαν σε χώρες υποδοχής μεταναστών. Η εισροή μεταναστών στις χώρες αυτές αποσκοπεί συνήθως στην μετέπειτα προώθησή τους στις πλούσιες χώρες της ΕΟΚ. Στην Ελλάδα οι εισερχόμενοι αλλοδαποί είναι είτε υπήκοοι χωρών της ΕΟΚ είτε υπήκοοι χωρών εκτός ΕΟΚ (οι οποίοι για να εγκατασταθούν και να εργαστούν νόμιμα στη χώρα μας απαιτείται να πληρούν τις προβλεπόμενες προϋποθέσεις) είτε υπήκοοι χωρών που δεν ανήκουν στην ΕΟΚ και εισέρχονται λαθραία και πιθανόν εργάζονται παράνομα είτε πρόσφυγες (Μουσούρου, 2003: 166).

Η πολιτική της Ελλάδας ως χώρας – μέλους της Ε.Ε σε θέματα αντιμετώπισης των μεταναστών και προσφύγων αναπόφευκτα πρέπει να συγκλίνει με τις κατευθύνσεις της. Εντούτοις οι επιμέρους χώρες της Ε.Ε διαφοροποιούνται κατ' ανάγκη στον τρόπο που υλοποιούν τις αποφάσεις της Ε.Ε. για τη διαχείριση της διαφορετικότητας, την ίση μεταχείριση και την ισότητα των δικαιωμάτων σε θέματα εκπαιδευτικής πολιτικής και κατά συνέπεια η κοινή Ευρωπαϊκή πολιτική δύσκολα αποκτά υπόσταση (Τζωρτζοπούλου & Κοτζαμάνη, 2008: 26).

Κατά συνέπεια η ελληνική πολιτική δεν αναπτύχθηκε μόνον στον άξονα την πολιτικής της Ε.Ε. μολονότι επηρεάστηκε από αυτήν διαμέσου του μηχανισμού της υποχρεωτικής υιοθέτησης

συγκεκριμένων ευρωπαϊκών οδηγιών, ως προϋπόθεση συμμετοχής της χώρας στους θεσμούς, διαμέσου της ενσωμάτωσης της δεσμευτικής νομοθεσίας, της οικειοθελούς ενσωμάτωσης των μη υποχρεωτικών διατάξεων και τέλος διαμέσου της αποδοχής του ευρωπαϊκού πλαισίου κατανόησης του φαινομένου της μετανάστευσης (Μαυροδμή, 2008: 273).

Μελετώντας τους χειρισμούς της χώρας αναφορικά με τη διαχείριση του μεταναστευτικού ζητήματος διαπιστώνουμε ότι στην Ελλάδα ως τα μέσα της δεκαετίας του '60 επικράτησε η ιδέα της πολιτισμικής και γλωσσικής ομοιογένειας της χώρας και εφαρμόστηκε αφομοιωτική πολιτική στα σχετικά με τις μειονοτικές ομάδες θέματα. Οι υποστηρικτές του αφομοιωτικού μοντέλου στη χώρα αρνούνταν να αντιμετωπίσουν το Ελληνικό κράτος ως κράτος συναποτελούμενο από επιμέρους εθνικές ομάδες και ήταν της άποψης ότι αυτές έπρεπε να απορροφηθούν προκειμένου να συμμετέχουν ισότιμα στη διαμόρφωση της κοινωνίας. Την πολιτική αυτή αργότερα ακολούθησε η πολιτική της ενσωμάτωσης η οποία συνδέεται με την αναγνώριση της ιδιαιτερότητας ατόμων που είναι φορείς άλλων πολιτισμών και η στάση αυτή απέβλεπε στη διευκόλυνση της ενσωμάτωσής τους (Γιαβρίμης, κ.α., 2009: 227).

Σε σχέση με τα παραπάνω, διαπιστώνουμε ότι αναφορικά με την Ελλάδα η δεκαετία του 1970 από άποψη κρατικής μέριμνας περιλαμβάνει λιγοστά και άτολμα βήματα για αλλοδαπούς και παλιννοστούντες μαθητές, ενώ τη δεκαετία μεταξύ 1980 και 1990, όταν αλλάζει δημογραφικά η χώρα με την προσέλευση Ποντίων και Βορειοηπειρωτών, ιδρύονται οι Τάξεις Υποδοχής, τα Φροντιστηριακά τμήματα και τα Σχολεία Υποδοχής Παλιννοστούντων, τα οποία αργότερα εκσυγχρονίζονται και ιδρύεται και το Ινστιτούτο Παιδείας Ομογενών και Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης (ΙΠΟΔΕ) στα πλαίσια ανανέωσης του θεσμικού πλαισίου (Ν.2413/96) (Νικολάου, 2008: 38 - 39).

Στη δεκαετία του '80 οπότε η χώρα κλήθηκε να διαχειριστεί την εκπαίδευση παιδιών από την Ασία, την Αφρική, την πρώην Σοβιετική Ένωση και αργότερα την Αλβανία ο όρος «διαπολιτισμική εκπαίδευση» προβάλλει στον επιστημονικό λόγο εντούτοις τα παιδιά αυτά εντάσσονται στις τάξεις υποδοχής και παρακολουθούν φροντιστηριακά τμήματα, η πολιτική παραμένει αφομοιωτική και επιδιώκει την ομογενοποίηση διαμέσου της διδασκαλίας της εθνικής γλώσσας. Με την ψήφιση νόμου για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση, την ίδρυση του ΙΠΟΔΕ και την έναρξη προγραμμάτων για την εκπαίδευση των τσιγγανοπαίδων, των παιδιών των μεταναστών και των παλιννοστούντων, καθώς και για τους ομογενείς και τους μουσουλμανόπαιδες τίθενται οι βάσεις της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, τίθεται υπό αμφισβήτηση η μέχρι τότε κυρίαρχουσα

αντίληψη περί ομοιογένειας της ελληνικής κοινωνίας και κλονίζεται ο εθνοκεντρισμός που χαρακτήριζε τα εκπαιδευτικά προγράμματα και τις πρακτικές (Γιαβρίμης κ.α., 2009: 227-228).

Ο Ν.1975/1991 και τα τροποποιητικά νομοθετικά διατάγματα δίνουν το πλαίσιο παραμονής των προσφύγων και αλλοδαπών στη χώρα τη δεκαετία του 1990. Εν συνεχεία οι διακρατικές συνθήκες και οι διμερείς συμβάσεις με άλλες χώρες πχ. με την Αλβανία και τη Βουλγαρία ρυθμίζουν την παραμονή εποχιακών εργατών στη χώρα και με Προεδρικά Διατάγματα και Υπουργικές Αποφάσεις καθορίζονται θέματα όπως η περίθαλψη και η εκπαίδευση (Τζωρτζοπούλου & Κοτζαμάνη, 2008: 16). Για την Τριανταφυλλίδου (2010: 99-105) ο Ν.1975/1991 στόχευε να περιορίσει τη μετανάστευση, ώσπου η ελληνική πολιτεία να συνειδητοποιήσει την πραγματικότητα ότι δηλαδή παρά τις αυστηρές διατάξεις, το έτος 1997 κοντά στις 74.500 νόμιμα εγκαταστημένους πρόσφυγες στην Ελλάδα βιούσαν ακόμα 400.000 ανεπίσημοι μετανάστες και έτσι καθυστερημένα, το έτος 1997 με δύο προεδρικά διατάγματα (Π.Δ 358/1997 και 359/1997) ξεκίνησε το πρώτο πρόγραμμα νομιμοποίησης για τους μη νόμιμους μετανάστες στη χώρα μας. Το πρώτο πρόγραμμα εξομάλυνε κάπως τα προβλήματα της έλλειψης συνάφειας μεταξύ της μεταναστευτικής πραγματικότητας και των πολιτικών χειρισμών αυτής.

Επομένως τα νομοθετικά μέτρα του 1991 διαμόρφωσαν το πλαίσιο της πολιτικής της «μηδενικής μετανάστευσης» για την υπόλοιπη δεκαετία και η ελληνική νομοθεσία της εποχής δυσχέραινε την είσοδο και παραμονή στη χώρα θέτοντας αυστηρές προϋποθέσεις για την κατοχύρωση μακράς παραμονής και παράλληλα διαχειρίζονταν ανάλογα τα θέματα πολιτογράφησης των αλλογενών προκειμένου να αποφευχθούν οι ανεξέλεγκτες αφίξεις. Εν τούτοις τη δεκαετία αυτή δόθηκαν περισσότερα δικαιώματα (μείωση του αριθμού ετών συνεχούς και νόμιμης παραμονής για τη δυνατότητα παραμονής επί μακρόν, διατάξεις για την κοινωνική προστασία, διευκόλυνση της επανένωσης, αναγνώριση περισσότερων εργασιακών δικαιωμάτων). Σε αντίθεση με αυτά η ελληνική πολιτεία διευκόλυνε την εγκατάσταση, την κοινωνική ένταξη και αποκατάσταση ομογενών και υπήρξε θετική στην πολιτογράφησή όσων προέρχονταν κυρίως από χώρες της πρώην Ε.Σ.Σ.Δ και λιγότερο από την Αλβανία για δημογραφικούς λόγους (Μαυροδμή, 2008: 268-269).

Τα αίτια της καθυστέρησης στο θέμα της έμπρακτης αποδοχής της ετερότητας ανιχνεύονται στο γεγονός ότι η Ελλάδα ήταν χώρα με ισχυρό εθνικό αίσθημα που στηριζόταν «σε έναν εθνοτικό και πολιτισμικό προσδιορισμό της έννοιας του έθνους» (Triantafyllidou, όπως αναφέρεται στο Τριανταφυλλίδου, 2010: 100), καθώς και στο γεγονός ότι το σύνολο της Πολιτείας

και οι απλοί πολίτες δεν μπορούσαν να αποδεχτούν ότι η μετανάστευση στη χώρα δεν ήταν πρόσκαιρο και συγκυριακό φαινόμενο αλλά υπαρκτή κατάσταση για το σύνολο των Ευρωπαϊκών χωρών και ανεμπόδιστη στο εξής πραγματικότητα. Στην αντιμετώπιση αυτή βάρυναν και οι εκτιμήσεις των ελληνικών κυβερνήσεων, οι φόβοι τους για την πολιτική αστάθεια στην ευρύτερη περιοχή των Βαλκανίων και η εκτίμηση ότι η μεγάλες μεταναστευτικές ροές θα οδηγήσουν στην εθνική αποσταθεροποίηση (Τριανταφυλλίδου, 2010: 100-103).

Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις των Μίλεση & Πασχαλιώρη (2003: 91-94) η Ελλάδα μετά το 1995 εφαρμόζει συστηματικά πολιτική ένταξης των αλλοδαπών στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας. Προς την κατεύθυνση αυτή ενεργοποιούνται το ΥΠΕΠΘ, το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο, φορείς εκπαιδευτικής στήριξης των μειονοτικών ομάδων όπως το Εθνικό Ίδρυμα Νεότητας, το Κέντρο Ελληνικής Γλώσσας και η Γενική Γραμματεία Λαϊκής Επιμόρφωσης. Απόδειξη για αυτό συνιστά το γεγονός ότι με τις νομοθετικές ρυθμίσεις του ΥΠΕΠΘ καθιερώνονται τα σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης με δίγλωσσα προγράμματα και την αγγλική ως πρώτη γλώσσα. Τα σχολικά προγράμματα προσαρμόζονται στις εκπαιδευτικές, κοινωνικές, πολιτιστικές και μορφωτικές ανάγκες των μαθητών, καθιερώνεται ο θεσμός των Τμημάτων Υποδοχής και των Φροντιστηριακών Τάξεων και εκπονούνται διαπολιτισμικά προγράμματα. Με τη δραστηριοποίηση του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου συγγράφονται για τις Τάξεις Υποδοχής και τα Φροντιστηριακά Τμήματα ειδικά εγχειρίδια γλωσσικού περιεχομένου με διαβάθμιση επιπέδου γνώσεων και άλλα για τη γνωριμία με τον πολιτισμό και την Ιστορία της χώρας. Επίσης μεθοδεύεται η διδασκαλία της Ελληνικής ως δεύτερης γλώσσας και καθιερώνεται η διαθεματική προσέγγιση που ενισχύει την ολιστική μάθηση. Ακόμη εφαρμόζεται στην υποχρεωτική εκπαίδευση το πρόγραμμα της Ευέλικτης Ζώνης, μορφή διαθεματικής προσέγγισης στην οποία καταργείται η αυτονομία των μαθημάτων και η οποία διαπραγματεύεται διαθεματικά με τη μέθοδο project ένα συγκεκριμένο θέμα. Τα νέα βιβλία που συγγράφονται αντανακλούν την πολυδιάστατη και πολυπολιτισμική πραγματικότητα.

Με τον νόμο 2413/1996 ορίζεται ως στόχος της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης η παροχή εκπαίδευσης σε νέους με εκπαιδευτικές, κοινωνικές, πολιτιστικές και μορφωτικές ιδιαιτερότητες εντούτοις μόνον τέσσερα εν συνόλω τριάντα τριών άρθρων του νόμου αυτού αφιερώνονται στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση γεγονός που προδίδει την απουσία μακροχρόνιας στρατηγικής (Γουβιάς & Θεριανός, 2014: 282-283). Σύμφωνα με την άποψή τους τα εικοσιέξι σχολεία που

ιδρύθηκαν βάσει του νόμου αυτού αντιμετωπίστηκαν ως σχολεία διαχωρισμού και ως αφορμή ενίσχυσης του κοινωνικοπολιτικού ρατσισμού.

Η ελληνική κυβέρνηση εκπόνησε επίσης και τριετές σχέδιο (2002-2005) κοινωνικής ένταξης που αφορούσε την είσοδο των μεταναστών στην αγορά εργασίας, την περίθαλψη, και την καταπολέμηση του ρατσισμού. Ο Ν. 2910/2001 επιπλέον ρύθμιζε την εκπαίδευση ανηλίκων ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς των γονέων του (Τριανταφυλλίδου, 2010: 111-116).

Περαιτέρω το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών (ΔΕΠΠΣ) του 2003 του Ελληνικού Παιδαγωγικού Ινστιτούτου για τα σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που εισάγει τη διαθεματικότητα στη γνώση αντανακλά την πολυπολιτισμική σύνθεση της ελληνικής κοινωνίας. Η “Ευέλικτη Ζώνη διαθεματικών και δημιουργικών δραστηριοτήτων” καλείται να εξυπηρετήσει την ένταξη και κοινωνικοποίηση των πολιτισμικά ιδιαίτερων παιδιών με την εφαρμογή της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου και τη διαθεματική προσέγγιση μέσα από σχέδια εργασίας προκειμένου για το Δημοτικό και τη “ζώνη καινοτόμων δράσεων” η οποία καθιερώνεται για το Γυμνάσιο, καινοτομίες που δίνουν την ευκαιρία σε μαθητές οι οποίοι δεν έχουν πλήρη γνώση της Ελληνικής να παρουσιάσουν τις δυνατότητές τους. Το ολοήμερο σχολείο μεταξύ άλλων εμπεριέχει και ενίσχυση για την κατάκτηση της Ελληνικής και προετοιμασία των μαθημάτων της επόμενης ημέρας με τη συνδρομή του υπεύθυνου εκπαιδευτικού άρα κρίνεται βασικό για την εκπαίδευση και ένταξη των παιδιών με πολιτισμικές ιδιαιτερότητες και την αντιμετώπιση της μαθητικής διαρροής χάρη στην πρόσθετη στήριξη που παρέχει, την απασχόληση των παιδιών αυτών στο περιβάλλον του σχολείου, τη συμμετοχή τους σε δραστηριότητες όπως ο χορός, η μουσική, το παιχνίδι και την ενδοσχολική ενίσχυση της γνώσης ομάδων οικονομικά ασθενών στις οποίες συγκαταλέγονται και οι μετανάστες Νικολάου, 2008: 43 - 44).

Με τον Ν. 3536/2007 καθιερώνεται πρόγραμμα δράσης για την ένταξη των αλλοδαπών στην ελληνική κοινωνία και δίνεται έμφαση στην πιστοποιημένη γνώση της ελληνικής, την παρακολούθηση μαθημάτων Ιστορίας, Πολιτισμού και του ελληνικού τρόπου ζωής καθώς και την ένταξη στην αγορά εργασίας (Τριανταφυλλίδου, 2010: 116).

Με τον Ν. 4415/2016, άρθρο 21, καθορίζονται ως σκοποί της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης η εγγραφή παιδιών διαφορετικής πολιτισμικής προέλευσης μαζί με γηγενείς στα σχολεία, η προαγωγή των δημοκρατικών αξιών και δικαιωμάτων του παιδιού στο σχολείο, η εκπόνηση στοχευμένων σχολικών προγραμμάτων, βιβλίων και υλικού. Επίσης η αντιμετώπιση

της ξενοφοβίας και του ρατσισμού και ορίζονται μέτρα και υποστηρικτικές δομές που διευκολύνουν την εκπαιδευτική και κοινωνική ένταξη των μεταναστών/προσφύγων μαθητών στη βάση της ισοτιμίας και της διατήρησης της πολιτισμικής ταυτότητας. Προβλέπονται ακόμα επιμορφωτικά προγράμματα και διαπολιτισμικές δράσεις. Με το άρθρο 24 του Ν. 4415/2016 συγκροτείται επιτροπή ειδικών επιστημόνων ώστε να δημιουργήσει πλατφόρμα συγκέντρωσης εκπαιδευτικού υλικού, καθώς επίσης εγχώριων και διεθνών πρακτικών σχολείων, ενώ ορίζονται οι μέθοδοι εξειδικευμένης διδασκαλίας και δέσμη κοινωνικών μέτρων υποστήριξης της οικογένειας του μαθητή. Επίσης το αναγκαίο πλαίσιο για τη σύνταξη υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού στη γλώσσα των κυριότερων μεταναστευτικών μονάδων.

Με την Υπουργική Απόφαση 131024/Δ1, Άρθρο 1, ορίζονται ως Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας (ΖΕΠ) όλες οι Περιφερειακές Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης όπου εντάσσονται σχολικές μονάδες Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης οι οποίες μπορούν αν λειτουργήσουν ως τάξεις υποδοχής ΖΕΠ (ΤΥ ΖΕΠ), Ενισχυτικά Φροντιστηριακά Τμήματα ΖΕΠ (Εν. ΦΤΖΕΠ) και Δομές Υποδοχής για την Εκπαίδευση Προσφύγων ΖΕΠ (ΔΥΕΠ ΖΕΠ). Στο άρθρο 2, της Υπουργικής Απόφασης 131024/Δ1, ως στόχος για την ίδρυση και λειτουργία των ΔΥΕΠ ΖΕΠ ορίζεται η εκπαιδευτική στήριξη των παιδιών αυτών διαμέσου της εκμάθησης της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας, της οργάνωσης προγραμμάτων, εκπαιδευτικών παρεμβάσεων και δραστηριοτήτων. Με το άρθρο 3 της Υπουργικής Απόφασης 131024/Δ1 διαμορφώνεται στο πλαίσιο της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης ένα ευέλικτο σχήμα θεσμικής και διδακτικής παρέμβασης που δίνει τη δυνατότητα στη σχολική μονάδα να επιλέξει την πλέον αποδοτική κατά την εκτίμηση της διδακτική υποστήριξη.

Σύμφωνα με την Υπουργική Απόφαση 512360/ΓΔ4, άρθρο 1 ορίζονται τα σχετικά με την, οργάνωση, λειτουργία, συντονισμό και με το πρόγραμμα εκπαίδευσης στις Δομές Υποδοχής για την Εκπαίδευση Προσφύγων (ΔΥΕΠ). Επίσης τα κριτήρια στελέχωσης των δομών αυτών. Οι ΔΥΕΠ ιδρύονται προκειμένου να παράσχουν εκπαίδευση στα παιδιά πολιτών τρίτων χωρών και ορίζεται ότι θα λειτουργούν εντός των σχολικών μονάδων των Περιφερειακών Διευθύνσεων στα όρια των οποίων υπάρχουν Κέντρα Φιλοξενίας. Σε κάθε σχολική μονάδα αντιστοιχεί μια αυτοτελής ΔΥΕΠ. Τμήματα ΔΥΕΠ δημιουργούνται με ελάχιστο αριθμό δέκα και μέγιστο είκοσι μαθητών αλλά ενδεχομένως μετά από απόφαση του Περιφερειακού Διευθυντή και ύστερα από εισήγηση του Συντονιστή Εκπαίδευσης Προσφύγων, ο αριθμός αυτός να ποικίλλει.

Η είσοδος υπηκόων χωρών – μελών της ΕΟΚ ακολουθεί τα οριζόμενα από τις κοινοτικές οδηγίες. Η ελληνική πολιτική σχετικά με τη νόμιμη είσοδο και εργασία μη κοινοτικών αλλοδαπών στην Ελλάδα σχετίζεται με τα προβλεπόμενα για τη χορήγηση άδειας παραμονής και εργασίας αλλά η αντιμετώπιση του νομίμως εισερχομένου αλλοδαπού δε διακρίνεται πάντοτε από ευαισθησία και συνολική αντιμετώπιση καθώς απουσιάζουν συχνά οι ρυθμίσεις για τα παιδιά τους και συγκεκριμένα για την παροχή υπηρεσιών πρόνοιας, την προσαρμογή του σχολικού συστήματος στις ανάγκες τους, την κάλυψη των υγειονομικών αναγκών των οικογενειών τους. Επιπλέον η χώρα μας δεν εφαρμόζει ρεαλιστική και μακρόπνοη πολιτική ως προς τους μετανάστες οι οποίοι είναι αντικείμενο εκμετάλλευσης των εργοδοτών και καταπατούνται τα εργασιακά και ανθρώπινα δικαιώματά τους. Το ζήτημα γίνεται εκρηκτικότερο καθώς είναι δύσκολη η διάκριση του λαθρομετανάστη από τον λαθραία εισερχόμενο πρόσφυγα ο οποίος όμως μπορεί να τύχει των ευνοϊκών ρυθμίσεων των διεθνών συνθηκών μόνον εφόσον είναι νόμιμα αναγνωρισμένη η ιδιότητά του ως πρόσφυγας (Μουσούρου, 2003: 167-170).

Ο σημαντικός αριθμός των μεταναστών (περίπου 1,2 εκατομμύρια μετανάστες) μαρτυρά την επίσης σημαντική θέση τους στην ελληνική κοινωνία η οποία όμως δεν αντιμετωπίζεται αναλόγως από την πολιτική της χώρας στο θέμα της μετανάστευσης. Αναπόφευκτα σύμφωνα με όσα αναφέρθηκαν παραπάνω εξάγεται το συμπέρασμα ότι οι εθνικές στρατηγικές επιδίωξης της κοινωνικής συνοχής διαμέσου της διαχείρισης του μεταναστευτικού εν πολλοίς έμειναν ανεφάρμοστες και δεν υπήρξαν καίριες και αποτελεσματικές λύσεις για την ενσωμάτωση της δεύτερης γενιάς. Η νομοθεσία αντανακλούσε την ευρωπαϊκή επιλογή, εντούτοις η εφαρμογή δεν υπήρξε ικανοποιητική και στερούνταν προοπτικής σε βάθος χρόνου, ενώ οι φόβοι απώλειας ψήφων στις εκλογές σε περίπτωση που οι πολιτικοί χειρισμοί θα ήταν χαλαρότεροι αναφορικά με την αντιμετώπιση των μεταναστών βάρυναν στις αποφάσεις των πολιτικών της χώρας (Τριανταφυλλίδου, 2010: 123-125).

Τα παραπάνω επιρρώνει η διαπίστωση του Νικολάου (2008: 44) ότι θεσμικά η διαπολιτισμική Εκπαίδευση στη χώρα μας προβλέπει τη διδασκαλία μητρικών γλωσσών για τους αλλοδαπούς, αλλά αυτό στην πράξη γίνεται αποσπασματικά στα πλαίσια των παραπάνω εκπαιδευτικών προγραμμάτων επειδή η χώρα προέκρινε πάντοτε ως στόχο την εκμάθηση της κυρίαρχης γλώσσας από τους αλλόγλωσσους μαθητές και κατά συνέπεια παρά τις προθέσεις του Κράτους και του Νομοθέτη το ελληνικό σχολείο *«λειτουργεί μονογλωσσικά και μονοπολιτισμικά, αγνοώντας το γλωσσικό και πολιτισμικό κεφάλαιο των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών»*.

Όσον αφορά τις γλωσσικές ιδιαιτερότητες των αλλοδαπών μαθητών αυτές λαμβάνονται υπ' όψιν στα σχολεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, στις ΤΥ και στα ΦΤ, όμως δεν έγινε καμιά επίσημη προετοιμασία για την εισαγωγή ξένων γλωσσών, για την εκπόνηση κατάλληλου μαθησιακού υλικού, την επιμόρφωση των διδασκόντων εκεί και, όπως λέει ο Δαμανάκης (στο Γουβιάς & Θεριανός, 2014: 289), την εφαρμογή μιας έστω και επικουρικής αξιοποίησης των γλωσσών των παλιννοστούντων και των αλλοδαπών. Οι θεσμικές προβλέψεις και το επίσημο ιδεολογικό επίπεδο διαμόρφωσης των πολιτικών στον ελληνικό χώρο δεν επαρκούν αν δεν συνοδεύονται και δεν ενισχύονται από την έμπρακτη στήριξη των δομών και εν τέλει παράγονται πρακτικές διαχωρισμού που ακυρώνουν την έμπρακτη εφαρμογή της διαφορετικότητας. Οι αντιφατικές και αποσπασματικές πολιτικές επιλογές κατά συνέπεια φέρουν μερίδιο ευθύνης για τις εκδηλώσεις ρατσιστικής συμπεριφοράς που πλήττει παιδιά οικονομικών μεταναστών και προσφύγων (Γουβιάς & Θεριανός, 2014: 288-289).

Βασική παράμετρος της ελληνικής πολιτικής στο θέμα της μετανάστευσης είναι ότι η εκπαιδευτική πολιτική της Ελλάδας ακολουθεί τη λογική της αφομοίωσης η οποία όμως συντελείται πλημμελώς λόγω της υποχρηματοδότησης και της απουσίας ειδικευμένου και σωστά επιμορφωμένου εκπαιδευτικού προσωπικού. Δεν πρέπει να υποτιμούμε βέβαια το γεγονός ότι έχουν γίνει θετικά βήματα. Τα τμήματα υποδοχής και η διαμόρφωση ειδικού εκπαιδευτικού υλικού για τους αλλοδαπούς και παλιννοστούντες μαθητές διαμορφώνουν ευοίωνη προοπτική εν τούτοις ελλοχεύει ο κίνδυνος από την εφαρμογή του μέτρου αφενός να προκληθεί διαχωρισμός των μαθητών με κριτήριο γλώσσας, επίδοσης, εθνότητας και αφετέρου ο διαχωρισμός αυτός να μετατρέψει τα σχολεία όπου ισχύει σε σχολεία ειδικά για αυτούς που έχουν προβλήματα στη γλώσσα και παρουσιάζουν χαμηλές επιδόσεις και κατά συνέπεια στο πλαίσιο της ενιαίας υποχρεωτικής εκπαίδευσης να αναπτυχθεί ένα διπλό σχολικό δίκτυο. Τα αντισταθμιστικά μέτρα επιπλέον πρέπει να υποστηρίζονται από ειδικά επιμορφωμένο εκπαιδευτικό δυναμικό εξοικειωμένο με τις πρακτικές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και η διαχείριση της ετερότητας είναι αναγκαίο να αντανakλάται και στις παρεχόμενες σπουδές των εκπαιδευτικών στο Πανεπιστήμιο (Θεριανός, 2008: 206-207).

Η πραγμάτωση της αρχής της ισότητας των πολιτών σε αγαθά, υπηρεσίες και στις νομοθετικές ρυθμίσεις δύσκολα καθίσταται δυνατή και πέρα από την εφαρμογή του κατάλληλου νομικού πλαισίου απαιτείται η ενεργοποίηση μηχανισμών προώθησης της ισότιμης αντιμετώπισης. Επίσης προϋποθέτει οι πολίτες να τηρούν ενεργητική στάση και να υιοθετούν τα

θετικά μέτρα σε ηθικό και υλικό επίπεδο και με τη σειρά της η πραγμάτωση αυτή «προοιωνίζει συνθήκες μιας ιδιαίτερα αναπτυγμένης κοινωνικής δημοκρατίας η οποία θεμελιώνεται στην ώριμη διαπολιτισμική κουλτούρα και εκπροσώπηση στην πολιτική και κοινωνική ζωή» (Ναγόπουλος, 2012: 59). Τα σημεία που εντοπίζει ο συγγραφέας αποτελούν λοιπόν και τις προκλήσεις του μέλλοντος στη διαχείριση της μετανάστευσης και της εκπαίδευσης των μεταναστών.

Όπως επισημαίνει ο Σαββάκης (2012: 87-88) για να προσεγγίσουμε τους μετανάστες και τους πρόσφυγες επιστημονικά πρέπει να τους απομονώσουμε από το δίπολο “ καταστολή – φιλανθρωπία ” και να τους αντιληφθούμε ως δρώντα πρόσωπα που δυνητικά μπορεί να είναι αυτόνομα και να συνεισφέρουν στις κοινωνικές και πολιτικές μεταβολές. Το δίλημμα ένταξη άνευ όρων ή ενσωμάτωσή τους πρέπει να πάψει να καθορίζει τον τρόπο αντιμετώπισής τους και η Πολιτεία πρέπει να μην τους προσεγγίζει απλά με βιομετρικά δεδομένα και με εργαλειακή υστεροβουλία, αλλά συστηματικά και έγκαιρα. Οι μετανάστες πρέπει να μπορούν να διαμορφώνουν από κοινού με την Πολιτεία τις συνθήκες ζωής, εκπαίδευσης και εργασίας τους καθώς και τις πολιτικές ασύλου και πρέπει να συμμετέχουν στον ορισμό της αντιπροσώπευσής τους. Επιπλέον οι ιστορίες ζωής των προσφύγων πρέπει να αξιοποιούνται επειδή προβάλλουν τις εμπειρίες τους σε συγκεκριμένα ιστορικά πλαίσια άρα καθίστανται αναγκαία βάση για την επίτευξη των μακρόπνοων θεσμικών αλλαγών.

Διερευνώντας τις πρακτικές και τις εκφάνσεις της μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα κατά τα τελευταία πενήντα χρόνια διαπιστώνουμε ότι το ελληνικό κράτος εφήρμοσε μια παράδοξη και αυστηρή τακτική στην «υποδοχή» των παράνομων μεταναστών οι οποίοι αντιμετωπίστηκαν με φυλάκιση σε “ χωματερές ” ανθρώπων. Ενεργοποίησε έναν μηχανισμό διαχωρισμού των νομικών καθεστώτων αντιμετωπίζοντας τη διέλευση των συνόρων χωρίς τα σχετικά έγγραφα ως αδίκημα και κάποτε νίπτοντας τας χείρας συνήνεσε σιωπηρά σε επιθέσεις ακροδεξιών ομάδων εναντίον τους, ενώ αδιαφόρησε για την υπάρχουσα ανθρωπιστική κρίση και εν τέλει έχει οδηγήσει σε εξαθλίωση πολλές χιλιάδες παράτυπων μεταναστών, ενώ συχνά οι περιοχές διαβίωσής τους στο λόγο των πολιτικών χαρακτηρίζονται ως “ υγειονομικές βόμβες ” και “ γκέτο ” εγκληματικότητας (Ηλιάδου, 2012: 333-334).

Οι παραπάνω συνθήκες δυσχεραίνουν το έργο της εκπαίδευσης όσον αφορά την πραγμάτωση της ένταξής τους στην ελληνική κοινωνία και τη συνέργεια τους στην επίτευξη της κοινωνικής συνοχής. Στον άξονα των διαπιστώσεων αυτών παρατηρούμε επιπλέον ότι όσον αφορά ειδικότερα τις συνθήκες κράτησης των παράτυπων μεταναστών ανιχνεύουμε μια άλλη όψη

της ελληνικής μεταναστευτικής πολιτικής καθώς συχνά η δομή και οι πρακτικές λειτουργίας των κέντρων κράτησης προκαλούν βλάβες στους έγκλειστους, αλλά και οι μη κατασταλτικές πολιτικές στα θέματα παροχής κοινωνικής πρόνοιας στην πράξη προκαλούν προβλήματα αποκλεισμού και αναιρούν τις εξαγγελίες για ένταξη / ενσωμάτωση (Γεωργούλας & Σαραντίδης, 2012: 281).

Εκτός από την αντιμετώπιση του μετανάστη ως δυνητικού εργάτη, αλλά όχι ως μελλοντικού πολίτη, στο ελληνικό μοντέλο είναι διακριτή η έλλειψη ενδιαφέροντος διαμόρφωσης δικτύων κοινωνικής προστασίας, η θεώρηση του μεταναστευτικού και προσφυγικού ως κοινωνικού προβλήματος, η εμφανώς κατασταλτική πολιτική και η συνεπαγόμενη αναπαραγωγή της παράτυπης παραμονής των μη νόμιμων μεταναστών. Ενδεικτικά στεκόμαστε στις συνέπειες του άρθρου 31 του Ν.1975 που ορίζει οι υπηρεσίες του Δημοσίου, τα Ν.Π.Δ.Δ και τα νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου να μη δέχονται αίτημα αλλοδαπού αν δεν κατέχει την άδεια παραμονής και ως εκ τούτου να μην έχουν τα παιδιά τους πρόσβαση στην παιδεία, την περίθαλψη και την εξασφάλιση των δικαιωμάτων τους (Γεωργούλας & Σαραντίδης, 2012: 283-284).

Μεταξύ των δομικών συνθηκών που εξασφαλίζουν την ισότητα ευκαιριών περιλαμβάνονται η ενίσχυση της μάθησης της γλώσσας της χώρας υποδοχής, η ψυχοκοινωνική συμβουλευτική, η ιατροφαρμακευτική περίθαλψη, η πρόσβαση στις βαθμίδες της εκπαίδευσης, και η αντιμετώπιση προβλημάτων στέγασης και προσωρινής διαμονής. Όμως τα διαθέσιμα στοιχεία για τη χρήση των υπηρεσιών αυτών αφορούν ως επί το πλείστον τους αναγνωρισμένους μετανάστες. Οι δομικές συνθήκες σχετίζονται και με τις πολιτισμικές παραμέτρους που με τη σειρά τους *«σχετίζονται με πρωτοβουλίες που εξυπηρετούν τη διατήρηση της πολιτισμικής ταυτότητας (ομοιογένεια-ετερογένεια, ανεκτικότητα –αφομοίωση)»* (Ναγόπουλος, 2012: 66-67). Η ισότητα των ευκαιριών λοιπόν δεν αρκεί μόνον να κατοχυρώνεται θεσμικά και δεν μπορεί να περιορίζεται μόνον στους αναγνωρισμένους μετανάστες, αλλά επιβάλλεται να συσχετίζεται και με την ισότιμη αντιμετώπιση των πολιτισμών και με το σεβασμό της ετερότητας.

Ζητήματα όπως η ειδίκευση δασκάλων ειδικά για τους μετανάστες, η διδασκαλία της μητρικής γλώσσας σε ειδικά τμήματα, η καθιέρωση του δεύτερου δασκάλου γνώστη της μητρικής γλώσσας ως συνεργάτη του δασκάλου της τάξης για να διδάσκει τους αλλοδαπούς, η διαρκής και επί του πρακτέου επιμόρφωση των εκπαιδευτικών που θα διδάξουν στα τμήματα Υποδοχής και στα Φροντιστηριακά Τμήματα και ο μετασχηματισμός του Ελληνικού σχολείου σε σχολείο συνεργασίας και ενημέρωσης ώστε να διαμεσολαβεί μεταξύ των αλλοδαπών μαθητών, της

οικογένειάς τους και της κοινωνίας αποτελούν το ζητούμενο του μέλλοντος (Μίλεση & Πασχαλιώρη, 2003: 94-95).

2.6.1. Έρευνες σχετικά με την ένταξη μεταναστών στο σχολείο

Η εκπαίδευση των αλλοδαπών στα ελληνικά σχολεία, η ένταξη τους σε αυτά, τα προβλήματα που τυχόν δημιουργούνται και οι λύσεις που πρέπει να δοθούν σύμφωνα με τους εμπλεκόμενους στην όλη διαδικασία, έχουν γίνει θέμα ερευνών που πραγματοποιήθηκαν τα τελευταία χρόνια.

Πιο συγκεκριμένα η έρευνα του Χαρίτου (2011) που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της διδακτορικής διατριβής με θέμα 'Η διαπολιτισμική προσέγγιση στην εκπαίδευση των φοιτητών των ΠΤΔΕ' είχε ως στόχο να διερευνήσει στάσεις και απόψεις των διδασκόντων και διδασκομένων των ΠΤΔΕ για τα διαπολιτισμικά θέματα που επικρατούν στην εκπαίδευση. Η έρευνα προσπάθησε να αποτυπώσει την εκπαιδευτική πραγματικότητα, τις απαιτήσεις των μελλοντικών διδασκόντων για μια επαρκή παρουσία στην διαπολιτισμική τάξη και τις προσδοκίες τους για ένα σωστό εκπαιδευτικό αποτέλεσμα. Ακόμη στόχευε η έρευνα να αποτυπώσει τις απόψεις των διδασκόντων στα ΠΤΔΕ για τα διαπολιτισμικά μαθήματα που παρέχονται και τις προτάσεις για βελτίωση τους. Τέλος ο ερευνητής ευελπιστεί να δώσει προτάσεις-λύσεις στα προβλήματα και τις παθογένειες της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης (Χαρίτος, 2011: 16 – 17).

Στην έρευνα ως μέσο συλλογής δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο για τους τεταρτοετείς φοιτητές, ενώ για του διδάσκοντες των τμημάτων χρησιμοποιήθηκε συνέντευξη. Το Μάρτιο, Απρίλιο, Μάιο του 2010 δόθηκαν 1975 ερωτηματολόγια στους τελειόφοιτους φοιτητές των παιδαγωγικών Τμημάτων της χώρας από τα οποία απαντήθηκαν 608 (520 γυναίκες και 88 άνδρες). Οι συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν το Νοέμβριο του 2009 και το Φεβρουάριο, Μάρτιο, Απρίλιο του 2010 και ήταν εν συνόλω 9 (ένας διδάσκων από κάθε Παιδαγωγικό τμήμα της χώρας) (Χαρίτος, 2011: 163-165, 171).

Από την έρευνα προέκυψε ότι οι φοιτητές και μελλοντικοί δάσκαλοι νιώθουν ότι πρέπει να εκπαιδευτούν περισσότερο σε διαπολιτισμικά θέματα κατά τη διάρκεια του προγράμματος σπουδών για να είναι έτοιμοι να ανταπεξέλθουν στα όλο και αυξανόμενα ποσοστά αλλοδαπών μαθητών στα σχολεία και στις ανάγκες τους για εκπαίδευση. Ακόμη διαπιστώθηκε ότι τα προγράμματα σπουδών των παιδαγωγικών τμημάτων δεν έχουν και τόσο πολύ διαπολιτισμικό περιεχόμενο, αλλά ότι οι φοιτητές είναι θετικοί στην παρουσία εθνοπολιτισμικά διαφορετικών

μαθητών. Ο Χαρίτος υποστηρίζει ότι στις μέρες μας υπάρχουν δάσκαλοι στα σχολεία που προσπαθούν με απόλυτες αξίες και μονοπολιτισμικό χαρακτήρα εκπαίδευσης να προάγουν την κοινωνική συνοχή. Οι διδάσκοντες παρατηρούν αύξηση στην εφαρμογή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στα πανεπιστήμια σε σχέση με το παρελθόν και ενδιαφέρον των φοιτητών στην παρακολούθηση μαθημάτων διαπολιτισμικής εκπαίδευσης (Χαρίτος, 2011: 234 – 244). Ενδεικτικές προτάσεις του ερευνητή είναι οι μελλοντικοί δάσκαλοι να αποδυθούν το μονοπολιτισμικό τρόπο εκπαίδευσης και να διαμορφωθεί ένα πλήρες πρόγραμμα σπουδών στα πανεπιστήμια με έμφαση στη διαπολιτισμική εκπαίδευση μέσα από υποχρεωτικά μαθήματα, πρακτικές ασκήσεις και ερευνητικά προγράμματα (Χαρίτος, 2011: 245 – 253).

Άλλη μια έρευνα που ασχολήθηκε με το θέμα της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και της ένταξης των αλλοδαπών μαθητών είναι αυτή που πραγματοποίησε ο Λόλακας (2010) στα πλαίσια της διδακτορικής του διατριβής με τίτλο ‘‘Σχολική ένταξη αλλοδαπών μαθητών: συγκριτική μελέτη στάσεων επιπολιτισμού και αυτοεκτίμησης αλλοδαπών και γηγενών μαθητών’’. Σκοπός της έρευνας ήταν να μελετήσει την επιτυχία της ενταξιακής πολιτικής που ακολουθείται έχοντας υπόψιν δύο μεταβλητές: την αυτοεκτίμηση και τη σχολική επίδοση. Οι μετρήσεις συγκρίθηκαν με τις αντίστοιχες των Ελλήνων μαθητών για να φανούν τυχόν αποκλίσεις και για να αποσαφηνιστεί αν έχει πραγματοποιηθεί ένταξη στην ελληνική εκπαίδευση και κοινωνία. Δόθηκαν ερωτηματολόγια σε μαθητές δημοτικού από 4 σχολεία των Τρικάλων, 3 της Λάρισας, 4 της Αθήνας, 2 της Ν. Ιωνίας Αττικής, 8 της Θεσσαλονίκης, 5 της Καβάλας, 1 των Σερρών και 2 της Καρδίτσας. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε το Μάρτιο, Απρίλιο και Μάιο του 2006 και απευθύνθηκε σε 959 μαθητές της Ε΄ και ΣΤ΄ τάξης του δημοτικού από τους οποίους οι 233 είχαν μεταναστευτικό υπόβαθρο (Λόλακας, 2010: 129-132). Ο ερευνητής διαπίστωσε η αυτοεκτίμηση των αλλοδαπών μαθητών είναι χαμηλότερη από αυτήν των γηγενών και κατέληξε, μέσα από την ανάλυση των ευρημάτων, στο συμπέρασμα ότι η διαδικασία της ένταξης μπορεί να απειληθεί από την χαμηλή αυτοεκτίμηση που έχουν οι αλλοδαποί μαθητές, αλλά και από τις χαμηλές σχολικές τους επιδόσεις και τα στερεότυπα – προκαταλήψεις που τυχόν υπάρχουν (Λόλακας, 2010: 260, 277-278).

Προχωρώντας στις έρευνες σχετικά με την ένταξη των μεταναστών στο σχολείο οι Σκιά, Κυβελέα και Πετρόπουλος (2003) διεξήγαγαν έρευνα με σκοπό να δώσουν απάντηση στη σχέση που έχουν οι αλλοδαποί μαθητές με τα στοιχεία που διαπλάθουν το πολιτισμικό τους κεφάλαιο, καθώς και στους παράγοντες που επηρεάζουν την ένταξη των αλλοδαπών μαθητών στο σχολικό περιβάλλον. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε το Μάρτιο και Απρίλιο του 2003 σε αλλοδαπούς

μαθητές που φοιτούν Γυμνάσια, Ενιαία Λύκεια και ΤΕΕ του Νομού Μεσσηνίας. Πραγματοποιήθηκε αρχικά βιβλιογραφική έρευνα και στη συνέχεια δόθηκε ερωτηματολόγιο 47 ερωτήσεων σε 253 αλλοδαπούς μαθητές των παραπάνω σχολείων (Σκιά, κ.ά., 2003: 4-5, 8).

Τα συμπεράσματα του δευτέρου σκέλους του σκοπού της έρευνας⁴, που σχετίζεται με τους παράγοντες που επηρεάζουν την ένταξη των αλλοδαπών μαθητών στο σχολείο, είναι ότι υπάρχει ένταξη στο σχολικό περιβάλλον και ακόμα περισσότερο ότι αυτή αυξάνεται προς τις λυκειακές τάξεις. Βέβαια όπως υποστηρίζουν οι ερευνητές δεν μπορεί να ειπωθεί ότι η εικόνα της ένταξης έχει βελτιωθεί, μιας και φοιτούν λιγότεροι αλλοδαποί στο Λύκειο σε σχέση με το Γυμνάσιο, επομένως είναι πιο διαχειρίσιμη η ένταξή τους. Ακόμη οι Σκιά, Κυβελέα και Πετρόπουλος καταλήγουν στο ότι ο εκπαιδευτικός πρέπει να επιμορφωθεί για να σταθεί ολοκληρωμένος και χωρίς ελλείψεις μέσα σε μια διαπολιτισμική τάξη. Πέρα από την επιμόρφωση του εκπαιδευτικού ένας άλλος παράγοντας που μπορεί να συμβάλει στην ένταξη στην εκπαίδευση είναι η απόδυση του σχολείου από το μονοπολιτισμικό του χαρακτήρα, η αναδιαμόρφωση των μαθημάτων έτσι ώστε να προάγεται ο πολυπολιτισμός και η ισότητα και η διδασκαλία της μητρικής γλώσσας των αλλοδαπών ως γλώσσα επιλογής. Καταλήγουν τέλος ότι τα μέτρα για την ένταξη των γονέων των αλλοδαπών μαθητών στην κοινωνία επηρεάζουν και την ένταξη των μαθητών στο σχολείο μιας και αυτοί οι δύο τομείς είναι αλληλένδετοι (Σκιά, κ.ά., 2003: 22-24).

Η έρευνα των Μητροπούλου, Σγούρα και Μάνεση (2018) είχε ως στόχο να μελετήσει τις αντιλήψεις εκπαιδευτικών σχολείων της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης του Νομού Αχαΐας, όπου κατά το σχολικό έτος 2016-2017 είχαν φοιτήσει μετανάστες μαθητές, γύρω από τη νομοθεσία και την εκπαίδευση που παρέχεται. Ως μέσο συλλογής δεδομένων χρησιμοποιήθηκε το ερωτηματολόγιο (Μητροπούλου, κ.ά., 2018: 308). Δόθηκαν ερωτηματολόγια σε 120 εκπαιδευτικούς από τους οποίους απάντησαν οι 69 (62 με ορθό τρόπο συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου και 7 με λανθασμένο τρόπο). Ενδιαφέρον παρουσιάζει ότι ποσοστό 83,9% του δείγματος δεν είχε παρακολουθήσει κάποια επιμόρφωση. Η έρευνα πραγματοποιήθηκε τους μήνες Απρίλιο – Μάιο 2017 (Μητροπούλου, κ.ά., 2018: 311).

Κατέδειξε η έρευνα ότι οι εκπαιδευτικοί γνωρίζουν τις αιτίες που ώθησαν τα παιδιά αυτά στην χώρα μας, θεωρούν πως όλα τα παιδιά – πρόσφυγες πρέπει να έχουν πρόσβαση στο σχολείο,

⁴ Η επιλογή της παρουσίασης μόνο των ευρημάτων του β' σκέλους του σκοπού της έρευνας στην εισήγηση, η οποία αποτελεί πηγή για την παρούσα εργασία, έγινε από τους Σκιά, Κυβελέα και Πετρόπουλο για τις ανάγκες του Διεθνούς Συνεδρίου της Κοινωνιολογίας (Αθήνα, 7-10 Μαΐου 2003).

αλλά δε γνωρίζουν πλήρως τη νομοθεσία με αποτέλεσμα να υποστηρίζουν ότι μπορούν να φοιτούν μόνο όσοι έχουν τα απαραίτητα έγγραφα. Διαπιστώθηκε επίσης ότι οι αντιλήψεις και απόψεις των εκπαιδευτικών δεν επηρεάζονται από κοινωνικά και δημογραφικά στοιχεία. Οι εκπαιδευτικοί αντιμετωπίζουν δυσκολίες απέναντι στο πολιτισμικό κεφάλαιο των αλλοδαπών μαθητών, ενώ πολλοί από αυτούς δεν έχουν πρότερη εμπειρία στη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Τέλος από την έρευνα των Μητροπούλου κ.α. καταδεικνύεται ότι δεν υπάρχει ένταξη σε μεγάλο βαθμό, καθώς και ότι πρέπει να υπάρξει επιμόρφωση των εκπαιδευτικών (Μητροπούλου, κ.ά., 2018: 308, 314-316).

Η έρευνα των Αγγελοπούλου και Μάνεση (2017) στόχευε στη μελέτη των απόψεων των εκπαιδευτικών γύρω από τον τρόπο με τον οποίο αντιμετωπίζουν τις ανάγκες των δίγλωσσων μαθητών μέσα στη διαπολιτισμική τάξη, καθώς και για το ρόλο που διαδραματίζουν οι ίδιοι στη διαπολιτισμική εκπαίδευση (Αγγελοπούλου & Μάνεσης, 2017: 228). Πιο συγκεκριμένα οι ερευνητές μελέτησαν τις δυσκολίες τις οποίες καλούνται να αντιμετωπίσουν οι εκπαιδευτικοί μέσα στη διαπολιτισμική τάξη και τα στοιχεία που τους βοηθάν να ανταπεξέλθουν στις διδακτικές ανάγκες των δίγλωσσων μαθητών. Για την πραγματοποίηση της έρευνας διανεμήθηκε κατά τους μήνες Οκτώβριο με Δεκέμβριο του 2015 ερωτηματολόγιο με ερωτήσεις κλειστού και ανοικτού τύπου σε 151 εκπαιδευτικούς από 15 Δημοτικά Σχολεία στην Αχαΐα, από τους οποίους απάντησαν οι 106 (86 γυναίκες και 20 άντρες) (Αγγελοπούλου & Μάνεσης, 2017: 228, 230).

Το ενδιαφέρον σε αυτή την έρευνα όπως και στην προηγούμενη είναι ότι οι εκπαιδευτικοί αν και έχουν χρόνια διδακτικής εμπειρίας, νιώθουν ότι έχουν έλλειμα στη διαπολιτισμική διδασκαλία (Αγγελοπούλου & Μάνεσης, 2017: 230). Από τα συμπεράσματα της έρευνας φάνηκε ότι ως δυσκολίες οι εκπαιδευτικοί θεωρούν τη γλώσσα και τον πολιτισμό που ήδη φέρουν τα παιδιά, καθώς επίσης και τη συμπεριφορά των γονέων τους. Για την αντιμετώπιση των αναγκών των δίγλωσσων μαθητών οι δάσκαλοι χρησιμοποιούν λίγο έως και καθόλου στρατηγικές εμπνευσμένες από τη διαπολιτισμική εκπαίδευση, αλλά κυρίως πρακτικές που δε σχετίζονται με την τάξη όπως συμβουλές προς τους γονείς και συναισθηματική ενίσχυση των ίδιων και των παιδιών τους. Φαίνεται να μην αντιλαμβάνονται την ευθύνη που έχουν απέναντι σε αυτούς τους μαθητές, ενώ οι σπουδές που έχουν κάνει σε συνδυασμό με την ηλικία, το φύλο και την προϋπηρεσία καθορίζουν το τι θεωρείται ως εμπόδιο στις διδασκαλία αυτών των μαθητών και τους τρόπους που χρησιμοποιούνται για να καλυφθούν οι εκπαιδευτικές τους ανάγκες (Αγγελοπούλου & Μάνεσης, 2017: 228, 232-233). Οι ερευνητές υποστηρίζουν ότι η ελλιπής

επιμόρφωση ευθύνεται για τον τρόπο που αντιμετωπίζονται οι ανάγκες των δίγλωσσων μαθητών, για τυχόν στερεοτυπικές αντιλήψεις και για το μη διαπολιτισμικό τρόπο εκπαίδευσης. Βέβαια υποστηρίζουν ακόμη ότι και να υπάρξει επιμόρφωση είναι δύσκολο να αλλάξουν οι αντιλήψεις και οι πρακτικές των δασκάλων (Αγγελοπούλου & Μάνεσης, 2017: 232-233). Αυτό σημαίνει ότι δεν χρειάζεται μόνο επιμόρφωση, αλλά και εκ του βαθέως αλλαγή της νοοτροπίας και των αντιλήψεων του εκπαιδευτικού.

Προχωρώντας στις έρευνες που μελετούν την ένταξη μεταναστών στο σχολείο η έρευνα των Σγούρα, Μάνεση και Μητροπούλου (2018) είχε ως στόχο να μελετήσει τις απόψεις εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του Νομού Αχαΐας για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση που ακολουθείται και για το εάν εντάσσονται στο σχολείο τα παιδιά-πρόσφυγες (Σγούρα, κ.ά., 2018: 108, 116). Για να αποτυπωθούν οι παραπάνω αντιλήψεις χρησιμοποιήθηκε ερωτηματολόγιο το οποίο δόθηκε σε 120 εκπαιδευτικούς σχολείων όπου το σχολικό έτος 2016 – 2017 είχαν στο δυναμικό τους παιδιά-πρόσφυγες (Σγούρα, κ.ά., 2018: 108). Από τους 120 εκπαιδευτικούς απάντησαν οι 69, εκ των οποίων με ορθό τρόπο οι 62. Η έρευνα έλαβε μέρος τους μήνες Απρίλιο – Μάιο 2017 σε 9 σχολεία του Νομού Αχαΐας (Σγούρα, κ.ά., 2018: 115 - 116).

Από την έρευνα φάνηκε ότι οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί πιστεύουν ότι δεν υπάρχει καθόλου ένταξη ή υπάρχει λίγο. Ακόμη οι εκπαιδευτικοί, που είναι δέκτες των απόψεων των άλλων καθηγητών, των μαθητών και των γονέων, υποστήριξαν ότι η φοίτηση αλλοδαπών μαθητών στο ελληνικό σχολείο θεωρείται από τους παραπάνω λίγο έως αρκετά θετική. Οι αλλοδαποί μαθητές δεν προτιμούν να κάνουν παρέα με τους γηγενείς, ενώ πρέπει να υπάρξει και ενημέρωση – εκπαίδευση των γηγενών μαθητών σε θέματα διαπολιτισμικότητας. Τέλος οι εκπαιδευτικοί αντιλαμβάνονται τη σημασία του διαχωρισμού των δικών τους τυχόν αρνητικών συναισθημάτων σχετικά με την εκπαίδευση των αλλοδαπών από την εκπαίδευση τους και καταλήγουν στο ότι πρέπει να υπάρξει επιμόρφωση για την πληρέστερη εκπαίδευση τους (Σγούρα, κ.ά., 2018: 108, 120 - 123).

Κεφάλαιο 3^ο

Η έρευνα

3.1. Αναγκαιότητα έρευνας

Από το 2015 και μετά και ως αποτέλεσμα των ιστορικών γεγονότων που έλαβαν χώρα στην Εγγύς και Μέση Ανατολή σε συνδυασμό με οικονομικούς και πολιτικούς λόγους, συνέρρευσε στη Λέσβο μεγάλος αριθμός μεταναστών και προσφύγων. Η μικρή κοινωνία του νησιού κλήθηκε να υποδεχτεί, να συνδράμει και να συμβάλλει στην εκπαίδευση και την ένταξη μεγάλου αριθμού εισερχόμενων προσφύγων και μεταναστών, ενός αριθμού που έγγιζε κατά περιόδους την αριθμητική δύναμη των γηγενών κατοίκων της πόλης της Μυτιλήνης και που αυξομειωνόταν σε σχέση με τους παράγοντες οι οποίοι ενεργοποίησαν το φαινόμενο της μετακίνησής τους προς τη Δύση. Η αναγκαιότητα της έρευνας λοιπόν προκύπτει αρχικά από την ίδια την κοινωνική πραγματικότητα ενός νησιού που παρά το μέγεθος του, λειτούργησε ως πύλη εισόδου ενός δυσανάλογου με αυτό αριθμού προσφύγων και μεταναστών οι οποίοι εισήλθαν και το χρησιμοποίησαν ως προσωρινό τόπο διαμονής μέχρι που να καταστεί δυνατή η διαπεραιώσή τους στις χώρες προορισμού ή που τελικά επέλεξαν να παραμείνουν σε αυτό. Κατά συνέπεια κρίθηκε αναγκαίο να αναδειχθεί η πραγμάτωση ή όχι της ένταξης των νεαρών αλλά και των ενήλικων προσφύγων/μεταναστών μαθητών στο εκπαιδευτικό σύστημα και την κοινωνία της χώρας εστιάζοντας στο τοπικό επίπεδο του νησιού.

Η διεξαγωγή της παρούσας έρευνας κρίθηκε από τον ερευνητή επιβεβλημένη και για τον λόγο ότι εξαιτίας της μικρής χρονικής απόστασης από τα τεκταινόμενα απουσιάζει μια εκτενής βιβλιογραφία επί του διερευνώμενου θέματος, καθώς και επειδή διαπιστώθηκε έλλειψη παρόμοιων ερευνών που να προσεγγίζουν, να ερευνούν και να σχολιάζουν το υπό εξέταση θέμα.

Η ανάγκη κατανόησης του δυναμικού κοινωνικού περιβάλλοντος των σχολικών μονάδων στο οποίο φοιτούν άτομα με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο και καλούνται να συνυπάρξουν μεταξύ τους, αλλά και με τους γηγενείς που συνιστούν το κύριο μέρος του μαθητικού πληθυσμού στα σχολεία του νησιού κατέστησε αναγκαία τη διεξαγωγή της έρευνας. Επιπλέον η έρευνα κρίθηκε αναγκαία προκειμένου να προσεγγιστεί η ανταπόκριση του εκπαιδευτικού συστήματος στις μεταβαλλόμενες ανάγκες όσων εμπλέκονται σε αυτό και πάντοτε σε σχέση με την εκπαίδευση παιδιών/ενήλικων προσφύγων ή μεταναστών το διάστημα από το 2015 και μετά. Η αναγκαιότητα της έρευνας κρίθηκε συν τοις άλλοις και από το γεγονός ότι έπρεπε κατά την κρίση του ερευνητή

να καταγραφούν και οι μηχανισμοί λειτουργίας των αντιλήψεων, των συναισθημάτων και των συμπεριφορών των ερωτώμενων.

Επιπλέον ένας άλλος λόγος που κρίθηκε αναγκαία η πραγματοποίηση της έρευνας ήταν για να διερευνηθεί, μέσα από τις αναφορές ατόμων που συνέπραξαν στην εκπαίδευση των μαθητών αυτών, κατά πόσον έγινε δυνατή στα τελευταία τρία χρόνια η ένταξή τους ή όχι, και στην τελευταία περίπτωση να εντοπιστούν τα προβλήματα που παρουσιάστηκαν στην πορεία της εφαρμογής της με αποτέλεσμα να καταστεί δυνατή η ανάδυση και των αιτίων που επέδρασαν στην εμφάνιση δυσλειτουργιών. Θεωρήθηκε αναγκαία η εστίαση σε περιπτώσεις δυσλειτουργίας όσον αφορά την υλοποίηση των προβλεπόμενων από τη νομοθεσία αλλά και η ανάδειξη στοιχείων όπου το εκπαιδευτικό σύστημα λειτούργησε εύστοχα, στοιχείων που μαρτυρούν ότι σε κάποιες επιδιώξεις του υπήρξε απρόσκοπτη λειτουργία και προέκυψαν τα επιθυμητά αποτελέσματα.

Τέλος λόγω του γεγονότος ότι έπρεπε να παρουσιαστούν τεκμηριωμένα στοιχεία για να αποτελέσουν στο μέλλον έναυσμα για επανεξέταση και αναμόρφωση της εκπαιδευτικής πολιτικής κρίθηκε επιβεβλημένο να πραγματοποιηθεί η έρευνα ώστε να εξαχθούν από αυτή συμπεράσματα για τους ενδεικνυόμενους τρόπους αντιμετώπισης των δυσκολιών και για να γίνουν προτάσεις άρσης των προβλημάτων και βελτίωσης των συνθηκών προκειμένου στο μέλλον να διεξάγεται απρόσκοπτα η εκπαίδευση των μαθητών αυτών και να συνεισφέρει στην ένταξή τους στην τοπική κοινωνία.

Η σχολική πραγματικότητα συνιστά γενικά ένα σύνθετο και διαρκώς μεταβαλλόμενο περιβάλλον. Πολύ περισσότερο όταν το εκπαιδευτικό σύστημα καλείται να αντιδράσει ταχύρρυθμα και να διαχειριστεί αποτελεσματικά καταστάσεις που δεν είχαν προβλεφθεί και όταν οι διαστάσεις τους επιδρούν άμεσα στους εμπλεκόμενους και στη διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής. Για όλους τους παραπάνω λόγους λοιπόν κρίθηκε επιβεβλημένο να εκπονηθεί η εργασία αυτή ώστε να διαφωτίσει περαιτέρω την επιστημονική έρευνα και να τη συσχετίσει με την υφιστάμενη κοινωνική πραγματικότητα. Αναλόγως προς την αναγκαιότητα της εργασίας διαμορφώθηκαν ο σκοπός, καθώς και οι στόχοι της όπως θα δούμε στη συνέχεια.

3.2. Σκοπός έρευνας

Σκοπός της έρευνας είναι να μελετήσει απόψεις των εκπαιδευτικών Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της Νήσου Λέσβου σχετικά με την ένταξη των μεταναστών και προσφύγων μαθητών στην τυπική σχολική διαδικασία κατά το διάστημα από το 2015 και μετά.

3.3. Στόχοι και ερευνητικά ερωτήματα

Οι επιμέρους στόχοι και ερευνητικά ερωτήματα της έρευνας που τίθενται, και τα οποία διαμορφώθηκαν με τη βοήθεια, την υποστήριξη και την καθοδήγηση του επιβλέποντα καθηγητή της παρούσας εργασίας, κ. Π. Γιαβρίμη, είναι τα εξής:

Στόχος 1^{ος}: Διερεύνηση της ένταξης των προσφύγων και μεταναστών μαθητών στη μαθησιακή διαδικασία.

Ερευνητικό ερώτημα 1: Πώς χαρακτηρίζουν οι εκπαιδευτικοί τη μαθησιακή συμπεριφορά των προσφύγων και μεταναστών μαθητών.

Στόχος 2^{ος}: Διερεύνηση της κοινωνικής ένταξης των προσφύγων και μεταναστών μαθητών στην σχολική καθημερινότητα

Ερευνητικό ερώτημα 1: Ποιες οι σχέσεις των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους υπόλοιπους μαθητές εντός και εκτός τάξης.

Ερευνητικό ερώτημα 2: Ποιες οι σχέσεις των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους εκπαιδευτικούς του σχολείου.

Ερευνητικό ερώτημα 3: Ποιες οι σχέσεις των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους γονείς των γηγενών μαθητών.

Στόχος 3^{ος}: Μελέτη της συμβολής της εκπαιδευτικής πολιτικής που ασκείται στην ένταξη προσφύγων και μεταναστών μαθητών

Ερευνητικό ερώτημα 1: Πώς το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο συμβάλλει στη σχολική ένταξη προσφύγων και μεταναστών μαθητών.

Ερευνητικό ερώτημα 2: Ποιο το περιεχόμενο του διαπολιτισμικού εκπαιδευτικού προγράμματος που ακολουθείται.

Ερευνητικό ερώτημα 3: Σε τι βαθμό νιώθουν οι καθηγητές εκπαιδευτικά επαρκείς για τη διαχείριση της εκπαίδευσης των μεταναστών και προσφύγων μαθητών.

Ερευνητικό ερώτημα 4: Ποιες είναι οι υποδομές για την ένταξη των μεταναστών και προσφύγων μαθητών.

Κεφάλαιο 4^ο

Μεθοδολογία

4.1. Επιλογή ερευνητικής μεθόδου

Η επιλογή μεθόδου έρευνας σχετίζεται με το είδος των επιστημολογικών παραδοχών και την οπτική αντίληψης της κοινωνικής πραγματικότητας. Η ποιοτική και η ποσοτική έρευνα αφορούν δύο διαφορετικές προσεγγίσεις των κοινωνικών φαινομένων οι οποίες διαφοροποιούνται σε πολλά σημεία και για πολλούς σχολιαστές εμφανίζουν σημεία διάκρισης που τις καθιστούν ριζικά ασύμβατες. Σύμφωνα με τους Lincoln και Guba (όπως αναφέρεται στο Τσιώλης, 2013: 7) η ποσοτική και πειραματική μέθοδος αντιστοιχεί στο θετικιστικό παράδειγμα, ενώ η ποιοτική στο νατουραλιστικό.

Η διαφοροποίηση της ποιοτικής από την ποσοτική έρευνα έγκειται στο γεγονός ότι δε χρησιμοποιεί αριθμητικά δεδομένα, υλοποιείται σε πραγματικές συνθήκες και οι ερευνητές δίνουν βαρύτητα στον τρόπο με τον οποίο οι άνθρωποι βιώνουν τα γεγονότα, καθώς και στη μελέτη του κοινωνικού-ιστορικού και πολιτισμικού πλαισίου. Η κοινωνική πραγματικότητα διερευνάται δηλαδή με την οπτική της εμπειρίας των συμμετεχόντων στην έρευνα (Πουρκός & Δαφέρμος, 2010: 30)

Ο Creswell (2011: 66) αντιλαμβάνεται την ποσοτική μέθοδο ως αμερόληπτη και αντικειμενική σε αντίθεση με την ποιοτική η οποία προκύπτει εν πολλοίς από τις απόψεις των συμμετεχόντων σχετικά με γενικά ερωτήματα που αφορούν ένα ευρύ φάσμα θεμάτων και όπου η συλλογή στοιχείων είναι λεκτική και όχι αριθμητική, ενώ η επισήμανση των θεμάτων πραγματοποιείται από τον ερευνητή καθώς αναλύει τα δεδομένα.

Προκειμένου για την ποιοτική μέθοδο δεν υπάρχει αυστηρά δομημένος σχεδιασμός συλλογής δεδομένων και η έρευνα είναι ευπροσάρμοστη στις αναδυόμενες καταστάσεις. Το επιλεγόμενο δείγμα είναι σχετικά μικρό και τα εργαλεία που χρησιμοποιούνται διαφέρουν σε σχέση με τα υποκείμενα. Ο ερευνητής στην ποιοτική μέθοδο θεωρεί υπαρκτή και δεδομένη την υποκειμενική ανταπόκριση, διαμορφώνει διαπροσωπική σχέση με τα υποκείμενα της έρευνας που διεξάγει ενώ μεταξύ αυτού και των συμμετεχόντων λαμβάνει χώρα η αλληλεπίδραση (Πουρκός, 2010: 152-155). Οι ποιοτικές προσεγγίσεις κατά γενική παραδοχή επιμένουν στην υποκειμενικότητα και την επενέργεια (agency) των συμμετεχόντων σε μια έρευνα και

προσμετρούν ως αξιόλογη την ποικιλία των απαντήσεων και της συμπεριφοράς των υποκειμένων. Οι ποιοτικές προσεγγίσεις διαφέρουν επίσης σε σχέση με τις ποσοτικές όσον αφορά την αντίληψη των εννοιών της αξιοπιστίας, της εγκυρότητας και της γενίκευσης των αποτελεσμάτων μιας έρευνας (Ισαρη & Πουρκός, 2015: 34). *«Οι ποιοτικές μέθοδοι διαχειρίζονται κείμενα και παρέχεται η δυνατότητα ολιστικής ανάλυσης των φαινομένων και των διαφορετικών αντικειμένων που τα συγκροτούν»* (Κάλλας, 2015: 177).

Η ποιοτική μέθοδος επιπλέον δεν αποσκοπεί να ελέγξει υποθέσεις που διατυπώνονται εκ των προτέρων, αλλά να φέρει στην επιφάνεια νέες πλευρές του φαινομένου που εξετάζει ώστε να διευκολύνει την κατανόησή του, και για το λόγο αυτόν είναι ιδιαίτερα ευέλικτη στην εφαρμογή της ανάλογα με τα νέα ανακλύπτοντα στοιχεία. *«Σύμφωνα με την ποιοτική προσέγγιση, η θεωρητική επεξεργασία και η εμπειρική διερεύνηση δεν διαχωρίζονται ως δύο διακριτά στάδια του ερευνητικού έργου, αλλά διαπλέκονται διαλεκτικά τροφοδοτώντας η μία την άλλη»* (Τσιώλης, 2013: 3).

Αλλά και στην ανάλυση των δεδομένων εντοπίζονται διαφορές, καθώς η ποιοτική μέθοδος είναι προσωπική προσέγγιση της σύνθετης συμπεριφοράς των ανθρώπων και των αλληλεξαρτήσεων, μεταξύ των εκδηλώσεων της συμπεριφοράς τους, παρουσιασμένη με χαρακτήρα ολιστικό, γεγονός που εγγυάται την εγκυρότητά της (Πουρκός, 2010: 156-158). Γενικά η ποιοτική διαφοροποιείται από την ποσοτική προσέγγιση κυρίως στο θέμα της διαφορετικής λογικής που εκφράζει αρχής γενομένης από το στάδιο του ορισμού ερωτημάτων και εν συνεχεία του σχεδιασμού, της παραγωγής και ανάλυσης των δεδομένων και της στοιχειοθέτησης ερμηνειών που πείθουν (Τσιώλης, 2013: 1-2).

Η ποιοτική μέθοδος επιδιώκοντας να αναδείξει γενικές κανονικότητες ή τάσεις διερευνά τα κοινωνικά φαινόμενα σε πλήθος περιπτώσεων οι οποίες δεν εξετάζονται στην ολότητά τους αλλά μόνον ως προς τις παραμέτρους που επιχειρεί να συσχετίσει και οι οποίες παίρνουν τη μορφή μεταβλητών. Η συσχέτιση των μεταβλητών αυτών αποκτά τη μορφή υποθέσεων (Τσιώλης, 2013: 2). Στα πλαίσιά της τα στοιχεία που απορρέουν από τις συνεντεύξεις, τις αφηγήσεις και τις παρατηρήσεις των υποκειμένων και αναφέρονται περιγραφικά, συστηματοποιούνται και έτσι προβάλλουν οι σχέσεις που συνέχουν τις επιμέρους περιπτώσεις με απώτερο στόχο τις ποιοτικές γενικεύσεις. Το μοναδικό και ανεπανάληπτο δεν καταργείται αλλά αναδεικνύεται (Πουρκός, 2010: 158-159).

Επιπλέον στις ποιοτικές έρευνες βαρύτητα αποκτά η γλώσσα του υποκειμένου της έρευνας, αναδεικνύεται η φωνή τους και οι συμμετέχοντες αντιμετωπίζονται ως ερευνητικοί

συνεργάτες στην πορεία ανακάλυψης της γνώσης και της αλήθειας (Kidder & Fine, όπως αναφέρεται στο: Ίσαρη & Πουρκός, 2015: 75). Οι ισχυρισμοί και οι προτάσεις των συμμετεχόντων συνιστούν τρόπους συσχέτισης και σύνθεσης ενός μεγάλου αριθμού μεμονωμένων αναλυτικών παρατηρήσεων σχετικών με το υπό εξέταση θέμα. Αυτές οι μεμονωμένες παρατηρήσεις μπορεί να κυμαίνονται από περιγραφικά γεγονότα με ευρεία πινελιά σε ερμηνείες υψηλότερου επιπέδου σχετικά με τις έννοιες της μελέτης (Miles, et al., 2014: 100).

Τα σύνθετα, δυναμικά και μοναδικά φαινόμενα λοιπόν συγκεντρώνουν το ενδιαφέρον των ποιοτικών ερευνών και η καταγραφή τους γίνεται ολιστικά. Στις ποιοτικές έρευνες η θεωρία παράγεται επαγωγικά από τα κάτω μέσω μιας δυναμικής διαδικασίας και η ανάλυση γίνεται σε σχέση με το σχετικό πλαίσιο όπου αναπτύσσονται τα κοινωνικά φαινόμενα. Οι προσεγγίσεις που λαμβάνουν χώρα στα πλαίσιά της είναι σχεσιακές και ο αναστοχασμός συνιστά βασική πλευρά στις ποιοτικές ερευνητικές μεθόδους (Ίσαρη & Πουρκός, 2015: 38 – 41). Ακόμη κατά την ερμηνεία των δεδομένων στην εκπόνηση της ποιοτικής έρευνας εκτός από τον αναστοχασμό του ερευνητή σχετικά με την παρουσία του στην έρευνα, αξιοποιούνται οι παρατηρήσεις, οι εντυπώσεις του, τα συναισθήματά του (Τσιώλης, 2013: 3).

Όσον αφορά τον αριθμό των ποιοτικών προσεγγίσεων, αυτός διαφέρει ανάλογα με τον επιστημονικό τομέα όπου υλοποιούνται. Προκειμένου για την εκπαίδευση διακρίνουμε τις ανθρωπολογικές προσεγγίσεις, τις κοινωνιολογικές, τις βιολογικές, τις μελέτες περίπτωσης, τις προσωπικές προσεγγίσεις, τις γνωστικές σπουδές και τις ιστορικές έρευνες (Lancy, όπως αναφέρεται στο: Ίσαρη & Πουρκός, 2015: 18 – 19; Πουρκός & Δαφέρμος, 2010: 28 – 30). Στον χώρο της Κοινωνιολογίας οι Strauss και Corbin (όπως αναφέρεται στο: Ίσαρη & Πουρκός, 2015: 18 – 19) διέκριναν τη θεμελιωμένη θεωρία, την εθνογραφία, την φαινομενολογία, τις ιστορίες ζωής και την ανάλυση συνομιλίας. Οι Denzin & Lincoln (όπως αναφέρεται στο Πουρκός & Δαφέρμος, 2010: 38; Ίσαρη & Πουρκός, 2015: 19) προκειμένου για τις κοινωνικές επιστήμες διέκριναν την επιτελεστική, την κριτική και δημόσια εθνογραφία, τις ερμηνευτικές πρακτικές, τη μελέτη περιπτώσεων, τη θεμελιωμένη θεωρία, την ιστορία ζωής, την αφηγηματική προσέγγιση, τη συμμετοχική έρευνα – δράση και την κλινική έρευνα. Ο Creswell (όπως αναφέρεται στο: Ίσαρη & Πουρκός, 2015: 19) προκειμένου για τις κοινωνικές και συμπεριφορικές επιστήμες διέκρινε την αφηγηματική έρευνα, τη φαινομενολογία, τη θεμελιωμένη θεωρία, την εθνογραφία και τη μελέτη περίπτωσης.

Από τα παραπάνω συμπεραίνουμε ότι στην ποιοτική μέθοδο υπάρχουν πολλά ιδιαίτερα γνωρίσματα που την καθιστούν κατάλληλη για την έρευνα στις κοινωνικές επιστήμες. Μεταξύ αυτών προέχει το γεγονός ότι δεν μελετά τα φαινόμενα στατικά και αφαιρετικά προσεγγίζοντάς τα αποσπασματικά, στατιστικά και αποστασιοποιημένα, το ότι ενδείκνυται για περιπτώσεις όπου δεν υπάρχει διατυπωμένη θεωρία για την ερμηνεία του φαινομένου και το γεγονός ότι επιτρέπει την κατανόηση σε βάθος για τις επιμέρους διαστάσεις του μέσω μιας πλαισιοθετημένης, ολιστικής και δυναμικής προσέγγισης. Επίσης το γεγονός ότι επιτρέπει στον ερευνητή τη χρήση όχι μόνον του κυριολεκτικού αλλά και του μεταφορικού λόγου στις περιγραφές του διατηρώντας τη ζωντάνια του λόγου των υποκειμένων (Ισαρη & Πουρκός, 2015: 37 – 38). Άλλωστε οι ποιοτικές μέθοδοι κατά μεγάλο βαθμό κυλούν φυσιολογικά και δεν κατευθύνονται από τον ερευνητή επιτρέποντάς του έτσι να εμβαθύνει στην προσωπικότητά τους και να αντιληφθεί παράλληλα τις κοινωνικές επιρροές τους. Ο ερευνητής στα πλαίσιά της εμβαθύνει και στοχεύει στο νόημα που αποκτά για τα υποκείμενα η εμπειρία που παρουσιάζουν, καταγράφει «τη φωνή» και τις εκφράσεις τους (Eisner, όπως αναφέρεται στο: Παρασκευοπούλου-Κόλλια, 2008: 74).

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι η ποιοτική μέθοδος καθίσταται για τον ερευνητή ενδιαφέρουσα και προκλητική. Οι ιδιαιτερότητες και τα πλεονεκτήματα που εκτέθηκαν παραπάνω εξηγούν και το λόγο για τον οποίο την επιλέγουμε στην παρούσα μελέτη μας.

4.2. Καθορισμός συμμετεχόντων

Στην παρούσα έρευνα επιλέχθηκε η μέθοδος της χιονοστιβάδας/χιονόμπαλας ως μέθοδος επιλογής συμμετεχόντων. Η δειγματοληψία χιονοστιβάδας ή αλυσιδωτή δειγματοληψία (snowball sampling/chain sampling) αξιοποιείται στη διενέργεια ποιοτικών ερευνών. Στα πλαίσιά της επιλέγονται άτομα με προκαθορισμένα χαρακτηριστικά σε ένα πρώτο στάδιο και αυτά στη συνέχεια δίνουν τα ονόματα άλλων που γνωρίζουν ότι συγκεντρώνουν τα προκαθορισμένα χαρακτηριστικά και ούτω καθεξής, μέχρι ο ερευνητής να συγκεντρώσει ικανοποιητικό για την εκπόνηση της έρευνάς του αριθμό ατόμων από τους οποίους θα συλλέξει δεδομένα (Κυριαζή, 2011: 117).

Αφού υπήρξε επαφή του ερευνητή με εκπαιδευτικό, σε σχολείο Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της πόλης της Μυτιλήνης στο οποίο φοιτούν πρόσφυγες και μετανάστες μαθητές, και αφότου παραχώρησε η εκπαιδευτικός συνέντευξη στον ερευνητή της ζητήθηκε να προτείνει άλλα άτομα με τα ίδια χαρακτηριστικά με εκείνη. Στα προτεινόμενα από εκείνη άτομα ήταν και

εκπαιδευτικοί σε σχολεία πέρα του σχολείου στο οποίο υπηρετούσε η συγκεκριμένη εκπαιδευτικός κάτι που βοήθησε πάρα πολύ τον ερευνητή στην εύρεση συμμετεχόντων, καθώς μέσα από τις προτάσεις της δημιουργήθηκαν πυρήνες-εκπαιδευτικοί που στη συνέχεια προτείνουν και εκείνοι άτομα από άλλα σχολεία, αλλά και από το δικό τους. Με αυτό τον τρόπο ο ερευνητής αποκτούσε πρόσβαση σε εκπαιδευτικούς διαφορετικών σχολείων.

Ουσιαστικά στη δειγματοληψία χιονοστιβάδας αφητηρία αποτελεί μια περίπτωση την οποία ο ερευνητής προσεγγίζει στο πεδίο της έρευνας και από αυτήν ενημερώνεται για άλλες περιπτώσεις ανάλογες και εν συνεχεία τις διερευνά (Δαουτόπουλος, 2002: 67). Τα αρχικά επιλεγόμενα άτομα θεωρούνται βασικά γιατί πρέπει να λειτουργήσουν ως προτείνοντες άλλων με παρόμοια χαρακτηριστικά, επομένως πρέπει να είναι άτομα ενημερωμένα στο υπό διερεύνηση θέμα και τις εκδηλώσεις του και με κοινωνικές διασυνδέσεις (Ίσαρη & Πουρκός, 2015: 77). Η κοινωνικότητα της πρώτης εκπαιδευτικού όπως είπαμε και πριν ήταν καίρια στο να προτείνει στον ερευνητή άλλους εκπαιδευτικούς που να δεχτούν να δώσουν συνέντευξη και στη συνέχεια αυτοί να προτείνουν τους επόμενους. Ο Creswell (2011: 247) αναφέρει ότι στην πραγματικότητα *«πρόκειται για μορφή σκόπιμης δειγματοληψίας που συνήθως εξελίσσεται μετά την έναρξη μιας μελέτης»*.

Αυτό όμως εμπεριέχει τον κίνδυνο διαμέσου της αλυσιδωτής παραπομπής σε μέλη ενός πληθυσμού τελικά να επιλεγούν ως συνεντευξιαζόμενοι άτομα με παραπλήσια ιδεολογική προσέγγιση ή στάση επί του διερευνώμενου θέματος συγκριτικά με το αρχικό άτομο, γεγονός που εγείρει αμφιβολίες για το κατά πόσον το δείγμα είναι αρκετά αντιπροσωπευτικό. Προκειμένου να έχουμε τα πλέον αντιπροσωπευτικά δείγματα πληθυσμών όπως αναφέρει ο Ιωσηφίδης (στο Ίσαρη & Πουρκός, 2015: 77) *«στο δείγμα που τελικά θα σχηματιστεί, θα πρέπει να συμπεριλαμβάνονται και άτομα με χαρακτηριστικά διαφορετικά από αυτά των αρχικών πληροφορητών, έτσι ώστε να υπάρχει όσο το δυνατόν πιο ολοκληρωμένη εικόνα του φαινομένου»*.

Η δειγματοληψία χιονοστιβάδας καθίσταται χρήσιμη ιδιαίτερα σε περιπτώσεις που είναι δύσκολο να εντοπιστεί ο πληθυσμός στον οποίο θα διενεργηθεί η έρευνα πχ άτομα που έχουν υποστεί βιασμό, ναρκομανείς (Κυριαζή, 2011: 117 ; Ίσαρη & Πουρκός, 2015: 77). Επίσης όταν ο ερευνητής δεν ξέρει ποιος έχει τις πολύ σημαντικές για την έρευνά του πληροφορίες (Ίσαρη & Πουρκός, ό.π.). Όταν δηλαδή οι μονάδες παρατήρησης είναι δύσκολο να εντοπιστούν εξ αρχής. Γι' αυτό το λόγο και επιλέχθηκε η χιονοστιβάδα σαν μέθοδος επιλογής συμμετεχόντων μιας και ο ερευνητής δε γνώριζε ποιοι εκπαιδευτικοί από τα σχολεία διδάσκουν σε πρόσφυγες και

μετανάστες μαθητές και κατά συνέπεια μπορούν να συμμετέχουν στην έρευνα. Ακόμη η κοινότητα των εκπαιδευτικών θα λέγαμε ότι είναι μια κλειστή κοινότητα. Δεν ήταν λίγοι οι εκπαιδευτικοί που αρνήθηκαν στην αρχή να δώσουν συνέντευξη, φοβούμενοι τυχόν επιπτώσεις από διαρροή των απόψεων τους, αλλά όταν έμαθαν ότι προτάθηκαν από τον Χ εκπαιδευτικό και ότι έδωσε και εκείνος συνέντευξη, και αφότου ενημερώθηκαν για τα ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας, την τήρηση ανωνυμίας και τη χρήση των λεγομένων για τους σκοπούς της έρευνας και μόνο, δέχτηκαν να παραχωρήσουν συνέντευξη.

Σε αντίθεση με τις τεχνικές πιθανοτικής δειγματοληψίας που αξιοποιούν ένα τυχαία επιλεγμένο δείγμα και για αυτό αντιπροσωπευτικό, η χιονοστιβάδα ως τεχνική συγκαταλέγεται στη μη πιθανοτική δειγματοληψία που περιλαμβάνει μεθόδους οι οποίες *«δεν μπορούν να εγγηθούν ότι το δείγμα που παρατηρήσαμε είναι απολύτως αντιπροσωπευτικό ενός πληθυσμού»* (Κάλλας, 2015: 211-212). Στη χιονοστιβάδα δηλαδή η κάθε μονάδα του υπό παρατήρηση πληθυσμού δεν έχει τις ίδιες πιθανότητες επιλογής και συμπερίληψης στο δείγμα, δεδομένου ότι από την αρχική περίπτωση που πληροί τα ορισθέντα χαρακτηριστικά, προκύπτουν έμμεσα και οι υπόλοιπες (Κάλλας, 2015: 211-212). Η χρήση του όρου «χιονοστιβάδα» επιχειρεί να αποδώσει ακριβώς αυτή τη διαδικασία συγκέντρωσης ατόμων που θα αποτελέσουν το δείγμα για μελέτη, διαδικασία κατά την οποία τα επόμενα άτομα συσσωρεύονται τρόπον τινά στα αρχικά άτομα τα οποία επιλέγουν οι ερευνητές επειδή διαπιστώνουν ότι διαθέτουν τα προκαθορισμένα χαρακτηριστικά (Ισαρη & Πουρκός, 2015: 77).

4.2.1. Περιγραφή συμμετεχόντων

Οι συμμετέχοντες στις συνεντεύξεις της έρευνας είναι εκπαιδευτικοί Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που υπηρετούν σε σχολεία της πόλης της Μυτιλήνης στα οποία φοιτούν πρόσφυγες και μετανάστες. Τα σχολεία στα οποία υπηρετούν οι συμμετέχοντες/σες είναι το 1^ο Γυμνάσιο Μυτιλήνης, το 4^ο Γυμνάσιο Μυτιλήνης, το 1^ο Επαγγελματικό Λύκειο Μυτιλήνης και το Εσπερινό Γυμνάσιο με λυκειακές τάξεις Μυτιλήνης. Δεν θα πραγματοποιηθεί αντιστοίχιση του κάθε συνεντευξιαζόμενου με το σχολείο στο οποίο διδάσκει για λόγους διασφάλισης της ανωνυμίας και των ιδίων των εκπαιδευτικών σύμφωνα με τους κανόνες ηθικής και δεοντολογίας της έρευνας.

Στον παρακάτω πίνακα αποτυπώνονται τα κοινωνικά και δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων στην έρευνα, όπως αυτά αντλήθηκαν από τις ερωτήσεις δημογραφικού περιεχομένου του οδηγού συνέντευξης:

Συνέντευξη	Ιδιότητα	Φύλο	Ηλικία	Έτη υπηρεσίας	Μορφωτικό επίπεδο	Μορφωτικό επίπεδο πατέρα	Μορφωτικό επίπεδο μητέρας	Διδασκόμενο μάθημα σε πρόσφυγες/μετανάστες	Έτη εμπειρίας σε διδασκαλία προσφύγων/μεταναστών
Σ1	Εκπαιδευτικός	Θήλυ	52	15	Υποψήφια διδάκτορας	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	Γαλλικά, Ιστορία	2
Σ2	Εκπαιδευτικός	Θήλυ	43	17	Τριτοβάθμια εκπαίδευση - Μηχανικός Η/Υ	Πρωτοβάθμια εκπαίδευση	Πρωτοβάθμια εκπαίδευση	Πληροφορική	2
Σ3	Εκπαιδευτικός	Θήλυ	67	25	Τριτοβάθμια εκπαίδευση – Γερμανική φιλολογία	Πρωτοβάθμια εκπαίδευση	Πρωτοβάθμια εκπαίδευση	Γερμανικά	2
Σ4	Εκπαιδευτικός	Θήλυ	43	10	Κάτοχος μεταπτυχιακού	Πρωτοβάθμια εκπαίδευση	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	Φυσική, Γεωγραφία	5
Σ5	Εκπαιδευτικός	Θήλυ	52	19	Κάτοχος διδακτορικού	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	Αγγλικά, Ιστορία	4
Σ6	Εκπαιδευτικός	Θήλυ	47	21	Τριτοβάθμια εκπαίδευση – Αγγλική φιλολογία	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	Αγγλικά	3
Σ7	Εκπαιδευτικός	Άρρεν	35	12	Τριτοβάθμια εκπαίδευση – Ελληνική φιλολογία	Πρωτοβάθμια εκπαίδευση	Πρωτοβάθμια εκπαίδευση	Γλώσσα, Ιστορία, Αρχαία, Λογοτεχνία	2
Σ8	Εκπαιδευτικός	Άρρεν	39	12	Κάτοχος μεταπτυχιακού	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	Πρωτοβάθμια εκπαίδευση	Γεωπονία	2
Σ9	Εκπαιδευτικός	Άρρεν	54	5	Τριτοβάθμια εκπαίδευση – Σχολή πλοιάρχων	Πρωτοβάθμια εκπαίδευση	Πρωτοβάθμια εκπαίδευση	Ναυτιλία, Ευστάθεια	1
Σ10	Εκπαιδευτικός	Θήλυ	58	33	Τριτοβάθμια εκπαίδευση – Μαθηματικό	Πρωτοβάθμια εκπαίδευση	Πρωτοβάθμια εκπαίδευση	Μαθηματικά	1
Σ11	Εκπαιδευτικός	Θήλυ	51	25	Τριτοβάθμια εκπαίδευση – Οικιακή οικονομία	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	Πρωτοβάθμια εκπαίδευση	Οικιακή Οικονομία, Κοινωνική & Πολιτική Αγωγή	2
Σ12	Εκπαιδευτικός	Θήλυ	37	8	Τριτοβάθμια εκπαίδευση - Φυσικό	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	Τριτοβάθμια εκπαίδευση	Φυσική	3
Σ13	Εκπαιδευτικός	Θήλυ	41	13	Κάτοχος μεταπτυχιακού	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	Μαθηματικά	1
Σ14	Εκπαιδευτικός	Θήλυ	50	15	Τριτοβάθμια εκπαίδευση – Μαθηματικό	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	Πρωτοβάθμια εκπαίδευση	Μαθηματικά	3
Σ15	Εκπαιδευτικός	Θήλυ	52	24	Τριτοβάθμια εκπαίδευση – Ελληνική φιλολογία	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	Γλώσσα	2

4.3. Περιγραφή ερευνητικού εργαλείου

Οι συνηθέστερες μέθοδοι της ποιοτικής έρευνας για τη συλλογή δεδομένων είναι η μη δομημένη συνέντευξη, η ημιδομημένη συνέντευξη, οι ομάδες εστίασης, η παρατήρηση και η συμμετοχική παρατήρηση (Ισαρη & Πουρκός, 2015: 82).

Η χρήση της συνέντευξης εδράζεται στην παραδοχή ότι η πραγματικότητα ως κοινωνικό κατασκεύασμα είναι προσεγγίσιμη διαμέσου της κατανόησης του τρόπου με τον οποίο οι άλλοι αντιλαμβάνονται και περιγράφουν τον κόσμο. Ως μέθοδος χρησιμοποιείται στην φαινομενολογία

και την εθνομεθοδολογία, καθώς και στις μελέτες περίπτωσης που πιθανόν να αποσκοπούν στην υπόδειξη νομοθετικών λύσεων για τη βελτίωση των υπαρχόντων λαθών στην κοινωνική οργάνωση (Κάλλας, 2015: 260).

Η αποτελεσματικότητά της έγκειται στο γεγονός ότι αξιοποιεί σύνθετους οδηγούς ερωτήσεων που ενεργοποιούν τη μνήμη η οποία ανακαλεί στοιχεία του παρελθόντος. Επιπλέον κατά την εφαρμογή της ο ερευνητής έχει τη δυνατότητα να συγκεντρώσει επιπλέον στοιχεία που προκύπτουν από την παρατήρηση του χώρου, των προσώπων που δρουν σε αυτόν, της αμεσότητας των απαντήσεων και του τρόπου διατύπωσής τους (Δαουτόπουλος, 2002: 92 – 93).

Η συνέντευξη ως σχήμα διακρίνεται για την ευελιξία της και για αυτό κρίνεται κατάλληλη για την εξαγωγή της θεωρίας από τα δεδομένα της έρευνας και όχι για τον έλεγχο μιας προδιατυπωμένης θεωρίας. Η συνέντευξη στηρίζεται σε ερωτήματα εκ των προτέρων διαμορφωμένα και στη συζήτηση του ερωτώμενου με τον ερευνητή σχετικά με αυτά, ενώ εκτυλίσσεται αναλόγως προς τη ροή των ερωτημάτων, χωρίς να υπάρχει προκαθορισμένη και ακριβής σειρά για αυτά, αλλά και χωρίς η διατύπωσή τους να είναι δεσμευτική, καθώς ο ερωτών ενδέχεται να προσαρμόζει τις ερωτήσεις από άποψη μορφής και περιεχομένου ανατροφοδοτούμενος από τις προηγούμενες απαντήσεις του συνεντευξιαζόμενου και καθώς παράλληλα με τη συζήτηση λαμβάνει χώρα και η ερμηνεία των δεδομένων. Η ποιοτική συνέντευξη αποδίδει στον ερευνητή το ρόλο του εκμαιευτή και διαχειριστή πληροφοριών και δίνει ελευθερία στον ερωτώμενο να εκφράσει τις απόψεις του με έναν υποκειμενικό τρόπο θέασης της πραγματικότητας ξετυλίγοντας τις εμπειρίες και τις αντιλήψεις του, ερμηνεύοντας γεγονότα, τη δράση τη δική του και των άλλων, εμβαθύνοντας και αιτιολογώντας συναισθήματα δικά του και των άλλων (Κυριαζή, 2011: 253 – 255). Οι συνεντεύξεις επομένως προβάλλουν τις πληροφορίες, τις γνώσεις, τις αξίες και αντιλήψεις των υποκειμένων και παρέχουν τη δυνατότητα «εισόδου» στο τι διαδραματίζεται στο μυαλό του υποκειμένου (Tuckman, όπως αναφέρεται στο: Παρασκευοπούλου – Κόλλια, 2008: 75).

Δεδομένου ότι στη συνέντευξη ενεργό ρόλο διαδραματίζει και ο ερωτών για την Κυριαζή (2011: 256) *«η συνέντευξη θεωρείται κοινωνική συνέντευξη, η οποία εξελίσσεται διαφορετικά, ανάλογα με τους συμμετέχοντες και τις συγκεκριμένες συνθήκες υπό τις οποίες διεξάγεται, με αναπόφευκτες συνέπειες για τη συγκρισιμότητα και τον έλεγχο των στοιχείων».*

Όσον αφορά την οργάνωση των συνεντεύξεων η προσέγγιση είναι θεματική, βιογραφική ή αφηγηματική και η καταγραφή γίνεται χειρόγραφα, με σημειώσεις ή με μαγνητοφώνηση ή

συνδυαστικά. Ως μέθοδος παραγωγής τεκμηρίων κρίνεται κατάλληλη σε περιπτώσεις που μελετούμε φαινόμενα στα οποία οι απόψεις, οι επιλογές και οι ερμηνείες του ατόμου ασκούν καθοριστικό ρόλο ή όταν η εμπειρία του ατόμου είναι σημαντική για τη διαμόρφωση άποψης σχετικά με την κοινωνική πραγματικότητα. « *Η συνέντευξη είναι κατάλληλη για την κατανόηση των φαινομένων σε βάθος, ιδιαίτερα φαινομένων που χαρακτηρίζονται από μικρό βαθμό θεσμοθέτησης και τυποποίησης*» (Κάλλας, 2015: 215 – 217).

Η ποιοτική συνέντευξη ως προς το βαθμό δόμησής της διακρίνεται στην ημιδομημένη και τη μη δομημένη συνέντευξη. Η πρώτη περιλαμβάνει προκαθορισμένες ερωτήσεις που συνιστούν τον οδηγό για τα θέματα που ο ερευνητής προτίθεται να καλύψει και του παρέχει την ευχέρεια τροποποίησης του περιεχομένου των ερωτήσεων, εμβάθυνσης σε επιμέρους θέματα, αλλαγής της σειράς των ερωτήσεων και αυξομείωσής τους πάντοτε σε σχέση με τους ερωτώμενους και το κατά πόσον είναι κατάλληλοι για εμβάθυνση σε κάποια θέματα. Η μη δομημένη συνέντευξη αφορά ευρείες θεματικές ενότητες για τις οποίες οι συμμετέχοντες καλούνται να εκφράσουν θέσεις και απόψεις και σχετικά με αυτά εξελίσσεται η διάδραση συνεντευκτική και συμμετεχόντων, ενώ καθώς αναπτύσσεται η μέθοδος αυτή αναδύονται νέα θέματα από το λόγο των συμμετεχόντων τα οποία δεν περιλαμβάνονται στα προβλεπόμενα από τους ερευνητές (Ίσαρη & Πουρκός, 2015: 92). Στις μη δομημένες εκτυλίσσεται μια ελεύθερη συζήτηση που η ελευθερία της σχετίζεται με τη φύση της συζήτησης, το διερευνώμενο θέμα και το βαθμό της δόμησης των ερωτήσεων από τα οποία και οριοθετείται. Οι μη δομημένες συνεντεύξεις με κριτήριο το βαθμό δόμησης επιμερίζονται σε εντοπισμένες (κατευθυνόμενες προς μια κατεύθυνση από τον ερευνητή ανάλογα με το έναυσμα που λαμβάνει από τη συζήτηση) και μη εντοπισμένες (Παρασκευοπούλου – Κόλλια, 2008: 76). Η πλήρως δομημένη συνέντευξη δε χρησιμοποιείται στην ποιοτική έρευνα επειδή είναι αυστηρά προκαθορισμένη και δεν επιτρέπει τη διεύρυνση ούτε αναδεικνύει νέα θέματα. (Robson, όπως αναφέρεται στο: Ίσαρη & Πουρκός 2015: 92).

Όσον αφορά τη δεοντολογία γύρω από την εφαρμογή της μεθόδου των προσωπικών συνεντεύξεων αυτή περιλαμβάνει τον καθορισμό του τόπου (αποφεύγονται οι δημόσιοι χώροι επειδή ενδεχομένως αποσπούν την προσοχή ή επηρεάζουν τους συνεντευξιαζόμενους ή τους συνεντευκτές) και του χρόνου, καθώς και την ενημέρωση για τους σκοπούς της έρευνας (Δαουτόπουλος, 2002: 92).

Βασική αρχή στη διεξαγωγή της συνέντευξης αποτελεί η συγκατάθεση του ερωτώμενου και η προσαρμογή του ερευνητή στο πρόγραμμά του, η ενημέρωσή του για το σκοπό της έρευνας

που διενεργεί, η τήρηση των προβλεπόμενων χρονικών ορίων. Επίσης η διακριτικότητα, ο σεβασμός του κοινωνικού υποβάθρου, της κουλτούρας και γενικότερα της προσωπικότητας των ερωτώμενων και η δικαιοσύνη στην αντιμετώπιση τους σε συνδυασμό με την αποφυγή εισβολής στη ζωή τους, είναι στοιχεία που συνιστούν ανεκτίμητες αρετές οι οποίες εξασφαλίζουν την εμπιστοσύνη και την οικειοθελή συμμετοχή τους στην εξαγωγή δεδομένων. Ο ερευνητής προκειμένου για θέματα προσωπικής υφής δεν πρέπει να προσβάλλει τον ψυχισμό του υποκειμένου και συχνά χρειάζεται να αποφορτίζει την ατμόσφαιρα μεταλλάσσοντας τις ερωτήσεις ή συζητώντας κάτι λιγότερο επιβαρυντικό για αυτόν (Παρασκευοπούλου – Κόλλια, 2008: 78 – 80). Ο ερευνητής ακόμη πρέπει να μη λησμονεί ότι εγκυμονεί ο κίνδυνος «υπονόμησης» των απαντήσεων των υποκειμένων από τον ίδιο, όπως αναφέρει ο Schutz με τον όρο δεδομένη πραγματικότητα ('taken for granted' reality) (Παρασκευοπούλου – Κόλλια, 2008: 80).

Κάθε μέθοδος προσέγγισης των κοινωνικών φαινομένων μπορεί να κριθεί και να εντοπιστούν σε αυτήν κάποια μειονεκτήματα. Στα μειονεκτήματα της συνέντευξης, ιδίως όταν διενεργείται σε μεγάλη κλίμακα, συγκαταλέγεται το υψηλό κόστος, η απαίτηση υψηλής επιστημονικής γνώσης και εμπειρίας, η απαίτηση διάθεσης πολύ χρόνου και το γεγονός ότι τα πορίσματα δεν εξάγονται σχετικά άμεσα. Επίσης καταλογίζονται στοιχεία που σχετίζονται με προσόντα και ιδιαιτερότητες των απογραφών, την τήρηση ή όχι των οδηγιών που τους παρέχονται, την εξάρτηση της ποιότητας του αποτελέσματος από την εμπειρία και τη συνέπεια τους. Η μέθοδος αυτή επιπλέον εμφανίζει το μειονέκτημα ότι συχνά είναι δύσκολη η διενέργεια συνεντεύξεων με άτομα που έχουν ακανόνιστο ωράριο εργασίας ή απουσιάζουν συχνά κα. Επίσης η μέθοδος αυτή είναι δόκιμη περισσότερο σε μικρή κλίμακα και όχι για παράδειγμα σε εθνικό επίπεδο (Δαουτόπουλος, 2002: 94 – 95).

Η ποιοτική συνέντευξη είναι απαιτητική και χρονοβόρα από άποψη σχεδιασμού, διεξαγωγής και ανάλυσης των δεδομένων. Επιπλέον είναι ιδιαίτερα απαιτητική σε επικοινωνιακές δεξιότητες, εμπειρία, ευελιξία, σε ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας και ουσιαστικά τροφοδοτείται από το γνήσιο ενδιαφέρον των ερευνητών. Όμως αποτελεί μια δημιουργική και συχνά ελκυστική μέθοδο παραγωγής ερευνητικών δεδομένων, η οποία μας κάνει κοινωνούς της πολυπλοκότητας της ανθρώπινης ύπαρξης (Ισαρη & Πουρκός, 2015: 94 – 95).

Στην παρούσα εργασία επιλέχτηκε η ημιδομημένη συνέντευξη⁵ ως μέθοδος συγκέντρωσης δεδομένων για την πληθώρα πλεονεκτημάτων που αυτή εμφανίζει δεδομένου ότι είναι ευέλικτη

⁵ Ο οδηγός συνέντευξης της παρούσας μελέτης παρατίθεται στο Παράρτημα της εργασίας.

μέθοδος εξαγωγής της θεωρίας από τα δεδομένα και δεν τηρεί δεσμευτικά τη ροή των ερωτήσεων καθώς ο ερευνητής έχει την ευχέρεια να διαμορφώνει τη διατύπωση του, να τροποποιεί τη σειρά των ερωτημάτων, να συμπληρώνει διευκρινιστικά στοιχεία αν κρίνει απαραίτητο, και ο ίδιος να ανατροφοδοτείται στην έρευνά του από τις ίδιες τις απαντήσεις των συνεντευξιαζόμενων. Με τον τρόπο αυτόν έχει τη δυνατότητα προσέγγισης του υποκειμενικού τρόπου θέασης της πραγματικότητας εκ μέρους τους, ο οποίος αποκαλύπτει τις εμπειρίες και τις αντιλήψεις τους σχετικά με ένα κοινωνικό θέμα, όπως αυτό της ένταξης των προσφύγων και μεταναστών μαθητών στο σχολείο και κατά συνέπεια στην κοινωνία.

Ο οδηγός συνέντευξης που δημιουργήθηκε για την πραγματοποίηση της ημιδομημένης συνέντευξης είχε τους ακόλουθους Θεματικούς Άξονες, πάνω στους οποίους βασίστηκε η οργάνωση και ανάλυση των δεδομένων που αντλήθηκαν από τις συνεντεύξεις:

ΠΡΩΤΟΣ ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ:

Διερεύνηση της ένταξης των προσφύγων και μεταναστών μαθητών στη μαθησιακή διαδικασία.

Ο πρώτος θεματικός άξονας είχε ως στόχο να διερευνήσει την πραγμάτωση ή όχι της ένταξης των προσφύγων/μεταναστών μαθητών στη μαθησιακή διαδικασία.

Ενδεικτικές ερωτήσεις:

1. Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή τους στην τάξη; Γιατί;
2. Πώς θα χαρακτηρίζατε τη σχολική επίδοση των μεταναστών και προσφύγων μαθητών συγκριτικά με αυτή των γηγενών;
3. Σε ποια μαθήματα παρατηρείτε να συμμετέχουν περισσότερο και έχουν καλύτερη επίδοση και γιατί;

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ:

Διερεύνηση της κοινωνικής ένταξης των προσφύγων και μεταναστών μαθητών στην σχολική καθημερινότητα

Ο δεύτερος θεματικός άξονας αποσκοπούσε στο να διερευνηθεί η πραγμάτωση ή όχι της ένταξης των προσφύγων/μεταναστών μαθητών από κοινωνική έποψη στη σχολική καθημερινότητα εντός και εκτός τάξης.

Ενδεικτικές ερωτήσεις:

1. Ποια η συναναστροφή των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους γηγενείς;
2. Σε ποιες σχολικές δραστηριότητες συμμετέχουν οι μετανάστες – πρόσφυγες μαθητές (π.χ. εκδρομές, γιορτές, πενταμελές-δεκαπενταμελές); Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή τους αυτή;
3. Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους εκπαιδευτικούς του σχολείου;
4. Ποιος κατά τη γνώμη σας είναι ο ρόλος του εκπαιδευτικού σχετικά με τους μετανάστες-πρόσφυγες μαθητές;
5. Ποια η στάση των γονέων των γηγενών μαθητών απέναντι στα προσφυγόπουλα που είναι ενταγμένα στη σχολική μονάδα;
6. Θεωρείτε ότι υπάρχουν προκαταλήψεις και στερεότυπα σε βάρος των αλλοδαπών μαθητών;

ΤΡΙΤΟΣ ΘΕΜΑΤΙΚΟΣ ΑΞΟΝΑΣ:

Μελέτη της συμβολής της εκπαιδευτικής πολιτικής που ασκείται στην ένταξη προσφύγων και μεταναστών μαθητών

Ο τρίτος θεματικός άξονας στόχευε στη διερεύνηση του βαθμού συμβολής της εφαρμοζόμενης εκπαιδευτικής πολιτικής στην ένταξη των προσφύγων και μεταναστών μαθητών.

Ενδεικτικές ερωτήσεις:

1. Ποια άποψη έχετε για την εκπαιδευτική πολιτική γύρω από τη διαπολιτισμική εκπαίδευση;
2. Λειτουργεί κατά τη γνώμη σας επαρκής αριθμός ΔΥΕΠ στα σχολεία;
3. Θα λέγατε ότι η σχολική πραγματικότητα αντικατοπτρίζει τις νομοθετικές ρυθμίσεις που υπάρχουν;
4. Όσον αφορά τα ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία που διαμορφώνουν την ταυτότητά τους θεωρείτε ότι αναδεικνύονται ή όχι; Πώς γίνεται αυτό;
5. Τι θα σας βοηθούσε για να ανταπεξέλθετε καλύτερα στη διδασκαλία με τους μετανάστες;
6. Υπάρχουν μεταφραστές στις τάξεις για να βοηθήνε στην κατανόηση του μαθήματος και κατά συνέπεια στην ένταξη;

7. Ποιες προτάσεις θα κάνατε ούτως ώστε να καλυφθούν οι εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών αυτών και να βελτιωθεί το πρόγραμμα σπουδών;

4.4. Περιγραφή μεθόδου ανάλυσης

Η θεματική ανάλυση στην ποιοτική έρευνα αποτελεί μέθοδο «εντοπισμού, περιγραφής, αναφοράς και «θεματοποίησης» επαναλαμβανόμενων νοηματικών μοτίβων, δηλαδή «θεμάτων» τα οποία προκύπτουν από τα ερευνητικά δεδομένα» (Braun & Clark ; Holloway & Tondres ; Roulston, στο Ίσαρη & Πουρκός, 2015: 114).

Στη θεματική ανάλυση εφαρμόζεται άλλοτε η επαγωγική, άλλοτε η παραγωγική διαδικασία (ανάλογα με το αν τα θέματα παράγονται από το κείμενο ή αν έχουν εκ των προτέρων οριστεί τα στοιχεία που ενδιαφέρουν τους ερευνητές) και άλλοτε ο συνδυασμός των δύο (Fereday & Muir-Cochrane, στο Ίσαρη & Πουρκός, 2015: 114).

Σύμφωνα με τον Τσιώλη (2018: 99) είναι δυνατόν ως εκκίνηση της ανάλυσης να συμπεριληφθεί η μετεγγραφή, η αποτύπωση δηλαδή της ηχογραφημένης εν προκειμένω συνέντευξης σε γραπτή μορφή. Αυτό γιατί κάποιιοι ερευνητές τη θεωρούν ήδη μια πρώτη ερμηνεία του προφορικού λόγου.

Οι Braun και Clarke όπως αναφέρεται στο Ίσαρη & Πουρκός (2015: 114-117) διακρίνουν έξι επιμέρους βήματα στη διεκπεραίωση της θεματικής ανάλυσης:

α) ΕΞΟΙΚΕΙΩΣΗ ΜΕ ΤΑ ΔΕΔΟΜΕΝΑ: Σε μια πρώτη προσέγγιση ο ερευνητής μελετά επιμελώς τα δεδομένα προκειμένου να εντοπίσει θέματα σχετικά με το φαινόμενο που μελετά ώστε να εξοικειωθεί μαζί τους και αναζητά πώς θα τα νοηματοδοτήσει καταγράφοντας τις αρχικές ιδέες που διαμορφώνει (Braun & Clark, στο Ίσαρη & Πουρκός, 2015: 115). Για τον Τσιώλη (2018: 98) είναι δυνατόν ο ερευνητής να εντοπίσει στα δεδομένα που έχει στη διάθεσή του ποικίλα μοτίβα νοήματος. Όμως θα επιμείνει σε όσα μπορούν να συνεισφέρουν στα ερευνητικά του ερωτήματα και μπορούν να εξάγουν απαντήσεις- συμπεράσματα. Από την άποψη αυτή η αφετηρία στη θεματική ανάλυση είναι τα ερευνητικά ερωτήματα.

β) ΚΩΔΙΚΟΠΟΙΗΣΗ: Μετά την εξοικείωση με τα δεδομένα περνά στην κωδικοποίηση κάθε αποσπάσματος του λόγου των δεδομένων, δηλαδή στην απόδοση κωδικών που αντικατοπτρίζουν βασικές μονάδες νοήματος, ενός ή περισσότερων για κάθε απόσπασμα, οι οποίοι

συγκεφαλαιώνουν το νόημα που δίνει ο ερευνητής σε κάθε ολοκληρωμένο νοηματικά τμήμα του γραπτού κειμένου, συνδυάζοντας αν κρίνει κάποιους κωδικούς μεταξύ τους και διαμορφώνοντας πριν τα θέματα, κωδικούς υψηλής βαρύτητας. Με την κωδικοποίηση τα δεδομένα οργανώνονται σε ομάδες με συμπαγές νόημα (Braun & Clark, στο Ίσαρη & Πουρκός, 2015: 115).

Σύμφωνα με τους ίδιους στον Τσιώλη (2018: 103-104), οι κωδικοί αντιπροσωπεύουν με τρόπο περιεκτικό αυτοτελή νοηματικά σύνολα που επισημαίνει ο ερευνητής στα δεδομένα που μελετά. Υπάρχουν κωδικοί που προκύπτουν απευθείας από τα λεγόμενα και τις απόψεις των πληροφορητών, ενώ άλλοι προκύπτουν από το θεωρητικό πλαίσιο που υιοθετεί ο ερευνητής.

γ) ΑΝΑΖΗΤΗΣΗ ΤΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ: Σε ένα τρίτο στάδιο ο ερευνητής αναζητά τα θέματα και τα επιμέρους θέματα με τον συνδυασμό διαφορετικών κωδικών σε κύρια θέματα ή σε επιμέρους. Τα θέματα αποτελούν προϊόν νοηματοδότησης του ερευνητή ο οποίος συσχετίζει, κατανοεί, επιλέγει, παρουσιάζει και καταλήγει σε συμπεράσματα από τη μελέτη του υλικού του βάσει του σχεδιασμού που έχει εκπονήσει και σύμφωνα με τις επιστημολογικές του παραδοχές (Braun & Clark, στο Ίσαρη & Πουρκός, 2015: 115).

δ) ΕΠΑΝΕΞΕΤΑΣΗ ΤΩΝ ΘΕΜΑΤΩΝ: Σε επόμενο στάδιο εξετάζει εκ νέου τα υποψήφια θέματα και αξιολογεί κατά πόσον επιβάλλεται να τα συμπεριλάβει, να προβεί σε συγχώνευση κάποιων ή σε επιμερισμό προκειμένου να υπάρχει η εσωτερική ομοιογένεια και η εξωτερική ετερογένεια. Το στάδιο της αναζήτησης θεμάτων συνεκτικών εσωτερικά, αλλά και διαχωρίσιμων εξωτερικά, περιλαμβάνει και την επανεξέταση των δεδομένων που κωδικοποιήθηκαν και τη διαπίστωση αν όντως αποτελούν συνεκτικά σύνολα προκειμένου να διαπιστώσει ότι τα κωδικοποιημένα δεδομένα ανήκουν στα υποψήφια θέματα και διαμορφώνουν μια θεματική απεικόνιση αφενός και αν αυτή αποδίδει τα νοήματα για ολόκληρο το ερευνητικό υλικό ή αν υπάρχουν κάποιες νοηματικές ομάδες οι οποίες πρέπει να ενταχτούν σε νέους κωδικούς και θέματα (Braun & Clark, στο Ίσαρη & Πουρκός, 2015: 115-116).

ε) ΟΡΙΣΜΟΣ ΚΑΙ ΟΝΟΜΑΣΙΑ ΘΕΜΑΤΩΝ: Σε ένα πέμπτο στάδιο ο ερευνητής προχωρά στον ορισμό και την ονομασία των θεμάτων. Για κάθε επιμέρους θέμα ο ερευνητής συγγράφει μια αναλυτική έκθεση για το τι αποδίδει και για το πώς εντάσσεται στο πλαίσιο της συνολικής απεικόνισης που αφορά τα ερευνητικά ερωτήματα και δημιουργείται από τα δεδομένα της

έρευνας. Πρέπει να εξακριβώσει ότι τα θέματα δεν επικαλύπτονται, να επισημάνει υποθέματα που θα τον διευκολύνουν να οργανώσει ένα πολυσύνθετο θέμα και να περιγράψει με λίγες λέξεις το σκοπό και το περιεχόμενο καθενός. Επίσης οργανώνει πώς θα ονοματοδοτήσει τα θέματα με όρους συγκεκριμένους, περιεκτικούς και απεικονιστικούς για το περιεχόμενο των θεμάτων (Braun & Clark, στο Ίσαρη & Πουρκός, 2015: 116).

Τα ερευνητικά ερωτήματα καθοδηγούν τη θεματική ανάλυση και ο ερευνητής συνομιλεί με τα δεδομένα προκειμένου να συγκροτήσει τα θέματα ασκώντας ρόλο ενεργητικό (Τσιώλης, 2018: 98).

στ) ΕΚΘΕΣΗ ΤΩΝ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ-ΣΥΓΓΡΑΦΗ ΕΥΡΗΜΑΤΩΝ: Το έκτο στάδιο αφορά την τελική ανάλυση και τη συγγραφή των ευρημάτων του ερευνητή με την παρουσίαση της σύνθετης αφήγησης που παρήγαγε από τα δεδομένα, με τέτοιο τρόπο που να πείθει για την αξία και την εγκυρότητα της ανάλυσης του. Η συγγραφή της ανάλυσης πρέπει να αποσκοπεί στη δημιουργία μιας λογικής αφήγησης με εσωτερική συνοχή η οποία να καταφέρνει να συνδέσει τα δεδομένα στο εσωτερικό κάθε θέματος και μεταξύ των θεμάτων και να περιλαμβάνει τεκμήρια για τα θέματα που ο ερευνητής επιλέγει να παρουσιάσει. Στην ανάλυση ο ερευνητής εμβαθύνει εννοιολογικά στα δεδομένα σύμφωνα με ερωτήματα που θέτει στον εαυτό του. Στην ποιοτική ανάλυση σημαντικό ρόλο για την εμβάθυνση του ερευνητή διαδραματίζουν οι επιστημονικές του παραδοχές, αλλά βασική προϋπόθεση αποτελεί η επαφή και η διείσδυση στο γραπτό υλικό που διαθέτει, η αναζήτηση των αιτίων, η ανάδειξη των αποτελεσμάτων (Braun & Clark, στο Ίσαρη & Πουρκός, 2015: 116-117).

Σχετικά με τη θεματική ανάλυση στην ποιοτική έρευνα αναπτύσσεται ο προβληματισμός για το κατά πόσον οι απόψεις διαφορετικών ατόμων μπορούν να αναμειχθούν και να συμπεριληφθούν με αυτές άλλων ατόμων, όμως αυτό καθίσταται δυνατόν επειδή προϋποθέτει ότι ο ερευνητής θα είναι διαρκώς προσεκτικός ώστε να μη γίνουν αλλοιώσεις και επιφανειακές συγχωνεύσεις νοημάτων από τις συνεντεύξεις (Γαλάνης, 2018: 417). *«Η θεματική ανάλυση λογίζεται ως μια ευέλικτη μέθοδος ανάλυσης, η οποία μπορεί να αξιοποιηθεί με πολλαπλούς τρόπους από ερευνητές που εκκινούν από διαφορετικές θεωρητικές αφηρησίες»* (Braun και Clarke, στο Τσιώλης, 2018: 98).

Η ανάλυση στην παρούσα εργασία ακολούθησε τα προαναφερθέντα στάδια. Ο μελετητής, αφού μελέτησε αρχικά τα δεδομένα από τις συνεντεύξεις για να εντοπίσει θέματα σχετικά με το

φαινόμενο που εξετάζει, την ένταξη προσφύγων και μεταναστών στη Δευτεροβάθμια εκπαίδευση της Λέσβου, και να εξοικειωθεί μαζί τους, προχώρησε στην κωδικοποίηση κάθε αποσπάσματος από τα λεγόμενα των συνεντευξιαζόμενων, στην απόδοση δηλαδή κωδικών που να αποδίδουν το νόημα ενός ή περισσότερων αποσπασμάτων. Στην πορεία αφού συνδύασε διαφορετικούς κώδικες ο ερευνητής αναζήτησε βασικά θέματα και επιμέρους, ενώ ακολούθησε ένας έλεγχος ούτως ώστε να εξετάσει τα υποψήφια θέματα και να αξιολογήσει κατά πόσο μπορεί να τα συμπεριλάβει, να τα συγχωνεύσει ή να επιμερίσει κάποια έχοντας πάντα ως στόχο να υπάρχει εσωτερική ομοιογένεια των θεμάτων και εξωτερική ετερογένεια ανάμεσα στα θέματα. Στη συνέχεια επήλθε ο ορισμός και η ονομασία των θεμάτων από τον ερευνητή και ο έλεγχος για τυχόν αλληλοεπικάλυψη θεμάτων. Τέλος ακολούθησε η τελική ανάλυση και συγγραφή των ευρημάτων του ερευνητή από τα προηγούμενα στάδια, σε ένα κείμενο που να πείθει για την εγκυρότητά του και να έχει εσωτερική συνοχή συνδυάζοντας τα δεδομένα από κάθε θέμα αλλά και μεταξύ των θεμάτων, σε μια διαδικασία αναζήτησης αιτίων και ανάδειξης αποτελεσμάτων.

4.5. Διαδικασία έρευνας

Κάθε έρευνα έχει συγκεκριμένα στάδια τα οποία ακολουθούνται προκειμένου να πραγματοποιηθεί. Τα στάδια αυτά συνθέτουν τη λεγόμενη "επιστημονική μέθοδο έρευνας" και είναι τα εξής:

1. Αναγνώριση ενός ερευνητικού προβλήματος
2. Ανασκόπηση της βιβλιογραφίας
3. Προσδιορισμός του σκοπού της έρευνας
4. Συγκέντρωση των δεδομένων
5. Ανάλυση και ερμηνεία των δεδομένων
6. Αναφορά και αξιολόγηση έρευνας

(Creswell, 2011: 28)

Για να θεωρηθεί ένα ερευνητικό θέμα καλό θα πρέπει αυτό να είναι αξιόλογο και να κεντρίζει το ενδιαφέρον του ερευνητή. Ο ερευνητής μπορεί να το αντλήσει από την βιβλιογραφία που υπάρχει, από τα κοινωνικά προβλήματα της περιοχής που διαβιεί, από την προγενέστερη ενασχόληση του με άλλες εργασίες από τις οποίες προέκυψε το θέμα, ενώ λαμβάνει υπόψη και την ύπαρξη χρηματοδότησης (Δαουτόπουλος, 2002: 31-34; Κάλλας, 2015: 138). Αφού προσδιοριστεί το θέμα της μελέτης ακολουθεί η ανασκόπηση της βιβλιογραφίας με την αναζήτηση

προϋπάρχοντος υλικού πάνω σε αυτό το θέμα (περιλήψεις, άρθρα, περιοδικά, δημοσιεύματα), επιλογή των σημαντικών σημείων της βιβλιογραφίας και αποτύπωση τους σε γραπτή μορφή (Creswell, 2011: 29). Σύμφωνα με τον Ζαφειρόπουλο (2015: 345) με τη βιβλιογραφική ανασκόπηση δίνονται στον αναγνώστη πληροφορίες για το θεωρητικό υπόβαθρο του υπό εξέταση θέματος και για τις τελευταίες εξελίξεις αναφορικά με το εξεταζόμενο θέμα. Ακολουθεί ο προσδιορισμός του σκοπού της έρευνας όπου ουσιαστικά πρόκειται για τον προσδιορισμό «της κύριας πρόθεσης ή του στόχου της μελέτης και τον περιορισμό της σε συγκεκριμένα ερευνητικά ερωτήματα ή υποθέσεις» (Creswell, 2011: 30). Σε αυτό το σημείο ο ερευνητής πραγματοποιεί μια ερώτηση στην οποία θα δώσει απάντηση η έρευνά του (Δαουτόπουλος, 2002: 36).

Μετά τη διατύπωση του σκοπού της έρευνας ξεκινάει η συλλογή των ερευνητικών δεδομένων, δηλαδή η αναζήτηση και εύρεση ατόμων τα οποία αφού δώσουν την άδεια τους για συμμετοχή στην έρευνα και συλλογή πληροφοριών, δέχονται ερωτήσεις ή γίνονται αντικείμενο παρατήρησης από τον ερευνητή προκειμένου να αντληθούν δεδομένα (Creswell, 2011: 30). Ο ερευνητής επιλέγει τη μέθοδο άντλησης των δεδομένων και προετοιμάζεται κατάλληλα κάνοντας ό,τι χρειάζεται να γίνει ανάλογα με τη μέθοδο που επέλεξε (Δαουτόπουλος, 2002: 38). Το επόμενο στάδιο είναι η ανάλυση και ερμηνεία των δεδομένων που έχουν ήδη συλλεχθεί ούτως ώστε να φτάσει ο ερευνητής σε συμπεράσματα προσπαθώντας να απαντήσει στα ερευνητικά ερωτήματα που είχε θέσει σε προγενέστερο στάδιο (Creswell, 2011: 30-31). Η ερμηνεία των δεδομένων εξελίσσεται ταυτόχρονα με την ανάλυση, σε μια διαδικασία συνεχούς αλλαγής της ανάλυσης ούτως ώστε να επιτευχθεί μια σφαιρική ερμηνεία (Κάλλας, 2015: 147).

Τελευταίο στάδιο της μελέτης σύμφωνα με τον Creswell (2011: 31-31) είναι η αναφορά και αξιολόγηση της έρευνας. Στο στάδιο αυτό ο ερευνητής αφού έχει ολοκληρώσει τη συγγραφή και έχει καταλήξει σε συμπεράσματα, συντάσσει αναφορά την οποία μοιράζει σε επιλεγμένο αναγνωστικό κοινό στο οποίο μπορούν να χρησιμεύσουν τα συμπεράσματα από τη μελέτη. Το ύφος της αναφοράς ποικίλλει ανάλογα με την ομάδα που προορίζεται να τη διαβάσει. Τα άτομα που θα διαβάσουν την αναφορά και προέρχονται από το χώρο της εκπαίδευσης θα την αξιολογήσουν ποιοτικά βασισμένοι πάνω σε κριτήρια. Όμως «δεν υπάρχουν άκαμπτα κριτήρια για την αξιολόγηση της εκπαιδευτικής έρευνας στην ακαδημαϊκή ερευνητική κοινότητα» (Creswell, 2011: 31).

Στην παρούσα μελέτη ακολουθήθηκαν με συνέπεια τα στάδια που αναφέρθηκαν προηγουμένως. Στην αρχή αναγνωρίστηκε το ερευνητικό πρόβλημα της μελέτης που σχετίζεται

με την ένταξη των προσφύγων και μεταναστών στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση της Λέσβου από το 2015 και μετά. Αντλήθηκε από τα κοινωνικά προβλήματα του τόπου του ερευνητή, δηλαδή της Λέσβου, η οποία έχει δεχθεί μεγάλο αριθμό προσφύγων και μεταναστών τα τελευταία χρόνια. Τα προβλήματα αυτά σχετίζονται με την ένταξη αυτού του μεγάλου αριθμού προσφύγων και μεταναστών στην εκπαίδευση και κατά συνέπεια στην κοινωνία. Το θέμα κέντρισε το ενδιαφέρον του ερευνητή διότι, όντας πτυχιούχος εκπαιδευτικός ο οποίος στο μέλλον θα εργαστεί στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, ήθελε να σχηματίσει προσωπική άποψη σχετικά με το αν υπάρχει ένταξη των προσφύγων και μεταναστών μαθητών στην εκπαίδευση και στην περίπτωση που πραγματοποιείται να διαπιστώσει πώς γίνεται αυτό, ποιους τρόπους ακολουθούν οι εκπαιδευτικοί για τη διδασκαλία προσφύγων και μεταναστών και ποιες προτάσεις μπορούν να γίνουν για να πραγματοποιηθεί καλύτερα η ένταξη. Στην επιλογή του βάρυνε επιπλέον ως πρόθεση και η επιθυμία του να διαθέτει μια προϋπάρχουσα γνώση διαμέσου της εμπειρίας των εκπαιδευτικών που δίδαξαν σε αυτά τα παιδιά και να μπορεί να την αξιοποιήσει στη διδασκαλία των προσφύγων και μεταναστών, στην κάλυψη των εκπαιδευτικών τους αναγκών και κατά συνέπεια στην ένταξή τους.

Ύστερα από την επιλογή του ερευνητικού θέματος πραγματοποιήθηκε ανασκόπηση της προϋπάρχουσας βιβλιογραφίας που σχετιζόταν με το υπό εξέταση θέμα και η αποτύπωση της γραπτά για να μπορούν να δοθούν οι αναγκαίες πληροφορίες σχετικά με το θέμα στους αναγνώστες της μελέτης. Ακολούθησε ο προσδιορισμός του σκοπού της έρευνας στον οποίο θα δώσει απαντήσεις η ανάλυση που θα πραγματοποιηθεί στη συνέχεια και η συγκέντρωση των δεδομένων με την πραγματοποίηση ημιδομημένων συνεντεύξεων. Οι συνεντευξιαζόμενοι ήταν εκπαιδευτικοί σχολείων της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης της Λέσβου οι οποίοι είχαν τα τελευταία χρόνια πρόσφυγες και μετανάστες μαθητές στο δυναμικό της τάξης.

Στην πορεία, κατόπιν απομαγνητοφώνησης και κωδικοποίησης των δεδομένων, πραγματοποιήθηκε ανάλυση και ερμηνεία αυτών σε μια προσπάθεια να δοθούν απαντήσεις στα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν και στο σκοπό της έρευνας εν συνόλω. Μετά την ολοκλήρωση της έρευνας και την εκπόνηση της ανάλυσης ως τελευταίο στάδιο θα ακολουθήσει η αξιολόγηση της μελέτης από την εκπαιδευτική κοινότητα.

4.5.1. Χρονοδιάγραμμα έρευνας

Μήνας Στάδιο έρευνας	Φεβρουάριος	Μάρτιος	Απρίλιος	Μάιος	Ιούνιος	Ιούλιος	Αύγουστος	Σεπτέμβριος	Οκτώβριος	Νοέμβριος	Δεκέμβριος	Ιανουάριος
Αναγνώριση ερευνητικού θέματος	✓	✓										
Ανασκόπηση βιβλιογραφίας		✓	✓	✓	✓	✓	✓	✓				
Προσδιορισμός σκοπού έρευνας								✓				
Διατύπωση στόχων και ερευνητικών ερωτημάτων								✓				
Σύνθεση οδηγού συνέντευξης								✓				
Συγκέντρωση δεδομένων									✓	✓		
Πραγματοποίηση συνεντεύξεων									✓	✓		
Ανάλυση και ερμηνεία δεδομένων									✓	✓	✓	
Συμπεράσματα											✓	✓
Παράδοση και αξιολόγηση έρευνας												✓

4.5.2. Εγκυρότητα - αξιοπιστία έρευνας

Στη συγκεκριμένη έρευνα τηρήθηκαν τα κριτήρια αναγνώρισης/νομιμοποίησης τα προτεινόμενα από τους Guba και Lincoln (όπως αναφέρεται στο Συμεού, 2007: 335). Πρόκειται για την αξιοπιστία της έρευνας, τη μεταβιβασιμότητα/γενικευσιμότητά της, τη βασιμότητά της και την επιβεβαιωσιμότητά της.

Η “αξιοπιστία” (credibility) προκειμένου για την ποιοτική έρευνα αφορά την καταλληλότητα του μεθοδολογικού σχεδιασμού, τη συλλογή ποιοτικών δεδομένων κατά την εκπόνηση της εργασίας και την παραγωγή διαμέσου αυτών αξιόπιστων ευρημάτων ανταποκρινόμενων στην πραγματικότητα (Lincoln, στο Συμεού, 2007: 335).

Η “αξιοπιστία” (credibility) τηρήθηκε με τον μεθοδολογικό σχεδιασμό της παρούσας έρευνας, τη συλλογή ποιοτικών δεδομένων και την επιδίωξη εξαγωγής, μέσω του σχεδιασμού και των δεδομένων, αξιόπιστων ευρημάτων που να αναπαριστούν την πραγματικότητα.

Τα δεδομένα των συνεντεύξεων συνελέγησαν από διαφορετικά σχολεία όπου φοιτούσαν οι πρόσφυγες/μετανάστες μαθητές και όπου η φοίτηση γινόταν με διαφορετικό τρόπο και σε διαφορετικές βαθμίδες εκπαίδευσης. Επίσης συνελέγησαν στοιχεία από ισομερώς κατανομημένους στα σχολεία αυτά εκπαιδευτικούς προκειμένου να διασφαλιστεί η αξιοπιστία των παραγόμενων συμπερασμάτων.

Η αξιοπιστία της έρευνας υποστηρίχτηκε και από το γεγονός ότι ως απόφοιτος Πανεπιστημιακής σχολής που σχετίζεται με το χώρο της εκπαίδευσης και κάτοχος πιστοποιημένης γνώσης στην πραγμάτωση της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης έλαβα την απόφαση να διενεργήσω την παρούσα έρευνα με σκοπό να ικανοποιεί το κριτήριο αξιοπιστίας της εμπειρίας και επαφής (prolonged engagement) με το ερευνητικό πεδίο. Όντας ο ερευνητής που διεξήγαγε τη συγκεκριμένη έρευνα και λόγω των σπουδών μου στο χώρο της εκπαίδευσης είχα αρκετή εκπαιδευτική ενημέρωση τόσο σε θέματα παιδαγωγικής και διδασκαλίας όσο και ειδικότερα σε θέματα σχετικά με τη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Η αξιοπιστία της παρούσας έρευνας επίσης διασφαλίστηκε με την επίμονη αφιέρωση πολλού χρόνου για την πραγμάτωση των συνεντεύξεων, για την απομαγνητοφώνηση, την κωδικοποίηση των ευρημάτων, την επανεξέταση για τη διαπίστωση επικαλυπτόμενων ζωνών, την ανάλυση του πίνακα, την εκπόνηση της συζήτησης και την εξαγωγή των συμπερασμάτων αλλά και για τη σύνταξη προτάσεων συνεπών με τις διαπιστώσεις και τις καταθέσεις γνώμων που μου παρείχαν οι πληροφορητές.

Η εργασία διήρκεσε συνολικά δώδεκα μήνες και στα χρονικά αυτά πλαίσια όντας ο ερευνητής επιδόθηκα με ζήλο αρχικά να ενημερωθώ για το θεωρητικό μέρος μέσω της προσέγγισης συναφών προς το αντικείμενο μελετών, να συντάξω τη στοχοθεσία και τον οδηγό συνέντευξης, και μάλιστα κάτω από τις φιλότιμες υποδείξεις του επιβλέποντος καθηγητού μου, να πραγματοποιήσω την έρευνα με τη χρήση ημιδομημένων συνεντεύξεων, να αποκωδικοποιήσω και να παρουσιάσω τα ευρήματα της έρευνας μέσα από μια συζήτηση-συσχέτιση με το θεωρητικό μέρος, καταλήγοντας στην παρουσίαση των αποτελεσμάτων και των προτάσεων. Η αξιοπιστία επιδιώχθηκε και με τη παροχή των απομαγνητοφωνημένων συνεντεύξεων ως συνοδευτικών της παρούσας εργασίας τις οποίες θα έχει την ευχέρεια κάθε αναγνώστης να προσεγγίσει ώστε να επαληθεύσει τα εξαχθέντα από την έρευνα συμπεράσματα. Οι συνεντεύξεις φυλάσσονται και σε ασφαλές προσωπικό αρχείο του ερευνητή προκειμένου να διατηρηθεί και να μην υπάρχει κίνδυνος απώλειάς του. Επιπλέον στα πλαίσια του αισθήματος ευθύνης που με διακρίνει ως άτομο εκπονώντας τη θεματική ανάλυση φρόντισα η πορεία παρουσίασης των δεδομένων των πληροφορητών να είναι προσεγγίσιμη από κάθε φιλότιμο αναγνώστη της παρούσας εργασίας προκειμένου να προβαίνει σε αξιολογική κρίση της.

Η μεταβασιμότητα/γενικευσιμότητα στην ποιοτική έρευνα αφορά το βαθμό που τα συμπεράσματα της έρευνας είναι δυνατόν να γενικευτούν σε σύνολα πληθυσμού ευρύτερα όσον αφορά τον πληθυσμό που αποτέλεσε πηγή προέλευσης του συγκεκριμένου δείγματος. Οι έννοιες μεταβασιμότητα/γενικευσιμότητα αποτελούν την εγκυρότητα/νομιμοποίηση που θα παράσχουν στην έρευνα οι αναγνώστες της αντιπαραβάλλοντας με τη δική τους εμπειρία αλλά και με εμπειρίες κατατιθέμενες από άλλες αντίστοιχες έρευνες, υπάρχουσες αλλά και μελλοντικές, επί του αυτού θέματος (Συμεού, 2007: 337). Αυτό επετεύχθη με την περιεκτική και ζωντανή περιγραφή τόσο των δεδομένων όσο και των ευρημάτων της έρευνας, η οποία απέβλεπε να μεταφέρει τους αναγνώστες στον κόσμο και την εμπειρία των μετεχόντων στην έρευνα. Για το λόγο αυτόν επίσης περιεγράφησαν το τοπικό ιστορικό και κοινωνικό συγκείμενο και συγκεκριμένες περιπτώσεις μετεχόντων και στιγμιότυπα ζωής από την καθημερινή σχολική πραγματικότητα. Οι ερμηνείες συσχέτιζαν τις εμπειρίες από το πεδίο της έρευνας με τις αντιλήψεις του ερευνητή για αυτές και από τις συνεντεύξεις που διεξήγαγε. Επιδιώχθηκε στη θεματική ανάλυση να μην επιλεγούν καταθέσεις μαρτυριών από συγκεκριμένους μόνο πληροφορητές αλλά από το σύνολό τους προκειμένου να τηρείται η αντιπροσωπευτικότητα και πληρότητα κατά το δυνατόν και στον περιορισμένο πάντοτε χώρο της θεματικής ανάλυσης.

Άξονα κατεύθυνσης της σκέψης του ερευνητή αποτέλεσαν πέντε περιπτώσεις περιεκτικών, πλούσιων σε δεδομένα, σαφών, τεκμηριωμένων και κατανοητών καταθέσεων, το περιεχόμενο των οποίων όμως διασταυρωνόταν και επαληθευόταν και σε όλες τις υπόλοιπες μαρτυρίες, όχι όμως τόσο περιεκτικά και με τέτοια πληρότητα. Στο πρώτο επίπεδο παρουσίασης των ευρημάτων της έρευνας κυριάρχησε λοιπόν η απόδοση του ευθέως λόγου χαρακτηριστικών δηλώσεων των πληροφορητών οι οποίες να αποδίδουν συγχρόνως το πλαίσιο σκέψης και άλλων. Στο δεύτερο επίπεδο αποστασιοποιηθήκαμε από τον ευθύ λόγο των μετεχόντων και επιχειρήσαμε τη γενικότερη απάντηση στα ερευνητικά ερωτήματα βάσει δεδομένων που συνελέγησαν από όλες τις περιπτώσεις. Τέλος στο τρίτο επίπεδο εκπονήσαμε αναλυτικές γενικεύσεις των ευρημάτων της έρευνας και συσχετισμούς με το θεωρητικό πλαίσιο.

Το θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας βασίστηκε αρχικά στην παρουσίαση της μετανάστευσης ως πολυσήμαντο ιστορικό και κοινωνικό φαινόμενο στη σύγχρονη εποχή, στην παροχή συνοπτικής και κατά το δυνατόν καθολικής εικόνας για τον τρόπο αντιμετώπισής της στην Ευρώπη και τη χώρα μας μέσα από τις νομοθετικές ρυθμίσεις και σε σχέση με την πολυπλοκότητα χειρισμών που εκφράστηκε με τα μεταναστευτικά μοντέλα τα οποία εφαρμόστηκαν στις τελευταίες δεκαετίες του εικοστού αιώνα και ως τις μέρες μας στην Ευρώπη και τη χώρα μας. Επίσης στην παρουσίαση της μετανάστευσης μέσα από τη στοχοθεσία και τις πρακτικές εφαρμογής της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και της διγλωσσίας με άξονα σκέψης τη θεωρία του Cummins. Επίσης διαμέσου της παρουσίασης του καταλυτικού ρόλου των στερεοτύπων, προκαταλήψεων και του ρατσισμού, τα οποία παρουσιάστηκαν εκτενώς στο θεωρητικό μας μέρος προκειμένου να στηριχτεί η επίδρασή τους στον τρόπο αντιμετώπισης των προσφύγων/μεταναστών μαθητών και να φωτιστεί ο τρόπος αντιμετώπισής τους από τους γηγενείς. Το θεωρητικό υπόβαθρο που αξιοποιήθηκε στους συσχετισμούς παρουσιάστηκε έτσι ώστε να μπορεί να αναδείξει τα ευρήματα της έρευνας με τρόπο κατανοητό για τους συμμετέχοντες και τους αναγνώστες.

Η μεταβασιμότητα επίσης εξυπηρετήθηκε με την παροχή της δυνατότητας στον αναγνώστη μετά το τρίτο αυτό επίπεδο να αποκτήσει ενδιαφέρον να προσεγγίσει εκ νέου την παρουσίαση των ευρημάτων, να ενεργοποιηθεί δηλαδή και να εμπλακεί στην ανάλυση των δεδομένων και ο ίδιος.

Η έρευνα επίσης στόχευσε στην βασιμότητα δηλαδή το να περιγράψει ο ερευνητής τη διαδικασία της έρευνάς του, και στην επιβεβαιωσιμότητα, δηλαδή στην ανάδειξη της

ανακλύπτουσας σχέσης μεταξύ των ερμηνειών του ερευνητή και του συγκειμένου και στη δυνατότητα απόδειξης ότι οι συμμετέχοντες είναι υπαρκτά πρόσωπα που κατέθεσαν τις συγκεκριμένες μαρτυρίες (Συμεού, 2007: 339).

Στο αντίστοιχο υποκεφάλαιο και με στόχο να τεκμηριωθεί επίσης η βασιμότητα και η επιβεβαιωσιμότητα της παρούσας έρευνας περιγράφηκαν οι συμμετέχοντες, η εμπειρία και ο “κόσμος” των συμμετεχόντων και τα σχόλια που κατέθεσαν εντάχθηκαν στην παρουσίαση και τη συζήτηση των ευρημάτων, ενώ παράλληλα αξιοποιήθηκαν και συνδυάστηκαν οι πηγές που τεκμηριώναν τα εξαγόμενα από τις παρατηρήσεις τους και έγινε σαφής κατά την ανάλυση και την εξαγωγή συμπερασμάτων ότι αυτά ανταποκρίνονταν στη βιωματική και εμπειρική πραγματικότητα των συμμετεχόντων. Ως ερευνητής διασταύρωσα με αίσθημα ευθύνης τα δεδομένα και τις πηγές και τήρησα με πειθαρχία και επίγνωση της ευθύνης μου το έργο της συλλογής, της ανάλυσης και της παρουσίασης των ερευνητικών δεδομένων. Τήρησα ακόμη τη στάση του εξωτερικού και αμέτοχου παρατηρητή και συνεντευκτή ο οποίος δεν επηρεάζει τους μετέχοντες στην εξαγωγή συμπερασμάτων και τις εκτιμήσεις τους, αλλά από την άλλη καλλιέργησα σχέση οικειότητας και εμπιστοσύνης με αυτούς διαβεβαιώνοντας για την εχεμύθεια και την τήρηση της επιστημονικής δεοντολογίας στον τρόπο διαχείρισης και χρήσης των δεδομένων που κατέθεσαν οι πληροφορητές. Το γεγονός ότι ως απόφοιτος σχολής που παρέχει την εξοικείωση με παιδαγωγικές πρακτικές και τη δυνατότητα μελλοντικής εμπλοκής με την τάξη, μπορούσα να είμαι συμμετοχος νοερά στα λεγόμενα και τον προβληματισμό τους διευκόλυνε την ανάπτυξη κλίματος εμπιστοσύνης μεταξύ μας, ενώ από την άλλη δημιουργούσε και την αναγκασία για την εκπόνηση της έρευνας απόσταση ώστε ως αδιόριστος εκπαιδευτικός να μπορώ να παρατηρώ χωρίς να δίνω το προσωπικό μου στίγμα στην ερμηνεία με τρόπο που να ακυρώνει τη θέαση των καταστάσεων των συμμετεχόντων.

4.6. Ζητήματα ηθικής και δεοντολογίας

Η ερευνητική δεοντολογία περιλαμβάνει το σύνολο των κανόνων και των αρχών που οφείλει να τηρεί ο ερευνητής από το στάδιο διεξαγωγής της έρευνας και συλλογής των στοιχείων έως την ανάλυση και την εξαγωγή συμπερασμάτων. Κάθε επιστημονικός κλάδος τηρεί έναν συγκεκριμένο κώδικα δεοντολογίας, αλλά ο επιστήμονας συγχρόνως εφαρμόζει και τις προσωπικές του αρχές όταν στον επιστημονικό κώδικα δεν ορίζονται ευκρινώς κανόνες σχετικοί

με το πρόβλημα που αντιμετωπίζει. Στοιχεία όπως η «σαφήνεια, η διαφάνεια, η υπευθυνότητα, και εντιμότητα απέναντι στους συμμετέχοντες στην έρευνα, στην επιστημονική κοινότητα αλλά και στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο» συνιστούν αναγκαία γνωρίσματα στις αποφάσεις του ερευνητή (Κυριαζή, 2011: 333 – 335). Ο Lincoln στηριζόμενος στους Guba και Lincoln (όπως αναφέρεται στο: Συμεού, 2007: 335) προτείνει ως στοιχεία για τη διασφάλιση της ποιότητας και του κύρους των ερευνών την αξιοπιστία της έρευνας (ισχύς του μεθοδολογικού σχεδιασμού, ποιότητα των δεδομένων, και τρόπος εξαγωγής αξιόπιστων ευρημάτων που αναπαριστούν την πραγματικότητα), τη μεταβιβασιμότητα/γενικευσιμότητά της (γενίκευση των συμπερασμάτων της μελέτης σε ευρύτερα σύνολα ομοειδών περιπτώσεων για τον πληθυσμό προέλευσης του δείγματος), τη βασιμότητά της (ο ερευνητής να περιγράψει την αναδυόμενη φύση της ερευνητικής διαδικασίας) και την επιβεβαιωσιμότητά της (απόδειξη ότι βασίζονται στο συγκεκριμένο συγκείμενο και ότι οι συμμετέχοντες είναι υπαρκτά πρόσωπα).

Οι αρχές του κώδικα επιστημονικής δεοντολογίας απορρέουν (από) και περιλαμβάνουν τους κανόνες προστασίας των δικαιωμάτων και των προσωπικών δεδομένων. Συγκεκριμένα ο Κουκ (όπως αναφέρεται στο: Δαουτόπουλος, 2002: 24-25) ορίζει ως αναγκαίες αρχές την ενημέρωση των συμμετεχόντων για τη φύση της διενεργούμενης έρευνας (αντικείμενο, σκοπός, ταυτότητα του ερευνητή, φορέας που τη διενεργεί, αναμενόμενα θετικά αποτελέσματα από την έρευνα αλλά και πιθανά αρνητικά για τον συμμετέχοντα) και να μην παραπλανώνται ούτε να υφίστανται πιέσεις ώστε να συμμετάσχουν, να προστατεύεται η ψυχοσωματική τους υγεία κατά τη διενέργειά της, να γίνεται σεβαστή η αξιοπρέπεια και η αυτοεκτίμησή τους και εν γένει η προσωπικότητά τους. Η Κυριαζή (2011: 336-338, 350-357) επισημαίνει ότι πρέπει οι συμμετέχοντες να μετέχουν οικειοθελώς κατόπιν συγκατάθεσής τους, ενώ πρέπει να λαμβάνεται μέριμνα για τις πιθανές αρνητικές επιπτώσεις που θα ανακύψουν για αυτούς. Επίσης αναφέρει την ανάγκη και του σεβασμού της ιδιωτικότητάς τους, την ενημέρωσή τους για τον τρόπο συμμετοχής τους και τις υποχρεώσεις τους, καθώς και για τον τρόπο χρήσης των αποτελεσμάτων της έρευνας.

Η Κυριαζή (ό.π.) δίνει έμφαση στην ανάγκη τήρησης της ανωνυμίας (να μη συσχετίζονται τα στοιχεία με τον συμμετέχοντα) διαφοροποιώντας την από την εμπιστευτικότητα (όπου είναι δυνατή η ταυτοποίηση στοιχείων αλλά απαγορεύεται η πρόσβαση τρίτων) και αναφέρει ότι στα πλαίσια της ποιοτικής έρευνας η διαφύλαξη του απορρήτου της ταυτότητας των συμμετεχόντων καθίσταται δυσκολότερη καθώς συχνά προκύπτουν διλήμματα πχ. καταγγελίας της παρανομίας που αποκαλύπτουν οι συμμετέχοντες. Όσον αφορά στις έρευνες που διεξάγονται στο διαδίκτυο ή

αξιοποιούν στοιχεία από αυτό, η Κυριαζή (2011: 357) υποστηρίζει ότι «η αδυναμία σαφούς διαχωρισμού της ιδιωτικής και της δημόσιας σφαίρας στο διαδίκτυο δημιουργεί ιδιαίτερα προβλήματα στην αρχή της εμπιστευτικότητας και της ανωνυμίας, όπως και της συγκατάθεσης κατόπιν ενημέρωσης των συμμετεχόντων».

Εξειδικευμένα ζητήματα δεοντολογίας ανακύπτουν όταν οι ερευνητές διεξάγουν έρευνα με άτομα από πολιτισμούς διαφορετικούς από τον δικό τους (απαιτείται η χρήση διερμηνέων από την ίδια κοινότητα ή πολιτισμό οι οποίοι να διαθέτουν πολιτισμική ευαισθησία, να κατέχουν καλά και τις δύο γλώσσες και να μην φιλτράρουν τα λεγόμενα) (Ισαρη & Πουρκός, 2015: 87).

Ο Creswell (2011: 33) στις ηθικές πρακτικές που επιβάλλεται να τηρούνται συγκαταλέγει και το σεβασμό στους Τόπους της Έρευνας με την εξασφάλιση άδειας και την «απόκτηση πρόσβασης μέσω των ιθυνόντων» στον οργανισμό όπου διεξάγεται η έρευνα χωρίς να παραλείπεται κανείς από αυτούς, την τήρηση στάσης προσκεκλημένου εκ μέρους του ερευνητή και την ελάχιστη δυνατή όχληση στις δραστηριότητες του τόπου και των δρώντων προσώπων σε αυτόν.

Ειδικότερα ως βασικές αρχές της ερευνητικής δεοντολογίας στα πλαίσια συγκεκριμένα της ποιοτικής έρευνας αναγνωρίζονται η αντιμετώπιση των συμμετεχόντων ως ολότητα, η ευελιξία και το γεγονός ότι πρέπει ο ερευνητής να διαχειριστεί κατάλληλα τον πλούτο, τη λεπτομέρεια και τον ιδιαίτερα προσωπικό χαρακτήρα των δεδομένων που προκύπτουν προστατεύοντας την ταυτότητα των συμμετεχόντων δεδομένου ότι η ποιοτική ερευνητική διαδικασία είναι ανοικτή και διερευνητική ώστε να αναδείξει τη βιωμένη εμπειρία και την προσωπική της νοηματοδότηση. Το προηγούμενο δυσχεραίνει τη διαμόρφωση αυστηρού δεοντολογικού σχεδιασμού στην ποιοτική έρευνα. «Ο ερευνητικός σχεδιασμός είναι ευέλικτος και ανοιχτός σε αλλαγές και τροποποιήσεις, υπό το πρίσμα των αναδόμενων ευρημάτων. Υπό αυτή την έννοια, και ο σχεδιασμός για ζητήματα που άπτονται της δεοντολογίας δεν είναι δυνατόν να καθοριστεί εκ των προτέρων» (Ισαρη & Πουρκός, 2015: 83-84).

Διερευνώντας τα ζητήματα ηθικής δεοντολογίας δεν πρέπει να παραλείψουμε τις υποχρεώσεις του ερευνητή προς την επιστημονική κοινότητα: γνωστοποίηση των παραδοχών της έρευνας, του σχεδιασμού της θεωρητικής προσέγγισης και των αποτελεσμάτων της, απουσία επιλεκτικών αναφορών ή σταθερά προσανατολισμένων σε μια κατεύθυνση. Επίσης τις υποχρεώσεις του προς την κοινωνία (η ευθύνη του να προβεί σε καταγγελίες αν είναι αναγκαίο, να αναδείξει κρυμμένες πτυχές των προβλημάτων της, και να υπηρετήσει μέσω της έρευνάς του

το συλλογικό συμφέρον αρνούμενος την επιλεκτική διαχείριση των στοιχείων που συλλέγει για λόγους ωφελμιστικούς και προκειμένου να είναι αρεστός στους φορείς χρηματοδότησης της έρευνάς του (Κυριαζή, 2011: 359-360).

Η τήρηση λοιπόν των αρχών δεοντολογίας, και ιδιαίτερα στις ποιοτικές προσεγγίσεις, είναι έργο απαιτητικό και αυτό είναι απόρροια της ιδιαίτερης φύσης τους και της σχέσης που διαμορφώνεται με τους ερευνώμενους. Στην ποιοτική έρευνα ο ερευνητής *«θέτει αδιάκοπα προς απάντηση "δύσκολα" ερωτήματα σχετικά με τον τρόπο που λειτουργεί στην πράξη η δεοντολογία»* όπως αναφέρει χαρακτηριστικά η Mason (στο Ίσαρη & Πουρκός, 2015: 88)

Στην παρούσα έρευνα ακολουθήθηκαν οι κανόνες ηθικής και δεοντολογίας. Δόθηκε πρώτα άδεια από το διευθυντή του σχολείου για δραστηριοποίηση στο σχολικό χώρο και προσέγγιση στους εκπαιδευτικούς, ενώ δεν υπήρξε κάποια όχληση στη γενικότερη δραστηριότητα του σχολείου. Ακόμη οι συμμετέχοντες στις συνεντεύξεις αφού ενημερώθηκαν σχετικά με το υπό εξέταση θέμα, τους στόχους της έρευνας, την ύπαρξη ανωνυμίας και τη δυνατότητα να αποχωρήσουν σε περίπτωση που το θελήσουν, έδωσαν τη συγκατάθεση τους για συμμετοχή στην έρευνα. Όσον αφορά τον ερευνητή τήρησε τις υποχρεώσεις του προς την κοινωνία υπηρετώντας το συλλογικό συμφέρον, ρίχνοντας φως σε ένα φλέγον ζήτημα των τελευταίων ετών που απασχολεί τόσο τους φορείς όσο και μια μεγάλη μερίδα του κοινωνικού συνόλου.

Κεφάλαιο 5^ο

Ανάλυση ερευνητικών δεδομένων

5.1. Συντομευμένος πίνακας κωδικοποίησης

Στο παρόν υποκεφάλαιο παρατίθεται ο πίνακας κωδικοποίησης που προέκυψε από την κωδικοποίηση και οργάνωση των λεγομένων των εκπαιδευτικών που έλαβαν μέρος στις συνεντεύξεις. Στο σημείο αυτό παρατίθεται συντομευμένος χωρίς τις λέξεις-κλειδιά που χρησιμοποιήθηκαν και βοήθησαν στην οργάνωση του πίνακα. Ο ολικός πίνακας κωδικοποίησης με τις λέξεις-κλειδιά παρατίθεται στο παράρτημα της εργασίας.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο λόγος των συνεντευξιαζόμενων ήταν πυκνός, περιεκτικός, πρωτότυπος και εστιασμένος. Επίσης δεν υπήρξε ταύτιση στις απόψεις τους με αποτέλεσμα να επιμερίζονται τα λεγόμενα τους σε επιμέρους κατηγορίες για κάθε διερευνώμενο θέμα, μιας και ο καθένας τεκμηρίωνε τις απόψεις του με διαφορετικό τρόπο από τους υπόλοιπους. Ο πίνακας κωδικοποίησης που προέκυψε είναι ο εξής:

Θεματική ενότητα	Κατηγορία	Υποκατηγορία 1	Υποκατηγορία 2	Υποκατηγορία 3	Υποκατηγορία 4
1. Απόψεις εκπαιδευτικών για ένταξη στο μαθησιακό κομμάτι	1.1 Εισαγωγή στην τυπική σχολική πράξη	1.1.1. Φοίτηση προσφύγων	1.1.1.1. Δημογραφικά μαθητών	1.1.1.1.1. Φύλο προσφύγων/μεταναστών μαθητών	1.1.1.1.1.1. Κυρίως αγόρια
				1.1.1.1.2. Ηλικία προσφύγων/μεταναστών μαθητών	1.1.1.1.2.1. Ενήλικοι μαθητές στην Εσπερινή και Τεχνική εκπαίδευση
					1.1.1.1.2.2. Φοίτηση προσφύγων μεγαλύτερης ηλικίας σε μικρές τάξεις
			1.1.1.2. Αναγκαιότητα φοίτησης	1.1.1.2.1. Λόγοι αναγκαιότητας φοίτησης	1.1.1.2.1.1. Κοινωνική ένταξη
					1.1.1.2.1.2. Εξασφάλιση εργασίας
					1.1.1.2.1.3. Βελτίωση επιπέδου ζωής
					1.1.1.2.1.4. Προσαρμογή στα ελληνικά δεδομένα
					1.1.1.2.1.5. Παρουσία σε περιβάλλον με παιδιά
					1.1.1.2.1.6. Λόγω μικρής ηλικίας, είναι παιδιά
					1.1.1.2.1.7. Προτεραιότητα έχει το σχολείο
					1.1.1.2.1.8. Λόγω τραυματικών βιωμάτων
					1.1.1.2.1.9. Αποκόμιση γνώσεων
					1.1.1.2.1.10. Δημιουργία προοπτικών
			1.1.1.2.1.11. Καλλιέργεια φιλοδοξιών και χαρακτήρα		
			1.1.1.3. Τρόπος φοίτησης	1.1.1.3.1. Τμήματα φοίτησης	1.1.1.3.1.1. Ξεχωριστό τμήμα
					1.1.1.3.1.2. Μεικτά τμήματα
				1.1.1.3.2. Προϋποθέσεις φοίτησης σε μεικτά τμήματα	1.1.1.3.2.1. Δεύτερη συνεχόμενη χρονιά στην Ελλάδα
1.1.1.3.2.2. Τυπικός έλεγχος παιδιών					
1.1.1.3.3. Υποχρεώσεις φοίτησης	1.1.1.3.2.3. Γνώση ελληνικής				
	1.1.1.3.2.4. Αίτηση ασύλου				
	1.1.1.3.3.1. Υποχρεωτική συμμετογή στο σχολικό πρόγραμμα				
1.1.1.3.3.2. Προσπάθεια προσφύγων για συνέπεια στη φοίτηση					
1.1.1.3.3.3. Κανονικό ωράριο					
1.1.1.3.3.4. Μη κανονικό πρόγραμμα μαθημάτων					

		1.1.1.3.4. Μη προσαρμογή σε υποχρεώσεις φοίτησης	1.1.1.3.4.1. Δυσκολία προσαρμογής σε τακτική φοίτηση 1.1.1.3.4.2. Ιδιαιτερότητα παρακολούθησης προσφύγων
		1.1.1.3.5. Χαρακτηριστικά φοίτησης με κριτήριο τη διάρκεια φοίτησης	1.1.1.3.5.1. Παροδικότητα φοίτησης 1.1.1.3.5.2. Σταθερότητα φοίτησης
	1.1.1.4. Παρακολούθηση μαθημάτων	1.1.1.4.1. Συχνή παρακολούθηση προσφύγων/μεταναστών μαθητών	
		1.1.1.4.2. Λόγοι βελτίωσης παρακολούθησης και συνέπειας φοίτησης	1.1.1.4.2.1. Επίδραση από δομές 1.1.1.4.2.2. Επίδραση από οικογένειες 1.1.1.4.2.3. Επιθυμία για ένταξη 1.1.1.4.2.4. Επιθυμία για μάθηση 1.1.1.4.2.5. Εμπέδωση χρηστικότητας ένταξης τους στο σχολείο 1.1.1.4.2.6. Προετοιμασία για μετακίνηση
		1.1.1.4.3. Μη τακτική παρακολούθηση προσφύγων/μεταναστών	
		1.1.1.4.4. Λόγοι απουσιών από μαθήματα	1.1.1.4.4.1. Λόγοι υγείας 1.1.1.4.4.2. Λόγω εργασίας 1.1.1.4.4.3. Αναμονή για φυγή από νησί 1.1.1.4.4.4. Αίσθημα ρευστότητας 1.1.1.4.4.5. Επειδή δεν καταλαβαίνουν 1.1.1.4.4.6. Πρότερη μόρφωση σε χώρα τους 1.1.1.4.4.7. Άγνοια θεσμού σχολείου
		1.1.1.4.5. Λόγοι διακοπής παρακολούθησης	1.1.1.4.5.1. Έγκριση μετακίνησης 1.1.1.4.5.2. Συνεχής μετακίνηση 1.1.1.4.5.3. Έγκριση ασύλου 1.1.1.4.5.4. Λόγοι θρησκείας 1.1.1.4.5.5. Κακές σχέσεις με άλλους μετανάστες/πρόσφυγες συμμαθητές 1.1.1.4.5.6. Σχολική βία από γηγενείς συμμαθητές
		1.1.1.4.6. Συνέπειες διακοπής παρακολούθησης	1.1.1.4.6.1. Αδυναμία αποκόμισης γνώσεων
	1.1.1.5. Επίδραση τρόπου φοίτησης προσφύγων στην υλοποίηση του προγράμματος	1.1.1.5.1. Λόγοι δυσκολίας εφαρμογής προγράμματος σπουδών	1.1.1.5.1.1. Συνεχής άφιξη προσφύγων 1.1.1.5.1.2. Ανάγκη συνεχούς επανάληψης διδαχθέντων
1.1.2. Πραγματοποίηση ή μη ένταξης στο μαθησιακό κομμάτι	1.1.2.1. Πραγματοποίηση ή μη ένταξης	1.1.2.1.1. Πραγματοποιείται ένταξη	
	1.1.2.2. Μη πραγματοποίηση ένταξης	1.1.2.2.1. Όχι ένταξη στο ελληνικό σχολείο 1.1.2.2.2. Δύσκολη η ένταξη 1.1.2.2.3. Ύπαρξη εξωσχολικών δυσκολιών 1.1.2.2.4. Λόγοι μη ένταξης	1.1.2.2.4.1. Παροδικότητα παραμονής 1.1.2.2.4.2. Απαγόρευση από θρησκεία 1.1.2.2.4.3. Γλωσσικό εμπόδιο 1.1.2.2.4.4. Στάση που καλλιεργούν οι γονείς 1.1.2.2.4.5. Απουσία κοινών δραστηριοτήτων 1.1.2.2.4.6. Αναποτελεσματική εφαρμογή 1.1.2.2.4.7. Απουσία σχετικού προσανατολισμού από τις δομές 1.1.2.2.4.8. Ανεπάρκεια εκπαιδευτικής πολιτικής ως προς την ένταξη
	1.1.2.3. Αναγκαιότητα ένταξης	1.1.2.3.1. Αναγκαία η επιδίωξη ένταξης 1.1.2.3.2. Για πρόληψη παραβατικής συμπεριφοράς 1.1.2.3.3. Για λόγους ψυχολογικούς 1.1.2.3.4. Για λόγους ενσωμάτωσης 1.1.2.3.5. Λόγω προοπτικής εγκατάστασης εδώ	

			1.1.2.3.6. Αναγκαία η ένταξη για πραγματοποίηση μόρφωσης	
		1.1.2.4. Προϋποθέσεις ένταξης	1.1.2.4.1. Αποδοχή από τους μαθητές	
			1.1.2.4.2. Αποδοχή από κοινωνία και γονείς	
			1.1.2.4.3. Μάθηση γλώσσας	
			1.1.2.4.4. Συγκεκριμένη αφετηρία	
			1.1.2.4.5. Προοπτική παραμονής	
			1.1.2.4.6. Ύπαρξη κατάλληλης νομοθεσίας	
			1.1.2.4.7. Προϊόν συναπόφασης όλων	
			1.1.2.4.8. Αισθητή η προσπάθεια ένταξης	
			1.1.2.4.9. Γνώση από καθηγητές επιπέδου γνώσεων	
			1.1.2.4.10. Δυνατότητα παρακολούθησης μαθήματος	
1.2. Αλληλεπίδραση σχολείου και προσφύγων μαθητών	1.2.1. Διδασκαλία προσφύγων	1.2.1.1. Διδασκόμενα μη γλωσσικά μαθήματα	1.2.1.1.1. Μαθήματα υποχρεωτικής παρακολούθησης	1.2.1.1.1.1. Όλα τα μαθήματα που κάνουν οι Έλληνες
				1.2.1.1.1.2. Θεωρητικών επιστημών
				1.2.1.1.1.3. Θετικών επιστημών
				1.2.1.1.1.4. Πληροφορική
				1.2.1.1.1.5. Καλλιτεχνικής φύσεως
				1.2.1.1.1.6. Ξενόγλωσσα
			1.2.1.1.2. Παρεχόμενες γνώσεις	1.2.1.1.2.1. Στο γλωσσικό κομμάτι
				1.2.1.1.2.2. Όχι διαφορετικά πράγματα
		1.2.1.2. Διδασκόμενα γλωσσικά μαθήματα	1.2.1.2.1. Γλώσσες που ήδη κατέχουν	1.2.1.2.1.1. Μέτρια / καλή πρότερη γνώση Αγγλικής
				1.2.1.2.1.2. Καλή πρότερη γνώση Ελληνικής
				1.2.1.2.1.3. Φαρσί, Αραβικά, Αγγλικά
				1.2.1.2.1.4. Μητρική τους γλώσσα
			1.2.1.2.2. Γλώσσες που δεν κατέχουν	1.2.1.2.2.1. Όχι γνώση Ελληνικής
				1.2.1.2.2.2. Όχι γνώση Αγγλικής
				1.2.1.2.2.3. Όχι γνώση μητρικής τους γλώσσας
			1.2.1.2.3. Γλώσσες που διδάσκονται οι πρόσφυγες	1.2.1.2.3.1. Ξένες γλώσσες
				1.2.1.2.3.2. Ελληνική γλώσσα
			1.2.1.2.4. Γλώσσες που δίνεται έμφαση	1.2.1.2.4.1. Κάθε καθηγητής δίνει έμφαση στο δικό του μάθημα
				1.2.1.2.4.2. Έμφαση στα Ελληνικά
				1.2.1.2.4.3. Έμφαση στα αγγλικά/γερμανικά
			1.2.1.2.5. Πρόγραμμα σπουδών γλωσσικής διδασκαλίας	1.2.1.2.5.1. Επαρκές με σωστές προϋποθέσεις
				1.2.1.2.5.2. Ανεπαρκές
				1.2.1.2.5.3. Ανεπάρκεια χρόνου
				1.2.1.2.5.4. Όχι επιθυμητό
				1.2.1.2.5.5. Αντίφαση ελληνικής γλωσσικής πολιτικής με τις απαιτήσεις της για διδασκαλία ελληνικής στο εξωτερικό
		1.2.1.3. Προτιμώμενα μαθήματα	1.2.1.3.1. Χαμηλής αναγνώρισης μαθήματα από γηγενείς	
			1.2.1.3.2. Συμμετοχή σε Υπολογιστές	
			1.2.1.3.3. Συμμετοχή σε Τομέα Υγείας και Πρόνοιας	
			1.2.1.3.4. Συμμετοχή στο μάθημα του project	
			1.2.1.3.5. Συμμετοχή στη Ζώνη Δημιουργικών Δραστηριοτήτων	
			1.2.1.3.6. Συμμετοχή στο τμήμα Γεωπονίας, Τροφίμων και Ποτών	
			1.2.1.3.7. Συμμετοχή σε Οικονομικά	
			1.2.1.3.8. Συμμετοχή στη Γυμναστική	
			1.2.1.3.9. Συμμετοχή σε ξένες γλώσσες	
			1.2.1.3.10. Λόγοι προτίμησης μαθημάτων	1.2.1.3.10.1. Φυγή σε άλλη χώρα
				1.2.1.3.10.2. Αγγλικά πιο εύκολη γλώσσα
		1.2.1.4.	1.2.1.4.1.	

	Μη προτιμώμενα μαθήματα	Ελληνικά	
	1.2.1.5. Εκπαιδευτικός	1.2.1.5.1. Εκπαιδευτικοί που διδάσκουν	1.2.1.5.1.1. Έλληνες εκπαιδευτικοί που διδάσκουν 1.2.1.5.1.2. Εκπαιδευτικοί άλλης ειδικότητας
		1.2.1.5.2. Συνέπεια στην άσκηση εκπαιδευτικού έργου	1.2.1.5.2.1. Προσπάθεια εκπαιδευτικών για την παροχή γνώσεων 1.2.1.5.2.2. Προσπάθεια για επικοινωνία 1.2.1.5.2.3. Προσπάθεια εκπ/κών για τήρηση νομοθετικών ρυθμίσεων 1.2.1.5.2.4. Κατανόηση εκπαιδευτικών 1.2.1.5.2.5. Φιλοτιμία-επιμονή-εκπ/κών
	1.2.1.6. Η πραγμάτωση της διδασκαλίας	1.2.1.5.3. Δυσκολίες καθηγητών στην παράδοση του μαθήματος	1.2.1.5.3.1. Δυσκολία / αναποτελεσματικότητα μαθήματος στην Αγγλική
			1.2.1.5.3.2. Θέληση μεταναστών/προσφύγων για μάθημα στα Αγγλικά
			1.2.1.5.3.3. Μηδενική/περιορισμένη γνώση ξένων γλωσσών από εκπ/κούς
			1.2.1.5.3.4. Απουσία προεξοικείωσης με έννοιες
			1.2.1.5.3.5. Άγνοια εκπ/κών στη χρήση Η/Υ
			1.2.1.5.3.6. Ζωηρότητα μαθητών – Μη υπακοή στους κανόνες της τάξης
			1.2.1.5.3.7. Αδιαφορία μαθητών
			1.2.1.5.3.8. Ποικιλία γνωστικού επιπέδου/γαμηλό επίπεδο
			1.2.1.5.3.9. Γλωσσικό εμπόδιο
			1.2.1.5.3.10. Ποικιλία μητρικών γλωσσών
			1.2.1.5.3.11. Παρόμοιες δυσκολίες με τάξη γηγενών
			1.2.1.5.3.12. Ανασφάλεια/αίσθηση αδυναμίας
			1.2.1.5.3.13. Συνεχής ανασύνθεση της τάξης
			1.2.1.5.3.14. Στη δικαιοσύνη για όλους τους μαθητές της τάξης του
			1.2.1.5.3.15. Δυσκολία στη διδασκαλία Ελληνικών
			1.2.1.5.3.16. Απουσία συνέχειας στη διδασκαλία
			1.2.1.5.3.17. Ιδιαίτερες απαιτήσεις της διδασκαλίας προσφύγων
			1.2.1.5.3.18. Ελλιπής εξοπλισμός
	1.2.1.6.1. Μέθοδοι διδασκαλίας προσφύγων	1.2.1.6.1.1. Σύνταξη διαγνωστικών τεστ από εκπ/κούς	
		1.2.1.6.1.2. Συνδυασμός Ελληνικής με Αγγλική γλώσσα	
		1.2.1.6.1.3. Συνδυασμός Αγγλικής με μετάφραση που ανατίθεται σε ομόγλωσσους συμμαθητές τους	
		1.2.1.6.1.4. Συνδυασμός δυο εκπαιδευτικών για πραγματοποίηση μαθήματος σε διαφορετικές διδακτικές ώρες	
		1.2.1.6.1.5. Συνέργια καθηγητών για διδασκαλία προσφύγων	
		1.2.1.6.1.6. Χρήση βιβλίων σε φωτοτυπίες από ίντερνετ	
		1.2.1.6.1.7. Πρωτοβουλία εκπαιδευτικών για ευέλικτη διδασκαλία	
		1.2.1.6.1.8. Αιγότερη αφιέρωση χρόνου στους πρόσφυγες	
		1.2.1.6.1.9. Προσπάθεια εκπαιδευτικού για αφιέρωση χρόνου σε πρόσφυγες	
		1.2.1.6.1.10. Σύσταση ομάδων	
		1.2.1.6.1.11. Χρήση Τ.Π.Ε. από εκπαιδευτικούς για κατανόηση μαθήματος	
		1.2.1.6.1.12. Εργασίες Project	
		1.2.1.6.1.13. Αναζήτηση εκπαιδευτικού υλικού	
	1.2.1.7. Διαθεματική πραγμάτωση διδασκαλίας	1.2.1.7.1. Άγνοια επί της διαθεματικότητας	
		1.2.1.7.2. Όχι χρήση διαθεματικής μεθόδου διδασκαλίας	
		1.2.1.7.3. Χρήση διαθεματικής μεθόδου	
	1.2.1.8.		1.2.1.7.2.1. Έλλειψη προγράμματος σπουδών ως προς τη διαθεματικότητα
			1.2.1.7.3.1. Διαθεματικότητα σε μαθήματα ειδικότητας και αγγλικά 1.2.1.7.3.2. Διαθεματικότητα στα project ή τα εκπαιδευτικά προγράμματα και στη Θεματική Εβδομάδα
			1.2.1.7.3.3. Διαθεματικότητα με πρωτοβουλία καθηγητών
			1.2.1.8.1.1. Επάρκεια Τεχνολογιών Πληροφορικής στο σχολείο

	Πραγμάτωση διδασκαλίας με χρήση Τ.Π.Ε.	1.2.1.8.1. Επάρκεια ή μη ηλεκτρονικών μέσων διδασκαλίας-Τεχνολογίες Πληροφορικής	1.2.1.8.1.2. Ανεπάρκεια Τεχνολογιών Πληροφορικής σε τάξη προσφύγων	
		1.2.1.8.2. Όχι χρήση Τ.Π.Ε. από το φόβο καταστροφής		
	1.2.1.9. Παράλληλη διδασκαλία προσφύγων-γηγενών	1.2.1.9.1. Όχι δυσχέρεια από την αφιέρωση χρόνου σε πρόσφυγες		
		1.2.1.9.2. Δυσχέρεια από την παράλληλη διδασκαλία		
		1.2.1.9.3. Λόγοι δυσχερειών καθηγητών από την παράλληλη διδασκαλία	1.2.1.9.3.1. Υψηλού επιπέδου μάθημα 1.2.1.9.3.2. Πολλά άτομα με μαθησιακά προβλήματα 1.2.1.9.3.3. Μη διδασκαλία ελληνικής 1.2.1.9.3.4. Παραμονή πολύ ώρα σε ένα σημείο για να το καταλάβουν όλοι 1.2.1.9.3.5. Μικρό διάστημα παραμονής	
		1.2.1.9.4. Αποτελέσματα παράλληλης διδασκαλίας προσφύγων-γηγενών σε μαθητές	1.2.1.9.4.1. Απόκτηση γνώσεων 1.2.1.9.4.2. Προαγωγή ευελιξίας 1.2.1.9.4.3. Επικοινωνία γηγενών-προσφύγων/μεταναστών 1.2.1.9.4.4. Αποδοχή προσφύγων/μεταναστών 1.2.1.9.4.5. Δυσχέρεια προσφύγων/μεταναστών 1.2.1.9.4.6. Δυσχέρεια γηγενών 1.2.1.9.4.7. Δυσχέρεια όλων των μαθητών	
		1.2.1.9.5. Λόγοι μη δυσχερειών μαθητών από την παράλληλη διδασκαλία	1.2.1.9.5.1. Χειρισμός καθηγητή	
	1.2.1.10. Διατήρηση ή μη γνώσεων	1.2.1.10.1. Αβεβαιότητα διατήρησης γνώσεων		
		1.2.1.10.2. Λόγοι μη διατήρησης γνώσεων	1.2.1.10.2.1. Προσωρινότητα 1.2.1.10.2.2. Μειωμένο ενδιαφέρον	
	1.2.2. Συμμετοχή στα μαθήματα	1.2.2.1. Συμμετοχή ή μη	1.2.2.1.1. Δυσκολία χαρακτηρισμού συμμετοχής	
1.2.2.1.2. Συμμετοχή στη τάξη				
1.2.2.1.3. Μη συμμετοχή στην τάξη				
1.2.2.2. Λόγοι ενίσχυσης ή όχι της συμμετοχής		1.2.2.2.1. Παράγοντες συμμετοχής στα μαθήματα	1.2.2.2.1.1. Ανταπόκριση στα μαθήματα	
			1.2.2.2.1.2. Κατάκτηση στοιχειωδών γνώσεων	
			1.2.2.2.1.3. Πρόγραμμα σπουδών	
			1.2.2.2.1.4. Πρότερη γνώση	
			1.2.2.2.1.5. Ανεπαρκής γλωσσικού εμποδίου	
			1.2.2.2.1.6. Αρεστό μάθημα	
			1.2.2.2.1.7. Διάθεση προσφύγων για μάθημα	
			1.2.2.2.1.8. Παρουσία άλλων προσφύγων στην τάξη	
			1.2.2.2.1.9. Κοινωνικές συνθήκες χώρας προέλευσης	
			1.2.2.2.1.10. Η μη απόρριψη τους	
	1.2.2.2.1.11. Παροχή κινήτρων			
	1.2.2.2.1.12. Καλό ποιόν προσφύγων μαθητών			
	1.2.2.2.1.13. Επιβαλλόμενη μάθηση ελληνικών			
	1.2.2.2.1.14. Παραμονή στη χώρα			
1.2.2.2.2. Παράγοντες μη συμμετοχής στα μαθήματα	1.2.2.2.2.1. Αδυναμία παρακολούθησης			
	1.2.2.2.2.2. Δυσκολία αντίληψης			
	1.2.2.2.2.3. Έλλειψη γνώσεων			
	1.2.2.2.2.4. Έλλειψη εγκλιματισμού στο σχολικό περιβάλλον			
	1.2.2.2.2.5. Γλωσσικό εμπόδιο			
	1.2.2.2.2.6. Ψυχολογικοί λόγοι			
	1.2.2.2.2.7. Κοινωνικό περιβάλλον προέλευσης			
	1.2.2.2.2.8. Διαφορετικοί λόγοι από γηγενείς			
	1.2.2.2.2.9. Προβλήματα ασυνόδευτων στις δομές			
	1.2.2.2.2.10. Άρνηση εκμάθησης γλωσσικών μαθημάτων			
	1.2.2.2.2.11. Φυγή σε άλλη χώρα			
	1.2.2.2.2.12. Απόρριξη θρησκευτικών πεποιθήσεων			
	1.2.2.2.2.13. Ποιόν προσφύγων μαθητών			
1.2.2.3. Μαθήματα που συμμετέχουν	1.2.2.3.1. Σε όλα τα μαθήματα			
	1.2.2.3.2. Συμμετοχή σε Αγγλικά			
	1.2.2.3.3. Συμμετοχή στα Οικονομικά			
	1.2.2.3.4. Συμμετοχή σε Πληροφορική			
	1.2.2.3.5. Ενδιαφέρον για Γεωγραφία			

		1.2.2.3.6. Μαθήματα με θέματα υγείας	
		1.2.2.3.7. Μαθήματα με εργαστήρια	
		1.2.2.3.8. Ανταπόκριση στα μαθήματα θετικών επιστημών	
		1.2.2.3.9. Μη γλωσσικά μαθήματα	
		1.2.2.3.10. Μαθήματα θετικών επιστημών, Γυμναστική, Ζωγραφική	
	1.2.2.4. Μαθήματα που δεν συμμετέχουν	1.2.2.4.1. Όχι συμμετοχή στα Αργαία	
		1.2.2.4.2. Όχι συμμετοχή στα Θρησκευτικά	
	1.2.2.5. Μαθήματα που αδυνατούν να παρακολουθήσουν	1.2.2.5.1. Μαθήματα κριτικής σκέψης	
		1.2.2.5.2. Μη συμμετοχή στα ελληνικά μαθήματα	
		1.2.2.5.3. Μη συμμετοχή στην Ιστορία	
1.2.3. Συνεργασία προσφύγων-γηγενών εντός τάξης	1.2.3.1. Συνεργασία στο μάθημα	1.2.3.1.1. Όχι συνεργασία	
		1.2.3.1.2. Λόγοι απουσίας συνεργασίας	1.2.3.1.2.1. Αίσθημα ανασταλτικής δράσης συνεργασίας στην επίδοση γηγενών
			1.2.3.1.2.2. Γλωσσικό εμπόδιο
			1.2.3.1.2.3. Συστολή χαρακτήρα
			1.2.3.1.2.4. Μη παρακίνηση από καθηγητή
			1.2.3.1.2.5. Αρνητική στάση καθηγητή για συνεργασία προσφύγων-γηγενών
			1.2.3.1.2.6. Όχι αίτιο ο ρατσισμός
		1.2.3.1.3. Ναι συνεργασία	
		1.2.3.1.4. Περιστασιακή και κατά περίπτωση συνεργασία	
		1.2.3.1.5. Λόγοι συνεργασίας	1.2.3.1.5.1. Επιθυμία γνωριμίας με πρόσφυγες
			1.2.3.1.5.2. Προσέγγιση από μετανάστες
			1.2.3.1.5.3. Καλό κλίμα τάξης
			1.2.3.1.5.4. Δοτικότητα γηγενών
			1.2.3.1.5.5. Αυθόρμητη προσέγγιση
	1.2.3.2. Ύπαρξη ή μη στερεοτύπων/προκαταλήψεων από μαθητές	1.2.3.2.1. Ύπαρξη στερεοτύπων/προκαταλήψεων	1.2.3.2.1.1. Υπάρχουν σίγουρα στερεότυπα και προκαταλήψεις για πρόσφυγες
			1.2.3.2.1.2. Όχι αποδοχή από συμμαθητές
			1.2.3.2.1.3. Στερεότυπα προς όλους τους μαθητές γηγενείς και πρόσφυγες
		1.2.3.2.2. Μη ύπαρξη στερεοτύπων/προκαταλήψεων	1.2.3.2.2.1. Όχι στερεότυπα/προκαταλήψεις
		1.2.3.2.3. Λόγοι ύπαρξης στερεοτύπων	1.2.3.2.3.1. Ψυχολογικοί λόγοι
			1.2.3.2.3.2. Συντηρητικές αντιλήψεις
			1.2.3.2.3.3. Τόπος διαμονής τους
			1.2.3.2.3.4. Επιηρεασμένα από γονείς εκδηλώνουν προκαταλήψεις
		1.2.3.2.4. Επιπτώσεις ύπαρξης προκαταλήψεων στην εκπαιδευτική ένταξη	1.2.3.2.4.1. Ανυπαρξία επιπτώσεων
			1.2.3.2.4.2. Γκετοποίηση προσφύγων/μεταναστών
			1.2.3.2.4.3. Απαξίωση προσφύγων και αποποίηση των καθηκόντων του εκπαιδευτικού
			1.2.3.2.4.4. Αδυναμία ένταξης
			1.2.3.2.4.5. Αρνητική ψυχολογία
1.2.4. Συνεργασία προσφύγων/μεταναστών μεταξύ τους εντός τάξης	1.2.4.1. Συνεργασία ή μη	1.2.4.1.1. Ύπαρξη συνεργασίας	1.2.4.1.1.1. Συνεργάζονται μεταξύ τους
			1.2.4.1.1.2. Συνεργασία για βοήθεια σε Μαθηματικά
			1.2.4.1.1.3. Συνεργασία για βοήθεια σε Μαθηματικά & Αγγλικά
1.2.5. Σχολική επίδοση	1.2.5.1. Προβληματική επίδοση	1.2.5.1.1. Αδυναμία σύγκρισης σχολικής επίδοσης γηγενών-προσφύγων	
		1.2.5.1.2. Δυσκολία παιδιών στην επίδοση	
		1.2.5.1.3. Λόγοι δυσκολίας στη σχολική επίδοση	1.2.5.1.3.1. Άγνοια ελληνικής
			1.2.5.1.3.2. Άγνοια αγγλικής
			1.2.5.1.3.3. Άγνοια ορολογίας
			1.2.5.1.3.4. Διαφορετικό μορφωτικό επίπεδο
			1.2.5.1.3.5. Απουσία κοινωνικού υποβάθρου

				1.2.5.1.3.6. Δυσκολία σε μαθήματα
				1.2.5.1.3.7. Η αδυναμία σύγκρισης με τα άλλα παιδιά
				1.2.5.1.3.8. Απουσία προγενέστερης φοίτησης
				1.2.5.1.3.9. Καθυστερήση έναρξης μαθημάτων
				1.2.5.1.3.10. Αδυναμία συμμόρφωσης σε κανόνες
				1.2.5.1.3.11. Απουσία ενασχόλησης
	1.2.5.2. Καλή επίδοση	1.2.5.2.1. Ισοτιμία επίδοσης με Έλληνες		
		1.2.5.2.2. Καλή επίδοση συνολικά		
		1.2.5.2.3. Καλή επίδοση στους υπολογιστές		
		1.2.5.2.4. Καλή επίδοση στα Μαθηματικά		
		1.2.5.2.5. Καλή επίδοση στις Φυσικές επιστήμες		
		1.2.5.2.6. Καλή επίδοση στα Αγγλικά		
		1.2.5.2.7. Καλή επίδοση στα Εικαστικά		
		1.2.5.2.8. Γνώσεις που κατέκτησαν	1.2.5.2.8.1. Αργάριο επίπεδο σε γνώσεις Ελληνικών	
			1.2.5.2.8.2. Γνώσεις που απαιτεί το απολυτήριο Γυμνασίου	
		1.2.5.2.9. Στοιχεία που βοήθησαν στην καλή σχολική επίδοση	1.2.5.2.9.1. Καλό μορφωτικό επίπεδο γονέων	
			1.2.5.2.9.2. Πρότερη εκπαίδευση	
			1.2.5.2.9.3. Θέληση για μάθηση	
			1.2.5.2.9.4. Κατάλληλη ηλικία	
			1.2.5.2.9.5. Απουσία γλωσσικού εμποδίου	
		1.2.5.2.10. Αποτελέσματα καλής σχολικής επίδοσης στην ένταξη	1.2.5.2.10.1. Συμμετοχή στις σχολικές δραστηριότητες	
			1.2.5.2.10.2. Κατάκτηση πρακτικών γνώσεων	
			1.2.5.2.10.3. Κοινωνικοποίηση	
			1.2.5.2.10.4. Γενικότερη συμβολή στην ένταξη	
			1.2.5.2.10.5. Τόνωση ηθικού	
			1.2.5.2.10.6. Νωρίς για συμπεράσματα συμβολής της υπάρχουσας ένταξης	
			1.2.5.2.10.7. Μη συμβολή στην ένταξη	
1.3. Η προσαρμογή της εκπαίδευσης στην ιδιαιτερότητα των προσφύγων	1.3.1. Διαπολιτισμικός χαρακτήρας υπάρχουσας εκπαίδευσης προσφύγων μαθητών	1.3.1.1. Η αναντιστοιχία της Δ.Ε. σε σχέση με άλλες χώρες	1.3.1.1.1. Διαπολιτισμικό πρόγραμμα άλλων χωρών	1.3.1.1.1. Διαπολιτισμικό πρόγραμμα Γερμανίας
				1.3.1.1.2. Διαπολιτισμικό πρόγραμμα Αυστραλίας
		1.3.1.2. Διδασκαλία ή μη εγγενών στοιχείων των προσφύγων	1.3.1.2.1. Γλώσσα προσφύγων	1.3.1.2.1.1. Μη διδασκαλία μητρικής γλώσσας προσφύγων
				1.3.1.2.1.2. Πρακτική αδυναμία για τη διδασκαλία της μητρικής τους γλώσσας
			1.3.1.2.2. Πολιτισμικά στοιχεία προσφύγων	1.3.1.2.2.1. Προσπάθεια ανάδειξης μέσω σχολικών εορτών
				1.3.1.2.2.2. Προσπάθεια ανάδειξης μέσω project
				1.3.1.2.2.3. Προσπάθεια ανάδειξης στην τάξη
				1.3.1.2.2.4. Μη ανάδειξη πολιτισμικών στοιχείων των προσφύγων
		1.3.1.3. Αναγκαιότητα ή μη ανάδειξης πολιτισμικών στοιχείων προσφύγων	1.3.1.3.1. Βεβαιότητα για την αναγκαιότητα ανάδειξης των πολιτισμικών τους στοιχείων	
			1.3.1.3.2. Αμφιβολία σχετικά με την αναγκαιότητα ανάδειξης των πολιτισμικών στοιχείων	
		1.3.1.4. Η πραγμάτωση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	1.3.1.4.1. Ορισμός της Δ.Ε.	1.3.1.4.1.1. Εκπαίδευση σε παιδιά διαφορετικών πολιτισμών
				1.3.1.4.1.2. Χαοτικό και άπειρο πεδίο
				1.3.1.4.1.3. Γνώση του περιεχομένου του όρου
				1.3.1.4.1.4. Άγνοια λεπτομερειών
			1.3.1.4.2. Μη πραγμάτωση διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	1.3.1.4.2.1. Δεν υπάρχει διαπολιτισμική εκπαίδευση
			1.3.1.4.3. Πεδία πραγμάτωσης διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	1.3.1.4.3.1. Διαπολιτισμική διδασκαλία στο μάθημα Γαλλικών, Γερμανικών
				1.3.1.4.3.2. Διαπολιτισμική διδασκαλία στη Γεωγραφία
				1.3.1.4.3.3. Διαπολιτισμική διδασκαλία στα Μαθηματικά
				1.3.1.4.3.4. Διαπολιτισμική διδασκαλία σε Ιστορία, Θρησκευτικά
				1.3.1.4.3.5. Διαπολιτισμική διδασκαλία σε Έκθεση

			1.3.1.4.3.6. Διαπολιτισμική διδασκαλία σε αμιγή τάξη προσφύγων
		1.3.1.4.4. Τρόποι πραγματοποίησης διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	1.3.1.4.4.1. Προσωπική αυτενέργεια εκπαιδευτικών 1.3.1.4.4.2. Προσπάθεια εκπαιδευτικών για διαπολιτισμική εκπαίδευση 1.3.1.4.4.3. Εξοικείωση με τα πολιτισμικά στοιχεία άλλων λαών 1.3.1.4.4.4. Χρήση πρωτοπόρων μεθόδων για ανάδειξη γηγενών στοιχείων τους
		1.3.1.4.5. Χαρακτηρισμός εγχειριδίων εκπαίδευσης προσφύγων ως προς τη Δ.Ε.	1.3.1.4.5.1. Ελληνικά στοιχεία στα βιβλία προσφύγων 1.3.1.4.5.2. Αρνητική πρόβλεψη εισαγωγής νέων βιβλίων για πρόσφυγες 1.3.1.4.5.3. Θετικά ή με δυνατότητα βελτίωσης 1.3.1.4.5.4. Κατευθυντήρια γραμμή για διδασκαλία 1.3.1.4.5.5. Εν μέρει αποτελεσματικά στη μάθηση 1.3.1.4.5.6. Ακατάλληλα/απαράδεκτα εγχειρίδια 1.3.1.4.5.7. Απλουστευμένα εγχειρίδια 1.3.1.4.5.8. Απουσία βιβλίων και δη σύγχρονων 1.3.1.4.5.9. Βιβλία σε φωτοτυπίες
	1.3.1.5. Διαπιστώσεις για τη δυνατότητα υλοποίησης της Δ.Ε.	1.3.1.5.1. Τι διευκολύνει την εφαρμογή της Δ.Ε.	1.3.1.5.1.1. Καμία δυσκολία στην επικοινωνία 1.3.1.5.1.2. Τεχνολογίες Πληροφορικής 1.3.1.5.1.3. Συμμετοχή σε πνευματικές πολιτιστικές δραστηριότητες 1.3.1.5.1.4. Προσπάθειες συλλόγων ομοεθνών τους 1.3.1.5.1.5. Σπερματική ταξινόμηση εθνικοτήτων σε τάξεις 1.3.1.5.1.6. Ύπαρξη συντονιστή 1.3.1.5.1.7. Ανεκτικότητα σχολείου 1.3.1.5.1.8. Καλή διάθεση εκπαιδευτικού
		1.3.1.5.2. Τι δυσχεραίνει την εφαρμογή διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα	1.3.1.5.2.1. Δύσκολη εφαρμογή 1.3.1.5.2.2. Άγνοια εκπαιδευτικών 1.3.1.5.2.3. Απουσία ενημέρωσης 1.3.1.5.2.4. Αδιαφορία μαθητών 1.3.1.5.2.5. Απομόνωση τάξης 1.3.1.5.2.6. Απουσία δράσεων 1.3.1.5.2.7. Απουσία διαπολιτισμικών αρχών 1.3.1.5.2.8. Ο στόχος της εκπαιδευτικής πολιτικής 1.3.1.5.2.9. Απουσία διαπολιτισμικών σχολείων & δομών 1.3.1.5.2.10. Αναποτελεσματικό βοηθητικό υλικό στο διαδίκτυο 1.3.1.5.2.11. Έλλειψη εγχειριδίων 1.3.1.5.2.12. Έλλειψη αιθουσών με έξτρα υποδομές 1.3.1.5.2.13. Έλλειψη χρόνου 1.3.1.5.2.14. Έλλειψη φροντίσης σε τμήμα ένταξης 1.3.1.5.2.15. Λόγοι πεποιθήσεων και κουλτούρας 1.3.1.5.2.16. Πρόβλημα επικοινωνίας λόγω γλωσσικού εμποδίου 1.3.1.5.2.17. Απουσία γνωστικού υπόβαθρου 1.3.1.5.2.18. Μη διαθέσιμο εκπαιδευτικό δυναμικό και υποδομές χώρου 1.3.1.5.2.19. Μαθησιακό πρόβλημα 1.3.1.5.2.20. Δυσκολία διαχείρισης πολλών εθνικοτήτων 1.3.1.5.2.21. Προσωρινό παραμονής 1.3.1.5.2.22. Μη αποδοχή από γηγενείς συμμαθητές 1.3.1.5.2.23. Διαδικαστικά προβλήματα 1.3.1.5.2.24. Έλλειψη υποδομών οπτικοακουστικών μέσων 1.3.2.5.2.25. Η φύση του μαθήματος 1.3.2.5.2.26. Οι άνωθεν προδιαγραφές του προγράμματος
		1.3.1.5.3. Χαρακτήριζόμαστε διαπολιτισμικής εκπαίδευσης βάσει της πραγματικότητας	1.3.1.5.3.1. Μη συμπίρευση με τις απαιτήσεις των καιρών 1.3.1.5.3.2. Εφαρμογή της Δ.Ε. σε εργαλειακά πλαίσια 1.3.1.5.3.3. Ενέχει κινδύνους
	1.3.1.6. Εκτιμήσεις/προσμονές δυνατότητας	1.3.1.6.1. Δυσοίωνες προοπτικές	1.3.1.6.1.1. Αμφιβολία ορθής πραγματοποίησης 1.3.1.6.1.2. Δυσοίωση πρόβλεψη για τις δομές Δ.Ε. 1.3.1.6.1.3. Αδυναμία πραγματοποίησης 1.3.1.6.1.4. Υψηλό κόστος έκδοσης προσαρμοσμένων βιβλίων

			υλοποίησής της		1.3.1.6.1.5. Πολύ νωρίς για συμπεράσματα
				1.3.1.6.2. Ευοίωνες προοπτικές	1.3.1.6.2.1. Δυνατότητα πραγματοποίησης
			1.3.1.7. Αποτελέσματα Δ.Ε. από την εφαρμογή της	1.3.1.7.1. Στην ψυχosύνθεση προσφύγων	1.3.1.7.1.1. Θετικά συναισθήματα για μάθηση
				1.3.1.7.2. Στην ανάδειξη χαρισμάτων	1.3.1.7.2.1. Ανάδειξη χαρισμάτων
				1.3.1.7.3. Επικοινωνία ατόμων και πολιτισμών	1.3.1.7.3.1. Συνεννόηση ατόμων και ανταλλαγή πληροφοριών 1.3.1.7.3.2. Εξοικείωση με την εγχώρια κουλτούρα
				1.3.1.7.4. Στη μετακίνηση σε άλλη χώρα	1.3.1.7.4.1. Δεν βοηθάει στη μετακίνηση
				1.3.1.7.5. Στην κάλυψη των ιδιαίτερων αναγκών τους	1.3.1.7.5.1. Ενισχύει η διαπολιτισμική εκπαίδευση
				1.3.1.7.6. Στη διαμόρφωση της γνώμης των γηγενών	1.3.1.7.6.1. Εντυπωσιάστηκαν οι γηγενείς με τα πολιτισμικά στοιχεία των προσφύγων
				1.3.1.7.7. Αλλαγή νοοτροπίας	1.3.1.7.7.1. Απαλλαγή από στερεοτυπική στάση ζωής
2. Απόμενες εκπαιδευτικών σχετικά με τις κοινωνικές σχέσεις προσφύγων/μεταναστών - γηγενών	2.1. Σχέσεις προσφύγων με γηγενείς εμπλεκόμενους στη διαδικασία της μάθησης	2.1.1. Συναστροφή γηγενών και προσφύγων μαθητών	2.1.1.1. Επικοινωνία προσφύγων-γγηγενών εντός τάξης	2.1.1.1.1. Καλή αντιμετώπιση από συμμαθητές 2.1.1.1.2. Λόγοι καλής αντιμετώπισης προσφύγων/μεταναστών από γηγενείς 2.1.1.1.3. Ουδέτερη αντιμετώπιση 2.1.1.1.4. Αρνητική αντιμετώπιση γηγενών	2.1.1.1.2.1. Έντονη βίωση μεταναστευτικού 2.1.1.1.2.2. Απουσία πολλών σχέσεων
			2.1.1.2. Συναστροφή στην τάξη	2.1.1.2.1. Μη συναστροφή με γηγενείς σε ξεχωριστά τμήματα 2.1.1.2.2. Μη συναστροφή με γηγενείς σε μεικτά τμήματα 2.1.1.2.3. Λόγοι μη συναστροφής μεταναστών – γηγενών εντός τάξης	2.1.1.2.3.1. Γλωσσικοί λόγοι 2.1.1.2.3.2. Ατομικοί λόγοι προσφύγων 2.1.1.2.3.3. Ανώτερο μορφωτικό επίπεδο ενηλίκων μεταναστών 2.1.1.2.3.4. Μικρό διάστημα στην Ελλάδα
			2.1.1.3. Επικοινωνία εκτός τάξης	2.1.1.3.1. Απουσία επαφών προσφύγων & γηγενών 2.1.1.3.2. Απουσία επαφών προσφύγων/μεταναστών κοριτσιών με κορίτσια γηγενείς 2.1.1.3.3. Λόγοι μη συναστροφής προσφύγων-γγηγενών 2.1.1.3.4. Συναστροφή προσφύγων & γηγενών 2.1.1.3.5. Προσέγγιση για συναστροφή εκτός τάξης 2.1.1.3.6. Παράγοντες εκδηλούμενης συναστροφής προσφύγων-γγηγενών	2.1.1.3.3.1. Προτίμηση προσφύγων για ενασχόληση μεταξύ τους με ενδιαφέροντα αντικείμενα 2.1.1.3.3.2. Συνομιλία μεταξύ προσφύγων 2.1.1.3.3.3. Επιλογή να μιλάνε τη γλώσσα τους 2.1.1.3.3.4. Γλωσσικό εμπόδιο 2.1.1.3.3.5. Διαφορετικά ήθη & έθιμα 2.1.1.3.3.6. Λόγοι χαρακτήρα 2.1.1.3.3.7. Ρατσιστικοί λόγοι 2.1.1.3.3.8. Ευθύνες καθηγητών 2.1.1.3.5.1. Αμοιβαία προσέγγιση 2.1.1.3.5.2. Προσέγγιση από πρόσφυγες 2.1.1.3.6.1. Θέληση προσφύγων για συναστροφή 2.1.1.3.6.2. Θέληση γηγενών για συναστροφή 2.1.1.3.6.3. Ρήξη δεσμών με πρόσφυγες 2.1.1.3.6.4. Άρση γλωσσικού εμποδίου 2.1.1.3.6.5. Οικειότητα με Έλληνες 2.1.1.3.6.6. Λόγω χαρακτήρα 2.1.1.3.6.7. Μέσα από εξωδιδασκτικές δραστηριότητες 2.1.1.3.6.8. Κοινωνικότητα, ικανότητα επικοινωνίας, δυνατότητα επικοινωνίας 2.1.1.3.6.9. Μη επιρροή από τη στάση των γηγενών γονέων 2.1.1.3.6.10. Χρήση Αγγλικής 2.1.1.3.6.11. Ενθάρρυνση από καθηγητές 2.1.1.3.6.12. Μεγάλο διάστημα παραμονής στην Ελλάδα
			2.1.1.4. Η προσέγγιση των δύο φύλων	2.1.1.4.1. Σύναψη/προοπτική σύναψης εφηβικών σχέσεων 2.1.1.4.2. Επιλογή συναστροφής αγοριών προσφύγων με αγόρια γηγενείς	

			2.1.1.4.3. Όχι συναναστροφή κοριτσιών προσφύγων με αγόρια γηγενείς		
	2.1.1.5. Συναναστροφή εκτός σχολείου		2.1.1.5.1. Ανυπαρξία σχέσεων εκτός σχολείου		
2.1.2. Συμμετοχή προσφύγων / ανάπτυξη σχέσεων με γηγενείς διαμέσου δραστηριοτήτων της σχολικής ζωής εκτός τάξης	2.1.2.1. Αθλητικές δραστηριότητες	2.1.2.1.1. Συμμετοχή στον αθλητισμό			
		2.1.2.1.2. Αθλητικές δραστηριότητες με γηγενείς			
		2.1.2.1.3. Μη συμμετοχή σε αθλητικές δραστηριότητες			
	2.1.2.2. Παιχνίδι αγοριών	2.1.2.2.1. Παιχνίδι προσφύγων αγοριών με γηγενείς αγόρια			
		2.1.2.2.2. Παρέα μέσω του παιχνιδιού			
		2.1.2.2.3. Τρόπος πραγματοποίησης παιχνιδιού	2.1.2.2.3.1. Πρωτοβουλία προσφύγων για παιχνίδι		
			2.1.2.2.3.2. Όχι πρωτοβουλία από πρόσφυγες		
			2.1.2.2.3.3. Δεκτικότητα γηγενών		
			2.1.2.2.3.4. Αυθορμητισμός		
			2.1.2.2.3.5. Λόγω συμμετοχής ομοεθνών τους		
			2.1.2.2.3.6. Κινητοποίηση από καθηγητές		
	2.1.2.2.3.7. Αμοιβαία προσέγγιση				
	2.1.2.2.3.8. Προσέγγιση από γηγενείς				
	2.1.2.2.4. Συμμετέχοντες στο παιχνίδι	2.1.2.2.4.1. Αυτοί που ασχολούνται με αθλητικό παιχνίδι			
	2.1.2.2.4.2. Πεδίο δράσης αγοριών				
	2.1.2.3. Παιχνίδι κοριτσιών	2.1.2.3.1. Συμμετοχή στο παιχνίδι	2.1.2.3.1.1. Συμμετοχή κοριτσιών από Αφρική		
			2.1.2.3.1.2. Συμμετοχή κοριτσιών στο παιχνίδι		
		2.1.2.3.2. Μη συμμετοχή κοριτσιών στο παιχνίδι			
		2.1.2.3.3. Λόγοι μη συμμετοχής προσφύγων/μεταναστών κοριτσιών στο παιχνίδι	2.1.2.3.3.1. Γλωσσικοί λόγοι μη συμμετοχής κοριτσιών		
			2.1.2.3.3.2. Λόγοι προτιμήσεων		
			2.1.2.3.3.3. Λόγοι φύλου και ευκαιριών		
			2.1.2.3.3.4. Λόγοι πεποιθήσεων-κουλτούρας		
			2.1.2.3.3.5. Λόγω παρουσίας αγοριών		
			2.1.2.3.3.6. Λόγοι φοβίας-δειλίας		
	2.1.2.3.3.7. Λόγοι θέσης γυναίκας στη χώρα τους				
	2.1.2.3.3.8. Πρακτικοί λόγοι				
	2.1.2.3.3.9. Οδηγίες για μη συμμετοχή από τους επιβλέποντες τους στις δομές ή οικογένειες				
2.1.2.4. Σημασία παιχνιδιού	2.1.2.4.1. Εκπαιδευτικό παιχνίδι				
	2.1.2.4.2. Εύρεση σημείων ταύτισης με γηγενείς				
	2.1.2.4.3. Προκύπτοντα αισθήματα από τη συμμετοχή σε παιχνίδι	2.1.2.4.3.1. Φανατισμός αντίπαλων εθνοτικών ομάδων			
	2.1.2.4.4. Λόγοι απουσίας παιχνιδιού	2.1.2.4.4.1. Λόγω ηλικίας			
		2.1.2.4.4.2. Απουσία χρόνου			
2.1.2.5. Εκδρομές / εκπαιδευτικές εκδηλώσεις	2.1.2.5.1. Εκδρομές	2.1.2.5.1.1. Συμμετοχή στις εκδρομές			
		2.1.2.5.1.2. Συναναστροφή προσφύγων-γγενών στις εκδρομές			
		2.1.2.5.1.3. Μη συναναστροφή προσφύγων-γγενών στις εκδρομές			
		2.1.2.5.1.4. Μη συμμετοχή στις εκδρομές			
	2.1.2.5.2. Γιορτές	2.1.2.5.2.1. Συμμετοχή στις γιορτές			
		2.1.2.5.2.2. Συνεργασία προσφύγων-γγενών για γιορτές			
		2.1.2.5.2.3. Αμοιβαία προσέγγιση			
		2.1.2.5.2.4. Μη συμμετοχή σε γιορτές επετείων και Αποκριών			
	2.1.2.5.3. Παρελάσεις	2.1.2.5.3.1. Συμμετοχή σε παρελάσεις			
	2.1.2.5.4. Εκπαιδευτικά προγράμματα	2.1.2.5.4.1. Συμμετοχή σε εκπαιδευτικά προγράμματα			
	2.1.2.5.5. Λόγοι συμμετοχής σε εκδρομές/εκπαιδευτικές εκδηλώσεις	2.1.2.5.5.1. Επιθυμία προβολής			
2.1.2.5.5.2. Επιθυμία συνεισφοράς στους συμμαθητές τους					
2.1.2.5.5.3. Κλίσεις και ενδιαφέροντά τους					
2.1.2.5.5.4. Κατάλληλες δεξιότητες					
2.1.2.5.5.5. Συμμετοχή ανάλογα με τη θέληση των προσφύγων					

			2.1.2.5.5.6. Συμμετοχή ύστερα από παρότρυνση εκπαιδευτικών
		2.1.2.5.6. Λόγοι μη συμμετοχής σε εκδρομές/εκπαιδευτικές εκδηλώσεις	2.1.2.5.6.1. Θρησκευτικό εμπόδιο 2.1.2.5.6.2. Γλωσσικό εμπόδιο 2.1.2.5.6.3. Συστολή χαρακτήρα 2.1.2.5.6.4. Μη ενεργοποίηση από τους καθηγητές
		2.1.2.5.7. Συνέπειες από τη μη συμμετοχή σε εκδρομές/εκπαιδευτικές εκδηλώσεις	2.1.2.5.7.1. Δεν αποκομίζουν οφέλη σχολείου 2.1.2.5.7.2. Αισθήματα απομόνωσης
		2.1.2.5.8. Προκύπτοντα αισθήματα από τη συμμετοχή σε εκδρομές/εκπαιδευτικές εκδηλώσεις	2.1.2.5.8.1. Αισθήματα χαράς 2.1.2.5.8.2. Αισθήματα υπερηφάνειας και ικανοποίησης 2.1.2.5.8.3. Αισθήματα αποδοχής του έργου τους από γηγενείς
	2.1.2.6. Συμμετοχή στα μαθητικά συλλογικά όργανα	2.1.2.6.1. Εκλογές μαθητικών οργάνων	2.1.2.6.1.1. Μη συμμετοχή σε εκλογές μαθητών του σχολείου 2.1.2.6.1.2. Συμμετοχή προσφύγων στις εκλογές 2.1.2.6.1.3. Πρωτόγνωρη εμπειρία για πρόσφυγες οι μαθητικές εκλογές
		2.1.2.6.2. Συμμετοχή σε συλλογικά όργανα	2.1.2.6.2.1. Συμμετοχή 2.1.2.6.2.2. Μη συμμετοχή
		2.1.2.6.3. Λόγοι μη συμμετοχής σε συλλογικά όργανα	2.1.2.6.3.1. Μικρή αναγνωρισιμότητα
2.1.3. Πραγματοποίηση ή μη ένταξης στο κοινωνικό κομμάτι	2.1.3.1. Πραγματοποίηση ένταξης	2.1.3.1.1. Κατάκτηση κοινωνικού σκέλους της ένταξης 2.1.3.1.2. Προσδοκία ένταξης	
		2.1.3.1.3. Προκύπτοντα συναισθήματα από την ένταξη στο σχολικό πλαίσιο	2.1.3.1.3.1. Ψυχική ισορροπία
	2.1.3.2. Μη πραγματοποίηση ένταξης	2.1.3.2.1. Μη ένταξη 2.1.3.2.2. Μη ένταξη προσφύγων/μεταναστών κοριτσιών 2.1.3.2.3. Ανεπαρκείς προσπάθειες 2.1.3.2.4. Εφαρμογή σε λίγα μόνο σχολεία	
2.1.4. Σχέσεις προσφύγων με τους γηγενείς εκπαιδευτικούς του σχολείου	2.1.4.1. Σύναψη σχέσεων προσφύγων - καθηγητών	2.1.4.1.1. Καλές σχέσεις προσφύγων - εκπαιδευτικών 2.1.4.1.2. Καλή αντιμετώπιση από εκπαιδευτικούς 2.1.4.1.3. Πρωτοβουλία για γλωσσική προσέγγιση 2.1.4.1.4. Ισότιμη αντιμετώπιση γηγενών & προσφύγων μαθητών	2.1.4.1.5.1. Μη διαχωρισμός από γηγενείς 2.1.4.1.5.2. Προέλευση από εμπόλεμες χώρες 2.1.4.1.5.3. Ασυνόδευτα παιδιά
		2.1.4.1.5. Λόγοι καλών σχέσεων	
		2.1.4.1.6. Ουδέτερο κλίμα	
		2.1.4.1.7. Αρνητική αντιμετώπιση από εκπαιδευτικούς	
		2.1.4.1.8. Αυστηρή αντιμετώπιση από εκπαιδευτικούς	
	2.1.4.2. Ανυπαρξία στερεοτύπων-προκαταλήψεων εκ μέρους εκπαιδευτικών	2.1.4.2.1. Οχι στερεότυπα-προκαταλήψεις 2.1.4.2.2. Λόγοι μη ύπαρξης στερεοτύπων-προκαταλήψεων	2.1.4.2.2.1. Μικρό της ηλικίας 2.1.4.2.2.2. Το εκπαιδευτικό λειτουργήμα 2.1.4.2.2.3. Ιδιότητα μαθητή 2.1.4.2.2.4. Καθόλου μερίδιο ευθύνης
	2.1.4.3. Ύπαρξη στερεοτύπων/προκαταλήψεων από εκπ/κούς	2.1.4.3.1. Μικρό ποσοστό εκπ/κών 2.1.4.3.2. Μη αποδοχή από καθηγητές 2.1.4.3.3. Οχι υποχρεωτική διδασκαλία αυτοί που έχουν προκαταλήψεις 2.1.4.3.4. Λόγοι ύπαρξης στερεοτύπων-προκαταλήψεων	2.1.4.3.4.1. Συντηρητισμός και ακραία ιδεολογική τοποθέτηση 2.1.4.3.4.2. Αίσθημα απειλής από το μεγάλο αριθμό προσφύγων
	2.1.4.4.	2.1.4.4.1. Βασικός ρόλος εκπαιδευτικού	2.1.4.4.1.1. Ενιαίος ο ρόλος του εκπαιδευτικού για όλους τους μαθητές

		Σχέσεις που απορρέουν από το ρόλο του εκπαιδευτικού		2.1.4.4.1.2. Εκπαιδευτικός μεταδότης γνώσεων & επαγγελματικών εφοδίων 2.1.4.4.1.3. Παροχή γνώσεων για σφαιρική διαμόρφωση χαρακτήρα 2.1.4.4.1.4. Ένταξη στην κοινωνία
		2.1.4.4.2. Διευρυμένος ρόλος εκπαιδευτικού		2.1.4.4.2.1. Ορισμός υπεύθυνου εκπαιδευτικού 2.1.4.4.2.2. Εκπαιδευτικός ως διάυλος επικοινωνίας σχολείου-δομών 2.1.4.4.2.3. Ο παρακινών για φοίτηση σε μεγαλύτερες βαθμίδες 2.1.4.4.2.4. Επίλυση σχολικών προβλημάτων 2.1.4.4.2.5. Πηγή φόβου για συνέχιση προσφύγων μαθητών 2.1.4.4.2.6. Εκπαιδευτικός - στήριγμα ζωής 2.1.4.4.2.7. Εκπαιδευτικός ως προστατευτική "ασπίδα" από απόψεις γονέων 2.1.4.4.2.8. Παράγων άρσης του διαχωρισμού 2.1.4.4.2.9. Ειλικρινές ενδιαφέρον για τη ζωή τους 2.1.4.4.2.10. Διαμεσολαβητής τους στη χώρα μας 2.1.4.4.2.11. Παράγων συνοχής της τάξης 2.1.4.4.2.12. Παράδειγμα για μίμηση 2.1.4.4.2.13. Συντελεστής επιστροφής στην κανονικότητα 2.1.4.4.2.14. Παράγων εξοικείωσης με πολιτισμό χώρας υποδοχής 2.1.4.4.2.15. Διδασκαλία στοιχείων πολιτισμού Ευρώπης
		2.1.4.5. Η στάση των προσφύγων μαθητών	2.1.4.5.1. Σεβασμός προς εκπαιδευτικούς 2.1.4.5.2. Προβληματική συμπεριφορά προσφύγων προς εκπαιδευτικούς	
2.2. Σχέσεις προσφύγων με γηγενείς από το διευρυμένο σχολικό πλαίσιο	2.2.1. Σχέσεις προσφύγων με τους γονείς γηγενών μαθητών	2.2.1.1. Όχι καλές σχέσεις γονέων γηγενών με πρόσφυγες/μετ ανάστες	2.2.1.1.1. Ύπαρξη μικρών αντιρρήσεων	
			2.2.1.1.2. Αρνητική στάση	
			2.2.1.1.3. Ύπαρξη αντιδράσεων	
			2.2.1.1.4. Λόγοι αρνητικής στάσης γονέων γηγενών	2.2.1.1.4.1. Φόβοι για ασθένειες 2.2.1.1.4.2. Διαφορετική κουλτούρα
		2.2.1.2. Καλές σχέσεις γονέων γηγενών μαθητών και προσφύγων	2.2.1.2.1. Ανυπαρξία προβλήματος	
			2.2.1.2.2. Ουδέτερη στάση	
	2.2.2. Ύπαρξη ή μη στερεοτύπων και προκαταλήψεων από γονείς/κοινωνία	2.2.2.1. Ύπαρξη στερεοτύπων και προκαταλήψεων	2.2.2.1.1. Υπάρχουν προκαταλήψεις από γονείς/κοινωνία και έχουν διάρκεια	
			2.2.2.2. Λανθάνοντα στερεότυπα/προκαταλήψεις	2.2.2.2.1. Όχι προκλητικά αλλά με αδιαφορία 2.2.2.2.2. Δε γίνονται αντιληπτά
			2.2.2.3. Λόγοι ύπαρξης στερεοτύπων/προκαταλήψεων	2.2.2.3.1. Κοινωνικοί λόγοι 2.2.2.3.2. Επίδραση από ΜΜΕ 2.2.2.3.3. Ατομικοί λόγοι 2.2.2.3.4. Αριθμητικοί λόγοι

		2.2.2.4. Μη ύπαρξη στερεοτύπων και προκαταλήψεων	2.2.2.4.1. Εδώ δεν υπάρχουν στερεότυπα			
		2.2.2.5. Λόγοι μη ύπαρξης στερεοτύπων/προκαταλήψεων	2.2.2.5.1. Λόγοι ορθού χειρισμού	2.2.2.5.1.1. Σωστός χειρισμός διεύθυνσης		
2.3. Σχέσεις προσφύγων/μεταναστών μεταξύ τους	2.3.1. Συναναστροφή προσφύγων/μεταναστών με πρόσφυγες/μετανάστες	2.3.1.1. Συναναστροφή εντός τάξης	2.3.1.1.1. Έχουν σχέση-συνεργασία			
		2.3.1.2. Μη συναναστροφή εντός τάξης	2.3.1.2.1. Λόγοι μη συναναστροφής μεταξύ τους	2.3.1.2.1.1. Ύπαρξη διαφορετικών εθνικοτήτων 2.3.1.2.1.2. Δικά τους προβλήματα 2.3.1.2.1.3. Ανταγωνισμός στην επίδοση μεταξύ εθνικοτήτων		
		2.3.1.3. Συναναστροφή εκτός τάξης	2.3.1.3.1. Ύπαρξη παιχνιδιού και επικοινωνίας 2.3.1.3.2. Συναναστροφή με μετανάστες από ίδια χώρα ή εθνότητα			
		2.3.1.4. Μη συναναστροφή εκτός τάξης	2.3.1.4.1. Απουσία παιχνιδιού μεταξύ προσφύγων 2.3.1.4.2. Απουσία συναναστροφών μεταξύ προσφύγων 2.3.1.4.3. Μη προσέγγιση των δυο φύλων στους πρόσφυγες 2.3.1.4.4. Λόγοι μη συναναστροφής προσφύγων/μεταναστών μεταξύ τους	2.3.1.4.4.1. Μη αποδοχή από άλλες εθνικότητες 2.3.1.4.4.2. Προϋπάρχουσα αφομοίωση εθνικοτήτων 2.3.1.4.4.3. Λόγοι προτιμήσεων 2.3.1.4.4.4. Λόγω Θρησκείας, οικογένειας 2.3.1.4.4.5. Ανταγωνισμός εθνικοτήτων		
		3.1. Θεσμικό πλαίσιο στη σχολική πραγματικότητα της Ελλάδας και του νησιού	3.1.1. Οι νομοθετικές ρυθμίσεις στις οποίες εμπίπτουν οι πρόσφυγες/μετανάστες μαθητές	3.1.1.1. Νομοθετικές ρυθμίσεις	3.1.1.1.1. Γνώση εκπαιδευτικών επί των νομοθετικών ρυθμίσεων 3.1.1.1.2. Αποτελεσματικότητα νομοθετικών ρυθμίσεων για ένταξη 3.1.1.1.3. Εφαρμογή νομοθετικών ρυθμίσεων	3.1.1.1.1.1. Άγνοια νομοθετικών ρυθμίσεων 3.1.1.1.1.2. Δυσκολία γνώσης λόγω πολυνομίας και αντιφατικότητας νόμων 3.1.1.1.2.1. Μη ικανοποιητική αντιμετώπιση 3.1.1.1.2.2. Μη αποτελεσματική νομοθεσία 3.1.1.1.2.3. Ανέφικτη η πρόβλεψη των νόμων 3.1.1.1.2.4. Βοήθεια σε σχέση με την παραμονή στη χώρα 3.1.1.1.2.5. Βοήθεια σε σχέση με την κοινωνικότητα 3.1.1.1.3.1. Μη εφαρμογή νόμων 3.1.1.1.3.2. Εφαρμογή νόμων
		3.1.1.2. Καθεστώς εγγραφής προσφύγων	3.1.1.2.1. Συμφωνία ή μη με το ισχύον καθεστώς εγγραφής 3.1.1.2.2. Λόγοι συμφωνίας με το ισχύον σύστημα εγγραφής	3.1.1.2.1.1. Συμφωνία για την εγγραφή προσφύγων με το ισχύον καθεστώς 3.1.1.2.1.2. Μη συμφωνία με το ισχύον καθεστώς 3.1.1.2.2.1. Διατήρηση αισθήματος ασφάλειας γονέων 3.1.1.2.2.2. Ύπαρξη σίγουρης βάσης για έναρξη φοίτησης 3.1.1.2.2.3. Λόγω εισόδου σε υπηρεσία που λειτουργεί βάσει νομοθεσίας 3.1.1.2.2.4. Κωλύματα στη γραφειοκρατική οργάνωση του σχολείου 3.1.1.2.2.5. Λόγω έλλειψης υποδομών 3.1.1.2.2.6. Μεγάλος ο αριθμός των εισερχομένων προσφύγων 3.1.1.2.2.7. Νομική ευθύνη του καθηγητή 3.1.1.2.2.8. Για ισότιμη μεταχείριση με γηγενείς στην εγγραφή 3.1.1.2.2.9. Προτεραιότητα εγγραφής σε υπηκόους χωρών με πρόβλημα		
		3.1.1.3. Ο θεσμός των ΔΥΕΠ - ΖΕΠ	3.1.1.3.1. Χαρακτηρισμός ΔΥΕΠ	3.1.1.3.1.1. Άγνοια για την αναλογία ΔΥΕΠ και αιτούντων για φοίτηση 3.1.1.3.1.2. Λανθασμένη λειτουργία ΔΥΕΠ 3.1.1.3.1.4. Επάρκεια ΔΥΕΠ σε σχέση με την τωρινή κατάσταση 3.1.1.3.1.5. Υπερτέρηση απογευματινών ΔΥΕΠ		
			3.1.1.3.2.	3.1.1.3.2.1. Λόγω προσωρινότητας φοίτησης		

			Λόγοι μη λειτουργίας επαρκών ΔΥΕΠ	3.1.1.3.2.2. Κτιριακό πρόβλημα 3.1.1.3.2.3. Έλλειψη προσωπικού 3.1.1.3.2.4. Υποχρηματοδότηση Παιδείας 3.1.1.3.2.5. Πολιτικοί λόγοι και νομοθετική κωλυσιεργία 3.1.1.3.2.6. Διάφορα άλλα θέματα
			3.1.1.3.3. Χαρακτηρισμός ΖΕΠ	3.1.1.3.3.1. Καλή ποιότητα ΖΕΠ 3.1.1.3.3.2. Ανεπάρκεια ΖΕΠ 3.1.1.3.3.3. Δυσκολία συνδυασμού ΖΕΠ με το ωρολόγιο πρόγραμμα 3.1.1.3.3.4. Καθυστερημένη έναρξη ΖΕΠ
		3.1.1.4. Ύπαρξη ή μη μεταφραστή στις τάξεις	3.1.1.4.1. Ανυπαρξία μεταφραστή 3.1.1.4.2. Περιστασιακή παρουσία μεταφραστή 3.1.1.4.3. Λόγοι μη παρουσίας μεταφραστή	3.1.1.4.3.1. Κατανόηση μαθήματος στα Αγγλικά 3.1.1.4.3.2. Βοήθεια από συμμαθητές πρόσφυγες σε περίπτωση μη κατανόησης μαθήματος
		3.1.1.5. Αναγκαιότητα παρουσίας μεταφραστή ή μη	3.1.1.5.1. Αναγκαία η παρουσία μεταφραστή λόγω γλωσσικού εμποδίου 3.1.1.5.2. Αναγκαία η παρουσία σε επίλυση ζητημάτων 3.1.1.5.3. Αναγκαία σε περίπτωση ενημέρωσης πορείας παιδιών 3.1.1.5.4. Όχι δυσχέρεια από την παρουσία του 3.1.1.5.5. Βοηθητική η παρουσία μεταφραστή 3.1.1.5.6. Όχι αναγκαία η παρουσία	
			3.1.1.5.7. Αιτιολόγηση της μη αναγκαιότητας παρουσίας μεταφραστή	3.1.1.5.7.1. Κουραστική η παρουσία μεταφραστή 3.1.1.5.7.2. Χρονοβόρα η παρουσία μεταφραστή 3.1.1.5.7.3. Αδυναμία συνεργασίας εκπαιδευτικού με μεταφραστή 3.1.1.5.7.4. Όχι αναγκαίος ο μεταφραστής, βοηθούνται μόνοι τους 3.1.1.5.7.5. Αδύνατη η παρουσία μεταφραστή λόγω ποικιλίας χωρών προέλευσης 3.1.1.5.7.6. Αδύνατη η παρουσία μεταφραστή σε μεικτή τάξη 3.1.1.5.7.7. Χρήση εναλλακτικής επικοινωνίας καθηγητή και μεταναστών/προσφύγων μαθητών 3.1.1.5.7.8. Φύση μαθήματος
	3.1.2. Συμβολή θεσμικού πλαισίου	3.1.2.1. Σχολιασμός περιεχομένου θεσμικού πλαισίου	3.1.2.1.1. Γενικός χαρακτηρισμός θεσμικού πλαισίου 3.1.2.1.2. Στόχοι θεσμικού πλαισίου 3.1.2.1.3. Αντανάκλαση σχολικής πραγματικότητας στη νομοθεσία 3.1.2.1.4. Λάθη συστήματος σε σχέση με τη φοίτηση	3.1.2.1.1.1. Μη προετοιμασία για το φαινόμενο 3.1.2.1.1.2. Ανεπάρκεια/καθυστερήση εκπαιδευτικής πολιτικής 3.1.2.1.1.3. Αλθασμένος προσανατολισμός εκπαιδευτικής πολιτικής 3.1.2.1.1.4. Επιμελής οργάνωση Υπουργείου 3.1.2.1.1.5. Πίστη για πραγματοποίηση αλλαγών 3.1.2.1.2.1. Εκμάθηση ελληνικών και ένταξη 3.1.2.1.3.1. Δεν αντικατοπτρίζει τη σχολική πραγματικότητα 3.1.2.1.3.2. Αντικατοπτρίζει τη σχολική πραγματικότητα 3.1.2.1.4.1. Φοίτηση προσφύγων στο ελληνικό σχολείο χωρίς προετοιμασία 3.1.2.1.4.2. Φοίτηση με ηλικιακό κριτήριο 3.1.2.1.4.3. Φοίτηση προσφύγων/μεταναστών χωρίς διαγνωστικό τεστ 3.1.2.1.4.4. Φοίτηση χωρίς ιατρικό προέλεγχο 3.1.2.1.4.5. Υπερβολικές απαιτήσεις για το υπάρχον γλωσσικό επίπεδο 3.1.2.1.4.6. Απουσία/αναποτελεσματικότητα εγχειριδίων 3.1.2.1.4.7. Απουσία διαγούσης πολιτικής για την ένταξη 3.1.2.1.4.8. Ανεπάρκεια συστήματος 3.1.2.1.4.9. Ελλείψεις νομοθεσίας 3.1.2.1.4.10. Έλλειψη προσωπικού 3.1.2.1.4.11. Συνεχής ανασύνθεση τάξης

				3.1.2.1.4.12. Απουσία ατόμων για συνεννόηση 3.1.2.1.4.13. Ευέλικτη άρα μη αποδοτική αξιοποίηση εκπαιδευτικών
		3.1.2.1.5. Αποτελέσματα λαθών συστήματος		3.1.2.1.5.1. Αδυναμία μάθησης 3.1.2.1.5.2. Αδιαφορία μαθητή 3.1.2.1.5.3. Δεν κάνουν τίποτα
		3.1.2.1.6. Κάλυψη κενών συστήματος από εκπαιδευτικούς		3.1.2.1.6.1. Κάλυψη ωρών από υπάρχοντες εκπαιδευτικούς 3.1.2.1.6.2. Αυτενέργεια εκπαιδευτικών για κάλυψη κενών συστήματος
	3.1.2.2. Συμβολή θεσμικού πλαισίου στην κάλυψη εκπαιδευτικών αναγκών	3.1.2.2.1. Κάλυψη στοιχειωδών αναγκών των προσφύγων		3.1.2.2.1.1. Έλλειψη υψηλών προσδοκιών 3.1.2.2.1.2. Εύκολο μάθημα 3.1.2.1.1.3. Επιδίωξη για κάλυψη αναγκών
		3.1.2.2.2. Μη κάλυψη στοιχειωδών αναγκών των προσφύγων		3.1.2.2.2.1. Δεν ικανοποιούνται οι προσμονές τους
		3.1.2.2.3. Δυσκολίες κάλυψης αναγκών προσφύγων		3.1.2.2.3.1. Μη γνώση Αγγλικής από εκπαιδευτικούς 3.1.2.2.3.2. Δυσκολία διδασκαλίας Ελληνικών χωρίς γνώση άλλης γλώσσας 3.1.2.2.3.3. Διαφορετικές απαιτήσεις εκπαίδευσης προσφύγων
	3.1.2.3. Συμβολή θεσμικού πλαισίου στη δημιουργία φιλοδοξιών	3.1.2.3.1. Ανυπαρξία φιλοδοξιών		
		3.1.2.3.2. Λόγοι έλλειψης φιλοδοξιών		3.1.2.3.2.1. Νοοτροπία έτοιμων χρημάτων 3.1.2.3.2.2. Ασαφές πλαίσιο φοίτησης 3.1.2.3.2.3. Προσωρινότητα παραμονής 3.1.2.3.2.4. Μεγάλοι για φοίτηση στο Πανεπιστήμιο 3.1.2.3.2.5. Μικρά για φιλοδοξίες
		3.1.2.3.3. Ποικιλία φιλοδοξιών και στόχων		3.1.2.3.3.1. Ποικιλία ανάλογα με τον πρόσφυγα και την ηλικία 3.1.2.3.3.2. Ποικιλία ανάλογα το παιδί όπως και στα ελληνικά 3.1.2.3.3.3. Ποικιλία ανάλογα με την οικογένεια
		3.1.2.3.4. Φιλοδοξίες προσφύγων για μέλλον		3.1.2.3.4.1. Ύπαρξη φιλοδοξιών 3.1.2.3.4.2. Θέληση για γνώση και σπουδές 3.1.2.3.4.3. Πρόδος στη ζωή τους 3.1.2.3.4.4. Επαγγελματική αποκατάσταση 3.1.2.3.4.5. Φυγή σε άλλη χώρα 3.1.2.3.4.6. Εν μέρει αδιαφορία προσφύγων
		3.1.2.3.5. Βοήθεια και ενίσχυση φιλοδοξιών		3.1.2.3.5.1. Βοήθεια και ενίσχυση από το σχολείο των φιλοδοξιών προσφύγων μαθητών 3.1.2.3.5.2. Ενθάρρυνση από εκπαιδευτικούς 3.1.2.3.5.3. Ενθάρρυνση από οικογενειακό περιβάλλον
		3.1.2.3.6. Μη βοήθεια και ενίσχυση φιλοδοξιών		3.1.2.3.6.1. Μη βοήθεια και ενίσχυση φιλοδοξιών 3.1.2.3.6.2. Μη ενθάρρυνση από κοινωνία για εργασία 3.1.2.3.6.3. Όχι βοήθεια για φυγή σε άλλη χώρα 3.1.2.3.6.4. Προσωπική προσπάθεια μεταναστών μαθητών και όχι βοήθεια από νομοθετικό πλαίσιο
3.1.3. Προτάσεις επί του υπάρχοντος θεσμικού πλαισίου	3.1.3.1. Επιμόρφωση εκπαιδευτικών	3.1.3.1.1. Η υπάρχουσα επιμόρφωση εκπαιδευτικών		3.1.3.1.1.1. Πραγματοποίηση επιμόρφωσης κάποιων εκπαιδευτικών 3.1.3.1.1.2. Έλλειψη επιμόρφωσης εκπαιδευτικών
		3.1.3.1.2. Ανάγκη επιμόρφωσης για κάλυψη αναγκών προσφύγων		3.1.3.1.2.1. Επιμόρφωση εκπαιδευτικών 3.1.3.1.2.2. Επιμόρφωση σε υπολογιστές 3.1.3.1.2.3. Επιμόρφωση σε γλώσσα επικοινωνίας 3.1.3.1.2.4. Επιμόρφωση στο αντικείμενο μου 3.1.3.1.2.5. Επιμόρφωση σε πραγματοποίηση διαπολιτισμικής διδασκαλίας 3.1.3.1.2.6. Επιμόρφωση για το επίπεδο παρεχόμενης γνώσης στη χώρα τους 3.1.3.1.2.7. Επιμόρφωση σε διδασκαλία ατόμων με ψυχικά τραύματα 3.1.3.1.2.8. Επιμόρφωση σε διδασκαλία ελληνικής ως δεύτερη ξένη γλώσσας 3.1.3.1.2.9. Επιμόρφωση σε θέματα ρατσισμού
		3.1.3.1.3. Λόγοι αναγκαιότητας επιμόρφωσης		3.1.3.1.3.1. Γνώση τρόπου συμπεριφοράς
		3.1.3.1.4.		3.1.3.1.4.1. Όχι θέμα η επιμόρφωση

			Μη ανάγκη επιμόρφωσης (λόγοι)	3.1.3.1.4.2. Όχι θέμα η επιμόρφωση, αλλά η λύση του γλωσσικού 3.1.3.1.4.3. Αδύνατη και παράλογη η επιμόρφωση εκπαιδευτικών στη γλώσσα τους 3.1.3.1.4.4. Δεν έχει νόημα σε εκπ/κούς μεγάλης ηλικίας 3.1.3.1.4.5. Πολλές υπάρχουσες γνώσεις			
	3.1.3.2. Υποδομές διδασκαλίας	3.1.3.2.1. Ανάγκη προπαρασκευής προσφύγων μαθητών		3.1.3.2.1.1. Προετοιμασία στην εκμάθηση της ελληνικής 3.1.3.2.1.2. Προετοιμασία με συνδυασμό ελληνικής και αγγλικής 3.1.3.2.1.3. Προπαρασκευή χωρίς βαθμολογία 3.1.3.2.1.4. Εισαγωγή σε μικρότερες τάξεις 3.1.3.2.1.5. Φοίτηση σε τμήμα ένταξης			
			3.1.3.2.2. Διορισμοί εκπαιδευτικών	3.1.3.2.2.1. Αναγκαιότητα διορισμών εκπαιδευτικών 3.1.3.2.2.2. Έγκαιρος διορισμός εκπ/κών			
			3.1.3.2.3. Αναγκαία χαρακτηριστικά διδασκόντων σε πρόσφυγες		3.1.3.2.3.1. Αναγκαιότητα ειδικευμένων και κατάλληλων εκπαιδευτικών 3.1.3.2.3.2. Ελληνική καταγωγή 3.1.3.2.3.3. Γνώση πολιτισμικών στοιχείων προσφύγων 3.1.3.2.3.4. Κατάλληλη αντιμετώπιση σε πρόσφυγες/μετανάστες		
				3.1.3.2.4. Εγχειρίδια για πρόσφυγες		3.1.3.2.4.1. Αναγκαιότητα βελτίωσης υποδομών γραπτού κειμένου 3.1.3.2.4.2. Βιβλία με έννοιες μαθήματος-γλωσσάρια 3.1.3.2.4.3. Βιβλία σε ενδιάμεσες γλώσσες 3.1.3.2.4.4. Βιβλία στη γλώσσα τους 3.1.3.2.4.5. Βιβλία για όλα τα μαθήματα 3.1.3.2.4.6. Δίγλωσσα βιβλία (Ελληνικά-Αγγλικά) 3.1.3.2.4.7. Δίγλωσσα βιβλία (Ελληνικά-γλώσσα τους) 3.1.3.2.4.8. Τρίγλωσσα βιβλία (Ελληνικά-Αγγλικά-γλώσσα τους) 3.1.3.2.4.9. Βιβλία συναφή με την κοινωνική πραγματικότητα 3.1.3.2.4.10. Βιβλία προσαρμοσμένα στις ανάγκες τους	
		3.1.3.2.5. Τεχνολογίες Πληροφορικής				3.1.3.2.5.1. Αναγκαιότητα χρήσης Τ.Π.Ε. 3.1.3.2.5.2. Επιπλέον υλικοτεχνική υποδομή 3.1.3.2.5.3. Εμπλουτισμός site Υπουργείου	
					3.1.3.2.6. Μεταφραστής		3.1.3.2.6.1. Λειτουργία μεταφραστή σαν παράλληλη στήριξη 3.1.3.2.6.2. Μεταφραστής αγγλικών, γαλλικών και φαρσί
			3.1.3.2.7. Σχολική μονάδα				3.1.3.2.7.1. Εξειδικευμένο σχολείο βασισμένο στα παιδιά αυτά 3.1.3.2.7.2. Ανάγκη ειδικών τμημάτων 3.1.3.2.7.3. Πρωινή λειτουργία των ειδικών σχολείων με πλήρες πρόγραμμα 3.1.3.2.7.4. Σχολείο στα Αγγλικά 3.1.3.2.7.5. Πρόσβαση στην αίθουσα υπολογιστών του σχολείου 3.1.3.2.7.6. Ίδρυση σχολείου σε μέρος με πολλούς πρόσφυγες 3.1.3.2.7.7. Φοίτηση κατόπιν ιατρικού ελέγχου 3.1.3.2.7.8. Αύξηση του αριθμού των σχολείων που δέχονται πρόσφυγες/μετανάστες 3.1.3.2.7.9. Διαμόρφωση τάξεων με σωστές υποδομές ειδικά για αυτούς 3.1.3.2.7.10. Ευέλικτη ταξινόμηση σε τάξεις 3.1.3.2.7.11. Υποδομές για παιχνίδια
		3.1.3.2.8. Προτάσεις για προϋποθέσεις εγγραφής προσφύγων				3.1.3.2.8.1. Πραγματοποίηση ιατρικών εξετάσεων 3.1.3.2.8.2. Νομιμότητα προσφύγων 3.1.3.2.8.3. Διασαφήνιση της έννοιας «νομιμότητα»	
					3.1.3.2.9. Πρόγραμμα σπουδών		3.1.3.2.9.1. Ανάγκη εμπλουτισμού προγράμματος σπουδών 3.1.3.2.9.2. Κατάλληλο πρόγραμμα σπουδών 3.1.3.2.9.3. Χαλαρό πρόγραμμα για πρόσφυγες 3.1.3.2.9.4. Πλήρες πρόγραμμα σπουδών 3.1.3.2.9.5. Συμπόρευση με πρόγραμμα σπουδών χώρας τους
						3.1.3.2.10. Εκπαιδευτική πολιτική	

				3.1.3.2.10.4. Όχι αποκοπή από πολιτισμό τους
				3.1.3.2.10.5. Εξατομικευμένη ενημέρωση για το ιστορικό κάθε μαθητή
				3.1.3.2.10.6. Πρόβλεψη για ισότητα προσφύγων-γηγενών στην εκπ/ση
				3.1.3.2.10.7. Πραγματοποίηση διαγνωστικών τεστ για εξακρίβωση γλωσσικού, μαθησιακού επιπέδου
				3.1.3.2.10.8. Ίδρυση διαπολιτισμικών σχολείων
				3.1.3.2.10.9. Πραγματοποίηση διαπολιτισμικών δράσεων
				3.1.3.2.10.10. Συνεργασία με άλλα κράτη
		3.1.3.2.11. Προτάσεις για ενταξιακή πολιτική		3.1.3.2.11.1. Όχι αυστηρή παιδαγωγική
				3.1.3.2.11.2. Έναρξη από μηδενική βάση
				3.1.3.2.11.3. Καλύτερη οργάνωση
		3.1.3.2.12. Πρόγραμμα σπουδών γλωσσικής διδασκαλίας		3.1.3.2.12.1. Διδασκαλία ξένων γλωσσών
				3.1.3.2.12.2. Ελληνική γλώσσα
		3.1.3.2.13. Ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης		3.1.3.2.13.1. Ενημέρωση κοινωνίας
				3.1.3.2.13.2. Αλλαγή νοοτροπίας Ελλήνων
				3.1.3.2.13.3. Υιοθέτηση ανθρωπιστικών αξιών
				3.1.3.2.13.4. Αποβολή στερεοτύπων-προκαταλήψεων
				3.1.3.2.13.5. Ανταπόκριση στα αιτήματα των καιρών μας
	3.1.3.3. Μεταρρυθμίσεις στην εφαρμογή της Δ.Ε.	3.1.3.3.1. Ριζική αλλαγή		3.1.3.3.1.1. Αναγκαιότητα ριζικής αλλαγής δεδομένων
		3.1.3.3.2. Προτάσεις		3.1.3.3.2.1. Συνεργασία εκπαιδευτικού με συντονιστή-γνώστη της ιδιαιτερότητάς τους
				3.1.3.3.2.2. Δράσεις επίλυσης του γλωσσικού εμποδίου
				3.1.3.3.2.3. Ανάγκη υποστηρικτικής βοήθειας για επιπλέον γνώσεις
				3.1.3.3.2.4. Διάχυση δοκιμασμένων διαπολιτισμικών πρακτικών
				3.1.3.3.2.5. Κοινές δράσεις
				3.1.3.3.2.6. Πραγματοποίηση project
				3.1.3.3.2.7. Εκπόνηση σχολικών προγραμμάτων
				3.1.3.3.2.8. Εκπαίδευση ενός καθηγητή στη γλώσσα τους
				3.1.3.3.2.9. Εκπαίδευση εκπαιδευτικών στη Δ.Ε.
				3.1.3.3.2.10. Εξοπλισμός – υλικό για Δ.Ε.
				3.1.3.3.2.11. Χρήση Τ.Π.Ε. στην τάξη
		3.1.3.3.3. Βελτίωση λειτουργίας θεσμού ΔΥΕΠ-ΖΕΠ		3.1.3.3.3.1. Φοίτηση σε σωστό πλαίσιο ΔΥΕΠ/ΖΕΠ
				3.1.3.3.3.2. Επέκταση της εφαρμογής ΔΥΕΠ
				3.1.3.3.3.3. Ανάγκη λειτουργίας επιπλέον ΔΥΕΠ σε σχολεία
				3.1.3.3.3.4. Ανάγκη λειτουργίας επιπλέον ΖΕΠ
				3.1.3.3.3.5. Έγκαιρη προσέλευση καθηγητή για ΖΕΠ
	3.1.3.4. Γενικές προτάσεις	3.1.3.4.1. Ανάγκη χρηματοδότησης		
		3.1.3.4.2. Αναγκαιότητα υλικού		
		3.1.3.4.3. Φοίτηση όσων προτίθενται να μείνουν		
		3.1.3.4.4. Μακροπρόθεσμη προοπτική για την εκπαίδευση αυτών των παιδιών		
		3.1.3.4.5. Ύπαρξη ψυχολόγου		
		3.1.3.4.6. Σχολείο στήριγμα ζωής		
		3.1.3.4.7. Ουσιαστική επικοινωνία σχολείου-δομής		
		3.1.3.4.8. Διευκόλυνση μετακινήσεων		

5.2. Παραγόμενα ευρήματα από τον πίνακα

Από την ανάλυση των δεδομένων που προέκυψαν από τις συνεντεύξεις που πραγματοποιήθηκαν κατά το ερευνητικό στάδιο της ποιοτικής έρευνας προέκυψε ο άνωθεν πίνακας. Προέκυψαν οι ακόλουθες τρεις θεματικές ενότητες, οι οποίες και θα αναλυθούν στη συνέχεια: **1. Απόψεις εκπαιδευτικών για ένταξη στο μαθησιακό κομμάτι, 2. Απόψεις εκπαιδευτικών σχετικά με τις κοινωνικές σχέσεις προσφύγων/μεταναστών – γηγενών και 3. Απόψεις εκπαιδευτικών σχετικά με την εκπαιδευτική πολιτική για την ένταξη.** Παράλληλα με την ανάλυση των κατηγοριών και υποκατηγοριών που δημιουργήθηκαν θα παρατίθενται και αποσπάσματα των λεγομένων των συνεντευξιζόμενων με κριτήριο την ανταπόκριση τους στις υποκατηγορίες του πίνακα κωδικοποίησης και όχι κατά αριθμητική σειρά.

1. ΑΠΟΨΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΓΙΑ ΕΝΤΑΞΗ ΣΤΟ ΜΑΘΗΣΙΑΚΟ ΚΟΜΜΑΤΙ:

Σε αυτόν το θεματικό άξονα θα αναλυθούν οι ακόλουθες κατηγορίες που προέκυψαν από την ομαδοποίηση των κωδικών - κλειδιών, και οι οποίες είναι οι ακόλουθες: **1.1. Εισαγωγή στην τυπική σχολική πράξη, 1.2. Αλληλεπίδραση σχολείου και προσφύγων μαθητών, 1.3. Η προσαρμογή της εκπαίδευσης στην ιδιαιτερότητα των προσφύγων.**

1.1. Εισαγωγή στην τυπική σχολική πράξη

Στην κατηγορία 1.1. Εισαγωγή στην τυπική σχολική πράξη θα αναλυθούν οι ακόλουθες επιμέρους κατηγορίες: 1.1.1. Φοίτηση προσφύγων και 1.1.2. Πραγματοποίηση ή μη ένταξης στο μαθησιακό κομμάτι.

1.1.1. Φοίτηση προσφύγων

Η υποκατηγορία 1.1.1. επιμερίζεται κατά την ανάλυση στις ακόλουθες επιμέρους: 1.1.1.1. Δημογραφικά μαθητών, 1.1.1.2. Αναγκαιότητα φοίτησης, 1.1.1.3. Τρόπος φοίτησης, 1.1.1.4. Παρακολούθηση μαθημάτων και 1.1.1.5 Επίδραση τρόπου φοίτησης προσφύγων στην υλοποίηση του προγράμματος.

Η υποκατηγορία 1.1.1.1. Δημογραφικά μαθητών, επιμερίζεται σε 1.1.1.1.1. Φύλο προσφύγων μεταναστών μαθητών και 1.1.1.1.2. Ηλικία προσφύγων μεταναστών μαθητών. Αναφορικά με την υποκατηγορία 1.1.1.1.1. τα στοιχεία που προέκυψαν αναφέρουν ότι στα

σχολεία του νησιού εγγράφονται και φοιτούν κυρίως αγόρια σε αναλογία περίπου 1:20 για λόγους φύλου, κουλτούρας και θρησκείας:

Σ4: «Λίγα κορίτσια εμφανίστηκαν στο σχολείο, ας πούμε ένα..., σε αναλογία ένα προς είκοσι»

Σ5: «Και ερχόταν ο πατέρας με τα δυο παιδιά, κόρη και γιο, έγραφε το γιο και δεν έγραφε την κόρη. Παίρναμε τηλέφωνο, γιατί... Ε, να είναι κορίτσι»

Η υποκατηγορία 1.1.1.1.2. επιμερίζεται σε 1.1.1.1.2.1 Ενήλικοι μαθητές στην Εσπερινή και Τεχνική Εκπαίδευση και 1.1.1.1.2.2. Φοίτηση προσφύγων μεγαλύτερης ηλικίας σε μικρές τάξεις. Αναφορικά με την υποκατηγορία 1.1.1.1.2.1. οι εκπαιδευτικοί που έδωσαν συνέντευξη ανέφεραν ότι στο Εσπερινό σχολείο του νησιού και στην Τεχνική Εκπαίδευση προσέρχονται μόνο ενήλικες μαθητές λόγω ηλικίας. Στην 1.1.1.1.2.2. επιπροσθέτως αναφέρθηκε ότι εμφανίζεται το φαινόμενο να φοιτούν στο Γυμνάσιο μαθητές 17 ή 18 χρονών σε μικρότερες τάξεις από την ηλικία τους:

Σ5: «Τώρα βέβαια στο Εσπερινό δεν μπορούν να εγγραφούν ανήλικοι πλέον. Έχει αλλάξει ο Νόμος. Και για τους πρόσφυγες ισχύει αυτό»

Σ1: «Εμείς είχαμε παιδιά που τους έβλεπες ότι ήταν δεκαεφτάρικά και δεκαοκτώ και ήταν στο Γυμνάσιο»

Η υποκατηγορία 1.1.1.2. διακρίνεται σε 1.1.1.2.1. Λόγοι αναγκαιότητας φοίτησης η οποία επιμερίζεται σε 1.1.1.2.1.1. Κοινωνική ένταξη, 1.1.1.2.1.2. Εξασφάλιση εργασίας, 1.1.1.2.1.3 Βελτίωση επιπέδου ζωής, 1.1.1.2.1.4. Προσαρμογή στα ελληνικά δεδομένα, 1.1.1.2.1.5. Παρουσία σε περιβάλλον με παιδιά, 1.1.1.2.1.6. Λόγω μικρής ηλικίας, είναι παιδιά, 1.1.1.2.1.7. Προτεραιότητα έχει το σχολείο, 1.1.1.2.1.8. Λόγω τραυματικών βιωμάτων, 1.1.1.2.1.9. Αποκόμιση γνώσεων, 1.1.1.2.1.10. Δημιουργία προοπτικών, 1.1.1.2.1.11. Καλλιέργεια φιλοδοξιών και χαρακτήρα.

Ως βασικοί λόγοι που καθιστούν αναγκαία τη φοίτηση οι συνεντευξιαζόμενοι προέταξαν την κοινωνικοποίηση των προσφύγων μαθητών και τη διαμέσου της σχολικής κοινωνική ένταξή τους, σε συνδυασμό με την προσαρμογή στα ελληνικά δεδομένα. Εξίσου βασικός λόγος αναφέρθηκε η εξασφάλιση εργασίας μέσω των εφοδίων που αποκομίζουν και η βελτίωση του βιοτικού τους επιπέδου. Έμφαση δόθηκε στη σημασία να βρίσκονται σε περιβάλλον με παιδιά και

να έχουν την ευκαιρία να φοιτούν όπως κάθε παιδί της ηλικίας τους. Όπως αναφέρθηκε το σχολείο πρέπει να έχει προτεραιότητα στη ζωή τους ώστε να μπορέσουν να απαλυνθούν οι συνέπειες από τα τραυματικά βιώματα που βίωσαν. Εξίσου σημαντικό οι συνεντευξιαζόμενοι θεώρησαν το γεγονός ότι στο σχολείο θα αποκομίσουν γνώσεις και θα αναπτύξουν φιλοδοξίες και την αίσθηση ότι η ζωή τους μπορεί να αποκτήσει ακόμα και μετά τις εμπειρίες που τους στιγμάτισαν κάποια προοπτική. Ενδεικτικά για τα παραπάνω αναφέρονται οι εξής ρήσεις συνεντευξιαζόμενων:

Σ10: *«Γιατί το να κάθονται όλη την ημέρα και να μην κάνουν τίποτα ενώ θα μπορούσαν να αποκτήσουν γνώσει, να κοινωνικοποιηθούν κι όλα αυτά.»*

Σ12: *«Η παρουσία πρώτα απ' όλα τους βοηθάει όσον αφορά να γνωρίσουν κάποια πράγματα που έχουν να κάνουν με την κουλτούρα ας πούμε της χώρας στην οποία βρίσκονται»*

Σ11: *«Να είναι μέσα σε συνομηλίκους. Να μην είναι εγκλωβισμένα σε κάποια δομή μόνο με τους δικούς τους ανθρώπους»*

Σ13: *«Και δουλειά θα μπορούν να βρουν πιο εύκολα»*

Σ3: *«Ε, σίγουρα εμένα η άποψή μου είναι ότι όλα τα παιδάκια θα πρέπει να είναι αυτής της ηλικίας, δηλαδή από τριών, δύο, μέχρι την ενηλικίωσή τους θα πρέπει να είναι στο σχολείο»*

Σ2: *«Θέλω τα παιδιά, θεωρώ ότι σε αυτήν την ηλικία ο σκοπός τους είναι το σχολείο. Τίποτα άλλο στη ζωή τους δεν πρέπει να τους αφορά, δεν πρέπει να υπάρχει άλλη προτεραιότητα»*

Σ10: *«Το κυριότερο να τους μάθει και δυο-τρία πράγματα»*

Σ14: *«Και μου φαίνεται πολύ λογικό. Δηλαδή από το να είναι σε μια δομή, να είναι στο δρόμο, τι καλύτερο να είναι σε έναν χώρο που θα του δώσει μια προοπτική στη ζωή του»*

Η υποκατηγορία 1.1.1.3. Τρόπος φοίτησης κατά την κωδικοποίηση επιμερίστηκε σε 1.1.1.3.1. Τμήματα φοίτησης, 1.1.1.3.2. Προϋποθέσεις φοίτησης σε μεικτά τμήματα, 1.1.1.3.3. Υποχρεώσεις φοίτησης, 1.1.1.3.4. Μη προσαρμογή στις υποχρεώσεις φοίτησης και 1.1.1.3.5. Χαρακτηριστικά φοίτησης με κριτήριο τη διάρκεια φοίτησης.

Η υποκατηγορία 1.1.1.3.1. Τμήματα φοίτησης επιμερίστηκε σε 1.1.1.3.1.1. Ξεχωριστό τμήμα και 1.1.1.3.1.2. Μεικτά τμήματα. Αναφέρθηκε ότι οι μαθητές που έρχονται στα σχολεία του νησιού φοιτούν σε ξεχωριστό τμήμα, τμήμα υποδοχής και ότι για όσους φοιτούν για Τρίτη χρονιά συνεχόμενη λειτουργεί τμήμα υποδοχής II, καθώς επίσης και το γεγονός ότι κάποιοι είναι

αρνητικοί να φοιτήσουν σε κανονικό τμήμα. Επίσης ότι τα παιδιά πέραν των δεκαπέντε ωρών γλωσσικής διδασκαλίας παρακολουθούν τα υπόλοιπα μαθήματα εμβόλιμα σε τάξεις κανονικές αλλά ότι τελικά μικρός μόνον αριθμός μαθητών φοιτά σε κανονικές τάξεις.

Σ6: *«Είναι η Τρίτη χρονιά που το σχολείο μας ανήκει στα σχολεία που έχουν τμήμα ΖΕΠ δηλαδή υποδοχής προσφύγων»*

Σ12: *«Πολλοί από τα παιδιά της ένταξης όταν τους λες να πάνε στο τμήμα το κανονικό, σου λένε ‘‘ δε θέλω να πάω στο τμήμα το κανονικό ’’»*

Σ6: *«...Και μετά μπαίνουν εμβόλιμα στα υπόλοιπα μαθήματα που περισσεύουν»*

Η υποκατηγορία 1.1.1.3.2. Προϋποθέσεις φοίτησης σε μεικτά τμήματα, διακρίθηκε σε 1.1.1.3.2.1. Δεύτερη συνεχόμενη χρονιά στην Ελλάδα, 1.1.1.3.2.2. Τυπικός έλεγχος παιδιών, 1.1.1.3.2.3. Γνώση ελληνικής και 1.1.1.3.2.4. Αίτηση ασύλου. Αναφέρθηκε ότι βασική προϋπόθεση για τη φοίτησή τους σε μεικτά τμήματα είναι να φοιτούν δεύτερη συνεχόμενη χρονιά στην Ελλάδα, να έχουν περάσει από τον τυπικό έλεγχο και να έχουν το αναγκαίο γλωσσικό υπόβαθρο στην ελληνική γλώσσα. Επίσης ότι κυρίως φοιτούν οι αιτούντες άσυλο.

Σ2: *«Οι μαθητές που έχουμε για δεύτερη χρονιά παραμένουν στην Ελλάδα οι πρόσφυγες, μένουν και τους εντάσσουμε σε τμήμα με καθαρά γηγενείς»*

Σ2: *«Οι μαθητές που έρχονται σε εμάς είναι καθόλα τι νόμιμοι καθόλα τι ελεγμένοι ως προς την τυπική διαδικασία της νομιμότητάς τους, και όλα τα παιδιά, όλα, το βλέπω γιατί τους ελέγχω, είναι το κομμάτι το οποίο δουλεύω εγώ»*

Σ1: *«Θεωρούνται από το Νόμο, από το Υπουργείο ότι ξέρουν ελληνικά, άρα μπορούν να μπουν στα τμήματα»*

Η υποκατηγορία 1.1.1.3.3. Υποχρεώσεις φοίτησης διακρίθηκε σε 1.1.1.3.3.1. Υποχρεωτική συμμετοχή στο σχολικό πρόγραμμα, 1.1.1.3.3.2. Προσπάθεια προσφύγων για συνέπεια στη φοίτηση, 1.1.1.3.3.3. Κανονικό ωράριο, και 1.1.1.3.3.4. Μη κανονικό πρόγραμμα μαθημάτων. Αναφέρθηκε ότι οι μαθητές αυτοί υποχρεούνται να φοιτούν συγκεκριμένες ώρες στα πλαίσια ωραρίου που ορίζει το πρόγραμμα σπουδών και να μην κάνουν απουσίες αλλά ότι δεν ταυτίζεται το δικό τους πρόγραμμα μαθημάτων με των γηγενών. Επίσης ότι καταβάλλουν προσπάθεια να είναι συνεπείς.

Σ1: *«Να έρχονται κάποιες ώρες, να μην κάνουν απουσίες, όχι ότι θα μείνουν στην τάξη»*

Σ11: «..δεν κάνουν το κανονικό πρόγραμμα»

Σ1: «Ε, εντάξει προσπαθούνε. Δηλαδή τους εξηγείς κάποια πράγματα, προσπαθούνε κάποιοι να είναι συνεπείς...»

Η υποκατηγορία 1.1.1.3.4. Μη προσαρμογή στις υποχρεώσεις φοίτησης, διακρίθηκε στην 1.1.1.3.4.1. Δυσκολία προσαρμογής στην τακτική φοίτηση και 1.1.1.3.4.2 Ιδιαιτερότητα παρακολούθησης προσφύγων. Οι συνεντευξιαζόμενοι κατέθεσαν τις απόψεις τους σύμφωνα με τις οποίες οι μαθητές αυτοί δυσκολεύονται να προσαρμοστούν στις υποχρεώσεις της τακτικής φοίτησης και ότι εκ των πραγμάτων οι δομές υποδοχής, εγκατάστασης και εκπαίδευσης προσφύγων είναι κάτι ρευστό.

Σ2: «Είναι πάρα πολύ δύσκολο για τα παιδιά αυτά να ξέρουν ότι κάθε μέρα πρέπει να ξυπνούν, να έρχονται, να κάνουν διάλειμμα, να φεύγουν, δεν το τηρούν»

Σ7: Αυτό είναι ρευστό εκ των πραγμάτων διότι άλλοι φεύγουν κεντρικά, σε άλλους εγκρίνεται η αίτηση ασύλου... οπότε είναι πολύ ρευστή η χρονιά»

Η υποκατηγορία 1.1.1.3.5. που σχετίζεται με τα Χαρακτηριστικά φοίτησης με κριτήριο τη διάρκεια φοίτησης περιλαμβάνει την 1.1.1.3.5.1. Παροδικότητα φοίτησης και 1.1.1.3.5.2. Σταθερότητα φοίτησης. Αναφέρθηκε ότι οι μαθητές που φοιτούν δεν είναι μόνιμοι λόγω των συνεχών αφίξεων και αναχωρήσεων εκτός από λίγες εξαιρέσεις που θα μείνουν μόνιμα. Οι περισσότεροι αναχωρούν πριν περάσει μήνας με μέγιστο διάστημα παραμονής τους έξι μήνες οπότε το μαθητικό δυναμικό διαρκώς ανανεώνεται. Εντούτοις κατά περίπτωση μπορεί να υφίσταται ένας σταθερός κορμός ως το τέλος της σχολικής περιόδου.

Σ6: «Γιατί πρέπει να σας πω ότι πολλά από τα παιδιά φεύγουν σε διάστημα δύο ή τριών εβδομάδων. Φεύγουν και έρχονται συνεχώς»

Σ1: «Υπάρχει ένας κύριος κορμός παιδιών που είναι σταθερός από την αρχή της χρονιάς και που είναι σταθερά πιθανότατα ως το τέλος»

Συνεχίζοντας βλέπουμε ότι η υποκατηγορία 1.1.1.4. Παρακολούθηση μαθημάτων διαχωρίστηκε σε 1.1.1.4.1. Συχνή παρακολούθηση προσφύγων/μεταναστών μαθητών, 1.1.1.4.2. Λόγοι βελτίωσης παρακολούθησης και συνέπειας φοίτησης, 1.1.1.4.3. Μη τακτική

παρακολούθηση προσφύγων/μεταναστών, 1.1.1.4.5. Λόγοι απουσιών από μαθήματα, 1.1.1.4.6. Συνέπειες διακοπής παρακολούθησης.

Για την 1.1.1.4.1. αναφέρθηκε ότι σχετικά με τη συχνότητα παρακολούθησης των μαθητών αυτών, αυτή κάποτε αγγίζει το ποσοστό των 80%, ότι κάποιοι μαθητές με στόχους παρακολουθούν ανελλιπώς και ότι όσο περνούν τα χρόνια αυξάνεται το ποσοστό των μαθητών που φοιτούν ανελλιπώς και συστηματικά.

Σ8: *«Έρχονται σχεδόν σε όλα τα μαθήματα, αλλά θα πω και καλά σε ένα ποσοστό κατά 80% ας πούμε παρακολουθούν»*

Σ7 *«Ε, υπάρχει μια μερίδα παιδιών που είναι αρκετά συστηματικοί στην παρακολούθηση»*

Σ6: *«Έχουμε μαθητές οι οποίοι έρχονται κάθε μέρα για φέτος, σχολικό έτος 2019-2020, έχουμε πέντε μαθητές στην Α' Λυκείου που έρχονται ανελλιπώς»*

Στην 1.1.1.4.2. υποκατηγορία ταξινομήθηκαν οι λόγοι βελτίωσης της παρακολούθησης ως εξής: 1.1.1.4.2.1. Επίδραση από τις δομές, 1.1.1.4.2.2. Επίδραση από οικογένειες, 1.1.1.4.2.4. Επιθυμία για μάθηση, 1.1.1.4.2.5. Εμπέδωση χρηστικότητα ένταξής τους στο σχολείο, 1.1.1.4.2.6. Προετοιμασία για μετακίνηση. Αναφέρθηκε δηλαδή από τους συνεντευξιαζόμενους/μενες ότι ως λόγοι βελτίωσης της παρακολούθησης είναι η επίδραση που υφίστανται από τις δομές, αλλά και από την οικογένεια, καθώς και η επιθυμία τους για μάθηση και για ένταξη, σε συνδυασμό με την κατανόηση εκ μέρους τους του γεγονότος ότι η ένταξη στο σχολείο είναι χρηστική για τη ζωή τους και ότι παρέχει εφόδια για τη μετακίνησή τους.

Σ14: *«Πολύ πιθανό από τις δομές που μένουνε (έχει αυξηθεί το ποσοστό παρακολούθησης)»*

Σ8: *«στα camp που είναι δεν είναι τόσο καλές οι συνθήκες. Έρχονται, βρίσκουν ένα πιο ανθρώπινο περιβάλλον, συναναστρέφονται και με άλλα παιδιά δικά τους, συναναστρέφονται και με γηγενείς, οπότε νομίζω ότι πιο πολύ..., πιο πολύ έρχονται για να έχουν καλή ψυχολογία παρά ας πούμε για να μάθουν.»*

Σ8: *«υπάρχουν και αυτοί που πραγματικά έρχονται για να μάθουν»*

Σ7: *«τα παιδιά κατανοούν δηλαδή και τη χρηστικότητα, την πρακτική χρηστικότητα της ένταξής τους σε μονάδες που υπάγονται στο Υπουργείο απ' ό,τι της εκπαίδευσης σε ΜΚΟ»*

Σ14: *«Πηγαίνουν γιατί ξέρουν ότι θα μάθω γερμανικά και θα πάω στη ξένη τη χώρα και θα ξέρω, θα ξεκινήσω από ένα σκαλοπάτι παραπάνω»*

Προχωρώντας στην υποκατηγορία 1.1.1.4.3. Μη τακτική παρακολούθηση προσφύγων/μεταναστών, έμφαση δόθηκε στο γεγονός ότι στην πλειοψηφία τους σημειώνουν απουσίες από την αρχή της χρονιάς και μάλιστα για κάποια χρονικά διαστήματα σταματούν να προσέρχονται και ως εκ τούτου η φοίτησή τους χαρακτηρίστηκε ελλειμματική και ασυνεπής μολονότι το ποσοστό των μη παρακολουθούμενων τα τελευταία δύο χρόνια έχει περιοριστεί.

Σ4: *«Υπάρχουν περίοδοι που εξαφανίζονται κάποιοι»*

Σ14: *«Έχουμε ένα μεγάλο ποσοστό, 30% θα έλεγα, ότι δεν έχουν τακτική παρακολούθηση. Βέβαια την πρώτη χρονιά ήταν ακόμα μεγαλύτερο το ποσοστό που δεν παρακολουθούσανε»*

Η υποκατηγορία 1.1.1.4.4. Λόγοι απουσιών από μαθήματα διακρίθηκε σε 1.1.1.4.4.1. Λόγοι υγείας, 1.1.1.4.4.2. Λόγω εργασίας, 1.1.1.4.4.3. Αναμονή για φυγή από το νησί, 1.1.1.4.4.4. Αίσθημα ρευστότητας, 1.1.1.4.4.5. Επειδή δεν καταλαβαίνουν, 1.1.1.4.4.6 Πρώτερη μόρφωση στη χώρα τους. και 1.1.1.4.4.7. Άγνοια θεσμού του σχολείου. Αναφέρθηκε δηλαδή από τους συνεντευξιαζόμενους/ες ότι υφίστανται συχνά λόγοι υγείας για την απουσία τους μολονότι κάποτε αυτό προβάλλεται ως δικαιολογία, και ότι παρατηρείται μαθητική διαρροή λόγω εργασίας ως μεταφραστές. Επίσης ότι οι πολλές απουσίες οφείλονται στο γεγονός ότι ενδόμυχα έχουν την προοπτική να φύγουν από το νησί και ότι επηρεάζονται από το γενικό αίσθημα ρευστότητας που τους διακρίνει σε σχέση με ό,τι βίωσαν. Άλλοτε πάλι το πλήθος των απουσιών οφείλεται στο γεγονός ότι δεν έχουν κατανοήσει τη λειτουργία του σχολείου ως δομημένο σύνολο που υπόκειται σε καθορισμένους κανόνες λειτουργίας. Αλλά και το γεγονός ότι δεν καταλαβαίνουν τη γλώσσα και κατά συνέπεια τη διδασκαλία σε συνδυασμό με το ελλιπές μορφωτικό υπόβαθρο που έλαβαν στη χώρα τους, ασκεί καταλυτική επίδραση στην ασυνέπεια που εμφανίζουν ως προς τη φοίτησή τους.

Σ4: *«Πολλές φορές δηλαδή το ότι έχουμε κάποια διαρροή σχετίζεται με το γεγονός ότι εργάζονται πολλές ώρες»*

Σ5: *«Πολλά παιδιά.. επειδή είναι σε αναμονή για να φύγουν ή εξωτερικό ή σε άλλο μέρος της Ελλάδας πολλές φορές μια έρχονται μια δεν έρχονται»*

Σ3: «...αργούσανε να έρθουνε. Δεν ξέρανε γενικά ότι το σχολείο είναι σχολείο. Υπάρχει λειτουργία σχολείου»

Σ13: «Απλά ίσως αποφεύγουν κάποια μαθήματα, όπως σου είπα και πριν, τα Θρησκευτικά, τα Αρχαία, επειδή δεν καταλαβαίνουν, δε θέλουν κιόλας να είναι στο μάθημα πολύ»

Η υποκατηγορία 1.1.1.4.5. Λόγοι διακοπής παρακολούθησης διακρίθηκε σε 1.1.1.4.5.1. Έγκριση μετακίνησης, 1.1.1.4.5.2. Συνεχής μετακίνηση, 1.1.1.4.5.3. Έγκριση ασύλου, 1.1.1.4.5.4. Λόγοι θρησκείας, 1.1.1.4.5.5. Κακές σχέσεις με άλλους μετανάστες/πρόσφυγες μαθητές και 1.1.1.4.5.6. Σχολική βία από γηγενείς συμμαθητές. Το καθεστώς δηλαδή διαρκούς μετακίνησης αλλά και η έγκριση μετακίνησης ή ασύλου σε συνδυασμό με λόγους θρησκείας όσον αφορά ιδιαίτερα τη φοίτηση των κοριτσιών αλλά και με κρούσματα σχολικής βίας από γηγενείς, καθώς και οι μη αγαστές σχέσεις με άλλους μετανάστες συμμαθητές τους συνιστούν τους πλέον βασικούς παράγοντες που προκαλούν τη διακοπή στη φοίτησή τους.

Σ11: «Απλά υπάρχει το πρόβλημα ότι τα παιδιά αυτά, όταν εγκρίνεται η μετακίνηση τους, φεύγουν»

Σ6: «Τα κορίτσια που έχουνε μουσουλμανική θρησκεία... και είναι και αυτά που δεν παρακολουθούν τελικά το σχολείο. Έρχονται για λίγο καιρό και μετά φεύγουν»

Σ15: «Προέκυψε και θέμα να μη φοιτά κάποιος γιατί δέχτηκε σχολική βία, ρατσισμό απέναντί του»

Προχωρώντας στην ανάλυση του πίνακα βλέπουμε ότι η υποκατηγορία 1.1.1.4.6. Συνέπειες διακοπής παρακολούθησης που διακρίνεται σε 1.1.1.4.6.1. Αδυναμία αποκόμισης γνώσεων, περιλαμβάνει τα συλλεγόμενα στοιχεία σχετικά με την αδυναμία των μαθητών να αποκομίσουν γνώσεις επειδή διακόπτουν τη φοίτησή τους και κατά συνέπεια στερούνται τα πολύτιμα αγαθά που παρέχει.

Σ14: «Γιατί αυτά τα παιδιά μπορεί να κάτσουν μόνο ένα μήνα. Δεν περιμένω εγώ σε ένα μήνα να τους μάθω Μαθηματικά και μετά θα φύγουνε»

Η υποκατηγορία 1.1.1.5. Επίδραση τρόπου φοίτησης προσφύγων στην υλοποίηση του προγράμματος διακρίνεται σε 1.1.1.5.1. Λόγοι δυσκολίας εφαρμογής προγράμματος σπουδών. Ακολουθώντας η κατηγορία 1.1.1.5.1. επιμερίζεται σε δύο λόγους: 1.1.1.5.1.1. Συνεχής άφιξη

προσφύγων και 1.1.1.5.1.2. Ανάγκη συνεχούς επανάληψης διδαχθέντων. Από την κωδικοποίηση γίνεται εμφανές ότι με τις συνεχείς αφίξεις το εκπαιδευτικό έργο πρέπει να οικοδομείται διαρκώς εκ νέου.

Σ1: «Έρχονται καινούριοι. ίσως να ξανάρθουν μετά και άλλοι. Οπότε ξαναγυρνάς πάλι από την αρχή και ξαναλές το ίδιο πράγμα»

1.1.2. Πραγματοποίηση ή μη ένταξης στο μαθησιακό κομμάτι

Η υποκατηγορία 1.1.2. Πραγματοποίηση ή μη ένταξης στο μαθησιακό κομμάτι, επιμερίζεται κατά την ανάλυση στις ακόλουθες επιμέρους: 1.1.2.1. Πραγματοποίηση ένταξης, 1.1.2.2. Μη πραγματοποίηση ένταξης, 1.1.2.3. Αναγκαιότητα ένταξης, 1.1.2.4. Προϋποθέσεις ένταξης.

Η υποκατηγορία 1.1.2.1. επιμερίζεται σε 1.1.2.1.1. Πραγματοποιείται ένταξη. Οι μαρτυρίες μερικών εκπαιδευτικών αναφέρονται στο γεγονός ότι σε συγκεκριμένα σχολεία πραγματοποιείται η ένταξη χάρη στους εκπαιδευτικούς και τη δράση τους. Οι εκπαιδευτικοί στην Υποδοχή μάλιστα χαρακτηρίζονται αξιοθαύμαστοι και κρίνεται ότι συντελούν στην ένταξη των μαθητών αυτών.

Σ12: «Τώρα όσον αφορά την εκπαιδευτική κοινότητα, δεν αισθάνομαι ότι το συγκεκριμένο σχολείο δε βοηθά. Δηλαδή οι άνθρωποι που ασχολούνται στην Υποδοχή τουλάχιστον αυτή τη στιγμή, δεν υπάρχουν οι άνθρωποι αυτοί. Ειλικρινά τώρα έτσι;

Η υποκατηγορία 1.1.2.2. Μη πραγματοποίηση της ένταξης διακρίνεται σε 1.1.2.2.1. Όχι ένταξη στο ελληνικό σχολείο, 1.1.2.2.2. Δύσκολη η ένταξη, 1.1.2.2.3. Ύπαρξη εξωσχολικών δυσκολιών, 1.1.2.2.4. Λόγοι μη ένταξης

Η υποκατηγορία 1.1.2.2.1. περιλαμβάνει στοιχεία από τις καταθέσεις των συνεντευξιαζόμενων σύμφωνα με τα οποία προκύπτει ότι στο ελληνικό σχολείο δεν υπάρχει, κατά τη γνώμη των περισσότερων εκπαιδευτικών, ένταξη και δεν υπάρχει και η συναπόφαση για την ένταξή τους. Σύμφωνα με τις μαρτυρίες τους το πρόγραμμα σπουδών είναι πολύ κακό και ως εκ τούτου δεν παράγει την ένταξή τους, άλλωστε οι προσπάθειες για την ένταξή τους εφαρμόζονται σε λίγα μόνο σχολεία και με ακατάλληλο τρόπο σε σημείο που και τα απλά ακόμα και τα θεωρούμενα ως δεδομένα στη σχολική ζωή να μην μπορούν να κατακτηθούν. Μολονότι η

επιδίωξη ένταξης κρίνεται αναγκαία, οι εκτιμήσεις οδηγούν στο συμπέρασμα ότι αδυνατεί να παραχθεί στα ισχύοντα σχολικά πλαίσια.

Σ11: *«Στην ουσία δεν υπάρχει ένταξη των παιδιών αυτών στο ελληνικό σχολείο»*

Σ12: *«Δηλαδή τόσο απλά πράγματα που μπορούν να θεωρούνται δεδομένα, αλλά δεν είναι κατακτημένο όλο αυτό»*

Σ12: *«Δε θεωρώ ότι είναι ενταγμένοι οι μετανάστες στο δικό μας σχολείο ας πούμε»*

Σ14: *«Όχι, δεν το έχουμε πετύχει. Είμαστε κάτω και από τη βάση ας πούμε»*

Στην υποκατηγορία 1.1.2.2.2. Δύσκολη η ένταξη αναφέρεται η δυσκολία ένταξης για όσους φοιτούν γενικά και ειδικότερα στο κανονικό τμήμα.

Σ12: *«Γιατί το παιδί που έχουμε τώρα που είναι από πέρυσι μέσα στην τάξη, αυτό δεν έχει ενταχτεί ακόμα. Δεν έχει ενταχτεί καθόλου»*

Στην υποκατηγορία 1.1.2.2.3. Ύπαρξη εξωσχολικών δυσκολιών αναφέρεται η παρουσία και η επίδραση εξωσχολικών παραγόντων που επηρεάζουν αρνητικά όπως και στους γηγενείς.

Σ2: *«Σαφώς και εκείνοι έχουν δυσκολίες, αλλά και οι γηγενείς έχουν δυσκολίες από το σπίτι»*

Στην υποκατηγορία 1.1.2.2.4. Λόγοι μη ένταξης, διακρίνονται οι επιμέρους υποκατηγορίες που περιγράφουν τους λόγους: 1.1.2.2.4.1. Παροδικότητα παραμονής, 1.1.2.2.4.2. Απαγόρευση από θρησκεία, 1.1.2.2.4.3. Γλωσσικό εμπόδιο, 1.1.2.2.4.4. Στάση που καλλιεργούν οι γονείς, 1.1.2.2.4.5. Απουσία κοινών δραστηριοτήτων, 1.1.2.2.4.6. Αναποτελεσματική εφαρμογή, 1.1.2.2.4.7. Απουσία σχετικού προσανατολισμού από τις δομές και 1.1.2.2.4.8. Ανεπάρκεια εκπαιδευτικής πολιτικής ως προς την ένταξη. Στις επιμέρους αυτές υποκατηγορίες αναφέρεται ότι αφενός η παροδικότητα και το μικρό διάστημα της παραμονής τους καταργούν τη δυνατότητα ένταξής τους κυρίως στα κανονικά τμήματα, ενώ αφετέρου επενεργούν πλήθος άλλων παραγόντων όπως η απαγόρευση από τη θρησκεία τους και το πολυσύνθετο γλωσσικό εμπόδιο που καθιστά αδύνατη την επικοινωνία. Αυτά σε συνδυασμό με την αρνητική στάση που οι γηγενείς γονείς καλλιεργούν στα παιδιά τους δρουν ανασταλτικά για την ένταξη των προσφύγων/μεταναστών. Όμως δηλώνεται ότι ευθύνες φέρει και η αναποτελεσματική εφαρμογή της ένταξης που δεν προνοεί για κοινές δραστηριότητες και η ανεπάρκεια της εκπαιδευτικής πολιτικής στο θέμα αυτό. Το γεγονός ότι δε διδάσκεται η γλώσσα και δεν εξακριβώνεται η

κατάκτησή της πριν ενταχτούν στην τάξη λέγεται ότι αποτελεί δείγμα της ανεπαρκούς πολιτικής μέριμνας, ενώ αφήνονται υπόνοιες για ευθύνες των επίσημων φορέων στη μη ένταξή τους. Αμέριμνες ευθυνών δεν είναι φυσικά κατά τα λεγόμενα των εκπαιδευτικών ούτε οι δομές καθώς αναφέρεται ότι η εξοικείωση με το σχολείο έχει να κάνει και με το έργο των οργανώσεων.

Σ12: *«Βάλαμε το κορίτσι ας πούμε, σε ένα μήνα, ούτε ένα μήνα, έφυγε»*

Σ8: *«γιατί δεν μπορεί να μάθει το παιδί αυτό όταν το φέρνεις και το πετάς μέσα σε ένα σχολείο που μιλάνε μόνο ελληνικά, και δεν του μαθαίνεις ελληνικά, τίποτα να κάνει. Δεν μπορεί να ενταχτεί»*

Σ13: *«Γιατί και πολλές οικογένειες είναι αρνητικές με τους μετανάστες, οπότε το μεταδίδουν αυτό και στα παιδιά τους και δε τους υποδέχονται τέλος πάντων όπως πρέπει»*

Σ12: *«Δεν είναι ενταγμένοι, γιατί δεν έχουνε κοινή γλώσσα για να συνεννοηθούν, δεν υπάρχουνε τόσο πολλές κοινές δραστηριότητες, μένουνε πάρα πολύ μικρό χρονικό διάστημα, όλοι αυτοί οι παράγοντες δε βοηθούν στην ένταξή τους»*

Σ9: *«Εκεί τους πετάει όχι στη θάλασσα, εκεί τους πετάει στον ωκεανό και τους βάζει και βαρίδια. Για να πάνε σίγουρα στον πάτο, να το εγκαταλείψουν, ό,τι προσπάθεια και να ήθελαν να κάνουν»*

Σ12: *«κάποια στιγμή θα γίνει μια συζήτηση κατά πόσο αυτά τα παιδιά μπορούν να μπου μέσα στο ίδιο το τμήμα και να δουλέψουν στο ίδιο το τμήμα. Αυτό για μένα δεν είναι απαραίτητα ενταξιακό»*

Στην υποκατηγορία 1.1.2.3. Αναγκαιότητα ένταξης διακρίνονται οι επιμέρους: 1.1.2.3.1. Αναγκαία η επιδίωξη ένταξης, 1.1.2.3.2. Για πρόληψη παραβατικής συμπεριφοράς, 1.1.2.3.3. Για λόγους ψυχολογικούς, 1.1.2.3.4. Για λόγους ενσωμάτωσης, 1.1.2.3.5. Λόγω προοπτικής εγκατάστασης εδώ και 1.1.2.3.6. Αναγκαία η ένταξη για πραγματοποίηση μόρφωσης. Σύμφωνα με τις μαρτυρίες των εκπαιδευτικών η ένταξη κρίνεται αναγκαία παρά τις ατέλειες στην εφαρμογή της προκειμένου τα παιδιά να υπάρχουν στο χώρο του σχολείου, κάτι που αποτελεί εν γένει δικαίωμα όλων των ανθρώπων, αλλά και γιατί κρίνεται ότι αποτελούν μια μερίδα του πληθυσμού που πρέπει να ενταχτεί και να είναι με το μέρος και φιλική με τους γηγενείς για κάθε μελλοντικό ενδεχόμενο. Επίσης γιατί μπορεί να επιδράσει προληπτικά στην εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς και γιατί επιδρά θετικά στην ψυχολογία τους και τους εξοπλίζει με εφόδια ζωής. Αναφέρθηκε ενδεικτικά:

Σ2: «Δηλαδή δεν παύει να είναι μαθητές και πρέπει και εκείνοι να ενταχτούν μέσα στο σχολικό πλαίσιο»

Σ8: «Καλό είναι εμείς αυτόν τον κόσμο αν καταφέρουμε να με αυτό να τους φέρουμε κοντά μας, να γλυτώσουμε πολλά προβλήματα στο μέλλον. Άρα συμφωνώ στο να είναι... να ενταχτούνε δηλαδή, να μπουν»

Σ15: «Είναι πολύ θετική, γιατί θεωρώ αναγκαία την ένταξή τους στο σχολείο»

Σ15: «Γιατί έτσι μπορεί να το βοηθήσει και να αποτρέψει το παιδί και από παραβατικές συμπεριφορές. Κι εγκληματικότητα»

Σ15: «Άρα, αν μπει στο σχολείο, τότε αλλάζει κι όλο το κλίμα και όλη η ψυχολογία του αλλοδαπού»

Σ15: «Αφού δε λύνεται το προσφυγικό και το μεταναστευτικό, όταν λέω δε λύνεται (εννοώ) δεν εξαφανίζεται διά μαγείας ο μετανάστης και ο πρόσφυγας από τις τοπικές κοινωνίες τις σημερινές, πρέπει να ενταχτεί στο σχολείο. Όπως εντάσσεται κι ένα μικρό παιδί, ένας γηγενής. Μεγάλη ανάγκη»

Σ14: «Γιατί όπως είπα και προηγουμένως, είναι παιδιά που πρέπει να πάνε στο σχολείο, είναι δικαίωμα να προχωρήσουν και αυτά, να μορφωθούνε..»

Η υποκατηγορία 1.1.2.4. Προϋποθέσεις ένταξης επιμερίζεται σε 1.1.2.4.1. Αποδοχή από τους μαθητές, 1.1.2.4.2. Αποδοχή από κοινωνία και γονείς, 1.1.2.4.3. Μάθηση γλώσσας, 1.1.2.4.4. Συγκεκριμένη αφετηρία, 1.1.2.4.5. Προοπτική παραμονής, 1.1.2.4.6. Ύπαρξη κατάλληλης νομοθεσίας, 1.1.2.4.7. Προϊόν συναπόφασης όλων, 1.1.2.4.8 Αισθητή η προσπάθεια ένταξης, 1.1.2.4.9. Γνώση από καθηγητές επιπέδου γνώσεων και 1.1.2.4.10, Δυνατότητα παρακολούθησης μαθήματος. Αναφέρεται από τους συνεντευξιαζόμενους ότι η ένταξη θα επιτευχθεί εφόσον προϋπάρξει η αποδοχή τους από το οικείο μικρό περιβάλλον του σχολείου και καθώς θα έρθουν σε επαφή με τα Ελληνόπουλα, αλλά ότι για αυτό προαπαιτείται η αποδοχή από την κοινωνία και τους γονείς των μαθητών, ενώ κομβικής σημασίας για την ένταξη κρίνεται και η μάθηση της γλώσσας, άρα και η φοίτηση σε τμήμα ένταξης και η πιστοποίηση της κατάκτησης της γλώσσας σε ικανοποιητικό βαθμό. Η ένταξη διευκολύνεται εάν το παιδί μπορέσει να παρακολουθεί τα μαθήματα και εάν οι εκπαιδευτικοί είναι γνώστες του επιπέδου γνώσεων των προσφύγων μαθητών τους. Επίσης κάθε προσπάθεια για ένταξη πρέπει να έχει συγκεκριμένη αφετηρία και να εδράζεται

σε συγκεκριμένη και λεπτομερή νομοθεσία. Να γίνεται ακόμη αντιληπτή στους πρόσφυγες και να πείθει για τις προθέσεις της. Εν τέλει να αποτελεί προϊόν συναπόφασης όλων.

Σ13: *«Για να γίνει αυτό πρέπει να έρθουν στο σχολείο. Και να έρθουν σε επαφή με Ελληνόπουλα. Και τα ελληνόπουλα να έρθουν σε επαφή με μετανάστες, με άλλες εθνότητες τέλος πάντων. Μόνο έτσι θα γίνει η ένταξη»*

Σ2: *«Τα παιδιά αυτά πρέπει να μάθουν, δηλαδή να βρούμε έναν τρόπο να 'ναι σε ξεχωριστό τμήμα, αυτό που ήδη κάνουμε; (αναστοχασμός) Να μαθαίνουν τη γλώσσα. Νομίζω ότι είναι ένας αρκετά καλός τρόπος για να ενταχτούν μέσα στην κοινωνία του σχολείου»*

Σ12: *«ύστερα από δύο –τρία χρόνια τους βλέπεις ότι πάνε πολύ καλά με τους συμμαθητές τους, σιγά-σιγά, όχι πολύ καλά στα μαθήματα, αλλά προσπαθούνε, αυτό όμως είναι πληθυσμός ο οποίος μένει εδώ και θα μείνει εδώ πέρα»*

Σ4: *«Ναι πρέπει να γίνεται, αλλά όπως είπα με συγκεκριμένη νομοθεσία, ε, και κανόνες»*

Σ10: *«να νοιώσουν ότι γίνεται η προσπάθεια να τους εντάξει και μέσα στο κοινωνικό σύνολο»*

Σ10: *«να συμμετέχουν, καθηγητές, δάσκαλοι οι οποίοι να ξέρουν το επίπεδο γνώσεών τους, των παιδιών δηλαδή για να μπορούν να βοηθήσουν»*

Σ14: *«Δηλαδή ένα παιδί που μπορεί και παρακολουθεί, που γίνεται το μάθημα με τέτοιο τρόπο που μπορεί και παρακολουθεί το μάθημα, έχει ευκολότερη ένταξη»*

1.2. Αλληλεπίδραση σχολείου και προσφύγων μαθητών

Η κατηγορία 1.2. Αλληλεπίδραση σχολείου και προσφύγων μαθητών, διακρίνεται σε 1.2.1. Διδασκαλία προσφύγων, 1.2.2. Συμμετοχή στα μαθήματα, 1.2.3. Συνεργασία προσφύγων-γηγενών εντός τάξης, 1.2.4. Συνεργασία προσφύγων/μεταναστών μεταξύ τους εντός τάξης και σε 1.2.5. Σχολική επίδοση.

1.2.1. Διδασκαλία προσφύγων

Η υποκατηγορία 1.2.1. Διδασκαλία προσφύγων επιμερίζεται σε 1.2.1.1. Διδασκόμενα μη γλωσσικά μαθήματα, 1.2.1.2. Διδασκόμενα γλωσσικά μαθήματα, 1.2.1.3. Προτιμώμενα μαθήματα, 1.2.1.4. Μη προτιμώμενα μαθήματα, 1.2.1.5. Εκπαιδευτικός, 1.2.1.6. Η πραγμάτωση της διδασκαλίας, 1.2.1.7. Διαθεματική πραγμάτωση διδασκαλίας, 1.2.1.8. Πραγμάτωση

διδασκαλίας με χρήση Τ.Π.Ε., 1.2.1.9. Παράλληλη διδασκαλία προσφύγων- γηγενών και 1.2.1.10 Διατήρηση ή μη γνώσεων.

Η υποκατηγορία 1.2.1.1. Διδασκόμενα μη γλωσσικά μαθήματα επιμερίζεται σε 1.2.1.1.1. Μαθήματα υποχρεωτικής παρακολούθησης και 1.2.1.1.2. Παρεχόμενες γνώσεις.

Η υποκατηγορία 1.2.1.1.1. Μαθήματα υποχρεωτικής παρακολούθησης διακρίνεται σε 1.2.1.1.1.1. Όλα τα μαθήματα που κάνουν οι Έλληνες, 1.2.1.1.1.2. Θεωρητικών Επιστημών, 1.2.1.1.1.3. Θετικών Επιστημών, 1.2.1.1.1.4. Πληροφορική, 1.2.1.1.1.5. Καλλιτεχνικής φύσεως και 1.2.1.1.1.6. Ξενόγλωσσα. Αναφέρεται ότι τα παιδιά αυτά ακολουθούν το πρόγραμμα των Ελλήνων με έμφαση στη γλώσσα σύμφωνα με τα οριζόμενα από το Υπουργείο και ότι διδάσκονται Θρησκευτικά, Ιστορία, Αρχαία, Γλώσσα, Μαθηματικά, Φυσική, Γεωγραφία, Πληροφορική εφόσον υπάρχει διαθέσιμος καθηγητής, ομοίως και Τεχνολογία, ενώ ότι σε κάποια σχολεία στα ΕΠΑΛ λειτουργούν και τομείς για Μουσική και Καλλιτεχνικά. Επιπλέον ότι στο πρόγραμμα σπουδών για αυτά περιλαμβάνεται και η Αγγλική γλώσσα.

Σ13: *«Τα παιδιά τώρα αυτά ακολουθούν το πρόγραμμα ουσιαστικά των Ελλήνων. Τώρα το πόσο τους βοηθάει δεν ξέρω. Φαντάζομαι μόνο στο να μάθουν τη γλώσσα.»*

Σ15: *«Περιλαμβάνει τα πάντα, Ιστορία, Γλώσσα, Πληροφορική, θετικές επιστήμες. Εδώ έχουμε και πάρα πολλούς τομείς, όπου προωθούν έτσι τις Τέχνες, τα Εικαστικά, πολύ ικανοποιητικό»*

Σ5: *«Δηλαδή συνήθως κάνουν τις τρεις πρώτες ώρες ελληνικά κάθε μέρα και μετά το υπόλοιπο δίωρο κάνουν Αγγλικά, Φυσική, Μαθηματικά, Πληροφορική»*

Η υποκατηγορία 1.2.1.1.2. Παρεχόμενες γνώσεις, διακρίνεται σε 1.2.1.1.2.1. Στο γλωσσικό κομμάτι και 1.2.1.1.2.2. Όχι διαφορετικά πράγματα. Αναφέρεται ότι οι παρεχόμενες γνώσεις κυρίως περιορίζονται στο γλωσσικό κομμάτι και ότι γενικά τα παιδιά δε μαθαίνουν πολλά διαφορετικά πράγματα γιατί δε διαθέτουν το αναγκαίο υπόβαθρο.

Σ11: *«όταν δεν υπάρχει ορολογία, προσπαθεί ο εκπαιδευτικός να περάσει κάποιες γνώσεις, αλλά ουσιαστικά μένουμε λίγο περισσότερο στο κομμάτι της γλώσσας και τα παιδιά δε μαθαίνουν και πάρα πολλά διαφορετικά πράγματα, γιατί δεν υπάρχει το απαραίτητο υπόβαθρο»*

Η υποκατηγορία 1.2.1.2. επιμερίζεται σε 1.2.1.2.1. Γλώσσες που ήδη κατέχουν, 1.2.1.2.2. Γλώσσες που δεν κατέχουν, 1.2.1.2.3. Γλώσσες που διδάσκονται οι πρόσφυγες, 1.2.1.2.4. Γλώσσες που δίνεται έμφαση και 1.2.1.2.5. Πρόγραμμα σπουδών γλωσσικής διδασκαλίας.

Η υποκατηγορία 1.2.1.2.1. Γλώσσες που ήδη κατέχουν επιμερίζεται σε 1.2.1.2.1.1. Μέτρια/καλή πρότερη γνώση Αγγλικής, 1.2.1.2.1.2. Καλή πρότερη γνώση Ελληνικής, 1.2.1.2.1.3. Φαρσί, Αραβικά, Ελληνικά και 1.2.1.2.1.4. Μητρική τους γλώσσα. Αναφέρεται ότι έχουν συνήθως ικανοποιητικό γνωστικό επίπεδο από τις δομές στα αγγλικά αλλά ότι γνωρίζουν αγγλικά του καθημερινού λόγου, όχι δηλαδή τόσο καλά ώστε να κατανοούν την ορολογία των μαθημάτων. Επίσης ότι κάποιοι εγκατεστημένοι εδώ για χρόνια μιλούν καλά την Ελληνική. Ξέρουν επίσης αραβικά, φαρσί και τη μητρική τους αλλά ίσως μόνο ως προφορικό λόγο.

Σ11: *«αλλά τα αγγλικά που ξέρουν κυρίως τα έχουν διδαχτεί μέσα στις δομές που ζουν. Γιατί έχουν ικανοποιητικό γνωστικό στα αγγλικά. Το οποίο δεν το έχουν αποκτήσει από εμάς»*

Σ12: *«Τα αγγλικά που μιλάνε είναι τα αγγλικά της καθημερινής γλώσσας, δεν είναι φυσικά αγγλικά πάνω σε..., πάνω στο αντικείμενο, παραδείγματος χάριν πάνω στη Φυσική που κάνω εγώ*

Σ5: *«Το παιδί αυτό για παράδειγμα είναι πολλά χρόνια εδώ. Μιλάει καταπληκτικά μυτιληνιά ελληνικά»*

Σ14: *«Δε ξέρω τώρα στις δομές που μένουνε τα Μοζαϊκ και τα Γκέκο και κάτι άλλες δομές, ξέρω ότι μπορεί εκεί να κάνουν και μαθήματα μητρικής γλώσσας»*

Η υποκατηγορία 1.2.1.2.2. Γλώσσες που δεν κατέχουν διακρίνεται σε 1.2.1.2.2.1. Όχι γνώση της Ελληνικής, 1.2.1.2.2.2. Όχι γνώση Αγγλικής, 1.2.1.2.2.3. Όχι γνώση της μητρικής τους και περιλαμβάνει τις διαπιστώσεις τους για τη μη κατοχή της ελληνικής, γεγονός που τα κάνει να βαριούνται και το γεγονός ότι κατέχουν πολύ απλά αγγλικά. Επιπλέον διαπιστώνεται ότι και το επίπεδό τους στη μητρική τους γλώσσα είναι ελλειμματικό.

Σ6: *«Οι περισσότεροι πρόσφυγες που έρχονται δεν έχουν καμιά γνώση της ελληνικής γλώσσας»*

Σ9: *«Και πέρα από τα αγγλικά, το how do you do και το where are you from, μη νομίζεις, δεν ξέρουν τίποτα άλλο από αγγλικά. Αυτά είναι. Δηλαδή να σου πουν από πού είναι και το όνομά τους στα αγγλικά. Δεν μπορούν να κάνουν διάλογο στα αγγλικά»*

Σ12: *«Δηλαδή έχω την εντύπωση ότι μπορεί ακόμα και στη γλώσσα τους να έχουν δυσκολία στο να εκφράσουν ας πούμε αυτό που θέλουν»*

Η υποκατηγορία 1.2.1.2.3. Γλώσσες που διδάσκονται οι πρόσφυγες, διακρίνεται σε 1.2.1.2.3.1. Ξένες γλώσσες, 1.2.1.2.3.2. Ελληνική γλώσσα. Αναφέρεται ότι οι πρόσφυγες κυρίως διδάσκονται αγγλικά αλλά και γαλλικά ή γερμανικά κατά περίπτωση, δύο ώρες εβδομαδιαίως, όχι όμως σε σταθερή βάση και ότι είναι δύσκολο να διδάσκονται πέραν της μίας και δεύτερη ξένη γλώσσα λόγω ωρολογίου προγράμματος, ενώ κάποτε η διδασκαλία και της αγγλικής καθίσταται προαιρετική και είναι προϊόν αυτοσχεδιασμού των διδασκόντων. Αντιθέτως η Ελληνική διδάσκεται πολλές ώρες και μάλιστα στη ζώνη ΖΕΠ υπάρχουν δεκαπέντε ώρες νεοελληνικής γλώσσας.

Σ14: *«Δίνεται έμφαση στα ελληνικά, δεκατρείς ώρες, και από κει και πέρα δυο ώρες είναι οι άλλες οι ξενόγλωσσες, γαλλικά, γερμανικά και αγγλικά»*

Σ3: *«Και ναι αυτές οι δυο γλώσσες τώρα φέτος, δε ξέρω και στα άλλα σχολεία τι γίνεται, εμείς έχουμε τα αγγλικά και τα γερμανικά πάντως φέτος»*

Σ6: *«όταν έρθει ο καθηγητής ΖΕΠ, τότε τα παιδιά έχουν δεκαπέντε ώρες μαθήματος νεοελληνικής γλώσσας και μετά μπαίνουν εμβόλιμα στα υπόλοιπα μαθήματα που περισσεύουν»*

Η υποκατηγορία 1.2.1.2.4. Γλώσσες που δίνεται έμφαση, επιμερίζεται σε 1.2.1.2.4.1. Κάθε καθηγητής δίνει έμφαση στο δικό του μάθημα, 1.2.1.2.4.2. Έμφαση στα ελληνικά, και 1.2.1.2.4.3. Έμφαση στα αγγλικά και γερμανικά. Διαπιστώνεται ότι ο κάθε καθηγητής δίνει έμφαση στο δικό του μάθημα, αλλά κυρίως υπάρχει έμφαση στα ελληνικά όπου διατίθενται πολλές ώρες προκειμένου με τη διδασκαλία τους να διευκολυνθεί και η ενσωμάτωση στα άλλα μαθήματα. Οι δεκαπέντε περίπου ώρες ελληνικών ημερησίως κατανέμονται ανά τρεις γιατί θεωρείται ότι έτσι θα φέρουν αποτέλεσμα. Επίσης στο τμήμα υποδοχής Π. κάνουν δύο ώρες τη μέρα ελληνικά.

Σ14: *«Δίνεται έμφαση στα ελληνικά, δεκατρείς ώρες...»*

Σ6: *«Δεκαπέντε ώρες γλώσσας για να μπορέσουμε όσο πιο γρήγορα μπορούμε να τους ενσωματώσουμε και στα υπόλοιπα μαθήματα. Αυτό είναι το πιο βασικό»*

Σ2: «Έμφαση κυρίως νομίζω ότι δίνουμε στα αγγλικά έτσι σαν... αλλά και στα γερμανικά κύρια»

Η υποκατηγορία 1.2.1.2.5. Πρόγραμμα σπουδών γλωσσικής διδασκαλίας διακρίνεται στις 1.2.1.2.5.1. Επαρκές με σωστές προϋποθέσεις, 1.2.1.2.5.2. Ανεπαρκές, 1.2.1.2.5.4. Όχι επιθυμητό, 1.2.1.2.5.5. Αντίφαση ελληνικής γλωσσικής πολιτικής με τις απαιτήσεις της για διδασκαλία ελληνικής στο εξωτερικό. Αναφέρεται ότι ως επί το πλείστον το πρόγραμμα σπουδών γλωσσικής διδασκαλίας είναι ανεπαρκές και ότι το μεγαλύτερο μέρος της σχολικής χρονιάς περνούσε χωρίς οι μαθητές να διδάχονται ελληνικά. Το πρόγραμμα αυτό θεωρείται μη επιθυμητό γιατί η απλή παρουσία τους στην τάξη δεν αρκεί μιας και δεν υπάρχει ειδικός καθηγητής. Είναι χαρακτηριστική η αντίφαση της πολιτικής που τηρεί η Ελλάδα για τους πρόσφυγες με τις απαιτήσεις που έχει η χώρα μας να διδάσκεται η Ελληνική στους Έλληνες του Εξωτερικού. Υπερτερεί η άποψη ότι θα πρέπει να διδάσκεται η γλώσσα τους.

Σ14: «Αρχίζει πολύ αργά, εφέτος είναι η πρώτη χρονιά που μας έστειλαν τόσο νωρίς, τέλος Νοεμβρίου, τις άλλες φορές ήταν και Φεβρουάριο οπότε ένα μεγάλο μέρος της σχολικής χρονιάς περνούσε και τα παιδιά δε διδάσκονταν αυτό που έπρεπε...»

Σ6: «Όσο τα παιδιά είναι απλά μέσα σε μια τάξη Λυκείου δε νομίζω ότι τους βοηθάει σε κάτι»

Σ3: «Και κατά την άποψή μου, όπως απαιτούσαμε εμείς όταν σπουδάσαμε στη Γερμανία όταν πήγαμε... στα σχολεία μέσα τα γερμανικά να υπάρχει και η ελληνική, η τουρκική γλώσσα, νομίζω ότι τελικά έτσι θα πρέπει να γίνει και εδώ που υπάρχουν μεγάλες κοινότητες προσφύγων»

Η υποκατηγορία 1.2.1.3. Προτιμώμενα μαθήματα διακρίνεται σε 1.2.1.3.1.Χαμηλής αναγνώρισης μαθήματα από γηγενείς, 1.2.1.3.2. Συμμετοχή σε Υπολογιστές, 1.2.1.3.3.Συμμετοχή σε Τομέα Υγείας και Πρόνοιας, 1.2.1.3.4. Συμμετοχή στο μάθημα του project, 1.2.1.3.5.Συμμετοχή στη ζώνη δημιουργικών δραστηριοτήτων, 1.2.1.3.6. Συμμετοχή στο Τμήμα Γεωπονίας, Τροφίμων και Ποτών, 1.2.1.3.7.Συμμετοχή στα Οικονομικά, 1.2.1.3.8. Συμμετοχή στη Γυμναστική, 1.2.1.3.9. Συμμετοχή στις ξένες γλώσσες και 1.2.1.3.10 Λόγοι προτίμησης μαθημάτων. Αναφέρεται ότι οι μετανάστες/πρόσφυγες μαθητές έχουν προτίμηση για μαθήματα που δε γνωρίζουν ιδιαίτερη αναγνώριση μεταξύ των γηγενών και ότι εκδηλώνουν ιδιαίτερο

ενδιαφέρον για τους Υπολογιστές, τις Ξένες Γλώσσες, τα Οικονομικά και τη ζώνη μαθημάτων με ευελιξία και ελαστικότητα, όπως είναι το μάθημα project ή οι δραστηριότητες στη Ζώνη Δημιουργικών Δραστηριοτήτων. Επίσης ότι τους ελκύει η Γυμναστική και το αθλητικό παιχνίδι, αλλά και προκειμένου για τους μαθητές των ΕΠΑΛ, το μάθημα του Τομέα Γεωπονίας Τροφίμων και Ποτών καθώς και τα Οικονομικά. Θέλουν ακόμη να κάνουν μαθήματα ξένων γλωσσών κάτι που συνδυάζεται με την προτίμησή τους να φύγουν από τη χώρα κυρίως μάλιστα τα αγγλικά ως ευκολότερη και ενδιαφέρουσα γλώσσα.

Σ3: «Όλα τα παιδιά χαίρονται με τους υπολογιστές»

Σ6: «Μπαίνουν στο Γεωπονίας, Τροφίμων και Ποτών όπου μαγειρεύουν μέσα στο εργαστήριό μας»

Σ6: «ένα μάθημα στο οποίο πηγαίνουν είναι τα Οικονομικά, αν και είναι πολύ δύσκολο, αλλά διαπίστωσα ότι είναι κάτι που τους ενδιαφέρει»

Σ6: «Για μένα, το έχω πει, είναι πολύ πιο εύκολο γιατί τα παιδιά καταλαβαίνουν αγγλικά ή κι αν δεν καταλαβαίνουν, θέλουν να μάθουν αγγλικά, οπότε τους ενδιαφέρει, άρα μέσα στην τάξη δείχνουν ενδιαφέρον, κρατάνε σημειώσεις και θέλουν να συμμετέχουν»

Σ14: «Επειδή μπορεί να θέλει κάποιος το άσυλο για Γερμανία, οπότε σου λέει εγώ πρέπει να μάθω Γερμανικά»

Η υποκατηγορία 1.2.1.4. Μη προτιμώμενα μαθήματα επιμερίστηκε στην 1.2.1.4.1. Ελληνικά καθώς οι περισσότεροι δήλωσαν ότι οι μαθητές τους δεν προτιμούν να κάνουν Ελληνικά κάτι που θεωρούν ότι δε θα τους χρησιμεύσει.

Σ12: «δε θέλουν να μείνουν εδώ, και από τη στιγμή που δε θέλουν να μείνουν εδώ, νιώθουν ότι τι με μαθαίνεις, ξέρω εγώ, γιατί κάνω είκοσι φορές την εβδομάδα ελληνικά από τη στιγμή που δεν έχω σκοπό να μείνω εδώ πέρα»

Στη συνέχεια η υποκατηγορία 1.2.1.5 Εκπαιδευτικός, επιμερίστηκε στις εξής επιμέρους υποκατηγορίες: 1.2.1.5.1. Εκπαιδευτικοί που διδάσκουν, 1.2.1.5.2. Συνέπεια στην άσκηση εκπαιδευτικού έργου, 1.2.1.5.3. Δυσκολίες καθηγητών στην παράδοση μαθήματος.

Η υποκατηγορία 1.2.1.5.1. Εκπαιδευτικοί που διδάσκουν, επιμερίστηκε σε 1.2.1.5.1.1. Έλληνες εκπαιδευτικοί που διδάσκουν και 1.2.1.5.1.2. Εκπαιδευτικοί άλλης ειδικότητας. Στην υποκατηγορία αυτή υπάρχουν πληροφορίες για τους εκπαιδευτικούς που διδάσκουν αυτή τη

στιγμή τους πρόσφυγες/μετανάστες. Αναφέρθηκε ότι διδάσκουν Έλληνες εκπαιδευτικοί και μάλιστα συχνά χωρίς να έχουν πανεπιστημιακές γνώσεις για το συγκεκριμένο αντικείμενο διδασκαλίας.

Σ2: «είμαι και ένας ανειδίκευτος άνθρωπος εγώ εκεί, δεν έχω καμιά σχέση με τη Φιλολογία»

Η υποκατηγορία 1.2.1.5.2. Συνέπεια στην άσκηση εκπαιδευτικού έργου, επιμερίστηκε σε 1.2.1.5.2.1. Προσπάθεια εκπαιδευτικών για την παροχή γνώσεων, 1.2.1.5.2.2. Προσπάθεια για επικοινωνία, 1.2.1.5.2.3. Προσπάθεια εκπαιδευτικών για τήρηση νομοθετικών ρυθμίσεων, 1.2.1.5.2.4. Κατανόηση εκπαιδευτικών και 1.2.1.5.2.5. Φιλοτιμία- επιμονή εκπαιδευτικών. Οι εκπαιδευτικοί παρέθεσαν τις διαπιστώσεις τους σύμφωνα με τις οποίες οι διδάσκοντες των σχολείων καταβάλλουν μεγάλη προσπάθεια για την εκπαίδευσή τους παρά το γλωσσικό εμπόδιο που τους χωρίζει και μολονότι αιφνιδιάστηκαν από το φαινόμενο στην αρχή. Είναι αξιοθαύμαστη η προσπάθεια ακόμη κι αν δεν ξέρουν καλά την Αγγλική, να κάνουν το μάθημα στα αγγλικά ώστε να επικοινωνήσουν και η φιλοτιμία τους στην άσκηση του εκπαιδευτικού λειτουργήματος προκειμένου με μεράκι και θέληση προσφοράς να τους ανοίξουν την καρδιά τους και να τους παράσχουν τις γνώσεις τους. Στο έργο τους δηλώνουν ότι προσπαθούν να τηρήσουν τις νομοθετικές διατάξεις συναισθανόμενοι το μέγεθος της ευθύνης τους, ότι επιδεικνύουν κατανόηση στις αντιδράσεις τους λόγω ηλικίας αλλά και ότι δεν τους διαχωρίζουν από τους γηγενείς μαθητές, μολονότι αντιλαμβάνονται πως πρέπει να τηρήσουν τις ισορροπίες ανάμεσα στην τυπική αξιολόγηση και την επίδειξη επιείκειας προς αυτούς.

Σ3: «δεν ξέραμε τη μέθοδο, δεν ξέραμε πώς θα πρέπει να τα διδάξουμε αυτά τα παιδιά. Αλλιώς, τα αγκαλιάσαμε, τα προσφέραμε αγάπη, ε... από την αρχή, εντάξει στην αρχή μπορεί να μην πήγαμε καλά εμείς ως εκπαιδευτικοί γιατί δε γνωρίζαμε κάποια πράγματα, αλλά νομίζω ότι ναι, τους προσφέραμε»

Σ13: «Κι εγώ προσπαθώ, γιατί τα αγγλικά μου δεν είναι τόσο καλά, αλλά προσπαθώ»

Σ8: «τα εφαρμόζουμε, προσπαθούμε να τα εφαρμόσουμε κι όχι γιατί μας τα επιβάλλουν. Γιατί, όπως είπαμε, θα το πω ρομαντικά ξανά, είμαστε καθηγητές»

Σ2: «Κάπως έτσι προσπαθούμε να εντάξουμε και εμάς τους εαυτούς μας στον τρόπο αντιμετώπισης των παιδιών αυτών»

Σ2: «ο καθένας δημιουργεί μόνος εκπαιδευτικά μέσα με πολύ μεράκι και φαντασία»

Προχωρώντας βλέπουμε ότι η υποκατηγορία 1.2.1.5.3. Δυσκολίες των καθηγητών στην παράδοση του μαθήματος, επιμερίστηκε στις εξής επιμέρους: 1.2.1.5.3.1. Δυσκολία/αναποτελεσματικότητα μαθήματος στην Αγγλική, 1.2.1.5.3.2. Θέληση μεταναστών/προσφύγων για μάθημα στα Αγγλικά, 1.2.1.5.3.3. Μηδενική/περιορισμένη γνώση ξένων γλωσσών από εκπαιδευτικούς, 1.2.1.5.3.4. Απουσία προεξοικείωσης με έννοιες, 1.2.1.5.3.5. Άγνοια εκπαιδευτικών στη χρήση Η/Υ, 1.2.1.5.3.6. Ζωηρότητα μαθητών-μη υπακοή στους κανόνες της τάξης, 1.2.1.5.3.7. Αδιαφορία μαθητών, 1.2.1.5.3.8. Ποικιλία γνωστικού επιπέδου/χαμηλό επίπεδο, 1.2.1.5.3.9. Γλωσσικό εμπόδιο, 1.2.1.5.3.10 Ποικιλία μητρικών γλωσσών, 1.2.1.5.3.11. Παρόμοιες δυσκολίες με τάξη γηγενών, 1.2.1.5.3.12 Ανασφάλεια/αίσθημα αδυναμίας, 1.2.1.5.3.13 Συνεχής ανασύνθεση της τάξης, 1.2.1.5.3.14 Στη δικαιοσύνη για όλους τους μαθητές της τάξης του, 1.2.1.5. 3.15 Απουσία συνέχειας στη διδασκαλία, 1.2.1.5.3.17 Ιδιαίτερες απαιτήσεις της διδασκαλίας προσφύγων και 1.2.1.5.3.18 Ελλιπής εξοπλισμός.

Αναφέρθηκε ότι ποικίλες είναι οι δυσκολίες που συναντά ο εκπαιδευτικός στην άσκηση του έργου του, αφενός εγγενείς και εκπηγάζουσες από το αίσθημα ανασφάλειας για το αν μπορεί να ανταποκριθεί στις αυξημένες απαιτήσεις μιας πρωτόγνωρης κατάστασης και αφετέρου εξωγενείς που προκύπτουν από ανασταλτικούς για την πορεία του έργου του παράγοντες. Ανάμεσα τους πρέπει απαραίτητως να αναφερθεί το αγεφύρωτο γλωσσικό χάσμα εξαιτίας της ποικιλίας μητρικών γλωσσών των μαθητών και της αδυναμίας τους στην Ελληνική και το γεγονός ότι και οι ίδιοι δεν κατέχουν απαραίτητως την Αγγλική προκειμένου να το γεφυρώσουν. Επίσης δήλωσαν ότι και η διεκπεραίωση του μαθήματος στην Αγγλική πάλι αποβαίνει αναποτελεσματική μολονότι οι πρόσφυγες μαθητές συχνά υποβάλλουν σχετικό αίτημα. Από την άλλη οι καθηγητές δε διαθέτουν τα απαιτούμενα προσόντα για να τους διδάξουν γιατί κάποιοι δε διαθέτουν γνώσεις στη χρήση Η/Υ και γιατί απευθύνονται σε ένα κοινό που διαρκώς ανασυντίθεται, που αδυνατεί να επικοινωνήσει μαζί τους και που δεν έχει εξοικειωθεί εκ των προτέρων με τις έννοιες των μαθημάτων και που συχνά είναι άτακτοι και δεν προσηλώνονται στο μάθημα. Οι μαθητές αυτοί εμφανίζουν μεγάλη διακύμανση από άποψη γνωστικού εμποδίου και ανταπόκρισης και το μάθημα σε αυτούς έχει τη δική του ιδιαιτερότητα. Παλεύοντας με όλα αυτά ο εκπαιδευτικός πρέπει συν τοις άλλοις να αντιπαλέψει και τον κίνδυνο να φανεί άδικος σε αυτούς ή στους γηγενείς συμμαθητές τους. Οι εκπαιδευτικοί καλούνται μάλιστα συχνά να λειτουργήσουν χωρίς τον αναγκαίο εξοπλισμό που θα καθιστούσε το μάθημα ελκυστικό.

Σ13: «όχι, σου είπα, απλά λίγο μερικές φορές στεναχωριέμαι αν δε μπορώ ας πούμε να τους το εξηγήσω όσο θα ήθελα, όπως ας πούμε στους Έλληνες»

Σ9: «Μιλάμε άλλη γλώσσα. Κατάλαβες; Οπότε για τι μάθημα μιλάμε, για τι επίπεδο μιλάμε, για τι πράγμα μιλάμε; Είναι ανύπαρκτα όλα. Έτσι; Όχι απλά παλάτια στην άμμο, γιατί και τα παλάτια στην άμμο χτίζονται. Εδώ πάμε να χτίσουμε κάτι το οποίο δε χτίζεται. Είναι ανύπαρκτο»

Σ9: «που έχω κάνει προσπάθειες και στα αγγλικά. Αλλά και τα αγγλικά έχουν ιδιαίτερους όρους, ειδικούς όρους, τους οποίους δεν τους ξέρουν τα παιδιά και δεν μπορούμε να έχουμε κι εμείς την απαίτηση να ξέρουν την ορολογία»

Σ12: «Γενικότερα οι καθηγητές οι οποίοι δε μιλάνε αγγλικά, έχουν πολύ μεγάλη δυσκολία στο μάθημα με τα παιδιά της υποδοχής, γιατί είναι... δεν υπάρχει ενδιάμεση γλώσσα για την επαφή»

Σ8: «καθηγητές μεγάλους σε ηλικία που δε ξέρουν καν να γράφουν στον υπολογιστή ας πούμε»

Σ12: «Ναι, δυσκολία και ναι, «βαριέμαι τώρα τι μου λες εσύ» ή «καλύτερα να πάω στο σπίτι μου»

Σ6: «Γιατί έχουμε παιδιά που δεν έχουν μπει σχεδόν ποτέ στις χώρες τους (σε τάξη) και δε ξέρουν ούτε πώς να συμπεριφερθούν σε μια τάξη»

Σ8: «Τώρα δηλαδή εγώ στην Επιστήμη ας πούμε, στη Γεωπονία. Πολλά πράγματα εγώ τα ξέρω στα Αγγλικά. Δεν μπορώ να τα... Ο πρόσφυγες ούτε αυτό καταλαβαίνει στα αγγλικά»

Σ12: «και ειδικά όταν αυτές οι ομάδες μετακινούνται, εκεί που λες «ώπα, έχω καταφέρει κι έχω φέρει σε κάποιο επίπεδο ας πούμε την τάξη, κάπως, κάπως δουλεύω» μπορεί αυτό να αλλάξει μέσα στη χρονιά και άντε πάλι από την αρχή»

Σ9: «Και δεν μπορεί κι ο καθηγητής να ασχοληθεί με αυτά τα παιδιά και αν εγκαταλείψει τα άλλα. Είναι άδικο και για εκείνον αλλά και για τα άλλα τα παιδιά. Δεν μπορεί να μείνουν τόσο πίσω»

Σ11: «Πως μπορείς να κάνεις μάθημα σε ένα παιδί το οποίο δε μιλάει ελληνικά, χωρίς να έχει μάθει αυτό το στοιχειώδες πρώτα;»

Σ6: «Γιατί πολλά από τα παιδιά έρχονται, μετακινούνται, έρχονται νέοι μαθητές και δεν υπάρχει ούτε το ίδιο επίπεδο ούτε μια συνέχεια στη μόρφωσή τους»

Η υποκατηγορία 1.2.1.6. Η πραγμάτωση της διδασκαλίας επιμερίζεται σε: 1.2.1.6.1. Μέθοδοι διδασκαλίας προσφύγων η οποία διακρίνεται σε 1.2.1.6.1.1. Σύνταξη διαγνωστικών τεστ, 1.2.1.6.1.2. Συνδυασμός Ελληνικής με Αγγλική γλώσσα, 1.2.1.6.1.3. Συνδυασμός Αγγλικής με μετάφραση που ανατίθεται σε ομόγλωσσους συμμαθητές τους, 1.2.1.6.1.4. Συνδυασμός δύο εκπαιδευτικών για πραγματοποίηση μαθήματος σε διαφορετικές διδακτικές ώρες, 1.2.1.6.1.5. Συνέργεια καθηγητών για διδασκαλία προσφύγων, 1.2.1.6.1.6. Χρήση βιβλίων σε φωτοτυπίες από Internet Πρωτοβουλία εκπαιδευτικών για ευέλικτη διδασκαλία, 1.2.1.6.1.8. Λιγότερη αφιέρωση χρόνου στους πρόσφυγες, 1.2.1.6.1.9. Προσπάθεια εκπαιδευτικού για αφιέρωση χρόνου στους πρόσφυγες, 1.2.1.6.1.10 Σύσταση ομάδων, 1.2.1.6.1.11 Χρήση Τ.Π.Ε. από εκπαιδευτικούς για κατανόηση μαθήματος, 1.2.1.6.1.12 Εργασίες Project, και 1.2.1.6.1.13 Αναζήτηση εκπαιδευτικού υλικού.

Από την ανάλυση των κωδικών κλειδιών προέκυψε ότι οι εκπαιδευτικοί εφαρμόζουν ποικιλία μεθόδων προκειμένου να προσεγγίσουν διδακτικά τους πρόσφυγες/μετανάστες. Συντάσσουν μόνοι τους διαγνωστικά τεστ και κάνουν χρήση της Αγγλικής ως ενδιάμεσης γλώσσας κατά τη διδασκαλία τους, μάλιστα τη συνδυάζουν με μετάφραση που αναθέτουν στους ομόγλωσσους συμμαθητές τους οι οποίοι έχουν καλό επίπεδο γνώσης της Αγγλικής. Ενίοτε μοιράζονται τη διδασκαλία με άλλον εκπαιδευτικό σε διαφορετικές διδακτικές ώρες προκειμένου να καλυφθεί η ύλη ή εφαρμόζεται η διδασκαλία ενισχυμένων ελληνικών από εκπαιδευτικούς της Ε.Α. προκειμένου για τμήματα μεικτά. Κάνουν χρήση βιβλίων από το Internet μεταξύ αυτών που προορίζονται για ξένους, ακόμα κι αν κρίνουν ότι δεν είναι απολύτως αποτελεσματικά. Εφαρμόζουν την πρωτοβουλία τους και λειτουργούν εκ των ενόντων και σύμφωνα με την εκτίμησή τους για το κατά πόσον και με ποιον τρόπο θα μπορέσουν να υπερπηδήσουν το γλωσσικό εμπόδιο και να τους προσεγγίσουν διδακτικά. Στα πλαίσια αυτά εφαρμόζουν ευέλικτα το περιεχόμενο της υπό κατάκτηση ύλης και εμφανίζεται για παράδειγμα το φαινόμενο να διδάσκουν Μυθολογία αντί για Ιστορία, προκειμένου να καταστήσουν το μάθημα ελκυστικό και κατανοητό. Αυτενεργούν και κάποτε ως έσχατη λύση εφαρμόζουν τη νοηματική. Θέτουν σε εφαρμογή τη φαντασία τους, προσαρμόζουν το πρόγραμμα και όποτε είναι αναγκαίο εξατομικεύουν τη διδασκαλία. Άλλοτε κρίνουν ότι δεν πρέπει να αφιερώνουν επιπλέον χρόνο στους μαθητές αυτούς και άλλοτε το αντίθετο και εστιάζουν στις δυσκολίες τόσο των αδύναμων γηγενών, όσο και των προσφύγων/μεταναστών μαθητών τους. Συστήνουν ομάδες στην τάξη και διατάσσουν τους μαθητές με τρόπο που να κάθονται κοντά σε άλλους που γνωρίζουν αγγλικά ώστε να τους

βοηθούν. Ιδιαίτερα πολύτιμη για τους καθηγητές αποβαίνει η χρήση των Τ.Π.Ε. αλλά αυτό έγκειται στον καθηγητή και προϋποθέτει τη γνώση στη χρήση τους. Χρησιμοποιούν πολυμέσα ώστε τα παιδιά να έχουν ακούσματα και οπτικά ερεθίσματα. Κάποιοι ανάμεσά τους είναι φανατικοί χρήστες των σύγχρονων τεχνολογιών ενώ άλλοι τις εφαρμόζουν περιστασιακά. Ακόμα και το κινητό τους επιστρατεύουν για να τους δείξουν κάτι που δεν καταλαβαίνουν. Ιδιαίτερα αξιοποιούν τη Ζώνη Δημιουργικών Δραστηριοτήτων και το μάθημα Project λόγω της ευελιξίας στη διαχείρισή τους και της απουσίας συγκεκριμένης ύλης. Η πρωτοβουλία τους κινείται και στα πλαίσια της εύρεσης εργαλείου διδασκαλίας και στη γλώσσα τους ή εύκολης διδασκαλίας στα ελληνικά ή αναζήτησης υλικού από αυτά που προορίζονται για διδασκαλία μεταναστών στη Γερμανία. Στην προσπάθειά τους αυτή δεν έχουν υποστήριξη από το Υπουργείο. Παρακάτω παρατίθενται ενδεικτικά αποσπάσματα από τις μεθόδους που χρησιμοποιούν οι εκπαιδευτικοί από τους οποίους πήρε συνέντευξη ο ερευνητής στη διδασκαλία τους:

Σ6: *«Έμπαινα και έκανα στο τμήμα τους ένα συνδυασμό αγγλικών και ελληνικών λέξεων για να μάθουνε και προτάσεων, για να μάθουν τις βασικές ελληνικές φράσεις»*

Σ14: *«Όταν είμαι στη τάξη των προσφύγων και αγγλικά θα πω περισσότερα, εγώ θα πω κάτι και θα βάλω τους άλλους να μεταφράσουν»*

Σ1: *«υπάρχουν συνάδελφοι που είναι ειδικής αγωγής, που είναι και για τους Έλληνες, και κάποιες ώρες που είναι τα φιλολογικά μαθήματα όμως γίνεται αυτό τους παίρνουν και τους κάνουν και εξτρά ας το πούμε Ελληνικά»*

Σ6: *«Παρόλα αυτά έχουμε ψάξει να βρούμε και καλύτερα, ό,τι βοηθήματα υπάρχουν από βιβλία τα οποία διδάσκουνε την ελληνική γλώσσα σε ξένα σε άτομα που δε γνωρίζουν ελληνικά*

Σ1: *«Τους έκανα Ιστορία, αλλά τους έκανα Μυθολογία... δηλαδή είπαμε για την Αρχαία Ελλάδα, για τους θεούς της Αρχαίας Ελλάδας, εεε τέτοια πράγματα που είναι και σαν παραμύθι και ήταν και λίγο πιο ευχάριστα»*

Σ14: *«κάνω λίγο πιο εξατομικευμένη (διδασκαλία), δώσω άλλα φυλλάδια στα παιδιά που είναι πιο προχωρημένα, πάω και δώσω άλλα φυλλάδια στα παιδιά που είναι πιο κάτω είτε πρόσφυγες και δω την ικανοποίηση στα μάτια τους ότι προχώρησαν»*

Σ6: *«Τους έχουμε βάλει δίπλα σε μαθητές που έχουν μια καλή γνώση των αγγλικών και μπορούν λίγο να τους βοηθήνε να καταλαβαίνουν το νόημα στο δικό μου μάθημα και σε κάποια άλλα μαθήματα που μπαίνουνε»*

Σ14: *«γιατί έχω βοηθηθεί πολύ από κάποια site που υπάρχουν και έχουν διδασκαλία Μαθηματικών σε διάφορες γλώσσες με παιχνίδια στους υπολογιστές, γίνεται πιο εύκολα και πιο ευχάριστο το μάθημα»*

Σ2: *«ανακάλυψα ένα πρόγραμμα το οποίο υπάρχει και στη γλώσσα τους οπότε, ναι, είμαι αρκετά ικανοποιημένη»*

Η υποκατηγορία 1.2.1.7. Διαθεματική πραγμάτωση της διδασκαλίας επιμερίζεται σε 1.2.1.7.1. Άγνοια επί της διαθεματικότητας, 1.2.1.7.2. Όχι χρήση διαθεματικής μεθόδου διδασκαλίας, 1.2.1.7.3. Χρήση διαθεματικής μεθόδου. Στην υποκατηγορία 1.2.1.7.1. Άγνοια επί της διαθεματικότητας, κωδικοποιήθηκε μια αναφορά καθηγητή που δήλωσε ότι δεν γνωρίζει τη διαθεματική διδασκαλία.

Η υποκατηγορία 1.2.1.7.2. διακρίνεται σε 1.2.1.7.2.1. Έλλειψη προγράμματος σπουδών ως προς τη διαθεματικότητα, και περιλαμβάνει στοιχεία των δηλώσεων των καθηγητών βάσει των οποίων το πρόγραμμα σπουδών δεν προνοεί για τη συνεργασία καθηγητών διαφορετικών κλάδων και αναφέρεται ότι τυπικά η διαθεματική προσέγγιση απουσιάζει από το πρόγραμμα σπουδών. Οι καταβαλλόμενες προσπάθειες είναι μεμονωμένες και δεν εφαρμόζονται σε όλα τα σχολεία, ούτε σε όλα τα μαθήματα και οι ευκαιρίες για διαθεματικότητα έχουν περιοριστεί στις σχολικές γιορτές, ενώ στα Λύκεια έχει καταργηθεί το μάθημα Project που προσέφερε πεδίο διαθεματικής προσέγγισης. Η απουσία διαθέσιμων καθηγητών με διαφορετικές ειδικότητες επίσης φτωχαίνει το πρόγραμμα σπουδών.

Σ2: *«Χωρίς να υπάρχει τίποτα στο πρόγραμμα σπουδών. Το πρόγραμμα σπουδών δεν αναφέρει τίποτα (για τη διαθεματικότητα)»*

Σ13: *«Τέλος πάντων θα ήταν καλό ας πούμε ένα θέμα να το δούμε από διαφορετικές επιστήμες... Εγώ δεν το εφαρμόζω να σου πω την αλήθεια»*

Σ14: *«Και μόνο στις σχολικές γιορτές όταν κάνουμε κάτι διαθεματικό»*

Σ14: *«Παλιά υπήρχαν κάτι project, υπήρχαν κάτι ώρες που μας δίνανε και μπορούσες πιο άνετα να συνεργαστείς με κάποιον άλλο εκπαιδευτικό και να κάνεις κάτι διαθεματικό»*

Η υποκατηγορία 1.2.1.7.3. Χρήση διαθεματικής μεθόδου, διακρίνεται σε 1.2.1.7.3.1. Διαθεματικότητα σε μαθήματα ειδικότητας και αγγλικά, 1.2.1.7.3.2. Διαθεματικότητα στα project ή τα εκπαιδευτικά προγράμματα και στη Θεματική Εβδομάδα και 1.2.1.7.3.3. Διαθεματικότητα

με πρωτοβουλία καθηγητών. Περιλαμβάνει στοιχεία κλειδιά από τις δηλώσεις κάποιων καθηγητών που ανέφεραν πεδία εφαρμογής της διαθεματικότητας στα σύγχρονα σχολεία αποτελούν κυρίως τα αγγλικά, τα μαθήματα ειδικότητας, τα εκπαιδευτικά προγράμματα, τα project, και οι δράσεις στα πλαίσια της Θεματικής Εβδομάδας. Κυρίως όμως προέχουν και εδώ οι επιλογές και η πρωτοβουλία των εκπαιδευτικών, η ιδιοσυγκρασία και η καλή διάθεσή τους και αυτή δε συναντάται σε όλους τους καθηγητές.

Σ6: «Αυτό γίνεται κυρίως στα μαθήματα ειδικότητας και βέβαια γίνεται και στα αγγλικά»

Σ5: «Διαθεματικά λειτουργούμε για παράδειγμα στα project, στα προγράμματα, στη "Θεματική Εβδομάδα" στο Γυμνάσιο»

Σ2: «ευτυχώς το ανακαλύψαμε μόνοι μας στην πορεία και κάποιοι καθηγητές κάνουμε βήματα ως προς τη διαθεματικότητα, δηλαδή έχουμε συνεργαστεί και στο παρελθόν, ε, Πληροφορική και Μαθηματικά»

Η υποκατηγορία 1.2.1.8. Πραγμάτωση διδασκαλίας με χρήση Τ.Π.Ε. επιμερίζεται σε 1.2.1.8.1. Επάρκεια ή μη ηλεκτρονικών μέσων διδασκαλίας-Τεχνολογίες Πληροφορικής, και 1.2.1.8.2. Όχι χρήση Τ.Π.Ε. από φόβο καταστροφής.

Η υποκατηγορία 1.2.1.8.1. Επάρκεια ή μη ηλεκτρονικών μέσων διδασκαλίας-Τεχνολογίες Πληροφορικής διακρίνεται σε 1.2.1.8.1.1 Επάρκεια Τεχνολογιών Πληροφορικής στο σχολείο και σε 1.2.1.8.1.2. Ανεπάρκεια Τεχνολογιών Πληροφορικής σε τάξη προσφύγων. Αναφέρεται ότι γενικά στο σχολείο υπάρχουν επαρκή μέσα Πληροφορικής και μάλιστα στο μάθημα της Πληροφορικής αντιστοιχεί ένας υπολογιστής για κάθε μαθητή ενώ στα ΕΠΑΛ λειτουργεί και τομέας Πληροφορικής. Εντούτοις δεν είναι σε πρώτη ζήτηση διαθέσιμοι οι υπολογιστές στην τάξη των προσφύγων και πρέπει να μετακινηθούν σε άλλη τάξη ή όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται ο προτζέκτορας του σχολείου πάει και έρχεται. Οι περισσότεροι συμφώνησαν ότι δεν επαρκούν τα εποπτικά τεχνολογικά μέσα σε σημείο που να αδυνατούν να υλοποιήσουν τα απαιτούμενα για τη διδασκαλία του μαθήματος ή να αναγκάζονται να χρησιμοποιούν το δικό τους laptop δεδομένου μάλιστα ότι κάποτε η τάξη τους στεγάζεται σε λυόμενο και δεν υπάρχει κεντρικός υπολογιστής.

Σ7: «Τώρα αυτό είναι σχετικό με τις υποδομές, υλικοτεχνικές υποδομές των σχολείων. Σε κάποια σχολεία είναι (επαρκείς) σε κάποια δεν είναι. Πάντα υπάρχει εδώ αυτή η αμφισημία ως πούμε»

Σ6: «Για το μάθημα της Πληροφορικής, έχουμε τα εργαστήρια που υπάρχει... αντιστοιχεί για κάθε παιδί ένας υπολογιστής»

Σ12: «Δεν υπάρχουν υπολογιστές καθόλου, διαδραστικός καθόλου. Ο προτζέκτορας και ο υπολογιστής δε δουλεύουνε. Ο προτζέκτορας, παίρνω έναν φορητό προτζέκτορα, δε δουλεύει, σβήνει μόνος»

Σ13: «Εντάξει εμείς εδώ έχουμε έναν διαδραστικό, αυτός εδώ. Δεν έχουμε σε κάθε τάξη διαδραστικό, είναι περιορισμένοι»

Σ14: «γιατί έχουμε ένα εργαστήριο Πληροφορικής μόνο, το οποίο συνήθως είναι καλυμμένο με τις ώρες της Πληροφορικής, οπότε... έχουμε έναν προτζέκτορα που τον πηγαινοφέρνουμε στην τάξη των προσφύγων...»

Στην υποκατηγορία 1.2.1.8.2. Όχι χρήση Τ.Π.Ε. από φόβο καταστροφής, κωδικοποιούνται σημεία αναφορών σχετικά με το φόβο καταστροφής των Τ.Π.Ε. από τους μαθητές αυτούς, επειδή δε γνωρίζουν τη χρήση τους και ως εκ τούτου οι διευθύνσεις είναι φειδωλές στη χρήση τους από τους πρόσφυγες.

Σ7: «Όταν υπάρχουν πάντως, δηλαδή έτσι από τις παραστάσεις που έχω, είναι φειδωλή, οι διευθύνσεις ας πούμε είναι φειδωλές στη χρήση, στην έντονη χρήση των μέσων αυτών, διότι υπάρχει και ο κίνδυνος της καταστροφής»

Η υποκατηγορία 1.2.1.9. Παράλληλη διδασκαλία προσφύγων, επιμερίζεται σε 1.2.1.9.1. Όχι δυσχέρεια από την αφιέρωση χρόνου σε πρόσφυγες, σε 1.2.1.9.2. Δυσχέρεια από την παράλληλη διδασκαλία, 1.2.1.9.3. Λόγοι δυσχερειών καθηγητών από την παράλληλη διδασκαλία, 1.2.1.9.4. Αποτελέσματα παράλληλης διδασκαλίας προσφύγων- γηγενών σε μαθητές και 1.2.1.9.5. Λόγοι μη δυσχερειών μαθητών από την παράλληλη διδασκαλία.

Ακολούθως στην υποκατηγορία 1.2.1.9.1. αναφέρεται ότι η παράλληλη δε δυσχεραίνει το εκπαιδευτικό έργο γιατί έτσι κι αλλιώς σε κάθε τάξη υπάρχει διαφορά επιπέδου και γιατί δεν είναι ιδιαίτερα χρονοβόρα, αλλά απλά χρειάζεται κάποια προσαρμογή της διδασκαλίας και διάθεση λίγου χρόνου ώστε οι συμμαθητές τους να μεταφράσουν και να αλληλοβοηθηθούν. Επισημαίνεται όμως ότι απαιτεί δουλειά για να μην αποβαίνει εις βάρος κάποιου.

Σ14: «Εγώ δεν το θεωρώ ότι δυσχεραίνει. Είναι όπως όταν έχω μαθητές σε μια τάξη που είναι διαφορετικού επιπέδου. Που έχεις έναν μαθητή που πιάνει τα πάντα στον αέρα κι έναν

άλλον που δεν καταλαβαίνει ένα κι ένα πόσο κάνουν. Είναι δύσκολο. Αντίστοιχα, είναι δύσκολο άμα έχεις πρόσφυγες και γηγενείς»

Σ3: «εντάξει χρειάζεται να γράψω με λίγο μεγαλύτερα γράμματα στον πίνακα για το παιδί και δίπλα κάποιος να, να τον βοηθάει λιγάκι, λίγο στα αγγλικά λίγο αυτά (φαρσί;)... Όχι δε νομίζω»

Στην υποκατηγορία 1.2.1.9.2 Δυσχέρεια από την παράλληλη διδασκαλία αναφέρεται ότι οι καθηγητές νιώθουν αναποτελεσματικοί και δεν μπορούν να αποδώσουν και ότι αποβαίνει σε βάρος της τάξης η χρονοτριβή για την εφαρμογή της μέσω της χρήσης της Αγγλικής. Οι καθηγητές εκτιμούν ότι υφίσταται δυσχέρεια και εις βάρος των γηγενών μαθητών γιατί υπάρχει καθυστέρηση και μπορεί να κουράζονται από τις επαναλήψεις.

Σ11: «Και το δικό μας, και των καθηγητών, δηλαδή είναι πάρα πολύ δύσκολο, όσες φορές έχω προσπαθήσει έχοντας κάποιον αλλοδαπό μαθητή να τον βοηθήσω μέσα στην τάξη, ε, θα πρέπει να χάσω πάρα πολύ χρόνο, γιατί πρέπει να χρησιμοποιήσω αγγλικά, με τα οποία στην ουσία θα πάω πίσω όλη την υπόλοιπη τάξη»

Η υποκατηγορία 1.2.1.9.3. Λόγοι δυσχερειών από την παράλληλη διακρίνεται σε 1.2.1.9.3.1. Υψηλού επιπέδου μάθημα, 1.2.1.9.3.2. Πολλά άτομα με μαθησιακά προβλήματα, 1.2.1.9.3.3. Μη διδασκαλία ελληνικής, 1.2.1.9.3.4. Παραμονή πολλή ώρα σε ένα σημείο για να το καταλάβουν όλοι, 1.2.1.9.3.5. Μικρό διάστημα παραμονής και 1.2.1.9.3.6. Δυσανεξία Μ.Κ.Ο. για εμπλοκή Υπουργείου στην εκπαίδευση προσφύγων. Αναφέρεται ότι το μάθημα στα ελληνικά σχολεία είναι υψηλών απαιτήσεων και ως εκ τούτου δεν μπορεί να διεκπεραιωθεί επιτυχώς με την παράλληλη και τη συνεπαγόμενη χρονοτριβή, δεδομένου ότι στην περίπτωσή τους είναι σαν να αυξάνεται αυτομάτως ο αριθμός των μαθητών με μαθησιακά προβλήματα. Η δυσχέρεια ως επί το πλείστον προκύπτει από το γεγονός ότι δεν υπάρχει προετοιμασία και διδασκαλία της Ελληνικής σε αυτούς τους μαθητές, και από το γεγονός ότι η τάξη συνεχώς ανασυντίθεται ενώ για να αποδώσει η παράλληλη απαιτείται μακρά παραμονή στο χώρο. Επίσης πολλοί καθηγητές τόνισαν ότι επιβάλλεται να μένουν πολλή ώρα σε ένα σημείο και να μεταφράζουν ή να κάνουν επαναλήψεις, στοιχείο κουραστικό για όσους το καταλαβαίνουν με την πρώτη και ανασταλτικό για την ολοκλήρωση της ύλης.

Σ10: *«Είναι..., έχουμε ας πούμε πέντε μαθητές με μαθησιακά προβλήματα, κι αυτόματα γίνονται οχτώ, εννιά. Οπότε υπάρχει θέμα και μέσα στην τάξη»*

Σ4: *«Για να νιώσεις ότι τελικά το έχουν καταλάβει όλοι και μπορούμε να πάμε παρακάτω. Οι υπόλοιποι που το καταλαβαίνουν ίσως με την πρώτη επαφή στα ελληνικά κουράζονται μετά»*

Σ12: *«Δεν είναι όλες οι περιπτώσεις ίδιες, αλλά επειδή, σου λέω επειδή ο πληθυσμός μετακινείται»*

Η υποκατηγορία 1.2.1.9.4. Αποτελέσματα παράλληλης διδασκαλίας προσφύγων-γηγενών σε μαθητές, διακρίνεται σε 1.2.1.9.4.1. Απόκτηση γνώσεων, 1.2.1.9.4.2. Προαγωγή ευελιξίας, 1.2.1.9.4.3. Επικοινωνία γηγενών προσφύγων /μεταναστών, 1.2.1.9.4.4. Αποδοχή προσφύγων/μεταναστών, 1.2.1.9.4.5. Δυσχέρεια προσφύγων /μεταναστών, 1.2.1.9.4.6. Δυσχέρεια γηγενών και 1.2.1.9.4.7. Δυσχέρεια όλων των μαθητών. Αναφέρεται ότι υπάρχουν πολλά θετικά από την παράλληλη διδασκαλία τόσο από άποψη γλωσσικών και άλλων γνώσεων, όσο και από την άποψη ότι προάγεται η ευελιξία και η ευρηματικότητα των διδασκόντων και συντελείται μια ωφέλιμη επικοινωνία των μαθητών στην τάξη. Επίσης ότι διαμέσου της συνύπαρξης και της επικοινωνίας συντελεί στην αποδοχή των μαθητών αυτών, αλλά εξίσου καίριας σημασίας κρίνεται και το γεγονός ότι η παράλληλη διδασκαλία δυσχεραίνει το έργο των εκπαιδευτικών σε βάρος των γηγενών και τους συμπαρασύρει σε στάση χαλαρότητας και αδιαφορίας στην τάξη καθώς αποτελούν κακό παράδειγμα για αυτούς και στερούνται και πολύτιμο χρόνο κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας. Τελικά διαπιστώνεται ότι δυσχεραίνει όλους τους εμπλεκόμενους στη διαδικασία της μάθησης.

Σ1: *«Στη φετινή τάξη είναι δύο ή τρία παιδιά που ήταν από πέρυσι οι οποίοι ας το πούμε έχουν πάρει κάποια πράγματα και ξέρουν»*

Σ6: *«αντιθέτως νομίζω ότι μαθαίνουμε όλοι να είμαστε πιο ευέλικτοι και να αντιμετωπίζουμε τα προβλήματα και να βρίσκουμε λύσεις στο πώς να επικοινωνήσουμε μεταξύ μας»*

Σ2: *«Βελτιώνεται.. τους αποδέχονται πλέον. Δεν υπάρχει η πλήρης αδιαφορία που περιμέναμε ότι θα υπάρχει»*

Σ10: *«Αλλά για αυτούς είναι ακόμα χειρότερο. Νιώθουν ακόμα πιο άσχημα»*

Σ9: *«και έτσι παρασύρουν δηλαδή και τον άλλον να πέσει και να κοιμηθεί και να μην του μιλάω και του δικού μας. Δηλαδή γιατί αφήνω τον ξένο και κοιμάται, άντε τώρα να πείσω*

τον δεκαεξάχρονο, τον δικό μας, να μην τον αφήσω κι αυτόν να κοιμάται γιατί ξέρω εγώ σηκώθηκε το πρωί»

Σ9: «Γιατί τραβάει όλο το τμήμα προς τα κάτω. Αντί να το ανεβάσει προς τα πάνω»

Η υποκατηγορία 1.2.1.9.5. Λόγοι μη δυσχερειών μαθητών από την παράλληλη διδασκαλία διακρίνεται στην υποκατηγορία 1.2.1.9.5.1. Χειρισμός καθηγητή όπου αναφέρεται ότι έγκειται στον καθηγητή πώς θα διαχειριστεί το μάθημά του ώστε να ισχύσουν οι αναγκαίες ισορροπίες.

Σ14: «Αλλά όπως προσπαθείς να βρεις μια ισορροπία ανάμεσα στους γηγενείς, έτσι προσπαθείς να βρεις και μια ισορροπία ανάμεσα στα άλλα παιδιά»

Η υποκατηγορία 1.2.1.10 Διατήρηση ή μη γνώσεων, επιμερίζεται στην 1.2.1.10.1. Αβεβαιότητα διατήρησης γνώσεων και στην 1.2.1.10.2. Λόγοι μη διατήρησης γνώσεων με επιμέρους διάκριση τις υποκατηγορίες 1.2.1.10.2.1. Προσωρινότητα και 1.2.1.10.2.2. Μειωμένο ενδιαφέρον. Σε αυτές οι κωδικοί κλειδιά από τα λεγόμενα της συνεντευξιαζόμενης δηλώνουν ότι δεν είναι βέβαιη η διατήρηση γνώσεων λόγω του ότι οι μαθητές αυτοί δε δίνουν την απαιτούμενη προσοχή και είναι και προσωρινοί στην τάξη.

Σ1: «Μαθαίνουν Ελληνικά, μαθαίνουν να γράφουν αλλά δεν είμαι σίγουρη αν τελικά αυτά θα μείνουν»

Σ1: «δε δίνουν και την απαιτούμενη σημασία»

1.2.2. Συμμετοχή στα μαθήματα

Η υποκατηγορία 1.2.2. Συμμετοχή στα μαθήματα επιμερίζεται στις υποκατηγορίες 1.2.2.1. Συμμετοχή ή μη, 1.2.2.2. Λόγοι ενίσχυσης ή όχι της συμμετοχής, 1.2.2.3. Μαθήματα που συμμετέχουν, 1.2.2.4. Μαθήματα που δε συμμετέχουν και 1.2.2.5. Μαθήματα που αδυνατούν να παρακολουθήσουν.

Η πρώτη από τις παραπάνω υποκατηγορίες δηλαδή η 1.2.2.1. Συμμετοχή ή μη, διακρίνεται σε 1.2.2.1.1. Δυσκολία χαρακτηρισμού συμμετοχής, 1.2.2.1.2. Συμμετοχή στην τάξη, 1.2.2.1.3. Μη συμμετοχή στην τάξη. Στην υποκατηγορία 1.2.2.1.1. αναφέρεται ότι η μη εξοικείωσή τους με τη σχολική ζωή καθιστά δύσκολο το χαρακτηρισμό της συμμετοχής τους στα μαθήματα. Στην υποκατηγορία 1.2.2.1.2. Συμμετοχή στην τάξη, εντάσσονται οι κώδικες που καταδεικνύουν ότι οι

μαθητές προσπαθούν να υπερπηδήσουν το γλωσσικό εμπόδιο και επιδεικνύουν συχνά ενδιαφέρον για το περιεχόμενο της διδασκαλίας, θέλουν να απαντήσουν, να υποβάλλουν ερωτήσεις και ότι η συμμετοχή τους σχετίζεται με το ενδιαφέρον τους και σε κάποιες περιπτώσεις μπορεί να συγκριθεί με αυτήν των γηγενών. Άλλοτε πάλι λέγεται ότι σε κάποια σχολεία οι μαθητές που ενδιαφέρονται πραγματικά αποτελούν μειοψηφία, και είναι κυρίως κορίτσια μολονότι υπάρχει κατάθεση γνώμης από κάποιους και για το αντίθετο.

Σ8: *«συμμετέχουν πιο πολύ στα εργαστήρια, μαθαίνουν τα ελληνικά, σημειώνουν, κρατάνε λέξεις, ρωτάνε πώς λέγεται στα ελληνικά. Μαθαίνουν δηλαδή, φαίνεται ότι θέλουν να ενταχτούν»*

Σ14: *«Τα κορίτσια γενικά συμμετέχουν πιο πολύ»*

Οι απόψεις δίστανται καθώς αρκετός αριθμός συνεντευξιαζόμενων στην υποκατηγορία 1.2.2.1.3. Μη συμμετοχή στην τάξη, μιλούν για αδιαφορία και άρνηση εκ μέρους των προσφύγων/μεταναστών μαθητών, αλλά και για το γεγονός ότι στα μεικτά τμήματα το φαινόμενο επιδεινώνεται και νιώθουν άσχημα. Γενικά ότι στην τάξη νιώθουν αμήχανα και δε συμμετέχουν, είναι συνεσταλμένα. Η μη συμμετοχή συσχετίζεται και με το γεγονός ότι κάποια έρχονται να φοιτήσουν απλά για να βρεθούν σε ένα καλύτερο περιβάλλον από τα camp. Κάποτε, σύμφωνα πάντα με τις μαρτυρίες των εκπαιδευτικών, εκδηλώνουν αντιδραστική ή άσχημη συμπεριφορά, ενώ σε ακραίες περιπτώσεις κοιμούνται μέσα στην τάξη. Κατά μέσον όρο κρίνεται ότι δεν εκδηλώνουν μεγάλη διάθεση συμμετοχής.

Σ10: *«...νιώθανε πάρα πολύ χάλια. Γιατί δεν μπορούσαν ούτε να συμμετέχουν, ούτε να μιλήσουν, δηλαδή εκεί το παιδί ένιωθε πιο άσχημα απ' ό,τι αν ήτανε με άλλα παιδιά τα οποία είχανε τις ίδιες ανάγκες»*

Σ8: *«Υπάρχουν και άλλοι που απλά έρχονται να περάσουν το χρόνο τους ή να είναι... να αλλάξουν περιβάλλον επειδή στα camp που είναι δεν είναι τόσο καλές οι συνθήκες»*

Σ12: *«Κατά μέσον όρο δεν υπάρχει πολύ μεγάλη διάθεση για συμμετοχή»*

Η υποκατηγορία 1.2.2.2. Λόγοι ενίσχυσης ή όχι της συμμετοχής, επιμερίζεται στην 1.2.2.2.1. Παράγοντες συμμετοχής στα μαθήματα, και στην 1.2.2.2.2. Παράγοντες μη συμμετοχής στα μαθήματα.

Ειδικότερα η υποκατηγορία 1.2.2.2.1. Παράγοντες συμμετοχής στα μαθήματα επιμερίζεται με τη σειρά της στις ακόλουθες, 1.2.2.2.1.1. Ανταπόκριση στα μαθήματα, 1.2.2.2.1.2. Κατάκτηση στοιχειωδών γνώσεων, 1.2.2.2.1.3. Πρόγραμμα σπουδών, 1.2.2.2.1.4. Πρότερη γνώση, 1.2.2.2.1.5. Ανυπαρξία γλωσσικού εμποδίου, 1.2.2.2.1.6. Αρεστό μάθημα, 1.2.2.2.1.7. Διάθεση προσφύγων για μάθημα, 1.2.2.2.1.8. Παρουσία άλλων προσφύγων στην τάξη, 1.2.2.2.1.9. Κοινωνικές συνθήκες χώρας προέλευσης, 1.2.2.2.1.10. Η μη απόρριψή τους, 1.2.2.2.1.11. Παροχή κινήτρων, 1.2.2.2.1.12. Καλό ποιόν προσφύγων μαθητών, 1.2.2.2.1.13. Επιβαλλόμενη μάθηση ελληνικών και 1.2.2.2.1.14. Παραμονή στη χώρα.

Στις υποκατηγορίες αυτές περιλαμβάνονται κλειδιά που νοηματοδοτούν ότι η συμμετοχή στην τάξη έχει να κάνει πρωτίστως με την ικανότητά τους στο να ανταπεξέλθουν στο μάθημα, άρα ότι η απόκτηση στοιχειωδών γνώσεων είναι κομβικής σημασίας. Για το λόγο αυτό και εκδηλώνεται συμμετοχή σε μαθήματα όπου διαθέτουν προγενέστερη γνώση, κυρίως στα Αγγλικά αλλά και σε μαθήματα όπου από τις δομές έχουν αποκτήσει κάποιο υπόβαθρο γνώσης, όμως διαπιστώνεται ότι και το υπάρχον μορφωτικό επίπεδο επενεργεί σε αυτό. Έμφαση δίνεται από τους περισσότερους στην ανυπαρξία του γλωσσικού εμποδίου ως συντελεστικό στοιχείο για τη συμμετοχή στα μαθήματα. Διαπιστώνεται λοιπόν ότι εκεί όπου υφίσταται μια κοινή γλώσσα, για παράδειγμα στα Μαθηματικά, τη Μουσική και τη Γυμναστική, αίρονται τα γλωσσικά εμπόδια, ομοίως και εκεί όπου υπάρχει η ενδιάμεση γλώσσα των αγγλικών. Επίσης διαπιστώνεται ότι το ενδιαφέρον θέμα ενεργοποιεί τους μαθητές σε συνδυασμό με την παροχή κινήτρων από τους εκπαιδευτικούς αλλά και με τη διάθεση που έχουν κατά περίπτωση οι πρόσφυγες να κάνουν μάθημα. Η παρουσία άλλων προσφύγων στην τάξη και η επίδειξη αποδοχής εκ μέρους των γηγενών μαθητών και το ποιόν των προσφύγων σε συνδυασμό με την πρόθεσή τους να παραμείνουν στη χώρα δρουν επίσης καταλυτικά. Είναι όμως και θέμα των κοινωνικών συνθηκών στη χώρα προέλευσης κάτι που καταδεικνύεται από το γεγονός ότι τα κορίτσια που έμαθαν να είναι υπάκουα, επιδεικνύουν περισσότερο ενδιαφέρον και συμμετέχουν.

Σ1: *«Νομίζω μάλλον στα μαθήματα που... μπορούν να ανταπεξέλθουν, που είναι γνωστά»*

Σ15: *«Από τη στιγμή που κάποιος νιώσει ότι γίνεται αποδεκτός και έστω λάβει κάποιες στοιχειώδεις γνώσεις, συμμετέχει και στη σχολική ζωή, ναι»*

Σ5: *«Οι πρόσφυγες όλοι μιλάνε αγγλικά και το εκπληκτικό είναι ότι τα έμαθαν μέσα στη Μόρια»*

Σ5: «Νομίζω πάλι εξαρτάται από το μορφωτικό επίπεδο του ατόμου και λιγότερο το από πού προέρχεται»

Σ12: «κάποια μαθήματα τα οποία είναι... αποτελούν κοινή γλώσσα και των δύο, παραδείγματος χάριν η Γυμναστική, η Μουσική»

Σ2: «παρατηρώ ότι συμμετέχουν αρκετά γιατί δε χρειάζεται να ξέρουν και εκεί τα ελληνικά

Σ6: «Σε μαθήματα που ο καθηγητής μιλά αγγλικά και μπορεί να τους δοθεί η δυνατότητα να απαντήσουν στα αγγλικά, προσπαθούν»

Σ11: «Αν το θέμα που τίγεται είναι ενδιαφέρον, δείχνουν ενδιαφέρον, προσπαθούν»

Σ5: «Όντας με άλλους πρόσφυγες στην τάξη, συμμετέχουν περισσότερο, ίσως αισθάνονται πιο άνετα»

Σ15: «Θέλουν πολλά κίνητρα για να συμμετέχουν στην τάξη. Και προσέγγιση»

Σ15: «Αυτό είναι στον άνθρωπο. Κάποιοι έχουν μεγάλη έφεση στις ξένες γλώσσες, αγάπη για την εκμάθηση μιας γλώσσας και τη μαθαίνουν ευκολότερα»

Σ14: «Αυτοί που ξέρουν ότι θα μείνουνε συμμετέχουν και είναι θετικοί στο μάθημα»

Σ14: «Ίσως (τα κορίτσια) λόγω κοινωνικών συνθηκών έχουνε μάθει να είναι πιο φρόνιμα, να μην αντιδρούν... οπότε τους είπαν «πήγαινε σχολείο», πάνε σχολείο και δε ζητάνε να πάνε να παίζουν»

Η υποκατηγορία 1.2.2.2.2. Παράγοντες μη συμμετοχής στα μαθήματα διακρίνεται στις επιμέρους: 1.2.2.2.2.1. Αδυναμία παρακολούθησης, 1.2.2.2.2.2. Δυσκολία αντίληψης, 1.2.2.2.2.3. Έλλειψη εγκλιματισμού στο σχολικό περιβάλλον, 1.2.2.2.2.5. Γλωσσικό εμπόδιο, 1.2.2.2.2.6. Ψυχολογικοί λόγοι, 1.2.2.2.2.7. Κοινωνικό περιβάλλον προέλευσης, 1.2.2.2.2.8. Διαφορετικοί λόγοι από γηγενείς, 1.2.2.2.2.9. Προβλήματα ασυνόδευτων στις δομές, 1.2.2.2.2.10. Άρνηση εκμάθησης γλωσσικών μαθημάτων, 1.2.2.2.2.11. Φυγή σε άλλη χώρα, 1.2.2.2.2.12. Απόρροια θρησκευτικών πεποιθήσεων, 1.2.2.2.2.13. Ποιόν προσφύγων μαθητών.

Στην υποκατηγορία που εξετάζουμε τώρα αναφέρεται ότι ανασταλτικοί παράγοντες για τη συμμετοχή τους στα μαθήματα είναι η δυσκολία αντίληψης και η αδυναμία παρακολούθησης των μαθημάτων σε συνδυασμό με την απουσία προεξοικειώσής τους επί των αντικειμένων και την έλλειψη πρότερης γνώσης. Επίσης το γεγονός ότι οι μαθητές αυτοί δεν έχουν εγκλιματιστεί στο σχολικό περιβάλλον και στις υποχρεώσεις που συνεπάγεται. Καθοριστικής σημασίας παράγων κρίνεται το γλωσσικό εμπόδιο γιατί αν δεν καταλαβαίνουν τη γλώσσα, ακυρώνεται κάθε

προσπάθειά τους να παρακολουθήσουν το μάθημα και να συμμετάσχουν. Στα προηγούμενα προστίθενται και ψυχολογικοί λόγοι που αφορούν το αίσθημα κατωτερότητας ή ντροπής που τους διακρίνει σε συνάφεια και με κοινωνικούς αλλά και θρησκευτικούς παράγοντες που θέλουν τη γυναίκα να είναι κατώτερη στις χώρες τους. Πρόκειται για παράγοντες που προκύπτουν από τη χώρα τους και συνδυαζόμενοι με τα εν γένει προβλήματα επιβίωσης που αντιμετωπίζουν τα ασυνόδευτα παιδιά στις δομές μειώνουν τη διάθεση για συμμετοχή και θέτουν σε δεύτερη μοίρα το σχολείο στη ζωή τους. Ανασταλτικά στη συμμετοχή τους δρα και η πρόθεση για φυγή σε άλλη χώρα καθώς κρίνουν ότι είναι για αυτούς ανώφελο να προσπαθήσουν να κατακτήσουν τη γλώσσα και να συμμετάσχουν στα μαθήματα.

Σ9: «*Αν δεν έχουν περάσει από τμήμα ένταξης, έτσι όπως τα τοποθετούν, κακώς τα τοποθετούν*»

Σ7: «*μαθήματα ας πούμε όπως Ιστορία, Πολιτισμός κλπ. που λίγο πολύ απαιτούν αυτή την προεξοικείωση των παιδιών*»

Σ7: «*διότι τα περισσότερα από αυτά τα παιδιά δυσκολεύονται ακόμα και να κατατοπιστούν σε ένα σχολικό περιβάλλον. Τα πιο απλά... να κάτσει σε ένα θρανίο, δεν είναι αυτονόητα λόγω του ότι τα περισσότερα δεν έχουν... δεν έχουν ζαναεγκλιματιστεί σε ένα σχολικό περιβάλλον*»

Σ10: «*οι άλλοι οι οποίοι και δεν ξέρουν ελληνικά αλλά και οι γνώσεις τους είναι πάρα πολύ χαμηλές και δεν μπορούν αν συμμετέχουν*»

Σ12: «*Η καμιά φορά που τους ζητάω να γράψουν πάνω στον πίνακα τη λέξη αυτή στη γλώσσα τους για να καταλάβουν κι οι υπόλοιποι, μπορεί να ντραπούν να σηκωθούνε*»

Σ11: «*βέβαια τα περισσότερα προέρχονται από ένα κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο δεν έχουν μάθει να κάθονται αρκετές ώρες στο θρανίο και να ακούνε 'η να συμμετέχουν στο μάθημα*»

Σ2: «*Σαφώς και υπάρχουν διότι έχω και ασυνόδευτους μαθητές...στη δομή τέλος πάντων όπου μένουν βιώνουν και διαφορετικά προβλήματα και τώρα τι κάθομαι και τους λέω*»

Σ15: «*Οι υπόλοιποι που θέλουν να φύγουν από εδώ, ναι, θα είναι αρνητικοί για πάντα*»

Σ4: «*Ε, γιατί πιστεύω ότι είναι και απόρροια της θρησκείας τους αυτό... οι περισσότεροι ασπάζονται τη μουσουλμανική θρησκεία, ε, και σύμφωνα με αυτήν η γυναίκα δεν έχει την ίδια θέση με τον άντρα*»

Η υποκατηγορία 1.2.2.3. Μαθήματα που συμμετέχουν, επιμερίζεται στις επιμέρους 1.2.2.3.1. Σε όλα τα μαθήματα, 1.2.2.3.2. Συμμετοχή στα Αγγλικά, 1.2.2.3.3. Συμμετοχή σε Οικονομικά, 1.2.2.3.4. Συμμετοχή σε Πληροφορική, 1.2.2.3.5. Ενδιαφέρον για Γεωγραφία, 1.2.2.3.6. Μαθήματα με θέματα υγείας, 1.2.2.3.7. Μαθήματα με εργαστήρια, 1.2.2.3.8. Ανταπόκριση στα μαθήματα Θετικών Επιστημών, 1.2.2.3.9. Μη γλωσσικά μαθήματα, και 1.2.2.3.10. Μαθήματα Θετικών Επιστημών, Γυμναστική, Ζωγραφική. Σύμφωνα με τις αναφορές των εκπαιδευτικών οι μαθητές αυτοί επιδεικνύουν ενδιαφέρον συμμετοχής σε μαθήματα Θετικών Επιστημών για το λόγο ότι ο κώδικας επικοινωνίας σε αυτά εν πολλοίς είναι παγκόσμιος, στα Οικονομικά και σε μαθήματα που δεν προαπαιτούν την κατάρκτηση της γλώσσας, αλλά είναι πρακτικής φύσεως και κινούν το ενδιαφέρον τους με τα εργαστήρια ή σχετίζονται με θέματα που τους απασχολούν, όπως είναι τα σχετικά με την υγεία. Ακόμα σε μαθήματα που τους εκτονώνουν και τους διασκεδάζουν, όπως η Γυμναστική.

Σ13: *«Υπολογιστές, ναι. Γιατί και αυτό είναι διεθνής γλώσσα. Θα μπορούσαν πιο εύκολα να συμμετέχουν»*

Σ11: *«σίγουρα δείχνουν ενδιαφέρον στη Γεωγραφία, για να μας δείξουν από πού έρχονται και πού καταλήγουν»*

Σ8: *«Είναι στα μαθήματα τα οποία δεν έχουν πολλή θεωρία, είναι τα μαθήματα που έχουν εργαστήρια πολλά. στα οποία δε χρειάζεται να εξασκούν την Ελληνική ή να μιλάνε την Ελληνική γλώσσα»*

Σ2: *«Πληροφορική περνούν πιο ευχάριστα, στη Ζωγραφική, στη Γυμναστική, στα Μαθηματικά και παρατηρώ ότι συμμετέχουν αρκετά»*

Η υποκατηγορία 1.2.2.4. Μαθήματα που δε συμμετέχουν, διακρίνεται σε 1.2.2.4.1. Όχι συμμετοχή στα αρχαία και 1.2.2.4.2. Όχι συμμετοχή στα Θρησκευτικά. Εκεί οι κώδικες κλειδιά αναφέρονται στη μη συμμετοχή τους στα Αρχαία και τα Θρησκευτικά.

Σ13: *«Ε, σε όλα εκτός από τα αρχαία ας πούμε, τα θρησκευτικά... σε αυτά δε συμμετέχουν ιδιαίτερα»*

Η υποκατηγορία 1.2.2.5. Μαθήματα που αδυνατούν να παρακολουθήσουν επιμερίζεται ως εξής: 1.2.2.5.1. Μαθήματα κριτικής σκέψης, 1.2.2.5.2. Μη συμμετοχή στα ελληνικά μαθήματα, 1.2.2.5.3. Μη συμμετοχή στην Ιστορία, και περιλαμβάνει αναφορές σχετικά με τη μη συμμετοχή

τους για λόγους αδυναμίας στα προαναφερθέντα μαθήματα κριτικής σκέψης, στα ελληνικά μαθήματα και στην Ιστορία.

Σ7: «Λιγότερο, δυσκολεύονται να ανταποκριθούν σε μαθήματα που απαιτούν ως πούμε μια κριτική σκέψη που απαιτεί κιάλας ή προϋποθέτει ένα γνωστικό υπόβαθρο πάνω στον Δυτικό Πολιτισμό, ως πούμε έτσι, και αυτό είναι μια δυσκολία που αντιμετωπίζουν»

1.2.3. Συνεργασία προσφύγων-γηγενών εντός τάξης

Η υποκατηγορία 1.2.3. Συνεργασία προσφύγων-γηγενών εντός τάξης διαχωρίζεται σε 1.2.3.1. Συνεργασία στο μάθημα και 1.2.3.2. Ύπαρξη ή μη στερεοτύπων /προκαταλήψεων από μαθητές.

Η υποκατηγορία 1.2.3.1. ειδικότερα διακρίνεται σε 1.2.3.1.1. Όχι συνεργασία, 1.2.3.1.2. Λόγοι απουσίας συνεργασίας, 1.2.3.1.3. Ναι συνεργασία, 1.2.3.1.4. Περιστασιακή και κατά περίπτωση συνεργασία, 1.2.3.1.5. Λόγοι συνεργασίας. Στην υποκατηγορία 1.2.3.1.1. καταχωρούνται στοιχεία που αναφέρουν την απουσία συνεργασίας με γηγενείς ή τη δυσκολία της και την περιστασιακή μόνο παρουσία της.

Σ2: «σε πολύ μικρό βαθμό. Μικρό βαθμό. Μικρό βαθμό. Και μεταξύ τους και με τους γηγενείς»

Στην υποκατηγορία 1.2.3.1.2. Λόγοι απουσίας συνεργασίας διακρίνονται οι επιμέρους κατατάξεις : 1.2.3.1.2.1. Αίσθημα ανασταλτικής δράσης συνεργασίας στην επίδοση γηγενών, 1.2.3.1.2.2. Γλωσσικό εμπόδιο, 1.2.3.1.2.3. Συστολή χαρακτήρα, 1.2.3.1.2.4. Μη παρακίνηση από καθηγητή, 1.2.3.1.2.5. Αρνητική στάση καθηγητή για συνεργασία προσφύγων-γηγενών και 1.2.3.1.2.6. Όχι αίτιο ο ρατσισμός. Οι αναφορές καταδεικνύουν ότι η απουσία συνεργασίας στο μάθημα οφείλεται στην εκτίμηση των γηγενών ότι θα λειτουργήσει ανασταλτικά για την πρόοδό τους, αλλά και στο γλωσσικό εμπόδιο σε συνδυασμό με τη συστολή του χαρακτήρα των προσφύγων. Επισημαίνεται ότι δεν υφίσταται πρόβλημα ρατσιστικής τοποθέτησης εκ μέρους των γηγενών και ότι στην απουσία συνεργασίας επιδρά και η στάση του καθηγητή που κάποτε αποθαρρύνει τους γηγενείς από το να συνεργαστούν.

Σ11: «Τα παιδιά, οι γηγενείς, όταν υπάρχουν πρόσφυγες στην τάξη, χωρίς να έχει να κάνει αυτό με κάποιο στοιχείο ρατσισμού, αισθάνονται ότι θα τους πάει πολύ πίσω το να βοηθήσουν ένα παιδί τέτοιο, οπότε κατά συνέπεια επειδή κοιτάνε το προσωπικό τους»

Σ3: «Αυτό, φταίμε λίγο και εμείς... Πρέπει εμείς σε αυτόν τον τομέα έτσι να βοηθήσουμε την κατάσταση, ούτως ώστε να υπάρξει μια αλληλεγγύη, μια βοήθεια μέσα στην τάξη, στο σχολείο ή έστω ακόμα και απέξω από το σχολείο»

Η υποκατηγορία 1.2.3.1.3. Ναι συνεργασία, περιλαμβάνει τις διαπιστώσεις των εκπαιδευτικών για εθελοντική συνεργασία των γηγενών μαζί τους καθώς εκτιμούν την προθυμία και φιλομάθεια κάποιων μεταναστών/προσφύγων. Η συνεργασία εκδηλώνεται σε μεικτές τάξεις και κάποτε μπορεί να χαρακτηριστεί άψογη. Η συνεργασία αφορά, σύμφωνα με όσα δήλωσαν, το μεγαλύτερο ποσοστό των γηγενών μαθητών και επεκτείνεται και σε δραστηριότητες μαθητικής πρωτοβουλίας και συμμετοχής όπως για παράδειγμα στη δημιουργία ενός ντοκιμαντέρ.

Σ3: «Ενώ στην τάξη μου, στη Β' Γυμνασίου, έχω ένα μαθητή ο οποίος είναι πολύ καλό παιδί, πάρα πολύ ήρεμο, ήσυχο παιδί, θέλει να μάθει, συνεργάζεται... κάθεται με έναν γηγενή ... και συνεργάζονται άψογα»

Σ5: «Θυμάμαι πολύ χαρακτηριστικό παράδειγμα ενός παιδιού από το Αφγανιστάν και μιας κυρίας μεγάλης σε ηλικία, η κυρία το βοηθούσε στα ελληνικά και αυτός τη βοηθούσε στα Μαθηματικά, οπότε δημιουργήθηκε και μια σχέση έτσι, σχεδόν γονέως και παιδιού εκεί»

Η υποκατηγορία 1.2.3.1.4. ενσωματώνει κωδικούς- κλειδιά που αναφέρουν ότι η συνεργασία συχνά εμφανίζεται περιστασιακά και λειτουργεί κατόπιν εκατέρωθεν προσέγγισης.

Σ5: «Ναι σε κάποιες περιπτώσεις συνεργάζονται, νομίζω. Ναι»

Η υποκατηγορία 1.2.3.1.5. Λόγοι συνεργασίας επιμερίζεται σε 1.2.3.1.5.1. Επιθυμία γνωριμίας με πρόσφυγες, 1.2.3.1.5.2. Προσέγγιση από μετανάστες, 1.2.3.1.5.3. Καλό κλίμα τάξης, 1.2.3.1.5.4. Δεκτικότητα γηγενών, 1.2.3.1.5.5. Αυθόρμητη προσέγγιση. Στην υποκατηγορία αυτή αναφέρεται ότι η συνεργασία εμφανίζεται ως εκδήλωση της επιθυμίας των γηγενών να γνωρίσουν τους πρόσφυγες και ότι άλλοτε υπάρχει προσέγγιση εξ ολοκλήρου από τους πρόσφυγες ενώ άλλοτε είναι προϊόν αμοιβαίας προσέγγισης και αυθόρμητισμού. Επίσης ότι ενισχυτικό ρόλο διαδραματίζει η δοτικότητα των γηγενών και το καλό κλίμα της τάξης.

Σ8: «Είναι στα πιο πολλά (θέματα) το πιο μεγάλο ποσοστό θέλει τη συνεργασία. Τους εξιτάρει πιο πολύ δηλαδή τους ενδιαφέρει να δουν... πως λειτουργούν και τα παιδιά που είναι πρόσφυγες»

Σ15: *«Τη (συνεργασία) ζητάνε οι μετανάστες. Τη ζητάνε οι μετανάστες και την έχουν από τα παιδιά»*

Σ7: *«Κυρίως από τους γηγενείς. Δηλαδή όσο πιο δοτικοί είναι οι γηγενείς, καθορίζουν και τη συμπεριφορά των μεταναστών»*

Η υποκατηγορία 1.2.3.2. Ύπαρξη ή μη στερεοτύπων/προκαταλήψεων από μαθητές επιμερίζεται σε 1.2.3.2.1. Ύπαρξη στερεοτύπων/προκαταλήψεων, 1.2.3.2.2. Μη ύπαρξη στερεοτύπων/προκαταλήψεων, 1.2.3.2.3. Λόγοι ύπαρξης στερεοτύπων, 1.2.3.2.4. Επιπτώσεις ύπαρξης προκαταλήψεων στην εκπαιδευτική ένταξη.

Η υποκατηγορία 1.2.3.2.1. περιλαμβάνει κλειδιά σύμφωνα με τα οποία οι περισσότεροι καθηγητές διαπιστώνουν την ύπαρξη προκαταλήψεων εκ μέρους όλων ή κάποιας μερίδας μαθητών. Πρόκειται για εκδηλώσεις ρατσιστικής στάσης για το χρώμα του δέρματος και τη διαφορετικότητα των μαθητών αυτών οι οποίες σχετίζονται με το μορφωτικό επίπεδο αυτών που τα υιοθετούν, δεδομένου ότι στις μεικτές τάξεις ενηλίκων κάποιοι δεν έχουν υψηλό μορφωτικό επίπεδο και μάλιστα η διαχωριστική τους συμπεριφορά κάποτε υποφώσκει πίσω από ειρωνικά σχόλια. Οι μαθητές αυτοί δε γίνονται αποδεκτοί και είναι μη ευπρόσδεκτοι. Τα στερεότυπα έχουν να κάνουν κυρίως με ενήλικες νεοφερμένους μαθητές όταν εισάγονται σε τάξεις με πολλούς πρόσφυγες, αλλά επισημαίνεται ότι έτσι κι αλλιώς η σχολική κοινότητα είναι χώρος που εκδηλώνονται τα στερεότυπα είτε αφορούν πρόσφυγες είτε κάποιους γηγενείς για λόγους οικονομικούς ή οικογενειακούς.

Σ8: *«, ναι. Ρατσιστικά συνήθως είναι τα προβλήματα που βλέπουμε ... Και μόνο ότι είναι ξένοι δηλαδή, υπάρχουν... μιλάμε μια πολύ μικρή μερίδα μαθητών κι αυτά (έκφραση). Ναι, και είναι και, και αρκετά άσχημα τα πιο πολλά»*

Σ12: *«Να τους μιλάνε ας πούμε, να τους απαντάνε εκείνοι, αλλά να είναι κάπως ειρωνικοί... Και η υποδοχή δεν ξέρω αν το καταλαβαίνει»*

Σ4: *«μιλάμε τώρα για ανθρώπους μεγάλους, γιατί εδώ το Εσπερινό φιλοξενεί μεγάλους. Βρέθηκαν σε μία τάξη η οποία είχε πολλούς μετανάστες γιατί εδώ συνήθως η πρώτη έχει πολλούς μετανάστες ε, και αυτοί αποχώρησαν από το σχολείο*

Η υποκατηγορία 1.2.3.2.2. Μη ύπαρξη στερεοτύπων, περιλαμβάνει κωδικούς κλειδιά που αναφέρουν περιπτώσεις σχολείων όπου δεν έχουν εξωτερικευτεί κάποια στερεότυπα και

προκαταλήψεις και όπου αυτά είτε απουσιάζουν εντελώς είτε αμβλύνονται με την πάροδο του χρόνου . Κρίνεται ότι γενικά δεν υπάρχουν εντάσεις και ότι η πλειοψηφία των μαθητών τους έχει αγκαλιάσει καθώς διαμέσου του συγχρωτισμού αίρονται οι προκαταλήψεις ή ότι ενίοτε και λόγω της αδυναμίας για επικοινωνία μαζί τους εκδηλώνεται ουδέτερη στάση.

Σ6: «Και να έχει κάποιος μέσα του κάτι, δεν το έχει εξωτερικεύσει ποτέ. Σε αυτά τα τρία χρόνια που έχουμε μαθητές μετανάστες»

Σ5: «ευτυχώς είχαμε την τύχη να μην έχουμε ούτε εντάσεις ούτε συγκρούσεις και η πλειοψηφία των μαθητών μας τους έχει αγκαλιάσει»

Η υποκατηγορία 1.2.3.2.3. συμπεριλαμβάνει τους λόγους ύπαρξης στερεοτύπων και σε αυτήν αναφέρονται ως βασικοί λόγοι κυρίως οι ψυχολογικοί, αλλά και οι λόγοι πεποιθήσεων και συντηρητικών αντιλήψεων, καθώς και η επιρροή από το οικογενειακό περιβάλλον. Αναφέρεται επίσης ότι συχνά τα στερεότυπα έχουν να κάνουν με τον τόπο διαμονής των προσφύγων μαθητών.

Σ5: «Αλλά αυτοί είναι άνθρωποι που είναι πάνω από πενήντα ετών και έχουν συνηθίσει σε άλλες πραγματικότητες»

Σ15: «Κι ο φόβος των γονιών. Δε θα επιτρέψει εύκολα ο γονιός το παιδί του να κάνει παρέα με έναν αλλοδαπό σκουρόχρωμο, να το πω εξωραϊσμένα. Ναι»

Η υποκατηγορία 1.2.3.2.4. περιλαμβάνει τις επιπτώσεις ύπαρξης προκαταλήψεων στην εκπαιδευτική ένταξη. Μολονότι υπάρχουν αναφορές για ανυπαρξία άμεσων επιπτώσεων στη διδασκαλία, δεδομένου ότι οι εκπαιδευτικοί λειτουργούν ως αντίβαρο σε αυτά, και ότι τα προκύπτοντα τραύματα είναι αμελητέα σε σχέση με αυτά που έχουν βιώσει, δεν παραγνωρίζεται το γεγονός ότι υπάρχουν επιπτώσεις, έστω όχι έντονες και ότι τραυματίζουν τους μαθητές. Η γκετοποίηση των προσφύγων αναφέρεται ως η πιο επικίνδυνη επίπτωση, αλλά εξίσου απειλητική συνέπεια προβάλλει και η απαξίωση των προσφύγων από μαθητές και εκπαιδευτικούς. Κατά συνέπεια από την ύπαρξη των στερεοτύπων και προκαταλήψεων προκύπτει και η αδυναμία τους να ενταχθούν στο ενιαίο σύνολο του σχολείου, καθώς και η υστέρηση του συστήματος στο θέμα της ενσωμάτωσής τους στην εκπαιδευτική κοινότητα. Η τήρηση στάσης αποδοχής από τον εκπαιδευτικό κρίνεται βασική για τη στάση που θα υιοθετήσουν οι γηγενείς μαθητές του. Τα στερεότυπα επηρεάζουν επίσης τη στάση του Δ/ντή όσον αφορά την τοποθέτηση προσφύγων μαθητών σε ένα τμήμα μη φιλικό και δυσχεραίνουν το έργο του. Προπαντός όμως βάλλουν την

ψυχολογία των ατόμων αυτών που βιώνουν την εχθρικήτητα και νιώθουν ανεπιθύμητοι. Τα παιδιά έχουν αλάνθαστο αισθητήριο και καταλαβαίνουν τότε δεν είναι επιθυμητά και νιώθουν μειονεκτικά. Έτσι απομονώνονται, δεν καταβάλλουν προσπάθεια και δε νιώθουν οικεία στην τάξη.

Σ3: «...τι επιπτώσεις να υπάρχουν, δεν υπάρχουν. Γιατί υπάρχουμε εμείς, υπάρχουμε, υπάρχει το αντίβαρο, κατάλαβες; Υπάρχουν αυτοί, υπάρχουν και οι άλλοι, οπότε υπάρχει μια ισορροπία και καλύπτεται το θέμα»

Σ7: «Εντάξει δε θεωρώ όμως πάλι ότι από την άλλη άκρη ας πούμε που λένε ότι αυτό δημιουργεί τραύματα και πληγώνει και ότι δεν έρχονται, τα απομακρύνει»

Σ2: «Αυτό το ότι υπάρχει ένα γκέτο τώρα. Και δεν έχουμε βρει τρόπο να ενώσουμε τους μεν με τους δε. Αυτή είναι το μεγαλύτερο..., η μεγαλύτερη αρνητική συνέπεια»

Σ15: «Άρνηση των εκπαιδευτικών να διδάξουν αυτά τα παιδιά, άρνηση να δικαιολογήσουν απουσίες, άρνηση να αποδεχτούν ότι αυτά τα παιδιά μπορεί να έχουν όνειρα και φιλοδοξίες»

Σ8: «Έχει να αντιμετωπίσει και κάτι που δεν καταλαβαίνει, την εκπαίδευση ας πούμε στα ελληνικά, και έχει να αντιμετωπίσει και άσχημες συμπεριφορές άλλων μαθητών»

Σ14: «Γιατί σε κάνει να, να μην αισθάνεσαι αυτοπεποίθηση, να αισθάνεσαι ότι, ε, υπάρχει ένα εχθρικό κλίμα που δε σε θέλει»

1.2.4. Συνεργασία προσφύγων/μεταναστών μεταξύ τους

Η υποκατηγορία 1.2.4. Συνεργασία προσφύγων/μεταναστών μεταξύ τους εντός τάξης διακρίνεται στην υποκατηγορία 1.2.4.1. Συνεργασία ή μη η οποία με τη σειρά της επιμερίζεται στην υποκατηγορία 1.2.4.1.1. Ύπαρξη συνεργασίας. Αναφέρεται ότι οι πρόσφυγες/μετανάστες μαθητές γενικά συνεργάζονται μεταξύ τους κυρίως αυτοί που είναι ίδιας εθνικότητας και μάλιστα κυρίως στα Μαθηματικά και τα Αγγλικά.

Σ13: «Απλά ας πούμε μου έχει τύχει μαθητής ο οποίος δεν ήξερε αγγλικά, να τον βοηθάει συμμαθητής του ο οποίος ξέρει και είναι από την ίδια χώρα. Κατάλαβες; Δηλαδή μιλάνε στη γλώσσα τους, ναι, και του εξηγεί αυτά που λέω εγώ στα αγγλικά»

Σ14: «Οπότε εγώ λέω κάτι, αυτός που ξέρει περισσότερα αγγλικά η περισσότερα Μαθηματικά, αντιλαμβάνεται τι λέω και μετά κάνει αυτός το δάσκαλο στους υπόλοιπους»

1.2.5. Σχολική επίδοση

Η υποκατηγορία 1.2.5. Σχολική επίδοση, επιμερίζεται σε 1.2.5.1. Προβληματική επίδοση και σε 1.2.5.2. Καλή επίδοση. Από τις δύο παραπάνω υποκατηγορίες η υποκατηγορία 1.2.5.1. Προβληματική επίδοση, επιμερίζεται σε 1.2.5.1.1. Αδυναμία σύγκρισης σχολικής επίδοσης γηγενών-προσφύγων, 1.2.5.1.2. Δυσκολία παιδιών στην επίδοση και 1.2.5.1.3. Λόγοι δυσκολίας στη σχολική επίδοση.

Στις υποκατηγορίες 1.2.5.1.1. και 1.2.5.1.2. δηλώνεται ότι καθίσταται δύσκολη η σύγκριση στη σχολική επίδοση των προσφύγων σε σχέση με των γηγενών καθώς η επίδοσή τους είναι πολύ χαμηλή και δεν ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος, μάλιστα ότι είναι πολύ χειρότερη από την ήδη χαμηλή επίδοση των γηγενών. Βέβαια υπήρξε και η αισιόδοξη θέαση του θέματος, σύμφωνα με την οποία οι μαθητές αυτοί αφού φοιτήσουν στα τμήματα ένταξης και ενταχτούν σε κανονικά τμήματα θα μπορέσουν να συναγωνιστούν επί ίσοις όροις με τους γηγενείς. Ουσιαστικά οι καθηγητές δήλωσαν ότι αξιολογούν την πρόθεσή τους παρά την επίδοσή τους. Ανέφεραν ότι τα παιδιά αδυνατούν να ανταπεξέλθουν στο μάθημα ακόμα και του Γυμνασίου και ότι λίγα έχουν την πιθανότητα να αποφοιτήσουν εφόσον φυσικά μείνουν. Οι δυσκολίες τους είναι εντονότερες στα γλωσσικά μαθήματα και όσοι εντάσσονται απευθείας σε τάξεις έχουν μηδενική επίδοση. Επίσης ότι ένα μεγάλο ποσοστό στις ΔΥΕΠ εμφανίζει μαθησιακές δυσκολίες.

Σ15: *«Πολύ χειρότερη. Αν και οι γηγενείς είναι και αυτοί σε πολύ άσχημη κατάσταση σε σχέση με τη γλώσσα, ειδικά στο σχολείο, το Χ»*

Σ15: *«Δεν παύει το παιδί να έχει προβλήματα. Δεν μπορεί να ανταπεξέλθει το ίδιο με έναν γηγενή»*

Σ6: *«Σαν.. καθαρά σαν σχολική επίδοση δε νομίζω ότι σε αυτή τη φάση έχουνε κάποια ιδιαίτερη σχολική επίδοση»*

Σ9: *«Αυτών που έρχονται και τους βάζουν μέσα στην τάξη κατευθείαν, είναι ανύπαρκτη, είναι μηδενική»*

Η υποκατηγορία 1.2.5.1.3. συμπεριέλαβε τους λόγους που παράγουν τη δυσκολία στη φοίτηση και ανάμεσά τους πρωτεύων ρόλος δόθηκε στην άγνοια της Ελληνικής, αλλά και της Αγγλικής για ένα μεγάλο ποσοστό μαθητών. Τονίστηκε ότι δυσκολεύονται να κατανοήσουν και να κάνουν χρήση της ορολογίας των μαθημάτων. Επίσης ως σημαντικό αίτιο παρουσιάστηκε το ανομοιογενές μορφωτικό τους επίπεδο και η απουσία κοινωνικού υπόβαθρου. Αυτά σε συνδυασμό

με την ιδιαιτερότητα των μαθημάτων και ιδίως όσων σχετίζονται με τη γλώσσα, αλλά και με το γεγονός ότι κάποια δεν είχαν φοιτήσει καν σε σχολείο πριν έρθουν στο νησί, καθιστούν σχεδόν αδύνατη τη σχολική επίδοσή τους. Άλλωστε αγνοούν οι περισσότεροι πώς λειτουργεί ένα κανονικό σχολείο, δε συμμορφώνονται με τους κανόνες του και δε μελετούν στο σπίτι. Ευθύνες όμως αποδίδονται και στο γεγονός ότι οι τάξεις υποδοχής δε λειτουργούν από την αρχή του σχολικού έτους.

Σ12: *«είπαμε ας πούμε ότι αφού δε μιλάνε την ίδια γλώσσα πόσες ώρες να αντέχουν να ακούνε ελληνικά, αφού δεν καταλαβαίνουν και αυτά, βαριούνται και τα λοιπά»*

Σ11: *«Αυτήν την ορολογία δεν την έχουν, άρα δεν μπορούν παρακολουθήσουν, απλά»*

Σ3: *«Είναι τελείως, τελείως διαφορετικά, διότι και το επίπεδο αυτών των παιδιών, το μορφωτικό ή καθόλου μορφωτικό...»*

Σ3: *«αυτά τα παιδιά έρχονται από χώρες που δεν έχουν πιάσει ούτε το μολύβι στο χέρι. Δεν ξέρουν να τραβήξουν γραμμούλα. Δεν μπορώ λοιπόν να το δω. Δε νομίζω ότι υπάρχει σύγκριση»*

Σ2: *«Α, δεν μπορούν να μπουν εύκολα σε κανόνες, εν μπορούν να φανταστούν ότι πρέπει να δουλεύουν και στο σπίτι άρα το όλο εκπόνημα είναι σχετικά δύσκολο»*

Η υποκατηγορία 1.2.5.2. διακρίθηκε σε επιμέρους ως εξής: 1.2.5.2.1. Ισοτιμία επίδοσης με Έλληνες, 1.2.5.2.2. Καλή επίδοση συνολικά, 1.2.5.2.3. Καλή επίδοση στους Υπολογιστές, 1.2.5.2.4. Καλή επίδοση στα Μαθηματικά, 1.2.5.2.5. Καλή επίδοση στις Φυσικές Επιστήμες, 1.2.5.2.6. Καλή επίδοση στα Αγγλικά, 1.2.5.2.7. Καλή επίδοση στα Εικαστικά, 1.2.5.2.8. Γνώσεις που κατέκτησαν, 1.2.5.2.9. Στοιχεία που βοήθησαν στην καλή επίδοση, 1.2.5.2.10. Αποτελέσματα καλής σχολικής επίδοσης στην ένταξη.

Στις παραπάνω υποκατηγορίες αναφέρθηκε η άποψη κάποιων πληροφορητών σύμφωνα με την οποία η επίδοσή τους μπορεί να συγκριθεί με αυτήν των γηγενών χαμηλού επιπέδου, και ότι καθίσταται ισοδύναμη με των γηγενών αν αναφερόμαστε σε γνώσεις που κατακτούν για πρώτη φορά. Καλή επίδοση σημειώνουν λίγες και φωτεινές εξαιρέσεις όσων διάβασαν με δική τους πρωτοβουλία κι έτσι μπορούν να ανταπεξέλθουν. Επίσης και όσοι είναι χρόνια εγκατεστημένοι στη χώρα. Κάποιοι πρόσφυγες έχουν προοπτική να συνεχίσουν σε ανώτερη βαθμίδα και μάλιστα σε κάποια σχολεία ένα υπολογίσιμο ποσοστό τείνει στην αριστεία και συμβαίνει στην τάξη ενηλίκων κάποιοι πρόσφυγες να είναι καλύτεροι από τους γηγενείς και να διαθέτουν καλύτερο

μορφωτικό επίπεδο. Η Πληροφορική, τα Μαθηματικά, οι Φυσικές Επιστήμες, τα Αγγλικά και τα Εικαστικά είναι τα πεδία καλής επίδοσης των προσφύγων.

Σ5: *«Εξαρτάται τους πρόσφυγες. Τώρα εμείς είμαστε ένα σχολείο που είναι ειδική περίπτωση. Οι άνθρωποι που έρχονται είναι γενικώς χαμηλότερου επιπέδου... Ε, αν εξαιρέσουμε λίγο το θέμα γλώσσας νομίζω ότι μεγάλο ποσοστό από τους πρόσφυγες τα καταφέρνουν αρκετά καλά»*

Σ6: *«Παρόλα αυτά έχουμε λίγες μεν αλλά φωτεινές εξαιρέσεις παιδιών τα οποία διάβασαν πάρα πολύ στον υπόλοιπο χρόνο τους... και πάνε πάρα πολύ καλά»*

Σ7: *«αλλά πάντα όμως υπάρχει και ένα υπολογίσιμο ποσοστό που τείνει προς την αριστεία»*

Σ4: *«Στα μαθήματα που κάνω εγώ (Φυσικές επιστήμες) έχουνε καλή επίδοση και συμμετέχουνε»*

Σ15: *«Κάποιοι από αυτούς, εδώ ένα παιδί είχε σκηνοθετήσει και ντοκιμαντέρ, μας έχει δείξει ένα ντοκιμαντέρ και έχει βραβευτεί για αυτό»*

Ολοκληρώνοντας τη φοίτησή τους στο Γυμνάσιο έχουν αρχάριο επίπεδο σε γνώσεις σχετικά με την Ελληνική γλώσσα, ίσως μπορούν να διαβάσουν κάποια κείμενα, αλλά δεν μπορούν να τα καταλάβουν, εντούτοις για τα παιδιά αυτά μπορεί να θεωρηθεί αξιόλογη πρόοδος το ότι μιλούν κάποια ελληνικά και μετά από τρία χρόνια φοίτησης στο Γυμνάσιο μπορούν να αποκτήσουν το απολυτήριο.

Σ11: *«απλά αυτά που έχουμε εμείς στην πλειοψηφία τους απλά ξέρουν τα γράμματα, ίσως να μπορούν να διαβάσουν αλλά όχι δύσκολά κείμενα χωρίς να τα καταλαβαίνουν ωστόσο»*

Σ5: *«γιατί έχουμε παιδιά που είναι Τρίτη χρονιά και είναι να πάρουν απολυτήριο Γυμνασίου φέτος»*

Στοιχεία που συντέλεσαν στην καλή σχολική επίδοση, όπου παρατηρήθηκε, είναι το καλό μορφωτικό επίπεδο των γονέων, η πρότερη εκπαίδευση σε κάποιο ιδιωτικό σχολείο ή στη χώρα τους σε αντίστοιχη, ίσως και μεγαλύτερη βαθμίδα με αυτήν στην οποία εντάσσονται, τα πρότερα ακούσματα στα camp. Προπαντός όμως καθοριστικός είναι ο ρόλος της θέλησής τους για μάθηση, της επιμονής και του χαρακτήρα του πρόσφυγα μαθητή εφόσον φυσικά υπερνικήσουν το γλωσσικό εμπόδιο ακόμα και για μαθήματα που δεν απαιτούν πολύ καλή γνώση της Ελληνικής.

Σ14: *«Οι μισοί που ήδη τα έχουν διδαχτεί είναι καλύτερα, είναι καλύτεροι (από τους Έλληνες)»*

Σ2: *«Υπάρχουν μαθητές οι οποίοι ήταν και πολύ επίμονοι βέβαια, έχουν δείξει δείγματα, διότι έφυγαν από εμάς αλλά έχουνε δείξει δείγματα, κατάφεραν να πάρουν απολυτήριο από εμάς. Ε, και είχαν υψηλούς στόχους»*

Σ4: *«Στα μαθήματα που κάνω εγώ έχουνε καλή επίδοση και συμμετέχουνε. Ε, γιατί δεν... εμπλέκεται απαραίτητα η γλώσσα»*

Ως αποτελέσματα της καλής σχολικής επίδοσης παρουσιάστηκαν η συμμετοχή στις σχολικές δραστηριότητες, η κατάκτηση πρακτικών γνώσεων ζωής, η κοινωνικοποίηση και η ένταξή τους σε παρέες. Αναφέρθηκε ότι η σχολική επίδοση συμβάλλει στην ένταξη με την ευκολία για συναναστροφή και την ακόλουθη κοινωνικοποίηση που παράγει. Το άτομο γίνεται αποδεκτό από την ομάδα και μαθαίνει τις συνήθειες του τόπου εγκατάστασης μέσα από την καλή του επίδοση στα μαθήματα. Για τους πρόσφυγες η καλή επίδοση ενισχύει την ένταξη στον Δυτικό Πολιτισμό. Μέσω της καθημερινότητας του σχολείου οι μαθητές αποκτούν συνείδηση των κανόνων και έτσι η ένταξη στο σχολείο διευκολύνει και την ένταξη στην κοινωνία και την εργασία για επιβίωση. Αλλά και το ηθικό των μαθητών αυτών τονώνεται καθώς διακρίνονται μεταξύ των συμμαθητών τους και μπορούν να αποκτήσουν δίκαια το απολυτήριο. Επίσης είναι σε θέση να επικοινωνούν με τις γλωσσικές γνώσεις που αποκομίζουν, άρα και να διεκδικήσουν ένα αξιοπρεπές επάγγελμα ανάλογο προς τα προσόντα τους.

Σ7: *«Άρα η κοινωνικότητα είναι το πρώτο πεδίο και το δεύτερο είναι η κατάκτηση πρακτικών γνώσεων στα Μαθηματικά, στα Αγγλικά, στη Γλώσσα άμεσα και ένα τρίτο πεδίο είναι ταυτόχρονα ας πούμε και η ένταξη, η πολιτισμική ένταξη»*

Σ15: *«Συμβάλλει κατά πολύ γιατί κοινωνικοποιείται το άτομο και γίνεται αποδεκτό από την ομάδα»*

Σ5: *«Έντάξει τώρα, τώρα αποφάσισε πια, έχει πιάσει και δουλειά σα διερμηνέας, τα ελληνικά του είναι καταπληκτικά, είναι σαφές, από τα πολύ φωτεινά παραδείγματα προσφύγων που τα καταφέρνει, αποφάσισε να μείνει εδώ. Έχει έτσι κάνει παρέες, έχει κάνει σχέση με Ελληνίδα, έχει ενταχτεί πλήρως»*

Σ15: *«Ένα πτυχίο, μια γλώσσα. Είναι εφόδια. Σου δίνει κάποια εφόδια. Κάποια δύναμη να συνεχίσεις στη ζωή για αυτό και πρέπει να ενταχτούν στο σχολείο»*

Εντούτοις κάποιοι καθηγητές ήταν της άποψης ότι είναι νωρίς για συμπεράσματα και θεωρούν ότι ακόμη είναι ακαθόριστο αν συμβάλλει στην ένταξη. Διατυπώθηκαν και κάποιες αρνητικές εκτιμήσεις σύμφωνα με τις οποίες αφού δεν υπάρχει επίδοση δεν τίθεται καν το ερώτημα συμβολής της στην ένταξη ή το γεγονός ότι η κατάκτηση υπεραπλουστευμένων στοιχείων της σχολικής πράξης δεν είναι κατ' ανάγκη στοιχείο ενταξιακό.

Σ6: *«Δεν ξέρω αν συμβάλλει η σχολική επίδοση σε αυτή τη φάση»*

Σ9: *«Όχι, αφού δεν έχουν καν επίδοση. Δεν ασχολούνται και εκείνοι καν.. Αφού δεν καταλαβαίνουν τη γλώσσα»*

Σ12: *«και λέμε (στον εκπρόσωπο του Υπουργείου) κατά πόσο είναι ενταξιακό, αυτό που ζητείται από τους άλλους είναι να είναι με το ζόρι σε μια τάξη που δεν αντιλαμβάνονται τίποτα επί ώρες και το μόνο που αντιλαμβάνονται είναι οι διαταγές του "κάτσε, σκάσε, κάνε ησυχία, βγάλε το τετράδιο σου" ας πούμε και αυτά»*

1.3 Η προσαρμογή της εκπαίδευσης στην ιδιαιτερότητα των προσφύγων

Η κατηγορία 1.3. Η προσαρμογή της εκπαίδευσης στην ιδιαιτερότητα των προσφύγων, επιμερίστηκε στην επιμέρους 1.3.1. Διαπολιτισμικός χαρακτήρας υπάρχουσας εκπαίδευσης προσφύγων μαθητών.

1.3.1. Διαπολιτισμικός χαρακτήρας υπάρχουσας εκπαίδευσης προσφύγων μαθητών

Στη συνέχεια η υποκατηγορία 1.3.1. Διαπολιτισμικός χαρακτήρας υπάρχουσας εκπαίδευσης προσφύγων μαθητών διακρίθηκε στις εξής επιμέρους: 1.3.1.1. Η αναντιστοιχία της Δ.Ε. σε σχέση με άλλες χώρες, 1.3.1.2. Διδασκαλία ή μη εγγενών στοιχείων των προσφύγων, 1.3.1.3. Αναγκαιότητα ή μη ανάδειξης πολιτισμικών στοιχείων προσφύγων, 1.3.1.4. Η πραγμάτωση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, 1.3.1.5. Διαπιστώσεις για τη δυνατότητα υλοποίησης της Δ.Ε., 1.3.1.6. Εκτιμήσεις προσμονές δυνατότητας υλοποίησής της και 1.3.1.7. Αποτελέσματα Δ.Ε. από την εφαρμογή της, και οι οποίες θα αναλυθούν παρακάτω στις επιμέρους τους υποκατηγορίες.

Η υποκατηγορία 1.3.1.1. Η αναντιστοιχία της Δ.Ε. σε σχέση με άλλες χώρες, διακρίθηκε στην επιμέρους 1.3.1.1.1. Διαπολιτισμικό πρόγραμμα άλλων χωρών όπου εντάχτηκαν οι κώδικες κλειδιά από τις συνεντεύξεις των καθηγητών. Η καθηγήτρια σύγκρινε το ελληνικό πρόγραμμα

σπουδών για τους πρόσφυγες με αυτό της Γερμανίας και της Αυστραλίας και ανέφερε ότι στην Αυστραλία για παράδειγμα οι Έλληνες μαθητές φοιτούν σε ελληνική τάξη και διδάσκονται από Έλληνα δάσκαλο μαθήματα που έχουν σχέση με την Ελλάδα.

Σ1: *«θα σου πω για την Αυστραλία. Εκεί λοιπόν υπάρχει και η τάξη των ελληνικών που γίνεται από Έλληνα δάσκαλο. Και κάνουν Θρησκευτικά, κάνουν Γλώσσα, κάνουν ό,τι έχει σχέση με τα Ελληνικά, κάνουν ελληνική γλώσσα κτλ.»*

Η υποκατηγορία 1.3.1.2. Διδασκαλία ή μη εγγενών στοιχείων των προσφύγων, διακρίθηκε στις ακόλουθες επιμέρους: 1.3.1.2.1. Γλώσσα προσφύγων, και 1.3.1.2.2. Πολιτισμικά στοιχεία προσφύγων.

Στην υποκατηγορία 1.3.1.2.1. σχετικά με τη Γλώσσα προσφύγων αναφέρθηκε ότι οι πρόσφυγες μαθητές στα ελληνικά σχολεία του νησιού δε διδάσκονται τη μητρική τους γλώσσα και ότι αυτό υφίσταται κυρίως για λόγους πρακτικής αδυναμίας αφού δεν υπάρχουν ούτε οι ομόγλωσσοι διδάσκοντες και ούτε και ο απαιτούμενος χρόνος στο ωρολόγιο πρόγραμμα. Άλλος λόγος για τη μη διδασκαλία της μητρικής τους γλώσσας είναι η ύπαρξη πολλών και διαφορετικών γλωσσών μεταξύ των προσφύγων και το γεγονός ότι οι Έλληνες καθηγητές δεν κατέχουν τις γλώσσες τους.

Σ2: *«Τα παιδιά δε διδάσκονται τίποτα στη μητρική τους. Τίποτα απολύτως. Κανένα στοιχείο»*

Σ11: *«Όχι, δε διδάσκονται καθόλου τη μητρική τους γλώσσα. Ποιος να τη διδάξει;*

Σ13: *«Δεν μπορεί να γίνει. Πόσες γλώσσες να.. Οι περισσότεροι είναι από Αφγανιστάν, Είναι από... από Μαρόκο έχουμε μαθητή... Είναι δύσκολο»*

Επίσης αναφέρθηκε ότι αναφορικά με την ανάδειξη των δικών τους πολιτισμικών στοιχείων γίνεται κάποια προσπάθεια ανάδειξης μέσω σχολικών εορτών στις οποίες οι καθηγητές επιδιώκουν να τους συμπεριλάβουν και να παρουσιάσουν στοιχεία του πολιτισμού τους. Ανάλογη προσπάθεια ανάδειξης γίνεται μέσω των project αλλά και στην τάξη τους ζητούν να μιλήσουν για τον τόπο τους, τα έθιμα, το κλίμα, τη διατροφή, την ένδυση κ.α. Τονίστηκε ότι τα στοιχεία του πολιτισμού τους αναδεικνύονται κατόπιν παρότρυνσης από τους συμμαθητές τους και εφόσον υπάρχει η σχετική διάθεση. Αλλά και οι συζητήσεις στην τάξη και η πρωτοβουλία των καθηγητών να κάνουν αναφορές στη χώρα τους και τις πολιτισμικές τους κατακτήσεις, οι παραλληλισμοί την ώρα της διδασκαλίας τους, και οι έμμεσες αναφορές γίνονται ώστε να τους ενεργοποιήσουν να

παρουσιάσουν κάτι από τη χώρα τους. Ουσιαστικά όμως η κινητήριος δύναμη για την ανάδειξή τους είναι η καλή διάθεση και η φιλοτιμία των εκπαιδευτικών να αξιοποιήσουν τις λιγοστές ευκαιρίες στο πρόγραμμα και ιδίως τις ευέλικτες περιοχές στη διδασκαλία για να πραγματοποιήσουν την ανάδειξη.

Σ11: *«έχουμε κάνει προσπάθεια στη γιορτή των Χριστουγέννων να συμπεριλάβουμε αυτά τα παιδιά και να παρουσιάσουν έθιμα του τόπου τους ή τραγούδια του τόπου τους τα οποία να συσχετίζονται με την Πρωτοχρονιά ή τα Χριστούγεννα»*

Σ6: *«Αναδεικνύονται μόνο μέσα από τα projects, μέσα από τα διάφορα projects που γίνονται, και πουθενά αλλού»*

Σ8: *«Όταν δείξουν ας πούμε... έχω δει να τους πουν ας πούμε «πες ένα τραγούδι» ή «πες μας ένα τραγούδι δικό σας». Μόνο τότε θα κάνει ο άλλος... , ας πούμε θα ακούσεις ένα τραγούδι δηλαδή ένα πολιτισμικό χαρακτηριστικό δικό τους, ένα τραγούδι δικό τους*

Σ5: *«υπάρχει ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα στα Γυμνάσια που λέγεται «θεματική εβδομάδα»... Είναι σε στυλ project και δεν έχει να κάνει με βιβλία. Εκεί δουλεύουμε διάφορα πράγματα. Παραδείγματος χάριν, ξέρω εγώ, η κουζίνα τους, η λογοτεχνία τους. Ο ένας συστήνεται στον άλλον πολιτισμικά»*

Άλλοι όμως εκπαιδευτικοί ανέφεραν ότι δεν υφίσταται επίσημος τρόπος και προσανατολισμός για την ανάδειξη των πολιτισμικών τους στοιχείων και ότι αυτό έχει να κάνει και με τη φύση του μαθήματος που διδάσκουν, αλλά και με το γεγονός ότι δεν επαρκεί ο διδακτικός χρόνος με την πίεση της ολοκλήρωσης της ύλης. Επίσης αναφέρθηκε ότι οι μαθητές αυτοί προσπαθούν να μιλήσουν στα αγγλικά και να μοιάσουν με τους ντόπιους, άρα δεν προβάλλουν ιδιαίτερα τα πολιτισμικά τους στοιχεία. Αναφέρθηκε επίσης ότι από τη στιγμή που προσπαθούμε να τους κάνουμε να συμπεριφέρονται όπως οι γηγενείς, τα ιδιαίτερα πολιτισμικά τους στοιχεία καταποντίζονται και οι συμμαθητές τους δεν τους γνωρίζουν τελικά.

Σ14: *«Τώρα εγώ έχω κι ένα μάθημα που είναι Μαθηματικά, και δεν μπορώ να, να έχω ας πούμε "πατήματα" πολλά για να αναδείξω»*

Σ8: *«Απλά προσπαθούν αυτά ή να μιλήσουν Αγγλικά που δεν είναι η μητρική τους γλώσσα ή να μη.. ή να συμπεριφέρονται όπως συμπεριφέρονται ας πούμε τα δικά μας τα παιδιά. Δεν έχουμε δηλαδή (εννοεί ανάδειξη των ιδιαίτερων πολιτισμικών στοιχείων)»*

Σ8: *«Αλλιώς προσπαθούν να ενταχθούν και να μοιάσουν πιο πολύ σε εμάς. Δηλαδή δεν προβάλλουν τα δικά τους πολιτισμικά χαρακτηριστικά»*

Σ8: *«Και προσπαθούμε να κάνουμε να έχουν τα δικά μας, να το πω έτσι, να συμπεριφερθούν όπως συμπεριφέρονται οι γηγενείς»*

Η υποκατηγορία 1.3.1.3. Αναγκαιότητα ή μη ανάδειξης πολιτισμικών στοιχείων προσφύγων, διακρίθηκε στην 1.3.1.3.1 Βεβαιότητα για την αναγκαιότητα ανάδειξης των πολιτισμικών τους στοιχείων και στην 1.3.1.3.2. Αμφιβολία σχετικά με την αναγκαιότητα ανάδειξης των πολιτισμικών τους στοιχείων. Οι εκπαιδευτικοί διχάστηκαν σχετικά με την αναγκαιότητα διατήρησης της πολιτισμικής τους ταυτότητας και υπήρξε προβληματισμός σχετικά με το τι θα εξυπηρετούσε.

Σ8: *«Πιστεύω ότι πρέπει να μαθαίνουν.. να κρατάν και τα στοιχεία τους, δεν πρέπει να χάνουν την ταυτότητά τους ό,τι και να' ναι»*

Σ1: *«Και γιατί να αναδειχθούν; Δεν το κατάλαβα»*

Η υποκατηγορία 1.3.1.4. Η πραγμάτωση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, επιμερίστηκε στις ακόλουθες: 1.3.1.4.1. Ορισμός της Δ.Ε., 1.3.1.4.2. Μη πραγμάτωση της Δ.Ε., 1.3.1.4.3. Πεδία πραγμάτωσης διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, 1.3.1.4.4. Τρόποι πραγματοποίησης διαπολιτισμικής εκπαίδευσης και 1.3.1.4.5. Χαρακτηρισμός εγχειριδίων εκπαίδευσης προσφύγων ως προς τη Δ.Ε.

Οι εκπαιδευτικοί στην υποκατηγορία 1.3.1.4.1. Ορισμός τη Δ.Ε., προσπαθώντας να ορίσουν τη διαπολιτισμική εκπαίδευση ανέφεραν ότι εφαρμόζεται σε παιδιά διαφορετικών πολιτισμών μέσω της ένταξής τους σε μια τάξη και της ανάδειξης των πολιτισμικών τους στοιχείων. Κάποιοι ανέφεραν ότι δε γνωρίζουν τι είναι η διαπολιτισμική εκπαίδευση ενώ άλλοι είπαν ότι έχουν εργαστεί στο χώρο της.

Σ4: *«Είναι η ένταξη των μαθητών όλων των εθνικοτήτων σε μια τάξη και η ανάδειξη των.. των εθνικών τους στοιχείων, όχι όλων όμως. Δηλαδή, όλοι να μάθουν ο ένας για τον άλλον»*

Σ10: *«Βασικά δεν έχω καμιά ιδέα για αυτό το θέμα. Δεν έχω δουλέψει ποτέ σε τέτοιο σχολείο και δε γνωρίζω κάτι ιδιαίτερο»*

Σ7: *«Κοίταξε, ναι, γνωρίζω τι είναι διαπολιτισμική εκπαίδευση. θεωρώ ότι έχω εργαστεί στο πεδίο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης»*

Μολονότι αναφέρθηκε και η απαισιόδοξη θέαση περί παντελούς απουσίας της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, οι περισσότεροι συμφώνησαν στην ύπαρξη δυνατότητας να εφαρμοστεί σε συγκεκριμένα πεδία, και μάλιστα στα ξενόγλωσσα μαθήματα, στη Γεωγραφία, στα Μαθηματικά, στην Έκθεση, την Ιστορία και τα Θρησκευτικά, όχι μόνο σε μεικτά τμήματα αλλά και σε τάξεις με αμιγείς πρόσφυγες λόγω της ποικιλίας των χωρών προέλευσης.

Σ1: *«Κάνουμε και άλλα πράγματα, σε σχέση με τον πολιτισμό λέμε, και μεν της χώρας που εμείς εξυπηρετούμε τη συγκεκριμένη στιγμή»*

Σ4: *«Όπως ανέφερα το παράδειγμα της Γεωγραφίας, μπορεί να γίνει προσαρμογή της ύλης. Υπάρχουν μαθήματα, όπως είναι αυτό, που μπορεί να γίνει προσαρμογή της ύλης»*

Σ13: *«Στην Εκπαίδευση, ναι. Θα μπορούσε ας πούμε και στην Ιστορία, στα Θρησκευτικά θα μπορούσαν να μάθουν και γι' άλλες θρησκείες και για τη δική τους. Κυρίως στην Ιστορία φαντάζομαι, θα μπορούσαν αν μάθουν για το δικό τους πολιτισμό»*

Σ15: *«Με τη συζήτηση στην τάξη, γιατί ευνοεί και το μάθημά μου, της Έκθεσης, γνωστοποιήθηκαν κάποια στοιχεία απ' την παράδοσή τους, τα ήθη και τα έθιμα»*

Αναφορικά με τους τρόπους πραγματοποίησης της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, αναφέρθηκε με έμφαση η προσωπική αυτενέργεια καθηγητών, η φιλοτιμία και το μεράκι να προβάλλουν και τα δικά τους πολιτισμικά στοιχεία μέσω των σχολικών δραστηριοτήτων, μέσω των επιστημονικών γνώσεων που έχουν, μέσω της φιλότιμης αναζήτησης υλικού από το Διαδίκτυο και με την ευέλικτη χρήση εγχειριδίων στο μάθημά τους. Κάποτε η ανάδειξη των στοιχείων αυτών γίνεται αναγκαία λόγω των πολλών προσφύγων που φοιτούν στο σχολείο τους. Δίνεται γενικά στους μαθητές η δυνατότητα να αυτοπαρουσιαστούν πολιτισμικά αλλά και να γνωρίσουν άλλους πολιτισμούς, μαζί και τον ελληνικό. Οι καθηγητές εφαρμόζουν σύγχρονες μεθόδους και αξιοποιούν τις δυνατότητες επικοινωνίας που παρέχουν τα σύγχρονα οπτικοακουστικά μέσα.

Σ10: *«Απλά πέρσι η υπεύθυνη καθηγήτρια που τους έκανε ελληνική γλώσσα, κάθε φορά που το σχολείο είχε κάποια γιορτή, τους έβαζε και κάνανε και δικά τους πράγματα από τη χώρα τους και τα παρουσιάζανε στα άλλα παιδιά»*

Σ5: *«Εγώ το κάνω μέσω γλώσσας, γιατί με Γλωσσολογία ασχολούμαι και γενικά γίνεται πολύ ενδιαφέρον και μαθαίνουν και οι Έλληνες»*

Σ5 *«Εμείς στο Γυμνάσιο λειτουργούμε διαπολιτισμικά γιατί έχουμε μεγάλο όγκο προσφύγων. Πλέον και στις τρεις τάξεις»*

Σ12: *«κάποιες ευκαιρίες που δίνει το σχολείο έτσι ώστε να μπορέσουνε και οι μεν και οι δε να πάρουν πράγματα ο ένας από τον άλλον και να εκφράσουν αυτό που θέλουν»*

Σ2: *«Προσπαθώ μέσω της δουλειάς και εγώ να τους βάζω κάνα project, κάποια εργασία να κάνουν και τους λέω δείξτε μου, μιλήστε μου για την πατρίδα σας, τα τραγούδια σας, ε., πως μοιάζει η χώρα σας»*

Αναφορικά με την υποκατηγορία 1.3.1.4.5. Χαρακτηρισμός εγχειριδίων εκπαίδευσης προσφύγων ως προς τη Δ.Ε., οι εκπαιδευτικοί ανέφεραν ότι στα βιβλία τους υπάρχουν ελληνικά στοιχεία και ότι απευθύνονται σε μαθητές που ξέρουν την Ελληνική. Κάποιοι ανέφεραν ότι υπάρχει μόνο ένα γλωσσικό εγχειρίδιο και η πρόβλεψή τους για εισαγωγή νέων βιβλίων ήταν αρνητική. Επίσης ότι τα εγχειρίδια είναι υπεραπλουστευμένα και θυμίζουν βιβλία Δημοτικού. Διατυπώθηκε όμως και η άποψη ότι τα γλωσσικά εγχειρίδια είναι καλά και ξεκινούν από μηδενική βάση, οπωσδήποτε όμως χρειάζονται βελτίωση. Μολονότι δεν κρίθηκαν απολύτως αποτελεσματικά, αξιολογήθηκε θετικά το γεγονός ότι λειτουργούν ως κατευθυντήρια γραμμή, παρόλο που χρήζουν επιπλέον βελτίωσης. Πολλοί εντούτοις εκπαιδευτικοί ήταν απόλυτα αρνητικοί στις δυνατότητες που τα ισχύοντα εγχειρίδια παρέχουν λέγοντας ότι θυμίζουν τιμοκαταλόγους, ότι δεν είναι συστηματικά, ότι εν γένει είναι αναποτελεσματικά. Άλλωστε συχνά όπως αναφέρθηκε καθυστερούν οπότε δεν μπορούν να βοηθήσουν αποτελεσματικά στην πραγμάτωση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Αξίζει να σημειωθεί ότι στους μαθητές μοιράζονται φωτοτυπίες εξαιτίας της αστάθειας παραμονής τους στο σχολείο.

Σ6: *«Και τα βιβλία φυσικά είναι γραμμένα για Έλληνες μαθητές, για μαθητές μάλλον που είναι γνώστες της Ελληνικής γλώσσας»*

Σ6: *«Τα εγχειρίδια που είναι αποκλειστικά για την ελληνική γλώσσα είναι πολύ καλά και ξεκινάνε από το μηδέν και προχωράνε δομημένα για να διδάζουν την ελληνική»*

Σ8: *«Δηλαδή είναι, είναι κάποια που είναι πολύ κακογραμμένα, λεξούλες δηλαδή δεν ξέρω και εγώ πως θα το χαρακτήριζα, είναι σαν τιμοκατάλογοι, δηλαδή κάπως έτσι είναι τα..»*

Σ13: *«Στα Μαθηματικά χρησιμοποιούμε το ίδιο βιβλίο που χρησιμοποιούν και οι Έλληνες»*

Σ1; *«και επειδή αυτοί δεν είναι σταθεροί, δεν ξέρεις μετά τι αριθμός θα σου προκύψει, βγάζουμε φωτοτυπίες»*

Η υποκατηγορία 1.3.1.5. Διαπιστώσεις για τη δυνατότητα υλοποίησης της Δ,Ε, επιμερίστηκε στις ακόλουθες υποκατηγορίες: 1.3.1.5.1. Τι διευκολύνει την εφαρμογή της Δ.Ε., 1.3.1.5.2. Τι δυσχεραίνει την εφαρμογή διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα, και 1.3.1.5.3. Χαρακτηρισμός της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης βάσει της πραγματικότητας.

Κάποιοι συνεντευξιαζόμενοι αναφορικά με την υποκατηγορία 1.3.1.5.1. Τι διευκολύνει την εφαρμογή της Δ.Ε., δήλωσαν ότι δεν αντιμετωπίζουν πρόβλημα επικοινωνίας κυρίως γιατί διευκολύνονται από τη φύση του μαθήματος που διδάσκουν, ιδίως στα Μαθηματικά και στα Αγγλικά, αλλά και γιατί διευκολύνονται από τη χρήση των Τεχνολογιών Πληροφορικής και για το λόγο ότι στο Ι.Ε.Π. υπάρχει υλικό για κάποια μαθήματα. Επίσης ότι πολλά μπορούν να διευκολύνουν τη Δ.Ε. ιδίως η διοργάνωση θεατρικών ομάδων και η δημιουργία ντοκιμαντέρ, γενικότερα οι πολιτιστικού περιεχομένου δραστηριότητες. Ακόμη και οι προσπάθειες των Συλλόγων ομοεθνών τους, η σπερματική ταξινόμηση των εθνικοτήτων των προσφύγων στις τάξεις, η ύπαρξη συντονιστή που κάνει όποτε έρχεται στο σχολείο διάφορες δράσεις, η διάθεση των εκπαιδευτικών και γενικά του σχολείου να μην καταπιέζει την έκφραση των ιδιαίτερων πολιτισμικών τους στοιχείων και η επίδειξη καλής διάθεσης προς τους πρόσφυγες και τα στοιχεία τους.

Σ13: *«αλλά εντάξει νομίζω επειδή τουλάχιστον τα Μαθηματικά σου είπα ας πούμε είναι διεθνής γλώσσα, καταλαβαίνουν»*

Σ4: *«γιατί σε άλλα αντικείμενα υπάρχει υλικό μέσα στο ΙΕΠ που, ε, μπορείς να χρησιμοποιήσεις για τη διδασκαλία»*

Σ7: *«Μπορούν να γίνουν πράγματα εδώ στο σχολείο. Ε, από τα πιο απλά ας πούμε. Από τη συμμετοχή τους σε δραστηριότητες πνευματικού, πολιτισμικού περιεχομένου, μικρά ντοκιμαντέρ, θεατρικές ομάδες.. Είναι πολλά»*

Σ7: *«οι τάξεις έτσι που είναι σπερματικά ας πούμε ταξινομημένες με διάφορες εθνικότητες είναι πιο εύκολα τα πράγματα και για την ίδια τη διαδικασία της μάθησης αλλά και για την κοινωνική ένταξη των παιδιών»* Σ5: *«Όταν κάνεις μάθημα την Άλωση της Κωνσταντινούπολης και είναι ένα παιδί μέσα ο οποίος είναι από το Τουρκμενιστάν για παράδειγμα ή όσοι είναι μωαμεθανοί. Εντάξει αυτό επαφίεται πάλι στον εκπαιδευτικό πώς θα το προσφέρει στους μαθητές»*

Στην υποκατηγορία 1.3.1.5.2. Τι δυσχεραίνει την εφαρμογή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα, αναφέρθηκαν στη δυσκολία που αντιμετωπίζουν κατά την εφαρμογή της, ειδικότερα από το γεγονός ότι δεν έχουν διδαχτεί τη Δ.Ε. και δεν έχουν παρακολουθήσει κάποιο σεμινάριο σχετικό με αυτήν, ούτε είχαν δεχτεί κατευθύνσεις από κάποιον σύμβουλο ή συντονιστή. Ανέφεραν ότι δεν είναι εξοικειωμένοι με τα ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία των προσφύγων μαθητών και κατά συνέπεια δεν μπορούν να τα αναδείξουν αποτελεσματικά. Ανασταλτικό για την εφαρμογή της παράγοντα συνιστά και το γεγονός ότι οι μαθητές τους είναι γενικά αδιάφοροι και ότι λειτουργούν αποκλειστικά με πρόσφυγες μαθητές σε τάξη υποδοχής που αποκόπτεται εκ των πραγμάτων από το υπόλοιπο σχολείο. Επίσης δήλωσαν ότι στο σχολείο τους δεν επαρκούν οι δράσεις ανάμειξης των μαθητών ώστε να προβληθούν και τα πολιτισμικά στοιχεία των προσφύγων. Οι κώδικες κλειδιά καταδεικνύουν ότι απουσιάζουν και οι διαπολιτισμικές αρχές από το μάθημα των καθηγητών και ο γενικότερος στόχος της εκπαιδευτικής πολιτικής δεν είναι διαπολιτισμικός. Στα παραπάνω προστίθενται οι ελλείψεις σε βοηθητικό υλικό στο Διαδίκτυο καθώς και οι ελλείψεις εγχειριδίων, αιθουσών με επιπλέον υποδομές για τους πρόσφυγες μαθητές και η απευθείας τοποθέτηση των μαθητών αυτών στα υπάρχοντα τμήματα χωρίς προηγούμενη φοίτηση σε τμήμα ένταξης με βάση κυρίως ηλικιακά κριτήρια κάτι που καθιστά αδύνατη την εφαρμογή της. Υφίστανται επίσης και οι λόγοι πεποιθήσεων και κουλτούρας που απομονώνουν τους πρόσφυγες μαθητές από τους υπόλοιπους σε συνδυασμό με το πρόβλημα επικοινωνίας τους λόγω γλωσσικού εμποδίου.

Σ14: *«επειδή εμείς δεν έχουμε διδαχτεί και δεν έχουμε ιδιαίτερη ενημέρωση»*

Σ7: *«Εδώ στη... τώρα για τα παιδιά, για τους Άραβες ή τους Σύριους ή τους Αφγανούς γενικά, θεωρώ ότι είναι δύσκολο αυτό και διότι εμείς δεν είμαστε τόσο εξοικειωμένοι ως εκπαιδευτικοί με τις ιδιαιτερότητες τις δικές τους τις πολιτισμικές, τις ιστορικές. Κι εμείς μαθαίνουμε μέσα από τα παιδιά αυτά»*

Σ12: *«Δηλαδή και μόνο το γεγονός ότι είναι μια τάξη που λειτουργεί εκτός, δε δίνει πολλές δυνατότητες στους υπόλοιπους μαθητές να τους γνωρίσουν, να τους αποδεχτούν, να εντοπίσουν τις ομοιότητες και τις διαφορές ας πούμε και να έρθει μια σύμπτυξη ας πούμε μεταξύ αυτών των δύο»*

Σ14: *«δεν μπορώ να πω ότι οι αρχές που διέπουν την οργάνωση του μαθήματος μας είναι διαπολιτισμικές. Ακόμα και μέσα στην τάξη των προσφύγων. Δηλαδή δε θα μάθει ο Σύριος τι γίνεται με το Αφγανιστάν»*

Η ποικιλία της προέλευσης των μαθητών αυτών σε συνδυασμό με την αδυναμία των εκπαιδευτικών να μάθουν τη γλώσσα τους για να επικοινωνήσουν επιτυχώς, αλλά και τη δική τους ανεπάρκεια στην κατάκτηση όχι μόνο της Ελληνικής αλλά και κάποιας ενδιάμεσης γλώσσας, υψώνουν τεράστιες δυσκολίες στην εφαρμογή της Δ.Ε. Απουσιάζει ακόμη το αναγκαίο γνωστικό υπόβαθρο καθώς πολλά παιδιά δεν έχουν πάει καν στο σχολείο στη χώρα τους είτε έχει μεσολαβήσει πολύ διάστημα μέχρι να ξανακαθίσουν στα θρανία. Οι μαθητές επίσης δεν είναι ομοιογενείς από άποψη μαθησιακή, αλλά συνήθως είναι πολλών ταχυτήτων και δεν είναι βέβαιη η παραμονή τους στη χώρα. Δεν παραλείπουν να αναφέρουν ότι κάποτε οι πρόσφυγες δεν είναι αποδεκτοί από τους γηγενείς, οπότε δεν είναι δυνατόν να τελεσφορήσει η διαπολιτισμική εκπαίδευση. Στα στοιχεία που δυσχεραίνουν την πραγμάτωσή της αναφέρεται και η έλλειψη υποδομών οπτικοακουστικών μέσων, η φύση κάποιων μαθημάτων, τα γενικότερα διαδικαστικά προβλήματα, κάποια από τα οποία σχετίζονται με την έγκαιρη προσέλευση καθηγητών και τη χορήγηση βιβλίων καθώς και τις προδιαγραφές του μαθήματος που αποσκοπεί στην κατάκτηση της ύλης περισσότερο παρά στην ανάδειξη των ιδιαίτερων πολιτισμικών τους στοιχείων.

Σ9: *«Πολύ καλό η διαπολιτισμική εκπαίδευση, αλλά αν είχε βάλει έναν βασικό όρο, αυτό το δυσεπίλυτο της γλώσσας... αλλά όχι να τα εντάξει μέσα στα ήδη υπάρχοντα τμήματα. Δε γίνεται αυτό το πράγμα, δε γίνεται απλά. Δε γίνεται»*

Σ6: *«τα παιδιά που έρχονται δεν έρχονται από μια χώρα για να μάθουμε κάποιες λέξεις ή κάτι από αυτή τη χώρα. Είναι από τόσο πολλές χώρες που υπάρχει πρόβλημα επικοινωνίας από την αρχή»*

Σ3: *«έχουν διαφορετικά πολιτισμικά στοιχεία, που φέρνουν μαζί τους ούτε να τα αξιοποιήσω αυτά ούτε και να... πώς να στο πω»*

Σ7: *«θεωρώ ότι η ανάδειξη της δικής τους πολιτισμικής ιδιαιτερότητας, αυτό συμβαίνει σε τάξεις όπου έχουμε παιδιά πολλών ετών. Εδώ στη... τώρα για τα παιδιά, για τους Άραβες ή τους Σύριους ή τους Αφγανούς γενικά, θεωρώ ότι είναι δύσκολο αυτό»*

Σ4: *«Δηλαδή θες να διδάξεις μια συγκεκριμένη έννοια της Φυσικής. Δεν είναι απαραίτητο από το μάθημα να αναδειχθούν οι πολιτισμικές ιδιαιτερότητες, οι εθνικές, οι γεωγραφικές»*

Η υποκατηγορία 1.3.1.5.3. Χαρακτηρισμός διαπολιτισμικής εκπαίδευσης βάσει της πραγματικότητας περιλαμβάνει τις απόψεις των συνεντευξιαζόμενων σχετικά με τη Δ.Ε.

Αναφέρθηκε λοιπόν ότι λείπει το κομμάτι της Δ.Ε. που να συμβαδίζει με την εποχή και ότι η εκπαίδευση δεν κατάφερε να ανταποκριθεί επιτυχώς στην πρόκληση της άφιξης των μεταναστών, φαινόμενο εκ των πραγμάτων πολυσύνθετο και απαιτητικό. Η εκπαιδευτική πολιτική λέγεται ότι οργανώθηκε πρόχειρα και βραχυπρόθεσμα και ως εκ τούτου υστερεί σε πολλά. Παραμένουν εκκρεμούντα ζητήματα σχετικά με την πιστοποίηση, τη φοίτηση και την εφαρμογή της Δ.Ε. Σύμφωνα με την κρίση των εκπαιδευτικών το εκπαιδευτικό δυναμικό που λειτουργεί στο χώρο της ορίζεται χωρίς μακροπρόθεσμη προοπτική και λειτουργεί και το ίδιο εργαλειακά για κάλυψη ωραρίου. Το πνεύμα της Δ.Ε. και οι αρχές που πρέπει να τη διέπουν κάτω από αυτές τις συνθήκες παραγκωνίζονται, αδρανούν και δεν υφίστανται στην καθημερινή σχολική πράξη με συνέπεια, παρά μόνον αποσπασματικά. Οι εκπαιδευτικοί δεν είναι ένθερμοι οπαδοί της και για το λόγο ότι θεωρούν πως η ανάδειξη της ιδιαιτερότητας αυτών των ομάδων ενέχει κινδύνους στο μέλλον για το γηγενή πληθυσμό.

Σ7: «Δε θεωρώ ότι ανταποκρίθηκαν γιατί εκ των πραγμάτων δεν μπορούσαν να ανταποκριθούν και τόσο ομαλά, έτσι; Είναι ένα ανώμαλο φαινόμενο από μόνο του αυτό... Δηλαδή συμπιέσει εδώ, συμπιέσει το χάωδες εδώ, τη χαοτική κατάσταση στην εκπαίδευση»

Σ15: «Είναι πολύ πρώιμο το στάδιο. Εγώ ακόμα δεν είμαι ευχαριστημένη. Ακόμα προβλήματα που συναντάμε με τις απουσίες τους, με την πιστοποίησή τους με το αν δεν παρακολουθούνε, θα δικαιολογούνται οι απουσίες τους (;), θα μείνουν στην ίδια τάξη, δε θα μείνουν;

Σ1: «Να τους τονώνεις τα δικά τους στοιχεία. νομίζω ότι είναι και λίγο όχι επικίνδυνο, είναι λίγο ζόρικο»

Η υποκατηγορία 1.3.1.6. Εκτιμήσεις, προσμονές δυνατότητας υλοποίησής της διακρίθηκε σε 1.3.1.6.1. Δυσοίωνες προοπτικές, και 1.3.1.6.2. Ευοίωνες προοπτικές. Οι εκπαιδευτικοί στην υποκατηγορία 1.3.1.6.1. Δυσοίωνες προοπτικές δήλωσαν προβληματισμένοι για το κατά πόσον υλοποιείται και τι καρπούς θα αποδώσει στο μέλλον. Δυσοίωνες είναι και οι προβλέψεις τους για τη συνέχεια λειτουργίας των δομών Δ.Ε. και για τη συστηματική εφαρμογή της σε ένα απόλυτα οργανωμένο πλαίσιο. Το όραμα της Δ.Ε. είναι κατά την κρίση τους αδύνατον να εφαρμοστεί στο ισχύον ελληνικό σχολείο και με το υφιστάμενο πρόγραμμα σπουδών. Το κόστος πρόωθης της

Δ.Ε. με την έκδοση για παράδειγμα προσαρμοσμένων βιβλίων επίσης λειτουργεί αποτρεπτικά για τις εκάστοτε κυβερνήσεις,

Σ2: *«Βοηθούμε μια κατάσταση η οποία και τελικά όμως δε ξέρω και τι θα αποφέρει με τον τρόπο που γίνεται αυτή τη στιγμή»*

Σ5: *«Γνωρίζω τι είναι η διαπολιτισμική εκπαίδευση αλλά δεν ξέρω κατά πόσον μπορεί να εφαρμοστεί στο σχολικό πρόγραμμα όπως είναι αυτή τη στιγμή. Ε, το βρίσκω μάλλον αδύνατο»*

Σ4: *«θα ήταν και δαπανηρό και, α, να υπάρχει και στη δική τους γλώσσα. Να υπάρχει βιβλίο που θα είχε τη μετάφραση στα αγγλικά, στα πακιστανικά και στα ελληνικά για να ρωτήσεις ένα μαθητή Πακιστανό ίσως»*

Οι λιγότερο απαισιόδοξοι σύμφωνα με τους κώδικες κλειδιά της υποκατηγορίας 1.3.1.6.2. Ευοίωνες προοπτικές, δηλώνουν ότι είναι πολύ νωρίς για συμπεράσματα. Υπάρχουν όμως και οι αισιόδοξοι που διαβλέπουν ευοίωνες προοπτικές και τη δυνατότητα να πραγματοποιηθεί. με την προϋπόθεση η Πολιτεία να επιδείξει προθυμία και οργάνωση. Οι εκπαιδευτικοί αυτοί εκτιμούν ότι μολονότι βρέθηκαν αντιμέτωποι με πρωτόγνωρες και αντίξοες συνθήκες, εντούτοις τα κατάφεραν, και ευελπιστούν ότι με την πάροδο του χρόνου η εκπαίδευση θα μπορέσει να ανταποκριθεί καλύτερα γιατί με την εμπειρία της θα έχει αναπτύξει αντανακλαστικά.

Σ5: *«Νομίζω ότι μπορούν να γίνουν πολλά. Το θέμα είναι κατά πόσο η Πολιτεία είναι πρόθυμη να, να τα κάνει αυτά»*

Σ7: *«όσο αποκτά εμπειρία και το σύστημα πάντα αναπτύσσει αντανακλαστικά πιο...»*

Η υποκατηγορία 1.3.1.7. Αποτελέσματα Δ.Ε. από την εφαρμογή της διακρίνεται στην 1.3.1.7.1. Στην ψυχοσύνθεση των προσφύγων, 1.3.1.7.2. Στην ανάδειξη χαρισμάτων, 1.3.1.7.3. Επικοινωνία ατόμων και πολιτισμών, 1.3.1.7.4. Στη μετακίνηση σε άλλη χώρα, 1.3.1.7.5. Στην κάλυψη των ιδιαίτερων αναγκών τους, 1.3.1.7.6. Στη διαμόρφωση της γνώμης των γηγενών και στην 1.3.1.7.7. Αλλαγή νοοτροπίας. Αναφέρονται τα προκύπτοντα από την εφαρμογή της θετικά συναισθήματα, μεταξύ των οποίων και η αγάπη για τη μάθηση, η ανάδειξη χαρισμάτων που διαθέτουν αυτά τα παιδιά, η προώθηση της ικανότητας για συνεννόηση και ανταλλαγή πληροφοριών, η εξοικείωση με την εγχώρια κουλτούρα. Τονίζεται ότι η διαπολιτισμική εκπαίδευση δεν είναι διαχωριστική, προωθεί τη συνύπαρξη και συντελεί στην κάλυψη των

ιδιαίτερων αναγκών που έχουν οι πρόσφυγες. Επίσης ότι διαμορφώνει θετικά για αυτούς τη γνώμη των γηγενών που εντυπωσιάζονται από τη γνωριμία με τα ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία των χωρών τους και εν τέλει προωθεί την αλλαγή της εγχώριας νοοτροπίας και καταργεί τα στερεότυπα διευρύνοντας το νου όλων.

Σ1: *«Και τους αρέσει. Τους αρέσει να μαθαίνουνε»*

Σ2: *«πέρασαν από το σχολείο μας τέτοια παιδιά που είχαν ιδιαίτερα χαρίσματα και τα βοηθήσαμε, τα ανακαλύψαμε»*

Σ12: *«πιο πολλές ευκαιρίες συνύπαρξης κάτω από ένα πλαίσιο και για τις δύο γλωσσικές ομάδες ας πούμε, να μπορεί να υπάρχει συνεννόηση και αλληλοανταλλαγή πληροφοριών»*

Σ14: *«Θέλουν να μάθουν άλλες γλώσσες για να προχωρήσουν (ενν. σε άλλες χώρες) με τις δύο ώρες που κάνουν γερμανικά, δεν είναι να μάθεις γερμανικά, οπότε νομίζω δε βοηθάει ιδιαίτερα»*

Σ15: *«τα οποία εντυπωσίασαν πάρα πολύ τα παιδιά μια και προέρχονται από χώρες που χαρακτηρίζονται από συντηρητικά στοιχεία, για εμάς οπισθοδρομικά»*

Σ5: *«Εμένα γενικά σαν ιδέα η διαπολιτισμική εκπαίδευση μου φαίνεται πολύ ελκυστική. Ανταλλαγή, ανταλλαγή πολιτιστικών πληροφοριών, γινόμαστε ανοιχτοί σε πολλά πράγματα, δεν είμαστε έτσι φυλακισμένοι στο δικό μας εθνικό παρόν και παρελθόν»*

2. ΑΠΟΨΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΙΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΠΡΟΣΦΥΓΩΝ/ΜΕΤΑΝΑΣΤΩΝ –ΓΗΓΕΝΩΝ

Η θεματική ενότητα 2. Απόψεις εκπαιδευτικών σχετικά με τις κοινωνικές σχέσεις προσφύγων/μεταναστών - γηγενών διαχωρίζεται στις ακόλουθες κατηγορίες: **2.1. Σχέσεις προσφύγων με γηγενείς εμπλεκόμενους στη διαδικασία της μάθησης, 2.2. Σχέσεις προσφύγων με γηγενείς από το διευρυμένο σχολικό πλαίσιο, 2.3. Σχέσεις προσφύγων/μεταναστών μεταξύ τους.**

2.1. Σχέσεις προσφύγων με γηγενείς εμπλεκόμενους στη διαδικασία της μάθησης

Η κατηγορία 2.1. Σχέσεις προσφύγων με γηγενείς εμπλεκόμενους στη διαδικασία της μάθησης, διαχωρίζεται στις ακόλουθες επιμέρους: 2.1.1. Συναναστροφή γηγενών και προσφύγων μαθητών, 2.1.2. Συμμετοχή προσφύγων/ ανάπτυξη σχέσεων με γηγενείς διαμέσου

δραστηριοτήτων της σχολικής ζωής εκτός τάξης, 2.1.3. Πραγματοποίηση ή μη ένταξης στο κοινωνικό κομμάτι, 2.1.4. Σχέσεις προσφύγων με τους γηγενείς εκπαιδευτικούς του σχολείου.

2.1.1. Συναναστροφή γηγενών και προσφύγων μαθητών

Η υποκατηγορία 2.1.1. Συναναστροφή γηγενών και προσφύγων μαθητών, διακρίνεται στις ακόλουθες επιμέρους: 2.1.1.1. Επικοινωνία προσφύγων-γγενών εντός τάξης, 2.1.1.2. Συναναστροφή στην τάξη, 2.1.1.3. Επικοινωνία εκτός τάξης, 2.1.1.4. Η προσέγγιση των δύο φύλων, 2.1.1.5. Συναναστροφή εκτός σχολείου.

Η υποκατηγορία 2.1.1.1. Επικοινωνία προσφύγων-γγενών εντός τάξης, επιμερίζεται στις 2.1.1.1.1. Καλή αντιμετώπιση από συμμαθητές, 2.1.1.1.2. Λόγοι καλής αντιμετώπισης προσφύγων /μεταναστών από γηγενείς, 2.1.1.1.3. Ουδέτερη αντιμετώπιση, 2.1.1.1.4. Αρνητική αντιμετώπιση γηγενών.

Στις υποκατηγορίες αυτές αναφέρεται ότι οι γηγενείς μαθητές επιδεικνύουν ευγένεια, τους βοηθούν και έχουν καλές σχέσεις με τους πρόσφυγες μαθητές. Δεν εκδηλώνονται κρούσματα επιθετικής συμπεριφοράς προς αυτούς, συνυπάρχουν αρμονικά, γενικά τους φέρονται πολύ καλά, δεν τους απομονώνουν και τηρούν στάση αύξουσας αποδοχής. Οι λόγοι της καλής στάσης των γηγενών προς τους πρόσφυγες εντοπίζονται κυρίως στο γεγονός ότι έχουν βιώσει έντονα το μεταναστευτικό στο νησί αυτό, αλλά αναφέρεται και το γεγονός ότι κάποιοι τηρούν συγκρατημένη στάση απέναντί τους..

Σ11: *«Τα παιδιά σιγά-σιγά αποδέχονται τα συγκεκριμένα παιδιά σαν κομμάτι της καθημερινότητάς τους»*

Σ6: *«Τα παιδιά έχουν καλές σχέσεις, μιλάνε μεταξύ τους, βοηθάει ο ένας τον άλλον, μαθαίνουν λέξεις διάφορες από διάφορες χώρες, δεν είναι άσχημες οι σχέσεις τους»*

Σ9: *«Γιατί βέβαια το ζούνε πολύ έντονα εδώ το πρόβλημα; Δε ξέρω γιατί αλλά είναι αξιοσημείωτο»*

Υπάρχουν όμως και αναφορές για τήρηση ουδετερότητας εκ μέρους των γηγενών και για το γεγονός ότι συχνά το ενδιαφέρον τους προς τους πρόσφυγες είναι μικρής διάρκειας, προκύπτει από αισθήματα οίκτου και ατονίζει προοδευτικά. Υπήρξαν και κάποιες αναφορές εκπαιδευτικών σχετικά με την ύπαρξη προβλημάτων εντός τάξης ανάμεσά τους

Σ2: *«ίσως από οίκτο, από λύπηση, από στιγμιαίο ενδιαφέρον οι γηγενείς να θέλουν να εμπλακούν με τα παιδιά αυτά, αλλά τελικά δε γίνεται»*

Σ7: *«Κοίταξε, προβληματικές μπορώ να πω ότι είναι δηλαδή δε θεωρώ ότι... Δε θεωρώ ότι είναι θερμές. Δε θα τις χαρακτηρίζα θερμές»*

Η υποκατηγορία 2.1.1.2. Συναναστροφή στην τάξη επιμερίζεται στις ακόλουθες: 2.1.1.2.1. Μη συναναστροφή με γηγενείς σε ξεχωριστά τμήματα, 2.1.1.2.2. Μη συναναστροφή με γηγενείς σε μεικτά τμήματα, 2.1.1.2.3. Λόγοι μη συναναστροφής μεταναστών-γγενών εντός τάξης.

Στις υποκατηγορίες 2.1.1.2.1. Μη συναναστροφή με γηγενείς σε ξεχωριστά τμήματα και 2.1.1.2.2. Μη συναναστροφή με γηγενείς σε μεικτά τμήματα, αναφέρεται ότι οι πρόσφυγες που φοιτούν σε ξεχωριστά τμήματα δεν αναπτύσσουν σχέσεις με τους γηγενείς και δεν τελεσφορεί η προσπάθεια των εκπαιδευτικών να τους φέρουν κοντά ακόμα και στα ενδιαφέροντα κοινά μαθήματα. Επίσης ότι και στα μεικτά τμήματα δεν αναπτύσσουν σχέσεις.

Σ2: *«ό,τι προσπάθειες και αν έχω κάνει και το μιλώ τώρα και ως διοίκηση του σχολείου προσπαθώντας να ενώσω σε κάποια κοινά μαθήματα όπως Γυμναστική, Πληροφορική, Καλλιτεχνικά και τους γηγενείς και τους πρόσφυγες, τα αποτελέσματα δεν ήταν καλά»*

Σ1: *«Δηλαδή και πέρυσι που είχα τα παιδιά αυτά δεν επικοινωνούσαν με τους άλλους ούτε καν στα Αγγλικά»*

Βασικοί λόγοι για αυτό αναφέρονται στην υποκατηγορία 2.1.1.2.3. Λόγοι μη συναναστροφής μεταναστών-γγενών εντός τάξης, η αδυναμία τους να επικοινωνήσουν λόγω του δυσειπίλυτου γλωσσικού προβλήματος. η ατομική επιλογή των προσφύγων να μην έχουν σχέσεις με γηγενείς, η διαφορά μορφωτικού επιπέδου μεταξύ των δύο, δεδομένου ότι σε σχολεία όπου φοιτούν ενήλικες πρόσφυγες μαθητές εμφανίζονται να υπερέχουν μορφωτικά σε σχέση με τους γηγενείς, αλλά και το μικρό διάστημα παραμονής στη χώρα.

Σ9: *«Γιατί βέβαια κι εκείνοι αποβάλλονται από μόνοι τους. Έχουνε το πρόβλημα της ομιλίας. Το βασικό»*

Σ7: *«έχουν μορφωτικό επίπεδο ικανοποιητικό ενώ συνήθως η μεγαλύτερη μερίδα των γηγενών... έχουν ξεκόψει... και πολλές φορές ανάλογα με την ταυτότητα της τάξης μπορεί να οδηγήσει σε έτσι, μικρές ρήξεις ή ας πούμε απομόνωση ή απόσταση»*

Σ7: «Το κλασσικό πάντα όταν έχουμε νωπά έτσι ερχόμενους μετανάστες ή πρόσφυγες είναι λογικό να υπάρχει μια, μια ψυχρότητα ας πούμε»

Η υποκατηγορία 2.1.1.3. Επικοινωνία εκτός τάξης, διακρίθηκε στις 2.1.1.3.1. Απουσία επαφών προσφύγων & γηγενών, 2.1.1.3.2. Απουσία επαφών προσφύγων/μεταναστών με κορίτσια γηγενείς, 2.1.1.3.3. Λόγοι μη συναναστροφής προσφύγων-γγενών, 2.1.1.3.4. Συναναστροφή προσφύγων-γγενών, 2.1.1.3.5. Προσέγγιση για συναναστροφή εκτός τάξης, 2.1.1.3.6. Παράγοντες εκδηλούμενης συναναστροφής προσφύγων- γηγενών.

Στις υποκατηγορίες 2.1.1.3.1. Απουσία επαφών προσφύγων & γηγενών, και 2.1.1.3.2. Απουσία επαφών προσφύγων/μεταναστών με κορίτσια γηγενείς, αναφέρθηκε ότι απουσιάζουν οι ιδιαίτερες επαφές εκτός τάξης και ο συγχρωτισμός των προσφύγων με τους γηγενείς. Η σχέση τους κατά την εκτίμηση αρκετών εκπαιδευτικών είναι πολύ μικρή έως ανύπαρκτη και αφορά μικρό μόνο αριθμό προσφύγων μαθητών. Οι περισσότεροι από αυτούς απομονώνονται στο διάλειμμα και κάνουν παρέα μεταξύ τους, μένουν στην τάξη, και αν επιχειρήσουν προσπάθεια προσέγγισης συχνά απορρίπτεται. Επίσης οι εκπαιδευτικοί στις αναφορές τους εστίασαν ειδικότερα στη δυσκολία συναναστροφής των προσφύγων κοριτσιών με τα γηγενή κορίτσια.

Σ8: «Αλλά το μεγάλο ποσοστό έχουν μια ουδέτερη στάση. Σαν ένας συμμαθητής τους απλά που τους είναι αδιάφορος. Δεν ασχολούνται μαζί του»

Σ6: «στο διάλειμμα όμως μένουν μόνοι τους, Χωρίζονται και πηγαίνουν με τους άλλους»

Σ10: «Δηλαδή τα κορίτσια όταν έρχονται με τη μαντήλα στο σχολείο, φαντάσου και τι άλλο τους λένε. Οπότε είναι δύσκολο τώρα να κάνουν παρέα με το κοριτσάκι που φορά τιραντούλα και σορτσάκι»

Στην υποκατηγορία 2.1.1.3.3. Λόγοι μη συναναστροφής προσφύγων- γηγενών, συμπεριελήφθησαν οι κώδικες κλειδιά που καταδεικνύουν ότι βασικοί λόγοι για την απουσία συναναστροφής εκτός τάξης είναι η προτίμηση των προσφύγων να ασχοληθούν μεταξύ τους με ενδιαφέροντα για αυτούς θέματα, όπως η Μουσική, οι ταινίες και τα παιχνίδια στην αίθουσα των υπολογιστών, η ευχέρεια που έχουν να κάνουν παρέα με άλλους πρόσφυγες λόγω του μεγάλου αριθμού τους, η επιλογή τους να μιλάνε τη γλώσσα τους κατά τη διάρκεια της συναναστροφής, το γλωσσικό εμπόδιο που καθιστά αδύνατη την επικοινωνία, αλλά και η διαφορά ηθών και εθίμων και ο χαρακτήρας τους. Η συστολή κυρίως των προσφύγων κοριτσιών, η μη προτίμηση της φιλίας

με γηγενείς, το αίσθημα κατωτερότητας και ντροπής ειδικά των νεοφερμένων, αποτελούν παράγοντες που τους κάνουν να απομονώνονται στην τάξη τους και να μην επιδιώκουν τη συναναστροφή με γηγενείς. Αναφέρθηκαν όμως και λόγοι που σχετίζονται με ρατσιστική στάση των γηγενών απέναντί τους. Βαρύνουσας σημασίας αίτιο παρουσιάστηκε η ευθύνη που φέρουν κάποιοι καθηγητές για το γεγονός ότι δεν ενθαρρύνουν τη συναναστροφή και δεν υπάρχει ανάμεσά τους κοινή γραμμή πλευσης για το πώς θα μπορούσαν να φέρουν κοντά γηγενείς και πρόσφυγες μαθητές.

Σ1: *«Διότι αυτά κάθονται ή στην αίθουσα των υπολογιστών γιατί τους αρέσει να κάθονται και βάζουν παιχνίδια στον υπολογιστή και περνά έτσι το διάλειμμα»*

Σ4: *«Διότι τώρα όπως είναι η κατάσταση στη Λέσβο έχει πολλά άτομα που μπορούν να κάνουν παρέα που είναι από... από τη χώρα τους. Δεν είναι απαραίτητο να συναναστραφούν άλλα άτομα. Ο πληθυσμός τώρα είναι μεγάλος»*

Σ11: *«Γιατί κι αυτοί προτιμούν να μιλάνε τη δική τους γλώσσα, κι απ' τη στιγμή που συνήθως στις τάξεις έχουμε δύο πιθανές ας πούμε χώρες προέλευσης, μιλάνε μεταξύ τους, άρα μένουν στα δικά τους»*

Σ5: *«γενικά δεν έχουν πολλές σχέσεις με τους γηγενείς. Νομίζω το βασικό για μένα δεν είναι τόσο η καταγωγή όσο.. το βασικό εμπόδιο είναι η γλώσσα»*

Σ15: *«Εκεί έχει να κάνει και με τα έθιμα τους. Δε συνηθίζουν οι μετανάστες να κάθονται σε καφετέρια, να πίνουν καφέ και να καπνίζουν»*

Σ6: *«Τα παιδιά που είναι πολύ μαζεμένα δυστυχώς δε νιώθουν ίσως άνετα να έχουν επαφές με τους υπόλοιπους και κάθονται μόνοι τους πολλές φορές στα διαλείμματα»*

Σ15: *«Όσο να ναι το χρώμα, το μαύρο, ακόμα παραμένει ένα μελανό σημείο. Να τρομάζει τους άλλους, αλλά και να νιώθει.. και να προκαλεί αμηχανία στον αλλοδαπό»*

Σ3: *«Α, στο σχολείο μέσα δεν έχουμε αυτή την σχέση. Δυστυχώς, δεν την έχουμε ούτε και εμείς προσπαθούμε να την καλλιεργήσουμε»*

Στην υποκατηγορία 2.1.1.3.4. Συναναστροφή προσφύγων & γηγενών, σύμφωνα με τους κώδικες κλειδιά οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί αναφέρθηκαν στην πραγματοποίηση κάποιας συναναστροφής μεταξύ τους με αφορμή την ψυχαγωγία, τη Μουσική, την Τέχνη, την μπάλα, τη Γυμναστική και δήλωσαν ότι μολονότι δεν είναι υπερβολικές οι παρέες τους στα διαλείμματα, όμως απουσιάζει η πρόθεση για να μαλώσουν και τα κρούσματα ρατσιστικής συμπεριφοράς προς

αυτούς στο σχολείο τους. Κατατέθηκαν και διαπιστώσεις μερικών για άμνηση συνεργασία προσφύγων και γηγενών, ιδίως αγοριών, ανάλογα με τα ενδιαφέροντα της ηλικίας τους, αναφέρθηκε όμως ότι πολύ μικρό ποσοστό ετησίως αναπτύσσει κάποιες σχέσεις με γηγενείς στα διαλείμματα. Επίσης αναφέρθηκε ότι σε κάποια σχολεία και τα κορίτσια μετέχουν ισότιμα στη συναναστροφή. Υπήρξε και η αναφορά για το γεγονός ότι κάποιοι μαθητές φτάνουν στο αντίθετο άκρο και εκδηλώνουν πολύ φιλική συμπεριφορά, στοιχείο που κατά την εκτίμησή τους εγείρει υποψίες ως ακραία μορφή συμπεριφοράς. Οι εκπαιδευτικοί αξιολόγησαν τη συναναστροφή τους ως ικανοποιητική στο μέτρο του δυνατού. Άλλοι περισσότερο συγκρατημένοι είπαν ότι η συναναστροφή αυτή βρίσκεται σε πρώιμο στάδιο και μάλλον πρέπει να χαρακτηριστεί απλά ως φιλική προσέγγιση. Παρακάτω παρατίθενται ενδεικτικά αποσπάσματα των λεγομένων τους:

Σ10: *«εντάξει δεν μπορώ να πω ότι κάνουν παρέες υπερβολικές στα διαλείμματα, αλλά δεν είχαμε ποτέ κρούσμα αντιπαράθεσης, μαλώματος, τίποτα»*

Σ10: *«νομίζω ότι είναι καλή. Αφού παίζουν ποδόσφαιρο μαζί, αφού έρχονται στις εκδηλώσεις, αφού πάμε εκδρομή μαζί»*

Σ8: *«και τώρα βλέπεις μπορεί να κάθεται ένα παιδί προσφυγόπουλο με μια ομάδα άλλων παιδιών, πέντε, έξι, εφτά ατόμων, να μιλάει, να προσπαθεί να του μιλήσει»*

Σ15: *«Βλέπω όμως μαθητές να προσεγγίζουν φιλικά, και γιατί όχι, μπορεί και στο μέλλον και σε ένα άλλο επίπεδο, ερωτικής σχέσης, κάτι το οποίο όμως δεν έχω αντιληφθεί ακόμη, είναι πρώιμο στάδιο θα έλεγα»*

Σ8: *«Δηλαδή είναι... ούτε αυτό είναι φυσιολογικό, γιατί δε φαίνεται ότι το κάνεις γιατί ας πούμε είναι φοβερό παιδί, το κάνουν... είναι ακριβώς το αντίθετο άκρο. Τα άκρα είναι πάντα λίγο περίεργα»*

Στην υποκατηγορία 2.1.1.3.5. Προσέγγιση για συναναστροφή εκτός τάξης οι κώδικες κλειδιά περιγράφουν άλλοτε την ύπαρξη αμοιβαίας προσέγγισης και άλλοτε την πρωτοβουλία των προσφύγων/μεταναστών για διάλογο και συναναστροφή.

Σ4: *«Και από τους δυο είναι η πρόσκληση. Και από τους γηγενείς και από τους μετανάστες γίνεται η πρόσκληση στους άλλους»*

Σ7: *«οι πρόσφυγες και οι μετανάστες επιδιώκουν το διάλογο, επιδιώκουν την επαφή περισσότερο από ό,τι την επιδιώκουν οι γηγενείς»*

Στην υποκατηγορία 2.1.1.3.6. Παράγοντες εκδηλούμενης συναναστροφής προσφύγων-γηγενών αναφέρονται ως βασικοί παράγοντες αρχικά η θέληση και η επιδίωξη της εκ μέρους των προσφύγων. Αυτό προκύπτει από την επιθυμία τους να νιώσουν και πάλι παιδιά αλλά και να ενταχθούν στο σύνολο του σχολείου. Γενικά ότι οι μαθητές της Υποδοχής είναι πιο ανοιχτοί στην πρόσκληση εκ μέρους των γηγενών ενώ δεν ισχύει το αντίθετο, αλλά γενικά ότι είναι θέμα χαρακτήρα. Οι εκπαιδευτικοί διαπίστωσαν ότι η επικοινωνία τους συντελείται καλύτερα όταν υπάρχει πρωτοβουλία από γηγενείς και αφού σταδιακά σπάνε οι πυρήνες των απομονωμένων μεταξύ τους προσφύγων. Κομβικής σημασίας παράγοντας για την εκδήλωση της συναναστροφής χαρακτηρίστηκε η άρση του γλωσσικού εμποδίου. Επίσης τονίστηκε ως σημαντική η οικειότητα με τους Έλληνες παρά τη γνώση ή όχι της Ελληνικής και η επαφή των μαθητών με τους γηγενείς διαμέσου των εξωσχολικών δραστηριοτήτων. Οι εκπαιδευτικοί συμφώνησαν ότι η κοινωνικότητα τόσο των γηγενών όσο και των προσφύγων διευκολύνει τη μεταξύ τους συναναστροφή. Επίσης τόνισαν και την αξία της επικοινωνίας μέσα από εναλλακτικές γλώσσες επικοινωνίας όπως είναι η Μουσική και ο Αθλητισμός, η χρήση της Αγγλικής. Το μεγάλο διάστημα παραμονής στη χώρα, η απουσία επιρροών από αρνητική στάση της οικογένειας των μαθητών και η παρότρυνση των εκπαιδευτικών δρουν επίσης ενισχυτικά στην πραγμάτωση της συναναστροφής.

Σ8: *«πάντα φαίνεται ότι έχουν μια τάση να... να συναναστρέφονται, να υπάρχει τριβή μεταξύ τους, τους αρέσει, νιώθουν και αυτοί παιδιά μαζί τους. Δηλαδή θέλουν οι ξένοι, οι πρόσφυγες να τέτοιο.. να συναναστρέφονται με τα δικά μας τα παιδιά»*

Σ12: *«Νομίζω πως όταν οι γηγενείς πάνε προς την υποδοχή, υπάρχει καλύτερη επικοινωνία στο τέλος απ' ό,τι στην αντίθετη (περίπτωση)»*

Σ8: *«Αυτό παρατηρείται, η συναναστροφή, πιο πολύ όταν αυτοί οι πυρήνες που είναι από την ίδια χώρα»*

Σ12: *«Αυτό εξαρτάται πιο πολύ, ε, σε μεγάλο βαθμό από τα χαρακτηριστικά των μαθητών πιο πολύ»*

Σ14: *«Η είχαμε ένα παιδί που ήταν ιδιαίτερα κοινωνικό άτομο, ένας πρόσφυγας και ωραίο παιδί και επικοινωνιακό, ήξερε και τα αγγλικά, όπου αυτός έκανε την πρώτη κίνηση. Νομίζω ότι έχει να κάνει με πολλά πράγματα, με πολλές παραμέτρους»*

Σ8: *«αλλά σε αυτό το πράγμα είναι από τις λίγες περιπτώσεις που δεν ισχύει ο κανόνας. Το ότι μπορεί τα περισσότερα παιδιά να τους δέχονται, οι γονείς όμως δεν είναι το ίδιο»*

Η υποκατηγορία 2.1.1.4. Η προσέγγιση των δύο φύλων επιμερίστηκε στις ακόλουθες: 2.1.1.4.1. Σύναψη/προοπτική σύναψης εφηβικών σχέσεων, 2.1.1.4.2. Επιλογή συναναστροφής αγοριών προσφύγων με αγόρια γηγενείς και 2.1.1.4.3. Όχι συναναστροφή κοριτσιών προσφύγων με αγόρια γηγενείς. Αναφέρεται η προσπάθεια των προσφύγων να κάνουν φλερτ με γηγενή κορίτσια και η περιστασιακή ανάπτυξη εφηβικής σχέσης και διακρίνεται κάποια προοπτική για μελλοντική σύναψη σχέσεων, αλλά τονίζεται ότι ως επί το πλείστον η συναναστροφή αγοριών προσφύγων συντελείται με αγόρια γηγενή και το αίτιο για αυτό ανιχνεύεται στη μουσουλμανική θρησκεία και τις επιταγές της, καθώς και στην κατώτερη θέση που αναγνωρίζεται στις χώρες προέλευσης για τα κορίτσια. Επίσης δηλώνεται ότι τα κορίτσια πρόσφυγες δεν αναπτύσσουν σχέσεις με αγόρια γηγενή και ότι ευκολότερο για αυτά είναι να πλησιάσουν κορίτσια γηγενή κι όχι αγόρια, δεδομένων των διακρίσεων φύλου. Σχετικά με τα παραπάνω οι συνεντευξιαζόμενοι/ες είπαν:

Σ15: *«και γιατί όχι, μπορεί και στο μέλλον και σε ένα άλλο επίπεδο, ερωτικής σχέσης, κάτι το οποίο δεν έχω αντιληφθεί ακόμη»*

Σ9: *«τα κορίτσια είναι λίγο δύσκολο στην προσαρμογή τους, ενώ τα αγόρια.. Ή βλέπεις ότι και τα αγόρια πάλι που φέρονται διαφορετικά στα κορίτσια απ' ό,τι στα αγόρια»*

Σ9: *«Ε, δεν ξέρω, νομίζω ότι για αυτούς η γυναίκα είναι κάτι υποδεέστερο»*

Σ7: *«τα κορίτσια πρόσφυγες θα πλησιάσουν αποκλειστικά κορίτσια γηγενείς. Είναι αδιανόητο να πλησιάσουν ας πούμε αγόρια»*

Η υποκατηγορία 2.1.1.5. Συναναστροφή εκτός σχολείου, διακρίθηκε στην επιμέρους 2.1.1.5.1. Ανυπαρξία σχέσεων εκτός σχολείου. Τα συλλεγόμενα στοιχεία καταδεικνύουν ότι δεν υπάρχει σχέση προσφύγων/μεταναστών με γηγενείς εκτός σχολείου.

Σ15: *«Νομίζω ότι επειδή μπήκαν τα παιδιά στο σχολείο, είναι εύκολο να βρεθούν και στον έξω χώρο. Δεν το έχω όμως ακόμη αντιληφθεί αυτό»*

2.1.2. Συμμετοχή προσφύγων/ανάπτυξη σχέσεων με γηγενείς διαμέσου δραστηριοτήτων της σχολικής ζωής εκτός τάξης

Η υποκατηγορία 2.1.2. Συμμετοχή προσφύγων/ανάπτυξη σχέσεων με γηγενείς διαμέσου δραστηριοτήτων της σχολικής ζωής εκτός τάξης, επιμερίστηκε στις ακόλουθες: 2.1.2.1. Αθλητικές δραστηριότητες, 2.1.2.2. Παιχνίδι αγοριών, 2.1.2.3. Παιχνίδι κοριτσιών, 2.1.2.4. Σημασία

παιχνιδιού, 2.1.2.5. Εκδρομές/εκπαιδευτικές εκδηλώσεις, 2.1.2.6. Συμμετοχή στα μαθητικά συλλογικά όργανα.

Η επιμέρους υποκατηγορία 2.1.2.1. Αθλητικές δραστηριότητες, συμπεριέλαβε απόψεις εκπαιδευτικών για τη συμμετοχή στον Αθλητισμό γενικά και επιμέρους στις αθλητικές δραστηριότητες του σχολείου τους. Ειπώθηκε ότι οι πρόσφυγες μαθητές συμμετέχουν στις δράσεις της Αθλητικής Ημέρας μαζί με γηγενείς και ότι συγκροτούν μεικτές ομάδες, αλλά και περιστασιακά μέσω της έκφρασης των αθλητικών κλίσεων τους, ενώ υπήρξαν και αναφορές για μη συμμετοχή σε αυτές.

Σ3: «Στην αθλητική μέρα, στην ημέρα αθλητισμού, πάλι συμμετείχαν»

Σ3: «Αυτή τη μέρα έβλεπες ανάμεικτες ομάδες, παίζανε το ποδόσφαιρο, παίζανε το πινκ-πογκ, παίζανε βόλεϊ και ήταν όλα χαρούμενα, και μια χαρά»

Η επιμέρους υποκατηγορία 2.1.2.2. Παιχνίδι αγοριών, διακρίθηκε στις ακόλουθες: 2.1.2.2.1. Παιχνίδι προσφύγων αγοριών με γηγενείς αγόρια, 2.1.2.2.2. Παρέα μέσω του παιχνιδιού, 2.1.2.2.3. Τρόπος πραγματοποίησης παιχνιδιού και 2.1.2.2.4. Συμμετέχοντες στο παιχνίδι. Στις πρώτες δυο υποκατηγορίες αναφέρεται η ύπαρξη παιχνιδιού προσφύγων με γηγενή αγόρια με αφορμή τη Γυμναστική και το ποδόσφαιρο την ώρα του διαλείμματος και μάλιστα κρίνεται ότι η συναναστροφή τους εκεί γίνεται ισότιμα.

Σ12: «λόγω της διάθεσής τους και για επικοινωνία μπορεί με κάποιους να παίζουν πιο πολύ κάποια παιχνίδια που σου έλεγα ότι μπορεί να παίζουν βόλεϊ, ποδόσφαιρο, δηλαδή παίζουν (έμφαση) βόλεϊ, μπάσκετ, ποδόσφαιρο, τέτοια παιχνίδια παίζουν μαζί έξω»

Σ11: «Εκτός ίσως από τα αθλήματα. Στη Γυμναστική δηλαδή, όταν παίζουν ένα παιχνίδι, μπάσκετ ή ποδόσφαιρο, εκεί μπορούν να κάνουν παρέα και να είναι ας πούμε επί ίσοις όροις. Στα υπόλοιπα...»

Σχετικά με την υποκατηγορία 2.1.2.2.3. Τρόπος πραγματοποίησης παιχνιδιού, οι συμμετέχοντες/ουσες ανέφεραν ότι το παιχνίδι τους είναι προϊόν άλλοτε πρωτοβουλίας των προσφύγων και άλλοτε των γηγενών και μάλιστα το δεύτερο συμβαίνει συχνότερα, γιατί οι πρόσφυγες όπως λέγεται τηρούν στάση παρατηρητή περιμένοντας την προσέγγιση των γηγενών ή μέχρι ο Γυμναστής να τους εντάξει στο παιχνίδι. Τονίζεται ότι συνήθως οι γηγενείς είναι δεκτικοί και ότι δεν υφίστανται διακρίσεις στο αθλητικό παιχνίδι. Κάποιοι δήλωσαν ότι η

συμμετοχή στο παιχνίδι γίνεται αυθόρμητα και το ξεκινούν με μια ματιά, αρκεί να ανταποκρίνεται στα ενδιαφέροντά τους. Η συμμετοχή των ομοεθνών τους επίσης μπορεί να ενεργοποιήσει τους πρόσφυγες μαθητές και να θέλουν κι εκείνοι να συμμετάσχουν. Η προσέγγιση είναι άλλοτε αμοιβαία και άλλοτε σημείο εκκίνησης έχει την πρόσκληση των γηγενών ύστερα από παρότρυνση των καθηγητών τους.

Σ7: Ε, τώρα η πρόσκληση γίνεται κυρίως πάντα σε αυτές τις περιπτώσεις οι πρόσφυγες ή οι μετανάστες επιδιώκουν, αυτοί απευθύνουν πρόσκληση θαρρώ πρώτα»

Σ8: «Αυτό που έχω δει είναι, κάθονται, κοιτάνε γύρω- γύρω, δε ζητάνε από μόνοι τους να πάνε να παίξουνε, αν έχει πάρει κάποιος την μπάλα. Μέχρι να τους φωνάξει κάποιος δικός μας ή ο Γυμναστής να τους πει «πηγαίνετε»»

Σ11: «Όσον αφορά το αθλητικό παιχνίδι τα παιδιά δεν ξεχωρίζουν»

Σ6: «Όταν τα παιδιά παίζουν, είναι αθλητές και παίζουν βόλεϊ ή ποδόσφαιρο, μπάσκετ ή οτιδήποτε, δεν υπάρχει καν νομίζω πρόσκληση, νομίζω το έχουνε και με μια ματιά όλα ξεκινάνε και παίζουνε αυτά τα παιχνίδια»

Σ8: «Βέβαια υπάρχουν κι αυτοί που το κάνουν απλά επειδή το κάνουν και οι ομοεθνείς τους»

Σ14: «Έχει υπάρξει και αυτό. Δηλαδή αυτό που σου είπα. Ένα παιδάκι που φέτος κάνουν παρέα, αυτοί από μόνοι τους τον είχαν προσεγγίσει»

Τέλος συμμετέχοντες στο παιχνίδι όπως φαίνεται από την υποκατηγορία 2.1.2.4.4. Συμμετέχοντες στο παιχνίδι, είναι κυρίως όσοι ασχολούνται με το αθλητικό παιχνίδι, το οποίο είναι κυρίως πεδίο δράσης των αγοριών.

Σ11: «Τα αγόρια έτσι και αλλιώς και οι γηγενείς, και τα γηγενή αγόρια και τα αγόρια που είναι αλλοδαποί συμμετέχουν πολύ περισσότερο στο αθλητικό παιχνίδι. Αυτό είναι κάτι σπάνταρ»

Συνεχίζοντας η υποκατηγορία 2.1.2.3. Παιχνίδι κοριτσιών, επιμερίστηκε στις ακόλουθες: 2.1.2.3.1. Συμμετοχή στο παιχνίδι, 2.1.2.3.2. Μη συμμετοχή κοριτσιών στο παιχνίδι, 2.1.2.3.3. Λόγοι μη συναναστροφής προσφύγων /μεταναστών κοριτσιών στο παιχνίδι.

Στην υποκατηγορία 2.1.2.3.1. για την ακρίβεια αναφέρεται από κάποιους εκπαιδευτικούς ότι τα κορίτσια πρόσφυγες/μετανάστες από την Αφρική συμμετέχουν στο παιχνίδι, μάλιστα

ισότιμα με τα αγόρια, αλλά και ότι γενικά τα κορίτσια πρόσφυγες συμμετέχουν αποκλειστικά με κορίτσια μέσω παιχνιδιών όπως βόλεϊ.

Σ6: «τα κορίτσια δεν παίρνουν μέρος σχεδόν πουθενά εκτός από κάποια κορίτσια που είναι από αφρικανικές χώρες και δεν έχουν μουσουλμανική θρησκεία.»

Σ8: «Αν είναι μόνες τους κοπέλες, συνήθως... συνήθως τότε δηλαδή μπορεί να... Αν παίζουν βόλεϊ τις έχω δει να παίζουν βόλεϊ επειδή οι κοπέλες συνήθως προτιμάνε να παίζουν βόλεϊ, θα πάνε κι αυτές να παίζουν μαζί»

Στην υποκατηγορία 2.1.2.3.2. συμπεριελήφθησαν στοιχεία από την ανάλυση απόψεων εκπαιδευτικών που δηλώνουν ότι ως επί το πλείστον τα κορίτσια είναι απομονωμένα, δεν κοινωνικοποιούνται εύκολα, και δε συμμετέχουν στο παιχνίδι, άλλωστε δεν ασχολούνται με αυτό ούτε τα απογεύματα γιατί είναι περιορισμένα στο σπίτι τους. Όταν συμμετέχουν, κατά την εκτίμηση των εκπαιδευτικών αυτών, δε μετέχουν ισότιμα. Τα κορίτσια μουσουλμανικής θρησκείας κατά την εκτίμησή τους δε μετέχουν καθόλου.

Σ14: «Όχι, ειδικά τα κορίτσια εγώ δεν μπορώ να πω ότι τα έχω δει ιδιαίτερα έξω ακόμα και να συζητάνε. Συνήθως κάθονται μέσα στην αίθουσα.»

Στην υποκατηγορία 2.1.2.3.3. Λόγοι μη συναναστροφής προσφύγων/ μεταναστών κοριτσιών στο παιχνίδι, βάσει της κωδικοποίησης και ομαδοποίησης των συλλεγέντων στοιχείων οι λόγοι για τη μη συμμετοχή των κοριτσιών ανιχνεύονται στην αδυναμία για επικοινωνία, στις προτιμήσεις τους και την επιρροή τους από την αυστηρή θρησκεία τους που τους επιβάλλει περιορισμούς. Επίσης οι πεποιθήσεις που η κοινωνία στη χώρα τους ασπάζεται και μεταδίδει σε αυτές επιδρούν καταλυτικά. Η γυναίκα στις μουσουλμανικές χώρες θεωρείται κατώτερη και είναι περιορισμένη. Δεν της αναγνωρίζεται το δικαίωμα να αναλαμβάνει πρωτοβουλίες και έχει συμμορφωθεί από μικρή ηλικία με αυτές τις αντιλήψεις. Η κουλτούρα τους σε ακραίες περιπτώσεις τις κάνει να αποφεύγουν τη βλεμματική επαφή. Η θρησκεία και ο πολιτισμός τους δηλαδή καθορίζουν και τη μη συμμετοχή τους στο παιχνίδι. Τα κορίτσια πρόσφυγες από μουσουλμανικές χώρες εκ φύσεως είναι συνεσταλμένα και δειλά και έχουν λάβει αντίστοιχες οδηγίες από τους επιβλέποντες στις δομές ή τις οικογένειές τους. Η παρουσία των αγοριών στο παιχνίδι γενικά είναι παράγοντας ανασταλτικός για τη συμμετοχή τους.

Σ9: «Θα είναι αυτό το πολιτισμικό υπόβαθρο και πάλι η δυσκολία της γλώσσας»

Σ11: «Τα γηγενή κορίτσια μπορεί να ανήκουν σε κάποιες αθλητικές ομάδες. Αυτό το κάνουν τις απογευματινές ώρες. Είναι δηλαδή μια δραστηριότητα εκτός σχολείου. Τα παιδιά αυτά δεν ξέρω αν κάνουν κάτι εκτός σχολείου. Οπότε αναγκαστικά είναι καταδικασμένες κατά κάποιον τρόπο»

Σ6: «Οι υπόλοιπες όχι, δεν παίρνουν μέρος σε τίποτα και είναι αποτραβηγμένες, δε θέλουν καν να, να τις κοιτάζουμε μέσα στα μάτια»

Σ8: «τα κορίτσια μάλλον λόγω θρησκείας και πολιτισμού, ας πούμε, ...έτσι... πολιτιστικών χαρακτηριστικών, δεν έχουν τόση... δεν έχουν τόση συμμετοχή σε δραστηριότητες που έχει και πολλά... μέσα, ... και άλλα αγόρια»

Σ6: «και το πώς έχουνε μεγαλώσει αυτά τα παιδιά στη δική τους κοινωνία μέσα. Προφανώς η γυναίκα έχει μια άλλη σχέση και υπάρχουν άλλοι κανόνες συμπεριφοράς»

Σ1: «Καταρχήν δε ξέρω τι τους λένε. Διότι αυτά τα παιδιά υποτίθεται ότι κάποιος έχει την παρακολούθηση αυτών των παιδιών. Και ασφαλώς θα τους έχει δώσει ίσως οδηγίες. Δεν ξέρω τι παίζει από πίσω»

Η υποκατηγορία 2.1.2.4. Σημασία του παιχνιδιού διακρίθηκε στις επιμέρους: 2.1.2.4.1. Εκπαιδευτικό παιχνίδι, 2.1.2.4.2. Εύρεση σημείων ταύτισης με γηγενείς, 2.1.2.4.3. Προκύπτοντα αισθήματα από τη συμμετοχή σε παιχνίδι και 2.1.2.4.4. Λόγοι απουσίας παιχνιδιού. Όσον αφορά τις υποκατηγορίες 2.1.2.4.1., 2.1.2.4.2., 2.1.2.4.3. οι εκπαιδευτικοί δήλωσαν ότι είναι επιτυχείς οι δραστηριότητες παιχνιδιού στο εκπαιδευτικό μέρος τους και ότι πρόσφυγες και γηγενείς μαθητές βρίσκουν σημεία ταύτισης μέσω της συμμετοχής στο ομαδικό παιχνίδι. Διαπίστωσαν ότι διευκολύνεται η μεταξύ τους προσέγγιση παρά το γεγονός ότι υφίσταται κίνδυνος να φανατιστούν οι αντίπαλες εθνολογικά ομάδες ακόμα και στο παιχνίδι.

Σ15: «Και όσο να ναι η συζήτηση για ένα ποδόσφαιρο θα σε ενώσει. Θα σου βρει ένα κοινό σημείο»

Σ7: «και το επικίνδυνο εδώ είναι, από την εμπειρία μου, να, έτσι να φανατιστούν με την, με το διαχωρισμό ας πούμε γιατί, αν παίζεις, μπορεί φιλικά να ξεκινήσεις σαν ιδέα να παίζουμε οι Σύριοι εμείς για παράδειγμα με τους Έλληνες, δεν είναι τόσο καλή ιδέα»

Στην υποκατηγορία 2.1.2.4.4. Λόγοι απουσίας παιχνιδιού διαπιστώθηκε και απουσία συναναστροφής μέσω του παιχνιδιού προκειμένου για τη φοίτηση ενήλικων προσφύγων μαθητών

οι οποίοι δεν έχουν ενδιαφέροντα παιχνιδιού, αλλά και γιατί στο σχολείο τους δεν υπάρχει παρά μόνον σε ένα τμήμα μάθημα Γυμναστικής. Αναφέρθηκε και το περιορισμένο του διαλείμματος στα εσπερινά σχολεία, το οποίο δεν επιτρέπει τον συγχρωτισμό μέσω του παιχνιδιού συνδυαστικά και με τη μεγάλη ηλικία τους.

Σ13: «Εδώ στο σχολείο μας δεν έχουμε.. δεν παίζουνε γιατί επειδή είναι ενήλικες όλοι, δεν έχουμε παιχνίδια. Και Γυμναστική κάνει μόνο ένα τμήμα»

Η υποκατηγορία 2.1.2.5. Εκδρομές/εκπαιδευτικές εκδηλώσεις, επιμερίστηκε στις ακόλουθες: 2.1.2.5.1. Εκδρομές, 2.1.2.5.2. Γιορτές, 2.1.2.5.3. Παρελάσεις, 2.1.2.5.4. Εκπαιδευτικά προγράμματα, 2.1.2.5.5. Λόγοι συμμετοχής σε εκδρομές/εκπαιδευτικές εκδηλώσεις, 2.1.2.5.6. Λόγοι μη συμμετοχής σε εκδρομές/εκπαιδευτικές εκδηλώσεις, 2.1.2.5.7. Συνέπειες από τη μη συμμετοχή σε εκδρομές/εκπαιδευτικές εκδηλώσεις, και 2.1.2.5.8. Προκύπτοντα συναισθήματα από τη συμμετοχή σε εκδρομές/εκπαιδευτικές εκδηλώσεις.

Στην υποκατηγορία 2.1.2.5.1. καταχωρήθηκαν και κωδικοποιήθηκαν στοιχεία των συνεντεύξεων με τα οποία καταδεικνύεται ότι οι πρόσφυγες/μετανάστες μαθητές συμμετέχουν ως επί το πλείστον στις εκδρομές, αλλά εκεί δε συνδυάζονται με τους γηγενείς παρά μόνον συζητούν ή κάνουν τη δική τους παρέα με άλλους πρόσφυγες. Είναι σπάνιο το ένωμα γηγενών και προσφύγων στις εκδρομές και σε κάποιο σχολείο πραγματοποιείται από γηγενείς. Υπάρχει όμως και η αναφορά για περίπτωση σχολείου όπου οι πρόσφυγες δε συμμετέχουν σε εκδρομές.

Σ6: «στις σχολικές δραστηριότητες που συμμετέχουν είναι συνήθως οι εκδρομές μας, όταν ξέρουν όταν έχουμε αποφασίσει ότι θα πάμε εκδρομή, έρχονται μαζί»

Σ12: «Στις εκδρομές ας πούμε μπορεί να κάτσουν να συζητήσουν. Φέτος πρώτη φορά το είδα αλλιώς δεν έχουνε ιδιαίτερη επαφή»

Σύμφωνα με τα στοιχεία που συμπεριελήφθησαν στην υποκατηγορία 2.1.2.5.2. Γιορτές, αναφέρεται ότι οι πρόσφυγες/ μετανάστες μαθητές συμμετέχουν στις γιορτές των εθνικών επετείων και του καλοκαιριού και μάλιστα κάποιοι λένε και ποιήματα ή συμμετέχουν με τραγούδια του τόπου τους και στη χορωδία ή παίζοντας μουσικά όργανα. Αναφέρθηκε ότι συνήθως επιδιώκουν τη συμμετοχή τους στις σχολικές γιορτές παρά το γεγονός ότι δεν τις γνωρίζουν. Οι πρόσφυγες συνεργάζονται στις γιορτές με τους γηγενείς κατόπιν αμοιβαίας προσέγγισης. Συμμετέχουν επίσης και ως θεατές. Κάποιοι όμως εκπαιδευτικοί ανέφεραν ότι δε

συμμετέχουν στις εθνικές γιορτές και στη γιορτή των Απόκριω, μάλιστα ότι δεν προσέρχονται καν στο σχολείο.

Σ6: *«Και σε κάποιες γιορτές έχουμε μαθητές μέχρι τώρα που παίρνουν μέρος στη χορωδία»*

Σ3: *«Συμμετείχαν όμως πέρυσι στη γιορτή λήξης του σχολικού έτους με μουσική»*

Σ3: *«ε, είχαν μια ομάδα, ένα συγκρότημα, όχι συγκρότημα, μια ομάδα, μαθαίνανε μουσική έξω κάπου στο camping και τα ... έτσι συνεννοηθήκαμε με τη δασκάλα τους, παρουσιάσανε πέντε τραγούδια, τρία ήταν ελληνικά, δύο αφγανικά και ήταν πάρα πολύ όμορφα»*

Στην υποκατηγορία 2.1.2.5.3. Παρελάσεις, συμπεριελήφθησαν στοιχεία που καταδεικνύουν ότι σε ένα σχολείο οι ενήλικοι μαθητές μετέχουν πρόθυμα στις παρελάσεις κατόπιν δραστηριοποίησής τους από τον πρόεδρο του Δεκαπενταμελούς που είναι πρόσφυγας.

Σ5: *«ελληνικά παρέλαση κάνουν, χρόνια τώρα και μάλιστα στα πρώτα χρόνια τους γιουχαΐζαν κιόλας τους καημένους κι ακόμα το κάνουν αλλά τα παιδιά κάνουν όλα και μάλιστα αυτό το παιδί που σου λέω τους ξεσηκώνει όλους να έρθουν να κάνουν παρέλαση από το σχολείο»*

Στην υποκατηγορία 2.1.2.5.4. Εκπαιδευτικά προγράμματα, συμπεριελήφθησαν στοιχεία που καταδεικνύουν ότι συμμετέχουν ενεργά στα εκπαιδευτικά προγράμματα και μάλιστα ισότιμα με τους γηγενείς.

Σ4: *«Ας πούμε σε ένα περιβαλλοντικό που είχε γίνει πριν κάποια χρόνια τους ζητήσαμε να ζωγραφίσουν, ε, υπήρχαν κάποιοι που είχαν ιδιαίτερη έμφαση στο σχέδιο και όλες οι ζωγραφιές είχαν γίνει από μετανάστες»*

Στην υποκατηγορία 2.1.2.5.5. Λόγοι συμμετοχής σε εκδρομές/ εκπαιδευτικές εκδηλώσεις, ταξινομήθηκαν κώδικες - κλειδιά που καταδεικνύουν ότι το κίνητρο συμμετοχής τους είναι η επιθυμία των εξωστρεφών παιδιών για προβολή, στοιχείο που διαφαίνεται και από την επιθυμία των παιδιών αυτών να συμμετάσχουν και στην εκπροσώπηση των συμμαθητών τους. Επίσης συντελεί το γεγονός ότι έχουν καλλιτεχνικές κλίσεις και ενδιαφέροντα σε συνδυασμό με το γεγονός ότι κάποια παιδιά διαθέτουν κατάλληλες δεξιότητες οι οποίες μπορούν να αξιοποιηθούν στις εκδρομές και στις εκπαιδευτικές εκδηλώσεις. Στη βάση κάθε μορφής συμμετοχής υπάρχει ο χαρακτήρας των προσφύγων μαθητών, η θέλησή τους για συμμετοχή και η καλή διάθεση κάποιων

παιδιών για προσέγγιση. Η συμμετοχή τους ενισχύεται ύστερα από την παρότρυνση των εκπαιδευτικών οι οποίοι τους εντάσσουν στις σχολικές εκδηλώσεις προκειμένου να τους φέρουν πιο κοντά.

Σ11: *«Ανάλογα με την προσωπικότητα βέβαια του κάθε παιδιού. Κάποια παιδιά που είναι εξωστρεφή, τους αρέσει πάρα πολύ να συμμετέχουν και σε εκδηλώσεις και να προβάλλονται»*

Σ4: *«Αν προσαρμόσεις τα προγράμματα στα ενδιαφέροντα των μαθητών, άσχετα αν είναι μετανάστες, Έλληνες, ό,τι είναι, ε, βλέπεις ότι υπάρχει μεγάλη συμμετοχή»*

Σ9: *«Όπου αισθάνονται ότι είναι ικανοί, όπως είπαμε μέσω της μουσικής, ε, ναι εκεί και συμμετάσχουν. (Συμμετέχουν) ή τουλάχιστον το προσπαθούν. Έτσι; Εκεί μπορούν. Ή στον αθλητισμό. Αλλά μέχρι εκεί. Πουθενά αλλού»*

Σ8: *«Προς το παρόν ακόμα νιώθουν ότι είναι.. θα το πω έτσι, "νιώθουν υπό" και περιμένουν να τους πεις τι θα κάνουν. Δεν παίρνουν πρωτοβουλίες»*

Στην υποκατηγορία 2.1.2.5.6. Λόγοι μη συμμετοχής στις εκδρομές/εκπαιδευτικές εκδηλώσεις, συμπεριελήφθησαν στοιχεία που αναδεικνύουν την παρουσία του θρησκευτικού εμποδίου σε συνδυασμό με το γλωσσικό ως συντελεστές της μη συμμετοχής τους. Οι μαθητές που δεν έχουν ικανοποιητικό επίπεδο κατάκτησης της Ελληνικής δεν μπορούν να αναγνώσουν στις γιορτές και κατά συνέπεια δεν είναι πρόθυμοι να συμμετέχουν σε γιορτές και εκδηλώσεις. Αρνητικό παράγοντα για τη συμμετοχή συνιστά και η συστολή του χαρακτήρα τους σε συνδυασμό με το γεγονός ότι κάποιοι εκπαιδευτικοί δεν ενθαρρύνουν τη συμμετοχή τους.

Σ2: *«οι θρησκευτικές τους πεποιθήσεις, τα ήθη τους, μερικές φορές τους κρατούν πίσω.. διότι όταν πρόκειται να λάβουν μέρος σε κάποιες εκδηλώσεις, ε, το μαντήλι, ε, το ότι δε κάνει να τρων, δεν έρχονται σχολείο»*

Σ6: *«Γιατί τα ελληνικά τους δεν είναι τόσο καλά για να απαγγείλουν κάτι ή να πουν ένα κείμενο»*

Στην υποκατηγορία 2.1.2.5.7. Συνέπειες από τη μη συμμετοχή σε εκδρομές/εκπαιδευτικές εκδηλώσεις κωδικοποιούνται στοιχεία που καταδεικνύουν ότι δεν αποκομίζουν τα οφέλη του σχολείου και αναπτύσσουν αισθήματα ντροπής και απομόνωσης.

Σ2: *«δυσκολεύονται τα παιδιά προσπαθώντας να ακολουθήσουν τις θρησκευτικές πεποιθήσεις και τα έθιμα της οικογένειάς τους, το πράττουν μεν αλλά χάνουν πράγματα από το σχολείο»*

Στην υποκατηγορία 2.1.2.5.8. Προκύπτοντα αισθήματα από τη συμμετοχή σε εκδρομές/εκπαιδευτικές εκδηλώσεις, κατατάσσονται κωδικοποιημένα στοιχεία των συνεντεύξεων που προβάλλουν τη βίωση αισθημάτων χαράς εκ μέρους τους, την επιθυμία τους να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις της συμμετοχής τους, καθώς και την ηθική ικανοποίηση που αισθάνονται όταν αναρτώνται στο Διαδίκτυο οι εκδηλώσεις στις οποίες μετείχαν. Από τη συμμετοχή αυτή λοιπόν προκύπτει και η αίσθηση ότι γίνονται αποδεκτοί, καθώς οι γηγενείς χειροκροτούν και επιδοκιμάζουν την παρουσίασή τους.

Σ14: *«και πραγματικά έβλεπες ότι όλη τη χρονιά από τότε που αποφασίσαμε ότι θα συμμετάσχουν κι αυτοί, είχανε τέτοια χαρά, τέτοιο άγχος να παίζουμε, να τα κάνουν όλα σωστά, είχανε φωνάζει δικούς τους ανθρώπους, τους δασκάλους που τους κάνουν μουσική απέξω»*

Σ15: *«Και φυσικά μετά, αφού αναρτώνται αυτά και στο Διαδίκτυο, χαίρονται, γιατί υπάρχει μια επιβράβευση, καμαρώνουν για αυτό»*

Η υποκατηγορία 2.1.2.6. Συμμετοχή στα μαθητικά συλλογικά όργανα επιμερίστηκε στις ακόλουθες: 2.1.2.6.1. Εκλογές μαθητικών οργάνων, 2.1.2.6.2. Συμμετοχή σε συλλογικά όργανα, και 2.1.2.6.3. Λόγοι μη συμμετοχής σε συλλογικά όργανα.

Στην υποκατηγορία 2.1.2.6.1. εντάχθηκαν κλειδιά που αφορούν διαπιστώσεις των εκπαιδευτικών σχετικά αρχικά με τη μη συμμετοχή τους στις μαθητικές εκλογές, αλλά κυρίως σχετικά με την επιθυμία τους στα περισσότερα σχολεία να συμμετάσχουν και μάλιστα να θέσουν υποψηφιότητα ως πρόεδροι του Δεκαπενταμελούς και αναφέρθηκε ότι ήρθαν σε επαφή με μια πρωτόγνωρη για αυτούς εμπειρία και ότι εντυπωσιάστηκαν από το θεσμό των μαθητικών εκλογών.

Σ13: *«Και για Δεκαπενταμελές βάλανε υποψηφιότητα»*

Σ1: *«πέρσι όταν κάναμε εκλογές τους εξηγήσαμε τι γίνεται. Και είχαν πέσει από τα σύννεφα γιατί εκλογές στο σχολείο; Που να το βρουν αυτό το πράγμα»*

Στην υποκατηγορία 2.1.2.6.2. Συμμετοχή στα μαθητικά συλλογικά όργανα οι δηλώσεις των εκπαιδευτικών παρουσιάζουν την τακτική συμμετοχή τους στις εκλογές και την ανάδειξη εκπροσώπων τους στα Πενταμελή και στο Δεκαπενταμελές. Σε σχολείο της Εσπερινής εκπαίδευσης μάλιστα είναι χαρακτηριστικό ότι ο Πρόεδρος στο Δεκαπενταμελές είναι μετανάστης. Αναφέρεται ότι έχουν αποκτήσει την πολιτική πρόθεση αλλά συμμετέχουν σε πρωτόλειο επίπεδο. Υπήρξαν όμως και αναφορές για περιπτώσεις σχολείων όπου οι πρόσφυγες/μετανάστες δε συμμετείχαν ως στελέχη στα μαθητικά συλλογικά όργανα ή λέγεται ότι δεν εκλέχτηκαν παρά το γεγονός ότι έθεσαν υποψηφιότητα.

Σ2: *«Και στο δεκαπενταμελές και στο πενταμελές και παντού. Έχουν και δικό τους πρόεδρο. Τα πάντα. Τα πάντα. Συμμετέχουν κανονικά»*

Σ4: *«Φέτος πλέον μετά από κάποια χρόνια είναι πάρα πολύ ενεργή. Τους έχουν αποδεχτεί και οι γηγενείς.. Ας πούμε ο πρόεδρος του Δεκαπενταμελούς νομίζω ότι είναι Πακιστανός»*

Σ7: *«όχι δεδομένη (η πρόθεση της εκπροσώπησης) και ούτε συνεπής μπορώ να πω ότι είναι. Ε, σε πρωτόλειο επίπεδο»*

Σ15: *«Όχι, καθόλου, δε βάζει κανένας υποψηφιότητα»*

Στην υποκατηγορία 2.1.2.6.3. Λόγοι μη συμμετοχής στα συλλογικά όργανα αναφέρθηκε η μικρή αναγνωρισιμότητά τους από τους συμμαθητές τους.

Σ11: *«Έχουνε βάλει βέβαια υποψηφιότητα αλλά λόγω του ότι η αναγνωρισιμότητά τους είναι σε χαμηλά επίπεδα, νομίζω ότι δεν..»*

2.1.3. Πραγματοποίηση ή μη ένταξης στο κοινωνικό κομμάτι

Στην υποκατηγορία 2.1.3. Πραγματοποίηση ή μη ένταξης στο κοινωνικό κομμάτι, διακρίθηκαν οι επιμέρους: 2.1.3.1. Πραγματοποίηση ένταξης, 2.1.3.2. Μη πραγματοποίηση ένταξης.

Η υποκατηγορία 2.1.3.1. διακρίθηκε στην 2.1.3.1.1. Κατάκτηση κοινωνικού σκέλους ένταξης, 2.1.3.1.2. Προσδοκία ένταξης και 2.1.3.1.3. Προκύπτοντα συναισθήματα από την ένταξη στο σχολικό πλαίσιο. Τα ενσωματωμένα σε αυτές στοιχεία-κλειδιά προβάλλουν τη δυνατότητα των προσφύγων μαθητών να κατακτήσουν στα χρόνια της παραμονής τους το κοινωνικό κομμάτι μέσω της αίσθησης ότι ανήκουν σε ένα οργανωμένο σύνολο, το σχολείο. Αναφέρεται ότι το φαινόμενο θα έχει ανάλογη εξέλιξη με αυτό της ένταξης των Αλβανών αλλά ότι απαιτείται εύρος

χρόνου και ότι θα πραγματοποιηθεί στον ορίζοντα περίπου μιας δεκαπενταετίας. Ως προκύπτοντα συναισθήματα των προσφύγων αναφέρονται η ψυχική τους ισορροπία και το αίσθημα ότι είναι αποδεκτοί.

Σ11: *«Οπότε τα χρόνια που μένουν εδώ, η συμμετοχή τους στο σχολείο μπορεί να τα βοηθήσει να έχουν τουλάχιστον το κοινωνικό κομμάτι»*

Σ7: *«αν δει κανείς μια φυσική εξέλιξη του φαινομένου, οι Αλβανοί μπήκαν μαζικά στην Ελλάδα στη δεκαετία του '90. Μετά όμως, σε μια δεκαπενταετία, δεκαετία, μπορώ να πω ότι υπήρχε ένας ορίζοντας ενταξιμότητας για τους ..., και για τους μαθητές πάντα ας πούμε, και για τους ίδιους»*

Σ5: *«Τώρα βέβαια μου μένει ένα, κάτι που είχε πει η κοπέλα στο ντοκιμαντέρ κι είχε πει ότι τώρα.. δεν ξέρω αν είναι το δικό μας σχολείο, αν έτυχε. Ε, λέει εντάξει αισθάνομαι πολύ καλά σε αυτό το σχολείο»*

Στην υποκατηγορία όμως 2.1.3.2. Εντάσσονται κλειδιά που αναδεικνύουν ότι οι πρόσφυγες δεν είναι ενταγμένοι σε ομάδες με γηγενείς, άρα κατά τη γνώμη των εκπαιδευτικών αυτών δεν πραγματοποιείται η ένταξη, ιδίως των κοριτσιών που δεν είναι εύκολο να προσαρμοστούν. Επίσης αναφέρεται ότι οι προσπάθειες για ένταξη είναι ανεπαρκείς και εφαρμόζονται σε λίγα μόνο σχολεία άρα δεν είναι δυνατόν να παράσχουν την ένταξη συνολικά.

Σ12: *«Ενταγμένοι πάντως δεν είναι»*

Σ13: *«Σε κάνα δυο σχολεία μόνο γίνεται. Δε γίνεται σε πολλά σχολεία»*

2.1.4. Σχέσεις προσφύγων με τους γηγενείς εκπαιδευτικούς του σχολείου

Η υποκατηγορία 2.1.4. Σχέσεις προσφύγων με τους γηγενείς εκπαιδευτικούς του σχολείου, επιμερίζεται στις ακόλουθες: 2.1.4.1. Σύναψη σχέσεων προσφύγων-καθηγητών, 2.1.4.2. Ανυπαρξία στερεότυπων-προκαταλήψεων εκ μέρους εκπαιδευτικών, 2.1.4.3. Ύπαρξη στερεότυπων- προκαταλήψεων από εκπαιδευτικούς, 2.1.4.4. Σχέσεις που απορρέουν από το ρόλο του εκπαιδευτικού, 2.1.4.5. Η στάση των προσφύγων μαθητών.

Η υποκατηγορία 2.1.4.1. Σύναψη σχέσεων προσφύγων-καθηγητών διακρίνεται στις εξής επιμέρους: 2.1.4.1.1. Καλές σχέσεις προσφύγων- εκπαιδευτικών, 2.1.4.1.2. Καλή αντιμετώπιση από εκπαιδευτικούς, 2.1.4.1.3. Πρωτοβουλία για γλωσσική προσέγγιση, 2.1.4.1.4. Ισότιμη αντιμετώπιση γηγενών & προσφύγων μαθητών, 2.1.4.1.5. Λόγοι καλών σχέσεων, 2.1.4.1.6.

Ουδέτερο κλίμα, 2.1.4.1.7. Αρνητική αντιμετώπιση, 2.1.4.1.8. Αυστηρή αντιμετώπιση από εκπαιδευτικούς.

Στις υποκατηγορίες 2.1.4.1.1. έως 2.1.4.1.5. εντάσσονται κώδικες από τις απόψεις των εκπαιδευτικών που καταδεικνύουν ότι οι περισσότεροι συμφωνούν στην ύπαρξη καλών έως άριστων σχέσεων των προσφύγων μαθητών με τους εκπαιδευτικούς τους σχολείου τους. Οι εκπαιδευτικοί αναφέρεται ότι καταβάλλουν προσπάθεια για να τηρούν με τους μαθητές αυτούς καλές σχέσεις και να κρατούν τις ισορροπίες στο σχολείο γενικά. Οι μαθητές δε βλέπουν τον εκπαιδευτικό σαν εχθρό, έχουν φιλικές σχέσεις και επικοινωνούν ιδίως με εκείνους που αντιλαμβάνονται ότι θέλουν να ασχοληθούν μαζί τους. Οι πρόσφυγες μαθητές σέβονται τον εκπαιδευτικό περισσότερο από τους Έλληνες και είναι πρόθυμοι να τον βοηθήσουν στη σχολική καθημερινότητα. Αλλά και οι εκπαιδευτικοί και κυρίως αυτοί που διδάσκουν στην τάξη τους, στο τμήμα ένταξης και στο τμήμα υποδοχής, έχουν καλές σχέσεις μαζί τους παρά τους φόβους που έχουν για μελλοντικές εξελίξεις. Σέβονται τα ιδιαίτερα πολιτισμικά τους στοιχεία και τους αντιμετωπίζουν ισότιμα. Αναπτύσσουν διδακτική πρωτοβουλία προκειμένου να τους προσεγγίσουν γλωσσικά, επιδιώκουν το συνεργατικό πνεύμα στις τάξεις, κάνουν ίδιες επιπλήξεις με τους γηγενείς και υιοθετούν κοινές παιδαγωγικές πρακτικές και για αυτούς. Οι καλές σχέσεις μαζί τους και η επιδίωξη κλίματος φιλικού στην τάξη προκύπτουν από την κατανόηση των συνθηκών που έχουν βιώσει οι πρόσφυγες μαθητές και από την αντιμετώπισή τους σαν παιδιά όπως είναι και όλα τα άλλα του σχολείου τους. Δεν τα διαχωρίζουν από τους γηγενείς.

Σ5: *«Από άριστες μέχρι ουδέτερες. Αρνητικές δεν υπάρχουν σίγουρα. Και γενικά οι περισσότεροι συνάδελφοι είναι θετικοί και προσπαθούν να βοηθήσουν»*

Σ14: *«Καλές είναι οι σχέσεις. Βλέπω ότι τα παιδιά είναι φιλικά. Δηλαδή δε μας βλέπουν ούτε σαν εχθρούς, ούτε σαν το δάσκαλο να τον φοβούνται»*

Σ12: *«ας πούμε να φεύγουνε και να τους παίρνουν αγκαλιά, να τους φέρνουν δώρα, να τους λένε να μου στέλνεις ας πούμε γράμματα και τέτοια στο facebook ας πούμε. Που με τους γηγενείς μπορεί να μην το δεις τόσο πολύ»*

Σ3: *«και πολλές φορές ερχόμαστε σε συμπλο.. έτσι μεταξύ μας σε αντιδικίες για αυτό το θέμα αλλά νομίζω ότι εμείς που κάνουμε το μάθημα έχουμε πολύ καλές σχέσεις με τα παιδιά»*

Σ6: *«Οι εκπαιδευτικοί είναι πάντα εκπαιδευτικοί. Τους βλέπουν όλους.. είναι όλοι μαθητές. Πάντα είναι μαθητές. Και σε όλους θέλουμε να διδάξουμε ό,τι μπορούμε»*

Σ2: *«οι επιπλήξεις νομίζω ότι είναι με τον ίδιο τρόπο ή το πνεύμα συνεργασίας που προσπαθούμε να βγάλουμε πάλι με τον ίδιο τρόπο»*

Σ3: *«Κι ακόμα περισσότερο γιατί αυτά τα παιδιά έρχονται από εμπόλεμες χώρες, έρχονται από χώρες που γίνονται πενήντα και ογδόντα δολοφονίες την ημέρα»*

Στις υποκατηγορίες 2.1.4.1.6. - 2.1.4.1.8. ταξινομούνται κωδικοί-κλειδιά που προβάλλουν και την άποψη για ύπαρξη και της αντίθετης στάσης και σχέσης μεταξύ προσφύγων και εκπαιδευτικών, σύμφωνα με την οποία υπάρχουν και απρόθυμοι καθηγητές με τους οποίους τα παιδιά δεν επικοινωνούν, καθηγητές οι οποίοι δεν πείθουν για την ειλικρίνεια της προσέγγισης προς τους πρόσφυγες μαθητές, καθηγητές οι οποίοι δεν είναι ένθερμοι απλά κρατούν ουδέτερη στάση και δεν εκφράζουν τις αρνητικές απόψεις τους απλά διδάσκουν ως επαγγελματίες. Πέρα από την ουδετερότητα αναφέρθηκε και ότι μπορεί περιστασιακά να υπάρξει αρνητική στάση προς αυτούς και ότι υπάρχουν και καθηγητές που αναγκάζονται να κάνουν μάθημα στην τάξη τους. Η αυστηρή τους στάση διαχέεται και στην καθημερινή σχολική πραγματικότητα καθώς δε δέχονται να περνά επιεικώς ο πρόσφυγας μαθητής το μάθημά τους αν δεν πληροί τις αναγκαίες προϋποθέσεις.

Σ2: *«δεν ξέρω αν τις κάνουμε να αισθάνονται άνετα ή όχι εκτιμώντας ή σέβοντας (=σεβόμενοι) τα ήθη και τα έθιμα τους»*

Σ9: *«Είναι ανύπαρκτος για μένα όπως και εγώ για αυτόν είμαι ανύπαρκτος»*

Σ3: *«Δηλαδή υπάρχουν συνάδελφοι που δε θα ήθελαν να κάνουν μάθημα ας πούμε σε αυτά τα παιδάκια. Υπάρχουν τέτοιοι συνάδελφοι ας πούμε»*

Σ15: *«Και πολλοί εκπαιδευτικοί δεν είναι θετική απέναντι σε αυτό. Δηλαδή, δε δέχονται να περνάει ο αλλοδαπός το μάθημά τους. Και να περνάει την τάξη»*

Η υποκατηγορία 2.1.4.2. Ανυπαρξία στερεότυπων – προκαταλήψεων εκ μέρους εκπαιδευτικών διακρίνεται στις επιμέρους 2.1.4.2.1. Όχι στερεότυπα- προκαταλήψεις και 2.1.4.2.2. Λόγοι μη ύπαρξης στερεότυπων- προκαταλήψεων. Συμπεριλαμβάνονται κώδικες που καταδεικνύουν ότι στα περισσότερα σχολεία η πλειοψηφία των εκπαιδευτικών δεν τους αντιμετωπίζει διαφορετικά και δεν υιοθετεί ρατσιστική στάση απέναντί τους. Η ενασχόληση με το έργο και το λειτούργημα του εκπαιδευτικού τους απαλλάσσει από στερεότυπα καθώς αντιλαμβάνονται ότι είναι παιδιά με δικαίωμα στη μόρφωση και για αυτούς προέχει η ιδιότητα

του μαθητή από την ιδιότητα του πρόσφυγα- μετανάστη και συναισθάνονται ότι δε φέρουν ευθύνη για τη διόγκωση του προβλήματος στο νησί λόγω του μικρού της ηλικίας τους.

Σ8: *«Δηλαδή, πραγματικά δηλαδή αν έχεις τριφτεί τόσο πολύ με τα παιδιά, δε σε απασχολεί»*

Σ8: *«θα ακουστεί πολύ ρομαντικά, είναι καθηγητές, η δουλειά τους είναι να έχουν να εκπαιδεύουν τα παιδιά, ό,τι παιδιά και να είναι αυτά, ... μούρα Αφγανάκια κι αυτά, θα τα μάθεις. Δε .. είναι η δουλειά σου»*

Σ2: *«αλλά στο τέλος-τέλος και αυτοί μαθητές είναι. Με τον ίδιο τρόπο πρέπει να τους αντιμετωπίζεις»*

Η υποκατηγορία 2.1.4.3. Ύπαρξη στερεότυπων- προκαταλήψεων από εκπαιδευτικούς διακρίνεται στις επιμέρους: 2.1.4.3.1. Μικρό ποσοστό εκπαιδευτικών, 2.1.4.3.2. Μη αποδοχή από καθηγητές, 2.1.4.3.3. Όχι υποχρεωτική διδασκαλία αυτοί που έχουν προκαταλήψεις, και 2.1.4.3.4. Λόγοι ύπαρξης στερεότυπων- προκαταλήψεων. Οι κώδικες αναφέρουν ότι ένα μικρό μόνο ποσοστό εκπαιδευτικών έχει στερεότυπα και προκαταλήψεις αλλά δεν εκδηλώνεται ανοιχτά και προοδευτικά μειώνεται. Ακόμα κι αν στο Σύλλογο διδασκόντων εκφράζονται αρνητικές απόψεις, εντούτοις δεν εκδηλώνουν ρατσιστική συμπεριφορά και η στάση της μη αποδοχής τους δε γίνεται αντιληπτή. Στα σχολεία αυτά οι καθηγητές που έχουν αρνητική στάση δεν υποχρεώνονται συνήθως να διδάξουν στους μαθητές αυτούς.

Σ11: *«και από εκεί και πέρα υπάρχει κι ένα ποσοστό, πιστεύω αρκετά μικρότερο, εκπαιδευτικών, γιατί οι εκπαιδευτικοί γενικά είναι μια ανοικτή κοινότητα, αλλά υπάρχει και ένα ποσοστό εκπαιδευτικών οι οποίοι, ναι, έχουν θέμα προκαταλήψεων»*

Σ8: *«Υπάρχουν βέβαια πάντα και εξαιρέσεις που είναι κάποιοι που λόγω πεποιθήσεων, αντιλήψεων κι αυτά, δεν τους δέχονται, δεν τους αποδέχονται αλλά... δεν έχουν μια ρατσιστική συμπεριφορά, ... Δηλαδή δεν το δείχνουν στους μαθητές, αλλά είναι»*

Σ11: *«όμως δεν είναι έτσι και αλλιώς υποχρεωμένοι να διδάξουν στα, τουλάχιστον στις ξεχωριστές τάξεις»*

Στη βάση της στερεοτυπικής τους στάσης, σύμφωνα με την υποκατηγορία 2.1.4.3.4. ανιχνεύονται ο συντηρητισμός και η ακραία ιδεολογική τοποθέτηση αυτών των εκπαιδευτικών, καθώς και το αίσθημα απειλής που τους κατακλύζει από τη διόγκωση του αριθμού τους και τον προκύπτοντα κατά την κρίση τους κίνδυνο εξισλαμισμού και αφομοίωσης των γηγενών.

Σ15: *«Αυτό έχει να κάνει και με την ιδεολογική τοποθέτηση κάθε εκπαιδευτικού. Δεν είναι τυχαίο. Ο συντηρητικός και ιδεολογικά προσκείμενος σε ακραία ιδεολογήματα και κινήματα και κόμματα, είναι αρνητικός απέναντι στα παιδιά»*

Σ3: *«Αλλά όχι προσωπικά, δεν έχουν κάτι προσωπικό με τα παιδιά οι συνάδελφοι, γενικά με την πολιτική ξέρεις.. των προσφύγων που έρχονται εδώ και τι θα κάνουμε και είναι τόσες χιλιάδες και θα... φοβούνται τον εξισλαμισμό»*

Η υποκατηγορία 2.1.4.4. Σχέσεις που απορρέουν από το ρόλο του εκπαιδευτικού, επιμερίζεται στις εξής: 2.1.4.4.1. Βασικός ρόλος του εκπαιδευτικού, και 2.1.4.4.2. Διευρυμένος ρόλος εκπαιδευτικού.

Στην υποκατηγορία 2.1.4.4.1. εντάσσονται κώδικες κλειδιά που προέκυψαν από την ανάλυση των συνεντεύξεων και καταδεικνύουν ότι οι εκπαιδευτικοί θεωρούν πως ο ρόλος τους είναι ενιαίος για όλους τους μαθητές και περιλαμβάνει τη μετάδοση γνώσεων και επαγγελματικών εφοδίων σε συνδυασμό με την κατανόηση εκ μέρους των μαθητών της καθημερινής τυπικής πράξης.

Σ6: *«Υπάρχει περίπτωση εμείς οι εκπαιδευτικοί να αρνηθούμε τη γνώση σε ένα οποιοδήποτε παιδί; Άρα για εμάς είναι βασικό ένα παιδί να μαθαίνει από όπου και να είναι, να μαθαίνει ό,τι μπορεί για να μπορεί και να είναι μέρος της κοινωνίας στην οποία ζει»*

Σ13: *«Να προσπαθήσουμε να τους βοηθήσουμε να μάθουν κάποια πράγματα που θα του βοηθήσουν αν ενταχτούν στην Ελλάδα, να βρουν μια δουλειά, να ζήσουν αρμονικά με εμάς»*

Επίσης κάποιοι συνεντευξιαζόμενοι υποστήριξαν ότι η παροχή γνώσεων στοχεύει στη σφαιρική διαμόρφωση του χαρακτήρα τους και ότι χρέος τους είναι η επιδίωξη της ένταξής τους μέσω της αναγκαίας προϋπόθεσης να κατακτήσουν τη γλώσσα. Έργο βασικό του εκπαιδευτικού ορίζεται η διδασκαλία τρόπων προσαρμογής στην κοινωνία δεδομένου ότι αυτοί οι τρόποι δεν είναι αυτονόητοι για τους μετανάστες. Στα πλαίσια του βασικού ρόλου του εκπαιδευτικού περιλαμβάνεται να καταστήσει το σχολείο χώρο επικοινωνίας με τους άλλους, κοινωνικοποίησης και επαφής.

Σ8: *«η δουλειά σου είναι να πάρεις αυτά τα παιδιά, να τους μάθεις πέντε πράγματα, να τους κάνεις ανθρώπους να πω, ό,τι και να 'ναι, μαύρα Αφγανάκια κι αυτά, θα τα μάθεις»*

Σ12: *«Ναι. Στο να βοηθήσει δηλαδή στην κοινωνικοποίησή τους, στην αντίληψη του πώς να λειτουργούμε σε μια τάξη, σε μια δουλειά αργότερα και τα λοιπά. Ποια είναι η κουλτούρα. Μπορεί να είναι η κουλτούρα του συγκεκριμένου χώρου, έτσι ώστε έξω να μπορούν να αντιληφθούνε και να προσαρμοστούνε σε κάποια πράγματα*

Επιπρόσθετα σε αυτά που υποστήριζαν οι συμμετέχοντες σχετικά με το βασικό ρόλο του εκπαιδευτικού στην πρώτη υποκατηγορία, όσον αφορά το διευρυμένο ρόλο του εκπαιδευτικού, στην υποκατηγορία 2.1.4.4.2., διατύπωσαν ότι ο εκπαιδευτικός αποτελεί διάυλο επικοινωνίας μεταξύ σχολείου και δομών, να επιλύει τα σχολικά προβλήματα, ειδικότερα με την ιδιότητα του υπεύθυνου για τη φοίτηση προσφύγων μέσα στη σχολική κοινότητα, και να παροτρύνει τους μαθητές να συνεχίσουν τις σπουδές τους σε ανώτερη βαθμίδα. Επίσης να λειτουργεί, αν καταστεί αναγκαίο, και ως πηγή φόβου για συμμόρφωσή τους με τους κανόνες του σχολείου, κρατώντας το αναγκαίο αυστηρό ύφος και εφαρμόζοντας τις προβλεπόμενες ποινές.

Σ15: *«Κάποια προβλήματα που δημιουργούνται ακόμα και στην έξω ζωή τους, αν προβούν σε παραβατικές πράξεις, ενημερώνουμε την κοινότητά τους. Κι έχει τύχει να αποβληθεί άτομο, να απομακρυνθεί από το σχολείο»*

Σ4: *«Δηλαδή, εάν είναι μεγάλης ηλικίας ας πούμε πάνω από εικοσιπέντε, ενώ εμείς τους κατευθύνουμε να δώσουν και σε κάποιο Πανεπιστήμιο»*

Σ1: *«είναι εκείνη που έχει τα τηλέφωνα οπότε τα παιδιά ό,τι πρόβλημα έχουνε πηγαίνουνε σε εκείνη»*

Σ15: *«Αλλά από την άλλη, δε θα τους χαϊδέψουμε, είμαστε αυστηροί και επικριτικοί αν παραβούν κάποιο κανόνα»*

Είναι όμως κυρίως το στήριγμά τους στη ζωή στο νησί που τους κάνει να νιώσουν την αγάπη και τη σιγουριά να εμπιστευτούν τα προβλήματά τους, που τους συνδράμει στις δυσκολίες τους, που τους στηρίζει ψυχολογικά στα προβλήματα ζωής και επιβίωσης.

Σ2: *«Τα πάντα. Μπαμπάς, μαμά, αδελφή, φίλη, δάσκαλος, διευθυντής. Όλα νομίζω όλα. Μέσα μπαίνεις και πρέπει να στηρίζεις εκατό τα εκατό τα παιδιά σε όλα»*

Σ12: *«Τώρα για τους εκπαιδευτικούς οι οποίοι μιλάνε αγγλικά, πολλές φορές τα παιδιά της υποδοχής νομίζω τους βλέπουν σα βάση, σαν πρίζα για, σαν βάση για να μπορέσουν ας πούμε να μάθουν πληροφορίες γενικά για το σχολείο, να καταλάβουν τι γίνεται, εκδρομή..., δεν*

είναι απλά πράγματα, τότε έχουμε γιορτές, πώς θα πάρουμε το πάσο μας, δηλαδή για πρακτικά προβλήματα που πρέπει να λυθούν»

Σ13: «Να είμαστε κοντά τους ψυχολογικά. Αν κάποιος θέλει, έχει κάποιο πρόβλημα και θέλει να το συζητήσει, αν μπορούμε κάπως να τον βοηθήσουμε, το προσπαθούμε»

Ακόμη για κάποιους συνεντευξιαζόμενους ο εκπαιδευτικός λειτουργεί και ως προστατευτική ασπίδα από τις εις βάρος τους απόψεις που διατυπώνουν κάποιοι γονείς και συντελεί ως παράγων άρσης του διαχωρισμού που ενδεχομένως υφίστανται σε κάποια σχολεία, επιδεικνύοντας διαρκώς ειλικρινές ενδιαφέρον για τη ζωή τους και μεσολαβώντας ώστε να υπερνικήσουν τα προβλήματά τους τα οποία κάποτε καταλήγουν στη διακοπή της φοίτησής τους. Επίσης είναι ο παράγων συνοχής της τάξης, αποτελεί το παράδειγμα για μίμηση και τον συντελεστή επιστροφής τους στην κανονικότητα. Ο καθηγητής είναι ο διαμεσολαβητής των μαθητών αυτών στην κοινωνία του σχολείου και γενικότερα, και αποτελεί παράγοντα εξοικείωσης με τον πολιτισμό της χώρας υποδοχής αλλά και με τον Ευρωπαϊκό πολιτισμό εν γένει.

Σ8: «υπάρχουν κάποια σχόλια της τάξης (ενν. μορφής) «ακόμα εδώ τους έχετε/γιατί τους έχετε στην τάξη» δηλαδή περιορίζονται στο Γραφείο, δηλαδή δεν είναι έξω στους... δηλαδή δε θα περάσει αυτό, δεν το αφήνεις να φτάσει μέχρι τους μαθητές . Ό,τι γίνεται, γίνεται στο Γραφείο»

Σ15: «Και σταμάτησε να παρακολουθεί, αλλά επανήλθε μετά από δική μας συμβουλή και της δομής του»

Σ3: «παλιά πηγαίναμε και εκεί που έμεναν, γιορτάζαμε μαζί γενέθλια και τα λοιπά»

Σ11: «Ο εκπαιδευτικός αποτελεί έναν συνδετικό κρίκο μεταξύ της κοινωνίας και του μαθητή και προσπαθεί να ανοίξει ένα παράθυρο για τα παιδιά αυτά για να μπορέσουν να ενταχτούν μέσα στην κοινωνία»

Σ4: «Προσπαθούμε να μειώσουμε τις επιπτώσεις, να μην υπάρχουν επιπτώσεις. δηλαδή σταδιακά να λειτουργήσει σαν ένα σύνολο η τάξη»

Σ14: «να τους δώσω να καταλάβουν ότι είναι σε ένα ασφαλές περιβάλλον και ότι πρέπει ξανά να μπουν σε μια κανονικότητα. Δηλαδή να φέρουν το τετράδιό τους, να φέρουν τα μολύβια τους, να κάτσουν να γράψουν, να λύσουν μία άσκηση»

Σ11: «Στην ουσία δεν μπορούμε να μεταδώσουμε και πάρα πολλές γνώσεις, αλλά μπορούμε να περάσουμε στοιχεία πολιτισμού στα παιδιά αυτά για να μπορέσουν να ενταχτούν καλύτερα στην Ευρώπη»

Στην υποκατηγορία 2.1.4.5. Η στάση των προσφύγων μαθητών, καταχωρήθηκαν κώδικες που καταδεικνύουν ότι η στάση των προσφύγων μαθητών προς τους εκπαιδευτικούς ενέχει σεβασμό παρά τα προβλήματα που διαπιστώθηκαν την πρώτη χρονιά και τα οποία αποδίδονται σε κλίμα άρνησης δρομολογημένο από τις ΜΚΟ.

Σ7: «Υπάρχει σεβασμός. Υπάρχει σεβασμός αλλά ας πούμε τώρα εγώ έχω δυο διαφορετικές παραστάσεις»

Σ7: «την πρώτη χρονιά που ξεκίνησε αυτή η ιδέα, σα να υπήρχε ένα κλίμα άρνησης εκ μέρους τους έτσι να ενταχτούν σε αυτές τις σχολικές μονάδες και ένα κλίμα άρνησης ας πούμε όχι αναίτιο ή αγνό. Ήταν δρομολογημένο από τις ΜΚΟ δηλαδή ήταν ξεκάθαρα. Δεν μπορούν παιδιά ας πούμε σε αυτήν την ηλικία να εκφράζουν απόψεις που αμέσως καταλαβαίνεις ότι δεν είναι δικές τους»

2.2. Σχέσεις προσφύγων με γηγενείς από το διευρυμένο σχολικό πλαίσιο

Η κατηγορία 2.2. Σχέσεις προσφύγων με γηγενείς από το διευρυμένο σχολικό πλαίσιο επιμερίζεται στις ακόλουθες υποκατηγορίες: 2.2.1. Σχέσεις προσφύγων με τους γονείς γηγενών μαθητών και 2.2.2. Ύπαρξη ή μη στερεοτύπων και προκαταλήψεων από γονείς/κοινωνία.

2.2.1. Σχέσεις προσφύγων με τους γονείς γηγενών μαθητών

Η υποκατηγορία 2.2.1. Σχέσεις προσφύγων με τους γονείς γηγενών μαθητών, διακρίνεται στις εξής επιμέρους; 2.2.1.1. Όχι καλές σχέσεις γονέων γηγενών με πρόσφυγες/μετανάστες, 2.2.1.2. Καλές σχέσεις γονέων γηγενών μαθητών και προσφύγων.

Η υποκατηγορία 2.2.1.1. Όχι καλές σχέσεις γονέων γηγενών με πρόσφυγες/ μετανάστες, διακρίνεται σε 2.2.1.1.1. Ύπαρξη μικρών αντιρρήσεων, 2.2.1.1.2. Αρνητική στάση, 2.2.1.1.3. Ύπαρξη αντιδράσεων και 2.2.1.1.4. Λόγοι αρνητικής στάσης γονέων γηγενών.

Από την ταξινόμηση και ανάλυση των κωδικών προκύπτει ότι αρχικά κάποιοι γονείς εξέφρασαν κάποιες μικρές αντιρρήσεις στο θέμα της φοίτησης των προσφύγων/μεταναστών στο σχολείο όπου φοιτούν τα παιδιά τους αλλά αυτές δεν ήταν έντονες, και στην πορεία έπαψαν να

είναι επιφυλακτικοί καθώς διαπίστωσαν ότι δεν προσβάλλεται η ομαλότητα του σχολείου. Επίσης αναφέρθηκε ότι η στάση μη αποδοχής που τηρούν κάποιοι γονείς περιορίζεται σε σχόλια στο Γραφείο και δεν εκδηλώνεται με έργα.

Σ2: «Τον πρώτο καιρό υπήρχαν κάποιες μικρές αντιρρήσεις»

Σ6: «Υπάρχουν κάποιοι γονείς που θέλουν να επιβεβαιώσουν ότι έρχονται πρόσφυγες και αν υπάρχει κάποιος, αν ποτέ έχει προκληθεί κάποιο πρόβλημα. Βλέπουν αμέσως ότι το, η σχολική διαδικασία κυλάει πάρα πολύ καλά και ομαλά και δεν τίθεται κάποιο θέμα από εκεί και πέρα»

Αναφέρθηκε όμως και ότι υπήρξε κάποτε και η αρνητική στάση εκ μέρους γονέων όχι όμως στα σχολεία όπου εργάζονται οι συνεντευξιζόμενοι, αλλά σε άλλα σχολεία του νησιού και σε άλλα μέρη της Ελλάδας. Οι γονείς αυτοί δηλώνουν ότι δεν επιθυμούν τη συστέγαση των παιδιών τους με πρόσφυγες ούτε καν σε διπλή βάρδια και επιμένουν στην τήρηση της ποσόστωσης στη φοίτησή τους στο σχολείο των παιδιών τους.

Σ8: «οι περισσότεροι γονείς έχουν.. είναι αρνητικοί σε όλο αυτό. Δε δέχονται να είναι μαθητές άλλοι μέσα στην τάξη»

Σ7: «Από το ότι δε θέλουν να μπου στον ίδιο χώρο, να συστεγάζονται, από το ότι δε θέλουν, σε παράλληλο σχολείο μιλάμε έτσι(;), ενώ έχουν αποχωρήσει οι πρωινοί, δε θέλουν ούτε να είναι στον ίδιο χώρο. Ακόμα κι όταν ας πούμε συνήθως παίρνουν στο πρωινό αρκετά παιδιά, δε θέλουν ο αριθμός αυτός να είναι, να υπερβαίνει ας πούμε μια ποσόστωση»

Σ9: «Δηλαδή στη Νεάπολη (Λακωνίας) θα τους πετάγανε, δε ξέρω, θα τους βγάζανε έξω από την τάξη»

Κάποιοι εκπαιδευτικοί στην υποκατηγορία 2.2.1.1.4. Λόγοι αρνητικής στάσης γονέων γηγενών, ανέφεραν ότι οι γονείς αυτοί αντιδρούν έτσι από φόβο μήπως οι πρόσφυγες μαθητές είναι φορείς ασθενειών, αλλά και γιατί δεν μπορούν να αποδεχτούν τη διαφορετική κουλτούρα τους.

Σ4: «σχολεία περισσότερο για τις ασθένειες που ακούγεται να φέρουν, υπάρχει μεγάλο ποσοστό φυματίωσης, μηνιγγίτιδας, χολέρας, έτσι λέγεται στα κέντρα, οπότε ακούγοντας αυτά οι γονείς δεν τους θέλουν απαραίτητα στον ίδιο χώρο με τους... με τα

παιδιά τους. Είναι σοβαρά αυτά τα ζητήματα και επίσης δεν ξέρουμε κατά πόσον έχουν ελεγχθεί»

Σ7: «Επίσης ανάλογα, ειδικά στα κορίτσια, ειδικά οι μαντήλες πάντα προκαλούν περισσότερη αντίδραση ας πούμε και αμηχανία»

Η υποκατηγορία 2.2.1.2. Καλές σχέσεις γονέων γηγενών μαθητών και προσφύγων διακρίθηκε στις ακόλουθες: 2.2.1.2.1. Ανυπαρξία προβλήματος, 2.2.1.2.2. Ουδέτερη στάση, 2.2.1.2.3. Δεκτικοί και με κατανόηση, 2.2.1.2.4. Λόγοι καλής/ουδέτερης στάσης γονέων γηγενών.

Αναφερόμενοι στην εμπειρία τους από το σχολείο όπου εργάζονται αρκετοί εκπαιδευτικοί κατέθεσαν τη μαρτυρία τους σύμφωνα με την οποία απουσιάζουν ακόμα και τα υπόκρυφα σχόλια από πλευράς γονέων γηγενών και δεν υπάρχει γενικά άσχημη συμπεριφορά εκ μέρους τους.

Σ14: «πραγματικά "δεν έχει ανοίξει μύτη κανένας" ε, στα δικά μου αυτιά δεν έχει φτάσει κάτι, ούτε ακούω ψίθυρους από κανέναν»

Σ3: «Προς το παρόν δεν έχουμε αρνητικές αντιδράσεις. Όχι «γιατί τα παιδιά αυτά είναι εκεί» ούτε γιατί «ακουμπήσαν το παιδί μου»»

Αναφέρθηκε βέβαια από μερικούς ότι σε κάποια σχολεία η στάση των γονέων είναι ουδέτερη και μολονότι δεν είναι αρνητική, δεν είναι όμως ούτε και ενθαρρυντική, μάλλον αδιάφορη και ουδέτερη. Η αντίδρασή τους αμβλύνεται μόλις διαπιστώσουν ότι τα παιδιά αυτά έχουν εμβολιαστεί και έτσι τα παιδιά τους δε διατρέχουν κίνδυνο. Περισσότερο δεκτικοί εμφανίστηκαν οι γονείς στην αρχή του μεταναστευτικού κύματος, όχι όμως καθώς το πρόβλημα στο νησί διογκωνόταν.

Σ11: «Είναι ουδέτερη. Δεν είναι ούτε ενθαρρυντική αλλά ούτε και αποθαρρυντική η στάση τους»

Σ12: «ο Σύλλογος Γονέων δεν έχει εκφράσει κάτι. Δεν έχει εκφραστεί ας πούμε να μην έρχονται τα παιδιά στο σχολείο. Ή δεν έχει εκφραστεί, να το πω αλλιώς, δεν έχει εκφραστεί ανοιχτά»

Σ11: «Νομίζω ότι στην αρχή οι άνθρωποι, όταν ήρθανε οι πρόσφυγες και οι μετανάστες, ήταν πολύ πιο δεκτικοί και έδειχναν πολύ μεγαλύτερη κατανόηση»

Η καλή και η ουδέτερη στάση των γονέων αποδόθηκε στη μικρή εμπλοκή τους στη σχολική ζωή, στον καλό χειρισμό των Διευθυντών και του Συλλόγου, στο χαρακτήρα των προσφύγων οι οποίοι δε δημιουργούν προβλήματα, καθώς και στο γεγονός ότι η παρουσία τους δεν περνά την πόρτα του σχολείου ώστε να τους αγγίζει άμεσα στην οικογενειακή ζωή.

Σ11: *«Δεν έρχονται δηλαδή συχνά και δε συμμετέχουν σε δραστηριότητες του σχολείου, οπότε αυτόματα δεν τους αγγίζει και πάρα πολύ το γεγονός ότι έχουμε ένα ποσοστό τέτοιων μαθητών»*

Σ14: *«αλλά ο Διευθυντής πολύ ήρεμα είπε ότι.. εξήγησε πώς είναι η κατάσταση, είπε ότι έχουν τα εμβόλιά τους, (ότι) είμαστε υποχρεωμένοι να τα δεχτούμε στο σχολείο»*

Σ3: *«Αν κάνουν, ας πούμε αν πει ένας μαθητής, αυτό που είπα και προηγούμενα, αν πει ῥε μάνα την Κυριακή μπορούμε να καλέσουμε τον Χουσεΐν σίτι να φάμε ῥ δε ξέρω τι αντίδραση θα υπάρξει»*

2.2.2. Ὑπαρξη ή μη στερεοτύπων από γονείς/κοινωνία

Η υποκατηγορία 2.2.2. Ὑπαρξη ή μη στερεοτύπων από γονείς/κοινωνία, επιμερίστηκε στις ακόλουθες 2.2.2.1. Ὑπαρξη στερεοτύπων και προκαταλήψεων, 2.2.2.2. Λανθάνοντα στερεότυπα και προκαταλήψεις, 2.2.2.3. Λόγοι ύπαρξης στερεοτύπων/προκαταλήψεων, 2.2.2.4. Μη ύπαρξη στερεοτύπων και προκαταλήψεων και 2.2.2.5. Λόγοι μη ύπαρξης στερεοτύπων/προκαταλήψεων.

Οι περισσότεροι συμμετέχοντες όπως φαίνεται στις υποκατηγορίες 2.2.2.1. και 2.2.2.2. υποστήριξαν ότι κάποιες προκαταλήψεις έχουν όλοι και ότι τα στερεότυπα είναι ανθεκτικά. Επίσης ότι οι προκαταλήψεις ισχύουν ακόμα και για εθνικότητες εγκατεστημένες χρόνια εδώ καθώς σα λαό μας φοβίζει το διαφορετικό. Αναφέρθηκε ότι σε κάποια σχολεία οι ρατσιστικές θέσεις γονέων είναι έντονες και εγείρουν έως και μίσος. Επίσης ότι μολονότι τα στερεότυπα αμβλύνονται, δε θα εκλείψουν πλήρως. Πιο συχνή είναι η παρουσία των στερεοτύπων και προκαταλήψεων που δεν είναι εμφανή, αλλά λανθάνουν.

Σ10: *«Οι προκαταλήψεις είναι από όλους, τι να πούμε δηλαδή»*

Σ2: *«Ε, βέβαια. Πάντα υπάρχουν. Και όχι μόνο για τους πρόσφυγες. Εδώ υπάρχουν και για τις υπόλοιπες εθνικότητες που είναι τόσα χρόνια στη χώρα μας»*

Σ15: *«Αμβλύνονται μέρα με τη μέρα, αλλά δε θα πάψει αυτό να υπάρχει»*

Σ2: *«Βέβαια υπάρχουν οι προκαταλήψεις και φαίνονται.. Βγαίνουνε πολλές φορές. Ευτυχώς όχι όμως με.. βίαιο και προκλητικό βαθμό. Τσως με το.. με την αδιαφορία. Δεν υπάρχει εχθρικό πνεύμα. Αυτό έχει εξαλειφθεί νομίζω»*

Για τους συμμετέχοντες στις συνεντεύξεις ένας από τους βασικούς λόγους για την παρουσία στερεοτύπων και προκαταλήψεων, όπως φαίνεται στην υποκατηγορία 2.2.2.3.1. Κοινωνικοί λόγοι, είναι η δυσανασχέτηση της κοινωνίας από τη διόγκωση του προβλήματος που επηρεάζει την τοπική κοινωνία άμεσα, το γεγονός ότι επισήμως δεν έχει δοθεί απάντηση για το επιδιωκόμενο πλαίσιο ένταξής τους στην ελληνική κοινωνία, το γεγονός ότι οι κοινωνίες είναι κλειστές και το ότι η επιδοματική πολιτική προς αυτούς είναι προκλητική τη στιγμή που στη χώρα υφίσταται η οικονομική κρίση.

Σ7: *«Τώρα εδώ έχουμε ένα άλλο φαινόμενο, μια μαζική είσοδο, οι κοινωνίες δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν, ... πάντα υπήρχαν δηλαδή ισχυρές διαφωνίες μέχρι και συγκρούσεις ... γιατί.., αυτό που λέγαμε πριν ότι δεν έχει απαντηθεί. Όταν κάτι γίνεται άναρχα, γενικά, στη γενικότητα δηλαδή του φαινομένου, υπάρχουν και αλλοπρόσαλλες, απρόσμενες αντιδράσεις»*

Σ11: *«Επειδή υπάρχει μια επιδοματική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπέρ αυτών των ανθρώπων, αυτόματα κάποιες ομάδες αισθάνονται ότι θίγονται, ότι ουσιαστικά έχουν λιγότερα δικαιώματα από τους πρόσφυγες στον τόπο τους και γίνονται επιθετικοί»*

Οι κώδικες-κλειδιά στη υποκατηγορία 2.2.2.3.2. Επίδραση από ΜΜΕ περιλαμβάνουν και τον καταλυτικό ρόλο που ασκούν τα ΜΜΕ στη διαμόρφωση των προκαταλήψεων και των στερεοτύπων καθώς διαδίδουν συχνά ανακριβή στοιχεία και διαμορφώνουν αρνητική περιρρέουσα ατμόσφαιρα, προβάλλοντας την εγκληματικότητα εκ μέρους των μεταναστών και ενίοτε παραπληροφωρώντας.

Σ14: *«Γιατί υπάρχει μια περιρρέουσα ατμόσφαιρα ότι με διάφορες φήμες που μπορεί να πούνε, ότι θα κολλήσουν αρρώστιες, ξέρω εγώ "είναι βρώμικοι", "είναι μουσουλμάνοι", θα βρουν διάφορα.*

Σ15: *«Και τα ΜΜΕ. Όταν ένα μέσο προβάλλει μόνο την εγκληματικότητα, μόνο την αρνητική πλευρά της μετανάστευσης, δε θα γίνει ποτέ αποδεκτός. Αν βλέπω στην τηλεόραση μόνο κλοπές, ληστείες και εγκλήματα και βιασμούς, δεν πρόκειται να γίνει ποτέ αποδεκτός σε μια χώρα. Όχι. Στην Ελλάδα. Γιατί σε άλλες χώρες έχουν γίνει αποδεκτοί»*

Κύριο αίτιο ακόμη για τις προκαταλήψεις και τα στερεότυπα αναδείχτηκε από τις υποκατηγορίες 2.2.2.3.3. Ατομικοί λόγοι και 2.2.2.3.4. Αριθμητικοί λόγοι, ο φόβος των ντόπιων και η ανασφάλεια που βιώνουν στον τόπο τους από ακραίες μορφές παραβατικής συμπεριφοράς κάποιων μεταναστών. Οι συνεντευξιαζόμενοι διαπίστωσαν ότι ο ρατσισμός εξακολουθεί να υφίσταται και στις μέρες μας.

Σ11: *«Το ποσοστό των ανθρώπων αυτών είναι πάρα πολύ μεγάλο και υπάρχει φόβος από τον κόσμο, γιατί αυτόματα ας πούμε αισθάνονται ανασφαλείς στον τόπο τους»*

Σ15: *«Κακά τα ψέματα. Ακόμα υφίσταται ο ρατσισμός, τα ρατσιστικά σχόλια»*

Τέλος υπήρξαν όμως και περιορισμένες αναφορές, όπως συνοψίζονται στην υποκατηγορία 2.2.2.4. Μη ύπαρξη στερεοτύπων και προκαταλήψεων, περί απουσίας στερεοτύπων και προκαταλήψεων στο νησί σε αντίθεση με άλλα μέρη της Ελλάδας. Από τους ίδιους ως λόγοι μη ύπαρξης στερεοτύπων/προκαταλήψεων στην υποκατηγορία 2.2.2.5. αναφέρθηκαν οι σωστοί χειρισμοί εκ μέρους όσων λαμβάνουν τις αποφάσεις.

Σ9: *«Όχι, όχι. Σε ορισμένα μέρη της Ελλάδος, ναι. Εδώ, όχι»*

Σ14: *«Εγώ φοβήθηκα στην αρχή ότι θα υπήρχε έντονο, δεν υπάρχει. Οπότε καταλαβαίνω το ότι είναι θέμα πως θα το διαχειριστούν αυτοί που έχουνε στα χέρια τους τις αποφάσεις»*

2.3. Σχέσεις προσφύγων/μεταναστών μεταξύ τους

Η κατηγορία 2.3. Σχέσεις προσφύγων/μεταναστών μεταξύ τους, επιμερίστηκε στην ακόλουθη: 2.3.1. Συναναστροφή προσφύγων/μεταναστών με πρόσφυγες/ μετανάστες.

2.3.1. Συναναστροφή προσφύγων/μεταναστών με πρόσφυγες/μετανάστες

Η υποκατηγορία 2.3.1. Συναναστροφή προσφύγων/μεταναστών με πρόσφυγες/μετανάστες διακρίθηκε στις ακόλουθες: 2.3.1.1. Συναναστροφή εντός τάξης, 2.3.1.2. Μη συναναστροφή εντός τάξης, 2.3.1.3. Συναναστροφή εκτός τάξης και 2.3.1.4. Μη συναναστροφή εκτός τάξης.

Από τους περισσότερους συνεντευξιαζόμενους και την ανάλυση των κωδικών κλειδιών της υποκατηγορίας 2.3.1.1. Συναναστροφή εντός τάξης, προέκυψε ότι εντός τάξης οι μετανάστες επικοινωνούν, συνεργάζονται και αλληλοβοηθούνται.

Σ13: *«Είναι δίπλα σε ένα άλλο παιδάκι το οποίο έτσι φαίνεται ότι πρέπει να είναι από μια οικογένεια λίγο περισσότερο καλλιεργημένη και μορφωμένη και βοηθιούνται»*

Αναφέρθηκε όμως και από κάποιους, στην υποκατηγορία 2.3.1.2.1. στην οποία επιμερίστηκε η 2.3.1.2., ότι σε κάποια σχολεία δεν υπάρχει συναναστροφή εξαιτίας του γεγονότος ότι δεν μπορούν να συνυπάρξουν οι διαφορετικές εθνικότητες για λόγους ιστορικούς και πολιτισμικούς, αλλά και γιατί σε αμιγή τμήματα μεταξύ τους αναπτύσσεται ανταγωνισμός επίδοσης.

Σ2: *«Αν μέσα σε ένα τμήμα, γιατί έχουμε και αμιγές τμήμα το οποίο έχουμε μόνο για τους πρόσφυγες, αν λοιπόν υπάρχουν διαφορετικές εθνικότητες, υπάρχει αρκετός ανταγωνισμός»*

Σχετικά με τη συναναστροφή εκτός τάξης, στην υποκατηγορία 2.3.1.3., διαπιστώθηκε η ύπαρξη παιχνιδιού και επικοινωνίας. Οι πρόσφυγες μεταξύ τους παίζουν επιτραπέζια παιχνίδια και συζητούν ή απλά κάθονται μαζί και σπάνια παίζουν κάτι. Η συναναστροφή τους αφορά κυρίως αθλητικές δραστηριότητες και λειτουργεί μετά από πρωτοβουλία του Γυμναστή ο οποίος τους εντάσσει σε ομάδες. Παίζουν κάποτε στο διάλειμμα και μάλιστα οι Αφρικανοί έχουν μανία με το ποδόσφαιρο. Οι συνεντευξιαζόμενοι ενός σχολείου δήλωσαν επίσης ότι στην εκτός τάξης συναναστροφή τους δεν κάνουν διακρίσεις εθνικότητας.

Σ4: *«Ε, πέρσι υπήρχε μια μπάλα και τους έβλεπα ότι σε κάθε διάλειμμα παίζανε. Κατά καιρούς έχω δει να υπάρχουν τέτοιες δραστηριότητες»*

Σ10: *«Παιχνίδι κυρίως. Επιτραπέζια και να κάθονται να συζητούν»*

Σ15: *«Ναι. Σε καθημερινή βάση το βλέπω ότι κάνουν παρέα μεταξύ τους»*

Αναφέρθηκε όμως από κάποιους συνεντευξιαζόμενους ότι η συναναστροφή κυρίως συντελείται μεταξύ των μεταναστών ίδιας εθνικότητας και ότι όταν διαφέρει και η εθνικότητα και η χώρα, δε συναναστρέφονται ιδιαίτερα. Κάποιοι ήταν επιφυλακτικοί στο θέμα και διαπίστωσαν ότι ναι μεν υπάρχει η συναναστροφή, αλλά υπερεκτιμούμε τις πραγματικές της διαστάσεις.

Σ11: *«Αλλιώς αν είναι από διαφορετική έτσι εθνότητα και από διαφορετική χώρα, δεν κάνουν παρέα μεταξύ τους ιδιαίτερα»*

Σ7: *«Υπάρχει (συναναστροφή) αλλά όχι όσο νομίζουμε. Δεν είναι τόσο ευόιωνο δηλαδή αυτό σαν.. σαν πραγματική ας πούμε έτσι, σε πραγματική διάσταση δηλαδή»*

Άλλοι πάλι συνεντευξιαζόμενοι ανέφεραν στην υποκατηγορία 2.3.1.4. Μη συναναστροφή εκτός τάξης, την απουσία συναναστροφής, ότι μεταξύ τους υπάρχουν κλίκες και ότι εμφανίζεται το φαινόμενο να βγάζουν "κούριο", προϊόν του πολιτισμού τους, να μη μιλιούνται. Στη μεταξύ τους συναναστροφή αναφέρθηκε ότι δεν υπάρχει προσέγγιση των δύο φύλων και ότι δεν υπάρχει μείξη με τους δικούς τους αλλά ότι τα κορίτσια είναι συνεσταλμένα και κάνουν παρέα μόνα τους.

Σ3: *«Η συναναστροφή τους, όχι.. δεν παίζουν πρώτα-πρώτα. Δεν παίζουν»*

Σ12: *«Όχι φέτος, σε άλλη χρονιά είδα να υπάρχει και το "κούριο" δηλαδή βγάζουν "κούριο" ας πούμε να μη μιλιούνται, το οποίο προήλθε από πολιτισμικούς παράγοντες»*

Σ14: *«Τα αγόρια κάνουν με τα αγόρια, τα κορίτσια με τα κορίτσια, δεν έχω δει μείξη των δυο φύλων και στους πρόσφυγες»*

Στις περιπτώσεις που απουσιάζει η συναναστροφή μεταξύ των προσφύγων μαθητών, η ανάλυση των κωδικών κλειδιών στην υποκατηγορία 2.3.1.4.4. Λόγοι μη συναναστροφής προσφύγων/μεταναστών μεταξύ τους, στην οποία επιμερίστηκε η 2.3.1.4., ανέδειξε ότι αυτό οφείλεται στη μη αποδοχή τους από άλλες εθνικότητες μεταναστών, στο γεγονός ότι κάποιες προϋπάρχουσες εθνικότητες έχουν ήδη αφομοιωθεί, στην προτίμησή τους να συναναστρέφονται περισσότερο με γηγενείς, σε λόγους θρησκευτικούς και εξαιτίας κατευθύνσεων από την οικογένεια, κυρίως όμως αναφέρθηκε επανειλημμένα ως αίτιο ο υπάρχων ανταγωνισμός μεταξύ των εθνικοτήτων στην επίδοση και τη γενικότερη συμπεριφορά. Παρά λοιπόν τη δική μας νοητική ταξινόμηση, το πεδίο των μεταναστών δεν είναι ομοιογενές.

Σ2: *«υπάρχει μια ανταγωνιστικότητα ως προς τις εθνικότητες. Τόσο στην επίδοση, τόσο στη συμπεριφορά, ε., υπάρχει. Κάθε χρόνο βλέπω ότι ενώ πίστευα ότι θα έχει σταματήσει, όχι αυξάνεται. Υπάρχει μια μη συμπάθεια μεταξύ τους»*

Σ8: *«Συναναστρέφονται μόνο με τους γηγενείς μαθητές. Δε θα δεις δηλαδή έναν Αφγανό με έναν Σύριο»*

Σ10: *«Από ό,τι λένε (μαλώνουν) για προβλήματα που έχουνε έξω από το σχολείο. Τι είναι, θρησκευτικά προβλήματα, οικογενειακά, δε ξέρω»*

Σ7: *«Δηλαδή θεωρώ ότι εμείς ταξινομούμε όλους αυτούς τους μετανάστες ή πρόσφυγες και θεωρούμε ότι είναι ομοιογενές, ομοιογενές το πεδίο αυτό, αλλά δεν είναι καθόλου, δηλαδή είναι έντονες οι διαφορές μεταξύ τους»*

3. ΑΠΟΨΕΙΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΝΤΑΞΗ

Η θεματική ενότητα 3. Απόψεις εκπαιδευτικών σχετικά με την εκπαιδευτική πολιτική για την ένταξη, επιμερίζεται στην κατηγορία **3.1. Θεσμικό πλαίσιο στη σχολική πραγματικότητα της Ελλάδας και του νησιού.**

3.1. Θεσμικό πλαίσιο στη σχολική πραγματικότητα της Ελλάδας και του νησιού

Η κατηγορία αυτή διακρίνεται στην υποκατηγορία 3.1.1. Οι νομοθετικές ρυθμίσεις στις οποίες εμπίπτουν οι πρόσφυγες/μετανάστες μαθητές, 3.1.2. Συμβολή θεσμικού πλαισίου και 3.1.3. Προτάσεις επί του υπάρχοντος θεσμικού πλαισίου.

3.1.1. Οι νομοθετικές ρυθμίσεις στις οποίες εμπίπτουν οι πρόσφυγες/μετανάστες μαθητές

Η υποκατηγορία 3.1.1. Οι νομοθετικές ρυθμίσεις στις οποίες εμπίπτουν οι πρόσφυγες/μετανάστες μαθητές, διακρίνεται στις επιμέρους: 3.1.1.1. Νομοθετικές ρυθμίσεις, 3.1.1.2. Καθεστώς εγγραφής προσφύγων, 3.1.1.3. Ο θεσμός των ΔΥΕΠ-ΖΕΠ, 3.1.1.4. Ύπαρξη ή μη μεταφραστή στις τάξεις, 3.1.1.5. Αναγκαιότητα παρουσίας μεταφραστή ή μη.

Η υποκατηγορία 3.1.1.1. Νομοθετικές ρυθμίσεις διακρίνεται στις επιμέρους: 3.1.1.1.1. Γνώση εκπαιδευτικών επί των νομοθετικών ρυθμίσεων, 3.1.1.2. Αποτελεσματικότητα νομοθετικών ρυθμίσεων για ένταξη, 3.1.1.1.3. Εφαρμογή νομοθετικών ρυθμίσεων.

Από την ανάλυση των κωδικών κλειδιών της υποκατηγορίας 3.1.1.1.1., προκύπτει ότι κάποιιοι δε γνωρίζουν τις νομοθετικές ρυθμίσεις ενώ άλλοι δυσκολεύονται λόγω πολυνομίας και αντιφατικότητας των νόμων.

Σ1: *«Όχι, δεν τις γνωρίζω»*

Σ11: *«Έχω την αίσθηση, δεν είμαι τόσο γνώστης, ότι η Ελλάδα χαρακτηρίζεται από πολυνομία, άρα λοιπόν δεν είναι καθόλου εύκολο να απαντήσω σε αυτήν την ερώτηση. Δηλαδή δεν ξέρω για ποιους νόμους λέμε αν καλύπτονται ή όχι. Άλλοι νόμοι λένε κάποια πράγματα κι άλλοι νόμοι λένε κάτι άλλο»*

Η αποτελεσματικότητά τους, όπως προκύπτει από την υποκατηγορία 3.1.1.1.2. Αποτελεσματικότητα νομοθετικών ρυθμίσεων για ένταξη, θεωρείται μη ικανοποιητική καθώς εκτιμάται ότι η εκπαιδευτική πολιτική έδρασε γρήγορα και ανοργάνωτα ενώ το πρόβλημα ήταν ιδιαίτερα απαιτητικό.

Σ11: «Πάντως δε νομίζω ότι αυτό το πολύ μεγάλο πρόβλημα αντιμετωπίζεται ικανοποιητικά. Ούτε μέσω νομοθετικών διατάξεων, αλλά ούτε κυρίως λόγω εφαρμογής των νόμων που υπάρχουν. Δε νομίζω ότι εφαρμόζονται»

Οι εκπαιδευτικοί είναι της γνώμης ότι το Υπουργείο δε διευκρινίζει καίρια ερωτήματα των εκπαιδευτικών για τη φοίτησή τους και τις απουσίες και ότι ο Νόμος δεν μπορεί να υποστηρίξει κατά τη γνώμη τους μετακινούμενα παιδιά. Αναφέρεται ότι ο Νόμος μάλλον στόχευσε σε μια γρήγορη ενσωμάτωσή τους, αλλά ότι εκ των πραγμάτων είναι ανέφικτη η πρόβλεψή του να εντάσσονται σε τάξεις. Επίσης ότι θα μπορούσε να ενισχύσει παιδιά που προτίθενται να μείνουν στη χώρα και ότι η αποτελεσματικότητά του κυρίως περιορίζεται στην ενίσχυση της κοινωνικότητας των μαθητών αυτών. Η ευελιξία του εκπαιδευτικού έργου αναφέρεται ότι δεν υποστηρίζεται και λόγω των κενών της Νομοθεσίας η Υποδοχή λειτουργεί με αυτοσχεδιασμούς και "πατέντες" όπως αναφέρεται.

Σ8: «Οπότε το πιο.. από τη στιγμή.. και επειδή δεν υπάρχει αυτή η δυνατότητα να φύγουν έτσι όπως έχει φτιαχτεί από την Ευρώπη και από τη χώρα τους αυτό που κάνουμε ήταν να κάνουμε ένα γρήγορο, να κάνουμε μια γρήγορη ενσωμάτωση»

Σ15: «αλλά σας είπα, ακόμα δεν έχω δει το 100% από την πλευρά του Υπουργείου. Δεν έχω δει ακόμα το 100%. Δε μας καλύπτει σε πάρα πολλά θέματα σας είπα, με τη φοίτηση, με τις απουσίες»

Σ12: «και δεν υπάρχει απαραίτητα υποστήριξη από πίσω ώστε να γίνει αυτό, δηλαδή νομίζω ότι λειτουργεί με πατέντα η υποδοχή αυτή τη στιγμή»

Οι υπάρχοντες νόμοι σε κάποια σχολεία είναι αδύνατον να εφαρμοστούν όπως εκτιμούν οι εκπαιδευτικοί. Αντιθέτως υπάρχει και η αναφορά ότι σε άλλα, ιδίως σε Γυμνάσια, το σχολείο τηρεί τη νομοθεσία και ότι η σχολική πραγματικότητα στο μέτρο του δυνατού επιχειρεί να συμβαδίσει με τις νομοθετικές ρυθμίσεις.

Σ11: *«Ναι. Δεν μπορεί να εφαρμοστούν γιατί αυτό που λέγεται να εντάσσονται αυτά τα παιδιά μέσα στις τάξεις, δεν μπορούν εκ των πραγμάτων να ενταχτούν. Άρα πολλές φορές κάνουν μάθημα μόνα τους, γιατί μέσα στην τάξη δεν κάνουν τίποτα»*

Σ3: *«Πάντως στο δικό μας το σχολείο είναι όλα κανονικά και νόμιμα αυτά που γίνονται»*

Η υποκατηγορία 3.1.1.2. Καθεστώς εγγραφής προσφύγων διακρίνεται στις επιμέρους: 3.1.1.2.1. Συμφωνία ή μη με το ισχύον καθεστώς, 3.1.1.2.2. Λόγοι συμφωνίας με το ισχύον σύστημα εγγραφής. Η υποκατηγορία 3.1.1.2.1. περιλαμβάνει κώδικες-κλειδιά που δηλώνουν ότι οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί συμφωνούν με το ισχύον καθεστώς εγγραφής των προσφύγων στα σχολεία παρά το ανθρωπιστικό πλαίσιο που προτάσσουν όσοι είναι της αντίθετης άποψης και θεωρούν ότι πρέπει να περιοριστούμε στην εκπαίδευση των υπαρχόντων προσφύγων αλλά στο εξής πρέπει να διαχειριστούμε τις εγγραφές με φειδώ προκειμένου να μη χαλάσει και το υπάρχον και η κατάσταση να μην καταστεί ανεξέλεγκτη.

Σ7: *«Εγώ συμφωνώ, συμφωνώ σε αυτό. Ανεξάρτητα από το ανθρωπιστικό πλαίσιο έτσι, γιατί πάντα ας πούμε τίθεται πρώτα το ανθρωπιστικό πλαίσιο»*

Σ8: *«Δηλαδή, έχουμε φτάσει στο σημείο να έχουμε τη διάθεση να βοηθήσουμε αλλά να μην έχουμε τους πόρους»*

Σ8: *«Δηλαδή μέχρι τώρα, ναι, όσοι υπάρχουν εδώ να τους εκπαιδεύουμε. Από τη στιγμή που ήρθαν εδώ, να τους εκπαιδεύσουμε. Νόμιμοι- παράνομοι. Αλλά λιγάκι τώρα αυτά «κράτει» γιατί θα χάσουμε κι αυτό που έχουμε. Πλέον είναι..»*

Υπάρχει όμως και μια αξιολογη μερίδα εκπαιδευτικών που δε συμφωνούν με το ισχύον καθεστώς εγγραφής και θεωρούν ότι όλα τα παιδιά έχουν δικαίωμα στη μόρφωση. Η φοίτησή και των μη νόμιμων κρίνεται απαραίτητη κυρίως για τα παιδιά που δε φοιτούν σε σχολεία των άλλων δομών. Οι εκπαιδευτικοί αυτοί ανέφεραν τον προβληματισμό τους για τη σχετικότητα του ορισμού νόμιμος ή μη.

Σ14: *«Όχι βέβαια. Νομίζω ότι έχουν δικαίωμα να είναι όλα τα παιδιά, άσχετα αν είναι νόμιμα ή ..., με χαρτιά ή χωρίς χαρτιά, ότι πρέπει να πηγαίνουν στο σχολείο»*

Σ14: *«Ναι. Άμα αυτά τα παιδιά δεν πηγαίνουν σχολείο που υπάρχουν στις δομές τις άλλες, πρέπει όλοι να ενταχτούν στα σχολεία. Εννοείται»*

Η υποκατηγορία 3.1.1.2.2. ταξινομεί τους βασικότερους λόγους για τους οποίους οι εκπαιδευτικοί συμφωνούν με το ισχύον καθεστώς εγγραφής των προσφύγων. Πρόκειται για τη διατήρηση του αισθήματος ασφάλειας των γονέων, την ανάγκη ύπαρξης μιας νομικής βάσης δεδομένου ότι το σχολείο αποτελεί μια συντεταγμένη υπηρεσία, αλλά και για λόγους πρακτικούς επειδή είναι αδύνατον να ενταχθούν όλοι οι προσερχόμενοι πρόσφυγες και γιατί δε γίνονται δεκτοί από το σύστημα my school. Θεωρούν ότι αυτό επιβάλλεται και από το γεγονός ότι ο εκπαιδευτικός φέρει και νομικές ευθύνες. Επίσης γιατί οι πόροι και οι υποδομές δεν επαρκούν και γιατί κρίνουν ότι στο νησί πρέπει να μείνουν μόνο οι νόμιμοι που προέρχονται από χώρες με πρόβλημα.

Σ6: «Σίγουρα πρέπει να είναι νόμιμοι και να υπάρχουν χαρτιά, γιατί αλλιώς δεν ξέρουμε ούτε πόσον χρόνων είναι ούτε από πού είναι και μπορεί, θα υπάρχει και ένα κλίμα άγχους και από εμάς και από τους γονείς και βέβαια, αφού και όλα τα παιδιά πλέον πρέπει να είναι γραμμένα στο σύστημα του Υπουργείου, το my school, πώς μπορούμε χωρίς στοιχεία να εγγράψουμε μαθητές; Δε γίνεται»

Σ4: «Γιατί θεωρώ ότι ανήκουν σε συντεταγμένη υπηρεσία και ότι πρέπει να γίνονται σταδιακά και με την.. με κάποια νομοθεσία»

Σ9: «Καλό θα ήταν να είχαμε τις υποδομές, καλό θα ήταν να τους εντάξουμε όλους αλλά που;»

Σ7: «αλλά θεωρώ ότι είναι κάποιες πρακτικές ανάγκες, γιατί ένας εκπαιδευτικός σε κάποιο σχολείο φέρει και νομικές ευθύνες επί των μαθητών όταν το πεδίο της εγγραφής είναι προβληματικό ή αχαρτογράφητο, το πλαίσιο, οι κηδεμόνες τους, όλα αυτά που ισχύουν, ε, δεν μπορεί κι ο εκπαιδευτικός δηλαδή να..., δημιουργείται νομικό ζήτημα»

Η υποκατηγορία 3.1.1.3. Ο θεσμός των ΔΥΕΠ-ZΕΠ, επιμερίστηκε στις ακόλουθες: 3.1.1.3.1. Χαρακτηρισμός ΔΥΕΠ, 3.1.1.3.2. Λόγοι μη λειτουργίας επαρκών ΔΥΕΠ, 3.1.1.3.3. Χαρακτηρισμός ΖΕΠ. Στην υποκατηγορία 3.1.1.3.1. και 3.1.1.3.3. ταξινομήθηκαν κώδικες-κλειδιά που προέκυψαν από την ανάλυση των απόψεων των συνεντευξιαζόμενων σχετικά με το θεσμό των ΔΥΕΠ και ΖΕΠ. Οι συνεντευξιαζόμενοι φάνηκε να αδυνατούν να διαχωρίσουν τους όρους ΔΥΕΠ και ΖΕΠ. Οι απαντήσεις κωδικοποιήθηκαν σύμφωνα με τις αναφορές τους σχετικά με το καθένα και δεν ελήφθη υπόψη αν τα λεγόμενα μαρτυρούσαν ότι δεν είχαν πλήρη γνώση του συζητούμενου ζητήματος και ότι τα λεγόμενα τους για παράδειγμα παρέπεμπαν στη ΖΕΠ ενώ εκείνοι αναφέρονταν στις ΔΥΕΠ.

Στην υποκατηγορία 3.1.1.3.1., αναφέρθηκε ότι οι εκπαιδευτικοί δεν είναι γνώστες σχετικά με την αναλογία αριθμών των αιτούντων και της έγκρισής τους για φοίτηση και θεώρησαν λανθασμένη ως επί το πλείστον τη λειτουργία των ΔΥΕΠ λέγοντας ότι υπολειτουργούν. Ανέφεραν ότι είναι ανεπαρκείς σε σχέση με τον αριθμό των υπαρχόντων στο νησί προσφύγων και ότι το σχολείο αδυνατεί να ανταποκριθεί στο αίτημα για εγγραφή, δεδομένου ότι καθημερινά υπάρχουν αιτήματα για πέντε έως δέκα εγγραφές, τη στιγμή που οι τάξεις και οι εκπαιδευτικοί δεν επαρκούν. Επίσης ότι οι δομές υποδοχής λειτουργούν εικονικά και στην ουσία υπολειτουργούν.

Σ4: «Ε, δεν ξέρω τον αριθμό των αιτήσεων που απορρίπτονται για να σου απαντήσω. Δε ξέρω πόσοι είναι αυτοί που θέλουν να έρθουν στα σχολεία της Λέσβου για παράδειγμα και από αυτό ποιο είναι το ποσοστό που εισέρχονται για να σου απαντήσω αν υπάρχουν ή όχι δομές»

Σ8: «Το υπάρχον δεν εξυπηρετεί ας πούμε αυτό, αυτό το πρόγραμμα. Βλέπουμε ότι προσθέτουν νέες δομές οι οποίες και αυτές λίγο υπολειτουργούν, όπως τα ΔΥΕΠ και τα άλλα»

Σ9: «Αν υπήρχαν τμήματα ένταξης και αν υπήρχαν όλα αυτά τα καταπληκτικά πράγματα, ε, θα ήταν μια χαρά»

Σ8: «Όχι αυτή τη στιγμή.. δεν έχουμε.. αυτή τη στιγμή δεν έχει καν ψηφιστεί, δεν έχει μπει. Δεν είναι επαρκείς, αυτές οι δομές δεν είναι επαρκείς αυτή τη στιγμή. Ήδη δεν τρέχουν καν»

Υπήρξε και η άποψη εκπαιδευτικών που δήλωσαν ικανοποιημένοι από τις υπάρχουσες ΔΥΕΠ και τον τρόπο λειτουργίας στο σχολείο τους. Κάποιοι θεώρησαν τη ΔΥΕΠ απογευματινής ζώνης πιο αποτελεσματική.

Σ3: «Δε ξέρω τώρα πόσες είναι και αν υπάρχουν. Πάντως η δομή αυτή που είναι τα δικά μας τα παιδιά τώρα, είναι μια χαρά»

Σ2: «Τα ΔΥΕΠ της απογευματινής ζώνης είναι μια πάρα πολύ καλή ιδέα, ε, αν γίνεται βέβαια και από ένα καταρτισμένο προσωπικό»

Στην υποκατηγορία 3.1.1.3.2. οι κώδικες-κλειδιά καταδεικνύουν ότι βασικός λόγος για τη μη λειτουργία επαρκών ΔΥΕΠ είναι η προσωρινότητα της φοίτησης, το κτιριακό και οι ελλείψεις σε προσωπικό, η υποχρηματοδότηση της Παιδείας, αλλά και πολιτικοί λόγοι σε συνδυασμό με τη νομοθετική κωλυσιεργία.

Σ11: «Υπάρχει έλλειψη αιθουσών έτσι κι αλλιώς και για τους γηγενείς μαθητές. Τα σχολεία τουλάχιστον της πόλης μας λειτουργούν σε δύο βάρδιες. Άρα λοιπόν το πρώτο θέμα που προκύπτει είναι το κτιριακό. Το δεύτερο θέμα που προκύπτει είναι το θέμα προσωπικού»

Σ11: «Άρα από τη στιγμή που δεν έχει, που υποχρηματοδοτείται η Παιδεία γενικότερα δεν είναι δυνατόν να είναι καλυμμένες οι ανάγκες και στις ΔΥΕΠ»

Σ8: «όλα αυτά που έχουμε, αυτή τη στιγμή δεν τρέχουν, περιμένουμε να τρέξουν και για αυτό και τα παιδιά είναι αυτή τη στιγμή μέσα σε τάξεις που παρακολουθούνε ... γιατί δεν υπάρχουν αυτή τη στιγμή έτοιμες, ακόμα δεν έχουν τρέξει, τις καθυστερούν πάρα πολύ»

Σύμφωνα με τα ταξινομημένα κλειδιά στην κατηγορία 3.1.1.3.3. αναδεικνύεται ότι οι ΖΕΠ δεν κρίνονται επαρκείς επειδή κατά την εκτίμηση των συνεντευξιαζόμενων εμφανίζεται το φαινόμενο σε κάποια σχολεία το 1/3 των μαθητών να είναι πρόσφυγες ενώ άλλα να μη δέχονται πρόσφυγες. Αναφέρεται ότι οι ΖΕΠ είναι αποτελεσματικές εκεί όπου λειτουργούν και ότι ιδιαίτερα η Ζώνη Γλώσσας με τις δεκαέξι περίπου ώρες εβδομαδιαίως βοηθά πολύ. Όμως κρίνουν ότι σε μεγάλα σχολεία είναι δύσκολο να συνδυαστούν οι ΖΕΠ με το ωρολόγιο πρόγραμμα της τάξης όπου φοιτούν κανονικά. Επίσης λέγεται από μερικούς ότι η ΖΕΠ καθυστερεί να ξεκινήσει.

Σ5: «Αυτά, όχι. Δεν μπορεί το δικό μας σχολείο να έχει κοντά το ένα τρίτο των μαθητών να έχει πρόσφυγες και σε άλλα σχολεία να μην παίρνουν»

Σ15: «Για αυτό όμως σας είπα, για τη Γλώσσα υπάρχει μια ζώνη ιδιαίτερα που διδάσκονται δεκαέξι ώρες την εβδομάδα μόνο γλώσσα. Αυτό βοηθάει»

Σ8: «Θα έπρεπε να έχουμε όπως στη .. το ΖΕΠ, όλα αυτά που έχουμε, αυτή τη στιγμή δεν τρέχουν, περιμένουμε να τρέξουν»

Στις υποκατηγορίες 3.1.1.4.1. Ανυπαρξία μεταφραστή και 3.1.1.4.2. Περιστασιακή παρουσία μεταφραστή, στις οποίες επιμερίστηκε η 3.1.1.4. Ύπαρξη ή μη μεταφραστή στις τάξεις, σύμφωνα με τους κώδικες –κλειδιά που προέκυψαν από την ανάλυση καταδεικνύεται ότι στις τάξεις όπου φοιτούν πρόσφυγες δεν υπάρχει κανένας μεταφραστής και ότι περιστασιακά εμφανίζεται κάποιος προκειμένου να λυθούν ιδιαίτερα προβλήματα που ανακύπτουν.

Σ3: «Καταρχήν εγώ δε χρειάζομαι μεταφραστή στο μάθημα μου, αλλά δεν υπάρχουν μεταφραστές»

Σ11: «Όχι, δεν υπάρχει κανένας μεταφραστής»

Σ10: *«Όχι, απλά έρχονται όταν, όπως ήρθε τώρα αυτό το παιδάκι, οι υπεύθυνοι, όταν υπάρχει κάποιο πρόβλημα. Τότε έρχεται»*

Στην υποκατηγορία 3.1.1.4.3., βασικός λόγος για την απουσία του μεταφραστή θεωρείται η δυνατότητα των περισσότερων μαθητών στο σχολείο όπου διδάσκουν να κατανοούν την Αγγλική αλλά και να αλληλοβοηθούνται από συμμαθητές τους που την κατανοούν. Με τον τρόπο αυτόν οι συμμαθητές τους λειτουργούν ως πολλαπλασιαστές.

Σ15: *«Εγώ μπορώ να μιλήσω λίγα αγγλικά, αλλά όταν είσαι Οικονομολόγος, Βιολόγος, Φυσικός, εκεί αντιμετωπίζεις δυσκολία. Δεν μπορείς να μιλήσεις αγγλικά, γιατί έχει ειδική ορολογία. Εκεί θα χρειαζόταν μεταφραστής»*

Σ5: *«Πρώτον γιατί οι περισσότεροι καταλαβαίνουν αγγλικά σε επαρκές επίπεδο, βαθμό και δεύτερον γιατί πολλοί λειτουργούν και σα πολλαπλασιαστές»*

Στην υποκατηγορία 3.1.1.5. Αναγκαιότητα παρουσίας μεταφραστή ή όχι, σύμφωνα με τους κώδικες –κλειδιά που προέκυψαν από την ανάλυση, καταδεικνύεται ότι πολλοί εκπαιδευτικοί θεωρούν αναγκαία την παρουσία του μεταφραστή επειδή πολλοί πρόσφυγες δεν κατανοούν ούτε την Ελληνική αλλά και ούτε την Αγγλική και γιατί στην τάξη εμφανίζεται μεγάλη γλωσσική ποικιλία και το μάθημα δεν μπορεί να γίνει εύκολα στις ενδιάμεσες γλώσσες λόγω της απαιτητικής ορολογίας. Επίσης την παρουσία του κατά την εκτίμησή τους την επιβάλλει η εμφάνιση διάφορων προβλημάτων στην καθημερινή σχολική ζωή, η ανάγκη να ενημερώνονται οι γονείς ή οι υπεύθυνοί τους και το γεγονός ότι μπορεί να δράσει γενικά ενισχυτικά στη διαδικασία της διδασκαλίας και στην κάλυψη της ύλης παρά τα πρακτικά προβλήματα που θεωρούν ότι θα προκύψουν.

Σ8: *«Δηλαδή πώς θα εξηγήσω κάτι που δεν μπορώ να του το εξηγήσω ούτε στα ελληνικά, δηλαδή που δεν μπορεί να το καταλάβει στα ελληνικά, πόσο μάλλον αν του το πω στα αγγλικά, που πολλοί δε μιλάνε καν αγγλικά»*

Σ2: *«Όχι, θεωρώ όμως αναγκαία την παρουσία του μεταφραστή όταν προκύπτουν θέματα εκπαιδευτικά και υπάρχουνε γονείς με τους οποίους θα έπρεπε να μιλάμε»*

Σ14: *«Νομίζω ότι (ο μεταφραστής) θα μπορούσε να γίνει σαν την παράλληλη στήριξη που κάθεται ο καθηγητής, ο δάσκαλος, δίπλα στον μαθητή τον συγκεκριμένο. ή δίπλα στην ομάδα»*

Άλλοι όμως εκπαιδευτικοί στις υποκατηγορίες 3.1.1.5.6. και 3.1.1.5.7., δήλωσαν ότι η παρουσία του μεταφραστή δεν είναι αναγκαία και το αιτιολόγησαν λέγοντας ότι κάτι τέτοιο θα ήταν κουραστικό και χρονοβόρο, ότι δεν είναι δυνατόν ο εκπαιδευτικός να συνεργάζεται με πολλούς μεταφραστές συγχρόνως και ότι τελικά με τη μετάφραση δε θα αποδοθεί ακριβώς η σκέψη του διδάσκοντος. Άλλωστε η παρουσία του εκτιμούν ότι είναι αδύνατη λόγω της ποικιλίας των χωρών προέλευσης αυτών των μαθητών, και πολύ περισσότερο όταν οι μαθητές αυτοί είναι ενταγμένοι σε μεικτές τάξεις με Έλληνες, οπότε η παράλληλη διδασκαλία για αυτούς με τον μεταφραστή θα κούραζε και θα δυσχέραινε το μάθημα των υπολοίπων. Οι συνεντευξιαζόμενοι δήλωσαν ότι σε πολλά μαθήματα που από τη φύση τους αποτελούν κοινή γλώσσα όπως τα Μαθηματικά και η Μουσική δεν είναι απαραίτητος καθώς η επικοινωνία συντελείται εμμέσως. Επίσης επειδή σε άλλα εφαρμόζουν την ενδιάμεση γλώσσα.

Σ9: *«Αλλά γιατί να πάρουμε μεταφραστή... Δηλαδή, πόσους μεταφραστές πρέπει να πάρουμε... Και πάλι είμαι ενάντια σε αυτό γιατί δεν μπορώ εγώ την ώρα που μιλάω και κάνω μάθημα, αυτός να μεταφράζει, και μόνο ο θόρυβος που θα γίνεται από τη μετάφραση»*

Σ11: *«Γιατί υπάρχει περίπτωση να έχουμε τρεις γλώσσες. Δεν μπορεί να έχουμε τρεις μεταφραστές μέσα στην τάξη. Δε θα μπορούσα ούτε εγώ να συνεργαστώ με τρεις μεταφραστές και πόσους μαθητές»*

Σ7: *«πάντα έτσι, ενδοταξικά, κάποιος καθορίζεται ως μεταφραστής αν είναι καλός ή αποδίδει.*

Σ6: *«Θα ήθελα να ήξερα μεταφραστής σε ποια γλώσσα. Εμείς έχουμε παιδιά, είχαμε παιδιά από τη Συρία, το Αφγανιστάν, από χώρες της Αφρικής όπως Τζιμπουτί, Μαλάουκι ακόμα μία... Καμερούν... Ποια γλώσσα και ποια μετάφραση; Τι μεταφραστή να έχουμε από όλα;»*

Σ4: *«Μπορεί να γίνει χρήση, αυτό που είπα, της ενδιάμεσης γλώσσας»*

3.1.2. Συμβολή θεσμικού πλαισίου

Η υποκατηγορία 3.1.2. Συμβολή θεσμικού πλαισίου, διακρίθηκε στις ακόλουθες: 3.1.2.1. Σχολιασμός περιεχομένου θεσμικού πλαισίου, 3.1.2.2. Συμβολή θεσμικού πλαισίου στην κάλυψη εκπαιδευτικών αναγκών και 3.1.2.3. Συμβολή θεσμικού πλαισίου στη δημιουργία φιλοδοξιών.

Η υποκατηγορία 3.1.2.1. Σχολιασμός περιεχομένου θεσμικού πλαισίου επιμερίστηκε στις ακόλουθες υποκατηγορίες: 3.1.2.1.1. Γενικός χαρακτηρισμός θεσμικού πλαισίου, 3.1.2.1.2.

Στόχοι θεσμικού πλαισίου, 3.1.2.1.3. Αντανάκλαση σχολικής πραγματικότητας στη νομοθεσία, 3.1.2.1.4. Λάθη συστήματος σε σχέση με τη φοίτηση, 3.1.2.1.5. Αποτελέσματα λαθών συστήματος και 3.1.2.1.6. Κάλυψη κενών συστήματος από εκπαιδευτικούς.

Οι ενσωματωμένοι κώδικες-κλειδιά στην υποκατηγορία 3.1.2.1.1. καταδεικνύουν το γεγονός ότι σύμφωνα με την εκτίμηση των συνεντευξιαζόμενων δεν ήμασταν προετοιμασμένοι για το φαινόμενο αυτό και ότι το νομοθετικό πλαίσιο άρχισε να χτίζεται σιγά-σιγά με τις ΔΥΕΠ και τις ΖΕΠ και να διαχέεται στα σχολεία διαμορφούμενο σταδιακά με τις επισημάνσεις των εκπαιδευτικών και τις υποδείξεις τους στα σχολεία. Η εκπαιδευτική πολιτική εκτιμάται ότι εμφανίζει πολλά κενά, ότι είναι πρόχειρη και παρουσιάζει ελλείψεις καθώς απουσιάζει το καλά οργανωμένο και πλήρες πρόγραμμα σπουδών για τους μαθητές αυτούς, τα οπτικοακουστικά μέσα στοιχειώδους υλικής υποδομής. Επίσης επειδή η εκπαιδευτική πολιτική για τη Δ.Ε. είναι ανεπαρκής γενικά και ειδικότερα στο νησί, επειδή δεν υπάρχει πλαίσιο ώστε τα παράνομα παιδιά να έχουν πρόσβαση στο σχολείο και επειδή υπακούει στις επιταγές της Ε.Ε. κάτι που προοικονομεί ότι δεν μπορεί να ανταποκριθεί απόλυτα στην ιδιαιτερότητα του ελληνικού φαινομένου. Κατά την εκτίμησή τους η εκπαιδευτική πολιτική δεν αποκόπτεται από το δημογραφικό πρόβλημα της χώρας.

Σ14: *«Ναι, γιατί όταν στην αρχή δεν υπήρχε νομικό πλαίσιο, νομοθετικό πλαίσιο, οπότε ήταν εκτός λειτουργίας, μετά άρχισε σιγά-σιγά να χτίζεται ένα πλαίσιο, να δημιουργούνται ΖΕΠ, να δημιουργούνται ΔΥΕΠ, και προσπαθούν τώρα στα σχολεία η Πρωτοβάθμια και η Δευτεροβάθμια να εντάξει τις νομοθετικές ρυθμίσεις»*

Σ3: *«Οι δυσκολίες που αντιμετωπίσαμε εμείς ως δάσκαλοι είναι πώς θα μπορέσουμε να αντιμετωπίσουμε αυτά τα παιδιά, πώς θα μπορέσουμε.. ε, δεν ξέραμε τη μέθοδο, δεν ξέραμε πώς θα πρέπει να τα διδάξουμε αυτά τα παιδιά»*

Σ2: *«Δεν υπάρχει καμιά οδηγία, κανένας τρόπος, κανένα επίσημο πρόγραμμα σπουδών, τίποτα και αυτό δυσχεραίνει πολύ τη δουλειά μας»*

Σ2: *«Αν συνεχίσει έτσι, καήκαμε. Αυτό είναι το μόνο σίγουρο και κοροϊδεύουμε τα παιδιά, κοροϊδεύουμε και εμάς και τα σχολεία που υπάρχουν»*

Σ8: *«όλη αυτή η πολιτική που υπάρχει στο να γίνουνε, πώς να το πω, να ενταχθούν οι πρόσφυγες, είναι καθαρά το θέμα ότι, (συγκέντρωση σκέψης: τι θέλω να πω, τι πιστεύω κι αυτά) είναι και καλά να ενταχτούν σε μια... Όλα αυτά γίνονται γιατί αυτή τη στιγμή δεν έχουμε κόσμο στην Ελλάδα»*

Υπήρξαν όμως και οι αισιόδοξοι που δήλωσαν ότι η πραγματικότητα αναγκαία ωθεί τα πράγματα προς μία κατεύθυνση και ότι μολονότι αιφνιδιάστηκε η χώρα, τελικά θα γίνουν θετικά βήματα.

Σ14: *«Ναι, νομίζω ότι η πραγματικότητα ωθεί τα πράγματα προς κάποια κατεύθυνση»*

Σ15: *«Ναι, προχωράει μπροστά. Πιστεύω ότι σιγά-σιγά βελτιωνόμαστε, αλλά σας είπα ακόμα δεν έχω δει το 100% από την πλευρά του Υπουργείου»*

Ακόμη οι συνεντευξιζόμενοι στην υποκατηγορία 3.1.2.1.2. ανέφεραν ότι στόχοι του θεσμικού πλαισίου είναι η εκμάθηση των ελληνικών και η ένταξη των προσφύγων μαθητών. Στη λογική αυτή κατά την εκτίμησή τους δε διδάσκονται τη μητρική τους αλλά δίνεται έμφαση στη διδασκαλία της Ελληνικής ώστε να ενταχτούν στην τοπική κοινωνία και την Ελλάδα γενικότερα και το Υπουργείο προωθεί όχι τόσο την κατάκτηση σύνθετων γνώσεων που περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα σπουδών, αλλά την κατάκτηση απλών εντολών σχετικών με τη σχολική ζωή που προετοιμάζουν και την ένταξή τους στην κοινωνία γενικότερα.

Σ8: *«Οπότε η πολιτική αυτή όλη, να τα κάνουμε ελληνάκια, να τους μάθουμε ελληνικά, να τους κάνουμε.. και αυτό, δεν είναι σωστή»*

Σ13: *«Πιο πολλές ώρες κάνουν ελληνικά, γιατί πρέπει να μάθουν τη γλώσσα για να μπορέσουν να συνεννοούνται εδώ, με τους κατοίκους εδώ»*

Σ14: *«Δεν τα βοηθάει γιατί εμείς είμαστε για να τους μάθουμε τα ελληνικά και να τους εντάξουμε εδώ και αυτοί θέλουν να προχωρήσουν»*

Αναφορικά με την υποκατηγορία 3.1.2.1.3. Αντανάκλαση σχολικής πραγματικότητας στη νομοθεσία, οι κώδικες κλειδιά καταδεικνύουν ότι οι απόψεις των περισσότερων εκπαιδευτικών συγκλίνουν στο ότι δεν υπάρχει αντιστοιχία μεταξύ τους. Αναφέρθηκε ότι η νομοθεσία υστερεί σε σχέση με την εκπαιδευτική πραγματικότητα και ότι η σχολική πράξη διαφέρει πολύ από αυτήν. Κατά συνέπεια οι εκπαιδευτικοί πρέπει διαρκώς να αυτενεργούν, καθώς καθημερινά αναδύονται δυσκολίες που το Υπουργείο δεν τις αντιλαμβάνεται γιατί πρέπει να είναι κάποιος στην τάξη για να αντιληφθεί την πολυπλοκότητα των περιπτώσεων, οι οποίες δεν καλύπτονται από νόμους γενικούς και ασαφείς. Αναφέρθηκε ακόμη ότι οι προβλέψεις της νομοθεσίας προσκρούουν στην

πρακτική δυσκολία της εφαρμογής τους και ότι η σχολική πραγματικότητα από μόνη της είναι αυτοχαστικό φαινόμενο, επομένως ότι είναι δύσκολο να βρει πλήρη ανταπόκριση στη νομοθεσία.

Σ13: *«Νομίζω ότι δεν ξέρουν ακριβώς τι συμβαίνει στα σχολεία και γενικότερα τι συμβαίνει εδώ στη Μυτιλήνη για παράδειγμα. Νομίζω ότι κρύβεται η πραγματικότητα»*

Σ14: *Ναι, νομίζω ότι γενικά προηγήθηκε το σχολείο από τις νομοθετικές ρυθμίσεις. Δηλαδή, θυμάμαι ότι και στο Εσπερινό που ήμουν είχαμε ξεκινήσει να φοιτούν πρόσφυγες, όταν ακόμη δεν υπήρχε το πλαίσιο»*

Σ9: *«Όχι, η σχολική πραγματικότητα είναι χειρότερη από τις νομικές ρυθμίσεις. Δεν ξέρω. Δηλαδή επί χάρτου οι ασκήσεις που κάνουν μπορεί να είναι εύκολες. Αλλά εδώ μέσα στην τάξη δεν είναι έτσι τα πράγματα. Δεν είναι έτσι τα πράγματα»*

Σ5: *«Πάντως για να είμαι ειλικρινής, τα πρώτα δύο χρόνια συνεχώς ζητούσαν από εμάς ενημέρωση ως προς το πώς λειτουργούν τα τμήματα υποδοχής»*

Σ5: *«Για να γίνει αυτό εντάζει, αυτό μπορεί να γίνει. Υπάρχει δηλαδή αυτή... το ευέλικτο σχήμα, υπάρχει στο Νόμο ότι μπορείς όποια τάξη και να είναι να τον βάλεις ή σε ΖΕΠ 1 ή σε ΖΕΠ 2. Αυτό όμως, εκεί υπάρχει πρόβλημα πρακτικό, το πρόγραμμα. Πώς θα συνδυάσεις»*

Για την Σ3 μόνο υπάρχει αντιστοιχία της πραγματικότητας στο σχολείο με τη νομοθεσία και από τα λεγόμενά της προκύπτει ότι εννοεί πως στο σχολείο της τηρείται η νομοθεσία.

Σ3: *«Δεν ξέρω, νομίζω πως ναι στο σχολείο ναι»*

Στην υποκατηγορία 3.1.2.1.4. Λάθη συστήματος σε σχέση με τη φοίτηση, ταξινομήθηκαν οι κώδικες κλειδιά από τις συνεντεύξεις που καταδεικνύουν ότι σύμφωνα με την εκτίμηση των συνεντευξιαζόμενων σωρεία λαθών έλαβαν χώρα κατά την προσπάθεια της Πολιτείας να οργανώσει και να διαχειριστεί την ιδιαιτερότητα της φοίτησης των προσφύγων/μεταναστών στο ελληνικό σχολείο. Αναφέρεται αρχικά η φοίτησή τους σε τάξεις με ηλικιακό κριτήριο αλλά με μηδενικό γλωσσικό υπόβαθρο, χωρίς τις προαπαιτούμενες γνώσεις για το επίπεδο της τάξης όπου εντάσσονται. Εμφανίζεται ως εκ τούτου το φαινόμενο να φοιτούν σε τάξεις ειδικότητας χωρίς να είναι σε θέση να ανταποκριθούν. Η ένταξή τους δεν είναι αποτέλεσμα επίσημης αξιολόγησης του γνωστικού τους επιπέδου καθώς απουσιάζει το επίσημο διαγνωστικό τεστ του Υπουργείου και δε διαπιστώνεται ούτε καν ο βαθμός κατάκτησης της Ελληνικής γλώσσας.

Σ1: «Τον πετάς τον μαθητή στη Δευτέρα, στην Τρίτη Γυμνασίου, δεν μπορεί να παρακολουθήσει. Δηλαδή αυτό το σύστημα στην Ελλάδα πρέπει να αλλάξει και δεν ισχύει μόνο για αυτούς»

Σ6: «Ότι έρχονται τα παιδιά χωρίς να γνωρίζουν ελληνικά και μπαίνουν απευθείας μέσα σε μια τάξη που κάνει κάποια μαθήματα ειδικότητας ή που γενικότερα δεν μπορεί να γίνει σε κάποια άλλη γλώσσα»

Σ6: «Δεν μπορούμε τα παιδιά μόνο με γνώμονα και με βάση την ηλικία τους να τα βάλουμε σε μια βαθμίδα εκπαίδευσης»

Σ9: «Εδώ ήδη και με αυτό το πρόγραμμα που έχουνε κάνει, ε, πάλι δε συμφωνώ, λόγω αυτό, γιατί δεν υπάρχει κανένας προέλεγχος ή κανένα, καμιά προσχολική τάξη για να τους βάλει κάπου. Δεν είναι, "άντε είχαμε τη βάρκα και μπήκαμε μέσα". Πού θα μπει; έτσι;»

Επιπλέον οι απαιτήσεις του σχολείου κρίνονται υπερβολικές για το υπάρχον γλωσσικό επίπεδο που διαθέτουν και εμφανίζεται το παράδοξο να επιδιώκεται από το σύστημα η διδασκαλία των αρχαίων ελληνικών τη στιγμή που δεν έχουν κατακτήσει τα νέα ελληνικά και να βρίσκονται αντιμέτωπα με τη δύσκολη στην κατανόησή της ορολογία ακόμα και για γηγενείς μαθητές. Στα ποικίλα λάθη του εκπαιδευτικού συστήματος οι συνεντευξιαζόμενοι συγκαταλέγουν και την απουσία σύγχρονων, εξειδικευμένων και προσαρμοσμένων στις ανάγκες τους εγχειριδίων.

Σ8: «χρησιμοποιούμε λεξιλόγιο το οποίο είναι δύσκολο και για τα παιδιά που είναι Έλληνες, πόσο μάλλον για τους πρόσφυγες»

Σ11: «Δεν μπορούν αυτά τα παιδιά να μάθουν τα πάντα από τη μια στιγμή στην άλλη στα ελληνικά από τη στιγμή που δε ξέρουν ελληνικά»

Σ14: «Αν τώρα δε διδάσκονται τα ελληνικά, και τον πετούμε μέσα σε μια τάξη και προσπαθούμε να μάθει Αρχαία ξαφνικά από.. μη ξέροντας τα Νέα, είναι δύσκολα τα πράγματα»

Σ7: «τα εγχειρίδια τώρα αυτά αντικειμενικά πάντα ας πούμε τρέχουν με βάση κάποια προγράμματα. Ποιο πρόγραμμα είχε περισσότερες επαφές ας πούμε μέσα στο Υπουργείο... Εγώ θεωρώ ότι δεν είναι και πολύ ικανοποιητικά αυτά τα οποία έχω δουλέψει μέχρι στιγμής»

Στη συνέχεια η ανάλυση των καταθέσεων απόψεων των συνεντευξιαζόμενων εκπαιδευτικών ανέδειξε την απουσία διαυγούς πολιτικής για την ένταξή τους και τη χρήση

τακτικισμών στη διαχείρισή των μαθητών αυτών, καθώς και την εν γένει ανεπάρκεια του συστήματος δεδομένου ότι οι μαθητές αυτοί εισάγονται χωρίς προϋπάρχον πρόγραμμα σπουδών, χωρίς άνωθεν κατευθύνσεις, χωρίς διαθέσιμους από την αρχή του σχολικού έτους καθηγητές. Η καθυστερημένη έναρξη των μαθημάτων στις τάξεις υποδοχής, η εφαρμογή της νομοθεσίας για Αλβανόφωνους ως βάση, παρά το γεγονός ότι το φαινόμενο διαφέρει, το γεγονός ότι και η προσφορά του μαθήματος σε αυτούς είναι προβληματική με την απώλεια πολλών διδακτικών ωρών και τα διδακτικά κενά, όλα αυτά αποτελούν απτές αποδείξεις της ποικιλίας και πολυπλοκότητας των λαθών της εκπαιδευτικής πολιτικής.

Σ7: «Εγώ θεωρώ ότι δεν έχει απαντηθεί αυτό το ερώτημα. Δεν, δεν υπάρχει ξεκάθαρη πολιτική ένταξης. Ούτε διαχείρισης ακόμα ας πούμε των μεταναστών, προσφύγων. Συνεπώς αυτό αντανakλάται και αντικατοπτρίζεται και στο πεδίο της εκπαίδευσης»

Σ3: «Μα δεν υπάρχει ένα σωστό πρόγραμμα σπουδών. Αφού δεν το έχουμε. Τι πρόγραμμα σπουδών έχουμε; Δεν μας έχουν στείλει κατευθύνσεις, ρε παιδάκι μου, δεν ξέρω αν δεν τις έχω εγώ υπόψιν μου δηλαδή. Δεν έχουν στείλει κατευθύνσεις»

Σ5: «εμείς έχουμε και πολλά άτομα. Έχουμε δύο τμήματα υποδοχής ενώ σχεδόν όλα τα άλλα σχολεία έχουν ένα. Το πρώτο τμήμα υποδοχής πρόπερσι ξεκίνησε 25 Μαρτίου, 26, μετά. Το δεύτερο τμήμα 5 Μαΐου ήρθε η έγκριση. Ας πούμε ήταν άγνωστο το περιβάλλον, το Υπουργείο βολιδοσκοπούσε ακόμα. Πέρσι τέλη Οκτωβρίου με Νοέμβριο πιάσαμε πάλι»

Σ12: «και η προσφορά του μαθήματος εδώ είναι..., επίσης είναι..., δεν είναι μόνο των μαθητών, υπάρχουν πολλές ώρες οι οποίες χάνονται για διάφορους λόγους, παραδείγματος χάριν η φιλόλογος ακόμα δεν έχει έρθει, των ελληνικών που είναι η κύρια, που συνήθως οργανώνει το τμήμα ένταξης»

Βαρύτητα τέλος δόθηκε μεταξύ των λαθών αυτών στην έλλειψη του αναγκαίου για τις τάξεις υποδοχής μόνιμου προσωπικού (ο καθηγητής ελληνικών συνήθως προσλαμβάνεται μέσω ΕΣΠΑ) που έχει ως αποτέλεσμα να μην ξεκινούν τα γλωσσικά μαθήματα έγκαιρα και οι μαθητές να αναγκάζονται να παρακολουθούν τα μαθήματα στο αντίστοιχο ηλικιακά κανονικό τμήμα με ό,τι αυτό συνεπάγεται για την επίδοσή τους. Στην απόπειρά του το Υπουργείο να διαχειριστεί εκ των ενόντων την εκπαίδευσή τους, χρησιμοποιεί ευέλικτα το υπάρχον διδακτικό δυναμικό και τους υποχρεώνει να καλύπτουν ώρες στο τμήμα των προσφύγων/μεταναστών μαθητών χωρίς να εκτιμά την προθυμία και την επιθυμία τους να διδάξουν, αλλά και αν διαθέτουν προσόντα που

επιβάλλονται για κάτι τέτοιο. Οι συνεντευξιαζόμενοι εμφανίστηκαν προβληματισμένοι και για το γεγονός ότι δε γίνεται πάντοτε ο αναγκαίος ιατρικός προέλεγχος,

Σ11: *«Καταρχάς αυτήν τη στιγμή δεν έχουμε ακόμα καθηγητή γλώσσας, δεν έχει έρθει ακόμα καθηγητής που θα αναλάβει τη..., τη γλωσσική διδασκαλία, την υποστήριξη των αλλοδαπών μαθητών και το ίδιο συνέβη και πρόπερσι. Δηλαδή οι τάξεις υποδοχής αυτήν τη στιγμή είναι υποστελεχωμένες»*

Σ12: *«Προς το παρόν, επειδή δεν έχει έρθει από το Υπουργείο, υπάρχει η κ. Μ... που έρχεται εθελοντικά για να καλύψει αυτό το κενό»*

Σ13: *«Αλλά, σου είπα, ακόμα δεν έχει έρθει ο καθηγητής, οπότε κάνουν μόνο Αγγλικά τα παιδιά. Και τα ελληνικά ό,τι ελληνικά ακούνε από..»*

Σ5: *«Επίσης το άλλο που γινόταν, που γίνονται εγγραφές προσφύγων καθ' όλη τη διάρκεια της χρονιάς, κι αυτό δημιούργησε προβλήματα»*

Σ2: *«εγώ διδάσκω μέχρι να έρθει ο φιλόλογος και είμαι καθηγήτρια Πληροφορικής, να τονιστεί αυτό, που σημαίνει ότι δεν έχω τις απαραίτητες γνώσεις»*

Στην υποκατηγορία 3.1.2.1.5. οι κώδικες κλειδιά καταδεικνύουν ότι όλα τα εντοπισμένα λάθη του εκπαιδευτικού συστήματος παράγουν την αδυναμία του μαθητή να παρακολουθήσει, να ενδιαφερθεί, να συμμετάσχει, επομένως και να αποδώσει στο σχολείο και να ενταχτεί.

Σ5: *«Το αποτέλεσμα ποιο είναι; ότι οι πρόσφυγες κυκλοφορούν. Τους βάζουμε σε όσα μαθήματα, σε όποια μαθήματα μπορούμε μαζί με τους Έλληνες αλλά αυτό βέβαια δεν είναι δυνατό.. Σε κάποια γλωσσικά μαθήματα οι Έλληνες κάνουν αρχαία, οπότε – οι πρόσφυγες δεν ξέρουν ούτε νέα-οπότε κάνουν κενά, ε, βαριούνται, φεύγουν... Αυτό δηλαδή είναι αρνητικό και για τη δικιά τους ένταξη»*

Σ11: *«Άλλωστε βρίσκονται σε ένα πλαίσιο στο οποίο δεν κάνουν τίποτα»*

Τέλος στην υποκατηγορία 3.1.2.1.6. μερικοί εκπαιδευτικοί δηλώνουν ότι φιλότιμα και με δική τους πρωτοβουλία επιχειρούν στο μάθημα να γεφυρώσουν το χάσμα που δημιουργείται από τα ποικίλα λάθη του συστήματος και φτάνουν στο σημείο αυτόβουλα να μπαίνουν στην τάξη τους και να κάνουν μαθήματα άσχετα με την ειδικότητά τους, στα οποία έχουν κάποιες γνώσεις.

Σ11: «Δεν έρχονται έγκαιρα οι καθηγητές για να τους διδάξουν την ελληνική γλώσσα και γίνεται μια προσπάθεια να συμπληρωθούν οι ώρες από τους άλλους καθηγητές οι οποίοι ούτε εξειδικευμένοι είναι αλλά ούτε έχουν και τόσες ώρες στη διάθεσή τους»

Σ4: «Μέσα σε αυτά τα πέντε χρόνια χρειάστηκε πολλές φορές να αυτενεργήσουμε»

Η υποκατηγορία 3.1.2.2. Συμβολή θεσμικού πλαισίου στην κάλυψη εκπαιδευτικών αναγκών, διακρίθηκε στις ακόλουθες: 3.1.2.2.1. Κάλυψη στοιχειωδών αναγκών των προσφύγων, 3.1.2.2.2. Μη κάλυψη στοιχειωδών αναγκών των προσφύγων και 3.1.2.2.3. Δυσκολίες κάλυψης αναγκών των προσφύγων. Σύμφωνα με την ταξινόμηση και κωδικοποίηση στοιχείων από αναφορές των συνεντευξιζόμενων προκύπτει ότι κάποιοι εκπαιδευτικοί εκτιμούν πως το μάθημα στους μαθητές αυτούς δεν είναι ιδιαίτερα απαιτητικό και ότι καταβάλλεται η δέουσα προσπάθεια εκ μέρους τους. Η πλειοψηφία όμως θεωρεί ότι η προσφερόμενη Παιδεία δεν ανταποκρίνεται ούτε στο μέτριο των προσδοκιών τους και διαπιστώνουν άλλη μια φορά τις ιδιαίτερες απαιτήσεις του μαθήματος σε μαθητές που δεν κατέχουν την Ελληνική και τις περισσότερες φορές ούτε την ενδιάμεση Αγγλική γλώσσα, την οποία και οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί πιθανόν να αγνοούν.

Σ1: «Μα δεν έχουνε μεγάλες προσδοκίες. Δεν είναι κάτι δύσκολο να μπει μέσα και να τους κάνουν μάθημα»

Σ6: «προσπαθούμε να ενσωματώσουμε και τις δικές τους ανάγκες μέσα στο μάθημα των αγγλικών»

Σ12: «Αλλά από την άλλη δεν το θεωρώ και παράλογο που το κάνουν κατά κάποιο τρόπο, γιατί αυτό που τους προσφέρεται δεν είναι απαραίτητα, δεν είναι ούτε καν το μέτριο από αυτό που ίσως θα μπορούσε να προσφερθεί»

Σ13: «σίγουρα δεν είναι το ίδιο με το να διδάσκω μόνο σε Έλληνες, αλλά εντάξει»

Στην υποκατηγορία 3.1.2.3. Συμβολή θεσμικού πλαισίου στη δημιουργία φιλοδοξιών, διακρίθηκαν οι επιμέρους: 3.1.2.3.1. Ανυπαρξία φιλοδοξιών, 3.1.2.3.2. Λόγοι έλλειψης φιλοδοξιών, 3.1.2.3.3. Ποικιλία φιλοδοξιών και στόχων, 3.1.2.3.4. Φιλοδοξίες προσφύγων για μέλλον, 3.1.2.3.5. Βοήθεια και ενίσχυση φιλοδοξιών και 3.1.2.3.6. Μη βοήθεια και ενίσχυση φιλοδοξιών.

Απ' ό,τι βλέπουμε στις υποκατηγορίες 3.1.2.3.1. και 3.1.2.3.2. υπήρξε αναφορά εκ μέρους κάποιων συνεντευξιζόμενων ότι δεν υπάρχουν φιλοδοξίες στους μαθητές αυτούς και ως λόγους

για αυτό προβλήθηκαν η ανάπτυξη της νοοτροπίας των εύκολων χρημάτων, το ασαφές πλαίσιο φοίτησης, η προσωρινότητα της παραμονής τους, και το μικρό της ηλικίας των ανήλικων προσφύγων μαθητών.

Σ12: *«Όχι, γιατί δε βλέπω καμιά φιλοδοξία»*

Σ11: *«Γιατί αυτό τους έχουν περάσει μέσα από τις δομές φιλοξενίας όπου ζουν. Δηλαδή πιστεύουν ότι θα παίρνουν κάποια επιδόματα και ότι θα ζούνε»*

Σ7: *«Τώρα το Λύκειο και το σύστημα από τη στιγμή που δεν είναι ξεκάθαρο τι φιλοδοξία να... Αν ένα παιδί δεν ξέρει σε ποια τάξη θα πάει, αν θα δώσει εξετάσεις Πανελλαδικές κανονικά με τους υπόλοιπους, δε νομίζω ότι αφήνει ανοιχτό χώρο για τις φιλοδοξίες»*

Σ4: *«πολλές φορές αρνούνται γιατί λένε πόσα χρόνια, σε τι ηλικία θα πάρω εγώ αυτό το πτυχίο. Είναι συναφές δηλαδή της ηλικίας πολλές φορές»*

Σ14: *«Γιατί τα παιδιά που είναι να φύγουνε δε νομίζω ότι έχουν στο μυαλό τους αυτό το πράγμα»*

Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί όμως, όπως φαίνεται στην υποκατηγορία 3.1.2.3.3. αναφέρθηκαν σε ποικιλία στόχων εκ μέρους τους ανάλογα με την ηλικία και το χαρακτήρα τους όπως συμβαίνει και στους Έλληνες μαθητές, και ανάλογα με τον προσανατολισμό που δέχονται από το οικογενειακό τους περιβάλλον.

Σ5: *«Εντάξει, η φιλοδοξία είναι κάτι σχετικό για τον καθένα. Κάποιος μπορεί να θέλει να πάει πολύ ψηλά, που κάποιος άλλος το βλέπει έτσι, αλλά για εκείνον να μην ισχύει»*

Σ1: *«πιστεύω είναι ανάλογα το παιδί. Και όχι μόνο το παιδί, είναι ανάλογα και την οικογένεια. Γιατί βλέπεις και σε αυτούς από πίσω τι υπάρχει. Από το στήσιμο, το ντύσιμο, όχι ότι είναι ντυμένα ακριβά αλλά πως ντύνονται, πως μιλάνε καταλαβαίνεις από πίσω τι οικογένεια υπάρχει»*

Οι κώδικες κλειδιά της υποκατηγορίας 3.1.2.3.4. Φιλοδοξίες προσφύγων για μέλλον, καταδεικνύουν τη θέληση να μάθουν τη γλώσσα και να σπουδάσουν, να προοδεύσουν στη ζωή τους και να εξασφαλίσουν τα προς το ζην μαθαίνοντας μια τέχνη, να αλλάξουν τη ζωή τους και να χτίσουν ένα καλύτερο μέλλον. Συνδέουν τις σπουδές τους με την επαγγελματική αποκατάσταση καθώς εκτιμούν ότι η απόκτηση μόρφωσης πανεπιστημιακού επιπέδου αποτελεί εφόδιο για να έχουν αξιώσεις στον εργασιακό χώρο, αλλά και με την επιθυμία τους να ασκήσουν

συνάμα και ένα λειτούργημα για τους ομοεθνείς τους. Η φυγή σε άλλη χώρα είναι πάντοτε το μακρινό τους όνειρο και άλλοτε τους ενισχύει ώστε καταβάλλουν προσπάθεια, ενώ άλλοτε δρα ανασταλτικά.

Σ14: *«Τα παιδιά που είναι εδώ, νομίζω ότι έχουν αρχίσει και έχουν φιλοδοξίες. Και θέλουν να σπουδάσουν και θέλουν να προχωρήσουν»*

Σ4: *«Ξέρουνε τι υπάρχει στην Εκπαίδευση, υπάρχουν τα ΙΕΚ, υπάρχει ό,τι υπάρχει σε λυκειακό, μεταλυκειακό επίπεδο, Πανεπιστήμια, και ανάλογα με τις δυνατότητες και τα ενδιαφέροντά τους ξέρουνε τι θα σκοπεύουν να ακολουθήσουν»*

Σ9: *«Ό,τι φιλοδοξίες έχει ένας έφηβος. Να πετύχουν ένα καλύτερο μέλλον, να σπουδάσουν, να πάνε στην Ανώτατη Εκπαίδευση, να αλλάζουν τη ζωή τους προς το καλύτερο μέσω της εκπαίδευσης και της μάθησης»*

Σ8: *«Ναι, και έχουμε και παραδείγματα προσφύγων οι οποίοι θέλουν να γίνουν δικηγόροι, θέλουν να γίνουν.. ο άλλος ήθελε να γίνει γιατρός»*

Σ15: *«Να κατακτήσουν τη γλώσσα. Να σπουδάσουν στην Ελλάδα. Βεβαίως. Αν και είπαμε το μακρινό τους όνειρο είναι να φύγουν»*

Σ11: *«Τα συγκεκριμένα παιδιά, η μόνη φιλοδοξία που έχουν επί του παρόντος είναι να φύγουν από την Ελλάδα και να πάνε σε μια άλλη χώρα. Άρα λοιπόν δεν είναι σε διαδικασία να σκεφτούν τι θα κάνουν στο μέλλον»*

Το σχολείο σύμφωνα με την κωδικοποίηση των στοιχείων από τις συνεντεύξεις που περιλαμβάνονται στην υποκατηγορία 3.1.2.3.5. ενισχύει τις φιλοδοξίες τους όχι τόσο ως θεσμός, όσο κυρίως διαμέσου της καλής διάθεσης των εκπαιδευτικών που τους ενθαρρύνουν και καλλιεργούν τις φιλοδοξίες τους. Επιπλέον και το οικογενειακό τους περιβάλλον κρίνεται ότι μπορεί να επιδράσει ενισχυτικά.

Σ1: *«Ναι, τους βοηθάει, γιατί εεε επειδή είναι στη φάση που θέλουν συνέχεια να μαθαίνουν και πιστεύουν ότι αν μάθουν... μάθουν.. μάθουν.. θα γίνουν καλύτεροι, τους βοηθάει και τους ενισχύει αυτό το πράγμα»*

Σ15: *«Αποκτά μια αισιοδοξία και μια φιλοδοξία για το μέλλον του. Και το έχουμε δει αυτό σε παιδιά σας είπα»*

Σ5: *«Μεγάλο... Νομίζω σε αυτό εδώ μπαίνουν και οι εκπαιδευτικοί. Στο πώς έτσι θα βοηθήσουν τα παιδιά και να τα ενθαρρύνουν για το αν θέλουν να συνεχίσουν ή όχι. Νομίζω ότι είναι θέμα των εκπαιδευτικών των ίδιων περισσότερο παρά του νομοθετικού πλαισίου»*

Σ8: *«ήτανε άνθρωποι που είχανε μια αξιοπρεπή δουλειά κάποιος, ήρθαν αυτά (ενν. τα γεγονότα) έρχονται, θέλουν τα παιδιά τους να βρουν κάτι αξιοπρεπές, να έχουν μια καλή ζωή, έχουν στόχους καλούς»*

Εντούτοις στην υποκατηγορία 3.1.2.3.6. κάποιος εκπαιδευτικός ήταν της άποψης ότι το νομοθετικό πλαίσιο και η έλλειψη οργάνωσης, αντί να δημιουργεί, καταστρέφει τις φιλοδοξίες και ότι η ελληνική κοινωνία δεν ενθαρρύνει τις φιλοδοξίες τους για εργασία. Θεωρούν ότι κυρίως δεν ενισχύονται οι φιλοδοξίες τους να φύγουν και να εργαστούν σε άλλη χώρα. Επίσης ότι λιγότες είναι οι φωτεινές εξαιρέσεις παιδιών που με προσωπική προσπάθεια και επιμονή κατάφεραν να υπερνικήσουν τα εμπόδια στην επικοινωνία και να αριστεύσουν.

Σ9: *«Πλην ελαχίστων εξαιρέσεων, όχι, τις καταστρέφει. Αλλά υπάρχουν και οι εξαιρέσεις που επιβεβαιώνουν τον κανόνα που ανέφερα. Γιατί έχω δει και στο πρωινό, επάνω στο ημερήσιο, που είναι ένα-δυο που πράγματι τα έχουν καταφέρει. Από μόνοι τους, έτσι; Από μόνοι τους»*

Σ11: *«Δυστυχώς δεν υπάρχει κάποια ενθάρρυνση αυτών των κοινωνικών ομάδων να εργαστούν, να παράγουν, οπότε είναι αυτονόητο ότι και τα παιδιά βρίσκονται σε αυτό το ίδιο πράγμα εγκλωβισμένα»*

3.1.3. Προτάσεις επί του υπάρχοντος θεσμικού πλαισίου

Η υποκατηγορία 3.1.3. Προτάσεις επί του υπάρχοντος θεσμικού πλαισίου, επιμερίζεται στις ακόλουθες: 3.1.3.1. Επιμόρφωση εκπαιδευτικών, 3.1.3.2. Υποδομές διδασκαλίας, 3.1.3.3. Μεταρρυθμίσεις στην εφαρμογή της Δ.Ε. και 3.1.3.4. Γενικές προτάσεις.

Η υποκατηγορία 3.1.3.1. επιμόρφωση εκπαιδευτικών, διακρίνεται στις ακόλουθες επιμέρους: 3.1.3.1.1. Η υπάρχουσα επιμόρφωση εκπαιδευτικών, 3.1.3.1.2. Ανάγκη επιμόρφωσης για κάλυψη αναγκών προσφύγων, 3.1.3.1.3. Λόγοι αναγκαιότητας επιμόρφωσης, 3.1.3.1.4. Μη ανάγκη επιμόρφωσης (λόγοι).

Στην υποκατηγορία 3.1.3.1.1. αναφέρεται βάσει της ταξινόμησης των κωδικών κλειδιών ότι εκτός από ένα σεμινάριο στη Δ.Ε. που παρακολούθησαν λίγοι εκπαιδευτικοί, δεν υφίσταται

καμία επιμόρφωση. Αυτή επαφίεται στη διακριτική ευχέρεια των εκπαιδευτικών και στις αυτόβουλες προσπάθειες που καταβάλλουν να γνωρίσουν τον πολιτισμό και την ιδιαίτερη κουλτούρα, τις πεποιθήσεις και τη θρησκεία των προσφύγων μαθητών τους, προκειμένου να ανταποκριθούν στο εξεχόντως απαιτητικό μάθημα στην τάξη τους.

Σ14: *«Δυστυχώς μας ρίζανε στα βαθιά, χωρίς να έχουμε ιδιαίτερη ενημέρωση»*

Σ15: *«Ας πάνε πρώτα οι εκπαιδευτικοί σε κάποιο σεμινάριο. Δεν έχει γίνει σας είπα κανένα. Δηλαδή είναι στη..., στη διακριτική ευχέρεια του καθενός, στην ιδεολογία του καθενός, στις αντιλήψεις του καθενός να φερθεί καλά ή άσχημα σε έναν μετανάστη; Δεν έχει υπάρξει καμιά ενημέρωση»*

Κρίνεται λοιπόν αναγκαία η συνολική επιμόρφωση των εκπαιδευτικών αλλά και η προσαρμοσμένη στις ανάγκες των προσφύγων ιδιαίτερα, απ' ό,τι φαίνεται στην υποκατηγορία 3.1.3.1.2. Οι εκπαιδευτικοί κρίνουν αναγκαία μεταξύ άλλων όχι απλά την επιμόρφωση στο αντικείμενό τους, αλλά και στη χρήση των υπολογιστών προκειμένου να κάνουν το μάθημα ελκυστικό και αποδοτικό. Επίσης την επιμόρφωση σε κάποια γλώσσα επικοινωνίας και γενικά στην πραγματοποίηση της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης. Αιτούνται επιμόρφωση στον ενδεδειγμένο τρόπο διδασκαλίας, στις ιδιαιτερότητες των λαών, στην πολιτισμική τους πολυποικιλότητα, την ιστορία, την κοινωνιολογία και την κουλτούρα τους ειδικότερα, γιατί κρίνουν ότι πάντα άθελά τους στο μυαλό τους έχουν ότι απευθύνονται σε μαθητές του Δυτικού κόσμου. Ακόμη ζητούν να επιμορφωθούν σχετικά με τα διατιθέμενα βιβλία και Site στο Διαδίκτυο και στην πραγμάτωση της Δ.Ε. χωρίς φυσικά δική τους οικονομική επιβάρυνση.

Σ2: *«και πολύ καλή εκπαίδευση στους ανθρώπους που θέλουν, είναι σημαντικό αυτό, στους ανθρώπους που θέλουν να διδάξουν τα παιδιά αυτά»*

Σ3: *«Τι επιπλέον. Το θέμα είναι να επιμορφωθούμε. Δηλαδή εντάξει εγώ θα φύγω φέτος, αλλά οι συνάδελφοι οι οποίοι θα διδάσκουν στο σχολείο πρέπει οπωσδήποτε να επιμορφωθούν. Τώρα πώς θα επιμορφωθούν; Θα πρέπει να κάτσουν και να βρουν»*

Σ13: *«Γενικά στους Υπολογιστές εγώ θα ήθελα, τι τεχνο(λογίες), τι άλλο θα μπορούσα ας πούμε να χρησιμοποιήσω για να κάνω πιο ενδιαφέρον το μάθημα»*

Σ8: *«να τους δίνεται η δυνατότητα, δηλαδή κάποιες ώρες, να τους αφαιρεθούν κάποιες ώρες... να τους αφαιρεθούν κάποιες ώρες και να μάθουν. Να ασχοληθούν λίγο με τη γλώσσα,*

να τους το πριμοδοτεί δηλαδή για να μάθουν γλώσσα, να πληρώνει δηλαδή κάποιον να μάθει τη γλώσσα

Σ13: «Σίγουρα μια επιμόρφωση στο πώς να διδάξω ας πούμε το μάθημά μου στους μετανάστες θα ήταν χρήσιμη. Μπορεί να θέλουν ένα άλλο είδος, μια άλλου είδους προσέγγιση, ξέρω εγώ»

Σ7: «Εγώ έλεγα ότι είναι πολύ θετικό να γνωρίσει κανείς, ο εκπαιδευτικός κυρίως, και την... τη χώρα καταγωγής, τον πολιτισμό αυτών των ανθρώπων»

Στις αναφορές τους προέχει το αίτημα να επιμορφωθούν στον τρόπο διαχείρισης ατόμων με ψυχικά τραύματα και στις ενδεικνύμενες μεθόδους αντιμετώπισης κρουσμάτων ρατσιστικής βίας. Ακόμη αναφέρονται στην επιθυμία τους να ενημερωθούν σχετικά με το επίπεδο της παρεχόμενης, ανά τάξη και βαθμίδα, εκπαίδευσης στη χώρα τους και στη διδασκαλία της Ελληνικής ως ξένης γλώσσας.

Σ15: «Να επιμορφωθώ σε θέματα που έχουν να κάνουν με την ψυχολογική τους στήριξη. Θα ήθελα ένα σεμινάριο. Να γίνει για να ενημερωθώ για το πώς πρέπει να χειριστώ καταστάσεις. Και ρατσισμού και άλλων προβλημάτων»

Σ7: «Πέρα από τα τυπικά ας πούμε που είναι η διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας, όλα αυτά, κυρίως δηλαδή πάνω σε αυτό γίνεται εκπαίδευση, η επιμορφωτική ας πούμε, επιμορφωτικά σεμινάρια πάντα βασίζονται σε αυτό»

Οι καθηγητές όπως δείχνουν οι κώδικες-κλειδιά της υποκατηγορίας 3.1.3.1.3., αναφέρονται στην αναγκαιότητα της επιμόρφωσης προκειμένου να μπορούν να συμπεριφέρονται σωστά και να διδάσκουν αποδοτικά.

Σ14: «Είναι κάποια θέματα που εμείς μπορεί να τα θεωρούμε αυτονόητα, αλλά σε κάποιες άλλες κοινωνίες μπορεί να μην υπάρχουν. Οπότε θα ήθελα μια τέτοια ενημέρωση. Τι είναι επιτρεπτό, μέχρι πού, πώς πρέπει να μιλήσω»

Εντούτοις υπάρχουν και αναφορές κάποιων, στην υποκατηγορία 3.1.3.1.4., που δε θεωρούν αναγκαία την επιμόρφωση είτε γιατί ως εκπαιδευτικοί έχουν κουραστεί από ανάλογες διαδικασίες επιμόρφωσης, είτε γιατί κρίνουν ότι οι γνώσεις τους επαρκούν, είτε γιατί κρίνουν ότι προέχει η επίλυση του γλωσσικού προβλήματος στη διδασκαλία τους. Κάποιοι μάλιστα θεωρούν

ότι δεν έχει νόημα η επιμόρφωση για αυτούς λόγω του μεγάλου της ηλικίας τους και γιατί κρίνουν ότι η επιμόρφωση στη γλώσσα των προσφύγων δε θα αποδώσει.

Σ9: *«Καμιά επιμόρφωση και κανένας δε θα μπορούσε να με βοηθήσει, αν δε λυθεί το γλωσσικό»*

Σ9: *«Δηλαδή κι αν, δεν ξέρω, κι αν μας έρθουν Κινέζοι, που λέω κι εγώ, κι αν μας έρθουνε... θα πρέπει ξανά πάλι εγώ να πάω να μάθω κινέζικά; Είναι τώρα σοβαρά πράγματα αυτά που λέμε; Ή κάνουμε πλάκα. Δεν ξέρω»*

Σ11: *«Δηλαδή, επειδή το μεγαλύτερο ποσοστό των εκπαιδευτικών είναι μεγάλης ηλικίας, η επιμόρφωση πλέον σε εμάς δεν έχει και πολύ νόημα»*

Σ4: *«Εγώ θεωρώ ότι για τα μαθήματα που κάνω ότι έχω αρκετές γνώσεις. Ας κρίνουν οι συντονιστές και οι σύμβουλοι αν χρειάζομαι κάτι επιπλέον»*

Η υποκατηγορία 3.1.3.2. Υποδομές διδασκαλίας, επιμερίζεται στις ακόλουθες: 3.1.3.2.1. Ανάγκη προπαρασκευής προσφύγων μαθητών, 3.1.3.2.2. Διορισμοί εκπαιδευτικών, 3.1.3.2.3. Αναγκαία χαρακτηριστικά διδασκόντων σε πρόσφυγες, 3.1.3.2.4. Εγχειρίδια για πρόσφυγες, 3.1.3.2.5. Τεχνολογίες Πληροφορικής, 3.1.3.2.6. Μεταφραστής, 3.1.3.2.7. Σχολική μονάδα, 3.1.3.2.8. Προτάσεις για προϋποθέσεις εγγραφής προσφύγων, 3.1.3.2.9. Πρόγραμμα σπουδών, 3.1.3.2.10. Εκπαιδευτική Πολιτική, 3.1.3.2. 11. Προτάσεις για ενταξιακή πολιτική, 3.1.3.2.12. Πρόγραμμα σπουδών γλωσσικής διδασκαλίας, 3.1.3.2.13. Ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης.

Τα συμπεριλαμβανόμενα κωδικοποιημένα κλειδιά στην υποκατηγορία 3.1.3.2.1. αναφορικά με τις προτάσεις των συνεντευξιζόμενων επί του θεσμικού πλαισίου μαρτυρούν ότι κρίνουν επιβεβλημένη τη γλωσσική προπαρασκευή των προσφύγων/μεταναστών μαθητών στην Ελληνική, μέσω της φοίτησης σε προπαρασκευαστικά τμήματα πριν ενταχτούν στα κανονικά και με ταχύρρυθμη και συστηματική διδασκαλία της γλώσσας. Επίσης προτείνουν και την προετοιμασία τους στον συνδυασμό της Ελληνικής και της Αγγλικής. Ακόμη να μην ενσωματώνονται σε τάξεις ανάλογα με την ηλικία, αλλά ανάλογα με το μαθησιακό επίπεδο που έχουν αναπτύξει και δεδομένου ότι δεν έχουν εξοικείωση με τη γλώσσα, να εισάγονται σε χαμηλότερες τάξεις. Επίσης να διδάσκονται εναλλακτικά την Αγγλική και να εισάγονται σε τάξεις Ελληνικών ή Αγγλικών ανάλογα με τη γλώσσα που έχουν προηγουμένως διδαχτεί. Η φοίτηση σε τμήμα ένταξης πρέπει απαραίτητα να προηγείται από τη φοίτηση σε μεικτά τμήματα.

Σ11: «Καταρχάς να υπάρχει μια προπαρασκευαστική περίοδος στην οποία τα παιδιά θα μαθαίνουν ικανοποιητικά ελληνικά»

Σ6: «Δηλαδή, αυτό που είπα και πριν, θα πρέπει πρώτα αυτά τα παιδιά να πηγαίνουν και να διδάσκονται σε άλλους χώρους ή κι αν είναι εδώ πρέπει μόνο ελληνικά να μαθαίνουν για κάποιο διάστημα και μετά να μπαίνουν στην κανονική τάξη»

Σ9: Αυτό που στο είπα από την αρχή της συνέντευξης. Να τους παίρνει όπως έρχονται, να τους μαθαίνει ελληνικά ή αγγλικά ή ας επιλέξει εκείνος ποια γλώσσα θέλει, και μετά να τους πάει σε αντίστοιχα ή τμήματα που θα διδάσκονται στα αγγλικά ή σε τμήματα που θα διδάσκονται στα ελληνικά κι αφού πρώτα τους έχει κάνει , ε, τους έχει περάσει από εξετάσεις για να δει το επίπεδό τους και αντίστοιχα να τους βάλει σε τάξεις»

Σ1: «Πώς πηγαίνεις ας πούμε σε μια στο εξωτερικό να σπουδάσεις και δεν ξέρεις τη γλώσσα και κάνεις μια προπαρασκευή έναν χρόνο; Δηλαδή να γίνεται κάτι τέτοιο χωρίς να βαθμολογούνται εννοείται»

Οι αναφορές των εκπαιδευτικών κατόπιν ανάλυσης και κωδικοποίησής τους στην υποκατηγορία 3.1.3.2.2. και 3.1.3.2.3., αναδεικνύουν τη σημασία που αποδίδουν στον έγκαιρο διορισμό εκπαιδευτικών για τους μαθητές αυτούς, με ιδανικό στόχο την πρώτη ημέρα του σχολικού έτους. Οι διδάσκοντες στην τάξη τους εκπαιδευτικοί απαιτείται να διαθέτουν ειδικά προσόντα και να μην προέρχονται αβίαστα από το υπάρχον εκπαιδευτικό δυναμικό. Πρέπει να είναι εξειδικευμένοι στη Δ.Ε., να είναι γνώστες της Αγγλικής, να είναι γνώστες της γλώσσας τους, να επιλέγονται από ειδικό φορέα και κατόπιν δικής τους αίτησης. Επίσης να είναι νέοι εκπαιδευτικοί για να διαθέτουν ζήλο και μεράκι. Επιπλέον οι εκπαιδευτικοί επιβάλλεται κατά την κρίση των συνεντευξιαζόμενων να γνωρίζουν τα δικά τους πολιτισμικά στοιχεία, να είναι γνώστες της Ιστορίας, της Θρησκείας, της Γλώσσας τους. Πάνω από όλα να είναι ευέλικτοι ως άτομα και να διαθέτουν την ευαισθησία που απαιτεί η εκπαίδευση ατόμων με τραυματικά βιώματα ώστε να τα κάνουν να νιώσουν πως πραγματικά ενδιαφέρονται για αυτά.

Σ4: «Όπως επίσης θεωρώ ότι ο καθηγητής ο οποίος θα διδάσκει ένα συγκεκριμένο μάθημα στους πρόσφυγες θα πρέπει να επιλέγεται ίσως από κάποιο φορέα»

Σ7: «Εγώ θα εστιάσω σε μια. Τη θεωρώ για μένα πιο σημαντική, έτσι όπως τα έχω ζήσει. Είναι η στελέχωση με εκπαιδευτικό προσωπικό. Αυτό είναι το Άλφα και το Ωμέγα για τη λειτουργία των τμημάτων όπου υπάρχουν πάντα πρόσφυγες, μετανάστες»

Σ11: *«Πρέπει ή να έρθουνε καινούρια άτομα που να είναι εξειδικευμένα με τη συγκεκριμένη (ενν. τη Δ.Ε.) για να μπορούν να ασχολούνται με τα παιδιά αυτά»*

Σ7: *«Πάντα βοηθάει πρακτικά κάποιος που ξέρει πολύ καλά και τις δύο γλώσσες. Αυτό είναι πολύ σημαντικό»*

Σ2: *«Πρέπει να αισθανθούν καλά ότι δεν τους κατακρίνεις, ότι δεν τους λυπάσαι. Ότι τους σέβεται, άρα πρέπει να έχεις έναν... μια στάση και συμπεριφορά που να κερδίσεις την εμπιστοσύνη τους πρώτα απ' όλα»*

Τα συμπεριλαμβανόμενα κωδικοποιημένα κλειδιά στην επιμέρους υποκατηγορία 3.1.3.2.4. αναφορικά με τις προτάσεις των συνεντευξιαζόμενων επί του θεσμικού πλαισίου μαρτυρούν ότι κρίνουν αναγκαία τη βελτίωση των υποδομών γραπτού κειμένου. Τα βιβλία πρέπει να είναι απλοποιημένα, συναφή με την κοινωνική πραγματικότητα αλλά και με τον δικό τους πολιτισμό και προσαρμοσμένα στις ανάγκες τους. Επιβάλλεται να εκδοθούν γλωσσάρια για κάθε μάθημα με απλοποιημένες τις έννοιες ορολογίας. Επίσης να υπάρχουν βιβλία σε ενδιάμεσες γλώσσες ή στην ιδανική περίπτωση βιβλία σε κάθε γλώσσα που μιλούν οι πρόσφυγες μαθητές. Τα εγχειρίδια πρέπει κατά την εκτίμησή τους να είναι δίγλωσσα (Ελληνικά- Αγγλικά ή Ελληνικά – στη γλώσσα τους) ή τρίγλωσσα (Ελληνικά, Αγγλικά, στη γλώσσα τους).

Σ15: *«Κάποια βιβλία για αυτούς, δε γνωρίζω για τα βιβλία ακριβώς. Αλλά σας είπα, τα βιβλία, αν τυπωθούν για εμάς, θα είναι και για εκείνους»*

Σ6: *«Να υπάρχουν γλωσσάρια για τα διάφορα μαθήματα. Να βγούνε, να μας βοηθήσουνε στην εκπαιδευτική διαδικασία»*

Σ4: *«Δηλαδή να υπάρχει το.., σίγουρα τα βιβλία, τα εγχειρίδια σε μια.. και μεταφρασμένα τουλάχιστον σε μια ενδιάμεση γλώσσα»*

Σ13: *«Τώρα, αν ήταν κάποιο στη γλώσσα τους, σίγουρα θα ήταν πιο εύκολο για αυτούς να καταλάβουν τις έννοιες. Εντάξει, σίγουρα τα Μαθηματικά ας πούμε μπορείς να τα καταλάβεις αλλά τώρα άλλο και να... Υπάρχουν ας πούμε κάποιες έννοιες όπως τα κλάσματα, κάποιες ορολογίες ξέρω εγώ που άμα ήταν στη γλώσσα τους, θα ήταν καλύτερα φαντάζομαι»*

Σ4: *«Να υπάρχει βιβλίο που θα είχε τη μετάφραση στα αγγλικά, στα πακιστανικά και στα ελληνικά για να ρωτήσεις ένα μαθητή Πακιστανό ίσως»*

Σ15: *«Απλώς να είναι τα βιβλία, να αναφέρονται στην κοινωνική πραγματικότητα. Τα βιβλία είναι τόσο παλιομοδίτικα που δεν άπτονται των καινούριων θεμάτων που έχουν προκύψει στη ζωή»*

Σ14: *«Υλικό, βιβλία ειδικά σχεδιασμένα για τους πρόσφυγες με γλώσσα και δικιά τους και δικιά μας, μετάφραση, πολύ μικρά κείμενα»*

Ακόμη κρίνεται αναγκαία η βελτίωση των υποδομών Τεχνολογιών της Πληροφορικής όπως βλέπουμε από την υποκατηγορία 3.1.3.2.5..Η χρήση των Τεχνολογιών Πληροφορικής κρίνεται επιβεβλημένη ως ασφαλής οδός επικοινωνίας εφόσον γίνεται σωστή διαχείρισή της. Απαιτείται λοιπόν η αναγκαία υποδομή σε υπολογιστές, διαδραστικούς πίνακες και συναφή οπτικά μέσα. Στο σχολείο πρέπει να υπάρχει πολυμεσικό υλικό και τεχνολογίες για την οπτικοποίηση και την υποστήριξη του μαθήματος. Το ιδανικό θα ήταν σε κάθε πρόσφυγα μαθητή να αντιστοιχεί ένας υπολογιστής.

Σ2: *«οπτικοακουστικά μέσα για αυτά τα παιδιά, που αυτός είναι αυτή τη στιγμή ο μόνος τρόπος, ο σωστός τρόπος, ο καλός τρόπος, ο απαραίτητος τρόπος για να επικοινωνήσουμε»*

Σ6: *«Σαφώς θα θέλαμε έναν υπολογιστή για κάθε παιδί. Τότε θα ήταν όλα εντάξει»*

Σ12: *«Βέβαια εξοπλισμός, να υπάρχει κατάλληλος εξοπλισμός»*

Σ12: *«Δηλαδή θα ήθελα σε έναν αντικειμενικό κόσμο, θα ήθελα σίγουρα μια αίθουσα με διαδραστικό τουλάχιστον, κι αν υπήρχε η δυνατότητα ενός νεροχύτη, ρε παιδί μου, ενός ψυγείου, ξέρεις. Κάτι σαν εργαστηριακό δηλαδή»*

Επίσης στην υποκατηγορία 3.1.3.2.6. προτείνεται η παρουσία του μεταφραστή με τη μορφή της παράλληλης στήριξης.

Σ14: *«Και θα ήταν, ναι, πολύ χρήσιμο, όπως, να λειτουργούσε (ο μεταφραστής) όπως η παράλληλη στήριξη»*

Τα συμπεριλαμβανόμενα κωδικοποιημένα κλειδιά στην επιμέρους υποκατηγορία 3.1.3.2.7. αναφορικά με τις προτάσεις των συνεντευξιζόμενων επί του θεσμικού πλαισίου, μαρτυρούν ότι οι συνεντευξιζόμενοι προτείνουν, αναφορικά με τη μορφή και οργάνωση της σχολικής μονάδας, αρχικά να υπάρχει ένα εξειδικευμένο σχολείο, βασισμένο στις ανάγκες των παιδιών αυτών. Το σχολείο τους πρέπει κατά την εκτίμησή τους να είναι ειδικό, με ιδιαίτερο

πρόγραμμα σπουδών, στελεχωμένο με μεταφραστές και καθηγητές που να γνωρίζουν τη γλώσσα τους. Επιβάλλεται να ιδρυθεί λοιπόν διαπολιτισμικό σχολείο στο νησί και πέρα από τα τμήματα ένταξης, να λειτουργούν σε αυτό τμήματα ξενόγλωσσα τα οποία να παρακολουθούν οι πρόσφυγες μαθητές και να μην υπάρχουν τάξεις με ομαδοποιημένες εθνικότητες για την αποφυγή προβλημάτων. Τα σχολεία αυτά πρέπει να λειτουργούν το πρωί και στη σχολική μονάδα να υπάρχει ευχέρεια στη χρήση των Τ.Π.Ε. Τα διαπολιτισμικά σχολεία επιβάλλεται να λειτουργούν απαραίτητως σε μέρη με μεγάλη συγκέντρωση προσφύγων μαθητών. Επίσης πρέπει να αυξηθεί ο αριθμός των σχολείων που δέχονται πρόσφυγες/ μετανάστες. Πρέπει να υπάρχει η δική τους τάξη, να στεγάζονται σε νεόκτιστα κτίρια και όχι σε πεπαλαιωμένα ούτε σε λυόμενα και η τάξη τους να είναι κατάλληλα εξοπλισμένη ώστε ο χώρος να εμπνέει τη χαρά και την αισιοδοξία που η ζωή τους στέρησε. Επιπλέον να υπάρχει ευελιξία στην ταξινόμησή τους σε τάξεις και υποδομές για παιχνίδι.

Σ11: «η δεύτερη περίπτωση είναι ένα εξειδικευμένο σχολείο όπου αυτά τα παιδιά να έχουνε ένα διαφορετικό πρόγραμμα σπουδών»

Σ10: «Η εκπαίδευση τους είναι πολύ πίσω σε σχέση με τη δικιά μας. Γι' αυτό πιστεύω ότι αυτά τα σχολεία είναι απαραίτητα από τη στιγμή που είναι έτσι τα πράγματα, να λειτουργούνε πρωινές ώρες με πλήρες πρόγραμμα»

Σ9: «Η θα έπρεπε πρώτα να περνάγανε από τμήματα ένταξης με εκμάθηση της γλώσσας ή να γίνει με ξενόγλωσσα τμήματα αλλά όχι να τα εντάξει μέσα στα ήδη υπάρχοντα τμήματα»

Σ11: «Πρέπει ουσιαστικά τουλάχιστον στις περιοχές που δέχονται πάρα πολλά άτομα, το κράτος, όχι οι ΜΚΟ, για να γίνει κάτι συντονισμένο, θα πρέπει να δημιουργήσει ένα σχολείο»

Σ4: «δηλαδή όπως ανέφερα το θέμα με τις ασθένειες, κανονικά θα έπρεπε να υπάρχει ένας φορέας από τον οποίο θα περνάνε θα ελέγχονται και μετά θα εντάσσονται μέσα στο σχολείο»

Σ3: «Και θα πρέπει να υπάρχει μια σωστή αίθουσα. Εμείς τώρα μέσα στο λύόμενο, δεν είναι αίθουσα αυτό το πράμα. Και δικά μας κάνουν εκεί. Αλλά τα δικά μας έχουν και την... να πάνε μια φορά τη βδομάδα και στην τάξη. Αυτά μέσα στο λύόμενο»

Σ7: «Ευέλικτες τάξεις, να έχει ο εκπαιδευτικός τη δυνατότητα να καθορίσει τα τμήματα»

Οι προϋποθέσεις για την εγγραφή αναφέρονται στην υποκατηγορία 3.1.3.2.8. και λέγεται ότι είναι αναγκαίο να περιλαμβάνουν την πιστοποίηση υγείας και τη νομιμότητα, εφόσον διασαφηνιστεί επακριβώς το περιεχόμενο του όρου αυτού.

Σ11: «*ότι αφού έχουν κάνει τις ιατρικές εξετάσεις, θα έπρεπε να έχουν πρόσβαση σε κάποια σχολική δομή*»

Σ6: «*Σίγουρα πρέπει να είναι νόμιμοι και να υπάρχουν χαρτιά*»

Στα ειδικά για πρόσφυγες/μετανάστες μαθητές σχολεία επιβάλλεται σύμφωνα με την εκτίμηση των συνεντευξιαζόμενων και η οποία αποτυπώνεται στην υποκατηγορία 3.1.3.2.9. να ισχύσει και ιδιαίτερο πρόγραμμα σπουδών που να είναι εμπλουτισμένο και με περισσότερα αντικείμενα, πέρα από τη διδασκαλία της Ελληνικής η οποία πραγματοποιείται με υπερβολική έμφαση στο ισχύον πρόγραμμα σπουδών. Η ύλη πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στα υπάρχοντα δεδομένα και την ιδιαιτερότητά τους. Το πρόγραμμα σπουδών λοιπόν επιβάλλεται να είναι συγκεκριμένο για να μη χρειάζεται να αυτοσχεδιάζουν οι καθηγητές, να είναι κατάλληλο και να περιλαμβάνει ενδιαφέροντα αντικείμενα για παράδειγμα Μουσική, Γυμναστική, σύμφωνα με τις κλίσεις τους. Ενδεχομένως κατά την κρίση κάποιων εκπαιδευτικών να χρειάζεται να είναι κάπως χαλαρό στις απαιτήσεις του. Άλλοι εκπαιδευτικοί θεωρούν ότι πρέπει να συνοδοιπορεί και με το πρόγραμμα που εφαρμόζεται στις χώρες τους.

Σ4: «*Αν μπορούσε όπως σου είπα να προσαρμοστεί η ύλη ε, σε τέτοια δεδομένα*»

Σ5: «*Γιατί πρέπει όλο το πλαίσιο από την αρχή να αναδιαμορφωθεί για να μπορεί η διαπολιτισμική... Θα μπορούσε να υπάρχει και μάθημα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στα σχολεία*»

Σ2: «*εγώ θέλω συγκεκριμένο πρόγραμμα σπουδών το οποίο δεν έχω και κάθε φορά αυτοσχεδιάζω το τι θα πω και τι θα κάνω*

Σ10: «*να λειτουργούν πρωινές ώρες, με πλήρες πρόγραμμα, να..., ας πούμε ο Μαθηματικός να μάθει στο Αφγανιστάν, στο Πακιστάν, στη Συρία πώς είναι περίπου εκεί τα Μαθηματικά. Κι όχι να τους κάνει ας πούμε εδώ την ύλη της Α', της Β' Γυμνασίου. Αυτό. Μιλώ για τα Μαθηματικά και πιστεύω κάτι αντίστοιχο (για τα άλλα μαθήματα). Ωστε αυτά τα παιδιά ουσιαστικά (έμφαση) να βοηθούνται*»

Οι υποκατηγορίες 3.1.3.2.10. Εκπαιδευτική πολιτική, και 3.1.3.2.11. Προτάσεις για ενταξιακή πολιτική, συμπεριλαμβάνουν ταξινομημένους κωδικούς κλειδιά από τις συνεντεύξεις εκπαιδευτικών που προτείνουν αναγκαίες μεταρρυθμίσεις και τη βελτίωση της εκπαιδευτικής πολιτικής. Οι συνεντευξιαζόμενοι προτείνουν το πλαίσιο αναβάθμισης της εκπαίδευσης των

προσφύγων/μεταναστών μαθητών να αντιμετωπιστεί στο πλαίσιο της εν γένει αναβάθμισης της Παιδείας στη χώρα και το κράτος να στραφεί στην ενίσχυση της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης. Θεωρούν ότι η εκπαιδευτική πολιτική ωραιοποιεί την πραγματικότητα στο σχολείο και για αυτό πρέπει να βελτιωθεί. Επίσης ότι δεν παρέχει βάση ενίσχυσης του εκπαιδευτικού έργου, και δεν επιλύει προβλήματα που οι καθηγητές αντιμετωπίζουν στην πράξη. Σύμφωνα με τη γνώμη τους πρέπει να εστιάσει εκτός από την εκπαίδευση ανηλίκων και στην εκπαίδευση ενηλίκων και επιπλέον το Υπουργείο να αναλάβει τις ευθύνες του για τους μη αναγνωρισμένους. Εκτιμούν ότι γενικά υπάρχει ακόμα δρόμος να διανυθεί.

Σ2: «Άρα αν μου δώσει όπλα το κράτος εμένα ως καθηγητή σαφώς και θα μπορώ να παράγω και κάτι καλύτερα και θα αισθάνομαι και εγώ καλύτερα»

Σ5: «Διδασκαλία σε ενήλικους μετανάστες. Διότι προς το παρόν η διδασκαλία στους μετανάστες επικεντρώνεται σε πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση όσον αφορά ανηλίκους. Δηλαδή ακόμα και τα παραδείγματα που μας κάνουν έχουν να κάνουν με ανήλικα»

Σ13: «Νομίζω τα ωραιοποιούνε πιο πολύ. Η πραγματικότητα είναι διαφορετική. Δηλαδή, πρέπει να έρθεις στο σχολείο να δεις τι γίνεται για να μπορέσεις να καταλάβεις και να νομοθετήσεις μετά»

Εκτιμούν ακόμη ότι η νομοθεσία δεν ανταποκρίνεται στις προκλήσεις των καιρών και ο Νομοθέτης δεν έχει εμπειρία από την καθημερινή σχολική πραγματικότητα και τα προβλήματά της. Πρέπει λοιπόν το Υπουργείο με τη νομοθεσία να διευκολύνει τον εκπαιδευτικό και τα υπάρχοντα κενά σε αυτήν να καλυφθούν με αυστηρά καθορισμένο πλαίσιο. Ο όρος νομιμότητα πρέπει να διευκρινιστεί και να επισπευστούν οι διαδικασίες νομιμοποίησης. Επίσης το νομοθετικό πλαίσιο να μην αποθαρρύνει όσους έχουν φιλοδοξίες.

Σ4: «Να υπάρχει συγκεκριμένη νομοθεσία που να καλύπτει τα πάντα»

Σ5: «δηλαδή νομίζω ότι πρέπει να επισπευστούν οι διαδικασίες του τι θα πει νόμιμος και τι δε θα πει για να μπορεί να γίνεται η εγγραφή. Δηλαδή αυτό δεν είναι θέμα εγγραφής στα σχολεία, είναι θέμα κυβερνητικής πολιτικής. Δεν μπορεί ο άλλος να κάθεται εδώ δυο- τρία χρόνια και να λες ότι δεν είναι νόμιμος»

Στη βάση της αναδιάρθρωσης πρέπει να επιλυθεί το γλωσσικό ως αναγκαία προϋπόθεση για να ισχύσουν άλλες. Ακόμη οι πρόσφυγες μαθητές δεν πρέπει να αποκόπτονται από τον πολιτισμό τους.

Σ9: *«Γιατί ό,τι άλλο και να συζητάμε είναι περί όνου σκιάς. Αν δε λυθεί το βασικό, το γλωσσικό, δηλαδή να μιλάμε την ίδια γλώσσα. Τώρα το φαντάζεσαι εσύ να έκανες τις ερωτήσεις στα γερμανικά και εγώ να σου απαντούσα στα κινέζικα;»*

Σ11: *«θα πρέπει να διδάσκονται εν πάσει περιπτώσει και τη γλώσσα τους λιγάκι. Δηλαδή δε θα έπρεπε να αποκόψουμε τους ανθρώπους και από τον πολιτισμό τους»*

Ο εκπαιδευτικός πρέπει να λαμβάνει εξατομικευμένη ενημέρωση σχετικά με το ιστορικό κάθε μαθητή και τη διαδρομή του στο χώρο και στη γνώση. Η εκπαιδευτική πολιτική πρέπει να κινείται επίσης στα πλαίσια της ισότητας με τους γηγενείς και της αποδοχής της ιδιαιτερότητας των προσφύγων. Επίσης να μην εφαρμόζεται αποκομμένη από αντίστοιχους χειρισμούς στα άλλα ευρωπαϊκά κράτη. Η εκπαιδευτική πολιτική οφείλει να εδράζεται σε στέρεες βάσεις και στα πλαίσια αυτά ο Νομοθέτης οφείλει να μεριμνήσει προκειμένου η ένταξη σε τάξεις να γίνεται κατόπιν διαγνωστικών τεστ ώστε να υπάρχει σαφής εικόνα του γλωσσικού και μαθησιακού τους επιπέδου.

Σ3: *«Τι έχει περάσει, από πού προέρχεται το παιδί, από ποια χώρα, ποια κοινωνική τάξη, τι του συνέβη αυτού του παιδιού και όλη τη διαδρομή μέχρι να φτάσει εδώ πέρα»*

Σ5: *«Πέρσι ας πούμε να πω ένα παράδειγμα ασχολούμασταν συνέχεια με τους αλλοδαπούς. Συνεχώς. Και με τους Έλληνες λιγότερο. Γιατί ήταν η ανάγκη τέτοια. Και το συζητήσαμε και είπαμε «όχι, δεν είναι σωστό, πρέπει να υπάρχει ισότητα»»*

Σ9: *«να έκανε μετά κατατακτήριες εξετάσεις, να τους έβαζε ανάλογα με το... ε, γλωσσικό τους επίπεδο, με το μαθησιακό τους επίπεδο, να τους έβαζε στην αντίστοιχη τάξη»*

Σ10: *«να συμμετέχουν καθηγητές, δάσκαλοι οι οποίοι να ξέρουν το επίπεδο γνώσεων τους, των παιδιών δηλαδή για να μπορούν να βοηθήσουν»*

Επιβάλλεται ακόμη να ιδρυθούν διαπολιτισμικά σχολεία σε σημεία πύκνωσης του προσφυγικού. Πρέπει να καθιερωθούν οι διαπολιτισμικές δράσεις προκειμένου οι μαθητές να αισθανθούν τμήμα ενός συνόλου με κοινούς στόχους. Με το ισχύον καθεστώς οι εκπαιδευτικοί κρίνουν ότι θα βοηθούσε η εκπαιδευτική πολιτική να προωθήσει τα σχολικά προγράμματα και τις

κοινές γλώσσες και χωρίς να τους αποκόψει από τον πολιτισμό τους, να δώσει ώθηση σε τρόπους εξοικείωσης με τον πολιτισμό των γηγενών.

Σ10: *«Μόρια, Καρά-Τεπέ, να υπάρχουν διαπολιτισμικά σχολεία τα οποία να περιλαμβάνουν όλα τα παιδιά, να μην πηγαиноέρχονται. Και αυτά που μένουν στη Μυτιλήνη, να πλαισιώνουν τα ελληνικά σχολεία»*

Σ14: *«μετά δράσεις έτσι όπως είπαμε διαπολιτισμικές, έτσι ώστε να μπορέσουν να αισθανθούν και οι μεν και οι δε ότι είναι μια ομάδα και ότι όλοι μαζί μπορούν να προχωρήσουν»*

Η ενταξιακή πολιτική όπως φαίνεται από την υποκατηγορία 3.1.3.2.11. δεν πρέπει να στηρίζεται σε αυστηρές παιδαγωγικές μεθόδους και πρέπει να εκκινά από μηδενική βάση, από το Δημοτικό.

Σ8: *«Δεν μπορείς να το ξεκινήσεις από μία υψηλή βαθμίδα εκπαίδευσης. Πρέπει να ξεκινήσει να το πούμε από το μηδέν. Να ξεκινήσει από το ... από την Πρώτη Δημοτικού, να αρχίσουμε τα γράμματα και να φτάσουμε στο.., στο να διαβάζει ας πούμε. Το τελευταίο. Λέω εγώ τώρα! Αλλά αυτό πρέπει να ξεκινάει από νωρίς κι όχι να τον πετάνε μέσα σε μια τάξη, σε ένα Λύκειο και να του λέει «κάτσε εδώ άκου» κι ας πούμε «σκάσε και κολύμπα»*

Στα πλαίσια βελτίωσης της εκπαιδευτικής πολιτικής και αναλόγως προς τους κωδικούς – κλειδιά που κατατάσσονται στην υποκατηγορία 3.1.3.2.12. οι συνεντευξιαζόμενοι δήλωσαν ότι πρέπει να βελτιωθεί το πρόγραμμα σπουδών γλωσσικής διδασκαλίας με την προσθήκη επιπλέον διδακτικών ωρών για την ξένη γλώσσα και την εισαγωγή και δεύτερης ξένης γλώσσας. Εξίσου σημαντικό όμως θεωρούν και την επισταμένη και συστηματική εκμάθηση της Ελληνικής για την οποία προτείνουν περισσότερες ώρες διδασκαλίας.

Σ13: *«Θα ήταν ακόμα καλύτερα. Αν μαθαίνανε ακόμα μία γλώσσα, προς όφελός τους θα ήτανε. Γιατί, εντάξει, όλοι δεν ξέρουν αγγλικά. Μπορεί ας πούμε να θέλει γαλλικά, να είναι πιο κοντά η μητρική του γλώσσα στα γαλλικά, οπότε να ήθελε πιο πολύ να μάθει τα γαλλικά»*

Σ6: *«Ναι, ναι οργάνωση και αυτό ακριβώς να, να έχουνε αρκετές ώρες μαθήματος ελληνικής γλώσσας. Και στο σχολείο και στις δομές τους»*

Σ10: *«Πράγμα που πιστεύω δεν είναι σωστό. Πρέπει να μάθουν ελληνικά, αφού είναι εδώ»*

Επίσης στην υποκατηγορία 3.1.3.2.13. θεωρούν ότι οι προσπάθειες του Υπουργείου πρέπει να κινηθούν στην ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης, την ενημέρωση της κοινωνίας και την προώθηση μιας νέας νοοτροπίας που να περιλαμβάνει την αποδοχή του διαφορετικού και να μην περιχαρακώνεται από στερεότυπα και προκαταλήψεις. Οι εκπαιδευτικοί κρίνουν ότι με την αλλαγή της νοοτροπίας οι γονείς των γηγενών θα μπορούσαν να αγκαλιάσουν αυτά τα παιδιά και να παράσχουν διαλείμματα χαράς και γνωριμίας με τον τόπο που θα λειτουργήσουν ως αντίβαρο στη δύσκολη πραγματικότητα που βιώνουν. Οι εκπαιδευτικοί διατύπωσαν ότι κατανοώντας τις εξελίξεις στο χώρο μας και τις αναπόφευκτες αλλαγές που επιφέρει η παγκοσμιοποίηση στη ζωή μας, ίσως τελικά να γίνουμε και πιο ανθρώπινοι.

Σ15: *«Έγινε ξαφνικά, απότομα, λίγο έτσι κάποιοι ένιωσαν ότι έγινε και αναγκαστικά, και το αποδεχτήκαμε. Αλλά χρειάζεται ενημέρωση»*

Σ3: *«Αλλά πρέπει να το δουλέψουμε, να το πιστέψουμε εμείς πρώτα οι δάσκαλοι, οι καθηγητές μέσα στο σχολείο αυτό ή οποιοδήποτε σχολείο και μετά να το καλλιεργήσουμε το πράμα αυτό στα παιδιά μας. Νομίζω ότι θα ήταν ένας πολύ καλός τρόπος. Έτσι, τα παιδιά αυτά μη τα φοβόμαστε, δεν πρόκειται ούτε να εξιλαμιστούμε ούτε να... ξέρω εγώ, να πάθουμε τίποτα»*

Σ5: *«απλά ελπίζω κάποια στιγμή να λυθούν τα προβλήματα και να συνυπάρξουν χωρίς εντάσεις και .. ε, ναι, τώρα εντάξει, τώρα αυτό είναι λίγο τοπικό που λέω, αλλά τουλάχιστον, δηλαδή να μην επηρεάζονται αρνητικά ούτε οι μεν ούτε οι δε. Δε θα ήθελα ούτε οι Έλληνες μαθητές να επηρεάζονται»*

Σ15: *«Μια ευχή; Να αλλάξει κάτι; Αλλά όχι μόνο στο σχολείο. Να αλλάξει κάτι στην αντίληψη που έχουμε όλοι για τη ζωή. Και για τα πράματα. Αν συνειδητοποιήσουμε τις αλλαγές που επέρχονται λόγω της παγκοσμιοποίησης, και οι οποίες διαμορφώνουν τη νέα εκπαίδευση και τις κοινωνικές συνθήκες, τότε ίσως κάνουμε και αποδεκτούς τους μετανάστες και πρόσφυγες. Κι όχι μόνο αυτό. Τότε ίσως γίνουμε και πιο ανθρώπινοι»*

Η υποκατηγορία 3.1.3.3. Μεταρρυθμίσεις στην εφαρμογή της Δ.Ε. επιμερίζεται στις ακόλουθες: 3.1.3.3.1. Ριζική αλλαγή, 3.1.3.3.2. Προτάσεις, 3.1.3.3.3. Βελτίωση λειτουργίας θεσμού ΔΥΕΠ-ΖΕΠ και συμπεριλαμβάνει ταξινομημένους κωδικούς κλειδιά που προέκυψαν από τις διαπιστώσεις των συνεντευξιαζόμενων εκπαιδευτικών σχετικά με τις απαιτούμενες μεταρρυθμίσεις στην εφαρμογή της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης.

Σύμφωνα με αυτές όπως αποτυπώνονται στις υποκατηγορίες 3.1.3.3.1. και 3.1.3.3.2. επιβάλλεται η ριζική οργάνωση της Δ.Ε. στη βάση μιας μακροπρόθεσμης πολιτικής. Προτείνεται η συνεργασία των εκπαιδευτικών με συντονιστές γνώστες της ιδιαιτερότητας των προσφύγων μαθητών και η ανάληψη δράσης προκειμένου να επιλυθεί το γλωσσικό εμπόδιο δεδομένου ότι η κατάκτηση της Ελληνικής κρίνεται σημαντική για τη διεύρυνση των μαθημάτων διαπολιτισμικά. Κρίνεται λοιπόν απαραίτητη η υποστηρικτική βοήθεια στις παρεχόμενες γλωσσικές και στις γενικότερες επί των μαθησιακών αντικειμένων γνώσεις. Οι εκπαιδευτικοί κρίνουν ότι θα πρέπει να διαχέονται οι δοκιμασμένες και επιτυχείς διαπολιτισμικές πρακτικές. Ανάμεσά τους προκρίνεται η πραγματοποίηση project, η εκπόνηση σχολικών προγραμμάτων, η εκπαίδευση κάποιων καθηγητών στη γλώσσα των προσφύγων και η εκπαίδευση των καθηγητών στο πνεύμα και τις δυνατότητες υλοποίησης της Δ.Ε. Εξίσου σημαντικό για την εφαρμογή της θεωρούν και τον εξοπλισμό των σχολείων και τη χρήση των Τ.Π.Ε.

Σ5: *«Νομίζω ότι πρέπει να βελτιωθεί. Δε θα' λεγα να αλλάξει. Η βάση είναι εντάξει, αλλά χρειάζεται... Είμαστε ήδη τέσσερα χρόνια, εντάξει στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη υπάρχουν διαπολιτισμικά σχολεία αλλά αυτά είναι ελάχιστα ανά την Ελλάδα. Τώρα αν μιλάμε για πανελλαδική εμβέλεια, σίγουρα θα πρέπει να αλλάξει η όλη πολιτική»*

Σ6: *«Χρειάζεται λίγο μια μακροπρόθεσμη οργάνωση για αυτά τα παιδιά»*

Σ3: *«Δραστηριότητες με αυτά τα παιδιά. Θα πρέπει να έρθουν οι ειδικοί 'η εν πάσει περιπτώσει κάποιος ειδικός δάσκαλοι δικοί τους για να αναπτύξουν αυτές τις δραστηριότητες»*

Σ9: *«Πολύ καλό η διαπολιτισμική εκπαίδευση, αλλά αν είχε βάλει έναν βασικό όρο, αυτό το δυσεπίλυτο της γλώσσας»*

Σ11: *«Υποστηρικτική βοήθεια κάποιες ώρες ενδεχομένως»*

Σ14: *«Και αφού υπάρχει ήδη αυτή η γνώση κάποιων πραγμάτων που έχουν πάει καλά, θα έπρεπε να έχουν διαχυθεί και στα υπόλοιπα σχολεία που έχουν πρόσφυγες»*

Σ13: *«Ίσως θα μπορούσαν να κάνουν κάποιο πρόγραμμα; (αναρωτιέται) Ξέρω εγώ; Που να μπορούν και αυτοί να δείξουν τα δικά τους στοιχεία; Δεν ξέρω τι άλλο να πω»*

Σ8: *«Είτε να υπάρχει είτε να εκπαιδεύεται ένας καθηγητής, αλλά το θέμα είναι άλλο, ότι και καλά πόσος χρόνος ας πούμε απαιτείται να μάθει έστω μια γλώσσα»*

Σ14: *«Δηλαδή πρέπει να υπάρχει υλικό, να βγει να παραχθεί και να μοιραστεί στα σχολεία»*

Σ3: «Θα μπορούσαμε ας πούμε να φέρνουμε.., να έχουμε ταινίες, ξέρω εγώ, για να δείξουμε στα παιδιά»

Στην υποκατηγορία 3.1.3.3.3. οι συνεντευξιαζόμενοι έκριναν αναγκαία τη φοίτηση σε σωστό πλαίσιο ΔΥΕΠ-ΖΕΠ. Αυτό εννοείται κατά τη γνώμη τους ως ένταξη αρχικά σε μια απογευματινή ΔΥΕΠ και εν συνεχεία φοίτηση στο σχολείο. Επίσης εννοείται ως προπαρασκευή γλωσσική στην ειδική ζώνη ΖΕΠ πριν παρακολουθήσουν τα κανονικά μαθήματα. Προτείνουν ακόμη να επεκταθούν οι ΔΥΕΠ προκειμένου να μάθουν ελληνικά αλλά και αγγλικά. Πρέπει κατά τη γνώμη τους οι ΔΥΕΠ να λειτουργούν σε περισσότερα σχολεία ώστε αυτά που τις φιλοξενούν να μην καθίστανται γκέτο. Κάτι τέτοιο θεωρείται απαραίτητο για την ένταξή τους. Επίσης να προσέρχεται εγκαίρως το εκπαιδευτικό προσωπικό στις ΖΕΠ.

Σ2: «Με τον τρόπο που περιέγραψα. Να υπάρχει πρώτα μια απογευματινή ΔΥΕΠ και στη συνέχεια τα παιδιά αυτά να εντάσσονται στο πρωινό σχολείο»

Σ15: «δεν μπορώ να τον διδάξω από την αρχή τη γλώσσα, πρέπει να ενταχθεί πρώτα στην ειδική ζώνη ΖΕΠ για να διδαχθεί τη γλώσσα και μετά να παρακολουθήσει το μάθημα μου»

Σ11: «Ναι. Πιστεύω ότι έπρεπε να είναι μοιρασμένοι και να μην υπάρχουν σχολεία τύπου γκέτο που να εντάσσονται για να μπορέσουν να αφομοιωθούν καλύτερα και να πάρουν περισσότερα στοιχεία από τον πολιτισμό μέσα στον οποίο ζουν»

Σ13: «Γιατί σου είπα και από πριν, είναι πολλοί οι πρόσφυγες, οι μετανάστες, οπότε χρειαζόμαστε περισσότερο. Περισσότερες δομές»

Σ5: «Θα έπρεπε να λειτουργούν ομοιόμορφα αριθμητικά, ομοιόμορφες αριθμητικά δομές σε όλα τα σχολεία»

Σ6: «Όταν ξεκινάει το πρόγραμμα ΖΕΠ και έρχεται ο καθηγητής και κάνει την ελληνική γλώσσα από την αρχή, είναι ένα εξαιρετικό πρόγραμμα και τους βοηθάει πάρα πολύ»

Η υποκατηγορία 3.1.3.4. συμπεριέλαβε κώδικες-κλειδιά από την ανάλυση των συνεντεύξεων που εκφράζουν γενικές προτάσεις σχετικά με την εκπαίδευση των προσφύγων/μεταναστών μαθητών στα σχολεία του νησιού και της χώρας μας. Η ανάγκη χρηματοδότησης της Παιδείας και η παροχή οικονομικών κινήτρων στους εκπαιδευτικούς που θέλουν να ασχοληθούν σοβαρά και υπεύθυνα με την εκπαίδευση των προσφύγων/μεταναστών, η φοίτηση όσων προτίθενται να μείνουν και η διευκόλυνση των μετακινήσεων για όσους το

επιθυμούν, η διαμόρφωση μιας μακροπρόθεσμης πολιτικής με επακριβή προσδιορισμό του στόχου της σε θέματα φοίτησης των προσφύγων και ένταξής τους στην ελληνική κοινωνία, η ουσιαστική επικοινωνία σχολείου και δομών, όλα αυτά αποτελούν μερικές από τις προτάσεις που μπορεί να αποτελέσουν αφετηρία για περαιτέρω διερεύνηση στο μέλλον.

Σ11: *«Η πρόταση που θα έκανα είναι γενικότερα η Παιδεία να..., να δοθούν περισσότερα κονδύλια γιατί έτσι κι αλλιώς δε γίνονται σωστά ούτε και για τους γηγενείς μαθητές»*

Σ2: *«Σαφώς να υπάρχουν τα παιδιά στα σχολεία, σαφώς να προσπαθούμε, αλλά πρέπει να έχουμε και κάποια εργαλεία. Ο εκπαιδευτικός χωρίς εργαλεία, μόνο με το δικό του φιλότιμο, δεν μπορεί πια να δουλέψει. Χρειάζεται κι έναν, έναν τρόπο. Χρειάζεται βοήθεια»*

Σ6: *«να έρχονται αυτοί που όντως πρόκειται να μείνουν μόνιμα στην Ελλάδα και όχι τα παιδιά τα οποία μέσα σε μια ή σε δυο εβδομάδες ή σε έναν μήνα φεύγουν σε άλλες περιοχές και έτσι γίνεται ένα φοβερό μπέρδεμα»*

Σ6: *«νομίζω ότι μπορούμε να οργανωθούμε αρκεί να δούμε ένα μακροπρόθεσμο σχέδιο»*

Σ15: *«εγώ πιστεύω ότι πρέπει να έρχεται οπωσδήποτε ψυχολόγος για αυτά τα παιδιά. Να ασχολείται για αυτά τα παιδιά. Αυτό είναι κάτι που λείπει»*

Σ12: *«οπότε ίσως μια πιο ουσιαστική επικοινωνία με τις οργανώσεις»*

Σ12: *«η όλη νομοθεσία του προσφυγικού θα έπρεπε να αλλάξει, δηλαδή ο πληθυσμός που μετακινείται να μετακινηθεί για εκεί που είναι να μετακινηθεί και να προσπαθήσει να κάνει τη ζωή του, για οπουδήποτε θέλει να μετακινηθεί. Ναι να γίνει αυτή η κατανομή»*

Η παρούσα κωδικοποίηση και ερμηνεία ολοκληρώνεται με τη ρήση της Σ12: *«να νιώθει ότι το σχολείο είναι το δεύτερο σπίτι του, δηλαδή φεύγει από το σπίτι του και πηγαίνει επίσης σε ένα άλλο προστατευμένο περιβάλλον στο οποίο θα βρει κάποιους ανθρώπους με τους οποίους θα μπορεί να επικοινωνήσει»*, γιατί αποτελεί αντιπροσωπευτική πρόταση για το πνεύμα που πρέπει να διαχέεται σε κάθε εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στο θέμα των προσφύγων/μεταναστών μαθητών.

5.3. Συζήτηση

Στο παρόν υποκεφάλαιο θα επιχειρηθεί μια συζήτηση των ευρημάτων της έρευνας με αναφορές στο θεωρητικό μέρος της εργασίας, έχοντας ως σημείο αναφοράς τα ερευνητικά ερωτήματα που τέθηκαν στο τρίτο κεφάλαιο.

Στόχος 1ος: Διερεύνηση της ένταξης των προσφύγων και μεταναστών μαθητών στη μαθησιακή διαδικασία

Ερευνητικό ερώτημα 1: Πώς χαρακτηρίζουν οι εκπαιδευτικοί τη μαθησιακή συμπεριφορά των προσφύγων και μεταναστών μαθητών

Η μαθησιακή συμπεριφορά των μαθητών σε μια τάξη προσμετράται πάντοτε σε σχέση με τη συνεργασία και τη συμμετοχή τους στα μαθήματα την ώρα της διδασκαλίας. Ακόμη εκτιμάται σε σχέση με τη σχολική τους επίδοση κατά τη διαδικασία της τυπικής καθημερινής σχολικής πράξης. Επίσης ευρύτερα σε σχέση με τη διευρυμένη και ελαστική από άποψη ωραρίου μαθησιακή πράξη που συντελείται με τη σύμπραξή τους σε σχολικές γιορτές και εκδηλώσεις, στα εκπαιδευτικά προγράμματα, στις εκπαιδευτικού περιεχομένου εκδρομές.

Οι καταθέσεις απόψεων – συμπερασμάτων των πληροφορητών εκπαιδευτικών συγκλίνουν ότι οι πρόσφυγες/μετανάστες μαθητές στην πλειοψηφία τους επιδεικνύουν ενδιαφέρον συμμετοχής στα μαθήματα εκεί όπου δεν υφίστανται λόγοι για το αντίθετο και ως επί το πλείστον εκεί όπου δεν υψώνονται ανυπέρβλητα εμπόδια επικοινωνίας λόγω της γλώσσας. Επιδεικνύουν κυρίως σεβασμό και είναι υπάκουοι, μάλιστα κάποτε και προκειμένου για τις μαθήτριες σε σημείο συστολής η οποία είναι ίσως προϊόν του πολιτισμού τους. Επίσης η εκδήλωση ενδιαφέροντος συμμετοχής έχει να κάνει και με ποικίλους λόγους στους οποίους θα έπρεπε να προτάξουμε την ικανότητα του εκπαιδευτικού να πείσει για το ειλικρινές του ενδιαφέρον και να θέσει σε εφαρμογή πρωτοπόρες μεθόδους για την κινητοποίησή τους στην τάξη.

Η εκδήλωση ενδιαφέροντος συνεργασίας είναι επίσης συναφής και με τη φύση των παρεχομένων μαθημάτων και την έμφαση που δίνεται σε αυτά. Από τα λεγόμενα των πληροφορητών η παροχή γνώσης στα ελληνικά σχολεία επιμένει στη διδασκαλία της γλώσσας προκειμένου για τα τμήματα υποδοχής, αλλά σε περιπτώσεις που οι μαθητές εντάσσονται λόγω ηλικίας σε μεικτά τμήματα απευθείας, δεν πιστοποιείται η γνώση της και κατά συνέπεια δεν είναι δυνατόν να συνεργάζονται και να συμπράττουν ούτε με τον εκπαιδευτικό την ώρα του μαθήματος, αλλά ούτε και με συμμαθητές τους λόγω δυσχέρειας και χρονοτριβής. Η συνεργασία με γηγενείς σε μεικτά τμήματα περιορίζεται κυρίως σε βασικές εξηγήσεις και ατονίζει όταν οι τελευταίοι διαπιστώνουν ότι η προσπάθειά τους να βοηθήσουν τους μετανάστες καθυστερεί τη δική τους πρόοδο. Αποδοτικότερη είναι η συνεργασία με ομοεθνείς πρόσφυγες, εκεί όμως όπου δεν εμποδίζει η εθνικότητα και με την προϋπόθεση φυσικά να μην υφίσταται το γλωσσικό εμπόδιο για κάποιους μέσα στην αμιγή τάξη, γεγονός που προϋποθέτει κάποιοι πρόσφυγες να κατέχουν

τουλάχιστον μια ενδιάμεση γλώσσα και ιδίως την Αγγλική την οποία χρησιμοποιούν οι πρόθυμοι εκπαιδευτικοί.

Σχετικά με τη συνεργασία στα πλαίσια της μαθησιακής τους συμπεριφοράς σημαντικό παράγοντα διαδραματίζει η αποδοχή από τους συμμαθητές και τους εκπαιδευτικούς. Η αποδοχή με τη σειρά της έχει να κάνει και με το πνευματικό υπόβαθρο και με την κοινωνική ωριμότητα των τελευταίων να αναγνωρίζουν τον Άλλον ως κάτι το διαφορετικό αλλά όχι κατώτερο από τον ίδιο.

Όπως διαπιστώνεται από την Παπουτσή ο αποκλεισμός από την εκπαίδευση περιθωριοποιημένων ομάδων είναι σχετικός με την επίδραση δογμάτων και ιδεολογιών και εν τέλει οδηγεί σε ανισότητα ευκαιριών και κοινωνικό αποκλεισμό (Παπουτσή, 2012: 4). Η απουσία συνεργασίας προσφύγων/μεταναστών μαθητών με γηγενείς αλλά και με μια κατηγορία εκπαιδευτικών αποτελεί απόρροια της λανθάνουσας ή έκδηλης υιοθέτησης ρατσιστικής στάσης εκ μέρους κάποιων γηγενών μαθητών ή εκπαιδευτικών. Συνήθως όπως προκύπτει άλλωστε και από τις αναφορές των πληροφορητών αυτή λανθάνει και δεν εκδηλώνεται με ακραία επιθετική συμπεριφορά αλλά με τη μορφή της τήρησης των αποστάσεων, της έκφρασης υπόκρυφων σχολίων, του ειρωνικού επιτονισμού της φωνής. Όπως αναφέρει ο (Σαπουντζής, κ.α., 2015: 197 ; Rattansi, 2007: 97) ενώ δηλαδή παλιότερα ο κλασικός ρατσισμός εκφραζόταν άμεσα και επιθετικά, στην εποχή μας εκδηλώνεται έμμεσα και υφέρπει. Οι πληροφορητές ανέφεραν κάποια ειρωνικά σχόλια εκ μέρους των γηγενών, την εκδήλωση προσβλητικής συμπεριφοράς για τους μαθητές αυτούς σχετικά με την καθαριότητα και το φόβο των γονέων τους να συνυπάρχουν με τα παιδιά αυτά. Επίσης έγιναν αναφορές για την απροθυμία κάποιων διδασκόντων να διδάξουν στην τάξη τους, για την ανάπτυξη της σχέσης του "ανύπαρκτου" με τα παιδιά αυτά, για τη μη καταβολή της ελάχιστης προσπάθειας εκ μέρους κάποιων εκπαιδευτικών. Όπως διαπιστώνουν οι Βέικου & Λαλαγιάννη άτομα που ασκούν θεσμικό ρόλο ενδέχεται να λειτουργούν μεροληπτικά καλυπτόμενοι πίσω από τα οριζόμενα του νόμου (Βέικου & Λαλαγιάννη, 2015: 26).

Η συνεργασία των μαθητών αυτών με γηγενείς στην τάξη τους επηρεάζεται έντονα και από τη στάση των γονέων. Όταν οι γονείς είναι διαχωριστικοί για κάθε άνθρωπο που διαφέρει από αυτούς λόγω χρώματος, φύλου, φυλής, κοινωνικής προέλευσης, πολιτικής ιδεολογίας, πολιτιστικών διαφορών, θρησκευτικού δόγματος κ.α. πολύ πιθανόν είναι να εμφυσήσουν ανάλογη στάση και στα παιδιά τους. Όπως αναφέρει ο Σαπουντζής τα επιχειρήματα σε βάρος των μεταναστών στην Ελλάδα δε στηρίζονται στη φυλετική διαφορετικότητα αλλά προβάλλουν τις

πολιτιστικές διαφορές και οι εμπορούμενοι από ρατσιστικές ιδέες επιστούν την προσοχή για κινδύνους ασφαλείας (Σαπουντζής, κ.α., ό.π.) Αναφέρθηκε πράγματι από τους συνεντευξιαζόμενους ότι οι αρνητικά διατιθέμενοι γονείς προβάλλουν ως επιχείρημα για τη στάση μη αποδοχής των προσφύγων/μεταναστών το γεγονός ότι είναι στην πλειοψηφία τους μουσουλμάνοι, ότι πιθανόν είναι φορείς ασθενειών, ότι μεταφέρουν ένα διαφορετικό και συντηρητικό κοινωνικό κεφάλαιο, ότι υφίσταται κίνδυνος εξισλαμισμού, ότι θα διαβρωθεί ο εγχώριος πληθυσμός. Οι φόβοι και οι φοβίες αυτές πιθανόν μεταγγίζονται σε κάποια παιδιά. Όταν μάλιστα οι φοιτώντες είναι ενήλικες, όπως διαπιστώθηκε εκφράζονται κάποτε χωρίς καμία διακριτικότητα και φέρνουν σε πολύ δύσκολη θέση τους πρόσφυγες/μετανάστες μαθητές. Σε κάθε μία από τις περιπτώσεις αυτές λειτουργούν ανασταλτικά στη συνεργασία και κατά συνέπεια παράγουν την αρνητική μαθησιακή συμπεριφορά των μαθητών αυτών.

Από την προηγηθείσα ανάλυση προκύπτει επίσης ότι όλοι οι πληροφορητές προκειμένου για την εκπαίδευση και την ένταξη των προσφύγων στη σχολική πραγματικότητα και την κοινωνία του νησιού, αντιλαμβάνονται τη σχολική επίδοση ως δείκτη της μαθησιακής συμμετοχής και εμπλοκής στη διαδικασία της μάθησης διαμέσου της καθημερινής σχολικής πράξης. Οι διαπιστώσεις τους σχετικά με τη σχολική επίδοση των προσφύγων/μεταναστών μαθητών εντούτοις διχάζονται, καθώς άλλοι εκτιμούν ότι στα σχολεία όπου διδάσκουν οι μαθητές αυτοί έχουν καλή σχολική επίδοση, ενώ άλλοι επισημαίνουν τα πολλαπλά προβλήματα που αντιμετωπίζουν αρχικά ως προς τη δυνατότητα να ασκήσουν το ρόλο του μαθητή στην τάξη με μηδενική γνώση της Ελληνικής και αφετέρου να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν στις αυξημένες απαιτήσεις του ελληνικού εκπαιδευτικού μαθήματος και τη συνθετότητά του, καθώς και στο εύρος των διδασκόμενων αντικειμένων. Στις αναφορές τους δίνεται πάντα έμφαση στο αναντικατάστατο αγαθό της μόρφωσης διαμέσου της εκπαίδευσης. Η μόρφωση εννοείται όχι απλά ως διεύρυνση γνώσεων αλλά και ως διάπλαση μιας ηθικής και υπεύθυνης κοινωνικής οντότητας η οποία να είναι εξοπλισμένη με κριτική ικανότητα και κοινωνικό προβληματισμό προκειμένου να παρατηρεί, να κατανοεί και να εμβαθύνει στο κοινωνικό γίγνεσθαι και εν συνεχεία να αποκτά τα κατάλληλα εφόδια να μετέχει σε αυτό και να επεμβαίνει, στα πλαίσια πάντοτε των κανόνων που το ρυθμίζουν, προκειμένου να το βελτιώσει συνεισφέροντας στην κοινωνική και πολιτισμική εξέλιξη.

Οι μετανάστες και πρόσφυγες μαθητές οι οποίοι θεωρούνται νόμιμοι έχουν πρόσβαση στην εκπαίδευση βάσει του νόμου. Όμως το γεγονός αυτό μολονότι αποτελεί αναγκαία, δεν είναι παράλληλα και ικανή συνθήκη από μόνη της για να παράξει τη σχολική επίδοση και να

διασφαλίσει την αποκόμιση των πολύτιμων αγαθών της γνώσης. Αποτελεί κοινή διαπίστωση ότι το πρόβλημα των μαθητών αυτών να επικοινωνήσουν στην τάξη και να κατανοήσουν το περιεχόμενο των μαθημάτων, εάν προηγουμένως δεν έχουν φοιτήσει σε τμήμα εκμάθησης της γλώσσας και δεν την έχουν κατακτήσει σε ικανοποιητικό βαθμό, στην πραγματικότητα αναιρεί τη δυνατότητα που το σύστημα τους παρέχει να φοιτήσουν και να αποκτήσουν γνώσεις επιστημονικές και γνώσεις ζωής. Άλλωστε η ζωή τους έχει στιγματιστεί από τις περιπέτειες που βίωσαν και δεν υπάρχει σε αυτήν κάτι σταθερό ακόμη.

Ένας ενδιαφέρον ορισμός της μετανάστευσης, που ξεφεύγει από τις νόρμες που τη θέλουν να είναι ένα φυσικό φαινόμενο, τη χαρακτηρίζει ως *«μορφή κοινωνικών σχέσεων και ως διαδικασία»* (Πετράκου, 2001:32). Από αυτό προκύπτει ότι η μετανάστευση δεν επηρεάζεται από διάφορους τυχαίους παράγοντες έχοντας κάποιες συνέπειες στο άτομο ή στο σύνολο, αλλά ότι προκύπτει μέσα από την οργάνωση της κοινωνίας. Η αγορά, το κράτος, το έθνος, το φύλο συμβάλλουν στη διαμόρφωση της μετανάστευσης με τη συγκρότηση κοινωνικών ομάδων και τη δημιουργία διαύλου επικοινωνίας μεταξύ τους (Πετράκου, ό.π.). Η Εκπαίδευση λοιπόν καλείται πρώτα να τους δώσει την αίσθηση της κανονικότητας και στη συνέχεια την επιστημονική γνώση και τα επαγγελματικά εφόδια.

Η σχολική επίδοση των μαθητών αυτών πρέπει λοιπόν να εκτιμάται πάντα σε σχέση με τους παραπάνω παράγοντες και στο σημείο αυτό είναι αξιόλογο να πραγματώνεται σε ένα δημοκρατικό πλαίσιο και με εκπαιδευτικούς οι οποίοι να έχουν απόθεμα γνώσης και ανθρωπιάς, φιλοτιμίας και καλής διάθεσης. Είναι πολύ σημαντικό το εκπαιδευτικό σύστημα να είναι καλά οργανωμένο και να μην αναπαράγει το ίδιο την κοινωνική ανισότητα και τον αποκλεισμό. Στο σημείο αυτό πρέπει να επιμείνουμε στις ποικίλες αναφορές των εκπαιδευτικών σχετικά με τις πολλαπλές ελλείψεις και τα συντελεσθέντα λάθη της εκπαιδευτικής πολιτικής σχετικά με τη φοίτηση των προσφύγων/μεταναστών μαθητών. Οι Παπάνης, κ.ά. (2009: 381), μιλώντας για τον κοινωνικό αποκλεισμό ομάδων όπως είναι οι πρόσφυγες και οι μετανάστες, αναφέρονται στο μεγάλο μερίδιο ευθύνης που φέρει το πλημμελές εκπαιδευτικό σύστημα σχετικά με τη φοίτηση και το περιεχόμενο σπουδών των προσφύγων/μεταναστών μαθητών. Η ένταξη απευθείας σε τάξεις μεικτές, η απουσία διδασκόντων και τα πολλαπλά εκπαιδευτικά κενά κατά την έναρξη του σχολικού έτους, η απουσία εγχειριδίων και η αναποτελεσματικότητα των υπαρχόντων, η απαίτηση από τους μαθητές να μάθουν την Αρχαία Ελληνική τη στιγμή που δεν κατανοούν και δε διδάσκονται επαρκώς τη Νέα Ελληνική, αποτελούν χαρακτηριστικά δείγματα των πολλαπλών

ελλείψεων του εκπαιδευτικού μας συστήματος τα οποία λειτουργούν ως τροχοπέδη στην επίδειξη ενδιαφέροντος και τη συμμετοχή στα μαθήματα. Φυσικά δεν μπορεί κάποιος να επιρρίπτει ευθύνες μόνο στις ατέλειες του συστήματος. Οι εκπαιδευτικοί άλλωστε ανέφεραν σωρεία παραγόντων που επηρεάζουν τη σχολική επίδοση των μαθητών αυτών, μεταξύ των οποίων προέχουν οι κοινωνικοί παράγοντες.

Επ' αυτού πρέπει να συσχετίσουμε την αναφορά μας στο θεωρητικό μέρος της εργασίας σύμφωνα με την οποία οι μεταγενέστερες των οικονομικών κοινωνιολογικές προσεγγίσεις παρουσιάζουν και κοινωνική, δημογραφική αλλά και πολιτική, πολιτισμική καθώς και ψυχολογική σκοπιά θέασης του φαινομένου (Μουσούρου, 2003: 55), αλλά και από την άλλη το γεγονός ότι η επισκόπηση των μεταναστευτικών θεωριών αναδεικνύει τα κοινωνικά χαρακτηριστικά της οικονομικής μετανάστευσης (Μαρούκης, 2010: 80).

Όμως και μόνο το γεγονός ότι μπορούν και παρακολουθούν και συμμετέχουν στα μη γλωσσικά μαθήματα, πρέπει να επιστήσει την προσοχή των αρμόδιων φορέων προκειμένου να προβούν σε εκ βάθρων αναθεώρηση του πλαισίου σπουδών και του προγράμματος των παρεχόμενων μαθημάτων. Οι πρόσφυγες και οι μετανάστες μαθητές, όπως διαπιστώθηκε έχουν καλή επίδοση κυρίως στα μη γλωσσικά μαθήματα και στα μαθήματα που δεν απαιτούν ορολογία. Ενδιαφέρονται πιο πολύ για την Πληροφορική, τις ξένες γλώσσες αν έχουν υποδομή ήδη από τις χώρες τους ή τις δομές όπου διαμένουν, τη Μουσική, τα Εργαστήρια και τα μαθήματα που παρέχουν πρακτικές γνώσεις και στρώνουν το αναγκαίο υπόβαθρο γνώσης για την άσκηση κάποιου επαγγέλματος. Επιδεικνύουν λοιπόν ενδιαφέρον εκεί όπου μετρούν τις δυνάμεις τους και βλέπουν ότι μπορούν να ανταπεξέλθουν. Αυτό επηρεάζει και το πώς συμπεριφέρονται στην τάξη την ώρα του μαθήματος και το αν υποβάλλουν ερωτήσεις. Η σχολική επίδοσή τους λοιπόν σχετίζεται και με τις απαιτήσεις του συστήματος από αυτούς και την ικανότητά του να προσαρμόζεται στις ανάγκες τους.

Οι πρόσφυγες και μετανάστες μαθητές που εντάσσονται στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και την κοινωνία της χώρας μας καλούνται να γίνουν δίγλωσσοι. Σχετικά με τη διγλωσσία οι νεότερες μελέτες γενικά αναδεικνύουν ότι μπορεί να ενισχύσει τη γλωσσική και νοητική ανάπτυξη των παιδιών καθώς εξασκεί το παιδί στην αποκωδικοποίηση μεγαλύτερου αριθμού γλωσσικών μηνυμάτων και τελικά εξοπλίζεται ο μαθητής με δεξιότητες σε μια δεύτερη γλώσσα χωρίς αυτό να αποβαίνει σε βάρος της πρώτης γλώσσας του, αναπτύσσεται δηλαδή μια προσθετική διγλωσσία στον μαθητή. Αυτό αποτελεί πόρισμα ερευνών για παιδιά μειονοτικών

ομάδων που η αρχική τους γλώσσα ενισχυόταν από δίγλωσσα προγράμματα μέσα στο σχολείο (Cummins, 2005: 130-131). Κατανοούμε λοιπόν στο σημείο αυτό πόσο αναγκαίο είναι να προάγονται διαμέσου του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος ισοδύναμα η μητρική τους γλώσσα με την ελληνική.

Προκειμένου για την περίπτωση του γλωσσικών μαθημάτων στα οποία αδυνατούν να ανταποκριθούν οι πρόσφυγες/μετανάστες μαθητές αξίζει να σημειωθεί το αποτέλεσμα στο οποίο κατέληξε η έρευνα του Λόλακα (2010) στα πλαίσια της διδακτορικής του διατριβής με τίτλο ‘‘Σχολική ένταξη αλλοδαπών μαθητών: συγκριτική μελέτη στάσεων επιπολιτισμού και αυτοεκτίμησης αλλοδαπών και γηγενών μαθητών’’ ο οποίος διαπίστωσε ότι η αυτοεκτίμηση των αλλοδαπών μαθητών είναι χαμηλότερη από αυτήν των γηγενών και κατέληξε, μέσα από την ανάλυση των ευρημάτων, στο συμπέρασμα ότι η διαδικασία της ένταξης μπορεί να απειληθεί από την χαμηλή αυτοεκτίμηση που έχουν οι αλλοδαποί μαθητές, αλλά και από τις χαμηλές σχολικές τους επιδόσεις και τα στερεότυπα – προκαταλήψεις που τυχόν υπάρχουν (Λόλακας, 2010: 260, 277-278).

Δυστυχώς στη χώρα μας το υπάρχον πλαίσιο διαπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι ελλιπές όπως αξιολογείται από τους εκπαιδευτικούς οι οποίοι καλούνται να λειτουργήσουν χωρίς να έχουν διευκρινιστεί επακριβώς τα πλαίσια, οι τρόποι και το περιεχόμενό της.

Σύμφωνα με την (Εμκε – Πουλοπούλου, 2007: 548-549) η διαπολιτισμική προσέγγιση θεωρεί σημαντικό την ισοτιμία στην επικοινωνία των πολιτισμών προκειμένου η κοινωνία να βαδίσει μπροστά και να καταπολεμηθεί ο εθνικισμός. Στο υπάρχον ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα η ισοτιμία δε συντελείται γιατί οι μαθητές αυτοί καλούνται ουσιαστικά να προσαρμοστούν στο κοινωνικοπολιτισμικό πλαίσιο της χώρας και δεν υφίσταται ισοτιμία τη στιγμή που δε διδάσκονται οργανωμένα τα στοιχεία του πολιτισμού τους, αλλά τους επιβάλλεται να μετέχουν στη γνώση σε μια γλώσσα πρωτόγνωρη που κατά την εκτίμηση πολλών ανάμεσά τους είναι και περιττή αφού θέλουν να μην παραμείνουν στη χώρα.

Η απαίτηση αυτή του συστήματος έρχεται και επανέρχεται στις αναφορές των πληροφορητών από τις οποίες προκύπτει ότι δεν είναι δυνατόν να συγκριθεί η επίδοση αυτών των μαθητών με των γηγενών, καθώς είναι κατώτερη και από την ήδη χαμηλή των γηγενών σε κάποια σχολεία. Τις αδυναμίες του συστήματος έρχεται να αποκαταστήσει στο μέτρο του δυνατού ο φιλότιμος εκπαιδευτικός ο οποίος ενεργοποιεί το ενδιαφέρον των μαθητών με πρωτοπόρες διδακτικές μεθόδους πραγμάτωσης της διδασκαλίας και με τα πενιχρά εποπτικά μέσα που κάποτε

έχει στη διάθεσή του. Αυτές οι προσπάθειες σε συνδυασμό με το πείσμα και τη φιλοδοξία όσων μαθητών έχουν ορίσει στόχους ζωής και αναλώνουν μόχθο και χρόνο, μπορούν και παράγουν την καλή σχολική επίδοση στο σύνολο των μαθημάτων για παιδιά που αποτελούν φωτεινές εξαιρέσεις. Όμως η πλειοψηφία των προσφύγων/μεταναστών μαθητών πελαγοδρομεί αιχμάλωτη της ασάφειας και της ατέλειας του εκπαιδευτικού μας συστήματος και μερικώς μόνον σημειώνει καλή σχολική επίδοση σε μαθήματα που αποτελούν κοινή γλώσσα και εκεί που εκφράζουν τις κλίσεις και τα ενδιαφέροντα που κάποιοι διαθέτουν.

Στο σημείο αυτό πρέπει να μας προβληματίσει η διαπίστωση της Παπουτσή (2012: 9) ότι η σχολική αποτυχία με τη μορφή της χαμηλής επίδοσης και της πρόωρης εγκατάλειψης ο οργανικός και ο λειτουργικός αναλφαβητισμός και η αδιαφορία για το κοινωνικό κεφάλαιο που φέρουν οι πρόσφυγες/μετανάστες συνιστούν την οδό που με σημείο εκκίνησης την άνιση συμμετοχή και χρήση του αγαθού της εκπαίδευσης εν τέλει καταλήγει στην αναπαραγωγή του κοινωνικού αποκλεισμού.

Η μαθησιακή συμπεριφορά όμως εκτός από τη συνεργασία στο μάθημα και τη σχολική επίδοση έχει να κάνει και με τη συνεργασία και τη συμμετοχή των μαθητών αυτών και στις εκτός τάξης εκπαιδευτικές δραστηριότητες του σχολείου τους. Στο πεδίο αυτό οι αναφορές συγκλίνουν στη διαπίστωση ότι ως επί το πλείστον οι μαθητές μετέχουν πρόθυμα σε εκπαιδευτικού ή ψυχαγωγικού περιεχομένου εκδρομές, στις σχολικές γιορτές, στις παρελάσεις των εθνικών επετείων προκειμένου για σχολεία ενηλίκων και στο αθλητικό παιχνίδι. Αυτά αποτελούν και τα πλέον επιδεκτικά πεδία αναφορικά με την εκδήλωση της διαπολιτισμικής φύσης της παρεχόμενης στο ελληνικό σχολείο εκπαίδευσης. Αποτελούν ευκαιρία ώστε οι πρόσφυγες/μετανάστες μαθητές να συμμετάσχουν κατά το δυνατόν ισότιμα με τους γηγενείς. Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφέρουμε τη διαπίστωση ότι η διαπολιτισμική εκπαίδευση στηρίζεται επίσης στην ισότητα ευκαιριών ώστε να επακολουθήσει και η οικονομικο-κοινωνική και πολιτική τους ισότητα (Κεσίδου, 2008: 29). Στις προαναφερθείσες εκπαιδευτικές δραστηριότητες, όπως προέκυψε από τις αναφορές των εκπαιδευτικών, τους παρέχεται η ευκαιρία να μετάσχουν, να παράσχουν έργο και να εκφράσουν το πολιτισμικό κεφάλαιο που μεταφέρουν. Εκπληρώνεται ως εκ τούτου η βασική προϋπόθεση για την πραγμάτωση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης η οποία γίνεται μέσα από τον επιτυχή πολιτισμικό διάλογο και τις ανταλλαγές ανάμεσα στην πλειονότητα και τη μειονότητα. Αναφέρεται σχετικά από το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής (2018: 12) ότι η διαπολιτισμική προσέγγιση στηρίζεται στη γόνιμη ανταλλαγή ανάμεσα στην πλειονότητα και την

επικρατούσα κουλτούρα αφενός και στις μειονότητες και την ποικιλία της υποκουλτούρας, των κοινωνικών τάξεων, των ποικίλων θρησκευτικών αντιλήψεων κλπ. αφετέρου.

Συμπεραίνουμε λοιπόν ότι η μαθησιακή συμπεριφορά των προσφύγων/μεταναστών μαθητών περιλαμβάνει τη συνεργασία και τη συμμετοχή σε τομείς της σχολικής ζωής που αφορούν όχι τόσο την εντός τάξης μαθησιακή συμπεριφορά, επειδή αυτή έχει να αντιπαλέψει την σχολική πραγματικότητα που δεν την ευνοεί, όσο κυρίως την εκτός τάξης. Στο πεδίο της εκπαιδευτικής πράξης εκτός τάξης οι μαθητές αυτοί βρίσκουν την ευκαιρία να επιδείξουν το ενδιαφέρον και τη φιλοτιμία τους, να εκφράσουν δεξιότητες και κλίσεις που τους διακρίνουν και να εξωτερικεύσουν πτυχές του χαρακτήρα τους τις οποίες αδυνατούν να εκδηλώσουν εντός τάξης, δεδομένου ότι το υπάρχον πλαίσιο φοίτησης και παροχής της γνώσης δεν τους ενθαρρύνει αλλά και ούτε τους ενισχύει. Αναλογιζόμενοι λοιπόν τις ευθύνες που φέρουν οι κρατικοί φορείς πρέπει να μεριμνήσουν ώστε η παρεχόμενη παιδεία στους πρόσφυγες και μετανάστες μαθητές να είναι προσαρμοσμένη στις ανάγκες τους ώστε να ενεργοποιεί και το ενδιαφέρον τους για συνεργασία και συμμετοχή, άρα και να διασφαλίζει τη μαθησιακή συμπεριφορά που θα στοχεύει στην εκπαιδευτική και κατά συνέπεια στην κοινωνική ένταξη. Όπως διαπιστώνουν (Παπάνης, κ.ά., 2009:381) η άρση των πιθανοτήτων για περιθωριοποίηση καθίσταται δυνατή εφόσον στην Εκπαίδευση συντελεστεί η διοικητική ανασυγκρότηση, εφόσον στοχεύσει στην ποιότητα.

Οι πρόσφυγες/μετανάστες μαθητές που εισέρχονται στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα μετέχουν σε τμήματα υποδοχής αν αυτό υποστηρίζεται για τη σχολική μονάδα όπου φοιτούν, διαφορετικά φοιτούν απευθείας σε μεικτά τμήματα με γηγενείς, κάτι που αποτελεί τον κανόνα για άτομα μεγαλύτερης από την αντίστοιχη ηλικία φοίτησης των γηγενών στο Γυμνάσιο. Στα τμήματα υποδοχής όπως ανέφεραν οι μετέχοντες διδάσκονται πολλές ώρες ελληνικών, δυστυχώς χωρίς αποτέλεσμα. Το γεγονός αυτό πρέπει να προβληματίσει τους αρμόδιους. Σε σχέση με αυτά στο θεωρητικό μας μέρος και προκειμένου για τη διγλωσσία και την εκμάθηση της δεύτερης γλώσσας αναφέρθηκε ότι κάποιοι μελετητές είναι της άποψης ότι η μέγιστη έκθεση σε μια γλώσσα αυξάνει τις πιθανότητες κατάκτησής της. Η σχολική πραγματικότητα όμως σύμφωνα με τις διαπιστώσεις των πληροφορητών αναδεικνύει το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε ο Cummins (2005: 127) ο οποίος κάτι τέτοιο το συμπεριλαμβάνει στους ψευδοεκπαιδευτικούς ισχυρισμούς που βάζουν τη δίγλωσση εκπαίδευση, ομοίως με τον ισχυρισμό ότι «σε συνθήκες εμβύθισης οι μαθητές – μέλη γλωσσικής μειονότητας θα μάθουν γρηγορότερα» Cummins (2005: 127)

Η μαθησιακή συμπεριφορά των μαθητών αυτών και η σχολική τους επίδοση προσμετράται επίσης στα πλαίσια ενός εκπαιδευτικού συστήματος μονογλωσσικού κατά βάση, αν εξαιρέσουμε τη διδασκαλία μιας ξένης γλώσσας, με την οποία όπως αναφέρθηκε άλλωστε λίγοι μόνο μαθητές έχουν κάποια επαφή και αυτοί στο σύνολό τους κατέχουν τα πολύ βασικά της για την καθημερινή απλή επικοινωνία. Φοιτώντας λοιπόν σε ένα μονογλωσσικό εκπαιδευτικό σύστημα όπου η μητρική τους δε διδάσκεται, αδυνατούν να αποκομίσουν τα πολλαπλά οφέλη της διγλωσσίας, τα οποία θα μπορούσαν να ενισχύσουν τη μαθησιακή τους συμπεριφορά και επίδοση.

Συγκεκριμένα αναφερόμαστε στις βασικές υποθέσεις του Cummins, όπως αναφέρεται στη Σκούρτου (2011: 120,129,133) για τη σχέση της διγλωσσίας και της μάθησης. Σύμφωνα με την υπόθεση της κοινής υποκείμενης γλωσσικής ικανότητας οι γλώσσες αντιπροσωπεύουν συγκοινωνούντα δοχεία και εμφανίζουν μεν γλωσσικές διαφορές αλλά και εννοιολογικές συγκλίσεις. Αλλά η αναγκαιότητα δίγλωσσης εκπαίδευσης τεκμηριώνεται στη θεωρία του Cummins, και σύμφωνα με την υπόθεση της αλληλεξάρτησης των γλωσσών, σύμφωνα με την οποία η μάθηση των δύο γλωσσών πραγματοποιείται σε πεδίο συνεχές και χωρίς χάσματα δηλαδή η ανάπτυξη της γλώσσας του σχολείου πρέπει να γίνεται παράλληλα με την ανάπτυξη της μητρικής ώστε να μην εμφανιστούν προβλήματα γραμματισμού. Επιπλέον η αναγκαιότητα της διδασκαλίας της μητρικής τους παραλλήλως προς την ελληνική τεκμηριώνεται και από τη βασική υπόθεση του Cummins, όπως διατυπώνεται στο Cummins (2005: 131) ότι υπάρχει ένα οριακό επίπεδο επάρκειας και στις δύο γλώσσες που ο μαθητής πρέπει να κατακτήσει ώστε να εξυπηρετηθεί η εκπαίδευσή του αλλά και ότι υπάρχει ένα δεύτερο ανώτερο όριο προκειμένου να αποκομίσει τα γλωσσικά και νοητικά κέρδη της διγλωσσίας και της εκπαίδευσης σε δυο γλώσσες. Τη στιγμή που η μητρική τους γλώσσα παραμελείται δεν μπορούμε να έχουμε την προσμονή να κατακτήσουν τη δεύτερη γλώσσα και να σημειώσουν πρόοδο στη μαθησιακή διαδικασία, επειδή ακριβώς δεν πραγματώνονται τα προλεχθέντα και προκύπτοντα από τη θεωρία του Cummins.

Ανακεφαλαιώνοντας αναφέρουμε ότι οι απόψεις των συμμετεχόντων συγκλίνουν στο γεγονός ότι η πραγμάτωσή της ένταξης στο μαθησιακό μέρος είναι ελλιπής και συντελείται μόνο σε περιπτώσεις μαθητών οι οποίοι επιδεικνύουν φιλοτιμία και ζήλο και καταφέρνουν να υπερπηδήσουν με προσωπικό αγώνα τις γλωσσικές και μαθησιακές τους δυσκολίες συνεπικουρούμενοι από τους φιλότιμους εκπαιδευτικούς οι οποίοι επινοούν και εφαρμόζουν πρωτοπόρες μεθόδους πραγμάτωσης της διδασκαλίας. Αλλά στο μεγαλύτερο μέρος τους οι μαθητές αυτοί δε βοηθούνται στην κάλυψη των ιδιαίτερων αναγκών τους. Το ελληνικό σχολείο

αδυνατεί με τα ισχύοντα δεδομένα να συνταιριάζει τα ιδιαίτερα πολιτισμικά τους στοιχεία με το εγχώριο πολιτισμικό κεφάλαιο, καθώς αυτό πραγματοποιείται αποσπασματικά σε επιμέρους μαθήματα και μέσω των σχολικών δραστηριοτήτων εκτός τάξης. Άλλωστε η πραγμάτωση αυτή δεν αφορά την πλειοψηφία των μαθητών. Αυτή πελαγοδρομεί φοιτώντας στα πλαίσια ενός συστήματος που δεν αξιοποιεί τα χαρίσματα και τις δεξιότητες που διαθέτουν, γιατί δεν τους παρέχει χώρο και τρόπο να τα εκδηλώσουν και να τα αναπτύξουν με συνέπεια.

Στόχος 2ος: Διερεύνηση της κοινωνικής ένταξης των προσφύγων και μεταναστών μαθητών στην σχολική καθημερινότητα

Ερευνητικό ερώτημα 1: Ποιες οι σχέσεις των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους υπόλοιπους μαθητές εντός και εκτός τάξης

Σύμφωνα με τα ερευνητικά ερωτήματα που αποτέλεσαν τον άξονα μελέτης στην παρούσα εργασία, ο ερευνητής εστίασε στη σχέση των προσφύγων/μεταναστών μαθητών με τους συμμαθητές τους, τόσο τους γηγενείς, όσο και τους άλλους πρόσφυγες/μετανάστες μαθητές, αφενός για όσους φοιτούν σε αμιγή τμήματα και αφετέρου σε μεικτά με γηγενείς. Οι σχέσεις διερευνήθηκαν εντός αλλά και εκτός τάξης με σκοπό να προσδιοριστεί η επικοινωνία, η συνεργασία και η συνύπαρξη στο χώρο του σχολείου, στοιχείο που κρίθηκε σημαντικό ώστε να καθοριστεί η πραγμάτωση και ο βαθμός ένταξής τους στο σχολείο, όχι μόνο μαθησιακά αλλά και από άποψη κοινωνική. Σύμφωνα λοιπόν με τις εκτιμήσεις των πληροφορητών η συνύπαρξη και οι μεταξύ τους σχέσεις κυμαίνονται από την αδιαφορία ή την τήρηση ουδέτερης στάσης των γηγενών έως την ανάπτυξη σχέσεων, με έμφαση να δίνεται στην τελευταία. Διαπιστώθηκε επομένως ότι ως επί το πλείστον οι μαθητές αυτοί έχουν καλές σχέσεις με τους γηγενείς συμμαθητές τους οι οποίες προσμετρώνται από την ειρηνική και συμμετοχική παρουσία με τους γηγενείς στην τάξη και την ανάπτυξη πνεύματος συνεργασίας.

Διαπιστώνουμε λοιπόν ότι οι πρόσφυγες/μετανάστες μαθητές ως επί το πλείστον επιδιώκουν τη συνύπαρξη αλλά και ότι και οι γηγενείς μαθητές δεν τους περιθωριοποιούν και το συμπέρασμα μας αυτό βρίσκει ανταπόκριση στη διαπίστωση των εκπροσώπων της αντιρατσιστικής εκπαίδευσης οι οποίοι θεωρούν ότι οι συγκρούσεις και ο κοινωνικός αποκλεισμός των μεταναστών, όταν εκδηλώνονται, είναι αποκύημα της στάσης που τηρούν οι ντόπιοι προς τους ξένους και δεν προκύπτει από την απουσία της δικής τους ετοιμότητας για ενσωμάτωση (Γκόβαρης, 2011: 68).

Η συνεργασία αυτή ενεργοποιείται κυρίως με πρωτοβουλία των γηγενών δεδομένου ότι οι πρόσφυγες/μετανάστες μαθητές εμφανίζονται περισσότερο συνεσταλμένοι και αφορά περισσότερο την ανάπτυξη σχέσεων συνεργασίας τόσο εντός της τάξης όσο και εκτός με αφορμή κυρίως το παιχνίδι, τις εκπαιδευτικές εκδηλώσεις, τη σύμπραξη στις σχολικές γιορτές, τη συμμετοχή στις παρελάσεις και τα εκπαιδευτικά προγράμματα.

Τα πεδία διαμόρφωσης σχέσεων των προσφύγων/μεταναστών μαθητών εκτός τάξης αφορούν κυρίως δραστηριότητες εκπαιδευτικού ή ψυχαγωγικού περιεχομένου οι οποίες επεκτείνουν το ρόλο της εκπαίδευσης και εκτός τάξης και εκφράζουν παράλληλα τις επιδιώξεις της κοινωνίας και την αντίληψή της για το δικαίωμα συμμετοχής στην εκπαιδευτική και εν συνεχεία στην κοινωνική ένταξη.

Διαμέσου των δραστηριοτήτων αυτών διαχέονται και οι αξίες που προάγει το σχολείο. Όπως διαπιστώθηκε στο θεωρητικό μέρος βασική αφετηρία στο μοντέλο ενσωμάτωσης αποτελεί η αποδοχή της πολιτιστικής ισοτιμίας, απόρροια της ανεκτικότητας και της παροχής ισότητας ευκαιριών. Η πολιτιστική διαφορετικότητα όμως είναι αποδεκτή στο βαθμό που εξαιτίας της δε θίγονται οι αξίες και οι νόμοι της χώρας υποδοχής (Έμκε – Πουλοπούλου, 2007: 543 ; Κεσίδου, 2008: 25). Προκειμένου για τη σχολική ζωή, οι αξίες αυτές δεν αντικατοπτρίζονται απλά στο περιεχόμενο σπουδών και στα επιμέρους μαθήματα, αλλά προβάλλονται και στη διευρυμένη σχολική ζωή εκτός τάξης, στις γιορτές με αφορμή τις εθνικές επετείους, στη διεκπεραίωση των μαθητικών εκλογών, στις εκπαιδευτικού περιεχομένου εκδρομές, στις πολιτιστικές εκδηλώσεις στις οποίες συμμετέχουν οι μαθητές με αφορμή το αφιέρωμα σε κάποια θέματα στη διάρκεια της Θεματικής Εβδομάδας κ.α.

Οι πρόσφυγες/μετανάστες μαθητές συμμετέχουν στις περισσότερες από αυτές τις δραστηριότητες μολονότι υπήρξε και η αναφορά για το αντίθετο σε κάποια σχολεία. Στις σχολικές γιορτές διαπιστώθηκε ότι συμμετέχουν ξεπερνώντας τη δειλία τους και μάλιστα σε κάποια σχολεία, με ικανοποιητικό βαθμό κατάκτησης της γλώσσας μετά από χρόνια παραμονής στη χώρα, διαβάζουν απλά κείμενα, μετέχουν στη χορωδία, αξιοποιούν τις γνώσεις τους στη Μουσική και έχουν τη δυνατότητα να προβάλλουν και τα δικά τους πολιτισμικά στοιχεία. Κυρίως όμως έχουν την ευκαιρία να γνωρίσουν από κοντά τον εγχώριο πολιτισμό και τις αξίες του. Η συμμετοχή τους είναι προϊόν πρωτοβουλίας ή ενεργοποιείται μετά από την παρακίνηση των εκπαιδευτικών ή των συμμαθητών τους. Επίσης και στο μάθημα των project αναλαμβάνουν να εκπονήσουν εργασίες με ποικίλα θέματα και να έρθουν σε επαφή με την κουλτούρα του ελληνικού

πολιτισμού και των άλλων που συνυπάρχουν στο σχολείο τους. Είναι χαρακτηριστική η κατάθεση μαρτυρίας μιας συνεντευξιαζόμενης ότι σε σχολείο της Εσπερινής Εκπαίδευσης στο νησί ο πρόεδρος του δεκαπενταμελούς ο οποίος είναι πρόσφυγας ξεσηκώνει τους μαθητές να συμμετάσχουν στην παρέλαση. Από τη συμμετοχή τους αυτήν απολαμβάνουν αισθήματα χαράς και ικανοποίησης και νιώθουν υπερήφανοι όταν αναρτώνται οι εκδηλώσεις στα μέσα κοινωνικής δικτύωσης.

Η επαφή αυτού του είδους με τον εγχώριο πολιτισμό και την Ιστορία της χώρας υποδοχής προσεγγίζει τους στόχους του μοντέλου ενσωμάτωσης σύμφωνα με το οποίο οι αλλοδαποί πρέπει να μάθουν τη γλώσσα, τους νόμους και την Ιστορία της χώρας υποδοχής ώστε να μπορούν να επικοινωνούν και να δραστηριοποιούνται στον κοινωνικό χώρο χωρίς να υφίστανται διακρίσεις (Εμκε – Πουλοπούλου, 2007: 544).

Η συμμετοχή τους στη σχολική ζωή εκτός τάξης διερευνήθηκε επίσης σε σχέση με τα μαθητικά συλλογικά όργανα. Οι αναφορές των συνεντευξιαζόμενων κατέδειξαν ότι οι μαθητές αυτοί ήρθαν για πρώτη φορά σε επαφή με διαδικασίες πρωτόγνωρες στη χώρα τους και ότι στα περισσότερα σχολεία εκδήλωσαν την πρόθεσή τους για εκπροσώπηση μολονότι διαπιστώθηκε ότι αυτή είναι σε πρωτόλειο επίπεδο και ότι έχει να κάνει και με το βαθμό αναγνωρισιμότητας που απολαμβάνουν μεταξύ των συμμαθητών τους. Εντούτοις στα περισσότερα σχολεία μετέχουν ενεργά, και σε αμιγή τμήματα προσφύγων/μεταναστών εκλέγουν το προεδρείο τους αλλά και στο σύνολο του σχολείου κάποτε μπορούν να μετέχουν στο δεκαπενταμελές, μάλιστα σε ένα σχολείο όπως είδαμε ο πρόεδρος είναι πρόσφυγας/μετανάστης.

Η παροχή από την Πολιτεία της δυνατότητας στους μαθητές αυτούς να λειτουργούν ισότιμα προσδίδει αντιρατσιστικό χαρακτήρα στις προδιαγραφές ένταξής τους στην ελληνική κοινωνία. Η αντιρατσιστική εκπαίδευση σέβεται την ετερότητα και στοχεύει στην πρόληψη και στην άρση του ρατσισμού στο σχολείο και την ευρύτερη κοινωνία (Κεσίδου, 2008: 26). Αλλά και σύμφωνα με την πολυπολιτισμική εκπαίδευση η κρατική εξουσία επιβάλλεται να παραμένει ουδέτερη και να παρέχει σε όλες τις πολιτισμικές ομάδες ευκαιρίες και χώρο να αναπτυχθούν και να κατακτήσουν τους στόχους τους (Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2018: 11-12). Ο τρόπος λοιπόν χειρισμού των προσφύγων/μεταναστών μαθητών από την επίσημη ελληνική πολιτεία διακτινίζεται και πέρα από το μοντέλο της ενσωμάτωσης καθώς διαπιστώνουμε σημεία συμπίεσης αφενός με το αντιρατσιστικό και αφετέρου με το πολυπολιτισμικό μοντέλο.

Η συμμετοχή των αλλοδαπών μαθητών στη σχολική ζωή εκτός τάξης βρίσκει προπαντός πρόσφορο έδαφος στις αθλητικές εκδηλώσεις και στο αθλητικό ή γενικότερα στο παιχνίδι. Εκεί οι αναφορές των συνεντευξιζόμενων συνέκλιναν στη διαπίστωση ότι οι περισσότεροι συμμετέχουν πρόθυμα είτε με δική τους πρωτοβουλία είτε μετά από πρόσκληση των συμμαθητών τους και του Γυμναστή. Οι μαθητές αυτοί κάποτε μάλιστα και ιδίως αναφορικά με το παιχνίδι αναλαμβάνουν ρόλο πρωτοβουλίας και διαπιστώθηκε ότι σε αυτό συμμετέχουν ισότιμα.

Όμως διαπιστώθηκε ότι η συμμετοχή στο παιχνίδι δεν αφορά τα κορίτσια των μουσουλμανικών χωρών σε αντίθεση με όσα προέρχονται από την Αφρική και αυτό αποδόθηκε σε λόγους συστολής του χαρακτήρα τους, στις οικογενειακές κατευθύνσεις, στα ήθη και έθιμα, στην κουλτούρα και την αυστηρή θρησκεία τους. Πρόκειται για εκφάνσεις υπάρχοντος κοινωνικού ρατσισμού στις χώρες τους, καθώς όπως διαπιστώνει ο Λάμπρος, στα πλαίσια του κοινωνικού ρατσισμού εντάσσονται διακρίσεις σε βάρος των γυναικών, των ατόμων με ειδικές ανάγκες, των ομοφυλόφιλων, των μειονοτήτων κλπ. Μια ευάλωτη και ευπαθής κοινωνική κατηγορία που υφίσταται τις συνέπειες του ρατσισμού, είναι οι μετανάστες και ιδίως οι γυναίκες μετανάστριες (Λάμπρος κ.ά., 2013: 1-2).

Η διαμόρφωση σχέσεων επαφής και πολιτιστικής ανταλλαγής στα πλαίσια των σχολικών δραστηριοτήτων εκτός τάξης ανταποκρίνεται στους στόχους της πολυπολιτισμικής εκπαίδευσης στον άξονα της οποίας η εκπαίδευση καλείται να διδάξει σε όλους τους μαθητές να συνυπάρχουν, να επικοινωνούν και να αλληλεπιδρούν με τον «άλλον» και να επεκτείνουν την ικανότητα αυτήν και στο εξωσχολικό περιβάλλον, δηλαδή να διαμορφώσει «πολυπολιτισμικές προσωπικότητες» οι οποίες εκτός από το πολιτισμικό κεφάλαιο που αναπτύσσουν στα πλαίσια της κοινωνικοποίησής τους, ιδανικό είναι να διαθέτουν τη δεκτικότητα αποδοχής πολιτισμικών στοιχείων και από διαφορετικά πολιτισμικά περιβάλλοντα (Κεσίδου, 2008: 22).

Αναφέρθηκε όμως ότι οι σχέσεις αυτές δεν είναι συνεχείς ούτε και καθολικές για όλους τους μαθητές, δεδομένου ότι συχνά το ενδιαφέρον των γηγενών ατονίζει, αλλά και ότι άλλοτε οι πρόσφυγες μαθητές δεν επιδεικνύουν ενδιαφέρον επικοινωνίας ούτε εντός ούτε εκτός τάξης και απομονώνονται ή προτιμούν τη μεταξύ τους επικοινωνία.

Αλλά και η στάση των γηγενών με αυτούς δεν είναι ομοιόμορφη, καθώς υπάρχουν και κάποιοι γηγενείς που εμφορούνται από διαχωριστικές απόψεις προϊόν επίδρασης από τη στάση των γονέων τους ή αποτέλεσμα της προσωπικής τους εκτίμησης για τον κίνδυνο που εκτιμούν ότι υφίσταται λόγω της διόγκωσης του μεταναστευτικού. Αναπόφευκτα οδηγούμαστε στη

διαπίστωση που συμπεριελήφθη στο θεωρητικό μέρος σύμφωνα με την οποία ο σύγχρονος ρατσισμός επικεντρώνεται στις πολιτιστικές και κοινωνικές διαφορές των «φυλών» και μετακινεί το κέντρο βάρους από το αίτημα για φυλετική καθαρότητα στην επιδίωξη της γνησιότητας όσον αφορά στην πολιτισμική ταυτότητα. Ενώ δηλαδή παλιότερα ο κλασικός ρατσισμός εκφραζόταν άμεσα και επιθετικά, στην εποχή μας εκδηλώνεται έμμεσα και υφέρπει. Χαρακτηριστικό δείγμα αποτελεί για παράδειγμα ότι τα επιχειρήματα σε βάρος των μεταναστών στην Ελλάδα δε στηρίζονται στη φυλετική διαφορετικότητα αλλά προβάλλουν τις πολιτιστικές διαφορές και οι εμφορούμενοι από ρατσιστικές ιδέες εφιστούν την προσοχή για κινδύνους ασφαλείας (Σαπουντζής, κ.α., 2015: 197). Άλλοτε πάλι οι στερεοτυπικές απόψεις και οι ρατσιστικές θέσεις τους προκύπτουν από τα στοιχεία παραπληροφόρησης των ΜΜΕ τα οποία επηρεάζουν τη στάση των γονέων τους ή τους ίδιους, τους ενήλικες κυρίως, μαθητές. Τα παραπάνω αποτέλεσαν άξονα εκτίμησης για αρκετούς συνεντευξιαζόμενους.

Σύμφωνα με τον Lippmann (όπως αναφέρεται στο Dovidio et al, 2010: 7) ο οποίος εισήγαγε πρώτος τον όρο «στερεότυπο», αυτό αφορά τη συνηθισμένη εικόνα που ανακαλούμε αυτομάτως όταν καλούμαστε να σκεφτούμε ή να αναφερθούμε σε κάποια ομάδα ατόμων. Οι γηγενείς μαθητές που επιδεικνύουν στάση αδιαφορίας ή εμφανώς αρνητική απέναντι στους πρόσφυγες/ μετανάστες μαθητές, κατά τη διαπίστωση των πληροφορητών συχνά εμφορούνται από στερεότυπα.

Τα στερεότυπα αποτελούν πεποιθήσεις σχετικά με τα γνωρίσματα, τη συμπεριφορά και τις τάσεις ατόμων που εντάσσονται σε καθορισμένες ομάδες, (Λαμπρίδης, 2004: 71-72) στην προκειμένη περίπτωση των προσφύγων/μεταναστών και δεν επιτρέπουν στους γηγενείς συμμαθητές τους οι οποίοι τα υιοθετούν να αντιληφθούν τους πρόσφυγες/μετανάστες συμμαθητές τους ως άτομα ξεχωριστά με τη δική του ιδιαιτερότητα το καθένα, αλλά τους κάνουν να ταξινομούν όλους τους πρόσφυγες αδιακρίτως σε ένα σύνολο ομογενοποιημένο αποδίδοντάς τους συγκεκριμένη θέση στην ιεράρχηση της κοινωνίας γενικότερα και ειδικότερα στην μαθητική κοινότητα.

Οι στερεοτυπικές θέσεις σε συνδυασμό με την υιοθέτηση ρατσιστικών αντιλήψεων ευτυχώς από μικρή ομάδα συμμαθητών των προσφύγων/μεταναστών, επιδρούν στη διαμόρφωση της στάσης τους απέναντί τους. Είναι σημείο αναφοράς αρκετών συμμετεχόντων το γεγονός ότι το χρώμα του δέρματος, οι θρησκευτικές διαφορές, οι διαφορές φύλου, οι διαφορές στη χώρα προέλευσης των μαθητών αυτών καθορίζουν εν πολλοίς τη συμπεριφορά των συμμαθητών τους

όχι μόνο των γηγενών, αλλά και των άλλων προσφύγων/μεταναστών. Επιβεβαιώνεται δηλαδή η ρήση όσων μελετητών θεωρούν το ρατσισμό διαρκώς επίκαιρο και στοχεύοντα σε βάρος ευπαθών ομάδων όπως πρόσφυγες, μετανάστες, μουσουλμάνοι, ομοφυλόφιλοι άλλοτε ορατά και άλλοτε όχι (Πανταζής, 2015: 44). Αξίζει στο σημείο αυτό να επισημανθεί η κατάθεση μαρτυρίας από τους πληροφορητές, σύμφωνα με την οποία ακόμα και στα πλαίσια της τάξης με αμιγείς πρόσφυγες αλλά και στις δραστηριότητες εκτός τάξεις, οι συμμαθητές τους, επίσης πρόσφυγες/μετανάστες, συχνά τηρούν διαχωριστική στάση και αποφεύγουν την επικοινωνία με όσους δεν είναι της ίδιας εθνικότητας συχνά βγάζοντας "κούριο", να μη μιλιούνται δηλαδή, γιατί έχουν δικά τους προβλήματα και γιατί οι μεταξύ τους πολιτισμικές διαφορές και η ταυτότητα του έθνους προηγείται στη δική τους εκτίμηση από την ταυτότητα του πρόσφυγα/μετανάστη. Βλέπουμε δηλαδή να επαληθεύεται και αναφορικά με τις σχέσεις προσφύγων/μεταναστών ότι στην εποχή μας δίνεται βαρύτητα στις πολιτισμικές διαφορές των εθνικών ή εθνοτικών ομάδων και κατά συνέπεια διαφορές γλωσσών, εθίμων, θρησκευτών συνιστούν την αφετηρία ώστε μολονότι τίθεται πρωταρχικά το δικαίωμα προστασίας της διαφοράς εντούτοις υφίσταται μια επιθετική ετοιμότητα σε ό, τι πλήττει την «ταυτότητά» μας (Νούτσος, 2014: 33).

Όταν διερευνούμε τις σχέσεις μεταξύ των δύο φύλων, τόσο στην ομάδα των προσφύγων/μεταναστών μεταξύ τους, όσο και αναφορικά με τους γηγενείς, το φαινόμενο της καταλυτικής επίδρασης των στερεότυπων και των ρατσιστικών θέσεων επιδεινώνεται. Αυτό γιατί μεσολαβούν και άλλοι παράγοντες που έχουν να κάνουν με την κοινωνική διάταξη και την πολιτισμική κληρονομιά που φέρουν μαζί τους και δεν είναι αποκομμένοι από την υιοθέτηση της αυστηρής μουσουλμανικής θρησκείας. Επιβεβαιώνεται εδώ η διαπίστωση ότι τα στερεότυπα είναι αποδεκτά συλλογικά από τα μέλη της ομάδας που τα υιοθετεί και αποτελούν κριτήριο εκτίμησης και συμπεριφοράς για όσους τα ασπάζονται (Λαμπρίδης, 2004: 71-72). Οι διαπιστώσεις των συνεντευξιαζομένων συνέκλιναν πάντως στο γεγονός ότι μολονότι τα στερεότυπα και οι ρατσιστική αντιμετώπιση, ορατή ή μη, υφίστανται, εντούτοις δεν αφορά το σύνολο των γηγενών μαθητών και ότι κατά πλειοψηφία εκτιμώμενη η στάση τους κρίνεται ως στάση αποδοχής προς τους πρόσφυγες/μετανάστες μαθητές.

Στόχος 2ος: Διερεύνηση της κοινωνικής ένταξης των προσφύγων και μεταναστών μαθητών στην σχολική καθημερινότητα

Ερευνητικό ερώτημα 2: Ποιες οι σχέσεις των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους εκπαιδευτικούς του σχολείου

Μελετώντας την ένταξη των προσφύγων/μεταναστών στη σχολική πραγματικότητα και την κοινωνία του νησιού και κατ' επέκταση στην ευρύτερη ελληνική κοινωνία οφείλουμε να εστιάσουμε στο ρόλο του εκπαιδευτικού και στη διαμόρφωση της σχέσης του με τους μαθητές αυτούς. Αυτό γιατί ο εκπαιδευτικός είναι ο κύριος συντελεστής στην εκπαιδευτική πράξη και την υλοποίηση των νομοθετικών ρυθμίσεων, αλλά παράλληλα γιατί αποτελεί το δίαυλο επικοινωνίας ανάμεσα στους πρόσφυγες/μετανάστες μαθητές και την ευρύτερη κοινωνία. Ο ρόλος του είναι κομβικής σημασίας και δεν περιορίζεται στη στείρα παροχή γνώσης, αλλά επεκτείνεται στο ελκρινές ενδιαφέρον για τη ζωή τους και τη διαμόρφωση χαρακτήρα ευαισθητοποιημένου ατόμου με κριτική σκέψη και προσαρμοστικότητα στις απαιτήσεις του καιρού και του τόπου.

Οι εκπαιδευτικοί που διδάσκουν στα σχολεία όπου φοιτούν οι μαθητές αυτοί ανήκουν στο υπάρχον δυναμικό του Υπουργείου και δεν απαιτείται πέρα από την επιστημονική τους επάρκεια να διαθέτουν άλλα προσόντα, ιδίως το κρινόμενο ως αναγκαίο κατά την εκτίμηση των πληροφορητών, το προσόν δηλαδή της κατοχής κάποιας από τις μητρικές γλώσσες, που με τις ισχύουσες συνθήκες τυχαίνει να είναι πολλές στην τάξη όπου φοιτούν οι μαθητές αυτοί αμιγώς. Κατά συνέπεια εκ προοιμίου αντιμετωπίζει το βαρύνον πρόβλημα της επικοινωνίας μαζί τους. Η διδασκαλία της Ελληνικής με τον τρόπο που συντελείται δεν αφορά το σύνολο των μετεχόντων μαθητών παρά μόνο αυτών που εισάγονται στα τμήματα υποδοχής και γίνεται με τρόπο αποσπασματικό ακόμα και για αυτούς που προσέρχονται από την αρχή της σχολικής περιόδου. Επίσης η παρουσία του μαθητικού δυναμικού στην τάξη είναι ευπαθής καθώς αυτό συχνά ανασυντίθεται και νέες εγγραφές γίνονται σε καθημερινή βάση. Αν στα παραπάνω προστεθούν οι ελλείψεις σε υλικό υποδομής της διδασκαλίας και οι πολλαπλοί παράγοντες που αναφέρονται καθημερινά στη σχολική πράξη, είναι δυνατόν να αντιληφθούμε τις πολλαπλές δυσκολίες του.

Η ιδιαιτερότητα της δράσης του εκπαιδευτικού στην τάξη με πρόσφυγες/μετανάστες ξεκινά από το γεγονός ότι πρέπει να διαχειριστεί μαθητές με διαφορετική πολιτισμική και εθνική ταυτότητα και μάλιστα να συνεργαστεί με μαθητές τους οποίους όχι μόνο η κοινή γνώμη αλλά και η νομοθεσία διαχωρίζει χαρακτηρίζοντάς τους με διαφορετικούς όρους.

Όπως αναφέρει ο Σαββάκης (2012: 79-80) στις σύγχρονες κοινωνίες με την υφιστάμενη διάκριση σε κοινωνικά «αναγκαίο» και κοινωνικά «περιττό», ο Ξένος, μετανάστης ή πρόσφυγας

εννοιολογείται ως περιττός, αναλώσιμος και του αποδίδονται ευθύνες για πολλά δεινά καθώς θεωρείται οικονομικός, δημογραφικός και πολιτισμικός εχθρός.

Ο εκπαιδευτικός λοιπόν πρέπει να δράσει εκτελώντας με συνέπεια το έργο του και να προσπαθήσει με όσα μέσα διαθέτει να προσφέρει γνώση και αγάπη όντας όμως αντιμετώπος με αντιλήψεις της παραπάνω μορφής οι οποίες διαπερνούν τις κλειστές πόρτες του σχολείου και αγγίζουν την καθημερινή εκπαιδευτική πράξη. Αναφέρθηκε στο θεωρητικό μας μέρος ότι η αποτελεσματική εφαρμογή, εκ μέρους των εκπαιδευτικών, τεχνικών όπως η συνεργατική μάθηση, η ολική σωματική ανταπόκριση καθώς και η βοηθητική διδασκαλία από μαθητές, δεν επαρκούν για την εύστοχη διδασκαλία μιας δεύτερης γλώσσας σε μαθητές που *«ψάχνουν να βρουν το δρόμο τους στα σύνορα μεταξύ δύο πολιτισμών»*. Αξία έχει η διαμόρφωση ζεστών ανθρώπινων σχέσεων με την εκπαιδευτική κοινότητα στο σύνολό της, άρα πρέπει να έχουν εμπειρία από θετικές σχέσεις αλληλεπίδρασης με τους μετέχοντες στην εκπαιδευτική διαδικασία (Cummins, 2005: 170).

Οι σχέσεις που θα διαμορφώσει ο εκπαιδευτικός με τους πρόσφυγες εν πολλοίς προσδιορίζονται από την ικανότητα που διαθέτει όχι μόνο να διαχειρίζεται τις υπάρχουσες διαφορές μορφωτικού και πολιτισμικού επιπέδου στην τάξη του, αλλά και από τον τρόπο που θα καταφέρει να αμβλύνει προϋπάρχοντα νοητικά σχήματα, στερεότυπα και ρατσιστικές αντιλήψεις που άλλοτε λανθάνοντα και άλλοτε εμφανή, απειλούν καθημερινά να ακυρώσουν το έργο του. Ακόμα χειρότερα, υπάρχουν και περιπτώσεις που καλείται να βρει και τη δική του συλλογιστική ορθότητα και να επαναπροσδιορίσει κάποιες ακραίες ή συντηρητικές απόψεις του. Οι περισσότεροι όταν έρχονται σε επαφή με τα παιδιά αυτά, προκρίνουν την ιδιότητα του μαθητή και θέτουν στην άκρη όποιο νοητικό σχήμα δίνει έμφαση σε θρησκευτικές ή κοινωνικές και πολιτισμικές ιδιαιτερότητες αυτών των μαθητών και τους αντιμετωπίζουν ισότιμα.

Ο όρος μετανάστης συνήθως αναφέρεται σε περιπτώσεις αυτόβουλης και χωρίς την επίδραση εξωγενών παραγόντων μετακίνησης ατόμων. *«Συνεπώς, αυτός ο όρος αναφέρεται στα άτομα και τα μέλη της οικογένειας που μετακινούνται σε μια άλλη χώρα ή περιοχή για να αναζητήσουν καλύτερες υλικές και κοινωνικές συνθήκες καθώς και για να βελτιώσουν το προσδόκιμο των ίδιων και των μελών των οικογενειών τους»* (Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, 2009: 49).

Σε αντίθεση με τον μετανάστη, ο πρόσφυγας ορίζεται ως *«το άτομο, το οποίο δικαιούται την προστασία των Ηνωμένων Εθνών - Ύπατη Αρμοστεία -, καθώς πληροί τις προϋποθέσεις του ψηφίσματος της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, ανεξάρτητα από το αν ή δεν*

βρίσκεται σε μια χώρα που είναι μέλος της Σύμβασης ή του Πρωτόκολλου περί του Καθεστώτος του Πρόσφυγα, 1951 και 1967 αντίστοιχα, ή από το αν ή δεν έχει αναγνωριστεί ως πρόσφυγας, από τη χώρα φιλοξενίας του» (Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης, 2009: 62).

Για τον εκπαιδευτικό δεν έχει σημασία όπως ανέφεραν οι συνεντευξιαζόμενοι από πού προέρχονται οι πρόσφυγες/ μετανάστες μαθητές και δεν τους διαχωρίζει από τους γηγενείς ούτε και μεταξύ τους, θεωρώντας τους όλους παιδιά με δικαίωμα στη μόρφωση. Η διάκριση του πρόσφυγα και του μετανάστη δεν υφίσταται στις εκτιμήσεις και το λόγο που εκφέρουν. Άλλωστε και η Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων εθνών διαφοροποιεί τους όρους προκειμένου να διασφαλιστεί η τήρηση των απορρεουσών από το διεθνές δίκαιο υποχρεώσεων έναντι αυτών (McConnell, 2016: 1).

Ο φιλότιμος εκπαιδευτικός και ο εμφορούμενος από συναίσθημα ευθύνης για το λειτούργημα που ασκεί δεν προβαίνει σε διακρίσεις τέτοιου είδους προκειμένου να διδάξει στους πρόσφυγες/μετανάστες μαθητές. Θεωρεί ότι όλοι είναι παιδιά και άτομα που χρήζουν τη βοήθειά του, καθώς είναι μακρά η διαδρομή ώσπου να φτάσουν εδώ και ακόμα πιο δύσκολες οι συνθήκες που εξαναγκάζουν όλους να εγκαταλείψουν το οικείο περιβάλλον της χώρας και της οικογένειάς τους και τους εξωθούν να βρεθούν σε μια ξένη χώρα. Αντιλαμβανόμενος το ρόλο του λοιπόν ως ρόλο διαμεσολαβητή στην καινούρια χώρα δεν περιορίζεται στην παροχή γνώσεων αλλά καθίσταται το στήριγμα της ζωής τους εντός αλλά και εκτός σχολείου στο μέτρο του δυνατού.

Οι πρόσφυγες/μετανάστες μαθητές αναγνωρίζουν στο πρόσωπό του τον συμπαραστάτη, αυτόν που θα τους σταθεί και μπορούν να του εκμυστηρευτούν τα προβλήματά τους, αυτόν που θα ενδιαφερθεί ειλικρινά για τη γνώση και ζωή τους. Οι συνεντευξιαζόμενοι αναφέρθηκαν σε σκηνές εναγκαλισμού κατά την αποχώρηση των μαθητών που εγκρίθηκε το άσυλό τους και αυτό μαρτυρά τον ιδιαίτερο σύνδεσμο που αναπτύσσεται μεταξύ τους. Χωρίς φυσικά να εξωραϊζουμε τις πραγματικές καταστάσεις, αναφέρθηκε άλλωστε και η ύπαρξη αδιάφορης στάσης εκ μέρους κάποιων εκπαιδευτικών, μπορούμε να επιμείνουμε στην κατάθεση της γνώμης όσων υποστήριξαν ότι ο εκπαιδευτικός αποτελεί την ψυχή στο σχολείο με πρόσφυγες, την εξισορροπητική δύναμη των αντιθέσεων και των προκατασκευασμένων νοητικών σχημάτων που στρέφονται εναντίον τους. Η ισότιμη εκ μέρους του αντιμετώπιση των μαθητών αυτών με τους γηγενείς και η πρόληψη του κοινωνικού αποκλεισμού τους μαρτυρά τη δεκτικότητά της κοινωνίας να τους ενσωματώσει επί ίσοις όροις και να μην τους περιθωριοποιήσει ούτως ώστε να ωφεληθούν με προνόμια αυτοί

που αποτελούν την κυρίαρχη ομάδα και διαμορφώνουν την κυρίαρχη ιδεολογία (Τσιάκαλος, στο Βλαχάδη, 2009: 65).

Ο ρόλος του εκπαιδευτικού εκτός από το πεδίο διαμόρφωσης των σχέσεων είναι καταλυτικός και για την πραγμάτωση της δίγλωσσης εκπαίδευσης. Εντούτοις διαπιστώθηκε από τους συνεντευξιαζόμενους ότι υπάρχουν και οι περιπτώσεις εκπαιδευτικών που αδιαφορούν για την παρουσία αυτών των μαθητών στην τάξη. Σχετικά με αυτά ο Cummins διαπίστωσε ότι εκπαιδευτικοί που δεν κατέχουν τις στρατηγικές για μαθητές δεύτερης γλώσσας και κατά συνέπεια χαμηλώνουν το επίπεδο του μαθήματός τους και έτσι δεν ωθούν τους μαθητές να ξεπεράσουν τα όρια του επιπέδου τους στη δεύτερη γλώσσα ώστε να εγγίσουν αυτούς που έχουν την δική τους δεύτερη γλώσσα ως πρώτη (Cummins: 2005: 170).

Οι σχέσεις αυτές αξίζει να ειπωθεί ότι διαμορφώνονται συχνά κάτω από αντίξοες συνθήκες καθώς καλείται να πραγματώσει τη διδασκαλία του μέσα σε πλαίσιο ελλείψεων σε υλικό και τεχνολογική υποδομή, σε συνθήκες ιδιαίτερες που σχετίζονται με το ιδιαίτερο κοινωνικό και πολιτισμικό υπόβαθρο των μαθητών, αλλά και με τα τραύματα από τα προβλήματα που βίωσαν. Εντούτοις οι περισσότεροι συνεντευξιαζόμενοι έκριναν ότι κάνουν το καθήκον που η Πολιτεία, ο ρόλος και η καρδιά τους ορίζει.

Στόχος 2ος: Διερεύνηση της κοινωνικής ένταξης των προσφύγων και μεταναστών μαθητών στην σχολική καθημερινότητα

Ερευνητικό ερώτημα 3: Ποιες οι σχέσεις των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους γονείς των γηγενών μαθητών

Η απάντηση στο παραπάνω ερευνητικό ερώτημα είναι βαρύνουσας σημασίας καθώς η σχολική πραγματικότητα αφενός αποτελεί πεδίο δράσης και αλληλεπίδρασης του μαθητή με τους συμμαθητές, τον εκπαιδευτικό, τους γονείς και την ευρύτερη κοινωνία και αφετέρου επειδή η δράση και αλληλεπίδραση του μαθητή και της κοινωνίας είναι αμφίδρομη, σύνθετη και πολλαπλά διαμορφούμενη. Τα παραπάνω συνάδουν με την επισήμανση που συμπεριελήφθη στο θεωρητικό μέρος ότι σύμφωνα με την πολυπολιτισμική προσέγγιση η ενότητα και η συνοχή της κοινωνίας διέρχονται διαμέσου της οδού της διαφορετικότητας, της ελευθερίας, της ισότητας όλων, της ανοχής και της αμοιβαίας εμπιστοσύνης και δεν υφίσταται διάκριση σε καλές και μη κουλτούρες (Εμκε – Πουλοπούλου, 2007: 547-548).

Η σχέση με τους γονείς γηγενών μαθητών στην περίπτωση των προσφύγων/μεταναστών μαθητών μπορεί να λειτουργήσει και ως δείκτης αποδοχής της ευρύτερης κοινωνίας προς αυτούς. Η μικρή κοινωνία του νησιού την τελευταία τετραετία βρέθηκε αντιμέτωπη με ένα πρωτόγνωρο φαινόμενο και αιφνιδιάστηκε. Οι εμφύλιοι πόλεμοι στις χώρες της Μέσης Ανατολής και της Αφρικής δημιουργούν την τελευταία δεκαετία ένα νέο κύμα μετανάστευσης προς την Ελλάδα ανθρώπων με διαφορετική κουλτούρα και θρησκεία. Το 2015 τα ελληνικά νησιά, ανάμεσα τους και η Λέσβος, έρχονται αντιμέτωπα με πολύ μεγάλες ροές τις οποίες δεν μπορούν να διαχειριστούν (Κοτζαμάνης, 2017: 46 ; Σουλτάνη, 2018: 15). Σύμφωνα με τα στοιχεία του Υπουργείου Εσωτερικών από το 2012 μέχρι το 2017 στην Ευρώπη εισήλθαν παράτυπα 2,7 εκατομμύρια άτομα εκ των οποίων το 50% εισήλθε μέσω της χώρα μας. Συγκεκριμένα αυτή την περίοδο εισήλθαν περίπου 1,36 εκατομμύρια άτομα εκ των οποίων ο μεγαλύτερος αριθμός (2/3 του συνόλου) εισήλθε το 2015. Από τα παραπάνω άτομα ένα μόνο μικρό ποσοστό αιτήθηκε ασύλου στη χώρα μας (Κοτζαμάνης, 2017: 48-49). Η μικρή κοινωνία του νησιού λοιπόν, όπως φάνηκε από τα λεγόμενα των συμμετεχόντων, ένιωθε κάπου να απειλείται από την ανεξέλεγκτη εισροή προσφύγων και μεταναστών και αναπτύχθηκαν αναπόφευκτα φόβοι και φοβίες για μελλοντικές εξελίξεις καθώς μάλιστα συσχέτιζε πάντοτε την ταυτότητα και το ποιόν τους με τη μουσουλμανική θρησκεία και ένιωθε να απειλείται σε βάθος χρόνου με εξισλαμισμό ή με αλλοίωση των στοιχείων της ελληνικής εθνικής και πολιτιστικής ταυτότητας. Οι παραπάνω φόβοι και οι φοβίες αντικατοπτρίζονται, κατά την εκτίμηση των πληροφορητών, στις υιοθετούμενες εκ μέρους των γονέων προκαταλήψεις μολονότι για τους Wolfe & Spencer η προκατάληψη είναι φυσιολογικό αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης της ομάδας και δεν θεωρείται παθολογική, αλλά ότι μπορεί να προκύψει συχνά από συνηθισμένες συγκρούσεις συμφερόντων μεταξύ ομάδων (Wolfe & Spencer, 1996: 177).

Η στάση των γονέων των γηγενών μαθητών προς τους πρόσφυγες/μετανάστες μαθητές σύμφωνα με την κατάθεση μαρτυρίας των συμμετεχόντων στην έρευνα κυμαίνεται ανάμεσα στην ουδετερότητα και την αδιαφορία μέχρι την έκφραση ανοιχτής αντίθεσης εκ μέρους τους για τη φοίτηση και τη συνύπαρξη των μαθητών αυτών με το παιδί τους και μπορεί να περιλαμβάνει απλά υπόκρυφες ρατσιστικές αντιλήψεις αλλά και να εμφανίζεται με τη μορφή απαξίωσής τους ή να καταλήγει σε απαιτήσεις τήρησης της ποσόστωσης στη φοίτησή τους στα σχολεία με τα δικά τους παιδιά. Στις αναφορές τους προτάσσεται το συμφέρον των γηγενών μαθητών καθώς προβάλλουν ότι απειλείται η υγεία τους και το γεγονός ότι είναι οι άλλοι, οι διαφορετικοί. Βέβαια τα σχόλια

συνήθως δεν περνούν την πόρτα του γραφείου καθώς οι εκπαιδευτικοί λειτουργούν προστατευτικά για τους μαθητές τους. Αξίζει στο σημείο αυτό να αναφέρουμε ότι η μοντέρνα μορφή του ρατσισμού αφορά την αποδοχή και τις εκδηλώσεις «λεπτής» προκατάληψης η οποία καθορίζεται από την προάσπιση των παραδοσιακών αξιών, την έμφαση στις πολιτισμικές διαφορές και την απουσία θετικών συναισθημάτων για το χώρο εκτός της ομάδας (Σαπουντζής, κ.α., 2015:199).

Όπως ανέφεραν οι συνεντευξιαζόμενοι στη άμβλυνση των αντιδράσεων εκ μέρους τους σημαντικό ρόλο διαδραμάτισαν οι εκπαιδευτικοί του σχολείου οι οποίοι με τη μορφή της ενημέρωσης τους καθησύχασαν διαβεβαιώνοντάς τους ότι δεν υφίσταται κίνδυνος για τα παιδιά τους, εντούτοις πρέπει να παρατηρηθεί με ιδιαίτερη προσοχή το γεγονός ότι υπάρχουν περιπτώσεις γονέων που επιμένουν στην ποσόστωση και δεν επιθυμούν τα δικά τους παιδιά να συνυπάρχουν με πρόσφυγες/μετανάστες ούτε καν σε διπλή βάρδια λειτουργίας των σχολείων. Σημείο προβληματισμού στην έρευνά μας αποτελεί η αναφορά ότι σε άλλα μέρη της Ελλάδας οι γονείς των μαθητών είναι εξ ολοκλήρου αρνητικοί. Προκειμένου για τη στάση αυτή των γονέων πρέπει να τη συσχετίσουμε με τη διαπίστωση της Δραγώνα (2007: 13,19) ότι η συναισθηματική, συμβολική, πολιτική και ιδεολογική φύση και λειτουργία των στερεοτύπων τα καθιστά κοινωνικές αναπαραστάσεις διαμορφωμένες με ψυχολογικούς και κοινωνικούς μηχανισμούς, αντικειμενοποιημένα συναισθηματικά οικοδομήματα και πολιτισμικές κατασκευές που διαμορφώνονται για λόγους εξουσίας και που τα κατασκευάζουμε καθημερινά στις σχέσεις μας με τα υπόλοιπα μέλη και καθώς συναλλασσόμαστε με τους άλλους, αλλά έχουν τη δυναμική στη συνέχεια να αυτονομούνται.

Από την άλλη πρέπει να σταθούμε με προσοχή και στο γεγονός ότι σε κάποια σχολεία οι γονείς τήρησαν στάση σεβασμού και αποδοχής η οποία εκφράστηκε με χειροκρότημα των μαθητών αυτών για τη συμμετοχή τους σε σχολικές εκδηλώσεις, γεγονός που μαρτυρά ότι μολονότι είναι ακόμα πολύ πρώιμο, όμως η κοινωνία αρχίζει να αναπτύσσει στάση ανεκτική στη διαφορετικότητα. Φυσικά ο δρόμος μέχρι την αποδοχή ακόμα δεν έχει διανυθεί.

Στόχος 3ος: Μελέτη της συμβολής της εκπαιδευτικής πολιτικής που ασκείται στην ένταξη προσφύγων και μεταναστών μαθητών

Ερευνητικό ερώτημα 1: Πώς το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο συμβάλλει στη σχολική ένταξη προσφύγων και μεταναστών μαθητών

Σύμφωνα με τη (Μουσούρου, 2003: 166) η Ελλάδα συγκαταλέγεται στις νέες χώρες υποδοχής μεταναστών οι οποίες παραδοσιακά ως τώρα αποτελούσαν χώρες αποστολής και η εισροή προσφύγων/μεταναστών σε αυτές αποσκοπεί στη μετέπειτα προώθησή τους. Είναι συχνή η διαπίστωση των συμμετεχόντων στην έρευνα για το γεγονός ότι η πραγματική τους πρόθεση είναι να φύγουν από τη χώρα στοιχείο που δεν εξυπηρετείται από το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο παρά μόνον στην παράμετρο της παροχής κάποιας ξένης γλώσσας ή στην ιδανική περίπτωση δύο ξένων γλωσσών κάτι που δεν ισχύει όμως προκειμένου για τη φοίτηση σε Λύκειο.

Η ελληνική πολιτική στο θέμα της μετανάστευσης γενικά απέκτησε οντότητα στον άξονα της ευρύτερης ευρωπαϊκής πολιτικής μέσω της υιοθέτησης συγκεκριμένων νομοθετικών ρυθμίσεων που αντανάκλουν την ευρωπαϊκή νομοθεσία. Οι αντίστοιχες οδηγίες της Ε.Ε. οι οποίες ενσωματώθηκαν στην ελληνική νομοθεσία υποχρεωτικά ή κατόπιν προαιρετικής επιλογής, μαρτυρούν παράλληλα και την απόπειρα της Ευρώπης να κατανοήσει το φαινόμενο και να το διαχειριστεί (Μαυροδή, 2008: 273).

Οι συνεντευξιαζόμενοι διαπίστωσαν ότι η ελληνική πολιτική διαχείρισης της εκπαίδευσης των προσφύγων/μεταναστών υστέρησε σε σχέση με το φαινόμενο, στοιχείο που συνάδει με τα αναφερόμενα στο θεωρητικό μέρος ότι τα αίτια της καθυστέρησης της Ελλάδας στο θέμα της έμπρακτης αποδοχής της ετερότητας ανιχνεύονται στο γεγονός ότι η Ελλάδα ήταν χώρα με ισχυρό εθνικό αίσθημα που στηριζόταν «σε έναν εθνοτικό και πολιτισμικό προσδιορισμό της έννοιας του έθνους» (Triantafyllidou, όπως αναφέρεται στο Τριανταφυλλίδου, 2010: 100), καθώς και ότι ανιχνεύονται στο γεγονός ότι το σύνολο της Πολιτείας και οι απλοί πολίτες δεν μπορούσαν να αποδεχτούν ότι η μετανάστευση στη χώρα δεν ήταν πρόσκαιρο και συγκυριακό φαινόμενο αλλά υπαρκτή κατάσταση για το σύνολο των Ευρωπαϊκών χωρών και ανεμπόδιστη στο εξής πραγματικότητα (Τριανταφυλλίδου, 2010: 100-103).

Με τον νόμο 2413/1996 ορίζεται ως στόχος της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης η παροχή εκπαίδευσης σε νέους με εκπαιδευτικές, κοινωνικές, πολιτιστικές και μορφωτικές ιδιαιτερότητες (Γουβιάς & Θεριανός, 2014: 282-283). Αργότερα ο Ν. 2910/2001 ρύθμιζε την εκπαίδευση ανηλίκων ανεξάρτητα από το νομικό καθεστώς των γονέων τους (Τριανταφυλλίδου, 2010: 111-116). Το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών (ΔΕΠΠΣ) του 2003 του Ελληνικού Παιδαγωγικού Ινστιτούτου για τα σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης που εισάγει τη διαθεματικότητα στη γνώση είναι στοιχείο που καταδεικνύει την αποδοχή της πολυπολιτισμικής σύνθεσης της ελληνικής κοινωνίας (Νικολάου, 2008: 43 - 44).

Η “Ευέλικτη Ζώνη διαθεματικών και δημιουργικών δραστηριοτήτων” καλείται να εξυπηρετήσει την ένταξη και κοινωνικοποίηση των πολιτισμικά ιδιαίτερων παιδιών με τη “ζώνη καινοτόμων δράσεων” η οποία καθιερώνεται για το Γυμνάσιο. Έτσι δίνεται η ευκαιρία σε μαθητές οι οποίοι δεν έχουν πλήρη γνώση της Ελληνικής εκφράσουν τα ενδιαφέροντα και τις δυνατότητές τους (Νικολάου, 2008: 43 - 44).

Με τον Ν. 3536/2007 ορίζεται ως στόχος η ένταξη των αλλοδαπών στην ελληνική κοινωνία και δίνεται έμφαση στην πιστοποιημένη γνώση της ελληνικής, την παρακολούθηση μαθημάτων Ιστορίας, Πολιτισμού και του ελληνικού τρόπου ζωής (Τριανταφυλλίδου, 2010: 116).

Συνεκτιμώντας τις διαπιστώσεις των συνεντευξιαζόμενων σχετικά με τη συμβολή του νομοθετικού πλαισίου στη σχολική ένταξη των προσφύγων/μεταναστών μαθητών διαπιστώνουμε ότι αφενός υπάρχει μια κατηγορία καθηγητών οι οποίοι δηλώνουν ότι δε γνωρίζουν τις ισχύουσες νομοθετικές ρυθμίσεις και αφετέρου ότι οι περισσότεροι διαπιστώνουν την αναποτελεσματικότητά τους. Κοινή διαπίστωση των περισσότερων αποτελεί ότι η εκπαιδευτική πολιτική έδρασε γρήγορα και για αυτό πρόχειρα και αναποτελεσματικά. Το γεγονός ότι τέσσερα περίπου χρόνια μετά εξακολουθούν να υφίστανται ασάφειες και ελλείψεις στη νομοθεσία πρέπει να προβληματίσει τους κρατικούς φορείς. Επίσης διαπιστώθηκε από την διεξαχθείσα έρευνα ότι ο Νόμος αδυνατεί να υποστηρίξει μετακινούμενα παιδιά και ότι η ευελιξία του εκπαιδευτικού έργου δεν βρίσκει έρεισμα από την Πολιτεία. Το σχολείο επιχειρεί βέβαια να συμβαδίσει με την ισχύουσα πραγματικότητα στο μέτρο του δυνατού αλλά και μόνο το γεγονός ότι αναδεικνύονται καθημερινά ιδιαίτερες περιπτώσεις σε σχέση με τη φοίτηση των μαθητών αυτών τις οποίες δεν είχε προβλέψει ο νόμος, λειτουργεί ως τεκμήριο για το ότι η εκπαιδευτική πολιτική δεν αντιμετώπισε με τη δέουσα σοβαρότητα ένα τόσο ιδιαίτερο θέμα.

Στο άρθρο 2, της Υπουργικής Απόφασης 131024/Δ1, ως στόχος για την ίδρυση και λειτουργία των ΔΥΕΠ ΖΕΠ ορίζεται η εκπαιδευτική στήριξη των παιδιών αυτών διαμέσου της εκμάθησης της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας, της οργάνωσης προγραμμάτων, εκπαιδευτικών παρεμβάσεων και δραστηριοτήτων. Εντούτοις οι ελλείψεις που εντοπίζονται σύμφωνα με τους συνεντευξιαζόμενους στις ΔΥΕΠ και ΖΕΠ σχετικά με τις υποδομές, την ύπαρξη κατάλληλα ειδικευμένου εκπαιδευτικού προσωπικού, την κάλυψη του καινοτόμου εκπαιδευτικού έργου από πλευράς νομοθεσίας, την απουσία μεταφραστική και την απουσία κατάλληλων υποδομών, είναι εμφανείς. Εξ αντιθέτου με την ισχύουσα ελληνική πραγματικότητα για την απουσία υποδομών και την αξιοποίηση της μητρικής τους γλώσσας στο θεωρητικό μας μέρος

συμπεριλάβαμε την αναφορά ότι οι επιστήμονες που στηρίζουν τη δίγλωσση εκπαίδευση τονίζουν την αναγκαιότητα δίγλωσσων προγραμμάτων εμπλουτισμού που προάγουν τη μόρφωση σε δύο γλώσσες για όλα τα παιδιά ασχέτως γλωσσικού υπόβαθρου (Cummins, 2005: 129). Αυτή η αναφορά αποτελεί παραλλήλως αδήριτη ανάγκη για την ελληνική εκπαίδευση. Αυτά σε συνδυασμό με την απουσία σύγχρονων και εξειδικευμένων εγχειριδίων και το διαρκώς επίκαιρο πρόβλημα επικοινωνίας, το οποίο τελικά το εκπαιδευτικό σύστημα αδυνατεί να αντιμετωπίσει αποτελεσματικά, καταδεικνύουν την ανεπάρκεια και την καθυστέρηση της εκπαιδευτικής πολιτικής σε σύγκριση με τις ραγδαίες ιστορικές και κοινωνικές εξελίξεις.

Όπως διαπιστώνουν οι Γουβιάς & Θεριανός οι θεσμικές προβλέψεις και το επίσημο ιδεολογικό επίπεδο διαμόρφωσης των πολιτικών στον ελληνικό χώρο πρέπει να ακολουθούνται από την έμπρακτη στήριξη της εκπαιδευτικής πολιτικής ώστε τελικά να μην παράγουν το διαχωρισμό (Γουβιάς & Θεριανός, 2014: 288-289).

Στα πλαίσια της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης προβλέπεται και η διδασκαλία της μητρικής γλώσσας, κάτι που δε συντελείται παρά μόνο αποσπασματικά στα διαπολιτισμικά σχολεία και στα πλαίσια των εκπαιδευτικών προγραμμάτων επειδή η χώρα προέκρινε πάντοτε ως στόχο την εκμάθηση της κυρίαρχης γλώσσας από τους αλλόγλωσσους μαθητές. Το ελληνικό σχολείο *«λειτουργεί μονογλωσσικά και μονοπολιτισμικά, αγνοώντας το γλωσσικό και πολιτισμικό κεφάλαιο των παλιννοστούντων και αλλοδαπών μαθητών»* (Νικολάου, 2008: 44).

Στο θεωρητικό μέρος της παρούσας εργασίας αναφέρθηκε όμως το συμπέρασμα ότι όταν η γλώσσα της πλειοψηφίας χρησιμοποιείται ως μέσον για την εκπαίδευση των ομάδων αυτών, αυτό αυξάνει την προοπτική να υιοθετηθεί και έτσι οι ομάδες αυτές να εγκαταλείψουν τη μητρική τους, στοιχείο που ακυρώνει τα πολλαπλά μαθησιακά οφέλη τα οποία μπορούν να δρέψουν οι μαθητές αυτοί από τη δίγλωσση εκπαίδευση. Όπως αναφέρει η Σελλά-Μάζη (2001: 98-99) μόνο μια στοχευμένη δίγλωσση εκπαίδευση θα μπορούσε να διασφαλίσει την επιβίωση των μητρικών γλωσσών αυτών των ομάδων.

Επιπλέον απουσιάζει όπως φαίνεται από τα ευρήματα η επίσημη προετοιμασία για την εισαγωγή περισσότερων ξένων γλωσσών, για την εκπόνηση κατάλληλου μαθησιακού υλικού, την επιμόρφωση των διδασκόντων και την αξιοποίηση των μητρικών γλωσσών τους στη διδασκαλία.

Σύμφωνα με τον Θεριανό (2008: 206-207), η εκπαιδευτική πολιτική της Ελλάδας ακολουθεί τη λογική της αφομοίωσης η οποία όμως δεν είναι επιτυχής λόγω της

υποχρηματοδότησης και της απουσίας ειδικευμένου και κατάλληλα επιμορφωμένου εκπαιδευτικού προσωπικού.

Όπως αναφέρθηκε με την Υπουργική Απόφαση 131024/Δ1, Άρθρο 1, ορίζονται ως Ζώνες Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας (ΖΕΠ) όλες οι Περιφερειακές Διευθύνσεις Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης όπου εντάσσονται σχολικές μονάδες Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης οι οποίες μπορούν να λειτουργήσουν ως τάξεις υποδοχής ΖΕΠ (ΤΥ ΖΕΠ), Ενισχυτικά Φροντιστηριακά Τμήματα ΖΕΠ (Εν. ΦΤΖΕΠ) και Δομές Υποδοχής για την Εκπαίδευση Προσφύγων ΖΕΠ (ΔΥΕΠ ΖΕΠ). Τα τμήματα υποδοχής και η διαμόρφωση ειδικού εκπαιδευτικού υλικού για τους μαθητές αυτούς αποτελούν βέβαια θετική εξέλιξη, όμως δεν αποτελούν συνάμα και καθολική αντιμετώπιση επειδή τα τμήματα υποδοχής δε λειτουργούν σε όλα τα σχολεία και δεν υπάρχουν εγχειρίδια για όλα τα διδακτικά αντικείμενα. Επιπλέον τα αντισταθμιστικά μέτρα για τις αδυναμίες που εμφανίζουν οι μαθητές από άποψη κατάκτησης της γλώσσας επικοινωνίας στο σχολείο και κάλυψης των μαθησιακών κενών τους, πρέπει να υποστηρίζονται από ειδικά επιμορφωμένο εκπαιδευτικό δυναμικό εξοικειωμένο με τις πρακτικές της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, το οποίο απουσιάζει.

Πολλά λάθη διαπίστωσαν οι συμμετέχοντες αναφορικά με τη φοίτηση με ηλικιακό κριτήριο, την εισαγωγή σε τάξεις υψηλών απαιτήσεων χωρίς προετοιμασία και χωρίς διαγνωστικά τεστ διαπίστωσης του γλωσσικού και μαθησιακού επιπέδου τους, την απουσία διαυγούς πολιτικής και την εν γένει ανεπάρκεια. Όλα αυτά πρέπει να προβληματίσουν τους αρμόδιους φορείς. Η ειδίκευση των διδασκόντων στη διδασκαλία των μαθητών αυτών, η διδασκαλία της μητρικής και η καθιέρωση δεύτερου καθηγητή συνεργάτη του διδάσκοντος στο μάθημα σε μεικτές τάξεις πρέπει να αποτελέσουν τους επιδιωκόμενους για το μέλλον στόχους

Η πραγμάτωση λοιπόν της ένταξης τους στην ελληνική εκπαίδευση δε συντελείται επαρκώς παρά μόνο στο σκέλος ότι τους προσφέρεται η δυνατότητα να φοιτήσουν σε ένα ζεστό και ανθρώπινο κλίμα που διαμορφώνει η εκπαιδευτική και η μαθητική κοινότητα και αυτό μόνο για όσα σχολεία απουσιάζουν οι εκδηλώσεις προκατάληψης και διαχωρισμού σε βάρος τους.

Στόχος 3ος: Μελέτη της συμβολής της εκπαιδευτικής πολιτικής που ασκείται στην ένταξη προσφύγων και μεταναστών μαθητών

Ερευνητικό ερώτημα 2: Ποιο το περιεχόμενο του διαπολιτισμικού εκπαιδευτικού προγράμματος που ακολουθείται

Η διαπολιτισμική προσέγγιση, στον αντίποδα της αφομοίωσης για λόγους ηθικούς και επιβαλλόμενη από τη δημοκρατία, δίνει έμφαση στην ισοτιμία κατά την επικοινωνία δύο ή περισσότερων πολιτισμών και προκρίνει τη σημασία της επαφής και πολιτισμικής ανταλλαγής για να καταπολεμηθεί ο εθνικισμός και να προωθηθεί η πρόοδος και η ευημερία της κοινωνίας (Έμκε – Πουλοπούλου, 2007: 548-549). Στα πλαίσια αυτά η διαπολιτισμική εκπαίδευση στη χώρα μας βρίσκεται μπροστά στη μεγάλη πρόκληση να πραγματώσει τη γόνιμη και δημιουργική επικοινωνία και ανταλλαγή μεταξύ των διαφορετικών πολιτισμικών κεφαλαίων τα οποία μεταφέρουν οι πρόσφυγες πληθυσμοί αφενός και του εγχώριου πολιτισμού των γηγενών αφετέρου. Αξίζει εδώ να ανακαλέσουμε τις προαναφερθείσες στο θεωρητικό μέρος ρυθμίσεις της Ε.Ε. αναφορικά με την εκπαίδευση και ειδικότερα την οδηγία του Συμβουλίου το έτος 1977 που περιλαμβάνει ειδικά μέτρα ένταξης στο εκπαιδευτικό σύστημα των χωρών υποδοχής για τα παιδιά των εργατών που η χώρα προέλευσής τους εντάσσεται στην Ε.Ε. και προβλέπει μαθήματα εκμάθησης της μητρικής γλώσσας και του πολιτισμού τους (στοιχείο που το 2003 επεκτείνεται κάτω από συγκεκριμένες προϋποθέσεις και για τα προερχόμενα από τρίτες χώρες) (Τζωρτζοπούλου & Κοτζαμάνη, 2008: 27).

Η διαπολιτισμικότητα όμως προκειμένου να μη μένει μόνο στις νομοθετικές ρυθμίσεις και να υλοποιείται στην πράξη, απαιτεί αρχικά τη διδασκαλία της μητρικής γλώσσας των προσφύγων, κάτι που η σχολική πραγματικότητα καθιστά αδύνατο στα σχολεία του νησιού, δεδομένου ότι οι πρόσφυγες/μετανάστες μαθητές προέρχονται από ποικίλες χώρες και δεν υπάρχουν καθηγητές γνώστες των αντίστοιχων μητρικών γλωσσών στο ελληνικό σχολείο. Άλλωστε και η απουσία μεταφραστών στις τάξεις με αμιγείς πρόσφυγες/μετανάστες ή στα μεικτά τμήματα με τη μορφή ενίσχυσης ή παράλληλης διδασκαλίας επιτείνει το πρόβλημα. Στη σύσκεψη των αρχηγών κρατών στο Τάμπερε το 1999 οι διατάξεις που σχετίζονται με την εκπαίδευση των παιδιών των μεταναστών εκτός της Ε.Ε. επεκτείνονται και για τους μη νόμιμους, ενώ δίνονται συστάσεις ώστε τα κράτη – μέλη να προσαρμόσουν τα εκπαιδευτικά συστήματά τους στις ανάγκες τους, να διδάσκουν τις μητρικές γλώσσες και τους πολιτισμούς των χωρών προέλευσης, και να προωθήσουν τη διαπολιτισμική εκπαίδευση, στοιχείο που στη σύγχρονη ελληνική σχολική πραγματικότητα δεν υλοποιείται (Τζωρτζοπούλου & Κοτζαμάνη, 2008: 27-29).

Η διαπολιτισμική εκπαίδευση στηρίζεται στη γόνιμη ανταλλαγή ανάμεσα στην πλειονότητα και την επικρατούσα κουλτούρα αφενός και στις μειονότητες και την ποικιλία της υποκουλτούρας, των κοινωνικών τάξεων, των ποικίλων θρησκευτικών αντιλήψεων κ.λπ.

αφετέρου (Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2018: 12). Δε γίνονται όμως συστηματικές και οργανωμένες προσπάθειες ανάδειξης των πολιτισμικών στοιχείων των προσφύγων μεταναστών μαθητών και αυτό επαφίεται στη διάθεση και την επιλογή των φιλότιμων εκπαιδευτικών να εξεύρουν τρόπους ώστε να δοθεί χώρος και χρόνος στην καθημερινή εκπαιδευτική πράξη προκειμένου να προβληθούν και τα δικά τους στοιχεία. Αυτό συνήθως το καταφέρνουν μέσα από συζητήσεις στην τάξη και αξιοποιώντας το πεδίο κάποιων διδακτικών αντικειμένων που προσφέρονται, όπως της Έκθεσης, της Ιστορίας, των Αγγλικών, αλλά και των Μαθηματικών. Κυρίως όμως δίνεται κατάλληλο έδαφος στα πλαίσια της εκπόνησης εκπαιδευτικών προγραμμάτων, στις σχολικές γιορτές, στις εκδρομές, στην προβολή ταινιών από τους τόπους προέλευσης και στην ανάθεση project στους μαθητές αυτούς.

Αναφέρθηκε στο θεωρητικό μέρος ότι δεκτικά πεδία ανάδειξης της πολιτισμικής ποικιλομορφίας στη σύγχρονη ελληνική σχολική πραγματικότητα διαμορφώθηκαν σύμφωνα με το Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγράμματος Σπουδών (ΔΕΠΠΣ) του 2003 του Ελληνικού Παιδαγωγικού Ινστιτούτου και αφορούσαν τα σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Επίσης σύμφωνα με αυτό εισήχθη η διαθεματικότητα στη γνώση. Η “Ευέλικτη Ζώνη διαθεματικών και δημιουργικών δραστηριοτήτων” κλήθηκε να εξυπηρετήσει την ένταξη και κοινωνικοποίηση των πολιτισμικά ιδιαίτερων παιδιών με την εφαρμογή της ομαδοσυνεργατικής μεθόδου και τη διαθεματική προσέγγιση μέσα από τη “ζώνη καινοτόμων δράσεων” η οποία καθιερώνεται για το Γυμνάσιο, καινοτομία που δίνει την ευκαιρία σε μαθητές οι οποίοι δεν έχουν πλήρη γνώση της Ελληνικής να παρουσιάσουν τις δυνατότητές τους (Νικολάου, 2008: 43 - 44).

Η διαπολιτισμική εκπαίδευση στηρίζεται επίσης στην ισότητα ευκαιριών ώστε να επακολουθήσει και η οικονομικο-κοινωνική και πολιτική τους ισότητα (Κεσίδου, 2008: 29). Στο σύγχρονο ελληνικό σχολείο όμως και σύμφωνα με το ισχύον πρόγραμμα σπουδών οι εκπαιδευτικοί συμφώνησαν ότι η ισότητα ως επιδιωκόμενος στόχος δεν κατακτάται καθώς δεν είναι δυνατόν να αναδειχτούν με σύστημα και συνέπεια η γλώσσα και τα πολιτισμικά τους στοιχεία. Οι προαναφερθείσες λοιπόν αρχές δεν πραγματώνονται στο ελληνικό σχολείο.

Το στοιχείο όμως της διδασκαλίας της μητρικής γλώσσας και των πολιτιστικών τους παραμέτρων είναι αναγκαία προϋπόθεση για την επιτυχή πραγμάτωση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης των μαθητών αυτών σύμφωνα και με τη γνώμη του Stedman, όπως αναφέρεται στο Cummins (2005: 213) ο οποίος θεωρεί ότι τα σχολεία που αναγνωρίζουν την εθνική και φυλετική ταυτότητα των μαθητών και που παρέχουν σε αυτούς δυνατότητες για την ανάπτυξη των

γλωσσικών τους δεξιοτήτων και των πολιτιστικών τους παραμέτρων διαμέσου προγραμμάτων όπως της δίγλωσσης εκπαίδευσης, επιτυγχάνουν καλά αποτελέσματα.

Εμπόδιο στέκεται η πίεση χρόνου, οι υπερβολικές απαιτήσεις των διδακτικών αντικειμένων, το εξεταστικοκεντρικό ελληνικό σύστημα ιδίως στις τάξεις του Λυκείου, αλλά και η απουσία ανάλογων προσόντων στους διδάσκοντες. Οι συνεντευξιαζόμενοι διαπίστωσαν ότι από τη μια το εφαρμοζόμενο σύστημα επιχειρεί να τους μετατρέψει σε Έλληνες με την έμφαση που δίνει στα ελληνικά γλωσσικά μαθήματα και στη διδασκαλία της Ελληνικής, για όσους εισάγονται σε τμήματα υποδοχής, και αφετέρου και οι ίδιοι οι πρόσφυγες/μετανάστες μαθητές επιδιώκουν να μάθουν καλά τη γλώσσα, εφόσον έχουν την πρόθεση να μείνουν, προκειμένου να ενταχθούν και να εργαστούν στην ελληνική κοινωνία.

Η διαπίστωσή μας αυτή βρίσκει ανταπόκριση στο θεωρητικό μέρος και συγκεκριμένα στη διαπίστωση ότι σύμφωνα με τα συμπεριφορικά θεωρητικά μοντέλα της μετανάστευσης η ψυχολογική αντίληψη της κατάστασης επιδρά μεταξύ του ατόμου και του περιβάλλοντος και οι έννοιες «τοπική χρησιμότητα» (αντίληψη του ατόμου για τη χώρα προορισμού), η κατανόηση των μεταναστών ως άτομα που κινούνται από υποκειμενικές προσδοκίες και η έννοια του «άγχους» αξιοποιούνται για την ερμηνεία του φαινομένου της μετανάστευσης καθώς τα μοντέλα αυτά μετακινούν την ορθολογικότητα των επιλογών από το αντικειμενικό στο υποκειμενικό πεδίο (Μαρούκης, 2010: 82).

Οι διαπιστώσεις αυτές συγκλίνουν στην αναφορά των Γιαβρίμη, κ.ά. (2009: 227) ότι στην Ελλάδα ως τα μέσα της δεκαετίας του '60 επικράτησε η ιδέα της πολιτισμικής και γλωσσικής ομοιογένειας της χώρας και εφαρμόστηκε αφομοιωτική πολιτική στα σχετικά με τις μειονοτικές ομάδες θέματα. Οι υποστηρικτές του αφομοιωτικού μοντέλου στη χώρα αρνούσαν να αντιμετωπίσουν το Ελληνικό κράτος ως κράτος συναποτελούμενο από επιμέρους εθνικές ομάδες και ήταν της άποψης ότι αυτές έπρεπε να απορροφηθούν προκειμένου να συμμετέχουν ισότιμα στη διαμόρφωση της κοινωνίας. Την πολιτική αυτή αργότερα ακολούθησε η πολιτική της ενσωμάτωσης η οποία συνδέεται με την αναγνώριση της ιδιαιτερότητας ατόμων που είναι φορείς άλλων πολιτισμών και η στάση αυτή απέβλεπε στη διευκόλυνση της ενσωμάτωσής τους. Παρά τις επιδιώξεις αυτές όμως η ισχύουσα σχολική πραγματικότητα όπως κατέθεσαν οι συνεντευξιαζόμενοι δεν προάγει αποτελεσματικά το στόχο της ενσωμάτωσής τους.

Η διαπολιτισμική εκπαίδευση ως σύλληψη στέκεται στον αντίποδα της παραπάνω πρακτικής καθώς οραματίζεται την ανάπτυξη πνεύματος ανεκτικότητας, και ως πρακτική είναι

διαμετρικά αντίθετη με τη μονοπολιτισμική και εθνικά στραμμένη εκπαίδευση (Κεσίδου, 2008: 27). Με τον νόμο 2413/1996 ορίζεται ως στόχος της Διαπολιτισμικής Εκπαίδευσης η παροχή εκπαίδευσης σε νέους με εκπαιδευτικές, κοινωνικές, πολιτιστικές και μορφωτικές ιδιαιτερότητες (Γουβιάς & Θεριανός, 2014: 282-283).

Η διπολιτισμική ταυτότητα η οποία κατά την εφαρμογή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης αναπτύσσεται, καθώς οι μαθητές αναπτύσσουν έναν ενδιάμεσο πολιτισμό, απαιτεί να διδάσκεται και να αξιοποιείται η μητρική τους γλώσσα (Κεσίδου, 2008: 30), κάτι που απουσιάζει από το ελληνικό σχολείο. Είναι χαρακτηριστικές οι καταθέσεις μαρτυριών των εκπαιδευτικών που συμμετείχαν στην παρούσα έρευνα για το γεγονός ότι δεν υπάρχουν εγχειρίδια στη γλώσσα των προσφύγων μαθητών και ότι τα υπάρχοντα εγχειρίδια διδασκαλίας της Ελληνικής θυμίζουν περισσότερο τιμοκαταλόγους, ότι είναι πολύ απλουστευμένα και ότι δε βοηθούν στην ανάπτυξη γλωσσικής εξοικείωσης με την ελληνική γλώσσα και την περίπλοκη επιστημονική ορολογία των μαθημάτων, ούτε καταφέρνουν να συσχετίσουν την Ελληνική με τη δική τους γλώσσα αποτελεσματικά. Για το λόγο αυτόν αιτούνται τη δημιουργία τρίγλωσσων ή δίγλωσσων βιβλίων στην Ελληνική, την Αγγλική και τη δική τους γλώσσα ή μόνο σε δύο από αυτές. Άλλωστε οι αναφορές για δυσχέρεια λόγω παντελούς απουσίας εγχειριδίων επί του διδακτικού αντικειμένου υπήρξαν πάρα πολλές.

Επιπλέον στις διαπιστώσεις των εκπαιδευτικών σχετικά με τις αναγκαίες προϋποθέσεις για την υλοποίηση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης συμπεριελήφθη και το γεγονός ότι για την εφαρμογή της πρέπει να ιδρυθούν ειδικά σχολεία στο νησί και ιδιαίτερα σε περιοχές με μεγάλη πύκνωση πληθυσμού προσφύγων/μεταναστών και το γεγονός ότι στα σχολεία αυτά, τα οποία πρέπει να στεγάζονται σε σύγχρονους και καλλωπισμένους χώρους, πρέπει να διδάσκουν καθηγητές με ειδικά προσόντα ώστε να είναι σε θέση να επεκτείνουν το υπάρχον πλαίσιο της ατομικής πρωτοβουλίας με κατάλληλες μεθόδους και ενδεδειγμένες για την προαγωγή και των δικών τους πολιτισμικών στοιχείων, η οποία από την πλειοψηφία των εκπαιδευτικών κρίθηκε αναγκαία. Σύμφωνα μάλιστα με την (Παπαδοπούλου, 2008: 61) οι διδάσκοντες εκπαιδευτικοί στα διαπολιτισμικά σχολεία πρέπει να διαθέτουν την ανάλογη δεξιότητα η οποία να προκύπτει από τη συνειδητοποίηση των πολιτιστικών συντεταγμένων καθενός, τον αναστοχασμό και την ενσυναίσθηση (Παπαδοπούλου, 2008: 61).

Όπως διαπιστώνει ο Essinger στην (Κεσίδου, 2008: 27-28), αυτή η μορφή εκπαίδευσης έχει ως βασικές αρχές την ενσυναίσθηση και την αλληλεγγύη. Οι περισσότεροι εκπαιδευτικοί

διαπίστωσαν ότι αυτό ως βασική προϋπόθεση ισχύει για την πλειοψηφία τους στην εκπαιδευτική κοινότητα. Η πρωτοβουλία τους να προσεγγίσουν πολιτισμικά και ανθρωπιστικά τους μαθητές αυτούς παρά τις πάμπολλες δυσκολίες που αναδύονται στην καθημερινή σχολική πράξη, παρά το γεγονός ότι έχουν ελλείψεις στα αναγκαία μέσα διδασκαλίας και το γεγονός ότι έχουν να αντιμετωπίσουν κάποτε αρνητική στάση εκ μέρους των γονέων ή κάποιων γηγενών μαθητών, το αποδεικνύει.

Για την υλοποίηση επομένως της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ακόμα και ως ιδέας χωρίς την καθιέρωση δηλαδή αυστηρά καθορισμένων ρυθμίσεων αλλά στην καθημερινή πράξη, μέσα από τη φιλοτιμία και την εκπαιδευτική πρωτοβουλία, επιβάλλεται να αποβάλουμε τον εθνικιστικό τρόπο σκέψης και τα συνεπαγόμενα στερεότυπα και προκαταλήψεις (Κεσίδου, 2008: 27-28).

Η διαπολιτισμική εκπαίδευση απαιτεί λοιπόν από όλους, μαθητές, γονείς, εκπαιδευτικούς, να κάνουν τη δική τους ενδοσκόπηση και να επιδείξουν διαπολιτισμικό σεβασμό προς τον άλλον, τον διαφορετικό, να αλληλεπιδράσουν με εκείνον και τον πολιτισμό του και να αποποιηθούν την ομοιογένεια ως κυρίαρχο στόχο της συλλογικής ζωής στις κοινωνικές ομάδες (Κεσίδου, 2008: 27-28). Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί ότι η πλειοψηφία των μαθητών και των εκπαιδευτικών καταφέρνουν να κάνουν αυτήν την υπέρβαση και μπορούν να συνυπάρχουν με σεβασμό ως επί το πλείστον μαζί τους στην τοπική κοινωνία παρά το γεγονός ότι βέβαια δε λείπουν και οι αρνητικές, φανερές ή λανθάνουσες θέσεις εκ μέρους των γηγενών συντελεστών στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Σύμφωνα με το Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής ως απώτερος στόχος της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ορίζεται η πολιτισμική, πολιτική, κοινωνική και οικονομική μεταρρύθμιση της κοινωνίας στον άξονα του πλουραλισμού (Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής, 2018: 12). Ο στόχος αυτός κατά την εκτίμηση των συμμετεχόντων δεν έχει ακόμη πραγματοποιηθεί.

Στόχος 3ος: Μελέτη της συμβολής της εκπαιδευτικής πολιτικής που ασκείται στην ένταξη προσφύγων και μεταναστών μαθητών

Ερευνητικό ερώτημα 3: Σε τι βαθμό νιώθουν οι καθηγητές εκπαιδευτικά επαρκείς για τη διαχείριση της εκπαίδευσης των μεταναστών και προσφύγων μαθητών

Διερευνώντας το ζήτημα της ένταξης των προσφύγων/μεταναστών μαθητών στα σχολεία και την κοινωνία του νησιού επιβάλλεται να εστιάσουμε στις πολλές δυσκολίες τις οποίες

ανέφεραν οι συμμετέχοντες σχετικά με την άσκηση του λειτουργήματός τους. Αυτό με τη σειρά του μας παραπέμπει στη διερεύνηση του βαθμού επάρκειας που αντιλαμβάνονται ότι διαθέτουν για να ασκήσουν τον πολυσύνθετο ρόλο τους.

Ο εκπαιδευτικός που καλείται να διδάξει τους μαθητές αυτούς αντιμετωπίζει πολλές δυσκολίες. Αρχικά πρέπει να λειτουργήσει σε μια τάξη με αμιγείς πρόσφυγες/μετανάστες ή σε τάξεις μεικτές με γηγενείς στις οποίες το μαθησιακό τους επίπεδο δεν είναι ομοιόμορφο ούτε και καθορισμένο, τη στιγμή που εισάγονται σε αυτές με ηλικιακά κριτήρια. Από την άλλη το περιεχόμενο σπουδών κατά μάθημα είναι πολύ απαιτητικό και περιλαμβάνει την κατανόηση και αξιοποίηση μιας υψηλού επιπέδου ορολογίας που δυσκολεύει ακόμα και τους γηγενείς μαθητές. Επίσης από τις συχνές μετακινήσεις το μαθητικό δυναμικό τους συνεχώς ανασυντίθεται με αποτέλεσμα να πρέπει να ξεκινούν συχνά από την αρχή για όσους εισάγονται στις τάξεις στην πορεία του σχολικού έτους.

Το έργο τους δυσχεραίνει προπαντός το γεγονός ότι απουσιάζει η γλώσσα επικοινωνίας στην τάξη τη στιγμή που οι μαθητές αυτοί μιλούν ποικίλες μητρικές γλώσσες και σπάνια υπάρχει ταύτιση με τη χρήση των φαρσί ή της ενδιάμεσης Αγγλικής γλώσσας. Στο σημείο αυτό αξίζει να συνδέσουμε τις διαπιστώσεις μας με αυτές των ερευνητών Αγγελοπούλου και Μάνεση (2017) που υποστηρίζουν ότι η ελλιπής επιμόρφωση ευθύνεται για τον τρόπο που αντιμετωπίζονται οι ανάγκες των δίγλωσσων μαθητών, για τυχόν στερεοτυπικές αντιλήψεις και για το μη διαπολιτισμικό τρόπο εκπαίδευσης (Αγγελοπούλου & Μάνεσης, 2017: 232-233). Επίσης οι συνεντευξιαζόμενοι διαπίστωσαν ότι αντιμετωπίζουν δυσχέρεια επειδή το επίπεδο γνώσης της Ελληνικής είναι συχνά μηδενικό και οι γνώσεις ακόμα και στην Αγγλική δεν είναι επαρκείς ώστε να ανταποκριθούν στο υψηλού επιπέδου μάθημα που πραγματοποιείται στο ελληνικό σχολείο.

Οι ίδιοι οι εκπαιδευτικοί ανήκουν στο υπάρχον εκπαιδευτικό δυναμικό του Υπουργείου και τα αναγκαία προσόντα τους είναι απλά η επιστημονική επάρκεια επί του αντικειμένου τους. Οι εκπαιδευτικοί όπως έδειξε η έρευνα των Μητροπούλου, Σγούρα και Μάνεση (2018) αντιμετωπίζουν δυσκολίες απέναντι στο πολιτισμικό κεφάλαιο των αλλοδαπών μαθητών, ενώ πολλοί από αυτούς δεν έχουν πρότερη εμπειρία στη διαπολιτισμική εκπαίδευση. Επίσης από την έρευνα των Μητροπούλου κ.α. καταδεικνύεται ότι δεν υπάρχει ένταξη σε μεγάλο βαθμό, καθώς και ότι πρέπει να υπάρξει επιμόρφωση των εκπαιδευτικών (Μητροπούλου, κ.ά., 2018: 308, 314-316). Συχνές ήταν οι αναφορές των συμμετεχόντων για το γεγονός ότι και οι ίδιοι νιώθουν ανεπαρκείς να ανταποκριθούν γιατί δεν είναι όλοι γνώστες της Αγγλικής και δεν έχουν γνώσεις

στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές. Το αίσθημα ανεπάρκειάς τους εντείνεται καθώς διαπιστώνουν ότι θα μπορούσαν να επικοινωνήσουν αποτελεσματικά με το πολυπολιτισμικό μαθητικό δυναμικό τους μόνο εφόσον κατείχαν κάποια ή περισσότερες μητρικές γλώσσες, στοιχείο αδύνατο με τις ισχύουσες συνθήκες. Επίσης διαπιστώνουν την ανεπάρκειά τους να διαχειριστούν διαπολιτισμικά το μαθητικό τους δυναμικό επειδή δεν έχουν προεξοικείωση και ενημέρωση στην ιδιαιτερότητα των πολιτισμικών χαρακτηριστικών τους.

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί το αποτέλεσμα της έρευνας των Σκιά, Κυβελέα και Πετρόπουλου (2003) οι οποίοι διεξήγαγαν έρευνα με σκοπό να δώσουν απάντηση στη σχέση που έχουν οι αλλοδαποί μαθητές με τα στοιχεία που διαπλάθουν το πολιτισμικό τους κεφάλαιο, καθώς και τους παράγοντες που επηρεάζουν την ένταξη των αλλοδαπών μαθητών στο σχολικό περιβάλλον και καταλήγουν στο ότι ο εκπαιδευτικός πρέπει να επιμορφωθεί για να σταθεί ολοκληρωμένος και χωρίς ελλείψεις μέσα σε μια διαπολιτισμική τάξη (Σκιά, κ.ά., 2003: 22-24).

Στις διαπιστώσεις τους προέχει πάντοτε η ανάγκη της επιμόρφωσης σε θέματα που σχετίζονται με το μάθημά τους και τη χρήση της γλώσσας επικοινωνίας αλλά και σε πιο πρακτικά θέματα που σχετίζονται με την καθημερινή διαχείριση ατόμων που φέρουν ψυχικά τραύματα και που πιθανόν βάλλονται από εκδηλώσεις ρατσισμού.

Διαπιστώνουν λοιπόν ότι το θεσμικό πλαίσιο αφενός δεν τους ενισχύει και αφετέρου δεν τους εξοπλίζει με υλικό στο Διαδίκτυο το οποίο θα ήταν οργανωμένο, συνεχές και επαρκώς ενημερωμένο ώστε να μπορούν να το χρησιμοποιήσουν σε πρώτη ζήτηση προκειμένου να προσεγγίσουν διδακτικά τους μαθητές αυτούς. Επίσης κατανοούν την αδυναμία να κάνουν χρήση των σύγχρονων μέσων Τ.Π.Ε. γιατί αυτά δεν υπάρχουν σε ικανοποιητικό βαθμό και ούτε όσα υπάρχουν είναι διαθέσιμα πάντοτε για χρήση από πρόσφυγες/μετανάστες μαθητές καθώς υπάρχει ο φόβος της καταστροφής τους.

Στην έρευνα που διεξήγαγαν οι Σκιά, Κυβελέα και Πετρόπουλος (2003) αναδείχτηκε ότι πέρα από την επιμόρφωση του εκπαιδευτικού ένας άλλος παράγοντας που μπορεί να συμβάλει στην ένταξη στην εκπαίδευση είναι η απόδυση του σχολείου από το μονοπολιτισμικό του χαρακτήρα, η αναδιαμόρφωση των μαθημάτων έτσι ώστε να προάγεται ο πολυπολιτισμός και η ισότητα και η διδασκαλία της μητρικής γλώσσας των αλλοδαπών ως γλώσσα επιλογής (Σκιά, κ.ά., 2003: 22-24).

Επιπλέον η ανασφάλειά τους προκύπτει και από το γεγονός ότι κατανοούν πως πρέπει να κρατήσουν τις ισορροπίες στη διαχείριση του χρόνου τη διδακτική ώρα προκειμένου η

προσαρμοσμένη διδασκαλία για τους μαθητές αυτούς να μην αποβαίνει σε βάρος των υπολοίπων, ιδίως σε μεικτές τάξεις.

Το αίσθημα της δικαιοσύνης που τους διακρίνει έρχεται όμως και αντιμέτωπο με τις ανθρωπιστικές αρχές που οι περισσότεροι υιοθετούν καθώς αντιλαμβάνονται ότι μετέχουν σε μια ιδιαίτερη κατάσταση διδασκαλίας και ότι απευθύνονται σε μαθητές με τραυματικά βιώματα, οι περισσότεροι από τους οποίους δηλώνουν την πρόθεσή τους να μην παραμείνουν στη χώρα.

Στο σημείο αυτό διαπιστώνουν την αδυναμία τους διαμέσου του ισχύοντος προγράμματος σπουδών να ενισχύσουν τους μαθητές αυτούς με εφόδια που θα τους χρησιμεύσουν στη μετεγκατάστασή τους σε άλλη χώρα. Αλλά και για όσους προτίθενται να παραμείνουν αισθάνονται ανεπαρκείς καθώς από την καθημερινή πράξη διαπιστώνουν ότι η πραγματικότητα αναστέλλει τις εκπαιδευτικές τους προσπάθειες και ότι με το ισχύον πρόγραμμα σπουδών και τις πολλαπλές απαιτήσεις του αδυνατούν να ενισχύσουν τους πρόθυμους μαθητές στις φιλοδοξίες τους για περαιτέρω συνέχιση των σπουδών τους.

Σε σχέση με τις παραπάνω αναφερόμενες δυσχέρειες του εκπαιδευτικού έργου οι οποίες διαμορφώνουν το αίσθημα ανεπάρκειας των εκπαιδευτικών πρέπει να παραπέμψουμε ενδεικτικά στην έρευνα του Χαρίτου (2011) που πραγματοποιήθηκε στα πλαίσια της διδακτορικής διατριβής με θέμα 'Η διαπολιτισμική προσέγγιση στην εκπαίδευση των φοιτητών των ΠΤΔΕ' και η οποία είχε ως στόχο να διερευνήσει στάσεις και απόψεις των διδασκόντων και διδασκομένων των ΠΤΔΕ για τα διαπολιτισμικά θέματα που επικρατούν στην εκπαίδευση.

Από την έρευνα προέκυψε ότι οι φοιτητές νιώθουν ότι πρέπει να εκπαιδευτούν περισσότερο σε διαπολιτισμικά θέματα κατά τη διάρκεια του προγράμματος σπουδών για να είναι έτοιμοι να ανταπεξέλθουν στα όλο και αυξανόμενα ποσοστά αλλοδαπών μαθητών στα σχολεία και στις ανάγκες τους για εκπαίδευση. Ακόμη διαπιστώθηκε ότι τα προγράμματα σπουδών των παιδαγωγικών τμημάτων δεν έχουν και τόσο πολύ διαπολιτισμικό περιεχόμενο, αλλά ότι οι φοιτητές είναι θετικοί στην παρουσία εθνοπολιτισμικά διαφορετικών μαθητών. Τα ευρήματα της παραπάνω έρευνας βρίσκουν ανταπόκριση στις αναφορές των συμμετεχόντων εκπαιδευτικών σχετικά με τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν και το απορρέον από αυτές αίσθημα ανεπάρκειάς τους, όπως φάνηκε από τα ευρήματα της έρευνας.

Στόχος 3ος: Μελέτη της συμβολής της εκπαιδευτικής πολιτικής που ασκείται στην ένταξη προσφύγων και μεταναστών μαθητών

Ερευνητικό ερώτημα 4: Ποιες είναι οι υποδομές για την ένταξη των μεταναστών και προσφύγων μαθητών

Στην παρούσα εργασία και προκειμένου να διερευνήσουμε το βαθμό ένταξης των προσφύγων/μεταναστών μαθητών στη σχολική πραγματικότητα, πρέπει να προσμετρήσουμε την εκπαιδευτική πράξη με την αξιοποίηση των υπαρχόντων υποδομών. Αυτό με τη σειρά του μας παραπέμπει στη διερεύνηση των απόψεων των συμμετεχόντων αναφορικά με την ύπαρξη και τη δυνατότητα χρήσης τους.

Οι αναφορές στο συγκεκριμένο θέμα υπήρξαν ως επί το πλείστον αρνητικές. Αυτό γιατί αν εξαιρέσουμε τα σχολεία ΕΠΑΛ στα οποία υπάρχουν ειδικά εργαστήρια για κάθε γνωστικό τομέα και αν επίσης εξαιρέσουμε τον πλήρη εξοπλισμό που διατίθεται και στα υπόλοιπα σχολεία στο μάθημα της Πληροφορικής, οι αναφορές καταδεικνύουν ότι δε διατίθεται εξοπλισμός Πληροφορικής κατά τάξη και ειδικότερα στην τάξη με αμιγείς πρόσφυγες μαθητές.

Είναι συχνό το αίτημα των εκπαιδευτικών για περισσότερο και μάλιστα σύγχρονο εξοπλισμό πολυμέσων για να διεκπεραιώσουν με επιτυχία το μάθημα στους μαθητές αυτούς. Η ανάγκη προκύπτει από την ιδιαιτερότητα του μαθήματος σε αυτούς τους μαθητές και την αναγκαιότητα το μάθημά τους να γίνεται με τρόπο κατανοητό και έτσι ώστε να αμβλύνεται το πρόβλημα επικοινωνίας στην τάξη λόγω του αγεφύρωτου γλωσσικού χάσματος. Επίσης η ανάγκη προκύπτει και από το γεγονός ότι το μάθημα πρέπει να τους ελκύει και να ανταποκρίνεται στη σύγχρονη πραγματικότητα της παγκοσμιοποιημένης κοινωνίας μας. Επιπλέον από το γεγονός ότι μόνο έτσι θα καταστεί δυνατή η επαφή και η εξοικείωση με τον εγχώριο και γενικά με τον Δυτικό πολιτισμό στον οποίο εισέρχονται μεταφέροντας ένα διαφορετικό πολιτισμικό κεφάλαιο. Οι Παπάνης, κ.ά. (2009: 381) διαπιστώνουν ότι για τον κοινωνικό αποκλεισμό ομάδων όπως οι μετανάστες και οι πρόσφυγες μεγάλο μερίδιο ευθύνης αποδίδεται στο πλημμελές εκπαιδευτικό σύστημα. Στην προκειμένη περίπτωση η απουσία σύγχρονου εξοπλισμού πολυμέσων καθώς δυσχεραίνει την επικοινωνία στην τάξη οδηγεί αναπόφευκτα στον κοινωνικό αποκλεισμό των προσφύγων και μεταναστών μαθητών.

Στο σημείο αυτό πρέπει να διερευνήσουμε και τους χώρους που διατίθενται για το μάθημά τους. Οι χώροι αυτοί συχνά είναι λυόμενες τάξεις που από τη μια δεν αποπνέουν τη ζεστασιά και δεν εμπνέουν το μαθητή να συμμετάσχει στο μάθημα και από την άλλη σύμφωνα με τις αναφορές των συμμετεχόντων μπορεί να βρίσκονται βέβαια εντός των σχολικών κτιρίων αλλά πολλά από αυτά είναι πεπαλαιωμένα και ακατάλληλα να εμπνεύσουν ενδιαφέρον ακόμα και στους γηγενείς.

Απουσιάζουν τα προσαρμοσμένα στις ανάγκες τους κτίρια και οι τάξεις στις οποίες θα μπορούσαν να ταξινομηθούν με κριτήριο τη γνώση τους στη γλώσσα και τη μητρική που κατέχουν, μολονότι αυτό από μόνο του μπορεί να ηχεί για κάποιους διαχωριστικό. Οι καθηγητές αιτούνται να ιδρυθεί εξ ολοκλήρου διαπολιτισμικό σχολείο στο νησί και μάλιστα σε χώρο με μεγάλη πύκνωση προσφυγικού πληθυσμού προκειμένου να λειτουργήσει σαν αντίβαρο στις ελλείψεις της νομοθεσίας και στη δυσχέρεια που προκύπτει από αντικειμενικούς παράγοντες, ιδίως από το πρόβλημα γλωσσικής επικοινωνίας. Αναφορικά με τις επιφυλάξεις για τον υφιστάμενο κίνδυνο διαχωρισμού των μεταναστών/προσφύγων μαθητών πρέπει να λάβουμε υπόψη μας τη διαπίστωση των Γουβιά & Θεριανού (2014: 282-283) ότι τα εικοσιέξι σχολεία που ιδρύθηκαν βάσει του Ν. 2413/1996 για την παροχή εκπαίδευσης σε νέους με εκπαιδευτικές, κοινωνικές, πολιτιστικές και μορφωτικές ιδιαιτερότητες αντιμετωπίστηκαν ως σχολεία διαχωρισμού και ως αφορμή ενίσχυσης του κοινωνικοπολιτικού ρατσισμού.

Οι υπάρχουσες υποδομές όμως κρίνονται ελλιπείς και αναφορικά με τα σχολικά εγχειρίδια που είτε απουσιάζουν είτε είναι υπεραπλουστευμένα και δε συμβαδίζουν με τις απαιτήσεις του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος και του περιεχομένου διδασκαλίας, ιδίως σε Λυκειακές τάξεις. Οι Μίλεση & Πασχαλιώρη (2003: 91-94) εκτιμούν ότι η Ελλάδα μετά το 1995 και κατόπιν δραστηριοποίησης του ΥΠΕΠΘ, του Παιδαγωγικού Ινστιτούτου, του Εθνικού Ιδρύματος Νεότητας, του Κέντρου Ελληνικής Γλώσσας και της Γενικής Γραμματείας Λαϊκής επιμόρφωσης, εφαρμόζει συστηματικά πολιτική ένταξης των αλλοδαπών στο εκπαιδευτικό σύστημα της χώρας. Εντούτοις η πράξη μαρτυρά ότι η εκπαιδευτική πολιτική έχει ακόμα πολύ δρόμο να διανύσει.

Αυτό επιρρώνεται και από το γεγονός ότι σε αντίθεση με τα προβλεπόμενα του άρθρου 24 του Ν. 4415/2016 με το οποίο συγκροτείται επιτροπή ειδικών επιστημόνων ώστε να δημιουργήσει πλατφόρμα συγκέντρωσης εκπαιδευτικού υλικού, καθώς επίσης εγχώριων και διεθνών πρακτικών σχολείων, και μολονότι ορίζονται οι μέθοδοι εξειδικευμένης διδασκαλίας καθώς και το αναγκαίο πλαίσιο για τη σύνταξη υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού στη γλώσσα των κυριότερων μεταναστευτικών μονάδων, οι διαπιστώσεις των πληροφορητών κατέδειξαν ότι οι πρακτικές και υποδομές αυτές δεν έχουν διαχυθεί στο ελληνικό σχολείο με αποτέλεσμα να μην έχουν εφόδια που να υποστηρίζουν το δύσκολο διδακτικό τους έργο.

Οι υποδομές επίσης πρέπει να συνυπολογίζονται και σε σχέση με την επάρκεια εκπαιδευτικού δυναμικού από την αρχή του σχολικού έτους, τη μεγάλη αδυναμία του εκπαιδευτικού μας συστήματος. Ακόμα και σε σχέση με τα διατιθέμενα προσόντα των

εκπαιδευτικών τα οποία κατά γενική ομολογία δεν επαρκούν για ένα μάθημα προσαρμοσμένο στις ανάγκες τους και τις απαιτήσεις των καιρών. Η παιδεία και για τους γηγενείς υποχρηματοδοτείται και οι πόροι που διατίθενται είναι πάντοτε πενιχροί. Μας προβληματίζει λοιπόν το γεγονός ότι τα πάντα επαφίενται στη φιλοτιμία και την ευρηματικότητα των διδασκόντων, στο απόθεμα ανθρωπιάς που διαθέτουν και στο αίσθημα ευθύνης από το οποίο εμφορούνται.

Τα παραπάνω επιρρώνουν τη ρήση ότι κάθε θεσμική πρόβλεψη πρέπει να ενισχύεται με την έμπρακτη στήριξη των εκπαιδευτικών δομών προκειμένου να υλοποιείται πραγματικά η στάση αποδοχής της ευρύτερης κοινωνίας προς τη διαφορετικότητα. Διαφορετικά παράγονται πρακτικές διαχωρισμού (Γουβιάς & Θεριανός, 2014: 288-289).

Κεφάλαιο 6^ο

Συμπεράσματα – Προτάσεις

6.1. Συμπεράσματα έρευνας και προτάσεις

Στην εργασία αυτή επιχειρήθηκε λοιπόν με την εφαρμογή της ποιοτικής έρευνας η μελέτη της ένταξης των προσφύγων/μεταναστών μαθητών στην εκπαιδευτική πραγματικότητα και κατά συνέπεια στην κοινωνία του νησιού μας. Αποπειρώμενοι να συνοψίσουμε τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας πρέπει αρχικά να προσδιορίσουμε την αξία της πραγμάτωσης της ένταξης τόσο στο σχολείο όσο και στο ευρύτερο κοινωνικό πλαίσιο. Στο σημείο αυτό άξονα σκέψης αποτελούν οι ιδέες του μεγάλου φιλοσόφου της αρχαιότητας, του Αριστοτέλη. Σύμφωνα λοιπόν με αυτές η κοινωνία αποτελεί ένα οργανωμένο σύνολο το οποίο υπάρχει για την επίτευξη της ενότητας και της ευημερίας του κοινωνικού συνόλου. Η έννοια ευδαιμονία που διατρέχει τη φιλοσοφική του σκέψη είναι όμως συναφής με την αρμονική συνύπαρξη όσων ανήκουν σε αυτήν. Στην προκειμένη περίπτωση και αναφορικά με τη σύγχρονη παγκοσμιοποιημένη κοινωνία, οι εξελίξεις δεν περιχαρακώνονται γεωγραφικά, ούτε περιορίζονται στα στενά όρια των εθνικών κρατών, αντίληψη που κατά το παρελθόν παρήγαγε πλήθος εμπόλεμων συρράξεων και στιγμάτισε την πρόοδο των κοινωνικών συνόλων.

Δεδομένου λοιπόν ότι οι σύγχρονες κοινωνίες είναι κατ' ανάγκη πολυπολιτισμικές, πρέπει να αντιλαμβανόμαστε τη συμμετοχή όλων όσων συνυπάρχουν σε αυτές ως ισότιμη στο μέτρο του δυνατού. Από την πλευρά αυτή θέασης της πραγματικότητας κρίνεται αναγκαία η ένταξη των προσφύγων/μεταναστών μαθητών στο σχολείο και κατά συνέπεια στην κοινωνία της χώρας. Το στοιχείο αυτό αποτελεί βασικό άξονα προσανατολισμού της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης η οποία, όπως αναφέρθηκε στο θεωρητικό μας μέρος εδράζεται στην αρχή του διαπολιτισμικού σεβασμού που μας παρέχει τη δυνατότητα αυτοκατανόησης και αλληλεπίδρασης με άλλους πολιτισμούς προκειμένου να αποποιηθούμε την ομοιογένεια και διαμέσου της αντιπαράθεσης διαφορετικών προοπτικών στον τρόπο αντιμετώπισης των καταστάσεων να ευημερεύσουμε (με τη σημασία που αποκτά ο όρος αυτός στην αρχαία ελληνική σκέψη). Τέλος εδράζεται και στη βασική αρχή της απόρριψης του εθνικιστικού τρόπου σκέψης και των συνεπαγόμενων στερεοτύπων και προκαταλήψεων (Κεσίδου, 2008: 27-28).

Από την ακρόαση, τη μετεγγραφή, την κωδικοποίηση, θεματοποίηση και ανάλυση των στοιχείων που προέκυψαν από τις αναφορές των συνεντευξιαζόμενων προκύπτει αρχικά ότι η ένταξη των προσφύγων/ μεταναστών μαθητών προσκρούει σε πολλά εμπόδια. Επιχειρώντας να τα αναφέρουμε με άξονα ταξινόμησης τον χρόνο, στεκόμαστε στο γεγονός ότι δεν υπήρξε κάποια προετοιμασία για το φαινόμενο που αιφνιδίασε τη νομοθεσία της χώρας μας και το οποίο παρήγαγε αναγκαστικά γρήγορη, άρα και πρόχειρη αντίδραση. Το γεγονός ότι σύμφωνα με τις αναφορές των συμμετεχόντων, εφαρμόστηκε η νομοθεσία που ίσχυε για τους Αλβανόφωνους, μαρτυρά την αδυναμία της ελληνικής Πολιτείας να συλλάβει έγκαιρα την ιδιαιτερότητα του φαινομένου και να ανταποκριθεί σε αυτήν. Η Πολιτεία με τους νόμους της εισήγαγε τους μαθητές αυτούς να φοιτήσουν στα σχολεία με ηλικιακά κριτήρια. Η φοίτησή τους σε τάξεις Υποδοχής εντούτοις δε συνοδεύτηκε από την αναγκαία πιστοποίηση του υπάρχοντος μαθησιακού τους επιπέδου και η γλωσσική εξοικείωση με την Ελληνική δεν επιδιώχτηκε συστηματικά με αποτέλεσμα να διατίθενται βέβαια πολλές ώρες για τη διδασκαλία της γλώσσας, αλλά αυτό στην πράξη συχνά να ακυρώνεται γιατί δεν υπάρχει πάντοτε το διαθέσιμο εκπαιδευτικό δυναμικό από την αρχή του έτους.

Άλλο στοιχείο προβληματισμού αποτελεί το γεγονός ότι στις τάξεις αυτές δε δίνεται καμία γνώση σχετικά με τις μητρικές γλώσσες, στοιχείο που κάνει τα παιδιά αυτά να αισθάνονται ότι εισάγονται σε ένα σχολικό πλαίσιο που αδιαφορεί για το ποιοι είναι και τι θέλουν να κάνουν στη ζωή τους, σε αντίθεση με το Ν. 4415/2016 που προβλέπει τη διατήρηση της πολιτισμικής ταυτότητας των προσφύγων και μεταναστών μαθητών. Στο σημείο αυτό βρισκόμαστε στη δεινή θέση να προβούμε σε συγκρίσεις με περισσότερο εύστοχες επιλογές άλλων χωρών. Ενδεικτικά αναφέρουμε το γεγονός ότι όπως παρουσιάστηκε στο θεωρητικό μέρος της παρούσας εργασίας στο γερμανικό σχολείο, και στην Πρωτοβάθμια και στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση λειτουργούν τμήματα μητρικής γλώσσας και πολιτισμού, στα οποία το μάθημα υπόκειται στον έλεγχο των διπλωματικών αντιπροσωπειών των χωρών προέλευσης (Μίλεση & Πασχαλιώρη, 2003: 87-89). Οι αναφορές των συμμετεχόντων για την απουσία επικοινωνίας πρέπει να προβληματίσουν τους ιθύνοντες για το κατά πόσον αίρεται σταδιακά το γλωσσικό εμπόδιο που τους χωρίζει με τον εγχώριο πολιτισμό και τον πυρήνα ζωής του σχολείου. Οι διαπιστώσεις τους στο σημείο αυτό είναι ως επί το πλείστον αρνητικές.

Από την άλλη πρέπει να προσέξουμε το γεγονός ότι μετά την ολοκλήρωση της φοίτησης οι μαθητές αυτοί εισάγονται σε μεικτά τμήματα υψηλών απαιτήσεων, στα οποία και οι γηγενείς

ακόμα δυσκολεύονται να ανταπεξέλθουν. Η μεγάλη αντίφαση των εκπαιδευτικών ρυθμίσεων είναι το γεγονός ότι βάσει του προγράμματος σπουδών πρέπει να διδαχθούν και να ανταποκριθούν στις απαιτήσεις του μαθήματος Αρχαίων, χωρίς προηγουμένως να έχει πραγματοποιηθεί και να έχει πιστοποιηθεί η γνώση τους στη Νέα Ελληνική. Τα παιδιά αυτά όμως θα κληθούν με τη λήξη του σχολικού έτους να αξιολογηθούν για τις γνώσεις τους. Κι εδώ βρίσκεται ένα σημείο ιδιαίτερης δυσχέρειας που αντιμετωπίζουν οι εκπαιδευτικοί. Πώς δηλαδή θα κρατήσουν το γνώμονα δικαιοσύνης και θα βρεθούν να απορρίψουν έναν χαμηλής απόδοσης γηγενή, ενώ θα βαρύνει παράλληλα το αίσθημα της ανθρωπιάς και της επιείκειας για τους μαθητές αυτούς και θα επιλέξουν να τους προαγάγουν.

Ως εκπαιδευτικοί καλούνται ακόμη να προσμετρήσουν τη συμμετοχή και τη συνεργασία των μαθητών αυτών προκειμένου να εξάγουν συμπεράσματα και να αποτυπώσουν βαθμολογικά τη σχολική τους επίδοση. Όμως αυτές οι παράμετροι είναι απολύτως συνυφασμένες με τα μέσα που παρέχει η Πολιτεία σε αυτά τα παιδιά για να ανταποκριθούν. Οι συνεντευξιαζόμενοι διαπίστωσαν ότι στις τάξεις υπάρχει πανσπερμία εθνοτήτων και ότι είναι ιδανική η περίπτωση να ταυτίζονται κάπως γλωσσικά μεταξύ τους με τη χρήση των φαρσί. Επίσης ότι είναι δύσκολη και η δυνατότητα επικοινωνίας με τη χρήση της ενδιάμεσης γλώσσας, καθώς σε λίγες περιπτώσεις η πλειοψηφία μπορεί να την κατανοήσει και όποτε συμβαίνει αυτό, περιορίζεται κυρίως σε απλές έννοιες και δεν εξυπηρετεί τη δύσκολη επιστημονική ορολογία.

Η συνεργασία και η συμμετοχή όμως ως παράγοντες – δημιουργοί της σχολικής επίδοσης, πλήττονται και από την αδυναμία της Πολιτείας να προσφέρει στους μαθητές αυτούς με σύστημα και συνέπεια μέσα διευκόλυνσης. Απουσιάζει ο μεταφραστής, δεν υπάρχουν επαρκή και διαθέσιμα σε πρώτη ζήτηση μέσα Τεχνολογίας και Πληροφορικής, δεν υπάρχει ακόμη εμπλουτισμένο και κατάλληλα προσαρμοσμένο στις ανάγκες τους εκπαιδευτικό υλικό. Τα εγχειρίδια δεν υπάρχουν για κάθε μάθημα και όσα υπάρχουν δεν εξυπηρετούν τη φιλότιμη προσπάθεια των εκπαιδευτικών να τους προσφέρουν το πολύτιμο αγαθό της μόρφωσης. Οι προβλέψεις του Ν. 4415/2016 για σύνταξη υποστηρικτικού εκπαιδευτικού υλικού στη γλώσσα των κυριότερων μεταναστευτικών μονάδων δε βρίσκουν ανταπόκριση. Οι εναγόνιες προσπάθειές τους να εξεύρουν υλικό που χρησιμοποιείται για την εκπαίδευσή τους σε άλλες χώρες, καταδεικνύουν τις δυσκολίες που αντιμετωπίζουν και την ανεπάρκεια του εκπαιδευτικού συστήματος.

Η φοίτηση σε τάξεις υποδοχής επιπλέον αφορά τους εισαγόμενους σε χαμηλές βαθμίδες εκπαίδευσης . Προκειμένου για τους ενήλικες που εισάγονται σε Λυκειακές τάξεις του Εσπερινού ή σε τάξεις ΕΠΑΛ και Γενικού Λυκείου, εκεί τα προβλήματα διογκώνονται. Το επίπεδο των διδασκομένων μαθημάτων είναι ιδιάζοντως απαιτητικό και οι κατακτημένες γνώσεις τους στην Ελληνική, ακόμα και για όσους διαθέτουν κάποιες, είναι πολύ στοιχειώδεις, με αποτέλεσμα να αδυνατούν να παρακολουθήσουν και να κοιμούνται στην τάξη όπως ανέφεραν χαρακτηριστικά κάποιοι συνεντευξιζόμενοι. Αυτό σε σχολεία όπου το μαθησιακό επίπεδο των γηγενών είναι κάποιων αξιώσεων. Γιατί υπήρξε και η αναφορά ότι σε ένα σχολείο με πολύ χαμηλό μαθησιακό επίπεδο γηγενών μαθητών, οι πρόσφυγες/μετανάστες μαθητές σε μαθήματα που μπορούν να ξεπερνούν λόγω της φύσης τους το γλωσσικό εμπόδιο, μπορούν και υπερέχουν.

Αν λοιπόν η επικοινωνία, η συμμετοχή και η συνεργασία δε συντελείται όπως επιβάλλεται, δεν απομένει παρά να συμπεράνουμε ότι η μαθησιακή ένταξη δε συντελείται για τους μαθητές αυτούς. Εξαιρέση αποτελούν οι φιλότιμοι μαθητές που σε κάποιες περιπτώσεις επιδεικνύουν ζήλο και καταβάλλουν προσωπική προσπάθεια με αποτέλεσμα να υπερπηδήσουν τα προαναφερθέντα εμπόδια και να σημειώσουν καλή σχολική επίδοση. Δυστυχώς οι εξαιρέσεις δεν αποτελούν τον κανόνα. Κι ο κανόνας αναδεικνύει το συμπέρασμα ότι το ισχύον εκπαιδευτικό σύστημα δεν προάγει τις δεξιότητες και κλίσεις τους και ότι δεν παράγει καλή σχολική επίδοση ούτε δημιουργεί από μόνο του φιλοδοξίες.

Η εκπαιδευτική ένταξη για τους μαθητές αυτούς όμως περιλαμβάνει και το σκέλος της κοινωνικής τους ένταξης. Εδώ τα συμπεράσματά μας είναι περισσότερο ευοίωνα. Αυτό γιατί οι μαθητές αυτοί έχουν την ευκαιρία να βρεθούν σε ένα ανθρώπινο και ζεστό περιβάλλον στο οποίο ως επί το πλείστον η στάση των γηγενών παραγόντων της εκπαίδευσης είναι ανεκτική προς αυτούς και στην ιδανική περίπτωση κάνει αποδεκτή τη διαφορετικότητα και επιχειρεί να γεφυρώσει το υπάρχον γλωσσικό και πολιτισμικό χάσμα. Οι περιπτώσεις τάξεων που αγκαλιάζουν τέτοιους μαθητές, οι περιπτώσεις μαθητών που συνεργούν μαζί τους στην ώρα του μαθήματος, οι περιπτώσεις ακόμη των εκπαιδευτικών που αφιερώνουν χρόνο και μόχθο για να προσαρμόσουν τη διδασκαλία τους στις ιδιαίτερες απαιτήσεις τους, το μαρτυρούν.

Η δυνατότητα που τους παρέχεται από τους συμμαθητές και την εκπαιδευτική κοινότητα να συμμετέχουν και να συμπράττουν στις πολιτιστικές εκδηλώσεις των σχολείων με κάθε αφορμή ώστε να αναδεικνύουν τα ιδιαίτερα talέντα τους και να αισθάνονται ισότιμα μέλη της κοινότητας αποτελούν επίσης στοιχεία διευκόλυνσης της κοινωνικής ένταξής τους. Οι μαθητές αυτοί λοιπόν

απολαμβάνουν τη συμμετοχή στο παιχνίδι και στις αθλητικές δραστηριότητες και έχουν τη δυνατότητα από τον νόμο να μετάσχουν σε συλλογικές διαδικασίες ανάδειξης εκπροσώπων στις μαθητικές εκλογές. Τους παρέχεται λοιπόν να έχουν εκτός από τη συμμετοχή και δυνατότητα σύμπραξης στα μαθητικά όργανα που παρεμβαίνουν και συνδιαμορφώνουν τη σχολική πραγματικότητα στο δικό τους σχολείο. Από την άποψη αυτή αναπτύσσουν αισθήματα ικανοποίησης και δεν νιώθουν να παραγκωνίζονται στη συλλογική ζωή του σχολείου. Αυτό αποτελεί αλάνθαστο δείκτη για την πραγμάτωση της κοινωνικής τους ένταξης. Η παραπάνω διαπίστωσή μας αφορά τις περιπτώσεις σχολείων όπου οι εκπαιδευτικοί αναλαμβάνουν ρόλο συνεκτικού δεσμού για όλους τους μαθητές, όπου οι μαθητές τηρούν αξιοπρεπή στάση σεβασμού προς τον συνάνθρωπό και συμμαθητή τους, όπου τέλος και οι γονείς είναι διακριτικοί και τηρούν στάση ισορροπημένη προς τους μαθητές αυτούς κατανοώντας τις ιδιαίτερες συνθήκες που τους οδήγησαν στη χώρα μας και μπαίνοντας δυνητικά στη θέση τους. Όμως πρέπει να μας υπονιάζει και για το αντίθετο η περίπτωση σχολείων εντός και εκτός του νησιού για τα οποία αναφέρθηκε διαχωριστική στάση απέναντί τους.

Στην απαλοιφή των στερεοτυπικών αντιλήψεων και των προκαταλήψεων εις βάρος των μαθητών αυτών αναγνωρίστηκε ο ρόλος των εκπαιδευτικών ως βαρύνουσας σημασίας. Διαπιστώθηκε λοιπόν ότι στο μεγαλύτερο μέρος της η εκπαιδευτική κοινότητα είναι ανοικτή προς το διαφορετικό και προσπαθεί να περάσει ανάλογη στάση αποδοχής και στους υπόλοιπους μαθητές. Η κινητοποίησή τους να εντάξουν και τους πρόσφυγες/μετανάστες μαθητές στις δραστηριότητες εντός τάξης, ο ρόλος παρακινητή προς τους ίδιους προκειμένου να υπερπηδήσουν την εύλογη δειλία τους και να συμμετάσχουν σε συλλογικές δράσεις, η χρήση πρωτοπόρων μεθόδων στην τάξη προκειμένου να φέρουν κοντά τους μαθητές αυτούς με τους υπόλοιπους, μαρτυρούν ότι οι διδάσκοντες εκπαιδευτικοί τους αντιμετωπίζουν στην πλειοψηφία τους ως παιδιά με δικαίωμα στη μόρφωση και στη ζωή και ότι καλλιεργούν στους μαθητές αυτούς στόχους και προσδοκίες. Επαληθεύεται στο σημείο αυτό η διαπίστωση ότι η κατανόηση και η αποδοχή ανθρώπων από διαφορετικούς πολιτισμούς προϋποθέτει τη διαπολιτισμική δεξιότητα ή επάρκεια δηλαδή να είναι κάποιος ικανός να επικοινωνεί στα πλαίσια της διαπολιτισμικής αλληλεπίδρασης (Παπαδοπούλου, 2008: 61).

Σε αντίθεση λοιπόν με τη μαθησιακή διάσταση της ένταξης τους, από πλευράς πραγμάτωσης της κοινωνικοποίησης και ένταξης αυτών των μαθητών τα συμπεράσματα μας είναι

θετικά και συγκλίνουν στην άποψη ότι όντως πραγματοποιείται η κοινωνική τους ένταξη στο χώρο του σχολείου.

Όμως στην εργασία μας διερευνήσαμε και κατά πόσον το σύστημα μπορεί να συμβάλλει στην ανάπτυξη φιλοδοξιών και προσδοκιών στους μαθητές αυτούς. Και όπως ειπώθηκε και πριν, η συμβολή του είναι θετική στον άξονα της παροχής ευκαιριών στη σχολική ζωή εκτός τάξης, αλλά από την άλλη διαπιστώσαμε ότι οι ευκαιρίες αυτές δεν επαρκούν για ένα τόσο ιδιαίτερο μαθητικό δυναμικό. Διαπιστώσαμε ακόμη ότι το πρόγραμμα σπουδών δεν προσπαθεί συστηματικά να συνδυάσει τα δικά τους πολιτιστικά στοιχεία με των γηγενών και να παράξει τον γόνιμο και δημιουργικό διάλογο με αυτά. Στην πραγμάτωση όμως της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, αν εγείρουμε αξιώσεις για κάτι τέτοιο, περιλαμβάνονται στοχευμένα προγράμματα που συνυπολογίζουν την οπτική και των διαφορετικών και την συμπεριλαμβάνουν στην εκπαίδευση προκειμένου να ενώσουν τους λαούς και να αμβλύνουν τις στερεοτυπικές και ρατσιστικές αντιλήψεις (Κεσίδου, 2008: 31).

Σε σχέση με αυτά αξίζει να αναφερθεί ότι οι Lucas, Henze & Donato, όπως αναφέρεται στο Cummins (2005: 213) διερευνώντας τους παράγοντες που διέκριναν επιτυχημένα σχολεία με μαθητές λατινοαμερικανικής καταγωγής αναφέρουν μεταξύ άλλων και τον παράγοντα συνειδητής διαμόρφωσης της εκπαίδευσης των διδασκόντων προκειμένου να συμπράξουν αποτελεσματικά στην εκπαίδευση δίγλωσσων μαθητών. Δυστυχώς το ελληνικό πρόγραμμα σπουδών όπως υφίσταται στα σχολεία του νομού μας δεν ανταποκρίνεται σε αυτό.

Αυτό αποτελεί αβίαστο αποτέλεσμα που εξήχθη από τις πολλές αναφορές των συμμετεχόντων σχετικά με τη μη ανάδειξη των ιδιαίτερων πολιτισμικών τους στοιχείων, σχετικά με την απόπειρα να αποδεχτούν τον εγχώριο και επικρατούντα στο σχολείο πολιτισμό και σχετικά με την πολύωρη, δυστυχώς όμως αναποτελεσματική, διδασκαλία της Ελληνικής.

Κάτι τέτοιο όμως εκ προοιμίου αντιτίθεται στις επιδιώξεις της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης βάσει των οποίων η αποδοχή της διαφορετικότητας σε συνδυασμό με την ανεκτικότητα, την ικανότητα ταύτισης με τον άλλον, καθώς και την ικανότητα σύγκρισης και υιοθέτησης διαφορετικών πολιτισμικών στοιχείων διαμορφώνουν το πλαίσιο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης ως σύλληψη και πρακτική εκ διαμέτρου αντίθετη προς την μονοπολιτισμική και εθνικά στραμμένη εκπαίδευση (Κεσίδου, 2008: 27).

Επιχειρώντας να συσχετίσουμε τη στοχοθέτηση της ελληνικής πολιτικής με την ευρωπαϊκή, την οποία η χώρα μας υποχρεούται εν πολλοίς να αντανakλά στη νομοθεσία της,

συμφωνούμε με τη διαπίστωση της Μουσούρου (2003: 161) ότι ο τρόπος χειρισμού του μαθητικού αυτού δυναμικού εντάσσεται στην πολυπλοκότητα με την οποία η Ευρώπη προσπάθησε να προσεγγίσει και να επιλύσει το μεταναστευτικό. Επίσης με τη διαπίστωσή της ότι οι επιδιώξεις της Ευρώπης για μια πολυπολιτισμική κοινωνία στην πράξη αποδείχτηκαν ανέφικτες καθώς δεν κατάφεραν να συμπορευτούν με την ισχύουσα κοινωνική και πολιτική πραγματικότητα.

Αντιμέτωπος με την ασάφεια και τη δυσαρμονία στόχων και πρακτικών στην καθημερινή σχολική πραγματικότητα βρίσκεται διαρκώς ο εκπαιδευτικός ο οποίος και εντοπίζει ελλείψεις και λάθη. Αυτά αναφέρθηκαν διεξοδικά σε προηγούμενο κεφάλαιο της εργασίας αυτής. Εμείς εδώ οφείλουμε να διαθέσουμε χώρο και να αφουγκραστούμε τις πολλές προτάσεις που υπέβαλαν οι συμμετέχοντες ώστε το όραμα της ένταξης των μαθητών αυτών στο ελληνικό σχολείο να γίνει πράξη. Αυτό γιατί χρέος μας είναι να εισακούσουμε αυτούς τους ανθρώπους που βρίσκονται σε καθημερινή τριβή με πρόσφυγες/μετανάστες μαθητές και προσπαθούν να ανταποκριθούν στην ιδιαίτερα απαιτητική διδασκαλία τους.

Οι εκπαιδευτικοί λοιπόν αιτούνται αρχικά επιμόρφωση γενική και ειδική επί της διδασκαλίας αυτών των μαθητών. Οι προτάσεις τους σχετίζονται με επιμόρφωση στη γλώσσα τους, στη γνώση του πολιτιστικού κεφαλαίου που μεταφέρουν και στη διαχείριση ατόμων με ψυχικά τραύματα. Αυτά παράλληλα αποτελούν και δικές μας προτάσεις εξαχθείσες από τα λεγόμενα τους και είναι σύμφωνες και με τη διαπίστωση του Cummins, ότι οι εκπαιδευτικοί πρέπει να αποσκοπούν να διαμορφώσουν διδακτικά πλαίσια ώστε να διασφαλίσουν τη συνεργασία των μαθητών δεύτερης γλώσσας και να μεταφέρουν στη θέση του μαθητή τον εαυτό τους να γίνουν δηλαδή μαθητευόμενοι αναφορικά με τον πολιτισμό και τις εμπειρίες των δίγλωσσων μαθητών τους (Cummins, 2005: 170-171).

Συμφωνούμε με το πάγιο αίτημά τους να επιμορφωθούν στην πραγματοποίηση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Αυτό γιατί πρέπει, κατά την κρίση του ερευνητή, να ξέρουν τον ενδεδειγμένο τρόπο διδασκαλίας σε αυτούς τους μαθητές, να έχουν γνώση των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών τους από άποψη πολιτισμού και κουλτούρας ώστε να μην έχουν την αίσθηση στα πλαίσια του μαθήματος ότι απευθύνονται σε μαθητές του Δυτικού κόσμου.

Προτείνουμε ακόμη την επιμόρφωση των καθηγητών σχετικά με το επίπεδο και το είδος εκπαίδευσης που λαμβάνουν στη χώρα τους ανά βαθμίδα εκπαίδευσης σε ειρηνική περίοδο. Η

επιμόρφωση κρίνεται αναγκαία γιατί μόνο με την ενημέρωσή τους θα προσαρμόσουν σωστά τη διδασκαλία τους.

Επιβάλλεται ακόμη να προηγείται ένα προπαρασκευαστικό στάδιο πριν οι μαθητές φοιτήσουν σε κανονικές τάξεις προκειμένου να κατακτήσουν επαρκώς την Ελληνική ή εναλλακτικά την Αγγλική ως ενδιάμεση γλώσσα. Δε θα ήταν υπερβολικό σε αυτό το σημείο να προτείνουμε η προπαρασκευή στην εξοικείωση με την εγχώρια γλώσσα να ξεκινά ήδη από τη χώρα τους, επιλογή που ήδη εφαρμόζεται για άλλες Ευρωπαϊκές χώρες. Ειδικότερα στην Ολλανδία, όπως αναφέρθηκε στην παρουσίαση του αντίστοιχου εκπαιδευτικού μοντέλου, οι αλλοδαποί πρέπει πριν την άφιξή τους να παρακολουθήσουν ενταξιακή εκπαίδευση πιστοποιημένη κατόπιν εξετάσεων στη χώρα τους και να έχουν στοιχειώδεις γνώσεις της ολλανδικής γλώσσας και κοινωνίας και δεσμεύονται να συνεχίσουν τα μαθήματα μετά την άφιξή τους (Γιαννίτσας, 2007: 146).

Σύμφωνα με τον Cummins, όπως αναφέρεται στη Σκούρτου (2011: 120,129,133) υπάρχουν όρια ικανότητας και στις δύο γλώσσες τα οποία πρέπει να υπερβεί ο δίγλωσσος μαθητής για να αποκομίσει τα γνωστικά, ακαδημαϊκά και γλωσσικά κέρδη από τη διγλωσσία επομένως η διδασκαλία των γλωσσών επικοινωνίας πρέπει να συμβαδίζει με την αξιοποίηση και της μητρικής τους, άρα αυτό παραπέμπει με τη σειρά του στην πρότασή μας για διάθεση απογευματινών ωρών διδασκαλίας της Ελληνικής σε συνδυασμό με τη μητρική τους, και εν συνεχεία μας κατευθύνει να προτείνουμε και την ύπαρξη ειδικού εκπαιδευτικού δυναμικού που να κατέχει κάποια από τις πολλές μητρικές γλώσσες τους και να είναι ενημερωμένο παράλληλα και στα ιδιαίτερα πολιτισμικά τους στοιχεία. Εναλλακτικά προτείνουμε τον διορισμό μεταφραστών στην τάξη κατά την παράλληλη διδασκαλία οι οποίοι θα συνεργούν με τον διδάσκοντα στην ώρα του μαθήματος.

Το παραπάνω βρίσκει σύμφωνη την επιστημονική κοινότητα. Ειδικότερα σύμφωνα με τον Lambert, όπως αναφέρεται στη Σελλά-Μάζη (2001: 43) το περιβάλλον του παιδιού, οικογενειακό και κοινωνικό, είναι καθοριστικό για την ανάπτυξη και των δύο γλωσσών και ως αποτέλεσμα της ισόρροπης ανάπτυξης και των δύο γλωσσών το παιδί αποκτά δυνητικά μεγαλύτερη νοητική ανάπτυξη, προϊόν της διγλωσσίας, καθώς και μεγαλύτερη κοινωνική, πολιτισμική και γλωσσική δεξιότητα.

Πρέπει όμως οι διδάσκοντες να έχουν και διάθεση να προσφέρουν στα παιδιά αυτά. Από την άποψη αυτή δε θα ήταν εξεζητημένο να συμφωνήσουμε με όσους συνεντευξιαζόμενους προέκριναν ως αναγκαίο προσόν τους τη φιλοτιμία και την άπλετη διάθεση να προσφέρουν και

τις συνδύασαν με το νεαρό της ηλικίας, παρά το γεγονός ότι κάτι τέτοιο είναι κάπως άδικο για τους εκπαιδευτικούς που παρά το μεγάλο της ηλικίας τους επιζητούν να είναι διαρκώς ενημερωμένοι και καθημερινά μοιράζουν τη ψυχή τους στα παιδιά αυτά.

Επίσης προτείνουμε την ενίσχυση του εκπαιδευτικού έργου με κατάλληλα εγχειρίδια, απλά και κατανοητά, δίγλωσσα ή τρίγλωσσα, με συνδυασμό δηλαδή της Ελληνικής με την Αγγλική και τη μητρική τους γλώσσα. Επίσης εγχειρίδια ενημερωμένα στις σύγχρονες εξελίξεις των επιστημών και προσαρμοσμένα στο επίπεδο γλωσσικής κατάκτησης της Ελληνικής που διαθέτουν, τα οποία συγχρόνως να ανταποκρίνονται στο δικό τους πολιτισμικό κεφάλαιο και να επιχειρούν το συνδυασμό του με τον Δυτικό και τον Ελληνικό Πολιτισμό.

Δε θα μπορούσαμε να παραλείψουμε την αξιοποίηση των δυνατοτήτων που παρέχουν οι Τ.Π.Ε. Αυτό γιατί κάνουν το μάθημα προσαρμοσμένο και παράλληλα ενδιαφέρον καθώς οπτικοποιείται η γνώση και δίνεται και στο μαθητή η δυνατότητα περιήγησης στο χώρο της με αυτόβουλη δράση και σύμφωνα με τα ενδιαφέροντά του. Τα ενημερωμένα και προσαρμοσμένα στις ανάγκες τους εκπαιδευτικά site είναι λοιπόν επίσης απαραίτητα αν θέλουμε η διδασκαλία στους μαθητές αυτούς να είναι προσαρμοσμένη και περιεκτική.

Στον άξονα της πρότασης αυτής προτείνουμε επιπλέον τη διάθεση άφθονων μέσων Τ.Π.Ε. από το Υπουργείο και την εκμάθηση της χρήσης τους από τους πρόσφυγες/μετανάστες μαθητές, γεγονός που με τη σειρά του μας παραπέμπει να εισηγηθούμε τη διάθεση κονδυλίων για την προμήθειά τους. Όλα τα παραπάνω πρέπει να αφορούν όμως μια δυναμική καθημερινή πράξη η οποία να συντελείται σε χώρους ευέλικτους και πολυλειτουργικούς. Απαιτείται λοιπόν η σχολική μονάδα όπου εντάσσονται να είναι σύγχρονη, ευάερη και ευήλια, με άνεση χώρου, με πολλές τάξεις, με χώρους ειδικά για πολιτιστικές δραστηριότητες αλλά και για άθληση, υπαίθριους και μη, με πλήρη εξοπλισμό κατά τάξη.

Κρίνουμε ότι δε θα ήταν διαχωριστικό να υπάρξει ειδικό σχολείο για τους μαθητές αυτούς. Κάτι τέτοιο το θεωρούμε προσαρμοσμένο στις ανάγκες τους. Στο ειδικό αυτό σχολείο θα μπορούσαν να διδάσκουν οι εκπαιδευτικοί με τα προαναφερθέντα ειδικά προσόντα και να είναι απόλυτα αφοσιωμένοι στην κάλυψη των δικών τους μαθησιακών αναγκών βάσει ενός συγκεκριμένου και επίσης προσαρμοσμένου προγράμματος σπουδών.

Είναι αδύνατο οι μαθητές αυτοί να αναπτύξουν το μέγιστο των δυνατοτήτων τους εντασσόμενοι απευθείας και χωρίς προπαρασκευή σε τμήματα με γηγενείς. Επομένως θα έπρεπε, εφόσον αποφασιστεί ότι πρέπει να παραμείνουν στα υπάρχοντα για γηγενείς σχολεία, να φοιτούν

σε τμήματα ένταξης ασχέτως ηλικίας μέχρι που να κατακτήσουν σε ικανοποιητικό βαθμό την Ελληνική.

Σύμφωνη γνώμη των περισσότερων συνεντευξιζόμενων αποτελεί ότι στο νησί πρέπει να λειτουργήσει διαπολιτισμικό σχολείο και μάλιστα να ιδρυθεί εκεί όπου υπάρχουν πολλοί πρόσφυγες. Με τη λειτουργία διαπολιτισμικού σχολείου θα καταστεί δυνατή η επικοινωνία και ο δημιουργικός διάλογος μεταξύ των διαφορετικών πολιτισμικών κεφαλαίων δεδομένου ότι όπως συμπεριελήφθη στο θεωρητικό μέρος της εργασίας μας η διαπολιτισμική εκπαίδευση αποβλέπει *«σε μια διαδικασία σχετικοποίησης των μονοπολιτισμικά προσδιορισμένων ερμηνευτικών προτύπων και αντιλήψεων, συμβάλλοντας έτσι στη δημιουργία προϋποθέσεων για μια παιδαγωγική πέρα από τις πολιτισμικές διαφορές»* (Γκόβαρης, 2011: 205). Η λειτουργία διαπολιτισμικού σχολείου θα μπορούσε να αποβεί αποτελεσματικότερη συγκριτικά με τις τάξεις με ομαδοποιημένες εθνικότητες, κάτι που από πολλούς θεωρείται διαχωριστικό.

Κρίνεται επίσης αναγκαίο να αυξηθεί ο αριθμός των σχολείων που θα δέχονται μετανάστες/πρόσφυγες μαθητές προκειμένου να μην υφίστανται σχολεία- γκέτο και έτσι ώστε να γνωρίσει καλύτερα η κοινωνία του νησιού τους μαθητές αυτούς ώστε να έχει και την ευκαιρία να τους αποδεχτεί. Επίσης στα σχολεία όπου φοιτούν οι μαθητές αυτοί πρέπει να δοθεί έμφαση σε διαπολιτισμικές δράσεις και να υπάρχει τρόπος να διαχέονται οι καλές διαπολιτισμικές πρακτικές.

Σε κάθε περίπτωση φοίτησης είτε σε διαπολιτισμικά είτε σε σχολεία γενικής παιδείας που απευθύνονται σε γηγενείς, πρέπει να ισχύσει κατάλληλο για τη διδασκαλία τους πρόγραμμα σπουδών με ποικιλία μαθημάτων εκτός από τα ελληνικά, με δυνατότητα επιλογής αντικειμένων, με έμφαση στα μαθήματα που διαπιστώθηκε ότι προτιμούν και έχουν καλή επίδοση, δηλαδή στα Μαθηματικά, στους Υπολογιστές, τις Ξένες Γλώσσες και γενικά στα μαθήματα όπου δεν υψώνεται ανυπέβλητο το γλωσσικό πρόβλημα. Σημαντική δράση στον τομέα αυτό θα μπορούσε να αποτελέσει η καθιέρωση κύκλων βασικών και εξειδικευμένων μαθημάτων όπως επεσήμαναν οι Lucas, Henze & Donato (όπως αναφέρεται στο Cummins, 2005: 213) οι οποίοι θεωρούν κάτι τέτοιο βασικό παράγοντα για την επιτυχημένη εκπαίδευση των δίγλωσσων μαθητών.

Η εκπαιδευτική πολιτική από την πλειοψηφία των συμμετεχόντων κρίνεται ανεπαρκής. Ο προβληματισμός αυτός των συμμετεχόντων μας παραπέμπει στη διαπίστωση ότι στις σύγχρονες κοινωνίες ο ρατσισμός εντοπίζεται στις δομές του κράτους, τις πολιτικές πρακτικές και τα εκπαιδευτικά προγράμματα (Καραφύλλης, 2002: 184 ; Πανταζής, 2015: 45). Προτείνουμε λοιπόν να οριστεί με απόλυτη σαφήνεια το πλαίσιο φοίτησης των μαθητών αυτών στα ελληνικά σχολεία

και να επιλυθούν νομοθετικά κωλύματα σε σχέση με τον προσδιορισμό του όρου νομιμότητα ώστε να δοθεί η δυνατότητα και σε άλλους οι οποίοι επιθυμούν να φοιτήσουν στα σχολεία του νησιού. Επιβάλλεται ακόμα να προσδιοριστεί με σαφήνεια ο στόχος της ένταξής τους στο σχολείο ώστε να διαμορφωθεί αναλόγως και το πρόγραμμα σπουδών. Σε αυτό πρέπει απαραίτητως να υπάρχει πρόβλεψη για την εξομάλυνση του γλωσσικού εμποδίου, αλλά να εφαρμόζεται με τρόπο μεθοδικό και με συνέπεια. Επίσης η Πολιτεία να διατηρεί ανοιχτή επικοινωνία με τον κύριο πρωταγωνιστή της εκπαίδευσής τους, τον εκπαιδευτικό, και να διαμορφώνει τη νομοθεσία της σύμφωνα με τις προτάσεις του ώστε να είναι αποτελεσματική η διδασκαλία τους.

Επειδή οι μαθητές αυτοί ενδεχομένως να καταστούν στόχοι διαχωριστικής και ρατσιστικής συμπεριφοράς, προκρίνουμε η Πολιτεία να ξεκινήσει καμπάνια ενημέρωσης των πολιτών και ευαισθητοποίησης της κοινής γνώμης για να αλλάξει η νοοτροπία κάποιων κατοίκων οι οποίοι προβάλλουν τα δεινά της οικονομικής κρίσης στους πρόσφυγες και επιμένουν να τους αντιμετωπίζουν σαν «Άλλους», σα διαφορετικούς μεταβιβάζοντας στα παιδιά τους τις στερεοτυπικές τους αντιλήψεις και τις προκαταλήψεις από τις οποίες εμφορούνται.

Η αναγκαιότητα της ένταξης των μαθητών αυτών θεωρείται αδιαμφισβήτητη. Οι συνεντευξιαζόμενοι ανέφεραν χαρακτηριστικά ότι αυτή τη μερίδα ανθρώπων είναι πολύ καλό να την έχουμε μαζί μας παρά ενάντιά μας στο μέλλον. Όμως η πραγμάτωση της ένταξης απαιτεί γενική αναδιάρθρωση όχι απλά του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος αναφορικά με τον τρόπο που αντιλαμβάνεται και επιδιώκει την ένταξή τους, αλλά και ευρύτερα την αλλαγή της νοοτροπίας της κοινωνίας και των ανθρώπων που μετέχουν σε αυτήν. Επιβάλλεται λοιπόν πέρα από τις υλικές υποδομές, που οπωσδήποτε είναι πολύ χρήσιμες, να αλλάξει και η υποδομή της νοοτροπίας των ντόπιων και να τηρήσουν γενικότερη στάση αποδοχής προς τα άτομα αυτά που οι ιστορικές συνθήκες τους στέρησαν το ύψιστο αγαθό της μόρφωσης αλλά και το αίσθημα ασφάλειας στη ζωή τους.

Οι προκαταλήψεις δεν είναι αποτέλεσμα συνειδητού γνωστικού ελέγχου και προκύπτουν από το διαχωρισμό του κόσμου του ατόμου σε καλούς και κακούς ώστε να μπορεί να τον διαχειριστεί. Το άτομο συνήθως προβάλλει στον Άλλον, τον διαφορετικό τις κακές μορφές συμπεριφοράς και εξιδανικεύει το ποιόν του και το ρόλο του στην κοινωνία (Δραγώνα, 2007: 24-25). Οι προκαταλήψεις βάζουν την αξιοπρέπεια αυτών των μαθητών και δρουν εις βάρος των συνεκτικών δεσμών σε μια κοινωνία. Η κοινωνία του νησιού μας είναι μικρή και αντιμετωπίζει ένα βαρύνον πρόβλημα, η επίλυση του οποίου είναι χρονοβόρα και εξεχόντως απαιτητική.

Επιβάλλεται λοιπόν να γίνει πράξη η ένταξη των μαθητών αυτών στο σχολείο προκειμένου να διευκολυνθεί και η ευρύτερη ένταξή τους. Η αποδοχή τους όμως περνά διαμέσου της οδού της ενσυναίσθησης και της ατομικής προσπάθειας κάθε παράγοντα της σχολικής διαδικασίας να βρεθεί έστω και νοερά στη θέση αυτών των ατόμων ώστε να λυτρωθεί από τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις με τα οποία πιθανόν βαρύνεται.

Στον άξονα αυτόν πρέπει το ελληνικό κράτος να διενεργήσει προγράμματα ενημέρωσης της κοινής γνώμης προκειμένου να πάψουν να ισχύουν οι λανθάνουσες ή εμφανείς προκαταλήψεις σε βάρος τους και οι διαχωριστικές στάσεις.

Πολλά θα μπορούσε να προτείνει κάποιος ώστε να διευκολυνθεί η ένταξη των προσφύγων/μεταναστών μαθητών στα σχολεία του νησιού και της χώρας. Αυτά για κάποιους ίσως ηχούν ουτοπικά καθώς συνηθίζουν να ασκούν ρόλο Κασσάνδρας και να προοιωνίζονται δυσοίωνες εξελίξεις για το μέλλον. Η παρούσα μελέτη εστίασε στις απόψεις εκπαιδευτικών οι οποίοι στην πλειοψηφία τους θεωρούν ότι η ένταξη είναι αναγκαία παρά το γεγονός ότι δεν επιτυγχάνεται σε όλα τα σκέλη της. Θεωρώντας λοιπόν ότι η χώρα και η εκπαίδευση παρά τις ατέλειες και την ανεπαρκή πολιτική της δεν κινείται στο χώρο της Ουτοπίας, αλλά ότι μολονότι δειλά, εντούτοις έχει σημειώσει κάποια ευσταθή βήματα στην τετραετία αυτή, επιλέγουμε να κλείσουμε την προσέγγισή μας με τη ρήση της Σ2: *«Τα πάντα. Μπαμπάς, μαμά, αδελφή, φίλη, δάσκαλος, διευθυντής. Όλα. Νομίζω όλα. Μέσα μπαίνεις και πρέπει να στηρίζεις εκατό τα εκατό τα παιδιά σε όλα»* επειδή αναδεικνύει ότι ο εκπαιδευτικός και κατ' επέκταση το σχολείο είναι τα πάντα για τη ζωή του πρόσφυγα/μετανάστη που εισέρχεται σε αυτό. Το σχολείο λοιπόν είναι το στήριγμα στη ζωή του και αποκομίζει πολλά οφέλη από τη φοίτηση στο προστατευμένο περιβάλλον του. Μπορούμε να αρνηθούμε τη γνώση στα παιδιά αυτά;

Επειδή στο πεδίο που διεξήχθη η παρούσα έρευνα δεν υπάρχει πληθώρα παρόμοιων και σύγχρονων ερευνών, ο ερευνητής ελπίζει η προσέγγισή του να αποτελέσει τροφή για προβληματισμό και βάση για προσεγγίσεις στο μέλλον ούτως ώστε να ληφθούν μέτρα από τους ιθύνοντες για την πραγματοποίηση της ένταξης των προσφύγων και μεταναστών μαθητών σε όλες τις πτυχές της σχολικής ζωής και να βελτιωθεί το νομοθετικό πλαίσιο στους τομείς που διαπιστώθηκε από τη μελέτη ότι είναι παθολογικοί.

Βιβλιογραφία

Ξενόγλωσση

- Anderson, B & Blinder, S. (2015). *Who Counts as a Migrant? Definitions and their consequences*. United Kingdom: University of Oxford. Available at: <https://bit.ly/2XCTrdo>.
- Dovidio, J., Hewstone, M., Glick, P. & Esses, V. (2010). *Prejudice, Stereotyping and Discrimination: Theoretical and Empirical Overview*. At J. Dovidio, M. Hewstone, P. Glick & V. Esses (Edition). *The SAGE Handbook of Prejudice, Stereotyping and Discrimination* (pp. 3-28). London: SAGE Publications Ltd. Available at: <https://bit.ly/2K0jjWS>.
- Miles, M., Huberman, M. & Saldana, J. (2014). *Qualitative Data Analysis. A Methods Sourcebook*. California: SAGE Publications, Inc.
- Rattansi, A. (2007). *Racism: A Very Short Introduction*. New York: Oxford University Press Inc.
- Witteborn, S. (2014). Migration. *Key Concepts in Intercultural Dialogue*, 16, 1-2. Available at: <https://bit.ly/2KngJgi>.
- Wolfe, C. & Spencer, S. (1996). Stereotypes and Prejudice: Their Overt and Subtle Influence in the Classroom. *American Behavioral Scientist*, 40(2), 176-185.

Ελληνόγλωσση

- Αβραμίδη, Τ. & Μαυρομάτης, Γ. (2007). *Η περίπτωση του Ηνωμένου Βασιλείου*. Στο Τ. Καβουνίδη (Επιμ.). *Μεταναστευτική πολιτική: Η ευρωπαϊκή εμπειρία* (σσ. 78 - 106). Αθήνα: ΙΜΕΠΟ.
- Αγγελοπούλου, Π. & Μάνεσης, Ν. (2017). Δίγλωσσοι μαθητές στο δημοτικό σχολείο και διαπολιτισμική εκπαίδευση: η περίπτωση της Αχαΐας. *Έρευνα στην Εκπαίδευση*, 6(1), 228-236. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2lztKbj>.
- Βέικου, Μ. & Λαλαγιάννη, Β. (2015). *Μετανάστευση: Κοινωνικές και Πολιτισμικές Εκφάνσεις. Θεωρητικά σχήματα, εννοιολογικοί προσδιορισμοί και ορολογία*. Αθήνα:

Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (ΣΕΑΒ). Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/30Rn6MW>.

- Βεντούρα, Λ. (2011). *Γηγενείς/Μετανάστες: Οροθέτηση και μετατόπιση*. Στο Λ. Βεντούρα (Επιμ.). *Μετανάστευση και κοινωνικά σύνορα. Διαδικασίες αφομοίωσης, ενσωμάτωσης ή αποκλεισμού* (σσ. 15 – 62). Αθήνα: Νήσος.
- Βλαχάδη, Μ. (2009). *Κοινωνικός αποκλεισμός*. Στο Χρ. Τσουραμάνης (Επιμ.). *Κοινωνική πολιτική και κοινωνικός αποκλεισμός. Κείμενα εργασίας* (σσ. 41-76). Μεσολόγγι: Τ.Ε.Ι Δυτικής Ελλάδας. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2Nc6IEy>.
- Γαλάνης, Π. (2018). Ανάλυση δεδομένων στην ποιοτική έρευνα. Θεματική ανάλυση. *Αρχεία ελληνικής ιατρικής*, 35(3), 416-421. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/37EYzOQ>.
- Γεωργούλας, Σ. & Σαραντίδης, Δ. (2012). «Έγκλημα» και αντεγκληματική πολιτική για τους μετανάστες και τους πρόσφυγες. Μια μελέτη περίπτωσης στο Κέντρο Κράτησης Παγανής Μυτιλήνης. Στο Σ. Τρουμπέτα (Επιμ.). *Το προσφυγικό και μεταναστευτικό ζήτημα. Διαβάσεις και μελέτες συνόρων* (σσ. 275-314). Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Γιαβρίμης, Π., Παπάνης Ε. & Ρουμελιώτου, Μ. (2009). *Θέματα κοινωνιολογίας της εκπαίδευσης*. Αθήνα: Εκδόσεις Σιδέρης.
- Γιαννίτσας, Δ. (2007). *Η περίπτωση των Κάτω Χωρών*. Στο Τ. Καβουνίδη (Επιμ.). *Μεταναστευτική πολιτική: Η ευρωπαϊκή εμπειρία* (σσ. 108 – 154). Αθήνα: ΙΜΕΠΟ.
- Γκέμη, Ε. & Τριανταφυλλίδου, Α. (2015). *Αλφαβητάρι της Μετανάστευσης*. Αθήνα: ΕΛΙΑΜΕΠ. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2XIdvGA>.
- Γκόβαρης, Χ. (2011). *Εισαγωγή στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Εκδόσεις Διάδραση.
- Γουβιάς, Δ. & Θεριανός, Κ. (2014). *Εκπαιδευτική πολιτική*. Αθήνα: Gutenberg.
- Creswell, J. (2011). *Η έρευνα στην εκπαίδευση: Σχεδιασμός, Διεξαγωγή και Αξιολόγηση της Ποσοτικής και Ποιοτικής Έρευνας*. Αθήνα: Εκδόσεις Έλλην.
- Cummins, J. (2005). *Ταυτότητες υπό Διαπραγμάτευση. Εκπαίδευση με σκοπό την Ενδυνάμωση σε μια Κοινωνία της Ετερότητας*. Αθήνα: Gutenberg.
- Δαουτόπουλος, Γ. (2002). *Μεθοδολογία κοινωνικών ερευνών*. Θεσσαλονίκη: Εκδόσεις Ζυγός.
- Διεθνής Οργανισμός Μετανάστευσης. (2009). *Γλωσσάριο για την Μετανάστευση*. Αθήνα: Αυτοέκδοση. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2IQUjOK>.

- Δραγώνα, Θ. (2007). *Κλειδιά και Αντικλειδιά. Στερεότυπα και προκαταλήψεις*. Αθήνα: ΥΠΕΠΘ - Πανεπιστήμιο Αθηνών. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/32KjQVM>.
- Έμκε-Πουλοπούλου, Η. (2007). *Η μεταναστευτική πρόκληση*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Ζαφειρόπουλος, Κ. (2015). *Πως γίνεται μια επιστημονική εργασία; Επιστημονική έρευνα και συγγραφή εργασιών*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Green, N. (2004). *Οι δρόμοι της μετανάστευσης. Σύγχρονες θεωρητικές προσεγγίσεις*. Αθήνα: Εκδόσεις Σαββάλας.
- Ηλιάδου, Ε. (2012). *Τόποι στο Πουθενά και Ετεροτοπίες: Το παράδειγμα του Κέντρου Κράτησης στην Παγανή Μυτιλήνης*. Στο Σ. Τρουμπέτα (Επιμ.). *Το προσφυγικό και μεταναστευτικό ζήτημα. Διαβάσεις και μελέτες συνόρων* (σσ. 315-337). Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Θεριανός, Κ. (2008). *Προγράμματα αντισταθμιστικής αγωγής για αλλοδαπούς/παλιννοστούντες μαθητές/τριες: Προοπτικές, όρια και δυνατότητες*. Στο Τ. Καβουνίδη, Β. Καρύδης, Η. Νικολακοπούλου – Στεφάνου & Λ. Στυλιανούδη (Επιμ.). *Μετανάστευση στην Ελλάδα: Εμπειρίες – Πολιτικές – Προοπτικές (Τόμος Β΄)* (σσ. 196-209). Αθήνα: ΙΜΕΠΟ.
- Ίσαρη, Φ. & Πουρκός, Μ. (2015). *Ποιοτική μεθοδολογία έρευνας. Εφαρμογές στην Ψυχολογία και στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: ΣΕΑΒ.
- Κάλλας, Γ. (2015). *Θεωρία, μεθοδολογία και ερευνητικές υποδομές στις κοινωνικές επιστήμες*. Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Καραφύλλης, Γ. (2002). *Φιλοσοφική προσέγγιση του ρατσισμού υπό την έποψη του ενισχυτικού και θεσμικού μοντέλου*. *Δωδώνη: Μέρος Τρίτο, Επιστημονική Επετηρίδα Τμήματος Φιλοσοφίας Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων*, 31, 169 – 195. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2SwTVfr>.
- Κατσάς, Θ. (2007). *Η περίπτωση της Γαλλίας*. Στο Τ. Καβουνίδη (Επιμ.). *Μεταναστευτική πολιτική: Η ευρωπαϊκή εμπειρία* (σσ. 52 - 77). Αθήνα: ΙΜΕΠΟ.
- Καψάλης, Α. (2007). *Εννοιολογικά στοιχεία σχετικά με τη μετανάστευση*. Στο Α. Καψάλης (Επιμ.). *Αδήλωτη απασχόληση και «νομιμοποίηση» των μεταναστών. Η πρόκληση της μεταναστευτικής πολιτικής* (σσ. 21-42). Αθήνα: ΙΝΕ. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2KYSMeC>.

- Κεσίδου, Α. (2008). *Διαπολιτισμική εκπαίδευση: μια εισαγωγή*. Στο Δ. Μαυροσκούφης (Επιμ.). Οδηγός επιμόρφωσης. Διαπολιτισμική εκπαίδευση και αγωγή. Τίτλος πράξης: Ένταξη παιδιών παλιννοστούντων & αλλοδαπών στο σχολείο για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Γυμνάσιο) (σσ. 21-36). Θεσσαλονίκη: ΥΠΕΠΘ. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2HdDccq>.
- Κοτζαμάνης, Β. & Καρκούλη, Α. (2016). Οι μεταναστευτικές εισροές στην Ελλάδα την τελευταία δεκαετία: ένταση και βασικά χαρακτηριστικά των παρατύπων εισερχομένων ως και των αιτούντων άσυλο. *Δημογραφικά νέα*, 26, 1-7. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2ZerRjz>.
- Κοτζαμάνης, Β. (2017). *Οι δημογραφικές εξελίξεις στην μεταπολεμική Ελλάδα: τάσεις, ρήξεις, προοπτικές*. Βόλος: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας – ΕΔΚΑ. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2Zcf0hE>.
- Κυριαζή, Ν. (2011). *Η κοινωνιολογική έρευνα. Κριτική επισκόπηση των μεθόδων και των τεχνικών*. Αθήνα: Πεδίο.
- Λαμπρίδης, Ε. (2004). *Στερεότυπο – Προκατάληψη – Κοινωνική ταυτότητα. Μελετώντας τις δυναμικές της κοινωνικής αναπαράστασης για τουςτσιγγάνους*. Αθήνα: Gutenberg.
- Λόλακας, Σ. (2010). *Σχολική ένταξη αλλοδαπών μαθητών: συγκριτική μελέτη στάσεων επιπολιτισμού και αυτοεκτίμησης αλλοδαπών και γηγενών μαθητών* (Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Αιγαίου, Ρόδος, Ελλάδα). Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2ZJcajM>.
- Μαρούκης, Θ. (2010). *Οικονομική μετανάστευση στην Ελλάδα: Αγορά εργασίας και Κοινωνική ένταξη*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Μαυροδμή, Γ. (2008). *Θέμα εμπειρίας; Πηγές, φορείς και διαδικασίες διαμόρφωσης μεταναστευτικής πολιτικής στην Ελλάδα (1990 – 2005)*. Στο Τ. Καβουνίδη, Α. Κόντης, Θ. Λιανός & Ρ. Φακιολάς (Επιμ.). *Μετανάστευση στην Ελλάδα: Εμπειρίες – Πολιτικές – Προοπτικές* (Τόμος Α΄) (σσ. 264 – 281). Αθήνα: ΙΜΕΠΟ.
- McConnell, A. (2016). *Πρόσφυγας ή μετανάστης; Η επιλογή των λέξεων έχει σημασία*. Κύπρος: UNHCR Representation in Cyprus. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2Y4w5g9>.
- Μίλεση, Χ. & Πασχαλιώρη, Β. (2003). Η εκπαιδευτική πολιτική της Γερμανίας, Αγγλίας και Ελλάδας στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση. *Επιθεώρηση εκπαιδευτικών θεμάτων*, 8, 82-96. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2KOzIDP>.
- Μητροπούλου, Φ., Σγούρα, Α. & Μάνεσης, Ν. (2018). *Εκπαίδευση παιδιών-προσφύγων: Γνώσεις και αντιλήψεις εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης*.

Στο: Κ. Γλέζου, Β. Κολτσάκης, Α. Λούβρης & Ν. Τζιμόπουλος (επιμ.), *Αξιοποίηση των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και της Επικοινωνίας στα συνεργατικά σχολικά προγράμματα στην Π/θμια και Δ/θμια Εκπ/ση: 4^ο Πανελλήνιο Συνέδριο e-Twinning, 24-26 Νοεμβρίου 2017: Πρακτικά* (σσ. 308-319). Πάτρα: ΥΠΠΕΘ. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2ZIJOpv>.

- Μουσούρου, Λ. (2003). *Μετανάστευση & Μεταναστευτική πολιτική στην Ελλάδα και την Ευρώπη*. Αθήνα: Gutenberg.
- Μπαγκαβός, Χ. & Παπαδοπούλου, Δ. (2002). *Μεταναστευτικές τάσεις και ευρωπαϊκή μεταναστευτική πολιτική*. Αθήνα: ΙΝΕ. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2INE2MW>.
- Μπατσαλιά, Φ. & Σελλά, Ε. (2016). Προσφυγικές/μεταναστευτικές ροές και διαμεσολαβητική χρήση της γλώσσας. *International Journal of Language, Translation and Intercultural Communication*, 5, 30-41. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2Y9UDVP>.
- Ν. 4415/2016, άρθρο 21 (ΦΕΚ Α'159/ 6-9-16). *Σκοποί και μέσα*. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2N0bSBI>.
- Ν. 4415/2016, άρθρο 24 (ΦΕΚ Α'159/ 6-9-16). *Μέτρα στήριξης της Διαπολιτισμικής εκπαίδευσης*. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2N0bSBI>.
- Ναγόπουλος, Ν. (2012). *Πολιτικές Ένταξης Μεταναστών και Κοινωνικά Δικαιώματα*. Στο Σ. Τρουμπέτα (Επιμ.). Το προσφυγικό και μεταναστευτικό ζήτημα. Διαβάσεις και μελέτες συνόρων (σσ. 51-72). Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Νικολάου, Γ. (2008). *Εκπαιδευτικές πολιτικές διαχείρισης της πολιτισμικής ετερότητας στην Ελλάδα και την Ευρώπη*. Στο Δ. Μαυροσκούφης (Επιμ.). Οδηγός επιμόρφωσης. Διαπολιτισμική εκπαίδευση και αγωγή. Τίτλος πράξης: Ένταξη παιδιών παλιννοστούντων & αλλοδαπών στο σχολείο για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Γυμνάσιο) (σσ. 37-51). Θεσσαλονίκη: ΥΠΕΠΘ. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2HdDccq>.
- Νούτσος, Π. (2014). *Για τον ρατσισμό των κοινωνιών μας*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Ξηρουχάκης, Π. & Κουρλιούρος, Η. (2011). Τοπικές αγορές εργασίας και μετανάστευση: θεωρητικές και εμπειρικές διαστάσεις της συμβολής των μεταναστών στην τοπική ανάπτυξη. Στο: *Περιφερειακή ανάπτυξη και οικονομική κρίση: 9ο Εθνικό συνέδριο του Ελληνικού Τμήματος της ERSA (European Regional Science Association), 6-7 Μαΐου 2011*. Αθήνα: Αυτοέκδοση. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2YqYIFL>.

- Πανταζής, Β. (2015). *Αντιρατσιστική Εκπαίδευση*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών (ΣΕΑΒ). Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2UqU9nD>.
- Παπαδοπούλου, Β. (2008). *Διαπολιτισμική επικοινωνία στο σχολείο και τη σχολική τάξη*. Στο Δ. Μαυροσκούφης (Επιμ.). Οδηγός επιμόρφωσης. Διαπολιτισμική εκπαίδευση και αγωγή. Τίτλος πράξης: Ένταξη παιδιών παλιννοστούντων & αλλοδαπών στο σχολείο για τη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση (Γυμνάσιο) (σσ. 53-65). Θεσσαλονίκη: ΥΠΕΠΘ. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2HdDccq>.
- Παπάνης, Ε., Γιαβρίμης, Π. & Βίκη, Α. (2009). Ο εκπαιδευτικός αποκλεισμός ως γενεσιουργό αίτιο του κοινωνικού αποκλεισμού. *Σύγχρονη Κοινωνία, Εκπαίδευση και Ψυχική Υγεία*, 2, 381 – 394. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2jTeWny>.
- Παπουτσή, Γ. (2012). Κοινωνικός αποκλεισμός & εκπαίδευση. Στο: *Παιδεία κάλλιστον εστί κτήμα βροτοίς: Ανθρωπιστικές και Θετικές επιστήμες: Θεωρία και πράξη: 6^ο Πανελλήνιο Συνέδριο Ελληνικού Ινστιτούτου Εφαρμοσμένης Παιδαγωγικής και Εκπαίδευσης (ΕΛΛ.Ι.Ε.Π.ΕΚ.), 5-7 Οκτωβρίου 2012: Πρακτικά* (σσ. 1-19). Αθήνα: Χε. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2k0zNWg>.
- Παρασκευοπούλου – Κόλλια, Ε. (2008). Μεθοδολογία ποιοτικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες και συνεντεύξεις. *Ανοικτή Εκπαίδευση: το περιοδικό για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και την Εκπαιδευτική Τεχνολογία*, 4(1), 72-81. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2pbg6xD>.
- Πατσιαούρας, Α. (2008). Ρατσισμός και Ξενοφοβία στην Κοινωνία, την Εκπαίδευση και τον Αθλητισμό. *Αναζητήσεις στη Φυσική Αγωγή & τον Αθλητισμό*, 6(3), 290 – 302. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/30XC11L>.
- Παυλόπουλος, Β., Ντάλλα, Μ. & Μόττη-Στεφανίδη Φ. (2015). *Μετανάστευση*. Στο Φ. Μόττη-Στεφανίδη (Επιμ.). Παιδιά και έφηβοι σε έναν κόσμο που αλλάζει. Προκλήσεις, προσαρμογή και ανάπτυξη (σσ. 79-128). Αθήνα: Βιβλιοπωλείον της Εστίας.
- Πετράκου, Η. (2001). *Η κατασκευή της μετανάστευσης στην ελληνική κοινωνία*. Στο Αθ. Μαρβάκης, Δ. Παρσάνογλου & Μ. Παύλου (Επιμ.). Μετανάστευση στην Ελλάδα (σσ. 31-56). Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
- Πολύζου, Α. & Αλτσιτζόγλου, Ν. (2007). *Η περίπτωση της Γερμανίας*. Στο Τ. Καβουνίδη (Επιμ.). Μεταναστευτική πολιτική: Η ευρωπαϊκή εμπειρία (σσ. 8 - 51). Αθήνα: ΙΜΕΠΟ.

- Πουρκός, Μ. (2010). *Η διαμάχη μεταξύ ποιοτικής και ποσοτικής έρευνας στις κοινωνικές επιστήμες: Διευρύνοντας τις προοπτικές στη μεθοδολογία και ερευνητικό σχεδιασμό*. Στο: Μ. Πουρκός & Μ. Δαφέρμος (Επιμ.). *Ποιοτική έρευνα στις κοινωνικές επιστήμες* (σσ. 131-176). Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος.
- Πουρκός, Μ. & Δαφέρμος, Μ. (2010). *Εισαγωγή - Ποιοτική έρευνα στις κοινωνικές επιστήμες: Θεωρητική και Ιστορική οριοθέτηση του πεδίου*. Στο: Μ. Πουρκός & Μ. Δαφέρμος (Επιμ.). *Ποιοτική έρευνα στις κοινωνικές επιστήμες* (σσ. 21-56). Αθήνα: Εκδόσεις Τόπος.
- Σαββάκης, Μ. (2012). *Μετανάστες, Πρόσφυγες, Κοινωνικοί Παρίες: Πέρα από το Δίλημμα Κοινωνική Ένταξη ή Ενσωμάτωση*. Στο Σ. Τρουμπέτα (Επιμ.). *Το προσφυγικό και μεταναστευτικό ζήτημα. Διαβάσεις και μελέτες συνόρων* (σσ. 73-93). Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Σαπουντζής, Α., Μαυρομάτης, Γ., Ντομπρίντεν, Τ. & Καρούσου, Α. (2015). Μοντέρνος ρατσισμός και στάσεις για τη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση: μια σύγχρονη έρευνα μεταξύ πρωτοετών και τεταρτοετών φοιτητών του Τμήματος Επιστημών της Εκπαίδευσης στην Προσχολική Ηλικία του ΔΠΘ. *Έρευνα στην εκπαίδευση*, 4, 195-223. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2YhGhCd>.
- Σγούρα, Α., Μάνεσης, Ν. & Μητροπούλου, Φ. (2018). Διαπολιτισμική εκπαίδευση και κοινωνική ένταξη των παιδιών-προσφύγων: Αντιλήψεις εκπαιδευτικών. *Διάλογοι! Θεωρία και Πράξη στις Επιστήμες της Αγωγής και Εκπαίδευσης*, 4, 108-129. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2lMr8XH>.
- Σελλά - Μάζη, Ε. (2001). *Διγλωσσία και Κοινωνία. Η Κοινωνιογλωσσική Πλευρά της Διγλωσσίας. Η ελληνική πραγματικότητα*. Αθήνα: Προσκήνιο.
- Σκιά, Χ., Κυβελέα, Ν. & Πετρόπουλος, Π. (2003). Διερεύνηση των αντιλήψεων των αλλοδαπών μαθητών της Δ/βάθμιας Εκπ/σης του Νομού Μεσσηνίας, σχετικά με τη σχολική τους ένταξη. Στο *Ετερότητα και Κοινωνία: Διεθνές Συνέδριο Κοινωνιολογίας, 7-10 Μαΐου 2003*. Αθήνα: Χ.ε.
- Σκούρτου, Ε. (2011). *Η Διγλωσσία στο Σχολείο*. Αθήνα: Gutenberg.
- Σουλτάνη, Ο. (2018). *Ιστορικό πλαίσιο των μεταναστευτικών και προσφυγικών ροών στην Ευρώπη και την Ελλάδα*. Αθήνα: Ευρωπαϊκό Κέντρο Αριστείας Jean Monnet – ΕΚΠΑ. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2Yp4yCr>.

- Συμεού, Λ. (2007). Εγκυρότητα και αξιοπιστία στην ποιοτική εκπαιδευτική έρευνα: Παρουσίαση, αιτιολόγηση και πράξη. Στο: “25 Χρόνια Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδας”: 5ο Πανελλήνιο Συνέδριο Παιδαγωγικής Εταιρείας Ελλάδας, 24-26 Νοεμβρίου 2006: Πρακτικά (Τομ. 2, σσ. 333-339). Θεσσαλονίκη: Α/φοί Κυριακίδη. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/348fkjr>.
- Σωτηρόπουλος, Δ. (2003). Στερεότυπα: Όροι ύπαρξης και παρεμβάσεις για την αναίρεση τους. *Το βήμα των κοινωνικών επιστημών*, 36(1), 71–86. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2YbE1wg>.
- Tapinos, G. & Delaunay, D. (2006). *Μπορούμε πράγματι να μιλάμε για παγκοσμιοποίηση των μεταναστευτικών ροών;*. Στο Χ. Μπαγκαβός & Δ. Παπαδοπούλου (Επιμ.). *Μετανάστευση και ένταξη των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία* (σσ. 37-82). Αθήνα: Gutenberg.
- Τζωρτζοπούλου, Μ. & Κοτζαμάνη, Α. (2008). *Η εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών. Διερεύνηση των προβλημάτων και της προοπτικής επίλυσής τους*. Αθήνα: ΕΚΚΕ, Κείμενα Εργασίας 2008/19. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/30zcxyx>.
- Τριανταφυλλίδου, Α. (2005). *Ελληνική μεταναστευτική πολιτική: Προβλήματα και κατευθύνσεις*. Αθήνα: ΕΛΙΑΜΕΠ. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2ygMIGZ>.
- Τριανταφυλλίδου, Α. (2010). *Η μετανάστευση στην Ελλάδα του 21^{ου} αιώνα: Εμπειρικό πλαίσιο και θεωρητικές προσεγγίσεις*. Στο: Α. Τριανταφυλλίδου & Θ. Μαρούκης (Επιμ.). *Η Μετανάστευση στην Ελλάδα του 21^{ου} αιώνα* (σσ. 13-55). Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Τριανταφυλλίδου, Α. (2010). *Είκοσι χρόνια ελληνικής μεταναστευτικής πολιτικής*. Στο: Α. Τριανταφυλλίδου & Θ. Μαρούκης (Επιμ.). *Η Μετανάστευση στην Ελλάδα του 21^{ου} αιώνα* (σσ. 97-126). Αθήνα: Εκδόσεις Κριτική.
- Τσιώλης, Γ. (2013). *Η σχέση ποιοτικής και ποσοτικής προσέγγισης στην κοινωνική έρευνα: από τη θέση περί 'ριζικής ασυμβατότητας' στο συνδυασμό ή τη συμπληρωματικότητα των προσεγγίσεων*. Στο: Μ. Πουρκός (Επιμ.). *Δυνατότητες και όρια της μείξης των μεθοδολογιών στην κοινωνική και εκπαιδευτική έρευνα: Επιστημολογικά & Μεθοδολογικά Ζητήματα των Προοπτικών Διεύρυνσης του Ερευνητικού Σχεδιασμού* (σσ. 271-292). Αθήνα: Ίων. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2WjRG0V>.
- Τσιώλης, Γ. (2018). *Η θεματική ανάλυση ποιοτικών δεδομένων*. Στο: Γ. Ζαϊμάκης (Επιμ.). *Ερευνητικές διαδρομές στις κοινωνικές επιστήμες* (σσ. 97-125). Κρήτη: Πανεπιστήμιο

Κρήτης - Εργαστήριο Κοινωνικής Ανάλυσης & Εφαρμοσμένης Κοινωνικής Έρευνας.
Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2ue3U0X>.

- Υπουργείο Μεταναστευτικής Πολιτικής. (2018). *Εθνική Στρατηγική για την Ένταξη*. Αθήνα: ΥΜΕΠΟ. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2JxzCwC>.
- Υπουργική Απόφαση 131024/Δ1, άρθρο 1 (ΦΕΚ Β΄ 2687/ 29-8-16). *Ορισμός Ζωνών Εκπαιδευτικής Προτεραιότητας*. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/37Bw04P>.
- Υπουργική Απόφαση 131024/Δ1, άρθρο 2 (ΦΕΚ Β΄ 2687/ 29-8-16). *Στόχος*. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/37Bw04P>.
- Υπουργική Απόφαση 131024/Δ1, άρθρο 3 (ΦΕΚ Β΄ 2687/ 29-8-16). *Ίδρυση και Φοίτηση σε Τ.Υ. ΖΕΠ, Ενισχυτικά Φροντιστηριακά Τμήματα ΖΕΠ (Εν. ΦΤ ΖΕΠ) και Δ.Υ.Ε.Π. ΖΕΠ*. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/37Bw04P>.
- Υπουργική Απόφαση 512360/ΓΔ4, άρθρο 1 (ΦΕΚ Β΄ 3049/ 23-9-16). *Ίδρυση και χώροι λειτουργίας ΔΥΕΠ*. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/35qE5rE>.
- Χαρίτος, Β. (2011). *Η διαπολιτισμική προσέγγιση στην εκπαίδευση των φοιτητών των ΠΤΔΕ* (Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Μακεδονίας, Θεσσαλονίκη, Ελλάδα). Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2Un63QV>.
- Χλέτσος, Μ. (2003). *Η πολιτική οικονομία της μετανάστευσης*. Στο Χ. Ναζάκης & Μ. Χλέτσος (Επιμ.). *Μετανάστες & Μετανάστευση*. Οικονομικές, πολιτικές και κοινωνικές πτυχές (σσ. 17-42). Αθήνα: Εκδόσεις Πατάκη.

Ηλεκτρονική:

- Λάμπρος, Δ., Μπαμπάτσικος, Ά., Νικολουτσόπουλος, Δ., Παναγιωτοπούλου, Ι., Παπαδημητρίου, Α. & Παπαδημήτρης, Δ. (2013). *Ρατσισμός*. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2OcdhYE>.
- UNRIC. (2019). *Ποια η διαφορά ανάμεσα στον πρόσφυγα και στον μετανάστη;*. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2xIxQ3S>.
- Υπηρεσία Ασύλου. (2019). *Στατιστικά στοιχεία Υπηρεσίας Ασύλου (από 07.06.2013 έως 30.06.2019)*. Διαθέσιμο στο: <https://bit.ly/2JZnpQz>.

Παράρτημα

1. Οδηγός συνέντευξης

1. Φύλο: Άνδρας - Γυναίκα
2. Πόσο χρονών είστε;
3. Πόσα τα έτη υπηρεσίας σας;
4. Ποιες οι σπουδές σας;
5. Ποιο το μορφωτικό επίπεδο μητέρας- πατέρα σας;
6. Ποιο μάθημα διδάσκετε;
7. Ποια η εμπειρία σας σε διδασκαλία μεταναστών και προσφύγων μαθητών;
8. Πώς θα χαρακτηρίζατε τη σχολική επίδοση των μεταναστών και προσφύγων μαθητών συγκριτικά με αυτή των γηγενών;
9. Σε ποια μαθήματα παρατηρείτε να συμμετέχουν περισσότερο και να έχουν καλύτερη επίδοση και γιατί;
10. Με ποιο τρόπο θα λέγατε ότι η σχολική επίδοση συμβάλλει στην ένταξη προσφύγων και μεταναστών;
11. Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή τους στην τάξη; Γιατί;
12. Ποια είναι η συχνότητα παρακολούθησης μαθημάτων από τους πρόσφυγες και μετανάστες μαθητές;
13. Ποιες οι σχέσεις με τους συμμαθητές τους κατά τη διάρκεια του μαθήματος; Συνεργάζονται για την επίλυση ασκήσεων και την εκπόνηση project;
14. Πώς θα χαρακτηρίζατε το πρόγραμμα που ακολουθείται για την εκπαίδευση προσφύγων και μεταναστών μαθητών όσον αφορά τη γλωσσική διδασκαλία;
15. Διδάσκονται οι αλλοδαποί μαθητές επαρκώς στοιχεία της μητρικής τους γλώσσας;
16. Όσον αφορά τα ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία που διαμορφώνουν την ταυτότητα τους θεωρείτε ότι αναδεικνύονται ή όχι; Πώς γίνεται αυτό;
17. Γνωρίζετε τι είναι η διαπολιτισμική εκπαίδευση; Ποιες οι προτάσεις σας ούτως ώστε να γίνει πιο διαπολιτισμικό το πρόγραμμα σπουδών που ήδη ακολουθείται;

18. Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις γηγενών και αλλοδαπών μαθητών κατά τη διάρκεια της σχολικής ζωής εκτός τάξης;
19. Ποια η συναναστροφή των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους γηγενείς;
20. Όσον αφορά στη συναναστροφή με τους άλλους μετανάστες μαθητές παρατηρείτε να υπάρχει επικοινωνία και παιχνίδι μεταξύ τους;
21. Σε ποιες σχολικές δραστηριότητες συμμετέχουν οι μετανάστες-πρόσφυγες μαθητές (π.χ. εκδρομές, γιορτές, πενταμελές-δεκαπενταμελές); Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή τους αυτή;
22. Ποια η συναναστροφή των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους γηγενείς όσον αφορά το παιχνίδι; Η πρόσκληση για παιχνίδι από ποιους γίνεται;
23. Συμμετέχουν εξίσου τα κορίτσια και τα αγόρια στο παιχνίδι και γενικότερα στις καθημερινές σχολικές συναναστροφές με τους γηγενείς;
24. Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους εκπαιδευτικούς του σχολείου;
25. Ποιος κατά τη γνώμη σας είναι ο ρόλος του εκπαιδευτικού σχετικά με τους μετανάστες-πρόσφυγες μαθητές;
26. Ποια η στάση των γονέων των γηγενών μαθητών απέναντι στα προσφυγόπουλα που είναι ενταγμένα στη σχολική μονάδα;
27. Ποια άποψη έχετε για την εκπαιδευτική πολιτική γύρω από την διαπολιτισμική εκπαίδευση;
28. Συμφωνείτε με το ισχύον καθεστώς εγγραφής μόνο των νόμιμων προσφύγων στα σχολεία;
29. Λειτουργεί κατά τη γνώμη σας επαρκής αριθμός ΔΥΕΠ στα σχολεία;
30. Πιστεύετε ότι θα έπρεπε σε κάθε σχολείο να λειτουργούν τέτοιες δομές για την ομαλότερη ένταξη των προσφύγων και μεταναστών μαθητών;
31. Ποιες γλώσσες διδάσκονται στα σχολεία και σε ποια δίνεται έμφαση;
32. Θα λέγατε ότι η σχολική πραγματικότητα αντικατοπτρίζει τις νομοθετικές ρυθμίσεις που υπάρχουν;
33. Το νομοθετικό πλαίσιο και το πρόγραμμα σπουδών που προκύπτει θα λέγατε ότι γεννά στα παιδιά αυτά φιλοδοξίες όσον αφορά το μέλλον τους; Ποιες είναι αυτές;

34. Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζετε όσον αφορά την εφαρμογή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην τάξη;
35. Τι θα σας βοηθούσε για να ανταπεξέλθετε καλύτερα στη διδασκαλία με τους μετανάστες;
36. Σε τι ακόμη θεωρείτε αναγκαίο/θα επιθυμούσατε να επιμορφωθείτε;
37. Πώς θα χαρακτηρίζατε τα εγχειρίδια που υπάρχουν για την εκπαίδευση των προσφύγων μαθητών;
38. Πώς θα χαρακτηρίζατε το πρόγραμμα σπουδών από διαθεματικής άποψης;
39. Οι Τεχνολογίες της Πληροφορικής που χρησιμοποιούνται στην τάξη είναι επαρκείς;
40. Θεωρείτε αναγκαία την παρουσία μεταφραστή για να γίνεται πιο κατανοητό το μάθημα στους μετανάστες και πρόσφυγες μαθητές;
41. Υπάρχουν μεταφραστές στις τάξεις για να βοηθήνε στην κατανόηση του μαθήματος και κατά συνέπεια στην ένταξη;
42. Ποια είναι η άποψη σας για την ένταξη των μεταναστών/προσφύγων στο ελληνικό σχολείο;
43. Η παράλληλη διδασκαλία των αλλοδαπών μαθητών με τους γηγενείς μαθητές δυσχεραίνει το έργο σας και εις βάρος ποιων;
44. Θεωρείτε ότι υπάρχουν προκαταλήψεις και στερεότυπα σε βάρος των αλλοδαπών μαθητών;
45. Αν ναι, ποιες πιστεύετε ότι είναι οι επιπτώσεις τους στην εκπαιδευτική ένταξη προσφύγων και μεταναστών μαθητών;
46. Ποιες προτάσεις θα κάνατε ούτως ώστε να καλυφθούν οι εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών αυτών και να βελτιωθεί το πρόγραμμα σπουδών;
47. Έχετε να προσθέσετε κάτι επιπλέον;

2. Απομαγνητοφωνημένες συνεντεύξεις

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ: 1^η

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: 03-10-2019

ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ: Μαγνητοφώνηση

Φύλο: Γυναίκα

Συνεντευκτής: Πόσο χρονών είστε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): 52

Συνεντευκτής: Πόσα τα έτη υπηρεσίας σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Δεκαπέντε έτη υπηρεσίας

Συνεντευκτής: Ποιες οι σπουδές σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Εεε... Είμαι υποψήφια διδάκτορας

Συνεντευκτής: Ποιο το μορφωτικό επίπεδο μητέρας- πατέρα σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Μέση εκπαίδευση

Συνεντευκτής: Ποιο μάθημα διδάσκετε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Γαλλικά κατά κύριο λόγο και Ιστορία

Συνεντευκτής: Ποια η εμπειρία σας σε διδασκαλία μεταναστών και προσφύγων μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Έχω ξεκινήσει από πέρυσι. Πέρυσι η πρώτη χρονιά. Ψέματα, πρόπερσι. Αλλά τότε έκανα Γαλλικά μόνο σε δύο παιδιά που ήθελαν Γαλλικά γιατί τα άλλα θέλανε Γερμανικά, γιατί όλοι από αυτούς θέλουν Γερμανικά και έτυχε τότε επειδή ήταν από Συρία να θέλουν να κάνουν Γαλλικά. Πέρυσι έκανα Ελληνικά και φέτος που κάνω Ελληνικά.

Συνεντευκτής: Πως θα χαρακτηρίζατε τη σχολική επίδοση των μεταναστών και προσφύγων μαθητών συγκριτικά με αυτή των γηγενών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Είναι πάρα πολύ δύσκολο. Δεν μπορώ να το χαρακτηρίσω. Κατ' αρχήν δεν είναι μόνιμα τα παιδιά. Υπάρχει ένας κύριος κορμός παιδιών που είναι σταθερός από την αρχή της χρονιάς και που είναι σταθερά πιθανότατα ως το τέλος, αλλά πέρυσι, γιατί ακόμα είναι πάρα πολύ νωρίς, σήμερα δηλαδή είναι η δεύτερη φορά που μπήκα σε αυτούς, πέρυσι είχαμε συνεχείς αφίξεις και αναχωρήσεις, οπότε δε νομίζω ότι τα παιδιά μπορούν να μάθουν με αυτόν τον τρόπο, δεν μπορεί να συγκριθεί σε καμιά περίπτωση.

Συνεντευκτής: Σε ποια μαθήματα παρατηρείτε να συμμετέχουν περισσότερο και έχουν καλύτερη επίδοση και γιατί;

Νομίζω μάλλον στα μαθήματα που λίγο τα υποτιμάμε εμείς τουλάχιστον τους αρέσει να είναι στους υπολογιστές, να κάνουν γυμναστική, να παίζουν μπάλα και που μπορούν να ανταπεξέλθουν, που είναι γνωστά.

Συνεντευκτής: Με ποιο τρόπο θα λέγατε ότι η σχολική επίδοση συμβάλλει στην ένταξη προσφύγων και μεταναστών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Η δική τους επίδοση;

Συνεντευκτής: Ναι.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Εεε κάτσε να το σκεφτώ αυτό γιατί δεν το έχω σκεφτεί ποτέ. Νομίζω ότι συμβάλλει κατά ποια έννοια. Δηλαδή θα πάρω για παράδειγμα έναν μαθητή που είχαμε πρόπερσι ο οποίος βέβαια ήταν από πολύ προσεγμένη οικογένεια και οι γονείς του ήταν αρκετά μορφωμένοι απ' ό,τι φαινόταν, είχε έρθει από ιδιωτικό σχολείο από το Ιράν και γενικά ήθελε να μάθει και αυτός εντάχθηκε πάρα πολύ γρήγορα και στις παρέες με τα παιδιά και ήθελε να συμμετέχει στις σχολικές γιορτές, έκανε παρέλαση την 25^η Μαρτίου. Δηλαδή συμβάλλει, ναι συμβάλλει.

Συνεντευκτής: Πως θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή τους στην τάξη; Γιατί;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Έχουν δική τους τάξη

Συνεντευκτής: Ναι σε εσάς είναι σε ξεχωριστό τμήμα

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Εεεε ναι. Είναι σε ξεχωριστό τμήμα αλλά το λάθος είναι το εξής, που αυτό βέβαια δεν είναι λάθος του σχολείου, είναι λάθος του συστήματος. Και πέρυσι και φέτος είναι παιδιά τα οποία είναι μέσα στα τμήματα με μηδέν Ελληνικά, δηλαδή αυτοί οι οποίοι είναι δεύτερη συνεχόμενη χρονιά στην Ελλάδα θεωρούνται από το νόμο, από τη, από το Υπουργείο ότι ξέρουν Ελληνικά, άρα μπορούν να μπου μέσα στα τμήματα. Δεν μπορούν να μπου μέσα στα τμήματα. Μπαίνουν αλλά δεν μπορούν να παρακολουθήσουν. Δηλαδή είχα πέρυσι δύο παιδιά, Ιρανούς, οι οποίοι ήταν στο μάθημα της Ιστορίας, δεν καταλάβαιναν τι έλεγα, ούτε εγώ μπορούσα να κάνω το μάθημα στα Αγγλικά, δε γινότανε, εδώ προσπαθείς να το κάνεις στα Ελληνικά και δεν μπορείς, ε λοιπόν και όταν πήγαινα και τους έλεγα στα Αγγλικά ας πούμε «καταλάβατε;» με κοιτάζανε. Και το ίδιο ισχύει και φέτος, υπάρχουν παιδιά τα οποία έχουν μπει μέσα στα τμήματα και παρακολουθούν όλα τα μαθήματα. Δε γίνεται αυτό! Τα μαθηματικά, άντε τα παρακολουθείς ας πούμε ή τη φυσική, αλλά τα άλλα δεν παρακολουθούν, δε γίνεται.

Συνεντευκτής: Κάποιες πληροφορίες που μπορεί να τις κατανοούν αν υπάρχουν σε ερώτηση από το καθηγητή, συμμετέχουν, απαντάνε, προσπαθούν;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Όχι, νομίζω όχι. Θα έλεγα ψέματα. Ίσως είναι επειδή εγώ το παίρνω σαν... πχ το μάθημα της Ιστορίας. Στην ιστορία δεν μπορούν, όχι.

Συνεντευκτής: Ποια είναι η συχνότητα παρακολούθησης μαθημάτων από τους πρόσφυγες και μετανάστες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Καθημερινή είναι. Έρχονται καθημερινά, παίρνουν απουσίες κανονικά, έρχονται.

Συνεντευκτής: Όλο το σχολικό ωράριο; Από το πρωί μέχρι το μεσημέρι;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Έχουν, ανάλογα το πρόγραμμα, ναι. Εντάξει προς το παρόν ούτε εμείς κάνουμε. Κάνουμε πεντάωρα, δε σχολάμε αργά. Ναι έρχονται, κανονικά έρχονται. Έχουν όλα τα μαθήματα.

Συνεντευκτής: Δε σταματάνε κάποιες μέρες;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Όχι, όχι, όχι. Θα σταματήσουν αν έχουν να πάνε στο νοσοκομείο να περάσουν από γιατρούς που περνούν ας πούμε κάθε τρεις και λίγο ή αν είναι άρρωστοι, πάντως έρχονται κανονικά.

Συνεντευκτής: Ποιες οι σχέσεις με τους συμμαθητές τους κατά τη διάρκεια του μαθήματος; Συνεργάζονται για την επίλυση ασκήσεων και την εκπόνηση Project;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Με τους συμμαθητές τους, τους ίδιους όμως, έτσι;

Συνεντευκτής: Και τους ίδιους και τους γηγενείς.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Με τους άλλους (γγενείς) δεν έχουν επαφή άπαξ και είναι σε τάξη μόνοι τους. Όταν είναι σε τμήμα, που είναι μέσα στο τμήμα, πάλι δεν έχουν σχέσεις. Δεν κάνουν παρέα, όχι.

Συνεντευκτής: Δε συνεργάζονται για επίλυση ασκήσεων;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Όχι δεν κάνουν παρέες, είναι μόνοι τους.

Συνεντευκτής: Ούτε με άτομα ίδιας εθνικότητας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Με... Ίδιας εθνικότητας... Εννοώ κάνουν παρέα μόνοι τους. Οι μετανάστες μόνοι τους. Όχι με τα παιδιά τα δικά μας, αυτό θέλω να πω.

Συνεντευκτής: Άρα οι μετανάστες μεταξύ τους.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Ναι μεταξύ τους. Και αν τώρα είναι ένας..., τώρα είναι ένα παιδάκι που είναι φέτος σε ένα τμήμα, είναι μόνο του, δεν κάνει παρέα με τους άλλους, τους Έλληνες, όχι

γιατί τα παιδιά δεν τον θέλουν αλλά θεωρώ ότι είναι και η γλώσσα. Όχι δεν κάνουνε. Ίσως να τραβιούνται και αυτοί από μόνοι τους.

Συνεντευκτήης: Πώς θα χαρακτηρίζατε το πρόγραμμα που ακολουθείται για την εκπαίδευση προσφύγων και μεταναστών μαθητών όσον αφορά τη γλωσσική διδασκαλία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Εεεε, επειδή υπάρχει αυτό το μειονέκτημα που σου είπα και πριν, δηλαδή έχουμε τη φετινή τάξη. Στη φετινή τάξη είναι δύο ή τρία παιδιά που ήταν από πέρυσι οι οποίοι ας το πούμε έχουν πάρει κάποια πράγματα και ξέρουν. Έρχονται καινούριοι. Ίσως να ξαναρθουν μετά και άλλοι. Οπότε ξαναγυρνάς πάλι από την αρχή και ξαναλές το ίδιο πράγμα. Έτσι αλλά δεν ξέρω αν... Δηλαδή εμείς τουλάχιστον στο σχολείο και εγώ και οι άλλοι συνάδελφοι προσπαθούμε να τους μάθουμε. Δε ξέρω τι κάνουνε. Μαθαίνουν. Κάποιοι μαθαίνουν, αλλά δε νομίζω ότι είναι εεε... έχει πρόβλημα το σύστημα δεν είμαι σίγουρη.

Συνεντευκτήης: Δεν τους βοηθάει δηλαδή στο να μάθουν;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Μαθαίνουν Ελληνικά, μαθαίνουν να γράφουν αλλά δεν είμαι σίγουρη αν τελικά αυτά θα μείνουνε και αυτά τα παιδιά είναι και περαστικά. Θα μείνουν εδώ; Άρα δε δίνουν και την απαιτούμενη σημασία.

Συνεντευκτήης: Διδάσκονται οι αλλοδαποί μαθητές επαρκώς στοιχεία της μητρικής τους γλώσσας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Τι εννοείς δηλαδή;

Συνεντευκτήης: Τη μητρική τους γλώσσα, αν τη διδάσκονται στο σχολείο εδώ πέρα.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Όχι και ποιος θα τους τη μάθει; Εμείς; (Γέλιο) Τίποτα, τίποτα. Και πέρυσι που είχε έρθει η κοπελίτσα που τους έκανε γλώσσα ήταν Ελληνίδα, απλά τους έκανε Ελληνικά. Εεεε αυτό που κάνουμε και εμείς. Δηλαδή τα λέμε στα Αγγλικά, τα εξηγούμε στα Αγγλικά και τα λέμε μετά στα Ελληνικά. Όχι, πως θα τη μάθουν; Όχι.

Συνεντευκτήης: Όσον αφορά τα ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία που διαμορφώνουν την ταυτότητα τους θεωρείτε ότι αναδεικνύονται ή όχι; Πως γίνεται αυτό;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Όχι

Συνεντευκτήης: Όχι; Καθόλου; Τίποτα;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Όχι, Καθόλου. Όχι. Και γιατί να αναδειχθούν; Δεν το κατάλαβα.

Συνεντευκτήης: Μέσα από το πρόγραμμα ας πούμε που ακολουθείται να υπήρχαν μαθήματα ή δραστηριότητες που να τα αναδείκνυαν.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Καταρχήν θα πρέπει να μην είμαστε εμείς που κάνουμε το μάθημα στα παιδιά.

Συνεντευκτής: Δηλαδή;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Δηλαδή να διορίζονται πιο γρήγορα καθηγητές ή δάσκαλοι ας πούμε, να μην είμαστε εμείς που διδάσκουμε και στο ελληνικό σχολείο. Να ναι άνθρωποι οι οποίοι να ναι κατάλληλα εκπαιδευμένοι για αυτό που κάνουνε.

Συνεντευκτής: Θεωρείτε ότι με κάποια επιμόρφωση εσείς θα μπορούσατε να....

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Εεε... ίσως, δεν το ξέρω. Ίσως. Δεν είμαι σίγουρη για αυτό, όχι.

Συνεντευκτής: Κάτι άλλο πέρα από τους εκπαιδευτικούς που να έχουν επιμορφωθεί πάνω σε αυτό το πράγμα;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Στο σχολείο μας; Νομίζω κάποιοι είχαν πάει πέρυσι σε κάποιο σεμινάριο, κάτι τέτοιο.

Συνεντευκτής: Ποιες οι προτάσεις σας ούτως ώστε να γίνει πιο διαπολιτισμικό το πρόγραμμα σπουδών που ήδη ακολουθείται; Κάποια διδασκαλία ας πούμε στη γλώσσα τους;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Κοίταξε να δεις. Θεωρώ.. να σου πω το εξής. Θεωρώ ότι είναι στο χέρι του καθενός αν θα κάνει το μάθημα διαπολιτισμικό ή όχι. Τι εννοώ: ότι εμείς οι ξενόγλωσσοι, δηλαδή εγώ και η άλλη συνάδελφος που τους κάνει τα Γερμανικά επειδή έχουμε μάθει να κάνουμε το δικό μας μάθημα, όταν κάνεις μια ξένη γλώσσα δε μένεις στη γραμματική και τέτοια. Κάνουμε και άλλα πράγματα, σε σχέση με τον πολιτισμό λέμε, ναι μεν της χώρας που εμείς εξυπηρετούμε τη συγκεκριμένη στιγμή, άρα θεωρώ ότι είναι στο χέρι του καθενός πώς θα κάνει το μάθημα του. Αν θα μπαίνει και θα τους λέει γα-λα, γράψτε αυτό είναι milk ή θα τους δίνει και άλλα στοιχεία. Εεε εγώ προσπαθώ και το κάνω, δε ξέρω αν είναι διαπολιτισμικό αλλά προσπαθώ και τους δίνω πάρα πολλά στοιχεία ας πούμε από την Ελλάδα. Δηλαδή σήμερα που μαθαίναμε φαγητά και τα λοιπά τους έλεγα «η τυρόπιτα», δε ξέραν την τυρόπιτα. «Τους έλεγα ποια είναι η φέτα», το τυρί, το.. Δηλαδή είναι διαπολιτισμικό το μάθημα αυτό. Μπορεί να μη ξέρω τίποτα για αυτούς, για τη χώρα τους αλλά προσπαθώ να τους δίνω πράγματα για εμάς. Και πέρυσι το ίδιο έγινε. Και τους αρέσει. Τους αρέσει να μαθαίνουνε.

Συνεντευκτής: Θα μπορούσε να μπει κάτι άλλο που να σχετίζεται με εκείνους στο πρόγραμμα;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Πως θα μπει; Ποιος θα το παρουσιάσει;

Συνεντευκτής: Συνεπάγεται το προσωπικό που είπατε πριν που θα είναι επιμορφωμένο.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Ας πούμε ότι υπήρχε το προσωπικό, να μπει, τι να μπει, σε τι φάση; Δηλαδή να τους κάνει τι;

Συνεντευκτής: Να μαθαίνουνε πράγματα από τη δική τους χώρα σε συνδυασμό με τα Ελληνικά δεδομένα, τα πράγματα που μπορούν να μάθουν.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Άρα δηλαδή αυτός που θα πρέπει να το διδάξει το μάθημα θα πρέπει να είναι αλλοδαπός.

Συνεντευκτής: Όχι απαραίτητα. Μπορεί να είναι Έλληνας που να έχει γνώσεις. Να έχει εκπαιδευτεί συγκεκριμένα.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Ένα λεπτό. Θα πρέπει να είναι Έλληνας ο οποίος θα πρέπει να ξέρει την Ιστορία τους, να ξέρει τη θρησκεία τους. Εεε καλά τα λέω; Και ίσως να ξέρει και τη γλώσσα τους. Λίγο δύσκολο δεν είναι; Δηλαδή εμείς οι Έλληνες όταν πήγαμε μετανάστες στη Γερμανία για παράδειγμα τα ελληνάκια πήγαν στο γερμανικό σχολείο να μάθουν Γερμανικά. Ας μη σου πω για τη Γερμανία γιατί δε ξέρω, θα σου πω για την Αυστραλία. Εκεί λοιπόν υπάρχει και η τάξη των ελληνικών που γίνεται από Έλληνα δάσκαλο. Και κάνουν Θρησκευτικά, κάνουν Γλώσσα, κάνουν ό,τι έχει σχέση με τα Ελληνικά, κάνουν ελληνική γλώσσα κτλ. Αλλά ήταν Έλληνας ο δάσκαλος. Δηλαδή τι σημαίνει; Ότι θα μπει δάσκαλος Σύριος, Ιρανός, Αφγανός, μέσα στο ελληνικό σχολείο; Πως θα γίνει αυτό; Μιλάμε για πράγματα τα οποία πρέπει να αλλάξουν ριζικά. Γίνεται; Εδώ το κράτος δεν μπορεί να διορίσει τους αναπληρωτές. Δε ξέρω, δεν μπορεί να γίνει. Δεν είμαι σίγουρη και ίσως να σου πω κάτι. Ας υποθέσουμε ότι τους εεε μπορεί να είναι και λίγο τραβηγμένο. Ας υποθέσουμε ότι μπαίνει κάποιος ο οποίος τους κάνει θρησκευτικά, τους κάνει για τα δικά τους. Είναι λίγο ζόρικό αυτό το πράγμα στο ελληνικό σχολείο. Άλλο είναι να κάνεις μια παρουσίαση όπως είναι στο μάθημα των θρησκευτικών να μιλήσεις για τις θρησκείες γενικότερα και να πεις για το Βουδισμό, να πεις για το Ισλάμ κτλ. και άλλο είναι να στοχεύσεις σε ένα γκρουπ δεκατεσσάρων, δεκαπέντε παιδιών. Εμείς το σχολείο έχουμε κορίτσια που φοράνε μαντήλα. Να τους τονώνεις τα δικά τους στοιχεία. Νομίζω ότι είναι και λίγο όχι επικίνδυνο, είναι λίγο ζόρικο. Δε ξέρω.

Συνεντευκτής: Από τους θεσμούς, ας πούμε από το Υπουργείο που εκδίδει τα βιβλία θεωρείτε ότι θα μπορούσε να υπάρχουν στα σχολικά βιβλία κάποιες αναφορές για τον πολιτισμό αυτών των παιδιών και για τη γλώσσα τους;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Στα δικά τους βιβλία που έχουνε αυτά. Γιατί μας έχουν έρθει στα σχολεία κάποια βιβλία εεε που είναι για τα παιδιά αυτά, όχι συγκεκριμένα για αυτούς, έχουν

εκδοθεί λίγο πιο παλιά, αλλά αυτά είναι γλώσσα. Δηλαδή έχουν μέσα Γραμματική, κειμενάκια απλά και τα λοιπά και κάποια δείχνουν, ξέρω εγώ την Ακρόπολη, κάτι τέτοια πραγματάκια, έτσι ας πούμε για την Ελλάδα. Είναι γλώσσα. Ως επί το πλείστον είναι βιβλία γλώσσας.

Συνεντευκτής: Να ας πούμε ότι φοιτούσανε στην ίδια τάξη με ίδια βιβλία με τους Έλληνες, σε ένα πρώιμο στάδιο όπως γίνεται σε κάποια σχολεία. Τα βιβλία θεωρείτε εσείς ότι θα έπρεπε να έχουν κάποια στοιχεία από τον πολιτισμό αυτών των παιδιών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Να διδάσκονται και τα παιδιά;

Συνεντευκτής: Ναι ας πούμε ότι θα ήταν λίγα στον αριθμό, θα άκουγαν και τα άλλα παιδιά να μαθαίνουν τον πολιτισμό των συμμαθητών από τις άλλες χώρες, θα θυμόντουσαν και εκείνα κάτι οικείο ας πούμε. Θα μπορούσε να γίνει κάτι τέτοιο;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Δεν νομίζω, όχι. Δική μου άποψη δηλαδή. Δεν είμαι και πολύ φιλελεύθερη. Καταρχήν να σου πω κάτι. Εδώ έχουμε βιβλία τα οποία τα έχουμε χρόνια. Έτσι έχουμε ένα βιβλίο ρημάδι Ιστορίας το οποίο το έχουμε χρόνια έχουμε ένα βιβλίο τάδε το οποίο... και κάνουμε κάτι αλλαγές. Και συ πως το νομίζεις δηλαδή; Ότι θα μπουν και βιβλία.. θα τυπωθούν, θα βρεθεί κάποιος να τα γράψει, θα χρηματοδοτηθούν; Όχι δε ξέρω, δε νομίζω

Συνεντευκτής: Άρα συγκεντρωτικά θα πρέπει να υπάρχει εκπαιδευτικό προσωπικό επιμορφωμένο, καινούρια σχολικά εγχειρίδια θα λέγατε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Ναι όπως είχε γίνει μια προσπάθεια τότε στους Μουσουλμάνους επάνω (Θράκη) είχαν κάνει μια προσπάθεια για την εκπαίδευση των μουσουλμανόπαιδων και είχανε βγάλει βιβλία για αυτούς. Συγκεκριμένα το προσωπικό ήταν κατάλληλο για αυτούς. Έτσι θα πρέπει. Δεν πρέπει να είμαστε εμείς. Άσχετα αν μας βοηθάει, μας εξυπηρετεί επειδή εγώ καλύπτω ωράριο, όχι μόνον εγώ, αλλά όλοι και με εξυπηρετεί βέβαια γιατί είμαι στο σχολείο αλλά νομίζω ότι όχι δεν θα πρέπει έτσι.

Συνεντευκτής: Πως θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις γηγενών και αλλοδαπών μαθητών κατά τη διάρκεια της σχολικής ζωής εκτός τάξης;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Δεν υπάρχει επαφή. Διότι αυτά κάθονται ή στην αίθουσα των υπολογιστών γιατί τους αρέσει να κάθονται και βάζουν παιχνίδια στον υπολογιστή και περνά έτσι το διάλλειμα ή αν έχουν κενό ή κάθονται στην τάξη τη δική τους και μπορούν να παίζουν, επειδή φέτος δεν έχω δει κανέναν αλλά οι περσινοί είχαν όλοι κιθάρες και παίζανε κιθάρες και κάθονται και παίζουν μουσική ή μιλάνε. Δεν έχουν επαφή κάθονται μόνοι τους. Όχι, μόνοι τους εντελώς τουλάχιστον στο δικό μας σχολείο.

Συνεντευκτής: Ποια η συναναστροφή των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους γηγενείς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Όχι δεν έχουν.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά στη συναναστροφή με τους άλλους μετανάστες μαθητές παρατηρείτε να υπάρχει επικοινωνία και παιχνίδι μεταξύ τους;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Μοναδική επικοινωνία να το πούμε επικοινωνία είναι αυτά τα δυο παιδάκια που μπαίνουνε στην τάξη κανονικά, στο ωράριο των υπόλοιπων παιδιών, αλλά δε θεωρώ ότι αυτή είναι επικοινωνία. Δηλαδή και πέρυσι που είχα τα παιδιά αυτά δεν επικοινωνούσαν με τους άλλους ούτε καν στα Αγγλικά. Καθόντουσαν μόνοι τους και κάνανε παρέα με τους δικούς τους, όχι με τους Έλληνες.

Συνεντευκτής: Στο διάλλειμα δεν υπάρχει κάποια επαφή μεταξύ τους; Ούτε κάποιο παιχνίδι, κάποιο κυνηγητό;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Όχι, όχι. Πέρυσι είχαμε ένα παιδάκι δύο που ήταν έτσι πιο ξεβγαλμένα ας το πούμε και παίζανε ποδόσφαιρο με τους άλλους, μέχρι εκεί. Αν δεν παίζανε ποδόσφαιρο, δεν κάνανε παρέα.

Συνεντευκτής: Άρα εξαρτάται απ' τα παιδιά (μετανάστες);

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Ναι εξαρτάται από τα παιδιά (μετανάστες). Αυτά ήταν πολύ... ναι αισθανόντουσαν πάρα πολύ οικεία παρά το γεγονός ότι δεν ήξεραν Ελληνικά.

Συνεντευκτής: Σε ποιες σχολικές δραστηριότητες συμμετέχουν οι μετανάστες-πρόσφυγες μαθητές (π.χ. εκδρομές, γιορτές, πενταμελές-δεκαπενταμελές); Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή τους αυτή;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Στις εκδρομές συμμετέχουν. Τους το λέμε και αν θέλουν έρχονται. Σε γιορτές ή... Στις γιορτές συμμετείχαν πέρυσι στο κλείσιμο. Στη γιορτή του καλοκαιριού συμμετείχαν, παίζανε, πέρυσι είχαμε Όλα τα παιδιά παίζανε μουσικό όργανο οπότε παρουσιάσαμε τραγούδια και Ελληνικά και τα δικά τους και παίζανε και τραγουδήσανε κιόλας. Εεε στις γιορτές δεν τους λέμε να μην έρθουν, αλλά αν θέλουν έρχονται, αν δεν θέλουν δεν έρχονται. Και μια φορά που σου είπα και πιο πριν το παιδί που ήθελε να κάνει και παρέλαση έκανε και παρέλαση. Α, είχε ζητήσει και ποίημα να του δώσουμε τη 25^η Μαρτίου. Αυτός μάλλον ήταν απόγονος του Μεγάλου Αλεξάνδρου και αγαπούσε τόσο πολύ την Ελλάδα (γέλιο) δε ξέρω.

Συνεντευκτής: Συμμετέχουν στο πενταμελές ή το δεκαπενταμελές κάποια παιδιά;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Δε ξέρω τώρα φέτος γιατί τώρα ξεκινήσαμε να κάνουμε εκλογές στα πενταμελή αλλά πέρσι όταν κάναμε εκλογές τους εξηγήσαμε τι γίνεται. Και είχαν πέσει από τα σύννεφα γιατί εκλογές στο σχολείο; Που να το βρουν αυτό το πράγμα! Όχι δεν συμμετέχουνε. Τους είχαμε πει αν θέλουν να κάνουν εκλογές μεταξύ τους κλπ. Α! Δε ξέρω τι έγινε, δεν ασχολήθηκα. Γιατί μέχρι να τους εξηγήσουμε εεε... οι δύο μαθητές όμως που ήταν μέσα στις τάξεις, γιατί τον έναν που τον είχα στην τάξη ήμουν και υπεύθυνη στο τμήμα εεε ψήφισε. Υποχρεωτικά ήταν μέσα και ψήφισε. Τώρα τι ψήφισε δεν ξέρω. Θα ναι κάτι πρωτόγνωρο γι' αυτούς. Ναι, ναι δεν το είχανε ξαναδεί.

Συνεντευκτής: Στις δραστηριότητες αυτές εκδρομές και γιορτές που μου είπατε πώς θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή τους;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Εεε χμ.. και στις εκδρομές πάλι παρευόλα μόνοι τους.

Συνεντευκτής: Δεν υπάρχει κάποια επικοινωνία, κάποιο παιχνίδι;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Όχι. Α, πρόπερσι όταν ξεκίνησε να έχουμε την τάξη αυτή δηλαδή είχαμε και δυο – τρεις νεαρούς οι οποίοι ήταν ομορφονιοί και τους κυνηγούσαν και τα κορίτσια τα δικά μας, Τρίτη Γυμνασίου, αλήθεια λέω είχανε κάνει και ζευγαράκια κιόλας, τα είχανε φτιάξει μεταξύ τους. Αυτοί είχανε μπει, αυτοί οι δυο – τρεις. Μετά από λίγο πριν λήξει η χρονιά φύγανε γιατί βγήκαν τα χαρτιά τους και πήγανε δε θυμάμαι που πήγανε. Ε και τελείωσε. Μετά από κει και πέρα δεν ξανασυνέβη κάτι τέτοιο. Είναι μόνοι τους.

Συνεντευκτής: Ποια η συναναστροφή των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους γηγενείς όσον αφορά το παιχνίδι; Η πρόσκληση για παιχνίδι από ποιους γίνεται; Πέρσι και πρόπερσι και όσες χρονιές έχουν υπάρξει τα παιδιά αυτά, φέτος είπατε δεν υπήρχε κάποιο παιχνίδι, κάποια επικοινωνία μεταξύ τους.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Εντάξει είναι νωρίς ακόμα. Τώρα ξεκίνησε.

Συνεντευκτής: Πέρσι και πρόπερσι υπήρχε κάποια συναναστροφή όσον αφορά το παιχνίδι;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Μόνο το ποδόσφαιρο, τα αγόρια. Τα κορίτσια όχι.

Συνεντευκτής: Η πρόσκληση για να παίξουν ποδόσφαιρο από ποιους γινόταν;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Από μόνοι τους πάνε. Και εννοείται ότι οι δικοί μας είναι ανοιχτοί. Να παίζουν θέλουν, δε θέλουν κάτι. Δεν υπάρχει δηλαδή, εγώ δεν έχω, τουλάχιστον εγώ, δε ξέρω γιατί και δεν μου έχει πέσει στην αντίληψή μου τίποτα ρατσιστικό, να τους αντιμετωπίζουν διαφορετικά τα δικά μας, ούτε καν. Ούτε σχολιάζουν για το αν φοράνε τα κορίτσια μαντήλες ή

όχι. Όχι δεν τους νοιάζει καθόλου. Άμα θέλουν να μπου να παίξουν, παίζουνε, δεν τους λείει κανείς τίποτα.

Συνεντευκτής: Συμμετέχουν εξίσου τα κορίτσια και τα αγόρια στο παιχνίδι και γενικότερα στις καθημερινές σχολικές συναναστροφές με τους γηγενείς; Είπατε ότι στο παιχνίδι δεν συμμετέχουν τα κορίτσια, μόνο τα αγόρια. Το ίδιο ισχύει και για τις καθημερινές σχολικές συναναστροφές που υπάρχουν; Είναι απομονωμένα; Φοβούνται;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Όχι, δε φοβούνται, μια χαρά είναι. Δεν είναι φοβισμένες απλά μπορεί να νιώθουν μειονεκτικά με το θέμα της γλώσσας. Μπορεί να προτιμούν και να κάνουν παρέα μεταξύ τους. Να ξέρουν ότι... Καταρχήν δε ξέρω τι τους λένε. Διότι αυτά τα παιδιά υποτίθεται ότι κάποιος έχει την παρακολούθηση αυτών των παιδιών. Και ασφαλώς θα τους έχει δώσει ίσως οδηγίες. Δεν ξέρω τι παίζει από πίσω. Και είναι μόνα τους. Προτιμούν να είναι μόνα τους.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις των μεταναστών και προσφύγων μεταναστών με τους εκπαιδευτικούς του σχολείου;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Καλά, δεν έχουν πάρε – δώσε. Εντάξει γιατί και εμείς είμαστε πάρα πολύ φιλικοί. Και αυτοί μια χαρά είναι.

Συνεντευκτής: Ποιος κατά τη γνώμη σας είναι ο ρόλος του εκπαιδευτικού σχετικά με τους μετανάστες-πρόσφυγες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Τι εννοείς;

Συνεντευκτής: Όσον αφορά τους μαθητές αυτούς. Ο καθηγητής τι είναι, τι ρόλο έχει, ποιες υποχρεώσεις έχει.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Ένας,.. ε .. κοίταξε να δεις. Αυτά τα παιδιά δηλαδή από ό, τι έχω καταλάβει, δηλαδή αν τους ενδιαφέρει το μάθημα έτσι όπως γίνεται, δείχνουν ενδιαφέρον και ρωτάνε και.. Είναι η φάση που βαριούνται και που θέλουν να παίξουν, καλύτερα να μην τον βλέπουν τον καθηγητή. Δηλαδή είναι ανάλογα. Είναι ανάλογα τα κέφια τους, ανάλογα τι θα τους πεις εκείνη την ώρα, ανάλογα τι υλικό έχεις απέναντί σου δηλαδή τα παιδιά.. αν τους ενδιαφέρει να μάθει και είναι πιο σοβαρό αν είναι κάποιος γιατί έχουμε και τέτοιους οι οποίοι θέλουν να κάνουν φασαρία για να περάσει η ώρα να σηκωθούν να φύγουν.

Συνεντευκτής: Πέρα από το καθαρό εκπαιδευτικό κομμάτι που είναι ο καθηγητής να διδάσκει τα παιδιά, μπορεί να επιτελέσει κάποιον άλλον ρόλο;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Ναι, αλλά αυτό κυρίως το έχει αναλάβει μία συνάδελφος που είναι υποδιευθύντρια, η Χ..., γιατί αυτή είναι που συνεννοείται με τον υπεύθυνο των παιδιών κλπ. και

αν λείπουν ή αν δε λείπουν, είναι εκείνη που έχει τα τηλέφωνα οπότε τα παιδιά ό,τι πρόβλημα έχουνε πηγαίνουνε σε εκείνη. Δηλαδή και σήμερα που έγινε μια παρεξήγηση διότι ήταν ένας μικρός και μίλαγε άσχημα στα κορίτσια, τα κορίτσια όμως, τα δικά τους κορίτσια δηλαδή και αυτές θυμώσανε, πήγανε σε εκείνη να το πουν.

Συνεντευκτής: Σα να είναι η ‘‘μητέρα’’ ας πούμε.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Ε, ναι, ξέρουν ότι αυτή είναι η υπεύθυνη οπότε ό, τι πρόβλημα έχουνε πάνε σε εκείνη. Κι αν θες να τους φοβίσεις ας πούμε, πέρσι που είχαμε έναν τρομερό τύπο (γέλιο), ναι, τους λες θα το πω στην κα Χ... οπότε ναι «τα έκανε πάνω του». Ναι.

Συνεντευκτής: Ποια η στάση των γονέων των γηγενών μαθητών απέναντι στα προσφυγόπουλα που είναι ενταγμένα στη σχολική μονάδα;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Δεν έχουμε κανένα πρόβλημα δηλαδή ούτε πρόπερσι. Από πρόπερσι δηλαδή δεν είχαμε κανένα πρόβλημα

Συνεντευκτής: Δεν έχει υπάρξει κάποιο παράπονο, κάποιος φόβος..

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Όχι, όχι.

Συνεντευκτής: Οι γονείς όταν έρχονται να πάρουν τα παιδιά από το σχολείο ας πούμε ...

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Κοίτα τα παιδιά δεν είναι μικρά, δεν είναι Δημοτικό, δεν είναι Νήπιο να υπάρξει ένας φόβος να, ε .. τα παιδιά του Γυμνασίου πάνε και έρχονται μόνα τους ως επί το πλείστον. Εντάξει; Ε, είναι, ε, όχι δεν υπάρχει κάποιο πρόβλημα.

Συνεντευκτής: Ποια άποψη έχετε για την εκπαιδευτική πολιτική γύρω από την διαπολιτισμική εκπαίδευση;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Εκπαιδευτική πολιτική;

Συνεντευκτής: Την ελληνική εκπαιδευτική πολιτική που ακολουθείται από το σχολείο και πάνω για τη διαπολιτισμική εκπαίδευση των παιδιών αυτών.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Όταν λες διαπολιτισμική εκπαίδευση εννοείς αφού τελειώσουν το σχολείο;

Συνεντευκτής: Όχι, όχι. Το Υπουργείο, η Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση σε κλίμακα...

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Θεωρώ ότι σίγουρα κάποια πράγματα θα πρέπει να γίνουν πιο σοβαρά. Δεν ξέρω πώς λειτουργούν τα σχολεία τους που είναι μέσα στις δομές. Θα μιλήσω τώρα για αυτό που έχουμε εμείς. Δεν ξέρω πώς λειτουργεί ένα σχολείο στην Αθήνα Θα πω αυτά που βλέπω. Δηλαδή τα πράγματα θα πρέπει να είναι λίγο πιο σοβαρά ας πούμε αν θέλουμε να τους εντάξουμε όπως πρέπει, ε..., εδώ σε εμάς. αλλά έχουν γίνει καλές προσπάθειες, ε..., δηλαδή πιστεύω ότι το

Υπουργείο έχει δώσει πάρα πολύ μεγάλη προσοχή. Υπάρχει ακόμα δρόμος να διανυθεί. Ναι, αλλά ίσως επειδή είναι κάτι το οποίο είμαστε ακόμα στην αρχή και δεν ήμασταν προετοιμασμένοι για αυτό, να γίνει, ε... πιστεύω ότι θα γίνουν πράγματα. Ναι. Τώρα προς το καλό, προς το κακό, πάντως θα γίνουν (γέλιο). Είναι σίγουρο.

Συνεντευκτής: Συμφωνείτε με το ισχύον καθεστώς εγγραφής μόνο των νόμιμων προσφύγων στα σχολεία; Μόνον εκείνοι θα πρέπει να εκπαιδεύονται;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Ναι, συμφωνώ.

Συνεντευκτής: Γιατί;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Γιατί όταν εμείς πάμε να γραφτούμε, να γράψουμε τα παιδιά μας, στα σχολεία μας ζητάνε χαρτιά; Ναι, συμφωνώ. Όπως και θα πρέπει να γίνει και πιο αυστηρό το σύστημα και νομίζω ότι και φέτος έχει αλλάξει όσον αφορά τους Ρομά. Ναι, συμφωνώ, έτσι.

Συνεντευκτής: Λειτουργεί κατά τη γνώμη σας επαρκής αριθμός ΔΥΕΠ στα σχολεία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Ε, θα σου πω το εξής. Επειδή ακριβώς, αυτό που είπα και πριν, δε ξέρω τι λειτουργεί στη Μόρια, στον Καρά Τεπέ, τι... Λειτουργούν σχολεία εκεί, έτσι δεν είναι;

Συνεντευκτής: Ναι, στην άτυπη εκπαίδευση.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Δηλαδή αυτά τα παιδιά που μένουν στα σπίτια, που μένουν έξω.. Είναι μόνον αυτά τα παιδιά που είναι στα σχολεία. Οι υπόλοιποι πού βρίσκονται; Δε ξέρω πού βρίσκονται, δεν έχω ασχοληθεί.

Συνεντευκτής: Ένας μεγάλος αριθμός είναι και στις δομές που εκπαιδεύονται μέσα στα σπίτια των Μ.Κ.Ο., στις δομές στον Καρά Τεπέ, στη Μόρια που υπάρχουνε. Εκπαιδεύονται και μέσα στα ...

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Άρα αυτοί δε μαθαίνουνε Ελληνικά, ή μαθαίνουν Ελληνικά;

Συνεντευκτής: Όχι, από ό, τι λέγεται δε μαθαίνουν και τόσο πολύ Ελληνικά.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Επομένως θα πρέπει να γίνεται και σε άλλα σχολεία. Ναι, να μην έχει το βάρος ένα Γυμνάσιο, ένα Δημοτικό, ένα Λύκειο, να γίνονται και αλλού. Αν θέλουμε να γίνει σωστά. Αλλά επειδή μάλλον τους βλέπουμε σαν περιστασιακούς, ε.. δε ξέρω.

Συνεντευκτής: ...ίσως δε γίνεται σε περισσότερα σχολεία (ολοκλήρωση της σκέψης του συνεντευξιαζόμενου).

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Ναι.

Συνεντευκτής: Πιστεύετε ότι θα έπρεπε σε κάθε σχολείο να λειτουργούν τέτοιες δομές για την ομαλότερη ένταξη των προσφύγων και μεταναστών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Ναι.

Συνεντευκτής: Άρα πιστεύετε ότι θα πρέπει να υπάρχει σε κάθε σχολείο.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Όχι σε κάθε σχολείο ακριβώς, αλλά ανά περιοχή ναι.

Συνεντευκτής: Ποιες γλώσσες διδάσκονται στα σχολεία και σε ποια δίνεται έμφαση;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Στα σχολεία ποιες γλώσσες διδάσκονται.. Τουλάχιστον στο δικό μας σχολείο διδάσκονται Γερμανικά και Ελληνικά. Α. Και μπαίνει και η καθηγήτρια των Αγγλικών. Αλλά αυτοί ήδη ξέρουν Αγγλικά.

Συνεντευκτής: Σε ποια γλώσσα δίνεται έμφαση κυρίως;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Ε, νομίζω ότι ο καθένας κάνει το δικό του. Τι εννοώ το δικό του. Δηλαδή θα μπει η καθηγήτρια των Γερμανικών, θα δώσει έμφαση στα Γερμανικά. Ή των Αγγλικών, θα δώσει έμφαση στα Αγγλικά. Αλλά των Αγγλικών, όσους έχω πετύχει από πρόπερσι ξέρουν πάρα πολύ καλά Αγγλικά. Άντε να τους ξεφεύγει ας πούμε, ξέρω εγώ, καμιά λέξη ας πούμε.

Συνεντευκτής: Θα λέγατε ότι η σχολική πραγματικότητα αντικατοπτρίζει τις νομοθετικές ρυθμίσεις που υπάρχουν;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Εξήγησέ μου.

Συνεντευκτής: Ακολουθείται το γράμμα του Νόμου; Ας πούμε στη διαπολιτισμική Εκπαίδευση όλα αυτά που προστάζει ο Νόμος να γίνονται σχετικά με τους αλλοδαπούς μαθητές. Γιατί ο Νόμος λέει να υπάρχουν και εγχειρίδια ξεχωριστά...

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Υπάρχουν εγχειρίδια τα οποία τους τα βγάζουμε φωτοτυπίες, δεν τους τα δίνουμε γιατί, γιατί είναι λιγοστά αυτά που έχουμε και επειδή αυτοί δεν είναι σταθεροί, δεν ξέρεις μετά τι αριθμός θα σου προκύψει, βγάζουμε φωτοτυπίες.

Συνεντευκτής: Γνωρίζετε εσείς αυτές τις ρυθμίσεις που υπάρχουνε ...

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Όχι, δεν τις γνωρίζω

Συνεντευκτής: Άρα μπαίνετε ας πούμε στην τάξη...

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Μπαίνω στην τάξη και επειδή το μάθημα των Ελληνικών ας πούμε το μοιράζομαι και με μια άλλη συνάδελφο, δηλαδή μπαίνει εκείνη δύο ώρες την εβδομάδα, μπαίνω και εγώ δύο ώρες, οπότε τέσσερις ώρες την εβδομάδα Ελληνικά συν τα Ελληνικά που έχουνε και στα άλλα τα μαθήματα, δηλαδή Ελληνικά και στα Μαθηματικά και στα λοιπά, ε, βλέπει καθεμιά πού έχει σταματήσει και πάμε παρακάτω. Έχουμε έναν μπουσουλ., έχουμε ένα βιβλίο τέλος

πάντων, μάλλον δεν είναι ένα ακριβώς βιβλίο, έχουμε δύο- τρία βιβλία, ε., τα οποία τους μοιράζουμε φωτοτυπίες ανάλογα και κάνουμε μάθημα.

Συνεντευκτής: Δε γνωρίζετε ας πούμε τις ρυθμίσεις που υπάρχουν.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Όχι, δεν γνωρίζουμε

Συνεντευκτής: Αλλά μπαίνετε μέσα στην τάξη ας πούμε και κάνετε τι πιστεύετε εσείς ώστε το μάθημα να είναι καλό για τα παιδιά αυτά

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Ναι, και πολλές φορές το κάνεις όχι ακριβώς απ' το μυαλό σου, το κάνεις από την καρδιά σου, πως νομίζεις εσύ, έτσι; Πως πιστεύεις εσύ τέλος πάντων ότι είναι καλύτερο.

Συνεντευκτής: Το νομοθετικό πλαίσιο και το πρόγραμμα σπουδών που προκύπτει θα λέγατε ότι γεννά στα παιδιά αυτά φιλοδοξίες όσον αφορά το μέλλον τους; Ποιες είναι αυτές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Εεε ναι, αυτό είναι ανάλογα το παιδί. Τι θέλω να πω. Ότι ας πούμε ότι είμαστε δυο χρόνια και τώρα είμαστε στο τρίτο, είναι ανάλογα το παιδί. Δηλαδή τώρα εμένα μου χει τύχει να υπάρχουνε παιδιά από αυτούς οι οποίοι να λένε «Εγώ θέλω να σπουδάσω. Θέλω να γίνω αυτό!». Υπάρχουν και άλλοι οι οποίοι δεν τους αφορά καθόλου ούτε το σχολείο ούτε τίποτα. Είναι ανάλογα το παιδί. Γιατί, εμάς τα ελληνάκια όλα έχουν φιλοδοξία για το μέλλον ή ξέρουν να πούνε στην ηλικία των δεκατεσσάρων χρονών τι θέλουν; Όχι, πιστεύω είναι ανάλογα το παιδί. Και όχι μόνο το παιδί, είναι ανάλογα και την οικογένεια. Γιατί βλέπεις και σε αυτούς από πίσω τι υπάρχει. Από το στήσιμο, το ντύσιμο, όχι ότι είναι ντυμένα ακριβά αλλά πώς ντύνονται, πώς μιλάνε, καταλαβαίνεις από πίσω τι οικογένεια υπάρχει.

Συνεντευκτής: Αυτά τα παιδιά που έχουν φιλοδοξίες τους βοηθάει το σχολείο και ως προς τι;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Ναι, τους βοηθάει, γιατί εεε επειδή είναι στη φάση που θέλουν συνέχεια να μαθαίνουνε και πιστεύουν ότι αν μάθουν... μάθουν.. μάθουν.. θα γίνουν καλύτεροι, τους βοηθάει και τους ενισχύει αυτό το πράγμα. Πέρσι δηλαδή αυτό το παιδί που κάναμε μαζί Γαλλικά έλεγε, αυτός δεν ήθελε Γερμανικά γιατί δεν του άρεσαν, και έλεγε, ήξερε και Αγγλικά και έλεγε εγώ θέλω να μάθω, θέλω να μάθω πολλά γιατί θέλω να πάω στη Σουηδία να σπουδάσω. Και θέλω να γίνω εκείνο, θέλω να γίνω το άλλο και θέλω να γίνω καλύτερος από αυτό που ήταν ο μπαμπάς μου γιατί... Αλλά είναι ανάλογα το παιδί και πάλι θα σου πω.

Συνεντευκτής: Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζετε όσον αφορά την εφαρμογή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην τάξη;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Εεε θα ήθελα να γίνεται το μάθημα αλλιώς.

Συνεντευκτής: Δηλαδή;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Δηλαδή, θα μου πεις γιατί δεν το κάνεις εσύ αλλιώς.. Γιατί... ναι μεν εντάξει, ακόμα είναι στην αρχή, πολλές φορές πέρσι ξέφευγα και τους έλεγα και άλλα πράγματα και τους έδειχνα ξέρω γω, πηγαίναμε σε τάξη που είχε προτζέκτορα και υπολογιστή και κάναμε και άλλα πράγματα και βλέπαμε, εεε δε μ' αρέσει αυτό το στείρο το «πρέπει να μάθεις Ελληνικά, έτσι να μάθεις να διαβάζεις, να μάθεις να γράφεις». Ναι πρέπει να μάθεις Ελληνικά αλλά επειδή δε ξέρεις πόσο καιρό θα μείνεις εδώ και αν θα μείνεις, πρέπει να μάθεις και άλλα πράγματα. Οπότε πέρυσι και ίσως να το κάνω και φέτος, έκανα κάποιες προσπάθειες και τους έκανα Ιστορία, αλλά τους έκανα Μυθολογία. Δεν μπορούσα να τους διδάξω ιστορία αυτούς. Μυθολογία, δηλαδή είπαμε για την Αρχαία Ελλάδα, για τους θεούς της Αρχαίας Ελλάδας, εεε τέτοια πράγματα που είναι και σαν παραμύθι και ήταν και λίγο πιο ευχάριστα και ίσως και να το κάνω και φέτος αυτό.

Συνεντευκτής: Κάποια άλλη δυσκολία στο να διδάξετε τα παιδιά αυτά;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Όχι δεν έχω καμιά.

Συνεντευκτής: Από άποψη επικοινωνίας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Όχι, όχι δεν έχω.

Συνεντευκτής: Ποιοι παράγοντες συντελούν στην αντιμετώπιση των αναγκών, των εκπαιδευτικών αναγκών αλλά και των αναγκών των καθημερινών που μπορεί να έχουν αυτοί οι μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Δηλαδή τι εννοείς;

Συνεντευκτής: Εσάς τι σας βοηθάει στο να ανταπεξέλθετε σε αυτά που θέλουνε στις προσδοκίες που έχουνε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Μα δεν έχουνε μεγάλες προσδοκίες. Δεν είναι κάτι δύσκολο να μεις μέσα και να τους κάνεις μάθημα

Συνεντευκτής: Σε όποια ανάγκη μπορεί να έχουνε. Στο να διδαχτούν, στο να κοινωνικοποιηθούν;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Δεν μου χει τύχει να δημιουργηθεί ποτέ πρόβλημα. Εεε, όχι μια χαρά είναι. Και πάλι είναι ανάλογα. Δηλαδή να αντιμετωπίσεις ένα ζωηρό, ζωηρό που υπάρχει αλλά ο ζωηρός υπάρχει και στην τάξη με τους Έλληνες. Θα αντιμετωπίσεις έναν αδιάφορο που δε θα έγραφε αλλά το ίδιο το βλέπεις και στους Έλληνες. Δηλαδή θεωρώ ότι δεν υπάρχει διαχωρισμός εδώ. Το πρόβλημα είναι ίδιο. Ίσως να έχει κάποιος πρόβλημα αν δε ξέρει κάποιος Αγγλικά, ένας συνάδελφος. Και αυτό είναι το λάθος, γι' αυτό σου λέω κιάλας ότι πρέπει να υπάρχουν συγκεκριμένοι (καθηγητές). Γιατί πρέπει να είμαι υποχρεωμένη εγώ να ξέρω Αγγλικά; Πώς θα

τους μάθω Ελληνικά αν δεν μπορώ να επικοινωνήσω με μια άλλη γλώσσα για να καταλάβουν; Τους μιλάς ας πούμε και τους λες «ποτήρι» αλλά πρέπει να τους πεις με κάποιο τρόπο ότι αυτό είναι ποτήρι.

Συνεντευκτής: Είναι η επιμόρφωση που έχετε λάβει ένας από αυτούς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Δεν έχω λάβει καμιά

Συνεντευκτής: Σε τι ακόμη θεωρείτε αναγκαίο/θα επιθυμούσατε να επιμορφωθείτε όσον αφορά αυτόν τομέα;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Εεε να σου πω κάτι; Να μας επιμορφώσει κάποιος σε τι; Να μας πει τι; Πώς πρέπει να τους μιλήσουμε; Μπορούμε να τους μιλήσουμε. Τι πρέπει να τους πούμε; Μπορούμε να τους πούμε αρκεί να ξέρεις τη γλώσσα, να χεις διδαχτεί τον τρόπο να επικοινωνήσεις.

Συνεντευκτής: Στο να διδαχτούν διαπολιτισμικά δηλαδή να μάθουν και στοιχεία από την Ελλάδα και να θυμηθούν κάποια στοιχεία δικά τους και ίσως κάποιους άλλους πολιτισμούς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Εντάξει αυτό θα μπορούσε να γίνει κάποια επιμόρφωση πάνω σε αυτό (διαπολιτισμική διδασκαλία), να υποδείξουνε τρόπους. Ναι εντάξει, αυτό θα μπορούσε να γίνει έτσι αλλά και πάλι θεωρώ ότι είναι θέμα εκπαιδευτικού δηλαδή αν θα θέλει να το κάνει έτσι ή να μένει και να κάνει ένα σκέτο μάθημα.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τα εγχειρίδια που υπάρχουν για την εκπαίδευση των προσφύγων μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Θετικά. Θα μπορούσαν να είναι και καλύτερα ίσως.

Συνεντευκτής: Βοηθάνε καθόλου;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Εεε ναι, εντάξει, είναι εγχειρίδια τα οποία είναι, θυμίζουμε πρώτης δημοτικού και δευτέρας που έχει συλλαβές και φτιάχνεις ας πούμε λέξεις και μετά σε πάνε σιγά σιγά να κλείνεις ρηματάκια, να κάνεις προτάσεις, δηλαδή είναι σαν να σε γυρνάει πίσω στο δημοτικό.

Συνεντευκτής: Είναι αποτελεσματικά;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Εεε περίπου. Είναι ένας μπούσουλας. Για να μην μπαίνεις ας πούμε και να ψάχνεις τι πρέπει να τους κάνουν. Είναι ένας μπούσουλας για μας. Εντάξει κάτι μαθαίνουν. Δεν μπορώ να πω ότι είναι άχρηστα εντελώς, αλλά κάτι μαθαίνουνε, ναι.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε το πρόγραμμα σπουδών από διαθεματικής άποψης; Προβάλλονται σε αυτούς τους μαθητές διαφορετικά θέματα, αντικείμενα;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Ναι έχουνε, Γλώσσα, Μαθηματικά, κάνουνε Γεωγραφία, Υπολογιστές, Ζωγραφική, Μουσική, όλα τα μαθήματα που είναι στο σχολικό πρόγραμμα σε μας, Γερμανικά, Αγγλικά κάνουν και αυτοί. Η εξαίρεση δηλαδή είναι μόνο στην επιλογή της ξένης γλώσσας που προτιμούν να κάνουν Γερμανικά, αντί να κάνουν ξέρω γω, Γαλλικά. Ό, τι κάνουν. Α! Και τα Θρησκευτικά. Ό, τι κάνουν Οι Έλληνες κάνουν και αυτά. Τα ίδια ακριβώς μαθήματα. Γι' αυτό έχουν πλήρες ωράριο. Δηλαδή τώρα ας πούμε που θα ..., δηλαδή σε κάνα δυο βδομάδες που θα έχουμε και μείς κανονικό ωράριο γιατί προς το παρόν δυσκολεύουν λίγο τα πράγματα, θα κάνουν και αυτοί κανονικά.

Συνεντευκτής: Οι Τεχνολογίες της Πληροφορικής που χρησιμοποιούνται στην τάξη είναι επαρκείς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Επειδή η δικιά τους τάξη δεν έχει σταθερό υπολογιστή απλά μετακινείται σε έναν υπολογιστή και φέρνεις και έναν προτζέκτορα και θα τους δείξεις. Θα μου πεις θα τους πας σε κάποια άλλη τάξη αν είναι κενή, αν κάποιοι κάνουν Γυμναστική θα τους πας σε μια άλλη τάξη για να κάνουν. Ε ναι. Επαρκή; Είναι. (αναστοχασμός). Ούτως ή άλλως στο σχολείο μας ναι τους βοηθάει σε αυτό. Γιατί στο σχολείο μας για παράδειγμα όπως εγώ που ήθελα να τους δείξω κάτι και δεν το καταλαβαίνανε χρησιμοποίησα το.. κινητό μου. Τι θα κάνεις; και τους έδειξα δηλαδή εικόνες για να καταλάβουν.

Συνεντευκτής: Θεωρείτε αναγκαία την παρουσία μεταφραστή για να γίνεται πιο κατανοητό το μάθημα στους μετανάστες και πρόσφυγες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Εεε όχι. Δεν έχω αντιμετωπίσει τουλάχιστον εγώ τέτοιο πρόβλημα. Ή το καταλαβαίνουν στα Αγγλικά και αν κάποιος δεν καταλαβαίνει τίποτα στα Αγγλικά, όπως σήμερα ας πούμε η «τυρόπιτα» που δεν καταλάβαινε ένας τι είναι η τυρόπιτα, του το είπαν οι άλλοι στη γλώσσα τους. Οι ίδιοι λειτουργούνε, δεν νομίζω ότι χρειάζεται μεταφραστής. Γιατί ο μεταφραστής θα ήταν και κουραστικό. Ο μεταφραστής θα χρειαζότανε, αλλά και πάλι αυτό είναι αδύνατο να γίνει στην τάξη που είναι το παιδί, ένα – δυο παιδιά στην τάξη που είναι με τους Έλληνες. Αλλά και πάλι δηλαδή κάνει ο δάσκαλος ιστορία για παράδειγμα ή κάνει Αρχαία, ο μεταφραστής θα κάνει παράλληλα, θα λέει τι; Δε γίνεται. Τους φέρνει, εεε υπάρχει, υπάρχουν συνάδελφοι που είναι ειδικής αγωγής, που είναι και για τους Έλληνες, και κάποιες ώρες που είναι τα φιλολογικά μαθήματα όμως γίνεται αυτό τους παίρνουν και τους κάνουν και εξτρά ας το πούμε Ελληνικά, αλλά όχι τα παιδιά που είναι στο τμήμα ένταξης, που είναι μόνον αυτά τα παιδιά, εεε αυτούς που είναι στα υπόλοιπα τμήματα που είναι με τους Έλληνες οπότε τους παίρνει η

καθηγήτρια εξτρά και τους κάνει γλώσσα για να μπορούν κατά κάποιον τρόπο ας πούμε να παρακολουθήσουν αλλά και πάλι δεν μπορούν να παρακολουθήσουν, δε γίνεται. Τον πετάς τον μαθητή στη Δευτέρα, στην Τρίτη Γυμνασίου, δεν μπορεί να παρακολουθήσει. Δηλαδή αυτό το σύστημα στην Ελλάδα πρέπει να αλλάξει και δεν ισχύει μόνο για αυτούς. Φέτος μας ήρθε ένα αγόρι από την Αλβανία, και ήρθανε, μετακομίσανε για πρώτη χρονιά στην Ελλάδα. Το παιδί δεν ξέρει ελληνικά ούτε να λέει «καλημέρα». Δεν ξέρει ούτε αγγλικά για να του μεταφράσεις ας πούμε κάποια πράγματα και να τον βοηθήσεις και είναι στην 3^η Γυμνασίου λόγω ηλικίας. Βέβαια είναι χαμένο. Τον έχουμε βάλει δίπλα σε ένα άλλο παιδί που είναι από την Αλβανία αλλά έχει μεγαλώσει εδώ και του εξηγεί κάποια πράγματα αλλά δε γίνεται, δεν προλαβαίνεις τώρα στη ροή του μαθήματος να κάθεται ο άλλος και να του λέει. Οπότε τις περισσότερες φορές κοιμάται, στην κυριολεξία κοιμάται. Αυτό το παιδί δε θα μάθει ποτέ. Και κάπως έτσι είναι και με αυτούς. Δηλαδή, όταν τους πετάς μέσα σε μια τάξη δε γίνεται να μάθουν. Έπρεπε δηλαδή να είναι, ε.. να κάνουμε μια χρονιά, να είναι δηλαδή μόνοι τους και να κάνουν συνέχεια Γλώσσα, να κάνουνε και Μαθηματικά και άλλα μαθήματα, αλλά να μαθαίνουν τη γλώσσα. Πώς πηγαίνεις ας πούμε σε μια στο εξωτερικό να σπουδάσεις και δεν ξέρεις τη γλώσσα και κάνεις μια προπαρασκευή έναν χρόνο; Δηλαδή να γίνεται κάτι τέτοιο χωρίς να βαθμολογούνται εννοείται και μετά να τον πετάς, να τον βάλεις μέσα στην τάξη. Και πάλι στην τάξη που θα τον βάλεις δε θα τον βάλεις στη Γ' Γυμνασίου. Πού το βάζεις το παιδί στην Τρίτη Γυμνασίου; Τι θα κάνει; Κρίμα δεν είναι και αυτός; Εγώ πολλές φορές τους βλέπω, αυτό το παιδάκι από την Αλβανία, και πέρυσι είχα μια κοπελίτσα από την Αλβανία αλλά αυτή ήταν πιο έξυπνη οπότε άρπαξε πολύ γρήγορα τα ελληνικά και τώρα είναι σε φάση ας πούμε που μιλάει πολύ καλά. Στεναχωριέμαι. Τους έβλεπα... Ούτε εγώ λέω μπορώ να κάνω κάτι για αυτόν. Πήγαινα καμιά φορά πέρυσι που έκανα Ιστορία σε αυτά τα δυο παιδιά που είχα και τους εξηγούσα λίγο στα αγγλικά αλλά δεν μπορείς να εξηγήσεις πολύ το μάθημα στα αγγλικά. Δε γίνεται. Έπρεπε να είναι διαφορετικό. Δηλαδή εκεί πέρα το σύστημα έχει πρόβλημα. Πιο στρωτά πηγαίνει στα τμήματα ένταξης που είναι μόνο τα παιδιά αυτά παρά όταν μπαίνουν μέσα στο τμήμα το άλλο με τους Έλληνες.

Συνεντευκτής: Υπάρχουν μεταφραστές στις τάξεις για να βοηθάνε στην κατανόηση του μαθήματος και κατά συνέπεια στην ένταξη;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Όχι, όχι.

Συνεντευκτής: Ποια είναι η άποψη σας για την ένταξη των μεταναστών/προσφύγων στο ελληνικό σχολείο;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Αν θα πρέπει να υπάρχει ή όχι;

Συνεντευκτής: Σχετικά με το αν υπάρχει ένταξη, αν εντάσσονται τα παιδιά αυτά που φοιτούν τώρα τα τελευταία δυο χρόνια.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Ε, ναι εντάξει, εντάσσονται από την άποψη ότι είναι υποχρεωμένα να παρακολουθούν ένα σχολικό πρόγραμμα, να έρχονται κάποιες ώρες, να μην κάνουν απουσίες, όχι ότι θα μείνουν στην τάξη. Μέχρι εκεί. Εντάσσονται (χρωματισμός φωνής δηλωτικός προβληματισμού). Μαθαίνουν ό,τι μαθαίνουν και αυτό. Δε νομίζω ότι γίνεται κάτι άλλο. Γιατί και μετά όταν σχολάνε οι παρέες είναι δικές τους, δηλαδή κάνουν παρέες μεταξύ τους.

Συνεντευκτής: Εντάσσονται στον πυρήνα ας πούμε του σχολείου, στο πώς λειτουργεί το σχολείο;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Όχι.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά τα παιδιά μετανάστες και πρόσφυγες που έχετε στο δικό σας σχολείο πιστεύετε ότι έχουν ενταχτεί στο εκπαιδευτικό σύστημα;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Ε, εντάξει προσπαθούνε. Δηλαδή τους εξηγείς κάποια πράγματα. προσπαθούνε κάποιοι να είναι συνεπείς, κάποιοι όχι, εντάξει δεν... ,νορμάλ..., σε φυσιολογικά πλαίσια.

Συνεντευκτής: Η παράλληλη διδασκαλία των αλλοδαπών μαθητών με τους γηγενείς μαθητές δυσχεραίνει το έργο σας και εις βάρος ποιων;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Όχι, όχι. Όχι γιατί (γέλιο) ε, τι γίνεται. Έχεις ένα σύνολο παιδιών, είκοσι παιδιών ας πούμε και έχεις ένα (ενν. παιδί). Δε στέκεσαι δυστυχώς. Μπορείς να σταθείς, να πεις δυο τρία πράγματα, να εξηγήσεις αλλά δε δυσχεραίνει αυτό το πράγμα. Δηλαδή εγώ στην αρχή πέρσι προσπαθούσα να το κάνω, μετά είδα ότι δε μου έβγαινε, δεν μπορούσα δηλαδή να κάθομαι να στέκομαι σε κάθε παράγραφο που λέω να στέκομαι να εξηγώ, το άφησα έτσι. Όχι δε δυσχεραίνει.

Συνεντευκτής: Θεωρείτε ότι υπάρχουν προκαταλήψεις και στερεότυπα σε βάρος των αλλοδαπών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Όχι, μια χαρά! Ειδικά στο δικό μας σχολείο τους έχουμε αντιμετωπίσει πάρα πολύ καλά.

Συνεντευκτής: Ποιες προτάσεις θα κάνατε ούτως ώστε να καλυφθούν οι εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών αυτών και να βελτιωθεί το πρόγραμμα σπουδών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Ε, αυτό που είπαμε και πριν. Δηλαδή να είναι πιο εκπαιδευμένο προσωπικό, να υπάρχει για αυτούς, ίσως να είναι καλύτερα τα βιβλία τους, διαφορετικά. Ναι.

Συνεντευκτής: Έχετε να προσθέσετε κάτι επιπλέον;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ1): Όχι. Αυτό που θέλω να πω είναι ότι από ότι έχω δει τουλάχιστον σε εμάς όλοι προσπαθούμε και οι νέοι συνάδελφοι δηλαδή προσπαθούμε να τους κοιτάξουμε και να τους βοηθήσουμε, δεν υπάρχει καμιά προκατάληψη απέναντί τους παρά το γεγονός που το νησί έχει πολύ μεγάλο πρόβλημα ε, από την άποψη ότι είναι παιδιά, εντάξει και δεν φταίνε σε τίποτα βέβαια τα παιδιά, ε. Ένα πρόβλημα όμως που υπάρχει το οποίο δεν υπάρχει φέτος γιατί είναι μικροί σε ηλικία όλοι τους είναι, λόγω του ότι οι περισσότεροι δηλώνουν ανήλικοι, έτσι; δεν μπορούν να μπαίνουν αυτοί στο Γυμνάσιο. Εμείς είχαμε παιδιά που τους έβλεπες ότι ήταν δεκαεφτάρικα και δεκαοκτώ και ήταν στο Γυμνάσιο. Δε γίνεται αυτό. Δεν είναι σωστό. Δηλαδή εκεί πέρα πρέπει να υπάρχει μεγαλύτερος έλεγχος και δε φταίει το σχολείο γιατί το σχολείο όταν τους πετάει – δεν ξέρω ποιος τα δίνει τα χαρτιά αυτών, η ‘‘Ηλιαχτίδα’’;) Ποιος τα φέρνει; Και σου λέει ότι αυτός είναι δεκατεσσάρων δεν μπορείς να πεις εσύ «αμφιβάλλω». Κατάλαβες; Εκεί υπάρχει πρόβλημα. Βέβαια φέτος είναι μικρά όλα. Φαίνονται από τη φάτσα ότι είναι μικρά. Εκτός από έναν που πρέπει να είναι στα δεκάξι αυτός, δεκαεφτά κάπου εκεί.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ: 2^η

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: 09-10-2019

ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ: Μαγνητοφώνηση

Φύλο: Γυναίκα

Συνεντευκτής: Πόσο χρονών είστε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Σαραντατριών χρονών.

Συνεντευκτής: Πόσα τα έτη υπηρεσίας σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Δεκαεφτά έτη υπηρεσίας.

Συνεντευκτής: Ποιες οι σπουδές σας ;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Μηχανικός ηλεκτρονικών υπολογιστών και τελικά κατέληξα καθηγήτρια στη Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση.

Συνεντευκτής: Ποιο το μορφωτικό επίπεδο μητέρας- πατέρα σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Εργάτες.

Συνεντευκτής: Ποιο μάθημα διδάσκετε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Πληροφορική.

Συνεντευκτής: Ποια η εμπειρία σας σε διδασκαλία μεταναστών και προσφύγων μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Διδάσκω τα τελευταία δύο χρόνια σε πρόσφυγες και μετανάστες και διαφορετική κάθε χρονιά.

Συνεντευκτής: Δηλαδή;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Χειροτερεύει, δεν καλυτερεύει η εμπειρία μου. Θεωρώ ότι ξεκίνησε κάτι το οποίο είναι ημιτελές και με πεινιχρά μέσα και με πολύ φιλότιμο εξακολουθεί να δουλεύει. Μόνο με αυτά όμως πια.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τη σχολική επίδοση των μεταναστών και προσφύγων μαθητών συγκριτικά με αυτή των γηγενών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Πάρα πολύ αργή, πάρα πολύ δύσκολη, υπάρχουν παιδιά που δεν έχουν έρθει σχολείο, άρα όλη η σχολική διαδικασία τους φαίνεται πάρα πολύ δύσκολη. Α, δεν μπορούν να μπου εύκολα σε κανόνες, δεν μπορούν να φανταστούν ότι πρέπει να δουλεύουν και στο σπίτι άρα το όλο εκπόνημα είναι σχετικά δύσκολο.

Συνεντευκτής: Σε ποια μαθήματα παρατηρείτε να συμμετέχουν περισσότερο και έχουν καλύτερη επίδοση και γιατί;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Στα μαθήματα κυρίως που δεν έχουν να κάνουν με τη γλώσσα διότι νομίζω ότι αναγκάζονται να μάθουν ελληνικά, άρα στο δικό μου μάθημα όπως είναι η Πληροφορική περνούν πιο ευχάριστα, στη Ζωγραφική, στη Γυμναστική, στα Μαθηματικά και παρατηρώ ότι συμμετέχουν αρκετά γιατί δε χρειάζεται να ξέρουν και εκεί τα ελληνικά. Και το λέω ελληνικά γιατί μέχρι να έρθει η φιλόλογος του σχολείου κάνω και ελληνικά και δυσκολεύομαι πάρα πολύ μαζί τους. Πάρα πολύ.

Συνεντευκτής: Άρα δεν μπορούν...

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Να μάθουν μαθήματα που θέλουν γλώσσα. Αρνούνται. Αρνούνται, αρνούνται, αρνούνται.

Συνεντευκτής: Με ποιο τρόπο θα λέγατε ότι η σχολική επίδοση συμβάλλει στην ένταξη προσφύγων και μεταναστών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Συμβάλλει. Η αλήθεια είναι ότι συμβάλλει. Αυτά τα παιδιά πρέπει να πάνε σχολείο διότι είναι παιδιά, από την άλλη βέβαια η ενσωμάτωσή τους είναι ένα πολύ μεγάλο κεφάλαιο που τελικά ενώ φαινότανε ότι θα μπορούσε να γίνει εύκολα, δεν μπορεί, ε.. διότι πρέπει να τους αποδεχτεί πρώτα το οικείο μικρό περιβάλλον στο οποίο έρχονται, το οποίο δε συμβαίνει ούτε και από τους συμμαθητές τους, ούτε και από όλον το Σύλλογο των Διδασκόντων άρα το να φτάσουμε σε ένα σημείο που να πούμε ότι πρέπει να ενταχτούν πρέπει να είναι μία απόφαση όλων. Δε νομίζω ότι συμβαίνει σε κανένα σχολείο αυτό. Άρα είναι ακόμα σχετικά πολύ πρόωμο να λέμε ότι είναι καλό.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή τους στην τάξη; Γιατί;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Ε, όπως και στα υπόλοιπα παιδιά. Εκεί δε νομίζω ότι διαχωρίζονται. Υπάρχουν παιδιά τα οποία προσπαθούν, τα οποία θέλουν και υπάρχουν παιδιά τα οποία αρνούνται, δε συμμετέχουν, κάνουν φασαρία, υπάρχουν όμως δεν μπορώ να πω, υπάρχουν και παιδιά που φέρονται φυσιολογικά που κάνουν το ίδιο όπως θα έκαναν και οι γηγενείς. Το ίδιο ακριβώς. Το ίδιο, το ίδιο, το ίδιο.

Συνεντευκτής: Σε αυτούς που δε συμμετέχουν ας πούμε στην τάξη πιστεύετε ότι υπάρχουν διαφορετικοί λόγοι από αυτούς των γηγενών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Σαφώς και υπάρχουν διότι έχω και ασυνόδευτους μαθητές. Ε... σαφώς ξέρω ότι στο σπίτι, στη δομή τέλος πάντων όπου μένουν βιώνουν και διαφορετικά προβλήματα

και τώρα τι κάθομαι και τους λέω. Αλλά εγώ προσπαθώ η συμπεριφορά μου τουλάχιστον απέναντι ακόμα και σε αυτά τα παιδιά να είναι με κατανόηση αλλά με τον ίδιο τρόπο όπως και στους υπόλοιπους μαθητές, δηλαδή δεν παύει να είναι μαθητές και πρέπει και εκείνοι να ενταχτούν μέσα στο σχολικό πλαίσιο. Με τον άλφα- βήτα τρόπο, ίσως βέβαια με πιο μαλακό τρόπο η αλήθεια είναι, αλλά παρόλα αυτά οι επιπλήξεις νομίζω ότι είναι με τον ίδιο τρόπο ή το πνεύμα συνεργασίας που προσπαθούμε να βγάλουμε πάλι με τον ίδιο τρόπο. Με υπομονή, ε και με αρκετό πείσμα.

Συνεντευκτής: Άρα η αντιμετώπιση από μέρος των καθηγητών είναι ίση.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Ε, εμείς που διδάσκουμε τώρα σε αυτούς, ναι, προσπαθούμε να τους μεταχειριζόμαστε σαν τα άλλα παιδιά, η αλήθεια είναι. Ξέροντας τις υπόλοιπες παραμέτρους βέβαια που υπάρχουν αλλά στο τέλος- τέλος και αυτοί μαθητές είναι. Με τον ίδιο τρόπο πρέπει να τους αντιμετωπίζεις. Σαφώς και εκείνοι έχουν δυσκολίες αλλά και οι γηγενείς έχουν δυσκολίες από το σπίτι. Κάπως έτσι προσπαθούμε να εντάξουμε και εμάς τους εαυτούς μας στον τρόπο αντιμετώπισης των παιδιών αυτών.

Συνεντευκτής: Ποια είναι η συχνότητα παρακολούθησης μαθημάτων από τους πρόσφυγες και μετανάστες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Αυτό ήταν τώρα ένα θέμα. Τα παιδιά αυτά έρχονται σε εμάς, κυρίως είναι οι αιτούντες άσυλο. Ε, το maximum που μπορούν να παρακολουθήσουν, γιατί τόσο παραμένουν στη χώρα μας, είναι το πολύ έξι μήνες. Τα παιδιά όμως αυτά, ειδικά τα ασυνόδευτα είναι με μια συνεχή μετακίνηση. Άρα με το που θα μπουνε λοιπόν σε ένα σχολείο, θα πρέπει να το συνηθίσουν, που ήδη είναι πάρα πολύ δύσκολο για τα παιδιά αυτά να ξέρουν ότι κάθε μέρα πρέπει να ξυπνούν, να έρχονται, να κάνουν διάλειμμα, να φεύγουν, δεν το τηρούν. Άρα έχουμε ήδη αρκετές απουσίες κατά την είσοδό τους στο σχολείο και κατά την παραμονή τους. Με το που θα μπουνε λοιπόν σε ένα πλαίσιο κανονισμών και "πρέπει", ίσως να αρχίσει να τους αρέσει κιόλας το σχολείο, φεύγουν, θα πάνε στις υπόλοιπες χώρες (=πόλεις) της Ελλάδας και άρα έχουμε χαλάσει ήδη ένα μεγάλο μέρος της τάξης διότι έρχονται καινούρια παιδιά, πάμε ξανά από την αρχή και είναι μία διαδικασία η οποία δε σταματά ποτέ. Για αυτό λέω ότι με νύχια και με δόντια προσπαθούμε να κρατήσουμε ένα καλό επίπεδο σε αυτό το τμήμα το οποίο όμως τελικά λόγω των συχνών μετακινήσεων και λόγω της κατάστασης ξαναδιαλύεται πάλι.

Συνεντευκτής: Ποιες οι σχέσεις με τους συμμαθητές τους κατά τη διάρκεια του μαθήματος; Συνεργάζονται για την επίλυση ασκήσεων και την εκπόνηση project;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Όταν λέμε σχέση μεταξύ..., μεταξύ με τους γηγενείς ή μεταξύ τους;

Συνεντευκτής: Και τα δύο.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Μεταξύ τους, ε.. έχουμε το πρόβλημα με τις εθνικότητες. Αν μέσα σε ένα τμήμα, τώρα μιλάω για τους πρόσφυγες, ε; Αν μέσα σε ένα τμήμα, γιατί έχουμε και αμιγές τμήμα το οποίο έχουμε μόνο για τους πρόσφυγες, αν λοιπόν υπάρχουν διαφορετικές εθνικότητες, υπάρχει αρκετός ανταγωνισμός. Ανταγωνίζονται οι φυλές μεταξύ τους. Δηλαδή οι Σύριοι με τους Αφγανούς, Ιράν που έχουμε, ναι, ανταγωνίζονται ως προς τις σχολικές τους επιδόσεις. Ε, με τους υπόλοιπους τώρα διότι οι μαθητές που έχουμε για δεύτερη χρονιά παραμένουν στην Ελλάδα οι πρόσφυγες, μένουν και τους εντάσσουμε σε τμήμα με καθαρά γηγενείς. Εκεί λοιπόν, α..., τα πράγματα δυσκολεύουν πιο πολύ για αυτά τα παιδιά διότι δεν είναι σε τέτοιο σημείο που να μπορούν να μιλήσουν αρκετά καλά ελληνικά, έχουν ήδη αρκετή ντροπή μέσα τους διότι θεωρούνται, ε, είναι και μονάδες μέσα σε τέτοια τμήματα, λοιπόν με τους γηγενείς υπάρχει στην αρχή μια μικρή ε, βοήθεια, μια ευγένεια μετά και από δικές μας παροτρύνσεις, αλλά τελικά τους αποδέχονται, τους βοηθούν ως ένα σημείο που στο τέλος οι γηγενείς βαριούνται, δε τους δίνουν σημασία και γίνονται, και γίνονται ένα γκέτο οι πρόσφυγες στο σχολείο. Δεν έχουν ενσωματωθεί, τουλάχιστον τα χρόνια που είμαι εγώ εκεί, δεν έχουν ενσωματωθεί ακόμα. Είμαι στον τρίτο χρόνο τώρα, δεν έχουν ενσωματωθεί καλά με τους υπόλοιπους.

Συνεντευκτής: Άρα συνεργάζονται για την επίλυση ...

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Ω, σε ένα πολύ μικρό βαθμό. Μικρό βαθμό. Μικρό βαθμό. Και μεταξύ τους αλλά και με τους γηγενείς.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε το πρόγραμμα που ακολουθείται για την εκπαίδευση προσφύγων και μεταναστών μαθητών όσον αφορά τη γλωσσική διδασκαλία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Λοιπόν. Για τη Γλώσσα, διδάσκω, το ξαναλέω, εγώ διδάσκω μόνο μέχρι να έρθει ο φιλόλογος και είμαι καθηγήτρια Πληροφορικής, να τονιστεί αυτό, που σημαίνει ότι δεν έχω τις απαραίτητες γνώσεις, αλλά ερχόμενα τα παιδιά στο σχολείο η μοναδική γλώσσα που ξέρουν πέρα από τα «φαρσί» και από τα αραβικά είναι τα λίγα αγγλικά. Για να μπορέσουν λοιπόν να επικοινωνήσουν τρόπον τινά με τους υπόλοιπους κάπως πρέπει να μάθουνε, έστω κάποια στοιχειώδη, ελληνικά.. Λοιπόν θεωρώ ότι δεν έχει γίνει αρκετά καλή δουλειά από το κράτος δηλαδή δεν είναι, ψάχνω μόνη μου να βρω, και με ανθρώπους που ήδη δουλεύουνε σε άλλα σχολεία υλικό και απλό υλικό, γιατί ξαναλέω ότι είμαι και ένας ανειδίκευτος άνθρωπος εγώ εκεί, δεν έχω καμιά σχέση με τη Φιλολογία και προσπαθώ λοιπόν με τα πολύ απλά μέσα, από δεξιά και αριστερά χωρίς να υπάρχει επίσημα κάτι να ξεκινήσω στοιχειώδη πράγματα στην

ελληνική γλώσσα. Να ξεκινήσω (έμφαση). Γιατί θα το σταματήσω. Αυτό το κάνω για κάνα μήνα. Λοιπόν είναι ανεπίτρεπτο για μένα να μην υπάρχει επίσημο υλικό από τη στιγμή που έχουμε δεχτεί να έχουμε τμήμα υποδοχής στα σχολεία μας να μην υπάρχει και επίσημα καταγεγραμμένο υλικό το οποίο πρέπει να διδάσκουμε. Πρέπει να υπάρχει επίσημο υλικό για τα παιδιά αυτά. Και συγκεκριμένο. Δεν υπάρχει. Ο καθένας κάνει ό,τι του κατέβει στο κεφάλι και ό,τι θεωρεί εκείνος καλύτερο. Αυτό ως προς την Ελληνική Γλώσσα.. Σε όλα τα υπόλοιπα δε, μάλλον η ερώτηση ήταν για την ελληνική γλώσσα, άρα δεν πλατειάζω. Έτσι δεν είναι;

Συνεντευκτής: Δεν πειράζει.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Ε, στα υπόλοιπα όμως ο καθένας βάζει τη φαντασία του. Στην Πληροφορική, εκεί χρησιμοποιώ ακόμα και προγράμματα τα οποία τους μαθαίνουν προγραμματισμό με «φαρσί». Εγώ μιλάω στα αγγλικά και έχω βρει το scratch στο πρόγραμμα το οποίο υπάρχει σε «φαρσί». Εκείνοι δουλεύουν σε «φαρσί», εγώ μιλάω στα αγγλικά, δηλαδή για αυτό λέω ο καθένας δημιουργεί μόνος εκπαιδευτικά μέσα με πολύ μεράκι και φαντασία. Με τίποτα άλλο. Δεν υπάρχει καμιά οδηγία, κανένας τρόπος, κανένα επίσημο πρόγραμμα σπουδών, τίποτα και αυτό δυσχεραίνει πολύ τη δουλειά μας.

Συνεντευκτής: Άλλες γλώσσες που διδάσκονται;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Αγγλικά, γερμανικά σε εμάς και μέχρι και πέρσι είχαν και την επιλογή των γαλλικών τα οποία δεν προτιμούσαν η αλήθεια είναι. Αλλά αγγλικά και γερμανικά διδάσκονται.

Συνεντευκτής: Θεωρείτε πολύ καλό που διδάσκονται αυτές τις γλώσσες;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Ε, επειδή ο απώτερος σκοπός των παιδιών αυτών νομίζω ότι είναι να φύγουν και να πάνε σε κάποια χώρα της Ευρώπης, όπως διαφαίνεται, ε.., από τη μια μεριά είναι σωστό δηλαδή νομίζω ότι θα έπρεπε διότι η.. νομίζω ότι η παραμονή τους εδώ δε θα είναι μακροχρόνια άρα σαφώς καλό είναι να γνωρίζουν από την άλλη βέβαια τώρα συνειδητοποιώ ότι έρχονται εδώ παιδιά τα οποία ξέρουν μόνο τη μητρική τους γλώσσα, μπορεί να μη ξέρουν και να τη γράφουν, να ξέρουν μόνο προφορικό λόγο. Εμείς λοιπόν πάμε και τα βομβαρδίζουμε με ελληνικά, με αγγλικά και ερχόμαστε και με τα γερμανικά. Ε, για τα παιδιά αυτά είναι αρκετά δύσκολο νομίζω αυτό.

Συνεντευκτής: Διδάσκονται οι αλλοδαποί μαθητές επαρκώς στοιχεία της μητρικής τους γλώσσας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Φυσικά και όχι. Απολύτως τίποτα στη μητρική τους. Και ξαναλέω εδώ έρχεται μόνο...οι καθηγητές που είμαστε μέσα όταν τους βλέπουμε να ζορίζονται ή να μιλάνε μεταξύ τους τη μητρική τους γλώσσα τους λέμε πείτε μας καμιά λέξη να μάθουμε και μεις. Μόνο ως προς αυτό το σημείο. Τα παιδιά δε διδάσκονται τίποτα από τη μητρική τους. Τίποτα απολύτως. Κανένα στοιχείο. Προσπαθώ μέσω της δουλειάς και εγώ να τους βάζω κανα project, κάποια εργασία να κάνουν και τους λέω δείξτε μου, μιλήστε μου για την πατρίδα σας, τα τραγούδια σας, ε.., πώς μοιάζει η χώρα σας. Μόνο ως προς αυτό, δηλαδή δίνοντάς τους ερεθίσματα αλλά, όχι. Ουσιαστικά όχι.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά τα ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία που διαμορφώνουν την ταυτότητά τους θεωρείτε ότι αναδεικνύονται ή όχι; Πως γίνεται αυτό;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Ε, νομίζω ότι τα παιδιά αυτά αν πραγματικά έχουνε κάποια, ε, πώς να το πω τώρα. κάποιες κλίσεις, κάποια χαρίσματα, θα τα αναδείξουν. Και τολμώ να πω ότι είμαι χαρούμενη γιατί πέρασαν από το σχολείο μας τέτοια παιδιά που είχαν ιδιαίτερα χαρίσματα και τα βοηθήσαμε, τα ανακαλύψαμε όσο προλαβαίναμε, γιατί ξαναλέω αυτό το μπες- βγες με την παραμονή δεν είναι εύκολο, αλλά σε όσα προλάβαμε και ό, τι κάναμε ...Ε, υπήρχε ένα παιδί που είχε κλίση στη Μουσική. Το βοηθήσαμε όσο μπορούσαμε. Δηλαδή και φέραμε για λίγο...κάναμε μουσικές εκδηλώσεις μαζί του, το στείλαμε σε μια συνεργάτη καθηγήτρια Μουσικής. Προσπαθήσαμε, όχι στον αποδεκτό βαθμό η αλήθεια είναι, αλλά όσο μπορούμε. Όσο μπορούμε ακόμα και σε αυτό για να καλλιεργήσουμε τέτοια στοιχεία που έχουν.

Συνεντευκτής: Για όσα διαμορφώνουν τα ήθη και έθιμα, τη θρησκεία που έχουνε παίρνουν κάποια στοιχεία για αυτό;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Για τη δική τους θρησκεία να πω την αλήθεια είναι κάπως απαγορευτικό. Ε, τα περισσότερα, οι περισσότεροι μαθητές που έχουμε είναι μουσουλμάνοι, ε.., ενώ σαφώς σεβόμαστε την ..., το θρήσκευμά τους και τα ήθη τους, ε.. η ζωή μας, ο δικός μας τρόπος εμποδίζει μερικές φορές τα παιδιά αυτά να συμμετέχουν στο πρόγραμμα του σχολείου. Τι εννοώ. Θα πάμε μια εκδρομή. Έχουμε πει ότι όταν θα τηρήσουν κάποιο από τα έθιμα αυτά ...Δε θα φάνε, άρα θα αναγκαστούν να μην έρθουν και στην εκδρομή. Λοιπόν ε, .. Αυτές λοιπόν οι θρησκευτικές τους πεποιθήσεις, τα ήθη τους, μερικές φορές τους κρατούν πίσω λοιπόν από το πρόγραμμα του σχολείου διότι όταν πρόκειται να λάβουν μέρος σε κάποιες εκδηλώσεις, ε, το μαντήλι, ε, το ότι δεν κάνει να τρών, δεν έρχονται σχολείο άρα χάνουν, χάνουν κομμάτια και ίσως καμιά φορά χάνουν και καλά κομμάτια του σχολείου. Από την άλλη φυσικά δεν τους έχουν πει

ποτέ ότι πρέπει να τα σταματήσουν ή να μην ακολουθήσουν αυτά που πρέπει να ακολουθήσουν, αλλά θεωρώ ότι δυσκολεύονται τα παιδιά προσπαθώντας να ακολουθήσουν τις θρησκευτικές πεποιθήσεις και τα ήθη και τα έθιμα της οικογένειάς τους, το πράττουνε μεν αλλά χάνουν πράγματα από το σχολείο. Ε, τα κορίτσια ντρέπονται να έρθουν με τη μαντήλα και όταν τελικά έρχονται με τη μαντήλα δε βγάζουν λέξη. Κρύβονται σε μια γωνιά και δεν, δεν έχουμε βρει κι εμείς, δεν ξέρω αν τις κάνουμε να αισθάνονται άνετα ή όχι εκτιμώντας ή σέβοντας (=σεβόμενοι) τα ήθη και τα έθιμά τους αλλά ναι αυτό το κομμάτι συνύπαρξης δεν είναι εύκολο.

Συνητευκτής: Δε διδάσκονται...

Συνητευξιαζόμενη (Σ2): Α, να διδάσκονται! Τίποτα απολύτως. Τίποτα.

Συνητευκτής: Γνωρίζετε τι είναι η διαπολιτισμική εκπαίδευση; Ποιες οι προτάσεις σας ούτως ώστε να γίνει πιο διαπολιτισμικό το πρόγραμμα σπουδών που ήδη ακολουθείται;

Συνητευξιαζόμενη (Σ2): Κρίνοντας από τη λέξη νομίζω η εκπαίδευση που αφορά παιδιά πάρα πολλών πολιτισμών και εθνικοτήτων. Συμφωνούμε;

Συνητευκτής: Εσείς τι πιστεύετε.

Συνητευξιαζόμενη (Σ2): Αυτό πιστεύω ότι είναι Διαπολιτισμική Εκπαίδευση.

Συνητευκτής: Ποιες οι προτάσεις σας ώστε να γίνει πιο διαπολιτισμικό το πρόγραμμα σπουδών που ακολουθείται;

Συνητευξιαζόμενη (Σ2): Να επιμορφωθούμε πάρα πολύ όλοι οι εκπαιδευτικοί. Νομίζω ότι μας λείπει σημαντικά το κομμάτι διότι η εποχή μας εξελίσσεται, τα πράγματα τρέχουν, αλλάζουν. Ε, θα πρέπει λοιπόν οι ίδιοι οι καθηγητές να εκπαιδευτούν, θα πρέπει να υπάρχει ένα κατάλληλο πρόγραμμα σπουδών και να μην, δημιουργώντας βέβαια αυτές τις κατάλληλες συνθήκες, να μην μπαίνουμε στην τάξη και να αναρωτιόμαστε κάθε φορά βγαίνοντας τι έκανα λάθος ή το σωστό, είμαι ελλιπής, άρα αν μου δώσει όπλα το κράτος εμένα ως καθηγητή σαφώς και θα μπορώ να παράγω και κάτι καλύτερα και θα αισθάνομαι και εγώ καλύτερα. Τη στιγμή που λείπει και η εκπαίδευση και η υλική και ... και η υποδομή, δηλαδή δεν υπάρχει ούτε καν στοιχειώδης χωρίς...δεν υπάρχουν οπτικοακουστικά μέσα για αυτά τα παιδιά, που αυτός είναι αυτή τη στιγμή ο μόνος τρόπος, ο σωστός τρόπος, ο καλός τρόπος, ο απαραίτητος τρόπος για να επικοινωνήσουμε, αν δεν υπάρχουν όλα αυτά, όλα τα υπόλοιπα που κάνουμε είναι μπαλώματα.

Συνητευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις γηγενών και αλλοδαπών μαθητών κατά τη διάρκεια της σχολικής ζωής εκτός τάξης;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Δυστυχώς τρία χρόνια τώρα έχω αποδεχτεί το γεγονός ότι ό,τι προσπάθειες κι αν έχω κάνει και το μιλώ τώρα και ως διοίκηση του σχολείου, προσπαθώντας να ενώσω σε κάποια κοινά μαθήματα όπως Γυμναστική, Πληροφορική, Καλλιτεχνικά και τους γηγενείς και τους πρόσφυγες, τα αποτελέσματα δεν ήταν καλά. Μπορεί στιγμιαία, στιγμιαία και ίσως από οίκτο, από λύπηση, από στιγμιαίο ενδιαφέρον, οι γηγενείς να θέλουν να εμπλακούν με τα παιδιά αυτά, αλλά τελικά δε γίνεται. Δε ξέρω ακριβώς τι φταίει. Δεν το έχουμε καταφέρει και δεν, δεν ξέρω αν θα μπορέσει ποτέ αυτό να γίνει και εφικτό. Είναι πάρα πολύ δύσκολο.

Συνεντευκτής: Ποια η συναναστροφή των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους γηγενείς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Ε, με κάπως έτσι ευτυχώς πιο ψυχαγωγικά θέματα. Για τη Μουσική, για τη μπάλα... Δηλαδή οι κουβέντες τους είναι αυτές. Για τα μαθήματα, ως προς τα μαθήματα, δε νομίζω ότι οι μεν και οι δε συνεργάζονται τόσο άνετα. Αλλά αν τύχει να συνενρευθούν μέσα σε ένα χώρο, οι κουβέντες τους θα είναι και της ηλικίας τους. Νομίζω έτσι πιο εφηβικές, πιο χαλαρές αλλά και πάλι περιορισμένες. Πάρα πολύ λίγες.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά στη συναναστροφή με τους άλλους μετανάστες μαθητές παρατηρείτε να υπάρχει επικοινωνία και παιχνίδι μεταξύ τους;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Εκεί λοιπόν υπάρχει αυτό το περίεργο, αυτό, αυτό που δεν μπορεί κανείς να το εξηγήσει, υπάρχουνε και άλλες εθνικότητες στο σχολείο πχ Αλβανοί. Τηρούν την ίδια ακριβώς στάση που έχουνε και οι γηγενείς. Ίσως επειδή, ξέρω εγώ, οι άλλες εθνικότητες έχουνε αφομοιωθεί τόσο καλά; Πάντως τηρούν την ίδια στάση.

Συνεντευκτής: Με άλλους μετανάστες μαθητές άλλης εθνικότητας; Με τους συμμαθητές τους αλλά μετανάστες

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Αφγανοί με Σύριους; Είναι.. εκεί είπαμε υπάρχει μια ανταγωνιστικότητα ως προς τις εθνικότητες. Τόσο στην επίδοση, τόσο στη συμπεριφορά, ε.., υπάρχει. Κάθε χρόνο βλέπω ότι, ενώ πίστευα ότι θα έχει σταματήσει, όχι, αυξάνεται. Υπάρχει μια μη συμπάθεια μεταξύ τους.

Συνεντευκτής: Άρα επικοινωνία και παιχνίδι υπάρχει;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Σε μικρό βαθμό όταν αναγκάζονται να το κάνουν. Όταν δηλαδή είναι παρών ο καθηγητής θα το κάνουν, αλλά θα το σταματήσουν πολύ γρήγορα.

Συνεντευκτής: Σε ποιες σχολικές δραστηριότητες συμμετέχουν οι μετανάστες-πρόσφυγες μαθητές (π.χ. εκδρομές, γιορτές, πενταμελές-δεκαπενταμελές); Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή τους αυτή;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Μας έσωσε εμάς τουλάχιστον σα σχολείο ότι, το ότι τους βάλαμε σε όλες τις σχολικές εκδηλώσεις. Σε όλες... Εκεί βέβαια που κάπως υστερούσαν και το καταλαβαίνω ήταν στις εθνικές επετείες όπου εκεί η προσέλευση βεβαίως, δεν ερχόντουσαν τα παιδιά. Αλλά στις εκδρομές, των Χριστουγέννων, στις εκδηλώσεις τις καλοκαιρινές, στις εκδρομές που πηγαίνουμε, τους περιπάτους συμμετέχουν και νομίζω ότι το απολαμβάνουν πολύ. Αυτό είναι το μεγάλο ατού ως προς την κοινωνικοποίηση των παιδιών αυτών. Μπορεί δηλαδή στην καθημερινότητά τους να μην έχουν πολλή σχέση με τα υπόλοιπα παιδιά αλλά κάνοντας το ίδιο πράγμα σε μια πιο χαλαρή κατάσταση αισθάνονται πιο καλά με την έννοια ότι «ανήκω στο σχολείο». Κάνοντας αυτά ακριβώς τα πράγματα. Και στο δεκαπενταμελές και στο πενταμελές και παντού. Έχουν και δικό τους πρόεδρο. Τα πάντα. Τα πάντα. Συμμετέχουν κανονικά.

Συνεντευκτής: Ποια η συναναστροφή των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους γηγενείς όσον αφορά το παιχνίδι; Η πρόσκληση για παιχνίδι από ποιους γίνεται;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Με το παιχνίδι γίνεται από τους ίδιους τους καθηγητές. Αυτοί από μόνοι τους ποτέ δε θα πλησιάζανε ο ένας τον άλλον. Οπότε εμείς κατά κάποιον τρόπο τους φέρνουμε σε επικοινωνία μεταξύ τους και τουλάχιστον ως προς το εκπαιδευτικό κομμάτι των δραστηριοτήτων αυτών έχει μεγάλη επιτυχία. Αλλά αν είχαμε, αυτό ξαναλέω έχει μεγάλη σημασία, δηλαδή ο χώρος της υποδομής ενός σχολείου, αν υπήρχε ο χώρος, ο χρόνος, τα αποτελέσματα θα ήταν καλύτερα. Αν δηλαδή στα διαλείμματα υπήρχε ένα μεγάλο γήπεδο μπάσκετ, ένα μεγάλο γήπεδο ποδοσφαίρου και μπορούσαν όλα αυτά τα παιδιά να παίζουν μαζί, θεωρώ ότι και από μόνοι τους θα το έκαναν και το αποτέλεσμα θα 'ταν και καλύτερο. Δεν υπάρχουν όλα αυτά. Άρα, ξανά και να ήθελαν να κάνουν ένα παιχνίδι μαζί, δεν μπορούν. Άρα και εκεί υστερούν. Κι εκεί ας πούμε.

Συνεντευκτής: Συμμετέχουν εξίσου τα κορίτσια και τα αγόρια στο παιχνίδι και γενικότερα στις καθημερινές σχολικές συναναστροφές με τους γηγενείς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Περισσότερο τα αγόρια πρέπει να πω. Τα κορίτσια είναι πολύ επηρεασμένα από τις πεποιθήσεις τις οποίες παίρνουν από την οικογένειά τους. Υπάρχουν κι εξαιρέσεις βέβαια. Αλλά σε γενικότερο.., στο γενικότερο πλαίσιο τα παιδιά αυτά, τα κορίτσια,

είναι πιο απομονωμένα. Και το τηρούν ευλαβικά. Δηλαδή δεν ξανοίγονται ούτε καν και στα αγόρια πρόσφυγες. Είναι μόνες τους, παραμένουν μόνες τους και δεν κοινωνικοποιούνται εύκολα.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις των μεταναστών και προσφύγων με τους εκπαιδευτικούς του σχολείου;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Ε, έχουν ένα τρομερό ένστικτο τα παιδιά αυτά. Τρομερό ένστικτο. Το έχουν καλλιεργήσει βέβαια, οι καταστάσεις το έχουν δημιουργήσει δεν ξέρω. Μπορούν να αναγνωρίσουν τους ανθρώπους οι οποίοι θέλουν να ασχοληθούν μαζί τους και εκεί επικοινωνούν πάρα πολύ καλά. Όταν αισθανθούν όμως ότι έχουν απέναντι έναν εκπαιδευτικό ο οποίος, ο οποίος δε χρησιμοποιεί τα μέσα, τη φαντασία, τον τρόπο για να τους πλησιάσει, ναι δε θα επικοινωνήσουν ποτέ με τον καθηγητή αυτόν. Ναι νομίζω ότι αυτό, έχουν αυτό, αυτό το ένστικτο της επιβίωσης και της συντήρησης και της πολύ καλής επικοινωνίας και το χρησιμοποιούν και με μας. Ανιχνεύουν πολύ εύκολα τον άνθρωπο που θέλει να δουλέψει μαζί τους κι εκεί προσπαθούν. Αν δουν ότι ο άλλος θα μπει απλώς να κάνει τη δουλειά του, θα μείνουν απαθείς κι εκεί δε θα συνεργαστούν καθόλου. Καθόλου.

Συνεντευκτής: Ποιος κατά τη γνώμη σας είναι ο ρόλος του εκπαιδευτικού σχετικά με τους μετανάστες-πρόσφυγες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Τα πάντα. Μπαμπάς, μαμά, αδερφή, φίλη, δάσκαλος, διευθυντής. Όλα, νομίζω όλα. Μέσα μπαίνεις και πρέπει να στηρίζεις εκατό τα εκατό τα παιδιά σε όλα. Και πρέπει να το αισθανθούν κιόλας. Πρέπει να αισθανθούν καλά ότι δεν τους κατακρίνεις, ότι δεν τους λυπάσαι. Ότι τους σέβεσαι, άρα πρέπει να έχεις έναν... μια στάση και συμπεριφορά που να κερδίσεις την εμπιστοσύνη τους πρώτα απ' όλα. Και για να το κάνεις αυτό πρέπει να έχεις πολλούς ρόλους. Και θα τους μαλώσεις, και ... Τα πάντα όμως. Τα πάντα. Ναι, διαφοροποιείται πολύ η διδασκαλία απ' ό,τι στα υπόλοιπα παιδιά. Τελείως διαφορετική.

Συνεντευκτής: Ποια η στάση των γονέων των γηγενών μαθητών απέναντι στα προσφυγόπουλα που είναι ενταγμένα στη σχολική μονάδα;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Τον πρώτο καιρό υπήρχαν κάποιες μικρές αντιρρήσεις αλλά ο τρόπος που το διαχειρίστηκε ο Δ/ντής και η Σχολική Μονάδα ήταν καλοί, δηλαδή δεν ερωτήθηκε κανείς, απλά ανακοινώθηκε ότι θα λειτουργήσει το τμήμα υποδοχής και φυσικά ανακοινώθηκε ότι τα παιδιά αυτά είναι απόλυτα υγιείς και ότι θα συμμετέχουν με τον τρόπο που συμμετέχουν, με όλες τις λεπτομέρειες οπότε νομίζω ότι τα προβλήματα που είχαμε ως προς τους γονείς δεν ήταν πολλά. Όχι δεν ήταν. Το αποδέχτηκαν.

Συνεντευκτής: Ποια άποψη έχετε για την εκπαιδευτική πολιτική γύρω από την διαπολιτισμική εκπαίδευση;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Αν συνεχίσει έτσι, καήκαμε. Αυτό είναι το μόνο σίγουρο και κοροϊδεύουμε και τα παιδιά, κοροϊδεύουμε και εμάς και τα σχολεία που υπάρχουν. Αν θέλουμε να συντηρηθεί αυτός ο θεσμός, θα πρέπει να υπάρχει πλήρης, πλήρη, πλήρη όμως εκπαίδευση, εξοπλισμός και κατάρτιση σε όλους μας και παντού. Αλλιώς κάνουμε για να κάνουμε. Βοηθούμε μια κατάσταση η οποία και τελικά όμως δεν ξέρω και τι αποφέρει με τον τρόπο που γίνεται αυτή τη στιγμή.

Συνεντευκτής: Άρα, πρέπει να αλλάξει η εκπαιδευτική πολιτική;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Βεβαίως, πρέπει να αλλάξει. Σαφώς να υπάρχουν τα παιδιά στα σχολεία, σαφώς να προσπαθούμε, αλλά πρέπει να έχουμε και κάποια εργαλεία. Ο εκπαιδευτικός χωρίς εργαλεία, μόνο με το δικό του φιλότιμο, δεν μπορεί πια να δουλέψει. Χρειάζεται κι έναν, έναν τρόπο. Χρειάζεται βοήθεια.

Συνεντευκτής: Συμφωνείτε με το ισχύον καθεστώς εγγραφής μόνο των νόμιμων προσφύγων στα σχολεία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Εγώ θα ήθελα όλα τα παιδιά να είναι σχολείο, είτε είναι νόμιμα είτε δεν είναι. Θέλω τα παιδιά, θεωρώ ότι σε αυτήν την ηλικία ο σκοπός τους είναι το σχολείο. Τίποτα άλλο στη ζωή τους δεν πρέπει να τους αφορά, δεν πρέπει να υπάρχει άλλη προτεραιότητα έχοντας βιώσει ό,τι έχουν βιώσει τα παιδιά αυτά πρέπει να πάνε σχολείο. Αυτό.

Συνεντευκτής: Λειτουργεί κατά τη γνώμη σας επαρκής αριθμός ΔΥΕΠ στα σχολεία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Ναι, ΔΥΕΠ είναι... Νομίζω ότι όχι και θα έπρεπε, ε, να ξεκινήσει με έναν άλλον τρόπο διότι με το πρωινό σχολείο είναι πάρα πολύ δύσκολο. Τα ΔΥΕΠ της απογευματινής ζώνης είναι μια πάρα πολύ καλή ιδέα ε, αν γίνεται βέβαια και από ένα καταρτισμένο προσωπικό κι είναι ένα βήμα καλύτερο από το να παίρνουμε πρόσφυγες, να τους βάζουμε μέσα σε ένα πρωινό τμήμα και να περιμένουμε ως δια μαγείας να κοινωνικοποιηθούν. Δε γίνεται αυτό. Θα πρέπει τα παιδιά αυτά να ενταχτούν πρώτα σε ένα διαφορετικό πλαίσιο, σε ένα διαφορετικό πλαίσιο όπως είναι τα απογευματινά ΔΥΕΠ και μετά.

Συνεντευκτής: Πιστεύετε ότι θα έπρεπε σε κάθε σχολείο να λειτουργούν τέτοιες δομές για την ομαλότερη ένταξη των προσφύγων και μεταναστών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Ναι, ναι, βέβαια θα έπρεπε να υπάρχουν. Με τον τρόπο που περιέγραψα. Να υπάρχει πρώτα μία απογευματινή ΔΥΕΠ και στη συνέχεια τα παιδιά αυτά να εντάσσονται και στο πρωινό σχολείο.

Συνεντευκτής: Ποιες γλώσσες διδάσκονται στα σχολεία και σε ποια δίνεται έμφαση;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Ναι, είπαμε ότι εμείς.. στο δικό μας, διδάσκονται πέρα από την ελληνική, αγγλικά και γερμανικά και μέχρι πέρυσι ήταν και τα γαλλικά. Έμφαση κυρίως νομίζω ότι δίνουμε στα αγγλικά έτσι σαν ... αλλά και στα γερμανικά κύρια.

Συνεντευκτής: Θα λέγατε ότι η σχολική πραγματικότητα αντικατοπτρίζει τις νομοθετικές ρυθμίσεις που υπάρχουν;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Ναι, αυτό τώρα μιλάω όμως σα διοίκηση. Ε; Οι μαθητές που έρχονται σε εμάς είναι καθόλα τι νόμιμοι καθόλα τι ελεγμένοι ως προς την τυπική διαδικασία της νομιμότητάς τους, ναι όλα τα παιδιά, όλα, το βλέπω γιατί τους ελέγχω, είναι το κομμάτι το οποίο δουλεύω εγώ.

Συνεντευκτής: Όλα αυτά που λέγατε ότι προβλέπονται από το νόμο σχετικά με την εκπαίδευση. Ακολουθούνται;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Τα πάντα, τα πάντα, τα πάντα. Όλα, όλα. Αυτά ναι. Ως προς το κομμάτι αυτό, ναι.

Συνεντευκτής: Το νομοθετικό πλαίσιο και το πρόγραμμα σπουδών που προκύπτει θα λέγατε ότι γεννά στα παιδιά αυτά φιλοδοξίες όσον αφορά το μέλλον τους; Ποιες είναι αυτές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Το ποσοστό δυστυχώς είναι μικρό, αλλά ναι. Υπάρχουν μαθητές οι οποίοι ήταν και πολύ επίμονοι βέβαια, έχουν δείξει δείγματα, διότι έφυγαν από εμάς, αλλά έχουνε δείξει δείγματα, κατάφεραν να πάρουν απολυτήριο από εμάς. Ε, και είχαν υψηλούς στόχους.

Συνεντευκτής: Ποιες φιλοδοξίες είχαν;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Ε, τελειώνοντας, για εμάς στην αρχή ήταν λίγο απίστευτο να μπορέσουμε να δώσουμε απολυτήριο ή κάποιο πτυχίο στα παιδιά αυτά. Παρόλα αυτά κάποιος πρέπει να πω ότι τα κατάφεραν με πολύ πείσμα και έφτασαν σε ένα σημείο που μπορούν να πάνε στην επόμενη βαθμίδα εκπαίδευσης έχοντας ένα απολυτήριο στο χέρι, είναι ένας πάρα πολύ σημαντικός στόχος για τα παιδιά αυτά. Καλλιεργεί και τις φιλοδοξίες τους, και..., και το χαρακτήρα τους.

Συνεντευκτής: Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζετε όσον αφορά την εφαρμογή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην τάξη;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Λοιπόν διαπολιτισμική εκπαίδευση σημαίνει όμως και ότι έχω πάρα πολλά παιδιά από διαφορετικές εθνικότητες, με διαφορετικές γλώσσες, άρα κάπως πρέπει να βρω έναν τρόπο να επικοινωνώ με τα παιδιά αυτά. Ουσιαστικά αυτή τη στιγμή ο τρόπος που μας αποδεικνύει αυτήν την επικοινωνία, ο πιο χρήσιμος είναι τα οπτικοακουστικά μέσα. Δεν τα έχουμε. Και όχι στο βαθμό που επαρκούν εν πάσει περιπτώσει, άρα αυτό το κομμάτι μας λείπει αρκετά. Το κομμάτι της υποδομής. Διότι από τη στιγμή που μιλάμε για παιδιά διαφορετικών αν και εμείς δεν έχουμε πολλές ή διαφορετικές εθνικότητες, έχουμε κυρίως Αφγανούς, αλλά όταν υπήρχαν διαφορετικές εθνικότητες νομίζω ότι αυτός ο τρόπος τον οποίο δεν τον είχαμε σε ανεκτό βαθμό, εμπόδιζε λίγο την καλλιέργεια αυτή του διαπολιτισμικού πνεύματος μέσα στα παιδιά αυτά. Αν επιτευχθεί αυτό βέβαια θα είναι πολύ καλύτερα.

Συνεντευκτήης: Τι θα σας βοηθούσε για να ανταπεξέλθετε καλύτερα στη διδασκαλία με τους μετανάστες;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Τι θα με βοηθούσε; Χμ, το ξαναλέω γιατί με ενοχλεί πολύ, εγώ θέλω συγκεκριμένο πρόγραμμα σπουδών το οποίο δεν έχω και κάθε φορά αυτοσχεδιάζω το τι θα πω και τι θα κάνω και να υπάρχει... δηλαδή θα ήθελα να εκπαιδευτώ, όχι να παρακολουθήσω απλά, να εκπαιδευτώ στο πώς πρέπει και τι πρέπει να διδάξω στα παιδιά αυτά. Αυτό μου λείπει. Εκεί αισθάνομαι συνεχώς ανεπαρκής. Συνεχώς.

Συνεντευκτήης: Πώς θα χαρακτηρίζατε τα εγχειρίδια που υπάρχουν για την εκπαίδευση των προσφύγων μαθητών;

Ε Συνεντευξιαζόμενη (Σ2):, το ξαναείπα νομίζω, είναι αστεία. Για το δικό μου μάθημα δεν υπάρχει τίποτα και από όσο ξέρω ούτε για τη Φυσική, ούτε για τη Βιολογία την οποία διδάσκονται, ο Θεός να βάλει το χέρι του, είπαμε: φιλότιμο, καθηγητής, φτιάχνει και διδάσκει. Έτσι πάμε.

Συνεντευκτήης: Πώς θα χαρακτηρίζατε το πρόγραμμα σπουδών από διαθεματικής άποψης;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Το πρόγραμμα σπουδών δε λαμβάνει καθόλου υπόψιν, ε, τον πολιτισμό και την, και τις συνήθειες των παιδιών αυτών, αλλά πάλι δε λαμβάνει υπόψιν ότι θα μπορούσαν να συνεργαστούνε κάποιοι κλάδοι, ευτυχώς το ανακαλύψαμε μόνοι μας στην πορεία και κάποιοι καθηγητές κάνουμε βήματα ως προς τη διαθεματικότητα, δηλαδή έχουμε συνεργαστεί και στο παρελθόν, ε, Πληροφορική και Μαθηματικά. Χωρίς να υπάρχει τίποτα στο πρόγραμμα σπουδών. Το πρόγραμμα σπουδών δεν αναφέρει τίποτα. Ήταν κάτι που προέκυψε από τις ανάγκες των ίδιων των εκπαιδευτικών και ευχαρίστησε και τα παιδιά. Αλλά στο πρόγραμμα σπουδών δεν υπάρχει τίποτα. Απολύτως.

Συνεντευκτής: Οι Τεχνολογίες της Πληροφορικής που χρησιμοποιούνται στην τάξη είναι επαρκείς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Εγώ είμαι από τους τυχερούς, το ξαναλέω, γιατί και το εργαλείο μου αλλά και η γλώσσα των αγγλικών με βοηθάει πολύ καλά να επικοινωνώ με τα παιδιά, είναι ένα εργαλείο που το ξέρουν, οπότε εκεί εγώ είμαι τυχερή. Κάνω πράγματα, μπορώ να κάνω πράγματα με τα παιδιά. Και είπα ότι ανακάλυψα ένα πρόγραμμα το οποίο υπάρχει και στη γλώσσα τους οπότε, ναι, είμαι αρκετά ικανοποιημένη ως προς αυτό, ως προς το εργαλείο μου, όχι ως προς το πρόγραμμα σπουδών, αλλά ως προς το εργαλείο μου εγώ είμαι πολύ καλά. Με τους υπολογιστές πάνε πολύ καλά.

Συνεντευκτής: Θεωρείτε αναγκαία την παρουσία μεταφραστή για να γίνεται πιο κατανοητό το μάθημα στους μετανάστες και πρόσφυγες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Ε, μα αυτό δε θα ήτανε σχολείο μετά, νομίζω. Όχι, θεωρώ όμως αναγκαία την παρουσία του μεταφραστή όταν προκύπτουν θέματα εκπαιδευτικά και υπάρχουνε γονείς με τους οποίους θα έπρεπε να μιλάμε. Δεν υπάρχει. Δεν υπάρχει. Όχι.

Συνεντευκτής: Υπάρχουν μεταφραστές στις τάξεις για να βοηθάνε στην κατανόηση του μαθήματος και κατά συνέπεια στην ένταξη;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Όχι, δεν υπάρχει τίποτα.

Συνεντευκτής: Ποια είναι η άποψη σας για την ένταξη των μεταναστών/προσφύγων στο ελληνικό σχολείο;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Ε, το ξαναλέω, το είπα, όλα τα παιδιά πρέπει να πηγαίνουν σχολείο. Είτε είναι μετανάστες, είτε είναι Έλληνες, είτε είναι Ινδοί, τα παιδιά πρέπει να έρχονται σχολείο. Ε, το πλαίσιο το οποίο έχει ξεκινήσει τα τελευταία τουλάχιστον τρία χρόνια που το έχουμε εμείς, είναι ένα πλαίσιο το οποίο θέλει βελτιώσεις. Τις οποίες και να θέλουμε δεν μπορούμε να τις κάνουμε μόνοι μας.

Συνεντευκτής: Σχετικά με την ένταξη γενικά πώς θα τη χαρακτηρίζατε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Ναι, είπαμε λοιπόν, θεωρώ ότι τα παιδιά πρέπει να έρχονται σχολείο, τώρα δεν μπορούν όλα τα παιδιά να μπουν κατευθείαν στο πρωινό και τουλάχιστον όχι στο τμήμα κατευθείαν των Ελλήνων. Διότι υπάρχει, στην αρχή νομίζω ότι το πρόβλημα είναι μονάχα η γλωσσική επικοινωνία. Τα παιδιά αυτά πρέπει να μάθουν, δηλαδή να βρούμε έναν τρόπο να' ναι σε ξεχωριστό τμήμα, αυτό που ήδη κάνουμε; (αναστοχασμός) Να μαθαίνουν τη γλώσσα. Νομίζω ότι είναι ένας αρκετά καλός τρόπος για να ενταχτούν μέσα στην κοινωνία του σχολείου. Κατ'

αυτόν τον τρόπο. Το να παίρνουμε όμως πρόσφυγες και να τους βάζουμε, όπως στις μεγαλύτερες βαθμίδες μαθαίνω, μαζί με τους γηγενείς, αυτό δεν ξέρω κατά πόσον είναι καλό ούτε στην κοινωνικοποίησή τους αλλά ούτε και στην εκπαίδευσή τους.

Συνεντευκτής: Η παράλληλη διδασκαλία των αλλοδαπών μαθητών με τους γηγενείς μαθητές δυσχεραίνει το έργο σας και εις βάρος ποιων;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Η παράλληλη; Όχι, ίσα- ίσα. Από τα λίγα παιδιά που έχουμε δοκιμάσει ως τώρα νομίζω ότι τα πήγε καλά. Βλέπουν και το διαφορετικό και όσο περνά ο καιρός, γιατί αυτά τα πράματα θέλουν και χρόνο να δεις τι είναι, βελτιώνεται. Βελτιώνεται... τους αποδέχονται πλέον. Δεν υπάρχει η πλήρης αδιαφορία που περιμέναμε ότι θα υπάρχει. Τους αποδέχονται. Αλλά είναι από αυτά τα πράματα που πρέπει η ελληνική κοινωνία να δουλέψει αρκετά για να τα αποδεχτεί. Οι γονείς και έπειτα βέβαια και τα παιδιά.

Συνεντευκτής: Θεωρείτε ότι υπάρχουν προκαταλήψεις και στερεότυπα σε βάρος των αλλοδαπών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Ε, βέβαια . Πάντα υπάρχουν. Και όχι μόνο για τους πρόσφυγες. Εδώ υπάρχουν και για τις υπόλοιπες εθνικότητες που είναι τόσα χρόνια στη χώρα μας. Πόσο δηλαδή τώρα για τους μαθητές αυτούς. Βέβαια υπάρχουν οι προκαταλήψεις και φαίνονται... Βγαίνουνε πολλές φορές. Ευτυχώς όχι όμως με ... με βίαιο και προκλητικό βαθμό. Ίσως με το ... με την αδιαφορία. Δεν υπάρχει εχθρικό πνεύμα. Αυτό έχει εξαλειφθεί νομίζω.

Συνεντευκτής: Ποιες πιστεύετε ότι είναι οι επιπτώσεις τους στην εκπαιδευτική ένταξη προσφύγων και μεταναστών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Ποιες είναι; Αυτό το ότι υπάρχει ένα γκέτο τώρα. Και δεν έχουμε βρει τρόπο να ενώσουμε τους μεν με τους δε. Αυτή είναι το μεγαλύτερο.., η μεγαλύτερη αρνητική συνέπεια που προκύπτει ότι βλέπουν καθηγητές να μπαίνουν και σε εκείνους, να μπαίνουν και στους άλλους και παρόλα αυτά είναι μεμονωμένοι. Δεν μπορούμε να τους εντάξουμε σαν μια κοινή ομάδα. Δεν το έχουμε καταφέρει αυτό. Τα στερεότυπα υπάρχουν ακόμα. Και δυστυχώς είναι αυτό. Το ότι υπάρχουν δηλαδή οι μεν και οι δε. Δεν έχουν ενσωματωθεί. Εκεί υστερούμε.

Συνεντευκτής: Ποιες προτάσεις θα κάνατε ούτως ώστε να καλυφθούν οι εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών αυτών και να βελτιωθεί το πρόγραμμα σπουδών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Σωστά εγχειρίδια χρήσης οποιουδήποτε μαθήματος, πρόγραμμα σπουδών συγκεκριμένο και πολύ καλή εκπαίδευση στους ανθρώπους που θέλουν, είναι σημαντικό αυτό, στους ανθρώπους που θέλουν να διδάξουν τα παιδιά αυτά.

Συνεντευκτής: Έχετε να προσθέσετε κάτι επιπλέον;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ2): Όχι.

Συνεντευκτής: Ευχαριστώ πολύ.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ: 3^η

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: 09-10-2019

ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ: Μαγνητοφώνηση

Φύλο: Γυναίκα

Συνεντευκτής: Πόσο χρονών είστε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Εξήντα επτά.

Συνεντευκτής: Πόσα τα έτη υπηρεσίας σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Είκοσι πέντε.

Συνεντευκτής: Ποιες οι σπουδές σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Πανεπιστήμιο Δυτικού Βερολίνου. Ελεύθερο Πανεπιστήμιο Δυτικού Βερολίνου.

Συνεντευκτής: Ποιο το μορφωτικό επίπεδο μητέρας- πατέρα σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Δημοτικό

Συνεντευκτής: Ποιο μάθημα διδάσκετε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Γερμανικά.

Συνεντευκτής: Ποια η εμπειρία σας σε διδασκαλία μεταναστών και προσφύγων μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Η εμπειρία μου είναι τα τελευταία δύο χρόνια που έχουμε προσφυγάκια στο σχολείο μας.

Συνεντευκτής: Πως θα χαρακτηρίζατε τη σχολική επίδοση των μεταναστών και προσφύγων μαθητών συγκριτικά με αυτή των γηγενών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Εγώ δε νομίζω ότι υπάρχει σύγκριση σε αυτό το θέμα. Πώς να υπάρχει σύγκριση τη στιγμή που τα παιδιά αυτά ακόμα δε ξέρουν την ελληνική γλώσσα. Ε, τα μαθήματά τους γίνονται στα ελληνικά, δε νομίζω ότι υπάρχει σύγκριση, ε, να συγκρίνουμε την επίδοση γηγενών και μεταναστών. Τουλάχιστον προς το παρόν, αυτοί που έχουν περάσει από τα χέρια μου, δε νομίζω ότι μπορώ να συγκρίνω. Είναι τελείως, τελείως διαφορετικά, διότι και το επίπεδο αυτών των παιδιών, το μορφωτικό ή καθόλου μορφωτικό... Ε, τη γλώσσα που κάνω εγώ, δηλαδή γερμανικά δε, δεν μπορώ να συγκρίνω, δεν μπορώ να κάνω τέτοια σύγκριση. Γιατί υπάρχουν δικά μας παιδιά που έρχονται από το Δημοτικό με Γερμανικά, έρχονται από το φροντιστήριο, αυτά τα παιδιά έρχονται από χώρες που δεν έχουν πιάσει ούτε το μολύβι στο χέρι. Δεν ξέρουν να τραβήξουν γραμμούλα. Δεν μπορώ λοιπόν να το δω. Δε νομίζω ότι υπάρχει σύγκριση.

Συνεντευκτής: Σε ποια μαθήματα παρατηρείτε να συμμετέχουν περισσότερο και έχουν καλύτερη επίδοση και γιατί;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Ξέρω εγώ, νομίζω... ναι αλλά δεν ξέρω στα άλλα τα μαθήματα τι γίνεται γιατί δεν έχω κουβεντιάσει και με άλλους συναδέλφους, αλλά νομίζω περισσότερη επίδοση θα έχουν σίγουρα στην αγγλική γλώσσα επειδή έχουν ακούσματα, έχουν βοήθεια από τα camp που μένουν, ίσως και από τις χώρες που έρχονται. Νομίζω την αγγλική.

Συνεντευκτής: Με ποιο τρόπο θα λέγατε ότι η σχολική επίδοση συμβάλλει στην ένταξη προσφύγων και μεταναστών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Με ποιον τρόπο...(επαναλαμβάνει την ερώτηση). Συμβάλλει μαθαίνοντας τη γλώσσα, μαθαίνοντας συνήθειες. Τι να σου πω τώρα εγώ...Όταν τα παιδιά έρχονται σχολείο και ενταχτούν σε αυτήν τη μικρή κοινωνία, πώς να στο πω τώρα, την κοινωνία του σχολείου, ύστερα τους είναι πολύ πιο εύκολο να ενταχτούν στη μεγαλύτερη κοινωνία απ' έξω. Και, τώρα δε νομίζω ότι απαντώ σωστά, αλλά δεν ξέρω τι, δεν ξέρω τώρα τι...Τους...η επίδοση τους βοηθάει. Η γλώσσα τους βοηθάει, οι συνήθειες, τι άλλο να πω τώρα δεν ξέρω. Δεν ξέρω τώρα. Είμαι...Μπλοκαρίστηκα τώρα.

Συνεντευκτής: Πως θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή τους στην τάξη; Γιατί;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Α, λοιπόν αυτό. Είναι παιδιά τα οποία δεν έχουν πάει ποτέ σχολείο. Δεν μπορείς να δώσεις έναν ακριβή χαρακτηρισμό. Γιατί είναι παιδιά τα οποία δεν έχουν ιδέα από σχολική ζωή απ' τις πατρίδες που έρχονται, αλλά είναι ακόμα...δεν μπορούσαν να πάνε εκεί σχολείο γιατί μεγάλωσαν εδώ πέρα, έρχονται πρώτη φορά εδώ στο σχολείο, α, είναι Δεν έχουν ιδέα από σχολική ζωή ορισμένες συμπεριφορές Εντάξει. Όπως και τα δικά μας παιδιά, τα γηγενή παιδιά, που και ακραίες περιπτώσεις έχουμε, έχουμε όμως και παιδιά που περάσανε και έχουμε και τώρα τα οποία είναι πάρα πολύ καλά και δεν έχουμε κανένα πρόβλημα με τη συμπεριφορά τους μέσα στην τάξη. Βέβαια πάντοτε υπάρχουν προβλήματα. Υπήρξαν. Υπήρξαν και υπάρχουν. Όχι φοβερά προβλήματα, ε, προβλήματα κινητικότητας (ενν. συμμετοχής στο μάθημα) τώρα είτε γιατί δεν καταλαβαίνουν είτε γιατί δεν μπορούν να συμμετέχουν είτε γιατί δεν...είτε γιατί δεν...είτε γιατί δεν ξέρουν. Όλα αυτά τα δημιουργούν μία... ας πούμε άσχημη συμπεριφορά μέσα στην τάξη. Αλλά δεν θα πω ότι είναι όλα τα παιδιά. Είναι ελάχιστες μονάδες.

Συνεντευκτής: Ποια είναι η συχνότητα παρακολούθησης μαθημάτων από τους πρόσφυγες και μετανάστες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Δηλαδή το πόσο συχνά έρχονται στο σχολείο;

Συνητευκτής: Ναι.

Συνητευξιαζόμενη (Σ3): Εντάξει στην αρχή πρόπερσι, πέρσι, α, είχαμε κάποια προβλήματα. Νομίζω ότι φέτος είναι πάρα πολύ λίγα. Έρχονται τα παιδιά στην ώρα τους, στο μάθημά τους, δε βιάζονται να φύγουν. Ας πούμε πέρσι είχαμε και κάποιες...ε, «πονάει το κεφάλι μου, η μέση μου, η κοιλιά μου, κάθε τόσο θέλανε να φύγουν, αργούσανε να 'ρθουνε. Δεν ξέρανε γενικά ότι το σχολείο είναι σχολείο. Υπάρχει η λειτουργία σχολείου. Ξεκινάει στις οκτώ η ώρα. Όταν λέμε το μάθημα ξεκινάει στις εννιά παρά τέταρτο... τώρα όμως νομίζω βοηθούν και οι οργανώσεις αλλά και οι συντονιστές που τους βοηθάνε εκεί που μένουν ε, νομίζω ότι υπάρχει και μία βοήθεια πριν να 'ρθουνε ας πούμε στο δικό μας, στα δημόσια σχολεία. Ε, και βοηθιούνται τα παιδιά από κάποιες οργανώσεις, εθελοντικές και τα λοιπά. Τώρα πια δεν το νομίζω. Φέτος δεν έχω εγώ κανένα πρόβλημα στα παιδιά. Είναι στην ώρα τους και όταν χτυπήσει το κουδούνι θα μπούνε. Εντάξει. Σα παιδιά. Όπως κάνουν και οι δικοί μας. Το ρολόι βλέπουν συνέχεια.

Συνητευκτής: Ποιες οι σχέσεις με τους συμμαθητές τους κατά τη διάρκεια του μαθήματος; Συνεργάζονται για την επίλυση ασκήσεων και την εκπόνηση project;

Συνητευξιαζόμενη (Σ3): Λοιπόν. Α, δε θα μιλήσουμε όμως για τα παιδιά που έχουμε στην τάξη υποδοχής τώρα. Αυτά δεν έχουν σχέσεις με τα παιδιά τα άλλα. Δυστυχώς είναι ελάχιστοι μαθητές από αυτά τα παιδιά που δημιούργησαν σχέσεις μέσα στο σχολείο. Ενώ στην τάξη μου στη Β΄ Γυμνασίου έχω έναν μαθητή ο οποίος είναι πολύ καλό παιδί, πάρα πολύ ήρεμο, ήσυχο παιδί, θέλει να μάθει, συνεργάζεται...κάθεται με έναν γηγενή, με έναν δικό μας μαθητή και συνεργάζονται άψογα. Ο δικός μας δηλαδή τον βοηθάει, του εξηγεί και τα λοιπά. Έχει μια άψογη συνεργασία με το συμμαθητή του που είναι δίπλα. Με τα άλλα τα παιδιά δεν έχει. Αλλά βλέπω όμως ότι δεν έχει στα άλλα τα μαθήματα. Στο δικό μου το μάθημα δε ξέρω γιατί συνεργάζονται αυτοί οι δυο τόσο καλά. Και ο Χ.. τον βοηθάει και του λέει και αυτό... του εξηγεί και έρχεται γραμμένος με ασκήσεις, ορθά και τα λοιπά και είμαι πάρα πολύ ευχαριστημένη. Αλλά άκουσα τώρα σήμερα που του λέω «Μπράβο! Βοηθήστε έτσι και στα άλλα;» λέει «όχι. Δηλαδή είναι λίγο απόμακρος. Δεν ξέρω όμως. Αυτό, φταίμε λίγο και εμείς. Έτσι θα πρέπει λίγο να σπρώχνουμε τα παιδιά μας. Τα μωρά είναι ανήλικα ακόμα. Δεν καταλαβαίνουν κάποια πράγματα. Δε γνωρίζουν. Πρέπει εμείς σε αυτόν τον τομέα έτσι να βοηθήσουμε την κατάσταση, ούτως ώστε να υπάρξει μια αλληλεγγύη, μια βοήθεια μέσα στην τάξη, στο σχολείο ή έστω ακόμα και απέξω από το σχολείο

Συνητευκτής: Στο τμήμα που είναι μόνο μετανάστες μαθητές συνεργάζονται μεταξύ τους;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Ναι, ναι, ναι. Βέβαια, βέβαια. Συνεργάζονται. Ας πούμε έχουμε πώς τον λένε αυτόν το μικρό, τον ξέχασα, ας πούμε ένα μικράκι που έχουμε. Είναι δίπλα σε ένα άλλο παιδάκι το οποίο έτσι φαίνεται ότι πρέπει να είναι από μια οικογένεια λίγο περισσότερο καλλιεργημένη και μορφωμένη και βοηθούνται. Αλληλοβοηθούνται, ναι. Ναι, μάλιστα, όταν ο ένας ξέρει μια λέξη περισσότερο στα ελληνικά, καταλάβει περισσότερο, το μεταφράζει στη γλώσσα τους για να καταλάβουν και οι άλλοι. Εγώ τι να πω παραπάνω.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε το πρόγραμμα που ακολουθείται για την εκπαίδευση προσφύγων και μεταναστών μαθητών όσον αφορά τη γλωσσική διδασκαλία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Για μένα πρόχειρο. Τελείως πρόχειρο. Πρόχειρο και δεν ... δηλαδή απροετοίμαστο. Δηλαδή φέρανε τα παιδιά στο σχολείο μας χωρίς να υπάρχει ένα σταθερό πρόγραμμα σπουδών, χωρίς εμείς να έχουμε καμιά επιμόρφωση, χωρίς να υπάρχουν βιβλία ειδικά για αυτά τα παιδιά. Ε, νομίζω θέλει, θέλει δουλειά αυτό το ... Θέλει συγκεκριμένο πρόγραμμα σπουδών, τα συγκεκριμένα του βιβλία ή εγχειρίδια ή ό,τι να' ναι και μια επιμόρφωση στους συναδέλφους. Διότι πέσαμε σε πολύ βαθιά νερά. Και εμείς, και ναι, στην αρχή δεν μπορούσαμε να βοηθήσουμε δηλαδή εγώ πνιγόμενα μέσα στην τάξη. Έλεγα « ι,ι,ι πάλι πρόσφυγες έχουμε;» Γιατί πνιγόμενα, δεν ήξερα τι να κάνω. Και γερμανικά κιόλας. Τώρα φέτος εν πάσει περιπτώσει με τη βοήθεια μιας συναδέλφου που διδάσκει γερμανικά στο σχολείο για τους ενήλικες πρόσφυγες στη Γερμανία βρήκα μια άκρη και έχω ένα βιβλίο και νομίζω ότι θα βοηθήσει. Είναι...είναι καλό το βιβλίο, αλλά ανεξάρτητα από αυτό, είναι προσωπική μου πρωτοβουλία. Δεν είναι του κράτους ας πούμε.

Συνεντευκτής: Διδάσκονται οι αλλοδαποί μαθητές επαρκώς στοιχεία της μητρικής τους γλώσσας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Της δικής τους γλώσσας; Σε εμάς όχι. Πού να τη διδάσκονται. Όχι δεν ξέρω, δε διδάσκονται. Εμείς είναι συγκεκριμένα τα μαθήματα που διδάσκουμε. Όχι, δε ξέρω αν εκεί που είναι στα σπίτια που μένουν, στα κάμπ, αλλά δεν έχω ακούσει κάτι τέτοιο. Και κατά την άποψή μου, όπως απαιτούσαμε εμείς όταν σπουδάσαμε στη Γερμανία όταν πήγαμε κι ήταν οι μετανάστες Έλληνες που δούλευαν με τις οικογένειές τους να... στα σχολεία μέσα τα γερμανικά να υπάρχει και η ελληνική, η τουρκική γλώσσα, νομίζω ότι τελικά έτσι θα πρέπει να γίνει και εδώ που υπάρχουν μεγάλες κοινότητες προσφύγων.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά τα ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία που διαμορφώνουν την ταυτότητα τους θεωρείτε ότι αναδεικνύονται ή όχι; Πως γίνεται αυτό; Ήθη, έθιμα, πεποιθήσεις που μπορεί να έχουν. Μέσα από το σχολείο.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Στο σχολείο το δικό μας δε νομίζω, δε... όχι. Όχι. Μια χορωδία που κάναμε εμείς και παίζαν τα παιδιά στο τέλος της σχολικής χρονιάς, είπαν δικά τους τραγουδάκια. Τίποτα άλλο.

Συνεντευκτής: Γνωρίζετε τι είναι η διαπολιτισμική εκπαίδευση; Ποιες οι προτάσεις σας ούτως ώστε να γίνει πιο διαπολιτισμικό το πρόγραμμα σπουδών που ήδη ακολουθείται;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Ποια, την ...

Συνεντευκτής: Διαπολιτισμική Εκπαίδευση.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Όχι.

Συνεντευκτής: Αν πούμε ότι η διαπολιτισμική εκπαίδευση είναι η διδασκαλία μέσα στη σχολική μονάδα πολιτισμικών στοιχείων πέρα από τον βασικό πολιτισμό που υπάρχει, ας πούμε τον ελληνικό δηλαδή. Αν ορίσουμε αυτό σαν διαπολιτισμική εκπαίδευση.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Ξέρω τι είναι διαπολιτισμική εκπαίδευση. Αλλά δεν υπάρχει στο σχολείο μας. Δεν την έχουμε στο σχολείο μας αυτό... αυτό το πράγμα.

Συνεντευκτής: Ποιες είναι οι προτάσεις σας ώστε να γίνει πιο διαπολιτισμικό το πρόγραμμα σπουδών που ήδη ακολουθείται;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Δραστηριότητες με αυτά τα παιδιά. Θα πρέπει να έρθουν οι ειδικοί ή εν πάσει περιπτώσει κάποιος ειδικός, δάσκαλοι δικοί τους για να αναπτύξουν αυτές τις δραστηριότητες. Εγώ δε θα μπορούσα ας πούμε αν έχω πέντε φυλές μέσα στην τάξη, εγώ... εμείς, αν έχουμε Αφγανούς, αν έχουμε Πακιστανούς, τι να πω, που έχουν διαφορετικά πολιτισμικά στοιχεία, που φέρνουν μαζί τους ούτε να τα αξιοποιήσω αυτά ούτε και να... πώς να στο πω, οι μαθητές όπως δηλαδή έχουμε εμείς τις εθνικές γιορτές για παράδειγμα ή έτσι το Πολυτεχνείο. Αλλά δεν είμαστε γνώστες πρώτα- πρώτα των δικών τους πολιτισμών. Πώς θα μπορούσαμε να ... να κάνουμε. Θα πρέπει να υπάρχει κάτι το πώς να στο πω, ο ειδικός, να έρθει από τη φυλή τους, που θα υπάρχουν σίγουρα εδώ άνθρωποι και καθηγητές και δάσκαλοι που θα μπορούσαν να δραστηριοποιηθούν μέσα στα ελληνικά σχολεία. Αλλιώς πώς να το ... δε ξέρω. Πώς αλλιώς θα μπορούσα να το δω, ε, τι άλλο...

Συνεντευκτής: Κάτι άλλο πέρα από αυτό;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Τι;

Συνεντευκτής: Τι μπορεί να χρειάζεται.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Δε ξέρω τι θα μπορούσα να πω. Θα μπορούσαμε ας πούμε να φέρνουμε ... , να έχουμε ταινίες, ξέρω εγώ, για να δείξουμε στα παιδιά. Αν εννοείς αυτά τα πράγματα. Ναι, δεν ξέρω.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις γηγενών και αλλοδαπών μαθητών κατά τη διάρκεια της σχολικής ζωής εκτός τάξης;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Α, στο σχολείο μέσα δεν έχουμε αυτήν τη σχέση. Δυστυχώς. Δεν την έχουμε ούτε και εμείς προσπαθούμε να την καλλιεργήσουμε. Ε, μεμονωμένα μόνο άτομα στο παρελθόν. Φέτος βλέπω δεν υπάρχει καμία μα καμία επικοινωνία μέσα στον αύλειο χώρο τουλάχιστον. Και κατ' επέκτασιν ούτε και απέξω δε θα υπάρχει, στις συνοικίες. Δε νομίζω ότι υπάρχει επικοινωνία. Πριν ένα χρόνο είχαμε. Εξαρτάται και πολύ και από τον χαρακτήρα, από τη νοοτροπία των παιδιών και του σπιτιού. Φέτος τα παιδιά δεν έχουν καμιά επικοινωνία. Τα βλέπω ξεχωρα σε μια γωνιά, όχι γωνιά, εν πάσει περιπτώσει σε ένα σημείο, σε ένα μέρος. Προτιμούν να μένουν στην αίθουσα Πληροφορικής μέσα να βάζουν τραγούδια της πατρίδας τους, να βάζουν, ξέρω εγώ, ταινίες και τέτοια και τα λοιπά την ώρα του διαλείμματος ή όταν έχουμε εμείς άλλες δραστηριότητες παρά να είναι στην αυλή και να μπούνε, να ενσωματωθούν σε παρέες Ελλήνων μαθητών. Δεν έχουμε δυστυχώς.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά στη συναναστροφή με τους άλλους μετανάστες μαθητές παρατηρείτε να υπάρχει επικοινωνία και παιχνίδι μεταξύ τους;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Τι εννοούμε τώρα μετανάστες. Αυτοί είναι μια ομάδα. Ένας υπάρχει φέτος μόνο σε μια τάξη και υπάρχει πολύ καλή συνεργασία και μάλιστα έρχεται, μας βοηθάει κιόλας, εμένα τουλάχιστον, α, καταλαβαίνει περισσότερα ελληνικά και έρχεται και βοηθάει λιγάκι. Κάνουν παρέα μαζί. Τους βλέπω στα διαλείμματα είναι πάντα μαζί. Αλλά είναι μια κλειστή πολύ κλειστή ομάδα.

Συνεντευκτής: Στο τμήμα που έχει μόνο μετανάστες μέσα, συναναστρέφονται ο ένας με τον άλλον;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Ναι, ναι.

Συνεντευκτής: Δηλαδή ποια είναι αυτή η συναναστροφή;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Η συναναστροφή τους, όχι... δεν παίζουν πρώτα – πρώτα. Δεν παίζουν. Μόνον όταν έχουνε σπορ, ξέρω εγώ, όταν έχουν γυμναστική και όταν κάνουν ποδόσφαιρο, μπάσκει ή όταν ο γυμναστής τους, εντάξει στην ομάδα μέσα. Όταν είχαμε ας πούμε αθλητική

μέρα, αθλητική μέρα, ε, παίζαν πάρα πολύ με τα δικά μας παιδιά. Παίζανε. Έτσι. Άρα για αυτό λέω ότι και εμείς δε βοηθάμε σε αυτήν την κατάσταση και στο να φέρουμε τα παιδιά να επικοινωνήσουν το ένα με το άλλο, τα δικά μας με αυτά τα παιδιά, κατάλαβες; Αυτή τη μέρα έβλεπες ανάμεικτες ομάδες, παίζανε το ποδόσφαιρο, παίζανε το πινκ- πογκ., παίζανε βόλεϊ και ήταν όλα χαρούμενα, και μια χαρά. Όταν το συνεχίσεις αυτό το πράγμα, αλλά δεν ξέρουμε πώς, δεν έχουμε πει «κάτσε να το κουβεντιάσουμε αυτό το πράγμα, πώς θα μπορέσουμε να τους φέρουμε έτσι να δέσουν λιγάκι όσον καιρό είναι μαζί, πέντε μήνες(;), οκτώ μήνες(;)» γιατί τα προσφυγάκια μπορεί σήμερα ας πούμε να είναι εδώ και αύριο να φύγουν. Κατάλαβες;

Συνεντευκτής: Σε ποιες σχολικές δραστηριότητες συμμετέχουν οι μετανάστες-πρόσφυγες μαθητές (π.χ. εκδρομές, γιορτές, πενταμελές-δεκαπενταμελές); Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή τους αυτή;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Λοιπόν. Καλά φέτος δεν έχουμε κάνει ακόμα δεκαπενταμελές, πέρυσι είχαμε ένα μέσα στο δεκαπενταμελές. Στις γιορτές, εθνικές γιορτές και τέτοια δε συμμετέχουν τα παιδιά ούτε και κανείς τους είπε και καμιά φορά. Συμμετείχαν όμως πέρυσι στη γιορτή λήξης τους σχολικού έτους με μουσική, δηλαδή τα παιδιά αυτά έτσι κι αλλιώς τα περυσινά, βλέπω φέτος όμως δεν ασχολούνται να φέρουν κιθάρα, ε, είχαν μια ομάδα, ένα συγκρότημα, όχι συγκρότημα, μια ομάδα, μαθαίνανε μουσική έξω κάπου στο camping και τα ... έτσι συνεννοηθήκαμε με τη δασκάλα τους, παρουσιάσανε πέντε τραγούδια, τρία ήταν ελληνικά, δύο αφγανικά και ήταν πάρα πολύ όμορφα. Και αυτά ήταν πάρα πολύ χαρούμενα αλλά και πάρα πολύ καλά. Σε άλλη γιορτή δε νομίζω. Στην αθλητική μέρα, στην ημέρα αθλητισμού, πάλι συμμετείχαν, ε, σε άλλες δραστηριότητες δε συμμετέχουν, Αποκριές ας πούμε δεν ..., και με το ζόρι έρχονται, δεν έρχονται και όλοι όταν τους πούμε ότι έχουμε γιορτές κλπ. δε συμμετέχουν. Δε συμμετέχουν γιατί δε ξέρουν από αυτά τα πράγματα Αποκριές τα παιδιά ή Χριστούγεννα ή Πάσχα ή τι, ξέρω εγώ.

Συνεντευκτής: Ποια η συναναστροφή των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους γηγενείς όσον αφορά το παιχνίδι; Η πρόσκληση για παιχνίδι από ποιους γίνεται;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Είπαμε δε γίνεται στο σχολείο μας. Στο σχολείο έτσι δε γίνεται. Είπαμε μόνο στην αθλητική μέρα που μέσω του Γυμναστή έγινε ό,τι έγινε. Έστερα πάλι είναι εκτός τα παιδιά.

Συνεντευκτής: Συμμετέχουν εξίσου τα κορίτσια και τα αγόρια στο παιχνίδι και γενικότερα στις καθημερινές σχολικές συναναστροφές με τους γηγενείς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Εδώ δεν είναι μεταξύ τους, δεν κάνουν και πολλή παρέα. Βλέπεις το γκρουπάκι των κοριτσιών είναι λίγο πιο μακριά από τα αγόρια και δε δέχονται και πάρα πολλά αστεία και κάθονται στο... σε δύο θρανία τα κορίτσια μόνα τους. Βέβαια έχουνε σχέσεις, μιλάνε κλπ. αλλά τα βλέπω σε απόσταση. Με τους δικούς μας δεν έχουν καμιά σχέση. Αφού δεν παίζουν μαζί, τι, πώς να το κάνουμε;

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους εκπαιδευτικούς του σχολείου;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Α, με αυτούς που τους διδάσκουν.

Συνεντευκτής: Με αυτούς και γενικά.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Δεν υπάρχει. Δεν υπάρχει. Και αρκετοί συνάδελφοι είναι αυτοί που κρατούν μια απόσταση, έτσι αρνητική κατ' εμένα και πολλές φορές ερχόμαστε σε συμπλο...έτσι μεταξύ μας σε αντιδικίες για αυτό το θέμα αλλά νομίζω ότι εμείς που κάνουμε το μάθημα έχουμε πολύ καλές σχέσεις με τα παιδιά, εγώ τουλάχιστον έχω πολύ καλές σχέσεις με τα παιδιά. Πάρα πολύ καλές σχέσεις, γιατί τα βλέπω όπως βλέπω τα δικά μας παιδιά. Κι ακόμα περισσότερο γιατί αυτά τα παιδιά έρχονται από εμπόλεμες χώρες, έρχονται από χώρες που γίνονται πενήντα και ογδόντα δολοφονίες την ημέρα και νομίζω ότι τα παιδιά που δεν έχουν γονείς, πολλά παιδιά που δεν έχουν γονείς εδώ, που είναι στον αέρα και νομίζω ότι θα' πρεπε κανείς να έχει μια καλή σχέση και λυπάμαι έτσι που πραγματικά εμείς δεν την έχουμε καλλιεργήσει και στους μαθητές μας, δηλαδή ένα παράδειγμα θα μπορούσαν ας πούμε οι μαθητές μια Κυριακή, μια Κυριακή να πάρουν έναν συμμαθητή τους από αυτούς στο σπίτι. Να τον... Να παίξουν, να φάνε μαζί, να πάνε μια βόλτα. Έστω να... καλά εντάξει αυτά είναι από οικογένειες... Θέλω να σου πω αν είναι από τον Καρά Τεπέ ή είναι από τη Μόρια που δεν έχουν τη δυνατότητα να κάνουν ένα μπάνιο τα παιδιά. Να κάνει ένα μπάνιο στο σπίτι. Να τον πάρει ο γονιός μαζί με το παιδί του να πάνε να παίξουν ποδόσφαιρο, να πάνε μια βόλτα, να γνωρίσει ένα μουσείο, να γνωρίσει μια εκκλησία, να γνωρίσει ένα μέρος του τόπου μας, θα μπορούσαμε. Αλλά πρέπει να το δουλέψουμε, να το πιστέψουμε εμείς πρώτα οι δάσκαλοι, οι καθηγητές μέσα στο σχολείο αυτό ή οποιοδήποτε σχολείο και μετά να το καλλιεργήσουμε το πράμα αυτό στα παιδιά μας. Νομίζω ότι θα ήταν ένας πολύ καλός τρόπος. Έτσι, τα παιδιά αυτά μη τα φοβόμαστε, δεν πρόκειται ούτε να εξισλαμιστούμε ούτε να...ξέρω εγώ, να πάθουμε τίποτα. Ε, ίσα-ίσα θα μάθουν τον τρόπο ζωής μας, θα μάθουν τις συνήθειές μας, θα μάθουν ποιοι είμαστε, γιατί τώρα δε μαθαίνουν τα παιδιά τον τρόπο...Μπορεί να μάθουν τη γλώσσα μας, μπορεί να μάθουν Γεωγραφία στα ελληνικά, μπορεί να μάθουν

Μαθηματικά, αλλά τον τρόπο, συνήθειες της ζωής μας, τον πολιτισμό μας έτσι... δε θα τον μάθουν αυτά τα παιδιά.

Συνεντευκτής: Ποιος κατά τη γνώμη σας είναι ο ρόλος του εκπαιδευτικού σχετικά με τους μετανάστες-πρόσφυγες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Ο ρόλος του τώρα δεν τον είπαμε ότι...

Συνεντευκτής: Τι είναι για τους μαθητές αυτούς ο καθηγητής. Τι βλέπουν στο πρόσωπό του.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Τι βλέπουν στο πρόσωπό του. Τι βλέπουν στο πρόσωπό του; Εντάξει δεν ξέρω βλέπουν ... έναν σεβασμό. Σέβονται τα παιδιά. Δε νομίζω ότι δεν... Δεν ξέρω. Δεν έχω αντιμετωπίσει μεν κάτι, μια άσχημη συμπεριφορά έτσι από αυτούς, από αυτά τα παιδιά.

Συνεντευκτής: Ο καθηγητής επιτελεί μόνο το ρόλο του δάσκαλου, του παροχέα γνώσεων ή ασκεί και άλλους ρόλους κατά τη διάρκεια της σχολικής μέρας.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Αν χρειαστούνε κάτι... Ε, εντάξει μόνο κάποιες αρρώστιες και τέτοια να τους βοηθήσουμε ή τέτοια, παλιά πηγαίναμε και εκεί που έμεναν, γιορτάζαμε μαζί γενέθλια και τα λοιπά. Όχι φέτος δε γίνεται αυτό το πράμα. Τους παρέχουμε ... Περισσότερο η Χ..., (ως υπεύθυνη για αυτά στο σχολείο) μαζί με τα παιδιά ασχολείται πιο πολύ. Α, εγώ πιο λίγο. Δε χρειάστηκε δηλαδή κάτι να κάνουμε για αυτά τα παιδιά. Έτσι δεν ξέρω τώρα τι εννοεί αυτό το πράμα αλλά το είπα προηγούμενα ότι εμάς ο ρόλος μας δεν είναι «άντε να τους μάθουμε τα γερμανικά, να μάθουμε τι...». Πρέπει να τους μάθουμε να επικοινωνήσουν, να μάθουν να επικοινωνήσουν και με... να μάθουν τη χώρα μας, τον πολιτισμό μας, το κατάλαβες; Τις συνήθειές μας. Το οποίο δεν το κάνουμε.

Συνεντευκτής: Ποια η στάση των γονέων των γηγενών μαθητών απέναντι στα προσφυγόπουλα που είναι ενταγμένα στη σχολική μονάδα;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Φέτος δεν είχαμε κανένα πρόβλημα. Πέρυσι είχαμε... Δεν είχαμε βασικά προβλήματα στο σχολείο μας, να σου πω την αλήθεια, κάτι θέματα αν έχουν κάνει εμβόλια ή όχι. Προβλήματα έτσι τρανταχτά έτσι όπως ακούγεται σε άλλα σχολεία δεν είχαμε στο σχολείο μας. Όχι. Αξιοπρέπεια, και τα παιδιά αυτά βέβαια είναι αξιοπρεπή, αλλά και οι δικοί μας. Τώρα βέβαια είναι και επειδή δεν έχουν και περισσότερες σχέσεις. Αν κάνουν, ας πούμε αν πει ένας μαθητής, αυτό που είπα και προηγούμενα, αν πει «ρε μάνα την Κυριακή μπορούμε να καλέσουμε τον Χουσεΐν σπίτι να φάμε» δε ξέρω τι αντίδραση θα υπάρξει. Προς το παρόν δεν έχουμε αρνητικές αντιδράσεις. Όχι «γιατί τα παιδιά αυτά είναι εκεί» ούτε γιατί «ακουμπήσαν το παιδί μου». Όχι δεν έχουμε. Δηλαδή υπάρχει μια πώς να στο πω ;

Συνεντευκτής: Ομαλότητα;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Ναι και ουδετερότητα, έτσι.

Συνεντευκτής: Ποια άποψη έχετε για την εκπαιδευτική πολιτική γύρω από την διαπολιτισμική εκπαίδευση;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Εδώ δεν την έχουμε «γευτεί» τουλάχιστον. Δεν, για μένα δεν υπάρχει. Θα πρέπει να καθίσουν κάτω τη στιγμή που υπάρχουν χιλιάδες μετανάστες στην πατρίδα μας και από ό,τι καταλαβαίνω και φαίνεται θα παραμείνουν και κάποιες χιλιάδες εδώ πέρα, θα πρέπει το Υπουργείο, θα πρέπει η Πολιτεία να προετοιμαστεί, να ετοιμάσει ένα πρόγραμμα σπουδών για αυτά τα παιδιά. Νομίζω ότι δεν υπάρχει τουλάχιστον εδώ. Στον τόπο μας. Δεν ξέρω αν υπάρχει πουθενά αλλού.

Συνεντευκτής: Συμφωνείτε με το ισχύον καθεστώς εγγραφής μόνο των νόμιμων προσφύγων στα σχολεία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Μόνον των νόμιμων; Δεν ξέρω τώρα. Μέσα στους νόμιμους τι εννοείς τώρα. Αυτούς που παίρνουν άσυλο; Που δεν έχουν... Που έχουν κάνει αίτηση για άσυλο; Αυτοί που είναι δηλωμένοι στην Αστυνομία, που προλαβαίνουν να δηλωθούνε, γιατί βλέπεις ότι εδώ καθημερινά βγαίνουν διακόσια, τριακόσια, τετρακόσια άτομα. Αυτά δεν μπορείς, δεν προλαβαίνεις ούτε να τα εντάξεις στην κοινωνία τόσο γρήγορα και μάλιστα άκουσα και τις προάλλες και αυτό δεν, δεν μου αρέσει και καθόλου ότι δεν προλαβαίνουν ούτε καν να τους περάσουν από τους γιατρούς, αυτοί που έρχονται τώρα, τους καινούριους, κατάλαβες; Ε, σίγουρα εμένα η άποψή μου είναι ότι όλα τα παιδάκια θα πρέπει να είναι αυτής της ηλικίας, δηλαδή από τριών, δύο, μέχρι την ενηλικίωσή τους θα πρέπει να είναι στο σχολείο. Όλοι έχουν δικαίωμα να μάθουν, να πάρουν, να δώσουν γνώσεις κλπ. Τώρα αυτό δε ξέρω, τα παράνομα πού θα μπορούσε να τα βρει κανείς. Γιατί όπως βλέπεις και στη Μόρια τα παράνομα ξέρεις πού είναι; Έξω στον ελαιώνα. Δεν έχει κανείς καμιά επαφή μαζί τους.

Συνεντευκτής: Λειτουργεί κατά τη γνώμη σας επαρκής αριθμός ΔΥΕΠ στα σχολεία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Νομίζω ότι, δε ξέρω τώρα πόσες είναι και αν υπάρχουν. Πάντως η δομή αυτή που είναι τα δικά μας τα παιδιά τώρα, είναι μια χαρά. Υπάρχει συνεργασία μεταξύ μας και ε, σίγουρα θα πρέπει να αυξηθούν αυτά τα πράγματα. Διότι ο κόσμος, οι πρόσφυγες πληθαίνουν και θα' πρεπε όλα αυτά που...

Συνεντευκτής: Πιστεύετε ότι θα έπρεπε σε κάθε σχολείο να λειτουργούν τέτοιες δομές για την ομαλότερη ένταξη των προσφύγων και μεταναστών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Για την ομαλή ένταξή τους; Ναι, σίγουρα..

Συνεντευκτής: Ποιες γλώσσες διδάσκονται στα σχολεία και σε ποια δίνεται έμφαση;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Στο δικό μας το σχολείο διδάσκονται προς το παρόν, μέχρι πέρσι είχαμε και τα γαλλικά... Προς το παρόν αγγλικά και γερμανικά. Βέβαια έμφαση δίνεται περισσότερο στα αγγλικά από ό,τι καταλαβαίνω γιατί τα παιδιά έτσι ψιλομιλάνε αγγλικά, μαθαίνουν και στις δομές από όπου προέρχονται έτσι τους προετοιμάζουν αγγλικά και ναι αυτές οι δύο γλώσσες τώρα φέτος, δεν ξέρω και στα άλλα σχολεία τι γίνεται, εμείς έχουμε τα αγγλικά και τα γερμανικά πάντως φέτος.

Συνεντευκτής: Θα λέγατε ότι η σχολική πραγματικότητα αντικατοπτρίζει τις νομοθετικές ρυθμίσεις που υπάρχουν;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Δεν ξέρω, νομίζω πως ναι στο σχολείο ναι. Τι, δηλαδή τι, δεν το κατάλαβα αυτό το πράμα τώρα.

Συνεντευκτής: Γίνεται στην πράξη αυτό που ορίζει ο νόμος;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Που ορίζει ο Νόμος. Ε, ναι δεν μπορείς να κάνεις και διαφορετικά. Τι θα μπορούσαμε να κάνουμε άλλο; Δηλαδή παράνομο; Τι είναι τώρα αυτό το πράμα;

Συνεντευκτής: Αν γίνονται όλα αυτά (που ορίζει ο Νόμος) ή μήπως γίνονται λιγότερα.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Πάντως στο δικό μας το σχολείο είναι όλα κανονικά και νόμιμα αυτά που γίνονται.

Συνεντευκτής: Το νομοθετικό πλαίσιο και το πρόγραμμα σπουδών που προκύπτει θα λέγατε ότι γεννά στα παιδιά αυτά φιλοδοξίες όσον αφορά το μέλλον τους; Ποιες είναι αυτές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Εγώ δε νομίζω ότι αυτά τα παιδιά ξέρουν από αυτό το πράγμα. Ναι μεν τα παιδάκια θέλουν να μάθουν. Θέλουν να μάθουν. Έχουν κάποια... Έχουν φιλοδοξίες. Είναι κάποια που δεν έχουν όπως και τα δικά μας τα παιδιά. Δεν έχουν στόχο. Δεν έχουν στόχο. Απλώς έρχονται στο σχολείο όπως και τα δικά μας για να περνά και η ώρα τους. Υπάρχουν όμως και παιδιά που έχουν στόχους και το είδαμε. Να, τώρα πριν λίγο ερχόμενη εδώ πέρα είδα ένα παιδάκι το οποίο είναι στο ΕΠΑΛ. Χαρούμενα και όμορφα. Πηγαίνω πιο κάτω, ένας άλλος «γεια σου, κυρία, γεια σου δασκάλα». Πηγαίνω τον βλέπω «πού είσαι;», «στο τέταρτο». Υπάρχει φιλοδοξία. Θέλει να σπουδάσει το παιδί. Ε, βέβαια οι περισσότεροι από αυτούς θέλουν να φύγουν εκτός Ελλάδας. Αλλά ναι, ναι πιστεύω ότι έχουν και αυτά τα παιδιά φιλοδοξίες και στόχους. Θέλουν κάτι να κάνουν στη ζωή τους.

Συνεντευκτής: Αυτά που θέλουν να φύγουν εκτός Ελλάδας, τους βοηθάει το σχολείο;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Τους βοηθάει ας πούμε πολιτισμικά, να ενταχθούνε στη...

Συνεντευκτής: Ναι, αν τους δίνει γνώσεις.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Α, σίγουρα, σίγουρα. Τώρα και, εντάξει αν αφαιρέσεις τα αρχαία ελληνικά τα οποία, όλα τα άλλα είναι γνώσεις που... και τα αγγλικά και τα γερμανικά, τα παιδιά που πηγαίνουν στις...ξέρω εγώ, στις άλλες χώρες Γερμανία, Αυστρία και τα λοιπά, αλλά και η Γεωγραφία και τα Μαθηματικά που διδάσκονται και η Φυσική, νομίζω ότι σίγουρα παίρνουν γνώσεις, βέβαια. Και πρέπει όλα τα παιδιά να έρχονται στο σχολείο. Αυτά δηλαδή που είτε θέλουν να φύγουν είτε θέλουν να μείνουν.

Συνεντευκτής: Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζετε όσον αφορά την εφαρμογή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην τάξη;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Ε, τι εννοούμε τώρα διαπολιτισμική εκπαίδευση, αφού είπαμε δεν την έχουμε και...

Συνεντευκτής: Όλη αυτή η προσπάθεια που γίνεται, ποιες δυσκολίες πιστεύετε ότι αντιμετωπίσατε.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Οι δυσκολίες που αντιμετωπίσαμε εμείς ως δάσκαλοι είναι πώς θα μπορέσουμε να αντιμετωπίσουμε αυτά τα παιδιά, πώς θα μπορέσουμε.. ε, δεν ξέραμε τη μέθοδο, δεν ξέραμε πώς θα πρέπει να τα διδάξουμε αυτά τα παιδιά. Αλλιώς, τα αγκαλιάσαμε, τα προσφέραμε αγάπη, ε... από την αρχή, εντάξει στην αρχή μπορεί να μην πήγαμε καλά εμείς ως εκπαιδευτικοί γιατί δε γνωρίζαμε κάποια πράγματα, αλλά νομίζω ότι ναι, τους προσφέραμε.

Συνεντευκτής: Τι θα σας βοηθούσε για να ανταπεξέλθετε καλύτερα στη διδασκαλία με τους μετανάστες;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Τι έχει περάσει, από πού προέρχεται το παιδί, από ποια χώρα, ποια κοινωνική τάξη, τι του συνέβη αυτού του παιδιού και όλη τη διαδρομή μέχρι να φτάσει εδώ πέρα.

Συνεντευκτής: Σε τι ακόμη θεωρείτε αναγκαίο/θα επιθυμούσατε να επιμορφωθείτε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Τι επιπλέον. Το θέμα είναι να επιμορφωθούμε. Δηλαδή εντάξει εγώ θα φύγω φέτος, αλλά οι συνάδελφοι οι οποίοι θα διδάσκουν στο σχολείο πρέπει οπωσδήποτε να επιμορφωθούν. Τώρα πώς θα επιμορφωθούν; Θα πρέπει να κάτσουν και να βρουνε. Δεν μπορεί δηλαδή, μπαίνουμε μέσα χωρίς να ξέρουμε πώς θα κάνουμε το μάθημα με αυτά τα παιδιά, ρε παιδί μου. Και περισσότερο με την ελληνική τη γλώσσα. Άντε εμείς στα γερμανικά, στα αγγλικά, οι ξένες γλώσσες είναι τελείως διαφορετικά. Αλλά τι κάνουν οι συνάδελφοι με τα άλλα τα μαθήματα. Είναι πολύ δύσκολα.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τα εγχειρίδια που υπάρχουν για την εκπαίδευση των προσφύγων μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Προς το παρόν χρησιμοποιούν ό,τι χρησιμοποιούν οι Έλληνες. Θα πρέπει να βρεθούνε, να γραφτούνε άλλα, να συνεργαστούνε με άλλα κράτη που έχουν πρόσφυγες εδώ και πολλά χρόνια κι έχουν την εμπειρία. Να γραφούνε άλλα εγχειρίδια. Και ας πούμε όσον αφορά εμένα, το είπα κα προηγούμενα, έρχονται τα παιδιά, θέλουν να κάνουν αγγλικά ή γερμανικά. Πρώτα-πρώτα και εμείς δεν είμαστε εκπαιδευμένοι πώς, αλλά και να βρεθούν τα σωστά εγχειρίδια. Εγώ με δική μου πρωτοβουλία ψάχνοντας από εδώ ψάχνοντας από εκεί βρήκα επιτέλους τώρα την τρίτη χρονιά δηλαδή, ένα εγχειρίδιο που, που κατά κάποιο τρόπο μπορώ να δουλέψω με αυτά τα παιδιά.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε το πρόγραμμα σπουδών από διαθεματικής άποψης;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Ότι θέλει ενίσχυση, ότι...Μα δεν υπάρχει ένα σωστό πρόγραμμα σπουδών. Αφού δεν το έχουμε. Τι πρόγραμμα σπουδών έχουμε; Δεν μας έχουν στείλει κατευθύνσεις, ρε παιδάκι μου, δεν ξέρω αν δεν τις έχω εγώ υπόψιν μου δηλαδή. Δεν έχουν στείλει κατευθύνσεις.

Συνεντευκτής: Οι Τεχνολογίες της Πληροφορικής που χρησιμοποιούνται στην τάξη είναι επαρκείς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Εγώ δεν έχω τίποτα. Να φανταστείς ότι το βιβλίο έχει κάποια πράγματα τα οποία πρέπει να κάνω ας πούμε και δεν μπορώ, δεν έχω πρώτα απ' όλα υπολογιστή μέσα στο λυόμενο που κάνω με τα παιδιά και δεν υπάρχει υπολογιστής οπότε δεν μπορώ να κάνω τίποτα. Και το μόνο που έχω και το παρήγγειλα σήμερα, δύο CD που τα βάζω σε ένα CD player να παίζουν για να έχουν και ακούσματα τα παιδιά απ' τη γερμανική γλώσσα. Αυτά.

Συνεντευκτής: Θεωρείτε αναγκαία την παρουσία μεταφραστή για να γίνεται πιο κατανοητό το μάθημα στους μετανάστες και πρόσφυγες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Δε χρειάζεται. Δε χρειάζεται. Τα παιδιά μεταξύ τους αλληλοβοηθούνται και είμαστε μια χαρά. Δε χρειάζεται μεταφραστής. Δεν έχει νόημα μέσα στην τάξη να υπάρχει μεταφραστής, να έρθει κάποια άλλη ώρα μαζί με τον σύνδεσμό του, αν δεν έχει γονείς εδώ, ή αν έχει γονείς με τους γονείς για να μιλήσουμε για το πόσο το παιδί αυτό...για τη συμπεριφορά του, για την επιμέλειά του, ας πούμε για τα μαθήματά του. Τίποτα, όχι.

Συνεντευκτής: Υπάρχουν μεταφραστές στις τάξεις για να βοηθάνε στην κατανόηση του μαθήματος και κατά συνέπεια στην ένταξη;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Όχι. Καταρχήν εγώ δε χρειάζομαι μεταφραστή στο μάθημά μου, αλλά δεν υπάρχουν μεταφραστές, είπαμε και προηγούμενα ότι τα παιδιά αλληλοβοηθούνται μεταξύ τους, είναι κάποια παιδιά που έχουν μείνει περισσότερους μήνες ακόμα και χρόνια εδώ πέρα, ε, ξέρουν περισσότερα αγγλικά, ξέρουν περισσότερα γερμανικά και βοηθούν τα άλλα τα παιδιά.

Συνεντευκτής: Ποια είναι η άποψη σας για την ένταξη των μεταναστών/προσφύγων στο ελληνικό σχολείο;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Ναι, είμαι υπέρ γιατί είμαι υπέρ ότι όλοι οι άνθρωποι, όλα τα παιδιά του κόσμου θα πρέπει να πηγαίνουν στο σχολείο και να μαθαίνουν γράμματα.

Συνεντευκτής: Η παράλληλη διδασκαλία των αλλοδαπών μαθητών με τους γηγενείς μαθητές δυσχεραίνει το έργο σας και εις βάρος ποιων;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Εντάξει, δε θα το' λεγα εις βάρος, α, θέλει βέβαια λίγο περισσότερη δουλειά με αυτόν τον μαθητή, αλλά στο δικό μου μάθημα δε δυσχεραίνει καθόλου τη δουλειά μου ούτε αγανακτούνε οι συμμαθητές του, ίσα- ίσα, εντάξει χρειάζεται να γράψω με λίγο μεγαλύτερα γράμματα στον πίνακα για το παιδί και δίπλα κάποιος να, να τον βοηθάει λιγάκι, λίγο στα αγγλικά, λίγο στα αυτά (φαρσί;)...Όχι, δε νομίζω.

Συνεντευκτής: Θεωρείτε ότι υπάρχουν προκαταλήψεις και στερεότυπα σε βάρος των αλλοδαπών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Στη σχολική κοινότητα, μέσα στο σχολείο μας; Δεν έχω αντιληφθεί τίποτα τέτοιο. Υπάρχει μια ουδετερότητα όπως είπαμε προηγούμενα, γιατί δεν επικοινωνούνε-κακώς αυτό- αλλά όχι δεν έχω ακούσει, δεν έχει πέσει στην αντίληψή μου τίποτα, από μαθητή, από συμμαθητή, να πούνε κάτι κακό για τους συμμαθητές τους. Όχι.

Συνεντευκτής: Από γονείς γηγενών ή από άλλους καθηγητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Από... ε, τώρα αν μιλήσουμε για συναδέλφους, υπάρχουν...Από γονείς όχι. Συνάδελφοι δυστυχώς υπάρχουν. Αλλά όχι προσωπικά, δεν έχουν κάτι προσωπικό με τα παιδιά οι συνάδελφοι, γενικά με την πολιτική, ξέρεις... των προσφύγων που έρχονται εδώ και τι θα κάνουμε και είναι τόσες χιλιάδες και θα ... φοβούνται τον εξισλαμισμό, φοβούνται τώρα να μη μας αφομοιώσουνε εμάς αντί να τους αφομοιώσουμε εμείς. Υπάρχουν τέτοιες φοβίες δηλαδή. Αλλά για τα παιδιά, σαν παιδιά, σαν μαθητές, όχι δεν βλέπω ας πούμε να υπάρχει κάποια εχθρική συμπεριφορά απέναντί τους. Όχι. Μια ουδετερότητα. Δηλαδή υπάρχουν συνάδελφοι που δε θα ήθελαν να κάνουν μάθημα ας πούμε σε αυτά τα παιδάκια. Υπάρχουν τέτοιοι συνάδελφοι ας πούμε.

Κατάλαβες; Που δε θα θέλαν να κάνουν μάθημα. Δηλαδή, με το ζόρι..., δε θα θέλαν να κάνουν μάθημα. Τέτοιοι υπάρχουν, ναι.

Συνεντευκτής: Από αυτές τις φοβίες που είπατε ότι έχουν κάποιοι κάποιοι καθηγητές ποιες είναι οι επιπτώσεις στην ένταξη των μεταναστών μαθητών; Πέρα από το να μη θέλουν να μπουν για μάθημα;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Κοίταξε να δεις, επιπτώσεις, γιατί τι επιπτώσεις να υπάρχουν, δεν υπάρχουν. Γιατί υπάρχουμε εμείς, υπάρχουμε, υπάρχει το αντίβαρο, κατάλαβες; Υπάρχουν αυτοί, υπάρχουν και οι άλλοι, οπότε υπάρχει μια ισορροπία και καλύπτεται το θέμα.

Συνεντευκτής: Ποιες προτάσεις θα κάνατε ούτως ώστε να καλυφθούν οι εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών αυτών και να βελτιωθεί το πρόγραμμα σπουδών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Να υπάρχει ένα πρόγραμμα σωστό. Να υπάρχουν σωστά εγχειρίδια. Ε, τι άλλο να πω. Τι άλλο να σας πω εγώ.

Συνεντευκτής: Υποδομές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Ε, καλά, ναι, υποδομές. Υποδομές δεν υπάρχουν στα Ελληνάκια. Ε, σίγουρα θα πρέπει να υπάρχει μια σωστή τάξη, πρώτα από όλα. Να υπάρχει μια τάξη. Μια τάξη που να μένουν εκεί τα παιδιά με όλες τις υποδομές, Πληροφορικής ας πούμε να είναι. Όλα τα παιδιά χαίρονται με τους υπολογιστές. Το ίδιο κάνουν και αυτοί. Έτσι με το κομπιούτερ ένα πάθος, όπως έχει όλη αυτή η γενιά. Νομίζω ότι έτσι, μέσα από αυτό θα μπορούσε να γίνει πολύ καλό μάθημα, σε όλα τα μαθήματα, αλλά θέλει μια ειδική αίθουσα να έχουν τα παιδιά, όσον αφορά τα παιδιά της τάξης υποδοχής, όχι αυτά που είναι ενταγμένα μέσα στις τάξεις, αυτά, ό,τι παροχές και δομές έχουν τα άλλα παιδιά, έχουν και αυτά. Αλλά για αυτά. Και θα πρέπει να υπάρχει μια σωστή αίθουσα. Εμείς τώρα μέσα στο λυόμενο, δεν είναι αίθουσα αυτό το πράμα. Και δικά μας κάνουν εκεί. Αλλά τα δικά μας έχουν και την...να πάνε μια φορά τη βδομάδα και στην τάξη. Αυτά μέσα στο λυόμενο. Ή στην αίθουσα Πληροφορικής, είναι καταχαρούμενα όταν είναι στην αίθουσα Πληροφορικής. Αλλά μέσα στο λυόμενο δεν υπάρχει έτσι να βάλεις μια αφίσα, να βάλεις κάτι που να τα ζεσταίνει, να τα ζεσταίνει τα μωρά αυτά.

Συνεντευκτής: Έχετε να προσθέσετε κάτι επιπλέον;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ3): Όχι.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ: 4^η

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: 11-10-2019

ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ: Μαγνητοφώνηση

Φύλο: Γυναίκα

Συνεντευκτής: Πόσο χρονών είστε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Σαραντατριών χρονών.

Συνεντευκτής: Πόσα τα έτη υπηρεσίας σας ;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Δέκα.

Συνεντευκτής: Ποιες οι σπουδές σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Εννοείς συγκεκριμένα τη σχολή ; Έχω τελειώσει Φυσικό και έχω κάνει το μεταπτυχιακό της Γεωπληροφορικής.

Συνεντευκτής: Ποιο το μορφωτικό επίπεδο μητέρας- πατέρα σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Της μητέρας μου είναι απόφοιτος εξαταξίου Γυμνασίου και του πατέρα μου Δημοτικό.

Συνεντευκτής: Ποιο μάθημα διδάσκετε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Στους πρόσφυγες ; Φυσική και Γεωγραφία τους έχω κάνει κατά καιρούς.

Συνεντευκτής: Ποια η εμπειρία σας σε διδασκαλία μεταναστών και προσφύγων μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Από τα πρώτα χρόνια που εμφανίστηκαν στη Λέσβο. Πριν πέντε χρόνια είχαμε ένα – δύο άτομα. Από τότε.

Συνεντευκτής: Πως θα χαρακτηρίζατε τη σχολική επίδοση των μεταναστών και προσφύγων μαθητών συγκριτικά με αυτή των γηγενών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Υπάρχουν άτομα τα οποία έχουν υψηλή επίδοση στις Θετικές Επιστήμες και άτομα τα οποία δεν ασχολούνται ιδιαίτερα. Παίζει ρόλο βέβαια και το υπόβαθρο που έχουν από πριν. Και η ηλικία.

Συνεντευκτής: Σε ποια μαθήματα παρατηρείτε να συμμετέχουν περισσότερο και έχουν καλύτερη επίδοση και γιατί;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Στα μαθήματα που κάνω εγώ έχουν καλή επίδοση και συμμετέχουν. Ε, γιατί δεν είναι ... (δεν) εμπλέκεται απαραίτητα η γλώσσα. Βέβαια χρησιμοποιώ τα αγγλικά ως ενδιάμεση γλώσσα.

Συνεντευκτής: Σε άλλα μαθήματα έχετε ακούσει να συμμετέχουν τόσο ;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Στα φιλολογικά μαθήματα να δυσκολεύονται περισσότερο.

Συνεντευκτής: Με ποιο τρόπο θα λέγατε ότι η σχολική επίδοση συμβάλλει στην ένταξη προσφύγων και μεταναστών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Α, μαθαίνουνε τη γλώσσα καλύτερα και εξοικειώνονται με τα άλλα άτομα σε πρώτη φάση της τάξης. Πριν την κοινωνία δηλαδή υπάρχει μια κοινωνικοποίηση και μια επαφή μέσα στην τάξη.

Συνεντευκτής: Πως θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή τους στην τάξη; Γιατί;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Καλή

Συνεντευκτής: Δηλαδή τι κάνουν; Γιατί είναι καλή ;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Με ενδιαφέρον και προσπαθούν ε.. να εγγίσουν το εκάστοτε πρόβλημα που τους θέτεις, να απαντήσουν σε ερωτήσεις.

Συνεντευκτής: Άρα θέλουν να ασχοληθούν με το μάθημα;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Ναι.

Συνεντευκτής: Ποια είναι η συχνότητα παρακολούθησης μαθημάτων από τους πρόσφυγες και μετανάστες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Ε, ανάλογα. Υπάρχουν περίοδοι που εξαφανίζονται κάποιοι και ... γιατί λένε ότι εργάζονται σαν μεταφραστές σε διάφορα κέντρα. Ο καθένας είναι μια δική του περίπτωση. Δεν είναι όλα ίσα και όμοια. Πολλές φορές δηλαδή το ότι έχουμε κάποια διαρροή σχετίζεται με το γεγονός ότι εργάζονται πολλές ώρες.

Συνεντευκτής: Αλλιώς; Πόσες μέρες και ώρες έρχονται; Κανονικά; Με το πρόγραμμα;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Δεν έρχονται. Ανάλογα με την εργασία τους έρχονται κανονικά.

Συνεντευκτής: Ποιες οι σχέσεις με τους συμμαθητές τους κατά τη διάρκεια του μαθήματος; Συνεργάζονται για την επίλυση ασκήσεων και την εκπόνηση project;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Ναι συνεργάζονται.

Συνεντευκτής: Δηλαδή;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Έχουνε καλή συνεργασία. Προσπαθούν να βοηθήσουν και κάποιους που μπορεί να μην έχουν καταλάβει το ζητούμενο.

Συνεντευκτής: Ίδιας εθνικότητας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Ε.. συνήθως ναι.

Συνεντευκτής: Με τους άλλους συμμαθητές τους, τους γηγενείς, συνεργάζονται;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Ναι συνεργάζονται. Σε μεικτές τάξεις συνεργάζονται. Υπάρχει συνεργασία.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε το πρόγραμμα που ακολουθείται για την εκπαίδευση προσφύγων και μεταναστών μαθητών όσον αφορά τη γλωσσική διδασκαλία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Τι εννοείς με το «θα χαρακτηρίζαμε»;

Συνεντευκτής: Με βάση τις γνώσεις αυτές που ξέρετε ότι διδάσκονται. Πώς θα χαρακτηρίζατε (το πρόγραμμα); Επαρκές ;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Το πρόγραμμα του Λυκείου εννοείς. Αυτό τώρα, το πρόγραμμα σπουδών. Ε, δεν το ακολουθώ πιστά. Το διαμορφώνω. Προσαρμόζω την ύλη στα δεδομένα της τάξης.

Συνεντευκτής: Πιστεύετε ότι θα πρέπει να υπάρξει κάποια αλλαγή στο πρόγραμμα;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Στο πρόγραμμα σπουδών για μαθητές που δεν κατέχουν καλά τη γλώσσα, ναι, υπάρχουνε βιβλία που τους δυσκολεύουν. Πρέπει να προσαρμοστούν.

Συνεντευκτής: Ίσως σε κάποια γλώσσα δικιά τους;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Όχι δε..., να είναι λίγο πιο απλοποιημένα.

Συνεντευκτής: Διδάσκονται οι αλλοδαποί μαθητές επαρκώς στοιχεία της μητρικής τους γλώσσας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Στοιχεία της μητρικής τους γλώσσας αν διδάσκουμε εδώ; Όχι δε διδάσκουμε στοιχεία της μητρικής τους γλώσσας. Συνδέουμε βέβαια, εγώ προσωπικά συνδέω το πρόγραμμα σπουδών τους με προγράμματα σπουδών που ακολουθούν στις χώρες τους. Κάνω αναφορές.

Συνεντευκτής: Δηλαδή, ένα παράδειγμα;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Δηλαδή για παράδειγμα ξέρω ότι στο Πακιστάν ακολουθούν το αγγλικό πρότυπο και κάνω αναφορές όσον αφορά την εκπαίδευση Πακιστανών, όσον αφορά το μάθημα της Φυσικής και της Γεωγραφίας.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά τα ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία που διαμορφώνουν την ταυτότητα τους θεωρείτε ότι αναδεικνύονται ή όχι; Πως γίνεται αυτό;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Έμμεσα από το μάθημα;

Συνεντευκτής: Μέσα από το μάθημα και γενικά.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Ναι, μέσα από το μάθημα το συγκεκριμένο της Φυσικής δεν αναδεικνύονται τέτοιου είδους ιδιαιτερότητες. Α, όσον αφορά τη Γεωγραφία επιδιώκω να

αναδεικνύονται δηλαδή διδάσκοντας Γεωγραφία μπορείς να κάνεις διάφορες αναφορές και συσχετισμούς.

Συνεντευκτής: Δηλαδή;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Και παραλληλισμούς. Για το κλίμα για παράδειγμα μπορείς να το συσχετίσεις, να κάνεις μια αναφορά στα είδη κλίματος και να υπάρξουν αναφορές από τη χώρα προέλευσης από τον καθένα.

Συνεντευκτής: Γνωρίζετε τι είναι η διαπολιτισμική εκπαίδευση; Ποιες οι προτάσεις σας ούτως ώστε να γίνει πιο διαπολιτισμικό το πρόγραμμα σπουδών που ήδη ακολουθείται;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Ναι.

Συνεντευκτής: Δηλαδή, τι είναι, πώς θα την ορίζατε.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Τώρα τον ορισμό να σου τον πω ακριβώς δεν τον θυμάμαι.

Συνεντευκτής: Όχι, με δικά σας λόγια.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Είναι η ένταξη των μαθητών όλων των εθνικοτήτων σε μία τάξη και η ανάδειξη των... των εθνικών τους στοιχείων, όχι όλων όμως. Δηλαδή, όλοι να μάθουν ο ένας για τον άλλον. Αυτό έτσι; Με δικά μου λόγια.

Συνεντευκτής: Ποιες είναι οι προτάσεις σας ώστε να γίνει πιο διαπολιτισμικό το πρόγραμμα σπουδών που ήδη ακολουθείται;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Να κάνω προτάσεις;

Συνεντευκτής: Ναι, ποιες είναι αυτές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Αν μπορούσε όπως σου είπα να προσαρμοστεί η ύλη ε, σε τέτοια δεδομένα. Όπως ανέφερα το παράδειγμα της Γεωγραφίας, μπορεί να γίνει προσαρμογή της ύλης. Υπάρχουν μαθήματα, όπως είναι αυτό, που μπορεί να γίνει προσαρμογή της ύλης. Υπάρχουνε άλλα μαθήματα που δεν μπορεί να γίνει εύκολα προσαρμογή της ύλης ε, υπάρχουνε, υπάρχει πιο αυστηρό πρόγραμμα. Δηλαδή θες να διδάξεις μια συγκεκριμένη έννοια της Φυσικής. Δεν είναι απαραίτητο από το μάθημα να αναδειχτούν οι πολιτισμικές ιδιαιτερότητες, οι εθνικές, οι γεωγραφικές.

Συνεντευκτής: Κάποια άλλη αλλαγή;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Η άλλη αλλαγή; Ίσως αυτό που κάνω είναι ότι συχνά σε τέτοιες τάξεις οι φωτοτυπίες που δίνω είναι αγγλικά-ελληνικά, οι περισσότεροι είναι γνώστες της αγγλικής, δηλαδή θα μπορούσανε τα βιβλία και το υλικό να είναι προσαρμοσμένα ε, σε αυτή τη... να είναι δηλαδή ταυτόχρονα τα κείμενα σε δυο-τρεις γλώσσες. Αυτό. Αυτό το κάμω εγώ σε φωτοτυπίες.

Δεν είναι έτοιμο από το Υπουργείο. Παίρνω τη Γεωγραφία για παράδειγμα και την έχω μεταφράσει. Για να μπορώ να δουλέψω πιο καλά και πιο γρήγορα. Διότι είναι γνώστες της αγγλικής γλώσσας. Τη χρησιμοποιώ ως ενδιάμεση γλώσσα και με αυτόν τον τρόπο μπορούν να μάθουν και την ορολογία της ελληνικής.

Συνητευκτής: Κάποια άλλη αλλαγή πέρα από τα βιβλία;

Συνητευξιαζόμενη (Σ4): Ε, όσον αφορά την τυπική, την...

Συνητευκτής: Την τυπική διαδικασία.

Συνητευξιαζόμενη (Σ4): Στην τυπική διαδικασία. Ε, αυτό επίσης που κάνω είναι ότι αναζητώ πολυμεσικό υλικό, τους βοηθάει πάρα πολύ. Γενικά, ε.. η οπτική επαφή με ...Πρέπει να εμπλουτιστεί το υλικό που στέλνεται στα σχολεία με πολυμέσα.

Συνητευκτής: Πως θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις γηγενών και αλλοδαπών μαθητών κατά τη διάρκεια της σχολικής ζωής εκτός τάξης;

Συνητευξιαζόμενη (Σ4): Υπάρχουν και σχέσεις φιλικές, ε, εδώ στο Χ... συμβαίνει.

Συνητευκτής: Δηλαδή πώς;

Συνητευξιαζόμενη (Σ4): Έχουνε κάνει φιλίες περισσότερο με άτομα που είναι πολλά χρόνια εδώ.

Συνητευκτής: Άλλους μετανάστες ή γηγενείς;

Συνητευξιαζόμενη (Σ4): Οι γηγενείς με μετανάστες. Δεν είναι απαραίτητο βέβαια ότι οι μετανάστες θέλουνε να γίνουνε φίλοι. Μην το βλέπουμε και έτσι. Δηλαδή μπορεί και εκείνοι να μην επιδιώκουν. Διότι τώρα όπως είναι η κατάσταση στη Λέσβο έχει πολλά άτομα που μπορούν να κάνουν παρέα που είναι από... από τη χώρα τους. Δεν είναι απαραίτητο να συναναστραφούν άλλα άτομα. Ο πληθυσμός τώρα είναι μεγάλος.

Συνητευκτής: Άρα μπορούν να το επιλέγουν από μόνοι τους.

Συνητευξιαζόμενη (Σ4): Ναι

Συνητευκτής: Ποια η συναναστροφή των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους γηγενείς;

Συνητευξιαζόμενη (Σ4): Η συναναστροφή; Δηλαδή τι δραστηριότητες κάνουν μαζί μέσα στο σχολείο ή εκτός σχολείου;

Συνητευκτής: Στο σχολείο

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Στο σχολείο. Ανάλογα με την ηλικία έχουνε κοινά ενδιαφέροντα, facebook, όλα αυτά τα της εποχής και επικοινωνούν. Δε βλέπω διαφορές, παρόμοια ενδιαφέροντα έχουνε.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά στη συναναστροφή με τους άλλους μετανάστες μαθητές παρατηρείτε να υπάρχει επικοινωνία και παιχνίδι μεταξύ τους;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Λέγοντας παιχνίδι τώρα εννοούμε ενασχόληση, αθλητική ας πούμε. Εμείς εδώ δεν κάνουμε δραστηριότητες αθλητικές το βράδυ

Συνεντευκτής: Στο διάλειμμα κάτι. Σε άλλα σχολεία μπορεί να παίζουνε μπάλα ας πούμε

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Ε, πέρσι υπήρχε μια μπάλα και τους έβλεπα ότι σε κάθε διάλειμμα παίζανε. Κατά καιρούς έχω δει να υπάρχουν τέτοιες δραστηριότητες.

Συνεντευκτής: Άρα οι μετανάστες μαθητές συναναστρέφονται μεταξύ τους πέρα από την εθνικότητα;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Ναι, ναι συναναστρέφονται.

Συνεντευκτής: Σε ποιες σχολικές δραστηριότητες συμμετέχουν οι μετανάστες-πρόσφυγες μαθητές (π.χ. εκδρομές, γιορτές, πενταμελές-δεκαπενταμελές); Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή τους αυτή;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Φέτος πλέον μετά από κάποια χρόνια είναι πάρα πολύ ενεργή. Τους έχουν αποδεχτεί και οι γηγενείς ... Ας πούμε ο πρόεδρος του Δεκαπενταμελούς νομίζω ότι είναι Πακιστανός.

Συνεντευκτής: Σε κάποια άλλη δραστηριότητα που συμμετέχουν ; Εκδρομές για παράδειγμα

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Στα εκπαιδευτικά προγράμματα που κάνει το σχολείο υπάρχει μεγάλη συμμετοχή.

Συνεντευκτής: Τι είδους προγράμματα;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Περιβαλλοντικά προγράμματα. Έχουν μεγάλη συμμετοχή. Και ... ναι συμμετέχουν και ενεργά. Ας πούμε σε ένα περιβαλλοντικό που είχε γίνει πριν κάποια χρόνια τους ζητήσαμε να ζωγραφίσουν, ε, υπήρχαν κάποιοι που είχαν ιδιαίτερη έφεση στο σχέδιο και όλες οι ζωγραφιές είχαν γίνει από μετανάστες. Δηλαδή, αν προσαρμόσεις τα προγράμματα τα εκπαιδευτικά στα ενδιαφέροντα, αυτό είναι γενικό νομίζω, ισχύει και για τάξεις οι οποίες δεν είναι απαραίτητα... ε, που είναι ομογενείς, δεν έχουν μέσα «μίζ» μετανάστες και Έλληνες. Αν προσαρμόσεις τα προγράμματα στα ενδιαφέροντα των μαθητών, άσχετα αν είναι μετανάστες, Έλληνες, ό,τι είναι, ε, βλέπεις ότι υπάρχει μεγάλη συμμετοχή.

Συνεντευκτής: Αυτή τη συμμετοχή τους πώς θα τη χαρακτηρίζατε; Στις εκδρομές και στα προγράμματα που είπατε, στο Δεκαπενταμελές, στο Πενταμελές, πώς θα τη χαρακτηρίζατε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Καλή, καλή συμμετοχή έχουνε. Τους ενδιαφέρει. Και μάλιστα κάποιον θέλουν να είναι και μπροστά. Ε, ... Ας πούμε ο Νασίφ που έβαλε πρόεδρος του Δεκαπενταμελούς, το ήθελε. Θέλει να είναι μπροστά, του αρέσει να βοηθάει τους άλλους. Έτσι το νιώθει ότι βοηθάει τους άλλους, ότι έχει ρόλο μέσα στο σχολείο, όπως συμβαίνει βέβαια σε όλα τα σχολεία. Δεν παρουσιάζουν διαφορά, ο καθένας ανάλογα με το χαρακτήρα του.

Συνεντευκτής: Ποια η συναναστροφή των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους γηγενείς όσον αφορά το παιχνίδι; Η πρόσκληση για παιχνίδι από ποιους γίνεται; Τώρα παιχνίδι (εννοεί ότι στο Εσπερινό φοιτούν ενήλικες) γενικά στις συναναστροφές.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Και από τους δυο είναι η πρόσκληση. Και από τους γηγενείς και από τους μετανάστες γίνεται η πρόσκληση στους άλλους. Τον ρόλο αυτόν δηλαδή τον αναλαμβάνουν τότε οι μεν και τότε οι δε. Δεν έχει να... Δεν, εγώ δεν βλέπω διαφορά εδώ.

Συνεντευκτής: Συμμετέχουν εξίσου τα κορίτσια και τα αγόρια στο παιχνίδι και γενικότερα στις καθημερινές σχολικές συναναστροφές με τους γηγενείς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Λίγα κορίτσια εμφανίστηκαν στο σχολείο, ας πούμε ένα..., σε αναλογία ένα προς είκοσι. Α, συνολικά στο σχολείο να έχουμε κάθε χρόνο ένα(;), (δύο) το πολύ. Ε, δεν είναι να συμμετέχουν το ίδιο.

Συνεντευκτής: Γιατί πιστεύετε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Ε, γιατί πιστεύω ότι είναι και απόρροια της θρησκείας τους αυτό. Υπάρχει η μουσουλμανική θρησκεία η οποία, οι περισσότεροι ασπάζονται τη μουσουλμανική θρησκεία, ε, και σύμφωνα με αυτήν η γυναίκα δεν έχει την ίδια θέση με τον άνδρα. Κι αυτό το ακολουθούν. Είναι... τους έχει γίνει βίωμα.

Συνεντευκτής: Άρα για αυτό δε συμμετέχουν...

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Σε γενικές γραμμές είναι πιο σφιγμένες.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις των μεταναστών και προσφύγων μεταναστών με τους εκπαιδευτικούς του σχολείου;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Πολύ καλές. Προσπαθούμε εμείς οι εκπαιδευτικοί να έχουν καλές σχέσεις και να διατηρούνται οι ισορροπίες μέσα στο σχολείο.

Συνεντευκτής: Από την πλευρά των μεταναστών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Γενικά δεν υπάρχουν προβλήματα.

Συνεντευκτής: Ποιος κατά τη γνώμη σας είναι ο ρόλος του εκπαιδευτικού σχετικά με τους μετανάστες-πρόσφυγες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι ένας μέσα στην τάξη όπως και για τον κάθε μαθητή. Άλλος μαθητής μπορεί να έχει πρόβλημα κοινωνικοποίησης, άλλος μπορεί να προέρχεται από ιδιαίτερο οικογενειακό περιβάλλον. Εμείς στο Εσπερινό έχουμε και διάφορες περιπτώσεις, δεν ... Άτομα τα οποία δεν τελείωσαν κανονικά το σχολείο, σήμερα γενικά δεν προέρχονται από το καλύτερο οικογενειακό περιβάλλον. Έχουμε δει διάφορες καταστάσεις. Ε, για όλους τους μαθητές ισχύει το ίδιο. Ε, ότι προσπαθούμε να τους εντάξουμε και να λειτουργήσει το μάθημα.

Συνεντευκτής: Ποια η στάση των γονέων των γηγενών μαθητών απέναντι στα προσφυγόπουλα που είναι ενταγμένα στη σχολική μονάδα;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Εμείς δεν ξέρουμε.

Συνεντευκτής: Καθόλου, τίποτα...Από ό,τι έχετε ακούσει από άλλα σχολεία ίσως...

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Α, από άλλα σχολεία έχω ακούσει ότι πολλές φορές, ναι, δεν τους θέλουν μέσα στα σχολεία περισσότερο για τις ασθένειες που ακούγεται να φέρουν, υπάρχει μεγάλο ποσοστό φυματίωσης, μηνιγγίτιδας, χολέρας, έτσι λέγεται στα κέντρα, οπότε ακούγοντας αυτά οι γονείς δεν τους θέλουν απαραίτητα στον ίδιο χώρο με τους... με τα παιδιά τους. Είναι σοβαρά αυτά τα ζητήματα και επίσης δεν ξέρουμε κατά πόσον έχουν ελεγχθεί.

Συνεντευκτής: Ποια άποψη έχετε για την εκπαιδευτική πολιτική γύρω από την διαπολιτισμική εκπαίδευση;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Ότι γενικά υστερεί. Υστερεί σε πολλά. Δηλαδή εμείς τώρα μέσα στο σχολείο, μας ήρθαν οι πρόσφυγες, ε, δεν είχαμε καμία ενημέρωση, εγώ προσωπικά από τον αντίστοιχο, κάποιον σύμβουλο, συντονιστή, δεν είχα κατευθύνσεις, το ΙΕΠ δεν είχε μέσα υλικό στις αντίστοιχες επιστήμες γιατί σε άλλα αντικείμενα υπάρχει υλικό μέσα στο ΙΕΠ που, ε, μπορείς να χρησιμοποιήσεις για τη διδασκαλία ε, δε θεωρώ ότι λειτουργεί καλά η είσοδος τους στο σχολείο, δηλαδή όπως ανέφερα το θέμα με τις ασθένειες, κανονικά θα έπρεπε να υπάρχει ένας φορέας από τον οποίο θα περνάνε θα ελέγχονται και μετά θα εντάσσονται μέσα στο σχολείο, ε, και όταν υπάρχει αυτή η προϋπόθεση, βέβαια θα τους δέχεται καλύτερα και η κοινωνία αφού δημιουργούνται τέτοια ζητήματα. Ε, αυτό. Όπως επίσης θεωρώ ότι ο καθηγητής ο οποίος θα διδάσκει ένα συγκεκριμένο μάθημα στους πρόσφυγες θα πρέπει να επιλέγεται ίσως από κάποιον

φορέα ε, και ο ίδιος εάν το επιθυμεί να κάνει αίτηση όχι να, εμβόλιμα να τον βάζουν στην τάξη του ή στο σχολείο του.

Συνεντευκτής: Συμφωνείτε με το ισχύον καθεστώς εγγραφής μόνο των νόμιμων προσφύγων στα σχολεία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Ναι, συμφωνώ. Γιατί θεωρώ ότι ανήκουν σε συντεταγμένη υπηρεσία και ότι πρέπει να γίνονται σταδιακά και με την ... με κάποια νομοθεσία.

Συνεντευκτής: Λειτουργεί κατά τη γνώμη σας επαρκής αριθμός ΔΥΕΠ στα σχολεία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Ε, δεν ξέρω τον αριθμό των αιτήσεων που απορρίπτονται για να σου απαντήσω. Δε ξέρω πόσοι είναι αυτοί που θέλουν να έρθουν στα σχολεία της Λέσβου για παράδειγμα και από αυτό ποιο είναι το ποσοστό που εισέρχονται για να σου απαντήσω αν υπάρχουν ή όχι δομές.

Συνεντευκτής: Εσείς τι πιστεύετε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Ε, αν συγκρίνω με την υπόλοιπη Ελλάδα λειτουργούν αρκετές δομές.

Συνεντευκτής: Πιστεύετε ότι θα έπρεπε σε κάθε σχολείο να λειτουργούν τέτοιες δομές για την ομαλότερη ένταξη των προσφύγων και μεταναστών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Ενδεχομένως, γιατί όσοι από αυτούς νομιμοποιούνται και ότι η ένταξή τους θα έπρεπε κανονικά να γίνεται με βάση τον τόπο διαμονής τους. Δηλαδή, αν κάποιος μετανάστης νομιμοποιηθεί εδώ στην Ελλάδα και έχει και κάποια χρόνια, ας πούμε ζει στην Πέτρα, θα έπρεπε ίσως, ε ... να υπάρχει χώρος στην Πέτρα για αυτόν τον μαθητή.

Συνεντευκτής: Ποιες γλώσσες διδάσκονται στα σχολεία και σε ποια δίνεται έμφαση;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Ποιες γλώσσες από τις μητρικές των μεταναστών;

Συνεντευκτής: Όχι, στο πρόγραμμα σπουδών ποιες γλώσσες διδάσκονται.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Εδώ στο σχολείο; Αγγλικά.

Συνεντευκτής: Μόνο αγγλικά;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Μόνο.

Συνεντευκτής: Θα λέγατε ότι η σχολική πραγματικότητα αντικατοπτρίζει τις νομοθετικές ρυθμίσεις που υπάρχουν;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Διάβασέ το ξανά. Νομοθετικές ρυθμίσεις. Α, το σχολείο, ναι, είναι υποχρεωμένο να υπακούει στη νομοθεσία. Ανταποκρίνεται το ένα στο άλλο. Τώρα η νομοθεσία, εγώ αυτό που είπα πριν είναι ότι η νομοθεσία δεν είναι επαρκής, δηλαδή πρέπει να υπάρξει αναθεώρηση και πιο ευρύ πλαίσιο.

Συνεντευκτής: Άρα η νομοθεσία δεν καλύπτει τις ανάγκες του σχολείου.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Ναι, δεν καλύπτει τις ανάγκες. Ναι, αυτό θέλω να πω. Υστερεί. Για αυτό χρειάζεται να αυτενεργήσουμε. Μέσα σε αυτά τα πέντε χρόνια χρειάστηκε πολλές φορές να αυτενεργήσουμε.

Συνεντευκτής: Το νομοθετικό πλαίσιο και το πρόγραμμα σπουδών που προκύπτει θα λέγατε ότι γεννά στα παιδιά αυτά φιλοδοξίες όσον αφορά το μέλλον τους; Ποιες είναι αυτές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Ναι, με τα παιδιά που συζητάω, κάποιοι που είναι αρκετά χρόνια εδώ, ναι, έχουνε φιλοδοξίες, έχουνε ήδη πάρει κατεύθυνση του τι θα κάνουν. Ξέρουνε τι υπάρχει στην Εκπαίδευση, υπάρχουν τα ΙΕΚ, υπάρχει ό,τι υπάρχει σε λυκειακό, μεταλυκειακό επίπεδο, Πανεπιστήμια, και ανάλογα με τις δυνατότητες και τα ενδιαφέροντά τους ξέρουνε τι θα... σκοπεύουν να ακολουθήσουν.

Συνεντευκτής: Ποιες είναι αυτές οι φιλοδοξίες που έχουν;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Ε, ανάλογα με την ηλικία είναι οι φιλοδοξίες τους. Δηλαδή εάν είναι μεγάλης ηλικίας ας πούμε πάνω από εικοσιπέντε, ενώ εμείς τους κατευθύνουμε να δώσουν και σε κάποιο Πανεπιστήμιο δεδομένου ότι έχουν τη δυνατότητα, πολλές φορές αρνούνται γιατί λένε πόσα χρόνια, σε τι ηλικία θα πάρω εγώ αυτό το πτυχίο. Είναι συναφές δηλαδή της ηλικίας πολλές φορές. Αλλά γενικά έχουν ενδιαφέροντα και στόχους.

Συνεντευκτής: Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζετε όσον αφορά την εφαρμογή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην τάξη;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Δυσκολίες που αντιμετωπίζω. Α, καταρχήν με τη γλώσσα, ε, είναι πολύ σημαντική στις Θετικές Επιστήμες η ορολογία, ε, και δεν είναι, ακόμα κι αν έχουν κάποια χρόνια στην Ελλάδα, δε σημαίνει ότι γνωρίζουν την ορολογία, οπότε υπάρχει δυσκολία.

Συνεντευκτής: Άλλη δυσκολία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Ε, τώρα δεν ξέρω να σου απαντήσω σε κάτι άλλο.

Συνεντευκτής: Τι θα σας βοηθούσε για να ανταπεξέλθετε καλύτερα στη διδασκαλία με τους μετανάστες;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Ε, σε εμένα συγκεκριμένα θα με βοηθούσε να έχουν λάβει μία γνώση της Ελληνικής σε πρώτη φάση, πριν περάσουνε δηλαδή σε άλλα μαθήματα. Πρέπει να έχει προηγηθεί ένα προπαρασκευαστικό σχολείο να το πω έτσι που να τους έχει βοηθήσει να μάθουν καλύτερα την ελληνική γλώσσα.

Συνεντευκτής: Κάποια άλλη βοήθεια, επιμόρφωση για παράδειγμα πιστεύετε ότι θα έπρεπε να έχετε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Επιμόρφωση. Επιμόρφωση εγώ αν έπρεπε να είχα. Ναι, ενδεχομένως θα έπρεπε να έχω. Αυτό το ανέφερα. Ότι δεν υπήρξε κάτι. Δε με επιμόρφωσε κανένας, ούτε με συμβούλεψε, ούτε με καθοδήγησε. Εδώ αναφέρομαι στο ΙΕΠ, στο site του ΙΕΠ ότι δεν υπάρχει υλικό στις αντίστοιχες επιστήμες. Αυτό σημαίνει ότι υστερεί το ελληνικό κράτος σε αυτό το κομμάτι. Πρέπει να εμπλουτιστεί όλο το site ανάλογα με το μάθημα.

Συνεντευκτής: Σε τι ακόμη θεωρείτε αναγκαίο/θα επιθυμούσατε να επιμορφωθείτε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Εγώ τι θα ... Εγώ θεωρώ ότι για τα μαθήματα που κάνω ότι έχω αρκετές γνώσεις. Ας κρίνουν οι συντονιστές και οι σύμβουλοι αν χρειάζομαι κάτι επιπλέον.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τα εγχειρίδια που υπάρχουν για την εκπαίδευση των προσφύγων μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Ναι, είπα τι θα έπρεπε ίσως. Να υπάρχουν ενδιάμεσες γλώσσες. Ή να, ή να, αν θα ήταν δυνατόν αυτό βέβαια, ίσως και να..., θα ήταν και δαπανηρό και, α, να υπάρχει και στη δική τους γλώσσα. Να υπάρχει βιβλίο που θα είχε τη μετάφραση στα αγγλικά, στα πακιστανικά και στα ελληνικά για να ρωτήσεις ένα μαθητή Πακιστανό ίσως.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε το πρόγραμμα σπουδών από διαθεματικής άποψης;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Αν υπάρχει διαθεματικότητα; Υπάρχει διαθεματικότητα αλλά μπορεί να βελτιωθεί αυτό. Να εμπλέκονται περισσότερα, περισσότερες, ε, περισσότερα αντικείμενα ε, περισσότερο αυτό γίνεται στα εκπαιδευτικά προγράμματα. Δηλαδή, όταν ξεφεύγουμε από το μάθημα και το πρόγραμμα σπουδών είναι πιο ελεύθερο όπως στα εκπαιδευτικά προγράμματα, στην Ελλάδα έτσι λειτουργεί, έχουμε περισσότερες δυνατότητες εκεί. Στα εκπαιδευτικά προγράμματα έχουμε περισσότερες δυνατότητες.

Συνεντευκτής: Οι Τεχνολογίες της Πληροφορικής που χρησιμοποιούνται στην τάξη είναι επαρκείς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Ε, εγώ χρησιμοποιώ, γιατί μου διαθέτουν το Εργαστήριο Φυσικών Επιστημών λόγω ειδικότητας, που έχει εξοπλισμό. Και εδώ πέρα που έρχομαι έχει εξοπλισμό για να το υποστηρίξω καλύτερα.

Συνεντευκτής: Γενικά σε άλλες αίθουσες είναι επαρκής;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Όχι.

Συνεντευκτής: Θεωρείτε αναγκαία την παρουσία μεταφραστή για να γίνεται πιο κατανοητό το μάθημα στους μετανάστες και πρόσφυγες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): (Όχι). Μπορεί να γίνει χρήση, αυτό που είπα, της ενδιάμεσης γλώσσας. Εγώ δηλαδή δεν έχω αντιμετωπίσει δυσκολίες με τα αγγλικά. Όταν κάνω χρήση της ενδιάμεσης γλώσσας βλέπω ότι συνεννοούμαστε.

Συνεντευκτής: Υπάρχουν μεταφραστές στις τάξεις για να βοηθήνε στην κατανόηση του μαθήματος και κατά συνέπεια στην ένταξη;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Όχι.

Συνεντευκτής: Ποια είναι η άποψη σας για την ένταξη των μεταναστών/προσφύγων στο ελληνικό σχολείο;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Ποια είναι η άποσή μου για την (επαναλαμβάνει την ερώτηση). Δηλαδή όσον αφορά τι;

Συνεντευκτής: Αν πραγματοποιείται, αν πρέπει να γίνεται ή εσείς ότι άλλο νομίζετε.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Ναι πρέπει να γίνεται, αλλά, όπως είπα, με συγκεκριμένη νομοθεσία, ε, και κανόνες. Να υπάρχει συγκεκριμένη νομοθεσία που να καλύπτει τα πάντα. Διότι βρήκαμε κενά σε αυτήν την πορεία μας. Υπήρχαν και υπάρχουν κενά. Άρα αυτό το κομμάτι πρέπει να καλυφτεί. Πρέπει να δουν τις ανάγκες και να τα καλύψουν όλα αυτά. Όχι να ρωτάμε, ε.. να έστειλε ερώτηση στο Υπουργείο τι θα κάνουμε τώρα με αυτήν την περίπτωση. Αυτά όλα πρέπει να καλυφτούν. Να ξέρει ο εκπαιδευτικός, και ο εκπαιδευτικός ως δημόσιος υπάλληλος, τι θα εφαρμόσει.

Συνεντευκτής: Πραγματοποιείται ένταξη πιστεύετε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Ναι θεωρώ ότι πραγματοποιείται.

Συνεντευκτής: Η παράλληλη διδασκαλία των αλλοδαπών μαθητών με τους γηγενείς μαθητές δυσχεραίνει το έργο σας και εις βάρος ποιων;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Μπορεί να συμβαίνει και να συμβαίνει εις βάρος των Ελλήνων με την έννοια ότι κουράζονται μέσα στην τάξη να σε ακούν να μεταφράζεις ε, στα αγγλικά κάτι που δεν μπορούν να το καταλάβουν ή να μένεις πολλή ώρα στο ίδιο. Για να νιώσεις ότι τελικά το έχουν καταλάβει όλοι και μπορούμε να πάμε παρακάτω. Οι υπόλοιποι που το καταλαβαίνουν ίσως με την πρώτη επαφή στα ελληνικά, κουράζονται μετά. Μπορεί να περάσει και όλη η υπόλοιπη ώρα να μείνεις σε αυτό το σημείο. Το καταλαβαίνω δηλαδή ότι, το δέχομαι..., συμπάσχω μαζί τους ότι ναι σας κούρασα σήμερα ας πούμε μέχρι να λύσουμε το ζήτημα με... αυτό.

Συνεντευκτής: Θεωρείτε ότι υπάρχουν προκαταλήψεις και στερεότυπα σε βάρος των αλλοδαπών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Ε, πολλές φορές ναι, από κάποιους Έλληνες.

Συνεντευκτής: Δηλαδή;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Μπορεί ας πούμε ε, όσοι είναι χρόνια στο σχολείο το έχουν αποδεχτεί. Γιατί τώρα έχουμε κάποια χρόνια που δεχόμαστε πρόσφυγες. Αλλά από τους νεοφερμένους μπορούμε... έχουμε δει αντιδράσεις ας πούμε ... αυτό που είπα για τις ασθένειες. Μπορεί να σηκωθούν να ανοίξουν το παράθυρο.

Συνεντευκτής: Οι μαθητές ή οι καθηγητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Οι μαθητές. Είναι ενήλικες. Δεν είναι ας πούμε μικρά παιδιά να τα... Μπορούν ας πούμε να ανοίξουν το παράθυρο διότι θεωρούν ότι μπορεί να κολλήσουν κάτι. Κάποιοι μένουν και μέσα σε... Έχει να κάνει και με τον τόπο διαμονής τους. Δηλαδή, άλλο να μένει ας πούμε ε, σε ένα κέντρο υποδοχής και άλλο να είναι μέσα σε σπίτι. Παίζουν ρόλο και αυτά.

Συνεντευκτής: Γιατί πιστεύετε ότι υπάρχουν αυτές οι προκαταλήψεις ας πούμε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Ε, δεν είναι οι προκαταλήψεις τους, είναι οι φοβίες για κάποια πράγματα. Δεν νομίζω. Δεν είναι απαραίτητο έτσι όπως το λες «προκατάληψη», α «είναι μουσουλμάνος, Σύριος, δεν τον θέλω μέσα στην τάξη». Είναι περισσότερο φοβίες οι οποίες μπορεί να είναι και λογικές.

Συνεντευκτής: Ποιες πιστεύετε ότι είναι οι επιπτώσεις τους στην εκπαιδευτική ένταξη προσφύγων και μεταναστών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Το διαχειρίζεται ο καθηγητής. Έχει να κάνει με την εμπειρία του καθηγητή. Προσπαθούμε να μειώσουμε τις επιπτώσεις, να μην υπάρχουν επιπτώσεις. Δηλαδή σταδιακά να λειτουργήσει σαν ένα σύνολο η τάξη.

Συνεντευκτής: Σε περίπτωση που δεν τα καταφέρνετε πάντα, ποιες πιστεύετε ότι μπορεί να είναι οι επιπτώσεις;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Ε, μπορεί, α.. έχει συμβεί να φύγουν Έλληνες μαθητές από το σχολείο. Ας πούμε στην πρώτη Γυμνασίου, τώρα πρόπερσι κάποιοι Έλληνες, μιλάμε τώρα για ανθρώπους μεγάλους, όχι..., γιατί εδώ το Εσπερινό φιλοξενεί μεγάλους. Βρέθηκαν σε μία τάξη η οποία είχε πολλούς μετανάστες γιατί εδώ συνήθως η πρώτη έχει πολλούς μετανάστες ε, και αυτοί αποχώρησαν από το σχολείο.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά τους μετανάστες μαθητές κάποιες επιπτώσεις που μπορεί να έχουν;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Εκτός αν υπάρξει κάτι μεταξύ τους το οποίο μπορεί να συμβεί σε οποιαδήποτε τάξη.

Συνεντευκτής: Ποιες προτάσεις θα κάνατε ούτως ώστε να καλυφθούν οι εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών αυτών και να βελτιωθεί το πρόγραμμα σπουδών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Να βελτιωθεί το πρόγραμμα σπουδών

Συνεντευκτής: Και για να καλυφθούν οι εκπαιδευτικές ανάγκες;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Δηλαδή να βελτιωθεί αυτή η κατάσταση, να μην έχουνε αυτές τις επιπτώσεις τις αρνητικές; Αυτό μου λες;

Συνεντευκτής: Όχι, είναι άλλη, μια τελική ερώτηση.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Για ξαναπές το.

Συνεντευκτής: (Επανάληψη ερώτησης)

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Ε, να εμπλουτιστεί το υλικό. Το είπαμε αυτό. Δηλαδή να υπάρχει το..., σίγουρα τα βιβλία, τα εγχειρίδια σε μια ... και μεταφρασμένα τουλάχιστον σε μια ενδιάμεση γλώσσα, να δοθεί πολυμεσικό υλικό στα σχολεία και ταυτόχρονα τα σχολεία που φιλοξενούν πρόσφυγες να είναι καλά εξοπλισμένα. Δεν μπορεί δηλαδή ένα σχολείο να μην έχει βιντεοπροβολέα ε, ή υπολογιστή και να φιλοξενεί τέτοιες τάξεις. Είναι πολύ δύσκολο. Γιατί έχω δει εκ πείρας ότι το οπτικό μέρος βοηθάει πάρα πολύ. Μπορεί να δείχνεις μία εικόνα που την καταλαβαίνουν όλες οι εθνικότητες. Άρα είναι πολύ βασικό. Το οπτικό μέρος. Πρέπει να είναι καλά εξοπλισμένα αυτά τα σχολεία.

Συνεντευκτής: Έχετε να προσθέσετε κάτι επιπλέον;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ4): Όχι.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ: 5^η

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: 13-10-2019

ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ: Μαγνητοφώνηση

Φύλο: Γυναίκα

Συνεντευκτής: Πόσο χρονών είστε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Πενήντα δύο.

Συνεντευκτής: Πόσα τα έτη υπηρεσίας σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Με ή χωρίς το Πανεπιστήμιο;

Συνεντευκτής: Χωρίς το Πανεπιστήμιο.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Χωρίς το Πανεπιστήμιο, το 2000 διορίστηκα, άρα μιλάμε για δεκαεννιά χρόνια.

Συνεντευκτής: Ποιες οι σπουδές σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Λοιπόν, έχω κάνει μεταπτυχιακό και έκανα και διδακτορικό στη Συγκριτική Λογοτεχνία.

Συνεντευκτής: Ποιο το μορφωτικό επίπεδο μητέρας- πατέρα σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Η μητέρα δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και είχε τελειώσει και μια ιδιωτική σχολή. Ο πατέρας μου έχει τελειώσει Πάντειο.

Συνεντευκτής: Ποιο μάθημα διδάσκετε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Αγγλικά και Ιστορία.

Συνεντευκτής: Ποια η εμπειρία σας σε διδασκαλία μεταναστών και προσφύγων μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Είμαστε το πρώτο σχολείο που υποδέχτηκε πρόσφυγες πριν από τέσσερα χρόνια.

Συνεντευκτής: Άρα είναι τέσσερα χρόνια που ασχολείστε με τα παιδιά αυτά;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Ναι.

Συνεντευκτής: Πως θα χαρακτηρίζατε τη σχολική επίδοση των μεταναστών και προσφύγων μαθητών συγκριτικά με αυτή των γηγενών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Εξαρτάται τους πρόσφυγες. Τώρα εμείς είμαστε ένα σχολείο που είναι ειδική περίπτωση. Οι άνθρωποι που έρχονται είναι γενικώς χαμηλότερου επιπέδου από αυτό του πρωινού σχολείου γιατί έχουνε- όχι λόγω μυαλού, προς Θεού, έχουνε εγκαταλείψει εδώ και χρόνια

τα θρανία. Ε, αν εξαιρέσουμε λίγο το θέμα γλώσσας νομίζω ότι μεγάλο ποσοστό από τους πρόσφυγες τα καταφέρνουν αρκετά καλά.

Συνεντευκτής: Σε σχέση με τους γηγενείς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Σε σχέση με τους γηγενείς. Δηλαδή, να φέρω ένα παράδειγμα ας πούμε; Είχαμε έναν μαθητή ο οποίος, ε, κάποιοι πρόσφυγες είναι αριστούχοι σε εμάς ενώ κάποιοι γηγενείς δεν είναι στην ίδια τάξη. Άρα κάποιοι..., νομίζω ότι είναι περισσότερο θέμα ανθρώπου παρά θέμα εθνότητας ή καταγωγής.

Συνεντευκτής: Σε ποια μαθήματα παρατηρείτε να συμμετέχουν περισσότερο και έχουν καλύτερη επίδοση και γιατί;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Στα αγγλικά, ε, οι Έλληνες του σχολείου μας γενικώς οι περισσότεροι δεν είναι καλοί γνώστες ξένων γλωσσών. Οι πρόσφυγες όλοι μιλάνε αγγλικά και το εκπληκτικό είναι ότι τα έμαθαν μέσα στη Μόρια. Κι όμως μιλάνε όλοι μια χαρά. Κι είναι πολύγλωσσοι. Οι περισσότεροι μιλάνε δυο- τρεις γλώσσες ο καθένας. Ε, πάλι εξαρτάται από τα παιδιά βέβαια. Στα αγγλικά είναι όλοι..., ε, ακούω από συναδέλφους, κάποια παιδιά είναι πολύ καλά Φυσική, Χημεία, Μαθηματικά.

Συνεντευκτής: Με ποιο τρόπο θα λέγατε ότι η σχολική επίδοση συμβάλλει στην ένταξη προσφύγων και μεταναστών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Ε, νομίζω ότι εν μέρει συμβάλλει διότι εντάσσονται ευκολότερα, διότι γίνονται και πιο αποδεκτοί από τους συμμαθητές τους. Αν και είναι καλύτεροι από αυτούς πολλές φορές... Θυμάμαι πάλι χαρακτηριστικό παράδειγμα ενός παιδιού από το Αφγανιστάν και μιας κυρίας μεγάλης σε ηλικία, η κυρία το βοηθούσε στα ελληνικά και αυτός τη βοηθούσε στα Μαθηματικά οπότε δημιουργήθηκε και μια σχέση έτσι, σχεδόν γονέως και παιδιού εκεί.

Συνεντευκτής: Πως θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή τους στην τάξη; Γιατί;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Εμείς έχουμε Γυμνάσιο οπότε σε εμάς στο Γυμνάσιο ειδικά στην πρώτη Γυμνασίου η πλειοψηφία είναι πρόσφυγες. Όντας με άλλους πρόσφυγες στην τάξη, συμμετέχουν περισσότερο, ίσως αισθάνονται πιο άνετα, αλλά και στην τρίτη Γυμνασίου έτσι που το σκέφτομαι που πάλι έχει Έλληνες και πρόσφυγες, πάλι ίση είναι η συμμετοχή. Νομίζω πάλι εξαρτάται από το μορφωτικό επίπεδο του ατόμου και λιγότερο από το από πού προέρχεται.

Συνεντευκτής: Ποια είναι η συχνότητα παρακολούθησης μαθημάτων από τους πρόσφυγες και μετανάστες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Στην πλειοψηφία τους μια παρακολουθούν και μια δεν παρακολουθούν. Υπάρχουν όμως συγκεκριμένα άτομα που παρακολουθούν καθημερινά και δεν έχουν χάσει ούτε μάθημα. Άρα πάλι πάμε ανάλογα... (ενν. με το άτομο). Ίσως βέβαια κάποιοι, ίσως και εξαιτίας της καταγωγής, δεν ξέρω και τι μόρφωση έχουν λάβει στη χώρα τους. Δηλαδή αν έχουν πάει σχολείο και κάποιοι από αυτούς. Μια κοπέλα ας πούμε που έχουμε που θέλει οπωσδήποτε να γίνει καρδιοχειρουργός και είναι καταπληκτική και ... πηδάει τάξεις. Δηλαδή, είναι τόσο καλή. Ναι, αυτή είναι κάθε μέρα και δουλεύει και αποδίδει κιόλας. Πολλά παιδιά με την... επειδή είναι σε αναμονή για να φύγουν ή εξωτερικό ή σε άλλο μέρος της Ελλάδας πολλές φορές μια έρχονται μια δεν έρχονται, ίσως γιατί έχουν αυτήν την αίσθηση ότι δεν υπάρχει μια μονιμότητα στη ζωή τους. Οπότε σε αυτό εντάσσεται και το σχολείο.

Συνεντευκτήης: Ποιες οι σχέσεις με τους συμμαθητές τους κατά τη διάρκεια του μαθήματος; Συνεργάζονται για την επίλυση ασκήσεων και την εκπόνηση project;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Με κάποιους ναι, με κάποιους όχι. Υπάρχουν και άτομα τα οποία είναι κατά των προσφύγων, βέβαια στο δικό μας σχολείο ευτυχώς είχαμε την τύχη να μην έχουμε ούτε εντάσεις ούτε συγκρούσεις και η πλειοψηφία των μαθητών μας τους έχει αγκαλιάσει. Πέρυσι κάναμε και ντοκιμαντέρ όλοι μαζί, γνωρίζονται. Σε γενικές γραμμές όμως, ειδικά οι πρόσφυγες της πρώτης χρονιάς, να πω, ίσως απομονώνονται και μόνοι τους. Δηλαδή παραμένουν στην τάξη και δεν κυκλοφορούν στο σχολείο ώστε να γνωριστούν και με τους υπόλοιπους. Και βέβαια και πολλοί από τους Έλληνες δεν έρχονται..., δε θα ανέβουν στις τάξεις για να τους πούνε «γεια σας, εμείς είμαστε, κατεβείτε». Σε γενικές γραμμές. Υπάρχουν όμως και περιπτώσεις και προσφύγων οι οποίοι είναι πολύ δημοφιλείς και με τους Έλληνες και Ελλήνων που τους πλησίασαν και τους βοήθησαν κιόλας.

Συνεντευκτήης: Δηλαδή στο μάθημα συνεργάζονται για ό,τι τους βάζετε εσείς; Αν τους βάζετε κάποια άσκηση;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Ναι σε κάποιες περιπτώσεις συνεργάζονται, νομίζω. Ναι.

Συνεντευκτήης: Πώς θα χαρακτηρίζατε το πρόγραμμα που ακολουθείται για την εκπαίδευση προσφύγων και μεταναστών μαθητών όσον αφορά τη γλωσσική διδασκαλία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Το πρόγραμμα σπουδών είναι μια χαρά με τον όρο να εφαρμόζεται με το που ανοίγει η σχολική χρονιά. Δηλαδή πρόπερσι, θα στο είπε και η συνάδελφος φαντάζομαι, εμείς έχουμε και πολλά άτομα. Έχουμε δύο τμήματα υποδοχής ενώ σχεδόν όλα τα άλλα σχολεία έχουν ένα. Το πρώτο τμήμα υποδοχής πρόπερσι ξεκίνησε 25 Μαρτίου, 26, μετά. Το δεύτερο τμήμα

5 Μαΐου ήρθε η έγκριση. Ας πούμε ήταν άγνωστο το περιβάλλον, το Υπουργείο βολιδοσκοπούσε ακόμα. Πέρσι τέλη Οκτωβρίου με Νοέμβριο πιάσαμε πάλι; Το αποτέλεσμα ποιο είναι; Ότι οι πρόσφυγες κυκλοφορούν. Τους βάζουμε σε όσα, σε όποια μαθήματα μπορούμε μαζί με τους Έλληνες αλλά αυτό βέβαια δεν είναι δυνατό... Σε κάποια γλωσσικά μαθήματα οι Έλληνες κάνουν αρχαία, οπότε – οι πρόσφυγες δεν ξέρουν ούτε νέα-οπότε κάνουν κενά, ε, βαριούνται, φεύγουν...Αυτό δηλαδή είναι αρνητικό και για τη δικιά τους ένταξη.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά τη γλωσσική διδασκαλία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Ναι η γλωσσική διδασκαλία είναι στο τμήμα ένταξης I, είναι δεκαπέντε ώρες την εβδομάδα. Είναι πολλή και τους βοηθάει. Είναι τρεις ώρες κάθε μέρα. Δηλαδή συνήθως κάνουν τις τρεις πρώτες ώρες ελληνικά κάθε μέρα και μετά το υπόλοιπο δίωρο κάνουν Αγγλικά, Φυσική, Μαθηματικά, Πληροφορική. Με αυτά τα μαθήματα συμπληρώνουν. Στο τμήμα υποδοχής II, ακόμα δεν έχουν γίνει τμήματα υποδοχής δύο, είναι η πρώτη φορά που ζητήσαμε φέτος, γιατί έχουμε παιδιά που είναι τρίτη χρονιά και είναι να πάρουν και απολυτήριο Γυμνασίου φέτος. Εκεί είναι λίγο λιγότερες οι ώρες. Τώρα δε θυμάμαι ακριβώς πόσο, αλλά πάλι νομίζω κάνουν στάνταρ, σίγουρα τουλάχιστον δύο ώρες την ημέρα ελληνικά. Νομίζω ότι το πρόγραμμα είναι καλό αρκεί και τα παιδιά να είναι κάθε μέρα εκεί και να παρακολουθούν. Δηλαδή υπάρχουν και περιπτώσεις, αυτό που έλεγα και πριν, δηλαδή εμφανίζονται, μετά εξαφανίζονται. Επίσης το άλλο που γινόταν, που γίνονται εγγραφές προσφύγων καθ' όλη τη διάρκεια της χρονιάς, κι αυτό δημιούργησε προβλήματα. Διότι είχαν ήδη κάνει οι άλλοι τρεις-τέσσερις μήνες ελληνικά, εμφανίζεται κάποιος που ξέρει μόνο αγγλικά, και μπαίνει στο τμήμα υποδοχής I, αναγκάζεται ο καθηγητής να πάει πάλι από την αρχή και αυτό δημιούργησε παράπονα και μεταξύ των προσφύγων.

Συνεντευκτής: Διδάσκονται οι αλλοδαποί μαθητές επαρκώς στοιχεία της μητρικής τους γλώσσας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Όχι βέβαια. Στα δικά μας σχολεία δε διδάσκονται τη μητρική τους γλώσσα. Μιλάς για τους πρόσφυγες.

Συνεντευκτής: Ναι.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Ναι, ναι. Όχι, δε νομίζω. Εμείς, ε, θα ήταν και αδύνατο αυτό. Δηλαδή έχουμε γύρω στις δεκαπέντε εθνικότητες. Ποιος θα τα διδάξει αυτά και σε ποιο ωρολόγιο πρόγραμμα.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά τα ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία που διαμορφώνουν την ταυτότητα τους θεωρείτε ότι αναδεικνύονται ή όχι; Πως γίνεται αυτό;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Ε, εμείς σαν καθηγητές οφείλουμε να το κάνουμε αυτό. Εντάξει. Άλλοι το κάνουμε. Άλλοι όχι. Γίνεται πολλές φορές, για παράδειγμα υπάρχει ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα στα Γυμνάσια που λέγεται «θεματική εβδομάδα». Εκεί διαλέγει ο κάθε καθηγητής ένα θέμα στην κάθε τάξη. Και είναι λίγο πιο ελεύθερο. Είναι σε στυλ project και δεν έχει να κάνει με βιβλία. Εκεί δουλεύουμε διάφορα πράγματα. Παραδείγματος χάριν, ξέρω εγώ, η κουζίνα τους, η λογοτεχνία τους. Ο ένας συστήνεται στον άλλον πολιτισμικά οπότε νομίζω ότι γίνεται αυτό. Είναι λίγο δύσκολο να γίνεται συνέχεια βέβαια, αλλά από ό,τι ξέρω και από συναδέλφους φιλολόγους κι εκείνες το προωθούν να, έτσι να αναδεικνύονται τα πολιτισμικά τους στοιχεία. Εγώ το κάνω μέσω γλώσσας, γιατί με Γλωσσολογία ασχολούμαι και γενικά γίνεται πολύ ενδιαφέρον και μαθαίνουν και οι Έλληνες.

Συνεντευκτής: Γνωρίζετε τι είναι η διαπολιτισμική εκπαίδευση; Ποιες οι προτάσεις σας ούτως ώστε να γίνει πιο διαπολιτισμικό το πρόγραμμα σπουδών που ήδη ακολουθείται;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Γνωρίζω τι είναι η διαπολιτισμική εκπαίδευση αλλά δεν ξέρω κατά πόσον μπορεί να εφαρμοστεί στο σχολικό πρόγραμμα όπως είναι αυτή τη στιγμή. Ε, το βρίσκω μάλλον αδύνατο.

Συνεντευκτής: Ποιες προτάσεις θα κάνατε για να εφαρμοστεί;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Ε, το πιο σωστό για τη Μυτιλήνη, η πρόταση που έχω να κάνω, αλλά όταν ρώτησα μου είπαν ότι μάλλον αυτό δε θα γίνει ποτέ, είναι να γίνει διαπολιτισμικό σχολείο εδώ. Δηλαδή υπάρχει άμεση και πολύ επιτακτική ανάγκη. Αλλά βέβαια δεν, μου είπαν ότι δεν υπάρχει περίπτωση να γίνει και ότι ήδη και τα διαπολιτισμικά της χώρας δεν ξέρω κατά πόσον θα συνεχίσουν όλα να λειτουργούν.

Συνεντευκτής: Κατάλαβα. Κάτι άλλο πέρα από το να δημιουργηθεί ένα διαπολιτισμικό σχολείο;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Αυτή τη στιγμή δεν μπορώ να σκεφτώ άλλη λύση. Είναι τόσο πολλοί οι πρόσφυγες, δηλαδή σε εμάς για παράδειγμα έρχονται περίπου πέντε με δέκα άτομα κάθε μέρα και ζητούν εγγραφή. Δηλαδή αν υπολογίστε ότι είμαστε ένα σχολείο με εκατό παιδιά είναι σχεδόν αδύνατο να πάρουμε. Και αίθουσες και καθηγητές δεν υπάρχουν. Εμείς στο Γυμνάσιο λειτουργούμε διαπολιτισμικά γιατί έχουμε μεγάλο όγκο προσφύγων. Πλέον και στις τρεις τάξεις.

Συνεντευκτής: Πως θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις γηγενών και αλλοδαπών μαθητών κατά τη διάρκεια της σχολικής ζωής εκτός τάξης;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Από ιδιαίτερες μέχρι θετικές. Ε, προσπαθούμε κι εμείς μέσα από τις εξωδιδασκτικές δραστηριότητες να τους φέρνουμε πιο κοντά και σε μεγάλο βαθμό νομίζω τα

καταφέρνουμε. Πέρσι για παράδειγμα κάναμε ένα ντοκιμαντέρ στα πλαίσια του AegeanDocs, λεγόταν «Μάνα αναμνήσεων». Είχαμε μία κοπέλα από την Ακτή Ελεφαντοστού, ο μπαμπάς της ήταν καθηγητής, ήξερε τον Μπωντλαίρ. Ξεκινήσαμε έτσι και εμπλακήκανε πολλοί Έλληνες, ήταν και κάποιες κοπέλες κάμερα, σκηνοθεσία και μετά άρχισαν και κάνανε, αυτό είναι το αποτέλεσμα, ε, ήταν μικτή ομάδα και καταλήξαν να κάνουν και παρέα μεταξύ τους στο τέλος. Νομίζω από τις άτυπες δραστηριότητες περισσότερο βγαίνει αυτό.

Συνεντευκτής: Ποια η συναναστροφή των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους γηγενείς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Μέσα στο σχολείο ή εκτός;

Συνεντευκτής: Μέσα.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Ε, αυτοί που είναι στο Λύκειο και είναι περισσότερα χρόνια στο σχολείο, γιατί εμείς είμαστε Γυμνάσιο με Λυκειακές τάξεις, αυτοί που είναι στο Λύκειο είναι πλήρως ενταγμένοι. Βέβαια είναι λίγοι ακόμα. Έχουμε μόνο ένα παιδί, δύο. Αυτοί είναι μέρος της ομάδας. Στην πρώτη Λυκείου δηλαδή ένα παιδί από το Πακιστάν που έχουμε μάλιστα βγήκε πρόεδρος του Δεκαπενταμελούς. Αυτό τα λέει όλα. Ε, τώρα τα παιδιά που ήρθαν φέτος, να πάω στο άλλο άκρο, γενικά δεν έχουν πολλές σχέσεις με τους γηγενείς. Νομίζω το βασικό για μένα δεν είναι τόσο η καταγωγή όσο... Το βασικό εμπόδιο είναι η γλώσσα.

Συνεντευκτής: Γιατί; Επειδή δεν μιλάνε την ίδια γλώσσα;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Το παιδί αυτό για παράδειγμα είναι πολλά χρόνια εδώ. Μιλάει καταπληκτικά μυτιληνιά ελληνικά. Δηλαδή όταν ήρθε να εγγραφεί, εμένα με είχε πιάσει νευρικό γέλιο, γιατί άκουγα, ε... μένει στο Ίππειος, και άκουγα διάλεκτο, προφορά Ίππειους. Αν έκλεινες τα μάτια δεν καταλάβαινες ότι ήταν ξένος. Οπότε όπως καταλαβαίνεις είναι πολύ πιο εύκολο για αυτόν κι είναι και πολύ ευχάριστος και κοινωνικός. Μια χαρά έχει ενταχτεί. Πρόεδρος της τάξης, πρόεδρος όλου του σχολείου. Άρα γίνονται αποδεκτοί. Απλά είναι αυτό. Νομίζω περισσότερο το θέμα της άγνοιας και της δυσκολίας της γλώσσας είναι αυτό που προκαλεί και τις δυσκολίες στην επικοινωνία.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά στη συναναστροφή με τους άλλους μετανάστες μαθητές παρατηρείτε να υπάρχει επικοινωνία και παιχνίδι μεταξύ τους;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Εμείς δεν έχουμε αθλητικές δραστηριότητες στο σχολείο μας γιατί είναι Εσπερινό. Στα Εσπερινά γίνεται μόνο μια ώρα την εβδομάδα γυμναστική μόνο στην πρώτη Λυκείου. Πουθενά αλλού. Οπότε αυτό εμείς δεν μπορούμε να το παρατηρήσουμε. Αλλά γενικά

για παράδειγμα είχε έρθει μια κοπέλα τη μέρα... επειδή εμείς δεν έχουμε αθλητικές δραστηριότητες είχα παρακαλέσει τη... τέλος πάντων τη βαφτισιμιά μου η οποία είναι δασκάλα πλάτες, ζούμπα και τα λοιπά να έρθει να μας κάνει ένα μάθημα ζούμπα καθηγητές, μαθητές. Και γενικά εμπλακήκανε όλοι και είχε και πολλή πλάκα και περάσαμε και ωραία. Αλλά τώρα να δω μεταξύ τους να... Εντάξει οι Αφρικανοί με το ποδόσφαιρο. Ξαφνικά όλοι θέλουν να γίνουν ο νέος... δε ξέρω τι είναι... Βέβαια κι αυτοί είναι από διάφορες χώρες οι περισσότεροι. Εντάξει καλά τα πάνε στην τάξη οι διάφορες εθνικότητες μεταξύ τους δηλαδή εμείς δεν είχαμε προστριβές ποτέ μέχρι στιγμής. Τώρα βέβαια μου μένει ένα, κάτι που είχε πει αυτή η κοπέλα στο ντοκιμαντέρ κι είχε πει ότι τώρα... δεν ξέρω αν είναι το δικό μας σχολείο. Αν έτυχε. Ε, λέει εντάξει αισθάνομαι πολύ καλά σε αυτό το σχολείο ενώ πολλές φορές ας πούμε σε άλλες, σε δομές που γινόταν μάθημα, εμείς οι Αφρικανοί ήμασταν πάντα στο πίσω μέρος της τάξης. Τώρα δεν ξέρω αν λέει κάτι αυτό. Δηλαδή ότι επειδή, αν είναι φυλετικό το θέμα. Ή αν οι ίδιες αισθανόταν έτσι. Εντάξει σε εμάς δεν υπάρχει κανένα τέτοιο θέμα οπότε...

Συνεντευκτής: Συναναστρέφονται όλοι με όλους τους μετανάστες (ολοκληρώνει τη σκέψη του συνεντευξιαζόμενου).

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Ναι.

Συνεντευκτής: Σε ποιες σχολικές δραστηριότητες συμμετέχουν οι μετανάστες-πρόσφυγες μαθητές (π.χ. εκδρομές, γιορτές, πενταμελές-δεκαπενταμελές); Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή τους αυτή;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Σε όλες τις γιορτές. Και μάλιστα πέρυσι στην 28^η Οκτωβρίου είχαμε κάνει διαπολιτισμική γιορτή. Με ποια έννοια; Κάναμε για τον Β Παγκόσμιο Πόλεμο, Ευρώπη, πώς επηρέασε τη Μέση Ανατολή, τη Β. Αφρική. Το κάναμε κι έτσι. Οπότε συμμετείχαν όλοι. Ποιήματα διαβάζουν όλοι. Έστω και με σπαστά ελληνικά παρέλαση κάνουν, χρόνια τώρα και μάλιστα στα πρώτα χρόνια τους γιουχαΐζαν κιάλας τους καημένους κι ακόμα το κάνουν αλλά τα παιδιά κάνουν όλα και μάλιστα αυτό το παιδί που σου λέω τους ξεσηκώνει όλους να έρθουν να κάνουν παρέλαση από το σχολείο και επίσης συμμετέχουν και σε όλες τις εξωσχολικές δραστηριότητες που κάνουμε ισότιμα. Δηλαδή είτε αυτά είναι σχολικό πρόγραμμα, είτε ντοκιμαντέρ είτε το «νοιιάζομαι και δρω» που κάνουμε.

Συνεντευκτής: Πως θα χαρακτηρίζατε εσείς αυτή τη συμμετοχή;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Πολύ θετική. Νομίζω από εκεί πρέπει να ξεκινάμε για να πηγαίνουμε μετά στο καθεαυτό σχολικό πρόγραμμα.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά τις δραστηριότητες αθλητικού περιεχομένου οι οποίες μπορεί να γίνονται στα διαλείμματα ας πούμε

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Ναι συνήθως δεν έχουμε τέτοιες εμείς γιατί εμάς είναι ενήλικες οι περισσότεροι αλλά μεγαλύτερης ηλικίας, οι Έλληνες, δηλαδή έχουμε ανθρώπους πενήντα ετών, πενήντα πέντε σαράντα πέντε. Τώρα οι μετανάστες οι περισσότεροι είναι σχεδόν παιδιά. Είναι δεκαοκτώ. Οπότε υπάρχει και ένα τεράστιο κενό γενεών μεταξύ τους. Οπότε, για αυτό και δεν είναι δυνατόν να γίνει αυτό.

Συνεντευκτής: Άρα δεν υπάρχει κάποια τέτοια συναναστροφή.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Όχι, ευκαιριακά έχει υπάρξει. Για παράδειγμα τα παιδιά από το Πακιστάν που ξέρουν καλά κρίκετ, μάθανε κρίκετ και σε κάποια άλλα παιδιά και στο γιο μου ακόμα που τον παίρνω καμιά φορά άμα τύχει. Αλλά μέχρι εκεί. Δηλαδή δεν είναι κάτι που γίνεται σε τακτά διαστήματα.

Συνεντευκτής: Σε αυτό το περιστατικό η προσέγγιση από ποιους έγινε; Από τους μετανάστες ή τους γηγενείς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Νομίζω ήρθε φυσικά.

Συνεντευκτής: Συμμετέχουν εξίσου τα κορίτσια και τα αγόρια στο παιχνίδι και γενικότερα στις καθημερινές σχολικές συναναστροφές με τους γηγενείς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Δυστυχώς όχι. Το πρώτο πράγμα που έχουμε εμείς και μάλιστα ακόμα και στις εγγραφές, δε δίνουν προτεραιότητα στις γυναίκες. Δεν έχουμε κορίτσια. Αυτό νομίζω είναι λόγω θρησκείας ίσως, και λόγω πολιτισμικών διαφορών που έχουν με τους Ευρωπαίους. Δηλαδή έχουμε γύρω στα είκοσι τέσσερα άτομα στην πρώτη Γυμνασίου και από τους είκοσι τέσσερεις είναι μια γυναίκα. Δύο είναι που έχουν εγγραφεί και μια είναι αυτή που έρχεται τακτικά. Το ίδιο ισχύει στη Β Γυμνασίου, έχουμε πάλι μια γυναίκα

Συνεντευκτής: Άρα είναι λίγες.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Και στη Γ' μία. Ναι είναι ελάχιστες. Δηλαδή μας έχουν τύχει πολλές περιπτώσεις που έρχεται ο πατέρας.. Τώρα βέβαια στο Εσπερινό δεν μπορούν να εγγραφούν ανήλικοι πλέον. Έχει αλλάξει ο Νόμος. Και για τους πρόσφυγες ισχύει αυτό. Ερχόταν ανήλικοι πριν δύο χρόνια. Και ερχόταν ο πατέρας με τα δύο παιδιά, κόρη και γιο, έγραφε το γιο και δεν έγραφε την κόρη. Παίρναμε τηλέφωνο, γιατί... Ε, να είναι κορίτσι.

Συνεντευκτής: Κατάλαβα. Στις συναναστροφές λέτε ότι δε συμμετέχουν ισότιμα.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Ε, τώρα εντάξει εκεί πρέπει να έχεις ένα μεγάλο αριθμό κοριτσιών, για να μπορείς, νομίζω ότι δεν υπάρχει σύγκριση γιατί έχουμε ένα άτομο σε κάθε τάξη. Στη Β΄ Γυμνασίου η κοπέλα που είναι, είναι από το Πακιστάν, είναι παντρεμένη με μαθητή μας που είναι διερμηνέας κι αυτός από το Πακιστάν, αυτός είναι στη Β΄ Λυκείου, ε, μια χαρά είναι με τους υπόλοιπους, δεν έχει κανένα πρόβλημα. Το ίδιο με το κορίτσι που είναι στην Α΄ Γυμνασίου. Αλλά δεν ξέρω αν μπορώ να απαντήσω σε αυτό γιατί δεν έχουμε αντιπροσωπευτικά δείγματα για να συγκρίνουμε.

Συνεντευκτής: Ωραία. Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις των μεταναστών και προσφύγων μεταναστών με τους εκπαιδευτικούς του σχολείου;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Από άριστες μέχρι ουδέτερες.

Συνεντευκτής: Δηλαδή;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Αρνητικές δεν υπάρχουν σίγουρα. Και γενικά οι περισσότεροι συνάδελφοι είναι θετικοί και προσπαθούν να βοηθήσουν. Και κάποιοι που μπορεί να μην είναι και τόσο ένθερμοι, ε, εντάξει, κρατάνε τη γνώμη τους για τον εαυτό τους και πάλι είναι επαγγελματίες και διδάσκουν χωρίς πρόβλημα.

Συνεντευκτής: Ποιος κατά τη γνώμη σας είναι ο ρόλος του εκπαιδευτικού σχετικά με τους μετανάστες-πρόσφυγες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Νομίζω ότι είναι καταλυτικός. Από τον εκπαιδευτικό ξεκινά το πώς θα βοηθήσει στην ένταξη των μαθητών αυτών στο σχολείο και στο πώς θα τον αποδεχτούν και οι γηγενείς. Είναι πολύ βασικό, εμάς κάθε χρόνο, εμείς κάθε χρόνο το εφαρμόζουμε αυτό και δουλεύει και σε πολλές περιπτώσεις λειτουργεί. Αν μπαίνει ένας εκπαιδευτικός ο οποίος λέει «α, λαθρομετανάστες», γιατί υπάρχουν και αυτοί, ας μη κρυβόμαστε. Φυσικό είναι ότι δεν υπάρχει περίπτωση ποτέ να γίνουν αποδεκτοί.

Συνεντευκτής: Ποια η στάση των γονέων των γηγενών μαθητών απέναντι στα προσφυγόπουλα που είναι ενταγμένα στη σχολική μονάδα;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Εμείς δεν έχουμε γονείς.

Συνεντευκτής: Το οικογενειακό περιβάλλον αν...

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Όχι, γιατί είναι όλοι ενήλικες οπότε δεν τίθεται θέμα. Βέβαια εγώ παρατηρώ, να μην πω για το δικό μου σχολείο, να πω για το σχολείο του γιου μου που πήγα σε μια ενημέρωση, είναι πρώτη Δημοτικού, δεν έχει νόημα ποιο σχολείο είναι, και πήγα να ενημερωθώ και το πρώτο σχόλιο, ένα από τα πρώτα σχόλια που έγινε «τι γίνεται με τα παιδιά των

προσφύγων». Και λίγο για να είμαι ειλικρινής εγώ εκνευρίστηκα. Γιατί, εντάξει παιδάκια είναι και αυτά όπως τα άλλα.

Συνεντευκτής: Ποια άποψη έχετε για την εκπαιδευτική πολιτική γύρω από την διαπολιτισμική εκπαίδευση;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Ε, τώρα αυτό πρέπει να το σκεφτώ και σηκώνει και πολλή κουβέντα. Εμένα γενικά σαν ιδέα η διαπολιτισμική εκπαίδευση μου φαίνεται πολύ ελκυστική. Ανταλλαγή, ανταλλαγή πολιτιστικών πληροφοριών, γινόμαστε ανοιχτοί σε πολλά πράγματα, δεν είμαστε έτσι φυλακισμένοι στο δικό μας εθνικό παρόν και παρελθόν. Νομίζω ότι μπορούν να γίνουν πολλά. Το θέμα είναι κατά πόσον η Πολιτεία είναι πρόθυμη να, να τα κάνει αυτά. Γιατί πρέπει όλο το πλαίσιο από την αρχή να αναδιαμορφωθεί για να μπορεί η διαπολιτισμική... Θα μπορούσε να υπάρχει και μάθημα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στα σχολεία. Αλλά δεν υπάρχει βέβαια.

Συνεντευκτής: Άρα πρέπει να αλλάξει η εκπαιδευτική πολιτική που ακολουθείται;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Νομίζω ότι πρέπει να βελτιωθεί. Δε θα' λεγα να αλλάξει. Η βάση είναι εντάξει, αλλά χρειάζεται... Είμαστε ήδη τέσσερα χρόνια, εντάξει στην Αθήνα και στη Θεσσαλονίκη υπάρχουν διαπολιτισμικά σχολεία αλλά αυτά είναι ελάχιστα ανά την Ελλάδα. Τώρα αν μιλάμε για πανελλαδική εμβέλεια, σίγουρα θα πρέπει να αλλάξει η όλη πολιτική.

Συνεντευκτής: Συμφωνείτε με το ισχύον καθεστώς εγγραφής μόνο των νόμιμων προσφύγων στα σχολεία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Εξαρτάται. Τώρα αυτό, σηκώνει κι αυτό πολλές κουβέντες. Δηλαδή το θέμα των νόμιμων δικαιολογητικών, εντάξει πρέπει να υπάρχει κάποια βάση, δηλαδή νομίζω ότι πρέπει να επισπευστούν οι διαδικασίες του τι θα πει νόμιμος και τι δε θα πει για να μπορεί να γίνεται η εγγραφή. Δηλαδή αυτό δεν είναι θέμα εγγραφής στα σχολεία, είναι θέμα κυβερνητικής πολιτικής. Δεν μπορεί ο άλλος να κάθεται εδώ δυο- τρία χρόνια και να λες ότι δεν είναι νόμιμος. Αποφάσισε. Αν δεν είναι νόμιμος, να πάει σπίτι του. Αν είναι νόμιμος να του δώσεις τα χαρτιά να μείνει εδώ. Αλλά όχι να περιμένει. Έχουμε μαθητή... Αυτό το παιδί έχει και κάρτα πρόσφυγα και όλα. Περιμένει τρία χρόνια για να πάει Γερμανία που είναι η οικογένειά του για παράδειγμα. Εντάξει τώρα, τώρα αποφάσισε πια, έχει πιάσει και δουλειά σα διερμηνέας, τα ελληνικά του είναι καταπληκτικά, είναι σαφές, από τα πολύ φωτεινά παραδείγματα προσφύγων που τα καταφέρνει, αποφάσισε να μείνει εδώ. Έχει έτσι κάνει παρέες, έχει κάνει σχέση με Ελληνίδα, έχει ενταχτεί πλήρως. Αλλά εντάξει δεν μπορεί ο άλλος να περιμένει τρία χρόνια ως παράνομος. Νομίζω αυτό πρέπει να διορθωθεί.

Συνεντευκτής: Λειτουργεί κατά τη γνώμη σας επαρκής αριθμός ΔΥΕΠ στα σχολεία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Τώρα εμείς δεν έχουμε ΔΥΕΠ. Εμείς έχουμε τα τμήματα υποδοχής ΖΕΠ. Οπότε για αυτά μπορώ να σου πω.

Συνεντευκτής: Πείτε μου για αυτά.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Αυτά, όχι. Δεν μπορεί το δικό μας σχολείο να έχει κοντά..., το ένα τρίτο των μαθητών να έχει πρόσφυγες και σε άλλα σχολεία να μην παίρνουν.

Συνεντευκτής: Πιστεύετε ότι θα έπρεπε σε κάθε σχολείο να λειτουργούν τέτοιες δομές για την ομαλότερη ένταξη των προσφύγων και μεταναστών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Θα έπρεπε να λειτουργούν ομοιόμορφα αριθμητικά, ομοιόμορφες αριθμητικά δομές σε όλα τα σχολεία.

Συνεντευκτής: Ποιες γλώσσες διδάσκονται στα σχολεία και σε ποια δίνεται έμφαση;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Στο δικό μας διδάσκονται αγγλικά. Έτσι είναι το ωρολόγιο πρόγραμμα που δεν είναι εύκολα να διδάσκονται άλλες. Τώρα στα πρωινά σχολεία ξέρω ότι είναι αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά οι βασικές.

Συνεντευκτής: Θα λέγατε ότι η σχολική πραγματικότητα αντικατοπτρίζει τις νομοθετικές ρυθμίσεις που υπάρχουν;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Με τίποτα. Καθημερινά αντιμετωπίζουμε προκλήσεις ως προς το αν λειτουργούμε νόμιμα ή όχι. Σε σημείο να μην κοιμόμαστε το βράδυ. Γιατί δημιουρ... Κάθε φορά παρουσιάζεται και μια νέα περίπτωση που δεν ξέρεις. Δηλαδή έχουμε τρελαθεί να ψάχνουμε νόμους. Που πολλές φορές και οι ίδιοι οι νόμοι δεν είναι σαφείς. Γιατί είναι μια νέα πραγματικότητα αυτή η εισροή προσφύγων που, εντάξει, να κάνω και το δικηγόρο του διαβόλου, προφανώς υπάρχει δυσκολία και από τα άνω κλιμάκια ως προς το πώς αντιμετωπίζεται. Πάντως για να είμαι ειλικρινής, τα πρώτα δύο χρόνια συνεχώς ζητούσαν από εμάς ενημέρωση ως προς το πώς λειτουργούν τα τμήματα υποδοχής.

Συνεντευκτής: Για να προγραμματίσουν πώς θα λειτουργήσουν.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Θα λειτουργήσει το όλο θέμα.

Συνεντευκτής: Το νομοθετικό πλαίσιο και το πρόγραμμα σπουδών που προκύπτει θα λέγατε ότι γεννά στα παιδιά αυτά φιλοδοξίες όσον αφορά το μέλλον τους; Ποιες είναι αυτές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Άλλο δύσκολο ερώτημα. Νομίζω τη φιλοδοξία την έχουν από μόνοι τους. Ή όχι; Το θέμα είναι το νομοθετικό πλαίσιο να μην τους αποθαρρύνει. Γιατί αυτοί που θέλουν να προχωρήσουν, προχωρούν. Μεγάλο... Νομίζω σε αυτό εδώ μπαίνουν και οι

εκπαιδευτικοί. Στο πώς έτσι θα βοηθήσουν τα παιδιά και να τα ενθαρρύνουν για το αν θέλουν να συνεχίσουν ή όχι. Νομίζω ότι είναι θέμα των εκπαιδευτικών των ίδιων περισσότερο παρά του νομοθετικού πλαισίου.

Συνεντευκτής: Ποιες φιλοδοξίες μπορεί να έχουν τα παιδιά αυτά;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Είπα και πριν. Οτιδήποτε, από την πιο χαμηλή μέχρι την πιο υψηλή. Έχουμε μία κοπέλα η οποία είναι όντως καταπληκτική, θέλει να γίνει καρδιοχειρουργός. Και το λέει όχι έτσι που λένε «θέλω». Φαίνεται ότι το θέλει. Οπότε θα το πάει μέχρι τέρμα. Εγώ είμαι σίγουρη για αυτήν. Δεν ξέρω αν θα γίνει καρδιοχειρουργός, αλλά Πανεπιστήμιο σίγουρα θα περάσει. Έχει και άλλα παιδιά που εντάξει.. Μπορούν, τελειώνοντας από εμάς πολλοί θέλουν να μάθουν μία τέχνη. Να δουλέψουν. Εντάξει, η φιλοδοξία είναι κάτι σχετικό για τον καθένα. Κάποιος μπορεί να θέλει να πάει πολύ ψηλά, που κάποιος άλλος το βλέπει έτσι, αλλά για εκείνον να μην ισχύει.

Συνεντευκτής: Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζετε όσον αφορά την εφαρμογή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην τάξη;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Υπάρχουν δυσκολίες. Πρώτα από όλα είναι το θέμα της γλώσσας. Για παράδειγμα κάνω και Ιστορία στο Γυμνάσιο. Αναγκάζομαι την Ιστορία, ενώ κανονικά δεν είναι σωστό αυτό, η Ιστορία πρέπει να γίνεται στα ελληνικά, αλλά όταν έχεις κάποιους μαθητές με μεγάλη δυσκολία κατανόησης της Ελληνικής, η Ιστορία έχει ορολογίες, έχει μια γλώσσα που σαφώς δεν είναι το «παίζω, παίζεις, παίζεις». Εκεί υπάρχουν δυσκολίες. Μετά υπάρχει δυσκολία ως προς τις πολιτισμικές τους καταβολές. Όταν κάνεις μάθημα την Άλωση της Κωνσταντινούπολης και είναι ένα παιδί μέσα ο οποίος είναι από το Τουρκμενιστάν για παράδειγμα ή όσοι είναι μωαμεθανοί. Εντάξει αυτό επαφίεται πάλι στον εκπαιδευτικό πώς θα το προσφέρει στους μαθητές.

Συνεντευκτής: Κάποια άλλη δυσκολία πέρα από τη γλώσσα;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Αυτό που είπα. Οι πολιτισμικές, επίσης. Νομίζω όχι. Αυτά τα δύο βασικά είναι

Συνεντευκτής: Τι θα σας βοηθούσε για να ανταπεξέλθετε καλύτερα στη διδασκαλία με τους μετανάστες;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Ενημέρωση, σεμινάρια, που το λέμε συνέχεια.

Συνεντευκτής: Σε τι ακόμη θεωρείτε αναγκαίο/θα επιθυμούσατε να επιμορφωθείτε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Διδασκαλία σε ενήλικους μετανάστες. Διότι προς το παρόν η διδασκαλία στους μετανάστες επικεντρώνεται σε πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια εκπαίδευση όσον αφορά ανηλικούς. Δηλαδή ακόμα και τα παραδείγματα που μας κάνουν έχουν να κάνουν με ανήλικα.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τα εγχειρίδια που υπάρχουν για την εκπαίδευση των προσφύγων μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Εμείς κάνουμε, για τα ελληνικά δε ξέρω, μάλλον κάποια φιλόλογο θα πρέπει να ρωτήσεις, ...

Συνεντευκτής: Από την εμπειρία που έχετε εσείς από την Ιστορία και τα Αγγλικά.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Αυτά δεν είναι διαφορετικά. Είναι τα εγχειρίδια που χρησιμοποιούμε για τους Έλληνες. Για αυτό λέω. Εγώ την Ιστορία για παράδειγμα αναγκάζομαι, γιατί με ενδιαφέρει να μάθουν Ιστορία, εντάξει υποτίθεται τη γλώσσα την κάνω με τα ελληνικά, την κάνω δίγλωσση, αν και κανονικά αυτό δεν επιτρέπεται, αλλά εντάξει είναι και κάποια θέματα πρακτικά.

Συνεντευκτής: Άρα θα πρέπει να αλλάξουν τα βιβλία ας πούμε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Νομίζω ότι είναι νωρίς για να το αποφασίσουμε αυτό. Πρέπει να δούμε πώς θα πάει το πράγμα και μετά να πάρουμε τόσο ριζικές αποφάσεις. Νομίζω πάλι είναι θέμα πόσο κάθε εκπαιδευτικός προσαρμόζει το μάθημά του στις καινούριες ανάγκες. Εμείς από την αρχή κληθήκαμε να κολυμπήσουμε στα βαθιά οπότε για αυτό και το λέω αυτό, εντάξει, τα καταφέραμε. Καλύτερα ή λιγότερο καλύτερα, νομίζω ότι σε γενικές γραμμές τα βγάλαμε πέρα.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε το πρόγραμμα σπουδών από διαθεματικής άποψης;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Γενικά υπάρχει μια τάση να λειτουργούμε διαθεματικά, αλλά όχι όσο θα ήθελα. Διαθεματικά λειτουργούμε για παράδειγμα στα project, στα προγράμματα, στη "Θεματική Εβδομάδα" στο Γυμνάσιο στις ... κυρίως. Παλιά υπήρχαν τα projectσα μάθημα, τώρα έχουν καταργηθεί. Κυρίως σε αυτά λειτουργούμε διαθεματικά. Στα άλλα δε νομίζω ότι έχουμε ιδιαίτερη επικοινωνία μεταξύ μαθημάτων.

Συνεντευκτής: Οι Τεχνολογίες της Πληροφορικής που χρησιμοποιούνται στην τάξη είναι επαρκείς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Καταρχάς, εγώ είμαι πολύ φανατική χρήστρια τεχνολογιών για να κάνω μάθημα. Δεν μπορώ να κάνω μάθημα αν δεν έχω υπολογιστή και διαδραστικό. Γιατί ένα βιβλίο πλέον δε φτάνει. Και γενικά με τη χρήση του διαδικτύου, με τη χρήση των διαδραστικών, των PowerPoint που χρησιμοποιούμε κι όλα αυτά, γίνεται πολύ ενδιαφέρον το μάθημα και

πολυεπίπεδο. Το πρόβλημα είναι πάλι (ο) εξοπλισμός στα σχολεία. Δηλαδή σε εμάς είναι (ένα, δυο) τρεις τάξεις που έχουν διαδραστικό και δυο-τρεις με υπολογιστές. Εγώ για να κάνω μάθημα έτσι... Και υπάρχουν οκτώ τάξεις. Άρα λιγότερο από τις μισές. Πολλές φορές, όχι πολλές φορές, σχεδόν κάθε μέρα παίρνω το δικό μου laptop και στις μικρότερες τάξεις που δεν υπάρχει διαδραστικός χρησιμοποιώ αυτό. Νομίζω ότι χρειάζεται καλύτερα.. , χρειαζόμαστε λίγο παραπάνω, περισσότερο εξοπλισμό.

Συνεντευκτής: Θεωρείτε αναγκαία την παρουσία μεταφραστή για να γίνεται πιο κατανοητό το μάθημα στους μετανάστες και πρόσφυγες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Όχι. Να πω γιατί; Πρώτον γιατί οι περισσότεροι καταλαβαίνουν αγγλικά σε επαρκές επίπεδο, βαθμό και δεύτερον γιατί πολλοί λειτουργούν και σε πολλαπλασιαστές. Δηλαδή έχουμε πολλά παιδιά από το Αφγανιστάν, αν κάποιος δεν καταλαβαίνει τίποτα, υπάρχει κάποιος δίπλα του που μπορεί να του εξηγήσει.

Συνεντευκτής: Υπάρχουν μεταφραστές στις τάξεις για να βοηθήνε στην κατανόηση του μαθήματος και κατά συνέπεια στην ένταξη;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Όχι.

Συνεντευκτής: Ποια είναι η άποψη σας για την ένταξη των μεταναστών/προσφύγων στο ελληνικό σχολείο;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Νομίζω ότι είναι μια διαδικασία που για να γίνει απόλυτα αποδεκτή θα πάρει ένα χρονικό διάστημα, όπως έγινε, γενικά προκλήθηκε ένα πολιτισμικό σοκ με τον τρόπο που εμφανίστηκαν τόσες πολλές χιλιάδες ανθρώπων ξαφνικά και ήρθαν και ζητούσαν να μπουν στο σχολείο, επίσης, τώρα δε ξέρω, νομίζω ότι τελικά θα γίνει και αυτό, όπως έγινε και η ένταξη Αλβανοπαίδων ή άλλων παιδιών μεταναστών που στην αρχή υπήρχαν παρόμοιες αντιδράσεις και τελικά έγιναν αποδεκτοί και τώρα μάλιστα βρίσκονται μέσα στον ιστό της ελληνικής κοινωνίας και σχολιάζουν και οι ίδιοι τους καινούριους μετανάστες που έρχονται. Νομίζω ότι κάποια στιγμή θα γίνει και αυτό.

Συνεντευκτής: Η παράλληλη διδασκαλία των αλλοδαπών μαθητών με τους γηγενείς μαθητές δυσχεραίνει το έργο σας και εις βάρος ποιων;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Σε μένα όχι, γιατί είμαι ξενόγλωσση, οπότε πολλές φορές και οι ξένοι βοηθούν τους Έλληνες. Ή και οι Έλληνες τους ξένους. Τέλος πάντων υπάρχει μια αλληλοκάλυψη, όχι μόνον αλληλεπίδραση. Τώρα δεν ξέρω. Στην Ιστορία για παράδειγμα που είναι... εντάξει, λίγο

ίσως κουράζει τους Έλληνες ότι πρέπει να τα πω και στα αγγλικά. Αυτό μονάχα, αλλά κάτι άλλο δεν έχω διαπιστώσει.

Συνεντευκτής: Θεωρείτε ότι υπάρχουν προκαταλήψεις και στερεότυπα σε βάρος των αλλοδαπών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Φυσικά.

Συνεντευκτής: Από ποιους: μαθητές, καθηγητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Και από μαθητές. Περισσότερο από μαθητές. Καθηγητές νομίζω ότι είναι μειοψηφία στο σχολείο μας και γενικά δεν εκφράζονται και ανοικτά.. Από μαθητές, ναι. Τώρα εγώ αυτό που έχω διαπιστώσει είναι ότι όσο χαμηλότερο είναι το μορφωτικό επίπεδο, τόσο πιο άγρια είναι και η επίθεση στους αλλοδαπούς. Οπότε στο δικό μας σχολείο όπου οι περισσότεροι άνθρωποι έχουν τελειώσει ένα Δημοτικό ή ένα Γυμνάσιο και ίσως δεν επηρεάζονται και περισσότερο από αυτά που διαβάζουν και από αυτά που ακούνε, να λειτουργεί αλλιώς. Αλλά και πάλι το λέω στο δικό μας το σχολείο σε γενικές γραμμές δεν έχουμε αντιδράσεις. Ποτέ δεν είχαμε. Δηλαδή ποτέ δεν πρόσβαλε κανείς, μόνο ένα επεισόδιο έγινε και μάλιστα του κάναμε και παρατήρηση μετά, ενώ για παράδειγμα ανέβηκαν κάποιοι μαθητές, φετινοί όμως αυτοί είναι καινούριοι, τώρα στην αρχή και ανέβηκαν για να κάνουν συνδιδασκαλία αγγλικά με τους μετανάστες και ζήτησαν να ανοίξουν τα παράθυρα γιατί τους ενοχλούσε η οσμή. Και βέβαια οι Αφρικανοί τους είδαν και αισθανθήκανε άσχημα και για να είμαι ειλικρινής αισθάνθηκα και εγώ άσχημα. Τέλος πάντων. Μετά το συζητήσαμε αυτό και τώρα... Αλλά αυτοί είναι άνθρωποι που είναι πάνω από πενήντα ετών και έχουν συνηθίσει σε άλλες πραγματικότητες.

Συνεντευκτής: Άλλες πεποιθήσεις και αντιλήψεις.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Ναι.

Συνεντευκτής: Ποιες πιστεύετε ότι είναι οι επιπτώσεις τους στην εκπαιδευτική ένταξη προσφύγων και μεταναστών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Στο ότι ένας διευθυντής ενός σχολείου θα δυσκολευτεί πάρα πολύ να τους βάλει στην ίδια τάξη. Γιατί μπορεί να φοβηθεί ότι θα χάσει τους Έλληνες, αν υπάρχουν τέτοιοι μαθητές. Εμείς δόξα τω Θεώ δεν είχαμε τέτοιο πρόβλημα μέχρι στιγμής. Αλλά μπορώ να το καταλάβω διότι, ειδικά σε σχολεία που είναι ανήλικα τα παιδιά, θα, και.. εντάξει ας μη κρυβόμαστε πίσω από το δάχτυλό μας, υπάρχουν διαμαρτυρίες από γονείς ως προς τη συνύπαρξη των παιδιών με τα παιδάκια που είναι πρόσφυγες ή μετανάστες.

Συνεντευκτής: Ποιες προτάσεις θα κάνατε ούτως ώστε να καλυφθούν οι εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών αυτών και να βελτιωθεί το πρόγραμμα σπουδών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Όλο αυτό σηκώνει πολλή συζήτηση. Δηλαδή εμάς το σχολείο μας θα μπορούσε να πάρει περισσότερους αν είχαμε τάξεις και προσωπικό. Δεν έχουμε ούτε τάξεις ούτε προσωπικό. Οπότε πρέπει να ξεκινήσουμε από τη βάση, δηλαδή από τις υποδομές. Από τα κτίρια, από τους εκπαιδευτικούς, πόσοι εκπαιδευτικοί προσλαμβάνονται, ξαναλέω πότε προσλαμβάνονται. Δηλαδή, εντάξει είναι τέταρτη χρονιά. Θα έπρεπε να έχουν προσληφθεί από την αρχή της χρονιάς, όπως προσλαμβάνονται και οι υπόλοιποι αναπληρωτές ή έστω μέχρι τέλη Σεπτεμβρίου που είναι η δεύτερη φάση των αναπληρωτών. Αυτό δε γίνεται. Οπότε ας ξεκινήσουμε από τα πολύ βασικά και μετά πάμε στα πιο θεωρητικά.

Συνεντευκτής: Τα πιο θεωρητικά ποια είναι;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Τα πιο θεωρητικά είναι το πρόγραμμα σπουδών, το ωρολόγιο πρόγραμμα, πώς αυτά μπορούν να συνδυαστούν γιατί γενικά προκύπτουν πάρα πολλές πρακτικές δυσκολίες που ενώ στην αρχή δεν τις σκέφτεσαι, μετά βγαίνουν στην πορεία. Για παράδειγμα έχουμε κάποιους μαθητές στην 3^η Γυμνασίου που αυτοί πια έχουν μπει στην πορεία, σε αυτό που λέγεται mainstreet δεν είναι, δε θεωρούνται πια ΖΕΠ, μαθητές των ΖΕΠ. Από αυτούς όμως κάποιοι έχουν ενταχτεί απόλυτα στην εκπαιδευτική δραστηριότητα και τα πάνε μια χαρά, είναι και δυο-τρεις που τα ελληνικά τους δεν έχουν βελτιωθεί όσο των άλλων. Αυτοί κανονικά πρέπει να μπουν πάλι σε ΖΕΠ. Για να γίνει αυτό εντάξει, αυτό μπορεί να γίνει. Υπάρχει δηλαδή αυτή... το ευέλικτο σχήμα, υπάρχει στο Νόμο ότι μπορείς όποια τάξη και να είναι να τον βάλεις ή σε ΖΕΠ 1 ή σε ΖΕΠ 2. Αυτό όμως, εκεί υπάρχει πρόβλημα πρακτικό, το πρόγραμμα. Πώς θα συνδυάσεις. Και εμείς είμαστε μικρό σχολείο. Σε πιο μεγάλα σχολεία που έχει εφτά- οχτώ τμήματα το κάθε Γυμνάσιο ή και της Αθήνας που είναι μεγαλύτερα, πώς συνδυάζεις όλες τις τάξεις να κάνουν και τα μαθήματα τα σχολικά, αλλά ταυτόχρονα να φεύγουν ο καθένας από την κάθε τάξη για να παρακολουθεί τα ελληνικά; Είναι δηλαδή πολύ δύσκολο. Σχεδόν αδύνατο. Δηλαδή προκύπτουν πολλές πρακτικές δυσκολίες που πολλές φορές από το Υπουργείο δεν τις αντιλαμβάνονται κι είναι λογικό αυτό γιατί μόνο αν είσαι μέσα στην τάξη το καταλαβαίνεις.

Συνεντευκτής: Ωραία. Έχετε να προσθέσετε κάτι επιπλέον;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Όχι, απλά ελπίζω κάποια στιγμή να λυθούν τα προβλήματα και να συνυπάρξουν χωρίς εντάσεις και .. ε, ναι, τώρα εντάξει, τώρα αυτό είναι λίγο τοπικό που λέω, αλλά τουλάχιστον, δηλαδή να μην επηρεάζονται αρνητικά ούτε οι μεν ούτε οι δε. Δε θα ήθελα

ούτε οι Έλληνες μαθητές να επηρεάζονται... Πέρυσι ας πούμε να πω ένα παράδειγμα ασχολούμασταν συνέχεια με τους αλλοδαπούς. Συνεχώς. Και με τους Έλληνες λιγότερο. Γιατί ήταν η ανάγκη τέτοια. Και το συζητήσαμε και είπαμε «όχι, δεν είναι σωστό, πρέπει να υπάρχει ισότητα». Όπως πιστεύουμε ότι και οι ξένοι μαθητές πρέπει να είναι αποδεκτοί, πρέπει το ίδιο να κάνουμε και για τους Έλληνες.

Συνεντευκτής: Άρα θα λέγατε ότι υπάρχει από πλευράς καθηγητών μεροληπτική αντιμετώπιση των μαθητών αυτών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Όχι μεροληπτική, απλά τα νομοθετικά πλαίσια, αυτά που έτρεχαν. Οι καινούριοι νόμοι, τα καινούρια... Γινόταν τρέλα σκέτη. Έπρεπε να ασχοληθούμε περισσότερο με τους αλλοδαπούς ή αυτός πού θα μπει, σε ποιο τμήμα θα μπει, πώς θα διδαχτεί εκείνο, με ποιον θα διδαχτεί και όλα αυτά που επειδή, εντάξει, στους Έλληνες είναι πολύ πιο εύκολη η εκπαιδευτική διαδικασία γιατί είναι πράγματα που τα ξέρουμε χρόνια σε αυτούς ... συνεχώς ασχολούμασταν με αυτούς, κάναμε συνέχεια συνεδριάσεις για το πώς θα γίνουν τα ΖΕΠ... Αυτό βέβαια ήταν λίγο ανασταλτικό ως προς τους Έλληνες. Γιατί στερούν, στερούμασταν το χρόνο μας που θα ασχολούμασταν με τους Έλληνες μαθητές περισσότερο. Όχι στο μάθημα. Το μάθημα γίνεται...

Συνεντευκτής: Πώς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ5): Εμείς αφιερώνουμε πολλές ώρες σε μαθητές εκτός μαθήματος. Αυτά.

Συνεντευκτής: Ευχαριστώ πολύ.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ: 6^η

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: 23-10-2019

ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ: Μαγνητοφώνηση

Φύλο: Γυναίκα

Συνεντευκτής: Πόσο χρονών είστε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Σαράντα επτά.

Συνεντευκτής: Πόσα τα έτη υπηρεσίας σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Είκοσι ένα.

Συνεντευκτής: Ποιες οι σπουδές σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Πανεπιστημιακές σπουδές Α.Π.Θ.

Συνεντευκτής: Ποιο το μορφωτικό επίπεδο μητέρας- πατέρα σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Η μητέρα μου ήταν εκπαιδευτικός και ο πατέρας μου είχε τελειώσει το Εξατάξιο Γυμνάσιο.

Συνεντευκτής: Ποιο μάθημα διδάσκετε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Αγγλικά.

Συνεντευκτής: Ποια η εμπειρία σας σε διδασκαλία μεταναστών και προσφύγων μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Είναι η Τρίτη χρονιά που το σχολείο μας ανήκει στα σχολεία που έχουν τμήμα ΖΕΠ δηλαδή υποδοχής προσφύγων. Στις αρχές, δηλαδή την πρώτη χρονιά μέχρι να έρθει η υπεύθυνη εκπαιδευτικός που έκανε ελληνική γλώσσα στα παιδιά, για να μην κάθονται και να μη νιώθουν δυσάρεστα, επειδή δεν ήξεραν καθόλου την ελληνική γλώσσα, έμπαινα και έκανα στο τμήμα τους έναν συνδυασμό αγγλικών και ελληνικών λέξεων για να μάθουνε και προτάσεων, για να μάθουν τις βασικές ελληνικές φράσεις μέχρι που ήρθε φυσικά η υπεύθυνη καθηγήτρια και έστειλε και το Υπουργείο κάποια βιβλία για να μπορέσουμε να κάνουμε δουλειά. Αυτό ήταν την πρώτη χρονιά. Κατά τα άλλα έρχονται οι μαθητές ειδικά στο μάθημα των αγγλικών, οι ξένοι μαθητές έρχονται στο μάθημα των αγγλικών ιδιαίτερα και παρακολουθούν γιατί κάποιοι ξέρουν λίγο αγγλικά και κάνουμε λεξιλόγιο, προσπαθούμε να ενσωματώσουμε και τις δικές τους ανάγκες μέσα στο μάθημα των αγγλικών. Φέτος που κάνω και Σχολικό Επαγγελματικό Προσανατολισμό είναι λίγο διαφορετικά τα πράγματα. Μιλώ στα ελληνικά και μετά κάνω στα παιδιά μια πολύ μικρή περίληψη στα αγγλικά για όσους καταλαβαίνουν. Τους έχουμε βάλει δίπλα σε μαθητές που έχουν μια καλή γνώση των αγγλικών και μπορούν λίγο να τους βοηθήνε να καταλαβαίνουν το

νόημα στο δικό μου μάθημα και σε κάποια άλλα μαθήματα που μπαίνουν. Πρέπει να σας πω ότι τα παιδιά αυτά θα μπουν στο τμήμα ΖΕΠ δηλαδή υποδοχής προσφύγων, όταν έρθει ο υπεύθυνος δηλαδή ο καθηγητής ο οποίος προσλαμβάνεται μέσω ΕΣΠΑ, κονδυλίων ΕΣΠΑ. Το πρόβλημα είναι ότι δεν ξεκινάει από την αρχή της χρονιάς. Την πρώτη χρονιά μας ήρθε τέλη Ιανουαρίου και πέρυσι μέσα στο Δεκέμβριο με αποτέλεσμα αυτά τα παιδιά να μπαίνουν μόνο σε τάξεις ελληνικών μαθημάτων από την πρώτη στιγμή και να μη μπορούν εύκολα να καταλάβουν ή να είναι δύσκολο για εκείνα γιατί μπαίνουν σε μαθήματα Οικονομικά, μέσα στα Μαθηματικά ή τη Νέα Ελληνική Γλώσσα. του τμήματος ή της τάξης στην οποία ανήκουν. Όταν έρθει ο καθηγητής ΖΕΠ, τότε τα παιδιά έχουν δεκαπέντε ώρες μαθήματος νεοελληνικής γλώσσας και μετά μπαίνουν εμβόλιμα στα υπόλοιπα μαθήματα που περισσεύουν.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τη σχολική επίδοση των μεταναστών και προσφύγων μαθητών συγκριτικά με αυτή των γηγενών;

Συνεντευξιζόμενη (Σ6): Δυστυχώς δεν υπάρχει καμιά σύγκριση. Οι περισσότεροι πρόσφυγες που έρχονται δεν έχουν καμιά γνώση της ελληνικής γλώσσας και μπαίνουν δυστυχώς απευθείας, εγγράφονται στην 1^η Λυκείου. Αυτό σαφώς και δεν τους καθιστά ικανούς να παρακολουθήσουν τα ελληνικά μαθήματα. Παρόλα αυτά έχουμε λίγες μεν αλλά φωτεινές εξαιρέσεις παιδιών τα οποία διάβασαν πάρα πολύ στον υπόλοιπο χρόνο τους και κατάφεραν μέσα σε ένα έτος να μπορούν να παρακολουθούν ελληνικά μαθήματα. Άρα πέρυσι 1^η Λυκείου, φέτος 2^α και παρακολουθούν τα μαθήματα τα υπόλοιπα της ειδικότητας ή της Γενικής Παιδείας και πάνε πάρα πολύ καλά.

Συνεντευκτής: Σε ποια μαθήματα παρατηρείτε να συμμετέχουν περισσότερο και έχουν καλύτερη επίδοση και γιατί;

Συνεντευξιζόμενη (Σ6): Σίγουρα τα αγγλικά είναι ένα μάθημα που το προτιμάνε τα παιδιά γιατί εγώ διδάσκω στους Έλληνες τα αγγλικά, εκείνοι ξέρουν αγγλικά, οπότε γράφουμε και τις λέξεις ή τις εκφράσεις τις ελληνικές στα αγγλικά και είναι για εκείνους πιο εύκολα, δε βαριούνται, μπορούν να πάρουν μέρος. Ειδικά κάποια παιδιά τα οποία έχουν σα γλώσσα επίσημη της χώρας τους τα αγγλικά, άσχετα αν μιλάνε τις δικές τους διαλέκτους. Ακόμα και τα παιδιά που μιλάνε γαλλικά μπορούνε λίγο να πάρουν μέρος, καταλαβαίνουνε με νοήματα, είναι κάπως ενδιαφέρον. Επίσης μπαίνουν, πάνε σίγουρα για Γυμναστική, είναι το αγαπημένο τους μάθημα αυτό, και επίσης στο Επαγγελματικό Λύκειο υπάρχει το μάθημα project το οποίο συμπεριλαμβάνει να κάνει έναν κύκλο μαθημάτων όπου ο μαθητής με τους ηλεκτρονικούς υπολογιστές βρίσκει θέματα που τον ενδιαφέρουν και παρουσιάζει μια εργασία οπότε μπορούν να παρακολουθήσουν αυτό το

μάθημα και τη Ζώνη Δημιουργικών Δραστηριοτήτων που είναι κάτι παραπλήσιο. Επιλέγουμε ένα θέμα κοινού ενδιαφέροντος και αρχίζει ο καθένας και παράγει τις δικές του εργασίες. Αυτό όταν είναι... είναι τυχερά σε εισαγωγικά τα παιδιά, (όταν) το έχει κάποιος καθηγητής ο οποίος ξέρει αγγλικά, τυχαίνει να ξέρει, και μπορούν τα παιδιά να ετοιμάσουν και κάτι στα αγγλικά και να βαθμολογηθούν ανάλογα με αυτό που ετοίμασαν. Αυτά είναι τα μαθήματα. Επίσης αρκετά παιδιά, όχι αρκετά, μερικά παιδιά, παρακολουθούν και τα Μαθηματικά, κοινή γλώσσα και τα Μαθηματικά, και καταλαβαίνουν όσοι είχαν πάει σχολείο και στις χώρες τους, γιατί έχουμε παιδιά που δεν έχουν μπει σχεδόν ποτέ στις χώρες τους (σε τάξη) και δε ξέρουν ούτε πώς να συμπεριφερθούν σε μία τάξη, οπότε τα παιδιά που έχουν... έρχονται από σχολείο αντίστοιχης βαθμίδας, μπορούν να παρακολουθούν και τα Μαθηματικά. Από εκεί και πέρα ένα μάθημα στο οποίο πηγαίνουν είναι τα Οικονομικά, αν και είναι πολύ δύσκολο, αλλά διαπίστωσα ότι είναι κάτι που τους ενδιαφέρει ή μπαίνουν στα εργαστήρια της Δευτέρας Λυκείου που έχουμε εργαστήριο στον τομέα Υγείας –Πρόνοιας, οπότε βλέπουν πώς θα ήταν ένας θάλαμος νοσοκομείου και τι μπορούν να κάνουν εκεί. Μπαίνουν στο Γεωπονίας, Τροφίμων και Ποτών όπου μαγειρεύουν μέσα στο εργαστήριό μας και στα Οικονομικά που κάνουνε, κρατάνε λογιστικά βιβλία.

Συνεντευκτής: Με ποιο τρόπο θα λέγατε ότι η σχολική επίδοση συμβάλλει στην ένταξη προσφύγων και μεταναστών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Δεν ξέρω αν συμβάλλει η σχολική επίδοση σε αυτή τη φάση, συμβάλλει το ότι μπαίνουνε μέσα στην τάξη και νιώθουνε μέρος ενός συνόλου και ίσοι με τους υπόλοιπους μαθητές. Σαν... καθαρά σαν σχολική επίδοση δε νομίζω ότι σε αυτή τη φάση έχουνε κάποια ιδιαίτερη σχολική επίδοση εκτός από, ξαναλέω, πολύ λίγα παιδιά, τρία στον αριθμό είναι αυτή τη στιγμή αυτά τα τρία χρόνια, γιατί πρέπει να σας πω ότι πολλά από τα παιδιά φεύγουν σε διάστημα δύο ή τριών εβδομάδων. Φεύγουν κι έρχονται συνεχώς. Οπότε...

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή τους στην τάξη; Γιατί;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Σε μαθήματα που ο καθηγητής μιλά αγγλικά και μπορεί να τους δοθεί η δυνατότητα να απαντήσουν στα αγγλικά, προσπαθούν. Έχω διαπιστώσει μεγάλη διαφορά στη συμπεριφορά αγοριών και κοριτσιών. Τα κορίτσια που έχουνε μουσουλμανική θρησκεία, σχεδόν ποτέ δε μιλάνε μέσα στην τάξη, δεν παίρνουν μέρος, δε σηκώνουν το χέρι και είναι και αυτά που δεν παρακολουθούν τελικά το σχολείο. Έρχονται για λίγο καιρό και μετά φεύγουν. Τα αγόρια ή κορίτσια από αφρικανικές χώρες, όταν μπορούνε φυσικά και απαντάνε, προσπαθούνε.

Συνεντευκτής: Ποια είναι η συχνότητα παρακολούθησης μαθημάτων από τους πρόσφυγες και μετανάστες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Έχουμε μαθητές οι οποίοι έρχονται κάθε μέρα για φέτος, σχολικό έτος 2019-2020, έχουμε πέντε μαθητές στην Α΄ Λυκείου που έρχονται ανελλιπώς, τρεις- τέσσερεις στη Β΄ Λυκείου που προσπαθούν να παρακολουθούν όσα μαθήματα γίνεται, και δύο στη Γ΄ Λυκείου που υπάρχει περίπτωση, αν μείνουν εδώ, να αποφοιτήσουν κιόλας.

Συνεντευκτής: Ποιες οι σχέσεις με τους συμμαθητές τους κατά τη διάρκεια του μαθήματος; Συνεργάζονται για την επίλυση ασκήσεων και την εκπόνηση project;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Ναι, μέσα στο μάθημα συνεργάζονται, μέσα στο μάθημα συνεργάζονται αρκετά, στο διάλειμμα όμως μένουν μόνοι τους. Χωρίζονται και πηγαίνουν με τους άλλους.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε το πρόγραμμα που ακολουθείται για την εκπαίδευση προσφύγων και μεταναστών μαθητών όσον αφορά τη γλωσσική διδασκαλία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Όταν ξεκινάει το πρόγραμμα ΖΕΠ και έρχεται ο καθηγητής και κάνει την ελληνική γλώσσα από την αρχή, είναι ένα εξαιρετικό πρόγραμμα και τους βοηθάει πάρα πολύ. Όσο τα παιδιά είναι απλά μέσα σε μια τάξη Λυκείου δε νομίζω ότι τους βοηθάει σε κάτι.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά τις γλώσσες που διδάσκονται πιστεύετε ότι θα πρέπει να υπάρχει κάποια προσθήκη στις γλώσσες;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Εδώ στο Χ Λύκειο κάνουμε μόνο τα αγγλικά. Έχουμε μόνο αγγλικά. Δε νομίζω ότι χρειάζονται κάτι παραπάνω.

Συνεντευκτής: Κάποια δικιά τους γλώσσα ίσως;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Κάποια δικιά τους γλώσσα ποιος να τη μαθαίνει. Ποιος; Οι καθηγητές; Ωραία θα ήταν λίγο εμείς να επιμορφωθούμε σε κάτι.

Συνεντευκτής: Διδάσκονται οι αλλοδαποί μαθητές επαρκώς στοιχεία της μητρικής τους γλώσσας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Καθόλου. Καθόλου στοιχεία της μητρικής τους γλώσσας, αφού έρχονται εδώ για να μάθουν ελληνικά και να μπορέσουν να παρακολουθήσουν τα μαθήματα των ελληνικών ή τα μαθήματα στην ελληνική γλώσσα.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά τα ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία που διαμορφώνουν την ταυτότητά τους θεωρείτε ότι αναδεικνύονται ή όχι; Πως γίνεται αυτό;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Αναδεικνύονται μόνο μέσα από τα projects, μέσα από τα διάφορα projects που γίνονται, και πουθενά αλλού. Δεν έχουμε χρόνο και χρόνο σε σχέση με τα μαθήματα για να κάνουμε κάτι άλλο. Άρα, ό, τι είναι, είναι στα πλαίσια των δικών τους εργασιών.

Συνεντευκτής: Γνωρίζετε τι είναι η διαπολιτισμική εκπαίδευση; Ποιες οι προτάσεις σας ούτως ώστε να γίνει πιο διαπολιτισμικό το πρόγραμμα σπουδών που ήδη ακολουθείται;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Λοιπόν διαπολιτισμική εκπαίδευση είναι δύσκολο να γίνει, να επεκταθεί περισσότερο, γιατί τα παιδιά που έρχονται δεν έρχονται από μια χώρα για να μάθουμε κάποιες λέξεις ή κάτι από αυτή τη χώρα. Είναι από τόσο πολλές χώρες που υπάρχει πρόβλημα επικοινωνίας από την αρχή. Εάν αυτά τα παιδιά μείνουν στην Ελλάδα αρκετά ώστε να μπορούμε να συνεννοηθούμε όλοι στα ελληνικά τουλάχιστον, τότε θα μπορούσαμε να διευρύνουμε ίσως και τα μαθήματα και ανάλογα.

Συνεντευκτής: Κάποιες άλλες προτάσεις για να γίνει πιο διαπολιτισμικό το πρόγραμμα σπουδών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Δεν μπορώ να σκεφτώ κάτι τώρα. Έτσι με τα δεδομένα που έχουμε δε νομίζω ότι υπάρχει κάτι.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις γηγενών και αλλοδαπών μαθητών κατά τη διάρκεια της σχολικής ζωής εκτός τάξης;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Οι κοινωνικοί μαθητές, οι αλλοδαποί που είναι κοινωνικά άτομα, τα πάνε πάρα πολύ καλά με τους Έλληνες, με τους μαθητές τους υπόλοιπους. Τα παιδιά που είναι πολύ μαζεμένα δυστυχώς δε νιώθουν ίσως άνετα να έχουν επαφές με τους υπόλοιπους και κάθονται μόνοι τους πολλές φορές στα διαλείμματα, όχι όμως ότι έχουν απορριφθεί από τους άλλους.

Συνεντευκτής: Ποια η συναναστροφή των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους γηγενείς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Τα παιδιά έχουν καλές σχέσεις, μιλάνε μεταξύ τους, βοηθάει ο ένας τον άλλον, μαθαίνουν λέξεις διάφορες από διάφορες χώρες, δεν είναι άσχημες οι σχέσεις τους, δεν είχαμε ποτέ κανένα πρόβλημα επιθετικής συμπεριφοράς και νομίζω ότι μπορούν..., συνυπάρχουν καλά.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά στη συναναστροφή με τους άλλους μετανάστες μαθητές παρατηρείτε να υπάρχει επικοινωνία και παιχνίδι μεταξύ τους;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Δηλαδή; Εδώ θέλω μια... Μεταξύ τους οι μετανάστες έχουνε..., ναι. Σε όλα τα διαλείμματα είναι μαζί. Με τους γηγενείς όσον αφορά το παιχνίδι; (αναρωτιέται αν η ερώτηση αφορά και τους γηγενείς).

Συνεντευκτής: Όσον αφορά στη συναναστροφή με τους άλλους μετανάστες μαθητές, αν υπάρχει επικοινωνία και παιχνίδι μεταξύ τους.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Οι μετανάστες βέβαια κάθονται σε όλα τα διαλείμματα μαζί παρεούλα.

Συνεντευκτής: Παίζουν, κάνουν κάτι άλλο;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Όχι, κάθονται χωρίς να κάνουν κάτι άλλο. Σπάνια παίζουνε κάποιο παιχνίδι.

Συνεντευκτής: Σε ποιες σχολικές δραστηριότητες συμμετέχουν οι μετανάστες-πρόσφυγες μαθητές (π.χ. εκδρομές, γιορτές, πενταμελές-δεκαπενταμελές); Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή τους αυτή;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Σε αυτές τις, στις σχολικές δραστηριότητες που συμμετέχουν είναι συνήθως οι εκδρομές μας, όταν ξέρουν, όταν έχουμε αποφασίσει ότι θα πάμε εκδρομή, έρχονται μαζί. Και σε κάποιες γιορτές έχουμε μαθητές μέχρι τώρα που παίρνουν μέρος στη χορωδία. Γιατί τα ελληνικά τους δεν είναι τόσο καλά για να απαγγείλουν κάτι ή να πουν ένα κείμενο. Χορωδία είτε σε τραγούδι είτε παίζοντας κάποιο μουσικό όργανο. Είναι κυρίως αυτά τα παιδιά που είπα ότι είναι λίγο πιο κοινωνικά. Έχει κάποιους που είναι πάρα πολύ μαζεμένοι, πολύ κλειστοί στον εαυτό τους που δύσκολα τους φέρνουμε να τους βάλουμε να πάρουν μέρος σε κάτι.

Συνεντευκτής: Σε κάποιο Δεκαπενταμελές, Πενταμελές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Όχι, όχι, γιατί τα παιδιά συνήθως, σχεδόν κάποιοι δεν έχουν έρθει, δεν έχουν μπει ακόμα στην τάξη για να είναι γνωστοί και να έχουν όρεξη να μπουν στα συμβούλια των τάξεων ή του Σχολείου.

Συνεντευκτής: Ποια η συναναστροφή των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους γηγενείς όσον αφορά το παιχνίδι; Η πρόσκληση για παιχνίδι από ποιους γίνεται;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Όταν τα παιδιά παίζουν, είναι αθλητές και παίζουν βόλεϊ ή ποδόσφαιρο, μπάσκετ ή οτιδήποτε, δεν υπάρχει καν νομίζω πρόσκληση, νομίζω το έχουνε και με μια ματιά όλα ξεκινάνε και παίζουνε αυτά τα παιχνίδια.. Και την ώρα της Γυμναστικής αλλά και στα διαλείμματα.

Συνεντευκτής: Συμμετέχουν εξίσου τα κορίτσια και τα αγόρια στο παιχνίδι και γενικότερα στις καθημερινές σχολικές συναναστροφές με τους γηγενείς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Όχι, τα κορίτσια, το λέω κατευθείαν και κατηγορηματικά, όχι, τα κορίτσια δεν παίρνουν μέρος σχεδόν πουθενά εκτός από κάποια κορίτσια που είναι από αφρικανικές χώρες και δεν έχουν μουσουλμανική θρησκεία. Οι υπόλοιπες όχι, δεν παίρνουν μέρος σε τίποτα και είναι αποτραβηγμένες, δε θέλουν καν να, να τις κοιτάζουμε μέσα στα μάτια.

Συνεντευκτής: Γιατί πιστεύετε γίνεται αυτό;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Νομίζω ότι είναι θέμα θρησκείας και κουλτούρας και το πώς έχουνε μεγαλώσει αυτά τα παιδιά στη δική τους κοινωνία μέσα. Προφανώς η γυναίκα έχει μια άλλη θέση και υπάρχουν άλλοι κανόνες συμπεριφοράς.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις των μεταναστών και προσφύγων με τους εκπαιδευτικούς του σχολείου;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Οι εκπαιδευτικοί είναι πάντα εκπαιδευτικοί. Τους βλέπουν όλους... είναι όλοι μαθητές. Πάντα είναι μαθητές. Και σε όλους θέλουμε να διδάξουμε, ότι μπορούμε. Απλά η δυσκολία βρίσκεται σε αυτούς τους εκπαιδευτικούς που δεν μιλάνε αγγλικά ή γαλλικά και δεν μπορούν να επικοινωνήσουν μαζί τους. Παρόλα αυτά και πάλι γίνονται προσπάθειες.

Συνεντευκτής: Πώς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Στη νοηματική (γέλιο)

Συνεντευκτής: Ποιος κατά τη γνώμη σας είναι ο ρόλος του εκπαιδευτικού σχετικά με τους μετανάστες-πρόσφυγες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Από την πρώτη στιγμή που έγινε πρόταση να έχουμε εδώ μετανάστες μαθητές αυτό που ειπώθηκε ήταν: «Υπάρχει περίπτωση εμείς οι εκπαιδευτικοί να αρνηθούμε τη γνώση σε ένα οποιοδήποτε παιδί;» Άρα για εμάς είναι βασικό ένα παιδί να μαθαίνει από όπου και να είναι, να μαθαίνει ό,τι μπορεί για να μπορεί και να είναι μέρος της κοινωνίας στην οποία ζει.

Συνεντευκτής: Κάποιον άλλον ρόλο που παίζει ο εκπαιδευτικός πέρα από την παροχή γνώσης στους μαθητές αυτούς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Σίγουρα εάν υπάρχει κάποιο, αν θέλουν να μιλήσουν για κάτι, με χαρά εμείς να τους βοηθήσουμε και προσπαθούμε τα παιδιά που φεύγουν από τις δομές και αναγκάζονται να μείνουν μόνα τους, όταν μεγαλώσουν, όταν γίνουν δεκαοκτώ και είναι ακόμα μέσα στη σχολική χρονιά, να βεβαιωθούμε ότι έχουν βρει χώρο να μείνουν, ότι έχουν τους απαραίτητους χώρους για σίτιση και τροφή. Πάντοτε το ελέγχουμε αυτό σε αυτό το σχολείο.

Συνεντευκτής: Ποια η στάση των γονέων των γηγενών μαθητών απέναντι στα προσφυγόπουλα που είναι ενταγμένα στη σχολική μονάδα;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Δεν έχουμε προβλήματα. Υπάρχουν κάποιοι γονείς που θέλουν να επιβεβαιώσουν ότι έρχονται πρόσφυγες και αν υπάρχει κάποιο, αν ποτέ έχει προκληθεί κάποιο πρόβλημα. Βλέπουν αμέσως ότι το, η σχολική διαδικασία κυλάει πάρα πολύ καλά και ομαλά και δεν τίθεται κάποιο θέμα από εκεί και πέρα.

Συνεντευκτής: Ποια άποψη έχετε για την εκπαιδευτική πολιτική γύρω από την διαπολιτισμική εκπαίδευση;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Θεωρώ ότι είναι πολύ βραχυπρόθεσμα οργανωμένη και όχι μακροπρόθεσμα. Δεν είναι ο σωστός τρόπος που γίνεται. Ναι μεν τα παιδιά είναι μεγάλα σε ηλικία, άρα δεν μπορούν να πάνε σε ένα Δημοτικό ή σε ένα Γυμνάσιο, άρα έρχονται εδώ στην Τεχνική εκπαίδευση, αλλά τα περισσότερα από αυτά όταν μπαίνουν στο ελληνικό σχολείο δεν ξέρουν ούτε μία ελληνική λέξη, οπότε είναι δύσκολο από αυτά να περιμένουμε, αν μείνουν και εδώ στην Ελλάδα γιατί πολλές φορές μετακινούνται και εντός Ελλάδας και εκτός Ελλάδας, οπότε χάνεται αυτή η συνέχεια η διδακτική, πώς να περιμένουμε από αυτά να μπορέσουν να τελειώσουν ένα σχολείο έχοντας τις γνώσεις που πρέπει. Δε γίνεται. Χρειάζεται λίγο μια μακροπρόθεσμη οργάνωση για αυτά τα παιδιά και ίσως έπρεπε πρώτα να κάνουν αποκλειστικά σε κάποιες δομές μαθήματα ελληνικής γλώσσας και μετά να εγγραφούν στο Λύκειο.

Συνεντευκτής: Συμφωνείτε με το ισχύον καθεστώς εγγραφής μόνο των νόμιμων προσφύγων στα σχολεία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Σίγουρα πρέπει να είναι νόμιμοι και να υπάρχουν χαρτιά, γιατί αλλιώς δεν ξέρουμε ούτε πόσον χρόνων είναι ούτε από πού είναι και μπορεί, θα υπάρχει και ένα κλίμα άγχους και από εμάς και από τους γονείς και βέβαια, αφού και όλα τα παιδιά πλέον πρέπει να είναι γραμμένα στο σύστημα του Υπουργείου, το my school, πώς μπορούμε χωρίς στοιχεία να εγγράψουμε μαθητές; Δε γίνεται.

Συνεντευκτής: Λειτουργεί κατά τη γνώμη σας επαρκής αριθμός ΔΥΕΠ στα σχολεία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Δεν το ξέρω αυτό. Δεν έχω ασχοληθεί καθόλου με τα υπόλοιπα σχολεία. Ξέρω ότι εμείς έχουμε τον ανώτατο αριθμό μαθητών που μας επιτρέπεται και εκεί. Δεν ξέρω, δεν μπορώ να σας πω, δεν εκφέρω γνώμη πάνω σε αυτό το θέμα.

Συνεντευκτής: Πιστεύετε ότι θα έπρεπε σε κάθε σχολείο να λειτουργούν τέτοιες δομές για την ομαλότερη ένταξη των προσφύγων και μεταναστών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Λογικά ναι, για να μπορέσουμε, να είναι λίγοι- λίγοι μαθητές σε κάθε σχολείο και να μπορούν να ενσωματωθούν ευκολότερα. Ναι.

Συνεντευκτής: Ποιες γλώσσες διδάσκονται στα σχολεία και σε ποια δίνεται έμφαση;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Εδώ στο δικό μας σχολείο είναι τα ελληνικά και τα αγγλικά.

Συνεντευκτής: Και δίνεται έμφαση ...

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Στα ελληνικά φυσικά για να μάθουν όσα περισσότερα γίνεται.

Συνεντευκτής: Θα λέγατε ότι η σχολική πραγματικότητα αντικατοπτρίζει τις νομοθετικές ρυθμίσεις που υπάρχουν;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Όχι, δεν ... Πρέπει, χρειαζόμαστε ένα καλύτερα οργανωμένο πλαίσιο για αυτά τα παιδιά.

Συνεντευκτής: Δηλαδή;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Δηλαδή, αυτό που είπα και πριν, θα πρέπει πρώτα αυτά τα παιδιά να πηγαίνουν και να διδάσκονται σε άλλους χώρους ή κι αν είναι εδώ πρέπει μόνο ελληνικά να μαθαίνουν για κάποιο διάστημα και μετά να μπαίνουν στην κανονική τάξη.

Συνεντευκτής: Το νομοθετικό πλαίσιο και το πρόγραμμα σπουδών που προκύπτει θα λέγατε ότι γεννά στα παιδιά αυτά φιλοδοξίες όσον αφορά το μέλλον τους; Ποιες είναι αυτές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Ναι, έχουν φιλοδοξία γιατί βλέπουν ότι τους δίνεται η δυνατότητα να πάρουν ένα απολυτήριο και μάλιστα εδώ μπορούν να πάρουν και πτυχίο ειδίκευσης και νιώθουν ότι ίσως μπορούν να προχωρήσουν σε μια επαγγελματική αποκατάσταση. Έχουμε εδώ μαθητή ο οποίος διαβάζει πάρα πολύ για να πάρει το απολυτήριο Λυκείου, γιατί έχει ήδη γίνει δεκτός με υποτροφία σε μια σχολή στην Κορέα.

Συνεντευκτής: Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζετε όσον αφορά την εφαρμογή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην τάξη;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Ότι έρχονται... Αυτό της γλώσσας. Ότι έρχονται τα παιδιά χωρίς να γνωρίζουν ελληνικά και μπαίνουν απευθείας μέσα σε μια τάξη που κάνει κάποια μαθήματα ειδικότητας ή που γενικότερα δεν μπορεί να γίνει σε κάποια άλλη γλώσσα. Και τα βιβλία φυσικά είναι γραμμένα για Έλληνες μαθητές, για μαθητές μάλλον που είναι γνώστες της Ελληνικής γλώσσας.

Συνεντευκτής: Κάποια άλλη δυσκολία που αντιμετωπίζετε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Όχι, πέρα από αυτό το όριο της γλώσσας και το ότι κάποια παιδιά δεν έχουν πάει σχολείο στα μέρη τους. Ναι, αυτό είναι το βασικό μας πρόβλημα.

Συνεντευκτής: Τι θα σας βοηθούσε για να ανταπεξέλθετε καλύτερα στη διδασκαλία με τους μετανάστες;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Να έχουνε ήδη γνώση της ελληνικής γλώσσας όταν μπαίνουν σε μία τάξη πέρα από την τάξη ΖΕΠ και ίσως κάποια βιβλία που να έχουνε ορολογία και σε άλλες γλώσσες για να μπορούν και εκείνοι, ένα γλωσσάρι για παράδειγμα, ώστε να μπορούνε κάποια πράγματα να τα καταλαβαίνουν καλύτερα.

Συνεντευκτής: Σε τι ακόμη θεωρείτε αναγκαίο/θα επιθυμούσατε να επιμορφωθείτε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Ακριβώς σε αυτό. Στο πώς να διδάσκουμε παιδιά που δεν ξέρουν καλά τη γλώσσα μέσα στην τάξη μας. Για μένα, το έχω πει, είναι πολύ πιο εύκολο γιατί τα παιδιά καταλαβαίνουν αγγλικά ή κι αν δεν καταλαβαίνουν, θέλουν να μάθουν αγγλικά, οπότε τους ενδιαφέρει, άρα μέσα στην τάξη δείχνουν ενδιαφέρον, κρατάνε σημειώσεις και θέλουν να συμμετέχουν.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τα εγχειρίδια που υπάρχουν για την εκπαίδευση των προσφύγων μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Τα εγχειρίδια που είναι αποκλειστικά για την ελληνική γλώσσα είναι πολύ καλά και ξεκινάνε από το μηδέν και προχωράνε δομημένα για να διδάξουν την ελληνική. Παρόλα αυτά έχουμε ψάξει να βρούμε και καλύτερα, ό,τι βοηθήματα υπάρχουν από βιβλία τα οποία διδάσκουνε την ελληνική γλώσσα σε ξένα, σε άτομα που δεν γνωρίζουν ελληνικά.

Συνεντευκτής: Υπάρχουν εγχειρίδια από το Υπουργείο για...

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Ναι υπάρχουν. Ναι, υπάρχουν και είναι καλά.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε το πρόγραμμα σπουδών από διαθεματικής άποψης;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Διαθεματικής. Δεν είναι ακόμα όλα, δεν έχουμε, δεν είμαστε αρκετά..., τόσο οργανωμένοι για αυτό που γίνεται. Χρειάζεται καλύτερη οργάνωση στο να μπορέσουμε όλους να τους βάλουμε σε αυτή τη διαδικασία της μάθησης. Είναι πολύ τμηματικό ακόμα αυτό που γίνεται. Γιατί πολλά από τα παιδιά έρχονται, μετακινούνται, έρχονται νέοι μαθητές και δεν υπάρχει ούτε το ίδιο επίπεδο ούτε μια συνέχεια στη μόρφωσή τους. Είναι πολύ λίγα τα παιδιά που έχει αποφασιστεί ότι θα μείνουν εδώ και θα παρακολουθήσουν το ίδιο σχολείο.

Συνεντευκτής: Σχετικά με τη διαθεματική εκπαίδευση, πραγματοποιείται; Δηλαδή να εξετάζεται ένα αντικείμενο από διάφορες εκπαιδευτικές σκοπιές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Όχι σε όλα τα μαθήματα. Αυτό γίνεται κυρίως στα μαθήματα ειδικότητας και βέβαια γίνεται και στα αγγλικά. Στα αγγλικά είναι πολύ πιο εύκολο αυτό βέβαια, το βλέπουμε, είναι πολύ πιο εύκολο στο δικό μου μάθημα αυτό.

Συνεντευκτής: Οι Τεχνολογίες της Πληροφορικής που χρησιμοποιούνται στην τάξη είναι επαρκείς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Σαφώς θα θέλαμε έναν υπολογιστή για κάθε παιδί. Τότε θα ήταν όλα εντάξει. Από εκεί και πέρα έχουμε προτζέκτορα, έχουμε έναν κεντρικό υπολογιστή και κάνουμε δουλειά... Αυτό για τα άλλα μαθήματα. Για το μάθημα της Πληροφορικής, έχουμε τα εργαστήρια που υπάρχει... αντιστοιχεί για κάθε παιδί ένας υπολογιστής. Θα το θέλαμε αυτό και μέσα στην τάξη να υπάρχει. Θα ήταν ακόμα πιο εύκολα αν και υπάρχουν και μαθητές μετανάστες που δεν γνωρίζουνε, δεν έχουν καμία γνώση ηλεκτρονικών υπολογιστών.

Συνεντευκτής: Άρα θεωρείτε ότι είναι επαρκείς ή όχι;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Ναι, σε γενικές γραμμές ναι. Και μας βοηθάει πολύ στα μαθήματα.

Συνεντευκτής: Θεωρείτε αναγκαία την παρουσία μεταφραστή για να γίνεται πιο κατανοητό το μάθημα στους μετανάστες και πρόσφυγες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Θα ήθελα να ήξερα μεταφραστής σε ποια γλώσσα. Εμείς έχουμε παιδιά, είχαμε παιδιά από τη Συρία, το Αφγανιστάν, από χώρες της Αφρικής όπως Τζιμπουτί, Μαλάουκι ακόμα μία... Καμερούν... Ποια γλώσσα και ποια μετάφραση; Τι μεταφραστή να έχουμε από όλα; Δηλαδή πρακτικά, ε, ωραίο ακούγεται στα λόγια, πρακτικά δεν ξέρω. Τι πρέπει να έχουμε; Πρέπει να έχουμε έναν αγγλικά, έναν γαλλικά, έναν φαρσί ίσως. Δεν ξέρω. Δε νομίζω ότι είναι και πολύ πρακτικό. Αλλά σαφώς, αν υπήρχε κάποιος, ίσως θα μπορούσε να βοηθήσει αυτά τα παιδιά περισσότερο.

Συνεντευκτής: Υπάρχουν μεταφραστές στις τάξεις για να βοηθάνε στην κατανόηση του μαθήματος και κατά συνέπεια στην ένταξη;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Όχι, τη μετάφραση την κάνει ο καθηγητής και σας είχα πει στην αρχή ότι έχουμε βάλει τα παιδιά να κάθονται με μαθητές που ξέρουν καλά μια ξένη γλώσσα ή τα αγγλικά ή τα γαλλικά και μπορούν την ώρα του μαθήματος να βοηθάνε λιγάκι.

Συνεντευκτής: Ποια είναι η άποψη σας για την ένταξη των μεταναστών/προσφύγων στο ελληνικό σχολείο;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Ότι θα πρέπει να οργανωθούμε καλύτερα για να γίνει αυτό. Δεν μπορούμε τα παιδιά μόνο με γνώμονα και με βάση την ηλικία τους να τα βάλουμε σε μία βαθμίδα εκπαίδευσης. Πρέπει πρώτα να επιβεβαιώσουμε γνώση στα ελληνικά και μετά να προχωρήσουμε, να ενσωματωθούνε μέσα σε μία κανονική τάξη.

Συνεντευκτής: Άρα θέλει παραπάνω οργάνωση.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Ναι, ναι, οργάνωση και αυτό ακριβώς να, να έχουνε αρκετές ώρες μαθήματος ελληνικής γλώσσας. Και στο σχολείο και στις δομές τους.

Συνεντευκτής: Η παράλληλη διδασκαλία των αλλοδαπών μαθητών με τους γηγενείς μαθητές δυσχεραίνει το έργο σας και εις βάρος ποιων;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Δεν μπορώ να πω ότι δυσχεραίνεται το έργο. Αν θα χαθούν δυο-τρία λεπτά πάνω στη μετάφραση, δεν υπάρχει θέμα, αντιθέτως νομίζω ότι μαθαίνουμε όλοι να είμαστε πιο ευέλικτοι και να αντιμετωπίζουμε τα προβλήματα και να βρίσκουμε λύσεις στο πώς θα επικοινωνήσουμε μεταξύ μας.

Συνεντευκτής: Θεωρείτε ότι υπάρχουν προκαταλήψεις και στερεότυπα σε βάρος των αλλοδαπών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Δεν ξέρω. Εδώ βλέπω ότι πάμε καλά. Εμείς με το που μπαίνουν τα παιδιά μέσα στην τάξη ξεχνάμε ότι είναι αλλοδαποί μαθητές και γίνονται μέρος της τάξης μας. Ότι γενικότερα στην κοινωνία, ναι, υπάρχουν προκαταλήψεις, υπάρχουν. Όταν όμως μπαίνουν μέσα στο σχολείο, νομίζω ότι όλα αλλάζουνε.

Συνεντευκτής: Από γηγενείς μαθητές δεν υπάρχουν;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Όχι, οι μαθητές μας δεν έχουν πρόβλημα. Και να έχει κάποιος μέσα του κάτι, δεν το έχει εξωτερικεύσει ποτέ. Σε αυτά τα τρία χρόνια που έχουμε μαθητές μετανάστες.

Συνεντευκτής: Ποιες προτάσεις θα κάνατε ούτως ώστε να καλυφθούν οι εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών αυτών και να βελτιωθεί το πρόγραμμα σπουδών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Να έρχεται απευθείας από την αρχή της σχολικής χρονιάς, όπως εγγράφονται αυτοί οι μαθητές από την αρχή της σχολικής χρονιάς, έτσι να έρχεται και ο καθηγητής που θα τους κάνουν τις δεκαπέντε ώρες γλώσσας για να μπορέσουμε όσο πιο γρήγορα μπορούμε να τους ενσωματώσουμε και στα υπόλοιπα μαθήματα. Αυτό είναι το πιο βασικό. Και καλό θα ήταν να έρχονται αυτοί που όντως πρόκειται να μείνουν μόνιμα στην Ελλάδα και όχι τα παιδιά τα οποία μέσα σε μια ή σε δυο εβδομάδες ή σε έναν μήνα φεύγουνε σε άλλες περιοχές και έτσι γίνεται ένα φοβερό μπέρδεμα.

Συνεντευκτής: Κάποια άλλη πρόταση πέρα από την έγκαιρη πρόσληψη εκπαιδευτικών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Να υπάρχουν γλωσσάρια για τα διάφορα μαθήματα. Να βγούνε, να μας βοηθήσουνε στην εκπαιδευτική διαδικασία.

Συνεντευκτής: Έχετε να προσθέσετε κάτι επιπλέον;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Όχι. Αυτό. Να έρθουν οι καθηγητές και να μην είναι μόνο ο καθηγητής Ελληνικής Γλώσσας αλλά να είναι και ο καθηγητής Μαθηματικών αυτός που θα έρχεται. Να έρχεται και καθηγητής στα Μαθηματικά.

Συνεντευκτής: Έχετε να προσθέσετε κάτι επιπλέον;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Όχι, νομίζω ότι μπορούμε να οργανωθούμε αρκεί να δούμε ένα μακροπρόθεσμο σχέδιο.

Συνεντευκτής: Ευχαριστώ πολύ.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ6): Παρακαλώ.

ΣΥΝΕΝΤΕΞΗ: 7^η

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: 23-10-2019

ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ: Μαγνητοφώνηση

Φύλο: Άνδρας

Συνεντευκτής: Πόσο χρονών είστε;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Τριάντα πέντε.

Συνεντευκτής: Πόσα τα έτη υπηρεσίας σας;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Στην εκπαίδευση γενικά;

Συνεντευκτής: Ναι.

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Δώδεκα.

Συνεντευκτής: Ποιες οι σπουδές σας;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Φιλολογία.

Συνεντευκτής: Ποιο το μορφωτικό επίπεδο μητέρας- πατέρα σας;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Δημοτική Εκπαίδευση.

Συνεντευκτής: Ποιο μάθημα διδάσκετε;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Διδάσκω Γλώσσα, Ιστορία, Αρχαία, Λογοτεχνία.

Συνεντευκτής: Ποια η εμπειρία σας σε διδασκαλία μεταναστών και προσφύγων μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Έχω εργαστεί δύο χρονιές σε δομές εκπαίδευσης προσφύγων.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τη σχολική επίδοση των μεταναστών και προσφύγων μαθητών συγκριτικά με αυτή των γηγενών;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Ε, υπάρχει ένα μεγάλο ποσοστό τουλάχιστον στις δομές υποδοχής και εκπαίδευσης προσφύγων, το οποίο θεωρώ ότι παρουσιάζει έτσι δυσκολίες μαθησιακές, απόρροια της... των κοινωνικών, ας πούμε, έτσι του κοινωνικού υποβάθρου, δυσκολιών που ζουν, αλλά πάντα όμως υπάρχει και ένα υπολογίσιμο ποσοστό που τείνει προς την αριστεία.

Συνεντευκτής: Συγκριτικά με αυτήν των γηγενών;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Ε, αυτή είναι δύσκολη ερώτηση γιατί τώρα αυτό θα πρέπει να το κρίνουμε στην ουσία μόνο την πρόθεση, γιατί εννοείται ότι οι επιδόσεις των γηγενών είναι πιο ικανοποιητικές, τώρα εγώ έχω... μιλάμε γενικά ή για τους Σύριους μόνο ας πούμε γιατί όλες οι τάξεις πια έχουν μετανάστες και μη (=όχι) Σύριους ή Άραβες. Έχουν Αλβανούς, έχουν Βούλγαρους.

Συνεντευκτής: Κυρίως αφορά τους μετανάστες από το '15 και μετά η εργασία.

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Το '15 και μετά σε κοινές τάξεις υπάρχει η εξής ας πούμε αντίφαση. Ότι στο καθαυτό γνωστικό, στην πρόοδο ας πούμε πάνω στο αντικείμενο, είναι πιο εύκολο εννοείται για τους γηγενείς να παρακολουθήσουν, να αντιληφθούν, να συμμετέχουν, ε.. τώρα συμβαίνει κάποιες φορές, ειδικά όταν είναι ενήλικοι, η εκπαίδευση των..., η απόδοση μάλλον των προσφύγων και των μεταναστών να είναι πιο ικανοποιητική. Δηλαδή το γενικότερο μορφωτικό τους επίπεδο είναι υψηλότερο. Αυτό συμβαίνει επαναλαμβάνω σε ηλικίες άνω των δεκαοκτώ.

Συνεντευκτής: Σε ποια μαθήματα παρατηρείτε να συμμετέχουν περισσότερο και έχουν καλύτερη επίδοση και γιατί;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Καλύτερη επίδοση έχουν και στα αρκετά πρακτικά μαθήματα, το αλφάβητο, μια γνώση που κατακτούν για πρώτη φορά και διδάσκονται για πρώτη φορά, επίδοση έχουν πιο ικανοποιητική. Λιγότερο, δυσκολεύονται να ανταποκριθούν σε μαθήματα που απαιτούν ας πούμε μια κριτική σκέψη που απαιτεί κιάλας ή προϋποθέτει ένα γνωστικό υπόβαθρο πάνω στον Δυτικό Πολιτισμό, ας πούμε έτσι, και αυτό είναι μια δυσκολία που αντιμετωπίζουν.

Συνεντευκτής: Με ποιο τρόπο θα λέγατε ότι η σχολική επίδοση συμβάλλει στην ένταξη προσφύγων και μεταναστών;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Με ποιον τρόπο...

Συνεντευκτής: (Επανάληψη της ερώτησης)

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Καταρχάς είναι η κοινωνικότητα. Το πεδίο της κοινωνικότητας είναι μια πρώτη κατεύθυνση, και είναι ταυτόχρονα το πρώτο από αποτέλεσμα. Η κοινωνικότητα, βλέπεις πώς τα παιδιά πλαισιώνονται αμέσως σε ένα περιβάλλον που είναι θα λέγαμε δύο κατευθύνσεων ας πούμε ή ένα περιβάλλον που είναι και γηγενείς και μετανάστες. Αυτό είναι νομίζω πολύ εμφανές. Δηλαδή τα παιδιά παρόλο που πολλές φορές ακόμα και οι γηγενείς έχουν προκαταλήψεις, κακά τα ψέματα, όταν έρχονται σε άμεση επαφή, νομίζω ότι αίρονται πιο εύκολα αυτές οι προκαταλήψεις. Άρα η κοινωνικότητα είναι το πρώτο πεδίο και το δεύτερο είναι η κατάκτηση πρακτικών γνώσεων στα Μαθηματικά, στα Αγγλικά, στη Γλώσσα άμεσα και ένα τρίτο πεδίο είναι ταυτόχρονα ας πούμε και η ένταξη, η πολιτισμική ένταξη. Δηλαδή αντιλαμβάνονται ότι εδώ υπάρχει αυτό που ονομάζουμε δυτικός κόσμος, λειτουργεί με διαφορετικές αρχές απ' ό,τι στα κράτη τους κλπ.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή τους στην τάξη; Γιατί;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Τώρα αυτό είναι ένα ερώτημα που συνήθως όταν εκπαιδεύουμε αποκλειστικά πρόσφυγες, μετανάστες, εντάξει δηλαδή αμιγώς πρόσφυγες και μετανάστες, δεν είναι οπωσδήποτε μια συνηθισμένη τάξη με γηγενείς, διότι τα περισσότερα από αυτά τα παιδιά δυσκολεύονται ακόμα και να κατατοπιστούν σε ένα σχολικό περιβάλλον. Τα πιο απλά, να κάτσει σε μια σχολική τάξη για σαράντα λεπτά, να κάτσει σε ένα θρανίο, δεν είναι αυτονόητα λόγω του ότι τα περισσότερα δεν έχουν... δεν έχουν ξαναεγκλιματιστεί σε ένα σχολικό περιβάλλον.

Συνεντευκτής: Ποια είναι η συχνότητα παρακολούθησης μαθημάτων από τους πρόσφυγες και μετανάστες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Ναι. Δεν μοιάζει με την παρακολούθηση ενός σχολείου ας πούμε που αποτελείται μόνο από γηγενείς. Ε, υπάρχει μια μερίδα παιδιών που είναι αρκετά συστηματικοί στην παρακολούθηση, αλλά υπάρχει μια ανισορροπία, έτσι. Εξαρτάται βέβαια πάντα και από τη δομή. Δηλαδή. Αν είναι δομή υποδοχής, εγκατάστασης και εκπαίδευσης προσφύγων, ε, αυτό είναι ρευστό εκ των πραγμάτων, διότι άλλοι φεύγουν κεντρικά, σε άλλους εγκρίνεται η αίτηση ασύλου, οπότε είναι πολύ ρευστή, είναι πολύ ρευστή η χρονιά.

Συνεντευκτής: Ποιες οι σχέσεις με τους συμμαθητές τους κατά τη διάρκεια του μαθήματος; Συνεργάζονται για την επίλυση ασκήσεων και την εκπόνηση project;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Σχετικό είναι αυτό, σχετικό, συνεργάζονται, γενικά συνεργάζονται, αλλά και δε συνεργάζονται. Δηλαδή τώρα αυτό είναι ανάλογα το κλίμα της εκάστοτε τάξης. Να, τώρα θυμάμαι δύο τάξεις, στη μια..., ενήλικες είναι και οι δύο τάξεις, στη μια δεν υπήρχε καμία απολύτως συνεργασία, στην άλλη υπήρχε συνεργασία. Άρα είναι δηλαδή σχετικό αυτό. Δεν μπορώ να πω ότι υπάρχει κάποιος κανόνας.

Συνεντευκτής: Εξαρτάται από τους γηγενείς μιας τάξης ή από τους μετανάστες;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Κυρίως από τους γηγενείς. Δηλαδή όσο πιο δοτικοί είναι οι γηγενείς, καθορίζουν και τη συμπεριφορά των μεταναστών.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε το πρόγραμμα που ακολουθείται για την εκπαίδευση προσφύγων και μεταναστών μαθητών όσον αφορά τη γλωσσική διδασκαλία;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Τη γλωσσική διδασκαλία δε θεωρώ ότι..., εναπόκειται κυρίως στον εκπαιδευτικό να ακολουθήσει έτσι ας πούμε κάποια συστηματική, κάποια συστηματική οδό εκμάθησης της ελληνικής γλώσσας. Τα βιβλία είναι περισσότερο, έτσι ένα είδος... σα συμβουλευτικά ας πούμε. Δε δεσμεύουν δηλαδή τη διαδικασία. Άρα δηλαδή θεωρώ ότι κυρίως τον πρώτο ρόλο τον έχει ο εκπαιδευτικός. Τα σχολικά εγχειρίδια άλλοτε έρχονται, άλλοτε

καθυστερούν και δε θεωρώ ότι είναι, αυτά που έρχονται δεν είναι συστηματικά ας πούμε. Δεν ακολουθούν κάποια μέθοδο συγκεκριμένη. Περισσότερο δίνουν μια ιδέα.

Συνεντευκτής: Διδάσκονται οι αλλοδαποί μαθητές επαρκώς στοιχεία της μητρικής τους γλώσσας;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Της μητρικής τους; Όχι.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά τα ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία που διαμορφώνουν την ταυτότητά τους θεωρείτε ότι αναδεικνύονται ή όχι; Πως γίνεται αυτό;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Τώρα πάντα μιλάμε για τάξεις αμιγώς μεταναστών ή τάξεις μικτές;

Συνεντευκτής: Τι εμπειρία έχετε εσείς; Από την εμπειρία που έχετε.

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Εγώ έχω κυρίως, έχω κι από τα δύο ας πούμε, εντάξει, τώρα θεωρώ ότι η ανάδειξη της δικής τους πολιτισμικής ιδιαιτερότητας, αυτό συμβαίνει σε τάξεις όπου έχουμε παιδιά πολλών ετών. Εδώ στη... τώρα για τα παιδιά, για τους Άραβες ή τους Σύριους ή τους Αφγανούς γενικά, θεωρώ ότι είναι δύσκολο αυτό και διότι εμείς δεν είμαστε τόσο εξοικειωμένοι ως εκπαιδευτικοί με τις ιδιαιτερότητες τις δικές τους τις πολιτισμικές, τις ιστορικές. Κι εμείς μαθαίνουμε μέσα από τα παιδιά αυτά. Εντάξει δίνεται η ευκαιρία να μιλήσουν, να κάνουν ή να αναδείξουν ας πούμε, αλλά θεωρώ ότι δεν, δε θεωρώ ικανοποιητική δηλαδή την ανάδειξη έτσι όπως τίθεται.

Συνεντευκτής: Γνωρίζετε τι είναι η διαπολιτισμική εκπαίδευση; Ποιες οι προτάσεις σας ούτως ώστε να γίνει πιο διαπολιτισμικό το πρόγραμμα σπουδών που ήδη ακολουθείται;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Κοίταξε, ναι, γνωρίζω τι είναι διαπολιτισμική εκπαίδευση. Θεωρώ ότι έχω εργαστεί στο πεδίο της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης. Για μένα ίσως πιο αντικειμενική εδώ λύση είναι να μην υπάρχουν τάξεις με ομαδοποιημένες εθνικότητες. Δηλαδή, αν έχεις μία τάξη η οποία είναι Έλληνες κι οι υπόλοιποι όλοι είναι Αφγανοί, κατά πολύ μεγάλη πιθανότητα θα έχεις πρόβλημα. Ενώ έχω παρατηρήσει ότι οι τάξεις έτσι που είναι σπερματικά ας πούμε ταξινομημένες με διάφορες εθνικότητες είναι πιο εύκολα τα πράγματα και για την ίδια τη διαδικασία της μάθησης αλλά και για την κοινωνική ένταξη των παιδιών.

Συνεντευκτής: Κάποια άλλη πρόταση πέρα από τη σύνθεση των τάξεων;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Ε, τώρα το πεδίο της διαπολιτισμικής είναι άπειρο. Τώρα εγώ το εστιάζω στην ίδια την τάξη ας πούμε. Ας πούμε άμα βγούμε εκτός είναι χαοτικό. Μπορούν να γίνουν πράγματα εδώ στο σχολείο. Ε, από τα πιο απλά ας πούμε. Από τη συμμετοχή τους σε

δραστηριότητες πνευματικού, πολιτισμικού περιεχομένου, μικρά ντοκιμαντέρ, θεατρικές ομάδες.. Είναι πολλά.

Συνεντευκτής: Πως θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις γηγενών και αλλοδαπών μαθητών κατά τη διάρκεια της σχολικής ζωής εκτός τάξης;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Λοιπόν τώρα αυτή η ερώτηση έχει νόημα για παιδιά που είναι ταυτόχρονα... Λοιπόν... Τώρα εμένα η εμπειρία μου εδώ είναι αποκλειστικά με ενήλικες. Είναι, το προφανές εδώ ισχύει, ότι όσο πιο πολύ καιρό έχει ζήσει ο μετανάστης, ο πρόσφυγας, τόσο πιο εύκολο είναι για αυτόν να ανοίξει έναν διάλογο με τους γηγενείς. Όσο λιγότερο είναι, δυσκολεύεται περισσότερο. Αλλά πάντα υπάρχει και ο προσωπικός (ενν. παράγοντας), το υποκειμενικό στοιχείο, η φύση, ο χαρακτήρας του καθενός.

Συνεντευκτής: Άρα τελικά υπάρχουν σχέσεις ή όχι;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Υπάρχουν. Δεν μπορεί να μην υπάρχουν.

Συνεντευκτής: Ποια η συναναστροφή των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους γηγενείς;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Πάλι είναι προφανές ότι οι γηγενείς, μάλλον οι πρόσφυγες και οι μετανάστες επιδιώκουν το διάλογο, επιδιώκουν την επαφή περισσότερο από ό,τι την επιδιώκουν οι γηγενείς.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά στη συναναστροφή με τους άλλους μετανάστες μαθητές παρατηρείτε να υπάρχει επικοινωνία και παιχνίδι μεταξύ τους;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Υπάρχει αλλά όχι όσο νομίζουμε. Δεν είναι τόσο ευόωνο δηλαδή αυτό σαν .. σαν πραγματική ας πούμε έτσι, σε πραγματική διάσταση δηλαδή. Δηλαδή θεωρώ ότι εμείς ταξινομούμε όλους αυτούς τους μετανάστες ή πρόσφυγες και θεωρούμε ότι είναι ομοιογενές, ομοιογενές το πεδίο αυτό, αλλά δεν είναι καθόλου, δηλαδή είναι έντονες οι διαφορές μεταξύ τους ανάλογα με τις ιδιαιτερότητες της κάθε χώρας, με τις σχέσεις που έχουν ας πούμε οι Ιρανοί με τους Αφγανούς, οι Κούρδοι με τους Σύριους, είναι, υπάρχουν, δηλαδή υπάρχει έτσι μια επιμεροποίηση αυτών των... των ομάδων.

Συνεντευκτής: Ανάλογα με τι ιστορικό έχουν προηγουμένως.

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Είναι ανάλογα. Βέβαια. Κάποιοι δε μιλιούνται κιόλας μεταξύ τους. Κι αυτό μπορείς να το δεις.

Συνεντευκτής: Σε ποιες σχολικές δραστηριότητες συμμετέχουν οι μετανάστες-πρόσφυγες μαθητές (π.χ. εκδρομές, γιορτές, πενταμελές-δεκαπενταμελές); Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή τους αυτή;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Σε όλα συμμετέχουν. Σε όλα. Και στις εκδρομές. Κυρίως στις εκδρομές. Επιδεικνύουν ζήλο δηλαδή. Τώρα στην εκπροσώπηση σε επίπεδο Δεκαπενταμελούς λιγότερο, αλλά έχουν όμως, έχουν την τάση της πολιτικής, ας πούμε έτσι της εκπροσώπησης.. Έχουν την πρόθεση του πολιτικού ας πούμε.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή αυτή;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Ακόμα όχι, όχι έτσι... όχι δεδομένη και ούτε συνεπής μπορώ να πω ότι είναι. Ε, σε πρωτόλειο επίπεδο.

Συνεντευκτής: Ποια η συναναστροφή των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους γηγενείς όσον αφορά το παιχνίδι ή τις αθλητικές δραστηριότητες; Η πρόσκληση για παιχνίδι από ποιους γίνεται;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Ε, τώρα η πρόσκληση γίνεται, κυρίως πάντα σε αυτές τις περιπτώσεις οι πρόσφυγες ή οι μετανάστες επιδιώκουν, αυτοί απευθύνουν πρόσκληση θαρρώ πρώτα και το επικίνδυνο εδώ είναι, από την εμπειρία μου, να, έτσι να φανατιστούν με την, με το διαχωρισμό ας πούμε γιατί, αν παίζεις, μπορεί φιλικά να ξεκινήσεις σαν ιδέα να παίζουμε οι Σύριοι εμείς για παράδειγμα με τους Έλληνες, δεν είναι τόσο καλή ιδέα. Το σωστό είναι να υπάρξει έτσι μια ...

Συνεντευκτής: Ανάμειξη.

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Ανάμειξη οπωσδήποτε. Γιατί αναπόφευκτα σε αυτές τις ηλικίες θα αναπτυχτεί και ο φανατισμός κατά τη διάρκεια ακόμα κι ενός παιχνιδιού.

Συνεντευκτής: Πέρα από το παιχνίδι τις συναναστροφές τους εκτός τάξης πάντα πώς θα τις χαρακτηρίζατε;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Κοίταξε, προβληματικές μπορώ να πω ότι είναι δηλαδή δε θεωρώ ότι... Η μεγάλη κουβέντα... πώς θα μπορούσαν να είναι ας πούμε. Το κλασικό πάντα όταν έχουμε νωπά έτσι ερχόμενους μετανάστες ή πρόσφυγες είναι λογικό να υπάρχει μια, μια ψυχρότητα ας πούμε. Δε θεωρώ δηλαδή ότι είναι θερμές. Δε θα τις χαρακτήριζα θερμές.

Συνεντευκτής: Συμμετέχουν εξίσου τα κορίτσια και τα αγόρια στο παιχνίδι και γενικότερα στις καθημερινές σχολικές συναναστροφές με τους γηγενείς;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Κοίταξε να δεις. Εδώ συμβαίνει το εξής. Ε, πρέπει να καταλάβουμε και να κατανοήσουμε ότι οι φυλετικές διακρίσεις τουλάχιστον στους πληθυσμούς ας πούμε που

είναι και μουσουλμάνοι είναι πιο... όχι πιο έντονες, αρκετά πιο έντονες για τα δεδομένα τα δικά μας ας πούμε, τα ευρωπαϊκά και τα ελληνικά. Δηλαδή σε ένα σχολείο με μόνο Έλληνες δεν νομίζω ότι υπάρχει καθόλου διαχωρισμός ή υπάρχει στο βαθμό των σωματικών ας πούμε δραστηριοτήτων έτσι, να παίζουν ποδόσφαιρο, να παίζουν μπάσκετ παράδειγμα. Στους πρόσφυγες είναι αρκετά έντονες, αρκετά έντονες και αυτό καθορίζει και την ... και τις κοινωνικές τους προθέσεις, δηλαδή τα κορίτσια πρόσφυγες θα πλησιάσουν αποκλειστικά κορίτσια γηγενείς. Είναι αδιανόητο να πλησιάσουν ας πούμε αγόρια. Ενώ τα κορίτσια, οι γηγενείς δηλαδή, θα πλησιάσουν εξίσου ας πούμε.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις των μεταναστών και προσφύγων με τους εκπαιδευτικούς του σχολείου;

Συνεντευξιζόμενος (Σ7): Αυτό είναι πολύ μεγάλη κουβέντα τώρα. Πάρα πολύ μεγάλη κουβέντα. Γιατί είναι μεγάλη κουβέντα; Υπάρχει σεβασμός. Υπάρχει σεβασμός, αλλά ας πούμε τώρα εγώ έχω δύο διαφορετικές παραστάσεις. Η μια ήταν που όταν πρωτολειτούργησαν αυτές οι δομές στην εγκατάσταση προσφύγων όπου ήταν ένα πράγμα άναρχο αρκετά, ακόμα και ορισμένοι δε θα θεωρούσαν τα παιδιά αυτά ότι είναι να κάνουν το σχολείο, οπότε ήταν προβληματικές οι σχέσεις με τους εκπαιδευτικούς. Θεωρώ εγώ με τα δύο χρόνια αυτά ότι, δεν ξέρω αν είναι και συγκυριακό αυτό, πάντα υπάρχει αυτή η παράμετρος ότι κυρίως περισσότερο έχουν την πρόθεση ας πούμε να ακούσουν τους άνδρες καθηγητές από τις καθηγήτριες. Ε, είναι μεγάλη, ναι είναι μεγάλη κουβέντα αυτή. Ας πούμε θεωρώ ότι για παράδειγμα την πρώτη χρονιά που εργάστηκα, την πρώτη χρονιά που ξεκίνησε αυτή η ιδέα, σα να υπήρχε ένα κλίμα άρνησης εκ μέρους τους έτσι να ενταχτούν σε αυτές τις σχολικές μονάδες και ένα κλίμα άρνησης ας πούμε όχι αναίτιο ή αγνό. Ήταν δρομολογημένο από τις ΜΚΟ δηλαδή ήταν ξεκάθαρα. Δεν μπορούν παιδιά ας πούμε σε αυτήν την ηλικία να εκφράζουν απόψεις που αμέσως καταλαβαίνεις ότι δεν είναι δικές τους. Γιατί οι ΜΚΟ εδώ είχαν αναλάβει οι ίδιες την εκπαίδευση των προσφύγων, οπότε όταν ξαφνικά στο παιχνίδι αυτό αποκτά πρόσβαση και το Υπουργείο, ως όφειλε δηλαδή, ήταν..., δεν ήταν τόσο εύκολη δηλαδή αυτή η συνύπαρξη αρχικά. Θεωρώ τώρα δηλαδή ότι είναι πολύ πιο... και τα παιδιά κατανοούν δηλαδή και τη χρηστικότητα, την πρακτική χρηστικότητα της ένταξής τους σε μονάδες που υπάγονται στο Υπουργείο απ' ό,τι της εκπαίδευσης σε ΜΚΟ. Δηλαδή είναι ξεκάθαρο πλέον σε αυτούς τι είναι το ένα και τι είναι το άλλο.

Συνεντευκτής: Ποιος κατά τη γνώμη σας είναι ο ρόλος του εκπαιδευτικού σχετικά με τους μετανάστες-πρόσφυγες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Ποιος είναι ο ρόλος του; Ναι, ναι. Ο ρόλος αφενός είναι να δώσει έτσι μια φιλική προοπτική στα παιδιά αυτά ε, όπου αυτή η φιλική αρχικά προδιάθεση θα οδηγήσει στη φιλικότητα – η ένταξη είναι μεγάλη κουβέντα, είναι δύσκολη- θα οδηγήσει ας πούμε σε ένα πρώτο επίπεδο κοινωνικότητας, προσαρμογής οπωσδήποτε και παράλληλα εξίσου σημαντική είναι και η εκπαιδευτική του συμβολή δηλαδή να τους... να παρέχει στους μαθητές κάποια πολύ σημαντικά εφόδια στο εκάστοτε αντικείμενο είτε είναι Γλώσσα, Μαθηματικά , είτε οτιδήποτε.

Συνεντευκτήης: Ποια η στάση των γονέων των γηγενών μαθητών απέναντι στα προσφυγόπουλα που είναι ενταγμένα στη σχολική μονάδα;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Ε, είναι προφανές ότι πάντα είναι, υπάρχουν αντιρρήσεις και συρράξεις.

Συνεντευκτήης: Δηλαδή;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Από το ότι δε θέλουν να μουν στον ίδιο χώρο, να συστεγάζονται, από το ότι δε θέλουν, σε παράλληλο σχολείο μιλάμε έτσι(;), ενώ έχουν αποχωρήσει οι πρωινόι, δε θέλουν ούτε να είναι στον ίδιο χώρο. Ακόμα κι όταν ας πούμε συνήθως παίρνουν στο πρωινό αρκετά παιδιά, δε θέλουν ο αριθμός αυτός να είναι, να υπερβαίνει ας πούμε μια ποσόστωση πέντε, έξι , εφτά τοις εκατό, είναι και πολλοί. Δηλαδή θέλει να είναι και περιορισμένος ο αριθμός. Επίσης ανάλογα, ειδικά στα κορίτσια, ειδικά οι μαντήλες πάντα προκαλούν περισσότερη αντίδραση ας πούμε και αμηχανία.

Συνεντευκτήης: Ποια άποψη έχετε για την εκπαιδευτική πολιτική γύρω από την διαπολιτισμική εκπαίδευση;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Τώρα η διαπολιτισμική εκπαίδευση δεν είναι φαινόμενο της τελευταίας δεκαετίας ας πούμε. Η διαπολιτισμική εκπαίδευση στην Ελλάδα έχει έτσι αποκτήσει ισχυρές βάσεις στην εκπαίδευση , έτσι θεωρώ, από τα τέλη της δεκαετίας του '90, αρχές της δεκαετίας του 2000 έγιναν πολύ σημαντικά βήματα, είναι δουλεμένη δηλαδή, έχει πείρα, ας πούμε υπάρχει εμπειρία σε αυτό το πεδίο. Τώρα αυτό είναι μια ιδιαίτερη όμως, μια ιδιαίτερη κατάσταση εδώ. Δε θεωρώ ότι ανταποκρίθηκαν γιατί εκ των πραγμάτων δεν μπορούσαν να ανταποκριθούν και τόσο ομαλά, έτσι; Είναι ένα ανώμαλο φαινόμενο από μόνο του αυτό. Ακόμα και να ισχυριστεί κάποιος ότι υπήρχε άμεση ή ομαλή ανταπόκριση, θεωρώ ότι δεν είναι αληθές αυτό. Δηλαδή συμπαρέσυρε εδώ, συμπαρέσυρε το χαώδες εδώ, τη χαοτική κατάσταση στην εκπαίδευση, κι εννοείται ότι όσο αποκτά εμπειρία και το σύστημα πάντα αναπτύσσει αντανεκλαστικά πιο...

Συνεντευκτής: Συμφωνείτε με το ισχύον καθεστώς εγγραφής μόνο των νόμιμων προσφύγων στα σχολεία;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Αν συμφωνώ εγώ; Εγώ συμφωνώ, συμφωνώ σε αυτό. Ανεξάρτητα από το ανθρωπιστικό πλαίσιο έτσι, γιατί πάντα ας πούμε τίθεται πρώτα το ανθρωπιστικό πλαίσιο, αλλά θεωρώ ότι είναι κάποιες πρακτικές ανάγκες, γιατί ένας εκπαιδευτικός σε κάποιο σχολείο φέρει και νομικές ευθύνες επί των μαθητών όταν το πεδίο της εγγραφής είναι προβληματικό ή αχαρτογράφητο, το πλαίσιο, οι κηδεμόνες τους, όλα αυτά που ισχύουν, ε, δεν μπορεί κι ο εκπαιδευτικός δηλαδή να... , δημιουργείται νομικό ζήτημα, είμαι υπέρ όμως, είμαι υπέρ όπως και στην ουσία ... , είμαι υπέρ της ανάληψης ευθυνών εκ μέρους του Υπουργείου συγκεκριμένα για τους μη..., πώς το είπαμε(;), μη αναγνωρισμένους.

Συνεντευκτής: Μη νόμιμους.

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Μη νόμιμους, αν θέλετε μετανάστες. Ε, για αυτό το λόγο, που θα καθοριστεί εκ νέου και θα γίνει σαφές ένα νέο πλαίσιο ένταξής τους στο σχολικό σύστημα.

Συνεντευκτής: Λειτουργεί κατά τη γνώμη σας επαρκής αριθμός ΔΥΕΠ στα σχολεία;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Όχι, όχι. Είναι όχι απλά ανεπαρκής, αλλά αν σκεφτεί κανείς ότι νησιά όπως η Μυτιλήνη, η Λέσβος γενικά, έχουν μόνο μία ΔΥΕΠ (για) παράδειγμα σε ηλικίες Γυμνασίου-Λυκείου, αυτό είναι αρκετά ικανοποιητικό για να καταλάβουμε ας πούμε την ανεπάρκεια.

Συνεντευκτής: Πιστεύετε ότι θα έπρεπε σε κάθε σχολείο να λειτουργούν τέτοιες δομές για την ομαλότερη ένταξη των προσφύγων και μεταναστών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Σε κάθε σχολείο δεν ξέρω, είναι σχετικό. Αλλά οπωσδήποτε εκεί που υπάρχουν αρκετοί μετανάστες, είναι καλό να λειτουργούν πέραν της μίας. Μην είναι δηλαδή ένα γκέτο που από το Hot Spot πηγαίνουν σε ένα σχολείο και φεύγουν. Έτσι.. να είναι διεσπαρμένα σε ένα περιβάλλον αστικό αυτά.

Συνεντευκτής: Ποιες γλώσσες διδάσκονται στα σχολεία και σε ποια δίνεται έμφαση;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Δύο γλώσσες διδάσκονται μέσα στα σχολεία αυτά. Τα ελληνικά κατά βάση και τα αγγλικά.

Συνεντευκτής: Έμφαση σε ποια δίνεται από τις δύο ;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Έμφαση... Και στις δύο δίνουμε έμφαση. Κατά βάση στα ελληνικά. Όσο γίνεται βέβαια αυτό.

Συνεντευκτής: Θα λέγατε ότι η σχολική πραγματικότητα αντικατοπτρίζει τις νομοθετικές ρυθμίσεις που υπάρχουν;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Θεωρώ ότι επειδή το συγκεκριμένο θέμα, η εκπαίδευση δηλαδή και η ένταξη των μεταναστών στο εκπαιδευτικό σύστημα, όπως είπα και πριν ότι είναι από μόνο του αυτοχαστικό σα φαινόμενο, δεν μπορεί να ανταποκριθεί απόλυτα στις ισχύουσες νομικές διατάξεις. Δηλαδή η σχολική πραγματικότητα είναι αυτή που οδηγεί και το νομικό σύστημα εδώ σε αναδιαμόρφωση ας πούμε, ... ανασύνταξη.

Συνεντευκτής: Το νομοθετικό πλαίσιο και το πρόγραμμα σπουδών που προκύπτει θα λέγατε ότι γεννά στα παιδιά αυτά φιλοδοξίες όσον αφορά το μέλλον τους; Ποιες είναι αυτές;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Όχι, θεωρώ ότι και αυτό είναι προβληματικό. Είναι αρκετά προβληματικό και το έχουμε συζητήσει πολλές φορές δηλαδή ξεκίνησαν να λειτουργήσουν οι ΔΥΕΠ την πρώτη χρονιά και δε γνώριζε κανείς μα κανείς τι ακολουθεί, ποιες είναι οι δυνατότητες, αν τα παιδιά αυτά θα ενταχθούν κανονικά μα τελείως κανονικά στο εκπαιδευτικό σύστημα που οδηγεί και στις Πανελλαδικές, αν έχουν δικαίωμα να δώσουν εξετάσεις και ως ομογενείς ή με τους αλλοδαπούς. Δηλαδή υπάρχει μια ασάφεια κι ακόμα και σήμερα θεωρώ ότι εξακολουθεί να υπάρχει αυτή η ασάφεια, σε μικρό βαθμό, αλλά δεν είναι τόσο..., δεν έχουν απαντηθεί αυτά τα ερωτήματα ξεκάθαρα.

Συνεντευκτής: Άρα δεν δημιουργούνται φιλοδοξίες στα παιδιά αυτά;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Φιλοδοξίες δημιουργείς ως εκπαιδευτικός. Τώρα το Λύκειο και το σύστημα από τη στιγμή που δεν είναι ξεκάθαρο τι φιλοδοξία να... Αν ένα παιδί δεν ξέρει σε ποια τάξη θα πάει, αν θα δώσει εξετάσεις Πανελλαδικές κανονικά με τους υπόλοιπους, δε νομίζω ότι αφήνει ανοιχτό χώρο για τις φιλοδοξίες.

Συνεντευκτής: Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζετε όσον αφορά την εφαρμογή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην τάξη;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Τώρα είπαμε στη διαπολιτισμική, δηλαδή όταν είναι και οι Έλληνες. Μια έντονη δυσκολία είναι ότι – μιλάω τώρα αποκλειστικά για την εκπαίδευση ενηλίκων- ότι πάρα πολλά, πάρα πολλοί ενήλικες που έρχονται σχολείο ή Δεύτερης Ευκαιρίας ή Εσπερινά, έχουν μορφωτικό επίπεδο ικανοποιητικό, ενώ συνήθως η μεγαλύτερη μερίδα των γηγενών δεν, έχουν αφήσει το σχολείο, έχουν ξεκόψει δηλαδή, οπότε εκεί υπάρχει και μια διαφοροποίηση ας πούμε και πολλές φορές ανάλογα με την ταυτότητα της τάξης, μπορεί να οδηγήσει σε έτσι, μικρές ρήξεις ή ας πούμε απομόνωση ή απόσταση. Εν πάσει περιπτώσει.

Συνεντευκτής: Τι θα σας βοηθούσε για να ανταπεξέλθετε καλύτερα στη διδασκαλία με τους μετανάστες;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Πάντα βοηθάει πρακτικά κάποιος που ξέρει πολύ καλά και τις δύο γλώσσες. Αυτό είναι πολύ σημαντικό. Μετά, σε δεύτερο επίπεδο, βοηθάει έτσι ένα πιο, ένα πιο χαλαρό πρόγραμμα ας πούμε, πάντα για τους μετανάστες, τους πρόσφυγες, διότι δεν μπορείς να έχεις τις απαιτήσεις που έχεις από τα παιδιά που είναι στα καθημερινά, στα κανονικά σχολεία, λόγω του κοινωνικού περιβάλλοντος. Αυτό. Εξειδικευμένα βιβλία μετά, έτσι όλα αυτά παίζουν πολύ μεγάλο ρόλο. Ευέλικτες τάξεις, να έχει ο εκπαιδευτικός τη δυνατότητα να καθορίσει τα τμήματα. Όλα αυτά βοηθούν.

Συνεντευκτής: Σε τι ακόμη θεωρείτε αναγκαίο/θα επιθυμούσατε να επιμορφωθείτε;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Εγώ πάντα τονίζω, πέρα από τα τυπικά ας πούμε που είναι η διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας, όλα αυτά, κυρίως δηλαδή πάνω σε αυτό γίνεται εκπαίδευση, η επιμορφωτική ας πούμε, επιμορφωτικά σεμινάρια πάντα βασίζονται σε αυτό. Εγώ έλεγα ότι είναι πολύ θετικό να γνωρίσει κανείς, ο εκπαιδευτικός κυρίως, και την... τη χώρα καταγωγής, τον πολιτισμό αυτών των ανθρώπων, γιατί πολλές φορές όταν καλείσαι να διδάξεις κάτι, θεωρείς ότι όλα είναι έτσι μια τυπική διαδικασία, γιατί στο μυαλό σου πάντα απευθύνεσαι σε έναν μαθητή του Δυτικού κόσμου ακόμα και σε μαθήματα ας πούμε όπως Ιστορία, Πολιτισμός κλπ. που λίγο πολύ απαιτούν αυτήν την προεξοικείωση των παιδιών. Εδώ δεν υπάρχει, οπότε για τα αυτονόητα μπορεί να χρειαστεί ας πούμε πολύ δύσκολα να κάνεις το μάθημα, να εξηγήσεις πράγματα που ενδεχομένως δεν ήσουν σε θέση να ή δεν είχες σκεφτεί ότι χρειάζεται να εξηγηθούν, οπότε πάντα είναι πολύ θετικό να γνωρίζει κανείς και την περιρρέουσα έτσι κοινωνική, εθνική τους ατμόσφαιρα.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τα εγχειρίδια που υπάρχουν για την εκπαίδευση των προσφύγων μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Ε, τα εγχειρίδια τώρα αυτά αντικειμενικά πάντα ας πούμε τρέχουν με βάση κάποια προγράμματα. Ποιο πρόγραμμα είχε περισσότερες επαφές ας πούμε μέσα στο Υπουργείο... Εγώ θεωρώ ότι δεν είναι και πολύ ικανοποιητικά αυτά τα οποία έχω δουλέψει μέχρι στιγμής και έχουν προταθεί, δε, θεωρώ ότι είναι, είναι σαν, μάλλον σαν να μη βοηθούν τα παιδιά για την ένταξη σε μια σχολική κοινότητα. Αυτό. Γιατί δε, δε σου δίνει και το περιθώριο, δε σου δίνουν το περιθώριο τα βιβλία αυτά να παρακολουθήσεις την εξέλιξή τους ας πούμε, δηλαδή πώς θα ήταν. Το ένα, το δύο, το τρία, δηλαδή αυτές οι πρώτες οι γνώσεις, είναι γνώσεις πάρα πολύ

γενικές κι όταν δεν υπάρχει ας πούμε συστηματική κατάρτιση, συστηματική γνώση, δύσκολο είναι να κατακτηθούν κιόλας από τα παιδιά.

Συνητευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε το πρόγραμμα σπουδών από διαθεματικής άποψης;

Συνητευξιαζόμενος (Σ7): Το πρόγραμμα σπουδών από διαθεματικής άποψης;

Συνητευκτής: Ναι

Συνητευξιαζόμενος (Σ7): Μιλάμε πάντα για εκπαίδευση προσφύγων;

Συνητευκτής: Ναι

Συνητευξιαζόμενος (Σ7): Το πρόγραμμα σπουδών θα έλεγα ότι δεν είναι τόσο πλούσιο, διότι το δεσμεύει η πρακτική της κάλυψης των θέσεων ας πούμε. Δηλαδή όσους καθηγητές παίρνεις, τόσα μαθήματα θα διδάξεις. Επομένως από τη στιγμή που προβλέπονται τρεις, τέσσερις ειδικότητες είναι... θα διδαχτούν τουλάχιστον τέσσερα-πέντε μαθήματα. Άρα εκ των πραγμάτων δεν μπορεί να είναι πλούσιο.

Συνητευκτής: Οι Τεχνολογίες της Πληροφορικής που χρησιμοποιούνται στην τάξη είναι επαρκείς;

Συνητευξιαζόμενος (Σ7): Τώρα αυτό είναι σχετικό με τις υποδομές, υλικοτεχνικές υποδομές των σχολείων. Σε κάποια σχολεία είναι (επαρκείς) σε κάποια δεν είναι. Πάντα υπάρχει εδώ αυτή η αμφισημία ας πούμε. Όταν υπάρχουν πάντως, δηλαδή έτσι από τις παραστάσεις που έχω, είναι φειδωλοί, οι διευθύνσεις ας πούμε είναι φειδωλές στη χρήση, στην έντονη χρήση των μέσων αυτών, διότι υπάρχει κι ο κίνδυνος της καταστροφής. Δηλαδή δεν, αυτό που έλεγα πριν, δεν απευθύνεται σε παιδιά που είναι εξοικειωμένα ήδη από το σπίτι τους και τα λοιπά. Είναι παιδιά δηλαδή, όπως τώρα δε γνωρίζουν, θέλουν να εκτονωθούν σε αυτά, να μάθουν, οπότε είναι έτσι σχετική δηλαδή η χρήση.

Συνητευκτής: Θεωρείτε αναγκαία την παρουσία μεταφραστή για να γίνεται πιο κατανοητό το μάθημα στους μετανάστες και πρόσφυγες μαθητές;

Συνητευξιαζόμενος (Σ7): Είναι, το είπα πριν, ευχής έργον.

Συνητευκτής: Δηλαδή;

Συνητευξιαζόμενος (Σ7): Αυτά που λέγαμε. Ότι πάντα... μην ξεχνάμε ότι όταν απευθύνεται σε τάξεις, σε αμιγώς πρόσφυγες, μεταναστών ας πούμε αλλά και τάξεις που έχουν μεγάλο μέρος του μαθητικού δυναμικού, είναι αλλογενείς, πρόσφυγες, μετανάστες, εννοείται ότι η πλειοψηφία από αυτούς δεν είναι εξοικειωμένα ούτε με τα αγγλικά. Οπότε δε βοηθούνται ούτε έτσι ας πούμε. Δηλαδή είναι, όσες φορές είχαμε μεταφραστή, τρέχεις πάρα πολύ, πιο αποδοτικά.

Συνεντευκτής: Υπάρχουν μεταφραστές στις τάξεις για να βοηθήνε στην κατανόηση του μαθήματος και κατά συνέπεια στην ένταξη;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Όχι αυτό, πάντα έτσι, ενδοταξικά, κάποιος καθορίζεται ως μεταφραστής αν είναι καλός ή αποδίδει. Αν τώρα είναι αυτός που είναι απλά ο πιο καλός από τους υπόλοιπους, δεν αποδίδει. Στους ενήλικες είναι πιο ικανοποιητικά τα πράγματα.

Συνεντευκτής: Ποια είναι η άποψη σας για την ένταξη των μεταναστών/προσφύγων στο ελληνικό σχολείο;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Ε, τώρα αυτό είναι πάρα πολύ έτσι αμφίπλευρο ας πούμε το θέμα, διότι για να απαντηθεί αυτό, θα πρέπει να έχει απαντηθεί ποιο είναι το πλαίσιο ένταξης γενικά των μεταναστών στην ελληνική κοινωνία. Εγώ θεωρώ ότι δεν έχει απαντηθεί αυτό το ερώτημα. Δεν, δεν υπάρχει ξεκάθαρη πολιτική ένταξης. Ούτε διαχείρισης ακόμα ας πούμε των μεταναστών, προσφύγων. Συνεπώς αυτό αντανακλάται και αντικατοπτρίζεται και στο πεδίο της εκπαίδευσης. Είναι έτσι κινήσεις θα λέγαμε , λίγο πολύ κάτι τακτικισμοί, που ωφελούν κυρίως ας πούμε πολιτικές θέσεις παρά ουσιαστικά. Δε θεωρώ ότι υπάρχει δηλαδή κάποιο ενταξιακό πλαίσιο ή προοπτική οργανωμένη και συστηματική, διότι είπαμε ότι δεν έχει απαντηθεί το πρώτο ερώτημα.

Συνεντευκτής: Η παράλληλη διδασκαλία των αλλοδαπών μαθητών με τους γηγενείς μαθητές δυσχεραίνει το έργο σας και εις βάρος ποιων;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Εις βάρος και των δύο μπορεί να πει κανείς. Τώρα υπάρχει έτσι πιο θετική ας πούμε εκτίμηση, πιο υπεραισιόδοξοι που λένε ότι πάντα αυτό διαπλουτίζει ας πούμε εκατέρωθεν τη διαδικασία, αλλά αντικειμενικά..., αντικειμενικά, συμβαίνει αυτό όχι ότι δε συμβαίνει, πάντα ας πούμε υπάρχει έτσι μια επικοινωνία ωφέλιμη, αλλά η πρακτική της καθημερινότητας θεωρώ ότι λειτουργεί έτσι..., πιο πολύ δυσχεραίνει ας πούμε την εκπαιδευτική διαδικασία και για τους δύο, όχι μόνο για τον ένα ας πούμε. Δηλαδή κυριολεκτικά και για τους δυο.

Συνεντευκτής: Θεωρείτε ότι υπάρχουν προκαταλήψεις και στερεότυπα σε βάρος των αλλοδαπών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Οποσδήποτε υπάρχουν προκαταλήψεις. Υπάρχουν. Οι κοινωνίες είναι πάντα πιο κλειστές και δεν είναι και ομαλή... Δηλαδή ας πούμε με τους Αλβανούς, αν δει κανείς μια φυσική εξέλιξη του φαινομένου, οι Αλβανοί μπήκαν μαζικά στην Ελλάδα στη δεκαετία του '90. Μετά όμως, σε μια δεκαπενταετία, δεκαετία, μπορώ να πω ότι υπήρχε ένας ορίζοντας ενταξιμότητας για τους ..., και για τους μαθητές πάντα ας πούμε, και για τους ίδιους, όπου πια

θεωρώ ότι είναι πάρα πολύ ισχυρή, δηλαδή η ενταξιμότητά τους. Τώρα εδώ έχουμε ένα άλλο φαινόμενο, μια μαζική είσοδο, οι κοινωνίες δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν, από όσο έχω δει εγώ δηλαδή στα σχολεία που έχω εργαστεί, πάντα υπήρχαν δηλαδή ισχυρές διαφωνίες μέχρι και συγκρούσεις ας πούμε μπορώ να πω γιατί..., αυτό που λέγαμε πριν ότι δεν έχει απαντηθεί. Όταν κάτι γίνεται άναρχα, γενικά, στη γενικότητα δηλαδή του φαινομένου, υπάρχουν και αλλοπρόσαλλες, απρόσμενες αντιδράσεις.

Συνεντευκτής: Ποιες πιστεύετε ότι είναι οι επιπτώσεις τους στην εκπαιδευτική ένταξη προσφύγων και μεταναστών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Οποσδήποτε το αντιλαμβάνονται, τα παιδιά αντιλαμβάνονται ας πούμε τότε δεν είναι επιθυμητοί σε μια κοινότητα, σε μια κοινωνία και σε μια σχολική τάξη, δηλαδή αυτό, αλίμονο. Εντάξει δε θεωρώ όμως πάλι ότι από την άλλη άκρη ας πούμε που λένε ότι αυτό δημιουργεί τραύματα κα πληγώνει και ότι δεν έρχονται, τα απομακρύνει γιατί αυτό είναι μια προσέγγιση που αφορά δηλαδή ξανά μαθητές του Δυτικού κόσμου. Δηλαδή η έννοια του τραύματος ή της απόρριψης ας πούμε δεν είναι τόσο συναισθηματικά αντιληπτές ας πούμε, έτσι. Δηλαδή οι άνθρωποι, όταν τα παιδιά έχουν ζήσει πολύ σκληρές συνθήκες, σε πόλεμο, εννοείται ότι αυτά τα τραύματα λειτουργούν λίγο πιο ανώδυνα. Όχι ότι δεν υπάρχουν, τα τραύματα υπάρχουν, αλλά σε σχέση με τα τραύματα που ζούσαν αυτά, είναι αμελητέα. Δε θεωρώ καν δηλαδή ότι τα επηρεάζει για το αν...

Συνεντευκτής: Ποιες προτάσεις θα κάνατε ούτως ώστε να καλυφθούν οι εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών αυτών και να βελτιωθεί το πρόγραμμα σπουδών;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Πολλές προτάσεις μπορεί να γίνουν. Εγώ θα εστιάσω σε μια. Τη θεωρώ για μένα πιο σημαντική, έτσι όπως τα έχω ζήσει. Είναι η στελέχωση με εκπαιδευτικό προσωπικό. Αυτό είναι το Άλφα και το Ωμέγα για τη λειτουργία των τμημάτων όπου υπάρχουν πάντα πρόσφυγες, μετανάστες. Εγώ σε αυτά που έχω δουλέψει, δεν είχαμε πληρότητα εκπαιδευτικών. Και κυρίως οι εκπαιδευτικοί..., ας πούμε εδώ θα πρέπει να καθοριστούν προγράμματα για τους νέους ανθρώπους που έχουν και περισσότερο ζήλο και είναι και περισσότερο καταρτισμένοι, να εργαστούν σε αυτές τις δομές Εκπαίδευσης. Δηλαδή και αποδίδουν περισσότερο. Το έχω ζήσει ο ίδιος, το έχω διαπιστώσει αυτό. Αλλά και είναι και πιο αποδοτικοί ας πούμε και αφοσιώνονται περισσότερο, έχουν περισσότερο ζήλο. Τώρα όταν απευθύνεσαι ας πούμε σε μόνιμους, τους εκπαιδευτικούς ηλικίας "πενήντα και" χρονών ε, εννοείται ότι αυτό είναι λίγο πιο διαχειριστικό ας πούμε. Και διεκπεραιωτικό.

Συνεντευκτής: Κάτι άλλο για να καλυφθούν οι εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών και να βελτιωθεί το πρόγραμμα;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Εμένα αυτό είναι είπαμε. Είναι οι εκπαιδευτικοί, δηλαδή να υπάρχουν εκπαιδευτικοί, μετά θα πρέπει να γίνει και μια πιο εξειδικευμένη συγγραφή ας πούμε των βιβλίων ώστε να λαμβάνεται υπόψη και το πολιτιστικό πλαίσιο που λέγαμε πριν. Ακόμα και σχολεία..., δηλαδή πάσχουμε πολλές φορές τώρα από τα σχολεία, δηλαδή τα σχολικά κτίρια, τα δικά μας που είναι πεπαλαιωμένα, δε θεωρώ ότι βοηθούν δηλαδή τόσο πολύ μία κατάσταση έτσι λίγο πιο ανομοιογενή, πιο ιδιαίτερη. Αυτά. Εντάξει. Μπορούμε να συζητάμε για αυτά...

Συνεντευκτής: Έχετε να προσθέσετε κάτι επιπλέον;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ7): Όχι.

Συνεντευκτής: Ευχαριστώ πολύ.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ: 8^η

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: 30-10-2019

ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ: Μαγνητοφώνηση

Φύλο: Άνδρας

Συνεντευκτής: Πόσο χρονών είστε;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Τριάντα εννιά.

Συνεντευκτής: Πόσα τα έτη υπηρεσίας σας;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Δώδεκα.

Συνεντευκτής: Ποιες οι σπουδές σας;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Δύο μεταπτυχιακά.

Συνεντευκτής: Ποιο το μορφωτικό επίπεδο μητέρας- πατέρα σας;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Ο πατέρας μου Ανώτατη Σχολή Εμπορικού Ναυτικού, η μητέρα μου οικιακά.

Συνεντευκτής: Ποιο μάθημα διδάσκετε;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Είμαι Γεωπόνος, Γεωπονικά μαθήματα στο Χ...

Συνεντευκτής: Ποια η εμπειρία σας σε διδασκαλία μεταναστών και προσφύγων μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Δύο χρόνια.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τη σχολική επίδοση των μεταναστών και προσφύγων μαθητών συγκριτικά με αυτή των γηγενών;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Είναι πολύ χαμηλή, δεν μπορούν να ανταποκριθούν αποτελεσματικά στην ελληνική πραγματικότητα... εκπαίδευση.

Συνεντευκτής: Σε ποια μαθήματα παρατηρείτε να συμμετέχουν περισσότερο και έχουν καλύτερη επίδοση και γιατί;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Είναι στα μαθήματα τα οποία δεν έχουν πολλή θεωρία, είναι τα μαθήματα που έχουν εργαστήρια πολλά, στα οποία δε χρειάζεται να εξασκούν την Ελληνική ή να μιλάνε την Ελληνική γλώσσα, παρά μόνο να κάνουν... να εκτελούν ας πούμε εργασίες. Και πειράματα.

Συνεντευκτής: Με ποιο τρόπο θα λέγατε ότι η σχολική επίδοση συμβάλλει στην ένταξη προσφύγων και μεταναστών;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Έχει παρατηρηθεί ότι όσο πιο καλοί είναι στις επιδόσεις τους μέσα και στη συμμετοχή τους στο σχολείο, τόσο πιο δραστήριοι είναι και συναναστρέφονται πιο εύκολα με τα άλλα παιδιά. Καθώς κι επίσης και με τους καθηγητές.

Συνεντευκτής: Γιατί πιστεύετε ότι γίνεται αυτό;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Αυτοί που δείχνουν πιο πολλή όρεξη, συνήθως είναι και πιο κοινωνικοί. Δηλαδή θα πάνε, θα μιλήσουν με άλλους συμμαθητές τους, θα ρωτήσουν τον καθηγητή πράματα, συμμετέχουν πιο πολύ στα εργαστήρια, μαθαίνουν τα ελληνικά, σημειώνουν, κρατάνε λέξεις, ρωτάνε πώς λέγεται στα ελληνικά. Μαθαίνουν δηλαδή, φαίνεται ότι θέλουν να ενταχτούν. Είναι πιο... δρουν πιο αποτελεσματικά.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή τους στην τάξη; Γιατί;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Ε, υπάρχουν μαθητές πρόσφυγες οι οποίοι ανταποκρίνονται πάρα πολύ καλά και προσπαθούν. Υπάρχουν και άλλοι που απλά έρχονται να περάσουν το χρόνο τους ή να είναι... να αλλάξουν περιβάλλον επειδή στα camp που είναι δεν είναι τόσο καλές οι συνθήκες. Έρχονται, βρίσκουν ένα πιο ανθρώπινο περιβάλλον, συναναστρέφονται και με άλλα παιδιά δικά τους, συναναστρέφονται και με γηγενείς, οπότε νομίζω ότι πιο πολύ... , πιο πολύ έρχονται για να έχουν καλή ψυχολογία παρά ας πούμε για να μάθουν. Αλλά υπάρχουν και αυτοί που πραγματικά έρχονται για να μάθουν.

Συνεντευκτής: Ποια είναι η συχνότητα παρακολούθησης μαθημάτων από τους πρόσφυγες και μετανάστες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Έρχονται σχεδόν σε όλα τα μαθήματα, αλλά θα πω και καλά σε ένα ποσοστό κατά 80% ας πούμε παρακολουθούν.

Συνεντευκτής: Ποιες οι σχέσεις με τους συμμαθητές τους κατά τη διάρκεια του μαθήματος; Συνεργάζονται για την επίλυση ασκήσεων και την εκπόνηση project;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Συνεργάζονται. Αυτοί που έρχονται και παρακολουθούν συνεργάζονται, θέλουν να συνεργαστούν, αλλά υπάρχουν και κάποιου- πάντα μαθητές- οι οποίοι αντιδρούν και δε θέλουν τη συνεργασία με τους πρόσφυγες.

Συνεντευκτής: Από την πλευρά των γηγενών υπάρχει αυτή η διάθεση για συνεργασία;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Είναι στα πιο πολλά (θέματα) το πιο μεγάλο ποσοστό θέλει τη συνεργασία. Τους εξιτάρει πιο πολύ δηλαδή τους ενδιαφέρει να δουν πώς... τους εξίταρε... ναι... πώς λειτουργούν και τα παιδιά που είναι πρόσφυγες.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε το πρόγραμμα που ακολουθείται για την εκπαίδευση προσφύγων και μεταναστών μαθητών όσον αφορά τη γλωσσική διδασκαλία;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Δεν είναι και τόσο αποτελεσματικό γιατί στέλνουν μαθητές που δεν έχουν καμιά βάση στην Ελληνική Γλώσσα, τους στέλνουν να παρακολουθήσουν μαθήματα στα ελληνικά. Απλά κάθονται οι πιο πολλοί και κοιτάνε. Πρέπει να είναι ο άλλος πάρα πολύ ... να το θέλει πάρα πολύ, δηλαδή να μάθει, ώστε να κάτσει να ρωτήσει στα Ελληνικά, εδώ δεν καταλαβαίνουν... ε, χρησιμοποιούμε λεξιλόγιο το οποίο είναι δύσκολο και για τα παιδιά που είναι Έλληνες, πόσο μάλλον για τους πρόσφυγες. Αυτό. Δεν είναι τόσο αποτελεσματικό. Προσπαθούμε εμείς με διάφορες λέξεις, γράφοντάς τους πώς προφέρονται στα Ελληνικά, κι αυτά... Χάνουμε ένα μεγάλο μέρος του μαθήματος, όταν έχουμε μέσα παιδιά πρόσφυγες στο μάθημα για να τους πούμε κάποιες λέξεις και να τις μάθουν.

Συνεντευκτής: Διδάσκονται οι αλλοδαποί μαθητές επαρκώς στοιχεία της μητρικής τους γλώσσας;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Όχι, δε διδάσκονται.

Συνεντευκτής: Γιατί πιστεύετε ότι γίνεται αυτό;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Ε, γιατί είναι πολύ μικρός ο αριθμός και πρέπει... επικεντρωνόμαστε πιο πολύ στο ...αυτό που πρέπει να κάνουμε. Δηλαδή να διδάξουμε τα παιδιά, στο να πάνε να δώσουν εξετάσεις, να περάσουν, οπότε δε στεκόμαστε στο να μάθουν ή να χρησιμοποιήσουμε εμείς στοιχεία της μητρικής τους γλώσσας ή να τους... να μάθουμε εμείς, να μιλήσουμε, κάτι να τα διδάξουμε στη μητρική τους γλώσσα.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά τα ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία που διαμορφώνουν την ταυτότητά τους θεωρείτε ότι αναδεικνύονται ή όχι; Πως γίνεται αυτό;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Ε, αναδεικνύονται όταν υπάρχει διάθεση από τους συμμαθητές τους. Δηλαδή αυτά προσπαθούν να προσαρμοστούν σε εμάς, και προσπαθούμε να κάνουμε να έχουν τα δικά μας, να το πω έτσι, να συμπεριφερθούν όπως συμπεριφέρονται οι γηγενείς. Το μόνο που τους ξεχωρίζει και αυτά (έκφραση του συνεντευξιαζόμενου) είναι καθαρά πλέον τα παιδιά που είναι έγχρωμα, μόνο έτσι το καταλαβαίνεις. Αλλιώς προσπαθούν να ενταχτούν και να μοιάσουν πιο πολύ σε εμάς. Δηλαδή δεν προβάλλουν τα δικά τους πολιτισμικά χαρακτηριστικά. Αυτό.

Συνεντευκτής: Δηλαδή μόνον αν το επιδιώξουν οι συμμαθητές τους θα...

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Όταν δείξουν ας πούμε... έχω δει να τους πουν ας πούμε «πες ένα τραγούδι» ή «πες μας ένα τραγούδι δικό σας». Μόνο τότε θα κάνει ο άλλος... , ας πούμε θα

ακούσεις ένα τραγούδι δηλαδή ένα πολιτισμικό χαρακτηριστικό δικό τους, ένα τραγούδι δικό τους. Απλά προσπαθούν αυτά ή να μιλήσουν Αγγλικά που δεν είναι η μητρική τους γλώσσα ή να μη... ή να συμπεριφέρονται όπως συμπεριφέρονται ας πούμε τα δικά μας τα παιδιά. Δεν έχουμε δηλαδή (εννοεί ανάδειξη των ιδιαίτερων πολιτισμικών στοιχείων).

Συνεντευκτής: Από πλευράς εκπαιδευτικών ή και του επίσημου προγράμματος που τηρείται από το Υπουργείο υπάρχει κάποια δίοδος έτσι ώστε να αναδειχθούν αυτά τα στοιχεία;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Όχι, και τα προ..., νομίζω και τα προγράμματα, τα ΖΕΠ και όλα αυτά που τα έχουμε, είναι ότι προσπαθούν να τους μάθουνε τα ελληνικά. Όχι δηλαδή να βασιστούμε εμείς, δεν υπάρχει και δυνατότητα από τους καθηγητές. Αν δεν μιλάς τη γλώσσα, δεν μπορείς να κάνεις το παιδί να το εκπαιδεύσεις. Το εκπαιδεύεις στα Αγγλικά και πολλά από αυτά δεν ξέρουν ούτε Αγγλικά. Δηλαδή βλέπεις ότι υπάρχει ένα χάσμα γιατί ο καθηγητής δεν ξέρει, πρέπει να υπάρχουν καθηγητές που να μιλάνε τη γλώσσα του παιδιού ώστε να μπορέσει να το κάνει να νιώσει άνετα και να εκδηλώσει και τα δικά του χαρακτηριστικά, τα δικά του πολιτισμικά χαρακτηριστικά.

Συνεντευκτής: Γνωρίζετε τι είναι η διαπολιτισμική εκπαίδευση; Ποιες οι προτάσεις σας ούτως ώστε να γίνει πιο διαπολιτισμικό το πρόγραμμα σπουδών που ήδη ακολουθείται;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Γνωρίζω τι είναι. Θα πρέπει να υπάρχουν καθηγητές οι οποίοι να μιλάνε τη γλώσσα τη συγκεκριμένη, να μην υπάρχει διερμηνέας γιατί χάνεται πάρα πολύς χρόνος με τον διερμηνέα που θα κάνει τη μετάφραση και δε θα πει κι αυτό ακριβώς που θέλει. Είναι καθαρά να υπάρχει καθηγητής ο οποίος να μπορεί να μιλάει τη γλώσσα και να κάνει την... και να μιλάει βασικά τη γλώσσα. Αν δε μιλάς τη γλώσσα, δεν μπορείς να το εκπαιδεύσεις το παιδί όπως πρέπει. Αυτό δηλαδή. Αυτό είναι το πρόβλημα. Νομίζω ότι εκεί χωλαίνει το πράγμα.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις γηγενών και αλλοδαπών μαθητών κατά τη διάρκεια της σχολικής ζωής εκτός τάξης;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Ε, εκτός τάξης στα διαλείμματα συναναστρέφονται με τα άλλα παιδιά, όχι όλα, υπάρχουν πάρα πολλά παιδιά τα οποία δεν τους θέλουν αλλά υπάρχουν και παιδιά που έχουν την ακριβώς αντίθετη συμπεριφορά. Το μεγαλύτερο ποσοστό είναι μια ουδέτερη στάση, ούτε υπέρ τους, ούτε κατά τους, ούτε να μαλώσουν ούτε να κάνουν οτιδήποτε αλλά υπάρχουν και παιδιά οι οποίοι δεν τους θέλουν καθόλου, αλλά υπάρχουν και παιδιά που φτάνουν στο αντίθετο άκρο. Δηλαδή είναι... ούτε αυτό είναι φυσιολογικό, γιατί δε φαίνεται ότι το κάνεις γιατί ας πούμε είναι φοβερό παιδί, το κάνουν... είναι ακριβώς το αντίθετο άκρο. Τα άκρα είναι πάντα λίγο

περίεργα. Αλλά το μεγάλο ποσοστό έχουν μια ουδέτερη στάση. Σαν ένας συμμαθητής τους απλά που τους είναι αδιάφορος. Δεν ασχολούνται μαζί του. Αυτό.

Συνεντευκτής: Ποια η συναναστροφή των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους γηγενείς;

Συνεντευξιζόμενος (Σ8): Α, επιδιώκουν να μιλάνε με τα παιδιά, επιδιώκουν να ενταχθούν, ε, γενικά δε δημιουργούν πρόβλημα και πάντα φαίνεται ότι έχουν μια τάση να... να συναναστρέφονται, να υπάρχει τριβή μεταξύ τους, τους αρέσει, νιώθουν και αυτοί παιδιά μαζί τους. Δηλαδή θέλουν οι ξένοι, οι πρόσφυγες να τέτοιο.. να συναναστρέφονται με τα δικά μας τα παιδιά. Πιο πολύ από ό,τι τα δικά μας με... (ενν. τους πρόσφυγες).

Συνεντευκτής: Τι είδους μπορεί να είναι αυτή η συναναστροφή;

Συνεντευξιζόμενος (Σ8): Πιο πολύ είναι στο διάλειμμα. Πιο πολύ φιλική. Υπάρχουν κι αυτά. Υπάρχουν κι αυτά. Βλέπουμε δηλαδή ότι υπάρχουν και τα φλερτ, προσπαθούν να κάνουν, αλλά είναι και το ... ότι πιο πολύ είναι για να..., να μην είναι δηλαδή κλειστοί, δηλαδή δεν κάθονται να μιλάνε πια, δηλαδή πέντε- πέντε μαζεύονται εκεί πέρα τα προσφυγόπουλα και μιλάνε... Βλέπουμε τώρα ότι σπάνε αυτοί οι πυρήνες που ήταν.. καθόντουσαν έτσι, και τώρα βλέπεις μπορεί να κάθεται ένα παιδί προσφυγόπουλο με μια ομάδα άλλων παιδιών, πέντε, έξι, εφτά ατόμων, να μιλάει, να προσπαθεί να του μιλάνε. Δηλαδή βλέπουμε τώρα ότι παύει να είναι το..., αυτό που μαζεύονται όλα μαζί. Βλέπουμε τώρα ότι και καλά πάνε να προσαρμοστούν, να ενταχτούν μέσα σε ομάδες άλλων μαθητών.

Συνεντευκτής: Αυτή η ένταξη των προσφύγων μέσα σε ομάδες γηγενών γίνεται καθαρά από δικιά τους πρωτοβουλία ή υπάρχει και πρόσκληση από γηγενείς;

Συνεντευξιζόμενος (Σ8): Από γηγενείς. Εμείς δεν επεμβαίνουμε σχεδόν ποτέ σε αυτό, το είπαμε. Ούτε πρέπει να πάρουμε εμείς θέση σε αυτό το πράγμα. Εμείς θέση... ή θα πάρουμε, ... θα εμπλακούμε μόνο σε περίπτωση που βλέπουμε... που υπάρχει ας πούμε κάποια άσχημη συμπεριφορά. Αλλά είναι, υπάρχουν... νομίζω τα παιδιά αποδέχονται πιο πολύ τους πρόσφυγες απ' ό,τι οι μεγάλοι. Πιο αθώα τα παιδιά.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά στη συναναστροφή με τους άλλους μετανάστες μαθητές παρατηρείτε να υπάρχει επικοινωνία και παιχνίδι μεταξύ τους;

Συνεντευξιζόμενος (Σ8): Μεταξύ τους... Τις χώρες να υποθέσω. Όχι τόσο. Δηλαδή όταν είναι μόνοι τους, βλέπω ότι είναι ομάδες ας πούμε που έχουν την ίδια... είναι από την ίδια χώρα. Αυτό παρατηρείται, η συναναστροφή, πιο πολύ όταν σπάνε αυτοί οι πυρήνες που είναι από την ίδια

χώρα. Συναναστρέφονται μόνο με τους γηγενείς μαθητές. Δεν θα δεις δηλαδή έναν Αφγανό με έναν Σύριο. Θα δεις όταν είναι εκείνοι, είναι οι Αφγανοί μαζί, όταν... είναι οι Σύριοι μαζί, από το Σουδάν, οι Σουδανέζοι, όλα αυτά. Σπάνε μόνο όταν είναι και συναναστρέφονται με τους γηγενείς.

Συνεντευκτής: Σε ποιες σχολικές δραστηριότητες συμμετέχουν οι μετανάστες-πρόσφυγες μαθητές (π.χ. εκδρομές, γιορτές, πενταμελές-δεκαπενταμελές); Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή τους αυτή;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Στις εκδρομές εννοείται συμμετέχουν κι αυτά. Σε γιορτές όπως είχαμε τώρα εμείς (ενν. την επέτειο της 28^{ης} Οκτωβρίου), συμμετείχε ένα παιδί από το Σουδάν το οποίο, δεν είμαι σίγουρος είναι Σουδάν ή Νιγηρία, που έπαιζε κιθάρα, έπαιξε μουσική κανονικά στη χορωδία τώρα με τα τραγούδια αυτά της 28^{ης} Οκτωβρίου. Ε, σε σχολικές δραστηριότητες, αθλητικές εκδηλώσεις, χορωδία δηλαδή, πάντα συμμετέχουνε, προσπαθούμε κι εμείς να τα βάλουμε σε αυτά δηλαδή δεν τα αποκλείουμε από αυτά. Αν κάποιος έστω δείξει λίγο ενδιαφέρον, τον βάζουμε κι εμείς.

Συνεντευκτής: Αυτή τη συμμετοχή τους πώς θα τη χαρακτηρίζατε;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Ε, φαίνεται... Πώς θα τη χαρακτήριζα. Αν είναι δηλαδή... το κάνουν επειδή το θέλουν ή το κάνουν για να φανούν καλοί για να τους αποδεχτούμε;

Συνεντευκτής: Αυτό, και για παράδειγμα, το διασκεδάζουν ή όχι, αν το επιδιώκουν.

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Το επιδιώκουν, το διασκεδάζουν. Βέβαια υπάρχουν κι αυτοί που το κάνουν απλά επειδή το κάνουν και οι ομοεθνείς τους. Δηλαδή επειδή πάνε όλοι ας πούμε από το Αφγανιστάν, πάνε σε αυτήν την αθλητική εκδήλωση, θα πάνε κι άλλοι μαζί τους. Αλλά νομίζω το μεγαλύτερο ποσοστό το κάνει επειδή το θέλουν να συμμετέχουν, τους κάνει να είναι πιο ... τους βγάζει από την άσχημη πραγματικότητά τους, εκεί που μένουν, εκεί που είναι, δε ξέρω.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά τις δραστηριότητες που συμμετέχουν, εκείνοι παίρνουν κάποιες πρωτοβουλίες;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Ε, όχι, τουλάχιστον αυτό που έχω δει εγώ είναι «όχι». Περιμένουν ας πούμε να κάνουν κάτι. Δεν έχουν ακόμα αυτήν την ψυχολογία για αυτό, για να το κάνουν ας πούμε. Προς το παρόν ακόμα νιώθουν ότι είναι ... θα το πω έτσι, "νιώθουν υπό "και περιμένουν να τους πεις τι θα κάνουν. Δεν παίρνουν πρωτοβουλίες.

Συνεντευκτής: Ποια η συναναστροφή των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους γηγενείς όσον αφορά το παιχνίδι; Η πρόσκληση για παιχνίδι από ποιους γίνεται;

Συνεντευκτής: Αλλά και για αθλητικές δραστηριότητες.

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Συνήθως είναι... συμμετέχουν, όπως είχαμε και τη μέρα αθλητισμού κι όλα αυτά, συμμετέχουν σε όλα, στη Γυμναστική, στα αθλήματα, σε όλα και συνήθως η πρόσκληση είναι από τους γηγενείς. Οι γηγενείς πιο πολύ... Αυτό που έχω δει είναι, κάθονται, κοιτάνε γύρω- γύρω, δε ζητάνε από μόνοι τους να πάνε να παίξουνε, αν έχει πάρει κάποιος την μπάλα. Μέχρι να τους φωνάξει κάποιος δικός μας ή ο Γυμναστής να τους πει «πηγαίνατε».

Συνεντευκτής: Συμμετέχουν εξίσου τα κορίτσια και τα αγόρια στο παιχνίδι και γενικότερα στις καθημερινές σχολικές συναναστροφές με τους γηγενείς;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Ε, τα αγόρια πιο πολύ, τα κορίτσια μάλλον λόγω θρησκείας και πολιτισμού, ας πούμε, ...έτσι... πολιτιστικών χαρακτηριστικών, δεν έχουν τόση... δεν έχουν τόση συμμετοχή σε δραστηριότητες που έχει και πολλά... μέσα,... και άλλα αγόρια.

Συνεντευκτής: Με τις άλλες κοπέλες, με τις γηγενείς κοπέλες, υπάρχει συμμετοχή των κοριτσιών;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Είναι μαζί και τα αγόρια, υπάρχει μία. Δηλαδή υπάρχει μια επιφύλαξη, δεν πάνε δηλαδή να παίξουν μπάσκει όταν παίζουν αγόρια – κορίτσια μαζί ή... Αν είναι μόνες τους κοπέλες, συνήθως... συνήθως τότε δηλαδή μπορεί να... Αν παίζουν βόλεϊ τις έχω δει να παίζουν βόλεϊ επειδή οι κοπέλες συνήθως προτιμάνε να παίξουν βόλεϊ, θα πάνε κι αυτές να παίξουν μαζί. Απλά το θέμα είναι ότι πολλές φορές δε φοράνε φόρμα, είναι αυτό.. είναι τα ρούχα τα οποία μπορούν να ιδρώσουν πολύ, γιατί το σκέφτονται κι αυτό, πού θα πλυθούνε, οπότε δεν παίζουν δηλαδή, προσπαθούν να αποφύγουν κι εκείνες να παίξουν λόγω του ότι πρέπει μετά ένα ρούχο αν ιδρώσει να πλυθεί, να κάνει ... και δεν υπάρχει αυτή η δυνατότητα.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις των μεταναστών και προσφύγων με τους εκπαιδευτικούς του σχολείου;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Ε, νομίζω ότι όλοι έχουνε μια καλή σχέση μαζί τους. Υπάρχουν βέβαια πάντα και εξαιρέσεις που είναι κάποιοι που λόγω πεποιθήσεων, αντιλήψεων κι αυτά, δεν τους δέχονται, δεν τους αποδέχονται αλλά δεν τους... δεν εκδηλώνεται δηλαδή σα μια ρασι..., δεν έχουν μια ρατσιστική συμπεριφορά, απλά είναι... όταν έρχονται στο Γραφείο μπορούν να γκρινιάζουν για κάτι. Μέχρι εκεί. Δηλαδή δεν το δείχνουν στους μαθητές, αλλά είναι.

-Αυτοί που τους συμπεριφέρονται (καλά) που δεν έχουν μια υπόκρυφη ρατσιστική συμπεριφορά. Γιατί πιστεύετε ότι συμπεριφέρονται έτσι;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Γιατί είναι, τώρα θα το πω, θα ακουστεί πολύ ρομαντικά, είναι καθηγητές, η δουλειά τους είναι να έχουν να εκπαιδεύουν τα παιδιά, ό,τι παιδιά και να είναι αυτά, η δουλειά σου είναι να πάρεις αυτά τα παιδιά, να τους μάθεις πέντε πράγματα, να τους κάνεις

ανθρώπους να πω, ό,τι και να 'ναι, μαύρα Αφγανάκια κι αυτά, θα τα μάθεις. Δε ...είναι η δουλειά σου. Δηλαδή, πραγματικά δηλαδή αν έχεις τριφτεί τόσο πολύ με τα παιδιά, δε σε απασχολεί. Εδώ... , εδώ βλέπεις και τον χειρότερο μαθητή ας πούμε, και πάλι τον βλέπεις ως μαθητή . Ό,τι και να 'χει κάνει, τον βλέπεις σα παιδί. Τώρα αυτά δε σου φταίνε και κάτι. Να το πω έτσι.

Συνεντευκτής: Ποιος κατά τη γνώμη σας είναι ο ρόλος του εκπαιδευτικού σχετικά με τους μετανάστες-πρόσφυγες μαθητές;

Συνεντευξιζόμενος (Σ8): Δουλειά του εκπαιδευτικού δεν είναι μόνο το.., να τους μάθει κάτι. Είναι γενικά να τους εκπαιδεύσει σε όλα. Πώς θα βγουν έξω, πώς θα συμπεριφερθούν, με τη στάση σου τους δείχνεις κάτι. Έτσι κι αυτά. Περιμένεις κι εσύ με τη στάση σου απέναντι σε αυτούς τους μαθητές...(αίτημα για επανάληψη της ερώτησης- συνοπτική επανάληψη- επανάληψη της εστίασης στο ερώτημα). Ο ρόλος του είναι καταρχάς με τη στάση του να δείχνει κι αυτός μια συμπεριφορά ας πούμε πώς θα πρέπει να συμπεριφερθεί, πώς θα πρέπει, δηλαδή να δείχνει με τη στάση του, που ξέρεις ότι σε μιμείται ο μαθητής, να έχεις εσύ μια σωστή στάση απέναντι σε όλα αυτά ώστε να σε μιμείται και ο γηγενής, γιατί πρέπει, έχουμε πει, όπως λέμε κι αυτά, να καταναλώνεις ενέργεια στο να... να κάνεις κάτι καλό, παρά να καταναλώνεις ενέργεια στο να κάνεις κάτι κακό ή να γκρινιάξεις. Δηλαδή πρέπει εσύ να δείξεις πώς πρέπει να συμπεριφερθεί ένας μαθητής άλλος ή ένας άνθρωπος σε κάποιον ας πούμε που αντιμετωπίζει κάποια προβλήματα. Βασικά αυτό. Πέρα από τη μά ..., πέρα της μάθησης ας πούμε. Να τους μάθεις κάτι. Και πώς να συμπεριφέρονται.

Συνεντευκτής: Ποια η στάση των γονέων των γηγενών μαθητών απέναντι στα προσφυγόπουλα που είναι ενταγμένα στη σχολική μονάδα;

Συνεντευξιζόμενος (Σ8): Ε, εκεί είναι η διαφορά, ότι οι περισσότεροι γονείς έχουν... είναι αρνητικοί σε όλο αυτό. Δε δέχονται να είναι μαθητές άλλοι μέσα στην τάξη. Σε αντίθεση με τα παιδιά τους. Γιατί καμιά φορά... πολλές φορές βλέπουμε ότι τα παιδιά είναι ίδια με τους γονείς σε συμπεριφορές, που το έχουμε δει δηλαδή μέσα στην τάξη, αλλά σε αυτό το πράγμα είναι από τις λίγες περιπτώσεις που δεν ισχύει ο κανόνας. Το ότι μπορεί τα περισσότερα παιδιά να τους δέχονται, οι γονείς όμως δεν είναι το ίδιο. Είναι δηλαδή... ,σχεδόν το μεγαλύτερο ποσοστό πάει ανάποδα, δηλαδή αν είκοσι τοις εκατό είναι μαθητές που δε δέχονται τους πρόσφυγες και ογδόντα τοις εκατό δέχονται, εδώ είναι το αντίθετο ας πούμε. Είκοσι τοις εκατό των γονιών δέχονται, το ογδόντα τοις εκατό δεν το θέλει.

Συνεντευκτής: Υπάρχουν κάποιες εκδηλώσεις από πλευράς γονέων ...

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Δε θα πιάσουν μαθητές, δε θα κάνουν κάτι κι αυτά, αλλά όταν έρχονται να ρωτήσουν για τα παιδιά τους, υπάρχουν κάποια σχόλια της τάξης (ενν. μορφής) «ακόμα εδώ τους έχετε/γιατί τους έχετε στην τάξη» δηλαδή περιορίζονται στο Γραφείο, δηλαδή δεν είναι έξω στους... δηλαδή δε θα περάσει αυτό, δεν το αφήνεις να φτάσει μέχρι τους μαθητές. Ό,τι γίνεται, γίνεται στο Γραφείο.

Συνεντευκτής: Ποια άποψη έχετε για την εκπαιδευτική πολιτική γύρω από την διαπολιτισμική εκπαίδευση;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Εφαρμόζεται νομίζω με λάθος τρόπο, εφαρμόστηκε πολύ πρόχειρα. Δεν το έχουμε... και δεν είναι σωστή, δε γίνεται να ενταχθούν, πρέπει αυτά, όλη αυτή η πολιτική που υπάρχει στο να γίνουμε, πώς να το πω, να ενταχθούν οι πρόσφυγες, είναι καθαρά το θέμα ότι, (συγκέντρωση σκέψης: τι θέλω να πω, τι πιστεύω κι αυτά) είναι και καλά να ενταχτούν σε μια... Όλα αυτά γίνονται γιατί αυτή τη στιγμή δεν έχουμε κόσμο στην Ελλάδα. Δεν ξέρω το δέχεσαι αυτό σαν (ιδέα);;

Συνεντευκτής: Ναι, φυσικά, εσείς ό,τι πιστεύετε.

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Αυτά τα παιδιά όπως κάποτε είχαν έλθει από την Αλβανία και γέμισε η Ελλάδα κόσμο και στηρίχτηκε η οικονομία από τα ενοίκια και απ' αυτά που πλήρωναν, έτσι θα γίνει και αυτό. Από τη στιγμή... επειδή η Ελλάδα δεν έχει κόσμο, θα έρθουν αυτοί, θα γεμίσουν μέρη τα οποία δεν έχουμε κόσμο. Υπάρχει μια τέτοια, μια πολιτική και σε αυτό. Οπότε το πιο... από τη στιγμή... κι επειδή δεν υπάρχει αυτή η δυνατότητα να φύγουν έτσι όπως έχει φτιαχτεί από την Ευρώπη κι από τη χώρα τους, αυτό που κάνουμε ήταν να κάνουμε ένα γρήγορο, να κάνουμε μια γρήγορη ενσωμάτωση, αλλά δυστυχώς που δεν πετυχαίνει, γιατί δεν μπορεί να μάθει το παιδί αυτό όταν το φέρνεις και το πετάς μέσα σε ένα σχολείο που μιλάνε μόνο ελληνικά και δεν του μαθαίνεις ελληνικά, τίποτα να κάνει. Δεν μπορεί να ενταχτεί. Οπότε η πολιτική αυτή όλη να τα κάνουμε Ελληνάκια, να τους μάθουμε ελληνικά, να τους κάνουμε... κι αυτό, δεν είναι σωστή.

Συνεντευκτής: Θα έπρεπε σε αυτήν την πολιτική να υπάρχει και κάποια διδασκαλία των μητρικών τους στοιχείων;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Ναι, δεν μπορείς να ζητάς εσύ ως Έλληνας στην Αμερική να επιβάλεις και να λες «θα μάθετε ελληνικά» κι ας είναι παιδιά τα οποία είναι τρίτης γενιάς εκεί ή Έλληνες που δεν ξέρουν καν ελληνικά και να λες «όχι» και να επιβάλεις ας πούμε και να λες «θα μάθουν, θα μάθουν και την Ελληνική» και όταν έρχονται στη χώρα σου ας πούμε να λες «δε θα μάθουν τη

δικιά τους γλώσσα» Αυτό. Πιστεύω ότι πρέπει να μαθαίνουν... να κρατάν και τα στοιχεία τους, δεν πρέπει να χάσουν την ταυτότητά τους ό, τι και να 'ναι.

Συνεντευκτής: Άρα υποστηρίζετε ότι θα ήθελε κάποια αλλαγή η πολιτική που ακολουθείται;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Ναι, είναι αυτό, αυτό. Η πολιτική, ποια πολιτική;

Συνεντευκτής: Η εκπαιδευτική.

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Η εκπαιδευτική πολιτική. Το παν είναι να μάθουν, να τους εκπαιδεύσει στη γλώσσα ... ή οτιδήποτε άλλο, καθηγητής ο οποίος μιλάει τη γλώσσα τους... είναι (ενν. βασικό) κι όλο αυτό. Κι αυτό που θα μάθουν θα το μάθουν λάθος. Είναι... αυτό, απλά είναι... Και δε θα μπορέσουν να νιώσουν ποτέ κι αυτά οικεία. Έτσι... δε θα μπορέσουνε. Αυτό.

Συνεντευκτής: Συμφωνείτε με το ισχύον καθεστώς εγγραφής μόνο των νόμιμων προσφύγων στα σχολεία;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Επειδή το πράμα έχει γίνει πολύ δύσκολο, είμαι υπέρ να βοηθάμε, αλλά έχουμε φτάσει στο σημείο να μη μπορούμε να βοηθάμε. Δηλαδή, έχουμε φτάσει στο σημείο να έχουμε τη διάθεση να βοηθήσουμε, αλλά να μην έχουμε τους πόρους. Από τη στιγμή που ήρθαν, ναι, πρέπει να τους βοηθήσουμε, αλλά πρέπει να υπάρχει και ένα μέτρο, να μη... εντάξει, πρέπει να πάνε κι αλλού. Δεν έχουμε τη δυνατότητα. Δηλαδή, αυτή τη στιγμή χαλάμε και το ήδη υπάρχον. Δηλαδή δεν κάνουμε καλό. Κανένας δεν μαθαίνει. Ούτε οι ξένοι μαθαίνουν, ούτε εμείς μαθαί... ,ούτε τα παιδιά μας μαθαίνουν. Είναι αυτό. Δηλαδή μέχρι τώρα, ναι, όσοι υπάρχουν εδώ να τους εκπαιδεύουμε. Από τη στιγμή που ήρθαν εδώ, να τους εκπαιδεύσουμε. Νόμιμοι-παράνομοι. Αλλά λιγάκι τώρα αυτά «κράτε» γιατί θα χάσουμε κι αυτό που έχουμε. Πλέον είναι...

Συνεντευκτής: Λειτουργεί κατά τη γνώμη σας επαρκής αριθμός ΔΥΕΠ στα σχολεία;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): ΔΥΕΠ;

Συνεντευκτής: Δομές υποστήριξης και εκπαίδευσης προσφύγων.

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Όχι αυτή τη στιγμή... δεν έχουμε... Αυτή τη στιγμή δεν έχει καν ψηφιστεί, δεν έχει μπει. Δεν είναι επαρκείς, αυτές οι δομές δεν είναι επαρκείς αυτή τη στιγμή. Ήδη δεν τρέχουν καν. Θα έπρεπε να έχουμε όπως στη .. το ΖΕΠ , όλα αυτά που έχουμε, αυτή τη στιγμή δεν τρέχουν, περιμένουμε να τρέξουν και για αυτό και τα παιδιά είναι αυτή τη στιγμή μέσα σε τάξεις που παρακολουθούνε ... γιατί δεν υπάρχουν αυτή τη στιγμή έτοιμες, ακόμα δεν έχουν τρέξει, τις καθυστερούν πάρα πολύ, δεν έχουν τρέξει κι έτσι είναι μέσα στην τάξη αυτή τη στιγμή και είναι σαν τα χαμένα τα παιδιά, δεν ξέρουν, δεν καταλαβαίνουν, δεν μπορείς να τους εξηγήσεις. Όχι, δεν είναι επαρκείς.

Συνεντευκτής: Πιστεύετε ότι θα έπρεπε σε κάθε σχολείο να λειτουργούν τέτοιες δομές για την ομαλότερη ένταξη των προσφύγων και μεταναστών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Όπου υπάρχουν πρόσφυγες, ναι, πρέπει να υπάρχουν. Ναι.

Συνεντευκτής: Γιατί;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Ακριβώς για αυτό ότι και καλά να λειτουργούν ώστε να μπορούν να ενταχθούν πιο εύκολα ας πούμε μαζί με το... μέσα στο σύνολο. Να μάθουν Ελληνικά, έστω με κάποιο τρόπο να διδάχονται την Ελληνική. Να διδάχονται και τα Αγγλικά γιατί δεν μιλάμε μόνο για Ελληνικά. Τους μαθαίνεις και Αγγλικά. Να μπορούν να συνεννοηθούν. Αν δεν μπορείς να επικοινωνήσεις με τον άλλον, δεν μπορείς ποτέ να έρθεις και κοντά του. Δηλαδή, δεν είναι... Μόνο τα παιδιά το πετυχαίνουν αυτό (ενν. την επικοινωνία).

Συνεντευκτής: Ποιες γλώσσες διδάσκονται στα σχολεία και σε ποια δίνεται έμφαση;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Ελληνικά, σε αυτά, και δίνεται έμφαση στα Ελληνικά. Δεν υπάρχει δηλαδή κάτι σε.. στη γλώσσα των παιδιών, των μεταναστών, δεν υπάρχει κάτι.

Συνεντευκτής: Θα λέγατε ότι η σχολική πραγματικότητα αντικατοπτρίζει τις νομοθετικές ρυθμίσεις που υπάρχουν; Αν η πραγματικότητα του σχολείου συμβαδίζει με τις νομοθετικές ρυθμίσεις που υπάρχουν ή όχι.

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Ε, ναι. Όσο γίνεται από εμάς με τις νομοθετικές ρυθμίσεις ή αυτές τις αποφάσεις που έχουν βγει για το πώς θα πρέπει να χειριζόμαστε τους πρόσφυγες. Αυτό τουλάχιστον εμείς προσπαθούμε και το ακολουθούμε αυτό το πράμα. Όστε να μπορούν κι αυτά να ενταχθούν πιο εύκολα, πιο ομαλά, να μην υπάρχουν δηλαδή ... Από το σχολείο μας αυτά που μας έχουν δώσει κι αυτά (κι αυτά: έκφραση του ομιλητή) τα εφαρμόζουμε, προσπαθούμε να τα εφαρμόσουμε κι όχι γιατί μας τα επιβάλλουν. Γιατί, όπως είπαμε, θα το πω ρομαντικά ξανά, είμαστε καθηγητές. Είναι παιδιά, από τη στιγμή που σου έρχεται ένα παιδί μέσα στην τάξη, το βλέπεις σαν παιδί, ό,τι και να' ναι.

Συνεντευκτής: Άρα υποστηρίζετε ότι η σχολική πραγματικότητα δύσκολα συμβαδίζει με τις υποδείξεις ας πούμε;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Ναι, πρέπει να' ναι, πρέπει, πιο πολύ νομίζω δε βασίζεται αυτό στο ότι μας το επιβάλλει το Κράτος, βασίζεται πιο πολύ στην καλή διάθεση κάποιου να βοηθήσει αυτήν την κατάσταση που υπάρχει κι όχι τόσο ότι φοβάσαι το Κράτος ή πρέπει να ακολουθήσεις τον Νόμο. Γιατί και να γίνει κάτι, δε φτάνει κι ως το Υπουργείο. Δηλαδή, αν κάποιος

συμπεριφέρεται άσχημα σε έναν πρόσφυγα ή οτιδήποτε, δε φτάνει σχεδόν ποτέ πάνω. Δηλαδή κι ο πρόσφυγας δεν μιλάει. Αυτό που έχω δει εγώ από... (ενν. την εμπειρία του)

Συνεντευκτής: Το νομοθετικό πλαίσιο και το πρόγραμμα σπουδών που προκύπτει θα λέγατε ότι γεννά στα παιδιά αυτά φιλοδοξίες όσον αφορά το μέλλον τους; Ποιες είναι αυτές;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Ναι, κι έχουμε και παραδείγματα προσφύγων οι οποίοι θέλουν να γίνουν δικηγόροι, θέλουν να γίνουν... ο άλλος ήθελε να γίνει γιατρός. Από τα βιώματά τους. Ο άλλος θέλει να γίνει δικηγόρος, γιατί θέλει να βοηθάει τους συμπατριώτες του, όλους αυτούς που θέλουν να φύγουν από τη χώρα κι ο άλλος γιατρός γιατί έχει δει να σκοτώνονται δικοί του κι έλεγε για να τους κάνει καλά. Έρχονται εδώ, βλέπουν ότι υπάρχει διάθεση κι από τους καθηγητές, όσοι δηλαδή θέλουν να τα πάνε καλά, είναι παιδιά τα οποία θέλουν να συνεχίσουν τη ζωή τους, δεν είναι τώρα και καλά ... ότι προσδοκίες, είναι και καλά... είναι ανάγκες επιβίωσης. Πρέπει να κάνουν κάτι και θέλουν να κάνουν κάτι το οποίο είναι καλό. Θέλουν να βρουν ένα επάγγελμα. Αυτό θα το βρουν ... Έχουν που θα το βρουν μέσω του Σχολείου, δε θέλουν να γίνουν, δεν είναι παιδιά τα οποία ζούσανε σε τραγικές συνθήκες και φύγανε και ήρθανε εδώ, ήταν άνθρωποι που είχανε μια αξιοπρεπή δουλειά κάποιος, ήρθαν αυτά (ενν. τα γεγονότα) έρχονται, θέλουν τα παιδιά τους να βρουν κάτι αξιοπρεπές, να έχουν μια καλή ζωή, έχουν στόχους καλούς. Δηλαδή έχουν στόχους οι οποίοι είναι ... δεν είναι απλά να επιβιώσουν, θέλουν να κάνουν κάτι, να προοδεύσουν, οπότε, νομίζω, να βοηθάει όλο αυτό στο να τους καλλιεργηθούν όλες αυτές οι προσδοκίες επιπλέον ας πούμε.

Συνεντευκτής: Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζετε όσον αφορά την εφαρμογή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην τάξη;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Οι δυσκολίες είναι ότι δεν υπάρχουν κατάλληλες δομές, να το πω έτσι, δεν υπάρχει το... δεν υπάρχουν οι κατάλληλες γνώσεις από εμάς. Το βασικό, θα το ξαναπώ, είναι η γλώσσα. Πρέπει να μιλάς μια έστω... τη μια γλώσσα που μιλάνε οι πρόσφυγες κι όλα αυτά. Δεν είναι, δεν υπάρχουν ευκολίες, υπάρχουν πάρα πολλές αυτό όπως λένε τώρα και στην ερώτηση (ενν. τις δυσκολίες) οι δυσκολίες στο όλο θέμα.

Συνεντευκτής: Τι θα σας βοηθούσε για να ανταπεξέλθετε καλύτερα στη διδασκαλία με τους μετανάστες;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Ε, καθαρά να βρεθεί ένας τρόπος για καλύτερη επικοινωνία. Όλο αυτό. Δηλαδή. Είτε να υπάρχει είτε να εκπαιδεύεται ένας καθηγητής, αλλά το θέμα είναι άλλο, ότι και καλά πόσος χρόνος ας πούμε απαιτείται να μάθει έστω μία γλώσσα ή να μάθουνε -να υπάρχουν

άλλες δομές οι οποίες να είναι πιο εντατικές- να μάθουνε την Ελληνική. Δηλαδή να μπορείς μετά... Και να ξεκινάνε οι πρόσφυγες ό,τι ηλικία και να έχουν, να ξεκινάνε από χαμηλότερα επίπεδα, ε, από χαμηλότερη βαθμίδα εκπαίδευσης. Κι όχι να μπαίνουν ξαφνικά ας πούμε στο Λύκειο. Δε γίνεται να φέρνεις ένα παιδί τώρα Δευτέρα Λυκείου που δε μιλάει Ελληνικά. Να έχεις κόψει μαθητή ας πούμε, να μην περάσει στη Δευτέρα Λυκείου γιατί δεν απέδιδε καλά και κάποιος ας πούμε που δεν..., έχει μηδέν απόδοση δηλαδή στα Ελληνικά, σε αυτά που πρέπει, να τον περνάς. Γιατί παίρνουν μετά, θα πάρουν πτυχίο. Κάποιοι έχουν γραφτεί για να πάρουν, να τελειώσουν και να πάρουν πτυχίο. Και κόβεις τον άλλον ας πούμε που έχει μια άλφα επίδοση και περνάς ας πούμε το παιδί που είναι πρόσφυγας.

Συνεντευκτής: Σε τι ακόμη θεωρείτε αναγκαίο/θα επιθυμούσατε να επιμορφωθείτε;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Το θέμα είναι στη Γλώσσα και το άλλο είναι να δω κάτι ας πούμε ιστορικό, ξέρω εγώ, κοινωνιολογία ... δηλαδή πώς... γενικά να μάθεις την κουλτούρα, κάτι που να είναι στη... , ε, να δεις την κουλτούρα τους, να τους κάνεις να νιώσουν πιο οικεία ας πούμε μαζί σου. Αυτό. Δεν μπορώ να σκεφτώ κάτι συγκεκριμένο δηλαδή.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τα εγχειρίδια που υπάρχουν για την εκπαίδευση των προσφύγων μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Αυτά που έχω δει, γιατί εγώ δεν έχω εγχειρίδια, και οι πιο πολλοί καθηγητές βρίσκουν εκείνοι υλικό για να διδάξουνε και όχι αυτά που τους..., δηλαδή είναι, είναι κάποια που είναι πολύ κακογραμμένα, λεξούλες δηλαδή δεν ξέρω κι εγώ πώς θα το χαρακτήριζα, είναι σα τιμοκατάλογοι, δηλαδή κάπως έτσι είναι τα... Βέβαια δεν υπάρχει το... οι καθηγητές βλέπω ότι ψάχνουν μόνοι τους και βρίσκουν από άλλους ας πούμε ή ψάχνουν στο εξωτερικό και φέρνουν, εκτυπώνουνε δικά τους, δικό τους υλικό και κάνουνε τα μαθήματα. Τουλάχιστον αυτά που είδα πέρσι στο ΖΕΠ που είχε ξεκινήσει, υπήρχε η Ζώνη Ένταξης Προσφύγων ας πούμε.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε το πρόγραμμα σπουδών από διαθεματικής άποψης;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Πολύ κακό, δεν έχει, δεν έχει αλλάξει κάτι που να μπορεί να κάνει να εντάξει μέσα τους πρόσφυγες. Είναι να δημιουργεί νέες δομές. Το υπάρχον δεν εξυπηρετεί ας πούμε αυτό, αυτό το πρόγραμμα. Βλέπουμε ότι προσθέτουν νέες δομές οι οποίες κι αυτές λίγο υπολειτουργούν, όπως τα ΔΥΕΠ και τα άλλα.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά την εξέταση ενός αντικείμενου από διάφορες οπτικές-θέματα, υπάρχει κάτι τέτοιο στη διδασκαλία των νεαρών μεταναστών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Ένα αντικείμενο να το πιάσουμε ας πούμε από διάφορες πλευρές.

Συνεντευκτής: Ναι, ναι.

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Ε, όχι, αυτό είναι καθαρά θέμα της ιδιοσυγκρασίας του καθηγητή ας πούμε. Πώς θα βοηθήσει σε αυτό. Δηλαδή, αν προσπαθεί να εντάξει κάτι και βλέπει ότι ο πρόσφυγας δεν μπορεί να το καταλάβει, και κάνεις αυτό, τότε μόνο προσπαθείς να το φέρεις σε τέτοιο τρόπο, που να με κάποιον τρόπο που να συμμετάσχει κι ο πρόσφυγας, να το φέρεις δηλαδή από διάφορες οπτικές γωνίες ώστε και καλά να το καταλάβει κι ο πρόσφυγας. Δηλαδή είναι καθαρά στο χέρι του καθηγητή και πόση διάθεση έχει, δηλαδή να παραμελήσει σε εισαγωγικά λίγο τον γηγενή, για να βοηθήσει και τον πρόσφυγα.

Συνεντευκτής: Οι Τεχνολογίες της Πληροφορικής που χρησιμοποιούνται στην τάξη είναι επαρκείς;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Υπάρχουν τα ΤΠΕ. Αυτό δεν είναι;

Συνεντευκτής: Ναι, τεχνολογίες...

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Της Πληροφορίας και της Εκπαίδευσης. Υπάρχει η δυνατότητα, αλλά πάλι εξαρτάται από τον καθηγητή. Έχουμε καθηγητές μεγάλους σε ηλικία που δεν ξέρουν καν να γράφουν στον υπολογιστή ας πούμε. Οπότε δεν περιμένεις και πολλά από αυτούς. Ότι γίνεται είναι από τους πιο νέους και πάλι είναι καθαρά θέμα του εκπαιδευτικού.

Συνεντευκτής: Θεωρείτε αναγκαία την παρουσία μεταφραστή για να γίνεται πιο κατανοητό το μάθημα στους μετανάστες και πρόσφυγες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Δηλαδή κάποια πράγματα. Τώρα δηλαδή εγώ στην Επιστήμη ας πούμε, στη Γεωπονία. Πολλά πράγματα εγώ τα ξέρω στα Αγγλικά. Δε μπορώ να τα... Ο πρόσφυγας ούτε αυτό καταλαβαίνει στα αγγλικά. Δηλαδή είναι κάποιες λέξεις οι οποίες είναι άγνωστες, δεν είναι σε αυτό. Δηλαδή πώς θα εξηγήσω κάτι που δεν μπορώ να του το εξηγήσω ούτε στα ελληνικά, δηλαδή που δεν μπορεί να το καταλάβει στα ελληνικά, πόσο μάλλον αν του το πω στα αγγλικά που πολλοί δεν μιλάνε καν αγγλικά. Άλλοι είναι γαλλικά, όταν είναι από γαλλικές αποικίες, άλλοι μιλάνε φαρσί, άλλοι αραβικά κι αυτά. Δεν ... Άρα επιβάλλεται ο μεταφραστής. Κι εκεί ερχόμαστε σε αυτό που είπα, ότι χρειάζεται ο καθηγητής να μιλάει έστω τη μία γλώσσα από αυτές.

Συνεντευκτής: Υπάρχουν μεταφραστές στις τάξεις για να βοηθάνε στην κατανόηση του μαθήματος και κατά συνέπεια στην ένταξη;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Όχι, τίποτα.

Συνεντευκτής: Ποια είναι η άποψη σας για την ένταξη των μεταναστών/προσφύγων στο ελληνικό σχολείο;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Η γνώμη μου είναι ότι πρέπει να γίνει αλλά πάντα να ξεκινάει. Δεν μπορείς να το ξεκινήσεις από μία υψηλή βαθμίδα εκπαίδευσης. Πρέπει να ξεκινήσει να το πούμε από το μηδέν. Να ξεκινήσει από το ... από την Πρώτη Δημοτικού, να αρχίσουμε τα γράμματα και να φτάσουμε στο.., στο να διαβάζεις ας πούμε. Το τελευταίο. Λέω εγώ τώρα! Αλλά αυτό πρέπει να ξεκινάει από νωρίς κι όχι να τον πετάνε μέσα σε μια τάξη, σε ένα Λύκειο και να του λέει «κάτσε εδώ άκου» κι ας πούμε «σκάσε και κολύμπα»

Συνεντευκτής: Όσον αφορά την αναγκαιότητα ένταξης αυτών των μαθητών στο ελληνικό σχολείο;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Πρέπει, γιατί είναι πιο καλά να έχεις ας πούμε αυτή τη μερίδα που είναι ξένοι, και είναι άγνωστοι και πώς να το πω. Όχι ξένοι, είναι μια μερίδα οι οποίοι είναι διαφορετικοί από εμάς κι αν δεν τους κάνουμε αυτή τη στιγμή να τους φέρουμε κοντά μας, στο μέλλον θα τους βρούμε απέναντί μας. Αν δεν τον κάνεις κάποιον να αγαπήσει εκεί που ήρθε, αφού πλέον δε θα φύγει... Πρέπει να τον κάνεις να ... να έρθει με το μέρος σου. Αν τους έχουμε απέναντι συνέχεια, θα έχουμε σοβαρά προβλήματα στο μέλλον. Άλλωστε κι οι πιο πολλοί τους έρχονται για να δημιου..., υπάρχουν ομάδες, δυνάμεις οι οποίες σπρώχνουν κόσμο για να δημιουργήσουν πρόβλημα προς τα εδώ. Καλό είναι εμείς αυτόν τον κόσμο αν καταφέρουμε με αυτό να τους φέρουμε κοντά μας, να γλυτώσουμε πολλά προβλήματα στο μέλλον. Άρα συμφωνώ στο να είναι ..., να ενταχθούνε δηλαδή, να μπουν.

Συνεντευκτής: Η παράλληλη διδασκαλία των αλλοδαπών μαθητών με τους γηγενείς μαθητές δυσχεραίνει το έργο σας και εις βάρος ποιων;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Δυσχεραίνει το έργο μου, ναι, και εις βάρος εννοείται και των γηγενών μαθητών αλλά και σε μένα που δε με αφήνει να είμαι κι εγώ όπως θέλω. Όταν διακόπτω το μάθημα και όταν βλέπω ότι δεν καταλαβαίνουν, όταν δεν έχω, όταν είναι κάτι θεωρητικό και πρέπει να πω κάτι και στα αγγλικά, κόβουν και τον δικό μου ειρμό σκέψης ας πούμε και αυτό που θέλω να πω ώστε να αποδώσω εγώ όσο θέλω, αλλά και στους μαθητές, γιατί και οι δικοί μας μαθητές, δυστυχώς το επίπεδο αγγλικών στο Χ.. σχολείο δεν είναι και τόσο καλό, οπότε δεν μπορείς να πεις ότι μπορεί να χρησιμοποιήσεις ας πούμε (ενν. τα αγγλικά) να διδάξεις κάτι στα αγγλικά, έστω, μισό μάθημα ας πούμε, και να πεις ότι «ώπα, οι δικοί μας μαθητές έπιασαν το τι λέμε». Οι δικοί μας μαθητές, απαραίτητα (καταλαβαίνουν) ελληνικά, αυτοί αγγλικά εις βάρος των γηγενών και εις βάρος και εμένα που δεν μπορώ να κάνω ας πούμε, να το πω έτσι, να αποδώσω εγώ όσο θέλω.

Συνεντευκτής: Θεωρείτε ότι υπάρχουν προκαταλήψεις και στερεότυπα σε βάρος των αλλοδαπών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Ε, ναι. Ρατσιστικά συνήθως είναι τα προβλήματα που βλέπουμε. Δεν είναι ούτε ότι και καλά (έκφραση) από ποια χώρα είναι. Και μόνο ότι είναι ξένοι δηλαδή, υπάρχουν. Κι όχι ..., πάντα μιλάμε από τη μικρο..., (διόρθωση σκέψης) όχι από τη μεγαλύτερη μερίδα μαθητών, μιλάμε μια πολύ μικρή μερίδα μαθητών κι αυτά (έκφραση). Ναι, και είναι και, και αρκετά άσχημα τα πιο πολλά. Οι αντιδράσεις των μαθητών.

Συνεντευκτής: Ποιες πιστεύετε ότι είναι οι επιπτώσεις τους στην εκπαιδευτική ένταξη προσφύγων και μεταναστών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Δεν νιώθουν ούτε οι μαθητές αυτοί οικεία. Εκτός ότι αντιμετωπίζουν δυσκολίες, ότι δεν καταλαβαίνουν και όλα αυτά, βρίσκονται μέσα και σε ένα περιβάλλον το οποίο και καλά νιώθουν ότι είναι..., ότι δεν είναι ευπρόσδεκτοι και ότι αντιμετωπίζουν και προβλήματα, δηλαδή νιώθουν ότι τους κοιτάνε με μισό μάτι να το πω, οτιδήποτε. Άρα, πώς μπορεί αυτό το παιδί να νιώσει οικεία, να κάτσει να προσπαθήσει. Έχει να αντιμετωπίσει και κάτι που δεν καταλαβαίνει, την εκπαίδευση ας πούμε στα ελληνικά, κι έχει να αντιμετωπίσει κι άσχημες συμπεριφορές άλλων μαθητών. Οπότε, δεν είναι...

Συνεντευκτής: Ποιες προτάσεις θα κάνατε ούτως ώστε να καλυφθούν οι εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών αυτών και να βελτιωθεί το πρόγραμμα σπουδών;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Πρώτον είναι να υπάρξουν δομές που να ξεκινάνε από τους πρόσφυγες, είπαμε από χαμηλότερες βαθμίδες διδασκαλίας, (αίτημα για επανάληψη της ερώτησης)

Συνεντευκτής: (Επανάληψη της ερώτησης)

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Να δημιουργηθεί ας πούμε μια νέα ομάδα καθηγητών οι οποίοι ας πούμε να εκπαιδεύονται στη γλώσσα, να τους δίνεται η δυνατότητα, δηλαδή κάποιες ώρες, να τους αφαιρεθούν κάποιες ώρες- μπορεί να ακούγεται έτσι λίγες ώρες που έχουν αλλά ..-εν πάσει περιπτώσει, να τους αφαιρεθούν κάποιες ώρες και να μάθουν. Να ασχοληθούν λίγο με τη γλώσσα, να τους το πριμοδοτεί δηλαδή για να μάθουν γλώσσα, να πληρώνει δηλαδή κάποιον να μάθει τη γλώσσα και να μπαίνουν αυτοί, δηλαδή αυτοί που μπορούνε, ή να δίνει κάποιο "μπόνους", κάποιο "πριμ" ώστε να τους αναγκάσει κάποιους δηλαδή να, να κινηθούν να μάθουν τη γλώσσα και να αναλαμβάνουν αυτοί την, την εκπαίδευση. Εγώ το λέω ότι δεν μπορώ να το κάνω. Δηλαδή δυστυχώς το μάθημά μου είναι ... ή θα πρέπει να ασχοληθώ με τους γηγενείς ή θα πρέπει με τα...

, με τα προσφυγόπουλα. Στα εργαστήρια που είμαστε δύο καθηγητές, όταν έχει πολλά άτομα πρέπει να είναι αναγκαστικά δύο. Ο ένας κάνει το μάθημα, δείχνει, κι ο άλλος κάθεται κι εξηγεί στα αγγλικά στους πρόσφυγες. Σε τέτοιες περιπτώσεις παλεύεται, αλλά σε όλα τα άλλα όχι.

Συνεντευκτής: Έχετε να προσθέσετε κάτι επιπλέον;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ8): Όχι. Καλή επιτυχία στο .. μεταπτυχιακό είναι;

Συνεντευκτής: Ναι, ευχαριστώ.

ΣΥΝΕΝΤΕΞΗ: 9^η

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: 04-11-2019

ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ: Μαγνητοφώνηση

Δημογραφικά στοιχεία

Φύλο: Άνδρας

Συνεντευκτής: Πόσο χρονών είστε;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Πενήντα τεσσάρων.

Συνεντευκτής: Πόσα τα έτη υπηρεσίας σας;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Πέντε.

Συνεντευκτής: Ποιες οι σπουδές σας;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Σχολή Πλοιάρχων.

Συνεντευκτής: Ποιο το μορφωτικό επίπεδο μητέρας- πατέρα σας;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Δημοτικό.

Συνεντευκτής: Ποιο μάθημα διδάσκετε;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Ναυτιλία, Ευστάθεια.

Συνεντευκτής: Ποια η εμπειρία σας σε διδασκαλία μεταναστών και προσφύγων μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Φέτος είναι η εμπειρία μου. Όχι, και ... με άλλους. Είχα μετανάστες και στη Νεάπολη (Λακωνίας) αλλά ήταν ήδη ενταγμένοι. Δηλαδή δεν ήταν η πρώτη τους επαφή. Πήγαιναν, είχαν πάει όλες τις τάξεις του Δημοτικού και του Γυμνασίου και του Λυκείου, είχανε πάει εδώ στην Ελλάδα.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τη σχολική επίδοση των μεταναστών και προσφύγων μαθητών συγκριτικά με αυτή των γηγενών;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Των μεταναστών και προσφύγων που είναι πολλά χρόνια εδώ θα την θεωρούσα ικανοποιητική. Αυτών που έρχονται και τους βάζουν μέσα στην τάξη κατευθείαν, είναι ανύπαρκτη, είναι μηδενική.

Συνεντευκτής: Σε ποια μαθήματα παρατηρείτε να συμμετέχουν περισσότερο και έχουν καλύτερη επίδοση και γιατί;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Σε κανένα. Ούτε συμμετέχουν ούτε έχουν επίδοση. Είναι ανύπαρκτοι.

Συνεντευκτής: Γιατί πιστεύετε;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Προφανώς επειδή δεν ξέρουν τη γλώσσα. Είναι το κυρίαρχο. Και κάποιοι από αυτούς δεν ξέρουν ούτε αγγλικά. Οπότε τι μάθημα να σου πουν, τι μάθημα να καταλάβουν, που έχω κάνει προσπάθειες και στα αγγλικά. Αλλά και τα αγγλικά έχουν ιδιαίτερους όρους, ειδικούς όρους, τους οποίους δεν τους ξέρουν τα παιδιά και δεν μπορούμε να έχουμε κι εμείς την απαίτηση να ξέρουν την ορολογία.

Συνεντευκτής: Με ποιο τρόπο θα λέγατε ότι η σχολική επίδοση συμβάλλει στην ένταξη προσφύγων και μεταναστών;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Η σχολική επίδοση δεν μπορεί να γίνει αν δεν υπάρχει τμήμα ένταξης. Αυτό που προσπαθούν να κάνουν είναι ανέφικτο. Δεν γίνεται. Δεν μπορούν να πάρουν τα παιδιά και να τα βάλουν μέσα στην τάξη χωρίς να ξέρουν καν τη γλώσσα. Αν δεν έχουν περάσει από τμήμα ένταξης, έτσι όπως τα τοποθετούν, κακώς τα τοποθετούν γιατί είναι και κακό παράδειγμα για τους άλλους.. Γιατί κοιμούνται μέσα στην τάξη, δηλαδή τι να κάνουν; Αφού δεν καταλαβαίνουν τη γλώσσα. Έχουν βασικό πρόβλημα. Έτσι;

Συνεντευκτής: Η επίδοση που έχουν, η όποια επίδοση, συμβάλλει στην ένταξη τους;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Όχι, αφού δεν έχουν καν επίδοση. Δεν ασχολούνται κι εκείνοι καν.. Αφού δεν καταλαβαίνουν τη γλώσσα. Κι αν πεις να ασχοληθείς με αυτούς, με τους έναν ή δύο ή με τους..., θα χάσεις όλους τους υπόλοιπους. Λοιπόν δεν μπορώ να χάσω τους άλλους δεκαοκτώ, είκοσι, για να κυνηγήσω τον έναν και τον άλλον. Για να μιλάω στα αγγλικά, και να μιλάω ή να προσπαθήσω να τον κάνω να καταλάβει τι λέω. Δεν γίνεται αυτό.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή τους στην τάξη; Γιατί;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Ανύπαρκτη. Λόγω του γλωσσικού προβλήματος που έχουν. Δεν υπάρχουν. Κοιμούνται μέσα στην τάξη. Στη καλύτερη των περιπτώσεων κοιμούνται. Έτσι;

Συνεντευκτής: Στη χειρότερη;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Ε, στη χειρότερη, γιατί κάνουν φασαρίες, θέλουν να φύγουν, δε θέλουν να κάτσουν μέσα στην τάξη. Αυτό. Παίζουν με τις καρέκλες, παίζουνε... Αυτό. Δηλαδή, πώς να κρατήσεις ένα παιδί, χωρίς να καταλαβαίνει τη γλώσσα, σε μια τάξη να κάνει ησυχία; Δεν υπάρχει αυτό.

Συνεντευκτής: Ποια είναι η συχνότητα παρακολούθησης μαθημάτων από τους πρόσφυγες και μετανάστες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Είναι τακτικοί. Είναι τακτικοί, αλλά είναι σαν ανύπαρκτοι. Δηλαδή έρχονται μόνο και μόνο για να δώσουν την παρουσία τους, για να πιάσουν την καρέκλα. Δεν κάνουν τίποτα άλλο.

Συνεντευκτής: Ποιες οι σχέσεις με τους συμμαθητές τους κατά τη διάρκεια του μαθήματος; Συνεργάζονται για την επίλυση ασκήσεων και την εκπόνηση project;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Όχι. Όχι, δε συνεργάζονται καθόλου. Πάλι λόγω του δυσεπίλυτου γλωσσικού προβλήματος. Οποιοι βέβαια θέλουν να τους μιλήσουν αγγλικά... αλλά πάλι δεν τους αφήνουμε εμείς, γιατί δεν μπορεί να γίνεται δίγλωσσο το μάθημα. Έτσι; Δε γίνεται να γίνεται δίγλωσσο. Αυτό.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε το πρόγραμμα που ακολουθείται για την εκπαίδευση προσφύγων και μεταναστών μαθητών όσον αφορά τη γλωσσική διδασκαλία;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Νομίζω ότι είναι απαράδεκτο. Αυτό το σύστημα, να παίρνουμε τα παιδιά χωρίς καμία εξέταση ή χωρίς καμία γνώση της γλώσσας και να τα εντάσσουμε μέσα στις τάξεις, είναι ό,τι χειρότερο και για αυτά τα παιδιά και για το υπάρχον τμήμα που εντάσσονται. Δεν γίνονται αυτά. Δεν γίνονται. Δεν ξέρω ποιος τα σχεδίασε, αλλά να έρθει να δει τα αποτελέσματα.

Συνεντευκτής: Διδάσκονται οι αλλοδαποί μαθητές επαρκώς στοιχεία της μητρικής τους γλώσσας;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Όχι βέβαια.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά τα ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία που διαμορφώνουν την ταυτότητά τους θεωρείτε ότι αναδεικνύονται ή όχι; Πως γίνεται αυτό;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Δεν αναδεικνύονται. Δηλαδή τώρα όσον αφορά τη ... το τσεμπέρι που φοράνε, τη ... ξέρω εγώ ή κάποια άλλα χαρακτηριστικά... Όχι, νομίζω κι από τα παιδιά περνάνε απαρατήρητα τα περισσότερα. Έτσι;

Συνεντευκτής: Όλα αυτά τα στοιχεία που τους διαμορφώνουν, που είναι οι συνήθειες, τα ήθη και τα έθιμα κι όλα αυτά, μέσα από το μάθημα αναδεικνύονται;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Όχι, όχι γιατί σου είπα, υπάρχει ένα βασικό και δυσεπίλυτο θέμα. Είναι το θέμα της γλώσσας. Δεν μιλάνε ούτε αγγλικά, τα περισσότερα από αυτά, ούτε ελληνικά. Οπότε δηλαδή, τι να ξέρω εγώ; Να ξέρω σομαλέζικα ή να ξέρω ιρακινά; Να ξέρω φαρσί... Δεν ξέρω φαρσί ούτε... σομαλέζικα. Δε γίνεται.

Συνεντευκτής: Γνωρίζετε τι είναι η διαπολιτισμική εκπαίδευση; Ποιες οι προτάσεις σας ούτως ώστε να γίνει πιο διαπολιτισμικό το πρόγραμμα σπουδών που ήδη ακολουθείται;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Πολύ καλό η διαπολιτισμική εκπαίδευση, αλλά αν είχε βάλει έναν βασικό όρο, αυτό το δυσεπίλυτο της γλώσσας. Ή θα έπρεπε πρώτα να περνάγανε από τμήματα ένταξης με εκμάθηση της γλώσσας ή να γίνει με ξενόγλωσσα τμήματα, αλλά όχι να τα εντάξει μέσα στα ήδη υπάρχοντα τμήματα. Δε γίνεται αυτό το πράγμα, δε γίνεται απλά. Δε γίνεται.

Συνεντευκτής: Κάποια άλλη πρόταση για να "φτιαχτεί" το πρόγραμμα σπουδών;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Αυτό μόνο που σας είπα. Να περνάνε... Καταρχήν να τους μαθαίνει τη γλώσσα αν θέλει ή αγγλικά ή ελληνικά, ας επιλέξουν εκείνοι, και να τα βάλει σε ατομικά τμήματα (ενν. ξεχωριστά) κι όχι έτσι όπως το κάνει. Δεν μπορούν αυτά τα παιδιά δυστυχώς να παρακολουθήσουν, να τα βάλεις στην Πρώτη, στη Δευτέρα ή στην Τρίτη Λυκείου και να μπουν και να παρακολουθήσουν μάθημα. Είναι αδύνατο. Αφού δεν ξέρουν τη γλώσσα. Έτσι; Και δεν μπορεί κι ο καθηγητής να ασχοληθεί με αυτά τα παιδιά και να εγκαταλείψει τα άλλα. Είναι άδικο και για εκείνον, αλλά και για τα άλλα τα παιδιά. Δεν μπορεί να μείνουν τόσο πίσω.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις γηγενών και αλλοδαπών μαθητών κατά τη διάρκεια της σχολικής ζωής εκτός τάξης;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Σχετικά καλή.

Συνεντευκτής: Δηλαδή;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Δηλαδή δεν καυγαδίζουν, οι δικοί μας προσπαθούν να τους κάνουνε παρέα. Ε, προσπαθούν τα παιδιά να έρθουν σε επαφή μαζί τους, όσο δύσκολο και να είναι. Όσα παιδιά, όσα παιδιά μιλάνε αγγλικά, είναι πολύ πιο εύκολο. Αλλά όσα δε μιλάνε αγγλικά, είναι πάρα πολύ δύσκολο έως αδύνατο. Και για αυτά τα παιδιά αλλά και για τους δικούς μας. Δηλαδή με ποια γλώσσα να τους προσεγγίσουνε; Με παντομίμα; Πώς; Δεν έχουνε το απαραίτητο μέσον, δηλαδή την επικοινωνία. Και τα δικά μας τα παιδιά αλλά και εκείνα αντίστοιχα. Κατά τα άλλα μερικά μπορεί να δημιουργούν ως λόγοι αντίδρασης, να είναι πιο αντιδραστικά, να είναι πιο ... αλλά και αυτό στο μέτρο του ανεκτού. Δηλαδή τους καταλαβαίνεις. Τι να κάνει ο άλλος; Το να τον βάλεις έξι ώρες να κάθεται χωρίς να καταλαβαίνει τη γλώσσα, χωρίς να καταλαβαίνει κανέναν άλλον, το τι γίνεται, το τι συμβαίνει, ε, πώς να κάτσει κι αυτό το παιδί έξι ώρες στην καρέκλα; Γιατί παιδιά είναι. Πάνω από όλα είναι κι αυτοί παιδιά. Αλλά πώς να κάτσουν έξι ώρες στην καρέκλα. Ούτε καν, караγκιόζη να βλέπανε, θα καθόντουσαν. Εδώ τι είμαστε εμείς; Δεν ξέρω καν караγκιόζηδες αν είμαστε.

Συνεντευκτής: Ποια η συναναστροφή των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους γηγενείς;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Νομίζω ότι στο μέτρο του δυνατού ότι είναι καλή.

Συνεντευκτής: Τι περιλαμβάνει;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Ε, στο να μιλήσουνε, στο διάλειμμα στο να... Οι δικοί μας τους κάνουνε προσεγγίσεις. Έτσι; Ειδικά μέσω μουσικής, αν κανένας παίζει κάποιο όργανο, αν ... , που εκεί έχουν πάλι μια γλώσσα επικοινωνίας, τη μουσική, αλλά αυτές είναι ελάχιστες εξαιρέσεις που γνωρίζουμε μουσική και μπορούν να συνομιλήσουν μέσω αυτής με τους συνομήλικους τους. Αν δεν υπάρχει κι αυτό το μέσο.... Ή με τον αθλητισμό, μόνο σε αυτά τα σημεία. Δηλαδή όπου δεν υπάρχει η γλώσσα. Και το (=ως) μέσον της γλώσσας χρησιμοποιείται είτε με τον αθλητισμό είτε με τη μουσική. Αλλά πουθενά αλλού.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά στη συναναστροφή με τους άλλους μετανάστες μαθητές παρατηρείτε να υπάρχει επικοινωνία και παιχνίδι μεταξύ τους;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Επικοινωνία υπάρχει μόνο δηλαδή – κι αυτό λόγω εντοπιότητας και φυλής. Δηλαδή θα δεις οι Σομαλοί θα είναι με τους Σομαλούς. Οι Ιρακινοί με τους Ιρακινούς. Ε, οι όποιοι άλλοι με τους άλλους. Δεν κάνουν μεικτές παρέες. Ή τουλάχιστον δεν έχει πέσει στη δική μου αντίληψη να κάνουν μαζί παρέα. Έτσι; Ή να συγχρωτίζονται. Ιρακινοί με Σομαλοί επειδή ακριβώς είναι μετανάστες και οι δύο. Δεν το έχω παρατηρήσει. Δεν ξέρω αν συμβαίνει, εγώ δεν έχω δει κάτι αντίστοιχο.

Συνεντευκτής: Σε ποιες σχολικές δραστηριότητες συμμετέχουν οι μετανάστες-πρόσφυγες μαθητές (π.χ. εκδρομές, γιορτές, πενταμελές-δεκαπενταμελές); Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή τους αυτή;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Πενταμελές και Δεκαπενταμελές δε συμμετέχουν καθόλου, μόνο στις μουσικές εκδηλώσεις. Κι όσοι μπορούν και είναι γνώστες της μουσικής. Και στον αθλητισμό επίσης μερικοί, και στον αθλητισμό.

Συνεντευκτής: Πώς χαρακτηρίζετε αυτήν τη συμμετοχή;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Καλή, καλή. Όπου μπορούν δηλαδή, είναι καλοί.

Συνεντευκτής: Δηλαδή ανάλογα, όπου νιώθουν κι εκείνοι ότι μπορούν να ανταπεξέλθουν, δείχνουν φιλοτιμία να συναναστραφούν.

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Ναι, ναι, ναι. Ναι, ναι. Όπου αισθάνονται ότι είναι ικανοί, όπως είπαμε μέσω της μουσικής, ε, ναι εκεί και συμμετάσχουν. (Συμμετέχουν) ή τουλάχιστον το προσπαθούν. Έτσι; Εκεί μπορούν. Ή στον αθλητισμό. Αλλά μέχρι εκεί. Πουθενά αλλού....

Συνεντευκτής: Ποια η συναναστροφή των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους γηγενείς όσον αφορά το παιχνίδι; Η πρόσκληση για παιχνίδι από ποιους γίνεται;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Συνήθως δε γίνεται και δεν υπάρχει και αυτή. Γιατί πάλι, πάλι είναι το γλωσσικό. Έτσι; Πάλι είναι το γλωσσικό. Δηλαδή δεν έχουνε τρόπο και μέσο επικοινωνίας. Έτσι;

Συνεντευκτής: Αν ..., ας πούμε ότι παίζουνε κάποιο παιχνίδι οι γηγενείς, δε συμμετέχουν οι μετανάστες;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Όχι. Και να σου πω τι έχω παρατηρήσει, προτιμούν να κάθονται μέσα στην τάξη και να κοιμούνται πάνω στο θρανίο ή να είναι σε μια γωνιά απομονωμένοι, παρά να κάνουν οτιδήποτε άλλο. Και τους καταλαβαίνω. Αφού δεν μπορούν να μιλήσουν. Δεν καταλαβαίνουν.

Συνεντευκτής: Συμμετέχουν εξίσου τα κορίτσια και τα αγόρια στο παιχνίδι και γενικότερα στις καθημερινές σχολικές συναναστροφές με τους γηγενείς;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Όχι. Πιο εύκολα τα αγόρια.

Συνεντευκτής: Γιατί πιστεύετε ότι γίνεται αυτό;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Λόγω πολιτισμικού υπόβαθρου. Αυτό και μόνο. Έτσι νομίζω. Ότι είναι το πολιτισμικό τους υπόβαθρο. Έτσι, τα κορίτσια ειδικά που έρχονται από Ιράν, Ιράκ κι από εκεί, τα κορίτσια είναι λίγο δύσκολο στην προσαρμογή τους, ενώ τα αγόρια.... Ή βλέπεις ότι και τα αγόρια πάλι που..., φέρονται διαφορετικά στα κορίτσια από ό,τι στα αγόρια.

Συνεντευκτής: Δηλαδή;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Ε, δεν ξέρω, νομίζω ότι για αυτούς η γυναίκα είναι κάτι υποδεέστερο, είναι κάτι..., στη γυναίκα δε δίνουν σημασία.

Συνεντευκτής: Εννοείται ότι οι μετανάστες...

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Οι μετανάστες, οι μετανάστες, για τους μετανάστες μιλάω.

Συνεντευκτής: Κάποιος άλλος λόγος που μπορεί για αυτόν τα κορίτσια να μη συμμετέχουν εξίσου με τα αγόρια;, πέρα από το πολιτισμικό υπόβαθρο;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Δε γνωρίζω. Θα είναι αυτό το πολιτισμικό υπόβαθρο και πάλι η δυσκολία της γλώσσας.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις των μεταναστών και προσφύγων με τους εκπαιδευτικούς του σχολείου;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Ανύπαρκτες, ανύπαρκτες. Δεν υπάρχουν, τι να σου πω, ψέματα; Από κανέναν. Δεν ξέρω τι σου έχουν πει στις συνεντεύξεις, αλλά προσπαθούμε κι εμείς να μη τους ενοχλούμε για να μη μας ενοχλούν κι αυτοί. Δηλαδή τόσο απλά. Έτσι;

Συνεντευκτής: Θεωρείτε ότι υπάρχει δηλαδή μια, μια σχέση ...

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): (Διακόπτει το συνεντευκτή) Δε σε βλέπω, δε με είδες. Έτσι; Του ανύπαρκτου ο ένας προς τον άλλον. Είναι ανύπαρκτος για μένα όπως κι εγώ για αυτόν είμαι ανύπαρκτος. Γιατί δεν μπορώ να χάσω το μάθημά μου, για να κάνω τι; Σε ποια γλώσσα να το κάνω; Σε ποια γλώσσα;

Συνεντευκτής: Ισχύει αυτό κι από την πλευρά των μεταναστών; Δηλαδή να θέλουν οι σχέσεις να είναι ανύπαρκτες;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Ε βέβαια. Η σχέση είναι αμφίδρομη αυτή. Δεν είναι μόνο εκ μέρους μας. Κι όσες φορές έχω κάνει, εγώ τουλάχιστον, έχω προσπαθήσει να έρθω σε επικοινωνία και αυτά (έκφραση) είναι πολύ δύσκολο γιατί δεν γνωρίζουν καν αγγλικά. Ε, κι εγώ δεν μπορώ να μάθω φαρσί, τώρα. Έτσι; Ούτε σομαλέζικα όπως είπαμε. Και πέρα από τα αγγλικά, το how do you do και το where are you from, μη νομίζεις, δεν ξέρουν τίποτα άλλο από αγγλικά. Αυτά είναι. Δηλαδή να σου πουν από πού είναι και το όνομά τους στα αγγλικά. Δεν μπορούν να κάνουν διάλογο στα αγγλικά. Έτσι; Πολύ δε μάλλον να τους πεις και το μάθημα στα αγγλικά. Που έχω προσπαθήσει να το κάνω κι αυτό. Αλλά αφού δεν καταλαβαίνουν.

Συνεντευκτής: Ποιος κατά τη γνώμη σας είναι ο ρόλος του εκπαιδευτικού σχετικά με τους μετανάστες-πρόσφυγες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Δύσκολη ερώτηση. Να προσπαθεί να τους εντάξει αλλά όχι με αυτόν τον τρόπο. Αν υπήρχε ένα υπόβαθρο, ένα τμήμα ένταξης, το οποίο δεν ξέρω πόσο θα ήταν, ένα χρόνο, θα ήταν δύο χρόνια, θα ήταν τρία χρόνια, δεν μπορώ να ξέρω πόσο θα ήταν. Τουλάχιστον να τους μάθαινε τη γλώσσα. Να γινόντουσαν κάποιες εξετάσεις. Να βλέπανε σε ποιο επίπεδο είναι και μετά αντίστοιχα να τους τοποθετούσε σε τάξεις, έτσι θα ήταν πάρα πολύ καλό. Κι έτσι θα έπρεπε να είναι, για να λειτουργήσει το σύστημα. Αλλά τώρα «σε παίρνω βάσει της ηλικίας που είσαι και σε εντάσσω σε μία τάξη χωρίς να βλέπω ποια γλώσσα γνωρίζεις, τι κάνεις και τι ράνεις» αυτό είναι... δε γίνεται αυτό. Ναι, γιατί είναι σα να σε πάρουν εσένα, να σε πάνε στην Κίνα και να σε βάλουν στο Πανεπιστήμιο της Κίνας. Να σε βάλουν στο Νηπιαγωγείο. Θα μπορέσεις να

ανταποκριθείς; Πες μου. Δε θα μπορέσεις; Στο νηπιαγωγείο, πολλώ δε μάλλον σε κάποια άλλη τάξη, να σε πάνε στην Πέμπτη Δημοτικού, ε, δεν μπορεί, θα τα πετάξεις όλα κάτω, τι θα κάνεις; Κι εσύ θα πέσεις για ύπνο ό,τι κάνουν κι εκείνοι.

Συνεντευκτής: Πέρα από την παροχή γνώσεων; Ο καθηγητής.. (τον διακόπτει)

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Δεν τους παρέχουμε, δυστυχώς. Σου είπα. Ούτε γνώσεις, ούτε οτιδήποτε. Δεν ξέρω ποιος το σκέφτηκε αυτό το πράγμα. Να τους παίρνει από τη βάρκα και να τους βάζει μέσα στα ...σε αυτά τα τμήματα. Σε κανονικές τάξεις. Δεν γίνεται αυτό το πράγμα, δε γίνεται. Τσάμπα έρχονται και τα παιδιά, τσάμπα υποφέρουμε κι εμείς κι εκείνα.

Συνεντευκτής: Ποια η στάση των γονέων των γηγενών μαθητών απέναντι στα προσφυγόπουλα που είναι ενταγμένα στη σχολική μονάδα;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Μια χαρά. Εδώ τουλάχιστον για τη Μυτιλήνη έχω να πω ότι – γιατί έχω κάνει και στη Νεάπολη Λακωνίας- σε σχέση με τη Νεάπολη Λακωνίας εδώ είναι παράδεισος. Δηλαδή στη Νεάπολη, θα τους πετάγανε, δεν ξέρω, θα τους βγάζανε έξω από την τάξη. Εδώ τους αντιμετωπίζουν μια χαρά. Δηλαδή είναι πολύ προχωρημένα τα παιδιά. Έτσι; Δεν ξέρω ...Γιατί βέβαια το ζούνε πολύ έντονα εδώ το πρόβλημα; Δεν ξέρω γιατί, αλλά είναι αξιοσημείωτο. Ο τρόπος που τους φέρονται, ότι δεν τους αποβάλλουν, ότι, ότι, ότι... τέλος πάντων. Γιατί βέβαια κι εκείνοι αποβάλλονται από μόνοι τους. Έχουνε το πρόβλημα της ομιλίας. Το βασικό. Κάποιοι κάνουν προσπάθειες. Αλλά ό,τι προσπάθειες και να κάνουν, πρέπει να μάθουν να μιλάνε ελληνικά. Δεν μπορεί το παιδί από μόνο του να μάθει να διαβάζει. Και αυτό προσπαθεί να μάθει κάποιες λέξεις για να αναπτύξει την επικοινωνία που την έχει ανάγκη κάθε έφηβος.

Συνεντευκτής: Ποια άποψη έχετε για την εκπαιδευτική πολιτική γύρω από την διαπολιτισμική εκπαίδευση;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Θα ήτανε πολύ καλή ως εξαιρετική η διαπολιτισμική εκπαίδευση, αν υπήρχε αυτό, το τμήμα ένταξης που σου λέω, με το γλωσσικό..., να τους έλυνε το γλωσσικό πρόβλημα αφενός μεν και να έκανε μετά κατατακτήριες εξετάσεις, να τους έβαζε ανάλογα με το... ε, γλωσσικό τους επίπεδο, με το μαθησιακό τους επίπεδο, να τους έβαζε στην αντίστοιχη τάξη. Κι όχι έτσι, με το ηλικιακό, δηλαδή πόσων χρονών είσαι, τι τάξη θα πήγαινες αντίστοιχα, πήγαινε και μπες μέσα στην τάξη και τράβα, και σκάσε και κολύμπα. Εκεί τους πετάει όχι στη θάλασσα, εκεί τους πετάει στον ωκεανό και τους βάζει και βαρίδια. Για να πάνε σίγουρα στον πάτο, να το εγκαταλείψουν, ό,τι προσπάθεια και να ήθελαν να κάνουν.

Συνεντευκτής: Άρα υποστηρίζετε ότι οι επίσημοι φορείς ας πούμε οδηγούν τους μαθητές αυτούς στη μη ένταξη;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Ναι, ναι, με αυτό τον τρόπο τουλάχιστον που έχω δει, ναι.

Συνεντευκτής: Συμφωνείτε με το ισχύον καθεστώς εγγραφής μόνο των νόμιμων προσφύγων στα σχολεία;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Ε, ναι, συμφωνώ. Ε, δεν μπορεί όλοι, δηλαδή δε γίνεται. Δε γίνεται. Καλό θα ήταν να είχαμε τις υποδομές, καλό θα ήταν να τους εντάξουμε όλους αλλά πού; Εδώ ήδη και με αυτό το πρόγραμμα που έχουνε κάνει, ε, πάλι δε συμφωνώ, λόγω αυτό, γιατί δεν υπάρχει κανένας προέλεγχος ή κανένα, καμιά προσχολική τάξη για να τους βάλει κάπου. Δεν είναι, "άντε είχαμε τη βάρκα και μπήκαμε μέσα". Πού θα μπει; έτσι; Δεν μπορεί. Δεν μπορεί να ανταποκριθεί. Είναι κρίμα και την προσπάθεια που κάνουμε, κρίμα είναι και για τα παιδιά, κρίμα και για όλους.

Συνεντευκτής: Λειτουργεί κατά τη γνώμη σας επαρκής αριθμός ΔΥΕΠ στα σχολεία;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Όχι, όχι.

Συνεντευκτής: Γιατί πιστεύετε ότι δε λειτουργεί;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Ε, δεν ξέρω. Προφανώς για οικονομικούς λόγους. Θέλω να πιστεύω. Ότι είναι οικονομικοί λόγοι. Ή δεν ξέρω αν είναι και λόγοι πολιτικής. Αν υπήρχαν τμήματα ένταξης και αν υπήρχαν όλα αυτά τα καταπληκτικά πράγματα, ε, θα ήταν μια χαρά. Αλλά πού; Δεν υπάρχουν.

Συνεντευκτής: Πιστεύετε ότι θα έπρεπε σε κάθε σχολείο να λειτουργούν τέτοιες δομές για την ομαλότερη ένταξη των προσφύγων και μεταναστών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Πέρα από την Ελλάδα; Ή εδώ που είναι οι πρόσφυγες;

Συνεντευκτής: Ας πούμε τοπικά.

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Τοπικά. Εδώ που είναι οι πρόσφυγες, όχι, εγώ πιστεύω ότι έπρεπε να έχει κάνει κέντρα ένταξης και να πηγαίνουν και να μαθαίνουν πρώτα τη γλώσσα και αργότερα όλα τα άλλα. Και μετά να τους στείλει μέσα στην τάξη. Αλλά αφού κάτσουνε ένα χρόνο, μάθουνε τη γλώσσα, τους τσεκάρει σε ποιο επίπεδο είναι και μετά πολύ ευχαρίστως. Να δώσουνε εξετάσεις και όσοι έχουνε μάθει ελληνικά κι όσοι είναι για αυτό το επίπεδο, να δώσουν και να μπουν. Και να μπορέσουν να συναγωνιστούν επί ίσοις όροις και τους άλλους. Όχι τώρα αυτό το πράγμα. "Δεν ξέρεις τίποτα κι έρχομαι και σε βάζω μέσα στην τάξη".

Συνεντευκτής: Ποιες γλώσσες διδάσκονται στα σχολεία και σε ποια δίνεται έμφαση;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Πέρα από τα ελληνικά;

Συνεντευκτής: Ναι.

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Εδώ, εγώ από ό,τι έχω δει μόνο τα αγγλικά. Που διδάσκονται, ε, και περισσότερο, ξέρω εγώ, στα ελληνικά. Ξέρεις...

Συνεντευκτής: Σε ποια δίνουν έμφαση;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Οι μετανάστες;

Συνεντευκτής: Οι εκπαιδευτικοί στη διδασκαλία ποιας γλώσσας δίνουν έμφαση.

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Προφανώς στην Ελληνική, φαντάζομαι και πιστεύω. Αφού στην Ελλάδα είναι. Δεν ξέρω δηλαδή τι κάνουν οι καθηγητές των αγγλικών, οι καθηγήτριες, αλλά δε νομίζω.

Συνεντευκτής: Θα λέγατε ότι η σχολική πραγματικότητα αντικατοπτρίζει τις νομοθετικές ρυθμίσεις που υπάρχουν;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Όχι, η σχολική πραγματικότητα είναι χειρότερη από τις νομικές ρυθμίσεις. Δεν ξέρω. Δηλαδή επί χάρτου οι ασκήσεις που κάνουν μπορεί να είναι εύκολες. Αλλά εδώ μέσα στην τάξη δεν είναι έτσι τα πράγματα. Δεν είναι έτσι τα πράγματα. Δεν έχουν κάνει αυτό το βασικό που είπα και λέω και θα το φωνάζω. Να τους κάνει πρώτα να μαθαίνουν τη γλώσσα. Να τους κάνει να περνάν από ένα checking, να δίνουν κάποιες εξετάσεις και μετά να εντάσσονται. Όχι έτσι. "Βγήκαμε από τη βάρκα και μετά μπήκα στην τάξη" Δε γίνεται. Δε γίνεται.

Συνεντευκτής: Το νομοθετικό πλαίσιο και το πρόγραμμα σπουδών που προκύπτει θα λέγατε ότι γεννά στα παιδιά αυτά φιλοδοξίες όσον αφορά το μέλλον τους; Ποιες είναι αυτές;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Πλην ελαχίστων εξαιρέσεων, όχι, τις καταστρέφει. Αλλά υπάρχουν και οι εξαιρέσεις που επιβεβαιώνουν τον κανόνα που ανέφερα. Γιατί έχω δει και στο πρωινό, επάνω στο ημερήσιο, που είναι ένα-δυο που πράγματι τα έχουν καταφέρει. Από μόνοι τους, έτσι; Από μόνοι τους. Μάθανε τη γλώσσα κάνανε .. και τον επόμενο χρόνο από ό,τι μου λένε οι συνάδελφοι διαπρέψαν. Αλλά αυτοί είναι ένας. Και οι άλλοι πόσοι είναι; Ε, τώρα θα μιλάμε για τον έναν ή για τους ενενήντα εννιά;

Συνεντευκτής: Αυτά τα παιδιά που τον επόμενο χρόνο κάνανε κάτι διαφορετικό που είπατε, τι φιλοδοξίες είχαν, τι θέλανε να πετύχουν;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Ό,τι φιλοδοξίες έχουν και τα παιδιά μας. Ό,τι φιλοδοξίες έχει ένας έφηβος. Να πετύχουν ένα καλύτερο μέλλον, να σπουδάσουν, να πάνε στην Ανώτατη Εκπαίδευση, να αλλάξουν τη ζωή τους προς το καλύτερο μέσω της εκπαίδευσης και της μάθησης. Αυτό.

Συνεντευκτής: Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζετε όσον αφορά την εφαρμογή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην τάξη;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Αυτά. Ότι τα παιδιά κοιμούνται, είναι αδιάφορα ως προς το μάθημα και έτσι παρασύρουν δηλαδή και τον άλλον να πέσει και να κοιμηθεί και να μην του μιλάω και του δικού μας. Δηλαδή γιατί αφήνω τον ξένο και κοιμάται, άντε τώρα να πείσω τον δεκαεξάχρονο, τον δικό μας, να μην τον αφήσω κι αυτόν να κοιμάται γιατί ξέρω εγώ σηκώθηκε το πρωί. Και νυστάζει ακόμα. Τέτοια καταπληκτικά πράγματα.

Συνεντευκτής: Κάποια άλλη δυσκολία;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Κάποια άλλη δυσκολία, όχι, δεν έχω. Δεν έχω γιατί σου λέω είναι σαν... Ότι θόρυβο θα σου κάνει το κομπιούτερ, εκεί θα σου κάνει άμα δεν το ανοίξεις; Έτσι είναι κι αυτοί. Αν σε φωνάξω κι έρθεις το πρωί να τους δεις, θα... θα τραβάς τα μαλλιά σου. Πέφτουν και κοιμούνται. Δεν κάνουν τίποτα άλλο.

Συνεντευκτής: Τι θα σας βοηθούσε για να ανταπεξέλθετε καλύτερα στη διδασκαλία με τους μετανάστες;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Η γλώσσα. Να επιλυθεί το γλωσσικό και όταν επιλυθεί το γλωσσικό, όλα τα άλλα θα είναι εύκολα. Και σε ποιο επίπεδο βρίσκονται αυτοί οι μαθητές.

Συνεντευκτής: Άρα να γίνει μια διαλογή ας πούμε βάσει του εκπαιδευτικού επιπέδου;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Ναι. Σε ποιο επίπεδο είναι και αντίστοιχα να μπουν, να ενταχθούν σε τάξεις και όχι έτσι. Όχι έτσι όπως εντάσσονται. Χωρίς κριτήρια γλώσσας, χωρίς κριτήρια μαθησιακών δυσκολιών ή ευκολιών, ή.., ή.., παρά ηλικιακά μόνο "πάρτε και μπειτε μέσα στην τάξη"

Συνεντευκτής: Κάποιο εφόδιο που θα σας βοηθούσε στη διδασκαλία αυτή;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Η διδασκαλία μαζί με τα δικά μας παιδιά δε νομίζω να είναι, δεν ξέρω, ίσως της ψυχολογίας; Αλλά δε νομίζω να είναι, να είναι κάποιο.. Κανένα άλλο εφόδιο. Αν γίνουν όλα αυτά και λυθεί το γλωσσικό πρόβλημα, όλα τα άλλα μετά είναι εύκολα.

Συνεντευκτής: Σε τι ακόμη θεωρείτε αναγκαίο/θα επιθυμούσατε να επιμορφωθείτε;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Στον τομέα μου. Στον τομέα μου. Στα ναυτιλιακά που έχουν αλλάξει και έχουν γίνει, έχουν έρθει τα πάνω κάτω. Είναι όλα ηλεκτρονικά κι εμείς είμαστε ακόμα με χάρτες και με αντιπαράλληλα, τα οποία όπως τα βλέπεις έχουν καταργηθεί όλα. Κι εμείς κάνουμε χάρτες και αντιπαράλληλα και χάρτες και αντιπαράλληλα τους είχε ο Χριστόφορος Κολόμβος κι εμείς τώρα.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά την ένταξη των προσφύγων;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Εγώ δηλαδή τι θα έπρεπε να κάνω;

Συνεντευκτής: Όχι, τι θα μπορούσε να σας βοηθήσει μέσω μιας επιμόρφωσης, στο να...(τον διακόπτει)

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Καμιά επιμόρφωση και κανένας δε θα μπορούσε να με βοηθήσει, αν δε λυθεί το γλωσσικό. Γιατί δεν μπορώ να μάθω σομαλέζικα, φαρσί και διάφορα άλλα. Αφγανικά και δεν ξέρω εγώ και τι άλλη γλώσσα μιλάνε. Δε γίνεται αυτό το πράμα. Δε γίνεται. Αν δε λυθεί αυτό τι να συζητάμε; Εγώ δηλαδή να επιμορφωθώ; Εγώ να μάθω τι; Αφγανικά, σομαλέζικα και φαρσί;

Συνεντευκτής: Γενικά. Όχι μόνο τη γλώσσα, κάποιο ...

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Θρησκεία, την κουλτούρα... Ε, δεν νομίζω ότι αυτό... Αυτό ανήκει στον καθέναν, ξέρω εγώ, και με τους μαθητές που θα έχει και με το.. πόσο καλός είναι ή κακός θέλει να γίνει. Αλλά δε θα πιάσουμε τώρα να επιμορφώνουμε... Δηλαδή κι αν, δεν ξέρω, κι αν μας έρθουν Κινέζοι, που λέω κι εγώ, κι αν μας έρθουνε... θα πρέπει ξανά πάλι εγώ να πάω να μάθω κινέζικά; Είναι τώρα σοβαρά πράματα αυτά που λέμε; Ή κάνουμε πλάκα. Δεν ξέρω.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τα εγχειρίδια που υπάρχουν για την εκπαίδευση των προσφύγων μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Δεν τα έχω δει και δεν τα ξέρω. Να μη σου λέω τώρα ψέματα. Έτσι; Δεν τα έχω δει. Και δεν ξέρω ποιοι τα έχουν. Και δε μου έχει δώσει και κανένας τέτοιο. Δηλαδή, δεν έχει πέσει στην αντίληψή μου. Έχεις δει εσύ κανένα τέτοιο;

Συνεντευκτής: Εγώ δεν είμαι στο σχολείο.

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Δηλαδή κανένας άλλος είχε πει ότι είχε εγχειρίδιο;

Συνεντευκτής: Ναι. Υπάρχουν εκπαιδευτικοί που είχαν πει ότι είχαν.

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Εγώ δεν έχω και δε μου το έχει δώσει και κανείς. Ούτε στη Νεάπολη, ούτε εδώ, ούτε στην Εύβοια.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε το πρόγραμμα σπουδών από διαθεματικής άποψης;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Πάλι για τους ξένους;

Συνεντευκτής: Ναι, στη διδασκαλία των προσφύγων από διαθεματικής άποψης. Αν εξετάζουν αντικείμενα από διάφορες οπτικές (θέματα).

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Εδώ με πιάνεις αδιάβαστο, δεν ξέρω. Δεν ξέρω. Είναι μια ερώτηση που δεν μπορώ να στην απαντήσω. Για να μη σου πω καμιά παπαρδελιά (=ανοησία)...

Συνεντευκτής: Οι Τεχνολογίες της Πληροφορικής που χρησιμοποιούνται στην τάξη είναι επαρκείς;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Ναι, πιστεύω ναι,. Ναι. Ναι, από ό,τι βλέπεις εδώ, έχουμε πλήρη σχεδόν εξοπλισμό... Ναι, θεωρώ ότι είναι καλό. Αν οι μαθητές δείχνουν το αντίστοιχο ενδιαφέρον, ναι, ναι. Ναι, για να γίνει ο μαθητής ερευνητής κι έτσι να αποκτήσει τη γνώση, ναι. Αν θέλει και όποιος θέλει. Όποιος θέλει του δίνουμε τα εφόδια και του δίνουμε τα πάντα. Αρκεί να έχει ενδιαφέρον και θέληση.

Συνεντευκτής: Θεωρείτε αναγκαία την παρουσία μεταφραστή για να γίνεται πιο κατανοητό το μάθημα στους μετανάστες και πρόσφυγες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Αν δεν έχει λυθεί το γλωσσικό, ναι. Ε, ναι. Αλλά γιατί να πάρουμε μεταφραστή... Δηλαδή, πόσους μεταφραστές πρέπει να πάρουμε... Και πάλι είμαι ενάντια σε αυτό γιατί δεν μπορώ εγώ την ώρα που μιλάω και κάνω μάθημα, αυτός να μεταφράζει, και μόνο ο θόρυβος που θα γίνεται από τη μετάφραση... έτσι (;) ή ώσπου να πει την απορία στον μεταφραστή, ο μεταφραστής σε μένα, πάει, η τάξη μπαρκάρισε κι εγώ έχω μείνει, δεν ξέρω πού έχω μείνει. Έτσι; Δε γίνεται να μπει μεταφραστής στην τάξη. Δε γίνεται.

Συνεντευκτής: Άρα χρειάζεται αλλά δε γίνεται. Αυτό λέτε;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Δε χρειάζεται. Χρειάζεται αυτό που είπα. Να τους πάρει και να τους μάθει ελληνικά. Έτσι, δε μπορεί να έχουμε τρεις μεταφραστές μέσα στην τάξη κι εγώ να συνεννοούμαι με τις απορίες τριών μεταφραστών που θα πρέπει να τις πούνε στα παιδιά... καταλαβαίνεις τώρα τι μου λες; Δηλαδή ούτε σήριαλ επιστημονικής φαντασίας δε γίνονται αυτά.

Συνεντευκτής: Υπάρχουν μεταφραστές στις τάξεις για να βοηθάνε στην κατανόηση του μαθήματος και κατά συνέπεια στην ένταξη;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Όχι βέβαια.

Συνεντευκτής: Ποια είναι η άποψη σας για την ένταξη των μεταναστών/προσφύγων στο ελληνικό σχολείο;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Ότι δεν είναι η κατάλληλη.

Συνεντευκτής: Δηλαδή;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Δεν είναι η κατάλληλη, γιατί σου είπα γιατί. Γιατί δεν τους μαθαίνει τη γλώσσα, δεν τους κάνει καμία εξέταση, τους παίρνει με βάση το ηλικιακό τους στυλ και έρχονται και τους βάζει μέσα στην τάξη χωρίς να ξέρει αντίστοιχα ποιες είναι οι γνώσεις τους. Κι αυτά δεν μπορούν να μιλήσουν ελληνικά. Πώς παίρνεις δηλαδή ένα παιδί και το βάζεις μέσα σε

μία τάξη, αφού δεν μιλάει τη γλώσσα. Πώς, για πες μου; Τι είναι αυτός; Θεός είμαι εγώ δηλαδή; Τι να κάνω; Ο Ιησούς Χριστός θα έκανε με το Άγιο Πνεύμα. Και με την επιφοίτηση.

Συνεντευκτής: Η παράλληλη διδασκαλία των αλλοδαπών μαθητών με τους γηγενείς μαθητές δυσχεραίνει το έργο σας και εις βάρος ποιων;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Βεβαίως το δυσχεραίνει εις βάρος των γηγενών. Τι λες τώρα; Πολύ. Πολύ εις βάρος των γηγενών. Έτσι; Γιατί τραβάει όλο το τμήμα προς τα κάτω. Αντί να το ανεβάσει προς τα πάνω. Είναι κρίμα και άδικο δηλαδή.

Συνεντευκτής: Θεωρείτε ότι υπάρχουν προκαταλήψεις και στερεότυπα σε βάρος των αλλοδαπών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Όχι, όχι. Σε ορισμένα μέρη της Ελλάδος, ναι. Εδώ, όχι.

Συνεντευκτής: Ούτε από πλευράς εκπαιδευτικών, ούτε από συμμαθητές;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Όχι, όχι, όχι. Δε νομίζω. Δεν έχει πέσει στην αντίληψή μου κάτι τέτοιο.

Συνεντευκτής: Ποιες προτάσεις θα κάνατε ούτως ώστε να καλυφθούν οι εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών αυτών και να βελτιωθεί το πρόγραμμα σπουδών;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Αυτό που στο είπα από την αρχή της συνέντευξης. Να τους παίρνει όπως έρχονται, να τους μαθαίνει ελληνικά ή αγγλικά ή ας επιλέξει εκείνος ποια γλώσσα θέλει, και μετά να τους πάει σε αντίστοιχα ή τμήματα που θα διδάσκονται στα αγγλικά ή σε τμήματα που θα διδάσκονται στα ελληνικά κι αφού πρώτα τους έχει κάνει , ε, τους έχει περάσει από εξετάσεις για να δει το επίπεδό τους και αντίστοιχα να τους βάλει σε τάξεις. Κι όχι με το ηλικιακό, αλλά με το γνωσιακό επίπεδο. Με το μαθησιακό επίπεδο, πού βρίσκεται... (ενν. ο μαθητής γνωσιακά)

Συνεντευκτής: Κάποια πρόταση για να καλυφθούν οι εκπαιδευτικές ανάγκες που έχουν;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Αυτήν. Αυτήν. Αυτήν. Αυτή είναι και για ... κατά τη γνώμη μου είναι ότι είναι η μοναδική. Γιατί ό,τι άλλο και να συζητάμε είναι περί όνου σκιάς. Αν δε λυθεί το βασικό, το γλωσσικό, δηλαδή να μιλάμε την ίδια γλώσσα. Τώρα το φαντάζεσαι εσύ να έκανες τις ερωτήσεις στα γερμανικά κι εγώ να σου απαντούσα στα κινέζικα; Ποιος θα έβγαζε νόημα; Γιατί αυτό συμβαίνει. Αυτό συμβαίνει. Βάζοντας τους άλλους εδώ, συμβαίνει αυτό το πράγμα. Μιλάμε άλλη γλώσσα. Κατάλαβες; Οπότε για τι μάθημα μιλάμε, για τι επίπεδο μιλάμε, για τι πράγμα μιλάμε; Είναι ανύπαρκτα όλα. Έτσι; Όχι απλά παλάτια στην άμμο, γιατί και τα παλάτια στην άμμο χτίζονται. Εδώ πάμε να χτίσουμε κάτι το οποίο δε χτίζεται. Είναι ανύπαρκτο. Προχώρα.

Συνεντευκτής: Έχετε να προσθέσετε κάτι επιπλέον;

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Να προσθέσω κάτι άλλο... Αυτό. Να λύσουνε το γλωσσικό. Να λύσουνε το γλωσσικό. Να λύσουνε το γλωσσικό. Τίποτα άλλο.

Συνεντευκτήης: Ευχαριστώ πολύ.

Συνεντευξιαζόμενος (Σ9): Να'σαι καλά. Με το καλό.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ: 10^η

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: 12-11-2019

ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ: Μαγνητοφώνηση

Φύλο: Γυναίκα

Συνεντευκτής: Πόσο χρονών είστε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Πενήντα οκτώ χρονών.

Συνεντευκτής: Πόσα τα έτη υπηρεσίας σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Τριάντα τρία.

Συνεντευκτής: Ποιες οι σπουδές σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Τελείωσα Φυσικομαθηματική Θεσσαλονίκης, τμήμα Μαθηματικό.

Συνεντευκτής: Ποιο το μορφωτικό επίπεδο μητέρας- πατέρα σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Μαθητή Δημοτικού.

Συνεντευκτής: Ποιο μάθημα διδάσκετε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Μαθηματικά.

Συνεντευκτής: Ποια η εμπειρία σας σε διδασκαλία μεταναστών και προσφύγων μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Φέτος είναι η πρώτη χρονιά που κάνω μάθημα, απλά ασχολούμαι με τον Ερυθρό Σταυρό και έχω εμπειρία σε σχέση με τους μετανάστες, όχι μόνο μαθητών, αλλά γενικότερα.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τη σχολική επίδοση των μεταναστών και προσφύγων μαθητών συγκριτικά με αυτή των γηγενών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Θα τη χώριζα σε δύο μέρη. Το ένα μέρος που είναι πάρα, πάρα πολύ αδύνατη (η επίδοση) και το δεύτερο μέρος που είναι μπορώ να πω αρκετά ικανοποιητική.

Συνεντευκτής: Κάποιο κενό;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Ε, ακόμα δεν έχω καταλάβει τον τρόπο διδασκαλίας εκεί των Μαθηματικών. Και είναι πάρα πολύ αδύνατοι σε σχέση με τα δικά μας παιδιά, δηλαδή με το υλικό, με την ύλη των Μαθηματικών που κάνουμε εμείς είναι πάρα πολύ πίσω.

Συνεντευκτής: Σε ποια μαθήματα παρατηρείτε να συμμετέχουν περισσότερο και έχουν καλύτερη επίδοση και γιατί;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Πιστεύω ότι στα Μαθηματικά, γιατί είναι κάπως η γλώσσα παγκόσμια, και ίσως και στις ξένες γλώσσες, αγγλικά ας πούμε. Στα ελληνικά, από ό,τι ακούω,

γιατί εγώ δεν έχω προσωπική γνώμη πάνω σε αυτό, έχουνα μια... , ε, προτιμούν να μη τα μάθουν, γιατί λένε ότι θέλουν να φύγουν, οπότε δε θα τους χρειαστούνε.

Συνεντευκτής: Με ποιο τρόπο θα λέγατε ότι η σχολική επίδοση συμβάλλει στην ένταξη προσφύγων και μεταναστών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Αν συμβάλλει;

Συνεντευκτής: Ναι, με ποιον τρόπο...

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Ε, πιστεύω πρώτα ότι πρέπει να κάνουν τα μαθήματα κανονικά σύμφωνα με το πρόγραμμα και δεύτερον να νιώσουν ότι γίνεται η προσπάθεια να τους εντάξει και μέσα στο κοινωνικό σύνολο, αλλά το κυριότερο, να τους μάθει και δυο – τρία πράγματα. Αυτό ας πούμε που λέμε για τα Μαθηματικά, έτσι όπως τα ξέρουν αυτοί, παράδειγμα τα κλάσματα, που οι πιο πολλοί δεν τα ξέρουν, αν κάποιος από αυτούς πάει στη Γερμανία ή στη... σε ένα σχολείο αντίστοιχο, θα έχει πλήρη άγνοια εάν δεν υπάρχει μία βοήθεια, τώρα που είναι εδώ να πάρουν κάποιες γνώσεις.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή τους στην τάξη; Γιατί;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Η συμμετοχή στην τάξη πάλι είναι χωρισμένη στα δύο. Αυτών που ξέρουν λίγο τα ελληνικά και καταλαβαίνουν και οι άλλοι οι οποίοι και δεν ξέρουν ελληνικά, αλλά και οι γνώσεις τους είναι πάρα πολύ χαμηλές και δεν μπορούν να συμμετέχουν.

Συνεντευκτής: Αυτοί που συμμετέχουν, τι είδους συμμετοχή έχουν;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Ε, γράφουν στον πίνακα, απαντούν σε ερωτήσεις, ε, αυτά.

Συνεντευκτής: Ποια είναι η συχνότητα παρακολούθησης μαθημάτων από τους πρόσφυγες και μετανάστες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Συνήθως έρχονται καθημερινά. Η συμμετοχή τους είναι καλή πιστεύω των παιδιών που έχουμε εμείς εδώ. Έρχονται. Δεν κάνουν πολλές... , δεν κάνουν απουσίες. Αυτό.

Συνεντευκτής: Ποιες οι σχέσεις με τους συμμαθητές τους κατά τη διάρκεια του μαθήματος; Συνεργάζονται για την επίλυση ασκήσεων και την εκπόνηση project;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Συνεργάζονται, αλλά και μαλώνουν ταυτόχρονα.

Συνεντευκτής: Δηλαδή η συνεργασία τι περιλαμβάνει;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Να βοηθήσει ο ένας τον άλλον, να τον εξηγήσει στη γλώσσα του κάτι που δεν καταλαβαίνουν για να μπορέσει να παρακολουθήσει το μάθημα.

Συνεντευκτής: Αυτοί που μαλώνουν, όπως είπατε, γιατί πιστεύετε ότι μαλώνουν;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Βγάζουν δικά τους προβλήματα... έξω από το σχολείο, που έχουν σχέση έξω από το σχολείο. Και τα φέρνουν, τα μεταφέρουν μέσα στην τάξη μερικές φορές. Με αποτέλεσμα πέρσι ένα παιδάκι από αυτό το γεγονός να σταματήσει και να μην έρχεται.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε το πρόγραμμα που ακολουθείται για την εκπαίδευση προσφύγων και μεταναστών μαθητών όσον αφορά τη γλωσσική διδασκαλία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Δεν μπορώ να απαντήσω εγώ γιατί είμαι Μαθηματικός. Τώρα....

Συνεντευκτής: Αυτό που βλέπετε γενικά.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Πιστεύω, απ' ό,τι βλέπω τους συναδέλφους, κάνουν μεγάλη προσπάθεια. Έχει βγει και βιβλίο ειδικό για τη Γλώσσα. Αλλά δεν μπορώ να ξέρω λεπτομέρειες, δηλαδή τι ανταπόκριση έχει στα παιδιά. Δηλαδή έχει βγει βιβλίο και ασκήσεων και κειμένων κανονικά, αλλά το πώς εφαρμόζεται και τι κάνει δεν μπορώ να ξέρω. Αν ήτανε για Μαθηματικά, θα μπορούσα να μιλήσω με μεγαλύτερη ευχέρεια.

Συνεντευκτής: Γενικά η πολιτική που υπάρχει από το Υπουργείο για τη γλώσσα που θα διδάσκονται οι πρόσφυγες, αυτό πώς θα το χαρακτηρίζατε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Πάλι δεν μπορώ να απαντήσω, δεν ξέρω.

Συνεντευκτής: Διδάσκονται οι αλλοδαποί μαθητές επαρκώς στοιχεία της μητρικής τους γλώσσας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Της;

Συνεντευκτής: Της μητρικής τους(γλώσσας)

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Δηλαδή αν μαθαίνουνε...

Συνεντευκτής: Ναι, της μητρικής τους γλώσσας.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Τίποτα απολύτως. Εδώ κάνουμε ελληνικά, αγγλικά, αυτά. Κι εδώ μιλούν στα αγγλικά οι πιο πολλοί και μου κάνει εντύπωση πώς ξέρουν τόσο καλά αγγλικά και δεν ξέρουν Μαθηματικά ας πούμε την προπαίδεια. Ένα απλό παράδειγμα.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά τα ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία που διαμορφώνουν την ταυτότητα τους θεωρείτε ότι αναδεικνύονται ή όχι; Πως γίνεται αυτό;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Πιστεύω ότι δεν αναδεικνύονται ιδιαίτερα. Απλά πέρσι η υπεύθυνη καθηγήτρια που τους έκανε ελληνική γλώσσα κάθε φορά που το σχολείο είχε κάποια γιορτή, τους έβαζε και κάνανε και δικά τους πράματα από τη χώρα τους και τα παρουσιάζανε και στα άλλα παιδιά. Αλλά οφειλότανε στην καλή διάθεση της συγκεκριμένης καθηγήτριας. Κατάλαβες τι εννοώ τώρα.

Συνεντευκτής: Πέρα δηλαδή από τον καθηγητή, από την καλή διάθεση να αναδειχτούνε αυτά τα στοιχεία, υπάρχει τρόπος από την επίσημη πολιτική του Υπουργείου;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Όχι, δεν υπάρχει. Γιατί δεν ξέρω αν εξυπηρετεί σε κάτι αυτό. Γιατί τώρα αυτά τα παιδιά έχουν και πρόβλημα ταυτότητας ας πούμε. Τι είναι. Είναι μεν μετανάστες ή πρόσφυγες, αλλά έχουν μεγαλύτερη πιστεύω ανάγκη να προσαρμοστούν στις νέες συνθήκες. Δεν ξέρω αν.. , τι θα βοηθούσε αυτό πιο πολύ.

Συνεντευκτής: Γνωρίζετε τι είναι η διαπολιτισμική εκπαίδευση; Ποιες οι προτάσεις σας ούτως ώστε να γίνει πιο διαπολιτισμικό το πρόγραμμα σπουδών που ήδη ακολουθείται;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Βασικά δεν έχω καμιά ιδέα για αυτό το θέμα. Δεν έχω δουλέψει ποτέ σε τέτοιο σχολείο και δε γνωρίζω κάτι ιδιαίτερο.

Συνεντευκτής: Τι πιστεύετε ότι είναι η διαπολιτισμική εκπαίδευση.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Πιστεύω ότι σίγουρα θα βοηθούσε αλλά εκείνο που πιστεύω πιο πολύ είναι να δουλεύουν άνθρωποι ή να συμμετέχουν άνθρωποι οι οποίοι έχουν και τα απαραίτητα προσόντα. Εγώ ας πούμε παράδειγμα δεν έχω αυτά τα προσόντα. Για να βοηθήσω προς αυτήν την κατεύθυνση. Άρα αυτοί που θα συμμετέχουν σε αυτού του είδους την εκπαίδευση, σε αυτού του είδους τα σχολεία, θα πρέπει να έχουν και ορισμένα προσόντα περισσότερα και κατάλληλα για να βοηθήσουν αυτά τα παιδιά.

Συνεντευκτής: Πέρα από την ύπαρξη σωστά εκπαιδευμένων καθηγητών, κάποια άλλη πρόταση σε βιβλία σε τρόπο διδασκαλίας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Σίγουρα τα βιβλία θα πρέπει να είναι απαραίτητα. Πρώτα τα βιβλία και μετά όλα τα υπόλοιπα.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις γηγενών και αλλοδαπών μαθητών κατά τη διάρκεια της σχολικής ζωής εκτός τάξης;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Προσωπικά στο σχολείο μας εδώ ήταν άψογες οι .. , εντάξει δεν μπορώ να πω ότι κάνουν παρέες υπερβολικές στα διαλείμματα, αλλά δεν είχαμε ποτέ κρούσμα αντιπαράθεσης, μαλώματος, τίποτα. Κι όταν συμμετείχαν στις εκδηλώσεις, τους χειροκρότησαν, τους άκουσαν...

Συνεντευκτής: Ποια η συναναστροφή των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους γηγενείς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Ελάχιστη. Κυρίως στα παιχνίδια, ποδόσφαιρο και τέτοια. Ελάχιστη.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά στη συναναστροφή με τους άλλους μετανάστες μαθητές παρατηρείτε να υπάρχει επικοινωνία και παιχνίδι μεταξύ τους;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Ναι. Αλλά υπάρχουν οι καυγάδες μερικές φορές, μαλώνουν.

Συνεντευκτής: Για τι πράγμα μαλώνουν;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Ξέρω εγώ; Από ό,τι λένε για προβλήματα που έχουνε έξω από το σχολείο. Τι είναι, θρησκευτικά προβλήματα, οικογενειακά, δεν ξέρω. Όχι πάντως σε σχέση με το σχολείο. Σας είπα πέρσι που ένα παιδάκι σταμάτησε να έρχεται γιατί τον μαλώνανε και τον κάνανε να νιώθει άσχημα μεταξύ τους. Τώρα...

Συνεντευκτής: Αυτή η συναναστροφή που έχουνε, όση έχουνε τι περιλαμβάνει;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Η..(συναναστροφή) Α, α . Παιχνίδι κυρίως. Επιτραπέζια και να κάθονται να συζητούν.

Συνεντευκτής: Σε ποιες σχολικές δραστηριότητες συμμετέχουν οι μετανάστες-πρόσφυγες μαθητές (π.χ. εκδρομές, γιορτές, πενταμελές-δεκαπενταμελές); Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή τους αυτή;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Σε όλες. Καταρχήν συμμετέχουν σε όλες τις εκδρομές. Απαραίτητα. Σε όλες τις εκδηλώσεις του σχολείου. Εάν δεν έχουν κάτι να παρουσιάσουν, απλά συμμετέχουν και παρακολουθούν. Φέτος στις εκλογές, και πέρσι που γίνανε, κατεβαίνουν και υποψήφιοι για το... , έχουν βγάλει πρόεδρο, έχουν κάνει πενταμελές, ένα από ό,τι είπαν πολύ καλό παιδάκι (πρόεδρο) και πήρε μέρος και στο Δεκαπενταμελές, δεν εκλέχτηκε βέβαια, αλλά συμμετέχουν σε όλες τις δραστηριότητες.

Συνεντευκτής: Αυτή τη συμμετοχή πώς θα τη χαρακτηρίζατε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Θέλουν. Υπάρχει μια δειλία βασικά. Αλλά σιγά- σιγά ίσως ξεπεραστεί αυτή η δειλία. Για να συμμετέχουν σημαίνει ότι θέλουν. Τους αρέσει δηλαδή.

Συνεντευκτής: Ποια η συναναστροφή των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους γηγενείς όσον αφορά το παιχνίδι; Η πρόσκληση για παιχνίδι από ποιους γίνεται;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Συνήθως από τους γηγενείς. Είπαμε, ποδόσφαιρο, τέτοια πράγματα. Όχι πολλά.

Συνεντευκτής: Κάποια προσέγγιση από πλευράς μεταναστών, δεν υπάρχει; Να παίζουν με τους γηγενείς ...

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Προσωπικά δεν έχω δει. Είναι πιο κλειστά. Ειδικά τα κορίτσια.

Συνεντευκτής: Συμμετέχουν εξίσου τα κορίτσια και τα αγόρια στο παιχνίδι και γενικότερα στις καθημερινές σχολικές συναναστροφές με τους γηγενείς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Όχι. Τα κορίτσια καθόλου

Συνεντευκτής: Γιατί πιστεύετε ότι γίνεται αυτό;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Είναι η κουλτούρα τους ίσως, και είναι... τι να πω, φοβία, δειλία, τι συμβουλεύουν από το σπίτι τους; Δεν ξέρω. Δηλαδή τα κορίτσια όταν έρχονται με την μαντήλα στο σχολείο, φαντάσου και τι άλλο τους λένε. Οπότε είναι δύσκολο τώρα να κάνουν παρέα με το κοριτσάκι που φορά τιραντούλα και σορτσάκι. Καταλάβατε τη διαφορά που υπάρχει; Ενώ με τα αγόρια δεν είναι τόσο έντονες οι διαφορές.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις των μεταναστών και προσφύγων με τους εκπαιδευτικούς του σχολείου;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Ε, νομίζω ότι είναι καλές. Ας μην πούμε τέλειες, αλλά καλές. Γιατί από τη μια τα παιδιά δεν ξέρουν ελληνικά, από την άλλη οι καθηγητές προσπαθούμε να μιλάμε στα ελληνικά, ενώ εκείνοι θέλουν μερικές φορές και στα αγγλικά. Εμένα προσωπικά αυτό μου φαίνεται εντελώς παράλογο, να θέλουν να μιλάμε στα αγγλικά, για να καταλάβουν. Πιστεύω ότι δε βοηθάει αυτό. Κάθε μέρα μία λέξη να μαθαίνουν, καλό τους κάνει. Αλλά γενικά πιστεύω ότι είναι καλές Δηλαδή γίνεται μεγάλη προσπάθεια από τους καθηγητές για να τους εξηγήσουν μερικά πράγματα.

Συνεντευκτής: Ποιος κατά τη γνώμη σας είναι ο ρόλος του εκπαιδευτικού σχετικά με τους μετανάστες-πρόσφυγες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Νομίζω να τους βοηθήσει να ενταχθούν στο σχολείο καταρχήν και μετά στο κοινωνικό σύνολο. Αυτό.

Συνεντευκτής: Ποια η στάση των γονέων των γηγενών μαθητών απέναντι στα προσφυγόπουλα που είναι ενταγμένα στη σχολική μονάδα;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Να σας πω, εδώ από τη στιγμή που έγινε το τμήμα αυτό, δεν είχαμε φοβερές αντιδράσεις από τους γονείς. Βέβαια σε αυτό βοήθησε και ο Δ/ντής ο οποίος εξήγησε ορισμένα πράγματα με αποτέλεσμα μαλακά οι γονείς ας πούμε να το δεχτούνε ότι θα έχουμε παιδιά μεταναστών και προσφύγων και δεν είχαμε άσχημες αντιδράσεις.

Συνεντευκτής: Ειδικά θετικές εκφράσεις υπάρχουν; Από τους γονείς προς τα παιδιά αυτά.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Ε, τι να σας πω τώρα. Σε μια εκδήλωση που ήταν, παρουσιάσανε αυτοί κάτι, και ήταν και κάτι γονείς, τους δέχτηκαν, τους χειροκρότησαν, τους ... Αλλά γενικά δεν υπάρχουν σχέσεις.

Συνεντευκτής: Κρατάνε ουδέτερη στάση ας πούμε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Ουδέτερη στάση. Βασικά δεν έρχονται γονείς και το πρωί στο σχολείο. Ούτε Έλληνες γονείς. έρχονται για κάποια δουλεία και ... Δεν είχαμε κάποιο κρούσμα ας πούμε από κάποιον γονιό να φερθεί άσχημα. Αυτό. Το "ουδέτεροι" νομίζω ότι είναι το πιο σωστό όπως είπατε.

Συνεντευκτής: Ποια άποψη έχετε για την εκπαιδευτική πολιτική γύρω από την διαπολιτισμική εκπαίδευση;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Ε, αυτό που είπα και πριν. Εγώ πιστεύω ότι αφού ήρθαν έτσι τα πράματα, πρέπει να γίνουν ειδικά σχολεία. Παράδειγμα, εδώ στο νησί να πούμε πρέπει να υπάρχει ένα τέτοιο σχολείο όπου τα παιδιά να παίρνουν αυτά που χρειάζονται .Και από εκπαιδευμένους με περισσότερα προσόντα εκπαιδευτικούς και να τους βοηθήσουν καλύτερα στην ένταξή τους. Εδώ βέβαια υπάρχουν αντιδράσεις και λένε ότι δεν πρέπει να τα ξεχωρίζουμε και το να και τ' άλλο. Εγώ πιστεύω ότι δεν τα ξεχωρίζεις τα παιδιά με αυτόν τον τρόπο. Απλά τα βοηθάς περισσότερο. Δηλαδή το να το 'χεις, γιατί είχαμε μερικά παιδιά μέσα στην τάξη τα οποία νιώθανε, φύγανε τώρα, πήγανε στην Αθήνα, νιώθανε πάρα πολύ χάλια. Γιατί δεν μπορούσαν ούτε να συμμετέχουν, ούτε να μιλήσουν, δηλαδή εκεί το παιδί ένιωθε πιο άσχημα απ' ό,τι αν ήτανε με άλλα παιδιά τα οποία είχανε τις ίδιες ανάγκες κι όλα αυτά .Η εκπαίδευσή τους είναι πολύ πίσω σε σχέση με τη δικιά μας. Γι' αυτό πιστεύω ότι αυτά τα σχολεία είναι απαραίτητα από τη στιγμή που είναι έτσι τα πράματα, να λειτουργούνε πρωινές ώρες, με πλήρες πρόγραμμα, να..., ας πούμε ο Μαθηματικός να μάθει στο Αφγανιστάν, στο Πακιστάν, στη Συρία πώς είναι περίπου εκεί τα Μαθηματικά. Κι όχι να τους κάνει ας πούμε εδώ την ύλη της Α', της Β' Γυμνασίου. Αυτό. Μιλώ για τα Μαθηματικά και πιστεύω κάτι αντίστοιχο (για τα άλλα μαθήματα). Ωστε αυτά τα παιδιά ουσιαστικά (έμφαση) να βοηθιούνται. Αυτά.

Συνεντευκτής: Άρα θα λέγατε ότι η εκπαιδευτική πολιτική θέλει αλλαγή. Αυτή που ακολουθείται τώρα θέλει αλλαγή;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Εννοείται. Τουλάχιστον στα Μαθηματικά, οπωσδήποτε. Τώρα ρώτησα, ένας Μαθηματικός λέει κάνουν ομάδες αυτοί. Εγώ ξέρω από την ιστορία των Μαθηματικών ότι αυτές οι χώρες, ας πούμε οι Ινδοί, ήταν πολύ πιο προχωρημένοι στα

Μαθηματικά από τους Έλληνες. Τι ακριβώς γίνεται κανείς δεν ξέρει. Δεν πρέπει να έχουμε μια εικόνα για να τους βοηθήσουμε τώρα αυτούς; Έτσι το βλέπω.

Συνεντευκτής: Συμφωνείτε με το ισχύον καθεστώς εγγραφής μόνο των νόμιμων προσφύγων στα σχολεία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Δεν κατάλαβα, μόνο ...

Συνεντευκτής: Των νόμιμων.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Εγώ πιστεύω ότι όλα τα παιδάκια πρέπει να πηγαίνουν στο σχολείο. Γι' αυτό είμαι υπέρ αυτών των σχολείων. Των διαπολιτισμικών. Γιατί το να κάθονται όλη την ημέρα και να μην κάνουν τίποτα, ενώ θα μπορούσαν να αποκτήσουν γνώσεις, να κοινωνικοποιηθούν κι όλα αυτά, Θα ήταν καλύτερα. Όλα λοιπόν τα παιδάκια πρέπει να πηγαίνουν σχολείο.

Συνεντευκτής: Λειτουργεί κατά τη γνώμη σας επαρκής αριθμός ΔΥΕΠ στα σχολεία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Εδώ στη Μυτιλήνη νομίζω έχει. Δηλαδή, μπορούσε να είναι και καλύτερα ίσως. Από ό,τι ακούω τα παιδιά είναι πολύ περισσότερα.

Συνεντευκτής: Άρα πιστεύετε ότι σε κάθε σχολείο θα έπρεπε να υπάρχει τέτοια δομή για την ομαλότερη ένταξη των προσφύγων αυτών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Εγώ πιστεύω αυτό που είπα πριν. Μόρια, Καρά-Τεπέ, να υπάρχουν διαπολιτισμικά σχολεία τα οποία να περιλαμβάνουν όλα τα παιδιά, να μην πηγαينوέρχονται. Και αυτά που μένουν στη Μυτιλήνη, να πλαισιώνουν τα ελληνικά σχολεία. Γιατί πιστεύω εκεί είναι η μεγάλη πληθώρα των παιδιών, στη Μόρια και στον Καρά-Τεπέ. Τα οποία δεν έχουν και πρόσβαση να έρθουν όλα εδώ. Αυτά που μένουν εδώ να είναι στα εδώ σχολεία και αυτά που μένουν εκεί, απαραίτητα να γίνουν καινούρια σχολεία.

Συνεντευκτής: Ποιες γλώσσες διδάσκονται στα σχολεία και σε ποια δίνεται έμφαση;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Καταρχήν δίνεται έμφαση στην ελληνική γλώσσα, που παίρνουν και ειδικό καθηγητή, και σε όλα τα μαθήματα.

Συνεντευκτής: Πέρα από την ελληνική ποιες άλλες γλώσσες διδάσκονται;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Αγγλικά. Αυτήν. Κι όταν υπάρχει ευχέρεια, πέρσι, κάνανε και Γερμανικά. Τώρα φέτος δεν ξέρω την καθηγήτρια Γερμανικών αν την πάρουν αλλού.

Συνεντευκτής: Θα λέγατε ότι η σχολική πραγματικότητα αντικατοπτρίζει τις νομοθετικές ρυθμίσεις που υπάρχουν;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Τις;

Συνεντευκτής: Τις νομοθετικές...

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Δηλαδή για εξήγησέ το μου λίγο.

Συνεντευκτής: Αν η πραγματικότητα μέσα στα σχολεία είναι αυτή που θέλει το Υπουργείο.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Κατάλαβα. Όχι, όχι. Δεν είναι ακριβώς το ίδιο και σας λέω ότι με τα παιδιά αυτά που συμμετέχουνε ... , τώρα έχουμε έναν, πέρσι είχαμε δύο. Το Υπουργείο νομίζω ότι είναι λίγο έξω από τα πράγματα σχετικά με την πραγματικότητα. Όχι ως προς την κοινωνικοποίηση, αν θα τους δεχτούν μέσα στην τάξη ή αλλά ως προς το επίπεδο γνώσεων αυτών των παιδιών. Φανταστείτε τώρα, να πω το εξής. Ένα παιδάκι, κακός μαθητής, ξέρεις ... , που είναι καλός σα χαρακτήρας, από τους άλλους συμμαθητές του, μάλλον σε σχέση με τους άλλους, νιώθει άσχημα. Δεν είναι περήφανος για τον εαυτό του. Έτσι δεν είναι; Φανταστείτε τώρα να είναι και ξένος. Μετανάστης ή πρόσφυγας. Δηλαδή θα... , οι διακρίσεις ... , όπως υπάρχουνε διακρίσεις μεταξύ Ελλήνων μαθητών, φτωχών, πλούσιων, καλών, κακών μαθητών, άτακτων και όλων αυτών, θα τις νιώσουν πολύ έντονα αυτά τα παιδιά. Και το Υπουργείο νομίζω ότι δεν το κατανοεί πλήρως αυτό.

Συνεντευκτής: Το νομοθετικό πλαίσιο και το πρόγραμμα σπουδών που προκύπτει θα λέγατε ότι γεννά στα παιδιά αυτά φιλοδοξίες όσον αφορά το μέλλον τους; Ποιες είναι αυτές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Εδώ δεν μπορώ να απαντήσω γιατί δεν ξέρω αν υπάρχει. Το να συμμετέχουν κι αν φτάνει αυτό το πράμα. Δεν είναι αρκετό.

Συνεντευκτής: Στο να δημιουργήσει φιλοδοξίες;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Ναι. Δεν είναι αρκετό σε σχέση με το ότι θέλουν να φύγουν από την Ελλάδα. Που το νιώθουν πολύ έντονα. Τώρα, μερικοί από αυτούς αν θέλουν να μείνουν... Δε γνώρισα εγώ κάποιο παιδάκι που να ... Κι αυτό δεν το λέω μόνο (ενν. ως εκπαιδευτικός). Και (έμφαση) από τον Ερυθρό Σταυρό που χρόνια εκεί πέρα ασχολούμαι. Στόχος είναι να φύγουνε. Άρα ό,τι και να, να πούμε....

Συνεντευκτής: Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζετε όσον αφορά την εφαρμογή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην τάξη;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Ότι δεν καταλαβαίνουν τη γλώσσα μας. Και θέλουν να μιλάμε αγγλικά. Πράγμα που πιστεύω δεν είναι σωστό. Πρέπει να μάθουν ελληνικά, αφού είναι εδώ. Αν ήταν στην Αγγλία, ίσως έπρεπε να μιλάνε μόνο αγγλικά. Η γλώσσα είναι το πρόβλημα και το μαθησιακό. Αυτό που είπαμε. Ότι είναι χωρισμένοι στα δύο.

Συνεντευκτής: Τι θα σας βοηθούσε για να ανταπεξέλθετε καλύτερα στη διδασκαλία με τους μετανάστες;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Τι θα με βοηθούσε περισσότερο; Να ξέρω το επίπεδό τους στα Μαθηματικά. Πού είναι ας πούμε. Παράδειγμα από τα δώδεκα παιδιά να ξέρω ότι αυτοί οι πέντε έχουν τελειώσει το Δημοτικό, το αντίστοιχο Δημοτικό. Οι άλλοι πέντε είναι πρώτη (τάξη). Τα μαθήματά τους ας πούμε στα Μαθηματικά, μέχρι πού φτάνουνε. Εάν είχα μια γνώση, πράγμα που το βλέπω πάρα πολύ δύσκολο γιατί αυτά τα παιδιά είναι από όλα τα κράτη της Ασίας, θα βοηθούσε στο να δοθεί καλύτερη γνώση από τον καθηγητή στα παιδιά.

Συνεντευκτής: Σε τι ακόμη θεωρείτε αναγκαίο/θα επιθυμούσατε να επιμορφωθείτε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Επιπλέον από αυτό που είπα τώρα;

Συνεντευκτής: Ναι.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Ε, γενικά στις ιδιαιτερότητες. Πώς ας πούμε... Γιατί αυτά τα παιδιά έχουν και διάφορα ψυχολογικά προβλήματα, έχουν... Δηλαδή πώς θα πρέπει να είναι η δικιά μου συμπεριφορά απέναντι σε αυτά τα παιδιά. Αυτό.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τα εγχειρίδια που υπάρχουν για την εκπαίδευση των προσφύγων μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Έχει βγει μόνο της Γλώσσας το οποίο από ό,τι λένε οι συνάδελφοι είναι καλό.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε το πρόγραμμα σπουδών από διαθεματικής άποψης;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Ε, δε νομίζω να υπάρχει τέτοιο. Αυτό δε γίνεται και στα ελληνικά τμήματα. Ας πούμε διαθεματική... , διαθεματικό μάθημα δε γίνεται πλέον. Οπότε σε αυτούς είναι ακόμα πιο δύσκολο.

Συνεντευκτής: Οι Τεχνολογίες της Πληροφορικής που χρησιμοποιούνται στην τάξη είναι επαρκείς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Δεν κάνουν καν Πληροφορική οι δικοί μας. Κάνανε στην αρχή, μετά τον πήραν τον καθηγητή, δεν κάνουν τώρα.

Συνεντευκτής: Υποδομές...

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): (Διακοπή συνεντευκτής) Υπάρχουν υποδομές. Τους πήγαινε δίπλα στο Εργαστήριο Πληροφορικής. Δηλαδή δεν έχει καθηγητή Πληροφορικής να τους κάνει μάθημα.

Συνεντευκτής: Οι άλλοι καθηγητές που τους κάνουν μάθημα χρησιμοποιούν Τεχνολογίες Πληροφορικής;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Βεβαίως.

Συνεντευκτής: Θεωρείτε αναγκαία την παρουσία μεταφραστή για να γίνεται πιο κατανοητό το μάθημα στους μετανάστες και πρόσφυγες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Ε, τώρα τι να πω; Αν θεωρείται (το εξέλαβε ως γ' ενικό πρόσωπο); Εγώ πιστεύω πως όχι. Πρέπει σιγά- σιγά να τα βγάλουμε πέρα μόνοι μας. Δηλαδή μεταξύ τους να μεταφράζουν μερικά πράγματα που δεν καταλαβαίνουν. Άμα δεν καταλάβω κάτι εγώ, να μου το πεις εσύ, να μου το εξηγήσεις, γιατί υπάρχει και μια σχέση μεταξύ των παιδιών αυτών. Άμα μπει κι ο μεταφραστής, μπει και ο καθηγητής, νομίζω θα είναι χειρότερο.

Συνεντευκτής: Υπάρχουν μεταφραστές στις τάξεις για να βοηθάνε στην κατανόηση του μαθήματος και κατά συνέπεια στην ένταξη;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Όχι, απλά έρχονται όταν, όπως ήρθε τώρα αυτό το παιδάκι, οι υπεύθυνοι, όταν υπάρχει κάποιο πρόβλημα. Τότε έρχεται.

Συνεντευκτής: Ποια είναι η άποψη σας για την ένταξη των μεταναστών/προσφύγων στο ελληνικό σχολείο;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Η εμπειρία από αυτό το σχολείο είναι καλή. Από τη στιγμή που δεν είχαμε κρούσματα σοβαρά, μεταξύ τους να έχουν πρόβλημα, δεν είχαμε καθόλου, κανένα κρούσμα με τους γηγενείς μαθητές και με τα παιδιά, τα μεταναστόπουλα, να μαλώνουν ή να..., νομίζω ότι είναι καλή. Αφού παίζουν ποδόσφαιρο μαζί, αφού έρχονται στις εκδηλώσεις, αφού πάμε εκδρομή μαζί.

Συνεντευκτής: Άρα γίνεται η ένταξη των προσφύγων στο ελληνικό σχολείο;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Βέβαια, πρέπει να γίνεται. Βοηθάει και τους δικούς μας μαθητές. Από κοινωνική άποψη τους βοηθάει.

Συνεντευκτής: Η παράλληλη διδασκαλία των αλλοδαπών μαθητών με τους γηγενείς μαθητές δυσχεραίνει το έργο σας και εις βάρος ποιων;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Το να τους έχουμε στην ίδια τάξη;

Συνεντευκτής: Ναι.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Δυσχεραίνει το έργο μας και πιο πολύ δυσχεραίνει τα παιδιά αυτά που είπα. Δεν μπορούν να παρακολουθήσουν. Ναι. Κι εμείς από φιλότιμο στεναχωριόμαστε γιατί δεν μπορούμε να τους βοηθήσουμε. Είναι..., έχουμε ας πούμε πέντε μαθητές με μαθησιακά προβλήματα, κι αυτόματα γίνονται οχτώ, εννιά. Οπότε υπάρχει θέμα και μέσα στην τάξη, αλλά για αυτούς είναι ακόμα χειρότερο. Νιώθουν ακόμα πιο άσχημα.

Συνεντευκτής: Θεωρείτε ότι υπάρχουν προκαταλήψεις και στερεότυπα σε βάρος των αλλοδαπών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Ε, όλο και κάτι θα υπάρχει.

Συνεντευκτής: Γιατί πιστεύετε ότι υπάρχουν;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Οικογένειες... Όλες οι οικογένειες δεν έχουν τις ίδιες αντιλήψεις. Καταλάβατε; Εντάξει.

Συνεντευκτής: Ποιες πιστεύετε ότι είναι οι επιπτώσεις τους στην εκπαιδευτική ένταξη προσφύγων και μεταναστών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Αυτές οι προκαταλήψεις όμως δεν είναι τόσο έντονες ώστε να τους δημιουργούν πρόβλημα. Αυτό.

Συνεντευκτής: Άρα υπάρχουν αλλά δεν τους δυσχεραίνει σε κάτι.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Δεν τους δυσχεραίνει, ναι. Είναι ας το πούμε πολύ συγκρατημένα τα πράγματα.

Συνεντευκτής: Αυτές οι προκαταλήψεις είναι από πλευράς μαθητών, από πλευράς καθηγητών, από πλευράς γονέων μόνο;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Οι προκαταλήψεις είναι από όλους, τι να πούμε δηλαδή. Απλά στο δικό μας το σχολείο οι αρνητικές (επιπτώσεις) είναι πολύ ελάχιστες.

Συνεντευκτής: Ποιες προτάσεις θα κάνατε ούτως ώστε να καλυφθούν οι εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών αυτών και να βελτιωθεί το πρόγραμμα σπουδών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Να γίνουν διαπολιτισμικά σχολεία, πρώτον να συμμετέχουν όλα τα παιδιά των μεταναστών και των προσφύγων, να συμμετέχουν καθηγητές, δάσκαλοι ο οποίοι να ξέρουν το επίπεδο γνώσεών τους, των παιδιών δηλαδή, για να μπορούν να βοηθήσουν.

Συνεντευκτής: Έχετε να προσθέσετε κάτι επιπλέον;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ10): Όχι.

Συνεντευκτής: Ευχαριστώ πολύ.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ: 11^η

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: 13-11-2019

ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ: Μαγνητοφώνηση

Φύλο: Γυναίκα

Συνεντευκτής: Πόσο χρονών είστε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Πενήντα ένα.

Συνεντευκτής: Πόσα τα έτη υπηρεσίας σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Περίπου είκοσι πέντε.

Συνεντευκτής: Ποιες οι σπουδές σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο.

Συνεντευκτής: Ποιο το μορφωτικό επίπεδο μητέρας- πατέρα σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Ο πατέρας μου είχε τελειώσει Ακαδημία, η μητέρα μου Δημοτικό.

Συνεντευκτής: Ποιο μάθημα διδάσκετε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Οικιακή Οικονομία, Κοινωνική και Πολιτική Αγωγή.

Συνεντευκτής: Ποια η εμπειρία σας σε διδασκαλία μεταναστών και προσφύγων μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Έχω δουλέψει δύο χρόνια.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τη σχολική επίδοση των μεταναστών και προσφύγων μαθητών συγκριτικά με αυτή των γηγενών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Τα παιδιά αυτά δυσκολεύονται πάρα πολύ, δε γνωρίζουν τη γλώσσα την ελληνική και το μάθημα χρειάζεται να γίνεται τουλάχιστον κατά το ήμισυ στα αγγλικά.

Συνεντευκτής: Σε σχέση με τους γηγενείς επομένως θα λέγατε ότι είναι...

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Δεν μπορούν να ανταποκριθούν στο Γυμνάσιο. Θα έπρεπε να υπάρχει κάποιο εξειδικευμένο σχολείο για να καλύπτει τις ανάγκες τους, πρώτα να μάθουν καλά την ελληνική γλώσσα και μετά να μπορούν να μπουν σε τάξεις Γυμνασίου.

Συνεντευκτής: Σε ποια μαθήματα παρατηρείτε να συμμετέχουν περισσότερο και έχουν καλύτερη επίδοση και γιατί;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Δεν μπορώ να απαντήσω σε αυτό. Γιατί δεν κάνουν το κανονικό πρόγραμμα. Σίγουρα μπορούν να συμμετέχουν στα αγγλικά, σίγουρα δείχνουν ενδιαφέρον στη Γεωγραφία, για να μας δείξουν από πού έρχονται και πού καταλήγουν, τους ενδιαφέρουν αρκετά

κάποια θέματα υγείας, που κάνουμε και μαζί, και φαντάζομαι ότι μπορούν να ανταποκριθούν και στα Μαθηματικά, επειδή η γλώσσα των Μαθηματικών είναι κοινή.

Συνεντευκτής: Γιατί πιστεύετε ότι σε αυτά τα μαθήματα συμμετέχουν λίγο περισσότερο ή παίρνουν πρωτοβουλίες;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Επειδή ακριβώς δεν υπάρχει το εμπόδιο της γλώσσας.

Συνεντευκτής: Με ποιο τρόπο θα λέγατε ότι η σχολική επίδοση συμβάλλει στην ένταξη προσφύγων και μεταναστών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Η σχολική επίδοση δε συμβάλλει στην ένταξή τους, γιατί δεν μπορούν να έχουν μια επίδοση που να σχετίζεται με τη..., να μπορούμε τουλάχιστον να συγκρίνουμε με τα υπόλοιπα παιδιά.

Συνεντευκτής: Άρα θα λέγατε ότι είναι χαμηλότερη η σχολική επίδοση από το όριο που μπορεί να οδηγήσει στην ένταξη;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Ναι. Δεν μπορούν ουσιαστικά να..., η επίδοσή τους είναι κάτω από το όριο, αλλά ουσιαστικά βαθμολογούμε εντός εισαγωγικών την παρουσία τους.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή τους στην τάξη; Γιατί;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Μπορεί να γίνει πιο σαφής η ερώτηση;

Συνεντευκτής: Η συμμετοχή τους τι περιλαμβάνει, τι βλέπετε εσείς, αν είναι καλή ή όχι.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Προσπαθούν να συμμετέχουν, βέβαια τα περισσότερα προέρχονται από ένα κοινωνικό περιβάλλον στο οποίο δεν έχουν μάθει να κάθονται αρκετές ώρες στο θρανίο και να ακούνε ή να συμμετέχουν στο μάθημα, οπότε συχνά έχουμε κάποιο θέμα υπερκινητικότητας. Αν το θέμα που θίγεται είναι ενδιαφέρον, δείχνουν ενδιαφέρον, προσπαθούν, αλλά υπάρχει πάντα το γλωσσικό εμπόδιο.

Συνεντευκτής: Ποια είναι η συχνότητα παρακολούθησης μαθημάτων από τους πρόσφυγες και μετανάστες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Οι συγκεκριμένοι που έχουμε φέτος μπορώ να πω ότι κατά 80% βρίσκονται εδώ. Δηλαδή το 80% των ημερών διδασκαλίας είναι στο σχολείο. Κάτι αντίστοιχο συνέβαινε και με την άλλη τάξη που είχα αναλάβει πριν δύο χρόνια, αλλά υπάρχει το πρόβλημα ότι τα παιδιά αυτά, όταν εγκρίνεται η μετακίνησή τους, φεύγουν και δεν ξέρουμε και αν συνεχίζουν να φοιτούν στο σχολείο, γιατί τα περισσότερα δεν έχουν ζητήσει μετεγγραφή.

Συνεντευκτής: Ποιες οι σχέσεις με τους συμμαθητές τους κατά τη διάρκεια του μαθήματος; Συνεργάζονται για την επίλυση ασκήσεων και την εκπόνηση project;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Εννοείς για τους γηγενείς.

Συνεντευκτής: Ναι, σχέση προσφύγων με γηγενείς.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Όχι, δε συνεργάζονται. Τα παιδιά, οι γηγενείς, όταν υπάρχουν πρόσφυγες στην τάξη, χωρίς να έχει να κάνει αυτό με κάποιο στοιχείο ρατσισμού, αισθάνονται ότι θα τους πάει πολύ πίσω το να βοηθήσουν ένα παιδί τέτοιο, οπότε κατά συνέπεια επειδή κοιτάνε το προσωπικό τους...

Συνεντευκτής: Συμφέρον.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Ναι, την επίδοση τη δική τους, δε θα βοηθούσαν εύκολα κάποιο παιδί τέτοιο.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε το πρόγραμμα που ακολουθείται για την εκπαίδευση προσφύγων και μεταναστών μαθητών όσον αφορά τη γλωσσική διδασκαλία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Δεν μπορώ να την κρίνω γιατί δεν κάνω γλωσσική διδασκαλία.

Συνεντευκτής: Από αυτά που έχετε ακούσει, από τις γλώσσες που διδάσκονται...

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Νομίζω ότι είναι ανεπαρκές.

Συνεντευκτής: Δηλαδή;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Ε, δεν έχουμε το επιθυμητό. Τώρα βέβαια το θέμα είναι ότι πόσος χρόνος έχει αφιερωθεί σε αυτά. Δηλαδή ο χρόνος που έχει αφιερωθεί δεν είναι ικανοποιητικός. Και ο χρόνος που έχουμε στη διάθεσή μας δεν είναι ικανοποιητικός. Θέλω να πω ότι έρχονται στο σχολείο χωρίς να υπάρχει προπαρασκευή στα ελληνικά. Κάνουν προπαρασκευή στα κέντρα από τα οποία προέρχονται συνήθως στα αγγλικά. Άρα ένα σχολείο το οποίο θα ήταν στα αγγλικά, θα κάλυπτε περισσότερο τις ανάγκες τους. Γιατί έτσι κι αλλιώς ο στόχος τους είναι να φύγουν από εδώ.

Συνεντευκτής: Διδάσκονται οι αλλοδαποί μαθητές επαρκώς στοιχεία της μητρικής τους γλώσσας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Όχι, δε διδάσκονται καθόλου τη μητρική τους γλώσσα. Ποιος να τη διδάξει;

Συνεντευκτής: Όσον αφορά τα ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία που διαμορφώνουν την ταυτότητά τους θεωρείτε ότι αναδεικνύονται ή όχι; Πώς γίνεται αυτό;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Γίνεται μια προσπάθεια ανάδειξης των πολιτισμικών στοιχείων με τη συμμετοχή τους σε κάποιες γιορτές που γίνονται στο σχολείο, έχουμε κάνει προσπάθεια στη γιορτή των Χριστουγέννων να συμπεριλάβουμε αυτά τα παιδιά και να παρουσιάσουν έθιμα του

τόπου τους ή τραγούδια του τόπου τους τα οποία να συσχετίζονται με την Πρωτοχρονιά ή τα Χριστούγεννα. Αυτό. Ρωτάμε για τη διατροφή τους, για διάφορα στον τρόπο ένδυσης. Δηλαδή προσπαθούμε να αναδείξουμε τη διαφορετικότητά τους.

Συνεντευκτής: Γνωρίζετε τι είναι η διαπολιτισμική εκπαίδευση; Ποιες οι προτάσεις σας ούτως ώστε να γίνει πιο διαπολιτισμικό το πρόγραμμα σπουδών που ήδη ακολουθείται;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Πιστεύω ότι θα έπρεπε να υπάρχει σχολείο ξεχωριστό στο οποίο να υπάρχει ξεχωριστό πρόγραμμα σπουδών, γιατί από τη στιγμή που το 95% των παιδιών αυτών δε θέλει να παραμείνει στην Ελλάδα, στην ουσία δε βοηθούνται από το Δημόσιο Σχολείο, όπως υφίσταται. Και οι απαιτήσεις του Δημόσιου Σχολείου είναι πάρα πολύ ανεβασμένες για αυτά τα παιδιά έχοντας όλη αυτήν την έλλειψη του γλωσσικού υπόβαθρου. Οπότε δεν... Πιστεύω ότι πρέπει να υπάρχει ξεχωριστό σχολείο.

Συνεντευκτής: Κάποια άλλη πρόταση;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Κάποια άλλη πρόταση. Υποστηρικτική βοήθεια κάποιες ώρες ενδεχομένως. Θα έπρεπε να υπάρχουν ώρες έξτρα στις οποίες να κάνουν ελληνικά. Μέχρι που να φτάσουν στο επιθυμητό επίπεδο. Ανά κάθε (μάθημα)..., σε κάθε μάθημα ορολογία του μαθήματος. Γιατί το κάθε μάθημα ήδη στο Γυμνάσιο πια έχει μια ορολογία. Αυτήν την ορολογία δεν την έχουν, άρα δεν μπορούν να παρακολουθήσουν, απλά.

Συνεντευκτής: Πως θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις γηγενών και αλλοδαπών μαθητών κατά τη διάρκεια της σχολικής ζωής εκτός τάξης;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Η αλήθεια είναι ότι τα παιδιά, οι αλλοδαποί μαθητές, κάνουν μεταξύ τους παρέα κατά κύριο λόγο, και οι γηγενείς μαθητές μεταξύ τους. Δεν υπάρχει κάποιο, κάτι αρνητικό στη σχέση, αλλά ούτε και ιδιαίτερος συγχρωτισμός. Εκτός ίσως από τα αθλήματα. Στη Γυμναστική δηλαδή, όταν παίζουν ένα παιχνίδι, μπάσκει ή ποδόσφαιρο, εκεί μπορούν να κάνουν παρέα και να είναι ας πούμε επί ίσοις όροις. Στα υπόλοιπα... Γιατί κι αυτοί προτιμούν να μιλάνε τη δική τους γλώσσα, κι απ' τη στιγμή που συνήθως στις τάξεις έχουμε δύο πιθανές ας πούμε χώρες προέλευσης, μιλάνε μεταξύ τους, άρα μένουν στα δικά τους.

Συνεντευκτής: Άρα δεν υπάρχει κατά τη γνώμη σας συναναστροφή μεταξύ προσφύγων και γηγενών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Είναι μικρή. Είναι μικρή. Είναι μικρή. Το μέγεθος είναι πολύ μικρό.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά στη συναναστροφή με τους άλλους μετανάστες μαθητές παρατηρείτε να υπάρχει επικοινωνία και παιχνίδι μεταξύ τους;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Όταν είναι από την ίδια χώρα καταγωγής. Όταν είναι από διαφορετική χώρα καταγωγής... Ή αν είναι από την ίδια εθνότητα. Δηλαδή οι Κούρδοι κάνουν παρέα με τους Κούρδους, άσχετα αν είναι από διαφορετική χώρα. Αλλιώς αν είναι από διαφορετική έτσι εθνότητα και από διαφορετική χώρα, δεν κάνουν παρέα μεταξύ τους ιδιαίτερα.

Συνεντευκτής: Σε ποιες σχολικές δραστηριότητες συμμετέχουν οι μετανάστες-πρόσφυγες μαθητές (π.χ. εκδρομές, γιορτές, πενταμελές-δεκαπενταμελές); Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή τους αυτή;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Συμμετέχουν στις εκδρομές. (Εξωτερική παρεμβολή τρίτων). Λοιπόν ποια ήταν η ερώτηση;

Συνεντευκτής: (Επανάληψη ερώτησης)

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Οι μετανάστες σε όλες τις εκδρομές που κάνουμε. Και συμμετέχουν και σε κάποιες γιορτές. Όσον αφορά τώρα την ανάδειξή τους σε θέσεις εξουσίας, όσον αφορά τα Δεκαπενταμελή και τα Πενταμελή, όχι, δεν... Έχουνε βάλει βέβαια υποψηφιότητα, αλλά λόγω του ότι η αναγνωρισιμότητά τους είναι σε χαμηλά επίπεδα, νομίζω ότι δεν...

Συνεντευκτής: Αυτή τη συμμετοχή πώς θα τη χαρακτηρίζατε; Προέρχεται από τους καθηγητές, το επιδιώκουν οι μετανάστες και οι πρόσφυγες...

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Αισθάνονται πολύ μεγάλη χαρά όταν συμμετέχουν στις εκδρομές. Και σε γιορτές. Ανάλογα με την προσωπικότητα βέβαια του κάθε παιδιού. Κάποια παιδιά που είναι εξωστρεφή, τους αρέσει πάρα πολύ να συμμετέχουν και σε εκδηλώσεις και να προβάλλονται.

Συνεντευκτής: Ποια η συναναστροφή των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους γηγενείς όσον αφορά το παιχνίδι; Η πρόσκληση για παιχνίδι από ποιους γίνεται;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Δεν ξέρω αν γίνεται πρόσκληση, πάντως τα παιδιά τα οποία ασχολούνται με αθλητικό παιχνίδι, συμμετέχουν. Νομίζω ότι γίνεται αυθόρμητα. Δεν, εκεί δεν ξεχωρίζουν. Όσον αφορά το αθλητικό παιχνίδι τα παιδιά δεν ξεχωρίζουν.

Συνεντευκτής: Συμμετέχουν εξίσου τα κορίτσια και τα αγόρια στο παιχνίδι και γενικότερα στις καθημερινές σχολικές συναναστροφές με τους γηγενείς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Όχι βέβαια. Τα αγόρια έτσι κι αλλιώς και οι γηγενείς, και τα γηγενή αγόρια και τα αγόρια που είναι αλλοδαποί, συμμετέχουν πολύ περισσότερο στο αθλητικό παιχνίδι. Αυτό είναι κάτι στάνταρ. Οπότε εκεί γίνεται περισσότερος συγχρωτισμός των αγοριών. Όχι τόσο των κοριτσιών. Τα κορίτσια δεν κάνουν κάποιο αθλητικό παιχνίδι. Στα διαλείμματα ή το απόγευμα.

Συνεντευκτής: Γιατί πιστεύετε ότι γίνεται αυτό;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Νομίζω ότι είναι θέμα φύλου περισσότερο. Δηλαδή τα κορίτσια εμπλέκονται σε αθλητικές δραστηριότητες λιγότερο. Τα γηγενή κορίτσια μπορεί να ανήκουν σε κάποιες αθλητικές ομάδες. Αυτό το κάνουν τις απογευματινές ώρες. Είναι δηλαδή μια δραστηριότητα εκτός σχολείου. Τα παιδιά αυτά δεν ξέρω αν κάνουν κάτι εκτός σχολείου. Οπότε αναγκαστικά είναι καταδικασμένες κατά κάποιον τρόπο.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις των μεταναστών και προσφύγων με τους εκπαιδευτικούς του σχολείου;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Είναι άριστες. Δεν έχουμε κάποια προβλήματα. Δεν έχουμε φαινόμενα διαχωρισμού των παιδιών αυτών τουλάχιστον στο δικό μας σχολείο, από τα υπόλοιπα..

Συνεντευκτής: Ποιος κατά τη γνώμη σας είναι ο ρόλος του εκπαιδευτικού σχετικά με τους μετανάστες-πρόσφυγες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Ο εκπαιδευτικός αποτελεί έναν συνδετικό κρίκο μεταξύ της κοινωνίας και του μαθητή και προσπαθεί να ανοίξει ένα παράθυρο για τα παιδιά αυτά για να μπορέσουν να ενταχθούν μέσα στην κοινωνία. Προσπαθεί να τους δώσει να καταλάβουν ότι έχουν προέλθει από έναν διαφορετικό πολιτισμό, να μάθουν τον πολιτισμό αυτόν στον οποίο έχουν έρθει. Στην ουσία δεν μπορούμε να μεταδώσουμε και πάρα πολλές γνώσεις, αλλά μπορούμε να περάσουμε στοιχεία πολιτισμού στα παιδιά αυτά, για να μπορέσουν να ενταχθούν καλύτερα στην Ευρώπη.

Συνεντευκτής: Ποια η στάση των γονέων των γηγενών μαθητών απέναντι στα προσφυγόπουλα που είναι ενταγμένα στη σχολική μονάδα;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Ευτυχώς δεν έχουμε δυσάρεστα περιστατικά. Είναι ουδέτερη. Δεν είναι ούτε ενθαρρυντική αλλά ούτε και αποθαρρυντική η στάση τους.

Συνεντευκτής: Γιατί πιστεύετε ότι είναι ουδέτερη;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Έτσι κι αλλιώς οι γονείς εμπλέκονται περισσότερο στη σχολική ζωή στις τάξεις του Δημοτικού. Στο Γυμνάσιο λόγω του ότι υπάρχει η εφηβεία και ότι έρχονται σε σύγκρουση και με τα ίδια τους τα παιδιά, δεν εμπλέκονται ιδιαίτερα στη σχολική ζωή. Δεν έρχονται δηλαδή συχνά και δε συμμετέχουν σε δραστηριότητες του σχολείου, οπότε αυτόματα δεν τους αγγίζει και πάρα πολύ το γεγονός ότι έχουμε ένα ποσοστό τέτοιων μαθητών.

Συνεντευκτής: Αυτήν την ουδέτερη στάση των γονέων την υιοθετούν και τα παιδιά τους; Απέναντι στους μετανάστες και πρόσφυγες μαθητές.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Όχι. Τα παιδιά σιγά-σιγά αποδέχονται τα συγκεκριμένα παιδιά σαν κομμάτι της καθημερινότητάς τους.

Συνεντευκτής: Ποια άποψη έχετε για την εκπαιδευτική πολιτική γύρω από την διαπολιτισμική εκπαίδευση;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Έχει πάρα πολλά κενά και θέλει πολλή δουλειά ακόμα.

Συνεντευκτής: Δηλαδή τι κενά υπάρχουν και πρέπει να καλυφθούν;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Δηλαδή είναι πρόχειρο. Καταρχάς αυτήν τη στιγμή δεν έχουμε ακόμα καθηγητή γλώσσας, δεν έχει έρθει ακόμα καθηγητής που θα αναλάβει τη..., τη γλωσσική διδασκαλία, την υποστήριξη των αλλοδαπών μαθητών και το ίδιο συνέβη και πρόπερσι. Δηλαδή οι τάξεις υποδοχής αυτήν τη στιγμή είναι υποστελεχωμένες. Δεν έρχονται έγκαιρα οι καθηγητές για να τους διδάξουν την ελληνική γλώσσα και γίνεται μια προσπάθεια να συμπληρωθούν οι ώρες από τους άλλους καθηγητές οι οποίοι ούτε εξειδικευμένοι είναι αλλά ούτε έχουν και τόσες ώρες στη διάθεσή τους. Άρα λοιπόν ξεκινάμε από αυτό. Από εκεί και πέρα θα πρέπει να γραφτούν βιβλία τα οποία βιβλία θα έπρεπε να έχουν τις βασικές έννοιες σε κάθε μάθημα. Υπάρχει μόνο ένα βιβλίο από ό,τι γνωρίζω το οποίο είναι για τη γλωσσική διδασκαλία. Δεν μπορούν αυτά τα παιδιά να μάθουν τα πάντα από τη μια στιγμή στην άλλη στα ελληνικά, από τη στιγμή που δεν ξέρουν ελληνικά, άρα θα έπρεπε να γραφτούν κάποια βιβλία αν μη τι άλλο στα αγγλικά. Αυτό.

Συνεντευκτής: Συμφωνείτε με το ισχύον καθεστώς εγγραφής μόνο των νόμιμων προσφύγων στα σχολεία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Θεωρώ ότι όλα τα παιδιά θα έπρεπε να έχουν δικαίωμα στη γνώση και ότι αφού έχουν κάνει τις ιατρικές τους εξετάσεις, θα έπρεπε να έχουν πρόσβαση σε κάποια σχολική δομή. Και για λόγους κοινωνικότητας και για λόγους προσαρμογής, γιατί δεν ξέρουμε πόσα χρόνια θα μείνει ο καθένας σε ένα συγκεκριμένο μέρος. Δε θεωρώ ότι τα παιδιά πρέπει να είναι σε μια δομή εγκλωβισμένα, με ενήλικους.

Συνεντευκτής: Λειτουργεί κατά τη γνώμη σας επαρκής αριθμός ΔΥΕΠ στα σχολεία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Νομίζω πως όχι. Νομίζω δεν επαρκεί.

Συνεντευκτής: Γιατί το πιστεύετε; Μήπως δεν υπάρχει πρόβλεψη από το Υπουργείο;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Υπάρχει έλλειψη αιθουσών έτσι κι αλλιώς και για τους γηγενείς μαθητές. Τα σχολεία τουλάχιστον της πόλης μας λειτουργούν σε δύο βάρδιες. Άρα λοιπόν το πρώτο θέμα που προκύπτει είναι το κτιριακό. Το δεύτερο θέμα που προκύπτει είναι το θέμα προσωπικού. Και από εκεί και πέρα προκύπτουν και πάρα πολλά άλλα θέματα. Άρα από τη στιγμή

που δεν έχει, που υποχρηματοδοτείται η Παιδεία γενικότερα, δεν είναι δυνατόν να είναι καλυμμένες οι ανάγκες και στις ΔΥΕΠ. Νομίζω ότι είναι τόσο απλό.

Συνεντευκτής: Πιστεύετε ότι θα έπρεπε σε κάθε σχολείο να λειτουργούν τέτοιες δομές για την ομαλότερη ένταξη των προσφύγων και μεταναστών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Ναι. Πιστεύω ότι έπρεπε να είναι μοιρασμένοι και να μην υπάρχουν σχολεία τύπου γκέτο που να εντάσσονται για να μπορέσουν να αφομοιωθούν καλύτερα και να πάρουν περισσότερα στοιχεία από τον πολιτισμό μέσα στον οποίο ζουν.

Συνεντευκτής: Ποιες γλώσσες διδάσκονται στα σχολεία και σε ποια δίνεται έμφαση;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Τι εννοείς.

Συνεντευκτής: (Εξήγηση της ερώτησης).

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Κάνουν από ό,τι γνωρίζω κάποιες ώρες αγγλικά, αλλά τα αγγλικά που ξέρουν κυρίως τα έχουν διδαχτεί μέσα στις δομές που ζουν. Γιατί έχουν ικανοποιητικό γνωστικό στα αγγλικά. Το οποίο δεν το έχουν αποκτήσει από εμάς. Το έχουν εκ των προτέρων τα περισσότερα παιδιά. Από εκεί και πέρα, τα ελληνικά τους, απλά αυτά που έχουμε εμείς στην πλειοψηφία τους απλά ξέρουν τα γράμματα, ίσως να μπορούν να διαβάσουν, αλλά όχι δύσκολα κείμενα, χωρίς να τα καταλαβαίνουν ωστόσο.

Συνεντευκτής: Σε ποια γλώσσα δίνεται έμφαση στη διδασκαλία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Δίνουμε έμφαση στα ελληνικά. Προσπαθούμε να δώσουμε έμφαση στα ελληνικά. Απλά χρησιμοποιούμε όσοι από εμάς ξέρουν αγγλικά, τα αγγλικά με βοηθητικό ρόλο.

Συνεντευκτής: Θα λέγατε ότι η σχολική πραγματικότητα αντικατοπτρίζει τις νομοθετικές ρυθμίσεις που υπάρχουν;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Έχω την αίσθηση, δεν είμαι τόσο γνώστης, ότι η Ελλάδα χαρακτηρίζεται από πολυνομία, άρα λοιπόν δεν είναι καθόλου εύκολο να απαντήσω σε αυτήν την ερώτηση. Δηλαδή δεν ξέρω για ποιους νόμους λέμε αν καλύπτονται ή όχι. Άλλοι νόμοι λένε κάποια πράγματα κι άλλοι νόμοι λένε κάτι άλλο. Πάντως δε νομίζω ότι αυτό το πολύ μεγάλο πρόβλημα αντιμετωπίζεται ικανοποιητικά. Ούτε μέσω νομοθετικών διατάξεων, αλλά ούτε κυρίως λόγω εφαρμογής των νόμων που υπάρχουν. Δε νομίζω ότι εφαρμόζονται.

Συνεντευκτής: Ότι δεν μπορούν να εφαρμοστούν δηλαδή οι νόμοι στη σχολική πραγματικότητα.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Ναι. Δεν μπορεί να εφαρμοστούν γιατί αυτό που λέγεται να εντάσσονται αυτά τα παιδιά μέσα στις τάξεις, δεν μπορούν εκ των πραγμάτων να ενταχθούν. Άρα πολλές φορές κάνουν μάθημα μόνα τους, γιατί μέσα στην τάξη δεν κάνουν τίποτα.

Συνεντευκτής: Το νομοθετικό πλαίσιο και το πρόγραμμα σπουδών που προκύπτει θα λέγατε ότι γεννά στα παιδιά αυτά φιλοδοξίες όσον αφορά το μέλλον τους; Ποιες είναι αυτές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Τα συγκεκριμένα παιδιά, η μόνη φιλοδοξία που έχουν επί του παρόντος είναι να φύγουν από την Ελλάδα και να πάνε σε μια άλλη χώρα. Άρα λοιπόν δεν είναι σε διαδικασία να σκεφτούν τι θα κάνουν στο μέλλον. Άλλωστε βρίσκονται σε ένα πλαίσιο στο οποίο δεν κάνουν τίποτα. Δυστυχώς δεν υπάρχει κάποια ενθάρρυνση αυτών των κοινωνικών ομάδων να εργαστούν, να παράγουν, οπότε είναι αυτονόητο ότι και τα παιδιά βρίσκονται σε αυτό το ίδιο πράγμα εγκλωβισμένα.

Συνεντευκτής: Κάποια άλλη φιλοδοξία πέρα από το να φύγουν από τη χώρα; Όσον αφορά τον εκπαιδευτικό τομέα, τον επαγγελματικό, δεν έχουν;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Δυστυχώς αυτό που αντιλαμβάνομαι όπως επικοινωνούν, είναι ότι δεν καταλαβαίνουν ότι για να αποκτήσουν μια ικανοποιητική ζωή, πρέπει να δουλέψουν και να παλέψουν. Γιατί αυτό τους έχουν περάσει μέσα από τις δομές φιλοξενίας όπου ζουν. Δηλαδή πιστεύουν ότι θα παίρνουν κάποια επιδόματα και ότι θα ζούνε.

Συνεντευκτής: Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζετε όσον αφορά την εφαρμογή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην τάξη;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Υπάρχουν σημαντικές δυσκολίες που σχετίζονται με την έλλειψη εξειδικευμένων σχολικών εγχειριδίων, όπως ανέφερα, αιθουσών διδασκαλίας που θα μπορούσαν να έχουν ίσως και κάποιες έξτρα υποδομές και μερικές φορές και πρόβλημα επικοινωνίας γιατί κάποια παιδιά, όταν τα αγγλικά τους είναι σε πάρα πολύ χαμηλό επίπεδο, η επικοινωνία είναι σε πάρα πολύ χαμηλό επίπεδο.

Συνεντευκτής: Κάποια άλλη δυσκολία; Πριν είπατε για παράδειγμα ότι αντιμετωπίζετε πρόβλημα στο γλωσσικό κομμάτι. Αυτό άρα σας δημιουργεί πρόβλημα στην τάξη; Στην εφαρμογή της εκπαίδευσης;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Εννοείται. Γιατί άμα δεν μπορούμε να επικοινωνήσουμε;

Συνεντευκτής: Κάποια άλλη δυσκολία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Η επικοινωνία, το κτιριακό. οι υποδομές. Τι άλλο; Αυτά.

Συνεντευκτής: Τι θα σας βοηθούσε για να ανταπεξέλθετε καλύτερα στη διδασκαλία με τους μετανάστες;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Η κάλυψη των συγκεκριμένων αναγκών. Καταρχάς να υπάρχει μια προπαρασκευαστική περίοδος στην οποία τα παιδιά θα μαθαίνουν ικανοποιητικά ελληνικά. Ή, η μια περίπτωση είναι αυτή, η δεύτερη περίπτωση είναι ένα εξειδικευμένο σχολείο όπου αυτά τα παιδιά να έχουν ένα διαφορετικό πρόγραμμα σπουδών, για να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν, γιατί οι ανάγκες τους είναι διαφορετικές.

Συνεντευκτής: Σε τι ακόμη θεωρείτε αναγκαίο/θα επιθυμούσατε να επιμορφωθείτε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Για ξαναπές το.

Συνεντευκτής: (Επανάληψη της ερώτησης). Για να μπορέσετε να ανταπεξέλθετε στη Δ.Ε.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Το πρόβλημα δεν είναι σε τι θα έπρεπε εμείς να επιμορφωθούμε. Είναι τι προπαρασκευή θα έπρεπε να υπάρχει πριν έρθουν τα παιδιά εδώ. Δηλαδή, επειδή το μεγαλύτερο ποσοστό των εκπαιδευτικών είναι μεγάλης ηλικίας, η επιμόρφωση πλέον σε εμάς δεν έχει και πολύ νόημα. Πρέπει ή να έρθουν καινούρια άτομα που να είναι εξειδικευμένα με τη συγκεκριμένη (ενν. τη Δ.Ε.) για να μπορούν να ασχολούνται με τα παιδιά αυτά ή τα παιδιά αυτά να έχουνε κάνει μια προπαρασκευή ώστε να μπορούμε να τους διδάξουμε εμείς. Έτσι το βλέπω εγώ. Δηλαδή, το να εκπαιδευτούμε εμείς, ε, πολλά γράμματα εν πάσει περιπτώσει... (γέλιο). Αυτά.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τα εγχειρίδια που υπάρχουν για την εκπαίδευση των προσφύγων μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Το έχω απαντήσει νομίζω. Ότι δεν υπάρχει εγχειρίδιο. Δηλαδή υπάρχει μόνο ένα γλωσσικό. Πρέπει να υπάρχουν κάποια σύντομα βιβλία με ορολογία για όλα τα μαθήματα. Πώς μπορείς να κάνεις μάθημα σε ένα παιδί το οποίο δε μιλάει ελληνικά, χωρίς να έχει μάθει αυτό το στοιχειώδες πρώτα; Δηλαδή θα πρέπει να υπάρξουν σε όλα τα μαθήματα βιβλία, τα οποία να είναι ίσως δίγλωσσα, ελληνικά και αγγλικά. Δεν ξέρω αν σε βοήθησα.

Συνεντευκτής: Όχι, όχι. Βέβαια (με βοηθήσατε). Πώς θα χαρακτηρίζατε το πρόγραμμα σπουδών από διαθεματικής άποψης;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Από διαθεματικής άποψης. Το πρόγραμμα σπουδών από διαθεματικής άποψης. Όταν δεν υπάρχει, αυτό που είπα και πριν, όταν δεν υπάρχει ορολογία, προσπαθεί ο εκπαιδευτικός να περάσει κάποιες γνώσεις, αλλά ουσιαστικά μένουμε λίγο περισσότερο στο κομμάτι της γλώσσας και τα παιδιά δεν μαθαίνουν και πάρα πολλά διαφορετικά πράγματα, γιατί δεν υπάρχει το απαραίτητο υπόβαθρο.

Συνεντευκτής: Οι Τεχνολογίες της Πληροφορικής που χρησιμοποιούνται στην τάξη είναι επαρκείς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Δεν μπορώ να απαντήσω για αυτό. Πρέπει να ρωτήσετε αυτόν που κάνει Πληροφορική – Τεχνολογία.

Συνεντευκτής: Εσείς, από ό,τι βλέπετε στην τάξη, υπάρχει...

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Εντάξει, τα παιδιά αυτά νομίζω ότι κάνουν περίπου αυτά που κάνουν και τα υπόλοιπα παιδιά.

Συνεντευκτής: Χρησιμοποιούν τις Τεχνολογίες Πληροφορικής;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Όταν υπάρχει. Όταν υπάρχει καθηγητής με ωράριο. Το πρόγραμμα σπουδών που εφαρμόζεται, έχει να κάνει με τις ώρες που υπάρχουν διαθέσιμες από τους καθηγητές. Άρα δεν είναι ακριβώς όπως πρέπει να είναι. Δεν έχουν έρθει καθηγητές για να κάνουν σε αυτά τα παιδιά έξτρα ώρες. Άρα λοιπόν κατά περίπτωση είναι αυτό (το αν διδάσκονται Πληροφορική). Μπορεί στο δικό μας σχολείο να κάνουν κάποιες ώρες Πληροφορική και σε κάποιο όχι. Ή αντιστρόφως.

Συνεντευκτής: Θεωρείτε αναγκαία την παρουσία μεταφραστή για να γίνεται πιο κατανοητό το μάθημα στους μετανάστες και πρόσφυγες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Νομίζω ότι κι αυτό είναι ανέφικτο. Γιατί υπάρχει περίπτωση να έχουμε τρεις γλώσσες. Δεν μπορεί να έχουμε τρεις μεταφραστές μέσα στην τάξη. Δε θα μπορούσα ούτε εγώ να συνεργαστώ με τρεις μεταφραστές και πόσους μαθητές.

Συνεντευκτής: Υπάρχουν μεταφραστές στις τάξεις για να βοηθάνε στην κατανόηση του μαθήματος και κατά συνέπεια στην ένταξη;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Όχι, δεν υπάρχει κανένας μεταφραστής ούτε κάποιος στον οποίο μπορούμε να απευθυνθούμε. Υπάρχει μόνο κάποιο άτομο το οποίο είναι συνδεδεμένο με τις δομές.

Συνεντευκτής: Ποια είναι η άποψη σας για την ένταξη των μεταναστών/προσφύγων στο ελληνικό σχολείο;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Πιο συγκεκριμένα;

Συνεντευκτής: Πώς θα τη χαρακτηρίζατε; Αν πρέπει να γίνεται

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Στην ουσία δεν υπάρχει ένταξη των παιδιών αυτών στο ελληνικό σχολείο, απλά τα χρόνια που μένουν στην Ελλάδα... Γιατί δεν έχουν σκοπό να μείνουν στην Ελλάδα. Τουλάχιστον αυτό σκέφτονται. Οπότε τα χρόνια που μένουν εδώ, η συμμετοχή τους στο σχολείο μπορεί να τα βοηθήσει να έχουν τουλάχιστον το κοινωνικό κομμάτι. Να είναι μέσα σε

συννομηλίκους. Να μην είναι εγκλωβισμένα σε κάποια δομή μόνο με τους δικούς τους ανθρώπους. Αλλά η αφομοίωση ας πούμε μέσα στο ελληνικό σχολείο δεν μπορεί να γίνει εφόσον δεν υπάρχει προοπτική να μείνουν στην Ελλάδα.

Συνεντευκτής: Η παράλληλη διδασκαλία των αλλοδαπών μαθητών με τους γηγενείς μαθητές δυσχεραίνει το έργο σας και εις βάρος ποιων;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Δυσχεραίνει το έργο σε βάρος όλων. Και των γηγενών μαθητών και των αλλοδαπών, γιατί δεν μπορούν να παρακολουθήσουν το μάθημα, το οποίο είναι αρκετά υψηλού επιπέδου, το γνωστικό, σε όλα τα μαθήματα στο Γυμνάσιο το ελληνικό. Και το δικό μας, και των καθηγητών, δηλαδή είναι πάρα πολύ δύσκολο, όσες φορές έχω προσπαθήσει έχοντας κάποιον αλλοδαπό μαθητή να τον βοηθήσω μέσα στην τάξη, ε, θα πρέπει να χάσω πάρα πολύ χρόνο, γιατί πρέπει να χρησιμοποιήσω αγγλικά, με τα οποία στην ουσία θα πάω πίσω όλη την υπόλοιπη τάξη. Άρα δεν, δεν είναι καλό για κανέναν, αυτό, η παράλληλη. Πρέπει πρώτα τα παιδιά αυτά να μπορέσουν να μάθουν καλά την ελληνική, για να μπορέσουν να μουν μέσα στην τάξη. Αλλά αυτό προϋποθέτει να θέλουν να μείνουν εδώ και να θέλουν να αφομοιωθούν. Πράγμα το οποίο δεν το θέλουν, άρα...

Συνεντευκτής: Θεωρείτε ότι υπάρχουν προκαταλήψεις και στερεότυπα σε βάρος των αλλοδαπών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Φυσικά και υπάρχουν.

Συνεντευκτής: Και γιατί πιστεύετε ότι υπάρχουν;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Φυσικά και υπάρχουν από κάποιους ανθρώπους. Το γιατί υπάρχουν είναι λογικό. Γιατί είναι ένα πολύ μεγάλο ζήτημα πλέον, ειδικά στην τοπική κοινωνία, στη Λέσβο. Το ποσοστό των ανθρώπων αυτών είναι πάρα πολύ μεγάλο και υπάρχει φόβος από τον κόσμο, γιατί αυτόματα ας πούμε αισθάνονται ανασφαλείς στον τόπο τους. Άρα αυτό που υπάρχει μέσα στις οικογένειες και που βράζει μέσα στην κοινωνία, γιατί δεν είναι έτσι κι αλλιώς πρόβλημα διαχειρίσιμο, δηλαδή δεν είναι ο αριθμός των ανθρώπων αυτών τέτοιος που θα μπορούσε να αφομοιωθεί. Η αναλογία με τον ντόπιο πληθυσμό είναι πάρα πολύ μεγάλη. Νομίζω ότι στην αρχή οι άνθρωποι, όταν ήρθαν οι πρόσφυγες και οι μετανάστες, ήταν πολύ πιο δεκτικοί και έδειχναν πολύ μεγαλύτερη κατανόηση, αλλά επειδή το πρόβλημα είναι πολύ μεγάλο σε χρόνο και διογκώνεται συνέχεια και πληθυσμιακά, νομίζω ότι η αντοχή του κόσμου έχει μειωθεί.

Συνεντευκτής: Οι προκαταλήψεις αυτές που υπάρχουν είναι από τους γονείς, είναι από τους μαθητές, είναι και από τους εκπαιδευτικούς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Είναι σε μεγαλύτερο βαθμό από τους γονείς, αλλά επειδή οι γονείς μεγαλώνουν τα παιδιά, τα παιδιά τα οποία προέρχονται από οικογένειες τέτοιες, σαφώς και είναι επηρεασμένα, και από εκεί και πέρα υπάρχει κι ένα ποσοστό, πιστεύω αρκετά μικρότερο, εκπαιδευτικών, γιατί οι εκπαιδευτικοί γενικά είναι μια ανοικτή κοινότητα, αλλά υπάρχει κι ένα ποσοστό εκπαιδευτικών οι οποίοι, ναι, έχουν θέμα προκαταλήψεων, όμως δεν είναι έτσι κι αλλιώς υποχρεωμένοι να διδάξουν στα..., τουλάχιστον στις ξεχωριστές τάξεις.

Συνεντευκτής: Ποιες πιστεύετε ότι είναι οι επιπτώσεις τους στην εκπαιδευτική ένταξη προσφύγων και μεταναστών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Δε νομίζω ότι οι προκαταλήψεις έχουν επιπτώσεις άμεσες. Δηλαδή δεν νομίζω ότι κάποιος επηρεάζει με τις προκαταλήψεις του τον τρόπο με τον οποίο γίνεται η διδασκαλία. Νομίζω ότι είναι άλλοι παράγοντες που επηρεάζουν εδώ..., ενδεχομένως κάποια προχειρότητα στην οργάνωση. Όλου αυτού του πράγματος, το οποίο είναι τεράστιο.

Συνεντευκτής: Ποιες προτάσεις θα κάνατε ούτως ώστε να καλυφθούν οι εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών αυτών και να βελτιωθεί το πρόγραμμα σπουδών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Η πρόταση που θα έκανα είναι γενικότερα η Παιδεία να..., να δοθούν περισσότερα κονδύλια γιατί έτσι κι αλλιώς δε γίνονται σωστά ούτε και για τους γηγενείς μαθητές. Και αν δοθεί μεγαλύτερη βαρύτητα στην εκπαίδευση των αλλοδαπών μαθητών, τότε θα αυξηθούν τα κρούσματα προκατάληψης και ρατσισμού. Δηλαδή έτσι κι αλλιώς τα προβλήματα που υπάρχουν στην κοινωνία σχετίζονται με αυτό. Επειδή υπάρχει μια επιδοματική πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης υπέρ αυτών των ανθρώπων, αυτόματα κάποιες ομάδες αισθάνονται ότι θίγονται, ότι ουσιαστικά έχουν λιγότερα δικαιώματα από τους πρόσφυγες στον τόπο τους και γίνονται επιθετικοί. Άρα λοιπόν πρώτα πρέπει να αντιμετωπιστεί συνολικά το θέμα της Εκπαίδευσης των γηγενών και μετά να αντιμετωπιστεί μέσα σε αυτό το πλαίσιο και το θέμα με τους μετανάστες και τους πρόσφυγες.

Συνεντευκτής: Κάποια άλλη πρόταση πέρα από την οργάνωση και τη χρηματοδότηση;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Ήδη έχω πει ότι πρέπει να υπάρχουν ξεχωριστά σχολεία. Πρέπει ουσιαστικά τουλάχιστον στις περιοχές που δέχονται πάρα πολλά άτομα, το κράτος, όχι οι ΜΚΟ, για να γίνει κάτι συντονισμένο, θα πρέπει να δημιουργήσει ένα σχολείο το οποίο να έχει τάξεις κι ανάλογα με τη χώρα προέλευσης, με μεταφραστές, με καθηγητές που να ξέρουν κάποια πράγματα, ίσως και κάποια στοιχεία γλώσσας και θα πρέπει να διδάσκονται εν πάσει περιπτώσει και τη

γλώσσα τους λιγάκι. Δηλαδή δε θα έπρεπε να αποκόψουμε τους ανθρώπους κι από τον πολιτισμό τους. Πράγμα το οποίο είναι αδύνατο να γίνει στο δημόσιο σχολείο.

Συνεντευκτής: Έχετε να προσθέσετε κάτι επιπλέον;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ11): Είπα όσα έπρεπε να πω.

Συνεντευκτής: Ευχαριστώ πολύ.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ: 12^η

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: 14-11-2019

ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ: Μαγνητοφώνηση

Φύλο: Γυναίκα

Συνεντευκτής: Πόσο χρονών είστε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Τριάντα εφτά χρονών.

Συνεντευκτής: Πόσα τα έτη υπηρεσίας σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Οχτώ;

Συνεντευκτής: Ποιες οι σπουδές σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Φυσικός είμαι με μετεκπαίδευση στην Ειδική Αγωγή.

Συνεντευκτής: Ποιο το μορφωτικό επίπεδο μητέρας- πατέρα σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Ο μπαμπάς μου Πανεπιστήμιο, η μαμά μου μια σχολή, δεν ξέρω τι θεωρείται, ξέρω εγώ, μετά το Πανεπιστήμιο, δεν είναι Πανεπιστήμιο, Τεχνική Σχολή.

Συνεντευκτής: Ποιο μάθημα διδάσκετε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Φυσικός στα τμήματα ένταξης.

Συνεντευκτής: Ποια η εμπειρία σας σε διδασκαλία μεταναστών και προσφύγων μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Τα τελευταία τρία χρόνια κάνω στην Υποδοχή εδώ. Αυτή είναι η τρίτη χρονιά δηλαδή και όχι ολόκληρη

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τη σχολική επίδοση των μεταναστών και προσφύγων μαθητών συγκριτικά με αυτή των γηγενών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Υπάρχει μια, ε.. δυσκολεύονται λίγο, πρώτα από όλα να έρθουν δηλαδή υπάρχει μεγάλη αποχή ε, από εκεί και πέρα επειδή είναι πολύ διαφορετικό το μορφωτικό τους επίπεδο, το επίπεδο που έχουν, δηλαδή πόσο καιρό έχουν απουσιάσει οι ίδιοι από το σχολείο, ποια είναι η γλώσσα που γνωρίζουν καλύτερα ε, υπάρχει μια δυσκολία στην οργάνωση δηλαδή. Και στο να έρχονται και στο να μελετάνε.. έτσι στο σπίτι. δεν υπάρχει μια ιδιαίτερη (θέληση) ότι μελετάω στο σπίτι.

Συνεντευκτής: Ιδιαίτερη θέληση.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Ναι.

Συνεντευκτής: Συγκριτικά με αυτήν των γηγενών η επίδοσή τους πώς είναι; Υπάρχει σύγκριση, δεν υπάρχει, πώς είναι;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Δεν μπορώ να τα συγκρίνω γιατί είναι και διαφορετικό το κίνητρο και διαφορετική η ποιότητα της εκπαίδευσης που τους προσφέρουμε. Οπότε, ε, σε γενικές γραμμές, χειρότερη αλλά και μαθητές με τις ίδιες δυσκολίες που έχουν αυτοί οι μαθητές, κι αυτοί έχουν ένα χαμηλό επίπεδο.

Συνεντευκτής: Σε ποια μαθήματα παρατηρείτε να συμμετέχουν περισσότερο και έχουν καλύτερη επίδοση και γιατί;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Αυτό δεν μπορώ να το γνωρίζω γιατί εγώ ένα μάθημα κάνω.

Συνεντευκτής: Από αυτά που ακούτε στο γραφείο από τους άλλους καθηγητές.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Σίγουρα ξέρω ότι ελληνικά επειδή κάνουν πολλές ώρες κι επειδή δεν είναι το αντικείμενο που τους ενδιαφέρει, δηλαδή έχουν πολλή άρνηση επειδή στοχεύουν να φύγουν εκτός, πολλές φορές μας λένε «δε θέλουμε να κάνουμε ελληνικά» και «κάνουμε πάρα πολλές ώρες, θέλουμε να κάνουμε αγγλικά», «θέλουμε να προσφέρεται Πληροφορική». Δηλαδή δείχνουν μια διάθεση να μάθουν αγγλικά και Πληροφορική και λιγότερη για τα υπόλοιπα μαθήματα. Για το δικό μου μάθημα, της Φυσικής, δεν έχουν άποψη. Απλά έτσι προσφέρεται και το κάνουν.

Συνεντευκτής: Γιατί πιστεύετε; θέλουν να διδάσκονται πιο πολύ αυτά τα μαθήματα;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Ε, γιατί αυτό μάλλον τους χρειάζεται περισσότερο από την άποψη ότι στοχεύουν να πάνε Γερμανία ή εξωτερικό και η ενδιαμέση γλώσσα για να μπορούν να επικοινωνούν με τους υπόλοιπους ανθρώπους είναι τα αγγλικά. Όπως κι εδώ χρησιμοποιούμε πολύ τα αγγλικά για να επικοινωνήσουμε με τους υπόλοιπους, και αυτοί αυτήν την ανάγκη εκφράζουν.

Συνεντευκτής: Με ποιο τρόπο θα λέγατε ότι η σχολική επίδοση συμβάλλει στην ένταξη προσφύγων και μεταναστών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Ξαναπές μου λίγο...

Συνεντευκτής: (επανάληψη ερώτησης)

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Η επίδοση που μου λες με δυσκολεύει τώρα έτσι όπως μου κάνεις αυτήν την ερώτηση.

Συνεντευκτής: Ναι. Πώς η επίδοση που μπορεί να έχουν στο σχολείο θα τους βοηθήσει να ενταχθούν.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Η επίδοση, η παρουσία πρώτα από όλα τους βοηθάει όσον αφορά να γνωρίσουν κάποια πράγματα που έχουν να κάνουν με την κουλτούρα ας πούμε της χώρας στην

οποία βρίσκονται. Ε, η γλώσσα αν καταφέρουν να την αποκτήσουν, που από την εμπειρία μου δεν καταφέρνουν ας πούμε, αλλά εν δυνάμει ανοίγει μια άλλη πόρτα για να επικοινωνήσουν με τους συνομηλίκους τους εδώ. Αυτό. Όσον αφορά δηλαδή την κουλτούρα και την κοινωνική επαφή που έχουμε με τους συμμαθητές τους.

Συνεντευκτής: Αυτό τους βοηθάει να ενταχθούν. Δηλαδή η παρουσία στο σχολείο. Η επίδοση όχι;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Το να είναι καλύτεροι στα μαθήματα, τώρα στη Φυσική δεν έχει, κι αυτός που είναι καλός στη Φυσική, που έχει καλύτερη αντίληψη ας πούμε στη Φυσική κι αυτός που δεν έχει, νομίζω εντάσσεται με τον ίδιο τρόπο, γιατί η Φυσική δεν είναι το αντικείμενο που τους βοηθάει στην κοινωνικοποίησή τους.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή τους στην τάξη; Γιατί;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Έχω μαθητές οι οποίοι ενδιαφέρονται, παρακολουθούν και θέλουν να είναι εδώ πέρα ας πούμε, και μαθητές οι οποίοι θα προτιμούσανε, και το κάνουν κιόλας, πλήρη απουσία. Αυτό με ρώτησες;

Συνεντευκτής: Ναι, ναι, πώς είναι η συμμετοχή τους.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Κατά μέσον όρο δεν υπάρχει πολύ μεγάλη διάθεση για συμμετοχή. Αλλά υπάρχει και μία μειονότητα των μαθητών αυτών (= μειοψηφία) οι οποίοι πραγματικά φαίνονται ότι ενδιαφέρονται.

Συνεντευκτής: Ποια είναι η συχνότητα παρακολούθησης μαθημάτων από τους πρόσφυγες και μετανάστες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Εδώ πέρα κανονικά κάνουν γύρω στο πεντάωρο στο σχολείο. Υπάρχει μεγάλη... αυτό που σου έλεγα και πριν, υπάρχουν πολλοί μαθητές οι οποίοι έρχονται για λίγο και μετά φεύγουν και δεν ξανάρχονται ή έρχονται σποραδικά ή έρχονται τις πρώτες ώρες και μετά φεύγουν, δηλαδή υπάρχει πολύ μεγάλη απουσία των μαθητών κι επίσης υπάρχει... δηλαδή και η προσφορά του μαθήματος εδώ είναι..., επίσης είναι...., δεν είναι μόνο των μαθητών, υπάρχουν πολλές ώρες οι οποίες χάνονται για διάφορους λόγους, παραδείγματος χάριν η φιλόλογος ακόμα δεν έχει έρθει, των ελληνικών που είναι η κύρια, που συνήθως οργανώνει το τμήμα ένταξης. Δηλαδή από τη στιγμή που παρουσιάζεται αυτή η κοπέλα, συνήθως είναι κοπέλα, αυτό το πρόσωπο, συνήθως μπαίνει σε λίγο πιο καλό πρόγραμμα το τμήμα υποδοχής. Προς το παρόν, επειδή δεν έχει έρθει από το Υπουργείο, υπάρχει η κ. Μ... που έρχεται εθελοντικά για να καλύψει αυτό το κενό, αλλά δεν μπορεί να κάνει αυτά που θα κάνει ένα άτομο που είναι μόνιμα εδώ πέρα.

Συνεντευκτής: Ποιες οι σχέσεις με τους συμμαθητές τους κατά τη διάρκεια του μαθήματος; Συνεργάζονται για την επίλυση ασκήσεων και την εκπόνηση project;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Ναι, αν τους ζητηθεί να κάνουνε. Συμμετέχουν εννοείς αυτούς που είναι στο τμήμα υποδοχής, δεν εννοείς αυτούς που είναι εκτός, σε άλλες τάξεις.

Συνεντευκτής: Σε άλλες τάξεις.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Κατά περίπτωση μπορεί να υπάρχει μια διάθεση συνεργασίας, ας πούμε στα διαλείμματα μπορεί να παίζουνε μαζί βόλεϊ, ποδόσφαιρο και τα λοιπά ή σε κάποια γιορτή κατά περίπτωση μπορεί να κάνουν κάποιο project μαζί, μπορεί να τραγουδήσουν κάτι μαζί, να παρουσιάσουν κάτι μαζί, αλλά αυτό είναι sporadικό. Στη Γυμναστική πιο πολύ. Στον προαύλιο χώρο δηλαδή.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε το πρόγραμμα που ακολουθείται για την εκπαίδευση προσφύγων και μεταναστών μαθητών όσον αφορά τη γλωσσική διδασκαλία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Εδώ πέρα υπάρχουν πάρα πολλές αντικειμενικές δυσκολίες. Δηλαδή έρχονται παιδιά για πολύ μικρό χρονικό διάστημα. Δηλαδή μέσα στη χρονιά με άλλα παιδιά ξεκινάς, με άλλα παιδιά καταλήγεις στο τέλος. Αυτά τα παιδιά κάποιες φορές μιλάνε ίδια γλώσσα μεταξύ τους, ορισμένοι μέσα στην τάξη μπορεί να μιλάνε κάποια γλώσσα, κάποιοι άλλοι να μιλάνε κάποια άλλη γλώσσα. Εννοώ τη μητρική τους. Κάποιοι από αυτούς γνωρίζουν πολύ καλά αγγλικά, κάποιοι μπορεί να μη γνωρίζουν καθόλου. Τα αγγλικά που μιλάνε είναι τα αγγλικά της καθημερινής γλώσσας, δεν είναι φυσικά αγγλικά πάνω σε..., πάνω στο αντικείμενο, παραδείγματος χάριν πάνω στη Φυσική που κάνω εγώ. Τώρα όσον αφορά τη γλωσσική, των ελληνικών δηλαδή και πώς προσφέρονται τα ελληνικά, κανονική άποψη δεν μπορώ να έχω γιατί δεν είναι το αντικείμενό μου. Αλλά παρόλα αυτά, σίγουρα υπάρχουν αντικειμενικές δυσκολίες λόγω του ότι κάποια παιδιά που έρχονται τώρα δεν ξέρουν καν αλφάβητο, κάποια άλλα μπορεί να ξέρουν ήδη να μιλάνε επειδή έρχονται σε επαφή με άλλους Έλληνες, οπότε είναι πολύ δύσκολο να συνδυάσεις αυτές τις ομάδες και ειδικά όταν αυτές οι ομάδες μετακινούνται, εκεί που λες «ώπα, έχω καταφέρει κι έχω φέρει σε κάποιο επίπεδο ας πούμε την τάξη, κάπως, κάπως δουλεύω» μπορεί αυτό να αλλάξει μέσα στη χρονιά και άντε πάλι από την αρχή. Οπότε συν ότι μπορεί να μην υπάρχει βιβλίο που μπορεί να χρησιμοποιείται και τα λοιπά, πρέπει να χρησιμοποιήσεις πολύ μεγάλη ευελιξία με αμφίβολα αποτελέσματα έτσι όπως λειτουργεί. Σίγουρα ο εκπαιδευτικός πρέπει να σκέφτεται με βάση το υλικό που έχει από κάτω και να το τροποποιεί και δεν υπάρχει

απαραίτητα υποστήριξη από πίσω ώστε να γίνει αυτό, δηλαδή νομίζω ότι λειτουργεί πολύ με πατέντα η υποδοχή αυτή τη στιγμή.

Συνεντευκτής: Διδάσκονται οι αλλοδαποί μαθητές επαρκώς στοιχεία της μητρικής τους γλώσσας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Της μητρικής τους εννοείς όχι στην Ελλάδα, εκτός...

Συνεντευκτής: Εδώ.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Εδώ καθόλου. Εδώ καθόλου. Και μάλιστα πολλοί φαίνονται να μην, δε φαίνονται ότι τη γνωρίζουν καλά. Δηλαδή πολλές φορές επειδή εγώ τους κάνω κάποια πράγματα στη Φυσική, αλλά μπορεί να είναι απλά. Ας πούμε χθες συζητούσαμε λίγο για τη λίμνη. Κάτι για λίμνες ας πούμε. Κι ενώ είχαν καταλάβει τη λέξη λίμνη στα αγγλικά, κάποιοι, όχι ... (όλοι), ένας, δυο, και τους ζητάω να, γιατί τώρα έτυχε αυτήν την περίοδο να μιλάνε όλοι φαρσί, που δεν είναι συχνό, δηλαδή πέρσι μιλούσαν δυο-τρεις διαφορετικές γλώσσες. Φέτος τυχαίνει επειδή οι περισσότεροι είναι Αφγανοί πλέον, να μιλάνε όλοι φαρσί τέλος πάντων. Και παρόλα αυτά δε θυμούνταν τη λέξη "λίμνη" στη γλώσσα τους, φαντάσου. Ενώ δυο-τρεις είχαν καταλάβει τι είναι. Και ύστερα κάποια στιγμή του ήρθε του ενός φλασιά και είπε « α, λίμνη είναι τσικοτάμα» ας πούμε. Δεν είναι πολύ εύκολη η επικοινωνία ακόμα και στη γλώσσα τους. Ή καμιά φορά που τους ζητάω να γράψουν πάνω στον πίνακα τη λέξη αυτή στη γλώσσα τους για να καταλάβουν κι οι υπόλοιποι, μπορεί να ντραπούν να σηκωθούνε. Δηλαδή έχω την εντύπωση ότι μπορεί ακόμα και στη γλώσσα τους να έχουν δυσκολία στο να εκφράσουν ας πούμε αυτό που θέλουν.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά τα ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία που διαμορφώνουν την ταυτότητα τους θεωρείτε ότι αναδεικνύονται ή όχι; Πως γίνεται αυτό;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Στο τμήμα επειδή είναι καθαρά τμήμα υποδοχής εκφράζονται κάποια χαρακτηριστικά, καλά χαρακτηριστικά τους. Τώρα αυτά μέσα στο σχολείο, στο σύνολο του σχολείου, χάνονται. Δηλαδή και μόνο το γεγονός ότι είναι μια τάξη που λειτουργεί εκτός, δε δίνει πολλές δυνατότητες στους υπόλοιπους μαθητές να τους γνωρίσουν, να τους αποδεχτούν, να εντοπίσουν τις ομοιότητες και τις διαφορές ας πούμε και να έρθει μια σύμπτυξη ας πούμε μεταξύ αυτών των δύο. Παρόλα αυτά δεν είναι ότι υπάρχει καταπίεση στο να εκφράσουν κάποια πράγματα.

Συνεντευκτής: Βοηθιούνται στο να τα αναδείξουν όμως; Από τους καθηγητές ή από την πολιτική που ακολουθείται από το Υπουργείο ή κι από τους συμμαθητές τους ακόμα.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Πέρα από το γεγονός ότι είναι μια τάξη που λειτουργεί χώρια, που δεν..., στο συγκεκριμένο σχολείο υπάρχει διάθεση από ορισμένους καθηγητές να υπάρξει αυτή η

γνωριμία, αλλά όταν γίνεται τόσο αποσπασματικά, δεν μπορείς να πεις ότι έχει γίνει στην ουσία. Δηλαδή δε νιώθω ότι οι υπόλοιποι συμμαθητές τους γνωρίζουν, οι υπόλοιποι συμμαθητές στο σχολείο τους γνωρίζουν, εκτός αν κατά περίπτωση αυτοί που θέλουν να τους γνωρίσουν και πάνε μόνοι τους και λένε ας πούμε «έλα να γνωριστούμε». Οι οποίοι από όλο το σχολείο μπορεί να είναι δύο άτομα ας πούμε. Τόσα έχω εντοπίσει.

Συνεντευκτής: Γνωρίζετε τι είναι η διαπολιτισμική εκπαίδευση; Ποιες οι προτάσεις σας ούτως ώστε να γίνει πιο διαπολιτισμικό το πρόγραμμα σπουδών που ήδη ακολουθείται;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Εγώ προσωπικά δεν έχω κάνει κανένα σεμινάριο ή εξειδίκευση πάνω στη διαπολιτισμική εκπαίδευση οπότε δεν μπορώ να πω ότι είμαι γνώστης του αντικειμένου. Από πειράματα που μπορεί να έχω διαβάσει ή να έχω συζητήσει δηλαδή θα σου μιλήσει καθαρά που έχω διαβάσει, ε, τι με ρώτησες, αν;

Συνεντευκτής: Τι είναι η διαπολιτισμική εκπαίδευση και ποιες οι προτάσεις σας ώστε να γίνει πιο διαπολιτισμικό το πρόγραμμα σπουδών.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Πιο διαπολιτισμικό το πρόγραμμα σπουδών. Το να... ,κάποια στιγμή θα γίνει μια συζήτηση κατά πόσον αυτά τα παιδιά μπορούν να μπουν μέσα στο ίδιο το τμήμα και να δουλέψουν στο ίδιο το τμήμα. Αυτό για μένα δεν είναι απαραίτητα ενταξιακό ας πούμε από την άποψη ότι από το Υπουργείο είχε έρθει να μας μιλήσει για αυτό και είχε έρθει να μπει ας πούμε μέσα στην τάξη όταν συζητήσαμε και είπαμε ας πούμε ότι αφού δεν μιλάνε την ίδια γλώσσα πόσες ώρες να αντέχουν να ακούνε ελληνικά, αφού δεν καταλαβαίνουν και αυτά, βαριούνται και τα λοιπά, και τα λοιπά, αυτός μας απάντησε κυριολεκτικά ότι η απάντηση..., προτιμά δηλαδή να μάθουν κάποια βασικά δηλαδή "κάτσε στη θέση σου, βγες έξω άμα κάνεις φασαρία" και τέτοια και λέμε κατά πόσο είναι ενταξιακό, αυτό που ζητείται από τους άλλους είναι να είναι με το ζόρι σε μια τάξη που δεν αντιλαμβάνονται τίποτα επί ώρες και το μόνο που αντιλαμβάνονται είναι οι διαταγές του "κάτσε, σκάσε, κάνε ησυχία, βγάλε το τετράδιό σου" ας πούμε και αυτά. Μια... , αν θέλαμε θα μπορούσαμε να δουλέψουμε όμως καλύτερα σε αυτό το πλαίσιο που υπάρχει τώρα, γιατί η νομοθεσία λέει να είναι μέσα στην τάξη τέλος πάντων, θα μπορούσαμε να έχουμε δουλέψει καλύτερα κάποια μαθήματα τα οποία είναι... αποτελούν κοινή γλώσσα και των δύο, παραδείγματος χάριν η Γυμναστική, η Μουσική, κάποια προγράμματα τα οποία τρέχουνε, κάποιες γιορτές οι οποίες συμβαίνουνε, δηλαδή κάποιες ευκαιρίες που δίνει το σχολείο έτσι ώστε να μπορέσουνε και οι μεν και οι δε να πάρουν πράγματα ο ένας από τον άλλον και να εκφράσουν αυτό που θέλουν. Οπότε πιο πολύ σε αυτό το σχολείο κι έτσι όπως λειτουργεί τώρα, αυτό που νομίζω

εγώ ότι θα λειτουργούσε καλύτερα είναι οι πιο πολλές ευκαιρίες συνύπαρξης κάτω από ένα πλαίσιο και για τις δύο γλωσσικές ομάδες ας πούμε, να μπορεί να υπάρξει συνεννόηση και αλληλοανταλλαγή πληροφοριών.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις γηγενών και αλλοδαπών μαθητών κατά τη διάρκεια της σχολικής ζωής εκτός τάξης;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Εκτός τάξης τι εννοεί; Εκτός σχολείου ή στα διαλείμματα;

Συνεντευκτής: Στα διαλείμματα. Στον αύλειο χώρο...

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Αυτό εξαρτάται πιο πολύ, ε, σε μεγάλο βαθμό από τα χαρακτηριστικά των μαθητών πιο πολύ παρά από μια συστηματική προσπάθεια του σχολείου, συνύπαρξης και δημιουργίας φιλίας. Δηλαδή υπάρχουν κάποιοι μαθητές από το τμήμα υποδοχής που είναι πιο κοινωνικοί, οι οποίοι συνήθως ζούνε και πιο πολύ καιρό στην Ελλάδα και βασικό κριτήριο είναι να έχουν καταφέρει να μιλήσουν τη γλώσσα. Αυτοί λοιπόν που λόγω κοινωνικής επαφής και όχι των μαθημάτων τόσο πολύ, που (η κοινωνική επαφή) γίνεται εντός ή εκτός σχολείου, έχουν καταφέρει και έχουν κατακτήσει σε ένα βαθμό τη γλώσσα και λόγω της διάθεσής τους και για επικοινωνία μπορεί με κάποιους να παίζουν πιο πολύ κάποια παιχνίδια που σου έλεγα ότι μπορεί να παίζουν βόλεϊ, ποδόσφαιρο, δηλαδή παίζουν (έμφαση) βόλεϊ, μπάσκετ, ποδόσφαιρο, τέτοια παιχνίδια παίζουν μαζί έξω. Στις εκδρομές όμως για παράδειγμα, φέτος πρώτη χρονιά είδα να συνυπάρχουνε λίγος αριθμός παιδιών γηγενών ας πούμε με αλλοδαπούς. Γιατί έτυχε να έρθουν κάποια παιδιά από την Πρώτη Γυμνασίου που έχουν αυτή τη διάθεση κι έτσι πλησιάσανε και υπάρχει αυτό το ένωμα. Τις προηγούμενες χρονιές δεν υπήρχε ούτε μια φορά αυτό το πράμα. Δηλαδή σε εκδρομές είναι διαφορετικές ομάδες.

Συνεντευκτής: Ποια η συναναστροφή των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους γηγενείς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Αυτό που σας έλεγα. Στις εκδρομές ας πούμε μπορεί να κάτσουν να συζητήσουν. Φέτος πρώτη φορά το είδα. Αλλιώς δεν έχουνε ιδιαίτερη επαφή. Και το παιχνίδι. Αυτό. Δεν έχω δει άλλη επαφή να έχουν μεταξύ τους. Κι αυτό όχι κι όλες... Ναι, όχι, εντάξει και τα κορίτσια παίζουν βόλεϊ... Ναι.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά στη συναναστροφή με τους άλλους μετανάστες μαθητές παρατηρείτε να υπάρχει επικοινωνία και παιχνίδι μεταξύ τους;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Υπάρχει βέβαια. Υπάρχει. Βέβαια κι εκεί υπάρχουν κλίκες όπως εντάξει και σε οποιαδήποτε τάξη, και στον γηγενών την τάξη δηλαδή υπάρχουν κλίκες. Κι εδώ

πέρα υπάρχουν κλίκες. Όχι φέτος, σε άλλη χρονιά είδα να υπάρχει και το "κούριο" δηλαδή βγάζουν "κούριο" ας πούμε, να μη μιλιούνται, το οποίο προήλθε από πολιτισμικούς παράγοντες παρά... δηλαδή λόγω συνθηκών), δεν υπήρξε καν διάθεση επικοινωνίας. Νομίζω ότι "κατευθείαν πόρτα" γιατί ας πούμε εσύ είσαι Άραβας, οπότε εκτός.

Συνεντευκτής: Σε ποιες σχολικές δραστηριότητες συμμετέχουν οι μετανάστες-πρόσφυγες μαθητές (π.χ. εκδρομές, γιορτές, πενταμελές-δεκαπενταμελές); Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή τους αυτή;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Πενταμελές βγάζουν μόνοι τους. Μεταξύ τους, έχουνε Γραμματέα και τα λοιπά. Δηλαδή πάει το τμήμα υποδοχής. Στο Δεκαπενταμελές έχουν βάλει ψηφοφορία και πέρσι και φέτος, δεν έχουν βγει όμως. Τα άλλα νομίζω στα έχω πει, δε στα έχω πει;

Συνεντευκτής: Ποια η συναναστροφή των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους γηγενείς όσον αφορά το παιχνίδι; Η πρόσκληση για παιχνίδι από ποιους γίνεται;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Δεν μπορώ να σου απαντήσω. Γιατί βλέπω ότι παίζουνε αλλά δεν είμαι μπροστά αυτή τη στιγμή για να δω από ποιον ξεκινάει. Στην εκδρομή ξέρω ένα συγκεκριμένο παιδί που πηγαίνει αυτό και μιλάει. Είναι γηγενής και πηγαίνει και μιλάει. Επίσης στην υποδοχή έχουμε δύο μαθητές οι οποίοι είναι πάρα πολύ κοινωνικοί, οι οποίοι συχνά κάνουν προσπάθεια επικοινωνίας με γηγενείς. Η εικόνα όμως που παίρνω για την προσπάθεια επαφής από εδώ προς τα εκεί, από την υποδοχή προς τους γηγενείς, πρέπει να "τρώνε πόρτες" αρκετές φορές. Ή ας πούμε να ακούγονται ελληνικά που μπορεί να μη... ξέρεις η απάντηση να... Να τους μιλάνε ας πούμε, να τους απαντάνε εκείνοι, αλλά να είναι κάπως ειρωνικοί. Κατάλαβες. Και η υποδοχή δεν ξέρω αν το καταλαβαίνει ότι ...η προσέγγιση δεν είναι όπως ακριβώς θα μπορούσε να ήθελαν αυτοί. Νομίζω πως όταν γηγενείς πάνε προς την υποδοχή, υπάρχει καλύτερη επικοινωνία στο τέλος απ' ό,τι στην αντίθετη (περίπτωση). "Τρώνε πόρτα" καμιά φορά άμα πάνε τα παιδιά της υποδοχής προς τους γηγενείς, ενώ όταν τα παιδιά, οι ντόπιοι ας πούμε, πάνε προς την υποδοχή, η υποδοχή είναι πιο ανοιχτή. Νομίζω ότι το περιμένουνε, απλά επειδή είναι και μεταξύ τους, δεν είναι κι ότι απαραίτητα..., δεν νιώθουν μόνοι τους δηλαδή. Ενταγμένοι πάντως δεν (είναι).

-Άρα υπάρχουν περισσότερες πιθανότητες άμα γηγενείς πάνε προς τα εκεί.

Συνεντευκτής: Συμμετέχουν εξίσου τα κορίτσια και τα αγόρια στο παιχνίδι και γενικότερα στις καθημερινές σχολικές συναναστροφές με τους γηγενείς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Ε, τα αγόρια όμως λίγο παραπάνω λόγω το ...και ίσως να' ναι. Δηλαδή ας πούμε ένα αγόρι μπορεί να πλησιάσει πιο εύκολα τα άλλα αγόρια ας πούμε, ακόμα και

κάποια κορίτσια που λέει ο λόγος. Τα κορίτσια πιο πολύ κάνουν παρέα μεταξύ τους. Κι έτσι, είναι πιο συνεσταλμένες. Μόνο στο βόλεϊ άμα παίζουν με άλλους. Ενώ τα αγόρια ας πούμε έχουν και πιο πολλά παιχνίδια. Και μπάσκετ και ποδόσφαιρο και τα λοιπά.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις των μεταναστών και προσφύγων με τους εκπαιδευτικούς του σχολείου;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Νομίζω εγώ προσωπικά, τώρα σας μιλάω για το δικό μου. Εντάξει. Γιατί για γενικότερα... Α! Γενικότερα οι καθηγητές οι οποίοι δεν μιλάνε αγγλικά, έχουν πολύ μεγάλη δυσκολία στο μάθημα με τα παιδιά της υποδοχής, γιατί είναι..., δεν υπάρχει ενδιάμεση γλώσσα για την επαφή. Τώρα για τους εκπαιδευτικούς οι οποίοι μιλάνε αγγλικά, πολλές φορές τα παιδιά της υποδοχής νομίζω τους βλέπουν σα βάση, σαν πρίζα για, σαν βάση για να μπορέσουν ας πούμε να μάθουν πληροφορίες γενικά για το σχολείο, να καταλάβουν τι γίνεται, εκδρομή..., δεν είναι απλά πράγματα, πότε έχουμε γιορτές, πώς θα πάρουμε το πάσο μας, δηλαδή για πρακτικά προβλήματα που πρέπει να λυθούνε, οπότε η γλώσσα επικοινωνίας πιστεύω ότι είναι ένα βασικό που μπορεί να συνδέει τους μαθητές με τους καθηγητές, το άλλο τώρα επειδή πολλές φορές βαριούνται, δηλαδή υπάρχει απουσία του κινήτρου από τους μαθητές της υποδοχής, συν ότι από τους καθηγητές δεν, κι εμένα προσωπικά (συγκαταλέγω) οκεί, από τους καθηγητές υπάρχει δυσκολία στο πρόγραμμα. Θέλω να πω το ότι εγώ όταν ξεκινάω να κάνω Φυσική στα παιδιά, δεν υπάρχει κάποιο βιβλίο που μου έχει δοθεί για να τους κάνω. Οπότε μόνη μου πρέπει να επιλέξω το βιβλίο που θα τους κάνω, την ύλη που θα τους κάνω, από αυτήν την ύλη τι προσαρμογή θα κάνω με βάση το συγκεκριμένο σχολείο, με βάση τους συγκεκριμένους μαθητές. Όλο αυτό δημιουργεί έτσι καμιά φορά κάποια ανοργανωσιά να στο πω αλλιώς, που μπορεί κατά συνέπεια οι μαθητές να μη βρίσκουν τόσο πολύ κίνητρο στο να παρακολουθήσουν αυτό το πράμα, γιατί μπορεί κάποια στιγμή να το χάνουνε. Ναι. Οπότε η απουσία κινήτρου και η απουσία καλής οργάνωσης μπορεί να δημιουργεί μια... όχι κόντρα...

Συνεντευκτής: Δυσκολία.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Ναι, δυσκολία και ναι, «βαριέμαι τώρα, τι μου λες εσύ;» ή «καλύτερα να πάω στο σπίτι μου» Από την άλλη έχω δει και το αντίθετο ακριβώς, δηλαδή μια, ας πούμε να φεύγουνε και να τους παίρνουν αγκαλιά, να τους φέρνουν δώρα, να τους λένε να μου στέλνεις ας πούμε γράμματα και τέτοια στο facebook ας πούμε. Που με τους γηγενείς μπορεί να μην το δεις τόσο πολύ. Τώρα εγώ επειδή είμαι στο τμήμα ένταξης, και πάλι δουλεύω με μικρές ομάδες, ε, το βλέπω λίγο παραπάνω από κάποιον που μπορεί να δουλεύει με ολόκληρη τάξη. Δηλαδή και στο

τιμήμα ένταξης και στο τμήμα υποδοχής επειδή δουλεύεις με μικρές ομάδες, υπάρχει λίγο πιο πολλή σύνδεση με τους μαθητές απ' ό,τι άμα έχεις ολόκληρη τάξη.

Συνεντευκτής: Ποιος κατά τη γνώμη σας είναι ο ρόλος του εκπαιδευτικού σχετικά με τους μετανάστες-πρόσφυγες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Πέρα από την απλή παροχή γνώσεων όσον αφορά το αντικείμενο ασ πούμε, ο κύριος στόχος είναι να είναι εδώ τα παιδιά και να νιώθουν κομμάτι της κοινότητας. Δηλαδή αυτό που λέμε, όπως και για οποιοδήποτε παιδί στο σχολείο, να νιώθει ότι το σχολείο είναι το δεύτερο σπίτι του, δηλαδή φεύγει από το σπίτι του και πηγαίνει επίσης σε ένα άλλο προστατευμένο περιβάλλον στο οποίο θα βρει κάποιους ανθρώπους με τους οποίους θα μπορεί να επικοινωνήσει, να κάνει παρέες, να πάρει πληροφορίες πέρα από το αντικείμενο που μπορεί να του... δηλαδή η απλή κοινωνικοποίηση και η γνώση και σε άλλα θέματα, όπως στο πώς πρέπει να συμπεριφέρεται, να ακολουθεί κάποιους κανόνες, πώς να ... , ε, την κουλτούρα που μπορεί να πάρει από τους άλλους. Αυτό με ρώτησες;

Συνεντευκτής: Το ρόλο του εκπαιδευτικού, ποιος μπορεί να είναι.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Ναι. Στο να βοηθήσει δηλαδή στην κοινωνικοποίησή τους, στην αντίληψη του πώς να λειτουργούμε σε μια τάξη, σε μια δουλειά αργότερα και τα λοιπά. Ποια είναι η κουλτούρα. Μπορεί να είναι η κουλτούρα του συγκεκριμένου χώρου, έτσι ώστε έξω να μπορούν να αντιληφθούν και να προσαρμοστούν σε κάποια πράγματα που για κάποιους γηγενείς μπορεί να θεωρούνται δεδομένα και σε αυτούς να μη θεωρούνται.

Συνεντευκτής: Ποια η στάση των γονέων των γηγενών μαθητών απέναντι στα προσφυγόπουλα που είναι ενταγμένα στη σχολική μονάδα;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Δεν έχω παρατηρήσει κάτι, από την άποψη ότι ο Σύλλογος Γονέων δεν έχει εκφράσει κάτι. Δεν έχει εκφραστεί ασ πούμε να μην έρχονται τα παιδιά στο σχολείο. Ή δεν έχει εκφραστεί, να το πω αλλιώς, δεν έχει εκφραστεί ανοιχτά. Προφανώς τώρα σε μια κοινότητα με τόσα πολλά άτομα κάποιοι γονείς θα διαφωνούν. Κάποιοι μπορεί να συμφωνούν, να το θεωρούν και θετικό. Κάποιοι μπορεί να είναι αδιάφοροι. Υπάρχουν κι εκεί. Εντάξει. Πάντως δεν έχει εκφραστεί κάτι ανοιχτά.

Συνεντευκτής: Ποια άποψη έχετε για την εκπαιδευτική πολιτική γύρω από την διαπολιτισμική εκπαίδευση;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Τώρα στην Ελλάδα γενικά μου λες;

Συνεντευκτής: Ναι.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Εντάξει .Να προσθέσω ότι δεν έχω πολύ μεγάλη γνώση του αντικειμένου, παρόλα αυτά είναι κάτι το οποίο ήρθε ξαφνικά, η νομοθεσία είναι αυτή που υπήρχε από τους Αλβανόφωνους, γιατί εκεί πάνω χτίστηκε και πάνω εκεί πατήσαμε για να κάνουμε το υπόλοιπο ας πούμε. Παρόλα αυτά υπάρχουν διαφορές στην ομάδα των ανθρώπων που λειτούργησαν τότε και στην ομάδα των ανθρώπων που έχουν έρθει τώρα, δηλαδή οι συνθήκες είναι διαφορετικές. Ας πούμε δημιουργήθηκε για ανθρώπους οι οποίοι θα ήταν μόνιμοι κάτοικοι, είχαν σκοπό να μείνουν ας πούμε και να δουλέψουν, κάτι που με τους... με τη μεταναστευτική ροή που έχουμε τώρα δεν είναι ακριβώς έτσι οι συνθήκες, δηλαδή άσχετο αν οι άνθρωποι τελικά μείνουν ή καταφέρουν να φύγουνε – ο στόχος τους είναι να φύγουνε- άσχετα αν θα τα καταφέρουν τέλος πάντων, οπότε το νομικό πλαίσιο που υπάρχει δε νομίζω ότι είναι προσαρμοσμένο για τη συγκεκριμένη ανάγκη που υπάρχει. Επίσης οι περισσότεροι, αυτή τη στιγμή όλοι όσοι δουλεύουμε εδώ πέρα, δεν είμαστε της Διαπολιτισμικής. Περιμένουμε να έρθει μια κοπέλα κάποια στιγμή κοντά στα Χριστούγεννα, για κάποιες ώρες ας πούμε, να καλύψει ελληνικά μόνο. Εγώ δηλαδή ως καθηγητής στο τμήμα υποδοχής, νιώθω την ανάγκη ότι θα έπρεπε να μου προσφέρεται αυτό το πράγμα ή θα έπρεπε, όχι απαραίτητα να πρέπει να πληρώσω εγώ για να μπορέσω να δουλέψω σε αυτό το αντικείμενο, γιατί αυτήν την στιγμή έχει ανοίξει και παίρνουν πολλούς ας πούμε. Αλλά είμαι εκπαιδευτικός σε αυτό το σχολείο, δουλεύω- δε δουλεύω με το τμήμα υποδοχής, από τη στιγμή που έχουμε μετανάστες ας πούμε στο σχολείο μας, θα έπρεπε όλοι να έχουμε μια επιμόρφωση, τουλάχιστον για τα πιο βασικά πράγματα, στο πώς κινούμαστε, και μια βασική διέξοδο. Δηλαδή υπάρχει μια νομοθεσία η οποία δεν μπορεί να πατήσει πρακτικά πάνω στο σχολείο, κι είναι αυτό που σου λέω, ότι από εκεί και πέρα είμαστε με πατέντες και πώς βολεύει το κάθε σχολείο ή τον κάθε εκπαιδευτικό. Δηλαδή ας πούμε στη Φυσική δεν υπάρχει κανένα βιβλίο. Υπάρχουν βιβλία, κάποια βιβλία τα οποία είναι προσαρμοσμένα στους Αλβανόφωνους, για εδώ δεν υπάρχει. Δηλαδή αυτοσχεδιασμός. Τελείως αυτοσχεδιασμός. Δηλαδή ό,τι πρόγραμμα θα θέλεις εσύ, στο τέλος δίνουν εξετάσεις υποτίθεται, έτσι όπως δίνουνε. Το να δώσεις εξετάσεις, αν δεν έχεις κοινή γλώσσα με την οποία μιλάς, αν δεν έχεις κοινό βιβλίο, δεν έχεις σταθερό πληθυσμό... «Φέξε μου και γλίστρησα»

Συνεντευκτής: Συμφωνείτε με το ισχύον καθεστώς εγγραφής μόνο των νόμιμων προσφύγων στα σχολεία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Ε, όχι ρε συ. Πρώτα από όλα ποιος είναι νόμιμος και ποιος δεν είναι. Όλα είναι λίγο σχετικά δηλαδή. Από τη στιγμή που υπάρχουν παιδιά στην οικιακή ομάδα, που

είναι για να έρθουν στο σχολείο κατά τη γνώμη μου επιθυμούνε- δεν επιθυμούνε, είναι καλό να βρίσκονται εδώ πέρα.

Συνεντευκτής: Λειτουργεί κατά τη γνώμη σας επαρκής αριθμός ΔΥΕΠ στα σχολεία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Το ΔΥΕΠ είναι αυτό που λειτουργεί τα απογεύματα; Χώρια από το δικό..., χώρια από την υποδοχή;

Συνεντευκτής: Κι εδώ πέρα, και στο ωράριο του σχολείου με τα τμήματα που υπάρχουν.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Αυτό θεωρείται ΔΥΕΠ; Αυτό υποδοχή δε θεωρείται; ΔΥΕΠ δε θεωρείται αυτό το απόγευμα; Δεν ξέρω. Δεν ξέρω να σου απαντήσω. Δεν ξέρω να σου απαντήσω.

Συνεντευκτής: Πιστεύετε ότι θα έπρεπε σε κάθε σχολείο να λειτουργούν τέτοιες δομές για την ομαλότερη ένταξη των προσφύγων και μεταναστών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Τέτοιες δομές από ΔΥΕΠ εννοείς;

Συνεντευκτής: Τα τμήματα που υπάρχουν τώρα, εδώ πέρα το πρωί, στο ημερήσιο.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Για να μπορέσει να λειτουργήσει αυτό το πράμα θα πρέπει να ... Δηλαδή. Ας πούμε εμείς έχουμε τώρα τμήμα υποδοχής. Αλλά υπολειτουργεί. Δηλαδή δεν είναι μόνο να δημιουργήσεις αυτήν τη δομή, είναι να δημιουργήσεις και το πλαίσιο ώστε να λειτουργήσει αυτή η δομή. Δηλαδή τώρα είναι εικονική κατά κάποιο τρόπο. Δεν είναι ότι δε γίνεται τίποτα. Υπάρχει μεγάλη.. υπάρχει προσπάθεια να γίνει. Αλλά είναι τόσες οι αντικειμενικές δυσκολίες που νιώθεις λίγο να χτυπάς το κεφάλι σου στον τοίχο ας πούμε. Και νομίζω ότι όπως το νιώθουμε εμείς, αντίστοιχα θα το νιώθει ... δηλαδή το γεγονός ότι κάποια παιδιά έρχονται και μετά φεύγουνε, από τη στιγμή που του λέω ας πούμε «αύριο θέλω να είστε εδώ» ή «χτυπάει το κουδούνι, θέλω να είσαι στην ώρα σου και να μη μπεις (καθυστερημένος)», «από τη στιγμή που χτυπάει το κουδούνι δε θα σε ψάχνω», δηλαδή και με αυτούς τους μαθητές ψάχνουμε ακόμα και τέτοια, δεν έχουμε κερδίσει ούτε αυτό το πράμα. Αλλά από την άλλη δεν το θεωρώ και παράλογο που το κάνουν κατά κάποιο τρόπο, γιατί αυτό που τους προσφέρεται δεν είναι απαραίτητα, δεν είναι ούτε καν το μέτριο από αυτό που ίσως θα μπορούσε να προσφερθεί.

Συνεντευκτής: Ποιες γλώσσες διδάσκονται στα σχολεία και σε ποια δίνεται έμφαση;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Στο σχολείο αυτό προσφέρονται γαλλικά, γερμανικά, αγγλικά και ελληνικά στους γηγενείς. Στους πρόσφυγες προσφέρονταν πέρυσι αγγλικά κάποια στιγμή που δεν το έκανε όμως καθηγήτρια αγγλικών, το έκανε μια καθηγήτρια, απλά επειδή είχαν βαρεθεί να κάνουν ελληνικά, τους έκανε αγγλικά μόνη της, γι' αυτό σου λέω ότι παίζει πατέντα, μετά τους

ζητούσανε τους ζητούσανε γερμανικά, αλλά νομίζω ότι ίσως να τους έκανε γερμανικά η ίδια καθηγήτρια. Νομίζω ότι ήταν γερμανικών. Γερμανικών ήταν αυτή; Τους έκανε.

Συνεντευκτής: Έμφαση σε ποια δίνεται;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Ελληνικά φουλ. Έχουνε πήξει στα ελληνικά.

Συνεντευκτής: Θα λέγατε ότι η σχολική πραγματικότητα αντικατοπτρίζει τις νομοθετικές ρυθμίσεις που υπάρχουν;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Όχι.

Συνεντευκτής: Γιατί το πιστεύετε αυτό;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Σου λέω πρώτα από όλα δε θα έπρεπε να υπάρχει τμήμα υποδοχής. Υποτίθεται ότι θα έπρεπε να ήταν μέσα στις τάξεις. Στο δικό μας το σχολείο δε λειτουργεί αυτό το πράμα. Αλλά ακόμα κι έτσι, δεν είμαι σίγουρη ότι θα, ότι ήταν, δηλαδή αυτός ο νόμος μπορεί να υποστηρίξει αυτά τα παιδιά που μετακινούνται; Δεν είμαι σίγουρη. Δηλαδή ας πούμε με τους Αλβανόφωνους μπορεί και να μπορούσε, γιατί θα έμπαινε τον πρώτο χρόνο, θα του προσφερόταν και μια παράλληλη, παράλληλη, όχι να τους αφήσει και να τους πετάξει μέσα στην τάξη, μια παράλληλη ίσως υποστήριξη, ενισχυτική διδασκαλία, κάτι στα ελληνικά εκτός σχολείου και παράλληλα στον δεύτερο χρόνο θα μπορούσε κάπως να συνυπάρξουν. Κι έχουμε δει παιδιά που από το (δημο)τικό, αυτά που ξεκινάν από το Δημοτικό ρε παιδί μου, έχουνε πάει υπέροχα ας πούμε και δεν έχουνε κανένα πρόβλημα ένταξης. Τώρα αυτός ο πληθυσμός που έρχονται τρεις μήνες, μετά φεύγουνε, πάνε Αθήνα, μετά από την Αθήνα ξέρω εγώ... Δεν ξέρω κατά πόσον μπορεί να γίνει αυτό το πράμα. Δεν ξέρω.

Συνεντευκτής: Το νομοθετικό πλαίσιο και το πρόγραμμα σπουδών που προκύπτει θα λέγατε ότι γεννά στα παιδιά αυτά φιλοδοξίες όσον αφορά το μέλλον τους; Ποιες είναι αυτές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Όχι, γιατί δεν βλέπω καμιά φιλοδοξία. Το ακριβώς αντίθετο βλέπω. Βλέπω παιδιά τα οποία δεν νιώθουν ότι ανήκουν εδώ πέρα, δε νιώθουν ότι θέλουν να μεί(νουν), δε θέλουν να μείνουν εδώ, και από τη στιγμή που δε θέλουν να μείνουν εδώ, νιώθουν ότι τι με μαθαίνεις, ξέρω εγώ, γιατί κάνω είκοσι φορές την εβδομάδα ελληνικά από τη στιγμή που δεν έχω σκοπό να μείνω εδώ πέρα, το οποίο όμως δεν είναι μόνο θέμα σχολείου, είναι γενικότερα λόγω, είναι ευρωπαϊκό θέμα αυτό, δεν είναι καν θέμα της ελληνικής νομοθεσίας πάνω στο προσφυγικό.

Συνεντευκτής: Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζετε όσον αφορά την εφαρμογή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην τάξη;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Το ότι είναι μαθητές οι οποίοι μιλάνε διαφορετικές γλώσσες μεταξύ τους, ότι έχουν διαφορετικό επίπεδο ελληνικών, αγγλικών, διαφορετικό μορφωτικό επίπεδο από πριν, από τις χώρες τους, πόσον καιρό έχουν λείψει από το σχολείο τους, τι επίπεδο είχαν έτσι κι αλλιώς στο σχολείο όταν πηγαίνουν, πόσον καιρό μετακινούνται. Ναι. Το γλωσσικό δηλαδή και το..., η υπάρχουσα γνώση που μπορεί να έχουν και το γεγονός ότι μετακινούνται συνεχώς κι αλλάζει ο..., κι αλλάζει αυτό το πράγμα συνεχώς μέσα στα σχολεία, δημιουργεί τεράστιες δυσκολίες.

Συνεντευκτής: Τι θα σας βοηθούσε για να ανταπεξέλθετε καλύτερα στη διδασκαλία με τους μετανάστες;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Αυτό που θα με βοηθούσε και θα σας το πω, θέλω πάρα πολύ ας πούμε ακριβώς επειδή υπάρχει το πρόβλημα της γλώσσας, βοηθάει πάρα πολύ η εικόνα. Τουλάχιστον στο δικό μου το μάθημα. Στο δικό μου και το, το να πιάσεις πράγματα ας πούμε. Σε αυτήν την αίθουσα υπάρχει πάρα πολύ μεγάλη δυσκολία να γίνει αυτό. Γιατί. Παρόλο που είναι μια αίθουσα γεμάτη υπολογιστές, οι υπολογιστές δεν είναι οι δικοί μας, δε χρησιμοποιούνται, δηλαδή είναι εκτός πρίζας. Που σημαίνει ότι δεν υπάρχει κάποιος διαδραστικός να μπορούν να βλέπουν όλοι. Καμιά φορά όταν φέρνω εγώ υπολογιστή, οι υπόλοιποι του σχολείου δε λειτουργούν, αργούν να ξεκινήσουν, δεν ξεκινάνε, ξεκινάνε και σβήνουν, δηλαδή δεν υπάρχει ο εξοπλισμός για κάποια προβολή. Το μάθημα της Φυσικής που γίνεται πειραματικά, πολλά πράγματα ξέρεις τα μετακινώ, τα ξαναπάω πίσω, αλλά ορισμένα δεν είναι εύκολα, ιδίως άμα έχουνε νερό. Στη... , το παγάκι ας πούμε, εντάξει τώρα αυτά είναι πειράματα. Αν είναι για τη θερμότητα για παράδειγμα, άντε να φέρω εγώ παγάκια, από ποιο ψυγείο, να τα ανεβάζω επάνω, να φέρω γκαζάκια εδώ, κατάλαβες. Οπότε υπάρχουν αντικειμενικές δυσκολίες στο δικό μου το μάθημα, γιατί δεν υπάρχουν πράγματα για να τα πιάσεις και πράγματα για να δεις. Και με την απουσία της γλώσσας, το κάνει πολύ δύσκολο. Δηλαδή θα ήθελα σε έναν αντικειμενικό κόσμο, θα ήθελα σίγουρα μια αίθουσα με διαδραστικό τουλάχιστον, κι αν υπήρχε η δυνατότητα ενός νεροχύτη, ρε παιδί μου, ενός ψυγείου, ξέρεις. Κάτι σαν εργαστηριακό δηλαδή.

Συνεντευκτής: Σε τι ακόμη θεωρείτε αναγκαίο/θα επιθυμούσατε να επιμορφωθείτε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Όσον αφορά τη διαπολιτισμική ας πούμε. Τι άλλες επιλογές, ποια άλλη προσέγγιση θα μπορούσε να υπάρχει ας πούμε, κάποιο βιβλίο στο οποίο θα μπορούσα να αναφερθώ, κάποιο site ίσως στο οποίο θα μπορούσα να αναφερθώ για τη διδασκαλία αυτών των μαθημάτων που... , ναι. Το οποίο δεν υπάρχει.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τα εγχειρίδια που υπάρχουν για την εκπαίδευση των προσφύγων μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Στο δικό μου το αντικείμενο σου λέω δεν υπάρχει. Φαντάσου ότι εγώ χρησιμοποιώ, τώρα χρησιμοποιώ Φυσική της Πρώτης που με βολεύει κάπως γιατί είναι αρκετά πειραματική. Ας πούμε Βιολογία άμα τους κάνω, εγώ μια φορά αυτό... , τώρα αυτήν την περίοδο, για αυτό σου λέω αυτοσχεδιασμός, αφού δοκίμασα διάφορα, τώρα κατέληξα στη Βιολογία στη Μελέτη Περιβάλλοντος της Γ' Δημοτικού έτσι ώστε να είναι τα ελληνικά κάπως και το επίπεδο κάπως... Αλλά αυτό είναι τελείως δικό μου. Δεν πατάω πουθενά γιατί δεν υπάρχει. Κι αυτό αφού έχω μιλήσει με ανθρώπους οι οποίοι είναι προσεκτικοί και δεν έχουν ούτε αυτοί να μου προτείνουν. Γιατί δεν υπάρχει.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε το πρόγραμμα σπουδών από διαθεματικής άποψης;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Δεν υπάρχει. Δεν υπάρχει διαθεματικότητα μεταξύ των μαθημάτων. Αφού δεν υπάρχει εγχειρίδιο. Τι διαθεματικότητα να υπάρχει; Δεν ξέρω τώρα. Αυτό είναι άλλο level.

Συνεντευκτής: Οι Τεχνολογίες της Πληροφορικής που χρησιμοποιούνται στην τάξη είναι επαρκείς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Αυτό που σου είπα μέχρι τώρα. Δεν υπάρχουν υπολογιστές καθόλου, διαδραστικός καθόλου. Ο προτζέκτορας και ο υπολογιστής δε δουλεύουνε. Ο προτζέκτορας, παίρνω έναν φορητό προτζέκτορα, δε δουλεύει, σβήνει μόνος. Και ο υπολογιστής κιόλας τις προάλλες μου έβγαλε πάλι πρόβλημα.

Συνεντευκτής: Θεωρείτε αναγκαία την παρουσία μεταφραστή για να γίνεται πιο κατανοητό το μάθημα στους μετανάστες και πρόσφυγες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Ξέρεις τι. Σου λέω ότι φέτος ξεκινήσανε όλοι "φαρσό", ναι μιλάνε όλοι φαρσί. Πέρυσι μιλούσανε γαλλικά, φαρσί. κουρδικά ξέρω εγώ, δε θυμάμαι τι άλλες γλώσσες μιλούσανε. Όχι, τι μεταφραστή; Ακόμα και μεταφραστής να υπήρχε, σε ποια γλώσσα θα μιλούσε; Νομίζω τα αγγλικά είναι η κοινή τους.

Συνεντευκτής: Η κοινή τους γλώσσα.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Η πιο κοντινή. Πέρυσι ας πούμε είχαμε τρεις, τέσσερεις διαφορετικές γλώσσες έτσι κι αλλιώς που μιλιότανε μέσα στην τάξη. Οπότε δεν πιστεύω ότι ο μεταφραστής είναι η λύση. Όχι.

Συνεντευκτής: Υπάρχουν μεταφραστές στις τάξεις για να βοηθάνε στην κατανόηση του μαθήματος και κατά συνέπεια στην ένταξη;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Όχι.

Συνεντευκτής: Ποια είναι η άποψη σας για την ένταξη των μεταναστών/προσφύγων στο ελληνικό σχολείο;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Δε θεωρώ ότι είναι... Δε θεωρώ ότι είναι ενταγμένοι οι μετανάστες στο δικό μας σχολείο ας πούμε. Ε, ναι, δε θεωρώ ότι είναι ενταγμένοι.

Συνεντευκτής: Θωρείτε ότι θα έπρεπε να υπήρχε...

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): (Διακοπή συνεντευκτής). Αυτό που σου είπα πιο πριν. Δεν είναι ενταγμένοι, γιατί δεν έχουνε κοινή γλώσσα για να συνεννοηθούν, δεν υπάρχουνε τόσο πολλές κοινές δραστηριότητες, μένουνε πάρα πολύ μικρό χρονικό διάστημα, όλοι αυτοί οι παράγοντες δε βοηθούν στην ένταξή τους.

Συνεντευκτής: Η παράλληλη διδασκαλία των αλλοδαπών μαθητών με τους γηγενείς μαθητές δυσχεραίνει το έργο σας και εις βάρος ποιων;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Σε αυτό το σχολείο δε γίνεται, οπότε δεν τέτοιο... Παρόλα αυτά, αν συνέβαινε ας πούμε, για αυτό σου λέω ότι η νομοθεσία είναι βασισμένη σε Αλβανόφωνους ας πούμε και τέτοια. Αν υπάρχουν ένα με δύο παιδιά ας πούμε μέσα σε ένα τμήμα, κάπως ίσως, ίσως εν δυνάμει θα μπορούσε να αφομοιωθούν. Τώρα όταν είναι μεγάλος ο πληθυσμός και... Ας πούμε εμείς φέτος έχουμε ένα παιδάκι μόνο που είναι σε τμήμα ένταξης κανονικά, (διόρθωση) ε, σε τμήμα κανονικό. Πέρυσι είχαμε δύο. Βάλαμε το κορίτσι ας πούμε, σε ένα μήνα, ούτε ένα μήνα, έφυγε. Μετά συζητούσαμε να βάλουμε ένα άλλο παιδί, εκεί που έπρεπε να το βάλουμε γιατί ας πούμε έχει ένα επίπεδο, είναι με βάση το κριτήριο των ελληνικών έτσι ώστε να μπορούνε κάπως να επικοινωνούνε και η διάθεση ας πούμε να είναι ανοιχτή για να μπορούνε να, να νιώθουν όμορφα γιατί οι περισσότεροι, πολλοί από τα παιδιά της ένταξης όταν τους λες να πάνε στο τμήμα το κανονικό, σου λένε «δε θέλω να πάω στο τμήμα το κανονικό».

Συνεντευκτής: Η παράλληλη διδασκαλία ποιους θα δυσχεραίνει; Σε βάρος ποιων πιστεύετε ότι θα ήταν;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Και των δύο. Δεν είναι όλες οι περιπτώσεις ίδιες, αλλά επειδή, σου λέω επειδή ο πληθυσμός μετακινείται. Δηλαδή έχουμε και μαθητές οι οποίοι είναι αναλόγως, δεν ξέρουν καλά ελληνικά, που είναι μέσα στην ένταξη κι ύστερα από δύο –τρία χρόνια τους βλέπεις ότι πάνε πολύ καλά με τους συμμαθητές τους, σιγά-σιγά, όχι πολύ καλά στα μαθήματα, αλλά

προσπαθούνε, αυτό όμως είναι πληθυσμός ο οποίος μένει εδώ και θα μείνει εδώ πέρα. Εδώ πέρα σου λέω βάζουμε κι ύστερα από ένα μήνα, βάζουμε μια-δυο φορές, και φύγανε σε ένα μήνα. Γιατί το παιδί που έχουμε τώρα που είναι από πέρυσι μέσα στην τάξη, αυτό δεν έχει ενταχτεί ακόμα. Δεν έχει ενταχτεί καθόλου. Τέλος πάντων. Ναι.

Συνεντευκτής: Θεωρείτε ότι υπάρχουν προκαταλήψεις και στερεότυπα σε βάρος των αλλοδαπών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Ναι εννοείται ότι υπάρχουν.

Συνεντευκτής: Από ποιους προέρχονται;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Πρώτα απ' όλα από τα ΜΜΕ δηλαδή η εικόνα που έχουμε για τον προσφυγικό πληθυσμό που έρχεται εδώ πέρα είναι...

Συνεντευκτής: Άσχημη

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Ναι

Συνεντευκτής: Από μαθητές ή εκπαιδευτικούς υπάρχουν στερεότυπα και προκαταλήψεις;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Ναι αυτό δε με ρωτάς; Από την εκπαιδευτική κοινότητα και από τους μαθητές. Ναι.

Συνεντευκτής: Ποιες πιστεύετε ότι είναι οι επιπτώσεις τους στην εκπαιδευτική ένταξη προσφύγων και μεταναστών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Δεν είναι. Αυτό που σου έλεγα. Το ότι άμα ας πούμε τα παιδιά της υποδοχής κάνουν μια προσπάθεια προσέγγισης των παιδιών των γηγενών, μπορεί να βρουν μια κλειστή πόρτα ρε παιδί μου ή να μιλήσουνε καλά, να μη προσπαθήσουν για μια πιο ουσιαστική προσέγγιση. Ενώ το αντίθετο βήμα, κάπως σα να αναμένεται και να το περιμένουν, να το θέλουνε και να το αγκαλιάζουν οι πρόσφυγες αν γίνει κάποια προσπάθεια από τον γηγενή προς τους πρόσφυγες. Τώρα όσον αφορά την εκπαιδευτική κοινότητα, δεν αισθάνομαι ότι το συγκεκριμένο σχολείο δε βοηθά. Δηλαδή οι άνθρωποι που ασχολούνται στην υποδοχή τουλάχιστον αυτή τη στιγμή δεν υπάρχουν οι άνθρωποι αυτοί. Ειλικρινά τώρα έτσι; Πέρυσι μου είχε τύχει ας πούμε που δεν ήτανε. Αλλά δεν ξέρω κατά πόσο μπορεί να τους επηρεάζει μέσα στην τάξη, δηλαδή δεν ξέρω πως συνδυαζότανε, δεν ξέρω αυτό το συνδυασμό γιατί δεν ήμουν μέσα στην τάξη, οπότε δεν μπορώ να πω.

Συνεντευκτής: Ποιες προτάσεις θα κάνατε ούτως ώστε να καλυφθούν οι εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών αυτών και να βελτιωθεί το πρόγραμμα σπουδών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Πρώτα απ' όλα θα ήμουν πιο αυστηρή όσον αφορά βασικά το μάθημα. Δηλαδή. Αυτή τη στιγμή δε μπορούμε να, να κοιτάξουμε ποιος είναι ο στόχος ας πούμε. Και να κάνουμε μικρά βήματα. Από την άποψη ας πούμε ότι θεωρώ βασικό τα παιδιά αυτά να αντιληφθούνε το τι σημαίνει σχολείο. Δηλαδή το σχολείο ας πούμε είναι πέντε ώρες; Πέντε ώρες. Τι ώρα χτυπάει; Οχτώ το κουδούνι, οχτώ θα είμαι εδώ. Όταν χτυπάει το κουδούνι τι κάνω; Μπαίνω μέσα. Δηλαδή τόσο απλά πράγματα που μπορούν να θεωρούνται δεδομένα, αλλά δεν είναι κατακτημένο όλο αυτό. Οπότε αυτό έχει να κάνει και με το, έχει να κάνει και με τις οργανώσεις ρε παιδί μου, και την επικοινωνία που μπορεί να έχει το σχολείο με τις οργανώσεις, οπότε ίσως μια πιο ουσιαστική επικοινωνία με τις οργανώσεις.

Συνεντευκτής: Άλλη πρόταση; Από πλευράς Υπουργείου;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Βέβαια εξοπλισμός, να υπάρχει κατάλληλος εξοπλισμός, η όλη νομοθεσία του προσφυγικού θα έπρεπε να αλλάξει, δηλαδή ο πληθυσμός που μετακινείται να μετακινηθεί για εκεί που είναι να μετακινηθεί και να προσπαθήσει να κάνει τη ζωή του, για οπουδήποτε θέλει να μετακινηθεί. Ναι να γίνει αυτή η κατανομή. Τώρα σα να μιλάω σε φαντασιακό κόσμο λες ε;

Συνεντευκτής: (Γέλιο). Έχετε να προσθέσετε κάτι επιπλέον;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ12): Όχι.

ΣΥΝΕΝΤΕΞΗ: 13^η

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: 21-11-2019

ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ: Μαγνητοφώνηση

Φύλο: Γυναίκα

Συνεντευκτής: Πόσο χρονών είστε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Σαράντα ενός χρονών.

Συνεντευκτής: Πόσα τα έτη υπηρεσίας σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Δεκατρία.

Συνεντευκτής: Ποιες οι σπουδές σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Μαθηματικό, πτυχίο Μαθηματικών και μεταπτυχιακό στα Οικονομικά.

Συνεντευκτής: Ποιο το μορφωτικό επίπεδο μητέρας- πατέρα σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Η μητέρα μου τελείωσε Γυμνάσιο. Το ίδιο και ο πατέρας μου.

Συνεντευκτής: Ποιο μάθημα διδάσκετε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Μαθηματικά στο Γυμνάσιο και Λύκειο.

Συνεντευκτής: Ποια η εμπειρία σας σε διδασκαλία μεταναστών και προσφύγων μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Πρώτο χρόνο, όχι χρόνο, κάποιους μήνες δηλαδή.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τη σχολική επίδοση των μεταναστών και προσφύγων μαθητών συγκριτικά με αυτή των γηγενών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Προσπαθούν αρκετά, ενδιαφέρονται πολύ. Είμαι ευχαριστημένη σε γενικές γραμμές.

Συνεντευκτής: Σε ποια μαθήματα παρατηρείτε να συμμετέχουν περισσότερο και έχουν καλύτερη επίδοση και γιατί;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Μαθηματικά μόνο διδάσκω εγώ, συμμετέχουν όλοι. Προσπαθούν πολύ.

Συνεντευκτής: Στα άλλα μαθήματα που ακούτε ας πούμε στο Γραφείο, από άλλους συναδέλφους;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Ε, σε όλα εκτός από τα αρχαία ας πούμε, τα θρησκευτικά... Σε αυτά δε συμμετέχουν ιδιαίτερα.

Συνεντευκτής: Με ποιο τρόπο θα λέγατε ότι η σχολική επίδοση συμβάλλει στην ένταξη προσφύγων και μεταναστών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Εντάξει εγώ τώρα ας πούμε στο δικό μου το μάθημα, επειδή έχω μέσα και τους Έλληνες και τους ξένους, και τους πρόσφυγες, λίγο δυσκολεύομαι στο πώς θα μιλήσω, γιατί κάποιιοι δεν ξέρουν καθόλου ελληνικά, οπότε είναι λίγο δύσκολο. Προσπαθώ. Κάποια τα λέω στα αγγλικά, κάποια στα ελληνικά για να μπορέσουμε να ...

Συνεντευκτής: Το πόσο καλή επίδοση έχουν στα μαθήματα τους βοηθά να ενταχθούν σε παρέες με γηγενείς ή στο κλίμα της τάξης;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Ε, βέβαια, γιατί αν μάθουν για τη γλώσσα και... σίγουρα θα μπορούν να ενταχθούν καλύτερα. Και δουλειά θα μπορούν να βρουν πιο εύκολα και γενικά η ζωή τους εδώ θα βελτιωθεί.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή τους στην τάξη; Γιατί;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Συμμετέχουν πολύ, προσπαθούν πολύ, ρωτάνε. Αν κάτι δεν το καταλαβαίνουν στα ελληνικά, μου ζητάνε να το πω στα αγγλικά. Κι εγώ προσπαθώ, γιατί τα αγγλικά μου δεν είναι και τόσο καλά, αλλά προσπαθώ. Προσπαθούν πολύ και ενδιαφέρονται.

Συνεντευκτής: Ποια είναι η συχνότητα παρακολούθησης μαθημάτων από τους πρόσφυγες και μετανάστες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Σε μεγάλο ποσοστό έρχονται. Δηλαδή οι περισσότεροι έρχονται σχεδόν καθημερινά, απλά ίσως αποφεύγουν κάποια μαθήματα, όπως σου είπα και πριν, τα Θρησκευτικά, τα Αρχαία, επειδή δεν καταλαβαίνουν, δε θέλουν κιόλας να είναι στο μάθημα πολύ.

Συνεντευκτής: Ποιες οι σχέσεις με τους συμμαθητές τους κατά τη διάρκεια του μαθήματος; Συνεργάζονται για την επίλυση ασκήσεων και την εκπόνηση project;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Ναι, ναι, πολύ. Και στην Α και στη Β΄ Γυμνασίου υπάρχουν, έχουμε τους πιο πολλούς πρόσφυγες, και χιούμορ κάνουν μεταξύ τους και ο ένας βοηθάει τον άλλον είτε με χάρακα, είτε με μολύβι, είτε με οτιδήποτε τέλος πάντων. Ε, όχι, είναι πολύ καλά. Τα πάνε πολύ καλά.

Συνεντευκτής: Η προσέγγιση για συνεργασία από ποιους γίνεται; Από τους γηγενείς, τους πρόσφυγες ή και τους δύο;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Και από τους δύο. Και από τους δύο.

Συνεντευκτής: Δεν τους το επιβάλλετε εσείς δηλαδή.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Όχι, όχι, μόνοι τους. Από μόνοι τους. Κάθονται και μαζί, ναι κι αυτό το παιδί εδώ ας πούμε (δείχνει ένα μαθητή πρόσφυγα που μπήκε στο Γραφείο).

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε το πρόγραμμα που ακολουθείται για την εκπαίδευση προσφύγων και μεταναστών μαθητών όσον αφορά τη γλωσσική διδασκαλία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Τώρα σε αυτό δεν μπορώ να σε βοηθήσω πολύ. Δεν έχει έρθει ακόμα καθηγητής, οπότε δεν ξέρω τι ακριβώς κάνουν, δεν ξέρω.

Συνεντευκτής: Γενικά από τις γλώσσες που διδάσκονται. Ποιες γλώσσες διδάσκονται εδώ πέρα;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Αγγλικά μόνο. Αγγλικά και τα ελληνικά. Και τα ελληνικά, τα αγγλικά διδάσκονται από την αρχή της χρονιάς. Τα ελληνικά τώρα, στην Α΄ Γυμνασίου δεν έχει έρθει καθηγητής, οπότε τα παιδιά ό,τι καταλαβαίνουν από το φιλόλογο.

Συνεντευκτής: Θα ήθελε αυτό το πρόγραμμα κάποιον εμπλουτισμό στις γλώσσες ίσως; Τι πιστεύετε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Θα ήταν ακόμα καλύτερα. Αν μαθαίνανε ακόμα μία γλώσσα, προς όφελός τους θα ήτανε. Γιατί, εντάξει, όλοι δεν ξέρουν αγγλικά. Μπορεί ας πούμε να θέλει γαλλικά, να είναι πιο κοντά η μητρική του γλώσσα στα γαλλικά, οπότε να ήθελε πιο πολύ να μάθει τα γαλλικά.

Συνεντευκτής: Διδάσκονται οι αλλοδαποί μαθητές επαρκώς στοιχεία της μητρικής τους γλώσσας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Της μητρικής τους; Ε, όχι.

Συνεντευκτής: Γιατί πιστεύετε ότι γίνεται αυτό;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Δε γίνεται.

Συνεντευκτής: Δεν μπορεί να γίνει;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Δεν μπορεί να γίνει. Πόσες γλώσσες να ...Οι περισσότεροι είναι από Αφγανιστάν, είναι από... από Μαρόκο έχουμε μαθητή... Είναι δύσκολο.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά τα ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία που διαμορφώνουν την ταυτότητά τους θεωρείτε ότι αναδεικνύονται ή όχι; Πως γίνεται αυτό;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Δεν αναδεικνύονται ιδιαίτερα τα πολιτισμικά τους στοιχεία.

Συνεντευκτής: Γιατί πιστεύετε ότι γίνεται αυτό;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Δεν υπάρχει κι ο χρόνος. Δεν μπορούμε να ασχοληθούμε με... Ίσως θα μπορούσαν να κάνουν κάποιο πρόγραμμα; (αναρωτιέται) Ξέρω εγώ; Που να μπορούν κι αυτοί να δείξουν τα δικά τους στοιχεία; Δεν ξέρω τι άλλο να πω.

Συνεντευκτής: Γνωρίζετε τι είναι η διαπολιτισμική εκπαίδευση; Ποιες οι προτάσεις σας ούτως ώστε να γίνει πιο διαπολιτισμικό το πρόγραμμα σπουδών που ήδη ακολουθείται;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Διαπολιτισμική Εκπαίδευση; Όχι ιδιαίτερα. Φαντάζομαι τέλος πάντων τι μπορεί να είναι. Ε, να μπορέσουμε να... Δεν ξέρω, μπορείς να με βοηθήσεις σε αυτό;

Συνεντευκτής: Η εκπαίδευση γηγενών και προσφύγων με στοιχεία από όλους τους πολιτισμούς.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Ναι, σε κάποια μαθήματα. Θα μπορούσε να γίνει φαντάζομαι. Τώρα στο δικό μου το μάθημα, στα Μαθηματικά, λίγο δύσκολο. Είναι παγκόσμια, τα Μαθηματικά, εντάξει είναι τα ίδια παντού. Οπότε...

Συνεντευκτής: Άλλες προτάσεις που θα κάνατε για να γίνει πιο διαπολιτισμικό το πρόγραμμα σπουδών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Στο δικό μου μάθημα;

Συνεντευκτής: Γενικά στην Εκπαίδευση.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Στην Εκπαίδευση, ναι. Θα μπορούσε ας πούμε και στην Ιστορία, στα Θρησκευτικά θα μπορούσαν να μάθουν και για άλλες θρησκείες και για τη δική τους. Κυρίως στην Ιστορία φαντάζομαι. Θα μπορούσαν να μάθουν για το δικό τους πολιτισμό.

Συνεντευκτής: Κάποια άλλη πρόταση;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Δεν έχω.

Συνεντευκτής: Από πλευράς εγχειριδίων, κάποια αλλαγή ίσως ή από πλευράς καθηγητών.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Ναι, γιατί όχι. Θα μπορούσαν τα βιβλία ας πούμε να γίνουν πιο κοντά σε αυτό που λες.

Συνεντευκτής: Πως θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις γηγενών και αλλοδαπών μαθητών κατά τη διάρκεια της σχολικής ζωής εκτός τάξης;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Εκτός τάξης δε νομίζω ότι συναντιούνται ιδιαίτερα, δε νομίζω ότι έχουν επαφές. Μόνο εδώ στο σχολείο. Τώρα...

Συνεντευκτής: Εκτός τάξης εννοούμε εδώ στον αύλειο χώρο.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Α, στον αύλειο... Ναι, ναι, στον αύλειο μια χαρά. Όπως και μέσα στην τάξη. Πολύ καλά. Και μαζί συζητάνε, δεν παρατηρείται..., έχουν ενταχθεί, τουλάχιστον εδώ στο σχολείο μας είναι πολύ καλά τα πράγματα. Δηλαδή έχουν πολύ καλές σχέσεις. Τώρα δε ξέρω σε άλλα σχολεία.

Συνεντευκτής: Ποια η συναναστροφή των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους γηγενείς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Το ίδιο. Σου λέω, κάθονται όλοι μαζί και συζητάνε. Καλά βέβαια εντάξει, υπάρχουν και μέρες που συζητάνε πιο πολύ μεταξύ τους οι αλλοδαποί, αλλά γενικά τα πάνε πολύ καλά.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά στη συναναστροφή με τους άλλους μετανάστες μαθητές παρατηρείτε να υπάρχει επικοινωνία και παιχνίδι μεταξύ τους;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Τι εννοείς εδώ;

Συνεντευκτής: Οι μετανάστες αν επικοινωνούν μεταξύ τους, αν υπάρχει παιχνίδι.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Ναι, ναι, επικοινωνούν. Και βοηθάει ο ένας τον άλλον.

Συνεντευκτής: Σε ποιες σχολικές δραστηριότητες συμμετέχουν οι μετανάστες-πρόσφυγες μαθητές (π.χ. εκδρομές, γιορτές, πενταμελές-δεκαπενταμελές); Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή τους αυτή;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Και για Δεκαπενταμελές βάλανε και υποψηφιότητα και στις εκδρομές έρχονται, δύο εκδρομές κάναμε, ήρθανε όλοι σχεδόν, και σε ένα ντοκιμαντέρ που προβάλαμε, ήρθανε, και πάλι και στο Δημοτικό Θέατρο που πήγαμε για τη γιορτή της 17^{ης} Νοεμβρίου επίσης. Παρόλο δηλαδή που δεν ξέρουν τις δικές μας γιορτές ας πούμε και επετείους, συμμετέχουν.

Συνεντευκτής: Αυτήν τη συμμετοχή πώς θα τη χαρακτηρίζατε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Ε, ικανοποιητική σε μεγάλο βαθμό.

Συνεντευκτής: Ποια η συναναστροφή των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους γηγενείς όσον αφορά το παιχνίδι; Η πρόσκληση για παιχνίδι από ποιους γίνεται;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Εδώ στο σχολείο μας δεν έχουμε..., δεν παίζουνε γιατί ,επειδή είναι ενήλικες όλοι, δεν έχουμε παιχνίδια. Και Γυμναστική κάνει μόνο ένα τμήμα, οπότε δεν μπορώ να σου απαντήσω τώρα σε αυτό.

Συνεντευκτής: Στο διάλειμμα δεν υπάρχει κάποια....

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Όχι, τα διαλείμματα μας είναι πεντάλεπτα, οπότε δεν προλαβαίνεις, ίσα- ίσα κάθονται λίγο έξω, θα πουν μια κουβέντα, θα πιούν λίγο νερό, αυτό. Δεν προλαβαίνουν για να παίξουν, κατάλαβες;

Συνεντευκτής: Συμμετέχουν εξίσου τα κορίτσια και τα αγόρια στο παιχνίδι και γενικότερα στις καθημερινές σχολικές συναναστροφές με τους γηγενείς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Περισσότερο έχουμε άνδρες μετανάστες εδώ στο σχολείο. Τα κορίτσια είναι λίγα. Αλλά και τα κορίτσια συμμετέχουν... τέλος πάντων συμμετέχουν, αυτά που είναι εδώ συμμετέχουν σε όλες τις δραστηριότητες.

Συνεντευκτής: Στον ίδιο βαθμό με τους άνδρες;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Ναι, ναι.

Συνεντευκτής: Άρα δεν υπάρχει διαφορά;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Σου είπα δεν παίζουν παιχνίδια.

Συνεντευκτής: Στις συναναστροφές.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Στις συναναστροφές ναι. Το ίδιο.

Συνεντευκτής: Γιατί πιστεύετε ότι δε φοιτούν τόσα πολλά κορίτσια;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Δεν ξέρω, ίσως, τι να πω, μπορεί και να μην τους αφήνουν και οι άντρες τους. Αν είναι κάποιες παντρεμένες, μπορεί κάποιες να έχουν πρόβλημα. Ναι, γιατί υπάρχουν ακόμα κάποιοι άντρες που δε θέλουν ας πούμε η γυναίκα τους να έχει μόρφωση ή μπορεί να φοβούνται που θα έρχονται στο σχολείο μήπως συναναστρέφονται με άλλους, δεν ξέρω.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις των μεταναστών και προσφύγων με τους εκπαιδευτικούς του σχολείου;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Πολύ καλές.

Συνεντευκτής: Δηλαδή;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Πολύ φιλικές, πολύ... Είναι και αυτοί κοντά σε εμάς και εμείς κοντά σε αυτούς. Προσπαθούμε να τους βοηθήσουμε όσο μπορούμε. Και αυτοί το αναγνωρίζουν και γενικά υπάρχει ένα ωραίο κλίμα.

Συνεντευκτής: Ποιος κατά τη γνώμη σας είναι ο ρόλος του εκπαιδευτικού σχετικά με τους μετανάστες-πρόσφυγες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Να προσπαθήσουμε να τους βοηθήσουμε να μάθουν κάποια πράγματα που θα τους βοηθήσουν να ενταχτούν στην Ελλάδα, να βρουν μια δουλειά, να ζήσουν αρμονικά με εμάς.

Συνεντευκτής: Κάποιος άλλος ρόλος ας πούμε πέρα από την παροχή γνώσεων;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Να είμαστε κοντά τους ψυχολογικά. Αν κάποιος θέλει,..., έχει κάποιο πρόβλημα και θέλει να το συζητήσει, αν μπορούμε κάπως να τον βοηθήσουμε, το προσπαθούμε.

Συνεντευκτής: Σας έχει τύχει κάτι τέτοιο;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Όχι, προς το παρόν όχι. Δύο μήνες είμαι εδώ, δεν είμαι πολύ, οπότε...

Συνεντευκτής: Εντάξει. Μπορεί από την πρώτη μέρα να γίνουν όλα αυτά.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Ναι, ναι. Όχι, (δεν έτυχε).

Συνεντευκτής: Ποια η στάση των γονέων των γηγενών μαθητών απέναντι στα προσφυγόπουλα που είναι ενταγμένα στη σχολική μονάδα;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Εδώ δεν έχουμε πρόβλημα γιατί είναι ενήλικες εδώ. Δηλαδή δεν ερχόμαστε σε επαφές με γονείς Ή με τις οικογένειές τους. Ε, δεν είχαμε κάποιο θέμα. Κάποιο παράπονο ή κάποιο... Κανένα πρόβλημα.

Συνεντευκτής: Γιατί πιστεύετε ότι δεν είχατε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Ε, γενικά, όσοι έχουν έρθει εδώ, πρόσφυγες και μετανάστες ήτανε..., είναι πολύ καλά παιδιά, δε δημιουργούν πρόβλημα, έρχονται για να μάθουν, οπότε το βλέπουμε κι εμείς αυτό και γιατί να μην τους δεχτούμε δηλαδή δεν υπάρχει κάποιο...

Συνεντευκτής: Άρα και η δική σας δηλαδή στάση επηρεάζει και τη στάση των οικογενειών και δε διαμαρτύρονται.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Ναι, ναι, δε δημιουργούν κανένα πρόβλημα οι άνθρωποι. Δηλαδή έρχονται αποκλειστικά για να μάθουν.

Συνεντευκτής: Ωραία. Ποια άποψη έχετε για την εκπαιδευτική πολιτική γύρω από την διαπολιτισμική εκπαίδευση;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Δεν ξέρω πολλά για αυτό το θέμα... Τώρα τα τελευταία χρόνια άρχισε να γίνεται κάτι... Φαντάζομαι ότι χρειάζονται περισσότερα σχολεία τα οποία θα δέχονται μετανάστες, γιατί αυξήθηκαν πολύ και οι μετανάστες, ο αριθμός τους.

Συνεντευκτής: Θεωρείτε αυτήν την πολιτική ως ολοκληρωμένη ή...

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Ε, όχι, σίγουρα. Θα χρειάζεται βελτίωση.

Συνεντευκτής: Συμφωνείτε με το ισχύον καθεστώς εγγραφής μόνο των νόμιμων προσφύγων στα σχολεία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Ε, τώρα σε αυτό... τι να σου πω, δεν το έχω σκεφτεί ποτέ... Νομίζω πως ναι.

Συνεντευκτής: Γιατί;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Δηλαδή που έρχονται, ξέρω εγώ όντως από χώρες που πραγματικά έχουν πρόβλημα.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά τα σχολεία, να εγγράφονται μόνο τα νόμιμα παιδιά ή όλα τα παιδιά;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Ξέρω εγώ τι να σου πω τώρα; Όλα τα παιδιά κανονικά έχουν δικαίωμα στη γνώση. Μάλλον όλα θα έλεγα.

Συνεντευκτής: Λειτουργεί κατά τη γνώμη σας επαρκής αριθμός ΔΥΕΠ στα σχολεία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Ε, νομίζω πως όχι. Γιατί σου είπα και από πριν, είναι πολλοί οι πρόσφυγες, οι μετανάστες, οπότε χρειαζόμαστε περισσότερο. Περισσότερες δομές.

Συνεντευκτής: Πιστεύετε ότι θα έπρεπε σε κάθε σχολείο να λειτουργούν τέτοιες δομές για την ομαλότερη ένταξη των προσφύγων και μεταναστών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Ναι, ναι, ναι. Καλό θα ήταν σε όλα τα σχολεία.

Συνεντευκτής: Γιατί;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Πρέπει όλα τα παιδιά... Δηλαδή, αν θέλουμε να τους εντάξουμε στην κοινωνία μας, πρέπει αυτό να γίνει σε όλα τα σχολεία.

Συνεντευκτής: Ποιες γλώσσες διδάσκονται στα σχολεία και σε ποια δίνεται έμφαση;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Αγγλικά και ελληνικά.

Συνεντευκτής: Έμφαση σε ποιο δίνεται;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Ε, φαντάζομαι στα ελληνικά. Αλλά, σου είπα, ακόμα δεν έχει έρθει ο καθηγητής, οπότε κάνουν μόνο αγγλικά τα παιδιά. Και τα ελληνικά, ό,τι ελληνικά ακούνε από...

Συνεντευκτής: Γιατί λέτε ότι δίνεται έμφαση στα ελληνικά;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Πιο πολλές ώρες κάνουν ελληνικά, γιατί πρέπει να μάθουν τη γλώσσα για να μπορέσουν να συνεννοούνται εδώ, με τους κατοίκους εδώ.

Συνεντευκτής: Άρα για να μπορέσουν να ενταχθούν στην τοπική κοινωνία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Ναι, ναι, στην τοπική κοινωνία. Κάνουν κι αγγλικά, απλά σου είπα....

Ας πούμε ελληνικά νομίζω κάνουν δεκαεπτά ώρες κι αγγλικά δε ξέρω πόσες, έξι, τέσσερις, κάπου εκεί.

Συνεντευκτής: Θα λέγατε ότι η σχολική πραγματικότητα αντικατοπτρίζει τις νομοθετικές ρυθμίσεις που υπάρχουν;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Δηλαδή, τι εννοείς;

Συνεντευκτής: Αν η πραγματικότητα αυτή εδώ πέρα που βιώνετε εσείς στο σχολείο, αν είναι αυτή την οποία έχει περιγράψει το νομοθετικό πλαίσιο ή όχι.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Νομίζω τα ωραιοποιούνε πιο πολύ. Η πραγματικότητα είναι διαφορετική. Δηλαδή, πρέπει να έρθεις στο σχολείο να δεις τι γίνεται για να μπορέσεις να καταλάβεις και να νομοθετήσεις μετά.

Συνεντευκτής: Άρα το νομοθετικό πλαίσιο δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Ναι.

Συνεντευκτής: Γιατί; Τι συμβαίνει;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Σου είπα ότι δε... Νομίζω ότι δεν ξέρουν ακριβώς τι συμβαίνει στα σχολεία και γενικότερα τι συμβαίνει εδώ στη Μυτιλήνη για παράδειγμα. Νομίζω ότι κρύβεται η πραγματικότητα. Θεωρώ ότι δεν έρχονται τόσο πρόσφυγες στα σχολεία όσοι... Δηλαδή σκέψου. Τώρα εδώ το νησί έχει δεκαπέντε χιλιάδες, στα σχολεία έρχονται πολύ λίγοι.

Συνεντευκτής: Το νομοθετικό πλαίσιο και το πρόγραμμα σπουδών που προκύπτει θα λέγατε ότι γεννά στα παιδιά αυτά φιλοδοξίες όσον αφορά το μέλλον τους; Ποιες είναι αυτές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Τα παιδιά τώρα αυτά ακολουθούν το πρόγραμμα ουσιαστικά των Ελλήνων. Τώρα το πόσο τους βοηθάει δεν ξέρω. Φαντάζομαι μόνο στο να μάθουν τη γλώσσα. Δηλαδή τα βασικά μαθήματα που κάνουν είναι τα Ελληνικά και τα Μαθηματικά, λίγο Πληροφορική. Μπορεί να... Τώρα στην Ιστορία δεν ξέρω ας πούμε πόσο... Ακολουθούν δηλαδή τη δική μας Ιστορία. Κατάλαβες;

Συνεντευκτής: Αυτό μπορεί να τους γεννήσει κάποιες φιλοδοξίες;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Ε, δεν ξέρω, τι να σου πω... Μπορεί να τους κάνει να θέλουν να προσπαθήσουν, ξέρω εγώ;

Συνεντευκτής: Έχετε γίνει δέκτης κάποιων φιλοδοξιών που μπορεί να έχουν τα παιδιά;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Εγώ έρχομαι σε επαφή με πολύ μικρές τάξεις, οπότε... Σίγουρα κάποιιοι θα θέλουν να σπουδάσουν, θα θέλουν να ασχοληθούν φαντάζομαι. Δηλαδή για να βρουν και μια πιο καλή δουλειά, θα πρέπει να πάνε Πανεπιστήμιο, να πάρουνε ένα πτυχίο για να έχουν περισσότερες αξιώσεις ξέρω εγώ.

Συνεντευκτής: Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζετε όσον αφορά την εφαρμογή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην τάξη;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Εγώ δυσκολεύομαι περισσότερο με τη γλώσσα, ας πούμε κάποιες μαθηματικές έννοιες προσπαθώ να τις εξηγήσω όσο μπορώ στα αγγλικά, στα ελληνικά, αλλά εντάξει νομίζω επειδή τουλάχιστον τα Μαθηματικά σου είπα ας πούμε είναι διεθνής γλώσσα, καταλαβαίνουν. Τώρα στα άλλα μαθήματα φαντάζομαι ότι θα δυσκολεύονται οι καθηγητές.

Συνεντευκτής: Κάποια άλλη δυσκολία πέρα από το γλωσσικό κομμάτι;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Όχι, εγώ δεν αντιμετωπίζω κάποια άλλη.

Συνεντευκτής: Τι θα σας βοηθούσε για να ανταπεξέλθετε καλύτερα στη διδασκαλία με τους μετανάστες;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Ε, ίσως ο πίνακας, ο υπολογιστής, εμείς έχουμε ένα πρόγραμμα, Geolgebra που εκεί κάνεις σχήματα τέλος πάντων και διάφορα γιατί η εικόνα είναι πιο... δηλαδή άλλο να το βλέπει ο άλλος,

Συνεντευκτής: Κι άλλο να το ακούει.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Ναι, κι άλλο να το ακούει. Αυτά λίγο βοηθάνε.

Συνεντευκτής: Άρα θα θέλατε περισσότερες Τεχνολογίες Πληροφορικής;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Αμέ, θα βοηθούσαν.

Συνεντευκτής: Σε τι ακόμη θεωρείτε αναγκαίο/θα επιθυμούσατε να επιμορφωθείτε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Σίγουρα μια επιμόρφωση στο πώς να διδάξω ας πούμε το μάθημά μου στους μετανάστες θα ήταν χρήσιμη. Μπορεί να θέλουν ένα άλλο είδος, μια άλλου είδους προσέγγιση, ξέρω εγώ.

Συνεντευκτής: Τι να περιλαμβάνει αυτή η επιμόρφωση που είπατε πριν και σε τι άλλο θα θέλατε να επιμορφωθείτε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Γενικά στους Υπολογιστές εγώ θα ήθελα, τι τεχνο(λογίες), τι άλλο θα μπορούσα ας πούμε να χρησιμοποιήσω για να κάνω πιο ενδιαφέρον το μάθημα.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τα εγχειρίδια που υπάρχουν για την εκπαίδευση των προσφύγων μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Μάλλον είναι καλά. Ξέρω εγώ; Στα Μαθηματικά χρησιμοποιούμε το ίδιο βιβλίο που χρησιμοποιούν και οι Έλληνες. Τώρα στα άλλα μαθήματα δεν ξέρω.

Συνεντευκτής: Άρα στα Μαθηματικά δεν υπάρχει εγχειρίδιο για τους μετανάστες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Όχι, δεν υπάρχει, όχι δεν υπάρχει. Όχι, όχι. Είναι το ίδιο. Το ίδιο με τους Έλληνες.

Συνεντευκτής: Πιστεύετε ότι θα έπρεπε να υπάρχει σε κάθε μάθημα εγχειρίδιο για τους μετανάστες;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Τώρα, αν ήταν κάποιο στη γλώσσα τους, σίγουρα θα ήταν πιο εύκολο για αυτούς να καταλάβουν τις έννοιες. Εντάξει, σίγουρα τα Μαθηματικά ας πούμε μπορείς να τα καταλάβεις αλλά τώρα άλλο και να... Υπάρχουν ας πούμε κάποιες έννοιες όπως τα κλάσματα, κάποιες ορολογίες ξέρω εγώ που άμα ήταν στη γλώσσα τους, θα ήταν καλύτερα φαντάζομαι.

Συνεντευκτής: Τα βιβλία αυτά να είναι ταυτόχρονα ελληνικά με τη γλώσσα των μεταναστών ή ξεχωριστά; Δηλαδή ξεχωριστά, ελληνικά για τους γηγενείς, και ξεχωριστά...(για τους μετανάστες).

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Ε, μάλλον ξεχωριστά, ξέρω εγώ... Ή όχι. Και το ταυτόχρονο ίσως θα ήταν καλό, για να μάθουν κι αυτοί σιγά-σιγά τη δική μας γλώσσα από τη στιγμή που επιθυμούν να ζήσουν εδώ.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε το πρόγραμμα σπουδών από διαθεματικής άποψης; Αν δηλαδή ένα αντικείμενο το προσεγγίζουν από διαφορετικές απόψεις και μαθήματα. Από μαθηματικής άποψης, από ιστορικής άποψης...

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Ε, αυτό θα ήταν πολύ καλό. Και στα Δημοτικά νομίζω γίνεται μια τέτοια... Για την ευέλικτη ζώνη; Δεν ξέρω... Τέλος πάντων θα ήταν καλό ας πούμε ένα θέμα να το δούνε από διαφορετικές επιστήμες τέλος πάντων, και από τα Μαθηματικά και από την Ιστορία κι από όλα όσα είπες. Εγώ δεν το εφαρμόζω να σου πω την αλήθεια.

Συνεντευκτής: Γενικά, γίνεται εδώ στο σχολείο αυτό το διαθεματικό πρόγραμμα;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Νομίζω πως όχι. Δεν ξέρω.

Συνεντευκτής: Οι Τεχνολογίες της Πληροφορικής που χρησιμοποιούνται στην τάξη είναι επαρκείς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Εντάξει εμείς εδώ έχουμε έναν διαδραστικό, αυτός εδώ. Δεν έχουμε σε κάθε τάξη διαδραστικό, είναι περιορισμένοι. Σίγουρα αν είχε κάθε τάξη θα ήταν πολύ πιο εύκολα.

Συνεντευκτής: Θεωρείτε αναγκαία την παρουσία μεταφραστή για να γίνεται πιο κατανοητό το μάθημα στους μετανάστες και πρόσφυγες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Μπορεί να βοηθούσε, αλλά τώρα δεν έχουμε εμείς μόνο μία εθνικότητα ας πούμε μέσα. Δηλαδή πόσους μεταφραστές να έχεις μέσα; Ξέρω εγώ; Μετά θα επικρατεί και μια βαβούρα, δε θα μπορείς να κάνεις μάθημα κανονικά. Ξέρω εγώ;

Συνεντευκτής: Δηλαδή δυσχεραίνει το μάθημα.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Ε, ναι, φαντάζομαι πως ναι. Εμείς βρίσκουμε τον τρόπο μας τέλος πάντων, επικοινωνούμε.

Συνεντευκτής: Άρα δε χρειάζεστε..

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): (Γέλιο) Δε, τουλάχιστον στα Μαθηματικά. Δεν ξέρω στα άλλα.

Συνεντευκτής: Υπάρχουν μεταφραστές στις τάξεις για να βοηθάνε στην κατανόηση του μαθήματος και κατά συνέπεια στην ένταξη;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Όχι, δεν υπάρχουν. Α, συγνώμη. Απλά ας πούμε μου έχει τύχει μαθητής ο οποίος δεν ήξερε αγγλικά, να τον βοηθάει συμμαθητής του ο οποίος ξέρει και είναι από

την ίδια χώρα. Κατάλαβες; Δηλαδή μιλάνε στη γλώσσα τους, ναι, και του εξηγεί αυτά που λέω εγώ στα αγγλικά.

Συνεντευκτής: Άρα υπάρχει συνεργασία και μεταξύ μεταναστών στο μάθημα.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Ναι, ναι.

Συνεντευκτής: Ποια είναι η άποψη σας για την ένταξη των μεταναστών/προσφύγων στο ελληνικό σχολείο;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Συμφωνώ. Θα πρέπει, ναι. Καλό θα ήταν να γίνει.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά τις προσπάθειες που γίνονται για την ένταξη;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Νομίζω ότι δεν είναι αρκετές, ξέρω εγώ. Χρειάζονται περισσότερη προσπάθεια.

Συνεντευκτής: Γιατί;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Σε κανα δυο σχολεία μόνο γίνεται. Δε γίνεται σε πολλά σχολεία. Έτσι δεν είναι;

Συνεντευκτής: Σε τρία – τέσσερα.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Και κάποια σχολεία δεν το αντιμετωπίζουν και καλά, δεν ξέρω.

Συνεντευκτής: Γιατί πρέπει να γίνεται; Είπατε πριν ότι πρέπει να γίνεται. Και γιατί δε γίνεται καλά;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Γιατί θεωρώ ότι πρέπει τα παιδιά αυτά να ενταχθούν εδώ, να ενταχθούν σε εμάς. Για να γίνει αυτό πρέπει να έρθουν στο σχολείο. Και να έρθουν σε επαφή με Ελληνόπουλα. Και τα ελληνόπουλα να έρθουν σε επαφή με μετανάστες, με άλλες εθνότητες τέλος πάντων. Μόνο έτσι θα γίνει η ένταξη.

Συνεντευκτής: Γιατί υποστηρίζετε ότι δε γίνεται καλά;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Γιατί και πολλές οικογένειες είναι αρνητικές με τους μετανάστες, οπότε το μεταδίδουν αυτό και στα παιδιά τους και δεν τους υποδέχονται τέλος πάντων όπως πρέπει, ξέρω εγώ.

Συνεντευκτής: Εσείς έχετε τέτοια κρούσματα στο σχολείο σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Όχι, αλλά έχω ακούσει από άλλα σχολεία. Και από άλλες περιοχές της Ελλάδας.

Συνεντευκτής: Η παράλληλη διδασκαλία των αλλοδαπών μαθητών με τους γηγενείς μαθητές δυσχεραίνει το έργο σας και εις βάρος ποιων;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Όχι, σου είπα, απλά λίγο μερικές φορές στεναχωριέμαι αν δεν μπορώ ας πούμε να τους το εξηγήσω όσο θα ήθελα, όπως ας πούμε στους Έλληνες. Εντάξει σίγουρα δεν είναι το ίδιο με το να διδάσκω μόνο σε Έλληνες, αλλά εντάξει. Το προσπαθούμε και...

Συνεντευκτής: Άρα δε δυσχεραίνει το έργο σας η παράλληλη διδασκαλία.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Όχι, όχι. Είναι διαφορετικό, αλλά εντάξει.

Συνεντευκτής: Θεωρείτε ότι υπάρχουν προκαταλήψεις και στερεότυπα σε βάρος των αλλοδαπών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Στο σχολείο μας όχι, γενικότερα ναι.

Συνεντευκτής: Στο σχολείο δεν υπάρχουν ούτε από πλευράς καθηγητών; Είπατε πριν ότι από πλευράς μαθητών, όχι.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Όχι, όχι, ούτε από καθηγητές. Ναι, όλοι...

Συνεντευκτής: Τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις που είπατε ότι υπάρχουν γενικά από την κοινωνία θεωρείτε ότι μπορούν να επηρεάσουν την εκπαιδευτική τους ένταξη;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Ε, ναι. Πώς; Ε αυτό που σου είπα και πριν. Όταν ας πούμε η οικογένεια από πίσω ας πούμε έχει αυτά τα στερεότυπα και τις προκαταλήψεις, τα μεταδίδει και στο παιδί και μετά δε βοηθάει αυτό στην ένταξη των προσφύγων στην τάξη και στο σχολείο γενικότερα.

Συνεντευκτής: Ποιες προτάσεις θα κάνατε ούτως ώστε να καλυφθούν οι εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών αυτών και να βελτιωθεί το πρόγραμμα σπουδών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Ξέρω εγώ; Ποιες προτάσεις (επαναλαμβάνει την ερώτηση για να τη σκεφτεί).

Συνεντευκτής: Τι πιστεύετε εσείς ότι θα τους βοηθούσε στο να μάθουν ας πούμε.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Τα εγχειρίδια αν ήταν στη γλώσσα τους ας πούμε θα ήταν ένα βήμα ή τουλάχιστον αυτό που είπαμε πριν και στη δική μας (γλώσσα) και στη δική τους. Τι άλλο; Να κάνουν κι άλλα μαθήματα τα οποία ίσως τους ενδιαφέρουν.

Συνεντευκτής: Δηλαδή; Αυτά στα οποία έχουν κλίση;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Ναι, ναι. Και περισσότερα, και με τον αθλητισμό θα μπορούσαμε. Ας πούμε τώρα εδώ Γυμναστική δεν κάνουνε στο σχολείο μας. Ε, ακόμα και αθλητισμός. Δηλαδή περισσότερα μαθήματα... Ή και Μουσική. Ούτε Μουσική κάνουν. Κάνουν δηλαδή μόνο τα βασικά μαθήματα, Γλώσσα, Μαθηματικά, Φυσική...

Συνεντευκτής: Στο να καλυφθούν οι εκπαιδευτικές ανάγκες πέρα από την αναμόρφωση σπουδών και τα εγχειρίδια;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Δηλαδή τι άλλο; Δεν ξέρω τι να σου πω.

Συνεντευκτής: Για παράδειγμα πριν είπαμε ότι δεν έχουν όλες οι τάξεις...

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Α, για τους υπολογιστές κι αυτά. Ναι, θα μπορούσε να..

Συνεντευκτής: Να υπάρχει υπολογιστής;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Υπολογιστές, ναι. Γιατί κι αυτό είναι διεθνής γλώσσα. Θα μπορούσαν πιο εύκολα να συμμετέχουν.

Συνεντευκτής: Κάποια άλλη πρόταση;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Αυτά.

Συνεντευκτής: Έχετε να προσθέσετε κάτι επιπλέον;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ13): Όχι, όχι. Να είσαι καλά. Δεν ξέρω πόσο σε βοήθησα.

Συνεντευκτής: Σας ευχαριστώ πολύ, με βοηθήσατε.

ΣΥΝΕΝΤΕΞΗ: 14^η

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: 26-11-2019

ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ: Μαγνητοφώνηση

Φύλο: Γυναίκα

Συνεντευκτής: Πόσο χρονών είστε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Πενήντα.

Συνεντευκτής: Πόσα τα έτη υπηρεσίας σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Δεκαπέντε.

Συνεντευκτής: Ποιες οι σπουδές σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Απόφοιτος Πανεπιστημίου, ΑΕΙ.

Συνεντευκτής: Ποιο το μορφωτικό επίπεδο μητέρας- πατέρα σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Η μητέρα μου, Δημοτικό, ο πατέρας μου Λύκειο.

Συνεντευκτής: Ποιο μάθημα διδάσκετε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Μαθηματικά.

Συνεντευκτής: Ποια η εμπειρία σας σε διδασκαλία μεταναστών και προσφύγων μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Τα τελευταία τρία χρόνια διδάσκω σε τάξη προσφύγων.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τη σχολική επίδοση των μεταναστών και προσφύγων μαθητών συγκριτικά με αυτή των γηγενών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Στα Μαθηματικά θεωρώ ότι ένα... οι μισοί μαθητές περίπου είναι πάρα πολύ καλοί. Βέβαια αυτό έχει να κάνει με το ότι εμείς όταν έρχονται τους κατατάσσουμε στην πρώτη Γυμνασίου, ενώ μπορεί τα παιδιά να έχουν ήδη τελειώσει στη χώρα τους μεγαλύτερη τάξη. Οπότε οι μισοί μαθητές ξέρουν περισσότερα Μαθηματικά από ό,τι τους διδάσκω εγώ.

Συνεντευκτής: Συγκριτικά με των γηγενών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Οι μισοί που ήδη τα έχουν διδαχτεί είναι καλύτερα, είναι καλύτεροι. Οι υπόλοιποι είναι το ίδιο. Όπως είναι ένα δωδεκάχρονο παιδί Έλληνας, είναι κι ένα δωδεκάχρονο παιδί πρόσφυγας.

Συνεντευκτής: Σε ποια μαθήματα παρατηρείτε να συμμετέχουν περισσότερο και έχουν καλύτερη επίδοση και γιατί;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Μαθήματα εννοείς γλωσσικά ή σε σχέση με τα Μαθηματικά;

Συνεντευκτής: Και στα Μαθηματικά και από όλο το πρόγραμμα σπουδών.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Ε, νομίζω σε όσα έχουν να κάνουν περισσότερο, να μη χρειάζονται τόσο πολύ τη γλώσσα γιατί δεν την κατέχουν, Οπότε Μαθηματικά πάνε καλά. Καλλιτεχνικά από ό,τι τους βλέπω πάνε καλά. Πληροφορική, Γυμναστική είναι μαθήματα που θέλουν με μεγαλύτερη ευχαρίστηση να τα κάνουν. Και αντίστοιχα τα ξενόγλωσσα, που μπορεί να τους ενδιαφέρει να φύγουν στην αντίστοιχη χώρα.

Συνεντευκτής: Σε αυτά τα ξενόγλωσσα μπορεί να συμμετέχουν πιο εύκολα επειδή μπορεί να έχουν και προγενέστερες γνώσεις;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Όχι τόσο αυτό, όσο το ότι έχουν κίνητρο. Επειδή μπορεί να θέλει κάποιος να άσυλο για Γερμανία, οπότε σου λέει «εγώ πρέπει να μάθω γερμανικά».

Συνεντευκτής: Με ποιο τρόπο θα λέγατε ότι η σχολική επίδοση συμβάλλει στην ένταξη προσφύγων και μεταναστών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Ένταξη. Γενικά, ένας... Αυτό που κατάλαβα εγώ αυτά τα τρία χρόνια, είναι ότι πολλά προβλήματα που αντιμετωπίζουμε στην τάξη με γηγενείς, τα αντιμετωπίζουμε και με την τάξη προσφύγων και πολλά που καταφέρνω να λύσω με τους πρόσφυγες, μετά μπορώ και τα λύνω και στους γηγενείς. Τι θέλω να πω. Δηλαδή ένα παιδί που μπορεί και παρακολουθεί, που γίνεται το μάθημα με τέτοιο τρόπο που μπορεί και παρακολουθεί το μάθημα, έχει ευκολότερη ένταξη. Ένα παιδί που για κάποιο λόγο το χάνεις είτε είναι η γλώσσα είτε δεν έχει βρει τον τρόπο να του περάσεις αυτά που θέλεις, τότε αρχίζει σιγά-σιγά και χάνεται από την τάξη, με αποτέλεσμα να μη γίνεται μετά ούτε μάθημα ούτε το ίδιο να ενταχθεί.

Συνεντευκτής: Άρα η σχολική επίδοση συμβάλλει στο να ενταχτούν;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Εννοείται, πάρα πολύ.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή τους στην τάξη; Γιατί;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Γενικά, τώρα αυτό εξαρτάται. Τα κορίτσια γενικά συμμετέχουν πιο πολύ. Τα αγόρια, μάλλον γενικά αυτοί που ξέρουν ότι θα φύγουν, δε συμμετέχουν πολύ. Έχουνε... ήδη το μυαλό τους είναι αλλού. Αυτοί που ξέρουν ότι θα μείνουν, συμμετέχουν και είναι θετικοί στο μάθημα,

Συνεντευκτής: Τα κορίτσια γιατί πιστεύετε ότι συμμετέχουν περισσότερο από τα αγόρια;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Ίσως λόγω κοινωνικών συνθηκών έχουνε μάθει να είναι πιο φρόνιμα, να μην αντιδρούν, να δέχονται αυτά που τους λένε, οπότε τους είπαν «πήγαινε σχολείο», πάνε σχολείο και δε ζητάνε να πάνε να παίξουν ποδόσφαιρο όπως τα αγόρια, (που) ζητάνε να βγουν έξω και τέτοια πράγματα. Φαντάζομαι οι κοινωνικοί λόγοι.

Συνεντευκτής: Ποια είναι η συχνότητα παρακολούθησης μαθημάτων από τους πρόσφυγες και μετανάστες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Έχουμε ένα μεγάλο ποσοστό, 30 % θα έλεγα, ότι δεν έχουν τακτική παρακολούθηση. Βέβαια την πρώτη χρονιά ήταν ακόμα μεγαλύτερο το ποσοστό που δεν παρακολουθούσανε. Τώρα, όσο περνάνε τα χρόνια, βλέπω ότι μεγαλύτερο ποσοστό έρχεται τακτικά. Δεν κάνει τόσες απουσίες.

Συνεντευκτής: Γιατί πιστεύετε ότι έχει αυξηθεί το ποσοστό αυτό;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Δεν ξέρω τώρα για ποιον λόγο. Πολύ πιθανόν από τις δομές που μένουμε ή άμα είναι παιδιά με οικογένειες να τους πιέζουν να έρθουν (;), είναι παιδιά που ξέρουν ότι θα μείνουν και θέλουν να ενταχτούν στην κανονικότητα(;), δεν μπορώ να...., δεν το έχω συζητήσει μαζί τους, γιατί είναι και διαφορετικά άτομα.

Συνεντευκτής: Ποιες οι σχέσεις με τους συμμαθητές τους κατά τη διάρκεια του μαθήματος; Συνεργάζονται για την επίλυση ασκήσεων και την εκπόνηση project;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Ναι, project δεν έχω κάνει να πω την αλήθεια, αλλά γενικά συνεργάζονται πάρα πολύ. Γιατί, επειδή δεν κατέχουν τη γλώσσα, πολλοί από αυτούς που είναι μεγαλύτεροι και γνωρίζουν Μαθηματικά, είναι σα δάσκαλοι στα άλλα παιδιά. Οπότε εγώ λέω κάτι, αυτός που ξέρει περισσότερα αγγλικά ή περισσότερα Μαθηματικά, αντιλαμβάνεται τι λέω και μετά κάνει αυτός το δάσκαλο στους υπόλοιπους. Τα λέει στη γλώσσα τους, πηγαίνει κοντά τους, τους δείχνει πώς γίνεται, οπότε συνεργάζονται.

Συνεντευκτής: Στο άλλο άκρο που οι πρόσφυγες δεν έχουν περισσότερες γνώσεις από τους γηγενείς, η προσέγγιση...

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Α, τώρα σου λέω για τάξη μόνο προσφύγων.

Συνεντευκτής: Σε σχέση με την τάξη που είναι με τους γηγενείς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Πέρυσι που είχα πολλά παιδιά Ελληνάκια πήγαιναν και βοηθούσανε, που ξέρανε καλύτερα αγγλικά, οπότε μπορούσαν να εξηγήσουν τι γίνεται. Θεωρώ ότι εντάξει σε ένα μεγάλο ποσοστό συνεργάζονταν τα παιδιά μας. Δεν είχανε πρόβλημα. Χωρίς να έχουν πολλά-πολλά, πολλές σχέσεις, αλλά όταν τους ζηταγες, «μπορείς να κάτσεις» ή «ποιος θέλει να κάτσει να βοηθήσει», είχαμε πάντα εθελοντές

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε το πρόγραμμα που ακολουθείται για την εκπαίδευση προσφύγων και μεταναστών μαθητών όσον αφορά τη γλωσσική διδασκαλία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Νομίζω ότι είναι ελλιπές. Αρχίζει πολύ αργά, εφέτος είναι η πρώτη χρονιά που μας έστειλαν τόσο νωρίς, τέλος Νοεμβρίου, τις άλλες φορές ήταν και Φεβρουάριο, οπότε ένα μεγάλο μέρος της σχολικής χρονιάς περνούσε και τα παιδιά δε διδάσκονταν αυτό που έπρεπε, τις δεκατρείς ώρες, γιατί κάνουν και πολλές ώρες, ελληνικά.

Συνεντευκτής: Πέρα από ελληνικά ποιες άλλες γλώσσες διδάσκονται;;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Αγγλικά, γαλλικά, γερμανικά, και μετά τα Μαθηματικά, Φυσική, τι άλλο;

Συνεντευκτής: Διδάσκονται οι αλλοδαποί μαθητές επαρκώς στοιχεία της μητρικής τους γλώσσας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Νομίζω σε εμάς καθόλου. Στα ελληνικά σχολεία δεν υπάρχει αυτό το πράγμα. Δεν ξέρω τώρα στις δομές που μένουμε, τα Μοζαϊκ και τα Γκέκο και κάτι άλλες δομές, ξέρω ότι μπορεί εκεί να κάνουν και μαθήματα μητρικής γλώσσας. Στο δικό μας το σχολείο, όχι.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά τα ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία που διαμορφώνουν την ταυτότητά τους θεωρείτε ότι αναδεικνύονται ή όχι; Πως γίνεται αυτό;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Τώρα εγώ έχω κι ένα μάθημα που είναι Μαθηματικά, και δεν μπορώ να, να έχω ας πούμε "πατήματα" πολλά για να αναδείξω, να ήταν Γεωγραφία, να μιλήσω για τον πολιτισμό, για τη χώρα, αλλά κι εγώ ακόμα ας πούμε κάποιες φορές, (για) όρους μαθηματικούς, έχουμε μιλήσει για Μαθηματικούς μεγάλους που είναι από την Αραβία, εκεί λίγα πράγματα, δεν μπορώ να πω κάτι ιδιαίτερο.

Συνεντευκτής: Από το σχολείο εν γένει;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Ε, το σχολείο εν γένει, όχι, δεν κάνει κάποιες τέτοιες δραστηριότητες. Δυστυχώς. Δηλαδή, κι ενώ το λέμε κάθε χρονιά ότι πρέπει να σκεφτούμε πράγματα για να μπορέσει να γίνει και η ένταξη, γιατί τώρα λειτουργούμε περισσότερο ξεχωριστά. Δεν κάνουμε δράσεις έτσι ώστε να αναμειχθούνε.

Συνεντευκτής: Άρα μόνο ό,τι κάνετε εσείς οι καθηγητές μεμονωμένα...

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Ναι. Και λίγο στη θεματική εβδομάδα πέρυσι, γίνεται θεματική εβδομάδα που τα βάζουμε τα παιδιά μέσα και κάνουμε κάτι διαδραστικά όλοι μαζί. Αλλιώς η επικοινωνία με τους γηγενείς δεν υπάρχει ιδιαίτερα.

Συνεντευκτής: Γνωρίζετε τι είναι η διαπολιτισμική εκπαίδευση; Ποιες οι προτάσεις σας ούτως ώστε να γίνει πιο διαπολιτισμικό το πρόγραμμα σπουδών που ήδη ακολουθείται;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Σε γενικές γραμμές (γνωρίζω), δεν έχω...

Συνεντευκτής: Ναι, γενικά.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Δεν έχω διδαχτεί, έχω παρακολουθήσει ένα σεμινάριο για πρόσφυγες και μας είχαν δώσει κάτι σημειώσεις για τη Διαπολιτισμική και αυτά (έκφραση) που είχαμε συζητήσει. Σίγουρα οι δράσεις νομίζω που κάνουν στα... πώς λέγονται τα σχολεία (;), πολυπολιτισμικά, που έχεις να..., διαπολιτισμικά, θα βοηθούσανε. Και αφού υπάρχει ήδη αυτή η γνώση κάποιων πραγμάτων που έχουν πάει καλά, θα έπρεπε να έχουν διαχυθεί και στα υπόλοιπα σχολεία που έχουν πρόσφυγες. Δυστυχώς μας ρίζανε στα βαθιά, χωρίς να έχουμε ιδιαίτερη ενημέρωση, χωρίς να έχουμε βιβλία, χωρίς να έχουμε... Με τα ίδια βιβλία που κάνουμε στους γηγενείς, προσπαθούμε να κάνουμε και στους πρόσφυγες. Τι να καταλάβεις από μία σελίδα από πάνω μέχρι κάτω στα ελληνικά; Εντάξει, υπάρχουνε προσπάθειες. Έχουνε βγει και βιβλία ας πούμε στα Μαθηματικά από κάποιο Σύλλογο, Μαθηματικά στοιχειώδη, ας πούμε ομώνυμα κλάσματα σε διάφορες γλώσσες. Στα αραβικά, φαρσί, τα οποία εμένα με βοηθάνε πάρα πολύ. Δηλαδή στο μάθημα λέω «ομώνυμα» και μετά παίρνω αυτό και το περνάω θρανίο- θρανίο για να καταλάβει το παιδί τι σημαίνει «ομώνυμα» στη δικιά του γλώσσα. Δηλαδή πρέπει να υπάρχει υλικό, να βγει, να παραχθεί και να μοιραστεί στα σχολεία.

Συνεντευκτής: Πέρα από το υλικό κάτι άλλο που να βοηθήσει να γίνει διαπολιτισμικό το πρόγραμμα σπουδών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Κοινές δράσεις, τα project που είπες, θα μπορούσαν δηλαδή κάποια project με διάφορες αφορμές να... με γιορτές, με κοινά χαρακτηριστικά που μπορεί να υπάρχουν ή ακόμα και με διαφορετικά για να δούμε τι γίνεται διαφορετικό σε κάθε χώρα. Θα μπορούσαν να είχαν φανεί χρήσιμα.

Συνεντευκτής: Άλλη πρόταση;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Όχι κάτι συγκεκριμένο.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις γηγενών και αλλοδαπών μαθητών κατά τη διάρκεια της σχολικής ζωής εκτός τάξης;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Νομίζω σχεδόν ανύπαρκτη. Από τα δεκαπέντε παιδιά που έχουμε σχεδόν κάθε χρόνο, ζήτημα ένα, ένα με δύο, να έχουν αναπτύξει κάποιες σχέσεις, ε, στα διαλείμματα με τα άλλα παιδιά. Τώρα έξω, έξω δε νομίζω να έχουνε καθόλου, έξω από το σχολείο.

Συνεντευκτής: Άρα ένα μικρό ποσοστό έχει επαφές. Ποια η συναναστροφή των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους γηγενείς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Όπως σου είπα, νομίζω ότι είναι πολύ μικρή. Δηλαδή σχεδόν δύο παιδιά κάθε χρονιά ξέρω που έχουν κάποιες ή περισσότερες σχέσεις. Ας πούμε πέρυσι είχαμε έναν μαθητή που τον "είχαν αγκαλιάσει" μία τάξη και φέτος που πήγαμε εκδρομή ας πούμε είδα ότι ήταν μαζί. Συνεχίσανε δηλαδή. Παρόλο που είχαν αλλάξει βαθμίδα, από το Γυμνάσιο πήγαν στο Λύκειο, αυτή η σχέση συνεχίστηκε. Συνήθως ίσως να έχει να κάνει με το αν το παιδί, και το παιδί το άλλο είναι λίγο κοινωνικό, λίγο ανοικτό, και βρεθεί σε ένα τμήμα που υπάρχουν και τα αντίστοιχα παιδιά, που κι αυτά να τον προσεγγίσουν και να θέλουνε κάποια επαφή. Αυτό. Αλλιώς δε βλέπω μεγάλη επαφή. Και πολύ πιθανόν φταίμε εμείς που δεν έχουμε κάνει κάποιες δράσεις, όπως είπαμε έτσι ώστε να έρθουνε πιο κοντά και να γνωριστούνε.

Συνεντευκτής: Αυτή η μικρή επαφή τι περιλαμβάνει;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Ε, στο διάλειμμα μιλάνε, αυτό ή να παίζουν μαζί κάποιο σπορ. Αυτό. Μέχρι εκεί. Δεν έχω δει, δεν έχω παρατηρήσει εγώ κάτι άλλο, και συν, την πρώτη χρονιά που είχαμε και κάποια μικρά, μικρές σχέσεις, κορίτσι με αγόρι, να υπήρχε ένα φλερτ, αυτό.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά στη συναναστροφή με τους άλλους μετανάστες μαθητές παρατηρείτε να υπάρχει επικοινωνία και παιχνίδι μεταξύ τους;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Οι πρόσφυγες με πρόσφυγες εννοείς;

Συνεντευκτής: Ναι.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Ε, ναι, βέβαια. Εννοείται. Αλλά και πάλι κι αυτοί δε σημαίνει ότι κάνουν παρέα όλοι με όλους. Τα αγόρια κάνουν με τα αγόρια, τα κορίτσια με τα κορίτσια, δεν έχω δει μείξη των δύο φύλων και στους πρόσφυγες. Και πάλι υπάρχουνε κι εκεί κάποια παιδιά που δεν τα προσεγγίζουνε, όπως και στα δικά μας τα σχολεία που τα βλέπεις και είναι μόνα τους στο διάλειμμα.

Συνεντευκτής: Σε ποιες σχολικές δραστηριότητες συμμετέχουν οι μετανάστες-πρόσφυγες μαθητές (π.χ. εκδρομές, γιορτές, πενταμελές-δεκαπενταμελές); Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή τους αυτή;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Στις εκλογές συμμετέχουνε. Και τους έκανε κι εντύπωση, γιατί μάλλον δε ήτανε κάτι που το είχανε δει και στη δικιά τους χώρα. Στις εκδρομές συμμετέχουνε, συνήθως είναι όμως μόνοι τους, δεν είναι μαζί με γηγενείς. Σε σχολικές γιορτές συμμετέχουνε και πέρυσι νομίζω ήταν η πιο πετυχημένη φορά που συμμετείχανε, γιατί παίζανε μουσική, τραγούδησαν, και πραγματικά έβλεπες ότι όλη τη χρονιά από τότε που αποφασίσαμε ότι θα συμμετάσχουν κι αυτοί, είχανε τέτοια χαρά, τέτοιο άγχος να παίζουνε, να τα κάνουν όλα σωστά,

είχανε φωνάξει δικούς τους ανθρώπους, τους δασκάλους που τους κάνουν μουσική απέξω και νομίζω ότι το χάρηκαν και πραγματικά χειροκροτήθηκαν από τους άλλους κι αντίστοιχα χειροκρότησαν κι αυτοί τα άλλα τα παιδιά. Ήταν πολύ σημαντικό.

Συνεντευκτής: Ποια η συναναστροφή των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους γηγενείς όσον αφορά το παιχνίδι; Η πρόσκληση για παιχνίδι από ποιους γίνεται;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Συνήθως υπάρχει μια μικρή παρότρυνση από εμάς, από τους καθηγητές, και μετά οι γηγενείς προσκαλούν τους πρόσφυγες. Ε, τώρα δεν ξέρω περισσότερα εκεί στη Γυμναστική πώς... επειδή έχουνε μεγαλύτερες δυνατότητες να παίζουνε παιχνίδια. Αλλά από ό,τι βλέπω στο διάλειμμα γίνεται κάπως έτσι. Πολλές φορές προσεγγίζουμε εμείς τα παιδιά και λέμε «πάρτε και τους άλλους» και πηγαίνουν.

Συνεντευκτής: Χωρίς τη δικιά σας παρότρυνση πηγαίνουν τα παιδιά;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Έχει υπάρξει και αυτό. Δηλαδή αυτό που σου είπα. Ένα παιδάκι που φέτος κάνουν παρέα, αυτοί από μόνοι τους τον είχαν προσεγγίσει. Ή είχαμε ένα παιδί που ήταν ιδιαίτερα κοινωνικό άτομο, ένας πρόσφυγας και ωραίο παιδί και επικοινωνιακό, ήξερε και τα αγγλικά, όπου αυτός έκανε την πρώτη κίνηση. Νομίζω ότι έχει να κάνει με πολλά πράγματα, με πολλές παραμέτρους.

Συνεντευκτής: Συμμετέχουν εξίσου τα κορίτσια και τα αγόρια στο παιχνίδι και γενικότερα στις καθημερινές σχολικές συναναστροφές με τους γηγενείς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Όχι, ειδικά τα κορίτσια εγώ δεν μπορώ να πω ότι τα έχω δει ιδιαίτερα έξω ακόμα και να συζητάνε. Συνήθως κάθονται μέσα στην αίθουσα. Δε βλέπω μείξη ούτε με δικούς τους ούτε με δικούς μας.

Συνεντευκτής: Γιατί πιστεύετε ότι γίνεται αυτό;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Πολύ πιθανόν γιατί στη χώρα τους οι γυναίκες δεν έχουν τόσα δικαιώματα όσα οι άνδρες, οπότε δεν έχουν μάθει...

Συνεντευκτής: Κι έχει μείνει.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Κι έχει μείνει, ναι.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις των μεταναστών και προσφύγων με τους εκπαιδευτικούς του σχολείου;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Καλές είναι οι σχέσεις. Βλέπω ότι τα παιδιά είναι φιλικά. Δηλαδή δεν μας βλέπουν ούτε σαν εχθρούς, ούτε σαν το δάσκαλο να τον φοβούνται, γιατί είναι λίγο και το σύστημά μας τελείως διαφορετικό, εκεί πέρα είναι σούζα, οπότε έρχονται εδώ πέρα και βλέπουν

λίγο το "χύμα" το δικό μας και τους φαίνεται πολύ φιλικά, μπορούν άνετα «α, κυρία σήμερα να μην κάνουμε μάθημα», να ζητήσουν, να διεκδικήσουν πράγματα που δεν νομίζω ότι στη χώρα τους θα μπορούσαν να το κάνουν.

Συνεντευκτής: Άρα οι σχέσεις είναι (τον διακόπτει)

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Είναι καλές, ναι. Και άμα έχουν προβλήματα, έρχονται και μας τα λένε.

Συνεντευκτής: Ο εκπαιδευτικός πέρα από την παροχή γνώσεων ή τα προβλήματα που μπορεί να ακούει από τα παιδιά, ποιον άλλον ρόλο πιστεύετε ότι έχει όσον αφορά τους πρόσφυγες και μετανάστες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Το ρόλο του διαμεσολαβητή ενός πρόσφυγα σε μια καινούρια χώρα που προσπαθούμε να τους ανοίξουμε τη χώρα μας, να τους ανοίξουμε την αγκαλιά μας, να τους δώσουμε ένα αίσθημα ασφάλειας, αυτό νομίζω. Αυτό προσπαθούμε. Δηλαδή οι γνώσεις εγώ θεωρώ για μένα ότι είναι το λιγότερο που μπορώ να τους δώσω στα Μαθηματικά. Γιατί αυτά τα παιδιά μπορεί να κάτσουν μόνο ένα μήνα. Δεν περιμένω εγώ σε ένα μήνα να τους μάθω Μαθηματικά και μετά θα φύγουνε. Περιμένω απλώς να κάνω λίγο πιο ομαλή την ένταξή τους, να τους δώσω να καταλάβουν ότι είναι σε ένα ασφαλές περιβάλλον και ότι πρέπει ξανά να μπουνε σε μια κανονικότητα. Δηλαδή να φέρουν το τετράδιό τους, να φέρουν τα μολύβια τους, να κάτσουν να γράψουν, να λύσουν μία άσκηση και να καταλάβουν ότι από εδώ, αφού τώρα πλέον είναι ασφαλείς, μπορούν οι ίδιοι να ξαναπάρουν τη ζωή τους στα χέρια τους και να προχωρήσουν.

Συνεντευκτής: Ποια η στάση των γονέων των γηγενών μαθητών απέναντι στα προσφυγόπουλα που είναι ενταγμένα στη σχολική μονάδα;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Δεν έχουμε προβλήματα. Παραδόξως, κανένα απολύτως πρόβλημα. Δηλαδή δεν έχουμε όπως ακούμε στις ειδήσεις ή σε άλλα σχολεία. Κανά δύο γονείς σε κάτι συγκεντρώσεις στην αρχή της χρονιάς που γίνονται, αναφέρθηκαν, αλλά ο Διευθυντής πολύ ήρεμα είπε ότι... εξήγησε πώς είναι η κατάσταση, είπε ότι έχουν όλα τα εμβόλιά τους, (ότι) είμαστε υποχρεωμένοι να τα δεχτούμε στο σχολείο και πραγματικά "δεν έχει ανοίξει μύτη κανέναν" ε, στα δικά μου αυτιά δεν έχει φτάσει κάτι, ούτε ακούω ψίθυρους από κανέναν.

Συνεντευκτής: Ποια άποψη έχετε για την εκπαιδευτική πολιτική γύρω από την διαπολιτισμική εκπαίδευση;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Σαν... , δε γνωρίζω λεπτομέρειες.

Συνεντευκτής: Αυτό που βλέπετε εσείς στην πράξη. Ουσιαστικά αντικατοπτρίζει ...(τον διακόπτει)

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Φαντάζομαι ότι διαπολιτισμικά σχολεία που υπάρχουν στην Αθήνα, θα λειτουργούν πολύ πιο καλά από ό,τι εδώ που δεν έχουμε τίποτα. Πολύ πιθανόν τώρα, υπάρχουν κάποιες καινούριες θεωρίες που λένε να μην είναι ξεχωριστά διαπολιτισμικά σχολεία και να είναι όλα (τα παιδιά), δεν είμαι σίγουρη, δεν έχω μελετήσει το θέμα για να σου πω τι είναι καλύτερο, πάντως στοιχεία διαπολιτισμικής εκπαίδευσης νομίζω ότι είναι βοηθητικά σε όλα τα σχολεία. Μπορεί να είναι. Τώρα εμείς εδώ πέρα στη Λέσβο δεν έχουμε σταθεί στη διαπολιτισμική εκπαίδευση

Συνεντευκτής: Άρα η εκπαιδευτική πολιτική είναι ελλιπής(;), επαρκής (;)...

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Αν θεωρούμε ότι εμείς εδώ έχουμε διαπολιτισμική εκπαίδευση, είναι ανεπαρκής. Αυτό.

Συνεντευκτής: Συμφωνείτε με το ισχύον καθεστώς εγγραφής μόνο των νόμιμων προσφύγων στα σχολεία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Όχι βέβαια. Νομίζω ότι έχουν δικαίωμα να είναι όλα τα παιδιά, άσχετα αν είναι νόμιμα ή ..., με χαρτιά ή χωρίς χαρτιά, ότι πρέπει να πηγαίνουν στο σχολείο. Τουλάχιστον και σε κάτι σεμινάρια που μας είχαν πει, αυτό είχαν πει, ότι είναι δικαίωμα του παιδιού στα ανθρώπινα δικαιώματα να, και (= ακόμα και) μια μέρα να βρεθεί κάπου, να πάει στο σχολείο. Και μου φαίνεται πολύ λογικό. Δηλαδή από το να είναι σε μία δομή, να είναι στο δρόμο, τι καλύτερο να είναι σε έναν χώρο που θα του δώσει μια..., μια προοπτική στη ζωή του.

Συνεντευκτής: Λειτουργεί κατά τη γνώμη σας επαρκής αριθμός ΔΥΕΠ στα σχολεία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Ναι, ναι, αυτό που έχουμε εμείς. Αν κρίνω από τους πρόσφυγες που έχουμε στη Μόρια και στον Καρά Τεπέ, φαντάζομαι ότι είναι πολύ λίγες, λίγες τάξεις ΔΥΕΠ.

Συνεντευκτής: Πιστεύετε ότι θα έπρεπε σε κάθε σχολείο να λειτουργούν τέτοιες δομές για την ομαλότερη ένταξη των προσφύγων και μεταναστών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Ναι. Άμα αυτά τα παιδιά δεν πηγαίνουν σχολείο που υπάρχουν στις δομές τις άλλες, πρέπει όλοι να ενταχτούν στα σχολεία. Εννοείται.

Συνεντευκτής: Ποιες γλώσσες διδάσκονται στα σχολεία και σε ποια δίνεται έμφαση;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Δίνεται έμφαση στα ελληνικά, δεκατρείς ώρες, και από εκεί και πέρα δύο ώρες είναι οι άλλες οι ξενόγλωσσες, γαλλικά, γερμανικά και αγγλικά.

Συνεντευκτής: Θα λέγατε ότι η σχολική πραγματικότητα αντικατοπτρίζει τις νομοθετικές ρυθμίσεις που υπάρχουν;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Ναι, γιατί όταν στην αρχή δεν υπήρχε νομικό πλαίσιο, νομοθετικό πλαίσιο, οπότε ήταν εκτός λειτουργίας, μετά άρχισε σιγά- σιγά να χτίζεται ένα πλαίσιο, να δημιουργούνται ΖΕΠ, να δημιουργούνται ΔΥΕΠ, και προσπαθούν τώρα στα σχολεία η Πρωτοβάθμια και η Δευτεροβάθμια να εντάξει τις νομοθετικές ρυθμίσεις. Αυτό εννοείς; Δηλαδή εννοείς ότι μήπως υπάρχουν σχολεία που δε δέχονται...

Συνεντευκτής: Όχι, αν έτσι όπως γίνεται το μάθημα, η όλη εκπαίδευση των προσφύγων και μεταναστών, αν αυτό είναι με βάση τις νομοθετικές ρυθμίσεις ή πάει πιο πέρα ή πιο πριν. Αν τις υπερκαλύπτει για να ικανοποιήσει ανάγκες ή ... (Διακοπή συνεντευκτή)

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Ναι, νομίζω ότι γενικά προηγήθηκε το σχολείο από τις νομοθετικές ρυθμίσεις. Δηλαδή, θυμάμαι ότι και στο Εσπερινό που ήμουν, είχαμε ξεκινήσει να φοιτούν πρόσφυγες, όταν ακόμη δεν υπήρχε το πλαίσιο. Και δεν ξέραμε ούτε πώς θα τους εξετάσουμε ούτε πώς θα περάσουν την τάξη και μετά σιγά- σιγά άρχισε να χτίζεται. Όπως και τώρα εμείς αντίστοιχα βλέπουμε τι ανάγκες μπορεί να υπάρχουνε και μετά φέρνουμε τα αιτήματά μας παραπάνω. Ή «δημιουργείστε βιβλία» ή «φέρτε περισσότερες ώρες» και σιγά- σιγά χτίζεται. Ναι, νομίζω ότι η πραγματικότητα ωθεί τα πράγματα προς κάποια κατεύθυνση.

Συνεντευκτής: Το νομοθετικό πλαίσιο και το πρόγραμμα σπουδών που προκύπτει θα λέγατε ότι γεννά στα παιδιά αυτά φιλοδοξίες όσον αφορά το μέλλον τους; Ποιες είναι αυτές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Νομίζω θα μπορούσε. Θα μπορούσε. Περισσότερο όμως νομίζω τα παιδιά που είναι να μείνουν εδώ πέρα. Γιατί τα παιδιά που είναι να φύγουνε δε νομίζω ότι έχουν στο μυαλό τους αυτό το πράμα. Τα παιδιά που είναι εδώ, νομίζω ότι έχουν αρχίσει κι έχουν φιλοδοξίες. Και θέλουν να σπουδάσουνε και θέλουν να προχωρήσουνε.

Συνεντευκτής: Αυτά που θέλουν να φύγουν από την Ελλάδα, τα βοηθάει;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Δεν τα βοηθάει, όχι.

Συνεντευκτής: Γιατί;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Γιατί είναι... Δεν τα βοηθάει γιατί εμείς είμαστε για να τους μάθουμε τα ελληνικά και να τους εντάξουμε εδώ και αυτοί θέλουν να προχωρήσουν. Οπότε ούτε προσπάθεια γίνεται από τα παιδιά να μάθουν ελληνικά, ούτε κι εμείς έχουμε έτσι κι αλλιώς και τους καθηγητές που θα τους μάθουνε αυτοί. Θέλουν να μάθουν άλλες γλώσσες για να

προχωρήσουν (ενν. σε άλλες χώρες), με τις δύο ώρες που κάνουν γερμανικά, δεν είναι για να μάθεις γερμανικά, οπότε νομίζω δε βοηθάει ιδιαίτερα.

Συνεντευκτής: Θα ήθελε δηλαδή σε αυτήν την περίπτωση περισσότερες ώρες ξένων γλωσσών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Ναι, παραδείγματος χάριν βλέπω ότι αυτά τα παιδιά όταν πηγαίνουν, γιατί παράλληλα με τα δικά μας σχολεία φοιτούνε κι απέξω, σε κάτι δικές τους δομές που τους μαθαίνουνε ακόμα και Μαθηματικά και ξένες γλώσσες. Εκεί πέρα πηγαίνουνε. Πηγαίνουν γιατί ξέρουν ότι θα μάθω τα γερμανικά και θα πάω στην ξένη τη χώρα και θα ξέρω, θα ξεκινήσω από ένα σκαλοπάτι παραπάνω.

Συνεντευκτής: Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζετε όσον αφορά την εφαρμογή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην τάξη;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Απλά είμαστε σε μία τάξη που έχουμε μόνο πρόσφυγες. Βέβαια θα μου πεις κι αυτοί δεν είναι από μία χώρα. Πολλές φορές είναι από διάφορες χώρες. Ε, επειδή εμείς και δεν έχουμε διδαχτεί και δεν έχουμε ιδιαίτερη ενημέρωση, υπάρχει βέβαια ένας συντονιστής ο οποίος έρχεται και κάνει διάφορες δράσεις, νομίζω εκεί πρέπει να κάνει λίγο διαπολιτισμικά περισσότερα θέματα, δεν μπορώ να πω ότι οι αρχές που διέπουν την οργάνωση του μαθήματός μας είναι διαπολιτισμικές. Ακόμα και μέσα στην τάξη των προσφύγων. Δηλαδή δε θα μάθει ο Σύριος τι γίνεται με το Αφγανιστάν.

Συνεντευκτής: Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζετε όταν προσπαθείτε να τους διδάξετε; Στη διδασκαλία την ταυτόχρονη, γηγενείς και μετανάστες, ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζετε εσείς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Επειδή το μάθημά μου είναι τα Μαθηματικά, δεν μπορώ να πω ότι αντιμετωπίζω ιδιαίτερες δυσκολίες. Γιατί είναι πολλά σύμβολα, οπότε τα καταλαβαίνουν. Όπως αντίστοιχα θα περάσω από ένα παιδί που το επίπεδο των Μαθηματικών του είναι λίγο πιο χαμηλό, γηγενή, έτσι θα περάσω κι από εκεί για να εξηγήσω τυχόν λέξεις ελληνικές που δεν τις καταλαβαίνει. Οπότε δεν μπορώ να πω ότι έχω ιδιαίτερο πρόβλημα.

Συνεντευκτής: Τι θα σας βοηθούσε για να ανταπεξέλθετε καλύτερα στη διδασκαλία με τους μετανάστες;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Υλικό, βιβλία ειδικά σχεδιασμένα για τους πρόσφυγες με γλώσσα και δικιά τους και δικιά μας, μετάφραση, πολύ μικρά κείμενα, υπολογιστές, γιατί έχω βοηθηθεί πολύ από κάποια site που υπάρχουν κι έχουν διδασκαλία Μαθηματικών σε διάφορες γλώσσες με παιχνίδια στους υπολογιστές, γίνεται πιο εύκολα και πιο ευχάριστο το μάθημα, αλλά και πιο εύκολα, όχι μόνο ευχάριστο. Νομίζω αυτά τα δύο είναι τα βασικά.

Συνεντευκτής: Σε τι ακόμη θεωρείτε αναγκαίο/θα επιθυμούσατε να επιμορφωθείτε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Στη Διαπολιτισμική Εκπαίδευση, στη διαχείριση ατόμων με ψυχικά τραύματα, γιατί βλέπω πολλές φορές ότι υπάρχει πρόβλημα, γιατί μερικές φορές, όταν μαθαίνουν για παράδειγμα ότι δεν πήραν το άσυλο, είναι πολύ χάλια τα παιδιά και δεν ξέρεις τι να κάνεις, και δεν ξέρεις πώς να το διαχειριστείς. Στο να γνωρίσουμε ακόμα και τους άλλους λαούς, δηλαδή ακόμα και τις ιδιαιτερότητες που μπορεί να έχει ο κάθε λαός γιατί δεν ξέρω άμα πρέπει να , πώς πρέπει να συμπεριφερθώ, δηλαδή κάποιες φορές φεύγουν κάποια παιδιά και λέω «για να σε χαιρετήσω, μου επιτρέπεις να σε αγκαλιάσω;» Και κάποια από κάποιες χώρες λένε» όχι, δε θέλω» Είναι κάποια θέματα που εμείς μπορεί να τα θεωρούμε αυτονόητα, αλλά σε κάποιες άλλες κοινωνίες μπορεί να μην υπάρχουν. Οπότε θα ήθελα μια τέτοια ενημέρωση. Τι είναι επιτρεπτό, μέχρι πού, πώς πρέπει να μιλήσω.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τα εγχειρίδια που υπάρχουν για την εκπαίδευση των προσφύγων μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Εγώ το μόνο που έχω πάρει, χωρίς να το έχω πάρει από το Κράτος, νομίζω το βρήκα στο Internet είναι αυτό που έχει μεταφρασμένα κάποιους όρους μαθηματικούς. Το οποίο με βοήθησε πάρα πολύ. Είναι ελλιπής, ελλιπές, χρειάζεται εμπλουτισμό, από εκεί και πέρα, το ... κάποιο υλικό που βρήκα στο Διαδίκτυο από το Υπουργείο, δεν μπορώ να πω ότι με βοήθησε. Ήταν οι ασκήσεις ας πούμε και η θεωρία που είχε το βιβλίο για τους γηγενείς, είχανε πετάξει, είχανε επιλέξει πέντε από αυτά και μου λέγανε αξιολόγησέ τους. Ε, δε, δεν υπάρχει, είναι ελλιπής. Δηλαδή θα έπρεπε πρώτα από όλα να υπάρχει νομίζω σαν ένα διαγνωστικό τεστ για να μπορούσαμε να εντάξουμε τα παιδιά σε τάξη, το οποίο δεν υπάρχει επίσημα και κάθετα ο καθένας και φτιάχνει ανάλογα με τα δικά του στάνταρ, αλλά έρχονται μαθητές που μπορεί να είναι από Πρώτη Γυμνασίου μέχρι και Τρίτη Λυκείου, δεν ξέρεις. Μου έχουν τύχει δηλαδή παιδιά που ήξεραν Μαθηματικά Δευτέρας Λυκείου. Οπότε όλα αυτά θα έπρεπε να υπάρχουνε, σιγά-σιγά να δημιουργηθούνε. Και να διαμοιραστούν.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε το πρόγραμμα σπουδών από διαθεματικής άποψης;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Στα Μαθηματικά δεν έχει.

Συνεντευκτής: Γενικά.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Να σου πω. Μάλλον κάτσε να δω πότε έκανα κάτι διαθεματικό με τους άλλους (:). Όχι, δεν έχω κάνει. Όχι, ενώ... Πρώτα από όλα η διαθεματικότητα έτσι κι αλλιώς στα δικά μας σχολεία έχει ψιλοχαθεί. Παλιά υπήρχαν κάτι project, υπήρχαν κάτι ώρες που μας

δίνανε και μπορούσες πιο άνετα να συνεργαστείς με κάποιον άλλον εκπαιδευτικό και να κάνεις κάτι διαθεματικό. Τώρα δεν υπάρχει ούτε στους πρόσφυγες ιδιαίτερα ούτε στο... Και μόνο σε σχολικές γιορτές όταν κάνουμε κάτι διαθεματικό. Αλλιώς δεν υπάρχει ούτε και για τους γηγενείς.

Συνεντευκτής: Οι Τεχνολογίες της Πληροφορικής που χρησιμοποιούνται στην τάξη είναι επαρκείς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Όχι, δεν είναι επαρκείς, γιατί έχουμε ένα εργαστήριο Πληροφορικής μόνο, το οποίο συνήθως είναι καλυμμένο με τις ώρες της Πληροφορικής, οπότε... Έχουμε έναν προτζέκτορα που τον πηγαινοφέρνουμε στην τάξη των προσφύγων, που δεν είναι αρκετός.

Συνεντευκτής: Θεωρείτε αναγκαία την παρουσία μεταφραστή για να γίνεται πιο κατανοητό το μάθημα στους μετανάστες και πρόσφυγες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Θα βοηθούσε. Θα βοηθούσε. Βέβαια, τώρα δεν ξέρω, από τύχη(;) Συνήθως πάντα κάποιο παιδί ξέρει ελληνικά ή κάποιο παιδί ξέρει πιο καλά αγγλικά. Και οπότε γίνεται η δουλειά. Αλλά σίγουρα, αν υπήρχε κάποιος μεταφραστής, θα ήταν πολύ πιο εύκολο.

Συνεντευκτής: Στους μαθητές, μιας και είναι από διαφορετικές χώρες, άρα έχουν και διαφορετικές γλώσσες, η παρουσία του μεταφραστή δε θα δυσχέραινε το έργο το δικό σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Εννοείς άμα θα ήταν μέσα στην τάξη με τους γηγενείς;

Συνεντευκτής: Ναι.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Νομίζω ότι θα μπορούσε να γίνει σαν την παράλληλη στήριξη, που κάθεται ο καθηγητής, ο δάσκαλος, δίπλα στον μαθητή τον συγκεκριμένο. Ή δίπλα στην ομάδα. Οπότε δεν είναι ανάγκη να ακούει όλη η τάξη τη μετάφραση του άλλου.

Συνεντευκτής: Υπάρχουν μεταφραστές στις τάξεις για να βοηθάνε στην κατανόηση του μαθήματος και κατά συνέπεια στην ένταξη;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Όχι. Η αλήθεια είναι ότι στην τάξη των γηγενών είναι δύσκολο το μάθημα, γιατί εκεί είναι αναγκασμένοι να κάνουν μάθημα στα ελληνικά. Όταν είμαι στη τάξη των προσφύγων και αγγλικά θα πω περισσότερα, εγώ θα πω κάτι και θα βάλω τους άλλους να μεταφράσουν, ενώ στην τάξη με τους γηγενείς θα είναι σχεδόν αμιγώς ελληνικά. Οπότε εκεί είναι δύσκολα για να καταλάβουν τα παιδιά πολλά πράγματα. Και θα ήταν, ναι, πολύ χρήσιμο, όπως, να λειτουργούσε όπως η παράλληλη στήριξη.

Συνεντευκτής: Ποια είναι η άποψη σας για την ένταξη των μεταναστών/προσφύγων στο ελληνικό σχολείο;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Γενικά εγώ είμαι θετική.

Συνητευκτής: Γιατί;

Συνητευξιαζόμενη (Σ14): Γιατί όπως είπα και προηγουμένως, είναι παιδιά που πρέπει να πάνε στο σχολείο, είναι δικαίωμά τους να προχωρήσουν κι αυτά, να μορφωθούνε, νομίζω ότι είναι δικαίωμα οποιουδήποτε ανθρώπου στην ηλικία μέχρι τα δεκαοκτώ να σπουδάσει, να μάθει κάποια πράγματα.

Συνητευκτής: Πραγματοποιείται η ένταξη; Τι πιστεύετε;

Συνητευξιαζόμενη (Σ14): Όχι, δεν το έχουμε πετύχει. Είμαστε κάτω κι από τη βάση ας πούμε. Ακόμα... Αλλά από το τίποτα... Εγώ αισθάνομαι πολύ πιο περήφανη σαν άνθρωπος με το να είναι τα παιδιά αυτά μέσα στην τάξη, παρά να είναι στους δρόμους ή κλεισμένα σε μια δομή.

Συνητευκτής: Η παράλληλη διδασκαλία των αλλοδαπών μαθητών με τους γηγενείς μαθητές δυσχεραίνει το έργο σας και εις βάρος ποιων;

Συνητευξιαζόμενη (Σ14): Πρόσεξε να δεις. Εγώ δεν το θεωρώ ότι δυσχεραίνει. Είναι όπως όταν έχω μαθητές σε μια τάξη που είναι διαφορετικού επιπέδου. Που έχεις έναν μαθητή που πιάνει τα πάντα στον αέρα κι έναν άλλον που δεν καταλαβαίνει ένα κι ένα πόσο κάνουν. Είναι δύσκολο. Αντίστοιχα, είναι δύσκολο άμα έχεις πρόσφυγες και γηγενείς. Αλλά όπως προσπαθείς να βρεις μια ισορροπία ανάμεσα στους γηγενείς, έτσι προσπαθείς να βρεις και μια ισορροπία ανάμεσα στα άλλα παιδιά. Σίγουρα θα διευκολύνει πολύ, αν υπάρχουν τμήματα που θα κάνουν ξεχωριστά ελληνικά και να βελτιώσουν πολύ γρήγορα τη γλώσσα τους. Δηλαδή, βλέπω κι έχουμε συνεχή παραδείγματα, παιδιά που δεν ξέρω τώρα πόσο είναι τόσο εύκολα, μέσα σε ούτε έξι μήνες, σε τρεις μήνες, μιλάνε πάρα πολύ καλά ελληνικά. Αν τώρα δε διδάσκονται τα ελληνικά, και τον πετούμε μέσα σε μια τάξη και προσπαθούμε να μάθει Αρχαία ξαφνικά από... μη ξέροντας τα Νέα, είναι δύσκολα τα πράγματα.

Συνητευκτής: Άρα η παράλληλη διδασκαλία δε δυσχεραίνει κι ούτε γέρνει η ζυγαριά εις βάρος κάποιου.

Συνητευξιαζόμενη (Σ14): Όχι, όχι. Ακριβώς δηλαδή αισθάνομαι το ίδιο ανήμπορη κάποιες φορές, όπως αισθάνομαι όταν έχω παιδιά που έχουν, τάξεις μάλλον που έχουν πολύ διαφορετικό επίπεδο, το ίδιο ανήμπορη μπορώ να αισθανθώ κι όταν έχω τάξεις με πρόσφυγες και γηγενείς. Αλλά την ίδια χαρά μπορεί να μου δώσει και όταν δώσω άλλες σημειώσεις, κάνω λίγο πιο εξατομικευμένη (διδασκαλία), δώσω άλλα φυλλάδια στα παιδιά που είναι πιο προχωρημένα, πάω και δώσω άλλα φυλλάδια στα παιδιά που είναι πιο κάτω είτε πρόσφυγες και δω την ικανοποίηση

στα μάτια τους ότι προχώρησαν, ότι κάνανε κι αυτοί κάτι, είναι το ίδιο για μένα, δεν είναι κάτι το διαφορετικό.

Συνεντευκτής: Θεωρείτε ότι υπάρχουν προκαταλήψεις και στερεότυπα σε βάρος των αλλοδαπών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Υπάρχουν σίγουρα.

Συνεντευκτής: Γιατί πιστεύετε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Γιατί υπάρχει μια περιρρέουσα ατμόσφαιρα ότι, με διάφορες φήμες που μπορεί να πούνε, ότι θα κολλήσουν αρρώστιες, ξέρω εγώ "είναι βρώμικοι", "είναι μουσουλμάνοι", θα βρουν διάφορα.

Συνεντευκτής: Αυτά τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις από ποιους προέρχονται; Από συμμαθητές; Από τους γονείς των γηγενών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Όχι. Από γονείς και από τα ΜΜΕ. Από αυτά. Αλλά πάλι επαναλαμβάνω ότι σε ένα σχολείο σαν το δικό μας, ήμασταν ευτυχείς γιατί αυτό δε φαίνεται, δεν φαίνεται, δεν το αισθάνομαι. Εγώ φοβήθηκα στην αρχή ότι θα υπήρχε έντονο, δεν υπάρχει. Οπότε καταλαβαίνω το ότι είναι θέμα πώς θα το διαχειριστούνε αυτοί που έχουνε στα χέρια τους τις αποφάσεις.

Συνεντευκτής: Ποιες πιστεύετε ότι είναι οι επιπτώσεις τους στην εκπαιδευτική ένταξη προσφύγων και μεταναστών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Σίγουρα είναι αρνητική. Γιατί σε κάνει να, να μην αισθάνεσαι αυτοπεποίθηση, να αισθάνεσαι ότι, ε, υπάρχει ένα εχθρικό κλίμα που δε σε θέλει, οπότε σιγά-σιγά το πιο πιθανό είναι να αρχίσεις κι εσύ ο ίδιος να απομακρύνεσαι. Το ίδιο όμως κλίμα υπάρχει και απέναντι σε γηγενείς που έχουν κάποια οικονομικά προβλήματα, που έχουν κάποια οικογενειακά προβλήματα, παιδιά που μεγαλώνουν λίγο στο δρόμο, Έλληνες, υπάρχει δηλαδή κι εκεί αυτό.

Συνεντευκτής: Άρα η ύπαρξη στερεοτύπων και προκαταλήψεων μπορεί να απομακρύνει τα παιδιά από την ένταξη.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Ναι, αυτό είναι, η απομάκρυνση.

Συνεντευκτής: Ποιες προτάσεις θα κάνατε ούτως ώστε να καλυφθούν οι εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών αυτών και να βελτιωθεί το πρόγραμμα σπουδών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ14): Να φέρουνε καθηγητές, διορισμός καθηγητών από την αρχή της σχολικής χρονιάς, υπερεντατικά μαθήματα ελληνικών, βιβλία, υλικοτεχνική υποδομή, υπολογιστές, οτιδήποτε, μετά δράσεις έτσι όπως είπαμε διαπολιτισμικές, έτσι ώστε να μπορέσουνε

να αισθανθούνε και οι μεν και οι δε ότι είναι μια ομάδα και ότι όλοι μαζί μπορούν να προχωρήσουνε.

Συνεντευκτής: Έχετε να προσθέσετε κάτι επιπλέον;

Συνεντευξιζόμενη (Σ14): Όχι.

Συνεντευκτής: Ευχαριστώ πολύ.

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ: 15^η

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ: 29-11-2019

ΤΡΟΠΟΣ ΚΑΤΑΓΡΑΦΗΣ: Μαγνητοφώνηση

Φύλο: Γυναίκα

Συνεντευκτής: Πόσο χρονών είστε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Πενήντα δύο.

Συνεντευκτής: Πόσα τα έτη υπηρεσίας σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Είκοσι τέσσερα.

Συνεντευκτής: Ποιες οι σπουδές σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Ελληνική Φιλολογία.

Συνεντευκτής: Ποιο το μορφωτικό επίπεδο μητέρας- πατέρα σας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Απόφοιτοι Λυκείου.

Συνεντευκτής: Ποιο μάθημα διδάσκετε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Γλώσσα.

Συνεντευκτής: Ποια η εμπειρία σας σε διδασκαλία μεταναστών και προσφύγων μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Τα τελευταία δύο χρόνια, στο σχολείο όπου εργάζομαι, το-----, υπάρχουν κάποια τμήματα με πρόσφυγες τα οποία παρακολουθούν το μάθημά μου.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τη σχολική επίδοση των μεταναστών και προσφύγων μαθητών συγκριτικά με αυτή των γηγενών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Δεν μπορώ να πω ότι είναι ικανοποιητική, γιατί η Γλώσσα είναι πάρα πολύ δύσκολο μάθημα, κι εγώ προσωπικά, όταν γνωρίσω έναν τέτοιο μαθητή, δεν μπορώ να τον διδάξω από την αρχή τη γλώσσα, πρέπει να ενταχτεί πρώτα στην ειδική ζώνη ΖΕΠ για να διδαχτεί τη γλώσσα και μετά να παρακολουθήσει το μάθημά μου.

Συνεντευκτής: Συγκριτικά με αυτήν των γηγενών, πώς θα τη χαρακτηρίζατε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Πολύ χειρότερη. Αν και οι γηγενείς είναι κι αυτοί σε πολύ άσχημη κατάσταση σε σχέση με τη γλώσσα, ειδικά στο σχολείο, το X.

Συνεντευκτής: Σε ποια μαθήματα παρατηρείτε να συμμετέχουν περισσότερο και έχουν καλύτερη επίδοση και γιατί;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Συμμετέχουν περισσότερο στα Αγγλικά, στα Οικονομικά, στην Πληροφορική, γιατί είναι λογικό, γιατί δε χρειάζεται η χρήση της γλώσσας.

Συνεντευκτής: Άρα, δεν υπάρχει το γλωσσικό...

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Ο κώδικας στα Μαθηματικά είναι κοινός, τα αγγλικά όλοι τα γνωρίζουνε.

Συνεντευκτής: Με ποιο τρόπο θα λέγατε ότι η σχολική επίδοση συμβάλλει στην ένταξη προσφύγων και μεταναστών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Συμβάλλει κατά πολύ γιατί κοινωνικοποιείται το άτομο και γίνεται αποδεκτό από την ομάδα. Και αν έχει κάποιες επιδόσεις, διακρίνεται σε κάτι, επιβραβεύεται, άρα μειώνεται το αίσθημα κατωτερότητας που νιώθουν αρχικά

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή τους στην τάξη; Γιατί;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Όχι πολύ έντονη. Τους διακρίνει μια αμηχανία και μια ανασφάλεια και μια συστολή. Θέλουν πολλά κίνητρα για να συμμετέχουν στην τάξη. Και προσέγγιση.

Συνεντευκτής: Γιατί έχουν συστολή;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Γιατί δεν παύει να υπάρχει το αίσθημα κατωτερότητας. Ό,τι και να κάνουμε, ακόμα και στην τάξη που τους έχουμε εντάξει, νιώθουν αμηχανία. Επίσης λόγω της καταγωγής τους έχουν μια συστολή, μια ντροπαλότητα σε σχέση με τα δικά μας τα παιδιά. Εγώ την ερμηνεύω πολλές φορές και ως σεβασμό. Αυτή τελικά η συστολή μπορεί να είναι και σεβασμός που μας δείχνουν. Κάτι που δεν υπάρχει από τα δικά μας παιδιά.

Συνεντευκτής: Ποια είναι η συχνότητα παρακολούθησης μαθημάτων από τους πρόσφυγες και μετανάστες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Σε καθημερινή βάση παρακολουθούν μαθήματα ακολουθώντας το σχολικό πρόγραμμα.

Συνεντευκτής: Ποιες οι σχέσεις με τους συμμαθητές τους κατά τη διάρκεια του μαθήματος; Συνεργάζονται για την επίλυση ασκήσεων και την εκπόνηση project;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Ναι, τα παιδιά έχουν προσεγγίσει πάρα πολύ τους μετανάστες, συνεργάζονται, τους βοηθάνε σε κάποιες ασκήσεις και σε θέματα γλώσσας.

Συνεντευκτής: Η προσέγγιση για βοήθεια από ποιους γίνεται; Τη ζητάνε οι μετανάστες ή ..

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Τη ζητάνε οι μετανάστες. Τη ζητάνε οι μετανάστες και την έχουν από τα παιδιά.

Συνεντευκτής: Δε γίνεται το αντίθετο δηλαδή, να πάνε οι γηγενείς και να ...

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Όχι, όχι, όχι. Βεβαίως υπήρχαν και κρούσματα που δε θέλησαν όχι μόνο βοήθεια να δώσουνε, αλλά δημιουργήθηκαν επεισόδια με ρατσιστικά σχόλια.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε το πρόγραμμα που ακολουθείται για την εκπαίδευση προσφύγων και μεταναστών μαθητών όσον αφορά τη γλωσσική διδασκαλία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Ανεπαρκές θα το έλεγα. Γιατί ξεκινάει μετά από δύο μήνες φοίτησης. Επί δύο μήνες, Σεπτέμβρη, Οκτώβρη, Νοέμβρη, δεν υπάρχει καθηγητής για να τους διδάξει. Βρίσκονται απλά στο μάθημα της Γλώσσας χωρίς να συμμετέχουνε καθόλου. Καθυστερεί να έρθει ο καθηγητής για να τους διδάξει τη γλώσσα. Και γενικά θεωρώ ότι χρειάζεται κάτι παραπάνω. Περισσότερες ώρες, καθηγητές από τις αρχές Σεπτεμβρίου.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά τις γλώσσες που παρέχονται προς μάθηση. Ποιες είναι αυτές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Γλώσσες.

Συνεντευκτής: Ναι, γλώσσες.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Ελληνικά και αγγλικά.

Συνεντευκτής: Διδάσκονται οι αλλοδαποί μαθητές επαρκώς στοιχεία της μητρικής τους γλώσσας;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Της μητρικής; Καθόλου. Δεν υφίσταται κάτι τέτοιο

Συνεντευκτής: Όσον αφορά τα ιδιαίτερα πολιτισμικά στοιχεία που διαμορφώνουν την ταυτότητά τους θεωρείτε ότι αναδεικνύονται ή όχι; Πως γίνεται αυτό;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Αναδεικνύονται στοιχεία της ταυτότητάς τους, αν προκληθεί συζήτηση στην τάξη. Κάτι που έχω επιδιώξει. Με τη συζήτηση στην τάξη, γιατί ευνοεί και το μάθημά μου, της Έκθεσης, γνωστοποιήθηκαν κάποια στοιχεία από την παράδοσή τους, τα ήθη και τα έθιμα, τα οποία εντυπωσίασαν πάρα πολύ τα παιδιά μια και προέρχονται από χώρες που χαρακτηρίζονται από συντηρητικά στοιχεία, για εμάς οπισθοδρομικά.

Συνεντευκτής: Ναι. Με κάποιον άλλον τρόπο μπορεί να αναδεικνύονται αυτά τα πολιτισμικά στοιχεία πέρα από το μάθημα;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Ναι. Με τις εκδηλώσεις και τις γιορτές. Η αγάπη του για τη μουσική, το χορό, τη ζωγραφική, την έκθεση, τα εικαστικά φαίνεται πάρα πολύ έντονα μέσα από εκδηλώσεις, γιορτές, ζωγραφίες της τάξης. Έχουμε πολύ ωραία δείγματα εδώ από ζωγραφική και μουσική, κιθάρα, κι έτσι γίνεται ακόμα πιο εύκολη η προσέγγιση με τους γηγενείς. Αν εκφραστούν μέσα από την Τέχνη τα παιδιά, τότε δημιουργείται ένας πολύ ωραίος συνδυασμός με τα δικά μας τα παιδιά. Άρα η Τέχνη ενώνει πάντα.

Συνεντευκτής: Ωραίο αυτό! Γνωρίζετε τι είναι η διαπολιτισμική εκπαίδευση; Ποιες οι προτάσεις σας ούτως ώστε να γίνει πιο διαπολιτισμικό το πρόγραμμα σπουδών που ήδη ακολουθείται;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Στα πρώτα βήματα πιστεύω βρίσκεται η χώρα μας και νομίζω έγινε πρωτοπόρος και η Λέσβος με αυτήν την κατάσταση που έχει δημιουργηθεί. Έχουμε ακόμα πολύ μέλλον μπροστά μας. Δεν γίνεται εύκολα αποδεκτό από την ελληνική κοινωνία, ειδικά στα Δημοτικά σχολεία και στα Γυμνάσια. Στο Λύκειο που βρίσκομαι εγώ είναι ευκολότερο, γιατί τα παιδιά πια όσο περνά ο καιρός, αμβλύνουν αυτές τις ρατσιστικές αντιλήψεις. Στο Δημοτικό είναι κάτι πάρα πολύ έντονο. Και εγείρει έως και μίσος από την πλευρά των γονέων στην τοπική κοινωνία.

Συνεντευκτής: Ποιες προτάσεις θα κάνατε για να γίνει πιο διαπολιτισμικό το πρόγραμμα σπουδών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Να συμμετέχουν σε περισσότερα μαθήματα; Αλλά η προϋπόθεση είναι να μάθουν τη γλώσσα. Αυτό είναι το μέγα πρόβλημα. Δε γνωρίζουν τη γλώσσα. Δεν μπορούν να παρακολουθήσουν τα πάντα. Κάνουν μεγάλη προσπάθεια.. Άλλη πρόταση για να επεκταθεί το διαπολιτισμικό σχολείο, να γίνουν κι άλλα τέτοια σχολεία, όχι μόνο δύο όπως είναι στην πόλη όπου ζω.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις γηγενών και αλλοδαπών μαθητών κατά τη διάρκεια της σχολικής ζωής εκτός τάξης;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Νομίζω ότι επειδή μπήκαν τα παιδιά στο σχολείο, είναι εύκολο να βρεθούνε και στον έξω χώρο. Δεν το έχω όμως ακόμη αντιληφθεί αυτό. Βλέπω όμως μαθητές να προσεγγίζουν φιλικά, και γιατί όχι, μπορεί και στο μέλλον και σε ένα άλλο επίπεδο, ερωτικής σχέσης, κάτι το οποίο όμως δεν έχω αντιληφθεί ακόμη, είναι πρώιμο στάδιο θα έλεγα.

Συνεντευκτής: Άρα τώρα δε βλέπετε να υπάρχει κάποια σχέση ...

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Όχι, όχι δεν το βλέπω ακόμη, είναι λίγο νωρίς. Έξω από το σχολείο, μόνο...

Συνεντευκτής: Ούτε κάτι λίγο, ούτε κάποια συναναστροφή...

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Ναι, σε επίπεδο πάλι εκδηλώσεων και αθλημάτων, όταν ο μαθητής, ο αλλοδαπός ασχολείται με τον Αθλητισμό ή με την Τέχνη, τότε, ναι, έχω δει μια επαφή, όπως για παράδειγμα ένας μαθητής μας που παίζει ποδόσφαιρο. Ναι, βρίσκεται και παίζει ποδόσφαιρο κι έξω από το χώρο του σχολείου.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά στη συναναστροφή με τους άλλους μετανάστες μαθητές παρατηρείτε να υπάρχει επικοινωνία και παιχνίδι μεταξύ τους;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Ναι. Σε καθημερινή βάση το βλέπω ότι κάνουν παρέα μεταξύ τους κι όταν γίνεται και μια εκδρομή, μαζεύονται πάλι οι μετανάστες και κάνουν τη δική τους παρέα. Το έχω προσέξει στην εκδρομή. Δεν έρχονται κοντά μας. Εκεί έχει να κάνει και με τα έθιμά τους. Δε συνηθίζουν οι μετανάστες να κάθονται σε καφετέρια, να πίνουν καφέ και να καπνίζουν. Προτιμάνε να στέκονται όρθιοι, μόνοι, λίγο απομονωμένοι. Και συζητάνε μεταξύ τους. Κάνουν φυσικά παρέα μεταξύ τους. Ναι.

Συνεντευκτής: Σε ποιες σχολικές δραστηριότητες συμμετέχουν οι μετανάστες-πρόσφυγες μαθητές (π.χ. εκδρομές, γιορτές, πενταμελές-δεκαπενταμελές); Πώς θα χαρακτηρίζατε τη συμμετοχή τους αυτή;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Στις εκδρομές που σας είπα δεν επιθυμούν να συμμετέχουν, αλλά συμμετέχουν στις γιορτές. Με μουσικά όργανα, όχι βέβαια ανάγνωση ποιημάτων, αλλά θα το έχουμε κι αυτό σε λίγα χρόνια, αν μάθουν τη γλώσσα, μπορούν να διαβάσουν κι ένα ποίημα. Ε, γιορτές, 28^{ης} Οκτωβρίου, Πολυτεχνείου, Χριστουγέννων, με μεγάλη χαρά.

Συνεντευκτής: Συμμετέχουν οι μετανάστες.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Ναι, με μεγάλη χαρά. Και φυσικά μετά, αφού αναρτώνται αυτά και στο Διαδίκτυο, χαίρονται, γιατί υπάρχει μια επιβράβευση, καμαρώνουν για αυτό. Κάποιοι από αυτούς, εδώ ένα παιδί έχε σκηνοθετήσει και ντοκιμαντέρ, μας έχει δείξει ένα ντοκιμαντέρ κι έχει βραβευτεί για αυτό. Σας είπα και πάλι. Αν οι αλλοδαποί συμμετέχουν μέσα από την Τέχνη, τότε θα είναι πιο εύκολο να έρθουν κοντά και στους υπόλοιπους μαθητές.

Συνεντευκτής: Στα μαθητικά όργανα, Πενταμελές και Δεκαπενταμελές, συμμετέχουν;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Όχι, καθόλου, δε βάζει κανένας υποψηφιότητα.

Συνεντευκτής: Ποια η συναναστροφή των μεταναστών και προσφύγων μαθητών με τους γηγενείς όσον αφορά το παιχνίδι; Η πρόσκληση για παιχνίδι από ποιους γίνεται;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Και από τους δυο. Για παιχνίδι και αθλητισμό. Σας είπα δε γνωρίζω αν υπάρχει διασκέδαση και παρέα στον έξω χώρο. Αλλά για παιχνίδι και για γιορτές γίνεται η πρόσκληση και από τους δύο.

Συνεντευκτής: Τι μπορεί να περιλαμβάνει; είπατε πριν ποδόσφαιρο. Κάποια άλλη...

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Μουσική. Μουσική. Η Μουσική τους ενώνει. Η Μουσική είναι η γλώσσα που δε χρειάζεται Γραμματική και Συντακτικό. Η Μουσική, η Τέχνη και ο Αθλητισμός.

Συνεντευκτής: Συμμετέχουν εξίσου τα κορίτσια και τα αγόρια στο παιχνίδι και γενικότερα στις καθημερινές σχολικές συναναστροφές με τους γηγενείς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Τα αγόρια βλέπω συμμετέχουν πιο έντονα. Ίσως γιατί τα αγόρια ασχολούνται με τον Αθλητισμό. Για αυτό. Και όσο να' ναι η συζήτηση για ένα ποδόσφαιρο θα σε ενώσει. Θα σου βρει ένα κοινό σημείο. Τα κορίτσια ίσως έχουν και το θέμα της συστολής και της ντροπής για να ανοιχτούν με άλλα άτομα εδώ στην τοπική κοινωνία.

Συνεντευκτής: Αυτή η συστολή από πού μπορεί να προέρχεται;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Από τη δική τους αυστηρή θρησκευτική παράδοση. Και από το κόμπλεξ κατωτερότητας που, κακά τα ψέματα, δεν έχει απαλειφθεί. Και θα απαλειφθεί δύσκολα το κόμπλεξ που νιώθουνε ότι είναι κατώτεροι, διαφορετικοί. Γιατί έχουμε εδώ παιδιά και από Αφρική. Όσο να' ναι το χρώμα, το μαύρο, ακόμα παραμένει ένα μελανό σημείο. Να τρομάζει τους άλλους, αλλά και να νιώθει... και να προκαλεί αμηχανία στον αλλοδαπό. Βέβαια, βέβαια.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τις σχέσεις των μεταναστών και προσφύγων με τους εκπαιδευτικούς του σχολείου;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Πολύ καλή. Πάρα πολύ καλή. Είναι το στη..., είμαστε το στήριγμά τους, η βοήθειά τους, η παρηγοριά τους οτιδήποτε κι αν προκύψει. Αλλά από την άλλη, δε θα τους χαϊδέψουμε, είμαστε αυστηροί και επικριτικοί αν παραβούν κάποιον κανόνα. Κι έχει συμβεί αυτό.

Συνεντευκτής: Ποιος κατά τη γνώμη σας είναι ο ρόλος του εκπαιδευτικού σχετικά με τους μετανάστες-πρόσφυγες μαθητές;

Συνεντευκτής: Είπατε πριν ότι τους στηρίζετε, η παροχή γνώσεων, τι άλλο;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Παροχή γνώσεων, ναι. Μια στήριξη ότι τους αποδεχόμαστε.

Συνεντευκτής: Ποιος άλλος μπορεί να είναι ο ρόλος πέρα από αυτά τα δύο;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Κάποια προβλήματα που δημιουργούνται ακόμα και στην έξω ζωή τους, αν προβούν σε παραβατικές πράξεις, ενημερώνουμε την κοινότητά τους. Κι έχει τύχει να αποβληθεί άτομο, να απομακρυνθεί από το σχολείο.

Συνεντευκτής: Άρα σαν να είστε ο συνδετικός κρίκος του σχολείου με τις δομές

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Βέβαια. Έχει απομακρυνθεί παιδί από το σχολείο για παρεκκλίνουσα συμπεριφορά. Αφού ενημερώθηκε και η κοινότητά του. Κι είμαστε πολύ αυστηροί σε αυτό. Κι εμείς και η κοινότητά τους, η δομή τους.

Συνεντευκτής: Ποια η στάση των γονέων των γηγενών μαθητών απέναντι στα προσφυγόπουλα που είναι ενταγμένα στη σχολική μονάδα;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Αδιάφορη έως και αρνητική θα έλεγα κάποιες φορές. Ακόμα σας είπα είναι νωρίς. Αν με ρωτήσετε μετά από πέντε χρόνια, μπορεί να έχουν αλλάξει τα πράγματα. Και να

είναι τα παιδιά πιο αποδεκτά. Κακά τα ψέματα. Ακόμα υφίσταται ο ρατσισμός, τα ρατσιστικά σχόλια. Κι ο φόβος των γονιών. Δε θα επιτρέψει εύκολα ο γονιός το παιδί του να κάνει παρέα με έναν αλλοδαπό σκουρόχρωμο, να το πω εξωραϊσμένα. Ναι.

Συνεντευκτής: Ποια άποψη έχετε για την εκπαιδευτική πολιτική γύρω από την διαπολιτισμική εκπαίδευση;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Θεωρώ ότι ακόμα δεν έγινε μια σοβαρή και ώριμη δουλειά απέναντι σε αυτό. Βλέπω κάποια προβλήματα, διαδικαστικά, γραφειοκρατικά, που έχουν να κάνουν με πολλές πτυχές. Με τα βιβλία τους, με τους καθηγητές τους. Είναι πολύ πρώιμο το στάδιο. Εγώ ακόμα δεν είμαι ευχαριστημένη. Ακόμα προβλήματα που συναντάμε με τις απουσίες τους, με την πιστοποίησή τους με το αν δεν παρακολουθούνε, θα δικαιολογούνται οι απουσίες τους (;), θα μείνουν στην ίδια τάξη, δε θα μείνουν; Δεν έχουν λυθεί ακόμη αυτά τα θέματα σε εμάς. Έχουμε ακόμη απορίες και προσπαθούμε να τις λύσουμε μέσω Υπουργείου.

Συνεντευκτής: Άρα θα λέγατε ότι δε σας καλύπτει το Υπουργείο από... (τον διακόπτει)

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Όχι, όχι, δεν καλύπτει ακόμα σε πάρα πολλούς τομείς.

Συνεντευκτής: Πριν είπατε για τις απουσίες που κάνουν. Ποιοι μπορεί να είναι οι λόγοι που απουσιάζουν;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Ασθένεια. Όπως και τα Ελληνόπουλα, ασθένεια. προέκυψε και θέμα να μη φοιτά κάποιος γιατί δέχτηκε σχολική βία., ρατσισμό απέναντί του. Και σταμάτησε να παρακολουθεί, αλλά επανήλθε μετά από δική μας συμβουλή και της δομής του.

Συνεντευκτής: Συμφωνείτε με το ισχύον καθεστώς εγγραφής μόνο των νόμιμων προσφύγων στα σχολεία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Των νόμιμων μαθητών;

Συνεντευκτής: Των νόμιμων προσφύγων.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Α, πιστεύω πρέπει. Δεν είμαι και αρμόδια σε αυτά τα θέματα, αλλά λογικό το βρίσκω να εγγράφονται οι νόμιμοι πρόσφυγες. Θα γίνει η κατάσταση ανεξέλεγκτη. Πρέπει να υπάρχει μία διαδικασία, μια οργάνωση, μια δομή, να έχουμε κι εμείς κάπου να αποταθούμε επίσημα. Και πρέπει να είναι εγγεγραμμένοι και με όλα τα απαραίτητα χαρτιά. Βέβαια. Αυτό το θεωρώ απαραίτητη προϋπόθεση. Για την ασφάλειά μας. Δε γνωρίζει κανείς ποτέ τι μπορεί να είναι ο μετανάστης. Πρέπει να γνωρίζουμε κάποια ακριβή στοιχεία.

Συνεντευκτής: Λειτουργεί κατά τη γνώμη σας επαρκής αριθμός ΔΥΕΠ στα σχολεία;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Επαρκής αριθμός;

Συνεντευκτής: ΔΥΕΠ, Δομές Υποστήριξης και Εκπαίδευσης Προσφύγων.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Ναι, ναι. Είμαστε πολύ ευχαριστημένοι εμείς από αυτήν τη δομή.

Συνεντευκτής: Όσον αφορά τα υπόλοιπα σχολεία είναι επαρκής ο αριθμός; θα έπρεπε να υπάρχουν κι άλλες;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Εμείς είμαστε ικανοποιημένοι. Αλλά αν αυξηθεί ο αριθμός των προσφύγων, άλλο είναι να έχεις δεκαπέντε παιδιά και άλλο να γίνουν τριάντα, σαράντα. Προς το παρόν είμαστε ικανοποιημένοι.

Συνεντευκτής: Πιστεύετε ότι θα έπρεπε σε κάθε σχολείο να λειτουργούν τέτοιες δομές για την ομαλότερη ένταξη των προσφύγων και μεταναστών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Ναι, το πιστεύω. Το πιστεύω γιατί έτσι θα φανεί ότι δε γίνεται και κάποια διάκριση. Ότι όλα τα σχολεία, όλα τα γενικά Λύκεια τους έχουν αποδεχτεί. Όπως κάναμε και πριν πάρα πολλά χρόνια με μετανάστες, όχι πρόσφυγες, με τους Αλβανούς. Σε όλα τα σχολεία φοίτησαν. Πιστεύω πρέπει να γίνει το ίδιο και με τους μετανάστες.

Συνεντευκτής: Ποιες γλώσσες διδάσκονται στα σχολεία και σε ποια δίνεται έμφαση;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Η αγγλική. Στην αγγλική δίνουμε έμφαση.. Εδώ διδάσκεται η αγγλική. Και νομίζω ότι την κατέχουν και οι αλλοδαποί. Και μιλάνε πολλές φορές πολύ καλύτερα κι από εμάς τα αγγλικά. Κάποιοι, από Αφρική, μιλάνε πολύ καλύτερα. Και σε δεύτερη γλώσσα δεν ξέρω αν θα μπορούσε να δοθεί βαρύτητα. Έχουμε άλλα προβλήματα προς το παρόν. Εγώ θα έλεγα να δοθεί βαρύτητα στην ελληνική. Με περισσότερες ώρες και έγκαιρη τοποθέτηση του προσωπικού από την αρχή της χρονιάς. Εκεί είναι το πρόβλημα, στην ελληνική γλώσσα. Αυτό θα τους κάνει να ενταχτούν ευκολότερα. Η γλώσσα, κακά τα ψέματα.

Συνεντευκτής: Σε αυτούς που θέλουν να φύγουν σε άλλες χώρες, που μπορεί να μην τους νοιάζει να μάθουν τόσο την ελληνική, τι γίνεται εκεί πέρα ας πούμε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Ναι, αυτό είναι ένα πρόβλημα. Έχουνε πάντα στο μυαλό τους ότι θα φύγουν από εδώ. Και έτυχε. Μείνανε λίγους μήνες και φύγανε τα παιδιά. Αυτό είναι στον άνθρωπο. Κάποιοι έχουν μεγάλη έφεση στις ξένες γλώσσες, αγάπη για την εκμάθηση μιας γλώσσας και τη μαθαίνουν ευκολότερα. Οι υπόλοιποι που θέλουν να φύγουν από εδώ, ναι, θα είναι αρνητικοί για πάντα. Το θέμα είναι αν θα φύγουν από εδώ!

Συνεντευκτής: Θα λέγατε ότι η σχολική πραγματικότητα αντικατοπτρίζει τις νομοθετικές ρυθμίσεις που υπάρχουν;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Εννοείται αν η ζωή του σχολείου συνάδει με τους, τις ρυθμίσεις;

Συνεντευκτής: Κι αν προχωρά μπροστά ή αν μένει πίσω.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Ναι, προχωράει μπροστά. Πιστεύω ότι σιγά-σιγά βελτιωνόμαστε, αλλά σας είπα, ακόμα δεν έχω δει το 100% από την πλευρά του Υπουργείου. Δεν έχω δει ακόμα το 100%. Δε μας καλύπτει σε πάρα πολλά θέματα. σας είπα, με τη φοίτηση, με τις απουσίες. Δηλαδή, να σας πω και κάτι; Και πολλοί εκπαιδευτικοί δεν είναι θετικοί απέναντι σε αυτό. Δηλαδή, δε δέχονται να περνάει ο αλλοδαπός το μάθημά τους. Και να περνάει την τάξη. Αυτά δε μας τα έχουν διευκρινίσει ακόμη. Και μπορεί να προκύψουν κι ενστάσεις από τους γονείς και τους μαθητές. Δηλαδή πώς εγώ θα περάσω στην άλλη τάξη τον αλλοδαπό και θα αφήσω στην ίδια τάξη τον γηγενή; Εκεί θα προκύψουν πολλά προβλήματα. Πρέπει να μας διευκολύνουν με κάποιες άλλες ρυθμίσεις. Ή να γίνει πιο επισταμένα και πιο συστηματικά η εκμάθηση της γλώσσας και...

Συνεντευκτής: Άρα, δε θα υποστηρίζατε ότι... (διακοπή συνεντευκτή)

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Δε συνάδουν αυτά, όχι, όχι. Όχι δε συνάδουν, όχι.

Συνεντευκτής: Το νομοθετικό πλαίσιο και το πρόγραμμα σπουδών που προκύπτει θα λέγατε ότι γεννά στα παιδιά αυτά φιλοδοξίες όσον αφορά το μέλλον τους; Ποιες είναι αυτές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Από τη στιγμή που κάποιος νιώσει ότι γίνεται αποδεκτός και έστω λάβει κάποιες στοιχειώδεις γνώσεις, συμμετέχει και στη σχολική ζωή, ναι. Αποκτά μια αισιοδοξία και μια φιλοδοξία για το μέλλον του. Και το έχουμε δει αυτό σε παιδιά σας είπα. Διέπρεψαν, διακρίθηκαν στη σκηνοθεσία και στη Μουσική. Ακόμα επιδόσεις άριστες στα μαθήματα δεν έχω εντοπίσει. Ειδικά στο μάθημά μου. Είναι νωρίς.

Συνεντευκτής: Τι φιλοδοξίες μπορεί να έχουν για το μέλλον αυτά τα παιδιά;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Να κατακτήσουν τη γλώσσα. Να σπουδάσουν στην Ελλάδα. Βεβαίως. Αν και είπαμε το μακρινό τους όνειρο είναι να φύγουν. Παρόλα αυτά κάποιες στοιχειώδεις γνώσεις, η ελληνική γλώσσα, όλα είναι εφόδια. Όπως είναι και (για) ένα Ελληνόπουλο. Ένα πτυχίο, μια γλώσσα. Είναι εφόδια. Σου δίνει κάποια εφόδια. Κάποια δύναμη να συνεχίσεις στη ζωή. Για αυτό και πρέπει να ενταχτούν στο σχολείο.

Συνεντευκτής: Άρα λέτε το νομοθετικό πλαίσιο και όλη η καθημερινότητά τους βοηθάει στο να αναπτύξουν... (Διακοπή συνεντευκτή)

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Πάρα πολύ. Πάρα πολύ. Φανταστείτε να μένει απομονωμένο ένα παιδί σε μια σκηνή, από το να έρχεται ντυμένο, καθαρό, κάθε μέρα με τα ρούχα του και να συμμετέχει στις εκδηλώσεις. Κοινωνικοποίηση. Τι άλλο; Η κοινωνικοποίηση. Ξεκινάει από τα πρώτα χρόνια στα Ελληνόπουλα. Γιατί να μη γίνει και σε αυτά; Τα προσφυγόπουλα;

Συνεντευκτής: Ποιες δυσκολίες αντιμετωπίζετε όσον αφορά την εφαρμογή της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στην τάξη;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Λοιπόν. Δυσκολία είναι η αποδοχή από το συμμαθητή. Δεν έχει γίνει ακόμα εύκολο. Σας το είπα. Δεν είναι ακόμα αποδεκτό. Γιατί επαναλαμβάνω. Μπορεί να είχαμε πριν χρόνια μετανάστες από άλλες χώρες, αλλά είτε ήταν ομόθρησκοι, είτε είχαν το ίδιο χρώμα με εμάς. Αυτό είναι το πρόβλημα. Η αποδοχή του διαφορετικού και του ξένου φοβίζει τον καθένα από εμάς.

Συνεντευκτής: Κάποιο άλλο πρόβλημα πέρα από την αποδοχή;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Τα καθημερινά προβλήματα με την εκμάθηση της γλώσσας και των μαθημάτων. Δεν παύει το παιδί να έχει προβλήματα. Δεν μπορεί να ανταπεξέλθει το ίδιο με έναν γηγενή. Εδώ οι γηγενείς και δεν μπορούν να ανταπεξέλθουν στα μαθήματα. Πόσο μάλλον ένα παιδί που αντιμετωπίζει προβλήματα ζωής και επιβίωσης. Πιστεύω χρειάζεται στήριξη ψυχολογική. Αν και έχουμε ψυχολόγο, εγώ πιστεύω ότι πρέπει να έρχεται οπωσδήποτε ψυχολόγος για αυτά τα παιδιά. Να ασχολείται για αυτά τα παιδιά. Αυτό είναι κάτι που λείπει.

Συνεντευκτής: Τι θα σας βοηθούσε για να ανταπεξέλθετε καλύτερα στη διδασκαλία με τους μετανάστες;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Εποπτικά μέσα, διαδραστικοί πίνακες, δεν υπάρχουν σε μεγάλη έκταση, και, σας είπα, διορισμός καθηγητών από την πρώτη μέρα της σχολικής χρονιάς. Ωστε κάποια στιγμή να μάθουν τη γλώσσα κι όταν έρθουν στην επόμενη τάξη, να γνωρίζουν τα στοιχειώδη. Αλλιώς επικοινωνούμε ακόμα και σήμερα με τα αγγλικά. Εγώ που διδάσκω Ελληνική Φιλολογία, επικοινωνώ με τα αγγλικά. Αυτό πόσο είναι θεμιτό και πόσο μπορεί να υφίσταται σε ένα σχολείο; Να μιλάω αντί για ελληνικά, αγγλικά;

Συνεντευκτής: Δύσκολο... Σε τι ακόμη θεωρείτε αναγκαίο/θα επιθυμούσατε να επιμορφωθείτε;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Να επιμορφωθώ σε θέματα που έχουν να κάνουν με την ψυχολογική τους στήριξη. Θα ήθελα ένα σεμινάριο. Να γίνει για να ενημερωθώ για το πώς πρέπει να χειριστώ καταστάσεις. Και ρατσισμού και άλλων προβλημάτων. Δεν έχει γίνει κανένα επιμορφωτικό σεμινάριο σε εμάς που διδάσκουμε σε ένα σχολείο με μετανάστες. Κανένα.

Συνεντευκτής: Άρα η ύπαρξη σεμιναρίου...

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Βεβαίως, δεν έχει γίνει κανένα.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε τα εγχειρίδια που υπάρχουν για την εκπαίδευση των προσφύγων μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Το ίδιο απαράδεκτα με τα εγχειρίδια των Ελλήνων. Είναι απαράδεκτα τα βιβλία στο ελληνικό σχολείο. Θέλουν αλλαγή, αναθεώρηση και γράψιμο σε όλα τα αντικείμενα. Σε όλα. Το ελληνικό σχολείο έχει βιβλία τριάντα χρόνων. Τόσο παλιά, τόσο αναχρονιστικά. Πόσο μάλλον τώρα...

Συνεντευκτής: Σε σχέση με τους γηγενείς πώς θα μπορούσαν να γραφτούν τα βιβλία, τα καινούρια βιβλία για να τους βοηθούν;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Απλώς να είναι τα βιβλία, να αναφέρονται στην κοινωνική πραγματικότητα. Τα βιβλία είναι τόσο παλιομοδίτικα που δεν άπτονται των καινούριων θεμάτων που έχουν προκύψει στη ζωή. Δεν έχουν ενημερωθεί τα παιδιά, δεν έχουν καταλάβει τι γίνεται στη σύγχρονη πραγματικότητα. Κανένα βιβλίο δε λέει κάτι τέτοιο. Είναι πολύ κακογραμμένα και αναχρονιστικά σας είπα.

Συνεντευκτής: Πώς θα χαρακτηρίζατε το πρόγραμμα σπουδών από διαθεματικής άποψης;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Ικανοποιητικό. Πάρα πολύ ικανοποιητικό, περιλαμβάνει τα πάντα, Ιστορία, Γλώσσα, Πληροφορική, Θετικές Επιστήμες. Εδώ έχουμε και πάρα πολλούς τομείς, όπου προωθούν έτσι τις Τέχνες, τα Εικαστικά, πολύ ικανοποιητικό.

Συνεντευκτής: Εξετάζεται ένα συγκεκριμένο θέμα μέσα από τη σκοπιά διάφορων μαθημάτων;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Διαθεματικότητα.

Συνεντευκτής: Ναι.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Όχι, ακόμα δεν έχει γίνει αυτό. Το ακούω εδώ και χρόνια. Είκοσι χρόνια το ακούω αυτό. Την αλλαγή των βιβλίων και τη διαθεματικότητα πολλά χρόνια (ενν. την ακούω). Δε συμβαίνει αυτό, όχι.

Συνεντευκτής: Γιατί;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Πρέπει να καθιερωθεί στο σχολείο γενικά από το Υπουργείο για να επεκταθεί γενικότερα σε όλους μας. Δεν υφίσταται κάτι τέτοιο (η διαθεματικότητα).

Συνεντευκτής: Οι Τεχνολογίες της Πληροφορικής που χρησιμοποιούνται στην τάξη είναι επαρκείς;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Ναι είναι, γιατί ειδικά για το σχολείο που είμαι τώρα εγώ, υπήρχε ο Τομέας της Πληροφορικής και είναι εξοπλισμένα τα σχολεία εδώ.

Συνεντευκτής: Θεωρείτε αναγκαία την παρουσία μεταφραστή για να γίνεται πιο κατανοητό το μάθημα στους μετανάστες και πρόσφυγες μαθητές;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Όχι μεταφραστής, σε καμιά περίπτωση. Σας είπα, μιλάμε αγγλικά στην αρχή και αργότερα κάποιοι μαθητές... Αυτή τη στιγμή σήμερα, μιλάνε και ελληνικά. Είχαν μια πρόοδο. Ε, αυτή είναι η πρόοδος.

Συνεντευκτής: Γιατί δε θεωρείται αναγκαίο τον μεταφραστή;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Δεν το θεωρώ. Μέσα στην τάξη να υπάρχει μεταφραστής; Θα δημιουργούσε κάποιο πρόβλημα, κάποια χρονοτριβή για τη διεκπεραίωση του μαθήματος. Δεν υπάρχει χρόνος ξέρετε και για εμάς. Είναι σαράντα λεπτά το μάθημα. Αν υπάρχει μεταφραστής, ακόμα και... Για αυτό σας είπα κι όταν χρειαστεί κι εγώ να μιλήσω στα αγγλικά, πάλι δημιουργείται πρόβλημα. Σας είπα, το πρόβλημα είναι η μάθηση της γλώσσας. στο σχολείο. Αυτό.

Συνεντευκτής: Υπάρχουν μεταφραστές στις τάξεις για να βοηθάνε στην κατανόηση του μαθήματος και κατά συνέπεια στην ένταξη;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Όχι. Και πολλοί καθηγητές αντιμετωπίζουν πρόβλημα. Εγώ μπορώ να μιλήσω λίγα αγγλικά, αλλά όταν είσαι Οικονομολόγος, Βιολόγος, Φυσικός, εκεί αντιμετωπίζεις δυσκολία. Δεν μπορείς να μιλήσεις αγγλικά, γιατί έχει ειδική ορολογία. Εκεί θα χρειαζόταν μεταφραστής. Αλλά δεν υπάρχει. Στα μαθήματα Θετικών Επιστημών.

Συνεντευκτής: Άρα στα Θετικά, καλό θα ήταν να υπάρχει μεταφραστής.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Ναι. Έχουν αντιμετωπίσει οι καθηγητές πρόβλημα.

Συνεντευκτής: Αλλά στην (κατεύθυνση) Θεωρητικών δε χρειάζεται γιατί αρκούν τα αγγλικά.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Τα αγγλικά (αρκούν).

Συνεντευκτής: Ποια είναι η άποψη σας για την ένταξη των μεταναστών/προσφύγων στο ελληνικό σχολείο;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Είναι πολύ θετική, γιατί θεωρώ αναγκαία την ένταξή τους στο σχολείο. Αφού δε λύνεται το προσφυγικό και το μεταναστευτικό, όταν λέω δε λύνεται (εννοώ) δεν εξαφανίζεται διά μαγείας ο μετανάστης και ο πρόσφυγας από τις τοπικές κοινωνίες τις σημερινές, πρέπει να ενταχτεί στο σχολείο. Όπως εντάσσεται κι ένα μικρό παιδί, ένας γηγενής. Μεγάλη ανάγκη. Γιατί έτσι μπορεί να το βοηθήσει και να αποτρέψει το παιδί και από παραβατικές συμπεριφορές. Κι εγκληματικότητα. Μα η εγκληματικότητα αυξάνεται γιατί δεν τους αποδεχόμαστε, για αυτό. Άρα, αν μπει στο σχολείο, τότε αλλάζει κι όλο το κλίμα κι όλη η ψυχολογία του αλλοδαπού. Νιώθει κομμάτι της κοινωνίας. Βεβαίως. Ενσωμάτωση στην κοινωνία μέσω του σχολείου.

Συνεντευκτής: Η παράλληλη διδασκαλία των αλλοδαπών μαθητών με τους γηγενείς μαθητές δυσχεραίνει το έργο σας και εις βάρος ποιων;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Ναι, μπορεί να δυσχεράνει το έργο μου. Σας είπα, επειδή είμαι και Φιλολόγος, εις βάρος των μαθητών των άλλων, διότι δεν επαρκεί η ώρα για να εξηγήσω στους αλλοδαπούς κάποια πράγματα. Δεν επαρκεί, δε φτάνει ο χρόνος. Για αυτό όμως σας είπα, για τη Γλώσσα υπάρχει μια ζώνη ιδιαίτερα που διδάσκονται δεκαέξι ώρες την εβδομάδα μόνο γλώσσα. Αυτό βοηθάει. Κι εμένα.

Συνεντευκτής: Θεωρείτε ότι υπάρχουν προκαταλήψεις και στερεότυπα σε βάρος των αλλοδαπών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Αμβλύνονται μέρα με τη μέρα, αλλά δε θα πάψει αυτό να υπάρχει. Και ειδικά καλλιεργείται από τους γονείς. Το παιδί μπορεί να μην έχει στερεότυπα και προκαταλήψεις, αλλά θα καλλιεργηθεί από το σπίτι του. Αυτό σας το υπογράφω. Προκαταλήψεις και στερεότυπα καλλιεργούνται από τα ΜΜΕ, από την παραπληροφόρηση και από το οικογενειακό περιβάλλον. Πρώτα πρέπει να διορθωθούν οι γονείς, και μετά να απαιτούμε από τα παιδιά να μην έχουν στερεότυπα.

Συνεντευκτής: Υπάρχουν προκαταλήψεις και στερεότυπα από τους εκπαιδευτικούς του σχολείου;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Βεβαίως. Αυτό έχει να κάνει και με την ιδεολογική τοποθέτηση κάθε εκπαιδευτικού. Δεν είναι τυχαίο. Ο συντηρητικός και ιδεολογικά προσκείμενος σε ακραία ιδεολογήματα και κινήματα και κόμματα, είναι αρνητικός απέναντι στα παιδιά. Έτσι όπως σας είπα. Έχει να κάνει με εμάς, τους μεγάλους.

Συνεντευκτής: Ποιες πιστεύετε ότι είναι οι επιπτώσεις τους στην εκπαιδευτική ένταξη προσφύγων και μεταναστών μαθητών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Άρνηση των εκπαιδευτικών να διδάξουν αυτά τα παιδιά, άρνηση να δικαιολογήσουν απουσίες, άρνηση να αποδεχτούν ότι αυτά τα παιδιά μπορεί να έχουν όνειρα και φιλοδοξίες. Κατά συνέπεια να νιώθουν τα ίδια τα παιδιά μειονεκτικά. Από κάποιες συμπεριφορές και εκπαιδευτικών και συμμαθητών. Αλλά σας είπα, μειώνονται. Αν μειωθεί το πρόβλημα στην κοινωνία έξω, θα μειωθεί και στο σχολείο.

Συνεντευκτής: Ναι.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Έχει να κάνει με τη διαπαιδαγώγηση από το σπίτι και από τους φορείς κοινωνικοποίησης. Τους οποίους εμείς ελέγχουμε, οι μεγάλοι. Και εκφράζουμε.

Συνεντευκτής: Άρα τους επηρεάζουν τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις στο να ενταχθούν ... (διακοπή συνεντευκτής)

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Ναι. Και τα ΜΜΕ. Όταν ένα μέσο προβάλλει μόνο την εγκληματικότητα, μόνο την αρνητική πλευρά της μετανάστευσης, δε θα γίνει ποτέ αποδεκτός. Αν βλέπω στην τηλεόραση μόνο κλοπές, ληστείες και εγκλήματα και βιασμούς, δεν πρόκειται να γίνει ποτέ αποδεκτός σε μια χώρα. Όχι. Στην Ελλάδα. Γιατί σε άλλες χώρες έχουν γίνει αποδεκτοί.

Συνεντευκτής: Ποιες προτάσεις θα κάνατε ούτως ώστε να καλυφθούν οι εκπαιδευτικές ανάγκες των μαθητών αυτών και να βελτιωθεί το πρόγραμμα σπουδών;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Περισσότερες ώρες εκμάθησης της γλώσσας και των Μαθηματικών, άρα και άμεση τοποθέτηση εκπαιδευτικού προσωπικού στην έναρξη της χρονιάς. Αυτό.

Συνεντευκτής: Κάποια άλλη πρόταση;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Κάποια βιβλία για αυτούς, δε γνωρίζω για τα βιβλία ακριβώς. Αλλά σας είπα, τα βιβλία, αν τυπωθούν για εμάς, θα είναι και για εκείνους. Μεγάλο το πρόβλημα. Είναι σα να με ρωτάτε τι αδυναμίες έχει η ελληνική εκπαίδευση. Δε θα προλάβω να σας τα πω σήμερα!

Συνεντευκτής: Άρα, είπατε βιβλία, επαρκές προσωπικό, περισσότερες ώρες.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Προσωπικό, βιβλία, ναι, αυτό. Και σεμινάρια στους εκπαιδευτικούς. Και στους γονείς. Ας πάνε πρώτα οι εκπαιδευτικοί σε κάποιο σεμινάριο. Δεν έχει γίνει σας είπα κανένα. Δηλαδή είναι στη..., στη διακριτική ευχέρεια του καθενός, στην ιδεολογία του καθενός, στις αντιλήψεις του καθενός να φερθεί καλά ή άσχημα σε έναν μετανάστη; Δεν έχει υπάρξει καμιά ενημέρωση.

Συνεντευκτής: Κατάλαβα.

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Έγινε ξαφνικά, απότομα, λίγο έτσι κάποιοι ένιωσαν ότι έγινε και αναγκαστικά, και το αποδεχτήκαμε. Αλλά χρειάζεται μια ενημέρωση.

Συνεντευκτής: Έχετε να προσθέσετε κάτι επιπλέον;

Συνεντευξιαζόμενη (Σ15): Μια ευχή; Να αλλάξει κάτι; Αλλά όχι μόνο στο σχολείο. Να αλλάξει κάτι στην αντίληψη που έχουμε όλοι για τη ζωή. Και για τα πράγματα. Αν συνειδητοποιήσουμε τις αλλαγές που επέρχονται λόγω της παγκοσμιοποίησης, και οι οποίες διαμορφώνουν τη νέα εκπαίδευση και τις κοινωνικές συνθήκες, τότε ίσως κάνουμε και αποδεκτούς τους μετανάστες και πρόσφυγες. Κι όχι μόνο αυτό. Τότε ίσως γίνουμε και πιο ανθρώπινοι. Αυτό.

Συνεντευκτής: Σας ευχαριστώ πολύ.

3. Ολικός πίνακας κωδικοποίησης

Θεματική ενότητα	Κατηγορία	Υποκατηγορία 1	Υποκατηγορία 2	Υποκατηγορία 3	Υποκατηγορία 4	Λέξεις - κλειδιά	
1. Απόψεις εκπαιδευτικών για ένταξη στο μαθησιακό κομμάτι	1.1 Εισαγωγή στην τυπική σχολική πράξη	1.1.1. Φοίτηση προσφύγων	1.1.1.1. Δημογραφικά μαθητών	1.1.1.1.1. Φύλο προσφύγων/μετ αναστών μαθητών	1.1.1.1.1.1. Κυρίως αγόρια	Δε φοιτούν πολλά κορίτσια γιατί οι άνδρες τους δεν τις θέλουν μορφωμένες, ούτε να συναναστρέφονται με άλλους	
						Συγκριτικά με τα αγόρια τα κορίτσια είναι σε αναλογία 1:20, φοιτούν περίπου δύο κάθε χρόνο	
						Ελάχιστα κορίτσια εγγράφονται στο σχολείο	
						Σε σύνολο 24 μαθητών περίπου φοιτά μια μόνο γυναίκα σε κάθε τάξη	
						Φοιτά κατά μέσο όρο ένα κορίτσι σε κάθε τάξη λόγω διάκρισης φύλου από γονείς	
				1.1.1.1.2. Ηλικία προσφύγων/μετ αναστών μαθητών	1.1.1.1.2.1. Ενήλικοι μαθητές στην Εσπερινή και Τεχνική εκπαίδευση	Ελάχιστα κορίτσια εγγράφονται λόγω θρησκείας και κουλτούρας	
						Στο εσπερινό σχολείο φοιτούν μόνο ενήλικοι πλέον πρόσφυγες	
						Λόγω της μεγάλης τους ηλικίας προσέρχονται στην Τεχνική Εκπαίδευση	
						1.1.1.1.2.2. Φοίτηση προσφύγων μεγαλύτερης ηλικίας σε μικρές τάξεις	Παιδιά 17,18 χρονών στο Γυμνάσιο
							Όταν έρχονται τους κατατάσσουμε στην Πρώτη Γυμνασίου, χωρίς να λαμβάνουμε υπόψη αν στη χώρα τους έχουν τελειώσει μεγαλύτερη τάξη
			1.1.1.2. Αναγκαιότητα φοίτησης	1.1.1.2.1. Λόγοι αναγκαιότητας φοίτησης	1.1.1.2.1.1. Κοινωνική ένταξη	Για την κοινωνικότητα να έχουν πρόσβαση στις σχολικές δομές	
						Στο σχολείο θα κοινωνικοποιηθούν	
						Βοηθά να ενταχθούν στο σχολείο και το κοινωνικό σύνολο	
					1.1.1.2.1.2. Εξασφάλιση εργασίας	Αν μάθουν τη γλώσσα θα μπορούν να ενταχθούν καλύτερα	
						Αν μάθουν τη γλώσσα, θα μπορούν πιο εύκολα να βρουν δουλειά	
						1.1.1.2.1.3. Βελτίωση επιπέδου ζωής	Αν μάθουν τη γλώσσα η ζωή τους θα βελτιωθεί γενικά
						1.1.1.2.1.4. Προσαρμογή στα ελληνικά δεδομένα	Για την προσαρμογή να έχουν πρόσβαση στις σχολικές δομές
							Η παρουσία στο σχολείο βοηθάει στην επαφή με την κουλτούρα
			1.1.1.2.1.5. Παρουσία σε περιβάλλον με παιδιά	Να μην εγκλωβίζονται στις δομές μαζί με ενήλικους			
				Με συνομηλικούς και όχι στη δομή με συγγενείς			
Είμαι περήφανη να είναι αυτά τα παιδιά στην τάξη, παρά στο δρόμο ή σε δομές							
Το σχολείο τους βγάζει από τον εγκλεισμό στις σκηνές και τις δομές τους							
1.1.1.2.1.6. Λόγω μικρής ηλικίας, είναι παιδιά	Άσχετα από την επιθυμία τους να φοιτήσουν είναι καλό να βρίσκονται στο περιβάλλον του σχολείου						
	Εκνευρίστηκα γιατί είναι παιδιά όπως όλα και πρέπει να φοιτούν						
	Αναγκασία η φοίτηση λόγω ηλικίας						
1.1.1.2.1.7. Προτεραιότητα έχει το σχολείο	Όλα τα παιδιά να είναι στο σχολείο						
	Ο σκοπός τους πρέπει να είναι το σχολείο και όχι άλλη προτεραιότητα						
	Είτε θέλουν να φύγουν είτε όχι πρέπει να έρχονται σχολείο						
1.1.1.2.1.8. Λόγω τραυματικών βιωμάτων	Όλοι έχουν δικαίωμα να μάθουν						
	Έχοντας βιώσει ό,τι έχουν βιώσει να πάνε σχολείο						

		1.1.1.2.1.9. Αποκόμιση γνώσεων	Στο σχολείο θα πάρουν γνώσεις	
		1.1.1.2.1.10. Δημιουργία προοπτικών	Είναι πολύ καλύτερα να βρίσκονται στο σχολείο, γιατί του δίνει μια προοπτική στη ζωή του	
		1.1.1.2.1.11. Καλλιέργεια φιλοδοξιών και χαρακτήρα	Καλλιεργεί φιλοδοξίες και χαρακτήρα	
1.1.1.3. Τρόπος φοίτησης	1.1.1.3.1. Τμήματα φοίτησης	1.1.1.3.1.1. Ξεχωριστό τμήμα	Σε ξεχωριστό τμήμα	
			Το σχολείο αυτό έχει τμήμα υποδοχής για Τρίτη χρονιά	
			Για όσους φοιτούν 3η χρονιά στο Γυμνάσιο λειτουργεί τμήμα υποδοχής II	
			Κάποιοι πρόσφυγες είναι αρνητικοί στο να φοιτήσουν στο κανονικό τμήμα	
			1.1.1.3.1.2. Μεικτά τμήματα	Δε γίνεται στο σχολείο αυτό παράλληλη διδασκαλία
			1.1.1.3.1.2. Μεικτά τμήματα	Έχουν μπει μέσα στα τμήματα
			1.1.1.3.1.2. Μεικτά τμήματα	Τα παιδιά πέραν των 15 ωρών μπαίνουν εμβόλιμα στα υπόλοιπα μαθήματα πλην της ελληνικής γλώσσας
			1.1.1.3.1.2. Μεικτά τμήματα	Μικρός ο αριθμός παιδιών που φοιτούν σε κανονικό τμήμα
		1.1.1.3.2. Προϋποθέσεις φοίτησης σε μεικτά τμήματα	1.1.1.3.2.1. Δεύτερη συνεχόμενη χρονιά στην Ελλάδα	Δεύτερη χρονιά στην Ελλάδα
			1.1.1.3.2.1. Δεύτερη συνεχόμενη χρονιά στην Ελλάδα	Οι παραμένοντες για δεύτερη χρονιά φοιτούν σε μεικτά τμήματα με γηγενείς
			1.1.1.3.2.2. Τυπικός έλεγχος παιδιών	Εγγράφονται παιδιά καθόλα ελεγμένα στην τυπική διαδικασία
			1.1.1.3.2.3. Γνώση ελληνικής	Ξέρουν ελληνικά
			1.1.1.3.2.4. Αίτηση ασύλου	Η τοποθέτησή τους σε κανονικό τμήμα γίνεται με βάση το επίπεδο των ελληνικών
			1.1.1.3.2.4. Αίτηση ασύλου	Φοιτούν κυρίως οι αιτούντες άσυλο
		1.1.1.3.3. Υποχρεώσεις φοίτησης	1.1.1.3.3.1. Υποχρεωτική συμμετοχή στο σχολικό πρόγραμμα	Παρακολούθηση προγράμματος
		1.1.1.3.3.1. Υποχρεωτική συμμετοχή στο σχολικό πρόγραμμα	Φοίτηση συγκεκριμένες ώρες και όχι απουσίες	
		1.1.1.3.3.2. Προσπάθεια προσφύγων για συνέπεια στη φοίτηση	Προσπαθούν να είναι συνεπείς	
		1.1.1.3.3.3. Κανονικό ωράριο	Παίρνουν απουσίες κανονικά	
		1.1.1.3.3.3. Κανονικό ωράριο	Ανάλογα το πρόγραμμα	
		1.1.1.3.3.4. Μη κανονικό πρόγραμμα μαθημάτων	Δεν κάνουν το κανονικό πρόγραμμα μαθημάτων	
	1.1.1.3.4. Μη προσαρμογή σε υποχρεώσεις φοίτησης	1.1.1.3.4.1. Δυσκολία προσαρμογής σε τακτική φοίτηση	Δυσκολία προσαρμογής τους στις υποχρεώσεις τακτικής φοίτησης	
		1.1.1.3.4.1. Δυσκολία προσαρμογής σε τακτική φοίτηση	Δυσκολία προσαρμογής τους στις υποχρεώσεις τακτικής φοίτησης	
		1.1.1.3.4.2. Ιδιαιτερότητα παρακολούθησης προσφύγων	Η παρακολούθησή τους διαφέρει από αυτήν των γηγενών	
		1.1.1.3.4.2. Ιδιαιτερότητα παρακολούθησης προσφύγων	Οι δομές υποδοχής, εγκατάστασης και εκπαίδευσης προσφύγων είναι ρευστό εκ των πραγμάτων	
	1.1.1.3.5. Χαρακτηριστικά φοίτησης με κριτήριο τη διάρκεια φοίτησης	1.1.1.3.5.1. Παροδικότητα φοίτησης	Δεν είναι μόνιμα	
		1.1.1.3.5.1. Παροδικότητα φοίτησης	Συνεχείς αφίξεις-αναχωρήσεις	
		1.1.1.3.5.1. Παροδικότητα φοίτησης	Συνεχής ανανέωση κάθε δυο-τρεις βδομάδες	
		1.1.1.3.5.1. Παροδικότητα φοίτησης	Λίγα μόνο θα μείνουν να φοιτήσουν στο σχολείο αυτό	
		1.1.1.3.5.1. Παροδικότητα φοίτησης	Αβέβαιη η παραμονή των παιδιών αυτών, συχνές μετακινήσεις εντός και εκτός Ελλάδας	
		1.1.1.3.5.1. Παροδικότητα φοίτησης	Σήμερα εδώ και αύριο να φύγουν	
		1.1.1.3.5.1. Παροδικότητα φοίτησης	Ο μέγιστος χρόνος παρακολούθησης είναι 6 μήνες	

			Προσωρινή και αβέβαιη η παραμονή στο τμήμα ένταξης
		1.1.1.3.5.2. Σταθερότητα φοίτησης	Ένας κύριος κορμός από την αρχή ως το τέλος
1.1.1.4. Παρακολούθησ η μαθημάτων	1.1.1.4.1. Συχνή παρακολούθηση προσφύγων/μετ αναστών μαθητών		Καθημερινή
			Έρχονται κανονικά
			Τακτική φοίτηση κατά 80%
			Τακτική φοίτηση κατά 80% και στην τάξη πριν δύο χρόνια
			Ανελλιπής παρακολούθηση από κάποια
			Έρχονται καθημερινά, δεν κάνουν απουσίες
			Έρχονται σε μεγάλο ποσοστό και καθημερινά
			Φυσιολογική παρακολούθηση του σχολείου όπως και οι γηγενείς
			Η κοπέλα που θέλει να γίνει γιατρός έρχεται καθημερινά
			Μια μερίδα μαθητών είναι αρκετά συστηματικοί
		Όσο περνούν τα χρόνια αυξάνεται το ποσοστό όσων φοιτούν κανονικά	
		Κάποια προβλήματα τις προηγούμενες χρονιές, λιγότερα φέτος	
	1.1.1.4.2. Λόγοι βελτίωσης παρακολούθησ ς και συνέπειας φοίτησης	1.1.1.4.2.1. Επίδραση από δομές	Στην αύξηση του ποσοστού φοίτησης ίσως επέδρασαν οι δομές φιλοξενίας τους
		1.1.1.4.2.2. Επίδραση από οικογένειες	Στην αύξηση του ποσοστού φοίτησης ίσως επέδρασαν οι οικογένειές όσων έχουν
		1.1.1.4.2.3. Επιθυμία για ένταξη	Στην αύξηση του ποσοστού φοίτησης ίσως επέδρασε η επιθυμία τους να ενταχθούν στην κανονικότητα
			Για μια κατηγορία μαθητών το σχολείο καλύπτει την ανάγκη τους να βρεθούν σε ένα ανθρώπινο περιβάλλον και να αναπτύξουν σχέσεις με δικούς τους και με γηγενείς
		1.1.1.4.2.4. Επιθυμία για μάθηση	Αλλά υπάρχουν κι αυτοί που πραγματικά έρχονται για να μάθουν
		1.1.1.4.2.5. Εμπέδωση χρηστικότητας ένταξης τους στο σχολείο	Τα παιδιά πλέον αντιλαμβάνονται τη χρηστικότητα της ένταξής τους σε σχολικές μονάδες
		1.1.1.4.2.6. Προετοιμασία για μετακίνηση	Το κίνητρο που τα κάνει συνεπή στη φοίτησή τους εκτός σχολείου είναι το γεγονός ότι τα προετοιμάζει για τη χώρα όπου θα πάνε
	1.1.1.4.3.Μη τακτική παρακολούθηση προσφύγων/μετ αναστών		Αρκετές απουσίες από την αρχή της φοίτησής τους
		Υπάρχουν περιοδοί που εξαφανίζονται	
		Μια έρχονται μια όχι	
		Στην πλειοψηφία μια παρακολουθούν μια όχι	
		Ελλειμματική και ασυνεπής η φοίτηση κάποιων, μεγάλη απουσία των μαθητών	
		Δυσκολία στο να έρθουν, μεγάλη αποχή	
		Το 30 % των προσφύγων δεν έχει τακτική παρακολούθηση	
		Πριν δύο χρόνια ήταν μεγαλύτερο το ποσοστό που δεν παρακολουθούσε	
	Ένα ποσοστό παιδιών παρακολουθεί όσα μαθήματα γίνεται		
1.1.1.4.4. Λόγοι απουσιών από μαθήματα	1.1.1.4.4.1. Λόγοι υγείας	Αν έχουν να πάνε στο νοσοκομείο	
		Αν είναι άρρωστοι	
		Δικαιολογίες ασθένειας για απουσία από σχολείο σε προηγούμενα χρόνια	
	1.1.1.4.4.2. Λόγω εργασίας	Λόγω εργασίας ως μεταφραστές	
		Μαθητική διαρροή λόγω εργασίας πολλών ωρών	
	1.1.1.4.4.3. Αναμονή για φυγή από νησί	Λόγω της αναμονής για ταξίδι σε εξωτερικό ή άλλο μέρος της Ελλάδας	
	1.1.1.4.4.4. Αίσθημα ρευστότητας	Λόγω αίσθησης ρευστότητας στη ζωή τους	
	1.1.1.4.4.5. Επειδή δεν καταλαβαίνουν	Αποφεύγουν την παρουσία στην τάξη σε μαθήματα που δεν καταλαβαίνουν και πολύ	

		1.1.1.4.4.6. Πρότερη μόρφωση σε χώρα τους	Η συχνότητα παρακολούθησης σχετίζεται και με τη μόρφωση που έλαβαν στη χώρα τους
		1.1.1.4.4.7. Άγνοια θεσμού σχολείου	Άγνοια θεσμού σχολείου
	1.1.1.4.5. Λόγοι διακοπής παρακολούθησης	1.1.1.4.5.1. Έγκριση μετακίνησης	Φεύγουν μόλις εγκριθεί η μετακίνησή τους Άλλοι φεύγουν κεντρικά
		1.1.1.4.5.2. Συνεχής μετακίνηση	Καθεστώς διαρκούς μετακίνησης
		1.1.1.4.5.3. Έγκριση άσυλου	Σε άλλους εγκρίνεται το άσυλο
		1.1.1.4.5.4. Λόγοι θρησκείας	Τα κορίτσια μουσουλμανικής θρησκείας διακόπτουν τη φοίτηση
		1.1.1.4.5.5. Κακές σχέσεις με άλλους μετανάστες/πρό σφυγες συμμαθητές	Ένα παιδάκι το μαλώνανε, ένωθε άσχημα, δεν ερχόταν πια Κάποιο σταμάτησε επειδή μάλωναν
		1.1.1.4.5.6. Σχολική βία από γηγενείς συμμαθητές	Υπήρξε και κρούσμα διακοπής της φοίτησης λόγω ρατσιστικής βίας
	1.1.1.4.6. Συνέπειες διακοπής παρακολούθησης	1.1.1.4.6.1. Αδυναμία αποκόμισης γνώσεων	Κάποια παιδιά μένουν πολύ λίγο, άρα δεν είναι δυνατόν να αποκομίσουν γνώσεις Η απουσία τους από τα σχολεία επιδρά στο μορφωτικό επίπεδο
	1.1.1.5. Επίδραση τρόπου φοίτησης στην υλοποίηση του προγράμματος	1.1.1.5.1. Λόγοι δυσκολίας εφαρμογής προγράμματος σπουδών	1.1.1.5.1.1. Συνεχής άφιξη προσφύγων
			1.1.1.5.1.2. Ανάγκη συνεχούς επανάληψης διδαχθέντων
1.1.2. Πραγματοποίηση ή μη ένταξης στο μαθησιακό κομμάτι	1.1.2.1. Πραγματοποίηση ή ένταξης	1.1.2.1.1. Πραγματοποιείται ένταξη	Πραγματοποιείται ένταξη Το σχολείο αυτό με τους συγκεκριμένους εκπ/κούς βοηθά στην εκπ/κή ένταξη Οι εκπ/κοί του σχολείου στην υποδοχή είναι αξιοθαύμαστοι και τα βοηθάν να ενταχτούν
	1.1.2.2. Μη πραγματοποίηση ή ένταξης	1.1.2.2.1. Όχι ένταξη στο ελληνικό σχολείο	Δεν υπάρχει ένταξη στο ελληνικό σχολείο, απλά (φοίτηση) τα χρόνια που μένουν Δεν μπορεί να γίνει ένταξη άμα δεν υπάρχει η προοπτική να μείνουν Απουσία συναπόφασης για ένταξη σε όλα τα σχολεία Μη ενσωμάτωσή τους Δε λειτουργεί καλά η είσοδος στο σχολείο Η ένταξη ακόμα δεν πέτυχε, είμαστε κάτω κι από τη βάση Το πρόγραμμα σπουδών είναι πολύ κακό και αδυνατεί να εντάξει τους πρόσφυγες

			<p>Δε γίνεται να ενταχτούν</p> <p>Οι τωρινές προσπάθειες για την ένταξη γίνονται σε λίγα σχολεία</p> <p>Η ένταξη των μεταναστών και προσφύγων που γίνεται δεν είναι κατάλληλη</p> <p>Δε θεωρώ ότι οι μετανάστες είναι ενταγμένοι στο σχολείο αυτό</p> <p>Ακόμα και τα απλά και τα θεωρούμενα ως δεδομένα στη σχολική ζωή δεν έχουν κατακτηθεί</p>
		1.1.2.2.2. Δύσκολη η ένταξη	<p>Δύσκολο το έργο της ένταξης</p> <p>Δύσκολη η ενσωμάτωση</p> <p>Δυσκολία ένταξης για όσους φοιτούν στο κανονικό τμήμα</p>
		1.1.2.2.3. Ύπαρξη εξωσχολικών δυσκολιών	Ύπαρξη δυσκολιών που επηρεάζουν την ένταξή τους όπως και στους γηγενείς
		1.1.2.2.4. Λόγοι μη ένταξης	<p>1.1.2.2.4.1. Παροδικότητα παραμονής</p> <p>Δυσχεραίνει η παροδικότητα της παραμονής τους στον τόπο (την ένταξη)</p> <p>Όταν το παιδί "χάνεται" από την τάξη, τότε το παιδί δεν μπορεί να ενταχτεί</p> <p>Δεν είναι ενταγμένοι γιατί μένουν πολύ λίγο</p> <p>Η προσωρινότητα καταργεί τη δυνατότητα ένταξής τους σε κανονικά τμήματα</p>
			1.1.2.2.4.2. Απαγόρευση από θρησκεία
			<p>1.1.2.2.4.3. Γλωσσικό εμπόδιο</p> <p>Πρόβλημα αποτελεί η γλωσσική επικοινωνία</p> <p>Όταν το παιδί "χάνεται" από την τάξη λόγω γλώσσας το μάθημα δε γίνεται και το παιδί δεν μπορεί να ενταχτεί</p> <p>Η τοποθέτησή του σε μια τάξη όπου μιλιέται μόνο η ελληνική αλλά δε διδάσκεται η γνώση της στους πρόσφυγες ακυρώνει την ένταξή τους</p> <p>Δεν είναι ενταγμένοι γιατί απουσιάζει η κοινή γλώσσα</p>
			1.1.2.2.4.4. Στάση που καλλιεργούν οι γονείς
			1.1.2.2.4.5. Απουσία κοινών δραστηριοτήτων
			<p>1.1.2.2.4.6. Αναποτελεσματική εφαρμογή</p> <p>Δεν αρκούν οι τωρινές προσπάθειες για την ένταξη γιατί κάποια σχολεία δεν το αντιμετωπίζουν καλά</p> <p>Υπόνους για ευθύνες των επίσημων φορέων στη μη ένταξη των μαθητών αυτών</p>
			1.1.2.2.4.7. Απουσία σχετικού προσανατολισμού
			Η εξοικείωση με τη ρουτίνα του σχολείου έχει να κάνει και με το έργο των οργανώσεων

		ού από τις δομές	
		1.1.2.2.4.8. Ανεπάρκεια εκπαιδευτικής πολιτικής ως προς την ένταξη	Αιτία που η ένταξη των μεταναστών και προσφύγων όπως γίνεται δεν είναι κατάλληλη, αποτελεί ότι δεν τους μαθαίνει τη γλώσσα και δεν την εξακριβώνει πριν τους βάλει στην τάξη Η απλή τοποθέτησή τους στο ίδιο το τμήμα (με γηγενείς) δεν είναι απαραίτητα ενταξιακή
1.1.2.3. Αναγκαιότητα ένταξης	1.1.2.3.1. Αναγκαία η επιδίωξη ένταξης		Αναγκαία η επιδίωξη ένταξής τους στο σχολικό πλαίσιο Να υπάρχουν τα παιδιά στα σχολεία, να προσπαθούμε Είμαι θετική στο να γίνει η ένταξη των προσφύγων/ μεταναστών Μολονότι ελλιπής η ένταξη είναι κάτι καλό Πρέπει να γίνεται η ένταξη, βοηθάει και τους δικούς μας Η ένταξη πρέπει να γίνεται Πρέπει να γίνεται η ένταξη γιατί αυτήν τη μερίδα ανθρώπων για να την έχεις με το μέρος σου και κοντά σου και να μη τη βρεις στο μέλλον απέναντί σου Η ένταξη πρέπει να γίνεται γιατί θεωρώ ότι τα παιδιά αυτά πρέπει να ενταχθούν εδώ, σε εμάς Είμαι υπέρ γιατί πρέπει όλοι οι άνθρωποι να πηγαίνουν σχολείο
	1.1.2.3.2. Για πρόληψη παραβατικής συμπεριφοράς		Η ένταξή τους στο σχολείο δρα ανασταλτικά για την εκδήλωση παραβατικής συμπεριφοράς και εγκληματικότητας
	1.1.2.3.3. Για λόγους ψυχολογικούς		Η ένταξή του στο σχολείο αλλάζει την ψυχολογία του αλλοδαπού
	1.1.2.3.4. Για λόγους ενσωμάτωσης		Διαμέσου της ένταξης στο σχολείο ενσωματώνεται στην ελληνική κοινωνία
	1.1.2.3.5. Λόγω προοπτικής εγκατάστασης εδώ		Η ένταξή τους είναι αναγκαία γιατί θα εξακολουθήσουν να υπάρχουν στην ελληνική κοινωνία, δεν εξαφανίζονται διά μαγείας
	1.1.2.3.6. Αναγκαία η ένταξη για πραγματοποίηση ή μόρφωσης		Για να πραγματώνεται το δικαίωμα καθενός μέχρι την ηλικία των δεκαοκτώ να μορφώνεται
1.1.2.4. Προϋποθέσεις ένταξης	1.1.2.4.1. Αποδοχή από τους μαθητές		Να προηγηθεί η αποδοχή από το οικείο μικρό περιβάλλον του σχολείου Η ένταξη θα γίνει μόνο αν τα Ελληνόπουλα έρθουν σε επαφή με μετανάστες στο πλαίσιο του σχολείου Η τοποθέτησή τους σε κανονικό τμήμα γίνεται με βάση και τη διάθεση του τμήματος προς αυτούς
	1.1.2.4.2. Αποδοχή από κοινωνία και γονείς		Αναγκαία η αποδοχή πρώτα από την κοινωνία και τους γονείς
	1.1.2.4.3.		Αναγκαία η μάθηση της γλώσσας για την ένταξη στο σχολείο

			Μάθηση γλώσσας		Προαπαιτούμενο για την ένταξή τους είναι η φοίτηση σε τμήμα ένταξης και η πιστοποίηση ότι έχουν κατακτήσει σε ένα βαθμό τη γλώσσα	
			1.1.2.4.4. Συγκεκριμένη αφετηρία		Να έχει συγκεκριμένη αφετηρία	
			1.1.2.4.5. Προοπτική παραμονής		Η προοπτική της παραμονής στη χώρα δρα ενισχυτικά στην ένταξη	
			1.1.2.4.6. Ύπαρξη κατάλληλης νομοθεσίας		Πρέπει να γίνεται η ένταξη με συγκεκριμένη και λεπτομερή νομοθεσία	
			1.1.2.4.7. Προϊόν συναπόφασης όλων		Ένταξη προϊόν συναπόφασης όλων	
			1.1.2.4.8. Αισθητή η προσπάθεια ένταξης		Να νιώσουν την προσπάθεια για ένταξη	
			1.1.2.4.9. Γνώση από καθηγητές επιπέδου γνώσεων		Αν οι καθηγητές κι οι δάσκαλοι γνωρίζουν το επίπεδο γνώσεών τους, μπορούν να βοηθήσουν	
			1.1.2.4.10. Δυνατότητα παρακολούθησης μαθήματος		Η ένταξη διευκολύνεται αν το παιδί μπορεί και παρακολουθεί το μάθημα	
1.2. Αλληλεπίδραση σχολείου και προσφύγων μαθητών	1.2.1. Διδασκαλία προσφύγων	1.2.1.1. Διδασκόμενα μη γλωσσικά μαθήματα	1.2.1.1.1. Μαθήματα υποχρεωτικής παρακολούθησης	1.2.1.1.1.1. Όλα τα μαθήματα που κάνουν οι Έλληνες	Ό,τι κάνουν οι Έλληνες	
					Όλα τα μαθήματα στο πρόγραμμα	
					Τα παιδιά αυτά ακολουθούν το πρόγραμμα των Ελλήνων με έμφαση στη Γλώσσα	
					Περιλαμβάνει τα πάντα πρόγραμμα σπουδών	
					Διδάσκουμε τα μαθήματα που ορίζει το Κράτος	
				1.2.1.1.1.2. Θεωρητικών επιστημών	Θρησκευτικά	
					Ιστορία	
					Γλώσσα	
					1.2.1.1.1.3. Θετικών επιστημών	Μαθηματικά
						Εκτός από τις ξένες γλώσσες διδάσκονται και Μαθηματικά, Φυσική
						Φυσική
						Γεωγραφία
					Παρακολουθούν τα Μαθηματικά	
					Μαθήματα Θετικών επιστημών	
	Για τη Φυσική δεν έχουν άποψη, προσφέρεται και έτσι το κάνουν					
1.2.1.1.1.4. Πληροφορική	Υπολογιστές					
	Κάνουν Πληροφορική όταν υπάρχει διαθέσιμος καθηγητής που πρέπει να συμπληρώσει το ωράριό του Κατά περίπτωση και περιστασιακά διδάσκονται ή όχι Πληροφορικά –Τεχνολογία στα σχολεία					
1.2.1.1.1.5. Καλλιτεχνικής φύσεως	Ζωγραφική					
	Μουσική					
	Στο πρόγραμμα σπουδών του σχολείου αυτού υπάρχουν τομείς που προωθούν τις Τέχνες, τα Εικαστικά					
1.2.1.1.1.6. Ξενογλώσσα	Αγγλικά					
1.2.1.1.2. Παρεχόμενες γνώσεις	1.2.1.1.2.1. Στο γλωσσικό κομμάτι	Οι γνώσεις που παρέχει ο εκπ/κός περιορίζονται πιο πολύ στο κομμάτι της γλώσσας				
	1.2.1.1.2.2.	Τα παιδιά δε μαθαίνουν διαφορετικά πράγματα λόγω μη απαραίτητου υποβάθρου				

		Όχι διαφορετικά πράγματα		
1.2.1.2. Διδασκόμενα γλωσσικά μαθήματα	1.2.1.2.1. Γλώσσες που ήδη κατέχουν	1.2.1.2.1.1. Μέτρια / καλή πρότερη γνώση Αγγλικής	Ήδη ξέρουν Αγγλικά Ξέρουν πάρα πολύ καλά Αγγλικά Να ξεφεύγει καμιά λέξη Στα κέντρα τους προπαρασκευάζουν στα αγγλικά Έχουν ήδη ικανοποιητικό γνωστικό στα αγγλικά από τις δομές Γνωρίζουν αγγλικά του καθημερινού λόγου, όχι ορολογία επί του αντικειμένου	
		1.2.1.2.1.2. Καλή πρότερη γνώση Ελληνικής	Κάποιοι χρόνια εγκατεστημένοι μιλούν την ελληνική πολύ καλά ακόμα και με ντοπιολαλιά	
		1.2.1.2.1.3. Φαρσί, Αραβικά, Αγγλικά	Γλώσσες γνωστές: φαρσί, αραβικά και λίγα αγγλικά	
		1.2.1.2.1.4. Μητρική τους γλώσσα	Ξέρουν μόνο τη μητρική και ίσως μόνο ως προφορικό λόγο Στις δομές όπου μένουν μπορεί να κάνουν και μαθήματα μητρικής γλώσσας	
	1.2.1.2.2. Γλώσσες που δεν κατέχουν	1.2.1.2.2.1. Όχι γνώση Ελληνικής	Δεν κατέχουν την ελληνική γλώσσα Τα παιδιά δεν ξέρουν καθόλου την ελληνική και βαριούνται να κάθονται	
		1.2.1.2.2.2. Όχι γνώση Αγγλικής	Όποιες γνώσεις αγγλικής κατέχουν είναι πολύ απλές, τα αγγλικά της καθημερινής επικοινωνίας	
		1.2.1.2.2.3. Όχι γνώση μητρικής τους γλώσσας	Ελλειμματικό γλωσσικό επίπεδο και στη μητρική τους	
	1.2.1.2.3. Γλώσσες που διδάσκονται οι πρόσφυγες	1.2.1.2.3.1. Ξένες γλώσσες	1.2.1.2.3.1.1. Γερμανικά	Γερμανικά
			1.2.1.2.3.1.2. Αγγλικά	Αγγλικά
			1.2.1.2.3.1.3. Γαλλικά	Γαλλικά
		1.2.1.2.3.1.4. Διδασκόμενες γλώσσες: αγγλικά, γερμανικά ή γαλλικά	Οι ξένες γλώσσες είναι τα γαλλικά, τα γερμανικά, τα αγγλικά που καθεμιά διδάσκεται δύο ώρες Είναι δύσκολο να διδάσκονται πέραν της Αγγλικής λόγω ωρολογίου προγράμματος Αν υπάρχει ευχέρεια, διδάσκονται και Γερμανικά. Διδασκαλία Αγγλικών, Γερμανικών Προαιρετική στο σχολείο αυτό και αυτοσχεδιαστικά η διδασκαλία αγγλικών σε πρόσφυγες	
	1.2.1.2.3.2. Ελληνική γλώσσα	Ελληνικά	Πολλές ώρες ελληνικά Στη ΖΕΠ διδάσκονται 15 ώρες νεοελληνικής γλώσσας Διδάσκονται τις γλώσσες: αγγλικά και ελληνικά	
	1.2.1.2.4. Γλώσσες που δίνεται έμφαση	1.2.1.2.4.1. Κάθε καθηγητής δίνει έμφαση στο δικό του μάθημα	1.2.1.2.4.1.1. Ο καθένας στο δικό του	Η καθηγήτρια Γερμανικών στα Γερμανικά Η καθηγήτρια Αγγλικών στα Αγγλικά
			1.2.1.2.4.2. Έμφαση στα Ελληνικά	Έμφαση στα ελληνικά Τα παιδιά, αν υπάρχει καθηγητής, κάνουν 13 ώρες ελληνικά, είναι πολλές Με τη διδασκαλία της ελληνικής διευκολύνεται και η ενσωμάτωσή τους στα άλλα μαθήματα Οι 15 ώρες ελληνικών ημερησίως καταμερίζονται ανά τρεις και φέρνουν αποτέλεσμα Δύο ώρες κάθε μέρα Ελληνικά στο τμήμα υποδοχής II

			Έμφαση κυρίως στα ελληνικά
		1.2.1.2.4.3.	Έμφαση σε αγγλικά και γερμανικά
		Έμφαση στα αγγλικά/γερμανικά	Διδάσκεται με έμφαση η αγγλική
			Αρκεί η έμφαση στην Αγγλική ως ξένη γλώσσα
	1.2.1.2.5.	1.2.1.2.5.1.	Αν εφαρμόζεται σωστά το πρόγραμμα σπουδών γλωσσικής διδασκαλίας είναι μια χαρά
	Πρόγραμμα σπουδών γλωσσικής διδασκαλίας	Επαρκές με σωστές προϋποθέσεις	
		1.2.1.2.5.2.	Ανεπαρκές είναι το πρόγραμμα γλωσσικής διδασκαλίας
		Ανεπαρκές	Όχι καλή δουλειά από το Κράτος (στη διδασκαλία ελληνικών)
			Το μεγαλύτερο μέρος της σχολικής χρονιάς περνούσε χωρίς να διδάχτούν τις ώρες των ελληνικών
			Πρόχειρο και απροετοίμαστο
			Θέλει δουλειά το πρόγραμμα σπουδών γλωσσικής διδασκαλίας
			Εναπόκειται στον εκπαιδευτικό η τήρηση συστηματικής οδού εκμάθησης της ελληνικής
		1.2.1.2.5.3.	Ο χρόνος που έχει αφιερωθεί και έχουμε στη διάθεση μας δεν είναι ικανοποιητικός
		Ανεπάρκεια χρόνου	
		1.2.1.2.5.4.	Το πρόγραμμα γλωσσικής διδασκαλίας δεν είναι το επιθυμητό
		Όχι επιθυμητό	Η απλή παρουσία τους στην τάξη δε βοηθά, πρέπει να υπάρχει αρμόδιος καθηγητής
		1.2.1.2.5.5.	Η αρνητική ελληνική γλωσσική πολιτική όσον αφορά τη διδασκαλία της μητρικής τους είναι αντιφατική σε σχέση με τις ελληνικές απαιτήσεις περί διδασκαλίας της ελληνικής στην Αμερική
		Αντίφαση ελληνικής πολιτικής με τις απαιτήσεις της για διδασκαλία ελληνικής στο εξωτερικό	Θα πρέπει να διδάσκεται η γλώσσα τους όπως απαιτούσαμε και εμείς σε παρόμοια κατάσταση
1.2.1.3.	1.2.1.3.1.		Στα μαθήματα που υποτιμάμε εμείς
Προτιμώμενα μαθήματα	Χαμηλής αναγνώρισης μαθήματα από γηγενείς		
	1.2.1.3.2.		Να είναι στους υπολογιστές
	Συμμετοχή σε Υπολογιστές		Θέλουν με ευχαρίστηση να κάνουν Πληροφορική
			Όλα τα παιδιά χαίρονται με τους υπολογιστές
	1.2.1.3.3.		Ενδιαφέροντα και τα εργαστήρια του τομέα Υγείας- Πρόνοιας
	Συμμετοχή σε Τομέα Υγείας και Πρόνοιας		
	1.2.1.3.4.		Μπαίνουν να παρακολουθήσουν το μάθημα project
	Συμμετοχή στο μάθημα του project		
	1.2.1.3.5.		Παρακολουθούν και τη Ζώνη Δημιουργικών Δραστηριοτήτων, παραπλήσια του project
	Συμμετοχή στη Ζώνη Δημιουργικών Δραστηριοτήτων		
	1.2.1.3.6.		Μπαίνουν στο Γεωπονίας, Τροφίμων και Ποτών και μαγειρεύουν
	Συμμετοχή στο τμήμα Γεωπονίας, Τροφίμων και Ποτών		
	1.2.1.3.7.		Ενδιαφέρον και στα Οικονομικά, αν και δύσκολο
	Συμμετοχή σε Οικονομικά		Στα Οικονομικά κρατάνε λογιστικά βιβλία
	1.2.1.3.8.		Να κάνουν Γυμναστική
	Συμμετοχή στη Γυμναστική		Θέλουν με ευχαρίστηση να κάνουν Γυμναστική
			Ποδόσφαιρο
	1.2.1.3.9.		Οι ξένοι μαθητές προτιμάνε ιδιαίτερα το μάθημα των αγγλικών

	Συμμετοχή σε ξένες γλώσσες		Τα αγγλικά είναι ενδιαφέρον μάθημα για αυτούς, κρατούν σημειώσεις και συμμετέχουν Θέλουν να κάνουν Αγγλικά ή Γερμανικά Προτιμούν να κάνουν Γερμανικά
	1.2.1.3.10 Λόγοι προτίμησης μαθημάτων	1.2.1.3.10.1. Φυγή σε άλλη χώρα 1.2.1.3.10.2. Αγγλικά πιο εύκολη γλώσσα	Θέλουν τα ξενόγλωσσα γιατί ίσως να θέλουν να φύγουν Χρήσιμα τα αγγλικά ως ενδιάμεση γλώσσα στο στόχο τους για φυγή σε άλλη χώρα Είναι πιο εύκολο μάθημα τα αγγλικά, δε βαριούνται και συμμετέχουν
1.2.1.4. Μη προτιμώμενα μαθήματα	1.2.1.4.1. Ελληνικά		Ελληνικά προτιμούν να μη μάθουν Δε θέλουν να μείνουν εδώ και κρίνουν ότι η παρεχόμενη παιδεία των ελληνικών δεν είναι χρήσιμη
1.2.1.5. Εκπαιδευτικός	1.2.1.5.1. Εκπαιδευτικοί που διδάσκουν	1.2.1.5.1.1. Έλληνες εκπαιδευτικοί που διδάσκουν 1.2.1.5.1.2. Εκπαιδευτικοί άλλης ειδικότητας	Ελληνίδα Είμαι ανειδίκευτη – καμία σχέση με τη Φιλολογία Δίδασκα στα παιδιά αυτά μέχρι που να έρθει η υπεύθυνη εκπαιδευτικός
	1.2.1.5.2. Συνέπεια στην άσκηση εκπαιδευτικού έργου	1.2.1.5.2.1. Προσπάθεια εκπαιδευτικών για την παροχή γνώσεων 1.2.1.5.2.2. Προσπάθεια για επικοινωνία 1.2.1.5.2.3. Προσπάθεια εκπ/κών για τήρηση νομοθετικών ρυθμίσεων 1.2.1.5.2.4. Κατανόηση εκπαιδευτικών 1.2.1.5.2.5. Φιλοτιμία-επιμονή-εκπ/κών	Προσπαθούμε να τους μάθουμε Προσπαθούμε να τους βοηθήσουμε Οι συνάδελφοι κάνουν μεγάλη προσπάθεια στη γλώσσα Μεγάλη προσπάθεια από καθηγητές Παρά το γλωσσικό εμπόδιο οι εκπ/κοί προσπαθούν Έγιναν προσπάθειες η παράδοση να γίνεται στα αγγλικά, αλλά δεν τα καταλαβαίνουν Μπορεί να μην πήγαμε καλά στην αρχή αλλά τους προσφέραμε Καταβάλλεται μεγάλη προσπάθεια από εκπ/κούς ώστε η δομή να αποδώσει Προσπαθώ στο μάθημά μου να επικοινωνήσω με τους πρόσφυγες Προσπαθώ να κάνω χρήση αγγλικής παρόλο που δεν τη ξέρω καλά Οι εκπ/κοί προσπαθούν να εφαρμόζουν τις νομοθετικές ρυθμίσεις και τις αποφάσεις Οι εκπ/κοί προσπαθούν να εφαρμόζουν τις νομοθετικές ρυθμίσεις και τις αποφάσεις συναισθανόμενοι την ευθύνη τους Επίδειξη κατανόησης όπως στους υπόλοιπους Διαρκής προσπάθεια ένταξης του ίδιου του εκπαιδευτικού στις προκύπτουσες ανάγκες Η βαθμολογική επιείκεια για τους πρόσφυγες οδηγεί σε ανισότητα με τους γηγενείς γιατί κάποιοι θα πάρουν πτυχίο Είναι παιδιά, άρα τους δικαιολογείται σε ένα βαθμό μια κάποια αντίδραση επειδή αδυνατούν να παρακολουθήσουν το μάθημα στην ελληνική Επιμονή, πείσμα εκπαιδευτικών Ο καθένας δημιουργεί με θέληση, μεράκι και φαντασία Στην Ελλάδα προσπαθούμε να τους ανοίξουμε τη χώρα και την καρδιά μας, να νιώσουν ασφαλείς Οι γνώσεις είναι το λιγότερο που μπορώ να τους δώσω στα Μαθηματικά Παρά τις δυσκολίες, οι εκπαιδευτικοί καταβάλλουν προσπάθεια να ανταποκριθούν στις ανάγκες τους
	1.2.1.5.3. Δυσκολίες καθηγητών	1.2.1.5.3.1. Δυσκολία / αναποτελεσματι	Δεν γίνεται το μάθημα στα Αγγλικά Δυσκολία εξήγησης μαθήματος Ιστορίας στα Αγγλικά Παράλογο να θέλουν να μιλάμε στα αγγλικά

στην παράδοση του μαθήματος	κότητα μαθήματος στην Αγγλική	Το επίπεδο γηγενών στην αγγλική δεν είναι πολύ καλό, άρα δεν κατανοούν την παράδοση τμήματος του μαθήματος στην αγγλική
		Όταν ο καθηγητής κάνει χρήση της αγγλικής χρονοτριβεί
		Δεν είναι θεμιτό και δεν μπορεί να υφίσταται στο σχολείο η χρήση της αγγλικής για την επικοινωνία σε μαθήματα ελληνικής γλώσσας
		Οι προσπάθειες στα αγγλικά δεν απέδωσαν γιατί και η αγγλική έχει την ορολογία της, ειδικούς όρους
	1.2.1.5.3.2. Θέληση μεταναστών/πρ οσφύγων για μάθημα στα Αγγλικά	Η πλειοψηφία τάξεων με μεγάλο μέρος του δυναμικού να είναι μετανάστες δεν είναι εξοικειωμένη με τα αγγλικά
		Δεν ξέρουν ελληνικά και θέλουν να μιλάμε στα αγγλικά
	1.2.1.5.3.3. Μηδενική/περιορισμένη γνώση ξένων γλωσσών από εκπ/κούς	Θέλουν οι εκπ/κοί να μιλάμε αγγλικά
		Πρόβλημα επικοινωνίας οι εκπ/κοί αν δε ξέρουν αγγλικά ή γαλλικά
		Δεν έχω καλή γνώση των αγγλικών
	1.2.1.5.3.4. Απουσία προεξοικείωσης με έννοιες	Όσοι καθηγητές δε μιλούν αγγλικά δυσκολεύονται στο μάθημα, λείπει η ενδιάμεση γλώσσα
		Η απουσία προεξοικείωσης των μαθητών για όσα θεωρούνται αυτονόητα, επιφέρει δυσκολίες στη διδασκαλία του εκπ/κού
	1.2.1.5.3.5. Άγνοια εκπ/κών στη χρήση Η/Υ	Κάποιοι καθηγητές μεγάλης ηλικίας δεν ξέρουν τη χρήση του Η/Υ επομένως δεν τις χρησιμοποιούν
	1.2.1.5.3.6. Ζωηρότητα μαθητών – Μη υπακοή στους κανόνες της τάξης	Κάποιοι μαθητές όπως και στους Έλληνες
		Συχνή εκδήλωση υπερκινητικότητας
		Στη χειρότερη των περιπτώσεων είναι άτακτοι και θέλουν να φύγουν
		Δεν τηρούνται από τους μαθητές αυτούς οι αυτονόητες εντολές για την παρουσία τους στην τάξη
	1.2.1.5.3.7. Αδιαφορία μαθητών	Αδιάφοροι μαθητές όπως και στους Έλληνες
		Η ανοργανωσιά και η συνεπαγόμενη απουσία κινήτρου παράγει δυσκολία στην τάξη
	1.2.1.5.3.8. Ποικιλία γνωστικού επιπέδου/χαμηλό επίπεδο	Το γνωστικό επίπεδο των μαθητών ποικίλει από Α΄ Γυμνασίου μέχρι Γ΄ Λυκείου
		Άλλα διδάσκει η Ιστορία των Μαθηματικών για γνώσεις κι άλλα διαπιστώνουν οι καθηγητές
Καλά αγγλικά αλλά όχι τα απλά Μαθηματικά		
Κάποια παιδιά ποτέ δε φοίτησαν στη χώρα τους		
Κάποιοι μετανάστες μαθητές δεν έχουν καμιά γνώση υπολογιστών		
Κάποια πράγματα στην Επιστήμη οι εκπαιδευτικοί μπορούν να τα πουν στα αγγλικά αλλά οι πρόσφυγες δεν τα καταλαβαίνουν		
Πολλοί δεν μιλάνε ούτε καν αγγλικά και δεν καταλαβαίνουν τον καθηγητή αν τα πει στα αγγλικά		
1.2.1.5.3.9. Γλωσσικό εμπόδιο	Αφού δεν καταλαβαίνουν ούτε ελληνικά ούτε αγγλικά πώς να τα εξηγήσει ο καθηγητής;	
	Δυσκολεύομαι λίγο για τη γλώσσα που θα χρησιμοποιήσω	
	Υπάρχουν δυσκολίες με τη γλώσσα και την απόδοση των μαθηματικών εννοιών	
	Το γλωσσικό πρόβλημα είναι εντονότερο σε άλλα μαθήματα	
	Είναι παράλογο και αδύνατο ο εκπαιδευτικός να πρέπει να ξέρει τη δική τους γλώσσα	
	Η επικοινωνία είναι ανύπαρκτη γιατί δεν ξέρουν ούτε αγγλικά	
	Αδυνατούν να καταλάβουν το μάθημα στα αγγλικά και να κάνουν διάλογο	
	Δεν καταβάλλω προσπάθεια επικοινωνίας γιατί απουσιάζει η δυνατότητα επικοινωνίας λόγω του γλωσσικού	
	Με τη γλωσσική Βαβέλ όλα τα άλλα είναι ανύπαρκτα, για τι μάθημα μιλάμε;	
Μιλάμε στην τάξη άλλη γλώσσα		

			<p>Δυσκολία με ορολογία ακόμα και αν είναι χρόνια εδώ</p> <p>Η απουσία γλώσσας επικοινωνίας επιβαρύνει τις ήδη υπάρχουσες αντικειμενικές δυσκολίες για τη Φυσική</p>
		1.2.1.5.3.10.	<p>Ποικιλία μητρικών γλωσσών στην τάξη</p> <p>Ποικιλία μητρικών γλωσσών στην τάξη</p> <p>Δυσκολία συνδυασμού ανισοδύναμων γλωσσικά ομάδων</p>
		1.2.1.5.3.11.	<p>Συχνά ο εκπαιδευτικός νιώθει ανήμπορος σε τάξεις με πρόσφυγες μέσα εξίσου με τάξεις όπου το επίπεδο των μαθητών διαφέρει</p> <p>Στην τάξη των προσφύγων εκδηλώνονται πολλά προβλήματα ανάλογα με αυτά των γηγενών</p>
		1.2.1.5.3.12.	<p>Ανασφάλεια/αίσθηση αδυναμίας</p> <p>Ανασφάλεια εκπαιδευτικού σχετικά με επάρκεια διδασκαλίας του</p> <p>Η αδυναμία μου ανταποκριθώ μου προκαλεί στεναχώρια</p> <p>Με εμφανείς τις ελλείψεις του συστήματος ο εκπαιδευτικός κάποτε μοιάζει με καραγκιόζη</p>
		1.2.1.5.3.13.	<p>Με προσθήκη νέων μαθητών χωρίς υπόβαθρο μετά από μήνες ο καθηγητής πάει πάλι από την αρχή</p> <p>Διαρκής ανανέωση του μαθητικού δυναμικού στη χρονιά</p> <p>Ενδεχομένως το έργο του καθηγητή να οικοδομείται και να διαλύεται από τη συχνή μετακίνηση μαθητών</p> <p>Η συνεχής ανασύνθεση της τάξης δυσχεραίνει το εκπαιδευτικό έργο</p> <p>Δύσκολη η διατήρηση καλού επιπέδου λόγω διαρκών μετακινήσεων</p>
		1.2.1.5.3.14.	<p>Η ανισόρροπη αντιμετώπιση αλλοδαπών και γηγενών από το σύστημα πιθανόν θα προκαλέσει προβλήματα, πώς θα αφήσω στην ίδια τάξη τον γηγενή</p> <p>Ο καθηγητής δεν μπορεί να εγκαταλείψει για χάρη τους τα άλλα τα παιδιά, είναι άδικο να μείνουν πίσω</p>
		1.2.1.5.3.15.	<p>Μεγάλη δυσκολία στη διδασκαλία ελληνικών</p> <p>Δυσκολία στη διδασκαλία της ελληνικής το πρόβλημα</p> <p>Αδυναμία διδασκαλίας σε παιδιά που δε ξέρει Ελληνικά</p>
		1.2.1.5.3.16.	<p>Μη συνεχής και περιστασιακή εκπαιδευτική πράξη</p> <p>Με τις συχνές μετακινήσεις μαθητών δεν υφίσταται ένα σταθερό μαθητικό δυναμικό και γνωστικό επίπεδο</p> <p>Η διάρκεια της μετακίνησής τους είναι κρίσιμα σημασίας για την αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας</p>
		1.2.1.5.3.17.	<p>Διαφοροποιείται η διδασκαλία απ' ό,τι στα υπόλοιπα παιδιά, τελείως διαφορετική</p> <p>Κάποια δεν ξέρουν να συμπεριφέρονται στην τάξη γιατί ποτέ δεν είχαν φοιτήσει</p>
		1.2.1.5.3.18.	<p>Απουσία εγχειριδίου</p> <p>Δεν υπάρχει κοντινός και λειτουργικός εξοπλισμός</p>
1.2.1.6.	1.2.1.6.1.	1.2.1.6.1.1.	<p>Η πραγμάτωση της διδασκαλίας</p> <p>Μέθοδοι διδασκαλίας προσφύγων</p> <p>1.2.1.6.1.1. Σύνταξη διαγνωστικών τεστ από εκπ/κούς</p> <p>1.2.1.6.1.2. Συνδυασμός Ελληνικής με Αγγλική γλώσσα</p>
			<p>Οι καθηγητές συντάσσουν διαγνωστικά τεστ ανάλογα με τα δικά του στάνταρ ο καθένας</p>
			<p>Τα λέμε στα Αγγλικά και μετά στα Ελληνικά</p> <p>Χρειάζεται το μισό μάθημα να γίνεται στα αγγλικά</p> <p>Χρήση αγγλικών με βοηθητικό ρόλο</p> <p>Δίδασκα συνδυασμό αγγλικών και ελληνικών λέξεων και προτάσεων ώστε να μάθουν βασικές ελληνικές φράσεις</p> <p>Στο μάθημα αγγλικών γράφω και τις ελληνικές λέξεις ή τις εκφράσεις στα αγγλικά</p> <p>Ο καθηγητής κάνει τη μετάφραση</p> <p>Στο μάθημα χρησιμοποιείται συνδυασμός ελληνικής και αγγλικών</p> <p>Στο μάθημα αρχικά γίνεται χρήση της αγγλικής ώπου να μιλήσουν κάποια ελληνικά</p> <p>Την Ιστορία την κάνω δίγλωσση για πρακτικούς λόγους αν και δεν επιτρέπεται</p> <p>Χρησιμοποιώ τα Αγγλικά</p>

		Αγγλική ως ενδιάμεση γλώσσα
		Συνενοούμαστε με τη χρήση Αγγλικής
1.2.1.6.1.3.	Συνδυασμός Αγγλικής με μετάφραση που ανατίθεται σε ομόγλωσσους συμμαθητές τους	Στην τάξη των προσφύγων υπάρχει η ευχέρεια να μιλήσει ο καθηγητής στα αγγλικά ή να αναθέσει σε αυτούς που ξέρουν να μεταφράσουν Οι μαθητές αλληλοβοηθούνται από συμμαθητές τους που ξέρουν καλά μια ξένη γλώσσα, αγγλικά, γαλλικά
1.2.1.6.1.4.	Συνδυασμός δυο εκπαιδευτικών για πραγματοποίηση μαθήματος σε διαφορετικές διδακτικές ώρες	Μοιράζομαι το μάθημα με άλλη συνάδελφο Βλέπει καθεμιά πού έχει σταματήσει και πάμε παρακάτω.
1.2.1.6.1.5.	Συνέργια καθηγητών για διδασκαλία προσφύγων	Έξτρα Ελληνικά σε πρόσφυγες από εκπαιδευτικούς Ε.Α. Επιπλέον διδασκαλία σε πρόσφυγες μεικτών τμημάτων Επιπλέον διδασκαλία Ελληνικών για να μπορέσουν να παρακολουθήσουν
1.2.1.6.1.6.	Χρήση βιβλίων σε φωτοτυπίες από ίντερνετ	Τα μοιράζουμε σε φωτοτυπίες και κάνουμε μάθημα Ελλιπές εγχειρίδιο από το Internet αλλά βοήθησε Αναζήτηση βιβλίων και βοηθημάτων από αυτά που προορίζονται για ξένους
1.2.1.6.1.7.	Πρωτοβουλία εκπαιδευτικών για ευέλικτη διδασκαλία	Έδειξα άλλα πράγματα μέσω υπολογιστή και προτζέκτορα Διδασκαλία Μυθολογίας αντί για Ιστορία Ο εκπαιδευτικός αυτενεργεί Αξιοποίηση της φαντασίας των εκπαιδευτικών Συχνά εφαρμόζεται η εξατομικευμένη διδασκαλία σε τάξεις με μαθητές διαφορετικού επιπέδου ή πρόσφυγες Χρήση της νοηματικής ως έσχατη λύση επικοινωνίας Οι καθηγητές γράφουν λέξεις και την προφορά τους για να καλύψουν τα κενά από την άγνοια της γλώσσας Δεν ακολουθώ πιστά το πρόγραμμα σπουδών αλλά το διαμορφώνω στα δεδομένα Δίνω φωτοτυπίες σε ελληνικά και αγγλικά Με δική μου πρωτοβουλία και χωρίς βοήθεια του Υπουργείου δίνω μεταφράσεις στη Γεωγραφία Ο εκπαιδευτικός εφαρμόζει ευέλικτη διδασκαλία με αμφίβολο αποτέλεσμα Οι εκπαιδευτικοί λειτουργούν με πατέντες και αυτοσχεδιάζουν
1.2.1.6.1.8.	Λιγότερη αφιέρωση χρόνου στους πρόσφυγες	Δε στέκεσαι Δε γινόταν να στέκομαι να εξηγώ σε κάθε παράγραφο/ Επιλέγω να απευθύνομαι στο μεγαλύτερο τμήμα της τάξης παρά να κάνω προσαρμογή της διδασκαλίας σε αυτούς
1.2.1.6.1.9.	Προσπάθεια εκπαιδευτικού για αφιέρωση χρόνου σε πρόσφυγες	Προσπαθούσα να το κάνω Αφιερώνω χρόνο ειδικά για τους αδύναμους γηγενείς αλλά και για τους μη γνώστες της ελληνικής μετανάστες
1.2.1.6.1.10.	Σύσταση ομάδων	Σύσταση ομάδων προσφύγων μαθητών Διάταξη της τάξης ώστε τα παιδιά να κάθονται δίπλα σε άλλα που ξέρουν αγγλικά για να τα βοηθούν
1.2.1.6.1.11.	Χρήση Τ.Π.Ε. από εκπαιδευτικούς για κατανόηση μαθήματος	Χρησιμοποίησα το κινητό μου και τους έδειξα εικόνες για να καταλάβουν Χρήση καινοτόμων διδακτικών μεθόδων και διδασκαλία με Τ.Π.Ε στα μη γλωσσικά Το εργαλείο μου (Πληροφορική) και η γλώσσα αγγλικών βοηθάει στην επικοινωνία

			Έχω βοηθηθεί από υπολογιστές γιατί εκεί υπάρχουν site με διδασκαλία και παιχνίδια που κάνουν το μάθημα ευχάριστο και πιο εύκολο
			Οι άλλοι καθηγητές χρησιμοποιούν Τεχνολογίες Πληροφορικής
			Έγκεται στον καθηγητή αν θα αξιοποιήσει τις ΤΠΕ
			Χρησιμοποιώ CD σε CD Player για να έχουν ακούσματα τα παιδιά
			Αναζητώ πολυμεσικό υλικό που τους βοηθάει
			Είμαι φανατική χρήστρια τεχνολογιών και θέλω υπολογιστή και διαδραστικό για να κάνω μάθημα
			Περιστασιακή χρήση εξοπλισμού του διδάσκοντος
	1.2.1.6.1.12. Εργασίες Project		Στη Ζώνη Δημιουργικών Δραστηριοτήτων, σε θέματα κοινού ενδιαφέροντος παράγουν εργασίες
			Στο μάθημα project οι μαθητές με Η/Υ παρουσιάζουν εργασία για ενδιαφέροντα θέματα
	1.2.1.6.1.13. Αναζήτηση εκπαιδευτικού υλικού		Πρωτοβουλία εκπαιδευτικού για εύρεση υλικού διδασκαλίας στα ελληνικά
			Ανακάλυψα εργαλείο διδασκαλίας και στη γλώσσα τους
			Βρήκα ένα βιβλίο διδασκαλίας προσφύγων από συνάδελφο στη Γερμανία, προσωπική πρωτοβουλία, όχι του κράτους
			Με δική μου πρωτοβουλία βρήκα ένα εγχειρίδιο
1.2.1.7. Διαθεματική πραγμάτωση διδασκαλίας	1.2.1.7.1. Άγνοια επί της διαθεματικότητας		Δεν μπορώ να απαντήσω για το πρόγραμμα σπουδών από διαθεματικής άποψης, δεν ξέρω
	1.2.1.7.2. Όχι χρήση διαθεματικής μεθόδου διδασκαλίας	1.2.1.7.2.1. Έλλειψη προγράμματος σπουδών ως προς τη διαθεματικότητα	Δεν προνοεί για τη συνεργασία καθηγητών διαφορετικών κλάδων
			Δεν αναφέρει τίποτα για συνεργασία καθηγητών
			Απουσία διαθεματικότητας
			Είναι πολύ τμηματικό αυτό που γίνεται
			Τυπικά, από το πρόγραμμα, διαθεματικότητα δεν υπάρχει ούτε για τους γηγενείς
			Η διαθεματικότητα στα δικά μας σχολεία έχει ψιλοχθεί
			Δυνατότητα για διαθεματικότητα υπάρχει μόνο στις σχολικές γιορτές
			Τώρα δεν υπάρχει διαθεματικότητα στο σχολικό πρόγραμμα μέσω project σε σχέση με παλιά
			Η διαθεματική εκπ/ση δεν εφαρμόζεται σε όλα τα μαθήματα
			Στο σχολείο αυτό δεν εφαρμόζεται η διαθεματική προσέγγιση μολονότι είναι πολύ καλή
			Η διαθεματικότητα στο ελληνικό σχολείο γενικά άρα και στην εκπαίδευση μεταναστών δεν υλοποιείται
			Υπάρχει διαθεματικότητα αλλά μπορεί να βελτιωθεί
			Έχουν καταργηθεί τα project όπου μπορεί να εφαρμοστεί η διαθεματικότητα
			Η απουσία εγχειριδίου καταργεί τη δυνατότητα για διαθεματικότητα
			Δεν υπάρχει διαθεματικότητα μεταξύ των μαθημάτων
			Το πρόγραμμα σπουδών δεν είναι πλούσιο γιατί δεν υπάρχουν διαθέσιμοι καθηγητές ώστε να διδάσκονται πολλά μαθήματα

	1.2.1.7.3. Χρήση διαθεματικής μεθόδου	1.2.1.7.3.1. Διαθεματικότητα α σε μαθήματα ειδικότητας και αγγλικά	Η διαθεματική εκπ/ση γίνεται στα μαθήματα ειδικότητας και στα αγγλικά πιο εύκολα		
		1.2.1.7.3.2. Διαθεματικότητα α στα project ή τα εκπαιδευτικά προγράμματα και στη Θεματική Εβδομάδα	Διαθεματικότητα μέσω project ή εκπαιδευτικών προγραμμάτων Διαθεματικότητα μέσω project Διαθεματικότητα στη θεματική εβδομάδα		
		1.2.1.7.3.3. Διαθεματικότη α με πρωτοβουλία καθηγητών	Πρωτοβουλία διαθεματικής συνεργασίας καθηγητών Λειτουργήσει από καθηγητές για κάλυψη αναγκών Η διαθεματική διεκπεραίωση ενός θέματος είναι ζήτημα της ιδιοσυγκρασίας του καθηγητή Η διαθεματική διεκπεραίωση ενός θέματος είναι ζήτημα της διάθεσης του καθηγητή Τα εκπαιδευτικά προγράμματα ενδείκνυνται για καλύτερη διαθεματική προσέγγιση Οι καθηγητές έχουν μια τάση για διαθεματικότητα, αλλά όχι μεγάλη		
		1.2.1.8. Πραγμάτωση διδασκαλίας με χρήση Τ.Π.Ε.	1.2.1.8.1. Επάρκεια ή μη ηλεκτρονικών μέσων διδασκαλίας- Τεχνολογίες Πληροφορικής	1.2.1.8.1.1. Επάρκεια Τεχνολογιών Πληροφορικής στο σχολείο	Επαρκή
					Βοήθεια από σχολείο
					Υπάρχουν υποδομές
					Στην Πληροφορική αντιστοιχεί σε κάθε παιδί ένας υπολογιστής
					Επαρκείς σε γενικές γραμμές οι υπολογιστές
					Υπάρχει η δυνατότητα χρήσης των ΠΠΕ
					Επαρκείς οι Τεχνολογίες της Πληροφορικής, τα σχολεία αυτά έχουν και Τομέα Πληροφορικής
Επαρκείς οι Τεχνολογίες Πληροφορικής, πλήρης ο εξοπλισμός					
Υπάρχουν διαθέσιμες τεχνολογίες για όποιον επιδεικνύει φιλομάθεια και θέλει να γίνει ερευνητής, να αποκτήσει τη γνώση					
Υπαρξη Τ.Π. στο εργαστήριο Φυσικής					
1.2.1.8.2. Όχι χρήση Τ.Π.Ε. από το φόβο καταστροφής	1.2.1.8.1.2. Ανεπάρκεια Τεχνολογιών Πληροφορικής σε τάξη προσφύγων	Μετακινείσαι σε άλλη τάξη για να δείξεις			
		Σε άλλη τάξη			
		Μόνο ένα το εργαστήριο Πληροφορικής και ένας ο προτζέκτορας που πάει και έρχεται			
		Οι Τεχνολογίες Πληροφορικής δεν είναι επαρκείς			
		Όχι επαρκή οπτικοακουστικά μέσα			
		Υπάρχει μόνο κεντρικός υπολογιστής και προτζέκτορας			
		Δεν υπάρχουν πολλά εποπτικά τεχνολογικά μέσα, είναι περιορισμένα, δεν υπάρχουν σε όλες τις τάξεις			
		Δεν μπορώ να κάνω αυτά που θέλει το βιβλίο γιατί δεν έχω υπολογιστή στο λυόμενο			
		Χρησιμοποιώ δικό μου λάπτοπ αντί διαδραστικού			
		Τα σχολεία δεν είναι εξοπλισμένα με Τ.Π.Ε. σε όλες τις τάξεις			
Απουσία εξοπλισμού για προβολή					
Οι τεχνολογίες Πληροφορικής στην τάξη των προσφύγων σχετίζονται με τις υλικοτεχνικές υποδομές των σχολείων, δεν είναι πάντοτε επαρκείς					
Είναι σχετική η χρήση των Τ.Π.Ε. από το φόβο μην τα καταστρέψουν από τους πρόσφυγες λόγω μη γνώσης χειρισμού τους					
Οι διευθύνσεις είναι φειδωλές στην έντονη χρήση των Τεχνολογιών Πληροφορικής από το φόβο καταστροφής					

1.2.1.9. Παράλληλη διδασκαλία προσφύγων- γηγενών	1.2.1.9.1. Όχι δυσχέρεια από την αφιέρωση χρόνου σε πρόσφυγες		Δε δυσχεραίνει			
			Η παράλληλη διδασκαλία δε δυσχεραίνει το έργο μου γιατί κάθε τάξη έχει διαφορά επιπέδου			
			Η παράλληλη δε δυσχεραίνει			
			Δε δυσχεραίνει, τα πήγε καλά και οι μαθητές βλέπουν κάτι διαφορετικό			
			Δε δυσχεραίνει, απαιτεί λίγα λεπτά για τη μετάφραση			
			Δε θα το έλεγα εις βάρος κάποιου απλά θέλει περισσότερη δουλειά			
			Δε δυσχεραίνει ούτε εμένα ούτε αγανακτούν οι συμμαθητές του			
			Η μικρή προσαρμογή του μαθήματός μου και η βοήθεια από τους συμμαθητές του δε δυσχεραίνει			
			Δε με δυσχεραίνει γιατί στα Αγγλικά γηγενείς και πρόσφυγες αλληλοβοηθούνται			
	1.2.1.9.2. Δυσχέρεια από την παράλληλη διδασκαλία			Δυσχέρεια εις βάρος του καθηγητή που νιώθει αναποτελεσματικός		
				Δυσχεραίνει το έργο των εκπ/κών και πάει πίσω όλη την τάξη η αναγκασία για την επικοινωνία χρήση αγγλικών		
				Η παράλληλη δεν είναι καλό για κανέναν		
				Η παράλληλη διδασκαλία δυσχεραίνει το έργο μας		
				Καθυστερεί ο ρυθμός στην παράδοση, χάνεται μεγάλο μέρος του μαθήματος		
				Η παράλληλη δεν αφήνει τους εκπ/κούς να είναι όπως θέλουν, να αποδώσουν σωστά στο μάθημα		
				Η παράλληλη δυσχεραίνει το εκπ/κό έργο και εις βάρος των εκπαιδευτικών με τη χρήση της αγγλικής		
				Δυσχεραίνει εις βάρος των γηγενών		
				Η αφιέρωση χρόνου για τους αλλοδαπούς είναι εις βάρος του μαθήματος, είναι χρονοτριβή		
	Στην Ιστορία ίσως κουράζει τους γηγενείς η επανάληψη στα Αγγλικά					
	1.2.1.9.3. Λόγοι δυσχερειών καθηγητών από την παράλληλη διδασκαλία	1.2.1.9.3.1 Υψηλού επιπέδου μάθημα	1.2.1.9.3.2 Πολλά άτομα με μαθησιακά προβλήματα	Όλοι οι μαθητές δεν μπορούν να παρακολουθήσουν το υψηλού επιπέδου γυμνασιακό μάθημα		
				1.2.1.9.3.3. Μη διδασκαλία ελληνικής	Αυξάνεται αυτόματα ο αριθμός ατόμων με μαθησιακά στην τάξη	
					Στα εργαστήρια ο ένας καθηγητής ασχολείται με τους πρόσφυγες	
					Στη διδασκαλία της Γεωπονίας δεν είναι δυνατό να συνδυαστούν γηγενείς και πρόσφυγες	
				1.2.1.9.3.4. Παραμονή πολύ ώρα σε ένα σημείο για να το καταλάβουν όλοι	1.2.1.9.3.5. Μικρό διάστημα παραμονής	Η δυσχέρεια προκύπτει από το ότι δε διδάσκονται ελληνικά
						Κουράζονται όταν μεταφράζεις στα Αγγλικά ή όταν επιμένεις σε ένα σημείο
						Για να νιώσεις ότι το καταλάβαν όλοι κουράζονται αυτοί που το κατάλαβαν με την πρώτη
1.2.1.9.4. Αποτελέσματα παράλληλης διδασκαλίας προσφύγων- γηγενών σε μαθητές				1.2.1.9.4.1. Απόκτηση γνώσεων	1.2.1.9.4.2. Προαγωγή ευελιξίας	Υπάρχει μεγάλη χρονοτριβή στη διδασκαλία της ύλης
						1.2.1.9.4.3. Επικοινωνία γγενών- προσφύγων/μετ αναστών
	Η διαρκής μετακίνηση δυσχεραίνει					
	1.2.1.9.4.1. Απόκτηση γνώσεων	1.2.1.9.4.2. Προαγωγή ευελιξίας	1.2.1.9.4.3. Επικοινωνία γγενών- προσφύγων/μετ αναστών	Δεύτερη χρονιά φοίτησης – κεκτημένες γνώσεις		
				Μαθαίνουν		
				Ελληνικά		
	1.2.1.9.4.1. Απόκτηση γνώσεων	1.2.1.9.4.2. Προαγωγή ευελιξίας	1.2.1.9.4.3. Επικοινωνία γγενών- προσφύγων/μετ αναστών	Γραφή		
				Με την παράλληλη διδασκαλία μαθαίνουμε να είμαστε όλοι πιο ευέλικτοι και εφευρετικοί σε λύσεις για την επικοινωνία		
				Πάντα υπάρχει μια ωφέλιμη επικοινωνία αλλοδαπών και γηγενών		

		1.2.1.9.4.4. Αποδοχή προσφύγων/μετ αναστών	Προοδευτικά τους αποδέχονται
		1.2.1.9.4.5. Δυσχέρεια προσφύγων/μετ αναστών	Κι αυτοί αδυνατούν να παρακολουθήσουν (στην παράλληλη) Χειρότερο για αυτούς, νιώθουν πολύ άσχημα Παράπονα μεταξύ προσφύγων για δυσχέρεια από την ένταξη νέων προσφύγων στο τμήμα
		1.2.1.9.4.6. Δυσχέρεια γηγενών	Η παράλληλη δυσχεραίνει το εκπ/κό έργο εις βάρος των γηγενών Αυτοί καταλαβαίνουν αγγλικά εις βάρος των γηγενών και του καθηγητή Η αδιαφορία των αλλοδαπών συμπαρασύρει και τους γηγενείς σε αντίστοιχη συμπεριφορά Η παράλληλη δυσχεραίνει το εκπαιδευτικό έργο εις βάρος των γηγενών Είναι κρίμα κι άδικο να καθυστερεί η πρόοδος των γηγενών από την παράλληλη διδασκαλία Η αδιαφορία τους λόγω του γλωσσικού είναι κακό παράδειγμα και για τους άλλους Υπάρχει δυσχέρεια σε βάρος των Ελλήνων Αφιερώνουμε πολλές ώρες του μαθήματος στους πρόσφυγες σε βάρος των γηγενών
		1.2.1.9.4.7. Δυσχέρεια όλων των μαθητών	Δυσχεραίνει και τους γηγενείς και τους αλλοδαπούς Η αφιέρωση χρόνου σε αυτούς που δεν καταλαβαίνουν τη γλώσσα αποβαίνει σε βάρος της υπόλοιπης τάξης Δυσχεραίνει εις βάρος και των δύο (αλλοδαπών και γηγενών)
		1.2.1.9.5. Λόγοι μη δυσχερειών μαθητών από την παράλληλη διδασκαλία	1.2.1.9.5.1. Χειρισμός καθηγητή
	1.2.1.10. Διατήρηση ή μη γνώσεων	1.2.1.10.1. Αβεβαιότητα διατήρησης γνώσεων	Όχι σιγουριά παραμονής γνώσεων
		1.2.1.10.2. Λόγοι μη διατήρησης γνώσεων	1.2.1.10.2.1. Προσωρινότητα 1.2.1.10.2.2. Μειωμένο ενδιαφέρον
			Είναι περαστικά Δεν δίνουν απαιτούμενη σημασία
1.2.2. Συμμετοχή στα μαθήματα	1.2.2.1. Συμμετοχή ή μη	1.2.2.1.1. Δυσκολία χαρακτηρισμού συμμετοχής	Δυσκολία χαρακτηρισμού συμμετοχής στην τάξη γιατί δεν έχουν ιδέα από σχολική ζωή
		1.2.2.1.2. Συμμετοχή στη τάξη	Προσπάθεια για συμμετοχή στην τάξη Προσπαθούν αρκετά και ενδιαφέρονται πολύ Καταβάλλουν προσπάθεια ώστε να υπερκαλύψουν το γλωσσικό εμπόδιο Επιδεικνύουν ενδιαφέρον και εγγίζουν το υπό συζήτηση θέμα Να απαντήσουν σε ερωτήσεις

		<p>Αγόρια και κορίτσια από την Αφρική προσπαθούν και συμμετέχουν αν μπορούν</p> <p>Γράφουν σε πίνακα, απαντούν</p> <p>Κάποια θέλουν και προσπαθούν</p> <p>Όμοια η συμμετοχή με των άλλων παιδιών</p> <p>Κάποια φέρονται φυσιολογικά, όμοια με γηγενείς</p> <p>Οι πρόθυμοι μαθητές συμμετέχουν στα εργαστήρια, υποβάλλουν ερωτήσεις και προσπαθούν να μάθουν την ελληνική, κρατούν σημειώσεις</p> <p>Συμμετέχουν πολύ</p> <p>Υποβάλλουν ερωτήσεις κατανόησης και μου ζητούν να το εξηγήσω στα αγγλικά</p> <p>Καλά παιδιά πρόσφυγες και δεν έχουμε κανένα πρόβλημα με συμπεριφορά στην τάξη</p> <p>Ίση συμμετοχή με γηγενείς σε τάξη με γηγενείς</p> <p>Κάποια μειοψηφία ενδιαφέρεται πραγματικά</p> <p>Τα κορίτσια γενικά συμμετέχουν πιο πολύ</p> <p>Τα κορίτσια δε συμμετέχουν το ίδιο με τα αγόρια</p>
	1.2.2.1.3. Μη συμμετοχή στην τάξη	<p>Κάποια αρνούνται, δε συμμετέχουν κάνουν φασαρία</p> <p>Μεγάλη διαφορά αγοριών – κοριτσιών</p> <p>Στα μεικτά τμήματα νιώθανε χάλια, πολύ άσχημα, δε συμμετείχαν και δε μιλούσαν</p> <p>Υπάρχουν μαθητές που απλά έρχονται για να βρεθούν σε ένα καλύτερο περιβάλλον από τα camp (δε συμμετέχουν)</p> <p>Δε συμμετέχουν έντονα στην τάξη</p> <p>Στην τάξη τους διακρίνει η αμηχανία, η ανασφάλεια και η συστολή</p> <p>Κάποια εκδηλώνουν αντιδραστική συμπεριφορά αλλά υπάρχει το ελαφρυντικό της αδυναμίας τους λόγω του γλωσσικού να συμμετάσχουν στο μάθημα</p> <p>Εκδήλωση άσχημης συμπεριφοράς από λίγα παιδιά</p> <p>Η συμμετοχή τους στην τάξη είναι ανύπαρκτη, κοιμούνται στην τάξη στην καλύτερη των περιπτώσεων</p> <p>Είναι τακτικοί, αλλά παρόντες- απόντες, απλά πιάνουν την καρέκλα</p> <p>Κάποιες ακραίες περιπτώσεις όπως και στους γηγενείς</p> <p>Υπήρχαν λίγα προβλήματα συμμετοχής και κίνησης στην τάξη</p> <p>Έρχονται σχολείο για να περνάει η ώρα</p> <p>Κατά μέσον όρο όχι μεγάλη διάθεση συμμετοχής</p>

1.2.2.2. Λόγοι ενίσχυσης ή όχι της συμμετοχής	1.2.2.2.1. Παράγοντες συμμετοχής στα μαθήματα	1.2.2.2.1.1. Ανταπόκριση στα μαθήματα	Να μπορούν να ανταπεξέλθουν	
		1.2.2.2.1.2. Κατάκτηση στοιχειωδών γνώσεων	Αποκτώντας κάποιος στοιχειώδεις γνώσεις, συμμετέχει μετά και στη σχολική ζωή	
		1.2.2.2.1.3. Πρόγραμμα σπουδών	Ίσως το ελληνικό πρόγραμμα σπουδών να γεννά σε αυτούς την επιθυμία να προσπαθήσουν	
		1.2.2.2.1.4. Πρότερη γνώση	Γνωστά	Μαθαίνουν Μαθηματικά και Ξένες Γλώσσες στις δομές
			Τα παιδιά που μιλάνε γαλλικά καταλαβαίνουν με νοήματα και συμμετέχουν	Τα αγγλικά όλοι τα γνωρίζουν και για αυτό συμμετέχουν
			Εξαρτάται από το μορφωτικό επίπεδο	Συμμετέχουν στα Αγγλικά, γιατί τα μιλάνε μια χαρά σε αντίθεση με τους γηγενείς του σχολείου
			Κοινή η γλώσσα των Μαθηματικών	Η Γυμναστική και η Μουσική είναι μαθήματα-κοινή γλώσσα
		1.2.2.2.1.5. Ανυπαρξία γλωσσικού εμποδίου	Επιδεικνύουν εν γένει ενδιαφέρον εκεί που δεν υψώνεται το εμπόδιο της γλώσσας	Αίτιο συμμετοχής: η μη αναγκαιότητα γνώσης της ελληνικής
			Κάποιοι ξέρουν λίγα ελληνικά συμμετέχουν	Στα μαθήματα όπου γίνεται χρήση της αγγλικής έχουν την ευκαιρία και προσπαθούν
			Στην ταυτόχρονη διδασκαλία δεν υφίστανται ιδιαίτερες δυσκολίες λόγω της φύσης των Μαθηματικών	Συμμετέχουν κυρίως όσα παιδιά έχουν επίσημη γλώσσα της χώρας τους τα αγγλικά
			Αν τους ενδιαφέρει το μάθημα δείχνουν ενδιαφέρον	Το θιγόμενο θέμα ενεργοποιεί το ενδιαφέρον τους
			Το θιγόμενο θέμα ενεργοποιεί και την προσπάθειά τους	
			1.2.2.2.1.7. Διάθεση προσφύγων για μάθημα	Άμα θέλουν να παίζουν ή βαριούνται
		1.2.2.2.1.8. Παρουσία άλλων προσφύγων στην τάξη	Συμμετέχουν πιο ενεργά σε τάξη με άλλους πρόσφυγες όπου νιώθουν άνετα	
		1.2.2.2.1.9. Κοινωνικές συνθήκες χώρας προέλευσης	Τα κορίτσια συμμετέχουν πιο πολύ γιατί λόγω κοινωνικών συνθηκών έμαθαν να υπακούουν, να μην αντιδρούν	Οι λόγοι για τη μεγαλύτερη συμμετοχή των κοριτσιών είναι μάλλον κοινωνικοί
		1.2.2.2.1.10 Η μη απόρριψη τους	Νιώθοντας κάποιος αποδεκτός συμμετέχει και στη σχολική ζωή	
		1.2.2.2.1.11. Παροχή κινήτρων	Για να συμμετάσχουν στην τάξη πρέπει να ισχύσουν πολλά κίνητρα και να τους προσεγγίσουμε	
		1.2.2.2.1.12. Καλό ποιόν προσφύγων μαθητών	Να μάθουν	Τα κορίτσια δεν αποπροσανατολίζονται από άλλες ευχάριστες δραστηριότητες
			Η εκμάθηση της ελληνικής έγκειται στον άνθρωπο και την έφεσή του στις ξένες γλώσσες	
	1.2.2.2.1.13. Επιβαλλόμενη μάθηση ελληνικών	Επιβαλλόμενη για αυτούς η μάθηση ελληνικών		
1.2.2.2.1.14. Παραμονή στη χώρα	Όσα αγόρια ξέρουν ότι θα μείνουν συμμετέχουν και είναι θετικοί			
1.2.2.2.2.	1.2.2.2.2.1.	Δεν μπορούν να παρακολουθήσουν		
		Χωρίς τη φοίτηση σε τμήμα ένταξης δε μπορεί να συμμετέχουν		

	Παράγοντες μη συμμετοχής στα μαθήματα	Αδυναμία παρακολούθησης	Πώς να κρατήσεις ήσυχο στην τάξη ένα παιδί που δεν καταλαβαίνει τη γλώσσα;
		1.2.2.2.2. Δυσκολία αντίληψης	Δεν καταλαβαίνανε Προβλήματα λόγω δυσκολίας αντίληψης
		1.2.2.2.3. Έλλειψη γνώσεων	Προβλήματα λόγω μη γνώσης Μαθήματα όπως η Ιστορία και ο Πολιτισμός απαιτούν την προεξοικείωση των μαθητών
		1.2.2.2.4. Έλλειψη εγκλιματισμού στο σχολικό περιβάλλον	Τα περισσότερα δεν έχουν ξαναεγκλιματιστεί σε σχολικό περιβάλλον και έχουν δυσκολία ακόμα και να κατατοπιστούν στο σχολικό περιβάλλον με τη ρουτίνα και τις υποχρεώσεις του
		1.2.2.2.5. Γλωσσικό εμπόδιο	Πρόβλημα για την επίδειξη ενδιαφέροντος και προσπάθειας αποτελεί το γλωσσικό
			Άλλοι με χαμηλές γνώσεις στα ελληνικά, όχι συμμετοχή
			Δυσκολία λόγω γλώσσας
			Οι πιο πολλοί λόγω του γλωσσικού προβλήματος απλά κάθονται και κοιτάνε Επειδή δεν καταλαβαίνουν τη γλώσσα είναι αδιάφοροι και κοιμούνται στην τάξη
		1.2.2.2.6. Ψυχολογικοί λόγοι	Δυσκολία λόγω αισθήματος ντροπής
			Η συστολή που εκδηλώνουν στην τάξη προκύπτει από το αίσθημα κατωτερότητάς τους Αισθήματα ντροπής δεν επιτρέπουν τη συμμετοχή στη διδακτική πράξη
		1.2.2.2.7. Κοινωνικό περιβάλλον προέλευσης	Ανασταλτικός παράγοντας για τη συμμετοχή είναι το κοινωνικό περιβάλλον προέλευσής τους
			Η συστολή που εκδηλώνουν στην τάξη προκύπτει από την καταγωγή τους
		1.2.2.2.8. Διαφορετικοί λόγοι από γηγενείς	Ύπαρξη διαφορετικών λόγων μη συμμετοχής από τους γηγενείς
		1.2.2.2.9. Προβλήματα ασυνόδετων στις δομές	Προβλήματα ασυνόδετων στις δομές που φέρνουν σε δεύτερη μοίρα τη διδασκαλία
		1.2.2.2.10. Άρνηση εκμάθησης γλωσσικών μαθημάτων	Μαθήματα γλωσσικά αρνούνται (να μάθουν)
1.2.2.2.11. Φυγή σε άλλη χώρα	Επειδή θέλουν να προχωρήσουν, δεν προσπαθούν να μάθουν ελληνικά		
	Όσα αγόρια ξέρουν ότι θα φύγουν δε συμμετέχουν πολύ, το μυαλό τους είναι ήδη αλλού		
	Θα φύγουν, δε θα χρειαστούν ελληνικά		
	Θέλουν πάντα να φύγουν		
1.2.2.2.12. Απόρροια θρησκευτικών πεποιθήσεων	Όσοι θέλουν να φύγουν είναι αρνητικοί στην εκμάθηση της γλώσσας		
	Απόρροια της θρησκείας τους η μη συμμετοχή Τα κορίτσια έχουν ασπαστεί την κατώτερη θέση που τους ορίζει η θρησκεία τους		
1.2.2.2.13. Ποιόν προσφύγων μαθητών	Να κάνουν φασαρία		
	Πιθανόν η συστολή τους να αποτελεί εκδήλωση σεβασμού Τα κορίτσια είναι πιο σφιγμένα		
1.2.2.3. Μαθήματα που συμμετέχουν	1.2.2.3.1. Σε όλα τα μαθήματα	Συμμετοχή στα περισσότερα μαθήματα	
	1.2.2.3.2. Συμμετοχή σε Αγγλικά	Μπορούν να συμμετέχουν στα αγγλικά	
	1.2.2.3.3	Συμμετέχουν στα Οικονομικά	

		Συμμετοχή στα Οικονομικά		
		1.2.2.3.4. Συμμετοχή σε Πληροφορική		Συμμετέχουν στην Πληροφορική Στην Πληροφορική ως διεθνή γλώσσα θα μπορούσαν να συμμετέχουν εύκολα
		1.2.2.3.5. Ενδιαφέρον για Γεωγραφία		Δείχνουν ενδιαφέρον στη Γεωγραφία. θέλουν να δείξουν από πού προέρχονται και πού καταλήγουν
		1.2.2.3.6. Μαθήματα με θέματα υγείας		Ενδιαφέρον για θέματα υγείας ως στοιχείο του μαθήματος
		1.2.2.3.7. Μαθήματα με εργαστήρια		Συμμετέχουν σε μαθήματα με εργαστήρια πολλά Συμμετέχουν στα πρακτικά μαθήματα με εργαστήρια και πειράματα
		1.2.2.3.8. Ανταπόκριση στα μαθήματα θετικών επιστημών		Μπορούν να ανταποκριθούν στα Μαθηματικά Συμμετέχουν στα Μαθηματικά, παγκόσμια γλώσσα Κάποιοι καλοί στη Φυσική, Χημεία, Μαθηματικά
		1.2.2.3.9. Μη γλωσσικά μαθήματα		Στα μη γλωσσικά μαθήματα έχουν καλή επίδοση Συμμετέχουν στα μαθήματα που δε χρειάζονται τη χρήση της γλώσσας
		1.2.2.3.10. Μαθήματα θετικών επιστημών, Γυμναστική, Ζωγραφική		Συμμετέχουν και περνούν ευχάριστα σε μαθήματα θετικών επιστημών, Γυμναστική, Ζωγραφική
	1.2.2.4. Μαθήματα που δεν συμμετέχουν	1.2.2.4.1. Όχι συμμετοχή στα Αρχαία		Στα Αρχαία δε συμμετέχουν ιδιαίτερα
		1.2.2.4.2. Όχι συμμετοχή στα Θρησκευτικά		Στα Θρησκευτικά δε συμμετέχουν ιδιαίτερα
	1.2.2.5. Μαθήματα που αδυνατούν να παρακολουθήσουν	1.2.2.5.1. Μαθήματα κριτικής σκέψης		Δυσκολεύονται στα μαθήματα που απαιτούν κριτική σκέψη γιατί δεν έχουν γνωστικό υπόβαθρο στο Δυτικό Πολιτισμό
		1.2.2.5.2. Μη συμμετοχή στα ελληνικά μαθήματα		Αδυνατούν να παρακολουθήσουν τα ελληνικά μαθήματα Αδυνατούν να παρακολουθήσουν το μάθημα των Αρχαίων
		1.2.2.5.3. Μη συμμετοχή στην Ιστορία		Στην Ιστορία δεν μπορούν
1.2.3. Συνεργασία προσφύγων-γηγενών εντός τάξης	1.2.3.1. Συνεργασία στο μάθημα	1.2.3.1.1. Όχι συνεργασία		Δεν υπάρχει συνεργασία των παιδιών αυτών με γηγενείς στο μάθημα Όχι άνετα συνεργασία στα μαθήματα Μικρός βαθμός συνεργασίας μεταξύ τους και με γηγενείς Κάποιοι γηγενείς συμμαθητές τους δε θέλουν τη συνεργασία με αυτούς Όχι συνεργασία σε όλα τα μαθήματα
		1.2.3.1.2. Λόγοι απουσίας συνεργασίας	1.2.3.1.2.1. Αίσθημα ανασταλτικής δράσης συνεργασίας στην επίδοση γηγενών	Αίτιο για την απουσία συνεργασίας αποτελεί η αίσθηση ότι η συνεργασία θα δράσει ανασταλτικά για τη δική τους επίδοση
			1.2.3.1.2.2. Γλωσσικό εμπόδιο	Δε συνεργάζονται λόγω του γλωσσικού
			1.2.3.1.2.3. Συστολή χαρακτήρα	Είναι απόμακρος ο μετανάστης μαθητής
			1.2.3.1.2.4. Μη παρακίνηση από καθηγητή	Φταίμε και εμείς που δεν παρακινούμε τους δικούς μας να επιδείξουν αλληλεγγύη

		1.2.3.1.2.5. Αρνητική στάση καθηγητή για συνεργασία προσφύγων- γηγενών	Δεν επιτρέπω την επικοινωνία μαθητών στην τάξη στα αγγλικά, γιατί δε θέλω να είναι δίγλωσσο το μάθημα
		1.2.3.1.2.6. Όχι αίτιο ο ρατσισμός	Ο ρατσισμός δεν αποτελεί αίτιο για την απουσία συνεργασίας των γηγενών μαζί τους
	1.2.3.1.3. Ναι συνεργασία		Οι δικοί μας δεν είχαν πολλές σχέσεις μαζί τους αλλά συνεργάζονταν και προσφέρονταν εθελοντικά να τους βοηθήσουν Ένας καλός μετανάστης μαθητής με θέληση για μάθηση συνεργάζεται με γηγενή μαθητή Βοήθεια από συμμαθητή για να είναι τυπικός στις υποχρεώσεις του ο μετανάστης μαθητής Άψογη συνεργασία με γηγενή συμμαθητή δίπλα του, όχι με άλλους Και οι Έλληνες μαθητές σε μεικτές τάξεις που ξέρουν αγγλικά τους βοηθούν Τα παιδιά μας συνεργάζονταν σε μεγάλο ποσοστό μαζί τους Να βοηθήσει ο ένας τον άλλον, να εξηγήσει ώστε να παρακολουθήσει Αρκετή συνεργασία στο μάθημα Οι πρόσφυγες συνεργάζονται, θέλουν να συνεργαστούν Το μεγαλύτερο ποσοστό των γηγενών συνήθως επιδιώκει τη συνεργασία με τους πρόσφυγες Ναι, βοηθάνε, αλληλοβοηθούνται και κάνουν χιούμορ Γηγενείς και πρόσφυγες κάθονται και μαζί Υπάρχει συνεργασία με γηγενείς συμμαθητές Είναι χαρακτηριστική η σχέση γονέως-παιδιού που αναπτύχθηκε με την αλληλοβοήθεια γηγενούς κυρίας και πρόσφυγα Οι γηγενείς και οι πρόσφυγες συνεργάστηκαν σε ένα ντοκιμαντέρ
	1.2.3.1.4. Περιστασιακή και κατά περίπτωση συνεργασία		Συνεργάζονται αλλά μαλώνουν Με κάποιους συνεργάζονται με κάποιους όχι Υπάρχουν πρόσφυγες δημοφιλείς με τους Έλληνες, αλλά και Έλληνες που τους πλησιάζουν και τους βοηθούν Σε κάποιες περιπτώσεις συνεργάζονται
	1.2.3.1.5. Λόγοι συνεργασίας	1.2.3.1.5.1. Επιθυμία γνωριμίας με πρόσφυγες	Οι γηγενείς επιδιώκουν τη συνεργασία γιατί θέλουν να διαπιστώσουν πώς λειτουργούν οι πρόσφυγες, τους εξιτάρει Κάποιοι συμμαθητές τους θέλουν να τους μιλήσουν αγγλικά για να μπορέσουν να συνεργαστούν
		1.2.3.1.5.2. Προσέγγιση από μετανάστες	Η προσέγγιση γίνεται από τους μετανάστες και οι γηγενείς ανταποκρίνονται θετικά
		1.2.3.1.5.3. Καλό κλίμα τάξης	Η συνεργασία είναι σχετική και ανάλογη με το καλό κλίμα της τάξης
		1.2.3.1.5.4. Δοτικότητα γγηγενών	Η συνεργασία είναι ανάλογη με τη δοτικότητα των γηγενών
		1.2.3.1.5.5. Αυθόρμητη προσέγγιση	Η προσέγγιση για συνεργασία γίνεται και από τους δύο Η προσέγγιση για συνεργασία γίνεται χωρίς επέμβαση των καθηγητών
	1.2.3.2. Υπαρξη ή μη στερεοτύπων/πρ οκαταλήψεων από μαθητές	1.2.3.2.1. Υπαρξη στερεοτύπων/πρ οκαταλήψεων	Υπάρχουν σίγουρα στερεότυπα και προκαταλήψεις Υπάρχουν κάποιες (προκαταλήψεις) Κάποιες προκαταλήψεις από όλους Πολλές φορές υπάρχουν στερεότυπα Μικρή μερίδα μαθητών εκδηλώνει ρατσιστικά προβλήματα προς όλους γενικά τους πρόσφυγες Κάποτε εκδηλώνεται ρατσιστική στάση και αντίστοιχα σχόλια Το χρώμα του δέρματος αποτελεί ακόμα ένα μελανό σημείο τους Υπάρχουν στερεότυπα κυρίως από μαθητές

			Υπάρχουν ενήλικες με χαμηλό μορφωτικό επίπεδο που έχουν στερεότυπα
			Κάποτε οι γηγενείς μιλούσαν ειρωνικά, αλλά οι πρόσφυγες αδυνατούν να αποκωδικοποιήσουν την ειρωνική χρήση του λόγου
			Εννοείται ότι υπάρχουν προκαταλήψεις και στερεότυπα σε βάρος αλλοδαπών
		1.2.3.2.1.2. Όχι αποδοχή από συμμαθητές	Μη αποδοχή από συμμαθητές
			Αισθάνονται μη αποδεκτοί, μη ευπρόσδεκτοι, ότι τους κοιτούν με μισό μάτι
			Κάποιοι νεοφερμένοι γηγενείς εκδηλώνουν διαχωριστική στάση
			Κάποιοι ενήλικες μαθητές επειδή βρέθηκαν σε τάξη με πολλούς μετανάστες αποχώρησαν
			Τα παιδιά της υποδοχής καμιά φορά "τράνε πόρτα"
		1.2.3.2.1.3. Στερεότυπα προς όλους τους μαθητές γηγενείς και πρόσφυγες	Τα στερεότυπα δεν αφορούν αποκλειστικά τους πρόσφυγες αλλά και Έλληνες για λόγους οικονομικούς, οικογενειακούς κλπ.
	1.2.3.2.2. Μη ύπαρξη στερεοτύπων/προκαταλήψεων	1.2.3.2.2.1. Όχι στερεότυπα/προκαταλήψεις	Οι γηγενείς μαθητές δεν έχουν πρόβλημα
			Δεν έχουν εξωτερικευθεί τέτοιες αντιλήψεις
			Στο σχολείο αυτό δεν υπάρχουν στερεότυπα και προκαταλήψεις
			Οι ρατσιστικές αντιλήψεις μαθητών του Λυκείου σιγά-σιγά αμβλύνονται
			Οι μαθητές δεν έχουν προκαταλήψεις και στερεότυπα
			Υπάρχει μια ουδετερότητα από τους συμμαθητές τους γιατί δεν επικοινωνούν πολύ
			Οι γηγενείς που φοιτούν χρόνια στο σχολείο τους έχουν αποδεχτεί
			Γενικά όχι εντάσεις και συγκρούσεις στο σχολείο μας
			Στις δομές οι πρόσφυγες βιώνουν το φυλετικό διαχωρισμό αντίθετα από το σχολείο
			Η πλειοψηφία τους έχει αγκαλιάσει
			Με τον συγχρωτισμό των παιδιών αίρονται οι προκαταλήψεις
	1.2.3.2.3. Λόγοι ύπαρξης στερεοτύπων	1.2.3.2.3.1. Ψυχολογικοί λόγοι	Η στάση υιοθέτησης των προκαταλήψεων έχει να κάνει με ψυχολογικούς λόγους, φοβίες
		1.2.3.2.3.2. Συντηρητικές αντιλήψεις	Οι μαθητές του σχολείου είναι μεγάλοι άνθρωποι με συντηρητικές αντιλήψεις
		1.2.3.2.3.3. Τόπος διαμονής τους	Τα στερεότυπα έχουν να κάνουν και με τη διαμονή τους στις δομές
		1.2.3.2.3.4. Επηρεασμένα από γονείς εκδηλώνουν προκαταλήψεις	Οι γονείς επηρεάζουν τα παιδιά κι αυτά εκδηλώνουν προκαταλήψεις
			Υπάρχουν από τις αντιλήψεις των οικογενειών
			Ο γονιός δύσκολα επιτρέπει τη συναναστροφή με σκουρόχρωμους αλλοδαπούς, ο φυλετικός ρατσισμός ακόμα υφίσταται
			Τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις καλλιεργούνται από τους γονείς
	1.2.3.2.4. Επιπτώσεις ύπαρξης προκαταλήψεων στην εκπαιδευτική ένταξη	1.2.3.2.4.1. Ανυπαρξία επιπτώσεων	Οι προκαταλήψεις δεν έχουν άμεσες επιπτώσεις
			Η διδασκαλία δεν επηρεάζεται από τις προκαταλήψεις
			Υπάρχουν προκαταλήψεις όχι έντονες, δε δημιουργούν πρόβλημα.
			Ελάχιστες στο σχολείο μας οι αρνητικές τους επιπτώσεις
			Δεν υπάρχουν επιπτώσεις γιατί οι εκπαιδευτικοί χωρίς προκαταλήψεις λειτουργούν ως αντίβαρο για αυτούς που έχουν
			Κάποιοι θεωρούν τα τραύματα από τις υπάρχουσες προκαταλήψεις ως αιτία του ότι δεν έρχονται να φοιτήσουν, αλλά δεν ισχύει
			Τα τραύματα ως προσέγγιση αφορούν παιδιά κυρίως του Δυτικού κόσμου, αλλά για αυτούς είναι ανόδυνα μετά την εμπειρία του πολέμου
		1.2.3.2.4.2.	Η γκετοποίηση είναι η πιο αρνητική συνέπεια
			Γκετοποίηση προσφύγων

			Γκετοποίηση προσφύγων/μετ αναστών	
			1.2.3.2.4.3. Απαξίωση προσφύγων και αποποίηση των καθηκόντων του εκπαιδευτικού	Τα στερεότυπα των εκπ/κών έχουν ως συνέπεια την άρνησή τους να διδάξουν στην τάξη τους, να δικαιολογήσουν απουσίες, να τους αντιμετωπίσουν σαν άτομα με φιλοδοξίες
			1.2.3.2.4.4. Αδυναμία ένταξης	Αδύνατη η ένταξή τους σε ενιαίο σύνολο, δεν το καταφέραμε Υπάργει διχασμός και μη ενσωμάτωση, υστερούμε εκεί Οι επιπτώσεις τους στην ένταξη είναι αρνητικές Ο συνδυασμός των δυσκολιών με τη γλώσσα αφενός και με την άσχημη συμπεριφορά των άλλων μαθητών αφετέρου δυσχεραίνει την ένταξη Η υποθέτηση στερεοτύπων από την οικογένεια δυσχεραίνει την ένταξη των προσφύγων στο σχολείο Θα δυσκολευτεί ο διευθυντής να τους βάλει σε τάξη μήπως χάσει Έλληνες μαθητές Δε θα γίνουν αποδεκτοί άμα είναι αρνητικός ο εκπαιδευτικός Ενδεχομένως η προσπάθεια προσέγγισης που κάνουν δε βρίσκει ανταπόκριση από τους γηγενείς
			1.2.3.2.4.5. Αρνητική ψυχολογία	Τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις βάλλουν την αυτοπεποίθηση του ατόμου Το άτομο που βιώνει την εχθρότητα του περιβάλλοντός του απομακρύνεται κι απομονώνεται Σαν αποτέλεσμα των προκαταλήψεων και των στερεοτύπων, δεν νιώθουν οικεία οι μαθητές Τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις δρουν ανασταλτικά στην καταβολή προσπάθειας εκ μέρους τους Σαν αποτέλεσμα τα παιδιά νιώθουν μειονεκτικά Τα στερεότυπα/προκαταλήψεις τους επηρεάζουν Σε ένα επεισόδιο οι μαθητές ήθελαν να ανοίξουν το παράθυρο λόγω οσμής και αισθάνθηκαν άσχημα οι Αφρικανοί Τα παιδιά αντιλαμβάνονται τότε δεν είναι επιθυμητά σε μια κοινότητα, στην τάξη
1.2.4. Συνεργασία προσφύγων/μετ αναστών μεταξύ τους εντός τάξης	1.2.4.1. Συνεργασία ή μη	1.2.4.1.1. Ύπαρξη συνεργασίας	1.2.4.1.1.1. Συνεργάζονται μεταξύ τους	Γενικά συνεργάζονται πάρα πολύ μεταξύ τους Υπάργει συνεργασία μεταξύ μεταναστών στο μάθημα Υπάργει συνεργασία μαθητών συνήθως ίδιας εθνικότητας
			1.2.4.1.1.2. Συνεργασία για βοήθεια σε Μαθηματικά	Οι μεγαλύτεροι από τους πρόσφυγες που γνωρίζουν Μαθηματικά κάνουν το δάσκαλο για τους άλλους
			1.2.4.1.1.3. Συνεργασία για βοήθεια σε Μαθηματικά & Αγγλικά	Όποιος πρόσφυγας ξέρει περισσότερα αγγλικά ή Μαθηματικά, βοηθά τους άλλους
1.2.5. Σχολική επίδοση	1.2.5.1. Προβληματική επίδοση	1.2.5.1.1. Αδυναμία σύγκρισης σχολικής επίδοσης γηγενών-προσφύγων		Δύσκολο Δεν μπορεί να συγκριθεί Πάρα πολύ αδύνατοι, πολύ πίσω σε σχέση με τα δικά μας Πολύ χαμηλή η επίδοση, δεν ανταποκρίνονται στην ελληνική εκπαίδευση «Βαθμολογείται» η παρουσία κι όχι η επίδοση στους πρόσφυγες Η σχολική τους επίδοση είναι πολύ χειρότερη από την ήδη άσχημη των γηγενών Ο πρόσφυγας/ μετανάστης δεν μπορεί να ανταπεξέλθει εξίσου με έναν γηγενή Μετά από τη φοίτηση στα τμήματα ένταξης οι μαθητές που εντάσσονται στις τάξεις θα μπορέσουν να συναγωνιστούν με ίσους όρους με τους συμμαθητές τους Δεν μπορώ να κάνω σύγκριση στο μάθημα των Γερμανικών Συγκριτικά με γηγενείς κρίνουμε ουσιαστικά μόνο την πρόθεση και εννοείται ότι πιο ικανοποιητικές είναι οι επιδόσεις των γηγενών
		1.2.5.1.2.		Δυσκολεύονται πάρα πολύ τα παιδιά

		Δυσκολία παιδιών στην επίδοση		<p>Αδυνατούν να ανταποκριθούν στο Γυμνάσιο</p> <p>Πολύ δύσκολη</p> <p>Εν μέρει αδύνατη, εν μέρει ικανοποιητική</p> <p>Λίγα έχουν πιθανότητα να αποφοιτήσουν αν μείνουν</p> <p>Πολύ λίγα παιδιά έχουν καλή σχολική επίδοση</p> <p>Απαιτείται εκ μέρους τους μεγάλη επιμονή ώστε να μάθουν ελληνικά</p> <p>Στην τάξη των γηγενών είναι αναγκασμένοι να κάνουν μάθημα αμιγώς στα ελληνικά</p> <p>Δεν είναι ικανοποιητική</p> <p>Δεν έχω εντοπίσει ακόμα επιδόσεις στα μαθήματα, ειδικά στη Γλώσσα</p> <p>Τσάμπα έρχονται τα παιδιά, τσάμπα υποφέρουμε κι εμείς κι εκείνα</p> <p>Οι μαθητές αδυνατούν να ανταποκριθούν στις σχολικές απαιτήσεις</p> <p>Η σχολική επίδοση όσων μπαίνουν απευθείας στις τάξεις είναι μηδενική</p> <p>Κάποιοι δεν ασχολούνται ιδιαίτερα</p> <p>Δύσκολη η απόκτηση της γλώσσας</p> <p>Μεγάλο ποσοστό στις ΔΥΕΠ παρουσιάζει μαθησιακές δυσκολίες</p> <p>Στο γνωστικό επίπεδο είναι δυσκολότερο στους πρόσφυγες να συμμετέχουν και να αντιληφθούν</p>
		1.2.5.1.3. Λόγοι δυσκολίας στη σχολική επίδοση	<p>1.2.5.1.3.1. Άγνοια ελληνικής</p> <p>Δε γνωρίζουν την ελληνική</p> <p>Αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην επίδοση από το γεγονός ότι δεν καταλαβαίνουν</p> <p>Είναι αδιανόητο για τον οποιονδήποτε να ανταποκριθεί στις σχολικές απαιτήσεις ακόμα και μικρής βαθμίδας χωρίς την κατοχή της γλώσσας</p> <p>Με το γλωσσικό εμπόδιο η κατανόηση είναι αδύνατη</p> <p>1.2.5.1.3.2. Άγνοια αγγλικής</p> <p>Κάποιοι από αυτούς δεν ξέρουν ούτε αγγλικά</p> <p>1.2.5.1.3.3. Άγνοια ορολογίας</p> <p>Δεν κατέχουν τη σχετική ορολογία, άρα αδυνατούν να παρακολουθήσουν</p> <p>1.2.5.1.3.4. Διαφορετικό μορφωτικό επίπεδο</p> <p>Διαφορετική επίδοση λόγω διαφορετικού μορφωτικού επιπέδου</p> <p>1.2.5.1.3.5. Απουσία κοινωνικού υποβάθρου</p> <p>Αιτία των μαθησιακών δυσκολιών είναι το κοινωνικό υπόβαθρο, κοινωνικοί παράγοντες</p> <p>1.2.5.1.3.6. Δυσκολία σε μαθήματα</p> <p>Δεν είναι ικανοποιητική γιατί η Γλώσσα είναι πολύ δύσκολο μάθημα</p> <p>1.2.5.1.3.7. Η αδυναμία σύγκρισης με τα άλλα παιδιά</p> <p>Αίτιο που η σχολική επίδοση δε συμβάλλει είναι η αδυναμία σύγκρισης με τα άλλα παιδιά</p> <p>1.2.5.1.3.8. Απουσία προγενέστερης φοίτησης</p> <p>Δεν έχουν έρθει κάποια σχολείο και είναι πολύ δύσκολη η σχολική διαδικασία για αυτούς</p> <p>Δεν ξέρουν να τραβήξουν γραμμούλα και να πιάσουν μολύβι σε αντίθεση με τους γηγενείς που έχουν πρότερη γνώση</p> <p>Δεν έχουν πάει σχολείο</p> <p>1.2.5.1.3.9. Καθυστερήση έναρξης μαθημάτων</p> <p>Αρνητικό για την ένταξη τους αποτελεί η καθυστερημένη έναρξη των τάξεων υποδοχής</p> <p>1.2.5.1.3.10. Αδυναμία συμμόρφωσης σε κανόνες</p> <p>Όχι συμμόρφωση σε κανόνες</p> <p>1.2.5.1.3.11.</p> <p>Όχι ενασχόληση στο σπίτι</p>	

			Απουσία ενασχόλησης	Όχι θέληση για μελέτη στο σπίτι	
1.2.5.2. Καλή επίδοση	1.2.5.2.1. Ισοτιμία επίδοσης με Έλληνες			Όσοι δεν τα έχουν διδαχτεί από τη χώρα τους έχουν ίδια επίδοση με των γηγενών Και οι γηγενείς έχουν προβλήματα στα μαθήματα Οι πρόσφυγες έχουν ισοδύναμη επίδοση με τους φοιτάντες γηγενείς που έχουν χαμηλό επίπεδο	
		1.2.5.2.2. Καλή επίδοση συνολικά		Λίγες και φωτεινές οι εξαιρέσεις, μαθητές που διάβασαν αυτόβουλα και μπορούν να παρακολουθούν Ευχαριστημένη σε γενικές γραμμές (από την επίδοσή τους) Η σχολική επίδοση όσων είναι εδώ πολλά χρόνια είναι ικανοποιητική Κάποιοι με υψηλή επίδοση Κάποιοι έχουν τη δυνατότητα για περαιτέρω σπουδές Υπάρχουν κάποιοι πρόσφυγες στην τάξη αριστούχοι ενώ κάποιοι γηγενείς όχι Μια κοπέλα είναι καταπληκτική και πηδάει τάξεις Ένα υπολογίσιμο ποσοστό τείνει στην αριστεία Όμως συμβαίνει κάποτε η απόδοση ενηλίκων μεταναστών/προσφύγων να είναι καλύτερη από των γηγενών Καλύτερη επίδοση σε γνώσεις που κατακτούν πρώτη φορά Σε αντίθεση με τους γηγενείς οι πρόσφυγες ενήλικες έχουν ικανοποιητικό μορφωτικό επίπεδο	
	1.2.5.2.3. Καλή επίδοση στους υπολογιστές			Καλή επαφή με υπολογιστές οι πρόσφυγες/μετανάστες	
	1.2.5.2.4. Καλή επίδοση στα Μαθηματικά			Μαθηματικά πάνε καλά Οι μισοί μαθητές είναι πολύ καλοί στα Μαθηματικά	
	1.2.5.2.5. Καλή επίδοση στις Φυσικές επιστήμες			Έχουν καλή επίδοση στις Φυσικές επιστήμες	
	1.2.5.2.6. Καλή επίδοση στα Αγγλικά			Περισσότερη επίδοση στα Αγγλικά	
	1.2.5.2.7. Καλή επίδοση στα Εικαστικά			Καλλιτεχνικά πάνε καλά Κάποια παιδιά διέπρεψαν στη σκηνοθεσία και τη Μουσική Ένα παιδί σκηνοθέτησε ντοκιμαντέρ και βραβεύτηκε	
	1.2.5.2.8. Γνώσεις που κατέκτησαν	1.2.5.2.8.1. Αρχάριο επίπεδο σε γνώσεις Ελληνικών			Στην πλειοψηφία τους ξέρουν μόνο τα ελληνικά γράμματα Ίσως διαβάζουν απλά κείμενα, αλλά δεν τα καταλαβαίνουν Έχουν κάποια πρόοδο, μιλούν κάποια ελληνικά
		1.2.5.2.8.2. Γνώσεις που απαιτεί το απολυτήριο Γυμνασίου			Έχουμε παιδιά για Τρίτη χρονιά και είναι έτοιμα για απολυτήριο Γυμνασίου
	1.2.5.2.9. Στοιχεία που βοήθησαν στην καλή σχολική επίδοση	1.2.5.2.9.1. Καλό μορφωτικό επίπεδο γονέων			Γονείς αρκετά μορφωμένοι
		1.2.5.2.9.2. Πρότερη εκπαίδευση			Ιδιωτικό σχολείο Όσοι έχουν ήδη διδαχτεί στη χώρα τους την ύλη, είναι καλύτεροι από τους Έλληνες Στη χώρα τους έχουν τελειώσει μεγαλύτερη βαθμίδα από την Πρώτη Γυμνασίου όπου κατατάσσονται Πρότερα ακούσματα από camp και τις χώρες προέλευσής τους Παίζει ρόλο το μορφωτικό επίπεδο
		1.2.5.2.9.3. Θέληση για μάθηση			Ήθελε να μάθει Υπήρξαν επίμονοι μαθητές, είχαν υψηλούς στόχους και πήραν απολυτήριο

			Με πολύ πείσμα κατάφεραν και πήγαν στην επόμενη βαθμίδα, είχαν στόχους Κάποιοι κάνουν προσπάθειες να μάθουν τη γλώσσα ώστε να επικοινωνούν Είναι θέμα ανθρώπου και όχι εθνικότητας η σχολική επίδοση
		1.2.5.2.9.4. Κατάλληλη ηλικία	Παίζει ρόλο η ηλικία
		1.2.5.2.9.5. Απουσία γλωσσικού εμποδίου	Είναι καλοί σε μαθήματα που δε χρειάζονται τη γλώσσα γιατί δεν την κατέχουν
	1.2.5.2.10. Αποτελέσματα καλής σχολικής επίδοσης στην ένταξη	1.2.5.2.10.1. Συμμετοχή στις σχολικές δραστηριότητες	Συμμετογή στις σχολικές γιορτές
			Παρέλαση 25 ^η Μαρτίου
		1.2.5.2.10.2. Κατάκτηση πρακτικών γνώσεων	Συμβάλλει σε δεύτερο πεδίο στην κατάκτηση πρακτικών γνώσεων επί του γνωστικού αντικειμένου
		1.2.5.2.10.3. Κοινωνικοποίηση	Ένταξη σε παρέες
			Υπάρχει αντιστοιχία της καλής επίδοσης και της ευκολίας τους για συναναστροφή με άλλα παιδιά και καθηγητές
			Η σχολική επίδοση συμβάλλει στην ένταξη με την κοινωνικοποίηση του ατόμου
			Η σχολική επίδοση συμβάλλει στην ένταξη με την αποδοχή του ατόμου από την ομάδα
			Το σχολείο παράγει την κοινωνικοποίησή τους
			Συμβολή επίδοσης στην ένταξη λόγω εκμάθησης συνθημάτων
			Η ένταξη στο σχολείο κάνει πιο εύκολη την ένταξη στην κοινωνία
			Μαθαίνοντας τη γλώσσα εξοικειώνονται με άλλα άτομα
			Γίνεται η κοινωνικοποίηση και επαφή πριν την είσοδο στην κοινωνία
			Ένας μαθητής μιλάει καλά ελληνικά, δουλεύει και έχει κοινωνικοποιηθεί πλήρως
			Ένα ή δύο παιδιά σε ένα τμήμα εν δυνάμει ίσως να αφομοιωθούν
	Συμβάλλει στην πολιτισμική ένταξη στον Δυτικό Πολιτισμό		
	Συμβάλλει από άποψη κοινωνικότητας, είναι το πρώτο από αποτέλεσμα		
	1.2.5.2.10.4. Γενικότερη συμβολή στην ένταξη	Συμβάλλει	
		Συμβάλλει (η σχολική επίδοση)	
		Εννοείται ότι η σχολική επίδοση συμβάλλει πάρα πολύ στο να ενταχτούν	
		Μπαίνουν στην τάξη, νιώθουν τμήμα ενός συνόλου και ίσοι	
		Το σχολείο παρέχει εφόδια: στοιχειώδεις γνώσεις, γνώση της ελληνικής, ένα πτυχίο	
		Πρέπει να ενταχτούν στο σχολείο για τη μεγάλη προσφορά του, για τα εφόδια με τα οποία τους εξοπλίζει	
		Το σχολείο ως νομοθετικό πλαίσιο και με την καθημερινότητά του βοηθάει πάρα πολύ	
		Συμβολή επίδοσης στην ένταξη λόγω εκμάθησης γλώσσας	
	Όντας καλοί μαθητές γίνονται αποδεκτοί και εντάσσονται καλύτερα		
	1.2.5.2.10.5. Τόνωση ηθικού	Η σχολική επίδοση συμβάλλει στην ένταξη με τη διάκρισή του και την επιβράβευσή του που τονώνουν το ηθικό	
		Το σχολείο τους δίνει τη δύναμη να συνεχίσουν στη ζωή	
	1.2.5.2.10.6. Νωρίς για συμπεράσματα συμβολής της υπάρχουσας ένταξης	Πρώιμη η εξαγωγή συμπερασμάτων για την ισχύ της υπάρχουσας ένταξης	
		Ακαθόριστο αν συμβάλλει η σχολική επίδοση	
	1.2.5.2.10.7. Μη συμβολή στην ένταξη	Η σχολική επίδοση δε συμβάλλει στην ένταξή τους Η σχολική τους επίδοση είναι κάτω από το όριο μετά το οποίο θα μπορούσε να συμβάλλει στην ένταξή τους	

					<p>Ο κακός μαθητής ασχέτως χαρακτήρα νιώθει άσχημα</p> <p>Ο μετανάστης και κακός μαθητής νιώθει πολλαπλά άσχημα, το Υπουργείο δεν το κατανοεί πλήρως</p> <p>Αφού δεν υπάρχει επίδοση δεν μπορούμε να πούμε ότι αυτή συμβάλλει στην ένταξή τους</p> <p>Η κατάρκτηση υπεραπλουστευμένων στοιχείων της σχολικής πράξης δεν είναι κατ' ανάγκη στοιχείο ενταξιακό</p> <p>Η επίδοση στη Φυσική δεν επιδρά στην κοινωνικοποίησή τους γιατί ως αντικείμενο δε συντελεί σε αυτό</p>	
1.3. Η προσαρμογή της εκπαίδευσης στην ιδιαιτερότητα των προσφύγων	1.3.1. Διαπολιτισμικός χαρακτήρας υπάρχουσας εκπαίδευσης προσφύγων μαθητών	1.3.1.1. Η αναντιστοιχία της Δ.Ε. σε σχέση με άλλες χώρες	1.3.1.1.1. Διαπολιτισμικό πρόγραμμα άλλων χωρών	1.3.1.1.1.1. Διαπολιτισμικό πρόγραμμα Γερμανίας	Φοίτηση Ελλήνων στο γερμανικό σχολείο	
				1.3.1.1.1.2. Διαπολιτισμικό πρόγραμμα Αυστραλίας	Φοίτηση Ελλήνων σε ελληνική τάξη στην Αυστραλία	
					Θρησκευτικά, Γλώσσα και ό,τι έχει σχέση με Ελλάδα	
					Έλληνας δάσκαλος	
		1.3.1.2. Διδασκαλία ή μη εγγενών στοιχείων των προσφύγων	1.3.1.2.1. Γλώσσα προσφύγων	1.3.1.2.1.1. Μη διδασκαλία μητρικής γλώσσας προσφύγων	1.3.12.1.1. Μη διδασκαλία μητρικής γλώσσας προσφύγων	Όχι
						Τίποτα
						Δε διδάσκονται τη μητρική τους
						Απολύτως τίποτα στη μητρική τους
					Σε εμάς δε διδάσκονται καθόλου στοιχεία της μητρικής τους	
					1.3.1.2.1.2. Πρακτική αδυναμία για τη διδασκαλία της μητρικής τους γλώσσας	Ποιος θα τους τη μάθει;
					Δεν υπάρχουν διδάσκοντες για τη μητρική τους	Δεν υπάρχει χρονικό περιθώριο για τη διδασκαλία της μητρικής τους
					Οι καθηγητές δε ξέρουν τη μητρική των παιδιών για να την αξιοποιήσουν στη διδασκαλία	Δε διδάσκονται στοιχεία της μητρικής τους λόγω της ποικιλίας των χωρών προέλευσης
1.3.1.2.2. Πολιτισμικά στοιχεία προσφύγων	1.3.1.2.2.1. Προσπάθεια ανάδειξης μέσω σχολικών εορτών	1.3.1.2.2.1. Προσπάθεια ανάδειξης μέσω εορτών	1.3.1.2.2.1. Προσπάθεια ανάδειξης μέσω σχολικών εορτών	Προσπάθεια ανάδειξης μέσω της συμμετοχής τους σε σχολικές εορτές		
				Στη γιορτή των Χριστουγέννων προσπάθησαν οι καθηγητές να τους συμπεριλάβουν με έθιμα του τόπου τους		
			1.3.1.2.2.2. Προσπάθεια ανάδειξης μέσω project	Τα στοιχεία του πολιτισμού τους και το καλλιτεχνικό ταλέντο αναδεικνύονται σε γιορτές και εκδηλώσεις		
			1.3.1.2.2.3. Προσπάθεια ανάδειξης στην τάξη	Μόνο στο project, στις εργασίες τους αναδεικνύονται τα ιδιαίτερα πολιτισμικά τους στοιχεία		
1.3.1.2.2.4. Μη ανάδειξη πολιτισμικών	1.3.1.2.2.4. Μη ανάδειξη πολιτισμικών	1.3.1.2.2.4. Μη ανάδειξη πολιτισμικών	1.3.1.2.2.4. Μη ανάδειξη πολιτισμικών	Στην τάξη ζητείται να μιλήσουν για τη δική τους διατροφή		
				Στην τάξη ζητείται να μιλήσουν για τον τρόπο ένδυσής τους		
				Προσπάθεια ανάδειξης της ιδιαιτερότητάς τους		
				Μόνο η παρότρυνση από τους γηγενείς συμμαθητές τους ωθεί να δείξουν κάτι από τον πολιτισμό τους, ένα τραγούδι		
				Τα πολιτισμικά τους στοιχεία αναδεικνύονται αν υπάρχει διάθεση από τους συμμαθητές τους		
				Τα ιδιαίτερα πολιτισμικά τους στοιχεία αναδεικνύονται μέσω συζητήσεων στην τάξη		
				Συνδέω το πρόγραμμα μας με το πρόγραμμα των χωρών τους		
				Κάνω αναφορές όσον αφορά την εκπαίδευση Πακιστανών στη Φυσική και στη Γεωγραφία		
				Επιδιώκω να αναδεικνύονται ιδιαιτερότητες όταν διδάσκω Γεωγραφία με συσχετισμούς		
				Κάνω παραλληλισμούς π.χ. για το κλίμα της χώρας τους		
	Δουλεύουμε διάφορα πράγματα στη «θεματική εβδομάδα» όπως η κουζίνα και η λογοτεχνία τους και αλληλοσυστήνονται					
		Και άλλοι συνάδελφοι προωθούν την ανάδειξη των πολιτισμικών τους στοιχείων				
		1.3.1.2.2.4. Μη ανάδειξη πολιτισμικών	Όχι, καθόλου			
		1.3.1.2.2.4. Μη ανάδειξη πολιτισμικών	Όχι επίσημος τρόπος να αναδειχτούν			
		1.3.1.2.2.4. Μη ανάδειξη πολιτισμικών	Μη διδασκαλία των ιδιαίτερων πολιτισμικών τους στοιχείων			

			στοιχείων των προσφύγων	<p>Δεν αναδεικνύονται ιδιαίτερα</p> <p>Δεν αναδεικνύονται τα ιδιαίτερα πολιτισμικά τους στοιχεία</p> <p>Κάποια μαθήματα όπως τα Μαθηματικά δεν προσφέρονται ιδιαίτερα για την ανάδειξη των ιδιαίτερων πολιτισμικών τους στοιχείων</p> <p>Έλλειψη χρόνου για ανάδειξη ιδιαίτερων στοιχείων</p> <p>Οι μαθητές αυτοί προσπαθούν να μιλήσουν στην αγγλική, όχι στη δική τους γλώσσα</p> <p>Στην προσπάθειά τους να μιλάσουν με τους ντόπιους δεν προβάλλουν τα δικά τους πολιτισμικά χαρακτηριστικά</p> <p>Προσπαθούμε να τους κάνουμε να συμπεριφερθούν όπως οι γηγενείς, να έχουν τα δικά τους (ήθη και έθιμα)</p> <p>Δεν αναδεικνύονται τα ιδιαίτερα πολιτισμικά τους στοιχεία π.χ. το τσεμπέρι περνούν απαρατήρητα</p> <p>Μέσα από τη Φυσική δεν αναδεικνύονται οι ιδιαιτερότητες</p> <p>Οι συμμαθητές τους τελικά δεν τους γνωρίζουν πλην λίγων εξαιρέσεων</p>
		1.3.1.3. Αναγκαιότητα ή μη ανάδειξης πολιτισμικών στοιχείων προσφύγων	1.3.1.3.1. Βεβαιότητα για την αναγκαιότητα ανάδειξης των πολιτισμικών τους στοιχείων	<p>Πρέπει να κρατούν τα στοιχεία τους, να μη χάσουν την ταυτότητά τους</p> <p>Οφείλουμε να αναδείξουμε τα δικά τους πολιτισμικά στοιχεία</p>
			1.3.1.3.2. Αμφιβολία σχετικά με την αναγκαιότητα ανάδειξης των πολιτισμικών στοιχείων	<p>Γιατί να αναδειχθούν;</p> <p>Τι θα εξυπηρετούσε η ανάδειξη πολιτισμικών στοιχείων τη στιγμή που υπάρχει πρόβλημα ταυτότητας</p>
		1.3.1.4. Η πραγμάτωση της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	1.3.1.4.1. Ορισμός της Δ.Ε.	<p>1.3.1.4.1.1. Εκπαίδευση σε παιδιά διαφορετικών πολιτισμών</p> <p>Εφαρμόζεται σε παιδιά διαφορετικών πολιτισμών και εθνικότητας</p> <p>Διαπολιτισμική είναι η ένταξη όλων των εθνικότητων σε μια τάξη και η ανάδειξη των εθνικών τους στοιχείων</p> <p>1.3.1.4.1.2. Χαοτικό και άπειρο πεδίο</p> <p>Το πεδίο της Δ.Ε. εκτός τάξης είναι χαοτικό και άπειρο</p> <p>1.3.1.4.1.3. Γνώση του περιεχομένου του όρου</p> <p>Γνωρίζω τι είναι η διαπολιτισμική εκπαίδευση</p> <p>Και γνωρίζει και έχει εργαστεί στο χώρο της Δ.Ε.</p> <p>1.3.1.4.1.4. Άγνοια λεπτομερειών</p> <p>Δε γνωρίζω λεπτομέρειες</p> <p>Άγνοια επί του περιεχομένου της Δ.Ε.</p>
			1.3.1.4.2. Μη πραγμάτωση διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	<p>1.3.1.4.2.1. Δεν υπάρχει διαπολιτισμική εκπαίδευση</p> <p>Δεν υπάρχει διαπολιτισμική εκπαίδευση στο σχολείο μας</p>
			1.3.1.4.3. Πεδία πραγμάτωσης διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	<p>1.3.1.4.3.1. Διαπολιτισμική διδασκαλία στο μάθημα Γαλλικών, Γερμανικών</p> <p>Στα Γερμανικά και Γαλλικά σαν ξένη γλώσσα στη διδασκαλία δε μένεις στη γραμματική</p> <p>Γνώσεις σχετικές με τον πολιτισμό των υπό διδασκαλία γλωσσών</p> <p>1.3.1.4.3.2. Διαπολιτισμική διδασκαλία στη Γεωγραφία</p> <p>Κάποια μαθήματα όπως η Γεωγραφία προσφέρονται ιδιαίτερα για την ανάδειξη των ιδιαίτερων πολιτισμικών τους στοιχείων</p> <p>1.3.1.4.3.3. Διαπολιτισμική διδασκαλία στα Μαθηματικά</p> <p>Ακόμα και στα Μαθηματικά μπορεί να γίνει αναφορά στα πολιτιστικά τους στοιχεία, αλλά όχι ιδιαίτερα εκτενής</p> <p>Προαιρετική η εφαρμογή της Δ.Ε. και στα μαθηματικά που ήδη είναι παγκόσμια γλώσσα</p> <p>1.3.1.4.3.4. Διαπολιτισμική διδασκαλία σε</p> <p>Η Ιστορία και τα Θρησκευτικά ενδείκνυνται στο να λειτουργήσει η Δ.Ε.</p>

				Ιστορία, Θρησκευτικά	
				1.3.1.4.3.5. Διαπολιτισμική διδασκαλία σε Έκθεση	Στο μάθημα της Έκθεσης είναι ευκολότερη η ανάδειξη των πολιτισμικών τους στοιχείων
				1.3.1.4.3.6. Διαπολιτισμική διδασκαλία σε αμιγή τάξη προσφύγων	Θα μπορούσε να εφαρμοστεί η Δ.Ε. και στην τάξη με τους αμιγείς πρόσφυγες γιατί υπάρχει ποικιλία χωρών προέλευσης Τα ιδιαίτερα πολιτισμικά τους στοιχεία εκφράζονται στο τμήμα υποδοχής, όχι όμως στο σύνολο του σχολείου
			1.3.1.4.4. Τρόποι πραγματοποίησης της διαπολιτισμικής εκπαίδευσης	1.3.1.4.4.1. Προσωπική αυτενέργεια εκπαιδευτικών	Στο χέρι του καθενός
					Μέσα από την καρδιά σου. Πως πιστεύεις ότι είναι καλύτερο
					Ο καθηγητής διδάσκει με φιλότιμο
					Μόνο ό,τι κάνουν μεμονωμένα οι καθηγητές για την ανάδειξη των πολιτισμικών τους στοιχείων
					Στις γιορτές η καθηγήτρια τους έβαζε και παρουσίαζαν και δικά τους στοιχεία
					Οι πιο πολλοί καθηγητές βρίσκουν εκείνοι εγχειρίδια κατάλληλα
					Οι καθηγητές εκτυπώνουν δικό τους υλικό για το μάθημα
					Αναδεικνύω τα δικά τους πολιτισμικά στοιχεία με τις γνώσεις μου στη Γλωσσολογία
				Με δική μου πρωτοβουλία χρησιμοποίησα εγχειρίδιο χαμηλότερης τάξης που είναι πειραματικό	
				1.3.1.4.4.2. Προσπάθεια εκπαιδευτικών για διαπολιτισμική εκπαίδευση	Προσπαθώ
					Λειτουργούμε διαπολιτισμικά λόγω του μεγάλου όγκου προσφύγων
					Τους δίνεται ευκαιρία να μιλήσουν και να αναδείξουν τα στοιχεία τους
				1.3.1.4.4.3. Εξοικείωση με τα πολιτισμικά στοιχεία άλλων λαών	Και άλλα στοιχεία πέρα από λέξεις Στοιχεία από Ελλάδα Στη θεματική εβδομάδα κάνουν τα παιδιά κάτι με τους γηγενείς Το σχολείο παρέχει ευκαιρίες ώστε οι μεν να εκφραστούν και να αντλήσουν στοιχεία των δε και αντιστρόφως
				1.3.1.4.4.4. Χρήση πρωτοπόρων μεθόδων για ανάδειξη γγενών στοιχείων τους	Αξιοποίηση σύγχρονων μεθόδων με εκπ/κή πρωτοβουλία για την ανάδειξη των γηγενών τους στοιχείων Επικοινωνία μέσω οπτικοακουστικών μέσων
			1.3.1.4.5. Χαρακτηρισμός εγχειριδίων εκπαίδευσης προσφύγων ως προς τη Δ.Ε.	1.3.1.4.5.1. Ελληνικά στοιχεία στα βιβλία προσφύγων	Στοιχεία από Ελλάδα
					Βιβλίο Γλώσσας
					Υπάρχει μόνο ένα γλωσσικό εγχειρίδιο Τα βιβλία απευθύνονται σε μαθητές γνώστες της ελληνικής
				1.3.1.4.5.2. Αρνητική πρόβλεψη εισαγωγής νέων βιβλίων για πρόσφυγες	Όχι Δε νομίζω ότι θα μπου και βιβλία
				1.3.1.4.5.3. Θετικά ή με δυνατότητα βελτίωσης	Θετικά Θα μπορούσαν και καλύτερα Μάλλον είναι καλά Τα εγχειρίδια του Υπουργείου είναι καλά Τα εγχειρίδια της ελληνικής ξεκινούν από το μηδέν, προχωρούν δομημένα, είναι πολύ καλά
				1.3.1.4.5.4. Κατευθυντήρια γραμμή για διδασκαλία	Μπούσουλας για να μην ψάχνεις τι πρέπει να κάνεις
				1.3.1.4.5.5. Εν μέρει αποτελεσματικά στη μάθηση	Κάτι μαθαίνουν

				1.3.1.4.5.6. Ακατάλληλα/απ αράδεκτα εγχειρίδια	Βιβλία με κείμενο εξ ολοκλήρου στα ελληνικά είναι ακατάλληλα για τους πρόσφυγες Τα υπάρχοντα εγχειρίδια είναι κακογραμμένα, κάτι σαν τιμοκατάλογοι Τα εγχειρίδια στο ελληνικό σχολείο γενικά άρα και των μεταναστών είναι απαράδεκτα Τα σχολικά εγχειρίδια κάποτε καθυστερούν, δεν τα θεωρώ συστηματικά, με συγκεκριμένη μέθοδο Τα προταθέντα εγχειρίδια που δούλεγα δεν είναι ικανοποιητικά και δε βοηθούν στην ένταξη στη σχολική κοινότητα
				1.3.1.4.5.7. Απλουστευμένα εγχειρίδια	Θυμίζουμε εγχειρίδια δημοτικού Από συλλαβές σε ρήματα και προτάσεις
				1.3.1.4.5.8. Απουσία βιβλίων και δη σύγχρονων	Βιβλία από παλιά για Γλώσσα Παλιά βιβλία Δεν υπάρχει εγχειρίδιο για το μάθημα Ανεπίτρεπτη η απουσία επίσημου υλικού για τα τμήματα Αστεία εγχειρίδια Όχι εγχειρίδια για Φυσική, Πληροφορική, Βιολογία Δεν υπάρχουν βιβλία ειδικά για αυτούς, κάνουν τα βιβλία των γηγενών Το Κράτος δεν έχει δώσει εγχειρίδια για κάθε μάθημα στη διδασκαλία τους Βγήκε μόνο της Γλώσσας και είναι καλό, όχι σε άλλα μαθήματα Τα εγχειρίδια στο ελληνικό σχολείο θέλουν αναθεώρηση σε όλα τα αντικείμενα, είναι αναχρονιστικά
				1.3.1.4.5.9. Βιβλία σε φωτοτυπίες	Φωτοτυπίες γιατί είναι λιγοστά Φωτοτυπίες εξαιτίας της αστάθειας παραμονής προσφύγων μαθητών
	1.3.1.5. Διαπιστώσεις για τη δυνατότητα υλοποίησης της Δ.Ε.	1.3.1.5.1. Τι διευκολύνει την εφαρμογή της Δ.Ε.	1.3.1.5.1.1. Καμία Καμία δυσκολία στην επικοινωνία	Καμία Όχι από άποψη επικοινωνίας Τα Μαθηματικά είναι διεθνής γλώσσα και αντιμετωπίζεται κάπως το γλωσσικό πρόβλημα Οι περισσότεροι είναι γνώστες Αγγλικής	
			1.3.1.5.1.2. Τεχνολογίες Πληροφορικής	Οι Τεχνολογίες Πληροφορικής σε κάθε τάξη διευκολύνουν το μάθημα Στο ΙΕΠ υπάρχει για κάποια μαθήματα υλικό διδασκαλίας	
			1.3.1.5.1.3. Συμμετοχή σε πνευματικές πολιτιστικές δραστηριότητες	Πολλά μπορούν να διευκολύνουν τη Δ.Ε. ντοκιμαντέρ, συμμετοχή σε θεατρικές ομάδες, σε πνευματικές δραστηριότητες πολιτιστικού περιεχομένου	
			1.3.1.5.1.4. Προσπάθειες συλλόγων ομοεθνών τους	Υπάρχουν προσπάθειες από κάποιον Σύλλογο για βιβλία στις γλώσσες τους, αραβικά φαρσί τα οποία είναι χρήσιμα	
			1.3.1.5.1.5. Σπερματική ταξινόμηση εθνικότητων σε τάξεις	Οι σπερματικά ταξινομημένες τάξεις με διάφορες εθνικότητες διευκολύνουν τη μάθηση και την κοινωνική ένταξη από διαπολιτισμικής απόψεως	
			1.3.1.5.1.6. Υπαρξη συντονιστή	Υπάρχει ένας συντονιστής που έρχεται και κάνει δράσεις διαπολιτισμικής φύσεως	
			1.3.1.5.1.7. Ανεκτικότητα σχολείου	Δεν καταπιέζονται στην έκφραση των ιδιαίτερων πολιτισμικών τους στοιχείων	
			1.3.1.5.1.8. Καλή διάθεση εκπαιδευτικού	Καλή διάθεση καθηγήτριας Επαφίεται στον καθηγητή πως θα προσφέρει το μάθημα διαπολιτισμικά Διάθεση εκπ/κών να προαγάγουν τη γνωριμία με αυτούς και τον πολιτισμό τους	
		1.3.1.5.2. Τι δυσχεραίνει την εφαρμογή διαπολιτισμικής	1.3.1.5.2.1. Δύσκολη εφαρμογή	Δύσκολο Ζόρικο Είναι δύσκολο να αναδεικνύουμε συνεχώς τα διαπολιτισμικά τους στοιχεία	
			1.3.1.5.2.2.	Άγνοια στοιχείων προσφύγων	

			εκπαίδευσης στην Ελλάδα	Άγνοια εκπαιδευτικών	Οι καθηγητές δεν έχουν διδαχτεί τη Δ.Ε. και δεν έχουν ιδιαίτερη ενημέρωση
					Δεν έχω κάνει σεμινάριο ή εξειδίκευση στη Δ.Ε, άρα δεν είμαι γνώστης
					Οι εκπαιδευτικοί δεν έχουν τις κατάλληλες για τη Δ.Ε. γνώσεις
					Δεν είμαστε γνώστες των πολιτισμών τους
				1.3.1.5.2.3. Απουσία ενημέρωσης	Η ανάδειξη είναι δύσκολη και γιατί εμείς οι εκπ/κοί δεν είμαστε εξοικειωμένοι με τις πολιτισμικές και ιστορικές τους ιδιαιτερότητες
					Δεν είχαμε ενημέρωση ούτε κατευθύνσεις από συμβούλους και συντονιστές
				1.3.1.5.2.4. Αδιαφορία μαθητών	Αφιερώναμε πολλές ώρες του μαθήματος στους πρόσφυγες σε βάρος των γηγενών
					Δυσκολία της Δ.Ε. αποτελεί ότι τα παιδιά είναι αδιάφορα
				1.3.1.5.2.5. Απομόνωση τάξης	Λειτουργούμε περισσότερο ξεχωριστά με την τάξη προσφύγων
					Πρόβλημα στην εφαρμογή της Δ.Ε. αποτελεί ότι είμαστε σε τάξη με πρόσφυγες μόνο
				1.3.1.5.2.6. Απουσία δράσεων	Δεν κάνουμε δράσεις ώστε να αναμειχτούνε
					Δυστυχώς το σχολείο δεν οργανώνει δραστηριότητες ανάδειξης των πολιτιστικών τους στοιχείων
					Η ευκαρία ανάδειξης των πολιτισμικών στοιχείων τους δεν είναι ικανοποιητική
				1.3.1.5.2.7. Απουσία διαπολιτισμικών αρχών	Οι αρχές που διέπουν το μάθημα των καθηγητών δεν είναι διαπολιτισμικές
					Ακολουθούν τη δική μας Ιστορία ως περιεχόμενο
				1.3.1.5.2.8. Ο στόχος της εκπαιδευτικής πολιτικής	Τα ισχύοντα προγράμματα πχ ΖΕΠ στοχεύουν στην εκμάθηση της ελληνικής και όχι στην ανάδειξη των ιδιαίτερων στοιχείων τους
1.3.1.5.2.9. Απουσία διαπολιτισμικών σχολείων & δομών	Στη Λέσβο δεν έχουμε διαπολιτισμικά σχολεία αν και για κάποιους αυτά δεν είναι αναγκαία				
	Δεν υπάρχουν κατάλληλες δομές για τη Δ.Ε.				
1.3.1.5.2.10. Αναποτελεσματικό βοηθητικό υλικό στο διαδίκτυο	Το παρεχόμενο από το Υπουργείο υλικό στο Διαδίκτυο δε βοηθά γιατί είναι πρόχειρο και ευκαιριακό, είναι ελλιπές				
	Δεν υπάρχει υλικό στο ΙΕΠ για τις Φυσικές επιστήμες				
1.3.1.5.2.11. Έλλειψη εγχειριδίων	Έλλειψη εξειδικευμένων σχολικών εγχειριδίων				
1.3.1.5.2.12. Έλλειψη αιθουσών με έξτρα υποδομές	Έλλειψη αιθουσών διδασκαλίας με έξτρα υποδομές για αυτούς				
1.3.1.5.2.13. Έλλειψη χρόνου	Δεν υπάρχει διαθέσιμος χρόνος στο μάθημα για ανάδειξη των πολιτισμικών τους στοιχείων				
1.3.1.5.2.14. Έλλειψη φοίτησης σε τμήμα ένταξης	Η Δ.Ε. με την απευθείας τοποθέτησή τους στα υπάρχοντα τμήματα είναι ανέφικτη				
	Η ηλικιακή τοποθέτηση σε τάξεις προοικονομεί την αποτυχία της Δ.Ε. Αδύνατη η απευθείας φοίτησή τους στα τμήματα του Λυκείου χωρίς τη γνώση της γλώσσας				
1.3.1.5.2.15. Λόγοι πεποιθήσεων και κουλτούρας	Γίνεται δύσκολο το μάθημα λόγω της καταγωγής και της θρησκείας τους				
	Δυσκολία στη Δ.Ε. από το πρόβλημα επικοινωνίας				
1.3.1.5.2.16. Πρόβλημα επικοινωνίας λόγω	Πρόβλημα είναι η γλώσσα				
	Η παρακώλυση της επικοινωνίας λόγω γλωσσικού επιπέδου				
	Να βρω τρόπο να επικοινωνώ με διαφορετικές εθνικότητες				
	Πρόβλημα είναι η γλώσσα ακόμα και αν είναι χρόνια εδώ				

				γλωσσικού εμποδίου	<p>Η εκπαίδευση καθηγητή στη γλώσσα τους για επικοινωνία απαιτεί πολύ χρόνο</p> <p>Δύσκολη η εφαρμογή της Δ.Ε. λόγω της ποικίλης προέλευσής τους και της πολυγλωσσίας</p> <p>Το εμπόδιο της γλώσσας τη δυσκολεύει</p> <p>Δυσκολία στη διαπολιτισμική από το πρόβλημα επικοινωνίας</p> <p>Αντιμετωπίζω τα καθημερινά προβλήματα με τη γλώσσα και τα μαθήματα</p> <p>Τα ήθη, οι συνήθειες και τα έθιμά τους δεν αναδεικνύονται επειδή δεν υπάρχει γλώσσα επικοινωνίας, ούτε τα αγγλικά, ούτε τα ελληνικά</p> <p>Δύσκολη η επικοινωνία ακόμα και στη γλώσσα τους</p> <p>Τεράστιες οι δυσκολίες λόγω του γλωσσικού</p>
				1.3.1.5.2.17. Απουσία γνωστικού υποβάθρου	<p>Κάποια παιδιά δεν έχουν πάει σχολείο στα μέρη τους</p> <p>Άγνωστο το επίπεδο γνώσης που είχαν κατακτήσει στις χώρες τους λόγω της σχολικής απουσίας πριν φτάσουν στην Ελλάδα</p> <p>Έχουν διαφορετικό επίπεδο παρεχόμενης γνώσης στις χώρες τους όταν φοιτούν συγκριτικά με την Ελλάδα</p> <p>Τεράστιες οι δυσκολίες λόγω της υπάρχουσας γνώσης</p>
				1.3.1.5.2.18. Μη διαθέσιμο εκπαιδευτικό δυναμικό και υποδομές χώρου	<p>Δεν υπάρχουν αίθουσες και καθηγητές</p> <p>Απουσία κατάλληλα εκπαιδευμένου προσωπικού στη Δ.Ε. και αδιοριστία</p>
				1.3.1.5.2.19. Μαθησιακό πρόβλημα	Πρόβλημα είναι το μαθησιακό, είναι χωρισμένοι στα δύο
				1.3.1.5.2.20. Δυσκολία διαχείρισης πολλών εθνικοτήτων	Δε θα μπορούσα να αξιοποιήσω τα πολιτισμικά στοιχεία σε τάξη με τόσες διαφορετικές εθνικότητες
				1.3.1.5.2.21. Προσωρινό παραμονής	<p>Δυσχεραίνει το προσωρινό της παραμονής</p> <p>Όταν μετακινούνται χάνεται η διδακτική συνέχεια</p> <p>Για τους Άραβες, τους Σύριους ή τους Αφγανούς η ανάδειξη είναι δύσκολη γιατί δεν είναι πολλά χρόνια εδώ</p>
				1.3.1.5.2.22. Μη αποδοχή από γηγενείς συμμαθητές	Αντιμετωπίζω δυσκολία από την αποδοχή από τους συμμαθητές τους
				1.3.1.5.2.23. Διαδικαστικά προβλήματα	Υπάρχουν διαδικαστικά και γραφειοκρατικά προβλήματα: βιβλία, καθηγητές
				1.3.1.5.2.24. Έλλειψη υποδομών οπτικοακουστικών μέσων	<p>Μας λείπει το κομμάτι της υποδομής και έτσι εμποδίζει την καλλιέργεια διαπολιτισμικού πνεύματος</p> <p>Δεν υπάρχουν πολλά εποπτικά τεχνολογικά μέσα, είναι περιορισμένα, δεν υπάρχουν σε όλες τις τάξεις</p>
				1.3.2.5.2.25. Η φύση του μαθήματος	Το μάθημα της Φυσικής με την ορολογία του δεν ενδείκνυται για την ανάδειξη των ιδιαιτεροτήτων τους
				1.3.2.5.2.26. Οι άνωθεν προδιαγραφές του προγράμματος	Σε κάποια μαθήματα δεν μπορεί να γίνει η προσαρμογή λόγω αυστηρού προγράμματος
			1.3.1.5.3. Χαρακτηρισμός διαπολιτισμικής εκπαίδευσης βάσει της πραγματικότητας	1.3.1.5.3.1. Μη συμπίεση με τις απαιτήσεις των καιρών	<p>Μας λείπει το κομμάτι της Δ.Ε. που να συμβαδίζει με την εποχή</p> <p>Η εκπ/ση εκ των πραγμάτων δεν ανταποκρίθηκε ομαλά στην πρόκληση της άφιξης των μεταναστών, ένα τόσο ανώμαλο φαινόμενο που δημιούργησε χαοτική κατάσταση στην εκπ/ση</p> <p>Η εκπ/κή πολιτική είναι οργανωμένη βραχυπρόθεσμα</p> <p>Η Δ.Ε. δε γίνεται σωστά</p> <p>Η εκπαιδευτική πολιτική για τη Δ.Ε. υστερεί σε πολλά</p> <p>Είναι πρώιμο το στάδιο της Δ.Ε., δεν είμαι ευχαριστημένη</p> <p>Στη Δ.Ε. ακόμα δεν έγινε σοβαρή και ώριμη δουλειά</p>

				Στη Δ.Ε. υπάρχουν ανοικτά ερωτήματα για τις απουσίες, την πιστοποίηση, την προαγωγή τους
			1.3.1.5.3.2. Εφαρμογή της Δ.Ε. σε εργαλειακά πλαίσια	Μας εξυπηρετεί για κάλυψη ωραρίου
			1.3.1.5.3.3. Ενέχει κινδύνους	Άλλο να τους τονώνει τα δικά τους στοιχεία
1.3.1.6. Εκτιμήσεις/προσμονές δυναμότητας υλοποίησής της	1.3.1.6.1. Δυσοίωνες προοπτικές	1.3.1.6.1.1. Αμφιβολία ορθής πραγματοποίησής		Γίνεται;
				Άγνωστο τι θα αποφέρει έτσι που γίνεται
				Η εκπαιδευτική πολιτική εφαρμόζεται λανθασμένα και πρόχειρα
		1.3.1.6.1.2. Δυσοίωση πρόβλεψη για τις δομές Δ.Ε.	Αμφίβολη η συνέχιση λειτουργίας των υαρχόντων διαπολιτισμικών σχολείων Μάλλον δε θα γίνει ποτέ (διαπολιτισμικό σχολείο)	
		1.3.1.6.1.3. Αδυναμία πραγματοποίησής	Δεν μπορεί να γίνει Είναι αδύνατο στο ελληνικό σχολείο να υλοποιηθεί το όραμα της Σ11 για την Δ.Ε. Δε ξέρω πόσο μπορεί να εφαρμοστεί στο υπάρχον σχολικό πρόγραμμα, μάλλον αδύνατον	
		1.3.1.6.1.4. Υψηλό κόστος έκδοσης προσαρμοσμένων βιβλίων	Η έκδοση βιβλίων στη γλώσσα τους θα ήταν κάτι δαπανηρό	
	1.3.1.6.2. Ευοίωνες προοπτικές	1.3.1.6.2.1. Δυνατότητα πραγματοποίησής	1.3.1.6.1.5. Πολύ νωρίς για συμπεράσματα	Τώρα τα τελευταία χρόνια γίνεται κάτι στη Δ.Ε. Η Δ.Ε. στη χώρα μας είναι στα πρώτα βήματα
				Η Δ.Ε. μπορεί να γίνει σε κάποια μαθήματα
				Πολλά μπορούν να γίνουν αν η Πολιτεία είναι πρόθυμη
				Αν και πέσαμε στα δύσκολα τα καταφέραμε
				Προϊόντος του χρόνου με την εμπειρία του το σύστημα της εκπ/σης αναπτύσσει αντανακλαστικά και βελτιώνεται
				Τους αρέσει να μαθαίνουν
1.3.1.7. Αποτελέσματα Δ.Ε. από την εφαρμογή της	1.3.1.7.1. Στην ψυχοσύνθεση προσφύγων	1.3.1.7.2.1. Ανάδειξη χαρισμάτων	1.3.1.7.1.1.Θετικά συναισθήματα για μάθηση	Βεβαιότητα για ανάδειξη χαρισμάτων των παιδιών Προώθηση χαρίσματος ενός μαθητή στη Μουσική Ανάδειξη και ενθάρρυνση χαρισμάτων
			1.3.1.7.2. Στην ανάδειξη χαρισμάτων	
	1.3.1.7.3. Επικοινωνία ατόμων και πολιτισμών	1.3.1.7.3.1. Συνεννόηση ατόμων και ανταλλαγή πληροφοριών		Οι ευκαιρίες για συνύπαρξη των δύο γλωσσικών ομάδων παράγει τη συνεννόηση και την ανταλλαγή πληροφοριών (στοιχείο Δ.Ε.)
			1.3.1.7.3.2. Εξοικείωση με την εγχώρια κουλτούρα	Το σχολείο διδάσκει την κουλτούρα στο χώρο του και κατ' επέκταση στην κοινωνία
	1.3.1.7.4. Στη μετακίνηση σε άλλη χώρα	1.3.1.7.4.1. Δεν βοηθάει στη μετακίνηση	Με την πρόθεσή τους για μετακίνηση κατά 95%, το Δημόσιο Σχολείο με την ισχύουσα μορφή δεν τους βοηθάει Το πλαίσιο και το πρόγραμμα σπουδών δε βοηθά όσα θέλουν να φύγουν γιατί δεν προετοιμάζει για τη χώρα όπου θα πάνε	
	1.3.1.7.5. Στην κάλυψη των ιδιαίτερων αναγκών τους	1.3.1.7.5.1. Ενισχύει η διαπολιτισμική εκπαίδευση	Η διαπολιτισμική εκπαίδευση δεν είναι διαχωριστική αλλά ενισχυτική	
	1.3.1.7.6. Στη διαμόρφωση	1.3.1.7.6.1. Εντυπωσιάστηκαν αν οι γηγενείς	Οι γηγενείς εντυπωσιάστηκαν όταν γνώρισαν στοιχεία της ζωής και του πολιτισμού των προσφύγων	

				της γνώμης των γηγενών	με τα πολιτισμικά στοιχεία των προσφύγων			
				1.3.1.7.7. Αλλαγή νοοτροπίας	1.3.1.7.7.1. Απαλλαγή από στερεοτυπική στάση ζωής	Με τη Δ.Ε. οι άνθρωποι παύουν να είναι δέσμοι του εθνοτικού παρελθόντος και διευρύνεται ο νους τους		
2. Απόψεις εκπαιδευτικών σχετικά με τις κοινωνικές σχέσεις προσφύγων/ μεταναστών - γηγενών	2.1. Σχέσεις προσφύγων με γηγενείς εμπλεκόμενους στη διαδικασία της μάθησης	2.1.1. Συναστροφή γηγενών και προσφύγων μαθητών	2.1.1.1. Επικοινωνία προσφύγων- γηγενών εντός τάξης	2.1.1.1.1. Καλή αντιμετώπιση από συμμαθητές		Όχι σχόλια για μαντήλες		
						Δεν τους νοιάζει		
						Η στάση των παιδιών προς τους μετανάστες είναι αύξουσας αποδοχής		
						Ευγένεια, βοήθεια από γηγενείς		
						Αποδοχή και βοήθεια γηγενών στην αρχή		
						Έναν μαθητή τον "αγκάλιασε μια τάξη και η σχέση τους συνεχίστηκε και όταν πήγαν εκείνοι στο Λύκειο		
						Έχουν καλές σχέσεις (με τους γηγενείς). Αλληλοβοηθούνται, μαθαίνουν λέξεις		
						Δεν υπήρξε πρόβλημα επιθετικής συμπεριφοράς, συνυπάρχουν καλά		
						Η συναστροφή με τους γηγενείς είναι πολύ καλή, συζητάνε μαζί.		
						Τα παιδιά είναι πολύ προχωρημένα, τους αντιμετωπίζουν μια χαρά		
						Οι μαθητές τους φέρονται ωραία και δεν τους αποβάλλουν		
						Η στάση των μαθητών μας απέναντί τους είναι αξιοπρεπής και το αντίθετο		
						2.1.1.1.2. Λόγοι καλής αντιμετώπισης προσφύγων/μεταναστών από γηγενείς	2.1.1.1.2.1. Έντονη βίωση μεταναστευτικού	Πιθανή αιτία για την καλή συμπεριφορά των γηγενών μαθητών είναι ότι βιώνουν έντονα το μεταναστευτικό
							2.1.1.1.2.2. Απουσία πολλών σχέσεων	Λόγω λίγων σχέσεων
2.1.1.1.3. Ουδέτερη αντιμετώπιση		Μείωση ενδιαφέροντος γηγενών, βαριούνται						
2.1.1.1.4. Αρνητική αντιμετώπιση γηγενών		Στιγμαία μόνο και από οίκο η πρόθεση εμπλοκής με τους πρόσφυγες						
2.1.1.2. Συναστροφή στην τάξη	2.1.1.2.1. Μη συναστροφή με γηγενείς σε ξεχωριστά τμήματα		Η συναστροφή γηγενών και προσφύγων είναι προβληματική					
	2.1.1.2.2. Μη συναστροφή με γηγενείς σε μεικτά τμήματα		Δεν έχουν επαφή					
	2.1.1.2.3. Λόγοι μη συναστροφής μεταναστών – γηγενών εντός τάξης	2.1.1.2.3.1. Γλωσσικοί λόγοι	Αναποτελεσματικές προσπάθειες συνένωσης γηγενών και προσφύγων ακόμα και σε ενδιαφέροντα κοινά μαθήματα					
		2.1.1.2.3.2. Ατομικοί λόγοι προσφύγων	Ανέφικτη και δύσκολη η δημιουργία σχέσεων με γηγενείς					
		2.1.1.2.3.3. Ανώτερο μορφωτικό επίπεδο ενηλίκων μεταναστών	Όχι σχέσεις παιδιών τμήματος υποδοχής με γηγενείς, πλην λίγων εξαιρέσεων					
		2.1.1.2.3.4.	Δεν έχουν σχέσεις					
			Δεν επικοινωνούν ούτε καν στα Αγγλικά					
			Δεν κάνουν παρέα					
			Γλώσσα					
			Το πρόβλημα της ομιλίας προκαλεί και την απομόνωσή τους					
			Οι δυσκολίες στην επικοινωνία προκύπτουν από άγνοια και δυσκολία γλώσσας					
			Επιλογή προσφύγων					
			Το ανώτερο επίπεδο ενηλίκων μεταναστών συγκριτικά με των γηγενών πιθανόν να οδηγήσει σε ριζείς, απομόνωση ή απόσταση					
			Η προβληματικότητα των συναστροφών γηγενών και προσφύγων προκύπτει από το ότι είναι νεοπαή ερχόμενοι στο νησί					

				Μικρό διάστημα στην Ελλάδα	
		2.1.1.3. Επικοινωνία εκτός τάξης	2.1.1.3.1. Απουσία επαφών προσφύγων & γηγενών		<p>Δεν έχουν</p> <p>Όχι επαφή</p> <p>Δεν υπάρχουν σχέσεις εκτός τάξης</p> <p>Απουσιάζει ο ιδιαίτερος συγχρωτισμός απλά, δεν υπάρχει κάτι αρνητικό</p> <p>Πολύ μικρή η συναναστροφή γηγενών με πρόσφυγες</p> <p>Σχεδόν ανύπαρκτες οι σχέσεις στη σχολική ζωή εκτός τάξης</p> <p>Σχεδόν μόνο δύο παιδιά κάθε γρόνο έχουν σχέσεις με γηγενείς.</p> <p>Οι αλλοδαποί συνήθως κάνουν μεταξύ τους παρέα</p> <p>Οι γηγενείς κάνουν παρέα μεταξύ τους</p> <p>Απομόνωση με τους δικούς τους στο διάλειμμα</p> <p>Κάθονται παρεούλα στα διαλείμματα οι πρόσφυγες</p> <p>Δεν υπάρχει κάποια συναναστροφή</p> <p>Λόγω της αδυναμίας τους να επικοινωνήσουν με τους γηγενείς προτιμούν να μένουν στην τάξη απομονωμένοι ή να κοιμούνται</p> <p>Αποτελούν μια πολύ κλειστή ομάδα</p> <p>Η προσπάθειά τους για προσέγγιση συχνά απορρίπτεται</p> <p>Οι σχέσεις μεταναστών με γηγενείς δεν είναι θερμές</p>
			2.1.1.3.2. Απουσία επαφών προσφύγων/μετ αναστών κοριτσιών με κορίτσια γηγενείς		<p>Δύσκολη η παρέα με τα δικά μας κορίτσια. Υπάρχει διαφορά κουλτούρας</p>
			2.1.1.3.3. Λόγοι μη συναναστροφής προσφύγων-γγενών	2.1.1.3.3.1. Προτίμηση προσφύγων για ενασχόληση μεταξύ τους με ενδιαφέροντα αντικείμενα	<p>Παραμονή στην αίθουσα υπολογιστών και ενασχόληση με παιχνίδια</p> <p>Παραμονή στη δικιά τους αίθουσα και ενασχόληση με μουσική και μεταξύ τους παιχνίδια</p> <p>Παραμονή στην αίθουσα υπολογιστών και ενασχόληση με ταινίες και τραγούδια της πατρίδας τους</p>
				2.1.1.3.3.2. Συνομιλία μεταξύ προσφύγων	<p>Μεταξύ τους συνομιλία</p> <p>Η συναναστροφή με τους γηγενείς δεν είναι απαραίτητη γιατί έχουν πολλά άτομα από τη χώρα τους για να κάνουν παρέα</p>
				2.1.1.3.3.3. Επιλογή να μιλάνε τη γλώσσα τους	<p>Αιτία του μη συγχρωτισμού γηγενών – αλλοδαπών αποτελεί η επιλογή τους να μιλάνε τη γλώσσα τους</p>
				2.1.1.3.3.4. Γλωσσικό εμπόδιο	<p>Η αδυναμία τους για επικοινωνία παράγει την απομόνωσή τους</p> <p>Οι νεοφερμένοι πρόσφυγες που δε μιλούν ελληνικά δεν αναπτύσσουν σχέσεις με γηγενείς</p>
				2.1.1.3.3.5. Διαφορετικά ήθη & έθιμα	<p>Δύσκολη η συνύπαρξη λόγω των διαφορετικών ηθών/εθίμων</p> <p>Η απομόνωση των μεταναστών από τους γηγενείς στις εκδρομές έχει να κάνει με τα έθιμά τους</p>
				2.1.1.3.3.6. Λόγοι χαρακτήρα	<p>Οι συνεσταλμένοι αλλοδαποί μαθητές απομονώνονται στα διαλείμματα</p> <p>Η συστολή των κοριτσιών πηγάζει και από το κόμπλεξ κατωτερότητάς τους που δύσκολα απαλείφεται</p> <p>Ενδεχομένως και οι μετανάστες δεν επιδιώκουν επαφές με γηγενείς</p> <p>Μπορεί και οι μετανάστες να μη θέλουν φιλίες</p> <p>Οι πρόσφυγες πρώτης χρονιάς απομονώνονται μόνοι τους και δεν κυκλοφορούν για να γνωρίσουν τους γηγενείς</p>
				2.1.1.3.3.7. Ρατσιστικοί λόγοι	<p>Το χρώμα του δέρματος και τρομάζει τους άλλους και προκαλεί αμηχανία στον αλλοδαπό κι έτσι δε συναναστρέφονται με γηγενείς εύκολα</p>
				2.1.1.3.3.8. Ευθύνης καθηγητών	<p>Πιθανόν ευθύνονται και οι καθηγητές που δεν καλλιεργούν τη συναναστροφή μέσω σχολικών δράσεων</p> <p>Δε βοηθάμε στη δημιουργία συναναστροφής και επικοινωνίας</p> <p>Οι καθηγητές δε μεσολαβούν στην επίτευξη της συναναστροφής με γηγενείς</p>

				Δεν προσπαθούμε να τις καλλιεργήσουμε
				Δεν έχουμε κουβεντιάσει για το πώς θα τους φέρουμε να «δέσουν» λιγάκι
		2.1.1.3.4. Συναναστροφή προσφύγων & γηγενών		Συναναστροφή στην ψυχαγωγία, μουσική, μπάλα
				Ελάχιστη, στα παιχνίδια, ποδόσφαιρο
				Δεν είχαμε κρούσματα μεταξύ προσφύγων/μεταναστών και γηγενών
				Όχι υπερβολικές παρέες στα διαλείμματα αλλά όχι αντιπαράθεση και μάλωμα
				Δεν έχουν απορριφθεί από γηγενείς
				Ήταν άψογες οι σχέσεις
				Είναι καλή η εμπειρία από τους πρόσφυγες αφού παίζουν με τους γηγενείς και συμμετέχουν σε εκδηλώσεις
				Έχουν κοινά ενδιαφέροντα ανάλογα την ηλικία
				Πολύ λίγες κουβέντες εφηβικού περιεχομένου
				Με τα αγόρια όχι έντονες διαφορές, συναναστρέφονται
				Μικρή και κατ' ανάγκη επικοινωνία όταν είναι παρών ο καθηγητής
				Η μικρή συναναστροφή τους με γηγενείς περιλαμβάνει ομιλία και спор στο διάλειμμα
				Πολύ μικρό ποσοστό παιδιών ετησίως αναπτύσσουν κάποιες σχέσεις στα διαλείμματα
				Κάποιοι φτάνουν στο αντίθετο άκρο, (είναι πολύ φιλικοί μαζί τους)
				Υπάρχουν γηγενείς μαθητές που συναναστρέφονται μαζί τους, όχι όμως όλοι
				Οι ακραίες συμπεριφορές στο σχολικό χώρο εκτός τάξης προς τους μετανάστες είναι πάντα περιέργες
				Φιλική συναναστροφή στο διάλειμμα
				Τα προσφυγόπουλα κάνουν παρέα με άλλα παιδιά γηγενείς επικοινωνούν και επιδιώκουν την επικοινωνία
				Στις συναναστροφές τα κορίτσια συμμετέχουν εξίσου με τους άντρες
				Υπάρχει φιλική προσέγγιση αλλά σε πρώιμο στάδιο
				Η συναναστροφή περιλαμβάνει παιχνίδι πχ ποδόσφαιρο, Μουσική, Τέχνη, Αθλητισμό
				Η συναναστροφή γηγενών και μεταναστών/προσφύγων είναι στο μέτρο του δυνατού καλή
				Σχετικά καλή είναι η σχέση γηγενών και αλλοδαπών εκτός τάξης
				Δεν κανγαδίζουν, οι γηγενείς προσπαθούν να τους κάνουν παρέα παρά τις δυσκολίες
				Προσέγγιση από γηγενείς μέσω της Μουσικής σε όσους πρόσφυγες γνωρίζουν
				Οι γηγενείς και οι μετανάστες μιλάνε στο διάλειμμα
				Επικοινωνία είχαμε πέρυσι εκτός τάξης
				Γηγενείς με μετανάστες έχουν φιλικές σχέσεις

					Οι επαφές εκτός τάξης μπορούν να χαρακτηριστούν ακόμα και θετικές
					Στο σχολείο έχουν παρόμοια ενδιαφέροντα, επικοινωνούν μέσω facebook
					Συναναστροφή στη Γυμναστική και τον προαύλιο χώρο
			2.1.1.3.5. Προσέγγιση για συναναστροφή εκτός τάξης	2.1.1.3.5.1. Αμοιβαία προσέγγιση	Η συναναστροφή γίνεται ύστερα από πρόσκληση και από γηγενείς και από μετανάστες
				2.1.1.3.5.2. Προσέγγιση από πρόσφυγες	Οι πρόσφυγες και οι μετανάστες επιδιώκουν πιο πολύ από τους γηγενείς το διάλογο
			2.1.1.3.6. Παράγοντες εκδηλούμενης συναναστροφής προσφύγων-γηγενών	2.1.1.3.6.1. Θέληση προσφύγων για συναναστροφή	Εξαρτάται από τα παιδιά Οι μετανάστες επιδιώκουν να μιλούν και να ενταχθούν Θέλουν γιατί μαζί με τους γηγενείς νιώθουν κι αυτοί παιδιά Οι πρόσφυγες θέλουν να συναναστρέφονται με τα παιδιά τα δικά μας, να έχουν τριβή Εξαρτάται από το χαρακτήρα και τη νοοτροπία των παιδιών αυτών Η Υποδοχή είναι πιο ανοιχτή σε προσέγγιση των γηγενών Αντιθέτως οι πρόσφυγες είναι δεκτικοί σε προσπάθειες προσέγγισής τους από γηγενείς Δύο κοινωνικοί μαθητές από την υποδοχή ξεκινούν επικοινωνία με γηγενείς
				2.1.1.3.6.2. Θέληση γηγενών για συναναστροφή	Η επικοινωνία συντελείται καλύτερα όποτε υπάρχει πρωτοβουλία από γηγενείς
				2.1.1.3.6.3. Ρήξη δεσμών με πρόσφυγες	Σιγά- σιγά σπάνε οι πυρήνες των απομονωμένων προσφυγόπουλων που μιλούν μόνοι τους Οι πυρήνες συναναστροφής παιδιών από την ίδια χώρα σπάνε μόνο για να συναναστραφούν με γηγενείς
				2.1.1.3.6.4. Άρση γλωσσικού εμποδίου	Η ένταξη διευκολύνεται με την κατάκτηση της γλώσσας
				2.1.1.3.6.5. Οικειότητα με Έλληνες	Οικειότητα άσχετα από τη μη γνώση Ελληνικών
				2.1.1.3.6.6. Λόγω χαρακτήρα	Ο πρόεδρος του 15μελούς, ένας ευχάριστος και κοινωνικός μαθητής έχει ενταχτεί Τα χαρακτηριστικά των μαθητών καθορίζουν την ανάπτυξη σχέσεων γηγενών και αλλοδαπών ή όχι
				2.1.1.3.6.7. Μέσα από εξωδιδασκτικές δραστηριότητες	Όταν έφτιαζαν το ντοκιμαντέρ, μετά οι γηγενείς και πρόσφυγες έκαναν παρέα
				2.1.1.3.6.8. Κοινωνικότητα, ικανότητα επικοινωνίας, δυνατότητα επικοινωνίας	Πολλές είναι οι παράμετροι για τη συναναστροφή τους με γηγενείς : η κοινωνικότητα, η εξωτερική εμφάνιση, η ικανότητα για επικοινωνία, η γλώσσα επικοινωνίας Συνήθης παράγων για τη συναναστροφή γηγενών και μεταναστών/προσφύγων είναι η κοινωνικότητα και από τις δύο πλευρές Οι κοινωνικοί αλλοδαποί μαθητές τα πάνε πολύ καλά με τους γηγενείς Η συναναστροφή λόγω του γλωσσικού προβλήματος συντελείται μόνο με εναλλακτικές γλώσσες επικοινωνίας: τη Μουσική και τον Αθλητισμό Η υποκειμενικότητα , η φύση και ο χαρακτήρας συντελούν στην ανάπτυξη σχέσεων με τους γηγενείς
				2.1.1.3.6.9. Μη επιρροή από τη στάση των γηγενών γονέων	Στη στάση παιδιών προς τους πρόσφυγες δεν ισχύει ο κανόνας περί επιρροής τους από τη στάση της οικογένειάς τους

				2.1.1.3.6.10. Χρήση Αγγλικής	Η προσέγγιση και επαφή μεταναστών και γηγενών διευκολύνεται με τη γνώση της αγγλικής
				2.1.1.3.6.11. Ενθάρρυνση από καθηγητές	Συνήθως τη συναναστροφή με γηγενείς την ενθαρρύνουν οι καθηγητές
				2.1.1.3.6.12. Μεγάλο διάστημα παραμονής στην Ελλάδα	Φιλίες με άτομα καιρό εδώ Αυτοί που είναι περισσότερα χρόνια είναι πλήρως ενταγμένοι, αποτελούν μέρος της ομάδας Κάποιοι μαθητές εγκαταστημένοι για πολύ καιρό με κάποιο βαθμό κατάκτησης της γλώσσας εκδηλώνουν την κοινωνική συμπεριφορά
	2.1.1.4. Η προσέγγιση των δύο φύλων	2.1.1.4.1. Σύναμη/προοπτική σύναψης εφηβικών σχέσεων			Τους κυνηγούσαν τα κορίτσια μας Είχαν κάνει ζευγαράκια Την πρώτη χρονιά αναπτύχτηκε και ένα φλερτ με γηγενή Ίσως μελλοντικά να υπάρξει και ερωτική προσέγγιση, ακόμα όλα είναι πρῶμα Προσπαθούν να κάνουν φλερτ
		2.1.1.4.2. Επιλογή συναναστροφής αγοριών προσφύγων με αγόρια γηγενείς			Τα αγόρια από μουσουλμανικές χώρες δείχνουν άλλη συμπεριφορά στα κορίτσια κι άλλη στα αγόρια κατά τη συναναστροφή με γηγενείς Για τους προερχόμενους από μουσουλμανικές χώρες η γυναίκα είναι κάτι υποδεέστερο, δεν της δίνουν σημασία Κάποτε τα αγόρια προσεγγίζουν ευκολότερα άλλα αγόρια κι ίσως κάποια κορίτσια
		2.1.1.4.3. Όχι συναναστροφή κοριτσιών προσφύγων με αγόρια γηγενείς			Δεδομένων των φυλετικών διακρίσεων, τα κορίτσια πρόσφυγες θα πλησιάσουν μόνο κορίτσια γηγενείς Αδιανόητο τα κορίτσια να πλησιάσουν αγόρια σε αντίθεση με τα γηγενή κορίτσια Δεν κάνουν παρέα κορίτσια μετανάστες με αγόρια Δεν έχουν σχέση με τους δικούς μας αφού δεν παίζουν μαζί
	2.1.1.5. Συναναστροφή εκτός σχολείου	2.1.1.5.1. Ανυπαρξία σχέσεων εκτός σχολείου			Παρέα μεταξύ τους, όχι με γηγενείς Έξω από το σχολείο δεν έχουν σχέσεις Θεωρητικά η εισοδός τους στο σχολείο θα διευκόλυνε και τη συναναστροφή στον έξω από το σχολείο χώρο, όμως δε συμβαίνει αυτό Δεν ξέρω αν υπάρχει διασκέδαση και παρέα εκτός σχολείου Ούτε επικοινωνία εκτός σχολείου
	2.1.2. Συμμετοχή προσφύγων / ανάπτυξη σχέσεων με γγενείς διαμέσου δραστηριοτήτων της σχολικής ζωής εκτός τάξης	2.1.2.1. Αθλητικές δραστηριότητες	2.1.2.1.1. Συμμετοχή στον αθλητισμό		Συμμετέχουν και στον αθλητισμό Συμμετοχή σε μέρα αθλητισμού
			2.1.2.1.2. Αθλητικές δραστηριότητες με γηγενείς		Παίζανε με τα δικά μας στην αθλητική μέρα Ανάμεικτες ομάδες στην αθλητική μέρα Έχει υπάρξει ευκαιριακά συναναστροφή π.χ. με το κρίκετ
			2.1.2.1.3. Μη συμμετοχή σε αθλητικές δραστηριότητες		Δε γίνεται συναναστροφή στο παιχνίδι σε αυτό το σχολείο
	2.1.2.2.Παιχνίδι αγοριών	2.1.2.2.1. Παιχνίδι προσφύγων αγοριών με γγενείς αγόρια			Ποδόσφαιρο με τους άλλους Παίζουν στη Γυμναστική και στα διαλείμματα τα αγόρια Τα αγόρια συμμετέχουν πιο εύκολα στις συναναστροφές με γηγενείς μέσω του παιχνιδιού Οι αλλοδαποί μαθητές με κοινωνική διάθεση που έχουν κατακτήσει κάπως τη γλώσσα παίζουν με τους γηγενείς
		2.1.2.2.2. Παρέα μέσω του παιχνιδιού			Παρέα μέσω του ποδοσφαίρου Μόνο στη Γυμναστική συναναστρέφονται γηγενείς με αλλοδαπούς, μάλιστα ισότιμα Στη Γυμναστική δίνεται η ευκαιρία για παιχνίδι Συμμετέχουν στη Γυμναστική και στα αθλήματα
		2.1.2.2.3. Τρόπος πραγματοποίησης παιχνιδιού	2.1.2.2.3.1. Πρωτοβουλία προσφύγων για παιχνίδι		Μόνοι τους Ένας πρόσφυγας κοινωνικός και επικοινωνιακός με γνώση της αγγλικής έκανε την πρώτη κίνηση Οι πρόσφυγες ή οι μετανάστες απευθύνουν πρώτοι πρόσκληση
			2.1.2.2.3.2.		Δεν έχω δει προσέγγιση από τους πρόσφυγες

				Όχι πρωτοβουλία από πρόσφυγες	Τηρούν στάση παρατηρητή στα παιχνίδια ώσπου να τους γίνει πρόσκληση από γηγενείς ή τον Γυμναστή Περιμένουν την προσέγγιση των γηγενών
				2.1.2.2.3.3. Δεκτικότητα γηγενών	Οι δικοί μας είναι ανοιχτοί Στο αθλητικό παιχνίδι δεν ξεχωρίζουν με ποιον θα παίζουν
				2.1.2.2.3.4. Αυθορμητισμός	Δεν ξέρω αν γίνεται πρόσκληση Αυθόρμητη είναι η συμμετοχή στο αθλητικό παιχνίδι Δεν υπάρχει πρόσκληση, με μια ματιά ξεκινούν αρκεί να τους αρέσουν τα παιχνίδια
				2.1.2.2.3.5. Λόγω συμμετοχής ομοεθνών τους	Κάποιοι πρόσφυγες συμμετέχουν στις αθλητικές εκδηλώσεις γιατί απλά συμμετέχουν οι ομοεθνείς τους
				2.1.2.2.3.6. Κινητοποίηση από καθηγητές	Συναναστροφή στο παιχνίδι με κινητοποίηση από καθηγητές, δε ξεκινούν μόνοι τους Μετά την παρότρυνση των καθηγητών οι γηγενείς προσκαλούν στο παιχνίδι τους πρόσφυγες
				2.1.2.2.3.7. Αμοιβαία προσέγγιση	Για παιχνίδι και αθλητισμό, η πρόσκληση γίνεται και από τους δυο Ήρθε φυσικά
				2.1.2.2.3.8. Προσέγγιση από γηγενείς	Κάποτε αλλά σπάνια οι γηγενείς από μόνοι τους προσεγγίζουν τους πρόσφυγες Πρόσκληση από γηγενείς, για ποδόσφαιρο και τέτοια Η ένταξή τους σε ομάδες γηγενών γίνεται κατόπιν πρόσκλησης των γηγενών
			2.1.2.2.4. Συμμετέχοντες στο παιχνίδι	2.1.2.2.4.1. Αυτοί που ασχολούνται με αθλητικό παιχνίδι	Συμμετέχουν τα παιδιά που ασχολούνται με αθλητικό παιχνίδι Η μεγαλύτερη συμμετοχή των αγοριών οφείλεται στο ότι ασχολούνται με τον Αθλητισμό
				2.1.2.2.4.2. Πεδίο δράσης αγοριών	Το αθλητικό παιχνίδι είναι κυρίως πεδίο δράσης των αγοριών Στο αθλητικό παιχνίδι συγχρωτίζονται τα αγόρια (γγενείς και αλλοδαποί) Συμμετέχουν περισσότερο τα αγόρια Τα αγόρια συμμετέχουν πιο εύκολα στο παιχνίδι και τις συναναστροφές Όχι δε συμμετέχουν τα κορίτσια στο παιχνίδι
	2.1.2.3. Παιχνίδι κοριτσιών	2.1.2.3.1. Συμμετοχή στο παιχνίδι	2.1.2.3.1.1. Συμμετοχή κοριτσιών από Αφρική	2.1.2.3.1.1. Συμμετοχή κοριτσιών από Αφρική	Κάποια μη μουσουλμανικά κορίτσια από την Αφρική παίρνουν μέρος
			2.1.2.3.1.2. Συμμετοχή κοριτσιών στο παιχνίδι	2.1.2.3.1.2. Συμμετοχή κοριτσιών στο παιχνίδι	Συμμετέχουν αποκλειστικά στο παιχνίδι με κορίτσια, τις έχω δει να παίζουν βόλεϊ με κορίτσια γηγενή Τα κορίτσια συμμετέχουν στις δραστηριότητες εξίσου με τους άντρες Και τα κορίτσια παίζουν βόλεϊ
		2.1.2.3.2. Μη συμμετοχή κοριτσιών στο παιχνίδι			Όχι τα κορίτσια Φυσικά δε συμμετέχουν τα κορίτσια εξίσου με τα αγόρια Τα κορίτσια δεν ασχολούνται με αθλητικό παιχνίδι στα διαλείμματα ή το απόγευμα Κορίτσια απομονωμένα, δεν κοινωνικοποιούνται εύκολα Τα κορίτσια δεν βγαίνουν έξω για παιχνίδι ή συζήτηση Τα κορίτσια μουσουλμανικής θρησκείας δεν παίρνουν πουθενά μέρος
		2.1.2.3.3. Λόγοι μη συμμετοχής προσφύγων/μεταναστών κοριτσιών στο παιχνίδι	2.1.2.3.3.1. Γλωσσικοί λόγοι μη συμμετοχής κοριτσιών	2.1.2.3.3.1. Γλωσσικοί λόγοι μη συμμετοχής κοριτσιών	Μειονεκτικά λόγω μη γνώσης γλώσσας Η άνιση συμμετοχή των κοριτσιών προκύπτει και από το γλωσσικό
			2.1.2.3.3.2. Λόγοι προτιμήσεων	2.1.2.3.3.2. Λόγοι προτιμήσεων	Παρέα μεταξύ τους Προτιμούν μόνο τους
			2.1.2.3.3.3. Λόγοι φύλου και ευκαιριών	2.1.2.3.3.3. Λόγοι φύλου και ευκαιριών	Τα κορίτσια είναι καταδικασμένα λόγω φύλου και απουσίας ευκαιριών

			2.1.2.3.3.4. Λόγοι πεπονησεων- κουλτούρας	Κορίτσια επηρεασμένα από πεποιθήσεις Λόγοι κουλτούρας Τα μουσουλμανικά κορίτσια είναι αποτραβηγμένα, δε θέλουν τη βλεμματική επαφή Αίτια μη συμμετοχής στο παιχνίδι: η θρησκεία, η κουλτούρα Η θρησκεία και ο πολιτισμός καθορίζουν τη μη συμμετοχή των κοριτσιών στο παιχνίδι Τα κορίτσια είναι συνεσταλμένα και δεν ανοίγονται εύκολα στην τοπική κοινωνία λόγω θρησκευτικής παράδοσης Τα κορίτσια λόγω πολιτισμικού υπόβαθρου δε συμμετέχουν εξίσου στο παιχνίδι και τις συναναστροφές με γηγενείς
			2.1.2.3.3.5. Λόγω παρουσίας αγοριών	Ανασταλτικός παράγοντας για τη συμμετοχή των κοριτσιών στο παιχνίδι είναι η παρουσία πολλών αγοριών
			2.1.3.3.3.6. Λόγοι φοβίας- δειλίας	Πιο κλειστά, ειδικά τα κορίτσια Ίσως φοβία και δειλία
			2.1.3.3.3.7. Λόγοι θέσης γυναίκας στη χώρα τους	Το ότι τα κορίτσια δεν έχουν μείξη με αγόρια γηγενή ή τα δικά τους οφείλεται στο ότι δεν έχουν τόσα δικαιώματα στη χώρα τους Αίτια μη συμμετοχής στο παιχνίδι: η ανατροφή τους και η θέση που η κοινωνία τους αναγνωρίζει
			2.1.3.3.3.8. Πρακτικοί λόγοι	Πρακτικοί λόγοι όπως η απουσία της ευχέρειας να πλύνουν τα ρούχα τους τις κρατούν μακριά από το παιχνίδι
			2.1.3.3.3.9. Οδηγίες για μη συμμετοχή από τους επιβλέποντες τους στις δομές ή οικογένειες	Θα τους έχει δώσει οδηγίες Συμβουλές από σπίτι
	2.1.2.4. Σημασία παιχνιδιού	2.1.2.4.1. Εκπαιδευτικό παιχνίδι		Επιτυχία στο εκπ/κό κομμάτι δραστηριοτήτων
		2.1.2.4.2. Εύρεση σημείων ταύτισης με γγενείς		Στις συζητήσεις των αγοριών για τα ομαδικά παιχνίδια βρίσκουν κοινά σημεία με τους γηγενείς Ο αθλητισμός αποτελεί επίσης μέσον προσέγγισης και συναναστροφής με τους γηγενείς μαθητές
		2.1.2.4.3. Προκύπτοντα αισθήματα από τη συμμετοχή σε παιχνίδι	2.1.2.4.3.1. Φανατισμός αντίπαλων εθνικών ομάδων	Οι ηλικίες αυτές φανατίζονται ακόμα και στο παιχνίδι
		2.1.2.4.4. Λόγοι απουσίας παιχνιδιού	2.1.2.4.4.1. Λόγω ηλικίας	Στο σχολείο είναι όλοι ενήλικες, δεν παίζουν και Γυμναστική κάνει μόνο ένα τμήμα Όχι αθλητικές δραστηριότητες λόγω του μεγάλου της ηλικίας των μαθητών και του χάσματος με τους γηγενείς
			2.1.2.4.4.2. Απουσία χρόνου	Τα διαλείμματα στο σχολείο αυτό είναι μικρά και δεν παίζουν
	2.1.2.5. Εκδρομές / εκπαιδευτικές εκδηλώσεις	2.1.2.5.1. Εκδρομές	2.1.2.5.1.1. Συμμετοχή στις εκδρομές	Συμμετέχουν Συμμετέχουν στις εκδρομές Συμμετέχουν σε όλες τις εκδρομές Αν θέλουν Συμμετοχή σε εκδρομές, περιπάτους
			2.1.2.5.1.2. Συναστροφή προσφύγων- γγενών στις εκδρομές	Στις εκδρομές γηγενείς και αλλοδαποί συνήθως δε συνδυάζονται, απλά συζητούν Στην εκδρομή ένας γηγενής κάνει την προσέγγιση
			2.1.2.5.1.3. Μη συναστροφή προσφύγων- γγενών στις εκδρομές	Παρεούλα μόνοι τους Στις εκδρομές συμμετέχουν αλλά δεν είναι με τους γηγενείς μαζί Στις εκδρομές οι μετανάστες κάνουν τη δική τους παρέα Σπάνιο το ένωμα γηγενών και ντόπιων σε εκδρομές

			2.1.2.5.1.4. Μη συμμετοχή στις εκδρομές	Στις εκδρομές δεν επιθυμούν να συμμετέχουν
		2.1.2.5.2. Γιορτές	2.1.2.5.2.1. Συμμετοχή στις γιορτές	<p>Συμμετείγαν πέρυσι στις γιορτές</p> <p>Συμμετογή στη γιορτή καλοκαιριού</p> <p>Ποίημα στην 25η Μαρτίου</p> <p>Συμμετέχουν σε κάποιες γιορτές</p> <p>Όλοι διαβάζουν ποιήματα</p> <p>Στις σχολικές γιορτές συμμετέχουν, πέρυσι έπαιξαν μουσική, τραγούδησαν</p> <p>Είπαν δικά τους τραγούδια σε μια χορωδία</p> <p>Συμμετέχουν πάντα στις σχολικές δραστηριότητες, τη χορωδία</p> <p>Κάποιοι στις γιορτές μπαίνουν στη χορωδία με τραγούδια ή όργανα</p> <p>Συμμετέχουν στις εκδηλώσεις παρουσιάζουν ή παρακολουθούν απλά</p> <p>Συμμετέχουν παρά τη δειλία τους</p> <p>Συνήθως επιδιώκουν να συμμετέχουν στις σχολικές δραστηριότητες και τις γιορτές</p> <p>Συμμετέχουν ικανοποιητικά μολονότι δε ξέρουν τις δικές μας γιορτές και επετείους</p> <p>Οι γνώστες της Μουσικής συμμετέχουν στις μουσικές εκδηλώσεις</p> <p>Μάθαιναν μουσική στο κάμπ και παρουσίασαν τραγούδια οι μετανάστες μαθητές στη γιορτή λήξης</p> <p>Συμμετέχουν σε όλες τις γιορτές και τις κάνουμε διαπολιτισμικά</p> <p>Περιστασιακά και σποραδικά στις άλλες τάξεις συνεργάζονται σε γιορτές , project. τραγούδι</p>
			2.1.2.5.2.2. Συνεργασία προσφύγων-γηγενών για γιορτές	<p>Από κοινού τραγούδια και μουσική στις γιορτές</p> <p>Μέσω της Τέχνης γίνεται η προσέγγιση με τους γηγενείς ευκολότερα</p>
			2.1.2.5.2.3. Αμοιβαία προσέγγιση	Για γιορτές η πρόσκληση γίνεται και από τους δυο
			2.1.2.5.2.4. Μη συμμετοχή σε γιορτές επετείων και Αποκριών	<p>Υστερούσαν στις επετείους και δεν έρχονταν</p> <p>Δε συμμετέχουν στις εθνικές γιορτές</p> <p>Δε συμμετέχουν σε άλλες δραστηριότητες πχ Απόκριες και έρχονται με το ζόρι</p>
		2.1.2.5.3. Παρελάσεις	2.1.2.5.3.1. Συμμετοχή σε παρελάσεις	<p>Έκανε παρέλαση</p> <p>Κάνουν παρέλαση, μάλιστα ο πρόεδρος τους που είναι πρόσφυγας τους ξεσηκώνει</p>
		2.1.2.5.4. Εκπαιδευτικά προγράμματα	2.1.2.5.4.1. Συμμετοχή σε εκπαιδευτικά προγράμματα	<p>Συμμετέχουν ενεργά στα περιβαλλοντικά προγράμματα</p> <p>Στα πλαίσια του περιβαλλοντικού προγράμματος όλες οι ζωγραφιές είχαν γίνει από μετανάστες μαθητές με ταλέντο</p> <p>Θετική και ισότιμη η συμμετοχή στα σχολικά προγράμματα</p>
		2.1.2.5.5. Λόγοι συμμετοχής σε εκδρομές/εκπαιδευτικές εκδηλώσεις	2.1.2.5.5.1. Επιθυμία προβολής	<p>Κίνητρο συμμετοχής στις εκδηλώσεις και στις γιορτές είναι η επιθυμία της προβολής των εξωστρεφών παιδιών</p> <p>Στις γιορτές συμμετέχουν κυρίως οι κοινωνικοί</p> <p>Κάποιοι θέλουν να έχουν ηγετικό ρόλο</p>
			2.1.2.5.5.2. Επιθυμία συνεισφοράς στους συμμαθητές τους	Του αρέσει να βοηθάει τους άλλους ως πρόεδρος του Δεκαπενταμελούς
			2.1.2.5.5.3. Κλίσεις και ενδιαφέροντά τους	<p>Συμμετοχή στις εκδηλώσεις και τα αθλήματα για όσους έχουν αντίστοιχα ενδιαφέροντα εκτός σχολείου</p> <p>Υπάρχει συμμετοχή στα προγράμματα τόσο από πρόσφυγες όσο και από γηγενείς αν είναι προσαρμοσμένα στα ενδιαφέροντά τους</p>
			2.1.2.5.5.4. Κατάλληλες δεξιότητες	<p>Συμμετέχουν καλά εκεί όπου διαθέτουν τις απαιτούμενες δεξιότητες</p> <p>Δείχνουν φιλοτιμία να συναναστραφούν εκεί όπου αισθάνονται ότι μπορούν να ανταπεξέλθουν πχ στον Αθλητισμό, στη Μουσική</p>
			2.1.2.5.5.5.	Αν θέλουν έρχονται αν δε θέλουν όχι

				<p>Συμμετοχή ανάλογα με τη θέληση των προσφύγων</p> <p>2.1.2.5.5.6. Συμμετοχή ύστερα από παρότρυνση εκπαιδευτικών</p>	<p>Το μεγαλύτερο ποσοστό συμμετέχει στις σχολικές δραστηριότητες γιατί το θέλουν</p> <p>Συμμετοχή ανάλογα με το χαρακτήρα του</p> <p>Το περιστασιακό ένωμά τους σε εκδρομές οφείλεται στην καλή διάθεση κάποιων παιδιών για προσέγγιση</p> <p>Ένταξή τους από καθηγητές στις σχολικές εκδηλώσεις</p> <p>Δεν αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες κατά τη συμμετοχή τους στις σχολικές δραστηριότητες, περιμένουν οδηγίες</p> <p>Οι καθηγητές προσπαθούν να δραστηριοποιήσουν τους πρόσφυγες/μετανάστες</p> <p>Προσπαθούμε με εξωδιδασκτικές δραστηριότητες να τους φέρουμε πιο κοντά</p>
			<p>2.1.2.5.6. Λόγοι μη συμμετοχής σε εκδρομές/εκπαιδευτικές εκδηλώσεις</p>	<p>2.1.2.5.6.1. Θρησκευτικό εμπόδιο</p> <p>2.1.2.5.6.2. Γλωσσικό εμπόδιο</p> <p>2.1.2.5.6.3. Συστολή χαρακτήρα</p> <p>2.1.2.5.6.4. Μη ενεργοποίηση από τους καθηγητές</p>	<p>Η θρησκεία τους εμποδίζει τη συμμετοχή στις σχολικές δραστηριότητες</p> <p>Δε συμμετέχουν γιατί δεν έχουν τις δικές μας γιορτές</p> <p>Λόγω γλωσσικού προβλήματος δεν αναγιγνώσκουν και δεν απαγγέλλουν στις γιορτές</p> <p>Δεν υπάρχει πρόσκληση για παιχνίδι συνήθως, λόγω του γλωσσικού και της αδυναμίας για επικοινωνία</p> <p>Η αδυναμία τους για επικοινωνία παράγει την απροθυμία τους να συμμετάσχουν στο παιχνίδι</p> <p>Οι συνεσταλμένοι δύσκολα συμμετέχουν</p> <p>Δεν τους είπε κανείς για να συμμετέχουν</p>
			<p>2.1.2.5.7. Συνέπειες από τη μη συμμετοχή σε εκδρομές/εκπαιδευτικές εκδηλώσεις</p>	<p>2.1.2.5.7.1. Δεν αποκομίζουν οφέλη σχολείου</p> <p>2.1.2.5.7.2. Αισθήματα απομόνωσης</p>	<p>Χάνουν κομμάτια του σχολείου</p> <p>Χάνουν κομμάτια του σχολείου λόγω θρησκευτικής προσήλωσης</p> <p>Αισθήματα ντροπής και απομόνωση λόγω μαντήλας</p>
			<p>2.1.2.5.8. Προκύπτοντα αισθήματα από τη συμμετοχή σε εκδρομές/εκπαιδευτικές εκδηλώσεις</p>	<p>2.1.2.5.8.1. Αισθήματα χαράς</p> <p>2.1.2.5.8.2. Αισθήματα υπερηφάνειας και ικανοποίησης</p> <p>2.1.2.5.8.3. Αισθήματα αποδοχής του έργου τους από γηγενείς</p>	<p>Βιώνουν αισθήματα χαράς για τη συμμετοχή τους σε γιορτές και εκδρομές</p> <p>Το απολαμβάνουν</p> <p>Είχαν χαρά που θα συμμετείχαν στη σχολική γιορτή και άγχος να ανταποκριθούν, χάρηκαν που εντυπωσίασαν</p> <p>Στις γιορτές όλες συμμετέχουν με μεγάλη χαρά</p> <p>Ήταν όλα τα παιδιά χαρούμενα</p> <p>Καμαρώνουν όταν βλέπουν τις αναρτημένες στο Διαδίκτυο εκδηλώσεις όπου συμμετείχαν, χαίρονται με την επιβράβευση</p> <p>Στις εκδηλώσεις τους χειροκρότησαν και τους άκουσαν</p>
	<p>2.1.2.6. Συμμετοχή στα μαθητικά συλλογικά όργανα</p>	<p>2.1.2.6.1. Εκλογές μαθητικών οργάνων</p>	<p>2.1.2.6.1.1. Μη συμμετοχή σε εκλογές μαθητών του σχολείου</p> <p>2.1.2.6.1.2. Συμμετοχή προσφύγων στις εκλογές</p> <p>2.1.2.6.1.3. Πρωτόγνωρη εμπειρία για</p>	<p>Δεν συμμετέχουν</p> <p>Ψήφισε ο πρόσφυγας μαθητής</p> <p>Υποχρεωτικά ψήφισε</p> <p>Συμμετείχαν στις εκλογές</p> <p>Βάλανε υποψηφιότητα για Δεκαπενταμελές</p> <p>Έβαλαν υποψηφιότητα στο Δεκαπενταμελές αλλά δε βγήκαν</p> <p>Είχαν πέσει από τα σύννεφα. Πού να βρουν εκλογές στο σχολείο</p> <p>Πρωτόγνωρο</p> <p>Δεν το έχουν ξαναδεί</p>	

				πρόσφυγες οι μαθητικές εκλογές	Εντυπωσιάστηκαν από το θεσμό των μαθητικών εκλογών
			2.1.2.6.2. Συμμετοχή σε συλλογικά όργανα	2.1.2.6.2.1. Συμμετοχή	Μετέχουν στο δεκαπενταμελές και στα πενταμελή, έχουν πρόεδρο, κανονικά Ως υποψήφιοι, βγάλανε πρόεδρο, κάνανε πενταμελές Είχαμε ένα μετανάστη στο δεκαπενταμελές Ενεργή φέτος η συμμετοχή τους στα συλλογικά μαθητικά όργανα, Πακιστανός ο πρόεδρος του Δεκαπενταμελούς Ο πρόεδρος του Δεκαπενταμελούς είναι πρόσφυγας Έχουν την πολιτική πρόθεση, την τάση της εκπροσώπησης αλλά η συμμετοχή τους είναι σε πρωτόλειο επίπεδο
				2.1.2.6.2.2. Μη συμμετοχή	Δε συμμετέχουν ως στελέχη στα συλλογικά όργανα των μαθητών Έχουν θέσει υποψηφιότητα αλλά δεν εξελέγησαν Πήρε μέρος στο Δεκαπενταμελές, δεν εκλέχτηκε βέβαια Στα μαθητικά όργανα δε συμμετέχουν, δε βάζουν υποψηφιότητα Δε συμμετέχουν καθόλου στα συλλογικά όργανα των μαθητών
			2.1.2.6.3. Λόγοι μη συμμετοχής σε συλλογικά όργανα	2.1.2.6.3.1. Μικρή αναγνωρισιμότητα	Δεν εκλέγονται γιατί είναι μικρή η αναγνωρισιμότητά τους από τους συμμαθητές τους Κάποιοι δεν έχουν μπει ακόμα στην τάξη άρα δεν είναι δημοφιλείς για να συμμετάσχουν στα συλλογικά
2.1.3. Πραγματοποίηση ή μη ένταξης στο κοινωνικό κομμάτι	2.1.3.1. Πραγματοποίηση ή ένταξης	2.1.3.1.1. Κατάκτηση κοινωνικού σκέλους της ένταξης			Τα χρόνια της παραμονής τους μπορεί να κατακτήσουν το κοινωνικό κομμάτι Η αίσθηση ότι ανήκουν στο σχολείο τους κάνει να νιώθουν μέλη ενός συνόλου Πάνε να προσαρμοστούν και να ενταχθούν σε ομάδες άλλων μαθητών
		2.1.3.1.2. Προσδοκία ένταξης			Θα γίνει ένταξη των προσφύγων παρά τις αντιδράσεις όπως έγινε και με τους Αλβανούς Σε ένα ορίζοντα 15ετίας θα γίνει η ένταξη όπως με τους Αλβανούς
		2.1.3.1.3. Προκύπτοντα συναισθήματα από την ένταξη στο σχολικό πλαίσιο	2.1.3.1.3.1. Ψυχική ισορροπία		Αισθάνομαι καλά στο σχολείο είχε πει η κοπέλα στο ντοκιμαντέρ
	2.1.3.2. Μη πραγματοποίηση ή ένταξης	2.1.3.2.1. Μη ένταξη			Ενταγμένοι όμως δεν είναι σε ομάδες με γηγενείς
		2.1.3.2.2. Μη ένταξη προσφύγων/μεταναστών κοριτσιών			Τα κορίτσια από μουσουλμανικές χώρες είναι δύσκολα στην προσαρμογή τους
		2.1.3.2.3. Ανεπαρκείς προσπάθειες			Καλό θα ήταν να γίνει η ένταξη αλλά οι προσπάθειες για την ένταξη δεν επαρκούν
		2.1.3.2.4. Εφαρμογή σε λίγα μόνο σχολεία			Οι προσπάθειες για την ένταξη γίνονται σε λίγα σχολεία
2.1.4. Σχέσεις προσφύγων με τους γηγενείς εκπαιδευτικούς του σχολείου	2.1.4.1. Σύναψη σχέσεων προσφύγων - καθηγητών	2.1.4.1.1. Καλές σχέσεις προσφύγων - εκπαιδευτικών			Φιλικό καθηγητές Καλά Γενικά καλές σχέσεις Καλές, όχι τέλειες Άριστες οι σχέσεις τους με τους εκπαιδευτικούς του σχολείου αυτού Το κλίμα του σχολείου τους φαίνεται πολύ φιλικό και υπάρχει ελευθερία Προσπαθούμε για καλές σχέσεις και τήρηση των ισορροπιών Δεν υπάρχουν προβλήματα με τους καθηγητές Καλή εμπειρία από το σχολείο με τους πρόσφυγες/μετανάστες Οι σχέσεις είναι καλές, τα παιδιά είναι φιλικά, δε βλέπουν το δάσκαλο σαν εχθρό ούτε τον φοβούνται Τρομερό ένστικτο, επικοινωνούν με εκπ/κούς που θέλουν να ασχοληθούν

				Ένα παιδί ξέρει παραπάνω ελληνικά και μας βοηθάει
				Αποδοχή των αλλοδαπών μαθητών σαν μέρος της τάξης
				Πολύ καλές, πολύ φιλικές οι σχέσεις μεταναστών και εκπαιδευτικών
				Είναι ωραίο το κλίμα των σχέσεων αλλοδαπών και εκπαιδευτικών στο σχολείο
				Οι πρόσφυγες μαθητές σε αντίθεση με τους Έλληνες σέβονται τους καθηγητές
				Εμείς που κάνουμε το μάθημα έχουμε καλές σχέσεις ενώ υπάρχουν και αντιδικίες ανάμεσα σε καθηγητές για αυτό το θέμα
				Έχω καλές σχέσεις με τα παιδιά
				Συμπεριφέρονται καλά και μας σέβονται
				Καλή σχέση προσφύγων και εκπαιδευτικών
				Οι εκπαιδευτικοί παρά τους φόβους τους για μελλοντικές εξελίξεις κρατούν καλή συμπεριφορά προς τα παιδιά
				Εμπλακήκανε μαθητές-καθηγητές σε ζούμπα και ήταν ωραία
				Βασική η καλή αντιμετώπιση από εκπαιδευτικούς, την εφαρμόζουμε και λειτουργεί
				Υπάρχουν όμως και σκηνές αποχαρισμού που μαρτυρούν εγκάρδιες σχέσεις μαθητών και εκπ/κών
				Στο τμήμα ένταξης και στο τμήμα υποδοχής μεγαλύτερη σύνδεση εκπ/κών με τους μαθητές
		2.1.4.1.2. Καλή αντιμετώπιση από εκπαιδευτικούς		Τους έχουμε αντιμετωπίσει πάρα πολύ καλά
				Σεβασμός των ιδιαίτερων πολιτισμικών στοιχείων τους
				Οι εκπαιδευτικοί είναι πάντα εκπαιδευτικοί, τους αντιμετωπίζουν ισότιμα
		2.1.4.1.3. Πρωτοβουλία για γλωσσική προσέγγιση		Διδακτική πρωτοβουλία για γλωσσική προσέγγισή τους
		2.1.4.1.4. Ισότιμη αντιμετώπιση γηγενών & προσφύγων μαθητών		Ίδιες επιπλήξεις, επιδίωξη συνεργατικού πνεύματος: κοινές παιδαγωγικές πρακτικές
				Προσπάθεια για ισότιμη μεταχείριση
				Αναγκαία η ισότιμη μεταχείριση
		2.1.4.1.5. Λόγοι καλών σχέσεων	2.1.4.1.5.1. Μη διαχωρισμός από γηγενείς	Πολύ καλές σχέσεις γιατί τα βλέπω σαν τα δικά μας
			2.1.4.1.5.2. Προέλευση από εμπόλεμες χώρες	Καλύτερη μεταχείριση γιατί έρχονται από εμπόλεμες χώρες
			2.1.4.1.5.3. Ασυνόδευτα παιδιά	Επιδίωξη καλής σχέσης λόγω του ότι είναι παιδιά χωρίς γονείς
		2.1.4.1.6. Ουδέτερο κλίμα		Δεν έχουν πάρε-δώσε
				Ίσως οι εκπαιδευτικοί δεν πείθουν ότι σέβονται τα ήθη και τα έθιμά τους κι έτσι δεν νιώθουν άνετα
				Τα παιδιά δεν επικοινωνούν με απρόθυμους καθηγητές
				Όχι συνεργασία με καθηγητή που δε θέλει, καθόλου συνεργασία
				Η σχέση του «ανύπαρκτου» προκειμένου για εκπαιδευτικούς και μετανάστες μαθητές είναι αμφίδρομη
				Ανύπαρκτες είναι οι σχέσεις τους με τους εκπαιδευτικούς
				Η σχέση εκπαιδευτικών και μαθητών είναι σχέση του ανύπαρκτου
				Δεν έχουμε καλλιεργήσει τη καλή σχέση
				Οι μη ένθερμοι δεν εκφράζουν τη γνώμη τους αλλά διδάσκουν σαν επαγγελματίες
		2.1.4.1.7. Αρνητική αντιμετώπιση από εκπαιδευτικούς		Ενδεχομένως κάποιος να συμπεριφέρεται άσχημα αλλά δεν φτάνει ως το Υπουργείο
				Κάποιοι κρατάν αρνητική απόσταση
				Υπάρχουν κάποιοι συνάδελφοι που δε θα ήθελαν να κάνουν μάθημα σε αυτά τα παιδιά αλλά αναγκάζονται
		2.1.4.1.8.		Πολλοί εκπαιδευτικοί δε δέχονται να περνά το μάθημά τους ο αλλοδαπός αν δεν τηρούνται τα αναγκαία, φοίτηση και επίδοση

		Αυστηρή αντιμετώπιση από εκπαιδευτικούς				
2.1.4.2. Ανυπαρξία στερεοτύπων-προκαταλήψεων εκ μέρους εκπαιδευτικών	2.1.4.2.1. Όχι στερεότυπα-προκαταλήψεις			Όχι		
				Τίποτα ρατσιστικό		
				Όχι διαφορετική αντιμετώπιση		
				Δεν υπάρχουν προβλήματα, δε γίνεται διαχωρισμός τους από τους γηγενείς		
				Ανεκτικότητα εκπ/κών προς τα ιδιαίτερα γνωρίσματά τους		
				Οι προκαταλήψεις της κοινωνίας δεν μπαίνουν στο σχολείο		
	2.1.4.2.2. Λόγοι μη ύπαρξης στερεοτύπων-προκαταλήψεων	2.1.4.2.2.1. Μικρό της ηλικίας	2.1.4.2.2.2. Το εκπαιδευτικό λειτουργήμα	2.1.4.2.2.3. Ιδιότητα μαθητή	Οι εκπαιδευτικοί που συμπεριφέρονται καλά τους αντιμετωπίζουν ως παιδιά με δικαίωμα στη μόρφωση	
					Οι εκπαιδευτικοί δε διαχωρίζουν τους μαθητές γενικά ούτε και ως προς την απόδοσή τους	
					Προέχει η ιδιότητα του μαθητή	
					Δεν φταίει	
		2.1.4.2.2.4. Καθόλου μερίδιο ευθύνης				Είναι παιδιά
						Οι εκπαιδευτικοί που συμπεριφέρονται καλά τους αντιμετωπίζουν ως παιδιά με δικαίωμα στη μόρφωση
2.1.4.3. Ύπαρξη στερεοτύπων/προκαταλήψεων από εκπ/κούς	2.1.4.3.1. Μικρό ποσοστό εκπ/κών			Ένα αρκετά μικρότερο ποσοστό εκπαιδευτικών έχουν προκαταλήψεις		
				Κάποιες προκαταλήψεις από όλους		
				Το πρόβλημα των προκαταλήψεων μειώνεται		
				Οι εκπαιδευτικοί πιθανόν να έχουν στερεότυπα και προκαταλήψεις		
	2.1.4.3.2. Μη αποδοχή από καθηγητές				Από κάποιους συναδέλφους υπάρχουν στερεότυπα/προκαταλήψεις	
					Από καθηγητές όχι τόσο και δεν εκφράζονται και ανοικτά	
					Υπάρχουν στερεότυπα και προκαταλήψεις από την εκπαιδευτική κοινότητα και τους μαθητές	
					Μη αποδοχή από σύλλογο διδασκόντων	
2.1.4.3.3. Όχι υποχρεωτική διδασκαλία αυτοί που έχουν προκαταλήψεις				Πέρυσι ήταν κάποιοι εκπ/κοί αρνητικοί		
				Κάποιοι εκπαιδευτικοί λόγω πεποιθήσεων δεν τους αποδέχονται αλλά δεν εκδηλώνουν ρατσιστική συμπεριφορά και η στάση τους δε γίνεται φανερή στους μαθητές		
				Οι έχοντες προκαταλήψεις εκπ/κοί δεν υποχρεούνται να διδάξουν στους αλλοδαπούς		
				Κάποιοι εκπαιδευτικοί λόγω πεποιθήσεων δεν τους αποδέχονται αλλά δεν εκδηλώνουν ρατσιστική συμπεριφορά και η στάση τους δε γίνεται φανερή στους μαθητές		
2.1.4.3.4. Λόγοι ύπαρξης στερεοτύπων-προκαταλήψεων	2.1.4.3.4.1. Συντηρητισμός και ακραία ιδεολογική τοποθέτηση			Τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις των εκπαιδευτικών προκύπτουν από τον συντηρητισμό και την ιδεολογική τους τοποθέτηση σε ακραία κινήματα και κόμματα		
				2.1.4.3.4.2. Αίσθημα απειλής από το μεγάλο αριθμό προσφύγων	Οι εκπαιδευτικοί κρίνουν την ακολουθούμενη πολιτική και τους φοβίζει ο μεγάλος αριθμός τους	
2.1.4.4. Σχέσεις που απορρέουν από το ρόλο του εκπαιδευτικού	2.1.4.4.1. Βασικός ρόλος εκπαιδευτικού	2.1.4.4.1.1. Ενιαίος ο ρόλος του εκπαιδευτικού για όλους τους μαθητές		Ένας ο ρόλος του καθηγητή για όλους τους μαθητές		
				Ισχύει το ίδιο για όλους τους μαθητές		
				Μπορούμε να αρνηθούμε τη γνώση στα παιδιά αυτά;		

			Εκπαιδευτικός μεταδότης γνώσεων & επαγγελματικών εφοδίων	<p>Οι καθηγητές ανταποκρίνονται στη φιλομάθειά τους</p> <p>Ο εκπ/κός παρέχει γνώσεις για αναζήτηση εργασίας</p> <p>Ο ρόλος του είναι η παροχή των γνώσεων</p> <p>Προσπαθούμε να λειτουργήσει το μάθημα</p> <p>Ο εκπαιδευτικός ενεργεί ώστε να αντιληφθούν την καθημερινή τυπική πράξη στο σχολείο</p>
			2.1.4.4.1.3. Παροχή γνώσεων για σφαιρική διαμόρφωση χαρακτήρα	<p>Η δουλειά του εκπαιδευτικού είναι να "μορφώσει" ανθρώπους και χαρακτήρες</p>
			2.1.4.4.1.4. Ένταξη στην κοινωνία	<p>Ο ρόλος του εκπαιδευτικού είναι να προσπαθεί να τους εντάξει αλλά με τις προαπαιτούμενες συνθήκες, το αναγκαίο γλωσσικό υπόβαθρο</p> <p>Προσπαθούμε να τους εντάξουμε</p> <p>Ο ρόλος του για την αποδοχή των γηγενών και την ένταξη είναι καταλυτικός</p> <p>Στο σχολείο διδάσκονται τρόπους προσαρμογής στην κοινωνία που για τους μετανάστες δεν είναι αυτονόητα</p> <p>Ο εκπαιδευτικός ασκώντας το ρόλο του καθιστά το σχολείο χώρο επικοινωνίας με τους άλλους, κοινωνικοποίησης και επαφής</p> <p>Ρόλος του να τους δώσει μια φιλική προοπτική που ως προδιάθεση θα οδηγήσει στην ένταξη</p>
		2.1.4.4.2. Διευρυμένος ρόλος εκπαιδευτικού	2.1.4.4.2.1. Ορισμός υπεύθυνου εκπαιδευτικού	<p>Υποδιευθύντρια</p> <p>Η υπεύθυνη για αυτούς στο σχολείο ασχολείται πιο πολύ με τα παιδιά, ενώ άλλοι καθηγητές όχι τόσο</p>
			2.1.4.4.2.2. Εκπαιδευτικός ως διάλογος επικοινωνίας σχολείου-δομών	<p>Συνεννόηση με υπεύθυνο παιδιών</p> <p>Αποτελεί τον συνδετικό κρίκο με τις δομές, ενημερώνει την κοινότητα του παιδιού για παραβατική συμπεριφορά</p>
			2.1.4.4.2.3. Ο παρακινών για φοίτηση σε μεγαλύτερες βαθμίδες	<p>Αν και μεγάλης ηλικίας τους κατευθύνουμε να δώσουν στο Πανεπιστήμιο</p>
			2.1.4.4.2.4. Επίλυση προβλημάτων	<p>Επίλυση προβλημάτων</p> <p>Πήγαν να παραπονεθούν σε εκείνη</p>
			2.1.4.4.2.5. Πηγή φόβου για συνέτιση προσφύγων μαθητών	<p>Αν θες να τους φοβίσεις λες θα το πω στην κ. Χ...</p> <p>Ο εκπαιδευτικός όμως αν χρειαστεί σε παράβαση κανόνων , είναι αυστηρός και επικριτικός απέναντί τους</p> <p>Σε περιπτώσεις αποκλίνουσας συμπεριφοράς, υπάρχει αυστηρότητα από τους εκπαιδευτικούς</p>
			2.1.4.4.2.6. Εκπαιδευτικός - στήριγμα ζωής	<p>Ο εκπ/κός μπαμπάς, μαμά, αδελφή, φίλη, δάσκαλος, δ/ντής, όλα</p> <p>Προσφέραμε αγάπη από την αρχή</p> <p>Να τα στηρίζεις εκατό τα εκατό</p> <p>Να έχεις πολλούς ρόλους, τα πάντα</p> <p>Ο ρόλος του καθηγητή είναι να τους κάνει να νιώσουν σιγουριά</p> <p>Έρχονται και μας λένε τα προβλήματά τους</p> <p>Οι εκπ/κοί είναι πρόθυμοι να μιλήσουν για τα προβλήματα των παιδιών αυτών</p> <p>Ο ρόλος των εκπαιδευτικών είναι να συνδράμει ψυχολογικά στα προβλήματά τους</p> <p>Ο εκπαιδευτικός είναι το στήριγμα, η βοήθεια και η παρηγοριά τους</p> <p>Ρόλος του εκπ/κού είναι η στήριξη μέσω της αποδοχής τους</p> <p>Τα παιδιά αυτά αντιμετωπίζουν προβλήματα ζωής και επιβίωσης και χρειάζονται ψυχολογική στήριξη</p> <p>Στήριξη καθηγητή σε μαθητές με άσχημα βιώματα και πρόβλημα κοινωνικοποίησης</p>

					Οι αλλοδαποί μαθητές αξιοποιούν τους καθηγητές που μιλούν αγγλικά σαν πρίζα, για άντληση πληροφοριών και εργαλειακά εν μέρει
				2.1.4.4.2.7. Εκπαιδευτικός ως προστατευτική "ασπίδα" από απόψεις γονέων	Δεν αφήνεις να φτάσει στους μαθητές η απόρριψή τους από τους γονείς γηγενών
				2.1.4.4.2.8. Παράγων άρσης του διαχωρισμού	ο εκπαιδευτικός εξομαλύνει το κλίμα της τάξης από την ύπαρξη στερεοτύπων ή φοβιών
				2.1.4.4.2.9. Ειλικρινές ενδιαφέρον για τη ζωή τους	Όταν ενηλικιωθούν και φύγουν από τις δομές εν μέσω της σχολικής χρονιάς, οι εκπ/κοί διαπιστώνουν αν έχουν σίτιση και διαμονή Οι καθηγητές σε συνεργασία με τις δομές μεσολάβησαν για να επανέλθει στο σχολείο ο μαθητής που διέκοψε το σχολείο Οι εκπαιδευτικοί τους βοηθούν και αντιμετωπίζουν προβλήματα αρρώστιας στο σχολείο Παλιά πηγαίναμε εκεί που μένανε και γιορτάζαμε γενέθλια
				2.1.4.4.2.10. Διαμεσολαβητές τους στη χώρα μας	Ο εκπαιδευτικός αποτελεί τον συνδετικό κρίκο κοινωνίας και μαθητή Ο εκπ/κός βοηθά τα παιδιά αυτά να ενταχτούν στην κοινωνία Ο ρόλος του καθηγητή είναι να κάνει λίγο πιο ομαλή την ένταξή τους Ο καθηγητής είναι ο διαμεσολαβητής του πρόσφυγα σε μια καινούρια χώρα Στο ρόλο του εκπ/κού συμπεριλαμβάνεται να τους δίνει μαθήματα κοινωνικής προσαρμογής και συμπεριφοράς Ο ρόλος του εκπαιδευτικού δεν περιορίζεται στην παροχή γνώσεων, αλλά στην παροχή δυνατότητας επικοινωνίας και εξοικείωσης των μαθητών Ο κύριος ρόλος του εκπ/κού είναι τα παιδιά να νιώθουν κομμάτι της κοινότητας
				2.1.4.4.2.11. Παράγων συνοχής της τάξης	Να λειτουργήσει σαν σύνολο η τάξη
				2.1.4.4.2.12. Παράδειγμα για μίμηση	Ο ρόλος του εκπ/κού είναι να αποτελεί υπόδειγμα στάσης
				2.1.4.4.2.13. Συντελεστής επιστροφής στην κανονικότητα	Ο ρόλος του καθηγητή είναι να τους κάνει να ξαναμπούν σε μια κανονικότητα
				2.1.4.4.2.14. Παράγων εξοικείωσης με πολιτισμό χώρας υποδοχής	Ο εκπ/κός συντελεί στην εξοικείωση με τον πολιτισμό της χώρας υποδοχής
				2.1.4.4.2.15. Διδασκαλία στοιχείων πολιτισμού Ευρώπης	Όχι πολλές γνώσεις αλλά διδασκαλία στοιχείων πολιτισμού που η γνώση τους διευκολύνει την προσαρμογή τους στην Ευρώπη
		2.1.4.5. Η στάση των προσφύγων μαθητών	2.1.4.5.1. Σεβασμός προς εκπαιδευτικούς		Υπάρχει σεβασμός αλλά δύο όψεων όχι τόσο προς τις γυναίκες
			2.1.4.5.2.		Στην αρχή οι σχέσεις με τους εκπ/κούς λόγω έλλειψης οργάνωσης ήταν προβληματικές

			Προβληματική συμπεριφορά προσφύγων προς εκπαιδευτικούς		Την πρώτη χρονιά υπήρχε εκ μέρους των μαθητών κλίμα άρνησης, δρομολογημένο από τις ΜΚΟ		
2.2. Σχέσεις προσφύγων με γηγενείς από το διευρυμένο σχολικό πλαίσιο	2.2.1. Σχέσεις προσφύγων με τους γονείς γηγενών μαθητών	2.2.1.1. Όχι καλές σχέσεις γονέων γηγενών με πρόσφυγες/μετανάστες	2.2.1.1.1. Ύπαρξη μικρών αντιρρήσεων		Αρχικά μικρές αντιρρήσεις Τελικά όχι πολλά προβλήματα, το αποδέχτηκαν οι γονείς Έγινε περιορισμένη αναφορά στο ζήτημα φοίτησης των προσφύγων από γονείς γηγενών Κάποιοι αρχικά είναι επιφυλακτικοί αλλά δε δημιουργούν πρόβλημα μιας και η ομαλότητα του σχολείου δεν προσβάλλεται Η στάση μη αποδοχής που τηρούν οι γονείς περιορίζεται σε σχόλια στο Γραφείο και δεν εκδηλώνεται με έργα Οι περισσότεροι γονείς είναι αρνητικοί, δε δέχονται άλλους μαθητές στην τάξη Η ποσοστιαία κατανομή της στάσης παιδιών και γονέων τους αναφορικά με τους πρόσφυγες είναι αριθμοί αντίστροφοι Σε άλλα σχολεία τα πρώτα σχόλια από γονείς είναι για τα προσφυγόπουλα Οι γονείς δε θέλουν τη συστέγαση ούτε καν σε διπλή βάρδια με πρόσφυγες μαθητές και επιμένουν στην ποσόστωση των φοιτώντων προσφύγων		
			2.2.1.1.2. Αρνητική στάση		Σε άλλα μέρη και σε άλλα σχολεία υπήρξαν προβλήματα Σε άλλα μέρη της Ελλάδας οι κάτοικοι είναι πολύ αρνητικοί και κατά συνέπεια και η στάση τους ως γονείς γηγενών μαθητών Δεν τους θέλουν σε άλλα σχολεία		
			2.2.1.1.3. Ύπαρξη αντιδράσεων		Δεν τους θέλουν στα σχολεία γιατί φοβούνται ότι είναι φορείς ασθενειών		
			2.2.1.1.4. Λόγοι αρνητικής στάσης γονέων γηγενών	2.2.1.1.4.1. Φόβοι για ασθένειες 2.2.1.1.4.2. Διαφορετική κουλτούρα	Η μαντήλα των κοριτσιών προκαλεί αντίδραση και αμηχανία		
		2.2.1.2. Καλές σχέσεις γονέων γηγενών μαθητών και προσφύγων	2.2.1.2.1. Ανυπαρξία προβλήματος		Κανένα πρόβλημα Όχι δυσάρεστα περιστατικά Όχι κρούσμα άσημης συμπεριφοράς Δεν υπήρξε κανένα πρόβλημα σε αντίθεση με άλλα σχολεία και όπως λέγεται στις ειδήσεις Δεν άνοιξε μύτη, απουσιάζουν ακόμα και τα υπόκρυφα σχόλια εκ μέρους των γονέων των γηγενών Όχι έντονες αντιδράσεις από την ίδρυση του τμήματος Και με τις οικογένειές τους δεν υπήρξε κάποιο θέμα ή παράπονο Προβλήματα όπως σε άλλα σχολεία δεν είχαμε Δεν υπάρχουν αντιδράσεις του τύπου «γιατί είναι εκεί τα παιδιά ή γιατί ακούμπησαν το δικό μου»		
				2.2.1.2.2. Ουδέτερη στάση		Η στάση των γονέων γηγενών μαθητών είναι ουδέτερη, ούτε ενθαρρυντική αλλά ούτε και το αντίθετο Ουδέτερη στάση Τους δέχτηκαν, τους χειροκρότησαν, αλλά γενικά όχι σχέσεις Αδιάφορη η στάση των γονέων και κάποτε αρνητική Μικρές και όχι πάντοτε αντιδράσεις γονέων ώστε να διαπιστώσουν ότι τα παιδιά τους είναι ασφαλή (εμβόλια) Υπάρχει ουδετερότητα και ομαλότητα Ο Σύλλογος Γονέων ανοιχτά δεν εξέφρασε αντιρρήσεις για την παρουσία τους αλλά προφανώς κάποιοι γονείς θα διαφωνούν	
					2.2.1.2.3. Δεκτικοί και με κατανόηση		Στην αρχή του κύματος οι ντόπιοι ήταν δεκτικοί και με κατανόηση
					2.2.1.2.4. Λόγοι καλής/ουδέτερης στάσης γονέων γηγενών	2.2.1.2.4.1. Μικρή εμπλοκή γονέων στη σχολική ζωή	Λόγω μικρής εμπλοκής γονέων στη σχολική ζωή του Γυμνασίου Επειδή οι γονείς δεν έρχονται και δε συμμετέχουν στη σχολική ζωή Στο σχολείο αυτό οι καθηγητές δεν έρχονται σε επαφές με γονείς και δεν αντιλαμβάνονται κάποιο πρόβλημα Ενήλικες και δεν τίθεται θέμα
						2.2.1.2.4.2.	Επιτυχής χειρισμός από το σχολείο Ο διευθυντής τους καθυσήχασε και τόνισε το υποχρεωτικό της αποδοχής τους στο χώρο του σχολείου

				Καλός χειρισμός σχολείου	Καίριος ο χειρισμός του Δ/ντή
				2.2.1.2.4.3. Ο χαρακτήρας των προσφύγων	Όσοι πρόσφυγες και μετανάστες φοιτούν είναι πολύ καλοί, έρχονται για να μάθουν και δε δημιουργούν πρόβλημα
				2.2.1.2.4.4. Το θέμα από την παρουσία των προσφύγων στη ζωή τους δε βγαίνει έξω από την πόρτα του σχολείου	Δε ξέρω τι αντίδραση θα υπάρξει αν ειπωθεί κάτι για φιλοξενία πρόσφυγα την Κυριακή
2.2.2. Ύπαρξη ή μη στερεοτύπων και προκαταλήψεων από γονείς/κοινωνία	2.2.2.1. Ύπαρξη στερεοτύπων και προκαταλήψεων	2.2.2.1.1. Υπάρχουν προκαταλήψεις από γονείς/κοινωνία και έχουν διάρκεια			Φυσικά και υπάρχουν από κάποιους
					Κάποιες προκαταλήψεις από όλους
					Οι υπάρχουσες στην οικογένεια προκαταλήψεις εκδηλώνονται και στο χώρο του σχολείου
					Κυρίως προκαταλήψεις από γονείς προερχόμενες
					Βέβαια, πάντα προκαταλήψεις υπάρχουν στην κοινωνία ακόμα και για εθνικότητες χρόνια εδώ
					Ανθεκτικά τα στερεότυπα
					Υπάρχουν προκαταλήψεις στην κοινωνία γενικά
					Μας φοβίζει σαν λαό η αποδοχή του διαφορετικού και του ξένου
					Σε κάποια σχολεία οι ρατσιστικές θέσεις γονέων είναι έντονες και εγείρουν έως και μίσος
					Τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις αμβλύνονται αλλά δε θα σταματήσουν
					Τα στερεότυπα / προκαταλήψεις σχετίζονται με την οικογένεια και τους φορείς κοινωνικοποίησης
					Σε ορισμένα μέρη της Ελλάδας υπάρχουν προκαταλήψεις και στερεότυπα
					Στα πρώτα χρόνια αλλά και τώρα τους γιουχαΐζουν στην παρέλαση
	2.2.2.2. Λανθάνοντα στερεότυπα/προκαταλήψεις	2.2.2.2.1. Όχι προκλητικά αλλά με αδιαφορία			Υπάρχουν και φαίνονται όχι όμως προκλητικά, όχι βίαια, αλλά με την αδιαφορία
		2.2.2.2.2. Δε γίνονται αντιληπτά			Στο δικό μας σχολείο τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις δεν είναι εμφανή, λανθάνουν και δε γίνονται αντιληπτά
2.2.2.3. Λόγοι ύπαρξης στερεοτύπων/προκαταλήψεων	2.2.2.3.1. Κοινωνικοί λόγοι	2.2.2.3.1.1. Δυσανασχήτηση κοινωνίας από διόγκωση προβλήματος	2.2.2.3.1.1.	Υπάρχουν γιατί η παρουσία των μεταναστών και προσφύγων αποτελεί πολύ μεγάλο ζήτημα για την τοπική κοινωνία	
				Η κοινωνία δυσανασχετεί και βράζει με τη διόγκωση του προβλήματος και παράγονται προκαταλήψεις	
				Πρόκειται για ένα φαινόμενο μαζικό στο οποίο δεν έχει απαντηθεί το πλαίσιο ένταξης τους στην ελληνική κοινωνία	
		2.2.2.3.1.2. Κλειστές κοινωνίες	2.2.2.3.1.2.	Υπάρχουν προκαταλήψεις γιατί οι κοινωνίες είναι κλειστές	
		2.2.2.3.1.3. Επιδοματική πολιτική προκαλεί επιθετικότητα	2.2.2.3.1.3.	Η επιδοματική πολιτική της Ε.Ε. για αυτούς δημιουργεί την αντίληψη άνισης αντιμετώπισης, κάποιοι γηγενείς γίνονται επιθετικοί	
		2.2.2.3.2. Επίδραση από ΜΜΕ	2.2.2.3.2.1. Καλλιέργεια από ΜΜΕ	2.2.2.3.2.1.	Τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις καλλιεργούνται και από τα ΜΜΕ
			Προκύπτουν από την περιρρέουσα ατμόσφαιρα και τη διάδοση ανακριβών στοιχείων		
			Τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις καλλιεργούνται και από τα ΜΜΕ, την παραπληροφόρηση		
			Ο ρόλος των ΜΜΕ είναι καταλυτικός στην εδραίωση των στερεοτύπων/προκ. γιατί προβάλλουν την εγκληματικότητα		
			Τα ΜΜΕ παρουσιάζουν άσχημη εικόνα για το προσφυγικό		
	2.2.2.3.3. Ατομικοί λόγοι	2.2.2.3.3.1. Ανασφάλεια ντόπιων	2.2.2.3.3.1.	Οι ντόπιοι φοβούνται κι αισθάνονται ανασφαλείς στον τόπο τους	
				Η αναρχία στο φαινόμενο της μαζικής εισόδου των μεταναστών παράγει απρόσμενες και αλλοπρόσאלλες αντιδράσεις	

				2.2.2.3.3.2. Μείωση αντοχής ντόπιων	Η διάρκεια και η συνεχής διόγκωση του προβλήματος μείωσε την αντοχή των ντόπιων
				2.2.2.3.3.3. Ρατσισμός	Ο ρατσισμός ακόμα υφίσταται, κακά τα ψέματα
		2.2.2.3.4. Αριθμητικοί λόγοι		2.2.2.3.4.1. Μεγάλο ποσοστό	Το ποσοστό προσφύγων/ μεταναστών είναι πολύ μεγάλο
		2.2.2.4. Μη ύπαρξη στερεοτύπων και προκαταλήψεων	2.2.2.4.1. Εδώ δεν υπάρχουν στερεότυπα		Σε αντίθεση με άλλα μέρη της Ελλάδας εδώ δεν υπάρχουν προκαταλήψεις και στερεότυπα Οι κάτοικοι της Μυτιλήνης τηρούν πολύ καλή στάση προς τους πρόσφυγες/μετανάστες, είναι παράδεισος Από γονείς όχι δεν υπάρχουν στερεότυπα/ προκαταλήψεις
		2.2.2.5. Λόγοι μη ύπαρξης στερεοτύπων/πρ οκαταλήψεων	2.2.2.5.1. Λόγοι ορθού χειρισμού	2.2.2.5.1.1. Σωστός χειρισμός διεύθυνσης	Η εκδήλωση ή όχι των στερεοτύπων/ προκαταλήψεων σχετίζεται με τους χειρισμούς όποιων λαμβάνουν τις αποφάσεις.
2.3. Σχέσεις προσφύγων/μετ αναστών μεταξύ τους	2.3.1. Συναναστροφή προσφύγων/μετ αναστών με πρόσφυγες/μετα νάστες	2.3.1.1. Συναναστροφή εντός τάξης	2.3.1.1.1. Έχουν σχέση- συνεργασία		Υπάρχει μεταξύ των παιδιών αυτών σχέση Οι μετανάστες επικοινωνούν μεταξύ τους και αλληλοβοηθούνται Συνεργασία μεταξύ μεταναστών μαθητών Βοήθεια από άλλο πιο καλλιεργημένο μετανάστη μαθητή Όταν κάποιος καταλαβαίνει κάτι το μεταφράζει στη γλώσσα του άλλου για να το καταλάβει Κάνουν παρέα μόνοι τους (οι μετανάστες)
		2.3.1.2. Μη συναναστροφή εντός τάξης	2.3.1.2.1. Λόγοι μη συναναστροφής μεταξύ τους	2.3.1.2.1.1. Υπαρξη διαφορετικών εθνικοτήτων	Η ύπαρξη διαφορετικών εθνικοτήτων επιδρά στις σχέσεις μεταξύ τους
				2.3.1.2.1.2. Δικά τους προβλήματα	Μαλώνουν για δικά τους προβλήματα, έξω από το σχολείο
				2.3.1.2.1.3. Ανταγωνισμός στην επίδοση μεταξύ εθνικοτήτων	Όχι καλές σχέσεις λόγω ανταγωνισμού επίδοσης εθνικοτήτων μεταξύ τους σε αμιγή τμήματα
		2.3.1.3. Συναναστροφή εκτός τάξης	2.3.1.3.1. Υπαρξη παιχνιδιού και επικοινωνίας		Εννοείται ότι υπάρχει επικοινωνία και παιχνίδι με άλλους πρόσφυγες στη συναναστροφή τους Συναναστροφή με παιχνίδια επιτραπέζια, συζητήσεις Υπάρχει παιχνίδι αλλά και μαλώνουν Οι μετανάστες με τους δικούς τους αλλά κάθονται, σπάνια παίζουν κάτι Κάποιες μέρες οι αλλοδαποί συζητούν μεταξύ τους Κάνουν παρέα μεταξύ τους, στέκονται όρθιοι και μιλάνε Σε καθημερινή βάση οι μετανάστες κάνουν παρέα μεταξύ τους Συναναστροφή μόνο σε αθλητικές δραστηριότητες Συναναστροφή μετά από πρωτοβουλία του γυμναστή για ενσωμάτωση σε ομάδα Πέρυσι παίζανε στο διάλειμμα, κατά καιρούς υπάρχουν τέτοιες δραστηριότητες Συναναστρέφονται χωρίς να κάνουν διακρίσεις εθνικότητας Οι Αφρικανοί έχουν μανία με το ποδόσφαιρο
			2.3.1.3.2. Συναναστροφή με μετανάστες από ίδια χώρα ή εθνότητα		Συναναστρέφονται με άλλους μετανάστες από την ίδια χώρα Συναναστρέφονται με άλλους μετανάστες της ίδιας εθνότητας Όταν διαφέρει και η χώρα και η εθνότητα, δε συναναστρέφονται ιδιαίτερα οι μετανάστες Οι μετανάστες μαθητές είναι μαζί στα διαλείμματα Η συναναστροφή με άλλους μετανάστες ισχύει μόνο στην περίπτωση κοινής εντοπιότητας και φυλής Υπάρχει η συναναστροφή μεταναστών μαθητών αλλά υπερεκτιμούμε τις πραγματικές της διαστάσεις
		2.3.1.4.	2.3.1.4.1. Απουσία παιχνιδιού		Οι μετανάστες δεν παίζουν στο σχολείο μας

			Μη συναναστροφή εκτός τάξης	μεταξύ προσφύγων		
				2.3.1.4.2. Απουσία συναναστροφών μεταξύ προσφύγων		Βγάζουν "κούριο", να μη μιλιούνται δηλαδή, προϊόν του πολιτισμού τους Μεταξύ τους υπάρχουν και κλίκες
				2.3.1.4.3. Μη προσέγγιση των δυο φύλων στους πρόσφυγες		Τα κορίτσια δεν έχουν σχέσεις με αγόρια, ούτε καν με τους δικούς τους, δεν υπάρχει μείξη Στη συναναστροφή μεταξύ προσφύγων δε γίνεται μείξη των φύλων όπως και στους γηγενείς Τα κορίτσια συνεσταλμένα και κάνουν παρέα μεταξύ τους
				2.3.1.4.4. Λόγοι μη συναναστροφής προσφύγων/μεταναστών μεταξύ τους	2.3.1.4.4.1. Μη αποδοχή από άλλες εθνικότητες	Οι άλλες εθνικότητες τηρούν στάση όμοια με γηγενείς Το φαινόμενο αυξάνεται, μια μη συμπάθεια
					2.3.1.4.4.2. Προϋπάρχουσα αφομοίωση εθνικοτήτων	Κάποιες προϋπάρχουσες εθνικότητες είναι αφομοιωμένες
					2.3.1.4.4.3. Λόγοι προτιμήσεων	Συναναστρέφονται μόνο με τους γηγενείς
					2.3.1.4.4.4. Λόγω Θρησκείας, οικογένειας	Ίσως θρησκευτικά, οικογενειακά
					2.3.1.4.4.5. Ανταγωνισμός εθνικοτήτων	Ανταγωνιστικές οι εθνικότητες στην επίδοση και συμπεριφορά Οι εθνολογικές διαφορές καταργούν τη διάθεση επικοινωνίας
						Παρά τη δική μας νοητική ταξινόμηση το πεδίο των μεταναστών δεν είναι ομοιογενές, υπάρχουν διαφορές
3. Απόψεις εκπαιδευτικών σχετικά με την εκπαιδευτική ή πολιτική για την ένταξη	3.1. Θεσμικό πλαίσιο στη σχολική πραγματικότητα της Ελλάδας και του νησιού	3.1.1. Οι νομοθετικές ρυθμίσεις στις οποίες εμπλέκονται οι πρόσφυγες/μετανάστες μαθητές	3.1.1.1. Νομοθετικές ρυθμίσεις	3.1.1.1.1. Γνώση εκπαιδευτικών επί των νομοθετικών ρυθμίσεων	3.1.1.1.1.1. Άγνοια νομοθετικών ρυθμίσεων	Δεν τις γνωρίζω Δεν γνωρίζουμε
					3.1.1.1.1.2. Δυσκολία γνώσης λόγω πολυνομίας και αντιφατικότητας νόμων	Δε ξέρω να απαντήσω γιατί η Ελλάδα έχει πολυνομία και αντιφατικότητα νόμων
				3.1.1.1.2. Αποτελεσματικότητα νομοθετικών ρυθμίσεων για ένταξη	3.1.1.1.2.1. Μη ικανοποιητική αντιμετώπιση	Είναι μεγάλο πρόβλημα που δεν αντιμετωπίζεται ικανοποιητικά Η εκπαιδευτική πολιτική έδρασε γρήγορα και ανοργάνωτα στοχεύοντας να γεμίσουν οι αραιοκατοικημένες περιοχές
					3.1.1.1.2.2. Μη αποτελεσματική νομοθεσία	Η νομοθεσία δεν είναι αποτελεσματική να αντιμετωπίσει τόσο μεγάλο πρόβλημα Η εκπαιδευτική πολιτική στόχευσε σε μια γρήγορη ενσωμάτωσή τους Το Υπουργείο με τις ρυθμίσεις του δε διασαφηνίζει καίρια ερωτήματα των εκπαιδευτικών πχ για φοίτηση, απουσίες Η ευελξία του εκπ/κού έργου δεν υποστηρίζεται από πίσω, η υποδοχή λειτουργεί με πατέντα με τα ισχύοντα δεδομένα Δεν είμαι σίγουρη ότι ο νόμος μπορεί να υποστηρίξει παιδιά μετακινούμενα
					3.1.1.1.2.3. Ανέφικτη η πρόβλεψη των νόμων	Είναι εκ των πραγμάτων ανέφικτη η πρόβλεψη των νόμων να εντάσσονται σε τάξεις
					3.1.1.1.2.4.	Θα μπορούσε να δημιουργήσει φιλοδοξίες περισσότερο στα παιδιά που πρόκειται να μείνουν

				Βοήθεια σε σχέση με την παραμονή στη χώρα		
				3.1.1.1.2.5. Βοήθεια σε σχέση με την κοινωνικότητα	Οι ρυθμίσεις του Υπουργείου ενισχύουν την κοινωνικότητά τους	
		3.1.1.1.3. Εφαρμογή νομοθετικών ρυθμίσεων	3.1.1.1.3.1. Μη εφαρμογή νόμων	Οι υπάρχοντες νόμοι δεν εφαρμόζονται, άρα το πρόβλημα παραμένει	Είναι αδύνατον να εφαρμοστούν οι νόμοι για τα παιδιά αυτά	
				3.1.1.1.3.2. Εφαρμογή νόμων		Ακολουθούνται τα πάντα του νόμου
					Η σχολική πραγματικότητα επιχειρεί να συμβαδίζει με τις νομοθετικές ρυθμίσεις και τις αποφάσεις στο μέτρο του δυνατού	
					Στο δικό μας σχολείο όλα γίνονται κανονικά και νόμιμα	
	3.1.1.2. Καθεστώς εγγραφής προσφύγων	3.1.1.2.1. Συμφωνία ή μη με το ισχύον καθεστώς εγγραφής	3.1.1.2.1.1. Συμφωνία για την εγγραφή προσφύγων με το ισχύον καθεστώς	Συμφωνώ		
					Συμφωνώ γιατί δεν μπορεί να εγγραφονται όλοι	
					Συμφωνώ παρά το ανθρωπιστικό πλαίσιο που πάντα προτάσσεται	
					Νομίζω ότι συμφωνώ (με το ισχύον καθεστώς εγγραφής)	
					Έχουμε τη διάθεση να βοηθήσουμε, αλλά δεν έχουμε τους πόρους	
					Να υπάρχει μέτρο στη βοήθειά μας προς τους πρόσφυγες, να πάνε κι αλλού	
					Να εκπαιδεύσουμε τους υπάρχοντες και στο εξής με φειδώ για να μη χαλάσει η προσπάθεια που γίνεται τώρα	
					Είναι λογικό να εγγραφονται μόνο οι νόμιμοι ώστε να μην είναι ανεξέλεγκτη η κατάσταση	
			3.1.1.2.1.2. Μη συμφωνία με το ισχύον καθεστώς	Όλα τα παιδιά να έχουν δικαίωμα στη γνώση		
				Μάλλον να εγγραφονται όλα τα παιδιά γιατί όλα έχουν δικαίωμα στη γνώση		
				Συμμετογή όλων των παιδιών των μεταναστών και προσφύγων		
				Είναι ανθρωπινό δικαίωμα και όλα τα παιδιά, με χαρτιά ή όχι, πρέπει να πηγαίνουν στο σχολείο		
				Εφόσον δε φοιτούν σε σχολεία των άλλων δομών, πρέπει όλα να ενταχτούν και να φοιτήσουν σε δομές των σχολείων		
				Στο σύνολο 15000 προσφύγων και μεταναστών του νησιού αναλογούν περισσότεροι μαθητές που όμως δε φοιτούν, πολύ λίγοι φοιτούν		
			Όχι, είναι σχετικό το ποιος είναι νόμιμος			
		3.1.1.2.2. Λόγοι συμφωνίας με το ισχύον σύστημα εγγραφής	3.1.1.2.2.1. Διατήρηση αισθήματος ασφάλειας γονέων	Αν δεν είναι νόμιμοι δε θα είναι διαπιστωμένη η ηλικία και η προέλευση και θα υπάρχει άγχος στους γονείς και τους εκπ/κούς.		
				3.1.1.2.2.2. Έπαρξη σίγουρης βάσης για έναρξη φοίτησης	Πρέπει να υπάρχει κάποια βάση, νόμιμα δικαιολογητικά για την εγγραφή τους	
			3.1.1.2.2.3. Λόγω εισόδου σε υπηρεσία που λειτουργεί βάσει νομοθεσίας	Συμφωνώ γιατί ανήκουν σε συντεταγμένη υπηρεσία και πρέπει να εισέρχονται βάσει νομοθεσίας		
			3.1.1.2.2.4. Κωλύματα στη γραφειοκρατική	Τα μη νόμιμα παιδιά δεν είναι αποδεκτά από το σύστημα "my school"		

				οργάνωση του σχολείου	
				3.1.1.2.2.5. Λόγω έλλειψης υποδομών	Με τις υπάρχουσες υποδομές δε γίνεται να τους εντάξει όλους
				3.1.1.2.2.6. Μεγάλος ο αριθμός των εισερχομένων προσφύγων	Είναι αδύνατο να ενταχθούν όλοι οι πρόσφυγες που προσέρχονται καθημερινά λόγω του αριθμού τους
				3.1.1.2.2.7. Νομική ευθύνη του καθηγητή	Ο εκπ/κός φέρει και νομικές ευθύνες αν το πεδίο εγγραφής είναι προβληματικό ή αχαρτογράφητο
				3.1.1.2.2.8. Για ισότιμη μεταχείριση με γηγενείς στην εγγραφή	Γιατί ζητάνε σε μας χαρτιά
				3.1.1.2.2.9. Προτεραιότητα εγγραφής σε υπηκόους χωρών με πρόβλημα	Πρέπει στο νησί να μείνουν μόνο οι νόμιμοι, από χώρες με πρόβλημα
		3.1.1.3. Ο θεσμός των ΔΥΕΠ - ΖΕΠ	3.1.1.3.1. Χαρακτηρισμός ΔΥΕΠ	3.1.1.3.1.1. Άγνοια για την αναλογία ΔΥΕΠ και αιτούντων για φοίτηση	Δε ξέρω πόσες είναι οι αιτήσεις τους για φοίτηση και πόσες ικανοποιούνται
				3.1.1.3.1.2. Λανθασμένη λειτουργία ΔΥΕΠ	Λανθασμένη λειτουργία στα πρωινά σχολεία Αναποτελεσματική λειτουργία των νέων ΔΥΕΠ που ορίζει το πρόγραμμα σπουδών Οι δομές που προσθέτει το σύστημα πχ οι ΔΥΕΠ, υπολειτουργούν Οι ΔΥΕΠ θα απέδιδαν αν υπήρχαν τμήματα ένταξης και άλλα καταπληκτικά πράγματα
				3.1.1.3.1.3. Ανεπάρκεια ΔΥΕΠ	Νομίζω πως όχι, πως δεν επαρκεί Συγκριτικά με τον υπάρχοντα αριθμό προσφύγων στο νησί, οι ΔΥΕΠ που λειτουργούν είναι πολύ λίγες Οι δομές αυτήν τη στιγμή δεν είναι επαρκείς και δεν "τρέχουν" Οι ΔΥΕΠ δεν είναι επαρκείς Δε λειτουργεί επαρκής αριθμός ΔΥΕΠ Με τον υπάρχοντα αριθμό προσφύγων καθημερινά έχουμε 5-10 νέες εγγραφές, το σχολείο αδυνατεί να τους απορροφήσει Δεν έχουμε ούτε τάξεις ούτε προσωπικό ώστε να δέχεται περισσότερους πρόσφυγες Η δομή της υποδοχής τώρα λειτουργεί εικονικά κάπως, υπολειτουργεί Είναι ανεπαρκής γιατί ένα ολόκληρο νησί έχει μόνο μία ΔΥΕΠ σε ηλικίες Γυμνασίου-Λυκείου
				3.1.1.3.1.4. Επάρκεια ΔΥΕΠ σε σχέση με την τωρινή κατάσταση	Προς το παρόν ο αριθμός ΔΥΕΠ αρκεί, πρέπει να αυξηθούν αν αυξηθεί ο αριθμός των προσφύγων Είμαστε πολύ ευχαριστημένοι από αυτήν τη δομή Δε ξέρω πόσες είναι αλλά η δικιά μας η δομή είναι μια γαρά Λειτουργούν αρκετές τέτοιες δομές στη Λέσβο
				3.1.1.3.1.5. Υπερέτρηση απογευματινών ΔΥΕΠ	Καλύτερα τα ΔΥΕΠ απογευματινής ζώνης αν έχει καταρτισμένο προσωπικό
			3.1.1.3.2. Λόγοι μη λειτουργίας επαρκών ΔΥΕΠ	3.1.1.3.2.1. Λόγω προσωρινότητας φοίτησης	Σαν περιστασιακούς
				3.1.1.3.2.2. Κτιριακό πρόβλημα	Έλλειψη αιθουσών και για τους γηγενείς Υπάρχει το κτιριακό θέμα, σχολεία σε δυο βάρδιες
				3.1.1.3.2.3.	Υπάρχει το θέμα προσωπικού

			Έλλειψη προσωπικού	
			3.1.1.3.2.4. Υπο χρηματοδότηση Παιδείας	Η Παιδεία υποχρηματοδοτείται και συνεπώς δεν καλύπτονται οι ανάγκες των ΔΥΕΠ Δε λειτουργεί επαρκής αριθμός ΔΥΕΠ για οικονομικούς λόγους
			3.1.1.3.2.5. Πολιτικοί λόγοι και νομοθετική κωλυσιεργία	Επειδή οι ΔΥΕΠ αυτή τη στιγμή δεν έχουν τρέξει, τα παιδιά παρακολουθούν στις τάξεις γεμάτα σύγχυση Δε λειτουργεί επαρκής αριθμός ΔΥΕΠ ίσως και για πολιτικούς λόγους
			3.1.1.3.2.6. Διάφορα άλλα θέματα	Υπάρχουν πάρα πολλά άλλα θέματα
		3.1.1.3.3. Χαρακτηρισμός ΖΕΠ	3.1.1.3.3.1. Καλή ποιότητα ΖΕΠ	Εξαιρετικό το πρόγραμμα ΖΕΠ, τους βοηθά Η Ζώνη Γλώσσας με 16 ώρες βοηθάει και τον Φιλολόγο
			3.1.1.3.3.2. Ανεπάρκεια ΖΕΠ	Δεν είναι επαρκή, δε γίνεται το 1/3 να ναι πρόσφυγες και άλλα σχολεία να μη δέχονται
			3.1.1.3.3.3. Δυσκολία συνδυασμού ΖΕΠ με το ωρολόγιο πρόγραμμα	Δυσκολία σε μεγάλα σχολεία για συνδυασμό ΖΕΠ με το ωρολόγιο πρόγραμμα της τάξης όπου φοιτούν κανονικά
			3.1.1.3.3.4. Καθυστερημένη έναρξη ΖΕΠ	Η ΖΕΠ δεν τρέχει αυτή τη στιγμή, περιμένουμε να τρέξει
	3.1.1.4. Ύπαρξη ή μη μεταφραστή στις τάξεις	3.1.1.4.1. Ανυπαρξία μεταφραστή		Όχι Δεν υπάρχει κανένας μεταφραστής Απουσία μεταφραστή Δεν υπάρχει μεταφραστής ούτε στα μαθήματα Θετικών Επιστημών μολονότι χρειάζεται
		3.1.1.4.2. Περιστασιακή παρουσία μεταφραστή		Όχι μεταφραστές, έρχονται υπεύθυνοι για προβλήματα που προκύπτουν
		3.1.1.4.3. Λόγοι μη παρουσίας μεταφραστή	3.1.1.4.3.1. Κατανόηση μαθήματος στα Αγγλικά	Στα Αγγλικά Τα αγγλικά είναι η κοινή τους γλώσσα Σε κάποιες ειδικότητες μπορεί να γίνει απλά χρήση αγγλικών και δεν απαιτείται μεταφραστής
			3.1.1.4.3.2. Βοήθεια από συμμαθητές πρόσφυγες σε περίπτωση μη κατανόησης μαθήματος	Τους το είπαν οι άλλοι στη γλώσσα τους Του εξηγεί κάποια πράγματα Συνήθως όμως, από τύχη μάλλον, κάποιο παιδί ξέρει πιο καλά τα ελληνικά ή τα αγγλικά και βοηθά τους άλλους Τα παιδιά αλληλοβοηθούνται από άλλα που έχουν μείνει περισσότερο καιρό εδώ Γιατί λειτουργούν σαν πολλαπλασιαστές και βοηθούν αυτούς που δεν καταλαβαίνουν
	3.1.1.5. Αναγκαιότητα παρουσίας μεταφραστή ή μη	3.1.1.5.1. Αναγκαία η παρουσία μεταφραστή λόγω γλωσσικού εμποδίου		Ο μεταφραστής επιβάλλεται γιατί δεν καταλαβαίνουν ελληνικά και πολλοί ούτε αγγλικά Ο μεταφραστής επιβάλλεται και λόγω της γλωσσικής ποικιλίας των προσφύγων Στις Θετικές Επιστήμες θα χρειαζόταν ο μεταφραστής λόγω ορολογίας Αν δε λυθεί το γλωσσικό, ο μεταφραστής είναι αναγκαίος
		3.1.1.5.2. Αναγκαία η παρουσία σε επίλυση ζητημάτων		Αναγκαίος ο μεταφραστής σε εκπαιδευτικά ζητήματα, μόνον για επικοινωνία με γονείς
		3.1.1.5.3. Αναγκαία σε περίπτωση ενημέρωσης πορείας παιδιών		Αναγκαιότητα μεταφραστή σε περίπτωση ενημέρωσης υπευθύνων για την πορεία του παιδιού

			3.1.1.5.4. Όχι δυσχέρεια από την παρουσία του		Δε θα δυσχέραινε γιατί δε θα ήταν αναγκαίο όλη η τάξη να ακούει τη μετάφραση
			3.1.1.5.5. Βοηθητική η παρουσία μεταφραστή		Ο μεταφραστής στην τάξη και με γηγενείς θα μπορούσε να λειτουργεί σαν την παράλληλη στήριξη του μαθητή ή της ομάδας Ο μεταφραστής θα βοηθούσε Η παρουσία μεταφραστή δεν είναι πρακτικό, αλλά ίσως θα βοηθούσε Με τον μεταφραστή τρέχει και είναι πιο αποδοτικό
			3.1.1.5.6. Όχι αναγκαία η παρουσία		Όχι Δε χρειάζεται μεταφραστής
			3.1.1.5.7. Αιτιολόγηση της μη αναγκαιότητας παρουσίας μεταφραστή	3.1.1.5.7.1. Κουραστική η παρουσία μεταφραστή	Θα ήταν και κουραστικό Η παρουσία μεταφραστήν δυσχεραίνει το μάθημα γιατί επικρατεί θόρυβος στην τάξη Πόσους μεταφραστές να έχουμε στην τάξη; Θα γίνεται θόρυβος, είμαι ενάντια σε αυτό
				3.1.1.5.7.2. Χρονοβόρα η παρουσία μεταφραστή	Η παρουσία του μεταφραστή θα δημιουργούσε χρονοτριβή στη διεκπεραίωση του μαθήματος
				3.1.1.5.7.3. Αδυναμία συνεργασίας εκπαιδευτικού με μεταφραστή	Αδυναμία συνεργασίας τριών πιθανών μεταφραστήν με τη διδάσκουσα Χειρότερο να είναι ο καθηγητής με τον μεταφραστή Στη Δ.Ε. δε χρειάζεται διερμηνέας γιατί είναι απώλεια χρόνου και δε θα αποδοθεί ακριβώς η σκέψη του καθηγητή με τη μετάφρασή του
				3.1.1.5.7.4. Όχι αναγκαίος ο μεταφραστής, βοηθούνται μόνοι τους	Όχι αναγκαίος ο μεταφραστής, να τα βγάζουν πέρα μόνοι τους, να βοηθούνται Οι ομόγλωσσοι μετανάστες κάποτε λειτουργούν ως μεταφραστές από την αγγλική στη γλώσσα τους για τους ομοεθνείς τους που δεν ξέρουν αγγλικά Δεν έχει νόημα να υπάρχει μεταφραστής γιατί αλληλοβοηθούνται τα παιδιά Όποιος είναι καλός και αποδίδει ορίζεται μεταφραστής μέσα στην τάξη, ενδοταξικά
				3.1.1.5.7.5. Αδύνατη η παρουσία μεταφραστή λόγω ποικιλίας χωρών προέλευσης	Η ποικιλία των χωρών προέλευσης καθιστά άχρηστη την παρουσία μεταφραστή Αδύνατη η παρουσία μεταφραστή λόγω πολυγλωσσίας
				3.1.1.5.7.6. Αδύνατη η παρουσία μεταφραστή σε μεικτή τάξη	Θα χρειαζότανε αλλά είναι αδύνατο στην τάξη με τους Έλληνες Τι θα λείπει παράλληλα; Δε γίνεται Ανέφικτη η παρουσία μεταφραστή Αδύνατη καθίσταται η παρουσία τριών μεταφραστήν άμα υπάρχουν τρεις γλώσσες Δε θα ήταν σχολείο πλέον, όχι αναγκαίος ο μεταφραστής στη διδασκαλία Με τον μεταφραστή και τη μικρή διδακτική ώρα, δε θα μπορούσε να διεκπεραιωθεί το μάθημα Τρεις μεταφραστές στην τάξη ισούται με σήριαλ επιστημονικής φαντασίας, δε γίνονται αυτά
				3.1.1.5.7.7. Χρήση εναλλακτικής επικοινωνίας καθηγητή και μεταναστών/πρ	Οι καθηγητές με τους μαθητές βρίσκουν τρόπο να επικοινωνήσουν και χωρίς μεταφραστή Όχι αναγκαία η παρουσία μεταφραστή γιατί χρησιμοποιούμε ενδιάμεση γλώσσα

				οσφύγων μαθητών	
				3.1.1.5.7.8. Φύση μαθήματος	Τουλάχιστον στα Μαθηματικά δε χρειάζεται μεταφραστής Στο μάθημα μου (Γερμανικά) δε χρειάζομαι μεταφραστή
	3.1.2. Συμβολή θεσμικού πλαισίου	3.1.2.1. Σχολιασμός περιεχομένου θεσμικού πλαισίου	3.1.2.1.1. Γενικός χαρακτηρισμός θεσμικού πλαισίου	3.1.2.1.1.1. Μη προετοιμασία για το φαινόμενο	Δεν ήμασταν προετοιμασμένοι για αυτό Πέσαμε σε βαθιά νερά και δεν μπορούσαμε να βοηθήσουμε Το νομοθετικό πλαίσιο άρχισε να χτίζεται σιγά-σιγά με τις ΖΕΠ, τις ΔΥΕΠ και να διαχέεται στα σχολεία Το νομοθετικό πλαίσιο φοίτησής τους διαμορφώνεται με τις επισημάνσεις των καθηγητών και τις υποδείξεις τους στο Υπουργείο Αρχικά το τοπίο των νομοθετικών ρυθμίσεων ήταν ελλιπές και θολό Δε ξέραμε τη μέθοδο να διδάξουμε αυτά τα παιδιά Ο καθηγητής επιλέγει το βιβλίο, την ύλη και τα προσαρμόζει
				3.1.2.1.1.2. Ανεπάρκεια/καθυστέρηση εκπαιδευτικής πολιτικής	Η εκπαιδευτική πολιτική έχει πολλά κενά Η εκπαιδευτική πολιτική είναι πρόχειρη Η διδασκαλία επηρεάζεται από την προχειρότητα της οργάνωσης του τεράστιου εγχειρήματος της εκπ/σης προσφύγων Απουσία επίσημου προγράμματος – δυσκολία στο εκπ/κό έργο Απουσία εκπαίδευσης και οπτικοακουστικών μέσων στοιχειώδους υλικής υποδομής Αναποτελεσματική και πρόχειρη η εκπ/ση χωρίς υποδομές – οπτικοακουστικών μέσων Αν συνεχίσει έτσι καίχαμε, κοροϊδεύουμε τα παιδιά, εμάς και τα σχολεία Δεν την έχουμε γευτεί εδώ, δεν υπάρχει Η εκπαιδευτική πολιτική για τη Δ.Ε. είναι ανεπαρκής Στη Λέσβο δεν υπάρχει Δ.Ε. Τα σχολεία εκπαίδευσης προσφύγων του νησιού δε λειτουργούν τόσο καλά όσο τα διαπολιτισμικά σχολεία της Αθήνας Δεν υπάρχει πλαίσιο για να βοηθήσει τα παράνομα παιδιά να έχουν πρόσβαση στο σχολείο Η ευρωπαϊκή νομοθεσία διαχέεται και ρυθμίζει την ελληνική
				3.1.2.1.1.3. Λανθασμένος προσανατολισμός εκπαιδευτικής πολιτικής	Η εκπαιδευτική πολιτική σχετίζεται με το γεγονός ότι δεν έχουμε κόσμο στην Ελλάδα
				3.1.2.1.1.4. Επιμελής οργάνωση Υπουργείου	Μεγάλη προσοχή από Υπουργείο
				3.1.2.1.1.5. Πίστη για πραγματοποίηση αλλαγών	Θα γίνουν πράγματα Η πραγματικότητα ωθεί τα πράγματα προς μία κατεύθυνση Σιγά-σιγά βελτιωνόμαστε
		3.1.2.1.2. Στόχοι θεσμικού πλαισίου	3.1.2.1.2.1. Εκμάθηση ελληνικών και ένταξη		Στόχος είναι να τους μάθουμε ελληνικά και να τους εντάξουμε και όχι να βοηθήσουμε στη φυγή τους Δε διδάσκονται τη γλώσσα τους γιατί ο στόχος είναι να μάθουν ελληνικά ώστε να παρακολουθούν Η πολιτική να τους κάνουμε Ελληνάκια δεν είναι η σωστή Κάνουν πολλές ώρες ελληνικά για να ενταχθούν στην τοπική κοινωνία Ο εκπρόσωπος του Υπουργείου προτιμά να μάθουν απλές εντολές σχετικές με τη σχολική ζωή Η νομοθεσία τους θέλει μέσα στην τάξη
		3.1.2.1.3. Αντανάκλαση σχολικής πραγματικότητας στη νομοθεσία	3.1.2.1.3.1. Δεν αντικατοπτρίζει τη σχολική πραγματικότητα		Υστέρηση της νομοθεσίας σε σχέση με την εκπαιδευτική πραγματικότητα Η σχολική πράξη διαφέρει πολύ από τη θεωρία, η τάξη δεν είναι ασκήσεις επί χάρτου Η νομοθεσία είναι ανεπαρκής, άρα πρέπει να αναθεωρηθεί Η νομοθεσία υστερεί και πρέπει να αυτενεργούμε

				Υπάρχουν πρακτικές δυσκολίες που δεν τις αντιλαμβάνεται το Υπουργείο διότι πρέπει νασαι στην τάξη μέσα για να τις καταλάβεις
				Η νομοθεσία με τίποτα δεν αντικατοπτρίζει την πολυπλοκότητα των περιπτώσεων, οι νόμοι είναι ασαφείς
				Στην αρχή υπήρχε ενημέρωση από εμάς προς το Υπουργείο για τη λειτουργία των Γ.Υ.
				Δυσκολία στην αντιμετώπιση από την ηγεσία λόγω του καινούριου του φαινομένου
				Οι προβλέψεις των νόμων προσκρούουν στην πρακτική δυσκολία της εφαρμογής τους
				Αναντιστοιγία νομοθεσίας και σχολικής πραγματικότητας
				Το νομοθετικό πλαίσιο δεν είναι προσαρμοσμένο στην ανάγκη των καιρών μας και των μεταναστών
				Η σχολική πραγματικότητα ως αυτοχαστικό φαινόμενο δεν μπορεί να ανταποκριθεί απόλυτα στις ισχύουσες διατάξεις
			3.1.2.1.3.2.	Νομίζω πως ναι στο σχολείο μας την αντικατοπτρίζει
			3.1.2.1.4.	Αντικατοπτρίζει τη σχολική πραγματικότητα
		3.1.2.1.4.1.	Λάθη συστήματος σε σχέση με τη φοίτηση	Τα παιδιά μπαίνουν μέσα στα τμήματα με μηδέν Ελληνικά
				Εισαγωγή σε τάξη χωρίς τις απαραίτητες γνώσεις
				Φοίτηση σε τάξη λόγω ηλικίας χωρίς απαραίτητες γνώσεις
				Έρχονται χωρίς ελληνικά και εισάγονται σε τάξεις ειδικότητας που απαιτεί την ελληνική
				Η απευθείας ένταξη σε μια τάξη δεν αποδίδει
				Η απευθείας τοποθέτηση σε τάξεις χωρίς τη γνώση της ελληνικής είναι πράμα ανέφικτο
				Οι φορείς που σχεδίασαν το πρόγραμμα απευθείας ένταξής τους έσφαλαν
				Το τωρινό σύστημα είναι προβληματικό γιατί μπαίνουν σε τάξεις χωρίς να ξέρουν τίποτα
				Κακώς τα τοποθετούν απευθείας σε τάξεις
				Δεν προπαρασκευάζονται στα ελληνικά πριν φοιτήσουν στο σχολείο
		3.1.2.1.4.2.	Φοίτηση με ηλικιακό κριτήριο	Η ηλικία μόνη της δεν αποτελεί ασφαλές κριτήριο ένταξής τους σε μια βαθμίδα
		3.1.2.1.4.3.	Φοίτηση προσφύγων/μεταναστών χωρίς διαγνωστικό τεστ	Δεν υπάρχει επίσημο από το Υπουργείο διαγνωστικό τεστ προκειμένου να τα εντάξουμε σε τάξη
				Μπαίνοντας στην Τεχνική Εκπ/ση δε ξέρουν ούτε λέξη ελληνικά
				Το υπάρχον σύστημα είναι αναποτελεσματικό γιατί δε γίνεται γλωσσικός προέλεγχος
				Απαράδεκτο είναι το σύστημα ένταξής τους απευθείας στις τάξεις χωρίς διαπίστωση της γνώσης της ελληνικής
		3.1.2.1.4.4.	Φοίτηση χωρίς ιατρικό προέλεγχο	Δεν προλαβαίνουν να τους περάσουν από γιατρούς πριν μπουν στα σχολεία
				Δε λειτουργεί καλά η είσοδος στο σχολείο γιατί δεν υπάρχει ιατρικός προέλεγχος
		3.1.2.1.4.5.	Υπερβολικές απαιτήσεις για το υπάρχον γλωσσικό επίπεδο	Υπερβολικές οι απαιτήσεις του δημόσιου σχολείου για παιδιά με χαμηλό γλωσσικό επίπεδο
				Υπερβολικές και ανέφικτες οι απαιτήσεις από τα παιδιά αυτά
				Δυσκολίες από τη συσσωρευμένη διδασκαλία πολλών ξένων γλωσσών
				Η αντίφαση του προγράμματος σπουδών είναι ότι θέλει να διδάξει τα αργαία χωρίς να έχουν κατακτήσει τα νέα ελληνικά
				Το λεξιλόγιο στη διδασκαλία είναι δύσκολο ακόμα και για Έλληνες μαθητές
		3.1.2.1.4.6.	Απουσία/αναποτελεσματικότητα εγχειριδίων	Τα βιβλία γενικά δεν ενημερώνουν τα παιδιά, είναι αναχρονιστικά
				Εισαγωγή παιδιών χωρίς βιβλία
				Τα εγχειρίδια τρέχουν βάσει προγραμμάτων και διασυνδέσεων στο Υπουργείο
		3.1.2.1.4.7.	Απουσία διαγωγής πολιτικής για την ένταξη	Απουσιάζει το ενταξιακό πλαίσιο στην εκπαίδευση και εφαρμόζονται τακτικισμοί διαχείρισής τους
				Αρχικά ήταν άγνωστο το πλαίσιο αξιολόγησης και προοπτικών συνέχισης των σπουδών

			3.1.2.1.4.8. Ανεπάρκεια συστήματος	<p>Πρόβλημα συστήματος</p> <p>Είναι ανεξάντλητο το πρόβλημα των ελλείψεων αναφορικά με την εκπαίδευσή τους</p> <p>Η Επιστήμη εκσυγχρονίζεται και οι εκπαιδευτικοί χρησιμοποιούν ακόμα παλαιές τεχνικές για την εκπαίδευση των μαθητών</p> <p>Με δεδομένα τα λάθη του συστήματος ο ρόλος που το κράτος αναθέτει στον καθηγητή είναι λογικά αδύνατος</p> <p>Εισαγωγή παιδιών χωρίς σταθερό πρόγραμμα σπουδών</p> <p>Δεν έχουμε συγκεκριμένες κατευθύνσεις για το πρόγραμμα σπουδών των προσφύγων/ μεταναστών</p> <p>Τα τμήματα υποδοχής ξεκίνησαν την 1η χρόνια Μάρτιο και Μάιο και τη δεύτερη Οκτώβριο</p> <p>Οι εξετάσεις για εικονική αξιολόγηση χωρίς την κατάκτηση της γλώσσας και χωρίς εγχειρίδια είναι ανούσιες</p> <p>Στις ιστορικές εξελίξεις που μας αφινιδίασαν εφαρμόστηκε η νομοθεσία για Αλβανόφωνους ως βάση, αλλά το φαινόμενο διαφέρει</p> <p>Προβλήματα και στην προσφορά μαθήματος: απώλειες διδακτικών ωρών, διδακτικά κενά</p>
			3.1.2.1.4.9. Ελλείψεις νομοθεσίας	Βρήκαμε κενά στη νομοθεσία
			3.1.2.1.4.10. Έλλειψη προσωπικού	<p>Αδιοριστία αναπληρωτών</p> <p>Δε διατίθενται καθηγητές για έξτρα ώρες Πληροφορικής σε αυτά τα παιδιά</p> <p>Υποστελεχωμένες είναι οι τάξεις υποδοχής</p> <p>Παρά το στόχο του προγράμματος σπουδών, το εκπαιδευτικό δυναμικό δεν επαρκεί να τους διδάξει ελληνικά</p> <p>Επειδή καθυστερεί ο διορισμός υπεύθυνου καθηγητή, μπαινουν σε όλα τα μαθήματα στο αντίστοιχο τμήμα</p> <p>Αργεί να προσληφθεί μέσω ΕΣΠΑ ο υπεύθυνος καθηγητής</p> <p>Δεν έχει έρθει ακόμα καθηγητής ελληνικών για τα παιδιά αυτά</p> <p>Υπάρχει εκπαιδευτικό κενό στο μάθημα της ελληνικής μολονότι το σχολικό έχει αρχίσει πριν δύο μήνες</p> <p>Καθυστερήση στο διορισμό καθηγητή ελληνικών, επιλογή εναλλακτικών λύσεων</p>
			3.1.2.1.4.11. Συνεχής ανασύνθεση τάξης	Πρόβλημα οι εγγραφές προσφύγων όλη τη χρονιά
			3.1.2.1.4.12. Απουσία ατόμων για συνεννόηση	Δεν υπάρχει κανείς για να απευθυνθούν οι καθηγητές, πέραν του ατόμου-κρίκου με τις δομές
			3.1.2.1.4.13. Ευέλικτη άρα μη αποδοτική αξιοποίηση εκπαιδευτικών	Το σύστημα χρησιμοποιεί ευέλικτα (άρα μη αποδοτικά) τους εκπαιδευτικούς στη διδασκαλία τους
		3.1.2.1.5. Αποτελέσματα λαθών συστήματος	3.1.2.1.5.1. Αδυναμία μάθησης	<p>Χαμένο</p> <p>Δε θα μάθει</p> <p>Λόγω της καθυστερημένης έναρξης του τμήματος υποδοχής, φοιτούν σε μαθήματα που δεν καταλαβαίνουν</p>
			3.1.2.1.5.2. Αδιαφορία μαθητή	Κοιμάται
			3.1.2.1.5.3. Δεν κάνουν τίποτα	Βρίσκονται σε ένα πλαίσιο όπου δεν κάνουν τίποτα
		3.1.2.1.6. Κάλυψη κενών συστήματος από εκπαιδευτικούς	3.1.2.1.6.1. Κάλυψη ωρών από υπάρχοντες εκπαιδευτικούς	Απόπειρα κάλυψης των κενών εκ των ενόντων οι οποίοι δεν είναι εξειδικευμένοι ούτε έχουν ώρες υπολειπόμενες στο πρόγραμμά τους
			3.1.2.1.6.2. Αυτενέργεια εκπαιδευτικών για κάλυψη	<p>Χρειάστηκε πολλές φορές να αυτενεργήσουμε</p> <p>Ήθελαν γερμανικά και τους έκανε αυτόβουλα η ίδια καθηγήτρια που δίδασκε σε αυτούς αγγλικά</p>

			κενών συστήματος	
3.1.2.2. Συμβολή θεσμικού πλαισίου στην κάλυψη εκπαιδευτικών αναγκών	3.1.2.2.1. Κάλυψη στοιχειωδών αναγκών των προσφύγων	3.1.2.2.1.1. Έλλειψη υψηλών προσδοκιών	Δεν έχουν μεγάλες προσδοκίες	
		3.1.2.2.1.2. Εύκολο μάθημα	Δεν είναι δύσκολο να τους κάνουν μάθημα Δεν μου χει τύχει πρόβλημα	
		3.1.2.2.1.3. Επιδίωξη για κάλυψη αναγκών	Στο μάθημα των αγγλικών επιδιώκεται η ενσωμάτωση και των δικών τους αναγκών	
	3.1.2.2.2. Μη κάλυψη στοιχειωδών αναγκών των προσφύγων	3.1.2.2.2.1. Δεν ικανοποιούνται οι προσμονές τους	Η προσφερόμενη παιδεία σε αυτούς δεν αγγίζει καν το μέτριο των προσμονών τους	
	3.1.2.2.3. Δυσκολίες κάλυψης αναγκών προσφύγων	3.1.2.2.3.1. Μη γνώση Αγγλικής από εκπαιδευτικούς	3.1.2.2.3.1. Που δε ξέρει Αγγλικά Γιατί να ξέρω Αγγλικά	
		3.1.2.2.3.2. Δυσκολία διδασκαλίας Ελληνικών χωρίς γνώση άλλης γλώσσας	Αν δεν μπορώ να επικοινωνήσω με μια άλλη γλώσσα	
		3.1.2.2.3.3. Διαφορετικές απαιτήσεις εκπαίδευσης προσφύγων	Η εκπαίδευση των μεταναστών έχει άλλες απαιτήσεις συγκριτικά με αυτήν των Ελλήνων	
	3.1.2.3. Συμβολή θεσμικού πλαισίου στη δημιουργία φιλοδοξιών	3.1.2.3.1. Ανυπαρξία φιλοδοξιών		Όχι, δε βλέπω καμιά φιλοδοξία
		3.1.2.3.2. Λόγοι έλλειψης φιλοδοξιών	3.1.2.3.2.1. Νοοτροπία έτοιμων χρημάτων	Δεν αντιλαμβάνονται την εργασία ως προϋπόθεση της ευζωίας Η λογική της αργίας και της είσπραξης επιδομάτων διαχέεται από τις δομές φιλοξενίας
			3.1.2.3.2.2. Ασαφές πλαίσιο φοίτησης	Το ασαφές πλαίσιο φοίτησής τους στο Λύκειο δεν αφήνει ανοικτό χώρο για φιλοδοξίες
3.1.2.3.2.3. Προσωρινότητα παραμονής			Τα παιδιά που θα φύγουν δεν έχουν φιλοδοξίες στο μυαλό τους	
3.1.2.3.2.4. Μεγάλοι για φοίτηση στο Πανεπιστήμιο			Αρνούνται εξαιτίας της ηλικίας που θα τελειώσουν	
3.1.2.3.2.5. Μικρά για φιλοδοξίες			Δε ξέρουν αυτό το πράγμα	
3.1.2.3.3. Ποικιλία φιλοδοξιών και στόχων		3.1.2.3.3.1. Ποικιλία ανάλογα με τον πρόσφυγα και την ηλικία	3.1.2.3.3.1. Ανάλογα το παιδί	Ανάλογα το παιδί
			3.1.2.3.3.1. Ποικιλία ανάλογα με τον πρόσφυγα και την ηλικία	Η εκδήλωση φιλοδοξιών αφορά συνήθως μεγαλύτερες τάξεις Φιλοδοξίες ανάλογα της ηλικίας Η φιλοδοξία είναι θέμα χαρακτήρα Ανάλογα με το τι θέλει ο καθένας, άλλος να πάει ψηλά άλλος όχι
		3.1.2.3.3.2. Ποικιλία ανάλογα το παιδί όπως και στα ελληνάκια	3.1.2.3.3.2. Εμάς τα ελληνάκια έχουν όλα φιλοδοξία; Όσοι μοχθούν έχουν φιλοδοξίες όπως οι γηγενείς	
		3.1.2.3.3.3. Ποικιλία ανάλογα με την οικογένεια	3.1.2.3.3.3. Ανάλογα την οικογένεια Μορφωτικό κεφάλαιο οικογένειας	
3.1.2.3.4.	3.1.2.3.4.1.	Κάποια έχουν στόχους		

			Φιλοδοξίες προσφύγων για μέλλον	Υπαρξη φιλοδοξιών	Κάποια έχουν φιλοδοξίες και στόχους, θέλουν να κάνουν κάτι στη ζωή τους
					Κάποια έχουν φιλοδοξίες
				3.1.2.3.4.2. Θέληση για γνώση και σπουδές	Έχουν ενδιαφέροντα και στόχους
					Θέλω να σπουδάσω
					Θέλουν να μάθουν
					Θέλω να πάω στη Σουηδία να σπουδάσω
					Τα παιδιά που μένουν εδώ έχουν αρχίσει κι έχουν φιλοδοξίες, να σπουδάσουν και να προχωρήσουν
					Διαβάζει πολύ γιατί θέλει το απολυτήριο Λυκείου, δεκτός με υποτροφία στην Κορέα
					Πιθανόν κάποιοι θέλουν να σπουδάσουν
					Φιλοδοξούν να μάθουν τη γλώσσα και να σπουδάσουν στην Ελλάδα
					Οι φιλότιμοι μαθητές θέλουν να σπουδάσουν και στην Ανώτατη Εκπαίδευση
					Ένα παιδί έχει φιλοδοξία, θέλει να σπουδάσει
					Κάποιοι ξέρουν τις δυνατότητες που παρέχει το εκπαιδευτικό σύστημα και έχουν κάνει την επιλογή τους
					Θέλουν να μάθουν μια τέχνη
				Μια κοπέλα που θέλει να γίνει καρδιοχειρουργός είναι πολύ επίμονη στην προσπάθεια της και έχει προοπτική	
				3.1.2.3.4.3. Πρόοδος στη ζωή τους	Στόχους ζωής που τους ενισχύουν, θέλουν να προοδεύσουν
					Τα παιδιά θέλουν να συνεχίσουν τη ζωή τους
				3.1.2.3.4.4. Επαγγελματική αποκατάσταση	Οι φιλότιμοι μετανάστες μαθητές φιλοδοξούν ένα καλύτερο μέλλον, να αλλάξουν τη ζωή τους
					Καλύτερος από αυτό που ήταν ο μπαμπάς μου
					Φιλοδοξία για επαγγελματική αποκατάσταση μέσω απολυτηρίου
					Γεννά φιλοδοξίες, να γίνουν δικηγόροι, να γίνουν γιατροί
					Οι προσδοκίες τους είναι συνδυασμός της ανάγκης τους για επάγγελμα και της επιθυμίας τους να ασκήσουν συνάμα και λειτούργημα
					Η απόκτηση μόρφωσης πανεπιστημιακού επιπέδου αποτελεί εφόδιο για να έχουν αξιώσεις στον εργασιακό τομέα
3.1.2.3.4.5. Φυγή σε άλλη χώρα	Θέλει να γίνει καρδιοχειρουργός				
	Να δουλέψουν				
	Στόχος τους είναι να φύγουν				
	Μόνη φιλοδοξία τους να φύγουν από τη χώρα				
	Δεν έχουν σκοπό να μείνουν στην Ελλάδα				
	Δε θέλουν να μείνουν στη χώρα και να αφομοιωθούν				
Θέλουν κυρίως να φύγουν, είναι το μακρινό τους όνειρο					
Οι περισσότεροι θέλουν να φύγουν εκτός Ελλάδας					
3.1.2.3.4.6. Εν μέρει αδιαφορία προσφύγων	Δεν τους αφορά τίποτα				
	Η φιλοδοξία να φύγουν δεν τους αφήνει να θέσουν μελλοντικούς στόχους				
3.1.2.3.5. Βοήθεια και ενίσχυση φιλοδοξιών	3.1.2.3.5.1. Βοήθεια και ενίσχυση από το σχολείο των φιλοδοξιών προσφύγων μαθητών	Κάποια έχουν και κάποια δεν έχουν φιλοδοξίες			
		Βοηθάει και ενισχύει			
		Σίγουρα τους βοηθάει			
		Σε μικρό ποσοστό ναι γεννά φιλοδοξίες			
		Οι προσδοκίες ενισχύονται από την καλή διάθεση των καθηγητών			
		Στο σχολείο αποκτούν αισιοδοξία και φιλοδοξία			
	3.1.2.3.5.2. Ενθάρρυνση από εκπαιδευτικούς	Οι φιλότιμοι μαθητές που μοχθούν για την εκμάθηση της γλώσσας διαπρέπουν τελικά			
		Το σχολείο βοηθά όσους θέλουν να φύγουν με τις γνώσεις που παρέχει			
3.1.2.3.5.2. Ενθάρρυνση των παιδιών	Θέμα εκπαιδευτικών παρά νομοθετικού πλαισίου η βοήθεια και ενθάρρυνση των παιδιών				
	Φιλοδοξίες δημιουργεί ο εκπαιδευτικός				

				3.1.2.3.5.3. Ενθάρρυνση από οικογενειακό περιβάλλον	Οι γονείς τους είχαν αξιοπρεπή δουλειά στον τόπο τους και ονειρεύονται ένα αξιοπρεπές και ποιοτικό μέλλον για τα παιδιά τους		
			3.1.2.3.6. Μη βοήθεια και ενίσχυση φιλοδοξιών	3.1.2.3.6.1. Μη βοήθεια και ενίσχυση φιλοδοξιών	Το νομοθετικό πλαίσιο αντί να δημιουργεί, καταστρέφει τις φιλοδοξίες Οι εξαιρέσεις επιβεβαιώνουν τον κανόνα: το σχολείο καταστρέφει τις φιλοδοξίες Η ανοργανωσιά καταργεί το κίνητρο των μαθητών Δεν ξέρω κατά πόσον είναι εφικτό να τους στηρίξει ο ισχύων νόμος λόγω της μικρής παραμονής τους		
				3.1.2.3.6.2. Μη ενθάρρυνση από κοινωνία για εργασία	Η κοινωνία δεν ενθαρρύνει τις κοινωνικές ομάδες προσφύγων/ μεταναστών να εργαστούν		
				3.1.2.3.6.3. Όχι βοήθεια για φυγή σε άλλη χώρα	Το πλαίσιο και το πρόγραμμα σπουδών δε βοηθά όσα θέλουν να φύγουν		
				3.1.2.3.6.4. Προσωπική προσπάθεια μεταναστών μαθητών και όχι βοήθεια από νομοθετικό πλαίσιο	Λίγα παιδιά με καθαρά προσωπική προσπάθεια τα κατάφεραν		
					Λιγιστές είναι οι φωτεινές εξαιρέσεις που τα κατάφεραν μόνοι τους		
3.1.3. Προτάσεις επί του υπάρχοντος θεσμικού πλαισίου	3.1.3.1. Επιμόρφωση εκπαιδευτικών	3.1.3.1.1. Η υπάρχουσα επιμόρφωση εκπαιδευτικών	3.1.3.1.1.1. Πραγματοποίηση επιμόρφωσης κάποιων εκπαιδευτικών	3.1.3.1.1.1.1.	Κάποιοι είχαν πάει σε σεμινάριο Δεν έχω διδαχτεί τη Δ.Ε., παρά μόνο ένα σεμινάριο κι έχω σημειώσεις		
				3.1.3.1.1.2. Έλλειψη επιμόρφωσης εκπαιδευτικών	Καμιά Μας ρίξαν στα βαθιά και χωρίς ενημέρωση Δε γίνονται σεμινάρια σε εκπαιδευτικούς και όλα επαφίενται στη διακριτική τους ευχέρεια ή στην ιδεολογική τους τοποθέτηση Δεν μας έκαναν κανένα σεμινάριο για χειρισμό ψυχολογικών και ρατσιστικών προβλημάτων Η επιμόρφωση στη θρησκεία και την κουλτούρα τους έγκειται στις επιλογές του κάθε εκπαιδευτικού Εισαγωγή παιδιών χωρίς ύπαρξη επιμόρφωσης στους καθηγητές Δεν είμαστε εκπαιδευμένοι ακόμα και να βρεθούν βιβλία Κανείς δε με επιμόρφωσε ούτε με καθοδήγησε στο έργο μου		
			3.1.3.1.2. Ανάγκη επιμόρφωσης για κάλυψη αναγκών προσφύγων	3.1.3.1.2.1. Επιμόρφωση εκπαιδευτικών	Εκπαιδευμένο προσωπικό Αναγκαιότητα συνολικής επιμόρφωσης εκπ/κών Πολύ καλή εκπ/ση των πρόθυμων να προσφέρουν σε αυτούς εκπ/κών Χρειάζονται σεμινάρια για εκπαιδευτικούς και για γονείς Ανάγκη επιμόρφωσης Ενδεχομένως να έπρεπε να είχα επιμόρφωση Πάγιο αίτημα των εκπαιδευτικών είναι η επιμόρφωση		
					3.1.3.1.2.2. Επιμόρφωση σε υπολογιστές	Θα ήθελα επιμόρφωση στις Τεχνολογίες Πληροφορικής και την αξιοποίησή τους ώστε να είναι ενδιαφέρον το μάθημα	
					3.1.3.1.2.3. Επιμόρφωση σε γλώσσα επικοινωνίας	Να χεις διδαχτεί τον τρόπο να επικοινωνήσεις Ωραία θα ήταν οι καθηγητές να επιμορφωθούν σε κάποια γλώσσα τους Πρέπει κάποιες ώρες από το υποχρεωτικό ωράριο των καθηγητών να διατεθούν ώστε να διδαχθούν κάποια γλώσσα δική τους και να πριμοδοτείται Να επιμορφώνεται ο καθηγητής στη γλώσσα	
						3.1.3.1.2.4. Επιμόρφωση στο αντικείμενο μου	Θα ήθελε να επιμορφωθώ στον τομέα μου όπου έχουν γίνει πολλές αλλαγές

			3.1.3.1.2.5. Επιμόρφωση σε πραγματοποίηση η διαπολιτισμικής διδασκαλίας	<p>Να μας υποδείξουν τρόπους (διαπολιτισμικής επικοινωνίας)</p> <p>Να εκπαιδευτώ στη διδασκαλία προσφύγων/μεταναστών</p> <p>Αναγκαία η επιμόρφωση όλων των εκπ/κών στη Δ.Ε.</p> <p>Θα ήθελα επιμόρφωση στον ενδεδειγμένο τρόπο διδασκαλίας του μαθήματός μου</p> <p>Θέλω να επιμορφωθώ στις ιδιαιτερότητες κάθε λαού και να τους γνωρίσω για να μπορώ να συμπεριφερθώ</p> <p>Επιμόρφωση όσον αφορά τη γνώριμία με τη χώρα καταγωγής και τον πολιτισμό τους για να μη θεωρούν ότι απευθύνονται σε μαθητές όπως του Δυτικού κόσμου</p> <p>Επιμόρφωση στη διδασκαλία παιδιών της τάξης που δεν ξέρουν καλά την ελληνική</p> <p>Να επιμορφώνεται ο καθηγητής για την ιστορία, την κοινωνιολογία και την κουλτούρα τους</p> <p>Πρέπει να επιμορφωθούμε στη διαπολιτισμική εκπαίδευση</p> <p>Να επιμορφωθώ στη διδασκαλία ενηλίκων μεταναστών</p> <p>Επιμόρφωση σχετικά με τα διατιθέμενα βιβλία και site που βοηθούν στη διδασκαλία τους</p> <p>Αναγκαία η παροχή διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στους διδάσκοντες στα σχολεία αυτά και χωρίς δική τους οικονομική επιβάρυνση</p>
			3.1.3.1.2.6. Επιμόρφωση για το επίπεδο παρεχόμενης γνώσης στη χώρα τους	Ο εκπ/κός να ενημερωθεί για το επίπεδο της αντίστοιχα παρεχόμενης γνώσης στη χώρα τους
			3.1.3.1.2.7. Επιμόρφωση σε διδασκαλία ατόμων με ψυχικά τραύματα	<p>Θέλω να επιμορφωθώ στη διαχείριση ατόμων με ψυχικά τραύματα</p> <p>Επιμόρφωση για τη σωστή συμπεριφορά του καθηγητή στα παιδιά με ψυχικά τραύματα</p> <p>Θέλω να επιμορφωθώ σε θέματα ψυχολογικής στήριξής τους και χειρισμού καταστάσεων</p>
			3.1.3.1.2.8. Επιμόρφωση σε διδασκαλία ελληνικής ως δεύτερη ξένη γλώσσα	Δεν αποκλείω την τυπική επιμόρφωση στη διδασκαλία της ελληνικής ως ξένης γλώσσας με σεμινάρια
			3.1.3.1.2.9. Επιμόρφωση σε θέματα ρατσισμού	Θέλω να επιμορφωθώ σε θέματα ρατσισμού
		3.1.3.1.3. Λόγοι αναγκαιότητας επιμόρφωσης	3.1.3.1.3.1. Γνώση τρόπου συμπεριφοράς	<p>Για να ξέρω πώς να συμπεριφερθώ απέναντί τους</p> <p>Για να ξέρω τι επιτρέπεται και ποια είναι τα όρια που πρέπει να τηρώ, γιατί συχνά θεωρούμε κάτι αυτονόητο αλλά δεν ισχύει για όλους τους λαούς</p>
		3.1.3.1.4. Μη ανάγκη επιμόρφωσης (λόγοι)	3.1.3.1.4.1. Όχι θέμα η επιμόρφωση	Το πρόβλημα δεν είναι σε τι θα εκπαιδευτούν οι εκπαιδευτικοί
			3.1.3.1.4.2. Όχι θέμα η επιμόρφωση, αλλά η λύση του γλωσσικού	Καμία επιμόρφωση δε θα ήταν αρκετή να επιφέρει αλλαγές χωρίς να λυθεί το γλωσσικό πρώτα
			3.1.3.1.4.3. Αδύνατη και παράλογη η επιμόρφωση εκπαιδευτικών στη γλώσσα τους	<p>Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στη δική τους γλώσσα είναι αδύνατη</p> <p>Η επιμόρφωση των εκπαιδευτικών στη δική τους γλώσσα είναι παράλογη</p>
			3.1.3.1.4.4. Δεν έχει νόημα σε εκπ/κούς μεγάλης ηλικίας	Σε εκπ/κούς μεγάλης ηλικίας η επιμόρφωση δεν έχει και πολύ νόημα

			3.1.3.1.4.5. Πολλές υπάρχουσες γνώσεις	Οι εκπ/κοί έχουν «μαζέψει» πολλά γράμματα Έχω αρκετές γνώσεις για τα μαθήματα που κάνω, αν κρίνουν οι σύμβουλοι ως επιμορφωθό
	3.1.3.2. Υποδομές διδασκαλίας	3.1.3.2.1. Ανάγκη προπαρασκευής προσφύγων μαθητών	3.1.3.2.1.1. Προετοιμασία στην εκμάθηση της ελληνικής	Μια χρονιά να κάνουν συνέχεια Γλώσσα Προϋπόθεση για την είσοδό τους στις τάξεις του Γυμνασίου αποτελεί η καλή γνώση της ελληνικής Προπαρασκευαστική περίοδος για μάθηση ικανοποιητικών ελληνικών Το ζητούμενο/το θέμα είναι η εξασφάλιση της αναγκαίας προπαρασκευής των παιδιών Προπαρασκευή των παιδιών ώστε οι υφιστάμενοι εκπ/κοί να μπορούν να τους διδάσκουν Αναγκαία η στοιχειώδης γνώση ελληνικών για την επικοινωνία Με συνεπή και στοχευμένη μέθοδο μπορούν να μάθουν πολύ καλά ελληνικά σε έξι ή και σε τρεις μήνες Υπερνετατικά μαθήματα ελληνικών Θα βοηθούσε να υπάρχει γνώση της ελληνικής Να προηγείται η εκπ/ση στην ελληνική από την ένταξή τους σε κανονική τάξη Θα έπρεπε να κάνουν στις δομές ελληνική γλώσσα και μετά να εγγράφονται Κατάκτηση της γλώσσας σε προπαρασκευαστικό σχολείο
			3.1.3.2.1.2. Προετοιμασία με συνδυασμό ελληνικής και αγγλικής	Με το συνδυασμό της αγγλικής και της ελληνικής θα μπορούν να επικοινωνούν Καλή πρότερη διδασκαλία της ελληνικής ή της αγγλικής
			3.1.3.2.1.3. Προπαρασκευή χωρίς βαθμολογία	Χωρίς βαθμολόγηση
			3.1.3.2.1.4. Εισαγωγή σε μικρότερες τάξεις	Δε θα τον βάλεις στην Γ' Γυμνασίου Φοίτηση σε μικρότερες τάξεις ώστε να διευκολύνεται η εκπαίδευση και κοινωνικοποίηση τους Επειδή οι πρόσφυγες αγνοούν την ελληνική πρέπει να φοιτούν αρχικά σε χαμηλότερα επίπεδα τάξεων, όχι με βάση την ηλικία Η τοποθέτησή τους σε βαθμίδα εκπαίδευσης να γίνεται ανάλογα με το μαθησιακό επίπεδο κι όχι με την ηλικία
			3.1.3.2.1.5. Φοίτηση σε τμήμα ένταξης	Πιο στρωτή εκπαίδευση σε τμήμα ένταξης παρά σε μεικτή τάξη Όχι καλή η απευθείας φοίτηση σε προινά μεικτά τμήματα Ελλήνων Ξεχωριστά τμήματα για την εκμάθηση της ελληνικής Προσπαιτούμενο για τη σχολική επίδοση είναι να υπάρχει τμήμα ένταξης Δημιουργία κέντρων ένταξης Να εισάγονται σε τμήματα ελληνικών ή αγγλικών ανάλογα με τη γλώσσα που θα έχουν προηγουμένως διδαχθεί
		3.1.3.2.2. Διορισμοί εκπαιδευτικών	3.1.3.2.2.1. Αναγκαιότητα διορισμών εκπαιδευτικών	Αναγκαιότητα διορισμών εκπαιδευτικών Να μην υπάρχουν εκπαιδευτικά κενά Αναγκαία η ύπαρξη του μόνιμου καθηγητή ελληνικών
			3.1.3.2.2.2. Έγκαιρος διορισμός εκπ/κών	Διορισμός καθηγητών με την έναρξη της σχολικής χρονιάς Θα βοηθούσε ο διορισμός καθηγητών από την πρώτη μέρα Με τον διορισμό καθηγητών από την αρχή της σχολικής χρονιάς θα βελτιωθεί το επίπεδό τους στη γλώσσα
		3.1.3.2.3. Αναγκαία χαρακτηριστικά διδασκόντων σε πρόσφυγες	3.1.3.2.3.1. Αναγκαιότητα ειδικευμένων και κατάλληλων εκπαιδευτικών	Να μην είμαστε εμείς Κατάλληλα εκπαιδευμένοι άνθρωποι Μια λύση είναι να τους διδάσκουν άτομα εξειδικευμένα στη Δ.Ε. Εκπαιδευμένοι και με προσόντα εκπ/κοί στα σχολεία για αυτούς Γνώση της Αγγλικής από τον καθηγητή και χρήση της Να τους εκπαιδεύσει στη γλώσσα τους ή σε οτιδήποτε άλλο καθηγητής που μιλά τη γλώσσα τους Να δημιουργηθεί μια νέα ομάδα εκπαιδευτικών που να είναι εκπαιδευμένοι στη γλώσσα τους

				Επιλογή εκπαιδευτικού από φορέα Ο καθηγητής που θα διδάσκει στους πρόσφυγες να επιλέγεται μετά από δική του αίτηση Η κατοχή μιας γλώσσας επικοινωνίας συνδέει τους πρόσφυγες μαθητές με τους καθηγητές Στις δομές εκπ/σης να διδάσκουν νέοι εκπαιδευτικοί γιατί έχουν πιο πολλή κατάρτιση, ζήλο, αφοσίωση και αποδοτικότητα Να δουλεύουν άνθρωποι με προσόντα στη Δ.Ε., εγώ δεν έχω Εκπαιδευτικοί με προσόντα περισσότερα και κατάλληλα Πρέπει οι καθηγητές να μιλούν τη γλώσσα των παιδιών ώστε να τα κάνουν να εκδηλώσουν τα δικά τους πολιτισμικά στοιχεία Να διδάσκει ειδικός καθηγητής από τη φυλή τους
			3.1.3.2.3.2. Ελληνική καταγωγή	Έλληνας
			3.1.3.2.3.3. Γνώση πολιτισμικών στοιχείων προσφύγων	Ιστορία Θρησκεία Γλώσσα Θα βοηθούσε κάποιος που ξέρει πολύ καλά και τις δύο γλώσσες
			3.1.3.2.3.4. Κατάλληλη αντιμετώπιση σε πρόσφυγες/μετανάστες	Να μη τα κατακρίνει, να μη τα λυπάται, να τα σέβεται, να κερδίζει την εμπιστοσύνη, να το αισθανθούν
		3.1.3.2.4. Εγχειρίδια για πρόσφυγες	3.1.3.2.4.1. Αναγκαιότητα βελτίωσης υποδομών γραπτού κειμένου	Καλύτερα βιβλία Σωστά εγχειρίδια Να είναι πιο απλοποιημένα Να τυπωθούν κατάλληλα βιβλία για τους Έλληνες επειδή πιθανόν αυτά θα ισχύουν και για αυτούς
			3.1.3.2.4.2. Βιβλία με έννοιες μαθήματος-γλωσσάρια	Αναγκαία η συγγραφή βιβλίων με τις βασικές έννοιες ανά μάθημα Να υπάρχουν σύντομα βιβλία με ορολογία σε κάθε μάθημα Να εκδοθούν γλωσσάρια για τα μαθήματα
			3.1.3.2.4.3. Βιβλία σε ενδιάμεσες γλώσσες	Συγγραφή βιβλίων στα αγγλικά Ύπαρξη βιβλίων με ενδιάμεσες γλώσσες Εγχειρίδια σε μια ενδιάμεση γλώσσα
			3.1.3.2.4.4. Βιβλία στη γλώσσα τους	Εγχειρίδιο στη γλώσσα τους θα διευκόλυνε την κατανόηση των εννοιών της ορολογίας
			3.1.3.2.4.5. Βιβλία για όλα τα μαθήματα	Να υπάρξουν βιβλία για όλα τα μαθήματα Σωστά εγχειρίδια Δημιουργία βιβλίων Συγκεκριμένα βιβλία
			3.1.3.2.4.6. Δίγλωσσα βιβλία (Ελληνικά-Αγγλικά)	Ίσως τα βιβλία πρέπει να είναι δίγλωσσα, αγγλικά και ελληνικά
			3.1.3.2.4.7. Δίγλωσσα βιβλία (Ελληνικά-γλώσσα τους)	Εγχειρίδια στη γλώσσα τους και τα ελληνικά θα τους εξουκειώσουν
			3.1.3.2.4.8. Τρίγλωσσα βιβλία (Ελληνικά-Αγγλικά-γλώσσα τους)	Βιβλίο με αγγλικά, πακιστανικά και ελληνικά για Πακιστανό μαθητή
			3.1.3.2.4.9. Βιβλία συναφή με την κοινωνική πραγματικότητα	Να γραφούν βιβλία που να αντικατοπτρίζουν τη σύγχρονη κοινωνική πραγματικότητα

			3.1.3.2.4.10. Βιβλία προσαρμοσμένα στις ανάγκες τους	<p>Στη διδασκαλία τους θα βοηθούσαν βιβλία σχεδιασμένα για αυτούς με γλώσσα δική τους και δική μας και πολύ μικρά κείμενα</p> <p>Θα βοηθούσαν στην κάλυψη των εκπ/κών τους αναγκών να υπήρχαν εγχειρίδια στη γλώσσα τους</p> <p>Ειδικά βιβλία για αυτούς</p> <p>Υπάρχουν βιβλία που τους δυσκολεύουν, άρα πρέπει να προσαρμοστούν</p> <p>Εξειδικευμένη συγγραφή βιβλίων με συμπερίληψη του πολιτιστικού τους πλαισίου</p>
			3.1.3.2.5. Τεχνολογίες Πληροφορικής	<p>3.1.3.2.5.1. Αναγκαιότητα χρήσης Τ.Π.Ε.</p> <p>Αναγκαιότητα χρήσης στοιχειωδών Τ.Π.Ε. ως ασφαλής οδός επικοινωνίας</p> <p>Πολύ καλύτερα με επαρκή οπτικοακουστικά</p> <p>Πρέπει να υπάρχουν Τ.Π. γιατί γίνεται το μάθημα ενδιαφέρον</p> <p>3.1.3.2.5.2. Επιπλέον υλικοτεχνική υποδομή</p> <p>Υλικοτεχνική υποδομή, υπολογιστές και ό,τι χρήσιμο</p> <p>Το ιδανικό θα ήταν ένας υπολογιστής για κάθε παιδί</p> <p>Θα βοηθούσε ο πίνακας (ο διαδραστικός) και ο υπολογιστής γιατί οπτικοποιούν τη διδασκαλία, αξιοποιούν την εικόνα</p> <p>Θα βοηθούσαν περισσότερες Τεχνολογίες Πληροφορικής</p> <p>Να υπάρχουν υπολογιστές</p> <p>Θα βοηθούσαν εποπτικά μέσα</p> <p>Εμπλουτισμός υλικού</p> <p>Πολυμεσικό υλικό στα σχολεία</p> <p>Θα βοηθούσαν οι διαδραστικοί πίνακες</p> <p>Να υπάρχουν τεχνολογίες για την οπτικοποίηση του μαθήματος</p> <p>Τα σχολεία πρέπει να εξοπλισθούν γιατί πως μια τάξη χωρίς υπολογιστές μπορεί να φιλοξενεί πρόσφυγες;</p> <p>Με δεδομένο το πρόβλημα της γλώσσας θα βοηθούσε η εικόνα και το να «πιάσεις» πράγματα</p> <p>3.1.3.2.5.3. Εμπλουτισμός site Υπουργείου</p> <p>Πρέπει να γίνει εμπλουτισμός στο ΙΕΠ</p>
			3.1.3.2.6. Μεταφραστής	<p>3.1.3.2.6.1. Λειτουργία μεταφραστή σαν παράλληλη στήριξη</p> <p>Θα ήταν χρήσιμο ο μεταφραστής να λειτουργούσε σαν την παράλληλη στήριξη στην τάξη με γηγενείς</p> <p>3.1.3.2.6.2. Μεταφραστής αγγλικών, γαλλικών και φαρσί</p> <p>Μεταφραστής αγγλικών, γαλλικών και φαρσί</p>
			3.1.3.2.7. Σχολική μονάδα	<p>3.1.3.2.7.1. Εξειδικευμένο σχολείο βασισμένο στα παιδιά αυτά</p> <p>Αναγκαίο ένα εξειδικευμένο σχολείο για να καλύπτει τις ανάγκες τους</p> <p>Θα βοηθούσε ένα εξειδικευμένο σχολείο με ιδιαίτερο για αυτούς πρόγραμμα σπουδών</p> <p>Τα κρατικά σχολεία για εκείνους να στελεχώνονται με μεταφραστές και καθηγητές που να έχουν μερική γνώση της γλώσσας τους</p> <p>Απαραίτητα τα ειδικά σχολεία γιατί η εκπ/ση της χώρας τους υστερεί</p> <p>Να υπάρχει ξεχωριστό σχολείο για τα παιδιά αυτά</p> <p>Να υπάρχει ξεχωριστό σχολείο</p> <p>Άμεση και επιτακτική ανάγκη να γίνει διαπολιτισμικό σχολείο στο νησί</p> <p>3.1.3.2.7.2. Ανάγκη ειδικών τμημάτων</p> <p>Για την εφαρμογή της Δ.Ε πρέπει να υπάρχουν ξεχωριστά τμήματα</p> <p>Θα έπρεπε να υπάρχουν τμήματα ένταξης ή ξενόγλωσσα τμήματα που να παρακολουθούν τα παιδιά για να εφαρμόζεται η Δ.Ε.</p> <p>Να μην υπάρχουν τάξεις με ομαδοποιημένες εθνικότητες για καλύτερη Δ.Ε. και αποφυγή προβλημάτων</p> <p>3.1.3.2.7.3. Πρωινή λειτουργία των ειδικών σχολείων με πλήρες πρόγραμμα</p> <p>Πρωινή λειτουργία των ειδικών σχολείων με πλήρες πρόγραμμα</p>

			3.1.3.2.7.4. Σχολείο στα Αγγλικά	Ένα σχολείο στα αγγλικά είναι πιο κοντά στις ανάγκες τους
			3.1.3.2.7.5. Πρόσβαση στην αίθουσα υπολογιστών του σχολείου	Να έχουν πρόσβαση στην αίθουσα υπολογιστών
			3.1.3.2.7.6. Ίδρυση σχολείου σε μέρος με πολλούς πρόσφυγες	Ίδρυση από το κράτος σχολείων σε περιοχές με πολλούς πρόσφυγες Εκεί που είναι η πληθώρα παιδιών να γίνουν σχολεία, δεν έχουν πρόσβαση για τη Μυτιλήνη Οι ΔΥΕΠ να είναι διεσπαρμένες σε ένα αστικό περιβάλλον
			3.1.3.2.7.7. Φοίτηση κατόπιν ιατρικού ελέγχου	Να υπάρχει αρμόδιος φορέας για ιατρικό προέλεγχο ώστε να γίνονται αποδεκτοί από την κοινωνία
			3.1.3.2.7.8. Αύξηση του αριθμού των σχολείων που δέχονται πρόσφυγες/μετα νάστες	Η αύξηση του αριθμού των μεταναστών επιβάλλει την αύξηση και των σχολείων που θα δέχονται μετανάστες
			3.1.3.2.7.9. Διαμόρφωση τάξεων με σωστές υποδομές ειδικά για αυτούς	Να υπάρξουν υποδομές για μετανάστες και γηγενείς Να έχουν το δικό τους εξοπλισμένο χώρο για μάθημα Ειδική αίθουσα για τάξη υποδοχής Να έχουν το δικό τους εξοπλισμένο χώρο για μάθημα, όχι το λυόμενο όπου τα φυλακίζουμε Στο λυόμενο δεν μπορείς να βάλεις μια αφίσα για να ζεστάνει τα παιδιά αυτά Βελτίωση υποδομών: κτίρια Τα πεπαλαιωμένα κτίρια δε βοηθούν μια κατάσταση πιο ιδιαίτερη και ανομοιογενή, να γίνουν νέα
			3.1.3.2.7.10. Ευέλικτη ταξινόμηση σε τάξεις	Η ταξινόμηση μαθητών στα ειδικά για αυτούς κρατικά σχολεία να γίνεται ανάλογα με τη χώρα προέλευσης Θα βοηθούσε η ευελιξία στον καθορισμό των τμημάτων, ευελιξία τάξεων
			3.1.3.2.7.11. Υποδομές για παιχνίδι	Αν υπήρχε υποδομή χώρου και χρόνος θα ήταν καλύτερα τα αποτελέσματα Και να ήθελαν να παίζουν μαζί, δεν μπορούν λόγω έλλειψης υποδομών
		3.1.3.2.8. Προτάσεις για προϋποθέσεις εγγραφής προσφύγων	3.1.3.2.8.1. Πραγματοποίησ η ιατρικών εξετάσεων	Αφού έχουν κάνει τις ιατρικές εξετάσεις, να έχουν πρόσβαση σε κάποια σχολική δομή
			3.1.3.2.8.2. Νομιμότητα προσφύγων	Να είναι νόμιμοι και να υπάρχουν χαρτιά Πρέπει να έχουν τα απαραίτητα χαρτιά για λόγους ασφάλειας, να είναι εγγεγραμμένοι
			3.1.3.2.8.3. Διασαφήνιση της έννοιας «νομιμότητα»	Ο προσδιορισμός της έννοιας του νόμιμου είναι δύσκολος
		3.1.3.2.9. Πρόγραμμα σπουδών	3.1.3.2.9.1. Ανάγκη εμπλουτισμού προγράμματος σπουδών	Πρέπει να μάθει και άλλα πράγματα πέρα από Ελληνικά Όχι στείρα μάθηση Ελληνικών Αλλιώς το μάθημα Στο ξεχωριστό σχολείο να υπάρχει και ξεχωριστό πρόγραμμα σπουδών Η Δ.Ε. ίσως θα ενισχυόταν αν συμμετείχαν σε περισσότερα μαθήματα Μάθημα διαπολιτισμικής εκπαίδευσης στα σχολεία Να προσαρμοστεί η ύλη στα υπάρχοντα δεδομένα
			3.1.3.2.9.2. 3.1.3.2.9.2.	Αναγκαίο το κατάλληλο πρόγραμμα σπουδών Συγκεκριμένο πρόγραμμα σπουδών για να μην αυτοσχεδιάζω

				Κατάλληλο πρόγραμμα σπουδών	<p>Συγκεκριμένο πρόγραμμα σπουδών</p> <p>Πρόγραμμα που να περιλαμβάνει μαθήματα στα οποία έχουν κλίση</p> <p>Σωστό πρόγραμμα σπουδών</p> <p>Βελτίωση προγράμματος σπουδών</p> <p>Βελτίωση προγράμματος σπουδών και ωρολογίου προγράμματος και συνδυασμός τους γιατί υπάρχουν πρακτικές δυσκολίες</p> <p>Θα πρέπει το Υπουργείο λόγω του μόνιμου του φαινομένου να ετοιμάσει πρόγραμμα σπουδών για αυτά τα παιδιά</p>
				3.1.3.2.9.3. Χαλαρό πρόγραμμα για πρόσφυγες	Θα βοηθούσε ένα πιο χαλαρό πρόγραμμα για αυτούς γιατί Άλλες πρέπει να είναι οι απαιτήσεις από αυτούς τους μαθητές
				3.1.3.2.9.4. Πλήρες πρόγραμμα σπουδών	<p>Ανάγκη να κάνουν κανονικά μαθήματα</p> <p>Οι ενήλικες πρέπει να διδάσκονται περισσότερα μαθήματα, Γυμναστική, Αθλητισμό, Μουσική</p> <p>Περισσότερες ώρες για τη γλώσσα και τα Μαθηματικά</p> <p>Το πρόγραμμα σπουδών πρέπει να συλλειτουργεί με τα εκπαιδευτικά προγράμματα</p>
				3.1.3.2.9.5. Συμπόρευση με πρόγραμμα σπουδών χώρας τους	Το περιεχόμενο της εδώ διδασκαλίας να συμβαδίζει με αντίστοιχο των χωρών τους σε όλα τα μαθήματα
			3.1.3.2.10. Εκπαιδευτική πολιτική	3.1.3.2.10.1. Ανάγκη βελτίωσης εκπαιδευτικής πολιτικής	<p>Πιο σοβαρά κάποια πράγματα</p> <p>Το θέμα της εκπαίδευσής προσφύγων να αντιμετωπιστεί στο πλαίσιο αναβάθμισης της εν γένει Παιδείας στη χώρα</p> <p>Παροχή "όπλων" από το κράτος για ενίσχυση της Δ.Ε.</p> <p>Να αλλάξει η εκπ/κή πολιτική</p> <p>Χρειάζεται καλύτερο πλαίσιο για τα παιδιά αυτά</p> <p>Η σχολική πραγματικότητα πρέπει να συμβαδίζει με τις υποδείξεις του Κράτους και του Νόμου του</p> <p>Η εκπαιδευτική πολιτική για τη Δ.Ε. χρειάζεται βελτίωση</p> <p>Η εκπαιδευτική πολιτική ωραιοποιεί την πραγματικότητα και πρέπει να βελτιωθεί</p> <p>Η εκπαιδευτική πολιτική να μην εστιάζει μόνο σε ανήλικους αλλά και σε ενήλικες</p> <p>Το ισχύον νομοθετικό πλαίσιο δεν περιλαμβάνει προβλήματα που οι καθηγητές ανακαλύπτουν στην πορεία</p> <p>Δεν παρέχεται βάση εκκίνησης του εκπ/κού έργου</p> <p>Είμαι υπέρ της ανάληψης των ευθυνών εκ μέρους του Υπουργείου για τους μη αναγνωρισμένους</p> <p>Υπάρχει ακόμα δρόμος</p> <p>Η εκπαιδευτική πολιτική θέλει δουλειά ακόμα</p> <p>Το πλαίσιο για αυτά τα παιδιά θέλει βελτιώσεις</p>
				3.1.3.2.10.2. Βελτίωση της νομοθεσίας	<p>Ο Νομοθέτης πρέπει να έχει εμπειρία από το σχολείο πριν νομοθετήσει</p> <p>Το Υπουργείο πρέπει να διευκολύνει τον εκπαιδευτικό με τη νομοθεσία του</p> <p>Το Υπουργείο οφείλει να καθιερώσει την εφαρμογή της διαθεματικότητας ώστε οι καθηγητές να την εφαρμόσουν</p> <p>Νομοθεσία που να τα καλύπτει όλα</p> <p>Πρέπει να καλύψουν τα κενά της νομοθεσίας με αυστηρά ορισμένο πλαίσιο</p> <p>Διευκρίνιση του όρου νομιμότητα και επίτευξη των διαδικασιών νομιμοποίησης</p> <p>Να μην αποθαρρύνει το νομοθετικό πλαίσιο όσους έχουν φιλοδοξίες</p>
				3.1.3.2.10.3. Επίλυση γλωσσικού εμποδίου	<p>Βασική προϋπόθεση η επίλυση του γλωσσικού, αλλιώς συζητάμε «περί όνου σκιάς»</p> <p>Να λύσουμε το γλωσσικό!!</p>
				3.1.3.2.10.4. Όχι αποκοπή από πολιτισμό τους	Να μην αποκόπτονται από τον πολιτισμό τους

			3.1.3.2.10.5. Εξατομικευμένη ενημέρωση για το ιστορικό κάθε μαθητή	Να ξέρω από πού ήρθε, από ποια κοινωνική τάξη και όλη τη διαδρομή του ως εδώ
			3.1.3.2.10.6. Πρόβλεψη για ισότητα προσφύγων-γηγενών στην εκπ/ση	Ισομερής βαρύτητα στην εκπ/ση των αλλοδαπών και γηγενών Πρέπει να υπάρχει ισότητα προσφύγων-γηγενών και αποδοχή για όλους τους μαθητές
			3.1.3.2.10.7. Πραγματοποίηση διαγνωστικών τεστ για εξακρίβωση γλωσσικού, μαθησιακού επιπέδου	Θέλω να ξέρω το επίπεδό τους στα Μαθηματικά Οι καθηγητές και οι δάσκαλοι να γνωρίζουν το επίπεδο των γνώσεών τους Πρέπει να υπάρχει επιβεβαιωμένη γνώση της ελληνικής πριν την ένταξή τους σε κανονική τάξη Η τοποθέτησή τους σε τμήμα να γινόταν κατόπιν διαπίστωσης του επιπέδου γνώσης της ελληνικής Να γίνονται κατατακτήριες για την τοποθέτησή τους σε τάξεις ανάλογα με το γλωσσικό επίπεδο Θα βοηθούσε ο προσδιορισμός του εκπαιδευτικού τους επιπέδου ώστε να μπου στην κατάλληλη τάξη Για την είσοδό τους σε μια τάξη αναγκαία κριτήρια αποτελούν η γλωσσική επάρκεια και τα κριτήρια μαθησιακών δυσκολιών Έλεγχος γνωστικού επιπέδου Πριν την είσοδό τους στις τάξεις να έχει πιστοποιηθεί η γνώση της χρησιμοποιούμενης σε αυτά γλώσσας, δηλαδή της ελληνικής ή της αγγλικής
			3.1.3.2.10.8. Ίδρυση διαπολιτισμικών σχολείων	Οι δράσεις των διαπολιτισμικών σχολείων θα βοηθούσαν Να γίνουν διαπολιτισμικά σχολεία Τα στοιχεία της Δ.Ε. μπορεί να είναι βοηθητικά για όλα τα σχολεία Μόρια, Καρά-Τεπέ να έχουν διαπολιτισμικά, στη Μυτιλήνη να πλαισιώνουν τα ελληνικά σχολεία Πρέπει να γίνουν περισσότερα διαπολιτισμικά σχολεία
			3.1.3.2.10.9. Πραγματοποίηση διαπολιτισμικών δράσεων	Διαπολιτισμικές δράσεις για να αισθανθούν ότι αποτελούν μια ομάδα γηγενείς και πρόσφυγες κι ότι έχουν κοινούς στόχους Το σχολείο δεν πρέπει να παρέχει μόνο γνώσεις αλλά και εξοικείωση με τον πολιτισμό των γηγενών Με το ισχύον καθεστώς θα βοηθούσε να δουλέψουμε καλά τα σχολικά προγράμματα και τις κοινές γλώσσες
			3.1.3.2.10.10. Συνεργασία με άλλα κράτη	Να συνεργαστούν με άλλα κράτη που έχουν εμπειρία σε πρόσφυγες
		3.1.3.2.11. Προτάσεις για ενταξιακή πολιτική	3.1.3.2.11.1. Όχι αυστηρή παιδαγωγική	Όχι αυστηρές παιδαγωγικές μέθοδοι για ένταξη
			3.1.3.2.11.2. Έναρξη από μηδενική βάση	Η ένταξη δεν μπορεί να ξεκινά από μια υψηλή βαθμίδα εκπαίδευσης, αλλά από το μηδέν, από τα γράμματα και την πρώτη Δημοτικού
			3.1.3.2.11.3. Καλύτερη οργάνωση	Να οργανωθούμε καλύτερα
		3.1.3.2.12. Πρόγραμμα σπουδών γλωσσικής διδασκαλίας	3.1.3.2.12.1. Διδασκαλία ξένων γλωσσών	Αναγκαία η διδασκαλία των ξένων γλωσσών Χρειάζονται περισσότερες ώρες ξένων γλωσσών Η διδασκαλία και δεύτερης ξένης γλώσσας σύμφωνα με την επίσημη γλώσσα προέλευσης θα ήταν προς όφελός τους Η εξοικείωση με τα αγγλικά θα μπορούσε να τους βοηθήσει
			3.1.3.2.12.2. Ελληνική γλώσσα	Δεν είναι σωστή η απαίτησή τους να μιλάμε αγγλικά. Πρέπει να μάθουν ελληνικά Περισσότερες ώρες ελληνικών στο σχολείο και στις δομές τους Το βασικό ζητούμενο είναι η εκμάθηση της ελληνικής Πρέπει να δοθεί βαρύτητα στην ελληνική

					<p>Να γίνει πιο επισταμένα και πιο συστηματικά η εκμάθηση της ελληνικής</p> <p>Η ελληνική γλώσσα είναι που θα τους βοηθήσει στην ένταξη</p> <p>Είναι αναγκαία η συστηματική εκμάθηση της ελληνικής, η ατομική προσπάθεια δεν αρκεί για αυτό</p> <p>Πρέπει να μάθουν ελληνικά</p>
		3.1.3.2.13. Ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης	3.1.3.2.13.1. Ενημέρωση κοινότητας	Επειδή η ελληνική κοινωνία αφηνιδιάστηκε με το προσφυγικό και εξαναγκάστηκε να το δεχτεί, πρέπει να ενημερωθεί	
			3.1.3.2.13.2. Αλλαγή νοοτροπίας Ελλήνων	<p>Εύχομαι να αλλάξει η αντίληψη όλων μας για τη ζωή και τα πράγματα</p> <p>Πρέπει πρώτα να εκλείψουν τα στερεότυπα και οι προκαταλήψεις των γονέων</p> <p>Αν μειωθεί στην κοινωνία, θα μειωθεί και στο σχολείο</p> <p>Ίδανική στάση των γονέων θα ήταν να αγκαλιάσουν τα παιδιά αυτά και να τους δώσουν διαλείμματα χαράς στη δύσκολη καθημερινότητά τους</p> <p>Οι γονείς των γηγενών θα μπορούσαν να παράσχουν ερεθίσματα γνωριμίας με τον τόπο μας και τον πολιτισμό μας</p>	
			3.1.3.2.13.3. Υιοθέτηση ανθρωπιστικών αξιών	Κατανοώντας τις εξελίξεις στον χώρο μας και στην εκπαίδευση ίσως τελικά να γίνουμε και πιο ανθρώπινοι	
			3.1.3.2.13.4. Αποβολή στερεοτύπων-προκαταλήψεων	Τόσο οι παράγοντες του σχολείου όσο και η κοινωνία πρέπει να αποβάλλει τη φοβία της περί κινδύνου εξισλαμισμού	
			3.1.3.2.13.5. Ανταπόκριση στα αιτήματα των καιρών μας	<p>Η παγκοσμιοποίηση επιφέρει σημαντικές αλλαγές στην εκπαίδευση και στην κοινωνία, άρα πρέπει να διαμορφώσουμε στάση αποδοχής των μεταναστών και προσφύγων</p> <p>Πρέπει να φροντίσουμε για τη συνύπαρξη γηγενών και προσφύγων και αυτή να μην αποβαίνει σε βάρος κανενός</p>	
	3.1.3.3. Μεταρρυθμίσεις στην εφαρμογή της Δ.Ε.	3.1.3.3.1. Ριζική αλλαγή	3.1.3.3.1.1. Αναγκαιότητα ριζικής αλλαγής δεδομένων	<p>Αλλάζουν ριζικά</p> <p>Χρειάζεται μακροπρόθεσμη οργάνωση Δ.Ε. για τα παιδιά αυτά</p> <p>Η εκπαιδευτική πολιτική στη Δ.Ε. πρέπει να διευρυνθεί και να βελτιωθεί πανελληνίως</p>	
		3.1.3.3.2. Προτάσεις	3.1.3.3.2.1. Συνεργασία εκπαιδευτικού με συντονιστή-γνώστη της ιδιαιτερότητάς τους	Να οργανωθούν στο σχολείο δραστηριότητες με την παρουσία ειδικών	
			3.1.3.3.2.2. Δράσεις επίλυσης του γλωσσικού εμποδίου	<p>Η κατάκτηση της ελληνικής γλώσσας είναι σημαντική για τη διεύρυνση των μαθημάτων διαπολιτισμικά</p> <p>Βασική προϋπόθεση για τη Δ.Ε. είναι να μάθουν τη γλώσσα</p> <p>Η Δ.Ε. απαιτεί την προηγούμενη επίλυση του γλωσσικού</p> <p>Για την εφαρμογή της Δ.Ε. πρέπει πριν να διδάσκονται την ελληνική ή την αγγλική</p> <p>Θα βοηθούσε η επίλυση του γλωσσικού ως πρωταρχική προϋπόθεση</p> <p>Η Δ.Ε. απαιτεί πρώτα την επίλυση του γλωσσικού</p>	
			3.1.3.3.2.3. Ανάγκη υποστηρικτικής βοήθειας για επιπλέον γνώσεις	<p>Να υπάρχει υποστηρικτική βοήθεια</p> <p>Έξτρα ώρες διδασκαλίας ελληνικών ώσπου να κατακτήσουν το επιθυμητό επίπεδο</p> <p>Διδασκαλία της ορολογίας ανά μάθημα</p>	
			3.1.3.3.2.4. Διάχυση δοκιμασμένων διαπολιτισμικών πρακτικών	Διάχυση καλών πρακτικών των διαπολιτισμικών σχολείων στη διαπολιτισμική εκπαίδευση	
			3.1.3.3.2.5. Κοινές δράσεις	Στην ανάπτυξη διαπολιτισμικού χαρακτήρα θα βοηθούσαν οι κοινές δράσεις	
			3.1.3.3.2.6. Πραγματοποίηση project	Στην ανάπτυξη διαπολιτισμικού χαρακτήρα θα βοηθούσαν project που θα αναδείκνυαν τα κοινά και τα διαφορετικά τους στοιχεία	

				3.1.3.3.2.7. Εκπόνηση σχολικών προγραμμάτων	Η συμμετοχή τους σε κάποιο κατάλληλα οργανωμένο πρόγραμμα θα μπορούσε να αναδείξει τα πολιτιστικά τους στοιχεία
				3.1.3.3.2.8. Εκπαίδευση ενός καθηγητή στη γλώσσα τους	Πρέπει να εκπαιδευτεί ένας καθηγητής στη γλώσσα επικοινωνίας μαζί τους
				3.1.3.3.2.9. Εκπαίδευση εκπαιδευτικών στη Δ.Ε.	Ανάγκη πλήρους εκπαίδευσης επί της Δ.Ε. Ανάγκη κατάρτισης επί της Δ.Ε.
				3.1.3.3.2.10. Εξοπλισμός – υλικό για Δ.Ε.	Ανάγκη εξοπλισμού Πρέπει να υπάρχει υλικό, να βγει, να παραχθεί και να μοιραστεί στα σχολεία Απαραίτητα τα (κατάλληλα) βιβλία, μετά τα υπόλοιπα Θα μπορούσαν τα βιβλία να γίνουν πιο κοντά στη Δ.Ε. Εγχειρίδια σε δύο ή τρεις γλώσσες ταυτόχρονα διευκολύνουν τη Δ.Ε. Εμπλουτισμός του υλικού στο διαδίκτυο
				3.1.3.3.2.11. Χρήση Τ.Π.Ε. στην τάξη	Προβολή ταινιών στα παιδιά Καλό μάθημα με τη βοήθεια Τεχνολογιών Πληροφορικής
			3.1.3.3.3. Βελτίωση λειτουργίας θεσμού ΔΥΕΠ- ΖΕΠ	3.1.3.3.3.1. Φοίτηση σε σωστό πλαίσιο ΔΥΕΠ/ΖΕΠ	Να ενταχθούν πρώτα σε διαφορετικό πλαίσιο Πρώτα μια απογευματινή ΔΥΕΠ και μετά ένταξη στο πρωινό Προσπατείται η διδασκαλία της γλώσσας στην ειδική ζώνη ΖΕΠ πριν παρακολουθήσουν γλωσσικά μαθήματα Μαζί με τη δομή πρέπει να δημιουργείται και το αναγκαίο πλαίσιο λειτουργίας της
				3.1.3.3.3.2. Επέκταση της εφαρμογής ΔΥΕΠ	Να λειτουργούν οι ΔΥΕΠ για να ενταχθούν ευκολότερα στο σύνολο Να λειτουργούν οι ΔΥΕΠ για να μάθουν ελληνικά Να λειτουργούν οι ΔΥΕΠ για να μάθουν και αγγλικά εκτός από ελληνικά
				3.1.3.3.3.3. Ανάγκη λειτουργίας επιπλέον ΔΥΕΠ σε σχολεία	Και σε άλλα σχολεία Να μην έχουν το βάρος λίγα σχολεία Ναι Ανά περιοχή ναι Οι μαθητές να είναι μοιρασμένοι στα σχολεία για να μην υπάρχουν σχολεία τύπου γκέτο Βέβαια θα έπρεπε να υπάρχουν Το σχολείο αυτό έχει τον ανώτατο επιτρεπτό αριθμό μαθητών Λογικά ναι (να λειτουργούν σε κάθε σχολείο τέτοιες δομές) Σε όλα τα σχολεία να λειτουργούν ΔΥΕΠ αν θέλουμε να τους εντάξουμε στην κοινωνία μας Να λειτουργούν τέτοιες δομές σε όλα τα σχολεία, να μη γίνεται διάκριση, όπως έγινε και με τους Αλβανούς Θα έπρεπε να αυξηθούν οι δομές διότι πληθαίνουν οι πρόσφυγες Σίγουρα θα έπρεπε να υπάρχουν σε κάθε σχολείο Ενδεχομένως πρέπει να λειτουργούν επιπλέον ΔΥΕΠ για τους νόμιμους Επιπλέον ΔΥΕΠ γιατί μια μόνο διατρέχει τον κίνδυνο να καταστεί γκέτο
				3.1.3.3.3.4. Ανάγκη λειτουργίας επιπλέον ΖΕΠ	Να υπάρχουν αριθμητικά ομοιόμορφες δομές σε όλα τα σχολεία
				3.1.3.3.3.5.	Το πρόγραμμα ΖΕΠ αποδίδει με την έγκαιρη προσέλευση καθηγητή

			Έγκαιρη προσέλευση καθηγητή για ΖΕΠ	
3.1.3.4. Γενικές προτάσεις	3.1.3.4.1. Ανάγκη χρηματοδότησης			Περισσότερα κονδύλια για την Παιδεία γηγενών-προσφύγων Το κράτος να δίνει κάποιο μόνον και να αναγκάσει τους καθηγητές να μάθουν τη γλώσσα τους
	3.1.3.4.2. Αναγκαιότητα υλικού			Επίσημο υλικό για πρόσφυγες Αναγκαία τα εργαλεία, δε φτάνει το φιλότιμο Πρέπει να δημιουργηθούν υποδομές υλικού και βιβλίων και να διαμοιραστούν προς χρήση στους καθηγητές
	3.1.3.4.3. Φοίτηση όσων προτίθενται να μείνουν			Να φοιτούν όσοι έχουν την πρόθεση και την προοπτική να μείνουν
	3.1.3.4.4. Μακροπρόθεσμη προοπτική για την εκπαίδευση αυτών των παιδιών			Να αναπτύξουμε μακροπρόθεσμη προοπτική στα σχέδιά μας για τη διδασκαλία τους Να ορίσουμε τον στόχο και να τον κατακτούμε σιγά-σιγά
	3.1.3.4.5. Ύπαρξη ψυχολόγου			Πρέπει να υπάρχει ειδικά για αυτούς ψυχολόγος στο σχολείο
	3.1.3.4.6. Σχολείο στήριγμα ζωής			Το σχολείο πρέπει να είναι το δεύτερο σπίτι κι ένα προστατευμένο περιβάλλον σαν και το σπίτι του
	3.1.3.4.7. Ουσιαστική επικοινωνία σχολείου-δομής			Προτείνω μια πιο ουσιαστική επικοινωνία του σχολείου με τις οργανώσεις
	3.1.3.4.8. Διευκόλυνση μετακινήσεων			Αλλαγή της νομοθεσίας και διευκόλυνση των μετακινήσεων του πληθυσμού αυτού